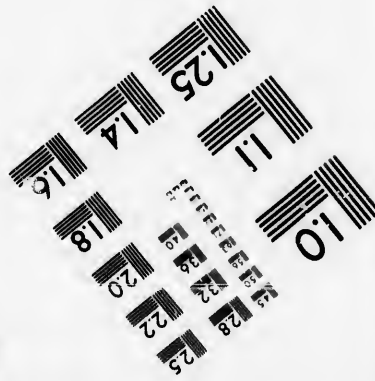
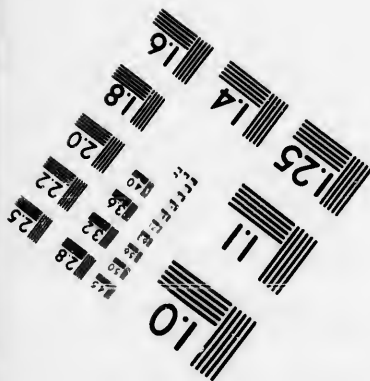
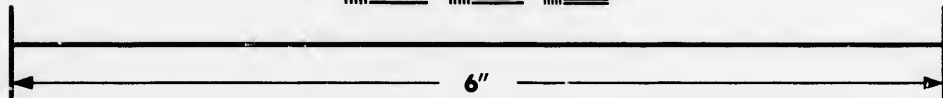
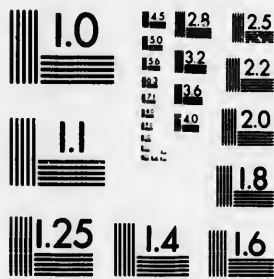

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

**CIHM/ICMH
Microfiche
Series.**

**CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1985

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

☐ Coloured covers/
Couverture de couleur	☐ Coloured pages/
Pages de couleur
☐ Covers damaged/
Couverture endommagée	☒ Pages damaged/
Pages endommagées
☐ Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée	☐ Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
☐ Cover title missing/
Le titre de couverture manque	☒ Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
☐ Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur	☐ Pages detached/
Pages détachées
☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)	☒ Showthrough/
Transparence
☐ Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur	☐ Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
☐ Bound with other material/
Relié avec d'autres documents	☐ Includes supplementary material/
Comprend du matériel supplémentaire
☒ Tight binding may cause shadows or distortion
along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la
distortion le long de la marge intérieure	☐ Only edition available/
Seule édition disponible
☐ Blank leaves added during restoration may
appear within the text. Whenever possible, these
have been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées
lors d'une restauration apparaissent dans le texte,
mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont
pas été filmées.	☐ Pages wholly or partially obscured by errata
slips, tissues, etc., have been refilmed to
ensure the best possible image/
Les pages totalement ou partiellement
obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure,
etc., ont été filmées à nouveau de façon à
obtenir la meilleure image possible.
- Additional comments: / Irregular pagination : [2], 1-168, 177-651, [3] p. Wrinkled pages may film slightly out
Commentaires supplémentaires: of focus.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	14X	18X	22X	26X	30X
☐	☐	☐	☐	☒	☐
12X	16X	20X	24X	28X	32X

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

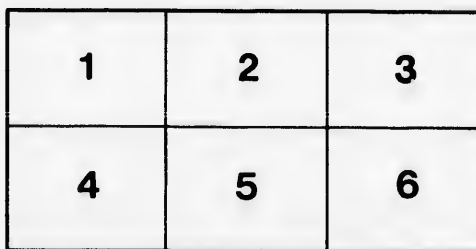
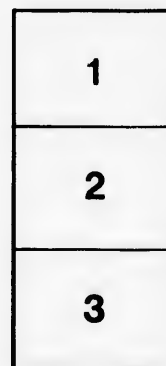
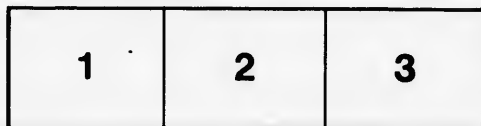
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

re
Détails
es du
modifier
er une
filmage

es

errata
to

pelure,
on à

ntly out

32X

ATLAS MINOR

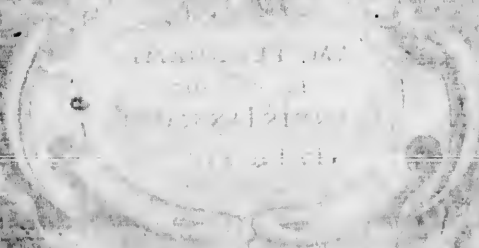
GERARDI MERCATORIS

à F. Hondio plurimis aëneis Tabulis
auctus et illustratus: denuo recognit⁹
additisque novis delineationibus
emendatus.

AMSTERODAMI,
Ex officina
IOANNIS IANSSONI
MDCXXXIII

ATLAS MINOR

GERARDI MEEASTORIS
aludat...
targo...
and...
am...

tomo, u
partes, l
licius re
que dei
semper
hac util
delineat
maximo
qui vel n
nem hab
ortus ve
æqualita
quo in le
tatum &
mordio
ex harum
periculo
quemad
nem nac
partes, u

ORBIS TERRÆ TYPVS.

VM ex naturæ necessitate ordo semper requirit generalia particularibus antepone, totumque parti, ad maiorem oblatæ rei intelligentiam: hac eadem & ego devinctus lege huic primo nostræ Geographiæ ac Septentrionalium terrarum tomo, universalem Orbis terræ typum, ejusque quatuor partes, Europam, Africam, Asiam, & Americam, quo feliciter rem prosequar, præponere debui: & singulis quoque deinceps tomis consequentibus, ut is etiam perfectus semper habeat opus, ac totius universi descriptionem, nec hac utili speculatione privetur, qui vel suæ tantum patriæ delineationem sibi comparaverit. Jucunda etenim est & maximopere necessaria generalium contemplatio, ei qui vel minimam Mundi & naturalium rerum cognitionem habere cupit. Si enim libeat considerare, quæ Solis ortus vel occasus, quæ causa ætatis vel hyemis, unde inæqualitas dierum & noctium existat: quid denique & quo in loco natum, propagatum, actum, gestum, mutatum & coarctatum jam inde à rerum conditarum primordio fuerit, id omne certè non aliunde melius, quam ex harum quinque tabularum adjunctione sine omni periculo & honesta cum animi voluptate didiceris. Et quemadmodum nulli, quantumvis amplam habitationem nactus, sufficit perspectas habere suarum ædium partes, ut sunt atrium, cella vinaria & penaria, culina,

triclinium, cœnaculum, cubiculum, conclave, museum, quò iis commodè uti possit; sed etiam in qua orbis parte & platea, domus ejus sita sit, compertum ipsi esse necessarium & commodum est, ut hinc cognoscat statim, si in civitate tumultus vel incendium oriatur, quàm propè vel procul à periculo absit: sic non minus jucundum vel necessarium, nosse, qua in Orbis parte habites, quos populos vicinos, aut remotiores habeas, ut grassantibus belli calamitatibus, quo metu, quâve animi tranquillitate uti liceat, scire queas. Denique cùm Cosmographia sit lumen totius tam ecclesiasticæ quàm politicæ historiæ, & plus ex ea discat otiosus spectator, quam ex longo, molesto & sumptuoso labore peregrinator, qui crebrò cœlum tantum, non autem animum mutat: parum utilitatis ex ea capias, si tabulis particularibus generales non adjunxeris. Sunt autem hæ generales Tabulæ collectæ ex magna Orbis terræ descriptione (cujus etiam initium longitudinis, vel primi meridiani positionem in singulis sequuti sumus) & ex magna Europa mea quas *Duisburgi* edidi. Tu interim Lector vale & fruire, ac hujus terræ habitationis ac tibi ad tempus tantum concessâ gloriam cum Poëta *Buchanano* diligenter considera, qui se non cœlestibus comparat, ut animos terrestribus ac rebus hiæ caducis immerfos extrahat, & ad altiora ac æterna viam ostendat:

Percipias rerum sit quantule portio, verbis
 Quam nos magnificis in regna superba secamus,
 Partimur ferro, mercamur sanguine fuso,
 Ducimus exigua glebe de parte triumphos.
 Illa etenim moles per se spectata formosi,
 Magna quidem: si cum stellati regimine caeli
 Componas, puncti instar eris, vel seminis, unde
 Condidit innumeros senior Caeligerius urbes.
 Haec illa est hominum sedes, haec illa ferarum
 Et voluorum domus: hoc augusto è carcere quantum
 Surrepuit Oceani terra circumfluit humor,
 Quisque per Herculeæ irrumpens divortia metae,
 Europam Libycis latè sejungit ab oris:
 Adde huc claustra Arabum, quæque arctant equora campos
 Hyrcanos: huc adde lacus laxasque paludes,

Et qua prasipiti labefactant flumina montes
 Vertice, vel pigris stagnant inuoluta lacunis.
 Dumque hac vi rapiunt, hac orbem gurgite mergunt,
 Conditur exigua sub aquis pars maxima terre.
 Quod superest, magno velut insula parva profundo
 Innatat: hac etiam quantum vel squalat arenis:
 Vel tumet in vastis sine fruge, sine arbore montes:
 Vel nimis ardet flammis: vel frigore torpet;
 Vel jacet humano indocilis mansuescere cultu,
 Vel secunda malis animantum in funera succis
 Opudor, è stolidi præceptis vesania voti!
 Quantulapars rerum est, in qua se gloria tollit,
 Ira fremis, metus exanimat, dolor irit, egestas
 Cogit opes ferro, insidii, flamma atque veneno:
 Scilicet & trepido fervent humana tumultu.

DE MVNDO.

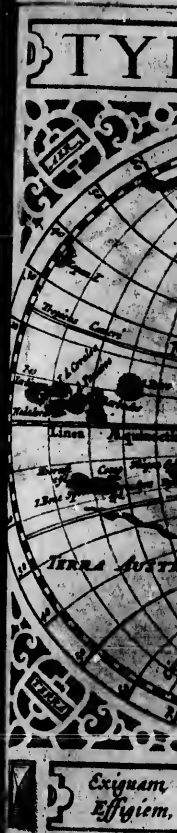
Nomen
 à quo &
 cur indi-
 tam.

VNIVERSITAS hæc, quæ ob mentis
 humanæ factaria magis, quam oculo-
 rum aciem obseruatur, ab eleganti per-
 fecta & absoluta puritate, Latinis *Mun-
 dus* dicitur. Is Plinio Naturalis historiae
 lib. II. cap. I. cuius circumflexu sequuntur
cuncta. Apuleio, admirandam omnibus

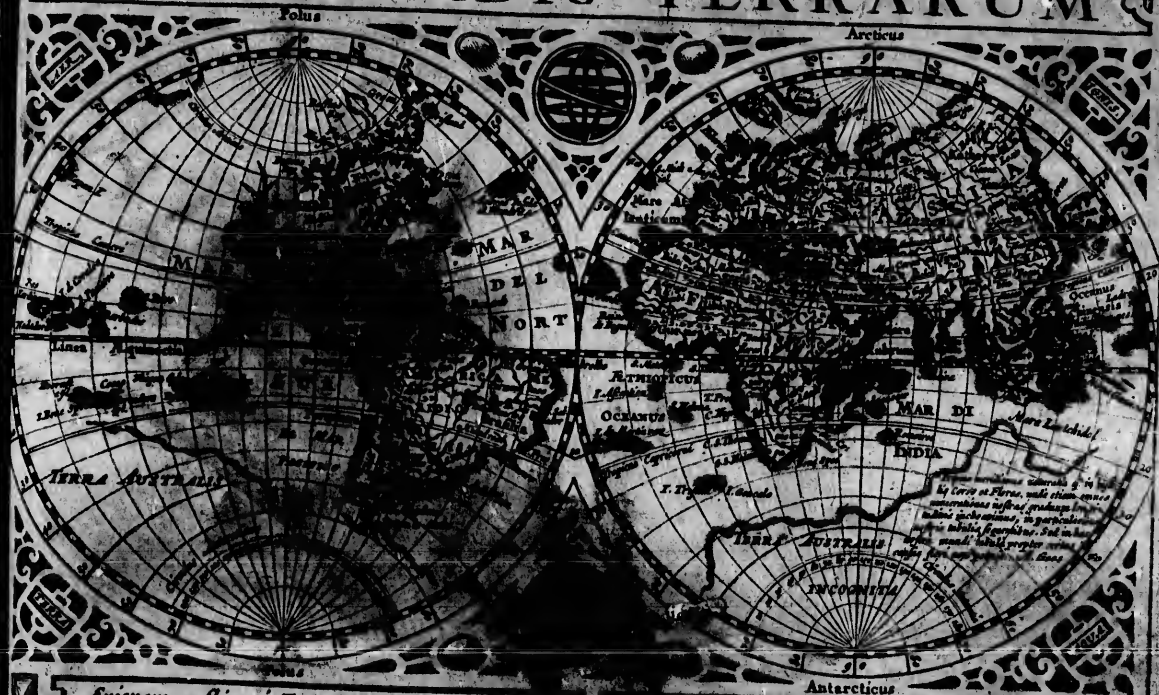
machinam depingenti, qui societate Cæli & Terra constat, &
 eorum naturis quæ utriusque sunt. Idem operosius mundum
 ita describit: *Mundus est* (inquit) *ornata ordinatio Dei muneris,*
Deorum recta custodia, cuius cardinem, sic enim dixerim centrum,
robustum & immobilem genitrix atque alitrix animum omnium
habet Tellus, Superius omnibus, ut videri potest, Aeris liquiditate ad
modum regnans, septis & operis. Ultra Deorum domus est quod voca-
mus Cælum, quod quidem diuinis corporibus onustum videmus, igni-

bus pulcherrimis & perlucidis Solis & Lune & reliquorum Stellarum,
cum quibus fertur per orbem diurni nocturnumque curriculum, gens stel-
larum choros intermino lapsa, finem nulla avi defectione saturata.
 Eius formam in speciem Orbis absolutissimi globatam
 esse, nomen in primis, & consensus in eo mortalium Or-
 bem appellantium pingentiumque, sed & argumenta re-
 rum docent: non solum quia talis figura est capacissi-
 ma & simplicissima, omnibusque sui partibus vergit in
 sese, ac sibi ipsi toleranda est, seque includit & continet,
 nullarum egens compaginum, nec finem aut initium ul-
 lis sui partibus sentiens: sed oculorum quoque proba-
 tione, quod convexus undique sit quæcumque cernatur,
 quodque partes habeat ejusdem formæ, cum id accideret in
 alia non possit figura. Ut ridiculi merito existimandi sint,
 qui non figura spherica, vel rotundum, sed vel angularem, vel
 ovalem,

DE MVNDO.

TYPUS ORBIS TERRARUM

*Exiguam valli qui Terrarum aspiciat Orbis
Effigiem, egregy pictum opus Artificis*

*Et potius mirare ipsum, simulacra videbis
In te Orbis duplicis, parvus et Orbis eris.*

ovalem, vel alius etiam figuræ eum esse sunt arbitrati. Partes mundi duæ sunt. *Ætherea* sive cœlestis, & *Elementaris* sive sublunaris. *Ætherea* est lucida illa regio sphaeras cœlestes omnes complexa, immunis ab omni variatione. *Elementaris* est ea quæ infra illos Orbes constituta, generationem corruptionemque admittit. estque non tantum corporû simplicium, ut sunt Ignis, Aër, Aqua, Terra: verùm etiam eorum quæ ex hisce componuntur: quorum quinque genera Sapientes prodiderunt. Sunt enim quedam imperfectè mixta, quæ *Metæra* appellamus, Grâdines, inquam, Pluviz, Nives, Tonitrua, Fulgura, Ventii: alia perfectè mixta, sed inanimata, ut Saxa, Marmora, Metalla. Alia quæ animam habent vegetativam, ut Plantæ. Sunt quæ insuper sensitivam, ut Bruta: sunt deniq; in supremo & ultimo rerum compositarû gradu, quæ præter hæc omnia animam habent rationalem, ut Homines. Nos sua Astronomis, Physicisque relinquentes, Orbem terrarum potissimum considerabimus. Terra universa Mari, Fluminibus, Paludibusq; variè interfecta, Orbem absolutum cum illis omnibus constituit. *Homerus* sanè non aliâ ob causam eam vocat *orbicularem*. Et *Numa Pompilius*, idem spectans, ædem *Vesta* rotundam consecravit. Neque verò aliam ejus figurâ esse posse cum ex gravium ad unum aliquod punctum tendentium ratione demonstravit *Aristoteles*, tum ex Eclipsibus & horologiorum umbris à Mathematicis probatur. Præterea longis certisque peregrinantû observationibus deprehensum est, longitudines & latitudines locorum prætervallis variari, ad eundem & Pericæcos, & Antæcos & Antipodas esse certius sit, quàm ut ulla prolixiore demonstratione ostendendû sit. Hunc Orbem continere, in circuitu, quo maxime patet, gradus 360, antiquitas docuit, idemque recentior asserit: etas: unde si singulis gradibus tribuas millia

Germanica xv, vel Italica lx, nō erit difficile inire rationem ambitus totius Terræ. Atque haec tot portiones terra (ut Plin. lib. 11. Natural. histor. capit. lxxviii. inquit) imò verò (ut plures tradidere) mundi punctus: neque enim est aliud terra universa. Hac est materia gloria nostra, hæc sedes, hic honores gerimus; hic exercemus imperia; hic opes cupimus; hic cumultuatur humanum genus; hic instauramus bella, etiam civilia, murumque cadibus laxiorem facimus Terram. Et (ut publicos gentium furores transam) hac in qua conterminos pellimus, furtoque vicini cespitem nostro solo effodimus, ut qui latissime rura metatus fuerit, ultraque fines exegeris accolas, quos à terrarum parte gaudeat, vel cum ad mensuram avaritiæ suæ propagaverit, quam tantæ portionem defunctus ejus obtineat? Hæc ille. Ac de Terra quidem quatenus ea cum mari Orbem constituit pauca ista sufficiant. Eadè prout ab aquis distinguitur, & in Sacris *Arida* appellatur, proprium est hominum domicilium. Huic uni propter eximia merita cognomentû in didimus maternæ venerationis. Hæc nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper: novissimè complexa gremio jamq; à reliqua natura abdicatis, desertosque, tum maxime ut mater operit. Hoc etiam adjiciendum videtur, Promontotium vocari terræ tractum prominentem, & opponi Sinui. Talia esse in extrema Italia *Lacinium* & *Sephyrium*, in Sicilia *Lilybaeum*, in Asia *Sigaum*. Insulam dici quæ undique mari alluitur, quales sunt *Creta*, *Cyprus*, *Sicilia*. Peninsulam quæ jugo adnectitur continenti, jugum illud vocari Græcis *Isthmum*, ipsam vero Peninsulam *Chersonesum*: quales sunt *Chersonesus aurea*, *Cimbrica*, vel *Dacica*, *Taurica*, aliaque.

De Mari hoc loco aliquid etiam adjiciendum. Mare *Mare* aliud vocamus *Mediterraneum*, aliud *Oceanum*. *Oceanus* quem Sacræ litteræ appellant abyssum aquarum, reliqua omnia sua vastitate & magnitudine superat, diffunditur.

ditur
varian
sio mar
tur Oc
shicu,
lu: ali
ve aut
jus sin
Sarma
sunt d
potest
tales 8
diterra
gionu
currit
cum, in
gyptiu
rium,
stum d
nè divi
motus
fluit. I
unus.
ret. In
Tyrrh
beria,
lum ve
ga Ind
manic
ut ofor
co tran

DE MUNDO.

diturque per totam Terram, ac per diversas Mundi oras variarum gentium Littora, Insulas, Promotoria, flexuoso meatu oberrans, nomen cum locis mutat. Alibi vocatur Occiduum, alibi Eois, *Aethiopicum, Hispanicum, Atlanticum, Scythicum, Gallicum, Britannicum, Germanicum, Hyperboreus & Glacialu*: alibi ex recentiorum observationibus, *Mare del Sur* sive australe, *Archipelagus Lazari, Mare Indicum, Lantschidol*. Ejus sinus plures sunt, *Arabicus, Persicus, Gangeticus, Magnus, Sarmaticus, Mexicanus, Vermilius*. Freta Oceani nobiliora sunt duo, Gaditanum & Magellanicum, quibus addi potest *Aniam*, quod inter Americæ oras ultimas occidentales & Tartariæ orientales interjectum est. Mare Mediterraneum Africam ab Europa determinat, & pro regionum situ diversa habet nomina. Primò quidem occurrit Ibericum, postea Balearicum, Gallicum, Ligusticum, inde Siculum, Adriaticum, Ionium, Creticum, *Aegyptium, Pamphiliium, Syrium, Egeum, Myrtoum, Icarium, Propontis, Pontus*. Sed de motu Maris quem æstum dicunt, cum sit res admiratione dignissima ac planè divina, aliquid hoc loco dicendum est. Æstus dicitur motus Maris, quò exundans fluit, & exacta periodo refluxit. Hujus ut causa est una, ita eventus effectusque non unus. Alibi enim vel nullus vel perexiguus æstus apparet. In Oceani Sur littore boreali nullus est. In Ligustico, Tyrrheno, Narbonensi, & apud Barchinonem in Celtiberia, & in Mexico ad Cubam vicinasque Insulas nullum vestigium. Alibi magnus est, ut ad Bengalam in plaga Indica secundum Gangem, in Oceano Gothico, Germanico, Britannico & Portugallico, in Erythræo tantus, ut osiores Sacrarum litterarum mentiti sint Mosen in sicco transivisse usum refluxionis opportunitate. Quod

tamen fieri non potuit, propterea quod ad Sues usque, quod in intimo recessu jacet, Mare operit littus illud, neque unquam regrediens ita nudat, ut inferiores partes quâ transiverunt Hebræi, sua discessione aperiat. Semper autem Oceani majores sunt æstus, quam sinuû. Præterea circa littora magis quam in alto deprehenditur hic motus. Sed de æstu alibi plura. Neque verò sterile omnino est Mare: fert pisces, fert plantas, fert gemmas. In primis notandum est, quàm dædaleo artificio natura pleraque omnia quæ aut in terris aut in aëre visuntur, voluerit in mari repræsentare. Mitto Elephantes, Porcos, Testudines, Canes, Vitulos, Equos. Mitto Falcones, Hirundines: ipsum hominem expressit in Equite marino, Sirenibus, Neræidibus, atque etiam in Monacho. Jam Corallus, Magaritzæ, Ambra, Succinum, Spongia, aliæque infinita, quem non meritò in admirationem trahant & adorationem supremi Numinis? Sed de his hoc loco satis copiosè, ad distributionem Orbis Terrarum accedamus. Terrarum Orbem veteres nunc in duas partes, nunc in tres sunt partiti. In tres partes distributio, Europam, Asiam, Africam, vel Libyam, maximè celebris apud veteres, quibus novus Orbis nondum innoverat. Sed inventâ Americâ, eam pro quarta parte ætas nostra adjecit. *Mercator* noster, hunc Orbem Terrarum, in tres continentes distinguit. Primam vocat quam veteres in tres partiti sunt: secundam quam nunc Americam vocamus: tertiam Terram australem, sive Magellanicam. Nos verò Orbem universum in quinque partes dividimus, Europam, Africam, Asiam, Americam & Terram australem, [maximâ ex parte adhuc incognitam.]

S
Comma
di atas
Mariani

Regio.

Europa
unde di-
ctis.

EUROPA licet omnium minimam, primo loco cum potissimis Terrestris Globi Delineatoribus, describemus: vel ob soli nobilitatem, vel ob frequentiam incolarum, vel ob præclara eorum facinora qui eam hæcenus tenuère. *Plinius* eam altricè vocat victoris omnium gentium populi, longèq; terrarum pulcherrimam. *Aliæ* sanè partes et si majores sint, vastioresque, minùs tamen habitatae sunt. Principium igitur det has aliaque ob causas plurimas Europa: nobilissima hæreditatis *Iapheti* (qui primogenitus *Noæ* liberorum sua pomeria produxit etiam in fratrum *Semi Chamique* terras) portio. Hæc paucis de ordinis ratione; jam nunc Etymon succedit explicandum. *Herodotus* nominis hujus originem ignorari notat; aliis tamen ab *Europa Tyria* dici, *Agenoris Phœnicum* (*Lybia*, inquit *Isidorus*) regis filia: quam *Iovem* in bovem conversum rapuisse tergoque impositam *Sydone* in *Cretam*, vel *Cyprum* avexisse, fabulantur veteres. Alii fabulis rejectis, raptam volunt *Navi tauriformi*: alii *Navem* hæc agnoscunt quæ *Jovis* tutelam, effigiemque *Tauri* habuerit. *Palephatus* virum quendam *Cretensem Taurum* nominatum fuisse scribit, qui ex *Tyrrhena* regione cum cæteris puellis *Europam* regis filiam abduxit captivam. Sunt qui *Legionem* militarem fuisse arbitrantur, cui inter signa in igne erat *Tauri*. *Quidam*, ob pulchritudinem regionis, per similitudinem raptæ filia, sic appellatam ferunt. Ab *Europa* sic vocatam non malè quis dixerit, quem in hac Orbis Terrarum parte aliquando regnum tenuisse memoratæ proditum. *Beccanus* persuaderi volens *Europam* Græcè *Ἰουρὸς* se nomenclaturâ, quom priùs ab *Cimmeriis* sit habitata, quàm ab Græcis, iisque alia quàm his fuerit lingua, sic vocatam

putat à gentis præstantia: *Væ* enim monosyllabum per diphthongum elatum nihil aliud esse, quàm magnû quid & excellens, quodque in quaque re præstantissimum: *Hæc* autem hominum multitudinem designare. *Europæos*, hodie *Francos* universim appellant *Asiatici*. *Turci Franki* vocantur religionis *Romanæ* cultores, ut *Romæi* qui Græcæ additi. *Abyssini*, quod testantur variorum *Ephemerides*, in *Africa*, nos etiam *Alfrangues*, *Christianorû* autem regionem *Frankiam* nûcupant. Hæc de nomine. sequitur *Sirus* sive *Quantitas*. Quod illam attinet, tenendum cum primis, *Ptolemæum*, aliosq; veteres *Europam* collocare inter *Climata* 4 & 9: inter *Parallelos* 11 & 21: inter gradus latitudinis 36 & 54; longitudinis 17 & 61. *Nostrâ* erate, quom & *Solis* declinatio, quemadmodum observatum est, mutata sit; & plurima loca, *Europæ* nostræ ad eandem, ad 72 usque gradum latitudinis gradum versus *Septentrionem* in notitiam venerint: eamq; ob causam ulterior *Climatum* *Parallelorum*que notatio fuerit excogitata; sita conspicitur *Europa* inter *Climata* 14 & 21: *Parallelos* 11 & 21: gradus denique latitudinis quidem 33 & 36, longitudinis autem, si, quâ longissimè se expandit, cõsideretur à *Promontorio Hispaniæ*, quod *Cabo S. Vincentii* hodie vocant, usque ad lineam rectâ à *Tanais* fonte ad *Oceanum Borealem* ductam, inter *Gradus* ferè 11 & 17: quæ verò brevissima, ab eodem *Hispaniæ* *Promontorio* usque ad *Malcæ Peloponnesi* caput, exclusis *Ægæi* maris, quæ *Europæ* adnumerari possunt, *Insulis*, inter gradus 11 & 17. Ad eod ut meridionalissima *Europæ* sint gradu latitudinis 33 & 36, *Hispaniæ* mōs *Calpe* una *Herculis Columnarum*, *Promontorium Siciliae* austrinum *Odyssiæ* olim, & *Peloponnesi*, hodie

Situs.

EVROPA.

EUROPA
Nova Tabula

Sini.

E V R O P A.

die Moreæ, Caput, *Tanaria* Veteribus, nunc *Cabo Maini*: quibus locis maximus dies horarum $xiiii$. minut. xxx . Septemtrionalissimus autem limes sit; gradu $Lxxi$. & dimidio, Scandiæ promontorium, versus Boream ultimum, hodie *VVardhuys*, ubi maximus dies ix est mensium, $xxii$ dierum, horarum vii . Lineam porro, à Tanais fonte versus Septemtrionem rectâ in Oceanum ductam, orientalem Europæ litem statuimus, communes, à quibus dissentire religio nobis est, sequi calculos. Quis enim Europa limitibus sit Orientem versus definienda, inter veteres *Aristoteles*, *Plato*, *Hæc* & alii, qui his suffragantur, Europam ab Asia Phasi flumine sive Isthmo, qui est inter Pontum Euxinum & Mare Caspium. *Dionysius*, *Arrianus*, *Diodorus*, *Polybius*, *Iornandus*, *Tanaï*: flumine simpliciter. *Abrahamus Ortelius* fines Europæ versus ortum statuit, mare *Ægæum*, Pontum Euxinum, *Mæotidem* Paludem, *Tanaï* fluvium, & Isthmum qui est ab ejus fontibus rectâ ad Septemtrionem; aliique alios. *Ptolemaeus* eodem *Tanaï* flumine finit ab Asia Europam, ductaque ab ejus fonte versus Boream ad mare usque linea. Huic cum peritissimis Geographis subscribentes, descensu à linea *Tanaï* flumine versus Meridiem facto, metas porro cum aliis orientales signamus in *Palude Mæotide*, *Bosphoro Cimmerio*, *Ponto Euxino*, *Bosphoro Thracio*, *Propontide*, marique *Ægæo*, usque in *Mare Mediterraneum*, quo meridiem versus ab Africa dirimitur: ad occidentem vastissimus eam pulsât & apertissimus Oceanus: ad septemtrionem denique Mari clauditur Boreali. *Strabo* formam Draconis tribuit, cujus caput Hispania, collum Gallia, corpus Germania, alas dextra levaque referunt Italia & Cimbrica *Chersonesus*. Aëre Cæloque ut plurimum fru-

itur temperatissimo ac clementissimo. Vnde etiam Europa quanta quanta est habitatur, quâvis quicquid locorum supra lx . latitudinis gradum, propter frigora incōmodè, tum laboriosè. Nec solum stupendâ Cæli clementiâ, temperiæ, amœnitate, maximâ incolarum frequentiâ: verum etiam fertilitate, frugum, arborum, plantarum, omnis item generis animantium, metallorum, & aliarum, quæ sustentandæ hominum vitæ sunt necessariæ, rerum copiâ reliquas Orbis partes summo merito longè superat. Vites tamen ubique non habet: sed ubi vinum deest, ibi ejus usum factitio è frugibus potu supplet. Hæc Orbis Domitorum (nam nec hîc ejus temperare possum laudibus) genitrix. Quidni? Produxit quidem hæc olim *Alexandrum Macedonia*, *Italia Romanos*: qui successione quadam, quam Deus æterna suâ providentiâ decreverat, Terrarum Orbem quousque notum habebant, domuerunt: producit autem hodieque *Germania* Principes, qui quartæ Romanorum Monarchiæ jura, quantum per immaniissimorum hostium potentiam & impressiones licet, facta rectâ tuentur. Nunquid & magni, quos avorum adorant tempora, Europæ Heroës incognitam, ut plerique opinantur, veteribus Americam, potioresque & validiores Africæ Asiæque partes suo adjecerunt imperio? Nunquid mater tot Regum, tot Principum, Christo, quod alibi rariùs, militantium? Habet enim hæc nostra Europa, præter Romanum Imperium toto Terrarum Orbe venerandum, supra viginti octo (si quatuordecim & *Damianus* à *Gœis* in sola Hispania numerat, adjunxeris) in univsum Regna, Christianâ Religione imbuta: unde hujus regionis dignitate vel inprimis æstimare liceat. Quid de Vrbiùm frequentia, nobilitate ac celebritate dicam? Superbivit olim Africa unicâ ferè suâ Carthagine: tum

Cali riperis.

Soli ferunt.

Imperium Majorum & Minorum.

Lacum & Flumina.

Maria.

Opera publica & privata.

mi
ro
qu
pa
Pe
pl
lum
rum
Ge
bea
eum
cog
nihil
lam
Tran
Rox
cean
Alib
& M
plur
minu
quis
bilen
rumq
utilita
me de
defun
perpe
mora
nociu
Quid
nis, q
Temp

E V R O P A.

urbes. mult vix tribus Asia urbibus, Babylone, Ninive & Hierosolymis. Gloriantur hodie America Cusco: Mexicoque nova Hispania: at verò quis hoc tempore non videt pares majoresque in singulis penè Europæ regionibus? Perambulet quis cogitatione solùm suâ in Italia (exemplum enim subministrat hic unus ille Mundi ocellus) sumptuosam Romæ magnificentiâ, regalesque Venetiarum opes, suspiciendam Neapolis nobilitatem, ferventiam Genuæ commercia & negociationes, felicem illam & beatam Mediolani amanitatem, aliarum denique aliam eam miracula, tum comoda: sileant sua, clamare cogetur, sileant partes Orbis cæteræ; par nihil Europæ, nihil est secundum. Regiones ejus (ut hodie eas appellamus) sunt Hispania, Gallia, Germania, Italia, Hungaria, Transilvania, Dalmatia, Græcia, Polonia, Lithuania, Moscovia, Roxolania, Dania, Suecia, Norvegia. Sunt & Insulæ in Oceano Boreali, Anglia, Scotia, Hibernia, Islandia, Frislandia. Alibi aliæ. In Mari Mediterraneo sunt Balæares Majorica & Minorica, Corsica, Sardinia, Sicilia, Melita, Corcyra, Creta pluresque aliæ. Lacuum verò nomina, stagnorum, fluminum aquarumque quis variæ vires, in hac parte quis enumeret? Quæ præter pisces, quorum incredibilem copiam subministrant, regionibus pro muro plerumque sunt. Quid Maria? quorum commoditates, utilitates, & delicias omnes, si velim recensere, tempus me deficiat. Atque hæc suis locis explicabuntur. Non desunt Europæ montes, inter quos Pyrenæi, Alpesque, perpetuis nivibus albicantes: neque etiam silvæ & nemora, in quibus quum ferarum utilium alat copiam, nocivarum tamen raritatem merito potest jactare. Quid de Operibus publicis, tam sacris quàm profanis, quid de privatis dicam? Innumera hîc magnifica Tempia, innumera Abbatiæ, infinita Cœnobîa, Mo-

nasteria, Xenodochia, ac Nosocomia: plurima Regum conspicua Palatia, innumera Magnatum & Principum magnificæ ac pulcherrimæ ædes: innumera denique & publica & privata ædificia. Habemus hîc Jura & Leges, *Leges & instituta.* habemus Religionis Christianæ dignitatem, habemus humanitatis delicias, habemus armorum vim; habemus Senatores innumeros, viros prudentiâ atque eruditione venefabiles. Denique si viros celebres conferre libeat; nulla unquam tanta fuit in aliis Orbis partibus *Senatores & eorum frequentia.* Heroum, virorumque nobilium frequentia: quanta in uno aliquo Europæ tractu. Artes verò Scientiasque hæc pars Orbis ita tractat, ut ob multarum rerum inventionem, Mater; ob conservationem plurimarum Nutrix Sapientiæ merito dicenda sit. In hac sunt præstantissima florentissimaque bonarum literarum Athenæa, in aliis regnat mera Barbaries. Horum omnium virtutes recensere nimium foret. Vitiâ (quis autem iis *Morta.* caret?) brevibus aliquot dictis circumferuntur: quæ at texere libuit: Franci, simplices, rustici, vehementes. Bavari, sumtuosi, commensatores, procaces. Suevi, leves, loquaces, gloriosi. Thuringi, diffidentes, sordidi, contentiosi. Saxones, dissimulatores, versuti, contumaces. Belgæ, equestres, delicati, teneri. Itali, superbi, vindictæ cupidissimi, ingeniosi. Hispani, fastuosi, consulti, rapaces. Galli, elegantes, intemperantes, temerarii. Cimbrî, magni, seductiosi, horribiles. Sarmatæ, edaces, superbi, furaces. Boëmî, inhumani, novatores, prædatores. Illyrici, mobiles, maligni, tumultuatores. Pannones, asperi, superstitiosi. Græci, miseri. Est & aliud haud minus lepidum: Pons Polonicus, Monachus Boemicus, Miles Australis, Suevica Monialis, Italica devotio, Prutenorum religio, Teutonum jejunia, Gallorum constantia, nihil valent omnia.

B

AFRICA

Eu- Cali r-
OCO-
Pria.

mo-
men-
uen-
anta-
Soli fer-
vitiâ.

effa-
erito
ubi
sup-
mpe-
qui-
oma-
a suâ
isque
odie-
Mo-
tium
tur.

Imperium
Majorum
& Min-
rum.

ora,
r, ve-
æ A-
natè
rius,
Ro-
dum,
mus à
iver-
ujus
Quid
tam?
tu-
muit

Lacus &
Flumina.

Maria.

Opera pu-
blica &
privata.

Nomina à
quibus &
cur indi-
ta.

AFRICA sequitur. Ea sic dicta est, si *Nicia* credimus, ab *Astro* quodam socio *Herculis*, qui cum ad Gades usque comitatus est: sive *Iosepho* & *Isidoro*, ab uno ex posteris *Abrahae*, cui nomen *Afer*: vel ut *Festus* autumat, à Græco *Φριξη*, quod horrorem denotat; est enim horroris expertus; quum sita sit inter Tropicos. Arabes *Fricchiam* vocant, à verbo *Fariua* quod ipsis est dividere: est enim Africa à cæteris terræ partibus ferè divisa: vel ab *Isrico* Arabiæ felicis Rege, quem primum omnium has terras ferunt coluisse. Græci *Libyam* vocant vel à *Libya* *Epaphi* filia, vel quia *λευφιν*; vel quod inde *Lips* ventus spiraret. In Sacris litteris *Chamesia*, ab Arabibus & *Æthiopibus* *Alkebulam*; & ab Indis *Befecash* nominatur. *Æquinoctialis* circulus mediam ferè Africam secat. Tropici eam nondum excedunt: sed ipsa utrimque Tropicos gradibus decem atque amplius. Terminatur ad septentrionem Mari mediterraneo & fredo *Herculeo*, ad ortum sinu Arabico sive Mari *Erythræo*, & *Isthmo*, qui est inter Mare *Mediterraneum* & *Sinum Arabicum*: ad meridiem alluitur Oceano *Æthiopico*: ad occasum Atlantico. Formam habet peninsulae quæ *Isthmo*, quam retuli, *Asiæ* conjungitur. Esti verò ejus longitudo quæ ab Occasu ad Ortum patet, brevior sit *Europæ* longitudine, tamen reliqua pars ad Austrum tantum sese extendit, ut ei Europa vix conferri possit: habet enim spatium graduum pæne 70; Europa verò vix graduum 35. Præterea Europa tota sinuosa est, Africa uniformis & continua. Sed Europa, ut in ejus descriptione diximus, cultissima: hæc multis locis deserta. Illa jam olim nota, hæc non. Quantum incolitur Africa, fertilitate præstat. Verum magnâ parte inculta est, & vel arenis sterilibus obducta, vel ad situm Cœli deserta, vel multo ac malefico animalium genere infecta. Eximia

Si. ut.

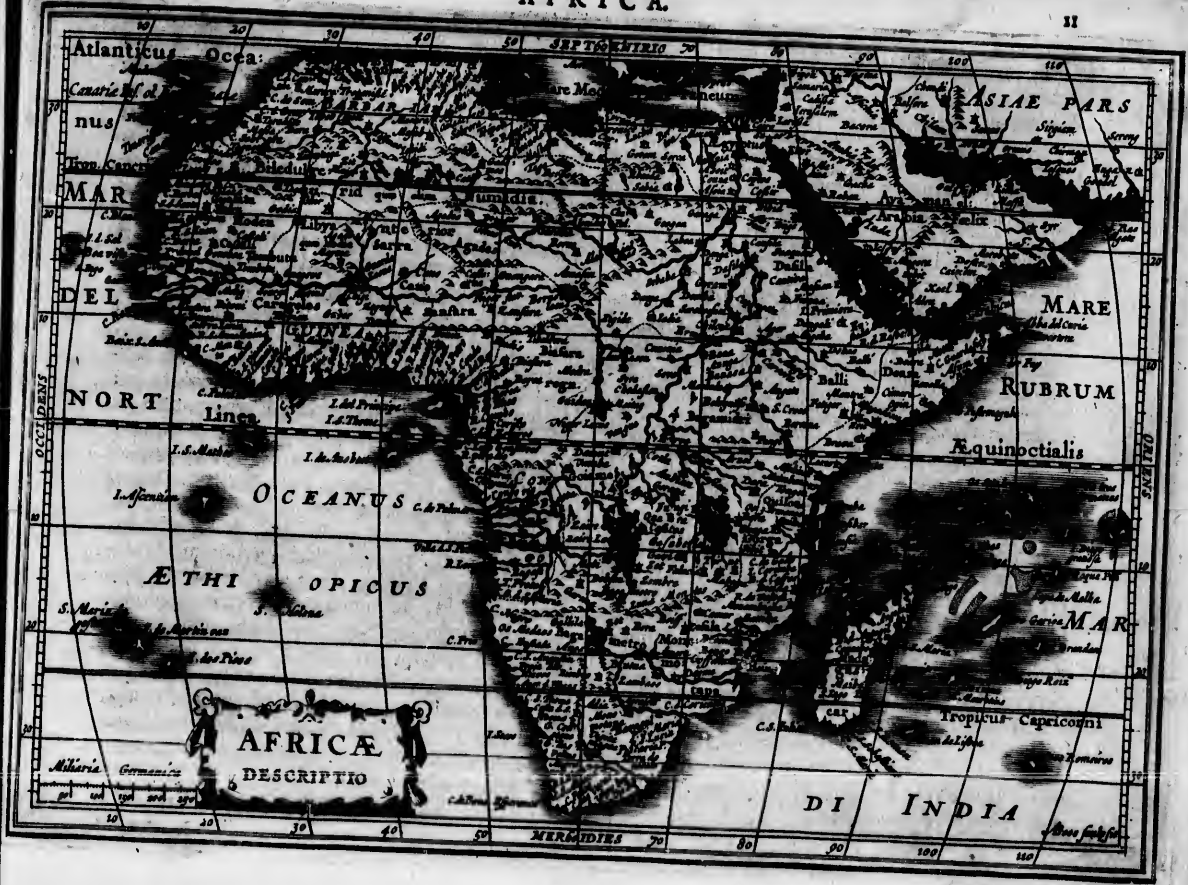
Soli ferti-
litat.

& *propemodum* portentosa agrorum narratur feracitas, utpote qui locis quibusdam centesimo scœnore reddant cultoribus messem. Mirum est quod de Mauritaniæ ubertate dicitur: reperiri in ea vites, quas duorum hominum complexu capere non possit, uvarumque racemos cubitales. Arbores circa Atlantem proceritate insigni, enodi nitore, folio cupressi. Alit & Africa elephantes & dracones, qui ipsis belluis insidiantur, suoque complexu eneant; leones, bubalos, pardales, capreas & simias quibusdam locis supra modum frequentes. *Herodotus* alios cornutosibi nasci auctor est. Dracones insuper, hyænas, histrices, agrestes arietes, thores, hoc est ex hyæna & lupo genitos, pantheras, struthiocamelos, & præter multa serpentum genera, cerastas & aspidem, cui pesti *ichneumonem* minimum animal natura opposuit. Cervus autem & aper, eodem teste, profus in Africa nullus est. Basiliscum etiam alit Africa. Quæ de eodem narrantur, fabulosa quidam suspicati sunt. Atqui *Leone* Pontifice constat ad ædem *Luciæ* sub fornice stabularum basiliscum, cujus adflatu magna lue *Roma* adfecta fuit. Sunt & varia monstrorum genera, quorum diversitatem multitudinemque inopie aquarum adscribunt, ad paucos sive amnes sive puteos congregantibus seferis. Africam Romani divilere in provincias sex. *Proconsularem*, in qua *Carthago*: *Numidiam Consularem*, *Bizacchium*, *Tripolitaniam*, *Mauritaniam Casariensem*, & *Mauritaniam Sitiphensem*. *Ptolemaus* initio lib. 4. duodecim ejus Provincias seu Sarrapias numerat, *Mauritaniam Tingitanam*, *Mauritaniam Casariensem*, *Numidiam*, *Africam propriè dictam*, *Cyrenaicam*, *Marmaricam*, *Libyam propriam*, *Ægyptum Superiorem*, *Inferiorem*, *Libyam interiorem*, *Æthiopiam sub Ægypto*, & *Æthiopiam interiorem*. *Leo Africanus* totam Africam dirimit in quatuor partes, *Barbariam*, *Numidiam*, *Libyam*, & *Nigritarum Regionem*.

Animas
suum var-
tissim.

AFRICA.

Atlanticus Ocea:

SEPTENTRIO

ASIAE PARS

MAR

DEL

NORT

OCEANUS

ETHI OPICUS

AFRICA

DESCRPTIO

MARE

RUBRUM

Aequinoctialis

MARE

Tropicus Capricorni

DI INDIA

OCCIDENTI

ORIENTI

10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110

10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110

10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110

Regionem. Sed in hoc deceptus est *Leo*, quod terminum Africæ non posuerit Mare rubrum, sed Nilum: quo factum est, ut *Ægyptum* & reliquam partem orientalem Asiæ adjugarit. Nosigitur præter quatuor illas partes à Leone enumeratas ponimus in Africa *Ægyptum*, *Æthiopiæ* superiorem sive interiorem in qua *Abyssini*: *Æthiopiæ* inferiorem sive exteriorem in qua *Manicongi*, & *Insulas*. *Ægyptus* ab austro in boream longo tractu porrigitur. Termini sunt ab occidente ultra Nilum deserta *Barcæ*, *Libyæ* & *Numidiæ*, cum regno *Nubiæ*. Ab austro agro *Bugienfi* & *Nilo* concluditur, quo loco Nilus ab occasu in ortum nonnihil fertur. Ab ortu sunt deserta *Arabia*, quæ inter *Ægyptum* & Mare rubrum sita sunt. Ab aquilone clauditur Mari mediterraneo. Cæterà de *Ægypto* in singulari ejus descriptione explicabimus. *Barbariam* hodie vocant totum Africæ tractum ab *Ægypto* ad fretum *Gaditanum*, qui Mari mediterraneo & Atlantico monte concluditur, continetque regna *Marocci*, *Fessæ*, *Telesinum*, *Tunetanum* & *Barcæ*, de quibus fusiùs in *Barbariæ* descriptione. Nunc satis fuerit *Lectori* limites commonstrasse. Regnum itaque *Marocci* dividitur in has provincias, *Heam*, *Susam*, *Guzulam*, *Marocci terram*, *Ducalam*, *Hosoram* & *Tedletem*: Terminatur Oceano atlantico, Atlante ipso, & regno *Fessæ*. Regnum *Fessanum* ab occasu habet Mare atlanticum, à septentrione fretum *Herculeum*, ab ortu *Mulviam* flumen, ab austro regnum *Marocchi*: ejus regiones sunt *Temesina*, *Territorium Fesse*, *Afgara*, *Elhabata*, *Errisa*, *Garetum*, & *Elchausum*. *Telesinum* Regnum quod & *Tremisum* vocant, terminatur à meridie deserto *Numidiæ*: ab ortu fluvio *Majore*, à septentrione Mari mediterraneo. Regnum *Tunetanum* complectitur totum terræ tractum à fluvio *Majori* ad *Mesratæ* regionis annem. Ejus

regiones sunt quinque, *Bugia*, *Constantina*, *Tunetanum territorium*, *Tripolis*, & *Ezzaba*. *Barca* seu *Barcha* à finibus *Mesratæ* prætenditur ad *Ægypti* confinia. *Numidia* hodie *Biledulgerid* dicitur. Ejus fines ab occidente Mare atlanticum, à septentrione mons *Atlas*, ad ortum *Ægypti* confinia, ab austro deserta *Libyæ*. Regiones *Tesser*, *Segelmessâ*, *Seb*, *Biledulgerid*, *Dara* & *Fezzen*. *Libya* veteribus *Sarra* dicta, quod deserta sit. Initium ejus à *Gaogæ* regno prope Nilum, exporrigiturque occidentem versus, ad regnum usque *Gualatæ* quod atlantico Mari adjacet, à septentrione *Numidiæ* regno contermina est, à meridie *Nigritarum*. *Nigrite* dicuntur vel ab incolarum colore nigro, vel potius à flumine *Nigro* quod hanc regionem lambit. Habent ad ortu *Nili* confinia: ab occasu *Oceanum* occiduum: à meridie partim Mare æthiopicum, partim regnum *Manicongi*: à septentrione verò *Libyæ* deserta. Regna eorum sunt quinque & viginti, *Galata*, *Guinea*, *Melli*, *Tombutum*, *Gago*, *Guber*, *Agadex*, *Cano*, *Casera*, *Zegzeg*, *Zanfara*, *Gunnagara*, *Bornum*, *Goago*, *Nubia*, *Biro*, *Temiama*, *Dauma*, *Medra*, *Goram*, *Territorium Anterotenjè*, *Territorium Gialose*, *Ora Guinea*, *Territorium Melegenjè*, & *Regnum Benin*. *Abyssini* incolunt superiorem sive interiorem *Æthiopiæ*, quorum Princeps *Prete gi'nni* dicitur. Ejus regio perampla, utrumque pete *Tropicum* contingit, extenditurque inter *Oceanum* æthiopicum & Mare rubrum. A septentrione habet *Nubiæ* & *Bugizæ* populos *Ægypto* confines. Ab ortu Mare rubrum, à meridie *Lunæ* montes, ab occasu regnum *Manicongi*, *Nigrum* amnem, *Nubiæ* regnum & fluvium Nilum. Regna ei subjecta hæc, *Barnagnes* sive *Barnagassum*, *Tigremam*, *Tigrai* in qua urbs *Caxumo*, *Angote*, *Amara*, *Xoa*, *Goyami*, *Bagamedium*, *Gueguere*, *Katiagar*, *Damur*, *Dancali*

Dancalis Africæ casum tamquam summa ejus quæ dicitur *za*, *Q*, *ra* & *B*, *sex*, *S*, *dunur* immeritum quorum quaginta *Flumina*. *Cuama* immeritum *re*, *Cuama* ne sua, *bet* præ principis, è utpote queat. occasu, petuo d ad conf præceptum fornum nivibus scente B regitur, Prætere tex semp

Dancali & Doba. *Aethiopia inferior* sive exterior est australis Africae pars, *Ptolemao* incognita. Ejus initium est ad occasum supra *Zaire* fluvium, non longè ab *Aequatore*, totamque complectitur littoralis Africae partem, ultra ipsum *Aequatorem* usque ad fretum *Arabicum*. Regiones ejus quinque: *Ajama* terra, in qua regna *Del & Adea; Magaduzum*: terra *Zanguibara*, cujus Regna *Melinda, Mombaza, Quiloa, Mozambique, Manemuci, Cefala, Manopotapa, Tora & Butua*: *Casrorum* regio & *Manicong*, cujus provinciae *Sex, Sundè, Pango, Songo, Bamba, Barra, & Pempa*, quibus adduntur regna *Angola, Loangi, & Anzichi*. Lacus aliquot immensè sunt in Africa, qui maria potius esse videantur, quorum præcipuus est *Zambre*, cujus ambitus ad quinquaginta mill. patet, ex quo profluunt *Nilus, Zaire, & Cuama* amnes. Habet etiam hæc Orbis Terrarum pars immensos fluvios, *Nilum, Nigrum, Senagam, Cambram, Zaire, Cuamam, & Spiritus Sancti flumen*, qui omnes inundatione sua, terram mirificè rigant, ac fertilem reddunt. Habet præterea montes plurimos, & maximos, inter quos principem locum tenet *Atlas*, qui immanibus altisque jugis, è mediâ arenarum vastitate consurgens extollitur, utpote supra nubes: ad eò ut ejus cacumen extolliat, nequeat. *Columnam Cæli* indigenæ nuncupant. Incipit ab occasu, ubi & atlantico Mari nomen imponit, inde perpetuo dorso variè flexus extendit sese orientem versus: ad confinia *Aegypti* est rotundus, arduus, incisis rupibus præceps ac invius, frigidissimus, nemorosus, scatebris fortium riguus. Montis hujus vertex altis etiam ætate nivibus operitur: quinetiam & ejus dorsum incrudescente Boreâ nonnunquam altâ nive arbores superante tegitur, quâ tam pecudes quàm homines interimuntur. Præterea mons altissimus *Sierra Liona* dictus, cujus vertex semper nubibus obumbratur, ex quo terribilis tu-

multus & fragor ob continua fulmina ac tonitrua, ad multa milliaria in Mari auditur, unde & *leonum* rupes dicitur. Montes item *Lunæ* veteribus etiam cogniti sub *Tropico Capricorni* locantur, asperrimi sanè ac incredibili altitudine, à gētibus feris inhabitati, prope quos sunt valles inmensæ profunditatis, adeo ut illic centrum terræ penè esse videatur. Sunt denique, *Cantaberes* Montes in *Angolæ* regno argenti fodinis ditissimi, & alii quos in particularibus descriptionibus recensebimus. *Insula* autem circa *Africam* nobiliores hæc sunt. In Oceano atlantico est *Insula portus sancti*, est *Madera*, sunt *Canaria & Capiti viridis*. *Insula portus sancti* sic dicta à detectioribus qui periculosâ ac dubiâ ejus navigatione emensâ & superatâ hunc locum sic vocari in rei memoriam voluere. Ambitus ejus circiter quindecim milliarium. *Madera* à magnâ quæ hîc crescebat arborum copiâ nomen accepit. Peridromus ejus circiter centum & 40 milliarium. *Canaria* sic dicta à canum, quæ ibidem erat, multitudine: *Fortunata* à veteribus olim nominabantur. *Plinius* sex commemorat: *Ombrio, Iunoniam majorem, Minorem, Caprariam, Nivariam, & Canariam*. *Ptolemaus* nominat *Aprosuum, Heram, vel Autolam, Pluvialiam, Casperiam, Canariam & Centuriam*, omnesque re cæta fere in Septemtrionem lineâ disponit. *Cadamustus* decem, septem cultas, tres desertas: nomina cultarum sunt, *Fractæ lanceæ, Magna sortis, Grancanarie, Teneriffæ, Gomere, Palma, Ferro. Caput viride* arboribus virentibus consitum est, atque ex eo nomen habet. *Insulæ* ejus occidentem versus in medio Oceano jacent. Sunt autem *S. Antonii, S. Vincentii, S. Lucie, S. Nicolai, Salû, Bona vista, Maggio vel May, S. Jacobi, & Ignis*. In Oceano æthiopico sunt *Insula Principis, & S. Thomæ*. Post promontorium bonæ spei sunt alia insulæ, incultæ omnes præter unam *S. Laurentii*.

Nomen, à
quibus &
cui indi-
tam.

AFRICÆ in mea partitione succedit *Asia*. Ea nomen sortita ab *Asia* nymp̄ha (teste *Varrone*) ex qua & *Lapeto* trahitur *Promethæus*. Alii dicunt appellatam vel ab *Asio* *Atyis* filio, vel ab *Asio* *Philosopho*, qui *Trois* Palladium ad urbis custodiam dedit: hunc, ut gratiam referret, ditionem suam omnem quæ antea *Epirus* dicebatur, *Asiam* vocasse. Ab hac autem postea tanquam nobiliori parte reliquus omnis tractus, *Asia* dici cœpit. Porro ut *Libya* & tertia Orbis portio nem significat, & ejus portionis partem: ita & *Asiam* observatum est significare & totam continentem, & partem illam quæ intra *Taurum* montem est: in qua *Lydi*, *Cares*, *Lycaones*, *Paphlagones*, *Iones*, *Æoles*, alique; quæ pars distinctionis gratia vulgò *Asia* minor: *Turcis* *Natolia* dicitur. *Varro* lib. 4. de L. Nam & *Asia*, que non *Europa*, in qua est *Syria*: & *Asia* dicitur prioris pars *Asia*, in qua est *Ionis* & provincia nostra. *Asia* autem universa *Semia* sacris Scriptoribus nuncupatur. Sita est propemodum tota in septentrionali Orbis plaga ab *Equatore* usque ad grad. 80. latitudinis boreæ, exceptis tamen insulis ad *Asiam* pertinentibus, quarum aliquot ultra *Equatorem* porriguntur. Vnde maxima diversitas per totam *Asiam* in magnitudine dierum artificialium conspicitur. Nam in ultimo ejus *Parallelo*, qui nō longe ab *Æquinoctiali* per extremam *Malacæ* regni oram ducitur, longissimus dies est horarum penè 12. Circa medium *Asiæ* *Parallelum* est horarum 15. & in ejus borealissimo *Parallelo* perpetua lux æstatis quatuor ferè integris mensibus perdurat. At secundum latitudinem protenditur à *Meridiano* grad. 52. usque ad *Meridianum* ductum per grad. 196. secundum nonnullos: sed si *Mercatoris* nostri descriptionem sequamur, occidentalissimus ejus *Meridianus* per grad. 57. transit, juxta extremam *Asiæ* minoris occidentalem

Situ.

oram: & orientalissimus per grad. 178. Ad septentrionem habet *Mare Scythicum*, à meridie *Indicum*, ab ortu eorum, ab occidente *sinum arabicum* siue *Mare rubrum*, & *mediterraneum*, & *euxinum*. Et ut superiore parte continua est *Europæ*, ita in parte australi isthmo *Africæ* conjungitur. *Plinius* tamen & *Strabo*, alique nonnulli, *Asiam* ad Nilum usque protendunt, totamque *Egyptum* *Asiæ* adnumerant. In *Asia* *Cœli* admodum jucunda salubrisque temperies, aër clementissimus ac mirè temperatus. Non tamen omnis *Asia* hanc *Cœli* moderationem sentit: nam ejus dextera atque sinistra, teste *Mario*, calore ac frigore iniqua ac intolerabilia sunt. *Deliciæ* hujus regionis tantæ sunt, ut etiam in proverbium cesserint. Terra omnis & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum quæ exportantur, ita nobilis, ut facile omnibus terris antecellat. Spectanda hinc fructuum, aromatum, metallorum, gemmarum copia. Hinc *balsamum*, *calamum*, thus, *myrrham*, *castiam*, *cinnamomum*, *caryophyllum*, *piper*, *crocum*, *ligna odorifera*, *resinam*, *mulchum*, *margaritas*que omnis generis accipimus. Spectanda hinc animalium diversorum varietas. Alit enim innumeros *elephantes*, *camelos*, & alia complura animalia tum domestica, tum sylvestria. Spectanda ingenia, divitiæ, potentia incolarum. Hinc primum homo à Deo conditus: hinc prima *Ecclesiæ* Dei sedes: hinc primum *Artes* inventæ: hinc *lex lata*; hinc *Evangelii* doctrina miseris mortalibus cum spe beatitudinis concessa per Dei filium *Iesum Christum*. Hinc linguarum varietas à Deo mortalium generi immissa, in extructione turris *Babel*. Hinc primum in inferiores potentiorum Imperium ortum est. Hinc *Nimrod* regnare cœpit: de quo in *Genesi* legimus.

Calitem.
P. 178.

Soli ferri-
litæ.

Animarum
venerat.

Totius

o-
r-
u-
o-
h-
e-
n-
o-
Cali tem-
i-
pures.
nc
fi-
a-
m
o-
Suis ferri-
litae.
s,
o-
ic
a.
l,
o-
e-
m
R.
a.
ic
ci
c.
e
n
e
s

ASIA

Militeria Germanica
50 100 150 200 250

Imperium
Majora.

Totius autem tractus Asiatici monarchæ primi fuere *Aſſyrii*, quorum postremus *Sardanapalus*, unica luxuria, profligatissimeque mollitiei homo, inter scortorum greges deprehensus ab *Arbaflo*, nec multò post ab eodem prælio victus, instructâ incensâque pyrâ, se & divitias suas in incendium misit. Postea ad *Persas* devolutum imperium. Inter quos *Xerxes Darius* filius bellum à patre cœptum adversus Græciam, quinquennium instruxit, copiaque decies centum millium, strato super Helleſpontum ponte, ex Asia in Europam deduxit: quas naves quoque decies centum mille numero comitatur: frustra neo conatu: quum is qui Deo minitari, Mari insultare, Nepruno compedes injicere, Cælo tenebras inducere, montes solo æquare, totum Orbem concutere ausus fuerat, vix, profligatis copiis, piscatoris scaphâ fixum trajecit, fracto hibernis tempestatibus ponte. Postremus Persici imperii *Darius* fuit, qui victus superatrusque ab *Alexandro*, Macedonum Monarchiæ viam fecit, qui primus eam ex Asia in Europam transtulit. Nunc autem Asia universa secundum ejus imperia quibus administratur, nobis non ineptè dividi posse videtur. Cujus prima pars parit imperio Turcico, cujus origo à *Mahumeto*, ditio perampala. Sed & Moscoviæ Dux magnam Asiæ partem occupat, inclusam Mari glaciali, *Oby* fluvio, *Kitaja* lacu, & lineâ inde ductâ ad Mare Caspium, Isthmumque qui inter hoc Mare, & Pontum est. *Tertiam* partem magnus *Cham* Tartarorum imperator possidet, cujus fines à meridie sunt, Mare Caspium, *Iaxartes* fluvius, *Imaus Mons*: ab ortu & septentrione Oceanus: ab occidente Moscoviæ regnum. *Quartam* habet rex Persarum *Sophi*. Huic ab occidente est *Turca*, à septentrione *Tartarus*, à meridie rubro Mari aluitur, ad ortum verò *Indo* flumine. *Quinta* pars conti-

net Indiam tam intra quàm ultra Gangem, quæ non ab uno solo ut reliquæ, sed pluribus regulis (nam quælibet illius regio proprium ferè habet principem quorum nonnulli etiam magno *Chamo* vestigales sunt) regitur. *Sexta* habet regnum *Chinæ* amplissimum. *Septima*, insulas omnes in Oceano indico & orientali, variè dispersas complectitur. Inter quas *Tabrobana* & *Zeilan*, dux *Iava* patrum memoria à Lusitanis detectæ, *Borneo*, *Celebes*, *Palohan*, *Mindanao*, *Gilolo*, cum *Moluccis* aromatiferis, tum *Japonia*, & nuperrimè inventa *nova Guineæ*; de qua an insula sit, an terræ australi connexa, nondum constat. Veteres verò, ut *Strabo* 11, & *Arrianus* 5, multifariam eam divisere. *Ptolemaus* in 4.7. regiones ac provincias distribuit, cujus descriptionem tradit, quinto, sexto, ac septimo Geographiæ libris, duodecim videlicet tabulis absolutam. Habuit hæc tres urbes toto terrarum Orbe celeberrimas, *Babylonem*, *Niniven*, & *Hierosolyma*. Habet lacus piscoscos & immensos, atque unum Mare Caspium in modum vastissimi lacus, quod ad Oceanum usque non pertingit. Fluvios item plurimos, inter quos clariores sunt *Tigris*, *Euphrates*, quorum *Mosis* in Genesi meminit, *Jordanus*, *Indus*, *Ganges*. Montes hinc etiam insignes atque admirandi, inter quos *Mons Taurus* qui totam Asiam dirimit, ab eois veniens littoribus, immensus ipse & innumerarum penè gentium arbiter, dextero latere septentrionalis ubi primum ab indico Mari exurgit: lævo meridiana, & ad occasum tendens, donec prementi terras occurrant maria, velur de industria rerum naturâ subinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum: illinc Caspium & Hyrcanum, contraque *Mæoticum* lacum. Torquetur igitur collisus inter hæc claustra: & tamen victor, flexuosus evadit usque ad cognata *Riphæorum* montium juga, nume-

Urbes;
Lacus.

Flumina.

Montes.

Opera
publica.

num
signi
pamij
Oroa
rat, G
simil
Vbi
tem f
Cilici
diore
us Af
rium
trem
Ad O
& ma
nume
occur
faltem
ferru
nosla
perent
bituri
sent. r
runtur
muros
cubito
ambitu
Ephes
testant
ne terra
brico
ante ca
buslan

numerofis nominibus & novis quacumque incedit insignis. *Imos* primâ parte dictus, mox *Emodus*, *Paropamisus*, *Circus*, *Chumbados*, *Pharphariades*, *Chroates*, *Oreges*, *Oraudes*, *Niphases*, *Taurus*: atque ubi se quoque exluperrat, *Caucasus*: ubi brachia emittit, subindetentanti maria similis *Sarpedon*, *Coraxinus*, *Cragus*, iterumque *Taurus*. Vbi verò sese aperit, *Pylarum portarumque* nomine unitatem sibi vendicat, quæ alibi *Armenia*, alibi *Caspia*, alibi *Cilicia* vocantur. Ejus ætudo plerisque in locis est stadiorum trium millium: longitudo tanta, quanta ipsius *Asia*, utpote stadiorum 45 millium: hoc est milliarium *Italicorum* 3625. ab orâ scilicet *Rhodiensi* ad extremos usque *Chinae* & *Tartariae* fines. Sed de his satis. Ad *Opera publica* transeo, quæ sanè in primis superba & magnifica habuit, æque inter septem *Orbis* miracula numerata, vel merito numeranda. Inter quæ primùm occurrunt *Babylonis muri*, quos *Semiramis* condidit, aut saltem ruinosos instauravit, coctili lateræ & bitumine ferruminatos, duccenos quidem pedes altos, quinquagenos latos, aded ut quadrigas inter se occurrentes reciperent, turresque haberent trecentas, plures multo habituri, nisi aliquâ ex parte paludes pro mœnibus fuissent. Cui tanto tamque potentoso operi adhibita feruntur trecenta hominum millia. *Herodotus* author est, muros *Babylonis* habuisse crassitudinem quinquaginta cubitorum regionum, celsitudinem ducentorum. Per ambitum centum portæ stabant æreæ. *Templum Dianae Ephesie* factum à totâ *Asia* duccentis & viginti annis, ut testantur historiae. Hoc autem in solo palustri fecere, ne terræ motum sentiret aut hiatus timeret. Et ne in lubrico & instabili tantæ molis fundamenta locarentur, ante calcatis ea substravere carbonibus, deinde velleribus lanæ. *Templi* longitudo erat 425 pedum, latitudo

Opera
publica.

Urbis;
Lacus.

os, Flumina.

os
hic
Monte.

urus
ous,
ter,
ico
ns,
du
inc
ytur
tur
sus
ga,
me-

220. *Columnæ* in eo centum viginti septem à singulis regibus factæ; ex quibus 36 erant cælatæ. Operi præfuit *Ctesiphon*. Fuit & *Sepulchrum* quod *Artemesia* regina *Cariæ Mausolo* marito defuncto ædificavit, inter *Orbis* miracula adnumeratum: cuius altitudo atrollebatur 25 cubitis: cingebatur columnis triginta. Patebat & austro & septemtrioni pedes 36. Atque hæc inter *Orbis* miracula recensentur. Fuit denique magnificum illud *Templum*, quod anno regni sui quarto ædificare cepit *Salomon*, non immeritò septem *Orbis* miraculis adnumerandum. Triginta in primis hominum millia cædendis arboribus, ut cedris & cupressis, fuere in *Libanum* destinata. *Lapidarium* verò extruxerunt octoginta millia. Latitudo templi fuit vicenùm cubitorum; sexagenùm longitudo, altitudo fornice distinctâ centenùm & vicenùm. Inferioris structuræ materia erat ex candenti lapide. Amplitudo vestibuli denùm cubitorum. Cellæ erant vicenæ pervio inter se usu, aliæque his suppositæ. Trabes erant cedrina, cedrina concameratio, auro illita, ut parietes omnes. Sanctior locus à reliquo templi corpore distinguebatur muro, in quo erant januæ sculptæ, vela ductilia, variis mæandris & floribus intexta. Duo cherubim ex puro auro. Pavimentum pedalibus aureis instructum. Januæ vicenùm cubitorum altitudine, ambituque duodecim. Erat & vas æneum tantæ magnitudinis, ut ab re nominatum sit mare, quod vituli duodecim diversas mundi plagas, terni singulas, prospectantes circumstabant. Fuit vas illud trium millium batorum capax. Erant & aliæ figuræ, quas longum esset recensere. Altare fuit æteum denùm pedû altitudine, longitudine duplo majore. Item mensa una aurea. *Phialarum* & aurearum paterarum decem millia. Sed hæc de hac *Orbis* portione dicta sufficiant: ad *Americam*, quartam *Orbis* partem transeo.

C

Q V A R T A M

America
nomina
sunt de
della.

QUARTA hanc Orbis Terrarum partem Veteribus incognitam *Christophorus Columbus* cum reperisset, *Indiam*; alii ob vastitatem *Novum Orbem* dixere: est enim ingens & nostro Orbi, hoc est *Europæ, Africæ, Asiæ*, simul conjunctis ferè par: uti ex ipso tabulæ nostræ universalis conspectu liquet. Dicitur & *America* ab *Americo Vesputio* Florentino qui primus post *Columbum* continentis partem ultra *Equatorem* ab ortu detexit, in quâ sunt *Paria* & *Brasilia* regiones. Quando autem *America* primùm coli cœpta sit, incertum est: certè multis seculis ignota laruit: nam quod de Romanis quidam suspicantur, faciùs dicitur quàm demonstratur, & commentum illud accuratè refutatum est à *Gaspardo Varrerio*. *Senecam* enthyasismo poëtico raptum aliquid de hac in *Medea* cecinisse nonnulli opinantur: sed furor est opinari vel illi, vel ulli eo seculo has partes fuisse cognititas. Primus post multa & adhuc ignota nobis annorum sæcula *Christophorus Columbus Genuensis*, auspiciis Regis Castellæ rem tantam feliciter invenit, edoctus (ut creditur à nonnullis tam clari facinoris gloriam ardentibus) ab Hispano quodam nautâ, diu Mari atlantico jactato: factum id anno 1492. Post eum tentavit idem *Americus Vesputius* auspiciis Regis Portugalliæ; factique præmium retulit, quod totus ille tractus ab ipsius nomine *Americæ*, ut diximus, appellationem habeat. Porro universus hic Orbis à septemtrione ad meridiem exporrectus est duarum magnarum peninsularum formâ quæ tenui isthmo connectuntur: earum altera dicitur *America septemtrionalis*, altera meridionalis. Lõgitudò ejus extensa est inter Meridianum gr. 190. & Meri. gr. 67. Latitudinis terminus austrum versus,

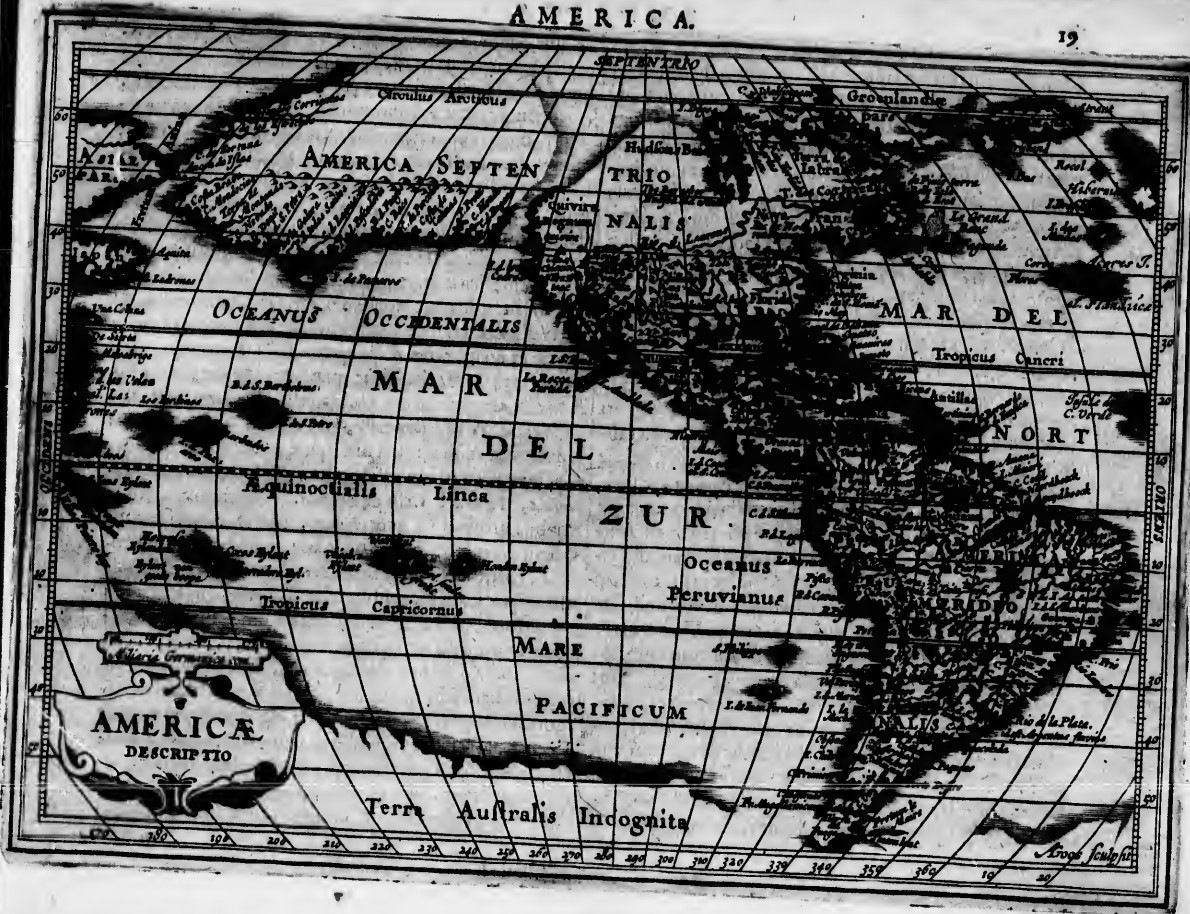
Sunt.

est fretum *Magellanicum*, id est, gr. 111. septemtrionem autem versus, gr. 127. sursum pleraque adhuc sunt ignota. Habet igitur ab ortu Solis Mare atlanticum, quod vulgo vocant *Del Norte*; à meridie, Terram australem *Magellanicam*, fretò interfluente disjunctam. Ab occasu, mare pacificum, *Del Zur*: à septemtrione, incertum terras an maria. Tota circumnavigatio est circiter xxxii millium milliarium, ut tradunt probatiores. Est enim tota circumnavigata, præter eum tractum qui septemtrionem respicit, cujus littora nondum perlustrata sunt. Regio in universum multiplex est ac varia: Frumento initio & vino caruit: ejus loco tulit *Mays*, *Soli ferribilis*. leguminis genus, sic enim vocant, ut vinum *Chichia*: lintres *Canos*: regulos *Cacicos* nominant. Ad sementes faciendas terram non arant; sed modicè altitudinis scrobibus effossis, tria quatuorve grana in unam demittunt, terræque operiunt. Singuli culmi tribus quatuorve paniculis onusti adolefcunt, quarum singulæ grana centum & amplius fundunt. *Maisii* scapus hominis altitudinem exsuperat, ac quibusdam in provinciis bis in anno colligitur. Aliud etiam genus panis habent vulgò *Cazabi* dictum. Id ex jucca conficitur: radix est napi crassitudine, quæ nullum ex se semen fundit, sed cannas tantum quædam nodosæ & solidas, viridibus foliis, ut cannabis. Eas cannas, ubi maturitas adest, in taleas duos palmos longas excæcant, quas in tumulos quosdam (*Cenuchos* appellant) digestas, terrâ obruunt: quoties verò id genus panis conficere voluit, earum radicem quantum visum est eruunt, paucas tamen unaquæq; vullione, quia brevi corrumpuntur. Duo præterea radicem genera sunt, alteras *Battatas*, alteras *Hais* vocant, specie prope similes, nisi quod hæc minores & sapidiore sunt. Plantantur

AMERICA.

Soli fer-
tilitas.

Plantantur autem, & sextum intra mensem fructum comedunt: cæterum sapore aliquantulum dulci, sed satietatem mox & fastidium inducente; exigui etiam admodum succi sunt, ventosque, ac super vacuos flatu gignunt. Magnam etiam arborum vim habent eæ terræ quæ uvas quasdam agrestes ferunt. Earum acini, prunorum silvestrium specie quæ è spinis & arbutis nascuntur, nigro folliculo vestiuntur: sed quia multum illis ligni, parum pulpæ, inest; ex iis indigenæ vinum non conficiunt. Sunt & arbores olivarum feraces, sed quæ in suauitate, tum sapore etiam pejore sunt. Varias fructuum species, easque abundè habent; quales sunt *Hopi*, *Platanus*, *Pinea*, *Guaiava*, *Mamei*, *Guanayana*. Fert præterea ipsa regio saccharum, gossypium, linum, aliaque ut apud nos, multasque alias arbores, atque herbas. Habet quoque aromata, margaritas ac gemmas: & auri & argenti incredibili copiâ affluit; aliisque metallis ac mineralibus. Sed neque boves ante habuit, neque equos, neque mulos, neque asinos, neque oves, capras, canes. Proinde mirandum non est si indigenæ ad primum equi conspectum percussis fuerint. Mures gliresque ex Antverpianâ nave quæ per fretum Magellanicum ulterius navigabat, primam illic originem habuere: ex eo in tantum sive soli, sive animantium ipsorum fecunditate creverunt, ut sæpe spem messis, autumni que, in herbis & arboribus arrosferint. Animalia varia alit partim nota nobis, partim ignota. Inrer alia prodigiosum reperitur animal, cujus ventri natura alterum ventrem marsupii instar affixit. Quoties demigrat, carulos in eum loculum recondit & gestat. Id animal corpus & rostrum vulpis: manus ac pedes cercopitheci: aures vespertilionis habet. Aliud quoque est animal (quod *Cascuy* indigenis dicitur) nigri porci specie, pilosum, durissimo corio,

exiguis oculis, auribus parulis, unguibus fissis, brevi promuscide munitum, ut Elephas: barritu adeò terribili ut homines obsurdè faciat: cæterum carne ad esum suaui. Aprorum præterea montanorum, & ferocissimarum tigrum ingens copia reperitur: leones etiam, sed timidi, qui viso homine fugiunt, & alia. Sunt & pavones, phasiani, perdices & alia avium genera varia, sed longe nostris discrepantia. At de his fusiùs in particularibus descriptionibus dicemus. Dividitur universa America in duas peninsulas maximas, ut supra diximus: quarum altera America septentrionalis, quæ tota circa Equatorem jacet, dicitur: altera meridionalis, quia majori ex parte ultra Equatorem præteritur; licet nonnullæ ejus regiones etiam circa Equatorem sint. Septentrionalis in varias regiones dividitur, quæ sunt, *Quijvira*, *nova Hispania*, *Nicaragua*, *Lucatan*, *Florida*, *Apalchen*, *Norumbega*, *Nova Francia*, *Terra Laboratoris*, & *Virginia*. Meridionalis partes sunt multæ: sed præcipuæ & hæctenus quidem superatæ barbarisque ereptæ hæc sunt: *Castella aurea*, *Papajana*, *Peruvia*, *Chili* & *Brasilis*. Gloriarur inprimis duabus urbibus *Cusco* & *Mexico*. *Cusco* America meridionalis metropolis & primaria civitas, eâ amplitudine, fortitudine ac magnificentia, ut cum pulcherrimis etiam Galliarum vel Hispaniarum urbibus, invictâ arcis munitione, & hominum potissimum nobilium frequentia, & discipulorum serie ac dispositione, & situs amœnitate meritò contendere queat. Nulla in eam multitudo plebeia admittitur, sed nobilium, procerum, maximorumque principum sedes est; qui partim intra urbis mœnia, partim in villulis suburbanis, ruri magno numero degunt. Inter quæ quidem præcipua sunt palatia Procerum quatuor, qui hujus reipublicæ clavum moderantur, quæ superbissimè, sumptu propè immenso mar-

more;
dentu
plerisq
amores
dibus
re colli
difficili
spectat
sive pu
sideres
sæ, qu
Temissu
lenta &
novæ H
inclytis
que au
fluviis
Hispan
scis tru
crassus
lis, pell
phantin
catulos
eriam p
Mons fl
sæpe fl
centum
opinatio
ignibus
chus, q
catenam
cumen
cum ahe

Lacus &
Flamma.

Monte.

moreis quadratisque lapidibus structa atque depicta videntur. Plateæ cum omnes sint rectæ, crucis formam plerisque in locis efficiunt, nulla autem est per quam non amœnus delabatur rivulus canali ductus, utrimque lapidibus vestito. Forma civitatis quadrangularis, in lateribus collis, exiliter atque venuste deprimitur. In clivoso & difficili montis ascensu, admirandæ pulchritudinis arx spectabilem atque amœnam hanc urbem reddit: cujus sive pulchritudinem, sive ingentem ædificii molem consideres, per paucæ similes in universa Europa illis sunt visæ, qui terras quamplurimas perlustrarunt. *Mexico* sive *Temistitan* in Hispania nova, Mexicana provincia, opulenta & celeberrima civitas, de qua infra in descriptione novæ Hispaniæ acturi sumus. Ad aliæ pergitur. Multis inclytis annibus hæc Orbis pars irrigua, quorum plerique auriferi; lacubus ac fontibus copiosa. In lacubus ac fluviis piscium magna copia, unum eorum genus qui ab Hispaniolæ indigenis vulgo *Manati* appellantur. Hic piscis truta propè formam referens, xxv pedes longus, xxi crassus est, capite & cauda bovem referens, exiguis oculis, pelle dura & pilosa, coloris veneti, pedes duos elephantinis similes habet. Fœminæ ejus generis, ut vacæ carulos pariunt, eosque gemino ubere alunt. Montes hic etiam passim plurimi, inter quos est, ut testatur Benso, Mons flammivomus, qui per ingentem craterem tantos sæpe flammarum globos eructat, ut noctu latissime ultra centrum millia passuum incendia reluceant. Nonnulli opinati sunt intus liquefactum aurum esse, perpetuam ignibus materiam. Itaque Dominicanus quidam monachus, quum ejus rei periculum facere vellet, ahenum & catenam ferream fabricari curat: moxque in montis cacumen cum aliis quatuor Hispanis ascendens, catenam cum aheno in caminum demittit: ibi ignis fervore ahe-

num cum parte catenæ liquefactum est. Idque cum iterum multo crassiore catena expertus esset, res denuò priori incepto similem exitum habuit. Ad alia transeo. Superba hic urbium & viarum structura, ædificiorum splendor. Hortus fertur fuisse regius in quo herbæ arboresque cum suis truncis, ramis, fructibus ex solido auro, ea mole stabant, quæ vivæ in pomariis. Fertur & conclave regium, in quo omne animantium genus ex geminis erat, opere partim musivo & segmentato, partim celato, partim etiam ex plumis varie conferto. Memorabile est, & inprimis quod de duabus viis referunt, quarum altera per montium ardua, altera per planiciem camposque strata est, à *Quito* urbe Peruana, ad civitatem *Cusco*, spatio quingentorum milliarium: cujus operis decus augent stupendæ lapidum & saxorum moles, non Equis aut Bubus, (nam illis caruerunt) sed humanis manibus adgestæ. Via campestris utrimque munita est muris, patetque in latitudinem pedes quinque & xx: intra quos rivuli fluunt, confiti ad marginem arbusculis, quos ipsi *Molli* vocant. Altera verò è saxis & rupibus excisa per medios montes discurrit, pari latitudine: salebrosis insuper depressisque vallium locis, prout regionis natura postulabat, adgestis munitisque. Has vias *Ghuacava* Rex (qui avorum nostrorum memoria vixit) per purgari, parietes ruinofos restaurari atque exornari fecit: opus ipsum alias multo est vetustius, neque unius hominis ætatis. Fuerunt etiam per itinera disposita diversoria ampla, splendida, amœna, (ipsi *Tambos* nominant) quibus regius omnis comitatus recipiebatur. Hæc de quatuor Orbis partibus generatim pro Methodi ratione sufficiant: postulat eadem methodus, speciatim & per Partes Europam quæ primo loco posita est, deinceps perambulemus.

*Ortophaga
lilia.*

*Lacus &
Flamma.*

Montes.

POLI ARCTICI.
ac Terrarum circumjacentium descriptio.

GENERALI descriptione (candide Lector) totius Orbis terræ & quatuor partium ejus juxta naturæ ordinem methodicè repetitâ & præmissâ, statui ad imitationem *Ptolemæi* Cosmographorum principis ab ipso Polo & regionibus sub ipso circumjacentibus, singularum deinceps particularum Geographiam inchoare, ut nimirum ab alto ad inferiora descendens, & à sinistris ad dexteriora progrediens, septemtrionem cum austro, & occidentem cum oriente paullatim jungam: quod ut mihi Reiq; publicæ Christianæ sælix faustumque sit, Deum Optimum Maximum precor & obtestor. *Polus* est extremas axis, id est lineæ per centrum globi tractæ, Latinis, *vertex*. Hi duo sunt, *septemtrionalis* & *austrinus*. *Septemtrionalis* est, qui versus boream semper conspicitur, ideòque etiam borealis & arcticus dicitur. *Austrinus*, qui solis meridionalibus apparet, ideòque meridionalis, notius & antarcticus cognominatur. Ac de Polis quidem hoc loco pauca ista sufficiant. Ad regiones sub Polo arctico circumjacentes venio. Quæ sunt *Groenlandia*, *Frislandia*, *Nova Zembla* cum aliis nonnullis, de quibus breviter quantum quidem cognitæ sunt, agemus. *Groenlandia* à virtutis nomen habet, insula ignota adhuc maximâ ex parte, sita est inter circulum Arcticum, & Polum; ejusque Paralleli extremi sunt austrum versus grad. Lxv. boream verò versus grad. Lxxvii. In hac insula, si *Nicolao Zemto* (qui anno M. cccclxxx, variis navigationibus in vicino mari agitatus est) credimus, continua hyems est novem mensium, quo toto tempore ibi non pluit: neque ineuntis hyemis nives unquam ante ejus finem dissolvuntur: graminis tamen innoxia

sunt. Insignes enim hic graminis & pabuli proventus. Miramini pecorum & lactariorum copia, ob illam pabuli insignem ubertatem: adeò ut strues, quasdam ingentes buryri & casei componant, quas eo navigantibus vanales exponant. Duæ autem tantum habitaciones in Groenlandia nobis notæ sunt, *Alba* & *S. Thome canobium*, de quo mox dicemus. Groenlandiam lambit mare pigrum quod & glaciale & concretum dicitur. Est in Groenlandia monasterium ordinis Prædicatorii: & non procul ab eo mons *Ætnæ* instar ignivomus, ad cujus radices aquarum pæcennium fons, cujus candentibus aquis non solum omnia illius monasterii habitacula hypocausti instar calefiunt: sed etiam panis & cibi nullo alio adhibito igni excoquantur. Tota hujus monasterii fabrica ex topis constat, quos idem mons medias inter flammæ evibrat. Iidem fontes hortos vicinos tepesciunt, ita, ut vario florum herbarumque genere perpetuo rideant. Proximus etiam maris tractus harum aquarum benignitate nunquam congelatur, sed piscibus hominibusque perpetuo patet. Inde hic tantus aqualium pisciumque, ex frigidioribus locis concursus, ut non solum hi Monachi, sed circum vicini etiam accolæ suaviter unde vivant, habeant. *Frislandia* Insula Veteribus prostris ignota: major quàm Hibernia. Magna in hac cœli inclementia. Incolæ fruges ulla non habent, sed piscibus vescuntur ut plurimum. Ejus primum oppidum ejusdem cum insula nominis, *Regi Norvegiæ* patet, Incolæ ut plurimum piscationibus rem faciunt. Capitur enim in ejus portu tanta omnium generis piscium copia, ut iis multæ onerentur naves, quibus in circumjacentes insulas avehuntur: quemadmodum

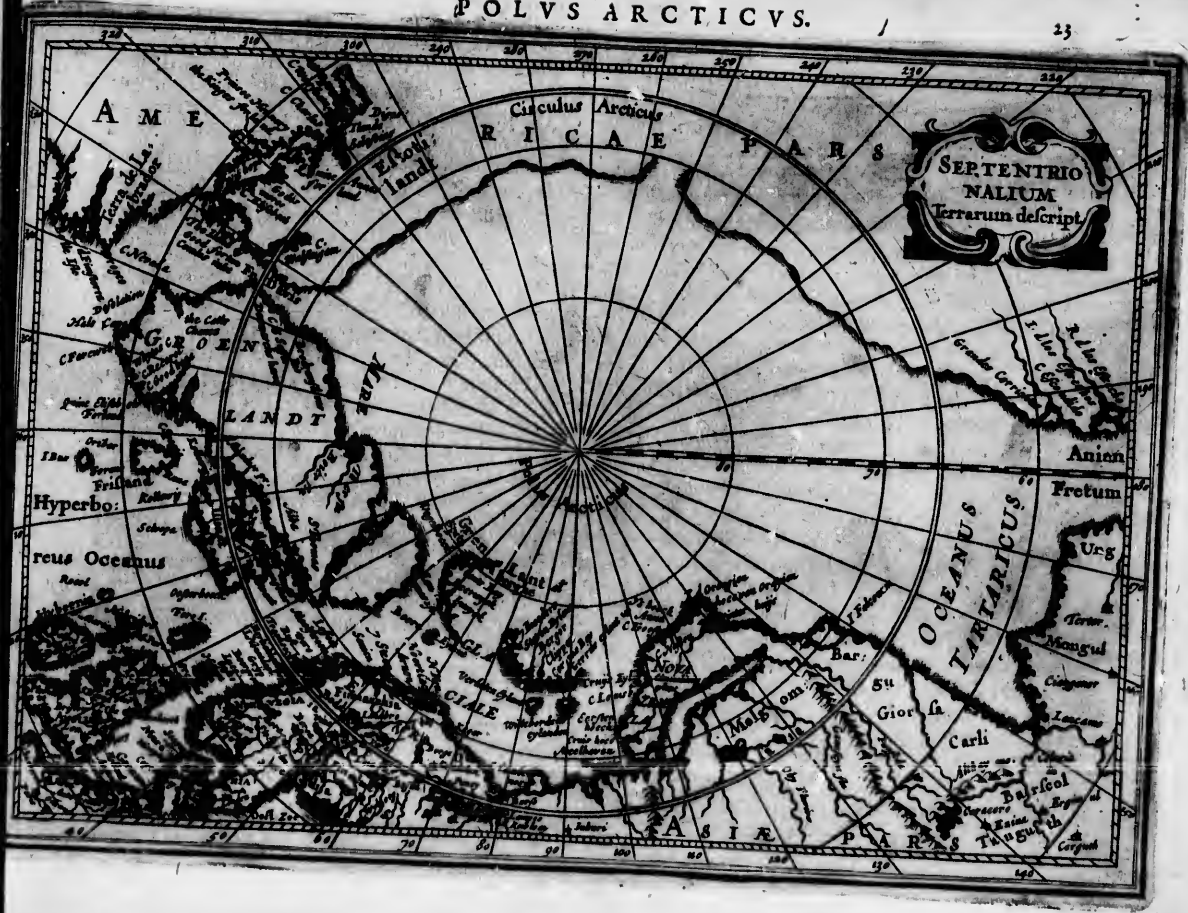
Groenlandia unde dicitur.

Celi quæ sita est.

Frislandia.

POLVS ARCTICVS.

us.
pa-
in-
ati-
tio-
MA
m-
ici-
di-
vo-
jus
erii
nis
u-
em
or-
m-
tra-
tur,
hic
on-
am
su-
Ma-
non
ri-
Re-
ous
nis
qui-
no-
um

Frislan-
dia.

*Nova
Zembla.*

dum scribit dictus *Zenetus*. Idem Mare insulæ ab occidente proximum, brevibus & scopulis plenum, icarium: & insulam in eo icariam, ab incolis nominari scribit. Insula hæc hoc nostro tempore denuò innotescere incipit, idque Anglorum auspiciis. *Nova Zembla* insulæ est sita sub gradu 76. Summa hic inclemetia aëris atque intolerabile & intensissimum frigus. Regio deserta, sterilis, rigida, molesta. In hac nec frondes nec gramen crescit; in hac etiã nulla animalia præter carnivora reperiuntur, qualia vulpes & ursi, quorum non tantùm in hac insula, sed in plerisque regionibus septentrionalibus magna copia est. Sunt & belluæ marinæ: quæ vasto corpore bovique magnitudinem excedentes, *VValrusschen* vulgò dicuntur: os habent leoninâ specie, pellem villosiorem, quatuor pedes, duos dentes ex oris parte superna prominentes, planos, duos, candentes, ut elephantinis precio non cedant. Freta hic *Fretum VVeygats*, *Forbifferi* & *Davis*. *Fretum VVeygats* protenditur ad ortum usque ad crucis dictum angulum, deinde ad arctapelioren usque ad diffidii angulum, paulò ad orientem vergentem. In australi lateris *Weygats* continente *Gulielmus Barensonius* aliquos agrestiores homines reperit *Samiutas* appellatos. Vestium horum quibus utuntur forma, similis est illi quam nostri pictores silvestribus hominibus tribuunt: minimè tamen silvestres sunt, sed bono intellectu præditi. Amiciuntur pellibus rangiferorum à capite usque ad pedes. Ut plurimum brevi sunt corpore, latâ planâque facie, parvis oculis, brevibus cruribus & divaricatis, agileque sunt in cursu & saltu. Rhedas habent in quibus unum aut duos rangiferos jungunt, qui unum aut alterum hominem insidentem tam celeri cursu trahunt, ut nullus nostrorum equorum æquari illis possit. *Fretum Forbifferi* à *Martino Eprbiffero* Anglo nomen accepit, qui

anno *MDLXXVII* transitum ad *Cathajam* per septentrionem quærens, pervenit ad fretum quoddam, in quo reperit & insulas & homines plurimos, de quibus pauca subjiciemus. Homines ejus loci ab omni cultu alieni, crudis ferarum ac piscium carnibus vescuntur. Vestuntur pellibus ferarum venatione captarum, herbas etiam crudas bestiarum in morem devorant. Tentoria eorum pellibus balænarum teguntur: perpétuæ ibi nubes & frigus asperissimum. Canibus qui lupos nostros specie referunt, sub jugum missis, utuntur ad res necessarias super glaciem advehendas. Arma illis sunt arcus, sagittæ & funda. Nulla ibi ligna, cervi multi: homines terram non colunt, contenti rebus quas sponte producit: venatione vivunt: potus illis sanguis ferarum est calidus, aut aqua glaciæ: nulli istic fluvii, nullæ scaturigines, quod violentia frigoris terram ita concludat, ut aquarum scaturigo erumpere nequeat. Homines sunt magni laboris, venatores strenui & præsertim in aucupii astutissimi: utuntur certo navigii genere ex coriis confecto in quo solummodò homini locus: cui unico tantum remio opus est: dextra instrumentum tenet quo aves telo jaculatur. Hujus exemplum in Anglia visum. *Fretum Davis* itidem à *Iohanne Davis* Anglo appellationem accepit, qui anno 1585 & duobus proximis littora Americæ, vel potiùs Groenlandiæ circium spectantia à 53 gradu ad 57 transitum illac in Chinam scrutando perlegit. Quæ de euripis illis quatuor in Tabulis vides, desumpta sunt ex Itinerario *Jacobi Cnoxen* *Bucoducensis*, qui refert Minoritam quendam Anglum Oxoniensem Mathematicum terras *Polo* circumvicinas descripsisse & astrolabio dimensum esse in hanc sequentem formam ferè, uti ex *Le-cobo* collegit *Mercator*. Euripos illos quatuor dicit tanto impetu ad interiorem voraginem rapi, ut naves semel ingref-

ingre-
quam
circu-
nibus
eurip-
nerunt
tum r
habit-
tione
nam v
nas inf-
tem ar-
A Dav-
volunt
ejus ori-
aut aqu-
ba faciu-
explora-
subolan-
imperiu-
tar. V
quasi pa-
que pom-
gratur.
ste fluita-
prebent.
no m d
rutis, sp-
tales O
modum
mus Bar-
Sinus in

ingressu nullo vento retroagi possint; neque verò unquam tantum ibi ventum esse, ut molæ frumentariæ circumagendæ sufficiat. Sed hæc *Luciani* veris narrationibus non absona videntur, quando qui loca in quibus euripi illi esse dicuntur iustrant, euripos nullos invenerunt: scilicet *Hollandi*, qui usque ad 81 Lat. gr. apertum mare invenerunt. Cæterùm de hyperboreorum habitatione expedit audire *Iulium Scaligerum* exercitatione xxxvii, de navigatione ex mari hyperboreo *Sinam* versus ita scribentem: An verò per id mare possit ad *Sinam* institui navigatio; alia aliis adducta sunt in utramque partem argumenta, varièque ad sensum est. Nostra tamen hæc sunt. *A Divine fluvii ostiis unde cursum auspicantur, legendum esse volunt eorum illum tractum, qui universam ambit Scythiam ad ejus orientalem usque angulam: in cujus flexu, septentrionem aut aquilonem cum favonio commutandum. Quæ de re qui verba faciunt, illius & maris & ventorum & ora naturam minus exploratam habere, certum est. Adeo namque rari sunt zephyri & subsolani, ut penè sint ignoti. Aquilonum frequentia tanta, ut illis imperium cæli quasi legisimum à naturâ commissum esse videatur. Vada infinita, cæca, limosa. Hyeme quæ decem sævit menses, quasi pavimento solidata maris superficies. Æstate perpetua caligo, quæ pomeridianis horis unâ & alterâ vix discussa, mox redintegratur. Tum verò majus à glaciæ periculum, cujus immensa crusta fluitantes, mobilium insularum inter se concursantium speciem præbent. Certè nuperis *Batavorum* navigationibus Anno *MDXCV* & sequentibus duobus in hæc loca instituta, spes facta est, posse ex mari hyperboreo ad orientales Orbis oras navibus perveniri, sed difficulter admodum propter glaciem, & hybernâ noctem. *Guilielmus Barensonus* negabat per fretum *Nasovicum* ad *Sinam* institui navigationem posse, non solum ob gla-*

ciem, sed præcipuè quòd ex variis observationibus cõperit, non mare illud sed sinum duntaxat esse; inprimis ex eo quòd nullum fluxum & refluxum invenerit. Verùm spes illi magna fuit per borealissimam novæ *Zemblæ* partem dictam navigationem perfici posse. Cæterùm cum *indies* novæ navigationes illac ad *Sinam* instituantur, tandem experientiâ discetur, utrùm id perfici possit, nec ne. Constat autem naves nostras ad gradum usque 81. provectas, & etiamnum mare apertum invenisse: post verò ad grad. 67. glaciæ crustis ingentibus ac nocte ingruente impeditas fuisse, ne ulterius progredi possent. Destituit vectores *Sol* 4. *Novemb.* Anno *MDXCVI*: visus iterum 24. *Januarii* anno sequenti: quo toto tempore in nova *Zembla* tuguriolo à se instructo latitarunt, usq; ad 14. *Junii*, fortissimi argonautæ. Sic enim jure eos appellare liceat. Nam quamvis valde celebrata sit à veteribus *Argonautarum* navigatio: si tamen cum istâ conferatur, ludus censebitur. Quis enim, ante hos *Hollandos*, per 13 mensium spatium, ab omni hominum consortio segregatus, rerum omnium inopia pressus, rigidissimo cælo, intensissimâ gelu perterritus, sub *Poli arctici* 76. graduû altitudine, in vasta solitudine ædes fabricavit in quas se reciperet, ut ab æcristi inclementia se tueretur, in illis ipsiis identidem altissima nive sepultus, acrotis ferè decem mensibus inclusus? Taceo quæ in reditu, navem deferere coacti ac scaphis non tectis vecti, acerba pertulerunt. Taceo feroces, truculentos & ingentis magnitudinis urfos, atque belluas marinas, cum quibus sæpè numero fuit dimicandum. Quas tamen ærumnas omnes, labores & admirandas difficultates, forti magnoque animo, non sine benigna *Divini Numinis* protectione & favore superarunt.

Nomina à
quibus ex-
eunt insu-
lae.

ISLANDIA inter varias Oceani occidentalis Insulas quæ Norvegiæ Regno subjætae sunt, maxima, nomen habet à glacie, qua ex parte riger. Dicitur & Snelandia, à nive: item Gardartsholm, i. Gardarti insula. Plerique hanc voluerunt esse antiquorum *Thulen*. Quam & *Ptolemaeus Thulen* vocat: cujusque medium ponit gradu long. 30.20, lat. 63.0. Hæc quinque dierum & noctium navigatione ab *Orcadibus Solino* statuitur. Insula si qua alia Poëtis celebratissima, cum disjunctissimum aliquid innuerent, quasi totius Orbis remotissima. Hinc *Virgilius*, *Tibi serviat ultima Thule*. Verum enim verò an Thule aliqua fuerit, dubitat *Sinesius*, & nusquam comparere scribit *Giraldus*, anticipitque de exsententia distrahuntur doctiores. Plerique *Islandiam Thulen* (uti diximus) olim vocatam asseruerunt: his tamen *Saxo Grammaticus*, *Crantzius*, *Milius*, *Jovius*, *Pencertus*, refragantur. Sed de his satis, redeo ad Islandiam. Sita est non sub Meridiano primo, ut notavit quidam, sed octavo inde gradu. Longitudo ejus est c. milliarium germanicorum, ut vulgus scriptorum habet. his addit quadraginta quatuor, islandus *Ionas*. Latitudo milliarium germ. 56. Cælum habet inlelemens, ac pro majori parte inculca est, præsertim versus plagâ septentrionale, ob austera spiracula venti circii: qui nec frutices, ut scribit *Olaus*, elevari permittit. Tellus autem sementi faciendæ minime idonea: nullum quoque fert frumentum, at graminis adeo secundum solum ferunt in hac insulâ omnes qui de eâ scripsere, ut nisi pecus à pabulo interdum arceatur, ab arvinâ ne suffocetur, periculum sit. Præter equos & boves nullum jumentum apud hos esse, fatetur ipse *Ionas*: bovesque & vaccæ hîc omnes cornibus carent: oves non item. Ca-

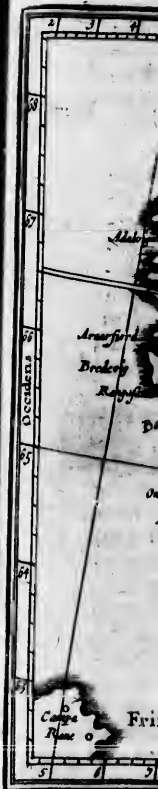
Situs.

Cæli &
Soli qualitas.

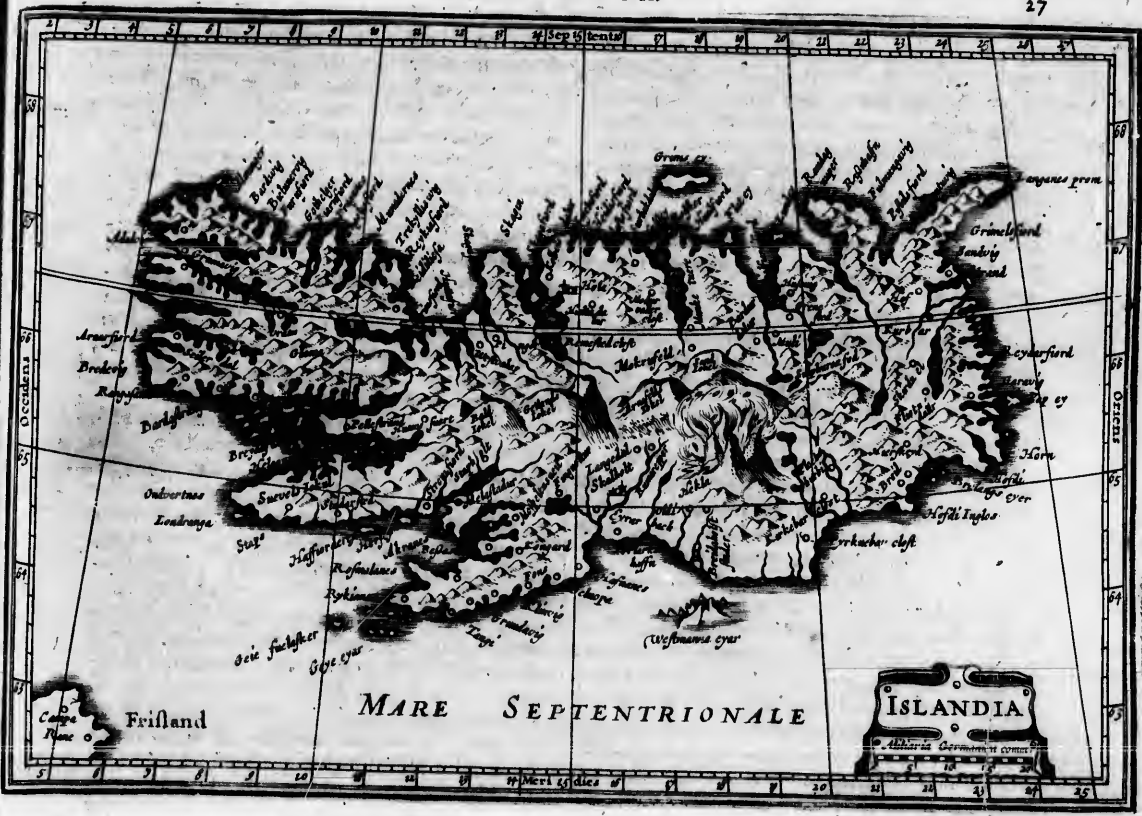
Animarum
victus.

rellos habent albos, quos impensius diligunt. Falcones candidos magnâ copia: sunt & corvi candidi, agnellis & porcellis infestissimi. Vrsi item & lepores albi. Etiam teste nostro sæpius dicto islando, aquilæ albicantibus caudis: quos *Plinius* (ut addit) *pygargos* appellavit. Præter betulam & juniperum nullam hanc insulam ferre arborem *Velleius* testatur: Quare lignorum maxima per universam insulam inopia est, nisi forte (quod interdum accidit) ex septentrionali Norvegiæ plagâ arbores grâdiores ventorum turbine funditus extirpate naufragii instar ad hæc littora deferantur: quibus incolæ ad usum focorum, ædificiorum, naviumque utuntur. Subest Regno Norvegiæ, ab anno nempe 1260, quo primum hos homagium huic præstitisse tradit idem *Ionas*. Quâ ratione Rex Danicæ, qui & Norvegiæ, eò quotannis præfectum mittit, qui in arce *Besede* sedem suam tenet, eique nunc obediunt, ut quondam suis Episcopis: à quibus ad Christianâ fidem sub *Adelberto* conversi fuere. Tempore *Haraldi Pulchrissonis* primi Norvegiæ monarc hæc sunt qui putant habitari cæptam: cum hic nempe Regulorû multitudinem expulisset ex Norvegiâ, qui novas quærentes sedes, huc cum familiis commigrarunt, atque patriæ desiderium exuentes, manere. Circa annum Christi millesimum hæc accidisse verisimile: circa annum 874. scribit nominatus islandus *Ionas*, apud quæ habes horum Episcoporum omnium seriem & nomina. Primum eorum Episcopus nominat *Crantzius Isephum*. Sub eorundem Norvegiarum imperio videtur fuisse ante annos ducentos, ex excerptis *Nicolai Zenii* Eclogis, ubi legimus hanc insulam à *Zichmi* Frislandiæ Rege bello petitam, sed frustra, & à Regis Norvegiæ militibus prædicatoriis in hac insula positus repulsum.

Dividitur

ISLANDIA.

es
is
m
is
e-
re
er
m
á-
ii
m
e-
os
a-
Impetium
majorem.
ue
ad
o-
int
rú
r-
a-
isti
4-
m
o-
o-
n-
gi-
tia-
tur

Dividitur verò insula univerſa in totidem partes, quot sunt Mundi cardines. Orientalem vocant *Auſtlandingaſjordingung*, occidentalem *VVeſtlandingaſjordingung*, ſeptemtrionalem *Norrlendingaſjordingung*, meridionalem *Snydlandingaſjordingung*. Urbibus carent, montes pro urbibus habentes. Fons hic qui fumigantis aquæ vitio nativam rei cuiuslibet originem demolitur: & quicquid ſumi huius exhalatione reſpergitur, in lapideæ naturæ duritiæ tranſmutatur formâ dumtaxat ſuperſtite. Eſt & fons peſtilentis undæ, quem qui guſtaverit, perinde ac veneno proſternitur. Sunt latices cerealis poculi proprietatem imitantur. Oceanus autem ſeptemtrionalis in quo hæc inſula ſita eſt, tantam piſcium copiam ſubminiſtrat, tantamque Reipublicæ Iſlandicæ utilitatem præſtat, ut non multorum hominum, ſed totius inſulæ ſalus & fortunæ inde pendere videantur. Inde enim omnes aut vivunt, aut victum quaerunt, familiasque ſuſtentant. Hic ſi velim huius Maris piſciû genera omnia recensere, tempus me deficiat. Aliquot verò rariora non abs re fuerit commemorare. Inter quæ piſcis *Nabual*. Huius carnem ſi quis comedat, ſtatim moritur: habetque dentem in interiori capitis parte prominentè ad ſeptem cubitos. Huius quidam pro monocerotis cornu vendiderunt. Creditur venenis adverſari. Quadraginta ulnarum longitudinem habet bellua. *Roider*, centû triginta ulnarum eſt, caret dentibus. Ejus caro eſui accommodatiſſima gratiſſimaque; pinguedo multis morbis medetur. *Cetus Britannicus*, longitudine triginta ulnarû: dentibus caret, linguamque ſeptem ulnarum habet. Eſt & maximum *Cetorum* genus quod rarò apparet: inſulæ magis quàm piſci ſimile. Inſequi minores piſces præ corporis illâ immmani mole nequit, capit tamen illos ſua quadam arte & aſtutiâ. Alius item piſcis *Stantus valur* dictus, totus

cartilagine⁹, rajæ aliquo modo ſimilis: ſed inſinitis modis major, inſulæ ſpeciem, cum apparet, præ ſe fert, aliſ naves evertit. Sunt & *Seenaut*, boves marini, colore grifeo: & alii. Ad montes tranſeo. Iſlandiæ (inquit *Georgius Agricola*) tres ſunt montes elati in Cælum, quorum vertices perpetuâ nive candet, radices ſempiterno æſtuant igne. Primus vocatur *Hecla*, alter *Crucis*, tertius *Helga*, id eſt ſanctus. Ab *Heclâ* non longè abſunt fodinæ ſulphuris, penè unicum incolarum mercimonium, & vetigal inſulæ: mercatores enim naves eo onuſtas evertunt. Mons ipſe cum furit, ut horribilia tonitrua, inſonat, projicit ingentia ſaxa, ſulphur evomit, cineribus egeſtis omnia longè latè que complet, ut ad viceſimum lapidè terra coli non poſſit. Qui naturam cauſasque ejus incendii curioſius contemplari propiùs ad montè accedunt, facile aliquâ latente voragine vivi abſorbentur: nam & multæ ſunt, & cineribus ita reſectæ, ut nemo ſibi cavere poſſit. Locû propterea vocant carcerem ſordidarum animarû. Accedit huc, quod quum glacies ſoluta totos octo menſes magnis molibus litori undique allidatur, horrendum ſonum edat, quem incolæ dicunt animarum eſſe ejulatum & quiritationè. Ejuldem naturæ alius mons nomine *Helga*. Hic mons anno 1581, teſte *Iona*, tanto fragore & tonitru ignis & ſaxa eructavit, ut inde ad octoginta milliaria grandiores machinæ bellicæ explodi putarentur. Apud hunc vorago quædam, ubi ſpectra ſe offerunt, congreſſibus hominû tam manifeſta, ut tanquam viventes accipiantur ab ignaris moris illorum: nec deprehenditur error, priùs quàm diſparuerint umbræ. Sed hæc aut fabuloſa ſunt, aut certè Dæmonum ludibria: Ipſe *Ionus* fabuloſa putat. *Crantzii* Iſlandos ſpecus plerumque habitare ſcribit, ad montiû latera excavatis manſiunculis. Quod idè quoque

Montes.

Opera & publicæ privata.

Mars.

Vilius.

que *Ol*
bus piſ
trâ *Iona*
ta ex li
ſa. Du
ſub quo
niere. *Sc*
hebar, &
ſcriptis
pla præ
ex acad
reali in
gymnaſ
vignei
netur. I
cum jun
nihil ar
Nam &
tes pro
videt, &
Sed mer
content
hendam
omnige
rum me
inſculpe
victrian
in farina
tiores au
bus lac:
re didice
iis negot
enim, F

que *Olam* asserit, in primis tempore brumali. Ex ossibus piscium domos exstruunt, penuria lignorum. Contra *Iona* dicit hic templa & domicilia existare satis multa ex ligno, cespite, & saxis satis magnifica & sumptuosa. Duos habet insula Episcopatus cathedrales. *Holam*, sub quo sunt monasteria *Pingora*, *Remsted*, *Modur*, *Munke-niere*, *Scalholt*, cui monasteria subsunt *Videy*, *Pyrnebar*, *Kirk-hebar*, & *Shieda*. Ex *Vellei* hujus tabulæ auctoris tamen scriptis intelligitur novem in ea esse monasteria: & templa præterea trecenta viginti novem. Episcopi autem ex academia *Haffniensi* eod mittuntur, quorum alter boreali insulæ parti præest, alter meridionali. Ac uterque gymnasium publicum adibus adjunctum habet, in quo viginti quatuor pueros suo sumptu alere & erudire tenetur. Incolæ communi tecto, victu & strato gaudent cum jumentis. In simplicitate sanctæ vitæ agunt, cum nihil amplius querant quam quæ natura concedit. Nam & montes habent pro oppidis, ut diximus, & fontes pro deliciis. Beata gens, cujus paupertati nemo invidet, & inde beatiore quod Christianissimum accepit. Sed mercatores Angli & Dani quiescere gentem & suo contentam esse non sinunt. Nam ob piscaturam evendendam, insulam hanc frequentantes, cum mercibus omnigenis vitæ quoque nostra invexerunt, vel scopulis insculptas vindicant ab oblivione. Piscibus ut plurimum victitant, quibus quoque exsiccatis & contusis, tanquam in farinam redactis, loco panis in mensa utuntur: lautiores autem pane bis cocto. Porus olim aqua, ditioribus lac: nunc autem fruges aliunde allatas huic miscere didicerunt; & simplicis undæ, postquam exteri cum iis negotiari cœperunt, oderunt haustum. Lubecenses enim, *Hamburgenses*, & *Rostochienses* quotannis

hanc insulam navibus suis frequentantes eod deferunt farinam, panem, cetevisiam, mullum, vinum, pannos anglicos, lintea, ferrum, chalybem, aurum, argentum, mulierum virtas, & ligna in usum ædificiorum & navigationum: exportant pro his pannum islandicum, (vulgo *vratman*) magnas sulphuris effossi moles, pisces induratos, butyrum, sebum, vellera, ferarum pelles, vulpes, falcones albos, equos, & alia istiusmodi. Piscium hic tanta copia, ut eorum strues altissimas sub dio concinent, atque ita vænum exponant, altitudine interdum ipsa ædium tecta superante. Tanta etiam butyri salsi copia, ut cistis odoratis recondant longitudine pedum quadraginta, altitudine 5, præter usitata dolia.

Sed lubet *Erasmi Michaelis* versus, quos habet lib. 3. rei nauticæ de *Islandia*, adjicere:

Vltima Parrhasias Islandia spectat in Arctos,
Sub Caurum porrecta gradus: non divite tantum
Læta solo; cum vel cæcis oclusa cavernis,
Sulphura flava coquit mixtisque extrudit arenis:
Pabula vel læta pecori gratissima pratis
Fundit, & oppletas investit gramine valles:
At vicina etiam solidos cum littora pisces
Nec numeris, nec mensura, certisve ferendos
Nominibus stipas, ratibusque immiscere certat.
Proventu siquidem vario cum excesserit, uno
Hoc vincit tamen, & cumalato pisce redundat,
Aucta opibus fortesque animis complexa colonos,
Cujus & in notios que pars jacet obvia ventos,
Aestuat æternis per aperta foramina flammis,
Eruhatque globos cinerum, trepidoque boatu
Hecla tonans inter sparsa pice sidera lambit.

Opera &
 publicæ
 privata.

Meri.

Vid. n.

Regio.
Nomina à
quibus &
curiis
ita.

BRITANNIA omnes insulas, quæ inter Hispanias & Germaniam magno terrarum spacio Gallia prætenduntur, suo nomine complectitur. Eam nuper *Lhudus* Prydaniam, *Th. Elotus* eques britannus *Prydaniam* dici voluerunt, sed studio magis contentionis, quam veritatis incitati, contra *Aristotelis*, *Lucretii*, *Iulii Casaris*, & aliorum veterum scriptorum autoritatem ac fidem. Quia autem olim Britanni omnes se glasto inficerent, quod cæruleum efficiebat colorem, ut hoc horribiliore in pugna aspectu essent: idemque quicquid depictum & coloratum *Brith* patriæ & antiquâ linguâ appellarent, rectè quidam statuant Græcos (qui primum hoc nomen ita conceperunt) ab incolis, quos *Brith* & *Briton* appellari accepissent, ad *Brith Tania*, quod regionem significat, addidisse: & ideo Britanniam regionem *Britonum*, id est, pictorum & coloratorum dici, non aliter atque Mauritania mauri, Lusitania lusi, & Aquitania aquarum regio nominatur. Britanniam autem omnibus cæli ac soli bonâ natura donavit, in qua nec rigor est nimius hyemis (ut habet *Panegyricus Constantino dictus*) nec ardor æstatis: in qua segetum tanta fecunditas, ut numeribus utriusque sufficiat, & *Cereris* & *Liberi*; in qua memora sine immanibus bestis, terra sine serpentibus noxia. Contra, pecorum mitium innumerabilis multitudo, lacte distenta & onusta velleribus; ceræ quod propter vitam diligitur, longissimi dies, & nulla sine aliqua luce noctes, dum illa litorum extrema planities non atollit umbras, noctisque metam cæli & sacrum transit aspectus, ut Sol ipse qui vobis videtur occidere, ibi appareat præterire. Inter omnes Britannia insulas duæ reliquas magnitu-

Cæli temperata.

Soli fertilitas.

Animarum varietas.

dine longè præcellunt: *Albion*, sub qua Anglia & Scotia continentur, & *Hibernia*. Prima magnitudine est *Albion*, quæ nunc sola nomen Britannia retinet, quod antea omnibus erat commune. Atque hoc nomen magis à libris eruitur quam in communi sermone usurpatur, nisi quod Scoti se *Albinich* & suam regionem *Albin* adhuc vocent. De nomine autem *Albion* non multum laborandum, quod huic insulae imposuerunt Græci ad differentiam, cum circumvicinæ insulae omnes Britannicæ vocarentur. A Græcorum enim vanitate, fabulositate & desultoriâ illâ in fingendis nominibus levitate enatum videtur. Cum enim illi Italiam ab *Hespero Atlantii* filio Hesperiam, Galliam à *Polyphemi* Gallatiam &c. fabulose dixerint: hanc insulam ab *Albione Neptuni* filio *Albionem* etiam fabulose denominasse, vero non ab simile videtur: quod *Perottus* & *Lilius Giraldus* prodiderunt. Alii ab *Αλφον* malunt deducere, quod recte *Festo*; album Græcis sonat, unde & *Alpes* appellatur. Figura ejus triquetra est, Siciliae maxime similis: nam in tres diversos angulos sese cuneat. Promontorium primum *Bolerium* occidentem versus Angli vocant *The cap of Cornwall*. Secundum *Cantium*, quod orientem prospicit, Anglis *Northforland*. Tertium *Orcas* sive *Tarvisium*, quod longè in septentrionem extenditur, Scotis *Dungisbehead* dictum. *Livius* & *Fabius Rusticus* eam oblongæ scutulæ sive bipenni assimilavere. Ab occasu, qua *Hibernia* sita est, *Vergivius* Oceanus irrumpit: à septentrione, vastissimo & apertissimo hyperboreo Mari pulsat: ab ortu qua Germaniæ prætenditur, Germanico: à meridie qua Gallia opponitur, Britannico urgetur.

Albion Insula.

Figurae sunt.

BRITANNIA.

Alison Insula.

Figurae simi.

getur. *Diodorus* libro sexto ambitum ejus scribit esse duorum & quadraginta millium stadiorum. *Martianus*, *Britannia*, inquit, *longa millibus octingentis, lata trecentis, circum-* *su triplex octies viginti quinque millia tenet.* Nugæ. Doctissimi-
mus & accuratissimus scriptor *Camdenus* hanc rationem
instituit à *Tarvisio* promontorio ad *Bolerium*, itinere ob
sinuos littorum tractus curvato, millia passuum sunt
DCCCXII: inde ad *Cantium* CCCXX millia: denique à
Cantio ad *Tarvisium* DCCIII millia. Quæ summa est
MDCCCXXVI millium passuum. Hæc insula olim in
duas partes divisa fuit, teste *Ptolemao* Magnæ Construc-
tionis lib. II. c. 6. ubi insulam universam in *Britanniam*
magnam & parvam dispescit. *Magnam* vocat citeriorem e-
jus partem ad meridiem: *parvam* verò ulteriorem ad se-
ptemtrionem. Romani verò ulteriore parte neglecta,
quia, ut inquit *Appianus*, *illis utilis esse non poterat*, citeriorem
in provinciam jam redactam primùm duplicem fecerunt,
inferiorem & superiorem, ut ex *Dione* colligitur. *Angliæ*
enim partem citeriorem cum *Wallia superiori*,
ulteriorem & septemtrionalem *inferiorem* vocat. Postea
in tres partes diviserunt, ut ex *Sexto Rusto* liquet, in *Maxi-*
miam caesariensem; *Britanniam primam*, & *Britanniam secun-*
dam. Postremo cum Imperii Romani formula indies
immutaretur, *Britanniam* in quinque partes distribue-
re: *Britanniam* nimirum *primam*, *secundam*, *Maximam cae-*
sariensem, *Valentiam*, & *Flaviam caesariensem*. Atque hæc qui-
dem fuerunt sub Romanis ipsius *Britanniæ* divisiones.
Nonnulli universam insulam olim fuisse in tres partes
divisam scripserunt, nempe in *Loegriam*, *Cambriam* & *Alba-*
niam. Sed hanc recentiore esse divisionem credit *Cam-*
denus, ut quæ à tribus populis, *Anglis*, *Cambribus* & *Scot-*
is, qui postremo insulam inter se diviserunt, videatur
enata. Postea in duo Regna, nempe *Angliam* & *Scot-*

tiam, divisa est insula: jam verò felicissime sub *Iacobo*
VI. unita hæc duo sunt Regna, & tota insula *Magna Bri-*
tannia appellatur. Vastissimo autem & apertissimo O-
ceano, ut supra docuimus, *Britannia* undique circum-
funditur, quem *B. Bassilius* *Mare magnum*, & *navigantium*
horrendum dixit. Latè certè modò campos vicinos inun-
dat, modò refugit & nudat, & ut cum *Plinio* loquar, in
magnitudine hæc aperta, *Lunæ* vim laxæ grassantis effi-
caciùs sentit, tantaque vi semper immititur, ut non so-
lum flumina retroagat, sed aut terrestria deprehendat
animalia, aut marina destituat. Tantumque erat vel hoc
mare hyeme navigare, ut *Iul. Firmicus* in libello de erro-
re prophanarum religionum ad *Constantem* & *Constanti-*
tium Imp. exclamarit: *Hyeme* (quod nec factum est aliquan-
do, nec fiet) *rumentes, & serientes undas calcastis Oceani Britan-*
nici, sub remis vestris incogniti jam nobis panè maris unda contre-
muut, & insperatam Imperatoris faciem Britannus expavit. Quid
amplius vultis? virtutibus vestris victa Elementa cesserunt.
De commoditatibus quas hoc Mare præstat, de tempore
quo terras fovet, de piscibus varii generis, salmonibus, pas-
seribus, paguris, asellis, halecibus &c. quorum infinita
examina alit, nihil atinet dicere: margaritæ tamen non
sunt silentio prætereunda, quas rotunda specie mari
Britannico gregatim natare, videri se cantes more a-
pum, *Iubas* memorat. Meminit & *Marcellinus*. Harum
spe *Cæsarem* *Britanniam* petisse author est *Suetonius*. At-
que hæc de *Albione*, nunc reliquas præcipuas percurra-
mus. Inter omnes longe præcellit *Hibernia*, de qua ni-
hil hîc, sed in propriis quas occupat tabulis, dicturi. Eam
sequuntur *Orcades*, nunc *Orechney* xxx, plus minus, insulæ,
modicis inter se discretæ spatii, quas ita appellat quæ-
dam antiqua membrana, quasi *Argath*, id est, supra *Getas*,
ut ibi

Mare.

Commodi-
tates.

Orcades.

ut ibi
nim C
ness n
Soli ferri-
bita.Anima-
lim va-
rietas.Imperium
Majorumvacare
te sum
rum o
sum an
trium:
piofa i
emolun
tanniar
tas inve
cerit,
verò cū
um, Pi
potesta
quantu
pacta p
in Rege
ma Pom
MONA
Mainlan
ferax, a
obus cas
censetur
An verò
dicam, in
noa sit,
quod hab
quam cu
Hactenu

ut ibi exponitur. *Camdenus* inavult *supra Cath*; obiacet enim *Cath* regioni *Scotie*, quam ob promontorium *Cathness* nunc vocant, cuius incolæ *Carini* pro *Cathini* perpetuam *Ptolemao* nominari videntur. *Solini* ætate hominẽ vacarunt, & iuncis herbis inhorruerunt, nunc vero cultæ sunt, sed sine silvis, hordei satis feraces, tritici & carborum omnino indigã. Serpens in eis nullus aut venenosum animal. Animadum greges numerosissimos nutriunt: lepores, cuniculi, grues & cygni hic multi. Copiosa item in his piscatio est, ex qua incolæ non parum emolumenti capiunt. *Iulius Agricola* classẽ primus Britanniam circumvectus *Orcadas* ad id tempus incognitas invenit domuitque; (tantum abest ut *Claudius* devicerit, quod *Hieronymus* *Chronici* asseritur.) Deinde verò cum Romanorum concideret in Britannia imperium, *Pictorum* sedes fuerunt. Postea in *Norvegorum* potestatem & Danorum devenerunt: unde gothice loquuntur incolæ: & denuim *Christiernus* Rex Danicæ pactæ pecuniã, Anno M C C C LXXIIII omne jus suum in Regem *Scotie* transfudit. Harum autem præstantissima *Pomonia* episcopali cathedrã celebris, à *Solino* P O M O N A dicitur ob dici prolixitatem vocata: hodie *Mainland* incolis, quasi continens esset. *Stanni* & *plumbi* ferax, ac sede episcopali in *Kirkcubright* oppidulo, & duobus castris nata. *Ocecius* etiam inter has à *Ptolemao* recensetur, quam *Heth* nunc dici coniectat *Camdenus*. An verò *Hy*; quæ inter has numeratur, *Plinii Dumnam* dicam, inquit idem *Camdenus*, nondum statui. Certè si non sit, malim *Faire Ile*, i. Insulam pulchrã cuius oppidum quod habet unicum *Dume* dicitur, *Dumnam* existimare quam eum *Beccius* *Waldhuys* in *Lappelandia* censere. Hactenus ille. *Zelandiam* quoque unam earum nomi-

nat *Ioannes Major*, quinquaginta mille passibus in longum expositam. Incolæ porò harum insularum cum abundantia hordei potentissimum conficiant potum, & omnium mortalium sint bibacissimi, nullum tamẽ in eis unquã ebrium, aut mente alienatum, nullum amentem aut stolidum visum esse testatur *Boëtius*. His proximæ *Hebrides* insulæ numero XLIII, quas *Beda* *Hebrides* *Mavani*, *Ethicus* *Betoricas*, *Giraldus* alibi *Inchades* & *Leucades*, *Scoti* *Vesterne* *Iles*, i. occiduas insulas: *Ptolemaus* cum *Plinio* & *Solino* *Ebudas* vocat. Harum triginta esse *Plinius* scripsit, sed quinque recenset *Ptolemaus*. Prima *Ricina* est, *Plinio* *Rinea*, *Antonino* *Ridunas*, nunc *Racine*. Insula hæc exigua est objecta *Hiberniæ*: Proxima *Epidium* est, nunc *Ila*, (teste *Camdeno*) insula satis ampla, & campestri planicie ferax. Inter hanc & *Scotiam* *Iona* interjacet, *Beda* *Hy* & *Hu*, situ plano gaudens, in qua episcopalis est sedes, in *Sodore* oppidulo; unde insulæ omnes *Sodorenses* etiam dictæ fuerunt, quod in ejus dicecesi censeantur. celebris autem est *Regum* *Scotie* sepulturã. Inde *Maleos* est *Ptolemai*, nunc *Mula*, cuius *Plinius* meminit, cum inquit: *Reliquarum Mella* xxv. mill. pass. amplior proditur. *Hebuda* orientalis, nunc *Skie*, deinde *Scotie* littori longè obtenditur, & *Hebuda* occidentalis magis in occasum divergens, nunc *Lerres*, cui præest *Maccloyd*, & in antiquo *Manniz* libro *Lodhuys* dicitur, monticulis prærupta, saxosa & raro cultore, sed omnium amplissima; à qua exiguo curipo *Eust* disjungitur. Cæteræ præter *Hyrrham* ignobiles sunt aut saxi asperæ, aut cautibus invixæ, & vix virenti cespite vestitæ. Sequuntur *Mona* & *Vestis* insulæ, de quibus vide ea quæ in septima *Anglicæ* Tabula dicuntur.

Regio.
Nomen
Irisca &
reconita.
à quibus
& est in
dia.

HIBERNIA Insula sequitur, *Orpheo, Aristoteli & Claudio Ierna, Iuvenali & Mela Iuvernia, Diodoro Siculo Iris, Eustathio Vernia, & Bernia, incolis Erin, Britannis Iverdhon, Anglis Ireland.*

Vnde hæc proflexerunt nomina, variz ut in re oblitura subinde enata sunt opiniones. Hiberniam alii ab *Hibero* duce Hispano, qui primus magnâ hominum coactâ multitudinem, eam occupavit, dictam volunt. Ab *Ibero* fluvio alii, quod illius accolæ primi insulam habitaverint; alii ab hiberno tempore, quia ad occidentem vergit. *Eulogis* author ab *Irnalpo* duce. *Hibernia & Iuverna*, proculdubio ab *Orpheo & Aristoteli* Ierna dimanarunt: *Ierna* autem illa, *Iris, Iverdhon, & Ireland*, ab incolarum *Erin*. Ab *Erin* ergo gentis vocabulo etymon petendum. Hic *Camdenus* quid opinione augurari possit se habere negat: nisi forsan, inquit, sit ab *Hiere* hibernica voce illis occasum, sive plagam occidentalem sonante, unde *Erin* quasi occidentalis regio deducta videatur. Protenditur hæc insula ab austro in aquilonem, forma lenticulari, sive ovali, non viginti dierum navigatione, ut *Philemon* apud *Ptolemaum* tradidit, sed cccc tantum mill. pass. latitudine vix cc implet. Ab ortu habet Britanniam, à quâ Mari hibernico & unius tantum diei navigatione discluditur. Ab occidente vastum Oceanum. A septentrione, quâ Oceanus Deuceledonius quem *Ptolemaus* vocat *Hyperboreum*, irumpit, habet Islandiam: ab austro respicit Hispaniam. Aër huius Insulæ est saluberrimus, cælum mite, clemens, blandum: nam neque æstivo calore incolæ ad umbras & loca opaca impelluntur: neque frigore ad focos; semina tamen cæ Autumni humiditatem rarius maturescunt. Hinc *Mela* scribit, cælum ad maturanda semina iniquum

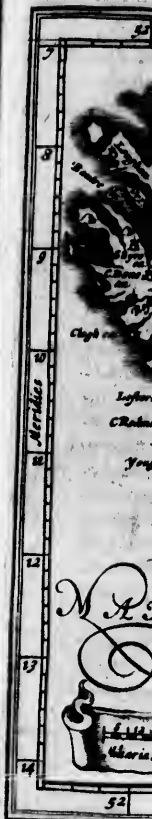
Sinus.

Cæli temperies.

habere. Salubritate tamen & serenitate aëris multum Britanniz præstat. Terræ motus hic numquã, vix semel in anno tonitru audies. Regio glebâ præpingui, uberique frugum proventu felix est: pascuis tamè quam frugibus, gramine quam grano fecundior. Triticum namque grana sunt hic contracta & minuta, & vix alicujus variani beneficio purganda. Quod ver gignit, æstas nutrit, vix in messe pluvialis aquositas colligi permittit. Solicis namque flatibus, & pluvialibus inundationibus præ aliis terris hæc exuberat: *Verum* (ut inquit *Mela*) adeo luxuriosa herbi non latis modo, sed etiam dulcibus, ut sexigua die parte pecora se implent, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pascua disiliant. Quod etiam *Solinus* de hac insula testatur. Hinc pecorum infinita multitudo, primæ & præcipuæ incolarum opes; ovium etiam greges plurimi, quas quotannis bis tondent. Equi item optimi (*Hobies* vocantur) quibus non idem qui cæteris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Nullum ibi reptile degit, nullus serpens, privilegio cum *Creta* communi: sæpe etiam illuc de Britannia allati serpentes mox ut proximantes terris odorem aëris illius attraxerunt, intereunt. *Beda* testis est, vidisse se quibusdam a serpente percussis rasa folia codicum ex Hibernia apportatorum propinata esse, & continuo totâ vim grassantis veneni, tumoremque inflati corporis recessisse. Falcones præterea, accipitres & nisos, præ aliis regionibus copiosè producit. Aquilarum quoque non minor hic copia, quam alibi milvorum. Tantâ verò multitudine se græcis ingerunt, ut uno in grege centum frequenter reperias. In boreali plaga cygni etiam abundant. Ciconiz vero per universam insulam rarissimæ sunt, & illæ nigre. *Perdices, phasiani, picæ & philomeiz* deesse dicuntur.

Animalium varietas.

Apum

IRLANDIA.

m
cl
i-
-
e
ix
cia
-
-
ar.
12
as
-
ed
im
eta
ces
e-
er-
or-
tis
es
pi-
ia,
ics
as.
ero
ra.
ur.
am

Animallium varietas.

Apum tanta multitudo, ut non solum in alveariis, sed etiam in arborum truncis & terræ cavernis reperiantur. Scribit etiam *Giraldus* de avibus præ cæteris hoc memorabile, ex lignis quibusdam in mari temere natantibus, gummi primum effluere; hoc gummi postea in crustam indurescere, intus nasci animalcula, quæ primum vitam, postea rostra, pennas, alas concipiunt, denique vel in aëre volitent, vel aquis innatent, neque aliter generari hoc animal. *Sylvester Giraldus* quem dixi, testatur se istiusmodi aves per multas vidisse semiformatas, rostro ex testulis pendentes, quæ si perfectæ fuissent, reliquarum more volitassent. Sunt & aves, eodem teste, biformis naturæ, quas aurifrisios vocant, plurimæ; aquilæ quidem minores, accipitre majores; quibus alterum pedem unguibus armatum, apertum & rapacem: alterum vero clausum & pacificum, solique natatui idoneum, naturæ ludentes opera contulit admiranda. Sunt & aliz quas martinetas vocant, merulæ minores, in modum coturnicum curvæ; sed albo ventre nigroque dorso degenerant. Mirum de his aviculis, quia si mortuæ in loco siccato servantur, putrescere nesciunt: & inter vestes aliasve res locatæ, eas indemnes à tineâ conservant. Et quod longè stupore dignius est: mortuæ quoque in sicco suspensæ, rediviva plumarum renovatione singulis annis immutantur. Ferarum quoque omnia fere genera continet. Habet enim cervos, qui præ nimia pinguedine parum ad cursum apti sunt: & quanto minores sunt corporum quantitate, tanto præcellentius efferuntur cornuum dignitate. Aprorum magna copia est. Sunt & lepores multi. Sed omnium animalium ferarum & avium corpora, hic quam alibi minora. Est & taxus, & mustela. Sed caret capris, damis, & ericiis. Talpæ nullæ vel rarissimi: sed mures infiniti. Lupum item & vulpem

habet. Sed de his satis, ad alia transeo. Hibernia quondam multos Regulos habuit, nunc autem sub Anglorum regimine & per Proregem quem Dominum ^{Imprimi} ^{Majorum} deputatum vocant, administratur. Hibernia verò sub dominio Regis Anglorum incidit circiter annum 1175, quo *Rodericus* Connacæ Rex, se Regem universæ Hiberniæ nominavit, qui cum totam insulam subjugare contenderet, bellum continuum cum cæteris Regulis gerebat, ex cujus quidem seditione factum est, ut alii Reguli se sponte, ac sine ulla sanguinis effusione Anglorum Regi *Henrico secundo* dederint: & inde omnes Hiberniæ Domini dicti sunt usque ad *Henricum octavum*, qui Rex Hiberniæ ab insulæ Ordinibus & Proceribus declaratus fuit, quia quibusdam seditionis Domini nomen erat invisum. Quatuor in hac civitates præcipuæ, *Dublinia* ^{Urbes:} totius Hiberniæ metropolis, sedes Regia & archiepiscopalis, comitatusque titulo exornata. Secundas partes tenet *Waterfordia*, tertias *Limmiricum*, quartas *Corcagia*. Sunt & alia ibi oppida ac municipia satis magna, de quibus in particularibus descriptionibus fusius. *La-Lacna:* *cus* quoque plurimos hæc terra habet, inter quos lacus est in *Hultoniam* ab *Erno* lacu xx. mill. distans, de quo suo loco fusius. Super *Armacum* urbem stagnum est haud amplum, in quod si hastam de fixam aliquot menses relinquant, pars ea quæ luto inhæsit ferrea, quæ a quæ immersa saxea, extans lignea futura sit. Est & *Erno* lacus, qui xxx. mill. pass. in longitudine, xv in latitudine diffunditur; silvis opacis coronatus, & adeo piscosus, ut piscatores nimiam frequentius piscium copiam, retiumque rupturas, potius quam defectus conquærantur. Fluminibus item egregiis scinditur & rigatur insula: quorum nomina hæc sunt: *Avenlisius*, *Dabel* perfluens, *Boandus*, per *Mediam*, *Banna* per *Vltoriam*: per ^{Flumina.} Con-

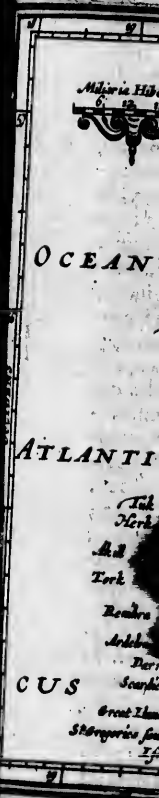
Conn
cheiar
neleo
Hiber
tam qu
sibus,
na &
ra inæ
mis m
coxe m
Hiber
Mare.
Mare qu
& inqu
gabile. S
rum vi
hyeme
rem pis
Habeat
ch: pisc
prima v
sem & T
Mare.
neos ha
partes d
& incul
sylvestre
statem
nici dicit
naturali
norunt,
marios
plures t
mulatè

Connaciam *Linnus*, & *Modus* per *Kenel-cunilliam*, *Slicheiam*, & *Samairam*: *Modarnus* verò & *Furnus* per *Ke-neleoniam*, & alia plurima. Inter omnia verò flumina *Hiberniæ* non immerito principatum *Symenus* obtinet, tam quantitatis suæ majestate longisq; terrarum excursionsibus, quàm fecundissimâ piscositate. Cæterum flumina & lacus suis sibi innatis fecunda sunt piscibus. Terra inæqualis est & montosa, mollis & aquosa. In summis montium verticibus stagna reperies & paludes. Peccore montes, nemora feris abundant. De mari quod *Hiberniam* & *Britanniam* interluit sic scribit *Solinus*:
*Mare quod inter Hiberniam & Britanniam interluit, undosum & inquietum toto in anno, non nisi æstivis pauculis diebus est navigabile. Sed errat. Satis enim tranquillum est, nisi ventorum vi agitur. Et non solum ætate, sed etiam summa hyeme vectores ultro citroque navigant. Marinis autem piscibus per omnia latera maritima, satis abundat. Habet Hibernia in universum comites triginta tres. Archiepiscopus quatuor: Armachensem totius Hiberniæ primatem: Dublinensem Hiberniæ primatem: Cashliensem & Toamensem. Et hi quatuor viginti novem suffraganeos habent. Hibernia ex incolarum moribus in duas partes distribuitur. Qui enim legibus teneri reculant & incultus vivunt *Irisbric*, & vulgo *VVild Irish*, id est, sylvestres *Hibernici* vocantur. Qui verò legum potestatem sanctam habet, & judiciis se sistant, *Anglo-Hibernici* dicuntur, & eorum regio *The English Pale*: anglice, naturaliter & incorruptè loquuntur; hibernice tamen norunt, propter quotidianam commercia. *Hibernici* primarios quosdam tyrannos habent, quorum imperio plures tenentur: sub anglico jure & imperio, nisi simulatè & quamdiu angli milites eorum territoria de-*

populantur, non vivunt. *Judicia* tamen propter depre-dationes frequentes, & furta nocturna, certis temporibus & locis constituunt. Illic reorum qui accusantur, proprium est: nego. Si convincantur, ad litem æstimandam quosdam arbitros, quos illi *Brehonos* appellant, adhibent. Isti sunt ex una familia profem nati, qui quamvis intelligentiam juris non habeant, vulgo tamè propter arcanam quandam scientiam ac moribus acceptam, quasi divini habentur. Militia eorum partim equestris, partim pedestris est. Equites habent equos valde tractabiles, quos sine ullis adminiculis, etiam loricati insiliunt. Hastas benè ponderosas circa medium manibus prehasas supra capita in hostem vibrant. Inter pedites quidam sunt sagati milites valde robusti, quos *Galleglacios* vocant, & tela pedalia securibus similia, eaque gemina, cultris tonsoriis acutiore, longiusculis hastilibus affixa gerunt, & totius *Hibernici* belli fundamentum ac robur sunt. Secundum locum obtinent pedites levis armaturæ macherophori, qui *Karni* dicuntur, & neminem occisum putant nisi capite truncatum. Tertio loco sunt cursores, quos *Daltinos* vocant, qui inermes incedunt & ministros se præbent equitibus. Totus autem tam equitatus quam peditatus quoties ad manus venit magna voce *Pharro Pharro* inclamat: & tibia utriculari loco tubæ utitur. Cænant *Hibernici* magnificè & opipare. Nam licet delicatis artolaganis minimè abundant, nec etiam ulla urbana in epulis lautitia adhibeatur, mensas tamen habet, bove, porco, & aliis cibriis, prout temporum observatio exigit cumulatifimè instructas. In epulis accumbunt lectulis positis: primus in mensa locus tribuitur matri familias, talari tunica, & sæpe erocota bene manicata amictæ.

HIBERNIA in genere descripta, antequam ad specialio rem singularum partium delineationem me accingam, operæ pretium putavi, primum distributionem ejus proponere. Hibernia in quinque partes seu provincias dividitur: in *Lageniam* quæ ad orientem est Angliæ proxima: *Connaciam* vel *Connachriam* quæ ad occidentem vergit: *Ultoniam* in septentrionali parte: & *Momoniam* in australi plaga sitam. Quinta pars *Media* appellatur, quæ medio loco sita à cæteris clauditur. In hisce quinque provinciis alia quædam notabilia territoria ponuntur, ut in *Lagenia* includuntur *Fingalia*, *Offalia*, *Leisia*, *Osiria*, & *Ormundia*: In *Media* reponuntur *Slania*, *Fouria* & *Delvinia*. In *Connacia* cõprehenditur *Claria*. In *Ultonia* continentur *Vrilia*, *Antrimenia*, *Lacalia*, ac *Treconcha*. In *Momoniam* concluduntur *Trippetaria*, *Keria*, *Cofmeja*, *Desmondia*, *Tomondia*, nonnullaq; alia. Est & alia Hiberniæ partitio quam in Tabula generali etiam attigimus: hæc magna cum cura & diligentia est consideranda, si quis hujus regionis statum cognitum ac perspectum habere aveat. Quare observare diligenter oportebit, Hiberniam in duas partes distributam esse, in *Anglicam* & *Hibernicam*. Hanc germani & genuini Hiberni, illam Anglorum progenies incolit; eaq; portio, plebeio sermone, *Anglica provincia* nominatur, quod sit Anglorum territorii, quasi palis & septis, circumfessa. Etenim postea quam Angli *Dermicium*, exactum Regem, Hibernicis hostibus, armis castrisq; oppressis, in patriam atq; adeo in Regnum restituerunt, Angli victores sedem stabilem & domicilia certa, in lectis Hiberniæ locis habuerunt: deinde cum inter se & domitos Hibernos, quædam quasi insule divortia castrisq; illam partem, in qua coloniã collocarant, *Anglicam Provinciam* appellaverunt. Hac major *Lagenia* & *Media* pars, ac *Ultonia* portio quæ *Vrilia* dici-

tur, continetur, sed præcipua *Lageniæ* particula, quæ *Fingalia* vocatur, *Dublinio* ad aquilonarem plagam finitima, primas tenet; *Media* secundas. *Mercator* autem partes priore distributione à nobis positas, quatuor tabulis luculenter exhibet, ab *Ultonia*, *Connacia*, *Media* & parte *Lageniæ* facta initio. Harum omnium partium, quod ordine ab Authore nostro ponuntur, delineationem, quam potero fidelissimè proponam. Offert se primo loco *Ultonia*. Pars hæc Hiberniæ prima *Cambro-Britanniis* nostris *Ultru*, Hibernicis *Cui-Guilli*, Latinis *Ultonia*, & Anglis *Ulster* appellata, ad septentrionem angusto freto à *Scotia* dirimitur: ab austro ad *Connaciam* & *Lageniam* se extendit: orientalis plaga Hibernico mari incumbit: & occidentalis æstuoso & turbulento vastoq; occidentali Oceano continenter pulsatur. Hæc provincia cum sit *Scotia* ad Boream ultima, *Scoticis* insulis, quæ dicuntur *Hebrides*, & sparsim in mari inter utrumq; Regnum posita sunt, preteritur: quarum quidem insularum *Hiberno-Scotus* antiqui *Scythæ* successor, incola est. Forma orbiculari est, & in longitudine à portu *Cladoagh* boreali cardine, ad *Kilmore* australem terminum, centum fere millia passuum colligit: latitudine autem à *Black-Abbey* ortivo limite, ad *Calebegh* promontorium occidentum, centum triginta & insuper aliquot auctarii vice milliaria numerantur. Totius circumferentia quadringentis plus minus & viginti millibus passuum circumscribitur. Raro hæc Regio immobilis ullam Cœli intemperiem sentit, dum & mobiles celeresq; venti intensos æstatis ardores refrigerant; mollesque ac mites pluvie rigidos hyemis algores mitigant. In summâ, nec gelida nec torrida zona hic dominatur. Nubes ætiae spectabiles & peramœnæ: cum que vel impurissimæ sunt, nec insalubres nec diuturnæ, vêtis commotioribus eas perpetuo impulsu agitantibus, reperiuntur.

VLTONIA.

Fin-
iti-
tes
lu-
rre
pam
VL-
tris
glis
Limes.
otia
dit:
eno-
no
Bo-
ar-
en-
qui
Forma.
lo-
au-
git:
egh
per
cir-
illi-
di-
Salmo.
les
ol-
nt.
ur.
m-
m-
oc-
ur.

riuntur. Aequalis hæc cæli temperies in causa est quod solum etiam varii generis arbores copiosè producat, tã fructiferas quam ædificiis opportunas. Regio admodum herbida & rei pecuariæ commoda: equorum, ovium & bouum apprime dives. Fluvii iridem duplum (ut ita dicam) vegetigal & tributum pensitant, profunditate navigis tam ad voluptatem quam ad utilitatem ferendis pares; iidemque piscosi, & propriis accolarum usibus & aliorum commodis inservientes. Inter quos primum occurrit *Vinderius*, qui nunc *The Bay of Knoferges* ab imposito oppido munito & portu tuto, quæ Angli *Knoferges*, Hibernici *Careferges* vocant, id est *Fergesi* scopulus, quod nomen à *Fergesio* ibi submerso invenit. Deinde *Banna* eximiaz, ut inquit *Giraldus*, pulchritudinis fluvius, quod nomen testatur: ex lacu *Eaugh* se in Oceanum duplici ostio transfundit: salmonibus totius Europæ longè sæcundissimus; eo quod, ut nonnulli existimant, sit omnium fluviorum limpidiissimus, cuiusmodi aquis salmones unice delectantur. Est & *Logia* fluvius, cuius meminit *Prolemæus*, qui nunc *Lough Foile* paulo superius spatiose ostio in mare prorumpit: & alii. Multis præterea & immensis lacubus interfunditur, inter quos lacus *Eaugh*, qui statim ab *Armach* latè dispergitur, Ad orientem Solem *Kilulto*, *Kilvarney*, & *Dyffrin* sylvæ impeditiores usque ad sinum illum pertingunt; qui angusto meatu admissi ita se insinuat, & variis recessibus terram excavat, ut duas faciat chersonesos, *Lecale* ad meridiem, & *Arde* ad aquilonem. *Lecale* totius Hiberniæ longissimè in ortum prominet, extremum que ejus promontorium quod nunc nautis *S. Iohannis Foreland*, *Prolemæo Isanium* vocatur, forsitan à Britannico *Isa* quod in sinu resonat. In ipsius isthmo *Dunum* floruit, cuius meminit etiam, sed non suo loco *Prolemæus*; nunc *Dorven*, vetuisse

sane memoriæ oppidum, sedes episcopalis. *Arde* è regione jacet tenui alveo divisa. Sunt & alii lacus de quibus in generali descriptione mentio à nobis facta est. Terra insuper immanibus silvis umbrosa. Vt summatim dicam, licet alicubi sterilior sit, lacubus, stagnis condensisque silvis impeditior; ubique tamen pecore pabuloque felix est, ac omni tempore improbis & operosis agricolæ laboribus abunde grata. Natura hæc adeo nihil aut parum vel arti vel indutriz debet, ut florulenta & variegata riparum species, umbrosa nemora, virentia prata, colles molliter declives, agrique ferendis frugibus subæquione & cultura adhibita non inepti, indignari quodammodo & succensere incolis videantur, quod in curia sua & negligentia omnia in horrescere & silvescere patiantur. Hanc regionem *Prolemæus* ætate universam tenuere *Voluntii*, *Darni*, *Robogtii*, & *Erðimi*, qui in varias etiam hujus insule partes sese diffuderunt. Principuus in hoc tractu locus est prope *Kalin fluvium*, *Armacha*, quæ licet nullam fere speciem præ se ferat, sedes tamen archiepiscopalis & totius insulæ metropolis est. Ab *Armacha*. Regina sic dictam fabulantur Hibernici, sed *Camdeno* eadem esse videtur quam *Dearmach* vocat *Beda*, & *Rubornum Campum* ex lingua Scotica sive Hibernica interpretatur. Vnus hic in *Vltonia* Archiepiscopus Armachiæ sedem habens, hos habet Episcopos suffraganeos, *Maeth* & *Deren*, *Ardach* forte *Apde*; *Kilmora*, *Clogher*, *Downe*, *Coner*, *Klancknos*, *Raboo*, forte *Ropo*, *Droomore*. Vt hujus regionis & provinciæ incolæ in ordinem redacti in officio suo continerentur, quinquaginta sex castellis & propugnaculis munita & tuta fuit; ac mercimoniis faciendis novem oppida quæ vocant mercatoria instituta: ipsaque dividitur in citeriorem & ulteriorem: citior tres habet Comitatus, *Louth*, *Douvrn* & *Amrimme*:

ulterior

Solum.

Fluvii.

Sæmone
epia.

I. a. n.

ulterior
gall.
berni.Comitia.
Comitia.
trion
occid.

Momo.

Ferma.

verfa
tam bum ve
gisquecardin
meranorient
nus ocquadr
onis nbernie
men,

vapori

provin
scit, Ga

dicam

rum fr

subject

bio &

ab ea p

Veteres
incola.

Art.

Vrb. Gal.
v. v. j.

VLTONIA.

41

ulterior septem, *Monahan, Tiroen, Armack, Colrane, Doner-*
gall, Fermagh, & Carou. CONNACIA secunda Hi-
 bernix pars, aliis *Connachtis*, Anglis *Connagh*, & Hibernis
Connaghtis, ad ortum parte quadam *Lagenix*, ad septem-
 trionem parte iidem *Vltonix* terminatur. Ab occasu,
 occidentali Oceano pulsatur, & ab austro, parte etiam
Momonix Sineo flumine inclusâ, & Hispanix regno ob-
 versa est. Figura est oblonga & ad utrumque extremum
 tam boreale quam australe exilis & angusta: sed medi-
 um versus ab utroque latere in amplitudine magis ma-
 gisque increfcit. In longitudine à Sineo fluvio australi
 cardine ad *Enis Kelling* borealem, centum viginti sex nu-
 merantur milliaria: quâ verò latissimè patet, à *Tromer*
 orientali limite, ad *Barragh-Bay* occidentalem, plus mi-
 nus octoginta. Totus autem circuitus & ambitus supra
 quadringenta passuum millia occupat. Aër hujus regi-
 onis non usque adeo purus ac lucidus ut in reliquis *Hi-*
bernix Provincis, ob subuvida quædam loca, herbida tam-
 en, quæ à mollitie *Boghs* appellantur, & periculosa, &
 vaporibus crassisque nebulis oppleta. Primaria hujus
 provincix urbs, & quæ tertiis in Hibernia vix acquie-
 scit, *Galvraja* est, Hibernicè *Gallive*. Turriformis (ut ita
 dicam) constructa, sede Episcopali insignis, & mercato-
 rum frequenti comœatu celebris, stationis portusque
 subiecti beneficio, opum terræ marisque facili excam-
 bio & commercio, incolis quæstiuosa est. Nec ita longè
 ab ea, prope littus occidentum, æstuariolis, sinibusq; exi-

guis lancinarum & quasi laciniatum, insulisque ferie
 quadam dispositis prætextum, insulæ positz sunt *Arran*
 dictæ, quæ multis sâbellis, quasi insulæ viventium essent,
 famigerantur: in quibus scilicet nemo unquam vel mo-
 reretur, vel mortalitati obnoxius esset. *Connaghtia* Pro-
 vincia hoc tempore quatuordecim castellis munita,
 novem oppida mercatoria ostendit; & sequentem in
 modum dividitur in sex Comitatus, *Clarix, Galvraja,* Regionum
 Nomina. *Mejo, Slego, Letrimme, Roscomen.* MEDIA tertia Hiber-
 nix portio, quam patrio vocabulo *Miib* dicunt, Angli
Methe, Giraldus Midiam & Mediam, forsitan quod sit in ipso
 insulæ medio. Umbilicum enim Hibernix *Killair* in hac
 parte castrum, quod videtur esse *Ptolemaï Laberus*, per-
 hibent, ipsumque nomen nō aliud innuit: *Lair* enim lin-
 guâ Hibernicâ medium significat. Hæc ab Hibernico Situ:
 mari ad *Sinemum* usque flumen protensa jacet; quod flu-
 men ipsam à *Connacix* determinat. Aërem habet salubrē,
 adpectumque delectabilē. Fertilis est frumento, pascuis Soli fer-
 tilitat. & armētis, affluens carnibus, butyro, caseo, lacte & simi-
 libus: ac propter populi multitudinem, castrorum & op-
 pidorum fortitudinem & pacem inde natam, vulgo *Ca-*
mera Hibernia audit. In *Media* autem, oppida numerantur,
Pontana, quæ vulgariter *Drogbedaja* nominatur, oppidum
 lautissimum, portum habens navium stationi perappo-
 situm, (sunt tamen qui mediam hujus oppidi partē, ni-
 mirū trans flumen, in *Vltonia* ponant) *Molingaria, Fouria,*
Delvina, Trimmia, Kellefia, Navania, Aboja, Dulekia & Scrima.

Ar.

Vrb. Gal.
vrb.

F

MOMONIA,

è re-
 qui-
 a est.
 ma-
 gnis
 ecore
 & o-
 a hic
 ut flo-
 mora,
 èren-
 cepti,
 dean-
 refce-
 ètate
 m, qui
 t. Præ-
 Arma-
 des ta-
 lis est.
 ernici;
 vocat
 Hiber-
 scopus
 suffra-
 s, Clog-
 oro. Ut
 redacti
 astellis
 moniis
 ia insti-
 rem: ci
 orimme:
 ulterior

*Veteres
 incolæ.*

Limite.

MOMONIA, Hibernicè *Moyyn*, & in usitatore orationis contextu *VVoyyn*, Latine *Momonia*, Anglicè *Mounster*. Ea Vergivio mari ad austrum exposita jacet, ad Septentrionem Connaciæ parti præteritur: ab Ortu finitimam sibi habet Lageniam: ab occasu, tota Oceano occidentali alluitur. In longitudine, à sinu *Ballatimore* australi limite ad *Galvny* sinum borealem nonaginta quasi milliaria colligit. Quà verò latissimè ab ortu ad occasum se expandit, scilicet à *VVaserfordia* portu ad *Feriteri* portum, centum millia passuum continet. Totius circumferentia, secundum promontoria sinusque & recessus ducta, quingenta plus minus & quadraginta passuum millia occupat. Forma ipsius quadrata sive quadrangularis est. Cœlum mite & temperatum, nec nimis frigidibus gelidum, nec retorrido ardore plus justo calidum. Solum alicubi in montes affurgit, silvestribus collibus aviis & solitariis caput exerens: subjectæ verò valles campis arvisque frugiferis distinguuntur; & ut verbo dicam, regio univèrsa & ad spectu amœna, & solo fertilis. Provincia hæc omnis in duas hodie partes dividitur: Momoniam occidentalem & Momoniam australem. Occidentalem antiquitus *Luceni*, *Velabri*, & *Vterini*: australem *Ondia* sive *Vodia*, & *Coriondi*; *Velabri* & *Luceni*, auctore *Orosio*, eam regionis partem quæ maximè in occasum projecta & ad Cantabricum Oceanum vergens *Gallitiam Hispaniæ* procul spectat, incoluere. Ac *Luceni* quidem Hiberniæ qui à *Luceniis Gallitiæ* & nomen & originem traxisse videntur, & quorum reliquiæ quædam etiamnum supersunt in Baronia de *Lixnavy*, sedes suas, ut creditur, in locis *Comodi-Sinco* flumini vicinis habuerunt. Commoditates hujus Provincie in genere sunt frumentum, ligna, lana & pil-

Forma.

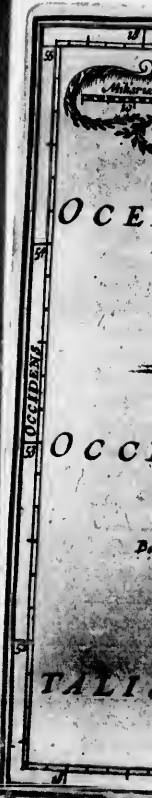
Cœlum.

Solus.

Veteres
mela.

Comodi.

ces. Horum verò cujusque generis ingens ubique copia est. Nullus autem locus halecum abundantia & captura adeo celebris est, ac *Eraugh* Promontorium, quod inter *Bantre* & *Ballatimore* sinum projectum jacet: quo numerosa quotannis Anglorum & Gallorum classis, ipso brumali solstitio ad piscandos etiam asellos confluit. Primaria hujus Provincie urbs *Limiricum*, Hibernis *Loumeagh*, diviso nobilis fluvii *Sinei* alveo circumfusa est. Sedes hæc Episcopalis est, totiusque Momoniæ emporium. A *Raimundo Crasso* Anglo primum expugnata, ac postea à *Duvenaldo Hibernico Thuetmonia* Regulo incensa. Deinde interjecto temporis intervallo, *Philippo Beroso* Anglo in feudum (ut dicitur) data, & à *Ioanne Rege* castello munita, quod ipse ibidem exstrui iussit. Situs hujus oppidi, secundum *Mercatorem*, in latitudinis 53 grad. & 20 minut. longitudinis autem grad. 9 & min. 34 ponitur. Iuxta fluvium illum qui *Prolemao Daurona* & *Giraldo Cambrensi* (pauculis literis immutatis) *Sauranus* & *Savarenus* dicitur, qui è *Musbereja* montibus profunditur, *Corcagia* urbs Episcopali dignitate insignis, cui & *Clonensis* altera cathedra adjuncta est, sedet; quæ *Giraldo Corcagia*, Anglis *Corke*, & indigenis *Corcach* appellatur. Hoc oppidum seditionis vicinis ita circumfessum est, ut cives sive oppidani quasi perpetuâ obsidione cincti continenter excubias agere cogantur. Iidem quòd filias in agrum elocare nuptum non audeant, contractis inter se nuptiis omnes aliquo affinitatis gradu se invicem contingunt. Gubernatur hæc Provincia à Domino Præside, cum uno Adfessore, duobus Iuriconsultis legum peritis, & Scriba, qui esset vindex temeritatis, & moderator officii, ne forte à fide & obsequio discederet. Quinque firmis castris munitur

Limiri-
cum Mo-
monia
caput.Corcagia
urbs.

MOMONIA ET LAGENIA

ia
 rã
 ter
 ne-
 so
 er-
 it-
 cum Me-
 monia
 iz caput.
 g-
 ulo
 hi-
 me
 fe-
 in
 am
 qui
 ris
 us-
 ali
 Corcagia
 urbi.
 n-
 n-
 fis
 na-
 ere
 im
 no
 ur
 e,
 fect
 à
 ris
 cur

munitur *Momonis*, sex etiam oppidis mercaturam facit, ac sequenti modo dividitur: *Limiricum*, *Kerry*, *Corcagia*, *VVaterfordia*, *Desmonia*, *S. Crucis* in *Tipperaria*. **LAGENIA**, indigenis *Leighnigh*, Britannis *Lein*, Latine *Lagenia*, in antiquis sanctorum vitis *Lagen*, & Anglice *Leinster* dicta; ad ortum tota maritima est, & secundum Hibernicum mare præjacet: ad *Connaciam* occasum versus Sineo flumine continetur: boreale latus *Luthensis* territorio, & australe *Momonis* definitur. Regio hæc objacet Angliæ, uti *Momonis* & *Connacia* *Hispaniam* prospectant. Forma triangulari est, lateribus non multum inæqualibus. Ab ortu hiberno ad occidentalem apicem inter sunt octoginta quasi milliaria; inde autem ad occasum solstitialem sive æstivum, plus minus septuaginta. Maritima autem, ad ortum & secundum mare Hibernicum, ad octoginta etiam protenditur. Totius ambitus quasi ducenta septuaginta millia passuum colligit. Cælum purum, mite, & temperato habitu placet, neque calore nimio, uti nec frigore excedens, temporibus anni, & insito continentis ingenio respondet. Fertilis & frugifera ut plurimum terra est, carnibus, piscibus, aliisque cibariis, butyro, casco, & lacte dives. Frumento omnis generis, pecore & pascuis satis sælix: multoque fertiliore esset, si ad regionis ipsius invitamentum agricolæ accederet industria. Fluvii commodè irrigant, & maximè ex parte silvis probe vestitur, unum si excipias *Dublinensem* Comitatum qui de hoc defectu nimis conqueritur: is autem usque adeo silvis indigus est, ut in ignis alimentum vel cespitem bituminoso & pingui, vel fossili ex Anglia carbone eo advecto uti incolæ adigantur. Qui hos tractus *Ptolemei* ætate tenuerunt fuerunt *Brigantes* sive *mavis* *Birgantes*, *Menapii*, *Canci*, & *Blani*. Atque ab his *Blanis*

fortassis deducta & contracta sunt recentiora illa & moderna (ut ajunt) nomina, *Lein*, *Leighnigh*, & *Leinster*. *Menapii*, ut nomen ipsum quodammodo innuit, arguitque, à *Menapiis* Gente *Belgica* sive Germanice inferioris quæ maritimas oras incoluit, oriundi sunt. *Brigantes* autem qui & *Birgantes* nominantur, *Floriamus del Campo Hispanus* nulum non movet lapidem ut à *Brigantibus* suæ *Hispaniæ* deducatur, à quibus urbs antiqua in *Hispania*, *Brigantia* dicta, nomen cepit. Sed à *Birgo* flumine potius quod circumcoluere, denominationem suam desumpsisse verisimilius est; nam ipsum nomen ferè hoc persuadere valeat. Hujus Provinciae commoditates in pecore, marinis avibus, & piscibus consistunt. Equos item optimos & generat, & alii (*Hibernicos* *Hobbies* vocamus) quibus non idem qui cæteris in cursu & gressu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. In hac Provincia multa & opulenta oppida reperiuntur. Primum occurrit *Kilkenny* Neoro appositæ, id est *Cella* sive *Fanum Canici*, qui antiquitus ob vitæ solitariae sanctitatem hoc tractu maximè inclaruit. Municipium est nitidum, elegans, copiosum, & inter mediterranea hujus insulæ facile primum. Inferius ad eundem Neorum sedet oppidulum munitum, Anglice *Thomas town*, Hibernicè *Bala mac Andan*, id est oppidum filii Antonii. utrumque nomen ab extractore *Thoma Fitz-Antonio* Anglo inditum est, cujus hæredes etiamnum hujus domini agnoscuntur. Est etiam hoc tractu antiqua illa urbs *Rheba*, à *Ptolemeo* memorata, quæ nomine etiamnum facto recto *Rheban* dicitur, sed pro urbe sunt pauculæ casulæ cum propugnaculo. Nobilem tamen virum *N. de S. Michæle* Baroneti titulo exornat, qui vulgo *The Baronet of Rheban* appellatur. Est & *Lechlinia*, Hibernicè *Leighlyn*, regium oppi-

Dublinensis Comitatus silvis indigus.

V. teres *insule*.

Commoditates.

Vrbium nomina.

VVaterford.

Kildaria.

oppid
memo
statu
nimve
effund
stagna
mitatu
rones
inquit
nomen
Onfma
mæ ma
randa
dem, &
kerit, A
ager A
vestitu
Anglo-
mitatu
etiam h
bulis Br
bilis; ut
famiger
Etis aliis
& totius
est quan
bliniam,
leigh, id
palustris
fundam
sic nomi

oppidum à *Bellinghamo* illo nobilissimo Prorege, patrum memoria castrò munitum. Hic etiam *Menapiam* urbem statuit *Prolemus*, ad ostium *Modonæ* fluvii. Verum enimvero cum unum solummodo flumen hoc locò se effundat quod nunc *Slane* dicitur, & ad ejus ostium ubi stagnat, urbs sit germanico nomine *VVeysford* totius Comitatus caput: & *Slane Modonam*, quæ *Flemingos* olim Barones habuit, & *VVeisford Menapiam* fuisse confidentius, inquit *Camdenus*, conjectarim, eoque magis quod hoc nomen sit recentius, & ab illis germanis impostum qui *Ostmanni* Hibernis appellantur. Cæterum etiam non primæ magnitudinis urbs sit, est tamen cum primis memoranda, quod prima totius Hiberniæ in Anglorum fidem, *Stephanido* duce fortissimo oppugnante se contulerit, Anglorumque facta fuerit colonia; unde totus hic ager Anglis est referatissimus; qui Anglorum antiquo vestitu & idiomate etiamnum utuntur, ita tamen ut Anglo-Hibernicè planè loquantur. Est præterea in Comitatu *Kildariensi*, *Kildaria*, Episcopali sede ornata, cui etiam honori erat in primis Ecclesiæ Hiberniæ incunabulis *Brigida* Virgo, sanctitate & virginitate suâ venerabilis; ut quæ *Sancti Patricii* illius antiquitate & nomine famigeratæ discipula fuerit. Urbs autem quam præcunctis aliis vel urbibus vel oppidis non *Lagenia* modò, sed & totius Hiberniæ, jure suo fama celebrare possit, illa est quam Angli *Develin* vocant, Latini *Dublinium* & *Dubliniam*, Cambrobrittanni *Dinas Dulin*, & Hibernici *Balacleigh*, id est oppidum super crates; subiectis enim, ut in palustris loco, cratibus, cum primum conditum est, fundamenta jacta ferunt, uti Hispalis Hispaniæ, quam sic nominatam tradit *Isidorus*, quod in palustris solo sus-

fixis profundo palis locaterur. Regia hæc Hiberniæ urbs & sedes est, mœnibus & munimentis valida, ædificiis splendida, magnitudine multis aliis urbibus par, civibus frequens, & emporiū mercatoris faciendis, cōmeatibus & commerciis a modum celebre. In suburbii ad ortum, *Henricus II.* Anglorum Rex, ut refert *Hovedenus*, palatium sibi regium curavit erigendum. Et *Henricus Loundres* archiepiscopus Dubliniensis circa annū *Christi* 1220 armamentarium extruxit. Nec longè ab eo collegium pulcherrimum sanctæ & individuæ Trinitatis nomini consecratum spectatur, quod sælicissimæ memoriæ *Elizabethæ* Anglorum Regina privilegii academici dignata est. Templum sancto *Patricio* sacrum à *Ioanne* Angliæ Rege plurimum amplificatum, *Comynus* archiepiscopus Dubliniensis, *Eoveshami* in Angliæ natus, instituit primus præbendariorem esse Ecclesiam, anno Domini 1191, ac nostris temporibus decanum, præcentorem, cancellarium, thesaurarium, archidiaconos duos, & præbendarios viginti duos sustentat. Hæc civitas olim ad politicam Reipublicæ administrationem, pro summo magistratu præpositum habuit. Sed anno humanæ redemptionis 1409, ut Major & duo Ballivi quotannis eligerentur, concessit Rex *Henricus IV*; utque gladius deauratus Majori in perpetuum præferretur. Ballivos etiam, ut auctior honoris sive dignitatis cumulus urbi accederet, postea in Vicecomes Rex *Edouardus VI.* commutavit: nihil ut jam quod in florentissima urbe desideres, deesse videatur, nisi quod portui plurimum officit arenosus cumulus recepto co maris meatu in *Avenisii* ostium aggestus, sic enim præfluentem fluvium vocant, id est *ammis Lisinius*.

Regio.
Nominat.

BRITANNIÆ insula borealior pars *Scotia* dicitur, olim *Albania*. Atque etiamnum ab incolis qui avitam servant linguam *Albanis*: & ab Hibernicis *Allabany*, quasi altera Hibernia (quæ à *Baridis Banno* dicta est) vocatur. Hiberniam enim *Scotiam Majorem*, & Scotorum in Britannia regnum *Scotiam minorem* historici appellant: *Ptolemaus* Britanniam *Parvam*, *Rufus Secundum*, *Tacitus* à silva *Caledoniam* vocat. Videntur autem Scoti sic dicti à vicinis quasi *Scythis*. Quæ admodum enim Germani inferiores *Scythas* & *Scotos*, uno nomine *Scutten*, id est sagittarios appellat, sic etiam Britannos utrosque *T-sot* dixisse à Britannicis scriptoribus observatum est. Id sane constat eos à *Scythis* oriundos ex Hispania in Hiberniam & inde in hanc partem Albionis, quam nunc tenent, pervenisse, & cum *Pictis* in unam gentem coaluisse. Hæc de nomine, sequitur situs. Terminus ejus australes Angliam versus, sunt *Tueda* & *Solvejus* fluvii: ad septentrionem est Oceanus *Deucalidonius*, ad occasum *Hibernicus*, ad ortum *Germanicus*, ab aliis partibus undique eam ambiunt Oceanus & mare *Germanicum*. Longa est *LXVII* milliaria Germanica, hoc est Anglica *257*, lata *LII* Germanica, sive *190* Anglica. Regio temperatior quam Gallia, remissionibus frigidioribus, caloribusque, sicuti & Anglia: cui tamen in fertilitate æquari non potest. Terra magnâ ex parte sulphurea est & viscosa, atque ob id pabulum ignis, præsertim cum ibi defectus sit lignorum. Tantum tamen hic crescit frumenti quantum incolæ absument. Profert etiam terra varia metalla. Habet aurum, argentum, argentum vivum, ferrum, plumbum & cuprum magnâ copiâ. Habet in *Drisdalia* aurifodinam, in qua etiam *lazurum* invenitur. Habet & gemmas, præsertim

Situs.

Cælitemperies.

Soli fertilitas.

gagarem qui in aquis ardet & oleo extinguitur. Pascua item optima quæ omnis generis nutriunt amœta: unde carnis, lactis, butyri, casei, lanæ abundat copia. Cæterum Scoti cum ad *Pictos* in Britanniam accessissent, quamvis Anglos præliis, & prædationibus continenter lacesserent, non tamen res eorum statim adolevit, sed in eo quo appulerunt angulo, diu delituerunt; nec, ut *Beda* innuit, per annos plus cætum viginti septem, contra *Northumbro*rum regulos signa efferre ausi, donec uno eodemque tempore *Pictos* fere ad interuersionem delivissent, & *Northumbrię* regnum intestinis malis, *Danorum*que incursionibus confectum, corrumpisset. Tunc enim omnis septentrionalis Britannię plaga in Scotorum nomen concessit, una cum citeriori illa regione citra *Cluidam*, & *Edinburgh frith*. Scoti in bello fortes ac strenui milites; inedia, vigilia, algoris, patientissimi, *Primaria* Scotiæ urbs est *Edinburgum*, vulgo *Edenborrov*, *Ptolemao* *Castrum alatum*. Sedes hæc Regia, & metropolis non tantum *Laudonię*, sed etiam totius Scotiæ, situ editiore inter montes, eo ipso *Prage* *Bohemorum* haud absimilis: longitudine ab oriente in occidentem mille pass. porrecta, latitudine dimidio minore. Tota urbs ex monte dependet. Hic ad occasum altissimus, versus septentrionem præcipitio munit urbem, cætera ad orientem & meridiem sunt muro circumdata: distat à sinu maris & ostiis *Forthe* passibus mille. Ad orientalem urbis partem est Regis Palatium, quod *Cathedram Arthuri* vocant. Ad occidentalem, rupes est prærupta, & in rupe arx maxima; quæ Scotis vulgo *Castellum puellarum* dicitur: quod verè est *Alatum* illud *Castrum Ptolemai*. Sunt & aliæ hujus regni urbes & oppida insignia quæ suis locis in particulari descriptione adponemus.

Imperium
majestatem.

Minore
virtute.

Urbes.

mus.

SCHOTIA

M. Anglus cum
M. Germanica cum.

cua
nde
um
um Imperium
majestum.
cef-
e co
in-
or-
no
de-
Da-
unc
ro-
one
sac Minera
mi, virtus.
vvy, Urbis:
po-
ditu
aud
ille
sex
en-
inu
em
am
ota,
um
um
nfi-
ne-
us.

Lacus & Flumina. mus. In vallibus plurimi sunt lacus, paludes, fonteq; & fluvii piscosissimi, quorū pars maxima è monte Grampio oritur, de quibus in descriptione proxima mentionem faciemus. Mare ipsum, ostreis, halece, corallis, mytilis, conchisque diversi generis plenissimum. Multos etiam Scotia passim portus habet & aditus marinis aquis pervios; inter quos *Letha* portus commodissimus. Regio ipsa aspera & montosa admodum est, & in ipsis montibus habet æquatam agri planitiem pecori pabulum ubertim suppeditantem. Inter montes maximus *Grampius*, qui mediam Scotiam interfecat. Hic vulgo *Grasbaim* seu *Gratzhaine*, id est mons incurvus dicitur: is enim à Germanici maris littore ad ostia *Dee* fluvii per mediam hanc regionem in Hibernicum mare tendens ad lacum *Lomundum* sistitur, qui etiam *Pictorum* olim, *Scotorum*que regni limes erat. Ad *Aberdoniam* montes sunt silvosi. Hic creditur fuisse *Silva Caledonia*, *Lucio Floro Saltu Caledoniis* in immensum spatium diffusa, procerisq; arboribus in via, & *Grampio* monte divisa. *Scotos* autem non postremos inter *Europæos* fuisse qui *Christianam Religionem* amplexi sunt, eamque præ reliquis servaverint & coluerint, non solum scripta & monumenta: veterum etiam templa, cœnobîa, monasteria, xenodochia, & alia religioni devota loca testantur. Est & *Edimburgi* Palatium regiū de quo supra, valdè superbium & magnificum, & in medio urbis Capitolium. Habentque *Duces*, *Comites*, *Barones* & *Proceres* Regni in ipsa urbe sua Palatia, quando ad *Comitia* vocantur. Urbs ipsa non est constructa ex coctis, sed naturalibus & quadratis lapidibus, ut etiam singula ædes magnis Palatiis possint comparari. Sed de his satis, ad reliquas partes transeamus. *Populus* *Scoticus* in tres ordines

Opera publicæ.

Regis gubernandi.

dispescitur, in *Ecclesiasticum*, *Nobilitatem*, & *Plebem*. *Ecclesiasticus* ordo duos habet *Archiepiscopos*, *S. Andrea* totius *Scotiæ* primatem, & *Glasgoensem*. *Archiepiscopo* *S. Andrea* octo subsunt *Episcopatus*, *Dunkeldensis*, *Aberdoniensis*, *Moraviensis*, *Dumblanensis*, *Brechinensis*, *Rossensis*, *Cathackensis*, & *Orchadensis*. *Glasgoensis* tres, *Candida casa*, *Lismoriensis* sive *Argadiensis*, *Sodorensis*, se à insularum, videlicet *Sora*, *Mula*, *Tla*, &c. *Nobilitatis* ratio hæc est: ut primum locum obtineant *Rex* filiiq; *Regis*, partu legitimo editi, quorum si plures sunt, natu maximus *Princeps* *Scotiæ*, reliqui absolute *Principes* dicuntur. *Rex* autem cum publice inauguratur, populo universo sanctè promittit, se leges & majorum ritus veteraque instituta servaturum, eoque jure quod à majoribus accepit usurum. Secundum locum obtinent *Duces*: tertium *Comites*: quartum illi *Nobiles* qui apud alias nationes extra insulam non vigent & à *Scotis* *My Lords* appellantur. Quod nomen tantam dignitatem in se continet, ut etiam illud *Episcopis*, *Comitibus* & summis Magistratibus honoris ergo tribuant. *Hosce*, magnates posses dicere. Quintum locum *Equites Aurati* aut *Barones* sibi vendicant, qui *Lords* dici solent. In sextum & ultimum locū rejiciuntur illi, qui nullo certo honoris titulo insigniti, sed nobili familia prognati vulgo *Gentlemen* appellantur, ut sunt fratres & filii *Comitum*, *Dominorum*, *Equitum auratorum* natu minores: qui in nullam hereditatis partem succedunt; siquidem ea tota in filium natu maximum conservandarum familiarum causa jure *Scoticum* devolvitur. *Plebs* autem omnes qui divitiis affluent, quique hospitalitatis & clientelarum nomine benè audiunt, hoc fere titulo (*Gentlemen*) semper decorat. Ab his autem *Nobilibus* infimi gradus, totum fere belli pondus pendet. *Plebei* verò ci-

ves

ves part
in suis u
fices, qui
bus sunt
autem g
flaturum
naquaq;
bus ordi
berè inte
teri legi
voce cot
ber qui i
tulium (S
libri exo
lingua C
scribunt
nationes
cundum
rem app
ni guber
betur, a
obire. E
& Nobilit
rum æque
tur ex ecc
rendaque
cio regni
blicæ neg
cio, magn
qui castris

ves partim sunt primarii opibus insignes qui magistratu in suis urbibus funguntur: partim *mercatores*: partim *opifices*, qui omnes eo quod à vectigalibus aliisque oneribus sunt immunes, facile apud eos ditescunt. Ne quid autem gravius in aliquam civitatem in publicis comitiis statuatur, permittitur à Rege tribus aut quatuor ab unaquaque civitate evocatis civibus, ut cum reliquis duobus ordinibus suam sententiam de rebus propositis liberè interponant. Ecclesiastici olim decretorum & conciliorum autoritate continebantur, nunc autem ut ceteri legibus, quas Reges descriperunt, aut Regum voce confirmatas, tres ordines fixerunt, reguntur. Liber qui leges municipales latinè scriptas continet, titulum (*Regiam Majestatem*) habet, quod ab illis vocibus libri exordium ducatur: reliquis legum libris Scotica lingua Comitiorum (quæ Parlamenta dicuntur) *Acta* inscribuntur. Magistratus sunt in Scotia, ut apud alias nationes, complures & diversi. Inter hos proximè & secundum Regem, regni Procurator (quem Gubernatorem appellant) facile princeps est. Huic provincia Regni gubernandi incumbit, si respublica Rege fortè orbetur, aut si Rex per atatem regni negotia non possit obire. Est & ibi Senatus perpetuus Edenburgi ex *Clero* & *Nobilitate* ita constitutus, ut laicorum semper numerum æquet pars altera ecclesiasticorum. Quibus adjicitur ex ecclesiasticorum numero *Preses*, qui in dicenda ferendaque sententia principem locum obtinet, nisi iudicio regni Cancellarius interfit; ei enim in omni Reipublicæ negotio Scoti primas deferunt. Qui capitis iudicio, magnum Iusticiarium: qui rei nauticæ, Admiralium: qui castris figendis, Marefcaillum: qui delictis inter aula-

septæ vindicandis præficitur, Connestabilem appellant. Sunt quoque in singulis provinciis, quas Vicecomitatus appellant, qui præ sunt singuli, quos Vicecomites antiquo vocabulo vocant. Horum autoritas in his rebus, quæ ad civiles causas & capitis summam pertinent, decidendis non aliundè pendet, quam à jure quodam hæreditario, quo etiam illos sibi Vicecomitatus vendicant. Vt ii Vicecomites non à Rege creati, sed à parentibus nati jure quodam dici possint. Habent quoque civitates atque oppida suos Præfectos, Ballivos, ac id genus alios Magistratus, qui cives in officio contineant & ipsarum civitatum privilegia tueantur. Ita fit ut Scotorum Respublica ordinum aptà dispositione, Legum sanctà majestate, & Magistratuum firmâ autoritate, floreat & summam laudem mereatur. Nomina autem Ducatum, Comitatum & Vice-comitatum Scotiæ hæc sunt: Ducatus, *Rotsay, Albania*. Comitatus, *Carnes, Sutherland, Rosse, Moravie, Buchquhan, Garniach, Carmoran, Mat, Mernia, Angus, Govvry, Frisse, Marche, Athole, Stratherne, Men-teith, Levenox, VVagion, Douglasse, Carrike, Cravvsford, Annandale, Ourmonth, & Huntley*. Vicecomitatus, *Bervvyk, alias North Bervvyk, Roxburgh, Selkirk, Tyvedale, Dunfrise, Niddisdale, VVigton, Are, Lanarke, Dunbretten, Sterveling, Louthean, Laudonia, Clacmanan, Kisvos, Fisse, Perth, Angus, Mernis, Aberdone, Banph, Fores, & Invernes*. Vniuersitas, *S. Andree, & Aberdonia*: quarum hæc ab *Alexandro* Rege & sorore *Isabella* multis ornata est Privilegiis circa annum *M C C C X L*: illa sub *Iacobo* Rege inaugurata, Anno *M C C C C X I*. Quibus additur *Glasgoensis*. Ingenia Scotorum vivida sunt, excitata, ignea; sapientię caespensæ maximè idonea.

Ducatus
& Comitatus
nomina.

SCOTIA MERIDIONALIS.

50
GENERATIM quæ de Scotia dicenda habui, absolvi: postulat methodus, ut speciatim & per partes eam perambulem. Dividitur autem Scotia (monte Grampio mediâ secante) in australem sive superiorem, & in borealem sive inferiorem. Dirimitur verò ab Anglia primùm *Tueda* fluvio, *Zeviota* monte altissimo, & qua mons deficit, vallo non adè pridem facto, ac deinde *Esca* & *Solveo* fluminibus. Citrà hos limites à Mari Scotico ad Hibernicum regiones hoc ordine jacenz. Prima est *Marcia* vel *Marchia*, sic dicta quod limitanea. hæc sinistrum *Tuedæ* latus attingit: ad orientem *Forthæ* æstuario, ad meridiem Angliâ clauditur. In *Marcia* *Berricum* oppidum, quod Angli tenent. Est & hic *Hume* castrum, antiqua possessio Dominorum de *Hume*, qui à Comitum *Merchie* familia oriundi, in amplam & insignem familiam sunt propagati. Cui vicinum subsidet *Kelfo*, monasterio quondam celebre, & antiquâ habitatione *Hepburnorum* qui *Bothvvellic* Comites, & hæreditario jure *Admiralii* *Scotiz* diu fuerunt, qui honores per sororem *Jacobi* Comitis, *Joanni* filio naturali Regis *Jacobi* V enuptram, ad *Franciscum* ejus filium nunc *Bothvvellic* Comitem descenderunt. Inde *Coldingham* cernitur, *Beda* *Urbs* *Coldana* & *Coludi* urbs, *Ptolemeo* fortasse *Colania*. Ad occidentem *Marciz* ad utrumque *Tuedæ* latus est *Teviotia*, à *Tevioti* amne nomen adepta. *Tevioti* monte dirimitur ab Anglia. Post hunc regiones non magnæ *Lidalia*, *Evia*, & *Esca* à tribus fluminibus cognati nominis *Lidalia*, *Evo* & *Esca* nominataz. Vltima *Annandia*, & ipsa ab *Annando* amne propè mediâ dividente appellata, qui secundum *Solveum* in *Mare* *Hibernicum* decurrit. Jam ut rursus ad *Fortham* redeamus, ea ab ortu *Lothianam* clau-

Marcia, di. ut.

Vrbium nomina.

Teviotia.

dit: *Coburni* saltus, & *Lamirii* montes eam à *Marcia* separant. Contingit deinde paullum ad occasum inflexa *Lauderiam* & *Tuediam*: alteram à *Laudæ* oppido; alteram ab amne *Tueda* mediâ secante. *Tuediam* ad meridiem, & occidentem contingunt *Lidalia*, *Nithia*, *Glottiana*. *Nithia* *Nithus* amnis nomē dedit per eam in *Mare* *Hibernicum* labens. *Lothiana* à *Lotho* *Pictorum* rege nominata. Ab oriente æstus finitur *Fortha* sive *Mari* *Scotico*. Vallem *Glottianam* spectat ab occidente *hibernico*. Hæc regio humanitatis cultu, & rerum necessariatû ad usum vitæ copiâ cæteras longè præcellit. Quinque amnibus irrigatur, *Tina*, utroque *Esca*, (qui antequâ in mare cadant in unum alveum coeunt) *Letha* & *Almone*. Hi partim è *Lamirii*s, partim *Pictandicis* montibus in *Fortham* defluunt. Oppida habet *Dumbarum*, *Hadinam* vulgo *Hadintonam*, *Dalbethum*, *Edinburgum*, *Letham*, *Lemnuchum*. Magis ad occidentem jacet *Glottiana*, utramque *Glotta* fluminis ripam complexa, quæ ob longitudinem in duas præfecturas dividitur. In superiore præfectura collis est non admodum editus, à quo in tria diversa maria flumina effunduntur: *Tueda* in *Mare* *Scoticû*, *Annandus* in *Hibernicum*, in *Deucalondonium* *Glotta*. In ea urbes insigniores sunt *Lanarum*, & *Glasua*. Hanc ab occidente *hiberno* *Coila* contingit. Vltra *Coilam* est *Gallovidia*. Ea separatur à *Nithia* *Cludano* amne, tota ferè in meridiè vergens, ac ab litore ejus reliquum illud *Scotiz* latus tegitur. Vniverfa pecoris, quàm frumenti fertilior. Amnes habet plures in *Hibernicû* mare decurrentes *Vrum*, *Devam*, *Kennum*, *Cycam* & *Lussum*. Nusquâ ferè in montes attollitur, sed collibus tantû frequentibus intumescit. In convallibus inter eos aqua restagnans innumeros propè lacus efficit, æquibus primis ante æquinoctium

Nithia. Lothiana. Sitis.

Soli fronsilicæ.

Flumina.

Vrbium nomina. Glottiana.

Flumina.

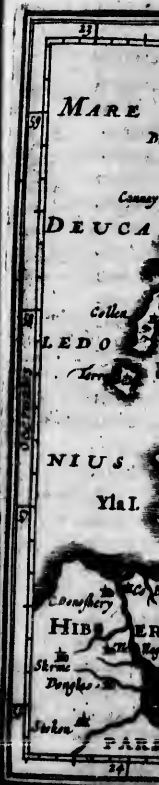
Vrbium nomina.

Gallovidia. Sitis.

Flumina.

Larum.

tium

SCOTIA MERIDIONALIS

ka
 al-
 ri-
 A-
 li-
 ni-
 ri-
 o-
 ad
 m-
 are
 Hi
 in
 AM
 m-
 que
 em
 ura
 rfa
 An-
 ca
 cci-
 ovi-
 in
 co-
 fer-
 tie-
 in
 nu-
 nu-
 noc-
 ium

Lacus

tium autumnale imbribus rivi augentur, unde multitudo incredibilis anguillarum descendit, quas accolæ nassis vimineis exceptas sale condiunt, ac non modicum inde quæstum faciunt. In hac provincia lacus est *Myrtoun* dictus, cujus una pars aliarum aquarum more gelu hyeme concrefcit; altera nullis frigoribus congelari potest. Extremum lateris est *Novantium* promontorium, sub quo in ostio *Luffi* fluminis sinus est qui *Ptolemao* *Regri*onius vocatur. Eî ex adverso influit ex æstuario *Glottæ* sinus vulgo *Lacus Rianus*, *Ptolemao* *Vidogara*. Quod inter hos sinus terræ procurrit, incolæ *Rinum*, id est *Gallovidiæ* aciem appellant. Ab eisdem *Novantium*, mula, id est, *rostrum* sive *victus* nominatur. Tota autem regio *Gallovidiæ* (nam *Gallovid* prætorum *Scotorum* lingua *Gallum* significat) nominatur. Infra *Vidogaram* à tergo *Gallovidiæ* leviter declinat ad *Glottæ* æstuarium *Carictis*. Eam duo amnes intersecant, *Stinfiarus* & *Grevanus*: uterque multis amœnis villis cingitur. Inter amnes quâ in modicos colles tunc pascuis læcunda, nec infelix frumento est. Tota terrestribus maritimisque copiis non modo sibi sufficiens, sed vicinis multa suppeditans. *Dunus* amnis eam à *Coila* separat, ortus ex ejuldem nominis lacu, qui insulam complectitur modicæ arcis capacem. Sunt in *Caricta* regione ingentis magnitudinis boves, quorum caro tenera suavisque esu est; pinguedo liquetacta semel nunquam concrefcit, sed olei instar semper fluitat. Sequitur *Coila*, quam à meridie *Gallovidiæ* claudit, ab ortu æstivo *Glottiana* attingit: ab occasu *Irvinus* fluvius à *Cunigamia* distinguit: mediam *Aera* amnis dividit. Ad eum sita est *Aera* emporium non ignobile. In univèrsam regio est feracior virorum fortium, quam frugum aut pecorum, tota quidem tenui & arenoso solo:

Caricta.

Soli feruicita.

Coila. Sinus.

quæ res hominum industriam acuit, & parsimonia vires animi & corporis confirmat. In hac Provincia haud plus decem millibus passuum ab *Aera* oppido saxu est duodecim vix pedes altum, xxx cubitorum non amplius spissitudine; haut immeritò surdum appellatum. Nam siingentem sonitû vel voce edas, vel scoppo, vel quovis crepitaculo; is qui ex adversa parte erit saxo proximus, nihil audiet, qui remotior melius, qui remotissimus optimè. *Cunigamia* post hanc ad septemtriones procurrit, & *Glottam* submovet, ac propè ad justis amnis modum coërcet. Nomen huic Regioni *Danicum* esse constat, quod eorum lingua *Regis domicilium* significat: quæ res indicio est, eam *Danos* aliquando tenuisse. Proxima ad orientalem ejus plagam sita est *Renfroana*, ab oppidulo in quo convectus ejus celebrari solent, appellata. vulgò *Baronia* dicitur. Mediam eam secant duo amnes quibus utrisque *Carthus* est nomen. Post *Baroniam* est *Glottia* ad utramque *Glottæ* ripam protensa, & ipsa *Glottia*. in plures jurisdictiones ob magnitudinem divisa. Amnes nobiliores fundit: à læva *Avennum*, & *Duglassum*, qui in *Glottam* decurrunt: item à dextra alterum *Avennum*, qui *Lothianam* ab agro *Sterlinensium* dividit. Hi duo fluvii communem omnium appellationem loco proprii nominis acceperunt: quemadmodum in *Vallia* diversa dialecto is, quem *Avoniam* vocant. *Sterlinensem agrum* à meridie separat à *Lothiana Avennus*, ab ortu æstuarium *Forthæ*, donec is paulatim seipso minor ad justam fluminis magnitudinem redactus prope *Sterlinum* pontem patitur. Secat regionem fluvius unus, qui memoratu sit dignus, *Carron*: juxta quem aliquot vetusta sunt monumenta. Ad lævam *Carrontis* duo terreni sunt tumuli hominum operâ (ut res indicat) ædificati: vulgo *Duni*

Renfroana.

Sinus.

Ager Sterlinensis.

Levinia.

Sinus.

Lacus.

pacu aptera pla spatio i anguli f Sed mu tim cult rum vill est. Hunc in ipso v protres R extant, stimonit ptæ, aut Sterlinen ra Glottia nensu me montem cavam Latus. q tudinem suaves qu moratu mi alias concitan minus fo tisque par pellitur. S diem ver dit, effundem non tem exre sinu mari

pacis appellantur. A dextro Carrontis latere ager ferè cetera planus in collem paulum prominens, medio fere spatio inter *Dugnos pacis*, & *ædicularum*: in eo ad ipsum anguli flexum modicè urbis vestigium adhuc apparet. Sed murorum fundamenta, & vicorum descriptio partim cultu rustico, partim eruentis ad propinquas ditiorum villas construendas lapidibus quadratis confusa est. Hunc locum disertè *Beda* Anglus *Guidi* vocat; atque in ipso valli *Severi* angulo collocat. Multi præclari scriptores Romani ejus valli meminerunt: multa vestigia existant, multi lapides inscripti eruuntur, quibus aut testimonium salutis per *Tribunos* & *Centuriones* acceptæ, aut sepulchrorum inscriptiones continentur. Ultra *Sterlinensem* agrum est *Levinia*, à *Renfroana* præfectura *Glotta*, *Glasceunsi* *Kelvino* amne divisa; ab agro *Sterlinensi* montibus, à *Taichia* *Fortha* dirimitur: tandem in montem *Grampium* desinit, ad cujus radices per vallem cavam *Lomusidus* lacus se explicat 24 millia pass. longus, & latus, qui supra 24 insulas complectitur. Præter multitudinem aliorum piscium habet & sui generis esu non insuaves quos *Pollacas* vocant. Tria autem de hoc lacu memoratu digna referuntur. Pisces pinnis carent, gratissimi alias saporis. Aquæ nullo interdum flante vento ita concitantur, ut vel audacissimos nautas deterreant, quominus solvant. Deniq; insula quedam gregibus armentisque pascendis apta, natat, ferturque quo ventis impellitur. Sed redeo ad lacum. Tandem erumpens Meridie versus, *Levinum* amnem, qui regionis nomen dedit, effundit: qui prope *Britannodunum* arcem, & eodem nomine oppidum in *Glottâ* ingreditur. *Levinia* partem extremam *Grampii* montis ultimi colles attollunt, sinu maris exiguo, quem *Gerlochum* à brevitate appel-

lant, intercisi. Ultra hunc est sinus multo amplior, quem *Longum* vocant, à *Longo* qui in eum cadit fluvio. Is limes est inter *Leviniam* & *Covaliam*. Ipsa *Covalia*, *Argathelia*, seu potius *Ergabellia*, & *Cnapdalia* multis sinibus angustis ex æstuario *Glottæ* insulis, in multas partes dirimuntur. Unus inter cætera insignis lacus, *Finis* vocatur à *Fino* fluvio, quem recipit. Is ultra sexaginta millia passuum in longitudinem porrigitur. Est & in *Cnapdalia* lacus *Avus*, in quo est exigua insula & arx munita. Ex eo fluvius *Avus* effunditur, qui unus in illis regionibus in mare *Deucalodium* exit. Ultra *Cnapdaliâ* ad occidentem *hibernum* excurrit *Cantiera*, hoc est regionis caput, *Hiberniæ* occurrens, à quo modico freto dirimitur. Ipsa longior quam latior, a deo arctis faucibus *Cnapdaliæ* conjungitur, ut vix mille passus expleat, idque spacium nihil aliud quam arena sit: adeo humilis ut per eam naviculis traductis nautæ plerumque navigandi compendium quærant. Hanc attingit *Lorna* *Argatheliæ* adjacentis & usque ad *Abriam* pertinens: regio plana nec infœcunda. Quæ *Grampius* mons humilior est, & magis pervius *Braud Albin* regio vocatur, hoc est, quasi altissiman. *Scotiæ* partem dicas, ac ubi maxima pars illa attollitur *Drum Albin*, hoc est, *Scotiæ* dorsum vocatur: nec omnino sine causa. Ex eo enim dorso flumina in utrumque mare decurrunt, alia in septentrionem, alia in meridiem. Ex *Ierno* enim lacu *Iernam* fluvium in orientem *hybernum* fundit: qui in *Taum* illabitur ad tria millia passuum infra *Perthum*. Ab hoc flumine cognomen accepit ad utramque ripam affusa vetere *Scotorum* lingua *Strathierna* dicta; *Strat* enim regionem ad fluminum decursum jacentem appellare solent.

TACHIAM excipiunt *Ocelli* montes; ipsi quidem magna ex parte, atque ager ad eorum radices in Iernenli præfectura censentur. Verum reliquum agri ad Fortham usque ambitio in variis præfecturas dissevit, *Clactananam, Colrosianam, & Kinrosianam*. Ab his & *Ocelli* montibus quicquid agri à lateribus *Fortha & Taus* claudunt, in orientem angustè cuneatur ad mare, & uno nomine appellatur *Fisa*, omnibus rebus ad usum vitæ necessariis sibi sufficiens: qua lacus *Levinus* cam scindit, latissima: inde utrimque se colligens in angustum usq; ad *Careliam* oppidum. Amnem unum qui memoratu sit dignus *Levinum* fundit.

Oppida. Torum littus frequentibus oppidulis præcingitur: è quibus maximè est memorabile propter bonarum artium studia *Fanum Andreae*, quod præsci Scoti *Fanum Reguli* appellant. Interius in media ferè regione est *Cuprum*, quo reliqui *Frisani* ad jus accipiendum conveniunt. Qua Ierniam contingit, est *Abrenethium* verus *Pictorum* regia. Hic in *Taum* influit *Ierna*. Ipse autem *Taus* è lacu *Tao* qui est in *Braid Albin* viginti quatuor millia longo erumpit, fluviorum Scotiæ facillè maximus. Is se ad *Grampium* montem in se etens, *Atholiam* attingit regionem fertilem in ipsis *Grampii* saltibus collocatam. Infra *Atholiam* ad dexteram *Tauripam* sita est *Caledonia*, oppidum vetus tantum nomen retinens, vulgo *Duncaldem*, id est, tumulus *coryli* confitus: *corylus* enim cum per inculta se altissimè funderet, & silvarum opacitate agros tege- ret, & oppido & genti nomen dabat. *Caledones* enim, aut *Caledonii* gens olim inter *Britannorum* clarissimas alteram partem regni *Pictorum* faciebant: quos *Ammianus Marcellinus* in *Caledones & Vecturiones* dividit, quorum

nunc vix nominis vestigium aliquod superest. Infra *Caledoniam* ad duodecim millia passuum in eadè dextra ripa est *Prethum*. Ad sinistram ripam sub *Atholia* ad orientem spectans est *Gourea*, frumentariis campis nobilis. Et sub hanc iterum inter *Taum*, & *Escam* porrecta *Angusla*, sive ut præsci Scoti loquuntur *Aemeia*. Sunt qui *Horresiam*, aut juxta dialectum Anglorum *Forefiam* dictam putant. In ea sunt urbes: *Cuprum*, quod & *Boethius* patriæ suæ gratulans ambitiosè *Dei donum* vocat. Vetus enim nomen *Taodunum* fuisse reor, à *Duno* id est colle ad *Taum* sito, sub cujus radicibus oppidum est exstructum. Extra *Taum* ad *xiiii* millia passuum recto littore occurrit *Abrenethia*, alio nomine *Obrinea*. Deinde *Rubrum* promontorium satis longè conspicuum. *Esko* fluvius cegno- mento australis mediam secat: alter *Efca* septentrionæ eam à *Marnia* dividit. Ea ex magna parte solo est campestri, & plano, donec ultra *Fordunum* & *Dunorum* Comitum *Martialis* arcem occurrat *Grampus* paulatim se demittens, & in mare subsidens. Ultra eam ad septentriones est *Deve* vulgo *Dea* fluminis ostium: & plus minus mille passus ulterius *Dona*. Ad alterum *Abredonia* est salmonum piscatu nobilis, ad alterum *Episcopi* sedes, & scholæ publicæ omnium ingenuarum artium studiis florentes. Hanc citiorem invenio vetustis monumentis *Abredeam* appellatam. Nunc utrumque oppidum *Abredonia* veteris & novæ cognominibus distinctum vocatur. Ab hac tam angusta fronte inter hæc flumina incipit *Marrja*, ac sese paulatim dilatans ad *lx* in longitudinem millia se protendit *Badenacham* usque. Ea regio perpetuo dorso continetur, & in utrumque mare diversa magnaue flumina emittit. *Badenacha* confinis

Gourea.
Soli ferti-
lior.
Angusla.

Urbium
nomina.

Abren-
ethia.

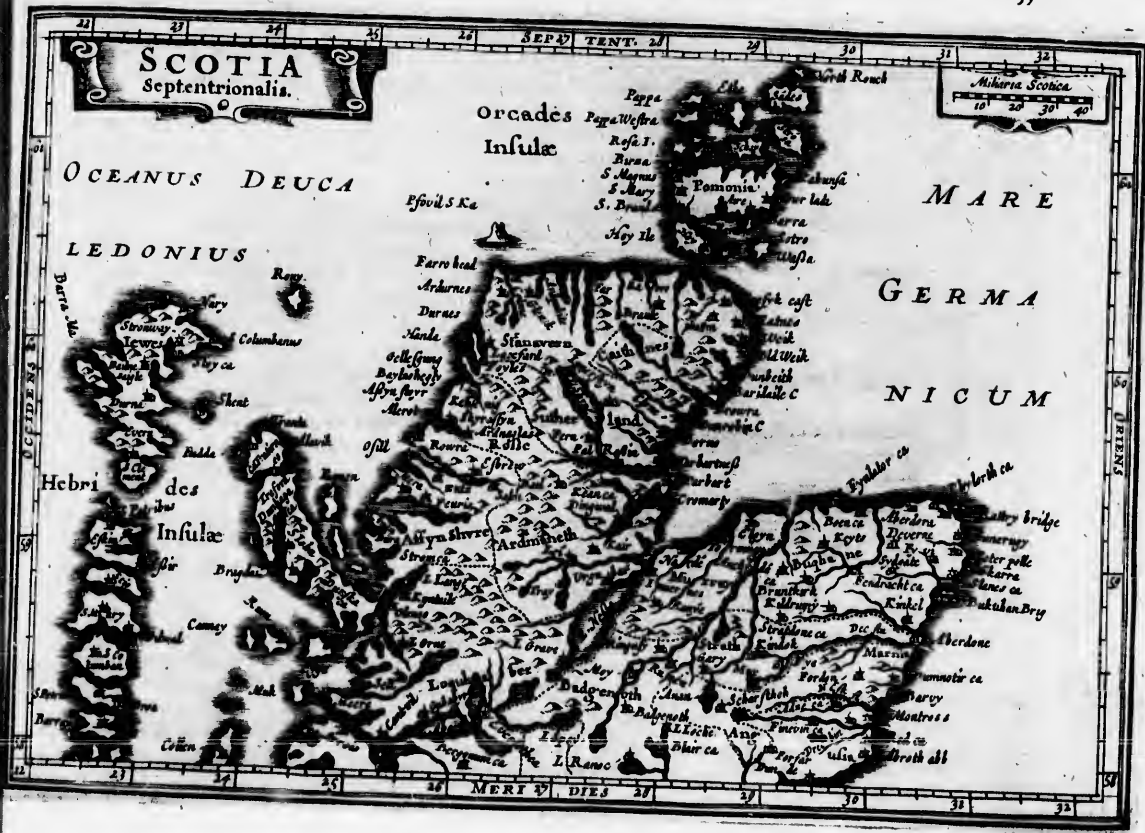
Situs.

Urbium
nomina.
Marrja.
Situs.

a-
ra
ri-
is.
m-
g-
m
iaz
m
m
x-
ir-
o-
o-
12-
m
la-
ad
&
re-
opi
um
no-
pi-
in-
lu-
in
Ea
que
cha
nis

Genoa.
Soli ferris
litae.
Angulosa.
Vibiano
nomina.
Avenae
thoa.
Sitis.
Urbanum
nomina.
Sitis.

confinis est *Abria*, ad mare Deuceledonium modicè prona, regio (ut inter *Scotos*) inprimis copiosa maritimis & terrestribus commodis. Est enim & frumentis & pascuis inprimis fœlix, & præterea nemorum umbris, & rivulorum fontiumq; amœnitate jucunda. Piscium vero proventu adeo fertilis, ut nulli prope *Scotiæ* regioni cedat. Nam præter fluviatilium copiam quam tot rivis sufficiunt, mare longo canali per planum solum infusum penetrat: ibiq; terræ paulo altiore margine coercitū se latius diffundit, ac speciem stagni, aut verius lacus præbet: un' *Abriam*, id est, stationem patrio sermone appellant. Idem quoque nomen regioni circumcirca vicinæ dant. Ad plagam septentrionalem proxima *Mariæ* est *Buchania*, Dona fluvio ab ea divisa. Ea omnium *Scotiæ* regionum longissimè se in mare Germanicum expotrigit. Pascuis oviumq; proventu admodum fœlix, cæterisq; commodis ad vitam necessariis sibi sufficiens. Fluvii ejus cum salmonibus adudent, *Rairam* annem tamen id genus piscis non ingreditur. Est in ejus littore spelunca, cujus natura prætercunda non videtur. Aqua è naturali fornice guttatim destillans statim in lapidum pyramidas vertitur, ac nisi opera hominum antrū subinde purgaretur, spatium utque ad forniceam brevi completetur. Ultra *Buchaniam*, ad septentriones duæ sunt regiuncule, *Boina* & *Aimia*, quæ usq; ad *Speam* fluvium pertinent, qui separat eas à *Moravia*. Oritur autem *Spea* à dorso *Badenachæ*, cujus meminimus: & longè ab ejus fonte lacus est, unde erumpit *Lutæa*, ac se in occidentum mare devolvit. Ad ostium ejus ferunt oppidū nobile fuisse, à fluvio *Emmerluteum* nuncupatum: certè sive terræ vicinæ spectes ingenium, sive navigationis & subvectionis maritimæ commodita-

Buchania.
Situs.
Soli ferri.
vitæ.
Elumina.

Boina.
Aimia.

tem, locus est admodum emporio aptus. Prisci quoque Reges has oportunitates secuti aliquot sæculis ibi habitaverunt in *Evonia* arce, quam nunc multis falsò persuasum est esse *Stephanodunum*. Ejus enim arcis rudera, & vestigium adhuc in *Lorna* monstratur. Ultra *Speam* usque ad *Nessum* sequitur *Moravia*, olim (ut creditur) *Vavar* Moravia. dicta. Inter eos amnes Oceanus Germanicus, velut retro in occidentem terram agens, sinu vasto ejus laxitatem castigat. Tota quanta quanta est hæc regio frugibus & pascuis fœcunda est, amœnitate vero, & fructifera- Soli ferri. rum arborum proventu totius regni facillè prima. Duo Oppida. memoratu digna habet oppida, *Elginam* ad *Loxiam* amnem, qui nomen antiquum adhuc retinet, & *Nessum* ad cognominem fluvium. *Nessus*, à lacu *Nesso* longo viginti quatuor millia fluit. Aqua fere semper tepida, nec unquam ita frigida ut congeletur. Quin & alperissima hieme fragmæ glaciæ in eum injecta, tempore aquarum brevi solvuntur. Ultra *Nessum* lacum occidentem versus octo millia continentis terræ protenduntur. Tantillum sane est, quod obstat, quominus maria cœant, & quod reliquum est *Scotiæ*, insulam reddant. Nam quod spatii ab iis faucibus ad mare Deuceledonium interjicitur, fere sinibus maris in terram irumpentis est intercisum. Quod ultra *Nessum*, & fauces illas angustas est interjectum, in quatuor provincias solet dividi, *Rosiam*, *Naverniam*, seu ut vulgo *Strathnaverniam*, à fluvio *Naverno* dictam, *Sutherlandiam*, & *Cathanesiam*. Ultra ostium *Nessi*, quæ mari Germanico immergitur, est *Rosia*, in mare Rosia. ipsum indicat: *Ros* enim *Scotis* promontorium significat. Ea tota longior est quàm latior. Nam à mari Germanico ad Deuceledonium porrigitur, qua in montes Si:ni. attol-

Navernia.
Situs.

Sutherlandia.
Situs.

Montes.

Cathanesia.

attollit
frugum
les habet
cosos ca
Deuceledoniam
tem æst
cum in
interius
tempest
Proxim
verniam, à
tatem se
Eam à r
ne mare
nessiam
est, ut or
eas cont
meridie
siam hab
nis pasc
singular
rarum in
los usus
luxuria e
nem *Scot*
hæque d
gustam c
montori
Orcas, sive
quam æ
nunc *Hoi*
tum, nun

attollitur, aspera, & inculta: qua se in campo explicat, frugum fertilitate nulli propè Scotiæ agro inferior. Valles habet amœnas piscosis amnibus irriguas: lacus piscosos complures, sed maximè omnium *Lubrum*. A mari Deucaledonio litus paullatim se castigat, & in orientem æstivum refertur. Ab altero littore mare Germanicum inter rupium excelsum scopulos iter sibi pandens interius in sinum se spatiosum explicat, ad versus omnes tempestates portum salutiferum, ac certum perfugium. Proxima *Rossia* extremæ septentrionem versus est. *Navernia*, à *Naverno* amne appellata: qua vulgò proprietatem sermonis patri fecuti *Strathnaverniam* appellant. Eam à meridie *Rossia* claudit; ab occasu & septentrione mare Deucaledonium eam alluit; ab oriente Cathanesiam contingit. *Sutherlandia* his omnibus ita interjecta est, ut omnibus sit finitima, atque ab aliqua regione cœli eas contingat. Nam ab occidente *Strathnaverniam*, à meridie & oriente *Rossiam*, à septentrione *Cathanesiam* habet objectam. Cultores magis ex natura regionis pascuo quam arvo dediti. Nihil in ea quod sciam singulare, nisi quod montes candidi marmoris habent, rarum in regionibus frigidis miraculū, & prope in nullos usus compararum, quod nondum ejus affectatrix luxuria eo immigravit. *Cathanesia* ultima ad septentrionem Scotiæ regio est: qua in plaga ei *Navernia* occurrit: hæcque duæ regiones Scotiæ latitudinem in frontem angustam contrahunt. In ea fronte tria attolluntur promontoria. Altissimum in *Navernia*, quod *Prolemeo* est *Orcas*, sive *Tarvedrum* & *Tarvisum*: reliqua duo nequam æquè sublimia in *Cathanesia* sunt, *Veruedrum*, nunc *Hois*; & *Betubium*, falso *Hectori* *Boëthio* *Dame* appellatum, nunc *Dunus Dei* vulgò dictū, alii *Duncans Dei* vocant.

Navernia.
Situ.

Sutherlandia.
Situ.

Montes.

Cathanesia.

Ex hoc nomine aliquot literis exemptus vox *Dunus Dei* facta videtur. In hoc tractu *Prolemeo* collocat *Cornavios*, cujus nominis adhuc vestigia quædam restant. Arcem enim Comitum *Cathanesia* vulgò *Germanico* vocant. Nam qui *Prolemeo*, & exteris *Cornavi* sunt, Britannis *Kernici* fuisse videntur: cum non in hoc tractu modo, sed in diversissima insulæ parte, nempe in *Cornovallia*, *Cornavios* ii qui vetustum sermonem Britannicum retinent, adhuc *Kernicos* vocent. Restat nunc ut de insulis aliquid dicamus. Recentiores insularum omnium, quæ Scotiam velut coronant, tres fecerunt vel classes vel ordines, *Occidentales*, *Orcades*, & *Zelandicas*. *Occidentales* appellantur quæ ab *Hibernia* pene ad *Orcades* in mari Deucaledonio lateri occidentali prætenduntur. Has alii *Hebrides*, alii *Ebudas*, alii *Mavianas*, alii *Beteoricæ* appellantur. *Orcades* in mari partim Deucaledonio, partim Germanico, ad septentrionalem Scotiæ partem sparæ sunt. Harum de nomine inter Scriptores veteres & recentiores satis convenit; sed qui eas primi tenuerint, non satis constat. Omnes Germanicæ originis eos fuisse tradunt: at è qua natione Germanorum advenerint, non produnt. Si è sermone conjecturam faciemus, & olim & nunc quoque vetere Gothica lingua utuntur. Sunt qui *Pictos* eos fuisse arbitrantur, hoc maximè argumèto, quod fretum eos à *Cathanesia* dividens, *Picticum* cognominatur: *Pictos*que ipsos generis Saxonici fuisse existimât, *Clavdiani* carmine maximè freti: *Maduerunt Saxone fuso Orcades, incaluit Pictorum sanguine Thule: Scotorum tumulos stetit glacialis Ierne.* Sed quum de his supra in Britannicarum insularum descriptione egerimus; hæc pauca sufficient, ut Scotiæ finem imponamus.

Scotia
Insula.

Regio.
Norman.
à quibus
sedimur.

ALBIONIS infula pars meridionalior ac maxima *Anglia* Latinis dicitur: ab *Angria* regione *Westphaliae*, vulgo *Engern*, ut nonnulli volunt. Alii ab angulo nomen inditum arbitrantur, quod Orbis sit angulus: alii ab *Angloen* oppido *Pomeraniae*. *Goropius* Anglos ab *Angle*, i. hamo piscatorio deducit, quod, ut inquit ille, omnia sibi adhamarent, & fuerint, ut Angli loquuntur, *Good Angleri*, i. boni hamatores. Quae sane conjectura risum potius quam fidem meretur. Sunt qui ab *Anglia* *Cimbricae* *Chersonesi* *regiuncula*, quae *Engeland*, i. *Anglorum* *Terra*, ab *Egberto* occiduorum *Saxonum* Rege indigitata fuit, appellatam autumant: vel quasi *Engistland*, i. *Engisti* terra: qui se duces his *Saxonibus* praebuit. Sed qui *Engelherri*, *Engelhardtis*, & ejusmodi *Germanicorum* nominum etymologiam videt, facile etiam *Anglorum* notationem viderit. Hi sunt *Germaniae* populi qui *Britanniam* occuparunt, quos unam gentem fuisse, communique nomine nunc *Anglos* nunc *Saxones* vocatos docet *Camdenus*. Haec ab indigenis non uno nomine appellatur, idque etiam diversum odè: in duas enim regiones eam dividunt. Pars ejus quae orientem & mare *Germanicum* spectat ab indigenis *Anglis* *Saxonum* populis, qui eam occuparunt, sua lingua *Anglia* vel *England* nuncupatur. Occidentalior vero pars quae ab hac, *Sabrinâ* & *Deâ* fluminibus discernitur, & *Britannicâ* a vitâ que lingua utitur, *Wallas* vel *Wallas*, à praedictis *Anglis* nominatur. *Termini* ejus septentrionales *Scotiam* versus, sunt *Tueda* & *Solveius* fluvii: ad meridiem est *Gallia*, & propriè dictus *Oceanus Britannicus*: ad occasum *Hibernia* & *Oceanus Hibernicus*, ad ortum *Germanicus*.

Shes.

Longa est 302 milliaria *Anglica*, lata 300. à *Belerio* nempe ad *Cantium Promontorium*. Atque hic quocunque anni tempore temperatus ac clemens caelum crassum, in quo facile nubes, imbres, ventique coguntur, atque eo minus frigoris aestusque, propter ipsius caeli densitatem. *Habet solum foecundum frugiferumque*, & ab omni frugum genere ita beatum, ut *Cereris* sedem fuisse dixerit *Orpheus*. Cui adsupulatur *Mamertinus* aut *Belga* orator qui *Panegyricum Constantino* dixit: ubi inter alia dicit, in hac segetum tantam esse foecunditatem, ut muneribus utriusque sufficiat, & *Cereris* & *Liberi*. Neque solum agros luxurioso ac opimo frumento, ac leguminibus supra modum scatentes habet: sed etiam cujusque generis materiam producit, praeter abietem, & ut *Cesar* ait, fagum; nunc tamen est passim fagus quoque. *Lauri* non aequè foecunda est ac *Thessalia*. *Rosmarinus* vero tam copiosus, ut eo etiam ad sepes utantur. Fert item aurum, argentum, cuprum, ferrum, sed ejus exigua copia: plumbum nigrum, & plumbum album, id est stannum in suo genere optimum in magna abundantia hic effoditur, & ad exterarum gentes effertur. Colles hic plurimi, per quos ovium greges errant, non tantum carni delicias, sed etiam vellerum tenuitate nobiles. frequentiam ovium juvat caeli quaedam benignitas, terraeque bonitas singularis; nam & in collibus vix arbores apparent, totaque regio à lupis est suo privilegio immunis. *Omni etiam pecudum animaliumque genere abundat, praeterquam asinis, mulis, camelis & elephantis*. *Molossi* nullibi gentium praestantiores, ferocioresque. Nusquam gentium major cornicorum multitudo. Magna etiam mulviorum qui pullis indidi-

Animos
limum var-
rietum.

Coll. v. p. 10
 - Soli fer-
 -tilissim.

32
 er
 ut
 e-
 m
 us
 ia.
 es
 m
 na
 ur.
 on
 ate
 ni-
 bus
 riu-
 m-
 ne-
 rian.

Animal
 lion var
 ne-
 rian.
 io-
 ni-
 illis
 di-

insidiantur copia. Romani Britanniae potiori parti quingentos penè annos imperarunt, à C. *Cesare* scilicet ad tempora usque *Theodosii* junioris: cujus ætate Romanorum legiones & præsidia ad Galliam defendendam accersita, Britanniam insulam reliquerunt; quo factum est, ut *Picti*, & *Scotique*, partem australem invaserint; quorum impetum quum diutius sustinere Britanni non possent, vocarunt è Germania Saxones, viros bello aduertos, quorum opera initio adversus *Scotos* & *Pictos* usi sunt. Postea verò Saxones sive cæli illecebris capti, sive *Pictorum* amicitia & familiaritate ducti, sive perfidia propria impulsis, sædus adversus Britannos cum *Pictis* iniverunt, domitisque & profligatis hospitibus, ipsi illorum loca invasere. Vnde & pars illa Britanniae Anglia, ut supra vidimus, dicta est. Continet Anglia urbes plurimas, inter quas maximè excellunt *Londonium*, *Eboracum*, *Cantuarium*, *Bristoliam*, *Glocestriam* sive *Gloverniam*, *Salopiam*, *Vigorniam*, *Bathoniam*, *Cantabrigiam*, *Oxonium*, *Nordvicum*, *Zandvicum*, cum multis aliis quas in descriptionibus particularibus delineabimus. Flumina illustriora *Tamesis*, *Humberus*, *Trenta*, *Ousa*, & *Sabrina*, de quibus suis locis. Oceanus autem qui insulam alluit, omnis generis piscium copia redundat; inter quos lucius est, quem *Pike* vernacula lingua appellat, qui apud illos magno in precio habetur; eoque eum interdum ex palustri aqua in vivaria transferunt; ubi nidore illo oppidò purgatus, anguillis minutisque pisciculis pastus mirandum in modum pinguescit. Ostrea nec alibi delicatiora, nec plura. Porus vero Angliæ præcipui sunt hi: *Davernus*, vulgò *Dovre*, qui est Comitatus Cantii extremus, ac colle munitur, arcemque habet tutissimam, omni armorum genere optimè instructam: *Muntsbay* lavis latus in Cornvallia, ubi

Imperium
majorem.

Orbino
vntina.

Flumina
dicitur.

Porus.

tutissima est navium statio. Item *Wolmouth* sive *Falemouth*, *Torbay*, *Southantonensis*, & alii. Angliæ Rex supremam potestatem & merum imperium habet, nec in imperii clientela est, nec investituram ab alio quovis accipit, nec præter Deum, superiorem agnoscit. Ejus subditi vel sunt laici vel ecclesiastici: item sunt vel nobiles vel plebei. Nobiles sunt vel majores: ut *Duces*, *Marchiones*, *Comites* & *Barones*, qui vel hæreditario jure his titulis gaudent, vel iisdem virtutis ergò à Rege exornantur. Principis autem nomen soli Regis filio natu maximo hoc tempore convenit, quamvis olim plures hoc titulo insigniti fuerint. Nobiles minores sunt *Equites Aurati*, *Armigeri*, & qui vulgò *Generosi* & *Gentlemen* dicuntur. *Generosi*, vel promiscuè nobiles, sunt, qui natalibus clari, aut quos virtus aut fortuna à face hominum extulit. *Cives* sive *Burgesses* qui in sua quilibet urbe publicis funguntur muneribus & in *Parlamentariis* Angliæ Comitibus locum habent: *Ingenui* sive *Yeomen* sunt, quos legales homines lex vocat, & ex agris, quos optimo jure tenent, quadraginta ad minimum solidos quotannis colligunt. *Opifices* autem sunt qui mercede operam locant. Dividitur autem tota Anglia in Comitatus xxxix. Comitatus verò in *Centurias* (quæ in nonnullis regni partibus *VVapentaches* à tractu armorum nominantur) & in *decurias* dividuntur. In his Comitatibus, difficilioribus temporibus, *Præfectus Regius* quem *Lieutenant* vocant, ne quid detrimenti Respublica capiat, constituitur. Singulis verò annis nobilis aliquis ex incolis præficitur, quem *Viccomitem* quasi vicarium Comitatus, & Anglicè *Sbriffe*, id est Comitatus Præpositum vocant; qui etiam Comitatus vel Provincie *Quæstor* rectè dici potest. Ejus enim est publicas pecunias provincie suæ conquirere, multas

Ratio gu-
bernandi.

Leges &
justitia.

multas
ratio inf-
ta exequi
cognoscit
Anglos j-
natos ad
gnosceret
quos *Itin-*
tannis ha-
scant, &
clesiastic-
Anglia p-
riensem vo-
subiunt x-
res reliqu-
curias dic-
sunt Eccle-
quod *Par-*
dinibus q-
Hoc à Re-
stem aut
mandis, a
ad *Recipu-*
duplicia,
Civium com-
VVardorum
scuta sunt
ipse in eo
mera *stell-*
tur crim-
Bancus com-
ex jure A-

multas irrogatas vel pignoribus ablatiſ, colligere, & erario inferre, iudicibus præto a deſſe, & eorum mandato exequi: duodecim viros cogere, qui in cauſis de factō cognofcunt, & ad iudices referunt, (iudices enim apud Anglos iuris ſolum & non facti ſunt iudices) condemnatos ad ſupplicium ducere & in minoribus litibus cognofcere. In maioribus autem jus dicunt Juſtitiarii, quos *Itinerantes* & *Juſtitiarios ad Aſiſas* vocant, qui quotannis hos Comitatus bis obeunt, ut de cauſis cognofcant, & de incarceratiſ ſententiam ferant. Quod ad Eccleſiaſticaſ iurisdictionem attinet, duas nunc habet Anglia provincias. Archiepiſcopos item duos: *Cantuarienſem* totius Angliæ primatem & *Eboracenſem*: Quibus ſubſunt xxv Epilcopi: Cantuarienſis xxii, Eboracenſes tres reliqui. Angliæ tribunalia ſive iuris fora, quas etiam curias dicimus, in triplici ſunt differentia. Alia enim ſunt Eccleſiaſtica, alia temporalia, & unum mixtum, quod Parliamentum vocant, & ex tribus Angliæ Ordinibus conſtat & totius Angliæ corpus repræſentat. Hoc à Rege pro arbitrio indicitur, ſummamq; & ſanctam authoritatem habet in legibus ferendis, confirmandis, antiquandis, interpretandis, & in omnibus quæ ad Republicæ ſalutem ſpectant. Fora temporalia ſunt duplicia, iuris ſcilicet, aut æqui. Iuris ſunt, *Bancus Regius*, *Curia camera ſtellata*, *Bancus communis*, *Scaccarium*, *Curia VVardorum* & *Liberatiouum*, *Admiraliſ*, *Aſiſa*. alia quæ obſcure ſunt, omitimus. *Bancus regius* ita dictus quod Rex ipſe in eo præſidere ſoleat. coronæ placita tractat. *Camera ſtellata*, ſive potius Curia cōſilii regii, in qua tractantur criminalia, perjurya, imposituræ, dolus malus, &c. *Bancus communis*, quia communia placita inter ſubditos ex iure Anglico, quod commune vocant, in hoc diſce-

prantur, nomen habet. *Scaccarium* à tabula quadrangula, ad quam aſſidebant, nomen traxit. in eo omnes cauſæ audiuntur quæ ad fiſcum pertinent. *Curia VVardorum*, à pupillis, quorum cauſas tractat, nomen habet. *Admiraliſ Curia* res maritimas tractat. *Aſiſa*, quas dicimus, in quolibet Comitatu bis anno habentur, in quibus duo Aſiſarum Juſtitiarii ad hoc deputati cum eirenarchis, ſive pacis Juſtitiariis, & de civilibus & criminalibus cognofcunt. Fora æquitatis ſunt *Cancellaria*, *Curia Requeſtarum*, *Concilia* in limitibus Walliæ, ex parte boreali. *Cancellaria* à *Cancellario*, qui ibi præſidet, nomen traxit. In hac ex æquo & bono iudicatur, & ſummum jus quod ſumma crux videri ſolet, temperatur. *Requeſtarum Curia* pauperum & regionum famulorum cauſas audit. Eccleſiaſtica fora præcipua ſunt: *Synodus*, quæ *Convocatio Cleri* dicitur, ſemperque ſimul cum Parlamento habetur: & *Synodi Provinciales* in utraque provincia. *Academia* in hoc regno duæ ſunt nobiles, *Canti-*
brigiensis & *Oxonienſis*, quibus additur tertia *Londinenſis*.
 Ingenia producit Anglia non infelicia neque ſterilia; viroſque doctos & omnium facultatum & ſcientiarum peritiſſimos plurimos habet. Gens procerâ ſtatura, venuſta & candida facie eſt, cæſiſ ut plurimum oculis, & ut ſono linguæ Italiſ perſimiles, ita corporum habitu ac moribus ab illis penè nihil diſcrepant. Viçtus maxima ex parte in carne conſiſtit. Cereviſiam ex hordeo conſciunt, porum ſapidum, gratum, jucundum. Hic in exterâs etiam regiones aſportatur. Veſtimento non multum ab ſimili gallico utuntur. Atque hæc quidem de Anglia in genere dicta ſufficient; reliqua in particularibus deinceps tabulis exponemus.

Leges & iuſtitia.

Sciola.

Morri.

Vitui.

Veſtium.

Continens Northumbriam, Cumberlandiam Comitatus, Dunelmensem Episcopatum, Westmorlandiam, & Maniam Insulam.

GENERATIM quæ dicenda habuimus de Anglia abfolvimus: postulat methodus, ut speciatim & per partes eam percurramus. Britannia ab se debellate citiorem partem in provinciam redactam, Romani variè diuiserunt, ut supra diximus. Saxones verò pro pentarchia Romanorum fecerunt heptarchiã: in ea sunt *Cantium, Suffexia, Eastanglia, West-suxia, Northumbria, East-suxia, & Mercia*. Hodie in Comitatus, quos vel *Conventus* vel *Pagos* propriè & Latine vocces, (Angli peculiari vocabulo *Shyres* appellant) distribuitur. Ac primùm anno à Christo nato 1016 *Esthredo* regnante tantum xxxii. numerabantur: deinde sub *Guilhelmo I.* xxxvi. Postea tres in numerum additæ xxxix Comitatuũ numerum compleverunt, qui hodie in Anglia obtinet. Quibus accedunt xiiii. plures in Wallia, quorum sex fuerunt tempore *Eduardi I.* reliquos Parliamentaria autoritate constituit *Henricus VIII.* Hæc autem Comitatus seu Partes Angliæ cum nonnullis insulis *Mercator* noster sex tabulis luculenter expressas exhibet. Harum omnium tabularum, quo ordine ab auctore nostro proponuntur, delineationem, quam poterimus fidelissimè proponemus. Offert se primo loco *Northumbria*, vulgo *Northumberland*, trianguli sed non æquilateri figura quodammodo inclusa jacens. Meridionale ejus latus *Derwentus* in *Tinam* influens, & ipse *Tina* claudit, qua *Dunelmenses* spectat. Orientale latus mari Germanico pulsatur. Occidentale vero quod ab occasu brumali in ortum æstivum protrahitur, primum concatenatis montibus, inde *Tueda* fluvio *Scotia* obvertitur, regionumque limes est. Terra ipsa magna ex parte aspera est, ac cultu dura. Ad mare & *Tinam*

Northumbria.
Situs.

Sei qua
litae.

adhibitã mediocri culturã satis est colono grata, alibi verò multo ingrator, & quasi horridior: plurimiq; in locis lapides illi *Lithanthracis*, quos *Sea-coales* Angli vocant, magna copia effodiuntur. Est in *Northumbria* urbs *Newcastle*, portu nobilis, quem *Tina* efficit suã profunditate naves valde magnas admittens, & ita defendens, ut nec tempestatibus facillè jactari, nec vadis afflicti possint. Est & ultimum Angliæ, & munitissimum totius Britannia oppidum *Berrvick*: quod nomen à *Berengario* Duce, quem somniarunt, deducunt aliqui. *Islandus* ab *Aber*, quod ostium Britannis sonat, ut *Abervick* vicum ad ostium significaret. Undecumque verò nomen habet, situ longius in mare porrigitur, ita ut mari & *Tueda* serè circumvalletur. Fluvii hæc sunt *Tina australis & borealis*. (qui sic dictus quod in arcum cœuntibus ripis constringitur; hoc enim *Tin* Britannica lingua significare affirmant nonnulli.) *Australis* ex *Cumbria* editus, prope *Alfenmore*, ubi antiqua est fodina æraria, cum aliquam diu se in septentriones pro volverit, in ortum conversus, rectã cum muro *Pictico* procurrat: *Tina borealis* è limitanæis montibus, sociatus *Redo* fluvio infesto; qui ad *Redsquier* præruptum montem effusus, *Rhede Cale*, id est, *Vallem Redi*, laudatissimorum velitiũ alticem rigat. Infra *Collesford*, uterque *Tina* confluit, qui jam auctus, subindeque auctior, uno alveo urget ad Oceanum iter. *Tueda* Angliam à *Scotia* longo spatiocludit, limesque orientalis dicitur. Hic fluvius copiosa scarutigne è *Scotia* montibus erumpens inter limitanæos equites, diu tortuosus errat. Vbi verò proximè *Carram* vicum accesserit, multis aquis conualescens regnorum collimitia discriminare incipit, ac tandem

Tilo

ANGLIA II. TABVLA.

ibf
y in
vo-
ria Vrb
ro-
en-
flum
um
Be-
Le-
vric
no-
nari
Fluvius
un-
in-
am-
z-
rit:
vio
us,
tri-
qui
rad
dif-
io-
mi-
xi-
ens
em
rile

Tillo recepto in mare Germanicum se exonerat. Sunt & alii, ut *Coqueda, Alannus, Blithus, & VVanspeth*, quos omitto, ad secundam partem transitum faciens. Ea est *Cumbria* vulgo *Cumberland*: hæc *Westmotlandiæ* ad occasum præjacet, ultima in hac parte *Angliæ* provincia, utpote quæ ipsam *Scotiam* ab arcto attingit, ab austro & occidente *Hibernico* Oceano pulsata, ab ortu verò super *Westmotlandiam* *Northumbriæ* contigua. Nomen ab incolis traxit, qui veri & germani *Britanni* fuerunt, & se sua lingua *Kumbri*, & *Kambri* indigitarunt. Terra autem quamvis ob septentrionalem situm frigidior, & ob montes asperior videatur, suâ tamen varietate perlustrantibus aridet. Post verrucosas enim rupes, & cõfertos montes, quibus lacus interjacent, succedunt pabulosi colles gregibus referti, quibus rursus subternuntur portæ & planities frugibus satis fecundæ. Est in hac Provincia optima & oportuna positione urbs vetustissima *Carlisle*, à septentrione profundo *Irtunæ* alveo, ab ortu *Peterillo*, ab occasu *Caudâ* munita, & præter hæc naturæ defendentis munimento, firmis mœnibus è saxo quadrato, castello & citadellâ, quata vocant, armata. Sunt & alia oppida *Kesvike, VVirkinton, Bulness, Perith*, ut vicos & arces silentio præteream. Atque hic ager 58 parochiales Ecclesias numerat. Habet præterea lacus omni vularilium genere abundantes. Fluvios item, inter quos *Irtun* amniculus, in quo conchæ cum rorem, quem veluti maritum appetunt, oscitatione quadam hauserint, fiunt gravida, margaritalque pariunt, quas accolæ cum resederit aqua venantur. Est & *Derventio, Cokarus, Olenus, sive Elenus, Eiden* atque alii, piscibus abundantes. Ad hæc Oceanus, qui ad litus alliditur, piscium optimorum examina alit, & negligentiam accolis quasi improbat, quod minus graviter piscaturam exercent.

Montes hic conferti metallis gravi, inter quos montes *Derventfels* vocati, in quibus ad *Nevvland* æris venæ opulentæ non sine auro & argento nostro tempore sunt reperitæ. Hic etiam invenitur terra illa metallica, sive saxum induratum & micans, *Anglis Blacke leade* dictum, quo ad ducendas lineas, & monochromata pictores utuntur. Superiorem hujus regionis partem intersecat, qui nullo modo tacendus est; *Murus* ille celeberrimus, *Romanæ* provinciæ limes sive clausura, cxxii. millium passuum longitudine, *Severi* opus: qui ut ait *Orosius* partem *Insula* à *cæteri* indomitiu gentibus vallo distinguendam curavit. Eum *Beda* octo pedes latum & duodecim altum fuisse scribit, recta ab ortu in occasum linea: cujus non solum vestigia sed etiam fragmenta in longa spatia portecta & tancum pinnis nudata extant, hodieque conspiciuntur, ut testatur *Camdenus*. Episcopatus *Dunelmensis*, vulgo *the Bishoprick of Durham*, sive *Duresme*, *Eboracensis* ad septentrionem confinis in trianguli speciem efformatur, cujus apex ad occasum coeuntibus ibi septentrionali limite & *Teisis* fontibus figuratur. Ad australem partem serè quâ flumen se reducit, cathedralis Ecclesia surgit, pyramidibus & altâ turre consuetâ, in medio eminenti tumulo imponitur castrum quodammodo intermedium inter duos pontes è saxo, quibus *Vedra* fluvius hinc ad ortum, illinc ad occasum conjungitur: à castro ad septentriones patet forum, & *S. Nicolai* cernitur templum. Sunt hic præterea oppida, *Standrope, Derlington, Harlepole, Binchester & Chester upon the streete*, cum multis vicis atque arcibus. Numerantur in hoc agro & *Northumbriæ* Ecclesiæ parochiales 118, præter sacella plurima. Flumina hic sunt primum *Tees*, Latinis *Teisis* & *Teisa*, *Polydoro Atheis*, *Ptolemao Tuqsis* appellari videtur *Camdeno*, apud quem libratorum incuria

Montis.

Murus
Piscium.Episcopa-
tus Dun-
nelmensis.Urbes sunt
oppida.

Flumina.

ria exul-
erump-
bus, p-
cedum
ostio in
maritim
tu. V
dia, ab
magna
spatio i
satis fer-
cautes
ceps sup
que gyr
jacent a
locis spe
primari-
simum
celeberr
numero
Mannia,
id est, *M*
dicitur. *N*
tamen *M*
Britanni
autem *M*
Britanni
minus it
maximè
tendit. *L*
& arva h

Vviff-
marlan-
dia.
Sims.Sali qua-
litat.*Mannia*,
Nominina.

Sims.

Sali ferti-
litat.

ria exulare existimat. Hic Fluvius è saxeto illo *Stanem ore* erumpens, raptisque secum multis undique torrentibus, per rupes fluens in quibus ad *Egleston* marmora cæduntur, ac deinde multa loca alluens, tandem amplo ostio in Oceanum se ejicit, unde trianguli basis ad oram maritimam inchoatur. Item *Vedra, Gaunlesse, Deryventwa.* *Westmorlandia* ab occasu & arcto *Cumberlandia*, ab ortu *Eboracensi* agro terminata: sic dicta quod magna ex parte inculta sit. Pars australior, angustiori spatio inter *Lonum* flumen & *Winandermere* conclusa satis ferax in vallibus, licet suas asperas glabrasque cautes ostendat, & *Baronia de Kendal* dicitur. Deinceps supra *Leni* fontes latius se explicat regio, multisque gyris & flexibus montes excurrunt, quibus interjacent alicubi convalles præruptâ altitudine, crebris locis speluncarum in modum subruptis. Oppidum hîc primarium *Aballaba*, nunc *Apolby*. Est etiam frequentissimum oppidum *Kandale*, lanificii gloriâ & industriâ celeberrimum. Atque in hoc Comitatu 26 parœciæ numerosæ habentur. Fluvii sunt *Lonus, Ituna, & Emotus*.

Mannia, *Casari Mona*, *Monæda* *Ptolemao* quasi *Mon eitha*, id est, *Mona* emotior, ad alterius *Monæ* differentiam, dicitur. *Monabia* *Plinio*, *Menavia* *Orosio* & *Beda*, ad quos tamen *Mevania* perperam legitur, *Eubonia* *Gilde*, *Menaury* *Britannis*, incolis *Maning*, *Anglis* *The yle of Man*. Jacet autem medio litramine inter boreales *Hiberniæ* & *Britanniæ* partes; à septentrione in meridiem xxx. plus minus italica mill. porrecta, latitudinem verò quâ maximè patet vix ultra xv. mill. quâ minimè, viii extendit. Linum & cannabim abundè profert, pascua & arva habet satis læta; hordei, tritici, sed præcipuè

avenæ ferax est, unde avenaceo pane maximè vescuntur incolæ; pecorum ubique multitudo, & numerosi ovium greges, sed cum oves, tum pecora minora sunt quam in Anglia. Cum autem silvis sit indiga, bituminoso cespite ad ignem uruntur, quem dum effodiunt, sæpenumero in suffossas arbores incidunt. Britannos hanc insulam uti *Britanniam* tenuisse in confesso est, sed cum à septentrione gentes tanquam infusi nimbi, has australes plagas inundarint, in Scotorum potestatem devenit. Inter oppida hujus insulæ præcipuum censetur *Rusim* ad australe latus situm, quod à castro ubi præsidium habetur, vulgo *Castletovyn* appellatur: sed frequentissimum est *Duglas*, quod Portus sit optimus, adituque facilissimus, ad quem Galli, & alii exteri cum sale suo marino commeant, coria, lanam rudem, & carnem bubulam salitam ab insulanis emergentes. In occiduo autem insulæ latere sunt *Bala Curi* ubi Episcopus plerumque agit qui *Eboracensi* archiepiscopo subest, & *The Pyle* munimentum exigua in insula positum, ubi etiam non pauci sunt milites præsidarii. Ipsi verò australi promontorio modica etiam insula *The calse of Mandicta*, prætenditur, marinis avibus quas *Puffins*, & anatibus illis è ligno putrefacto enatis, quas *Angli* *Bernacles*, *Scoti* *Clakes*, & *Soland* *Geesse* vocant, referta. In medio *Mannia* montibus densius attollitur, è quibus editissimus *Scaesfell*, unde súdo cælo *Scotia*, *Anglia* & *Hibernia* prospici possit. Controversias iudices (*Deemsters* vocant sine scriptis & impensis dirimunt. Incolæ omnes à furandi & mendicandi ostiatum consuetudine sunt alienissimi, ac mirè religiosi. Superest *Anglesey* insula, de qua suo loco agemus.

Animalium varietas.

Imprium Majora.

Oppida.

Montes.

Ratio gubernandi.

Vulgi Mores.

non-
renæ
sunt
ve-
rum,
es u-
ecat,
mus,
lium
par-
citra-
ltum
s non
por-
con-
unel-
Ebo-
li spe-
us ibi
ad au-
dralis
na, in
dam-
quibus
njun-
s. Ni-
pida,
or upon
tantur
es 118,
n Tees,
s ap-
incu-
ria

Murus Pæticus.

VVest-
morlan-
da.
Situ.

Seliqua-
bitas.

Episcopa-
tus Dun-
elmensis.

Mannia.

Novana.

Situ.

Vrbes sue
oppida.

Flouina.

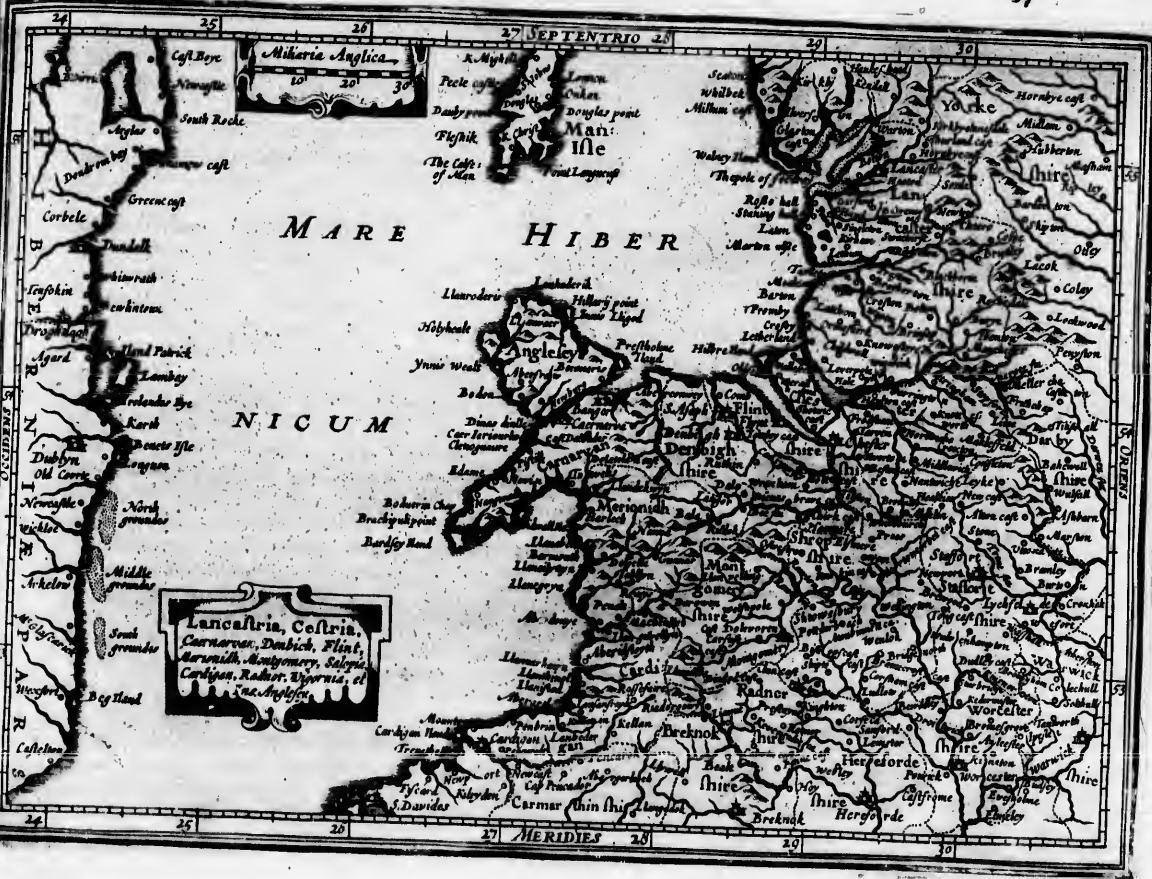
SEQVENTES CONTINENS COMITATVS, LANCASTRIAM, CESTRIAM,
*Carnarvum, Denbigh, Flint, Merionidh, Montgomery, Salopiam, Cardigan,
 Radnor, VVigorniam & Insulam Anglesey.*

LANCASTRIA vulgo *Lankashire*, & the
County Palatine of Lancaster, quod sit Comitatus
 Palatini titulo insignis. Sub montibus, qui per
 Angliam mediam procurrunt, jacet ad occa-
 sum: inter Eboracenses ab ortu, & Hibernicum Ocea-
 num ab occasu ita includitur, ut ab austro quæ Cestren-
 ses respicit, (à quibus Merseio flumine dirimitur) sit la-
 ter, sensimque in boream procedens, quæ Westmor-
 landiæ confinis, coarctetur. Ibique maris sinu abrum-
 pitur, sui que partem non exiguam ultra sinum habet,
 quæ Cumberlandiæ adjacet. Vbi in campos æquat, hordei
 & tritici satis est fertilis, ad inonunt radices
 avenæ fertilior, ubique solo tolerabili, nisi uliginosis
 quibusdam, & minus salubribus locis, qui tamen hæc
 sua incommoda commodis resarciunt uberius.
 Abrafâ enim superficiei cespites ad ignis fomitè, & non-
 nunquam arbores, quæ diu defossæ jacuerunt, præbent.
 Inferius verò margam ad stercorendos agros affatim
 alicubi suppeditant. Boves proceris cornibus & com-
 posito corpore excellunt. Ad urbes transco, inter quas
 primo loco occurrit per vetus illud oppidum *Manchester*,
Mancunium & *Manucium* variante lectione *Antonino*. Hoc
 circumvicinis oppidis præcellit suo ornatu, frequentia,
 lanificio, foro, templo & collegio. Est & *Ormeskyrke* mer-
 catorium oppidum, sepultura Stanleyorum Derbien-
 sium Comitum insigne: & *Lancaster* præcipuum regio-
 nis oppidum, ut alia taceam. Atque hic paræciæ 36: sed
 valde populosa recensentur. Plurimi sunt lacus & pa-

ludes: inter quas *Merton* palus, & lacus totius Angliæ
 maximus, nunc *VVinandermere*, pisce sibi peculiari, acco-
 lis *Chare* dicto, sæcundus. Fluvii *Merseius*, *Irvellus*, *Du-Flumina.*
gleffe, *Ribellus*, *VVyre*, *Loccus*, & *Lonus*. Montes hic plu-
 rimi, iique editissimi, inter quos illi qui *Ingloborrovhill*,
Penigent, *Pendle hill*. *Cestria* sequitur, vulgò *Chestshire*, & *Cestria.*
The Countie Palatine of Chester, quod ejus comites jura
 Palatina habuerint. Ab austro agro Salopiensi, ab or-
 tu Staffordiensi & Derbiensi, à septentrione Lanca-
 strensi, ab occasu Denbighensi & Flintensi circumscri-
 bitur, ad circium verò chersonefo longius in altum abit,
 quæ inter duos sinus conclusa utrinque insinuantem
 Oceanum admittit, in quos etiam sinus omnia hujus
 agri flumina conveniunt. Regio farris & tritici jejuna
 & inops, pecoris & piscium ferax. Vrbs hic clara quam
Ptolemeus Deunam, Angli *Chester* & *VVestchester* vocant.
 Vrbs hæc quadratâ formâ, mœnibus quæ plus duo mill.
 pass. ambitu colligunt, includitur: ad libonotum, ca-
 strum eminet prope flumen à Comitibus constructum,
 ubi fora Palatinatus bis quotannis habentur. Edificia
 sunt nitida, & projectis mœnians porticus utrinque per
 primarias plateas ducunt. Sunt præterea oppida *Fin-*
borrov & *Condare*, nunc *Congleton*. Habetque paræcias
 plus minus 68 hic Comitatus. Fluvii hanc regionem in-
 terluunt, *Deva*, Anglicè *Dee*, salmonibus admodum fe-
 rax, è duobus in *Wallia* fontibus enascitur, unde deno-
 minatum credunt. Præterea *VVever*, *Mersey*, & *Danus*,
Carnarvanshire, historicis Latinis *Snaudonia*, & *Arrovia*.
 Latus

ANGLIÆ III. TABVLA.

M,
 liz
 co-
 DM- Flaminia.
 lu- Montet.
 bill,
 & Cestria.
 ura
 or-
 ca-
 cri-
 bit,
 rem
 ajus
 una
 nam
 ant.
 mill.
 ca-
 um,
 ficia
 per
 Fin-
 cias
 in- Flaminia.
 fe-
 no-
 UNUS
 onia- Carnar-
 anshir.
 atus

MARE
 HIBER
 NICUM

Lancastria, Cestria,
 Carnarvon, Dumblin, Flint,
 Merioneth, Montgomery, Selapia,
 Cardigan, Radnor, Upponia, et
 Northamptonia

SEPTENTRIO

MERIDIES

Sims. Latus septentrionale & occidentale mari objacet, australe claudit Merionithia, & orientale Denbighensis ager Conovio fluvio interlabente. Quà mare prospicit glebà est satis fertili, & oppidulis redimita. In hac præter alia oppida est *Bangor* sedes Episcopalis. Interiora hujus Comitatus montosa, aspera, clivosa. *Denbighensis* ager, Anglis *Denbighshire*, interius à mari recedit, & in ortum usque ad Devam flumen procurrit. A borea aliquandiu mare, inde *Flimensis* regiuncula, ab occasu *Merionithia* & *Mongomeria*, ab ortu *Cestria* & *Salopia* circumcingunt. Pars occidua sterilis, media quâ in vallem succumbit, fecundissima; orientalis statim à valle naturam sibi iniquiorem, ad Devam verò multo æquiores sentit. In hoc autem agro est vallis *Cluida*, amœnitate, fertilitate, & salubritate verè fœlix, in qua *Ruthun* maximum est vallis emporium. Deinde territorium, Britanicè *Mailor Gymraig*, Anglis *Bromfield*, latum admodum & plumbi ferax. Præter hujus tractus oppidum *Denbigia*, vulgo *Denbigh*, & *Cluida* fluvius. *Flintensis* Provinciola, Anglis *Flinshire*, Denbighiensis agro ad septentrionem longior quàm latior præjacet, Hibernico mari, seu potius Devâ æstuario ab arcto pulsata, ab ortu *Cestrensi* Comitatu, ab aliis plagis Denbighiensis finita. Hæc non quidem montana, sed collium prominentiâ aliquantulum surgens, quæ leniter in fertilissimos agros resupinatur, qui præsertim quâ Mare prospiciunt, primo quoque anno nonnullis in locis hordecum, aliis triticum, in univèrsum fœcale vicissimò & supra fœnore, & postea avenam in quatuor aut quinque annos profundit. Est hic oppidum *S. Asaph* Anglis, ubi Episcopalis est sedes, cui paræciæ subsunt multe: & *Ruthlan* castello egregio nitens. Hic etiam *Len* fluvius, prope quem fons est qui maris æmulus statis temporibus suas & re-

vomit & resorbet aquas. *Merionithshire*, latinè *Marvinia*, à *Montmerico* pago ad sinum usque Lunatum & Oceanum pertingit, quo ab occasu ita pulsatur, ut nonnullam ejus partem abrupisse credatur. Ad meridiem Devo flumine à *Ceretica* dirimitur, ad septentriones Carnarvaniam, & Denbighiam attingit. Ipsa verò inter montium conglomeraciones omnium totius *Walliæ* terrarum hispida magis & horribilis. Oppida hic rara, *Harlech* autem castrum est munitissimum, atq; hujus regionis præmarium: iunctque æstuarium duo celeberrima *Traith maur*, & *Traith Bocham*, id est æstuarium majus, & minus. Montes habet altissimos, arctos tamen & in modum arcis acutissimos, nec raros quidem, sed creberrimos, & tanta æqualitate confertos, ut in summis eorum verticibus pastores confabulantes, vel convitantes, si concurrere fortè staterint, à mane ad vesperam vix convenirent. *Montgomeryshire*: ad meridiem *Cereticâ* & *Radnoriam*, ad ortum *Salopiam*, ad boream *Denbighiam*, & ad occasum *Merionithiam* circumscripta, licet montibus plurimùm emineat, convallibus tamen grata fecunditate, cum atvis, tum palcuis utiq; fœlix est, landatissimorumque equorum fœcunda olim genitrix. Præmarium hujus regionis oppidum *Montgomery*, surgenti saxo, cui amœna planities subjacet, à *Balduino* lunitis *Wallici* præfecto constructum. Est & *Lan vethlin*, oppidum mercatorium. Hic est *Sabrina* secundum à *Tame* & *Britanniæ* flumen; *Severæ* Angli indigitant. Hic statim à fonte ita crebris incurvus flexibus agitur, ut sæpe reverti credatur, procurrit tamen, seu potius lentus pervagatur hunc agrum, *Salopiensem*, *Vigorniensem*, & *Glocestrensem*, vitalemque humorem glebæ ubiq; supeditans in *Sabrinianum* fretu & tandem placide exonerat. Hic etiam *Plinlimon* mons in extremam exurgens alti-

*Merionithia.**Sims.**Soli qualitas.**Oppida.**Mones.**Montgomery.**Sims.**Soli fertilitas.**Oppida.**Plinlimon.**Salopia.**Sims.**Soli fertilitas.**Oppida.**Cardigan.**Celum.**Sims.**Commoditas.*

titudin
effundi
shire, a
merien
nem Ce
na, opp
mis, up
urbs lon
quam A
Bishops
plus min
gan, Latin
centum
est & aer
bus asper
me. Ad r
quam vel
præter ing
dictum,
tur, qui i
tum lacus
vicinis sca
quam ven
faciunt. C
gonis in
avibus &
silvarum
tem fluvii
um non p
Provincia
valido firm
que Centu
& Ecclesia

titudinem, qui *Sabrinam* flumen, de quo modo diximus, effundit. *Salopia* sive *Comitatus Salopiensis*, Anglis *Shropshire*, ad ortum *Staffordienſis*, ad occasum *Montgomerienſis*, ad meridiem *Vigornienſis*, & ad ſeptentrionem *Cestrenſis* attingit. Ampla regio, fertilis & amœna, oppidis & caſtris undique ſtipata eſt frequentiffimis, utpote quæ limitanea fuerit. Inter quæ hujus agri urbs longe clariffima ex antiqui *Vriconii* occaſu exorta, quam Angli *Shrewsbury* dicunt, latini *Salopiam*. Sunt & *Bishops Caſtle*, *Ludlovy*, & alia. Numerantur hic parœciæ plus minus 170. Fluvii *Temdus*, *Colunus* & *Terna*. *Cardigan*, Latine dicitur *Ceretica*. Hujus omnis circumferentia centum tria millia paſſuum colligit. Cœlum parentius eſt & aer frigidiusculus & penetrabilis. Solum montibus aſperum & reliquæ *Walliæ* inæqualitate conforme. Ad mare tamen æqualius eſt, & magis campeſte quam vel in ortiva vel occidua regionis plaga. Nam præter ingentem illum & excelſum montem *Plinymon* dictum, perpetua ſeries minorum collium exporrigitur, qui in ſubjectis convallibus cum paucula lætiſſima tum lacus ampliffimos efficiunt, qui rivulis è rupibus vicinis ſcarurentibus auctiores facti, diffundunt ſe tanquam venas, ſuoſque meatus in ipſum mare frugiferos faciunt. *Commoda* quibus quæſtum faciunt hujus regionis incolæ, conſiſtunt præcipuè in pecore, marinis avibus & piſcibus. Frugum illis quod ſatis eſt ſuppedit, ſilvarum verò quedam indigentia eſt. Ad *Yſtrvith* autem fluvii fontes, plumbi habentur venæ, micromonium non parvi momenti aut pretii. Primitium hujus *Provinciæ* oppidum *Cardigan* mœnibus & caſtro ſatis valido firmatur. Dividitur autem hæc *Provincia* in quinque *Centurias*, in quibus quatuor oppida mercatoria, & *Eccleſiæ* parœciæ ſexaginia quatuor numerantur.

Radnoræ *Comitatus* acere utitur ſubtili & frigido qualis ferè per omnem *VValliam* eſt, quod nives ſub umbroſis illis editioribusque montibus ac rupibus prominentibus diutius inſolutæ ſubſiſtant. Terra ipſa jejunioreſt, non tamen omnino ſterilis: quæ autem ad orientem & auſtrum poſita eſt, reliquæ omni præſtat. Cæteræ partes aſperæ ſunt & immites, ægreq; ullo cultû a labore improbo mitiſcunt, adeo ut opes tam boreales quàm occidentales in rei pecuariæ fœtura potiſſimum poſitæ ſint. Loca potiſſimum in hoc agro memoranda ſunt *Radnoræ*, unde regioni nomen. Situ per amœno ſub colle poſitum eſt hoc oppidum, cui etiam colli amplum & munitum caſtrum inſidet. Oppidum frequenti foro celebratum, in quam & elegantiam & frequentiam nuper emicuit. His proximè accedit *Knightrona* oppidum & ipſa mercatorium, cui ſubjicitur *Clavid Offa* ſive *Offæ* foſſa, mirandum ſanè opus, quod limitem eſſe voluit ad diſjungendos à ſuis Anglis Britannos *Offa* ille *Merciorum* Rex. Quarto in loco ſuccedit *Rathader Gorry* oppidum, ubi mercatus die dominico habetur, quod hic offendiçuli cauſâ annoto. Pagus iſte ſex *Centuriis* diſtinguitur, in quibus tres falus ſive foreſtæ, quatuor oppida mercatoria, ſex caſtra, & quinquaginta duæ parœciæ *Eccleſiæ* numerantur. *Vigornienſis* *Comitatus* *Provincia* eſt & opulenta, & incolis frequens, cœli temperics adco grata & propitia, ut appetentiam labori, diætæ ſive victui & quieti præbeat. Solum vero ita fertile, ut nulli totius *Angliæ* cedere videatur. *Vrbs* *Vigornia* primarium *Comitatus* qui inde nomen ducit oppidum, amœniſſimo loco poſita, frequenti commœantium commercio celeberris, & opulentis admodum civibus culta eſt.

In qua hi sunt Comitatus, Cornubia, Devon, Somersetus, Dorcestria, Wiltonia, Glocestria, Monumetha, Glamorgan, Caermarden, Penbrock, Brecknoke, & Herefordia.

Cornubia.
Situs.

Soli quæ-
ritur.

Oppida.

Flumina.

Portus.

Devonia.

Situs.

Vrbes &
Oppida.

CORNUBIA, quæ & Cornvallia, Britannicè Kernavv, à meridie Oceano Britannico, à septentrione Hibernico, ab occasu Antivestæo promontorio & Gallico Oceano clauditur, ab ortu Tamarâ flumine à Devonâ sejungitur. Regio glebâ satis fertili, ac metallorum divite venâ abundans. Frugum quoque licet non sine magno agricolæ labore, fax. Nitet hæc regio & inprimis ora maritima creberrimis oppidis. Ea sunt Heilston oppidû signandi stanni privilegio celebre. Peryn celebris mercatu, Arvvenak, Truro, Granpound, Fovvy, Lestubhiell, Leskerâ, Bodman, Saltasbe, S. Lies, S. Colombis, Padstovv, Stovv, Stratton, Tamerton, Lanstuphadon & Saltash. Suntque in hoc Comitatu parœciæ 161. Fluvii sunt Vale, Favvey, Loo, Liverus, Haile, Alan & Tamara. Inter Portus hujus regionis celeberrimus Valemouth, Centionis ostium Ptolemao, æque nobilis ac ipsum Italiæ Brûdusium, naviû capacissimus & tutissimus. Devonâ, vulgo Devonshire, sequitur. Termini ejus ab occasu Tamara flumè: ab austro Oceanus, ab ortu Dorcestria & Somersetus, à septentrione Sabrinianum frerum. Hæc ut majori latitudinis incremento utrinque quam Cornvvalia excurrit, ita utrinq; Portubus accincta commodioribus, nec minus stanni venis dives, pratis distincta latioribus, silvis vestita frequentioribus, glebâ autè alicubi perinde exili. Vrbs primaria Anglis hodie Excester, Latinis Exonia, Ptolemao Isca, Antonino Isca Dunmoniorum. Sunt & oppida plurima, ut Plimmouth quod superiori sæculo

ex viculo piscatorio in oppidû amplum, civiumq; frequentia urbis æmulum excrevit. Hinc fuit Franciscus ille Dracus eques auratus in gloria navali nostræ memoriæ facillè princeps. Item Lidston, Plimpton, Modbery, Dermouth, Exminster & multa alia. Parœciales ecclesias 394 continet. Fluviique sunt Lid, Teavus, Plimus, Dert, Tortni, Teignus, Isca, Credenu, Columbus, Ottery, Ex, Tovvridge, Tavv, Ockus & Lorth Euve. Somersetensis Comitatus sequitur, vulgo Somersetshire. Termini ab ortu Wiltonia, ab austro Dorcestria, ab occasu Devonâ, à septentrione Sabrinianum frerum & Glocestria. Ditis hæc admodum soli, nusquam non ad fruges aut pabula eximie fertilis, atq; alicubi etiam adamârum admodum fœcunda, qui splendore indicos provocant, duritie cedunt. Vrbs præcipua Bristolia, pulcherrimis ædificiis, gemino flumine & muro, portu, exterorum commerciis, civium frequentia illustratur. Oppida habet, Theodorudunum, nunc V Velles, Bathoniam, vulgo Bathæ. Atq; in hoc agro Parœciæ 385 numerantur. Fluvii Iyell, Erome, Pedra, Thonus, Avone, Somer, Brius, V Velvve. Dorcestria, Dorsetshire, ab ortu Southamptonia, ab occasu Devonâ, ab austro Oceano Britannico, à borea Wiltonia & Somersetæ terminatur. Gleba vero est fertili, quâ septentriones spectat, silvæ & saltus diffunditur, unde crebris & herbidis collibus, qui numerosos ovium greges pascunt, gratis pascuis ad litus usque descendit. Durnovaria, quod Durnium & Duncum Ptolemao pro exemplarium varietate dici videtur, nunc Dorchester,

Flumina.

Somersetensis Co-
mitatus.
Situs.

Soli ferri-
litus.

Vrbes &
Oppida.

Flumina,
Dorce-
stria.

Oppida.

fre-
sille
oria
outh,
onti-
gnus,
Dckus
o So-
Dor-
num
nuf-
; ali-
ndo-
cipua
mu-
ria il-
es, Ba-
s nu-
omer,
Flumina,
Dorce-
stria.
nico,
vero
s dif-
me-
us ul-
in Pto-
nunc
bestor,

Militaria Anglica
8 12 16 20

MARE

Cornubia, Devonis,
Somerseta, Dorcestria,
Wiltonia, Glocestria,
Almannetha, Glamorgan,
Caermarden, Penbrok,
Breknok, et Herefordia.

CUM

Britannicus Oceanus

MERID.

Dorchester, primarium totius conventus cenfetur oppidum, nec magnum tamen nec fpeciofum, mœnibus jam olim Danorum furore nudatum: Sunt & alia, *Birt-port, Lime, VVeymouth, Poole, VVarham, Shiburne, Sturminfer & VVilburne*, atque hic Comitatus parœcias 248 numerat. Fluvii funt, *Lim, Trentus, Carr, Luell, VVey, Sturus, Alenus, Vavia* latinis, *Frau*, vel *Frome* faxonibus. *VViltonia* à primario olim oppido *VVilton* denominata, vulgò *VVilshire*, tota est mediterranea. Terminos ab ortu Oxoniam & Southamptoniam, ab occafu Sommetferum, à feptentrione Gloceftriam habet: regio pascuis & frugibus ubique lata. *VVilthon* oppidum olim fuit totius agri caput, cui & appellationem fecit. Sunt & *Manesbury, Creclade, Calue, Chippenham, Trubridg, Sarisbury & Marleborrovv*. Atq; hic Comitatus Parœcias 304 complectitur.

Fluvii funt *Isis, Avona, VVilleybourne, Adderbourne, Ellan & Kennet. Gloceftria*, vulgò *Gloceftershire*, ab occafu Walliam, à feptentrione Vigorniam, ab ortu Oxoniam, à meridie *VViltoniam* fpectat. Regio amœna & fertilis, ab ortu æftivo in occafum brumalem exporrecta. Habet & ferri fodinas. Primaria hujus Comitatus urbs *Glocefter*, quã *Antoninus Clevum & Glevum* dixit, vulgus latinorum *Gloverniam*, alii *Claudioceftriam*. Antiqua fanè urbs, ac à Romanis condita, *Sabrinæ* fluvio exporrecta imminet, qua flumine non alluitur, murus firmissimus opponitur. Sunt etiam alia oppida *Tevvkesbury, Deorhirff, Campden, VVincelcombe, & Cricefter*, ac Parœciã 280 hoc Comitatu comprehenduntur. Fluvii irrigant *Sabrina, Aven, & Isis* vulgò *Oufe*, qui poftea recepto *Tamo, Tamifis*, compofito vocabulo dicitur. *Monumethenfis Comitatus*, Anglice *Monmouthshire*, includitur à feptentrione *Munouflu*. qui Herefordienfes, ab ortu *Vaga* qui *Gloceftrenfes*, ab occafu *Rennio* qui *Glamorgenfes* fejungit, & ab aultro

Sabriniano ætuatio, in quod illa flumina una cum *Isca* mediam regionem interfecante, evolvuntur. Rebus ad victum necessariis nõ folum fibi fufficit, fed etiam fupeditat. Primarium regionis oppidum *Monmouth*, ad feptentriones, qua fluminibus non defenditur, muro & fossa præcinctum est, in medio proximè forum caftellũ prætendit. Item *Chopflorv, Abergevenny, Antonino Gobannium, Nevvport*, & urbs *Isa Antonino* Legio II dicta, nunc *Caerleon & Caer Leonar Vfi* Britannis. Hic Saxonica heptarchia *Wallis montanis* paruit, qui tamen ut in legibus antiquis videre est, sub occidentum Saxonum imperio erant. Normannorum vero primis temporibus limitanei duces graviffimè afflixerunt, præcipue *Hamelinus Baluu, Hugo Lafcy, Gualterus & Gilbertus Clarenfes* Strigulix Comites dicti, & *Briennus Wallingfordenfis*; quibus cum donaffent Reges, quicquid hoc tractu, devictis *Wallis*, occidare potuiffent, hi fuperiorem partem, illi inferiorem, quam *Nethervvent* dixerunt, in fuam paullatim potestatem redegerunt. *Glamorgania* Anglis *Glamorganshire* dicitur. Regio tota est maritima, minus latitudine, quam recta regione porrecta, *Sabriniano* freto à meridie pulfatur. Qua tertiam vero fpectat ab ortu *Monumethenfes*, à botea *Brechnochienfes*, ab occafu *Maridunenfes* adjacent. Pars feptentrionalis montibus est afpera qui in aultum descendentes paullatim mifeunt, quorum ad radices planities in meridiem extenditur. In hoc agro est tenuis urbucula *Landaff*, id est, *Faanu* ad *Taff*, cui Parœciã fubfunt 156: *Caerdiffe, Corvbridge, Neath, Sveynfer & Loghor* Antonino *Leucarum*. Fluvii interluunt *Rannius, Taffus, Nidus, & Loghor*. Hujus Provincie ab ipfa expugnatione domini fuerunt à *Fitz-haimone* rectã lineã descendentes *Gloceftria* Comites, *Clari & Spencers*, inde *Bellocampi*, & *Nevvillus unus*

unus & dam R chs VI Bedford defun ridyneny Glamor feptent à meric abunda primari durnam, tiquitat dus, part lem Toy quod ne enim V rvelly ful quæ jam Vendraet fis Comit nfi ab O pars Cen nio acris copiofe metiequ quadam etiam hu Menevia duos rep

Oppidum
maiorum.

Soli fer-
tilitas.

Oppida.

Caer-mar-
denshire.
Sims.

Soli qua-
litat.

Imperium
maiorum.

Oppida.

Glamor-
gania.

Situ.

Soli fer-
tilitas.

Oppida.

Urbes &
Oppida.

Flumina.

Pembro-
chensis
Comita-
tus.
Sims.

Soli fer-
tilitas.

Oppida.

Urbes &
Oppida.
Flumina.

*Imperium
majorum.*

unus & alter, & per Nevilli filiam è Spenceris oriundam *Richardus* III. Angliæ Rex; quo interfecto, *Henricus* VII. hujusagri hæreditatem acquisivit, *Gastriquo* Bedfordiæ Duci patruo suo concessit; quo sine prole defuncto, ad se universon jus Rex revocavit. *Ager Maridunensis*, Anglis *Caermardenshire*, continetur ab ortu Glamorganiæ & Brechiniæ, ab occasu Penbrochiæ, à septentrione Cereticâ, intercurrente Tivio flumine, & à meridie Oceano. Hic frugibus satis fertilis, gregibus abundans, fossiliumque carbonum alicubi ferax. Urbs primaria totius conventus *Caermaerden*, *Ptolemeo Maridunum*, *Ansonino Muridunum*, pratis & silvis amœna, antiquitate suspicienda, coctilibus muris, ut inquit *Giraldus*, partim adhuc extantibus egregie clausa supra nobilem *Tovium* fluvium. Est & oppidum *Kidvvilly* vetus, quod nunc vetustate quasi desertum fatiscit. Incolæ enim *Vendraeth Vehan* fluvium transgressi novum *Kidvvilly* substruxerunt, portus commoditate eo allecti, quæ jam tamen tæniis objectis, ferè nulla est. Fluvii sunt *Vendraeth, Vehan, Tov, Ptolemeo Tobius, & Taf. Penbrochiensis Comitatus*, Anglis *Penbrocshire*, undique mari urgetur, nisi ab ortu, quæ ager *Maridunensis*, & ab aquilone quæ pars *Cereticæ* obtenditur. Regio ex *Hiberniæ* confinio aëris salubritate temperata, triticea, vinoque venali copiose referta. Principale provinciæ municipium *Demetiaque* caput, est *Penbro*, Anglis *Penbroke*, in saxosa quadam & oblonga rupis eminentia situm. Nobilita etiam hujus tractus oppida sunt *Tenby, Harfordvvest, & Menevia* Anglis hodie *S. Davids*. Fluvios hic non nisi duos reperio. Est hic Portus quem *Milford-Haven* Angli

vocant, quo non alter in Europa aut nobilior aut tior. Hujus regionis I. Comitem *Gilbertum Strongbovy* fuisse lego, cui *Stephanus* Rex Penbrochiæ Comitatus titulum primus contulit: ille *Richardo Strongbovy* filio, *Hiberniæ* domitori reliquit. Hujus unica filia *Isabella Guilielmum* Dominum de *Hempsted*, Angliæ Marcellum, maritum eodem adauxit, virum belli pacisque artibus florentissimum: filiique ejus v. successivè Penbrochiæ Comites fuerunt. De reliquis Comitibus lege *Camdenum. Brechinia*, Anglis *Berchnochshire*, à *Brechamio* Principe Brechinia sic dicta, ut existimant *Walli*. Hæc ab ortu *Herefordiæ*, ab austro *Monumethiæ* & *Glamorganiæ*, ab occasu *Caermardiniæ* terminatur. Regio in montes densius consurgit, convallibus tamen passim fecundis. *Primum* hujusagri oppidum *Brecnoc* in ejus ferè umbilico positum. Sunt præterea *Buelth & Hay. Vaga* borealem agri partem alluit. *Isca* eximitur item fluvius mediam percurrit. *Herefordiensis* Comitatus, sive *Herefordshire*, formâ quasi circulari, ab ortu *Vigorniensibus* & *Glocestrensis*, à meridie *Monumethensibus*, ab occasu *Radnorii* & *Brechiniæ*, à septentrione *Salopiæ* definitur. Regio est amœna, pascendisque pecoribus dealendis frugibus mitissima. *Herefordia* nunc urbs hujus Comitatus prima, pratis gratissimis, arvis uberrimis interstita, fluminibus ferè incincta, ad septentrionem & occasum anonymo, ab austro *Vaga* qui è *Wallia* huc accelerat. Sunt & *Lemster, VVebleia, Ledbury, Rossæ*. Numerantur hic *Parocciæ* 175. Flumina hic sunt eximia, *Vaga, Lugus, Manovy & Dorus*.

*Imperium
majorum.*

*Brechinia
Situs.*

Soli fertilitas.

Oppida.

Flumina.

*Herefordia
Situs.*

Solifertilitas.

*Urbes &
Oppida.*

Flumina.

Isca
Soli fertilitas.
Oppida.
Carmardenshire.
Situs.
Soli quæritur.
Oppida.
Flumina.
Penbrochiensis Comitatus.
Situs.
Soli fertilitas.
Oppida.
Flumina.
156.
Urbes & Oppida.
Flumina.
156.
Urbes & Oppida.
Flumina.
156.
Urbes & Oppida.
Flumina.

Hos continet Comitatus, Eboracum, Lincolniam, Derbiam, Staffordiam, Nottinghamiam, Leicestriam, Rutlandiam, & Norfolciam.

Succedit explicanda quinta tabula Angliæ, in qua primo loco *Ager Eboracensis*, vulgo *Torshire*, totius Angliæ Provincia longè maxima, occurrit. Ab occasu montibus, Lancastrensi agro & Westmorlandia, ab arcto Dunelmensi Episcopatu terminatur: ab ortu Oceano Germanico, ab austro primùm agro Cestrensi & Derbieni, inde Nottinghamiensi, & postea Lincolnienſi. Temperatæ hæc cenſetur ubertatis. Si hîc saxosa vel arenosa sit sterilitas, illic lætissima est arvorum fecunditas; si hîc silvis sit nuda, illic densissimis nemoribus obumbrata; ita providè temperante natura, ut ipsa regio etiam sua varietate gratior & lætior videatur. Est hîc *Eboracum*, vulgo *Torke*, urbs totius Angliæ secunda, hujus regionis pulcherrima, quæ univèrſe septentrionali parti, & præsidio & ornamento est singulari. Amœna, ampla, munita, ædificiis tam privatis, quam publicis exculsa, opibus civibusque referta. Hanc *Vrbs*, qui nunc *Ouse*, interfecat, & quasi in duas urbes dividit, quæ lapideo ponte vastissimo conjunguntur. Sunt & *Kingston vpon Hull*, *Dancaster*, *Halifax*, *Pontfreit*, *Shirborna*, *VVetherby*, *Kingston*, *Patrington*, aliaque oppida plurima. Oppida enim triginta novem & parœcias 459 in hoc Comitatu numero, quibus subsunt plurima facella magnis parœciis incolarum multitudine comparanda. Potiora flumina sunt *Danus*, *Calderus*, *Arus*, *VVerfus*, *Nidus* & *Ousa*, quæ ex limitaneis montibus exorta, locis potioribus affunduntur. Sunt & alia, *Cokarus*, *Fossus*, *Derventio*, *Lincolnia*, *Foulnesse*, *Hullus*, *Teyfe*, *Dorr*, *Rbie*, *Recal* & *VViscus*. *Lincolnia*,

vulgo *Lincolnshire*, Regio amplissima, per sexaginta ferè milliaria in longitudine jacet, latitudinem alicubi super triginta extendit. Ab ortu Oceano Germanico pulsatur, à septentrione ad *Abum* æstuarium pertinet, ab occasu Nottinghamiam spectat, & à meridie Wellando flu. à Northamptonia discluditur. Regio alendis frugibus, & pascendis pecoribus mitissima, frumentariis campis alibi, & pascuis admodum læta. Prima & præcipua hujus Comitatus civitas *Lincolnia*, Anglis *Lincolne*: *Prole-mao* & *Antonino Lindum*. Vrbs ipsa ampla & celebris collis dorſo insidet, ubi *Withama* in ortum se deſſe cõit. Sût præterea oppida *Stanford*, *Grantham*, *Ancaſter*, *Crouvland*, *Spalding*, *Beſton* & alia. Suntque in hoc Comitatu Parœciaz plus minus 630. Crebris hæc regio fluviis rigatur, qui sunt *VVitham* lucius fœcundus, *Lud*, *Trenta*, *VVellandus*, *idle*, *Danus*. Sequitur Provincia *Darbiensis*, vulgo *Darbiſhire*, quæ à meridie agro Leicestrenſi, ab occasu Staffordienſi, à septentrione Eboracensi, ab ortu Nottinghamienſi clauditur, forma quasi triangulari, sed non æquilatera. In duas partes *Derventione* flumine intercurrente dividitur. Pars orientalis & meridionalis culta, fœcunda & vivariis frequens; occidentalis tora petrosa, montibus & aspretis sterileſcit; plumbi tamen proventu opulenta, & ovibus pascendis satis commoda. Vniverſi agri caput *Darby*, oppidum celebre juridicis conventibus pro univèrſo agro, & cerviſia quam conquit optima, Anglis *Ale* dicta. Sunt etiam alia: *S. Diacre*, *VVorkeſſyworth* & *Bakevul*. Atque hic Comitatus Parœcias

èrè
 per
 ur,
 afu
 flu.
 us, Soli qua
 pis litu.
 nu-
 ole-
 Vrbes &
 oris Oppida.
 Etir.
 rvy-
 tatu
 sri-
 Flamma
 Pravin.
 cia Dara
 brensi.
 Nor-
 mon
 ter-
 cul-
 pen-
 men
 mo-
 ridi-
 co-
 are,
 arce-
 cias

cias 106 includit. Fluvii *Trenta*, *Dovus*, & *Derventio*. Pars
 occidentalis hujus Provinciae quæ tota collibus eminet
Teake dicitur, plumbi admodum ferax. In his enim mon-
 tibus lapides plumbarii feraces, ut vocat metallici, quo-
 tidie magna copia effodiuntur, quos in collibus favo-
 nio obversis, observatis temporibus cum favonius flare
 cœperit, magna lignorum vi accensa, excoquant, &
 effossis canalibus quibus defluat, in massas constant.
 Nec plumbû solûm, sed etiam stibium (vulgo antimoni-
 um vocant) hic in propriis venis reperitur, quo in tin-
 gendis ciliis Græcæ mulieres olim utæ leguntur. Lapi-
 des etiam in orales hic excinduntur, cotes etiam ad fer-
 ramenta exacuenda & nonnunquam fluor quidã can-
 didus in fodinis reperitur, qui per omnia crystallo
 est simillimus. Sed de his satis, ad *Staffordiam* transeo,
Staffordshire: quæ ab ortivâ plagâ *Warvicen* sibus &
Derbien sibus, à meridiana *Vigornien* sibus, ab occidua
Salopentris sibus præcincta quasi rhombi formâ: ab austro
 in septentriones procurrit, medio latior, & extremis
 se angustantibus. Pars septentrionalis montana & mi-
 nus læta, media *Trentâ* flumine perfusa lætior, silvis a-
 miacta, arvis & pratis variata: uti & meridionalis, quæ e-
 tiam carbones fossiles habet, & ferri venas. Totius hu-
 jus agri caput olim erat & nunc est *Stafford*, cui maxi-
 mum tamen decus à *Stafford* castro adjuncto, quod *Baro-*
nes de *Stafford* sibi in sedem construxerunt. Sunt hic
 etiam *Lichfeldia*, *Burton*, *Vcester*, *Stone*, *Drayton*, *Bassett*, *Ta-*
meworth, *Vulfrinshampton*, *Theostenhall*, & *VVeadesbirg*. At-
 que in hoc Comitatu *Parocia* 130 habentur. Flumina
 hanc regionem irrigrant *Dovus*, *Hanfus*, *Churnet*, *Tayn*, *Blish*,
 & *Trenta*; hic è duobus fontibus effluens, suo quasi jure
 tertium sibi locum inter *Britanniæ* flumina vindicat.
 Item *Sou*, *Tama*, & *Pankus*. Pars septentrionalis mon-

Stafford-
dia.
Silva.

Solis qua-
drata.

Oppida.

Flumina.

tibus non magnis leviter intumescit; qui hinc exorsus, ut
 Apenninus Italiæ, per Angliam mediam perpetuum
 dorsum perpetuis jugis elatum ad Scotiam usque, no-
 mine sæpè mutato agitur. In parte hujus agri media *Need-*
wood silva spatiosa, vivariisque repleta diffunditur, in
 qua circumvicina nobilitas hilares venandi labores
 gnaviter assidueque exercet. Comitatus *Nottinghamien-*
sis, Angliis *Nottinghamshire*, ab ortu *Lincolniensi* confinis
 est, à septentrione *Eboracensi*, ab occasu *Derbieni*, à
 meridie *Leicestrensi* terminatur. Partem meridiona-
 lem, & orientalem *Trenta* flumen nobilissimum, in flu-
 entesque rivuli fœcundant; occidentiam autem partem
 saltus de *Shirewood* longè se porrigens, totam occupat.
 Hanc, quod arenosa sit, *The Sand*: illam quod argillacea,
The Clay, vocant incolæ, & in has duas partes, regionem
 suam distribuerunt. Vrbs præcipua, quæ nomen Comi-
 tatus præbuit, *Nottingham*, loci ingenio amœna: hinc
 enim ad flumina spatiosa procumbunt prata, illinc faci-
 les consurgunt colles: omnibus etiam quæ ad vitam per-
 tinent, copiosa. Hinc *Shirewood* lignum in ignis alimen-
 tum, illinc pisces *Trenta* large suppeditat. Amplitudine
 denique, structura, uno & altero elegante templo, foro
 longè pulcherrimo, & munitissimo castro est sanè spe-
 ciosa. Oppida præterea hic sunt *Suthwelle*, *Nevvuarcke*,
Mansfeld, *Blish*, *Scrobi*, & *VVorkensop*. Atque in hoc agro 68
Parociales Ecclesiæ visuntur. Flumina *Trenta*, *Linus*,
Snite, *Idle*. *Nottingamiæ* à Meridie confinis est Provin-
 cia *Leicestrensis*, vulgò *Leicestershire*, ab ortu *Rutlan-*
diâ & agro *Lincolniensi*, à septentrione *Nottingha-*
mieni, & *Derbieni*, ab occasu *Warvicensi*, à me-
 ridie *Northamptoniensi* præcingitur. *Tota* campestris,
 frugibus opima, sed silvis maximam partem indiga.
 Primaria totius agri urbs *Legecestria*, *Leogara*, *Legecestre*,
 & *Lei-*

Montes.

Silva.

Notting-
hamien-
sis.

Solis qua-
drata.

Vrbs &
Oppida.

Flumina.

Leice-
stræ.
Silva.

Solis ferri-
lita.
Vrbs &
Oppida.

Flumina.

Rutlan-
diæ.
Silva.

Solis ferri-
lita.

Oppida.

Notfol-
diæ.

Silva.

Solis qua-
drata.

& *Leicest-*
rem qua
Luttery
Parocia
Soarum fl-
 partem
 tur, plac-
 strensi ag-
 do fluvio
 git: spaci-
 vinciola
 scripta,
 eques un-
 est soli ul-
 Est in ho-
 morandu-
 tur, & sch-
 khamia
 da, lauda-
 non ita p-
 tionem fe-
 hæc Provi-
 agrum ab-
 in duas di-
 canda. Ea
 borealis p-
 euro & fe-
 Ouse flum-
 nisi qua fa-
 oviumi gre-
 rax: aqu-

& Leicester apud authores dicta. Hæc majorem vetustatem quam dignitatem præ se fert. Est & Longburrov, Luttrevorth, Hinckly & Bosvorth. Atque intra hunc agrum Parœciales Ecclesiæ 200 numerantur. Medium hunc Soarus flumen Trentam petens alluit, orientalem vero partem VVrekyus fluviolus qui Soaro demum commisce- rit, placide pererrat. Rutlandia, vulgo Rutlanshire, Leice- strensi agro quasi includitur, nisi à meridie qua VVelland fluviolus incumbit, & ab ortu qua Lincolnenses attingit: spatio est multo minori, upote totius Angliæ provinciola minima. Forma enim ferè circulari circumscripta, tantum circuitu colligit, quantum expeditus eques uno die conficere possit. Non minori hæc regio est soli ubertate & amœnitate, licet spatio sit minori. Est in hoc agro oppidum VVppingham, non ob aliud memorandum, quam quod totius agri primarium habeatur, & scholam elegantem ostendat, quam, uti etiam Okehamia, ad puerorum ingenia bonis litteris excolenda, laudabili instituto R. Iohnson Verbi Divini minister, non ita pridem posuit. Est & Okehamia cujus modo mentionem feci. Ecclesiis autem Parœcialibus 47 ornatur hæc Provinciola. VVash sive Gvash fluviolus, qui hunc agrum ab occasu in ortum quasi medium intermeat, in duas dispescit partes. Restat Norfolkia breviter explicanda. Ea vulgo Norfolk, id est, si Latine interpretetur, borealis populus. Terminus ejus à meridie Suffolcia, ab euro & septentrione Oceanus Germanicus, à zephyro Ouse flumen. Regio est ampla, ferè omnis campestris, nisi qua faciles assurgunt colles; admodum opulenta, ovium gregibus refertissima, cuniculisque in primis ferax: aquis irrigua, silvis non omnino indiga: solum

pro locorum diversitate varium, alicubi pingue, luxurians & succulentum; alibi tenue, leve & sabulosum, alibi argillosum & cretaceum. Inter urbes hujus Provinciæ primùm occurrit vetusta illa quam memorat Antoninus urbs Sisomagus, nunc Thedford. Raris hæc nunc est habitationibus, licet satis ampla; olim vero frequens & celebrata. Est etiam in hac Provincia Norwicus urbs ampla & celeberrima, Anglis Norwich: & Tarmouth portus oppidumque elegantissimum, loci ingenio, & solerti operâ permunitum. Quamvis enim aquis pene circumvallatus; ab occasu flumine, quod versatili ponte insternitur, ab aliis partibus Oceano, nisi ad septentriones qua continens est, mœnibus tamen satis firmis, quæ cum flumine formam quadrilateram oblongiorem efficiunt, pulcherrime includitur. Item Ashelvel-Thorp, Dis, Shelton, Skulton, Atleburgh, VVauburne, Lynne, Svnafsham, North Elmeham, Dereham, VVindham, Ichorovv & alia. Oppida enim mercatoria 27, villas & pagos sexcentos viginti quinque hæc regio exhibet, & Parœciales Ecclesiæ plus minus 660. Fluvii eam irrigant Ouse, Thet, VVaveney, Gariensis, Anglis Gerne, Iere & VVentus. Et ut de mari aliquid etiam addam, è regione Termouth halecum captura totius Orbis est uberrima & quæstuosissima. Incredibile enim videatur, quantæ & quam frequentes nundinæ hic ad festum Michaëlis habeantur, & quantavis halecum, aliorumque piscium distrahatur. Porro soli hujus provinciæ bonitatem de qua supra loquuti sumus, vel ex eo colligas, unde Varro colligere jubet, quod incolæ optime niteant, ut taceam ingenia versutissima, & in jure Anglico municipali acerrima. Sed de his satis copiose, ad tabulam sextam transeo.

Flumina.

Rutlandia.
Situ.

Soli fertilitas.
Oppida.

Norfolkia.

Situ.
Soli fertilitas.

Urbes & Oppida.

Flumina.
Mare.
Civitas.

Riculus
maris.

In qua hi Comitatus, *Warrwicum, Northamptonia, Huntingdonia, Cantabrigia, Suffolcia, Oxonia, Buckinghamia, Bedfordia, Hertfordia, Essexia, Barcheria, Middelfexia, Southamptonia, Surreja, Cantium & Southfexia.*

IN VI. Angliæ tabula est *Warrwicensis* pagus, Anglis *Warrwicksire*, ab ortu Leicestria & via militari, ab austro Oxonia & Glocestria, ab occasu Vigornia, & à septentrione Staffordia finitus: qui in duas distinguitur partes, *Feldon* scilicet & *Woodland*, id est, in regionem campestram & nemorosam. Præcipuum totius agri oppidum *Warrwike*. Sunt præterea *Leamington, Vchindon, Harbury, Mancester, Coventry, Straitsford* & alia; continenturque in Comitatu Paræciæ ecclesiæ 158. Flumina *Aonavy, Leamus, Arroyv, Alenus* & quæritur ager *Northamptonensis*, vulgo *Northamptonshire*, qui ab occasu brumali qualitior est, sensum se contrahendo in ortum æstivalem protenditur. Ab ortu *Bedfordienses*, & *Huntingdonienses*, ab austro *Buckinghamienses* & *Oxonienfes*, ab occasu *Warrwicenses*, & à septentrione *Leicestrenses*, *Kotelandenses*, & *Lincolnienses* *Vvellando* flumine discriminari sedent. Campestris regio est, soli admodum ditis, sive arva sive pascua respicias. Vrbs hujus agri *Northampton*; oppida *Brakeley, Torcester, Graaston, Davenport, VVedon, Highay, Oundale, Peterborovv, VVelledon*. Atque ad hunc agrum Paræciæ 326 pertinent. Flumina *Vsa, Avonia, VVellandus*. Tertium locum tenet *Huntingdonia*, vulgo *Huntingdonshire* eo situ locata, ut ab austro *Bedfordienses*, ab occasu *Northamptonienses*, ut etiam à septentrione, qua *Avonia* flu. dirimitur, & ab ortu *Cantabrigienses* spectet. Regio sementi satis apta, pascendo pecori, ad ortum qua palustis est, uberrima; ubique interdè collium apricitate, & nemorum opacitate amœna. Præcipuum totius Comitatus oppidum *Huntingdonia*,

cui & nomen dedit tam situs fulgore quam sui decore. Sunt & *S. Ives, S. Needes & Cumington*: Paræciæque 78 in hac regiùcula numerantur. Fluvius *Vsa*, quem sæpe dixi, eam alluit, & *Avona*. Quartum in locum venit ager *Cantabrigiensis*, vulgo *Cambridgeshire*, qui in aquilonem productus *Nortfolciæ* & *Suffolciæ* objacet, à meridie orientalibus *Saxonibus* & *Hertfordiensibus*, ab occasu *Huntingdoniensibus*, à septentrione *Lincolniensibus* & *Ousa* flumine, qui ab occasu in ortum transversura interfecat, in duas partes dispertitur. Inferior & australis magis culta, magis consita, ideoque lætior, non perlibrata planitie, sed exigue plana; plurima, imo tota (nisi qua crocum copiose progignit) frumentariis jacet campis, hordeumque laudatissimum affatim effundit. Vltior & septentrionalis pars, pascuis uberrimis perviridis & læta. Vrbs in hoc Comitatu *Cantabrigia* Angliæ Academia, imo sol & oculus, clarissimaque bonarum literarum & pietatis officina ad *Camum* sedens. Sunt præterea *Roston, Rech, Burwel, Elye*. Paræciæque 163 in hoc Comitatu continentur. Fluvii *Camus* & *Sturus*. *Suffolcia* sequitur, ab occasu habens *Cantabrigienses*, & austro *Sturum* fluvium qui eam ab *Essexia* dividit, ab ortu *Oceanum Germanicum*, à septentrione duos fluviolos, *Ouse* *minimum*, & *WVarency*, eam ex eodem quasi fonte in diversa fluentes, à *Nortfolciæ* determinant. Regio satis ampla solo, nisi ad orientem, admodum pingui, utpote ex argilla & marga composito, unde lætissima ubique urva, & uberrima figuando pecori pascua, caseique magno numero conficiuntur. Est hic *Sudbury*, id est, au-

Warrwic.
Com.

Northam-
ptonia.

Vrbs &
Oppida.

Flumina.

Hunting-
donia.

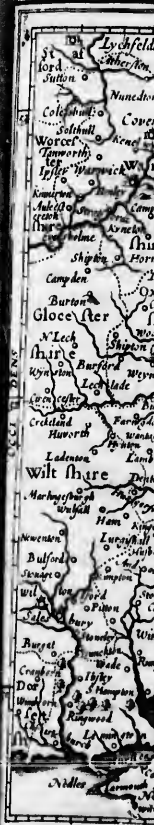
Oppida.

Flumina.

Cantabri-
gia.

Suffolcia.

stralia

Warwicum, Northamptonia, Huntingdonia, Cantabrigia, Suffolcia, Oxoniun, Buckinghamia, Bedfordia, Hertfordia, Essexia, Berberia, Middlesexus, Southhamonia, Hertia, Coloni, et Southsexia

Inferior Germania
Gallia
Mithria Aplica
Belonge
Pape

ore.
8 in
ixi, Flum ins.
Canabris.
oro-
rio-
cafu
bus
stra-
per-
(nifi
am-
7le-
viri-
Aca-
tera-
præ-
hoc
Folcia Suffolcia.
uffro
n O-
olos,
ate in
fatis
pote
ique
t, AN-
stratu

OSTIENSIS

OSTIENSIS

stralis Burgus. Sunt & hæc oppida *Lexing*, *s. Edmundsbury*, *Bretenham*, *Hadley*, *Ipswich*, *Debenhamia*, *Oxford*, & alia plurima. Fluvii autem *Stourus*, *Bretonus*, *Gipping*, *Debenus*, *Orus*, *Ouse*, *VVaveney*, *Garienia*. Huic succedit *Oxonienſis* ager vulgo *Oxfordſhire*. *Gloceſtrenſi* ad occaſum congiungitur, ab auctro *Iſde* fluvio à *Barkſhire* excluditur, ad ortum *Buckinghamienſi* agro deſinitur, ad ſeptentriones hinc *Northamptonienſi*, illinc *Warvicenſi* includitur. Regio fertilis & opima; plana arvis & pratis ſunt exulta, colles crebris ſilvis obſeſſi, nec frugibus tantum, ſed omni genere animantium, ubique reſerta. In hoc Comitatu eminet *Oxonium*, vulgo *Oxford*, altera Angliæ Academia, alter ſol, oculus & anima, literarum & ſapientiæ clariffima officina, unde religio, humanitas & doctriſina in omnes Regni partes uberime diſtribuntur. Sūt præterea *Blabac*, *Burford*, *Minſter*, *Tovell*, & *Whitney*, *VVoodſtock*, *Banbury*, *Burceſter*, *Tamiſ*, *Lorebeſter*, *VVackingto*, ac 280 Parœciæ. Sunt hic fluvii *Iſis*, *Cherwell*, *VVindrufus* & *Evenlode*. *Buckinghamia* ſeptimo loco eſt. Hujus ager minori latitudine concluditur à *Tamiſi* ad ſeptentriones longitudine ſua procurrat. A meridie *Barchetiam* *Tamiſi* ſecluſam, ab occaſu agrum *Oxonienſem*, ad ſeptentrione *Northamptonienſem*, ab ortu primum *Bedfordienſem*, inde *Hertfordienſem*, & poſtea *Medioſaxones* proſpicit. Solo eſt paſſim uberi, ac pabuloſis pratis innumeror ovium greges paſcit. Caput totius Conventus *Bukingham*. Habet & *Marlevy*, *Hugh*, *VVicham*, *Colbroke*, *Anerſham*, *Crendon*, *Stony*, *Stratford*, *Oulney*, *Nervport*, *Parnell*. Atque in hac regione Parœciæ 185 numerantur: fluminaque *Tamiſi*, *Colni*, *Vſa*. *Bedfordienſis* ager ſequitur, vulgo *Bedfordſhire*; ab ortu *Cantabrigienſi*, ab auctro *Hertfordienſi*, ab occaſu *Buckinghamienſi*, à ſeptentrione *Northamptonienſi*, & *Hunſingtonienſi* con-

junctus, *Vſaque* interfluente in duas partes diviſus. Quæ ſeptentriones ſpectat, fertilior eſt, & nemoroſa: altera ad meridiem quæ multo major, ſolo eſt tenuiori, ſed non omnino ingrato: hordeum enim plenum, album & craſſum affatum profundit. In medio ſilvis nonnihil denſa, ſed ad ortum magis ſiticolofa, & arboribus nuda. Primarium oppidum *Bedfordia*, unde & Regioni nomen. Habet & alia, *Odell*, *Bletneſho*, *Eaton*, *Dunſtable*: Parœciæ quæ 116 hæc Provinciola continet. Atque *Vſa* fluvio irrigatur. Agro autem *Bedfordienſi* à meridie adjacent *Hertfordia* ſive *Hertfordſhire*, cujus occidentale latus claudunt *Buckinghamieſes*, auctrale *Medioſaxones*, orientale *Saxones orientales*, & partim *Cantabrigienſes*. Frumentariis agris, paſcuſis, pratis, nemuſculis, &c. Soli fertiliſſima. Caput Comitatus cenſetur *Hertfordia*, quæ agro univerſo nomen ſuum communicavit. Sunt præterea *VVatlingſtreac*, *Fannum Albani*, *Roſton*, *Aſhyvell*, *Biſhop*, *Stortfort*, aliaque multa: Parœciæque 120 habet hic Comitatus. Fluvios *Leam*, *Stort*, *Mumeram*, & *Beneficiam*. Ad *Eſſexiam* nunc venimus, vulgo *Eſſex*. Hanc ad ſeptentriones *Stourus* flumen à *Southfolcia* dividit, ad ortum Oceanus ſe inſinuat, ad auctrum *Tamiſi* jam grandis à *Cantio* ſecludit, uti ad occaſum *Ley* fluvioſus à *Medioſaxonibus*, & in eum influens *Stourus* minor ſive *Stort* ab *Hertfordienſibus*. Regio eſt lata, frugifera, crocifæcunda, nemoroſa & inprimis opulenta. Eſt h. *Camalodonum*, nunc *Maldon*. Item *Colceſter*, *Leſton*, *Beamſleet*, *Leegh*, *Rochford*, *Augre*, *Ralegh*, *Dunmouv*, *Plaſſo*, *Chelmerford*, *Ithaſceſter*, *Earles Colne*, *Barklovv*, *VValden*: & Parœciæ 415. Fluvii *Ley*, *Tamiſi*, *Chelmer*, *Froſhyvell*, *Colne*. *Bercheria* ſequitur, vulgo *Barkſhire*. Hujus ſeptentrionalem partem *Iſis* qui poſtea *Tamiſi*, flexuoſo, ſed amœno admodum blandus alveo perfundit, & primum ab *Oxonienſibus*, poſtea à *Bucking-*

Flumina.

Oxoniam.

Situs.

Soli fertiliſſima.

Vris & Oppida.

Buckinghamia.

Situs.

Soli fertiliſſima.

Oppida.

Flumina.

Bedfordia.

Soli fertiliſſima.

Oppida.

Hertfordia.

Situs.

Soli fertiliſſima.

Oppida.

Flumina.

Eſſexia.

Situs.

Soli fertiliſſima.

Oppida.

Flumina.

Bercheria.

Situs.

Oppida.

Flumina.

Middelſexia.

Oppida.

Flumina.

Sout. Anglia.

Ponia.

Buckinghamia
Cunctio
latior eſt
& frum
Orienta
& ſi
Oppida.
don, *Abb*
VVideha
VVindſor
Flumina.
plexu P.
Oke, *Cu*
Middelſexia.
bus Col
ſeptentr
à Surre
Summa
Oppida.
cismagn
Draiton,
Londoni
Longitudi
fertili &
millibus
men, paſ
ædificiis
Angliæ t
eſt inone
rium, ter
rimum.
ſepultura
plus min
nus, Tam
Dorſetia
tu Suffl
attingit.

Buckinghamensibus secludit. Australem partem irrigat *Cunetio* fluv. donec *Tamisi* se inferat. Ad ortum quâ latior est, & parte media, suarum opum satis prodiga, & frumenti ferax, præcipuè ubi in vallem subsidet. Orientalem autem partem qua minus fertili gleba, salus & silva longè lateque occupant. Oppida hic *Farendon*, *Abbondonia*, vulgo *Abbandune*, *VVantage*, *VVallensford*, *VVidelhay*, *Neerbury*, *Reading*, *Bisham*, *Maidenhead*, & *VVindsore*. Sunrque præterea in hujus Comitatus complexu Parœciæ 140. Flumina eam irrigant *Isis*, *Tamisis*, *Oke*, *Cunetio* & *Lambor*. *Middlesexia*, à *Buckinghamiensibus Colno* fluvio ad occasum, ab *Hertfordiensibus* ad septentrionem noto limite, ab *Essexia* ad ortum *Lea* fl. à *Surreia* & *Cantio* ad austrum *Tamisi* determinatur. Summa cœli temperie & soli indulgentia, ædibus & vicis magnificis ubique nitida. Oppida hic sunt *Vxbridge*, *Draiton*, *Stanes*, *Radoliff*, & alia. Verùm: inter hæc omnia *Londinium* totius Britanniaë epitome: aliis *Londinium*, *Longidinium*, & *Angulsa*. Sitâ ad *Tamisin* fluvium, agro fertili & cœlo clementi. Distat ab Oceano sexaginta millibus passuum. Pontem habet lapideum ultra flumen, pass. cccxxx: utrimque magnificis splendidisque ædificiis exornatum. Arcem præterea munitissimam, Angliæ totius armamentarium, in qua etiam officina est monetaria. Vicinum *Londino* est *Westmonasterium*, templo, foro judiciario, & Regia longe celeberrimum. Templum Regum Angliæ inauguratione & sepultura insignis est. Atque in hoc agro parœciæ 73 plus minus extra urbem numerantur. Flumina *Lea*, *Colnus*, *Tamisis*. *Southamptonia*, vulgo *Hantsshire*, ab occasu *Dorsetiam* & *Wiltoniam*, ab austro Oceanum, ab ortu *Suffoxiam* & *Surreiam*, & à septentrione *Barcheriam* attingit. Ea frugum provenit ferax, silvarum densitate

amœna, pascuorum sæcunditate lata. Vrbes habet duas; quarum altera *South-hampton*, altera *VVintonia*, Anglis *VVintchester*. Sunt & oppida *Ringwood*, *Christchurch*, *VVhorvvel*, *Andover*, *Rumsey*, *Port smout*, *Kingscleare*, *Odiam*, *Silcester*, & alia; ac Parœciæ hic 253 habentur. Fluvii *Ayena*, *Sturus*, *Test* & *Hamble*. *Surreia*, *Bedæ Suthriana*, vulgo *Suthry*, & *Surry*, ab occasu partim *Barcheria* & *Southamptonia*, ab austro *Suffexia*, ab ortu *Cantio* contigua, à septentrione *Tamisi* perfunditur & à *Middlesexia* ditimitur. Regio est non admodum ampla, satis tamen opulenta. Oppida sunt *Godelminge*, *Ockley*, *Effingham*, *Kingstone*, *Merton*, *Croydon*, *Beddington*, *VVimbleton*, *VVanslesworth*, the *Bourrough of Southvork*. Atque hic Comitatus Parœciæ 140 habet. Flumina autem sunt, *VVey*, *Molis*, *Vandalis*, & quem dixi *Tamisis*. *Cantium*, vulgo *Kent*, sequitur, Regio à situ sic dicta. Grandi etenim angulo Galliam prospectat, *Tamisis* æstuario & Oceano omni ex parte circumfusa, nisi quâ ad occasum, *Surreiam* conterminam habet, & *South-sexia* partem ad meridiem. Inæqualis est, ad occasum planior, & silvis umbrosa, ad ortum surgentibus collibus excel-sior. Vrbs primaria est *Durovernum*, *Ptolemeo Darvernum*, Anglis *Canterbury*, Latinis *Cantuaria*. Sunt & oppida *Dover*, *Hith*, *Rumney*, *Sandrvich*, *Gravesend*. Fluvii *Tamisis*, *Darentus*, *Medvay* & *Stourne*. *Suthsexia*, hodie *Suffex*, Oceano Britannico tota ad meridiem longior quam latior reò littore incumbit. Maritimus tractus colles albicantes sublime elatos habet, qui cum ex creta pingui consistit, fruges affatim profundunt. Medius tractus præcis, pascuis, arvis, lucis, distinctus, admodum est spectabilis. Ceterior silvarû opacitate amœnissimus. *Ferri* venis passim sæcunda est. Oppida hic *Chichester*, *Arundel* & alia. Fluviosos habet plurimos parœciæque 312.

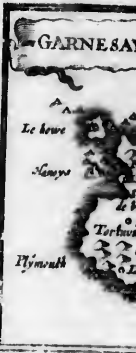
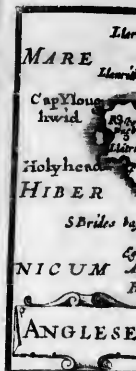
Que Seli ferti-
ltera
liæ.
sed
bum
nihil
nu-
gioni
table:
e Vsa
ridie
de la-
ones,
gien-
fœ-
uni-
Vat-
rfort,
tarus.
exiam
Stou-
nus se
seclu-
us, &
rtfor-
la, ne-
onum,
Roch-
cester,
Fluvii
at, vul-
ui po-
andus
sttea à
king-

Vrbes &
Oppida.
Flumina.
Surreia.
Oppida.
Flumina.
Cantium.
Vrbes &
Oppida.
Flumina.
Suffexia.
Suffexia.
Suffexia.
Suffexia.

Has quatuor Insulas sub Anglorum Imperio comprehensas habet: Monam seu Anglesey, Vectam, vulgo VVight, Garsey & Garnsey.

Septrima & postrema Angliæ tabula has quatuor insulas sub Anglorum imperio comprehensas habet: quarum priores duæ videlicet *Mona* & *Vectis* ad litus Angliæ, posteriores verò duæ *Garsey* & *Garnsey*, juxta Galliæ litus sitæ sunt. Prima est *Mona*, Britannis etiam *Mon*, *Tirmon*, & *Tnis Dovvyl*, id est, *Insula opaca*, Saxonibus *Moneze*, tenui freto *Menai* à Britannia continente diuisa. Insula nobilissima, antiqua sedes Druidum, cujus longitudo est plus minus 22 mill. Anglicorum, latitudo 17, ambitus vero 60. Insula hæc, quamvis, ut inquit *Giraldus*, arida, saxosa, aspectu inamœna, & deformis, suo tempore videretur; nunc tamen amœna, & culta est, triticique proventu adeo fecunda, ut *Mater Wallia* vulgo appelletur. Lapidem etiam habet molares, & alicubi terram aluminosam, e qua alumē, & calchanthem conficere non ita pridem cœperunt. Re etiam pecuariâ satis est opulenta. Ea autem à *Paulino Suetonio*, & *Julio Agricola* in Romanum imperium redacta, ut ex *Tacito* scriptore gravissimo refert *Camdenus*. Multis post seculis ab Anglis devicta in eorum nomen concessit, *Anglesey* quasi Anglorum insula dicta. Hoc etiam addit *Camdenus*: Romanorum in Britannia jam divergente imperio, Scotos ex Hibernia in hanc etiam intrussisse. Nam præter tumulos fossâ circumdatos, quos Hibernicorum casulas vocant, etiam locus est *Inbericy Gvridil* ab Hibernicis denominatus, qui duce *Sirigi*, Britannos eo loco fuderunt, ut *Triadum* libro memoratur. Nec ab Anglis solum, verum etiam à Norvegis graviter divexata fuit. Anno enim *M. Æthelredi* classis totam insulam circumvecta hostilem in modum deva-

stavit. Postea *Hugones* duo Normannici, alter *Cestria*, alter *Salopia* Comes gravissimè affligerunt, castrumq; *Aber-Lienoc* ad coërcendos incolas extruxerunt; verum *Magnus* Norvegius eo tempore ad hanc appulsus *Hugonem* illum *Cestrensem* sagittâ transfixit, & insulam deprædatus discessit. Deinceps etiam Angli sæpius adoriti sunt, donec *Edvardus* primus in suam potestatem redegerit. Villas numeravit olim 363: hodieque incolis frequens est. Verum primarium oppidū censetur *Bellus* *Oppida*. *Mariscus*, vulgo *Beaumarib*, quod in orientali parte *Edvardus* primus in loco palustris construxit, & ob situm bello hoc nomine insignivit, cum prius locus *Bonover* diceretur, castroque munivit. Ab hoc secundum habetur *Nervburge*, id est, *Novus Burgus*, Britannicè *Rossur*, quod cum ingessis arenis; diu conflictatum. Est hinc quoque *Aberfravv*, Regia olim *W* allorum urbs. Item sacrum promontorium quod Angli *Holyhead*, incolæ *Caer Guby* à *Kibio* viro sancto *Hilarii* *Pictaviensis* discipulo vocant. Incolæ ditissimi ac validissimi sunt, & Britannicæ utuntur linguâ Anglicæ penitus imperiti, licet Angliæ regibus per annos 300. cum reliqua Cambria pauerint. Sequitur *Vecta* sive *Vectis*, Britannis *Guith*, vulgo *the Isle of Veda*, *Wight*, & *Wight*. Tam modico autem interfluente euripo *Solent* olim dicto, à continente Britannia avulsâ est, ut cohasisse videatur, unde Britannicum illud nomen *Guith*, quod divortium denotat (ut *Nennius* habet) factum videretur: quemadmodum etiam *Sicilia*, ab *Italia* abrupta & secta, Latino vocabulo à secando, ut eruditissimo *Julio Scaligero* placet, nomen invenit. Ex hac situs vicinitate, & nominis affinitate, *Vectam* hauc

hanc *Itam* esse opinari licet, quæ maris fluxu insula videbatur, at cum refluxisset, exsiccato interjecto littore, Britanni præcurrebus eo stannum devehere solebant, quod in Galliam exportaretur. *Mistim* tamen esse *Plinii*, quæ arctâ item cognatione *Vectam* attingit, non judicari, cum in ea candidum plumbum proveniret, & in hac nulla sit, quod sciam, metalli vena, inquit *Camdenus*. Hæc inter ortum & occasum lenticulari sive ovali figurâ viginti mill. pass. longitudine exporrigitur, latitudine vetò in media quâ maximè patet, xii. mill. pass. expanditur, altero latere ad boream, altero ad austrum converso. Terra est uberiglebâ & colono admodum gratâ, adeo etiam ut fruges exportet; cuniculorum, leporum, perdicum & phasianorum passim ferax, saltum etiam & vivaria duo habet, damis ad venationis voluptatem refertum. Per medium longo tractu procurunt colles qui ovibus pabula affatim profundunt: quarum lanæ post vellus Lemsterianum & Cortesvoldianum optima habentur, & inprimis pannariis expetuntur, unde maximum surgit incolis luctum & commodum. Pars septentrionalis pratis, pascuis & silvis viret; australis frumentariis quasi tota jacet campis, ubique foliis & scipibus interclusa. In extrema utrinque parte mare ad boreali plaga ita se insinuat & penetrat, ut duas ferè efficiat insulas; & insulæ sanè incolis vocantur, scilicet quæ ad occasum prospicit *Freshwater Isle*, quæ ad ortum *Binbrydg Isle*. In Romanorum potestatem primus hanc Insulam redegit *Vespasianus* dum privatus sub *Claudio* meruit, quemadmodum de eo scribit *Suetonius* in *Vespasiano*. Saxonum verò primus *Cerdicus* juris sui fecit, concessitque *Stuffa* & *VVhugaro*, qui Britannicos incolas ad internecionem sustulerunt; inde *VVolpberus* Merciorum Rex *Vectam* in suam potesta-

Situs.

Soli fertilitas. An in summa parte.

Mare.

Insularum Majoris.

tem redegit, & *Edelvalcho* australium Saxonum Regi tribuit. Postea *Cadvylla* occidentalium Saxonum Rex *Edelvalcho* illo occiso, & *Arvando* Insulæ Regulo sublato, suo imperio adjunxit. Sed de his plura vide apud *Camdenum*. Incolæ naturæ bellicosissimi & promptæ audaciæ, militesque strenuissimi. *Beda* ætate mille ducentarum familiarum insula censebatur, nunc triginta sex oppida, vicos & castella numerat. Inter oppida celebriora sunt *Nevvport* primarium insulæ emporium, olim *Medena* & *Novus Burgus de Meden*, unde tota regio in *Eastmeden* & *VWestmeden* dividitur, ut hinc vel ortum vel occasum respicit. *Brading* alterum oppidum mercatorium. *Nevvton* & *Tarmouth*, quæ suos habent *Majores* & *Burgenses*, quos ad Comitata Parlamentaria mittunt. *Tarmouth* & *Sharpnore* castella habent, quæ cum *VVorlesleys* propugnaculo littus ad occasum æstivum defendunt. Quibus ex opposito vix duorum milliarium interstitio obiacet *Hurflingula* impositum, Hantonienis Comitatus munimentum. *Quarre*, ubi virginibus velatis monasteriolum anno 1132 positum; *Gods Hill*, ubi ad ingenia excolenda scholam instituit I. *Worsley*. *Westcove* & *Eastcove* jam ruinofum, quæ in faucibus Neopotus *Henricus* v.iii. construxit & ad ortum æstivum *Sandham* castrum tormentis majoribus, ut cætera, instructa. Nec naturæ defendentis munimenta desunt, rupibus enim abruptis continuâ serie præcingitur, subsuntque occultata saxa. Atque hæc duæ insulæ littori Angliæ adjacent. Magis ad occasum nonnullæ insulæ Galliæ præteritæ, Anglici tamen juris, in alto apparent; inter quas *Garzey* & *Garnzey*, primumque Normanni, sive Lexobiotum littori, quos Britanni nostri *Letnavy*, quasi littorales vocant, *Cæsarea* ab *Antonino* memorata adjacet, quam Galli nunc ita contraxerunt, ut *Cæsaris Burgum* in Norman-

Insularum viciniam.

Oppida.

Soli fertilitas.

Garzey.

Norman
Garzey
go, Sarag
mnari re
thomage
sulam lit
tigue ur
videantur
hæc trig
cautibus
bus insidi
bus & gr
plurimas
torum vir
mis hic co
gli Sidre.
pro lignis
marinus F
pulis prov
Hæc sole
verva etaq
quense est,
nitissimo
præfectus
ginti hinc
insula, qua
lata, cytha
Cæsarea qu
adaquand
tamen præ
Naturæ mu
coronâ qu

Normannia, & Hispani Cæsareaugustam in Hispania. Garzey enim illi indigitant, ut *Cherburch* pro *Cæsaris* Burgo, *Saragossam* pro *Cæsareaugusta* dicunt. In hanc olim damnari relegabantur. *Prætextatus* enim Episcopus Rothomagensis huc relegatus erat; *Papiriusque Massonius* insulam littoris Constantini vocat, quod Constantiæ antiquæ urbi objacet, quæ *Amimiano Castra Constantia* dici videntur, & superioribus sæculis *Moritonium*. Insula hæc triginta plus minus mill. pass. ambitum colligit, cautibus & brevibus (quæ vadosa sunt loca navigantibus insidiosa) defensa. Terra satis fertilis, variis frugibus & gregibus abundat, oves habet multas, & ex iis plurimas quatuor cornibus conspicuas. Multiplici hortorum viriditate, ac pomariis ridet: unde vinum è pomis hic conficiunt, quod *Siseram* incolæ vocant & Angli *Sidre*. Cum autem exiguum ignis alimentum ferat, pro lignis algâ marinâ, *Vraic* vocant, utuntur: quæ fucus marinus *Plimi* esse judicatur, adeoque copiosè his scopulis provenit, ut silvæ condensæ eminus videantur. Hæc sole siccata pro igne est: cujus etiam cinere agros verva ctaque lætificant, uberrimosq; faciunt. Villis frequens est, paræcias duodecim exornata, & castro munitionissimo *Montorguel* colli imposito tuta, cui pro Anglis præfectus constitutus, qui universâ insulâ præest. Vingtini hinc milliariibus ad occasum æstivum altera abest insula, quæ *Antonino Sarnia*, Anglis hodie *Garnsey* appellata, cytharæ quasi forma ab ortu in occasum projecta, Cæsareæ quam dixi, nec magnitudine, nec fecunditate adæquanda: paræcias enim tantum 10 habet: in hoc tamen præferenda, quod nihil venenosum, ut illa, alat. Naturæ munimentis tutior, ubique prærupta cautium coronâ quoque redimita, inter quas *Imyris* lapis duris-

simus, & asperrimus reperitur (Angli *Emerill* vocant) quo gemmarii lapillos expurgant, scinduntque, & vitriarii vitrum diffundunt. Hæc etiam insula sicuti prior hortos virides & pomaria variis arboribus consita habet, unde vino è pomis factitio plerumque utuntur. Portus autem commoditate mercatorumq; commearu multò est celebrior quàm Garzey. In extrema enim ferè ad ortum parte, sed australi latere, lunato sinu Portus admittitur, cui adsidet oppidum *S. Petri*, longâ plateâ, & angustâ productum, bellico apparatu plenum, & mercatoribus, cum bellum ingruit, frequentissimum. Portus aditus utrinque castris munitur; ad sinistram vetus est castellum; ad dextram alterum (*Cornett* vocât) è regione eminet in rupe satis edita, & mari circumflua. Incolæ utriusque insulæ sunt origine vel Normannici vel Britones, Galliceque loquuntur. Vtrobique *Vraic* illo pro ignis est fomento, vel fossiles ex Anglia carbones; & piscium utrobique maxima multitudo. Spectantur olim hæc insulæ cum aliis circumvicinis ad Normanniam, sed cum *Henricus I. Robertum* fratrem anno Christi 1108 debellasset, Normanniam & has insulas Angliæ regno adunxit, ex quo tempore Angliæ firma fide adhæserunt, licet Gallus (proscripto *Ioanne* Anglo) Normanniam occupaverit, & *Henricus III.* suo in Normannia jure, pacta pecuniæ summa, & Aquitania possessione, cesserit. *Garnsey* tamen regnante *Edyvardo IV.* Galli occuparunt, sed opera *Richardis Harleston* *valenti de Corona* (ut eo tempore vocarunt) illi exturbati, & Rex ipsi in dignitatis premium insulæ & castri præfecturam detulit. Atque hæc de hisce quatuor insulis, deque Angliâ tam generatim quam speciatim dicta sufficiant.

Sol quatuor.

Portus.

Oppidum S. Petri.

Insulae.

Incolæ viciu. Oppida.

Sic's feru. uia.

Garnsey.

BRITANNIA, quâ potuimus fide perlustrata, sequitur in methodo nostrâ Orbis Arctoi, quem Scandiam & Scandinaviam veteres, officinam gentium, & vaginam populorum incomperata magnitudinis Plinius vocat, vicinus extremo ad boream Germaniæ littori, in tria Regna Norvegiæ, Sueciæ & Daniæ, multis jam sæculis distinctus. Occurrit ergo nobis Norvegia primum loco illustranda. Norvegia etymon minime obscurum est. A Nord enim quod septentrionem, & Væg quod viam sonat dicitur, quasi septentrionis via vel septentrionalis tractus. Hæc ad austrum habet Daniam, ad occasum Oceanum: ad ortum Sueciâ, Lappiâque ad septentrionem terminatur, à quibus excelsis & asperimis separatur montibus perpetua nive obductis. Tractus omnis occidentem versus scopulis acutisque petris avius est, atque etiam versus meridiem saxosus, ea præcipue parte quæ Cimbrorum Chersoneso objacet; unde 250 milliarium intervallo dissidet. At tractus ille omnis tam ad occasum quam ad meridiem Cælo miris est. non enim mare congelatur, neque diu nives durant, sed terra ipsa non adeo fertilis est, & ad suppeditandam alimoniam incolis nequiquam par. At abundat hæc regio pecore & feris, in quibus albi ursi sunt, inusitata magnitudinis: sunt & castores, & innumere alie. Fuit Norvegia Regnum aliquandiu admodum florens, imperiumque tenuit per Daniam, lateque per insulas maris, donec domesticum imperium per hæreditariâ successione administratam fuit. Postea sub interregno contentu Procerum institutum est, ut Reges per electionem susciperentur. A Subdagero autem secundo ad

Christiannum ultimum, Reges interveniunt 45. Est vero nunc sub potestate Danorum. Quinque in ea in universum hoc tempore sunt Arces Regiæ, totidemque Præfecturæ præcipue: quarum prima & extrema versus meridiem est Bahusia. Ei subiecta oppida, Marstrand in peninsula scopulosa situm, & hæc cum piscatura nobile; & eo obscuriora Koengeef, Congel forte prope Bahus, & Oddevvold, nisi sit Odvvad. Secunda Arx est Aggerhusia, in cuius provincia cellissimi mali navium, & asseres querni & abiegni, lignaque ædificiis idonea ingenti copia in Belgium & alias regiones quotannis eventur. Oppida huic subjiçitur Asteja Episcopi sedes: quæ in primis colitur ab exteris, ob Curiam ad quæ ex universa Norvegia causæ deferuntur: item Tonsberg seu Koningsberg, Fridrichstad, Saltzburg & Schin vel Schon, ubi fodinæ cupri & ferri sunt, item Hammaria major & minor, regiones olim Episcopales, nunc Alsojensis inspectioni commissæ, & sinu Mosiano interlabente divisæ. Tertia Arx est Bergerhusia, sub ea sunt Bergi vel Berga & Staffanger civitates. Est autem Berga totius Norvegiæ emporium celeberrimum & horreum, præfæcti Regii ac Episcopi sedes. Ibi piscis ille nobilis & delicatus venditur, qui secundum litus Norvegiæ captus, piscis Bergensis dicitur, propterea quod inde in multas regiones à mercatoribus distrahatur. Sunt ibi Vandalicarum & maritimarum civitatum famuli, qui cum ibi mercandi causâ rotum annum perdurent, partem unam urbis occuparunt, quam incolæ pontem, exteri verò tabularium suum vocant. Portus hic etiam est optimus atque tutissimus. Staffanger civitas, etsi eundem cum Berga Præfectum habeat,

Norvegia
Sua.

Col. &
Soliqua
lia.

Anima
lum va
e. et al.

Imperium
ma. & m.

Vitis &
Oppida.

ero
 ver-
 pra-
 me-
 min-
 co
 adde-
 jus
 ai &
 Bel-
 oida
 co-
 ve-
 Frid-
 ri &
 olim
 , &
 Ber-
 tes.
 ber-
 Ibi
 lum
 pro-
 s di-
 civi-
 an-
 nam
 vo-
 nus.
 tum
 scat.

habeat, suum tamen peculiarem habet Episcopum ibidem agentem. Quarta Arx est *Nidrosia* à Nidero fluvio & rosa, quod templi nomen est, sic dicta, vulgo *Trundstheim*, olim *Troudon*, metropolis totius Norvvegiæ, nunc in vici formam redacta. Sedes olim Archiepiscopi & Regni, amplissimè patentem Diæcesim habet, in qua plurimus piscis, Bergam postea ad emporium ductus, & pelles preciosæ colliguntur. Extat hodieque templum cathedrale, argumentum pristinæ felicitatis, cui magnitudine & cælorum lapidum artificio vix aliud in Orbe Christiano simile est. Crepido circum altare correpta incendio est, anno MDXXX. cujus incendiî damnus æstimatus est septem millibus aureorum. Quinta & ultima versus arctum Norvvegiæ & Orbis Christiani Arx est *VVardhusa* parvæ insulæ *Wardæ*, ipsa quoque parva & obsoleta, hoc tempore insistens. Quæ nulla singulari munitione, ac nec turri quidem vel castello insignis, opidulum tamè adjunctum habet, quod piscatorum casæ stipant. In hac arce seu potius casa, Præfectus Regius ætate habitat & amplissimum illius litoris Norici tractum in zona frigida usque ad Russiæ fines gubernat. Porro occidentale Norvvegiæ litus (quod imperferabilis profunditatis passim perhibetur) verno tempore balenæ admodum infestum est: ad versus harum imperum habent nautæ castoreum aqua dilutum, præsens remedium: nam simulatque illud in mare effusum est, confestim immane illud Nerei pecus dissipatum sese in profundum abdit. Copiosa hic in mari vicino captura piscium, & imprimis aelli piscis quem frigore induratum & in fustes extensum mittunt in reliquæ Europæ Regna: eum piscem *Stock-visch* vocant. Laudatissima istorum captura est mense Januario:

Mare.

Merim-
no.

tunc enim ob frigora facilius exsiccantur, & mare ipsum copiosiores opimioresque illos præbet. Petuntur inde præterea pelles pretiosæ, sebum, buryrum, coria, adeps balenarum, pix liquida, trabes quernæ, robora, mali, asseres magno vendentium *quæstu*. Incolæ prohi sunt, simplices, exterorum amantes, hospitales; prædones, fures, piratas non habent.

Suecia Regnum vetus est; meminit ejus *Plinius*: habet ad occasum Norvvegiam: ad boream *Lappiam* & *Bothniam*: ad ortum *Finlandiam*, *Bothnico* sinu discretam, & *Livoniam* mari disjungtam, ad austrum *Gothiam*. Regio est omnium aquilonarium fertilissima: agrum habet uberem; maria, lacus, flumina, piscium variorum proventu sæcunda: metalla etiam plumbi, ferri, æris & argenti, quod circa *Slaburgum* eruitur purum. Silvas feris refertas, & mellificio nobiles. Creditur duplo superare Norvvegiam amplitudine, fertilitate, agrique bonitate. Quibusdam tamen locis aspera est, & salebrosa. Hæc per indigenas & domesticos Reges fortiter & feliciter defensa & amplificata cū aliquot sæculis esset, tandem ad *Danicæ* Reges devenit: sub quibus, annis amplius centū, jam aliquantisper obtemperans, jam eosdè prætextu non servatarum legū in coronatione juratarū excutiens, mirum in modū fluctuavit. Hodie autè ad suos indigenas iterum descivit, & ex illis sibi Regem constituit. Provincia hujus Regni variæ. Aliæ *Gothicæ*, ut *Ofsgothia*, cujus *Linopia* metropolis: *VVestgothia* lacu vetere ab orientali sejuncta, cujus *Scara* Episcopi sedes. *Australis Gothia* seu *Smalandia*, *Tuischia*, *Verendia*, cujus *Vexio* præcipuum oppidum est. *Meringia* & insula *Oelandia*, arce *Borgholm* munita. Aliæ *Norica* seu *Suecia* sunt, ut *Oplandia*, cujus *Vpsalia* ad *Salam* sita, in centro *Sueciæ* sedes

Anima-
lims va-
rietat.Imperium
majorum.

Urbe.

sedes Arch-
re est Reg-
extructa.
munita tu-
Venetiari-
ta sit. Ad-
Meleri prof-
re admitte-
cile inveha-
Digna, ita in
ibidè excub-
sint. Merid-
Strengenes,
Nerica Ore-
nia regio &
præstantissi-
libris unam
cumbunt. I-
Eoa & Solies
quæ tres Pro-
Provinciarum
continentiarum
Mare Balthi-
extendunt,
ceanum occi-
ibi metalli al-
lybisive sul-
versus borea-
delpadia, ulter-
Botnia in VVe-
rum tractu d-
Scripsimma, Lap-

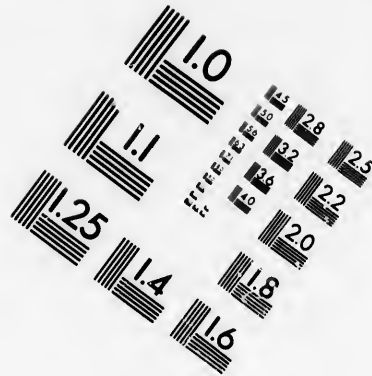
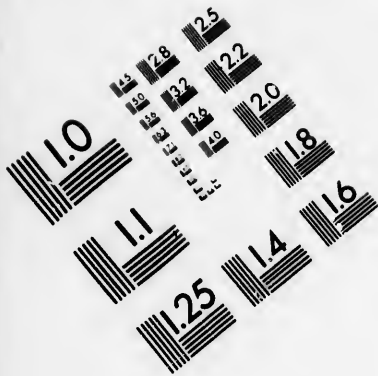
sedes Archiepiscopi & scholæ publicæ. Multa hic videre est Regum Succiæ sepulchra, magnificè splendidèq; extructa. Et *Stocholmia* emporium nobile & sedes regia, munita tum natura tum arte: sita est in paludibus instar Venetiarum, nomenque ex eo habet quod palis fundata sit. Aditus ad eam ex mari Eoo per angustas fauces *Meleri* profundissimo alveo patet cæque capacitate mare admittit, ut naves onerariæ passis velis in portum facile invehantur. Verum turris *VVaxholmia* & è regione *Digna*, ita ingressum arctant, ut in vitis Regiis Præfectis, ibidè excubantibus nullæ ingredi aut egredi naves possint. Meridianæ *Meleri* ripæ *Sudermanniæ* oppida *Tolgo*, *Strengenes*, Episcopi sedes & arx *Griphisholmia* adjacent. *Nerica* *Orebo* arx præcipua est. Occalum versus *VVestmania* regio & urbes *Arosia* (ad quam argenti metalla sunt præstantissima: adeo ut artifices ex quindecim argenti libris unam auri extrahere dicantur) & *Arboga* lacui incumbunt. Inde versus occalum æstivum *Dalia* occidua, *Eoa* & *Soltes Dalia*, à lacu *Solion* sic denominata, jacent, quæ tres Provincie unà cum majore parte montanarum Provinciarum, sub Episcopi *Sarosiensis* inspectione continentur. Ibi venæ minerales, quæ ortum versus ad Mare Balthicum, & sinus *Hellingiæ* & *Giossensæ* sese extendunt, occalum versus per *Wermelandiam* ad Oceanum occidentalem fere nusquam interruptæ, quin ibi metalli aliquid, argenti, cupri, plumbi, ferri, chalybis sive sulphuris effodiatur, porrectæ sunt. *Oplandiæ* versus boream finitima *Gestrucia*, in *Helsingia*, post *Midelpadia*, ulterius *Angermannia*, borea & notia. Inde *Nort-Botnia* in *VVest-Botman* & *Ost-Botman* divisa, longo terrarum tractu diffuse Provincie. Tandem boream versus *Sericfinmia*, *Lapponia*, *Biermia*. Has proprias Regni Sueco-

rum provincias antiquas, plerasque Sinus *Botnicus*, ex Balthico in boream rectâ *Toroniam* & ultra circulum arcticum porrectus, à *Finlandia* amplissima peninsula dirimit: cujus apicem *Alandia* insulæ versus meridiem & *Abo* Episcopi sedes; at versus boream *VViburgum* tenent. Dividitur *Finlandia* in notiam & boream, quibus *Natagundia* superior & inferior, *Savolusia*, *Tavastia*, *Finnonicæ* regiones latè parentes adjunctæ sunt. Inde trans Finnicum sinum *Carelia*: cujus *Hexholm*, *Kexholm* fortè, metropolis est. Et meridiem versus *VVotichonia*, in qua *Lovatæ* fluminis *Novogardiam* allabentis, quem *Nyæcolæ* vocant, ostium: supra *Coporam* *Ingria*, cujus *Iamagrod*; & *Solonscia*, cujus *Ivanogrod* è regione *Nervæ*, arces sunt præcipuæ. His contigua versus meridiem sunt *Levonica* *Esthonum* provincie à *Nerva* ad *Revaliam* & *Prenoviam* usque pertinentes. *Allantacia*, cujus *Nerva*; *VViria*, cujus *VVesemberga*; *VVichia*, cujus *Habsai* Episcopi sedes & insula *Dagen*. Quæ regiones trans Finnicum sinum pleræque omnes. *Ioannis* tertii Regis virtute ac felicitate regno Suecorum nostrâ memoriâ anno M. D. LXXXI. primum accreverunt, cum *Revalia* sponte *Erico* XIII. Suecorum Regi se subjecisset, anno M. D. LXXI. Aquis gaudet *Suecia* piscosis, rivulis plurimis regionem perludentibus. Inter fluvios autè, *Lusen*, *Dalecarlia*. Terra ipsa aspera, montibus silvisque frequentissima. Subditi sunt partim ecclesiastici, partim laici, eique aut nobiles, aut plebei. Inter nobiles summus est eques auratus, à Rege virtutis ergò solemniter creatus. Præfecturæ per indigenas administrantur. Incolæ porro si cum Germanis conferantur, civilitatis minus, industriæ certè ingenique fortasse plus habent. Vt pote quo vis eorum rustico, omnia penè opificia, artesque mechanicas callente.

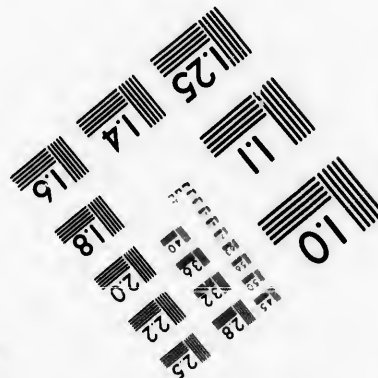
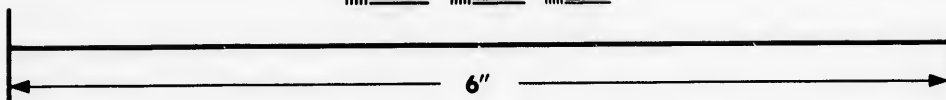
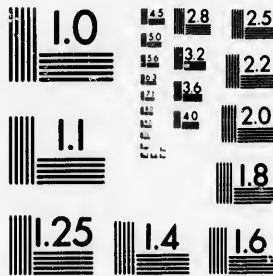
M

DANIA

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0

10
11

DANIA regnum amplum & valde populosum, vulgo *Danemarchia*, quasi tractus sive regio Danorum appellatur. Quæ autem horum Danorum fuerit origo, ne Danis quidem ipsis satis constat: nisi quod quidam à Dano ipsorum Rege primo: & aliqui à Dahis Asiæ populo eam repetant. Dudo autem de *S. Quintino* scriptor antiquus, *Guilielmo Camdeno* referente, eos è Scandia in Cimbrorum veteres sedes devenisse asserit; videntur autem ab ævis dicti: quia **A H A** apud illos fluvium significat, & ipsi se Daneman, quasi viros aquaticos & fluviales vocant. Est sanè tota Dania peninsularis, ut de scriptio ostendit. Distincta autem est in universum Dania in Præfecturas centum octoginta quatuor, quæ **H A E R E T** vocantur, & à totidem Præfectis legum Danicorum petitis administrantur. Habet Regem magis ex procerum electione, quàm ex nativitate successione. Ejus eligendi vetus mos erat, ut cum suffragia ferrent, in aperto campo lapidibus insisterent; eo facto nempe subjectorum lapidum firmitate constantiam electionis designantes. Jam verò coronantur Reges Hafniæ in Ecclesia D. Mariæ ante altare, & in Ecclesiam prædictam à Senatoribus Regni ducuntur, insignia Regia illis præferuntur, ut sunt ensis, globus, corona. Neque hæc sunt propriis familiis attributa, ut in reliquis ferè regnis, sed ut quisque virtute, ac dignitate præcellit, ei muneri adhibetur. Postea cogitur Rex jurare, articulos præscriptos qui in usu ante aliquot tempora fuerunt, se strictè servaturum, & Religionem Christianam, jura ac consuetudines Regni defensurum. Deinceps ungitur ab Episcopo Roefchildensi, & ab omnibus Senatoribus primò illi corona imponitur, qui Majestati suæ tunc juramentum præstant, si ante coronationem non fuerit factum. Rex postea ex nobilitate & proceribus milites aut equites auros, leni percussione ensis designat, qui antea in bello aut pace egregiam operam præstiterunt. Et sic majores Danorum optimum politicæ statum & monarchiam constituerunt, nec ulla

unquam natio illos planè subegit, vel patrios ritus & privilegia sustulit. At contra populi septentrionales, ut Dani, Sueci, ac Norrvęgieenses, totam pene Europam devastarunt, in nonnullisque locis regna constituerunt. Nota est enim omnibus historiographis Cimbrorum in Italiam expeditio, Gothiorum Hispaniæ subactio, Longobardorum regni in Italia constitutio, Normannorum in Gallia habitatio, regni Neapolitani & Siciliæ erectio, *Goffridi* contra *Carolum Magnum* in Frisiâ eruptio, Anglorum per aliquot annos subjectio. *Canutus* etiam *Magnus* quinque imperia tenuit: Rex enim Daniæ, Sueciæ, Norrvęgiæ, Angliæ, ac Normanniæ fuit, nec non *Henrici III* Imperatoris socer, undehi versus exstant:

*Desine mirari quos garula laudibus effert
Gracia, quos jactat Roma superba, Duces.
Danica non ulli veterum virtute secundum
Edidit, hiberno terra propinqua freto.
Facta mihi Magni pepererunt inclita nomen:
Quinque sub Imperio Regna fuere meo.
Me sibi delegit focerum, qui tertius orbis
Arbiter, Henricus nomine, sceptrâ tulit.
Iustitiâ præclarus eram, Regesque potentes
Subjectos docui legibus esse suis.*

Ex quibus constat, ut etiam ex sequentibus bellis, quæ varia Reges ex Oldenburgensi familia, summâ cum felicitate gesserunt, gentem esse bellicosissimam, & terrâ marique in proligandis hostibus felicissimam. Liberam habuerunt semper Proceres ac Senatores Regni potestatem eligendi Reges, ut adhuc habent, sed plerumque filium primogenitum Regis designarunt, nisi causis sufficientibus impedirentur: nihilominus tamen à familiæ Regum linea non deslexerunt. Regnum dividi nisi coacti aliquo intestino bello non permiserunt. Juniores filios

filios aut fratres in Regni fieri non poterant nobiles ac bete non possententur. Septentr. propter sanguiniosos: plurimum petium excitant) vunt; formosi, loces esse argument fuerit, multi 30 a

Quinq; sunt **St PRIMVS**, est R sciendum inter n sed omnes longa Clypeos gestant f esse antiquitati ill lia: quæ adfuerun mingum Danorum & alii. Hi posside pitis) jurisdictione dique potestatem Germania. Bona hære ditaria sive al Cnnia Castra bilia, à parentibus forores etiam adm frater duas partes arces ac castra ced nire non possunt: familia prognati & Regibus adjuvant

& privilegia
ni, Sueci, ac
t, in nonnul-
tibus histo-
thorū Hispa-
titutio, Nor-
ni & Sicilia
eruptio, An-
eriam *Magnus*
Norvvegię,
Imperatoris

is, quę varia
licitate gesse-
que in proflit-
semper Pro-
reges, ut adhuc
regis designa-
hilominus ta-
egnum dividi-
unt. Juniores
filios

filios aut fratres in alias Provincias ablegarunt, cum participes Regni fieri non possent. Inde tot expeditiones susceptę, cum etiam nobiles ac plebei omnes in patria honestum locum habere non possent, vel ut loca aptiora & oportunitiora adipiscerentur. Septentrionales enim populi sunt multarum prolium, propter sanguinis abundantiam ac caliditatem, pugnares ac rixosi: plurimum comedunt & bibunt, (aer enim frigidus appetitum excitat) optimę concoquant, propterea etiam diu vivunt, formosi, longę staturę, sagaces ac fidei tenaces. Hos vivaces esse argumento est, quod reges ipsorum valde diu regnis pręfuerunt, multi 30 annos, nonnulli ultra 40, aliqui adhuc diutius.

P O L I T I A .

Quinq; sunt Status sive Ordines totius Reipublicę Danicę. PRIMVS, est Regię familię. SICVNDVS, Nobilitatis. sed sciendum inter nobiles hos nullos esse Comites aut Barones: sed omnes longa serie majorum nobilitatę demonstrare posse. Clypeos gestant simplices, quos mutare aut augere, dedecori esse antiquitati illorum putant. Vivunt adhuc nonnullę familię quę adfuerunt tractationi inter *Carolus Magnum & Hemmingum Danorum regem* super Eidorā fluvium factę, ut *VREN* & alii. Hi possident sua bona cum minori ac majori (sive capitii) jurisdictione: liberam etiam habent venandi aucupandique potestatem in suis bonis, quemadmodum Comites in Germania. Bona illorum non sunt feudalia in toto Regno, sed hæreditaria sive allodialia.

Cmnia Castra, prædia ac bona, tam mobilia, quàm immobilia, à parentibus relicta æquę dividuntur inter fratres: adea sorores etiam admittuntur ex singulari privilegio, ita tamen ut frater duas partes, soror verò tantum accipiat unam, filiis quę atres ac castra cedant. Sic multa prædia ad primogenitum venire non possunt: sed dividuntur. Et nonnulli ex bona tamen familia prognati & virtute præditi, possunt per matrimonium, Regibus adjuvantibus, ad amplas possessiones promoveri. Ex

hoc ordine eliguntur Senatores Regni, quorum numerus 28 raro excedit. Senatoribus omnibus decreta honesta alimenta à Rege & regno; singuli enim arces habent, tantisper donec Senatoriam obtinent dignitatem, de quibus nihil Regi contribunt, sed tantum coguntur aliquot equites alere pacis & belli tempore, & quando cunque à Rege vocantur propriis sumptibus Regi in regno præsto esse. Si Legati extra Regnū ablegantur, honeste illis providetur ex fisco, ut tanquam Regii legati Principū more in itinere vivere possint. Reliqui nobiles etiam habent sustentationem honestam à Rege, sive in aula regia vivant, sive ab ea discedant. Nam habet Rex prædia, quę Danico idiomate *VERLEHNINGE* sive beneficia vocantur: his providet benè de se Regnoque meritis ad vitam, aut aliquot annos. De his coguntur alere aliquot equites, & fisco certam pecunię summam singulis annis dependere, eo tamen modo, ut pro labore & propriis servitiis etiam aliquam partem lucri accipiant. Est etiam salutaris constitutio in Regno Danicę, quā Rex bona immobilia prohibetur emere à nobilibus, ob eam causam, ne aliqua dissensio inter Regem & Proceres regni oriatur. Rex enim alioqui posset quędam loca capere, quę nobiles vendere non vellent: proinde per hanc constitutionem huic rei à Proceribus regni optimè provisum est: licet tamen Regi permutare bona cum nobilibus; contrā nobiles nulla bona possunt emere à regis rusticis. Nam aliqui rustici habent bona hæreditaria & fere libera, ut antea dictum est.

Sequuntur nomina familiarum præcipuarum nobilium, quę in regno Danico inveniuntur.

D. de Kaas, D. Guldenstern, de Munc, de Rosencrantz, de Grubbe, de Walkendorp, de Brahe, de Schram, de Pasberg, de Hardenberg, de Vlstand, de Bing, de Belovv, de Wepfert, de Goce, de Schefeldt, de Ranzovv, de Schelen, de Frefe, de Iul, de Bilde, de Drefselberg, de Green, de Brockenhufen, de

Holke, de Trolle, de Knutzen, de Biorn, de Scheffede, de Iensen, de Steuge, de Martielle, de Lunge, de Banner, de Luc, de Rastorp, de Krusen, de Fassi, de Lindeman, de Suuon, de Stantbeke, de Quitrov, de Lange, de Gelschut, de Glambeke, de Krabbe, de Marizer, de Kragge, de Achsel, de Bec, de Ruthede, de Negel, de Wirfelt, de Split, de Ofsten, de Appellgard, de Iuenâ, de Poldefsem, de Reuter, de Podebussen, qui fuerunt quondam Barones ex ducatu Pomeraniæ quorum familia adhuc ibi inventur. De Vren qui vixerunt *Caroli Magni* tempore, de Blic, de Galle, de Wogerfen, de Bassi, de Solle, de Daac, de Bax, de Baselich, de Wensterman, de Hoken, de Lindovv, de Bille, de Ruten, de Hundertmarc, de Heiderstorper, de Wolde, de Papenhaimb, de Spar, de Falster, de Narbu, de Worm, de Bilde, de Bochohlt, de Budde, de Svva ben, de Santbarch, de Gram, de Lutken, de Vhrup, de Spegel, de Bammelberg, de Rosenspart, de Duve, de Hube, de Schaugard, de Must, de Gris, de Falcke, de Brune, de Laxman, de Duram, de Baggen, de Norman, de Gofs, de Matre, de Rosengard, de Totten, de Ronnouu, de Krimpen. Ex hac nobilitate eligitur *Præfectus*, sive *Magister aulae*; officium ferè est tale, cuiusmodi major domus in Gallia; is enim plerumque residet Hafniæ, tanquam vicarius regius, & dirigit res à Rege ad se destinatas. Deinde *Marischalcus* tempore belli & pacis ea quæ ad expeditiones pertinent procurat. *Admiralius* naves ædificat, veteres restaurat, & singulis annis ea ordinat, quæ ad tutandum Oceanum & res nauticas pertinent. Habet & is sub se constitutum adhuc alium admiralium, & in singulis navibus præfectum ex equestri genete prognatum. *Cancellarius regni*, ad hunc ex omnibus provinciis ac insulis appellatur, à quo ad Regem & Senatum regni appellatio vicissim devolvitur.

Singulæ provinciæ divise sunt in HÆRET ut vocant, sive in diœceses, sub quibus multe sunt parœciæ. Ibi primum de jure disputant, si rixæ fuerint invicem ortæ. Hinc

licet appellare ad judicem terræ istius. Deinde ad Cancellarium, postremo ad Regem ac Senatores, ubi finalis sententia promulgatur. Habent jus scriptum, compilatum à *Woldemaro* primo, Episcopis ac Senatoribus, legi naturæ valde congruum, & non multum à Romanis legibus distetpans, sed quo vigore hujus multò citius lites finem assequi possint, lataque sententia paratam habeat executionem. Primi iudices si iniquam tulerint sententiam, in dimidiam partem bonorum condemnantur, quorum Rex capit dimidiam, & læsus sententia injusta alteram partem. Senatoribus adhibuit *Woldemarus* primus (ni fallor) Episcopos, quos rursus *Christianus* tertius propter certas causas ac rebellionem amovit. *Cancellarius Regis*, qui plerumque in aula Regem sequitur, habet sibi adjunctos septem vel octo nobiles secretarios & scribas, & omnia negotia tractantur à Rege ipso. Si autem aliquid magni accidit, ut de pace aut bello, item de fœderibus ineundis, de finibus defendendis sit deliberandum, Concilium Senatorum à Rege indicitur. Nec licet Regi ullum tributum imponere regno ac nobilibus rusticis, absque consensu Senatorum & Procerum. *Ærarii* item *Præfectus*, qui omnes totius regni redditus, tam castro- rum, quam prædiorum, nec non telonia tam in mari, quam terra colligit, rationes audit, examinat, inquit, quantitas pecuniam offerentibus reddit. Hic habet adjunctos duos ex nobilitate, & scribas multo sex plebe, pro quo labore habet annuatim stipendium.

TERTIUS, est status Ecclesiasticus, in quo fuerunt Episcopi septem, ut Archiepiscopus *Lundensis*, Episcopus *Roeschieldensis*, *Ostthoniensis*, *Ripensis*, *Viburgensis*, *Arhusensis* & *Slesvicensis*, ad quem cæteri etiam canonici referuntur. Hi habent decimas in regno: quæ tamen in provinciis diversis, diverso modo dividuntur; dimidiam partem decimarum percipiunt Episcopi, dimidiam *Rex*, aliquam canonici, pastores, parœciam

ad ædi-

ad ædificanda
ficium jus attri-
iam in Gallia
Episcopatu
fuerunt, ut ei
ut arbitror, qu
romanus à R
Rex, regnum
gionem à rom
sentes. Utque
posterum Ece
mere possent
& que prudent
absque Regis
me provisi in
scholæ partic
dia duæ, ubi
sunt in toto R
Christiane prin
quam *Frederic*
implicitus, su
thalerorum au
status est *Civis*
tantium. Hi h
stis & arcibus
horum præfici
sitiuntur, pr

ad ædificandas ecclesias contribuitur : & quantum ad pontificium jus attinet, semper in hoc Regno quemadmodum etiam in Gallia, nominationes & ordinationes prælaturarum Episcopatumque, à Regibus ad hoc usque tempus collatæ fuerunt, ut etiam ex responso *VVoldemari* primi regis Daniæ, ut arbitror, quod hic annexere libuit, constat. Cum Pontifex romanus à Rege hæc & similia postularet, fertur rescripsisse Rex, regnum habemus à subditis, vitam à parentibus, religionem à romana ecclesia, quam si teperis, remitto per præsentem. Vtque *Caroli V.* prudens decretum laudatur, quod in posterum Ecclesiasticæ personæ nullam rem immobilem cœmere possent, absque principum consensu: sic *Christianus III.* æque prudenter constituit, ne Ecclesiastici aliquid vendant, absque Regis expresso mandato. Alioqui religiosi sunt optime provisi in toto regno à *Christiano III.* piæ memoriæ, & scholæ particulares multis in locis erectæ, veit etiam in Islandia duæ, ubi etiam habent propria typographiam. Duæ sunt in toto Regno Academia: una Hafniæ, quæ fundata est à *Christiano* primo permisso *Sixti* Pontificis, anno Christi 1470; quam *Fredericus II.* quonquam bello Suecico septennali erat implicatus, tamen locupletavit, & ejus proventus 12. millibus thalerorum auxit: altera Soræ in eadem insula. **QVARTVS,** status est *Civium & Mercatorum* in urbibus ac oppidulis habitantium. Hi habent propria privilegia, quibus fruuntur, & his attributi sunt agri proprii ac silvæ limitibus circumductæ. Hi etiam mercaturam exercent in agro & mari in omnibus partibus Europæ. Ex his ut & ex rusticorum liberis, eliguntur episcopi, canonici, pastores & senatores urbium, scribæ in castris & arcibus, magistri ac gubernatores res navium, aliqui etiam horum præficiuntur teloniis. Iudicia omnia minora ex his cõstituantur, præside interdum uno ex nobilitate. **QVINTVS,**

status est *Rusticorum.* horum duo sunt genera. Primum vocant *Freibunden*, id est, liberi coloni. Hi possident agros hæreditarios, paullulum tamen inde singulis pendunt annis. Hi etiam mercaturam & piscaturam exercent. Servitiis præstandis non opprimuntur, nec tributa pendunt, nisi contentientibus regni Senatoribus. Alterum genus est eorum qui non possident bona hæreditaria, sed à Rege, nobilibus aut ecclesiasticis personis ea conducunt, & servitia multa inde dominis præstare coguntur, prout cum domino agri convenerunt. Hæc fere sunt, quæ de Politia Daniæ exponenda mihi fuerunt, ex quibus patet monarchiam Danicam, plerumque fuisse optime constitutam, nobilitatemque liberam electionem *Regis* semper habuisse, attamen ex familia regia, urantea jam dictum est; unde hoc commodi consecutum est, ne Danj intestina habuerint bella ac dissensiones, nisi quæ ortæ fuerunt inter Regiam familiam, quas tamen cito composuerunt, interventu aliquot nobilium, præsertim cum Regum filii nullam capiant Regni partem. Deinde cum omnes sint tantum nobiles in Regno, & baronum & comitum ducumque nomina & titulos ignorant, nullus tantis affluit opibus, ut iis filius se familiæ Regum opponere audeat, eo quod inter filios & filias semper dividitur paterna hæreditas. Ita habent reges Daniæ optime florentem rem publicam; quæ facile ab externis hostibus defendi potest, cum subditi unanimes cum Rege ut naturali suo domino, terrâ marique hostibus resistere queant. Huic Regno florentissimo hoc nostro tempore præest *CHRISTIANVS IV.* quem ut cum omnibus Senatoribus & nobilitate totius regni incolumem Deus Optimus Maximus conferret, eique tranquillam & pacificam concedat gubernationem, ex animo precor.

Regio.

Dania duobus tantum locis continenti juncta est; eam à plaga Mundi occidenti Oceanus Germanicus, ab ortu solis Mare Balticum lambit & littora pulsat, ad septentrionem Norvegia & Suecia, ad meridiem Holsatia, Megalopolis & Pomerania obtenduntur. Ea in creberrimas insulas disjunctissimas distribuitur. Cæli temperies, una cum salubritate æris, Danos blandè, ut *Is. Coldingensis* verbis utar, refocillat; terræ ubertas nutrit; volucrum suavissimus concentus recreat; silvarum nemorumque variâ materia oblectat: in quibus porci innumerabiles oberando, nunc glandibus quercinis, nunc fructibus faginis ad voluptatem saginantur. Multiformes simul animalium species & florida prata delectant. Maris affluentia & penu fertissimum Danos cum magna Europæ parte alit; & quo ad vitæ usum careere nequeunt, natura Danis minimè invidit. De imperio autem majorum scribit *Munsterus*: *Danum* quendam multis ante Christum sæculis in sua Dania regnum primum tenuisse, à quo Regum Danicorum stemmata, ceu quodam derivato principio, splendido successione ordine profuxerunt. De hujus autem successoribus ac reliquis Daniae regibus *Munsterus* vide fufissime differentem. Nunc Danorum omnis regio maris faucibus intercepta constat multis partibus, quarum præcipuæ sunt *Intia*, *Fionia*, *Zelandia* & *Scania*, præter insulas singulis partibus adjacentes.

Cæli temperies: ut refocillat.

Animalium varietas.

Imperio majorem.

Intia, quam nonnulli *Gothiam* appellari volunt, quondam Cimbriorum sedes, apud historicos & geographos *Cimbria* *Chersonesus* dicitur, & in *Intiam meridionalem* & *septentrionalem* dividitur. Hujus septentrionalis Intiæ descriptionem vide secundâ tabulâ Daniae. *Meridionalis Intia* olim dicta *Nordalbingia* in eorum ducatum *Slesvicensem* comprehenditur, cui *Holsatiæ* ducatus nunc quoque subungi potest; horum amplioem declarationem suo loco, videlicet tertiâ tabulâ Daniae invenies.

Fionia particularior quoque descriptio sequitur, quarâ tabulâ Daniae comprehenditur. *Fionia*.

Zelandia, quæ & *Sialandia*, inter reliquas Daniae insulas est maxima, *Codanonia Mele*, ut ceuent *Olivarius* & *Ortelius*. Hanc alii *Zelandiam* quasi maris terram, quod undique mari incincta sit: alii vero quasi seminis terram, eo quod sua sponte absque annua stercoreatione segetum omnis generis ferax sit, dictam volunt. Longitudinem habet hæc insula itineris bidui, atque latitudinem ferè æqualem. Quindécim civitatum, duodecim arcium regiarum capax est. Inter civitates autè *Hafnia* sive *Copenhægen* est præcipua totius Daniae metropolis, magnitudine, opulentia & maximâ portus commoditate insignis, quem & incredibilem profunditas & objectus insule quâ *Amagget* vocant navis tutissimum facit. Habet *Academiam*, ex qua passim Ecclesiis ceu perpetua seges doctorum atque eruditissimorum pastorum tam in regno Daniae quam Norvegiæ subministratur atque sufficitur.

Supra

OCEAN

GER

NICU

on-
 hos
 &
 ricia
 on-
 clef-
 unc
 rito-
 s.
 ar-
 Finia.
 fu-
 Zelandia.
 Or-
 un-
 am,
 tum
 mem
 ferè
 n re-
 open-
 udi-
 gnis,
 e quã
 ade-
 sto-
 Da-
 itur.
 upra

OCEANUS
 ORIENT

OCEANUS
 OCCIDENT

38 39 40 41 42 Septentrio 43 44 45 46 47
 56 57 58 59 60 61 62
 40 Meridies 41 42 43 44 45 46 47

Supra Hafniam est *Helsingora* & prope eam arx regia *Cronenburgum* de qua infra, cui ab altera parte ultra mare similis arx *Helsingborch* cum oppido ejusdem nominis respondet. Ibi *Zelandia* & *Scania* prominentibus utrimque promontoriis ita prope coeunt ut vix parvi milliariis inter se relinquat maris spacium quod de *Sund* vocatur. Ad hunc locum omnes naves orientem versus cursum instituentes, velut ad centrum coire & Regi vectigal pendere coguntur: cumq; in utroque littore arx posita sit, Rex, quando id necessitas postulat, suis in medio collocatis navibus, ita has fauces occludere potest, ut quantumvis etiam numerosam classem ab ingressu vel egressu prohibere queat. Huc saepe uno die 200, saepe etiam 300 naves ex variis Europae partibus convenire contingit. Est & hic *Roeschildia* sedes olim Episcopi. ibi multorum Regum & Ducum insignia monumenta conspiciuntur: nunc autem ad tenuitatem perducta, quod cives urbium confisi munitionibus soleant insolescere. Sub *Zelandia* autem sequentes sunt insulae, *Amigria*, *Huena VVeën*, *Moenesland*, in qua civitas *Stegoa* & plures aliae. Habet *Zelandia* unum episcopatum, cujus praesul. *Roeschildia* sedem antiquitus, ut diximus, habuit. *Scania* inter regni Daniae provincias magnitudine & opibus admodum insignis est regio atque cum Suecia continens. Hanc alii *Scandinavianam* pro *Scandaniam*, id est, *amenam Daniam*, alii *Scaniam* atque alii *Sconingiam* dixere, vulgo *Sconen*. *Plinius* eam tamen *Scandiam*, cum *Scandinavianam* vocat, sed in eo fallitur, quod *insulam* esse putat *incomperta magnitudinis*. Sed *Ortelius* hanc *Plinii Scandiam* & *Scandinavianam* non *Scaniam*, sed eam Peninsulam esse, quae hodie tria amplissima regna *Norvegiam*, *Sueciam*, & *Gothiam*, aliasq; regiones com-

Scania.

prehendit, utumat, ut supra quoque diximus. Undique cingitur haec *Scania* mari, praeter unum terrae brachium quod porrigitur in boream, ac inde recurvat in orientem ubi *Suecia* jungitur: sed intercedunt profundi saltus asperitinaeque rupes, per quas est *Scania* in *Gothiam* *Sueciae* partem iter agitur tam difficile, ut fere levius sit marino discrimine vitare terrestrem laborem. Regio caeli beneficio, telluris obsequio, portuum & emporiorum commoditate, maritimis opibus, lacuum & fluminum piscatione, venatione nobilium ferarum, auri, argenti, aëris & plumbi inexhaustis venis, oppidorum frequentia, civilibus institutis, nulli cedit beatae regioni: unde & *Schondia* illi nomen mansit, teste *Munstero*. Haec quondam in duos ducatus, *Hallandiam*, & *Blekingiam* divisa, nunc Praefecturae viginti tres & civitates quindecim completitur. Ejus metropolis est *Londa* sive *Londia*, ubi Regni Archiepiscopus sedem suam fixit. Est etiam hic *Malmogia*, quae & *Ellebogen* dicitur, insignis emporium & praecipua totius regionis civitas propter nundinas & frequentes negotiationes, quas ibi provinciales exercent. In *Hallandia* est arx *VVarburgum* altissimis montium jugis superstructa. Eam a Suecis anno MDLXV captam & imposito praesidio munitam cum *Daniel Ranzovius* jussu & auspicio regis *Friderici II.* arcta obsidione premeret, ut tandem se dedere sit coacta, globo ex tormento aëneo per caput trajecto peremptus est anno MDLXX vir virtutibus & laude bellica valde illustris. Adjacent huic regioni insulae *Landoe*, *Hannoe*, *Bornholm* insula famosa in quatuor praefecturae divisa, & tres civitates ac unam arcem continens. *Gotlandia*, in qua antiquum emporium *VVisbi* aliquando valde florens, nunc

Seli fer-
silitas
Seli qua-
litas.

vrbes.

Opera
publica.Meriti-
monia.

Flumina.

Mare.

autem a
bus que
butyrum
quarum
candis,
non calc
dora, vul
maris di
rat: & S
ma Holl
Ranzovia
in Albim
tum tern
Belts, Ge
ri cingul
cherfione
nominar
ut caetera
henditur
continuo
scendit.
giam *Cros*
cae ora. I
& fistuca
litis firma
eduxit, ta
magnis pi
horrendo
spiciat. E
elucet, La
pli parte.

Mæria
monia.

autem ad alias civitates mercaturâ translatâ, viris, opibusque attenuatum jacet. Præter frumentum, calcum, butyrum, variasque pelles, etiam abietes procerissimas, quarum fræquentes ibi silvæ sunt, malis navium fabricandis, & præterea lapides ad structuram utiles, nec non calcem copiosè emitrit. Flumina Danicæ sunt *Egidora*, vulgo *Eyder*, *Chalusus* *Prolemæo*: hic Frisios à Dithmaris dirimit ac se in Oceanum Btitannicum exonerat: & *Stora* piscosus & navigabilis fluvius, qui in intima Holfatia ortus, aliquot oppida, & nobilem illam *Ranzovianam* domum *Bredenbergam* alluit, posteaque se in Albim effundit, & alia. *Mare Balthicum* quod ad ortum terminum Danicæ supra constitutum, nunc accolæ *Belts*, Germani *Oostzee* indigitât, à baltheo, id est, militari cingulo nomen hausit, quod cinguli instar utramque chersonesum ambiat ac completatur. *Pigrum* à *Tacito* nominari videtur, ab effectu ut putat *Ortelius*, quod non ut cætera maria moveatur. nam æstus ejus vix deprehenditur, ut testantur illi qui illud sæpius navigaverunt: continuoque fluxu ex oriente versus occidentem descendit. *Helsingora* ad fretum Sundæ, arcem habet regiam *Cronenburgum*, præsidium extremæ insulæ *Zelandicæ* oræ. Hanc arcem *Fredericus* I. Danicæ rex maximis & innumerabilibus demeritis faxis, interque compacta & fistucata roborata conclusis, ac loco fundamenti stabilitis firmatisque, ex ipso maris fundo immani sumptu eduxit, tantâ operis firmitate, ut immanes pelagi fluctus magnis provolutos procellis, atque ad vallum murosque horrendo boatu illisos, citra ullius periculi metum despiciat. Est in urbe *Lundia* horologium in quo ars miraculucet, *Laurentianum* dictum: situm id in inferiori templi parte. Hic tabula parietis affixa visitur circulari aliquot

Flumina.

Mare.

Cypra
pulchra.

variorum colorum distincta. In hac per certos rei indices, & annus, & mensis, ac septimana, dies quoque singuli, ac horæ, in quibus agunt homines, liqui dissimè monstrantur, eo etiam indicato si festum celebretur seu fixum seu mobile. Item quis luminarium Solis ac Lunæ motus, quæque horum in Zodiaco loca diebus singulis, & inter se habitudines. Atque hæc quidem foris: intus autem, machinis quibusdam ad id fabrefactis res agitur. Quibus illud additum est, velut *Parergon*, sed & id arte factum, ut quoties publicè signum datur horæ elapsæ, supra tabulam ipsam duo concurrant simulachra (equites dixeris cataphractos) quæ tor sese ictibus petunt, quot signa dat campana major in turri suspensa, quæ horam indicat. Quod verò magis mirandum, in hujus tabulæ medio velut in throno collocatû est simulachrû virginis Mariæ sinu tenentis infantem. Ad latera huic ostia duo, ante pedes velut theatrum semicirculi forma, arcu hujus spectatoribus obverso. Intus machina cum simulachris trium magorum, quorum singulis singuli famuli additi. Machina mota ad ejus cui hoc negotium datum est, arbitrium, prodeunt simulachra. Ante alios veluti caduceator minitabundus, gladio vibrato pulsator ostium sinistrum. eo aperto proceditur, buccinis simul duabus sonantibus quas inflare videntur buccinatorum simulachra. Qui primus est magorum, magnifico procedit per theatrum incessu. Ad Virginis simulachrum ubi ventum est, reverenter ad hanc versus inclinat sese magus, velut adorabundus. Faciunt idem reliqui magi. Famuli horum immoti procedunt, nullâ editâ reverentiæ significatione. Horum postremus ostium dextrum claudit, ita quidem ut & clarior quidam sonus, eo occluso, ad aures spectantium perveniat. Sed de his satis.

N

Occidua

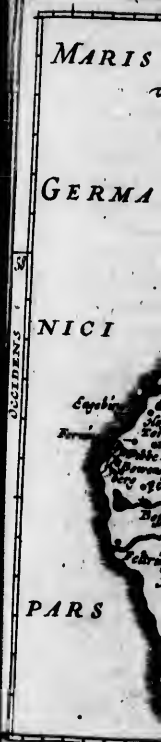
Quæ Iutiæ Septentrionalis partem complectitur.

Occidua pars Daniæ & præcipua est Iutiæ, vulgo *Inlandt*, quam Ptolemæus *Cimbriam Chersonesum*, Plinius *Carvin* vocat. Hac in Septentrionem in modum peninsulae à Saxonibus inter duo Maria, Britannicum & Germanicum procurrens, ut in austrum Italia, porrigitur. Ejus terminus australis est fluvius *Eydera*, patetque in longitudinem lxxx propè mill. pass. ab Albi flu. boream versus. Latitudo ejus ubi maxima xx. mill. pass. Eam duplicem esse diximus, *septentrionalem*, & *meridionalem*. Iutiæ *Cimbriæ septentrionalis* quæ hæc tabula describitur, Norvegiæ versus se extendens, juxta *Scagam*, ob fyrtes & vadofum iis in locis mare nautis celebre oppidum, in cuneum coarctata desinit. Habet autem hæc Regio circa *Aleburgum* emporium maximam latitudinem: ibi enim sinus *Lymford* illapsus, ac totam Iutiæ occidentem versus penetrans, exiguo relicto spatio *Vensulam* ditionem à reliqua parte divellens, penè insulam reddit, ac vasto tandem alveo dilatata aliquot insignes insulas suo faciens ambitu, multis sinibus seu ramis dimillis, varias provincias suo interlapsu distinguere ac limitat. Iutiæ septentrionalis frugum, tritici, siliginis, hordei, ac simulium ferax. Pauciorum etiam alibi ubertas summa est, atque abundat tot bouum alimentis, provincias armentorum incredibilem penè copiam emittat, maximèq; in Germaniam, quo quotannis prope 150. millia bouum educuntur, præter caesum, butyrum, sebum, & coria. Equos etiam generosos & præstantes producit, quorum etiam visingens quoquo verum exportatur. Paruit olim Iutiæ Saxonibus, nõ autem

*Imperium
Majora.*

reliquæ aquilonis regiones. Ex hac Cimbri ante natum Christum annis 150, in maximum terrorem Italiæ velut procella se effuderunt. Hi enim adjunctis sibi Teutonibus, Tigurinibus & Ambronibus, Romanum Imperium extinguere conspiraverant. Et nec primum horum imperum *Syllanus*, nec secundum *Manilius*, nec tertium *Cæpio* sustinere potuerunt. Omnes fugati, exuti castris. Actumque erat nisi *Marius* illi sæculo contigisset, ait *Florus*. Duravit autem hoc bellum Cimbricum à *Syllani* consulatu annos octo, usque ad consulatum *Marii* quintum, à quo tandem ad flumen *Athelin* delicti sunt reliqui exercitus Cimbrorum, Teutonum & Ambronum. Sed quoniam hoc loco in Cimbrorum mentionem incidimus quorum in historiis nomen celeberrimum, pauldulsus de his liber disserere. *Cimbri* dicti videntur à *Gomero* filio *Iapeti*. Sed quoniam vir eruditissimus *Janius* doctissimè de his disserit, ejus verba hæc non gravabor apponere. Constat ex *Moyse*, *Iapeto* natam esse masculam prolem, nomine *Gomerum*, sive cognata litera *Comerum*, quæ voce apud Hebræos perficiens & circulum ambiens significatur. Ea verò vocis genuina significatio, scriptoribus Cimbricæ linguæ imperitis hæcenus ignorata, quod nemo eam caliginè discussit, meridiano sole clarior elucescet me duce, si erant dictionis moliter dissolvas. Quid enim aliud in isto idiomate sonat *Go m her* disjuncta, rursusque in compagem clausa eadem voce, *Gomer*, quam in orbem ambio, & cursum perficiendo absolvo? Hinc dicta est & *Gomera* orbicularis illa disciplinarum series, quam encyclopædiam græci scriptores, orbem doctrinæ *Fabius* nominavit, quod nullo hinc, ut anulus, circumscibatur. Jure igitur silix istud

*Majorum
viri.*

Majorum
viri

um
clut
nis
tin
um
usti
um
um
om.
onum.
i ex
Sed
cidi
auld
tur à
nnius
abor
scu
Co
lum
fica
enius
dia
mol
oniat
à ca
per
laris
præci
nul
felix
istud

stud nominis auspiciū soboli *Iapeti* obrigit, quæ in orbem circumiit, & uti præ se fert appellatio, curriculum datum præscriptumque forte absoluit; ab ortu solis substratis terris ad usque ejus positum, terras omnes emensa. Nemo namque historica cognitionis tam est rudis & ignarus, quem latear Gothorum & Vandalorum (qui Cimmericorum progenies fuisse) armis Hesperiam utramque occupatam possessamque fuisse. Quare quum consentientibus calculis à *Gomero* propagatos esse Cimmericos, omnes fateantur, qui quum principio interiora Asia penetrabilia tenuissent, à Scythis pulsī, & semper ad occidua tendentes, in Scandiam, inde in Cimbricam Chersonesum trajecerunt; quod convenientius vocabulum gentis Cimbricæ auctori *Gomero*, & vicissim genitoris sui nomen retinenti populo aprari potuerit, quam à circumeundi & circumquaque palandū studio, non perspicio. Quæ namque gens una majorem terrarum circuitum confecerit, haud facile legendo didicisse quenquam arbitror: id quod apertè ac diligenter explanat *Iosephus* Antiquitatum Judaicarum accuratus scriptor, qui *Gomeri* posteros ex Armenia profectos ad Tanain usque amnem excurrisse, inde per Europam universam extremis Gadibus tenus terras omnes multitudine inundasse scribit. Clarissimè verò propagandi & conficiendi cursus sui studium ea in gente *Plutarchus* in vita *Marii* explicavit, cujus verborum sententiam solum appendam latinis auribus, ne citandis Græcis lectori fastidium pariam, chartasque odiosè prolixum onerem. Cimmbros (inquit) prædicant, quoties locose movent mutatis sedibus, non uno impetu aut assidue, sed quotlibet anno ubi tempestatis fover commoditas, profum semper tendendo, proximas quasque regiones bello aggredi, quumque varia inter illos populorum sint no-

mina, cōmuni appellatione *Celto-scythas* agmen suum vocare. Alii referunt Cimmericorum, quos ab antiquo græci cognoverunt, non magnam fuisse universitatem, sed exules potius quosdam, aut feditiosos à Scythis exactos, à Mæotide in Asiam transmisisse, ductore *Lygdami*: longè vero maximam & bellicosissimam gentis portionem in extrema maris Oceani ora confedissee, ac regionem opacam, nemorosam, & propter præcellas spissasque silvas ad Hercynium usque saltum pertingentes, Soli inaccessam colere. Haecenus ferè verba illius utcūque reddidi. Vnde verò Cimmbros Germanico crymo *Plutarchus*, aut Gallico *Festus Pompeius* latrones ac subfessores dici probare queant, non intelligo, nisi pro latronibus milites conductitios accipiamus, aut nisi videatur *Plutarchus* id retulisse ad peculiarem genti morem belligerandi, ut quæ clandestinis latronum more insultibus finitimos opprimeret: atq; ita memorat impetuoso illorum incursum percussam Italiam timuisse, quum gentem neque de nomine genitaliq; sede notam, repentina nubis instar suis cervicibus ingruere intellexisset. Haecenus *Iunius*. Jutia hæc in quatuor sedes Episcopales latissimè parentes divisa est, in *Ripensem*, quæ Ripæ, *Arhusensem* quæ Arhusii, *Vandalicam* quæ *Aalburgi*, *Viburgensem* quæ *Viburgi* consistit. *Ripensis* diocesis, Præfecturas triginta, civitates septem & regias arces decem habet. *Koldingæ*, regina *Dorothea Christiana* tertia ^{Vici & Cpsd.} vidua, scholam suis sumptibus instruxit. *Arhusiensis*, Præfecturas 31, civitates septem, & arces quinque habet. *Arhusium*, sive *Arhusia*, emporium est celebre, ob portum, quem ingens illud Promontorium Hellenis efficit, quod ab arce regia *Kalloe*, per ditionem *Mols*, usque ad altissimum montem, *Ellemansbergh*, ad duo miliaria protenditur, & tam suo, quam insularum aliquot obiectu,

obiectu, celi insularum *Hilgenes* & *Celis*, Præfectus ejus nomen *land*, & *Maria* terra & sedem nam habent numenta *Hertzholm* sendæ altitudo, quas *land* & *Oxonia* nomine *T* primus coea sunt *indum*. *Morfan* & arcem *u* *Agora*. *VV* tates tres & nerale *con* *pietissim* *judicandis* *inquitæ* *f* *suis* *paullu* *verla* *Cim* & hæredit *causarum* *ulteria*, *fun* *liam* *penin* *Solis* *ortu* *pericula* *na* *lyrtibus* *lo*

objectu, placidum nautis æquor efficit. Sub hac Diœ-
 celi insulæ sunt *Samsø*, *Hielm*, *Tuen*, *Hiarnoe*, *Gerno* forte,
Hilgenes & aliæ plures. *Vandalica* quæ & *Burglavensis* diœ-
 celis, Præfecturas tredecim & civitates sex habet. Par-
 tes ejus maximè illustres sunt *VVendssfel*, *Handhæret*, *Thy-*
land, & *Morsos*. *VVendssfel*, sive *Vensilia*, id est, *Vandalorum*
terra & *sedes*, Præfecturas sex, oppida tria, & arcem u-
 nam habet. Hic est mons *Alberg*, in quo gigantum mo-
 numenta conspiciuntur. Adjacent insulæ *Grysholm*,
Hertzholm, *Tyddholm* & aliæ. In *Handhæret* est rupes vi-
 sendæ altitudinis, *Skarringklint* dicta, & in orisejus syr-
 tes, quas *Sandores* & *Braccas* vocant. Er sub sunt insulæ *O-*
land & *Oxeholm*. Præfecturas quatuor, oppidum unum
 nomine *Thystad*, ubi *Christianus III.* scholam juventuti
 primus condidit, & arcem unam *Orummam* habet. Sub
 ea sunt insulæ *Hansholm*, *Ostholm*, *Legen*, *Cisland*, *Egholm*, *Bo-*
dum. *Morsæ*, Præfecturas tres, unicam civitatem *Nicopim*,
 & arcem unicam *Lundssod* habet. Insula ei adjacet una,
Ageros. *VViburgensis* diœcelis Præfecturas sedecim, civi-
 tates tres & totidem arces complectitur. *Viburgi* ge-
 nerale concilium triumvirorum nobilissimorum & sa-
 pientissimorum, de causis civilibus cognoscendis & di-
 judicandis, toto ferè anni spatio continuatur, nisi ubi
 inquietæ functionis molestiis defatigati, se in prædiis
 suis paullulum recreant & vires recolligunt. Huc uni-
 versæ Cimbricæ Chersonesi casus, querelæ de finibus
 & hæreditatum controversiæ, omnesque capitalium
 causarum animadversiones, cujusmodi sunt cædes, ad-
 ulteria, furta & veneficii crimina, deferuntur. Ad *VVens-*
liam peninsulam, ubi in conum desinens, paullatim se ad
 Solis ortum æstivum inflectit, est ille Iutiæ angulus, ob
 pericula nautis adeo formidabilis. Nam ingens dor sum
 syrtibus longissimè se in mare protendit, ut, qui tuto

& citra periculi metum esse volunt, non propius duo-
 bus milliariibus ad littus accedant. Tale est omne Iutiæ
 littus occidentale, ut qui in Norvvegiam, vel ex Occa-
 no in orientem navigare intendunt, longo circuitu Iu-
 tiam evitare cogantur. Sunt tamen quatuor omnino
 montes in hoc littore, ex quibus nautæ habent suas ob-
 servationes & indicia. Incolæ hujus tractus piscaturam
 exercent. Cum autem portum, & fidam navibus statio-
 nem non habeant, naves suas ex alto venientes, convo-
 catis in subsidium sociis & vicinis, ex mari in littus per-
 trahunt, usque eo, quo fluctus maris transcendere, eas-
 que levando, tendendoque, lædere minimè possint.
 Copiosissima hic in mari variorum piscium, atque in-
 primis alecum captura. His expositis non alienum duxi
 coronidis loco adjicere, quod incolæ harum regionum
 septentrionalium fuerint & adhuc sint frigidi & siccī,
 proceræ stature, faciei pulchræ, boni coloris, jucundi,
 læti, suspiciosi, callidi, ac in negotiis providi, sani, super-
 bi, amantes suorum, multum comedant ac bibant, be-
 ne concoquant, ideoque diu vivant, sanguine abun-
 dent, mores severos habeant, & propter cordis calo-
 rem, sint pugnaces & rixosi, ament pericula, venatio-
 nes & peregrinationes, suarum opinionum sint defen-
 sores, nihilominus justitiæ memores, in omnibus lin-
 guis addiscendis adprimè dociles, musarum amantes,
 & pacta & contractus sanctè observent, multos habe-
 ant liberos, & quod sæminæ ipsorum difficulter pa-
 riant, sintque formosæ & in administratione rei fami-
 liaris tenaces & prudentes: ex catharro autem, morbo
 regio, angina, pleuricide, fistulis, aqua intercere vel
 phthisi plerumque moriantur. *Achilles Gassarus* testatur
 hæc inventa fuisse à monacho tormenta bellica.

Commodi
141.

Mares.

Vlor &
Cpda.

Mare.

Ducatus
Slesvicen-
sis.

Imperium
majorem

Oppida.

Hec de Lutia septentrionali; sequitur *Meridionalis*, quae veteribus, quod à reliqua Germania per Albim fluviam ad boream divulsã sit, atque interclusa, *Nordalbingia* est dicta. Ea duos ducatus Slesvicensem & Holfatiz complectitur, de quibus ordine nobis est dicendum. Ducatus Slesvicensis à metropoli & per vetusto emporio Slesvico non habet. Olim hæc regio *Ducatus Lutia* dicebatur, à *Valdemaro Abeli* regis Daniz pronepo primus accepit ab *Erico* rege circa annum 1280. Ex quo auctore regum ac ducum stirpe masculã, & ducatu Slesvicensi eum regno in unum redintegrato ac consolidato, *Margarita* trium regnorum regina Ducatum Slesvicensem permisit *Gerardo* comiti Holfatiz, hac conditione, ut à rege Daniz collatum beneficium recognosceret. Cæterum civitates Ducatus Slesvicensi subiectæ quia iisdem cum Danis gaudent privilegiis, eodem quoque jure cum iis utuntur. Subditi à sententiis Magistratuum cujusunque loci ad principes ac eorum Senatores possunt provocare & non ultra, ut privilegiis cautum est. Generalis autem gubernatio horum Ducatum regi Daniz ac duci Holfatiz incumbit, & per vires ab uno ad alium transfertur. Proinde cum ad Regem devolvitur, regis suæ majestatis nomine per vicarium regis administratur. Præcipuum hujus Ducatus oppidum *Slesvicum* vulgo *Schlesvick*, Germanicæ originis nomenclationem habet, ob situm, quem ad Sliam, in maris Balthici sinu obrinet. *VVick* enim & oppidum, & incurvum maris recessum, sive sinum, & vicum etiam priscais Saxonibus sonat. Quemadmodum *Becanus*, in

sulis Gotodanicis observavit. *Cragius* & qui Saxonum conscribere historias, aliam Slesvico appellationem attribuant, quam etiamnum apud Danos & Frisos usque retinere videtur. Hi enim suã linguã hoc oppidum *Heidebus* vel *Heideba* nuncupant, eo quod à quadam Daniz regina, cui *Heiba* nomen, dicant primitus esse conditum. Est autem peropportuno ad negotiationem sinu portum habens ad exercenda commercia commodissimum. Non procul ab hoc oppido *Gotorpiæ* arx sita est. *Telonium* hic celebre, ubi competum, ferilibus annis ex Dania 50000 boum in Germaniam abacta vestigal solvisse. Est in hoc ducatu *Flotbergum* oppidum celebre; hoc inter montes excelsos littori maris orientalis adjacet, in quod ejus portus se extendit, tanta commoditate, profunditate & securitate, ut singuli fere cives ex domibus suis naves mercibus implere, & easdem rursus exonerare possint. Sunt & *Husnum*, *Haderisledia*. Habet unum hic Ducatus Episcopatum Slesvicensem: capitula duo, monasteria tria: castra tam principum, quam nobilium varia. Ordo autem Senatorum, cujus jam aliquoties facta mentio, plerumque constat numero xxxiii personarum equestris ordinis, quibus adhibetur generalis Cancellarius, nec non nomine unusquisque principis duo juris doctores.

Holfatia Ducatus.

Holfatiam à silvarum saluumque frequentia, quibus commune cum lignis nomen in lingua indigena est, (nam & silvam & lignum promiscue *Hols* Cimbrici ac Germani inferiores dicunt) nomẽ obtinere arbitratur.

Est

Est enim regio silvis saltibusque frequentissima. Nec defunt, qui à cavo lapide etymon vocis advocent, quod duces Holfatiæ, comites à cavo lapide prius dicti sint. Terminos habet ab ortu Bilenam fluvium; ab occafu Storam, ab aultro Albim: à feptentrione verò Eideram. Regio ipfa nemorofa ac faltribus occupata, unde lignorum affatim, ut plus illis lignorum pereat, quam Frifius fuppeterè poffit, cum nihilominus focos largiffime intruant ipfi. Verum cum filvarum apud eos finis non fit, quercus tamen vix gignit robustas, fed fagis plena omnia, quarum fructu porci faginantur, majori quã dici queat numero. Ager plerumque fingulis trienniiis, mutatis vicibus, pifcationem uberem, ac frugum divitem præbet mellefem. Tribus enim annis colitur, feritur, metiturque arvum, tribus deinde annis stagna admittuntur, ut pifces depafcantur gramina ac pinguis quædam adducatur materies agrum fertilem reddens. Vineta non fert, nec oliveta hic locus. Ferarum frequens eft venatio: equorumque magnum hæc regio producit numerum. *Holfatia* divifa eft in partes quatuor, in *Dithmarfiam*, *Holfatiam*, *Stormariam*, & *VVagriam*. Hæ fuerunt olim Comitatus, & poftea à *Frederico* imperatore III, *Chriftierno* I. id petente, erecti funt in Ducatum, qui jam facro Romano Imperio 40 equites ac 80 pedites alero teneret. *Dithmarfia* autem primò in libertate cõftituta fuerat per aliquot centum annos, quæ efsi à *Frederico* Imperatore, *Chriftierno* I in feudum conceffa, tamen eo tempore nondum fubacta fuit. Filii quidem ipfius rex *Ioannes* & dux *Fredericus* anno Domini 1500, expeditionem in illam fufceperunt, fed iftorum exercitu fufo libertatem fuam *Dithmarfi* defenderunt, donec tantem à nepotibus *Chriftierni* I, duce *Ioanne* &

Soli quæ
litæ.Anima
hinc va
rietat.Imperium
majorem.

Adolpho, ac *Friderico* II rege Daniæ funt victi ac fuperati anno Domini 1559. In *Holfatia* urbes hæ, *Segeberga* in *Wagria* *Holfatiæ* regione, quarto à *Lubeca* milliari. *Itzohoa* fitu locique natura, navigationeque præftans oppidum, *Stora* à cingitur pifcolo & navigabili flumine, quod in intrima *Holfatia* ortum aliquot oppida & nobilem illam *Ranzovianam* domum *Bredenbergam* alluit, poftæq; fe in *Albim* exonerat. *Chilonium* vulgo *Kile* vetus eft oppidum, portumque habet capacem, in quem ex *Germania*, *Livonia*, *Dania*, & *Suecia* magno *Holfatiorum* quæftu merces deferuntur. Sunt in eodem *Holfatiæ* tractu *Crempa* & *Reinboldsburgum*: illi nomen eft à fluvio præterlabente, huic à conditore. Sunt & *Meldorpia*, *Heimick* & *Tellmeff* in *Dithmarfia*, & *Stormariæ* metropolis *Hamburgum* emporiũ nobile ad *Albim*, quod poft multas calamitates bellicas à *Carolo* reftauratũ eft, & tempore *Henrici* IV Imperatoris muris cingi, portisque tribus, & turribus duodecim ornari cœpit. In hac urbe vixit feptultus; eft *Albertus Crantzius*, hiftoricus neque indifertus, neque mendax. Paludibus frequens regio, in primis vero *Dithmarfia*, quæ paludum beneficio innixa femper obfequium Daniæ regum refpuit, fuperioribus annis jugum admittere coacta. Fluviorum qui hanc regionem irrigant, nominatiffimus eft *Egidora* vel *Eidera*; funt & alii, quorum plerique rivuli potius quam iufti fluvii dicendi. Cæterum mare *Balthicum*, qua parte *Holfatiam* & *Slevicum* Ducatus alluit, certos habet & jucundos finus: ifthmos *Græci* nuncupant: in quos magno accolarum commodo erumpit, & tutos negotiatoribus navibusq; marinis fluctibus defatigatis præbet recessus. Pifcatum etiam uberem & maxime falmonum alicubi fubminiftrat. Regio plana eft, quæ raris ex-

Soli quæ
litæ.
tollitur

Vrbes.

Silia.

Sma
tes.

Lacu.

Fluvium.

Mare
compre
hendi.Leges &
hiftræ.

tollitur
bet, is m
orname
vie dec
Hambu
quã pr
radices o
tes, qui
Dithmar
vadis, ac
viros tot
appella
actis aut
gulis pr
una cum
centiatu
cipibus,
præfes ex
regiã ple
verò ex p
ditis tam
& Senato
Holfaten
pium, qu
jus comm
Ranzovio
quondam
Korffernio,
& præne
Holfati
fucosum,
nera. Ali
ria ac liber

rollitur montibus, & quæ in tres duos præcipuum ethi-
bet, is minime rarus, sicut est per juncundo, & belli rogarq;
ornamentis quibus à nobilissimo viro *Henrico Ramzovia*
decoratur, admodum celebris, inter Lubecam &
Hamburgum urbes nobiles. Arcem tam antiquitate,
quam primo conditore illustrem sibi impostam, & ad
radices oppidum adjunctum habet. *Silva* hic frequen-
tes, quibus penè tota implicita ac referta, in primis
Dithmaria. In his *Bochels, Barghols, Alverdorpenhols, Resen-
valls*, ac complures alia. Habuerunt autem Holsati 48
viros totius terræ Præsides, ad hos ex singulis parochiis
appellati, adolvebatur. Hi iudicium exercebant. Sub-
actis autem illis cum jam divisi sint in duas partes, in sin-
gulis præcipui eliguntur ex incolis ejus terræ viri xii
una cum præfecto, qui plerumque est doctor sive li-
centiatus juris. Hi omnes honesta habent salaria à Prin-
cipibus, additurque illis scriba, nec non inspektor sive
præsides ex nobilitate Holsatica. Horum alter ex parte
regiæ plerumque est Præfectus Steinbürgensis, alter
verò ex parte Ducis, est Præfectus Gottorpiensis. Sub-
ditis tamen libera conceditur appellatio ad Principes
& Senatores utriusque Ducatus, tam Slesvicensis, quam
Holsatensis, sed non ulterius. Habuerunt antea jus scrip-
tum, quod paululum jam mutatum est, & secundum
jus commune reformatum, compilatumque ab *Henrico
Ramzovio* Vicario Regio, *Sigefrido Ramzovio*, domino
quondam in Niehhus, *D. Adamo Traxigero* & *D. Erasmo
Kirflemio*, secundum quod jus omnes causæ deciduntur
& pœnz delictorum irrogantur.

Holsatia habet quatuor ordines, nobilium, ecclesia-
sticorum, civium & rusticorum, quorum duo sunt ge-
nera. Aliqui enim possident bona propria, heredita-
ria ac libera. Alii verò bona conducticia censu aliisque

exactionibus & servitiis obnoxia. Nobiles habent arces
ac prædia sua cum pleno dominio majore ac minore,
cum venationibus, piscationibus & aucupis, quæ maxi-
ma ex parte sunt allodialia & hereditaria. Nonnulla
sunt feudalia tam masculina, quam feminina. Familias
non habet ultra 24, quarum nomina in Holsatica cho-
rographia retentur, ex qua excerpti possunt, sed in
singulis multi ex eadem stirpe progeniti existunt, ut
Rantzoviorum ferè hoc tempore sunt centum & quin-
quaginta castra, ac varias possessiones obtinent. Inve-
niuntur etiam *Alesfeldiorum* & *Poppelsbierum* ferè toti-
dem. Habet Holsatia Episcopatum unum, videlicet *Lub-
becensis*. Hamburgensis enim Episcopatus Bremensis
subiectus est. Nobilium lites dijudicantur à Senatu Du-
catuum, iudicio præsidentibus plerumque Principibus,
ut privilegium ipsorum cautum est. Ab ordine Senatorio
interposita idonea cautione appellare licet ad Camera
Imperialè. Cives gaudent propriis iudiciis ac utun-
tur jure Romano sive etiam Lubecensi. Subditi à sen-
tentis quas Senatus civitarum tulit, appellare possunt
ad quatuor civitates iudicio peculiari exercendo desti-
natas. Ab his permittitur ipsis appellatio ad Principes
& Senatores Holsatiz, ac ulterius etiam ad iudicium
Cameræ Imperialis, ita tamen ut cautio idonea præce-
dat. Rusticorum causæ ventilantur per eorum causidicos
subi dio in patentibus campis. Adsumque ejusdem
loci viri nobiles una cum Præfectis ac duobus assessori-
bus, veluti testibus. Ibi in medium prodeunt, qui cor tra
alios litem se habere existimant, auditisque & cognitis
partis utriusque actionibus defensionibusque, conven-
tus universus rusticorum è consilio exire jubetur. Ex-
pensis ibi diligenter controversiis in confessum redeant,
vocatisque litigatoribus de jure pronuntiant.

Fioniam cum circumjacentibus Insulis continens.

HÆc promethodi ratione de Ducatu Slesvicensi & Holfaria sint satis: succedit *Fionia* cum insulis circumjacentibus. *Fionia* vulgo *Fynnen*, primum locum inter cæteras in sinu Codano insulas à *Zelandia* tenet. Nomen habet à pulchritudine. Est enim tam formæ quam situs amœnitate conspicua. Tam modico autem interfluente freto, *Middelfar Sund* dicto, à continente *Lütia* avulsa est, ut cohesisse videatur. Hæc sicut ab occasu *Lutiam*, ita ab ortu *Zelandiam* prospicit, ac mediū *Daniæ* locum obtinere putatur; ab extimæ remotiōnis limite pari spatio intercedit. Habet in longitudine milliaria duodecim: & in latitudine quatuor. Terra (ut Mare piscosissimum taceam) est uberi glebâ & colono admodum grata. Copioso enim frumentorum proventu ita abundat, ut ad remotissimas regiones, ea quotannis passim emittat, præsertim siliginem & hordeum. Ac cum ager iste multis dōribus, & cerealibus bonis aded sit fecundus, nunquam tamen stercoreatur. Unde ante civitates multum fertoris esse objectos pecorum firmos, qui ibi nulli usui sunt, scribit *Munsterus*. Tot etiam regio hæc boum armentis abundat, tam secunda vacarum atque equorum mater ac nutritrix est, ut numerosos boum & equorum greges Germanis annuatim suppeditet. Nec desunt, ob multas per totam insulam silvas, cervorum, capreolorum, leporum atque vulpium venationes. In ejus quasi medietate metropolis est *Ottonia*, vel *Ottonium*, vulgo *Ottenſebe*, urbs Episcopalis ab *Ottone primo*, multorum testimoniis ædificata, circa ea tempora, quando *Heraldum* regem ad fidem Christianam suscipiendam impulisset. Urbs hæc emporum

est insulæ non vulgare, in quo circa festum Epiphaniæ insulanorum ac præcipue nobilium frequens conventus, sicut *Kilonii* in *Holfaria*, celebrari solet. Discreta est autem *Fionia* in præfecturas viginti quatuor, civitates sexdecim & arcus regias sex. Reliquæ autem civitates circum *Ottoniam* veluti centrum æquali propè distantia, in maris littore ita sunt conditæ, ut portuum, situsque oportunitate, negotiationes suas, non solum in mari *Balthico*, verum etiam per *Sueciam*, *Norvegiam*, *Russiam*, *Belgium* atque *Germaniam* longè latèque exercere soleant. Inter eas sunt *Niburch*, *Stenburch*, *Faborch*, *Affens*, *Bogens*, *Middelfars*, *Kettemynde*. Arces regias præcipue *Nenburgam*, *Hagenschovv*, *Hinsgagel*, *Escheburg*, & curia *Rugard*. Pagi hæc complures, & nobilium prædia non pauca. Est enim hæc insula ob cæli amœnitatem, & jugera fructuosa, nobilibus viris gratissima. Mare incredibilem piscium fecundam & copiam subministrat: ac sinus omnis tantæ piscium frequentia repleti consuevit, ut interdum impacta navigia vix remigii conamen eripiant, nec jam præda artis instrumento, sed simplici manus officio capiatur. Qui littora inhabitant, præter agriculturam, piscationibus etiam incumbunt, unde non contemnenda rei domesticæ compendia sibi comparant. Sunt etiam quædam in hac insula loca, bellicis præliis nostrâ memoriâ nobilitata. Est enim mons quidam *Ossenberg* non procul ab arcè *Hagenschovv*, in quo regis *Christiani tertii* auspicio *Joannes Rantzovius* eques auratus dux belli, ingenti prælio devicit *Christophorum* comitem *Oldenburgensem*, anno Christi M D XXX, die XI Junii: quo in conflictu duo comites, alter *Hagensis*, alter *Teklenburgen*.

Fionia.

Se's fertilitas.

Animantium va-rietat.

viti.

IUTIA

Selling

Helm

Dorb

Weßburg

Hals

Hagburch

Haderslev

Wendburg

Wiburg

Hogberg

ARS

FIONIA

93

aniz
 ven-
 creta
 , ci-
 utem
 pro-
 pot-
 non
 am,
 iniam
 burch,
 mynde.
 Hinf-
 lures,
 ula ob
 is vitis
 & co-
 n fre-
 navi-
 trisin-
 Qui
 onibus
 dome-
 zdam
 ia no-
 procul
 aufpi-
 ingen-
 enbur-
 quo in
 ekle-
 urgen.

Mari
 commedi-
 12.
 Momi.

burgensis interempti sunt, quorum cadauera postea loco pugnae effusa, Ottonium delata, & in templo *Canuti* sunt sepulta. Circa idem etiam tempus in monte Fauscheburg, qui i milliaris intervallo distat ab oppido Ascens, aliquot rusticorum millia caesa sunt atque profligata. Multis praeterea silvis ornatur haec insula, in quibus ferarum magna copia. In urbe Ottonio duo sunt templa insignia, unum *Canuto*, alterum *Francisco* consecratum. In hoc *Ioannes* rex anno Christi M D XIII & filius ejus *Christiernus*, cum in exilio & captivitate annos xxxvii consumpsissent, anno M D LIX sepulti sunt: circa illud, forum est valde amplum & spaciosum, in quo rex Daniae cum ducibus *Holfatiae* & *Slesvici* antiquum foedus anno M D LXXX renovavit. Ferunt etiam Ottonii matrem regis *Christiani secundi*, mirabile & artificiosissimum opus, ingeniosam sculpsuram in ligno formatum, super altare quoddam apud minoritas collocasse, cuius simile in Europa non invenitur. Ex hac insula, ab oppido Ascens, in Iutiam duo sunt millia. Ex Niburgo in Zelandiam quatuor millia per mare Balthicum trajectus, alioqui admodum periculosus, praesertim mari procellis exagitato. Nam cum Orientalis pelagi unda, ex tot fluminibus jugiter illabentibus aucta, inter tam multas insulas exitum quaerens, in modum torrentis, velocissimo cursu protrudatur, facile contingit, ut ventis a diversa parte obstantibus, fluctus in immensum atrollatur, naucaeque undarum ambiguis vorticibus, periculosè implicentur, unde multi in hoc trajectu absorpti feruntur. Atque haec de *Fionia*, nunc ad alias insulas transeamus. Sub *Fionia* continentur insulae nonaginta ad meridiem sitae, pleraeque habitabiles, quarum illustriores contra Vandalicas civitates; objectae haec sunt: *Langelandia*, *Lavvlandia*, *Falstria*,

Sila.

Opera publica.

Aria, *Alsa*, *Tosinga*, *Aroe*. *Langelandia* vulgo *Langeland*, *Langelandia* septem Germanica in longitudine habet. In hac oppidum est *Rudkopinga* dictum, & *Traneke* arx regia, suntque in ea complures pagi, parociae & procerum aedes. *Lavvlandia*, freta *Gronesund* a *Zelandia*, & exigua maris trajectu a *Falstria* separata. Haec frumenti & avelanarum nucum est adeo ferax, ut naveis eis onustae plures in provincias deferantur. Oppida habet quinque, quae sunt *Nisfadri*, *Nasco*, *Tograp*, *Rovus* & *Maribus*: praeterea arces aliquot regias, procerum aedes, parocias & pagos multos. *Falstria*, longa est quatuor millia Germanicorum, ac civitates habet *Stubecopen* & *Nicopen*, quae Daniae Neapolis ob amoenitatem, ac praestantiam dicitur. Ex hac insula juxta Regis praedium, frequens in Germaniam trajectus, qui septem est milliaria ad *Warnemundam*. Plurimum frumenti annuo proventu vicinis locis suppeditat. *Aria* sesquimillia ab *Elisia* distans, silvis con- vestita, ac proinde gratos venatoribus praebet recessus: tres habet parocias & aliquot nobilium curias, cum oppido & arce *Koping*. Cum *Elisia*, ad Ducatum *Slesvicensem* spectat, Ducique parer. *Elisia* sive *Alsa*, vulgo *Elisa*. *Alsen*, mediocri magnitudinis insula: nam quatuor millia in longitudinem, duo in latitudinem patens, non magno intervallo à Ducatu *Slesvicensi* separata, marium recessum, ac sinum *Flensburgensem*, die *Flensburger Wick*, respiciens, à primis Anglorum sedibus eodem sinu determinatur. Monet nos *Ranzovianum Museum*, Romanos, insulares hosce *Elisos* nuncupasse. Quae admodum & eos, qui proximam colunt insulam, *Arios*. Quam eandem hoc tempore appellationem retinent. *Ptolemaeus* perhibet, *Anglos* antiquissimos esse terrarum septentrionis ad Oceanum incolae. Quibus *Tacitus* conjungit *Elisos*, *Arios* & *Monimos*. Quorum jam quoque

Oppida.

Falstria.

Aria.

Sila.

Tosinga.

Aria.

Haena.

quoque
Oppidum
dem no
Helle, G
tres, una
Saltuos
venatio
cium qu
sua com
sive Tosi
Fionia
habens,
ad Rasan
vicentis
Ortense
mor est
Endela, E
da, Rorok
sibus di
nquam
mo Reg
rotidis
gum dicit
boratis n
leberim
Hujus in
Poli quic
obinet,
autem in
bet, ped
manica n

quoque nomina, iis locis in usu sunt *Alfen, Arr, Moen*.
 Oppidum in Alfen sive Elfia est *Sunderburgum*, & ejus-
 dem nominis castrum, cum aliis *Norborch, Osterholm, die*
Holle, Gammelgard. Partes has populosas decem &
 tres, unde aliquot armatorum millia subito dare potest.
 Saluosa est, quare cervorum & varii generis ferarum
 venationem prebet. Quemadmodum & marinos dul-
 ciumque aquarum pisces, atque siliiginem. Et quia pas-
 sum compacta, tri pecuarie fovendæ idonea. *Tafinga*
 sive *Tafinge*, inter multas alias insulas, prope oppidum
 Fionie *Sermiorburgum*, præcipua, milliare in longitudine
 habens, in qua præter aliquot parvas, curia est *Kestrop*,
 ad *Rafentropus* & *Ranevorsus* spectans. *Aroe*, in aditu Sles-
 vicensis Ducatus sita, ubi in Fioniam per Arlensem sive
 Orensem anuum, ad oppidum Ascens, trajicitur. Qua-
 tuor est distinctis habitata pagis. Sunt & insulæ *Ramsø*,
Fudele, Ebels, Fuvø, Bøke, Brando, Torø, Aggerin, Hellen, Lor-
de, Pindholm, &c. Hæc de Fionia insulæque circumjacen-
 tibus dicta sufficiant. Quibus hoc loco potius quam
 nusquam descriptionem insulæ *Hæne* in celebri porth-
 mo Regni Danie quem vulgò *Oresund* vocant, sitæ, co-
 rrosidit quasi loco liber adjicere: in qua arx *Franibur-*
gum dicta, quamplurimis, variâ exactâque ratione, elab-
 oratis machinis Astronomicis referta, fundatore ce-
 leberissimo Astronomo, vito nobili D. *Tychone Braheo*.
 Hujus insule medium ubi arx ipsa consistit, elevationem
 Poli quinquaginta quinque graduum, & 55 minorum
 obtinet, & ab occasu remouetur partibus 37 serè. Habet
 autem in circuitu 9160 passus majores, quorum quili-
 bet pedum assumitur, unde duo quasi milliaria Ger-
 manica mediocrità in ambitu adæquat. Quæ, cum in ce-

leberissimo totius Regni freto, per quod quamplurimæ
 naves ab orientali in occidentale mare, & vice versa ju-
 cundo prospectu transeunt, constituitur, quædam etiâ
 hujus Regni præcipua oppida in propinquo circuitu
 prospicit. In Zelandia Hafniam versus libonorum tri-
 bus milliariibus distantem, *Helsingoram*, ubi naves præ-
 tereuntes solvunt vectigalia, & arcem *Croneburgum*
 versus circium duobus milliariibus. Totidem etiâ *Hel-*
sinburgum in septentrionem, idque in Scaniæ littore
 distat, in quo etiam *Landiskronia*, unico sale milliari
 distita. Versus eorum parer *Lunda*, quæ licet maritima
 non sit, tamen hinc spectatur versus meseurum distan-
 tiâ 4 milliarium. *Malmogia* verò hypophœnicè respi-
 cit, remota milliariibus quinis. Licet vero non admo-
 dum magna sit, nulla tamen ejus pars ociosa & sterilis
 existit, estque ferax frugum, & jumentis abundat; alit
 damas, lepores, cuniculos & perdices magna copia, ac
 piscaturæ apprimè oportuna est. Silvulam habet ex ca-
 ryllis, ubi nulla nucum vermiculis unquam infecta visa
 est, ut neque glires hæc terra patitur. Olim quatuor ar-
 cibus insignis erat, quarum nomina adhuc recensentur:
Synderburga, quæ versus meridionale litus sita erat,
 quemadmodum *Norburga* oppositas partes circa bore-
 am obtinebat. *Karhœidia* verò ortum hyemalem, veluti
Hæmera ætivum respiciebat. Harum quatuor arcium
 fundamenta adhuc conspiciuntur, sed rudera nulla sunt
 residua. Licet verò insula hæc admodum altè inter ma-
 rinam falsedinem exurgat, rivulos tamen & fontes a-
 quæ dulcis non paucos habet. Estque inter alios fons,
 qui nulla unquam hiberni frigoris vehementiâ conge-
 latur, quod alias in his Regionibus est rarissimum.

Soli ferri-
litæ.Anima-
lium va-
rietat.

BORUSSIA SIVE PRUSSIA.

110

Rego.

BORUSSIAM ultimæ Germaniæ oram à Borussii populis nomen obtinere, *Erasmus Stella* author est. Hi, teste *Ptolemaeo*, ad Riphæos montes, ubi in septentrionem fusius excurrunt, nec longè quâ Tanais ex eis erumpit, confederant: & sedium suarum pertasi, validâ manu, se in hæc loca effudere, & à suo nomine Borussiam totam regionem dixerè, quæ nunc unâ literâ extrita & altera mollius expressa, *Prussia* dicitur. Borussia à *Vistula* amne, quem ad occidentem terminum habet, incipiens, sicut quemque maris Balthici qui septentrionale ejus latus ambit, percurrens, ad ortum *Alanos* habet, ad meridiem *Hamaxobios*. Aëre fruitur amœno, sed frigidiore. Regio omnis est fecundissima, & finitimis provinciis longe beatior: ager frumenti feracissimus, quod *Polonicum* & *Lithuanicum* bonitate excellit. Abundat melle & apibus æque ut ceteræ regiones septentrionales. Est in ea quoque pecorum ingens vis, multa ac copiosa venatio. Ingentes enim vastæque silvæ multa ferarum genera alunt. Quæ præter urfos, apros, cervos, quibus abundant; proferunt uros excellenti vi & velocitate, vulgo *Bubalos* vocant. Gignunt & bizontes jubatos, è boum silvestrium genere. Equos etiam silvestres, quorum carne incolæ vescuntur. Gignunt & alces quos vulgo *Elandes* vocant: ac ichides vulgo martes. Usque ad tempora *Friderici II* Imperatoris plerique borussi idololatæ fuerunt, quo imperante anno *MCCXV* crucigeri ordinis teutonici eos vicere, religionemque christianam docuere. Postea provinciæ & civitates Borussiarum anno *MCCCIX* crucigerorum moti avaritiâ & ferociâ, ad *Casimirum* Poloniæ regem defecerunt. Post annos triginta octo repetita defectione *Maricburgum* cum aliis castellis & urbibus regi

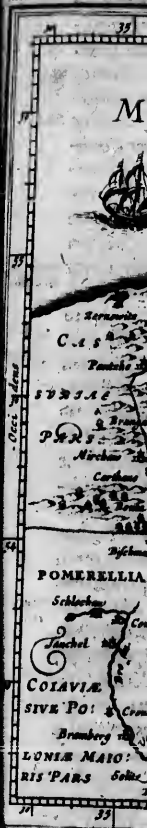
Calum.

Solum.

Animalem uel vicia.

Imperium majorem.

vendiderunt 476000 florenis. Quum autem *Maria*: ni obedientiam Regi recularent, tandem utrimque vario Marte dimicatum est, donec univèrsus tractus *Alberto* Brandeburgico ultimo crucigerorum magistro cessit, qui etiam *Cracoviæ* à *Sigismundo* Poloniæ rege princeps secularis & eques auratus factus est. Divisam autem fuisse Borussiam tradunt in duodecim Ducatus à *Veneduso* principe, quorum nomina hæc: *Sudavia, Sambia, Natangia, Nadrovia, Slavonia, Bartonia, Galinda, VVarmia, Hogelandia, Culmigeria, Pomesania & Michlovia. Sudavia*, prorsus à crucigeris ita vastata est, ut ex nobili Ducatu hodie vix septem pagi, & quidem viles, in Luptaviensi territorio supersint. In *Sambia* sunt Urbium nomina. civitates plures, *Lebenicht*, exstructa an. *MCCCLVI*: *Knyback* an. *MCCCLXXX*: *Regius Mons* *MCCCLX*. *Fischusia* anno *MCCCLXIX*: *Lechstet* an. *MCCCLXXXIX*. *Mulmelburgia* an. *MCCCLXXIX*. In *Natangia*, civitates sunt *Valdonia, Girania, Centia, Creneburga, Heiligenbeil, Fridlandia, Schippenbeilia, Brandenburga*. In *Nadrovia* vix aliquot casæ & tuguriola supersunt: cetera vastata sunt. In *Slavonia* sūt *Ragneta, Tissa, Renū, Liccovia, Salavia, Labia, Tapia, Vintburgia, Christaderder, Baytia, Cestia, Norbeitia, Vensdorf, Angenburgia & Dringorsfordia*. In *Bartonia* sunt *Nordenburga, Iobansburga, Iurgburga, Inseburga, Richtender, Bartonia & Rhonum*. In *Galindia* sunt *Orteleburgum, Kassenburgum, Noyburgum, Passenhumia, Dreschlovia, Lucia & Luzenburgia*. In *VVarmia* sunt *Ressel, Strebürg, Bischoffstein, VVarzenburg, Allansfeyn, Melsatia, Helfbergia, VVermeditum & Gustadia*. In *Hogelandia* sunt *Brandenburgum, Tolkiemis, Munhusia, Scorovia* & omnium maxima *Elbinga*, in littore maris exstructa, splendidis civium opibus & mercatorum frequentia celebris. In *Culmigeria* sunt, *Torunia* nobile emporiū exstructum ad *Vistu-*

BORUSSIA SIVE PRUSSIA.

aria:
 que
 sus
 agi-
 oriz
 Di-
 ecim
 hæc:
 tonia,
 ia &
 est, ut
 m vi-
 a sunt
 Urbium
 nomina.
 Kny-
 verno
 ia an-
 wania,
 nbeilia,
 iuriola
 a, Tilsa,
 aderder,
 angofor-
 gurgua,
 Galindia
 ubumia,
 at Resfel,
 ia, Helf-
 nt Bran-
 mniunum
 endidid
 oris. In
 tum ad
 Vistu-

Vistulam anno MCCCXXXV: patria magni illius N. Copernici. *Culmina, VVenslavia, Aldusia, Gaudantz, Gugelburga, Schonfa, Steiburga, Bartonia, Neumarcht, Rogosna, Papania, Friedeb, Lipno, Lesna, Golba, Luben, Radem, Bergelavia, Lantergorgia.* In *Pomesania* est *Marienburgum*, civitas ampla, destructa anno MCCCCII: *Menscha, Stum, Christburga, Priffmarc, Salsold, Mariner, Holand, Lubladia, Osterroda, Rosenburga, Marcnvörder, Garnesfa, Eulenfa Germanica, Lebmulia, Hombenfein, Schonenberga, Culenburga, Namburga, Salavia.* In *Milchlevis* omnia destructa & vastata sunt, præter unam *Strauburgam*. Regio omnibus importationibus exportationibusq; variarum mercium apta, propter frequentiam fluminum, sinuum, portuum. Fluvii præcipui sunt, *Vistula, Nemeni, Cronan, Nogas, Elbinga, Vufera, Passaria, Alla, Pregol, Ofse, Vrednice, Lica & Lavia.* In quibus, ut & in lacubus, dives piscatio. Mare etiam incre dibilem piscium fecuram & copiam subministrat. Porro in littoribus Borussie ad Mare Balthicum, Succinum colligitur, quod incolæ vocant *Barnstein* ab urédo, & *Augstein*, quod oculis proficit: præci electrum vocarunt, quoniam Sol vocitatus sit elector, respicientes nimirum ad fabulam *Phæthontis*. *Sirivus* in octavam *Eneida* dicit tria esse electri genera, unum ex arboribus quod succinum dicitur; aliud quod in terra invenitur: tertium quod sit de tribus partibus auri & una argenti. Latini succino dede runt nomen à succo, quod & *Solinus* indicat. *Plinius* scribit à Germanis appellari glessum à vitro, cui non dissimile est, quum utrumque sit pellucidum. Atque inde *Glessaria* ipsa regio à Romanis dicta. Ejus genera plura sunt. Candidi odor est præstantissimus; prætium initio vilius; sequuntur fulva & cerea. Fulvis major auctori-

Flavinus.

Marius
commodus
1411

tas & quidem tranflucenibus modico fulgore: imaginem enim igneam, nõ ignem inesse placet. Sunt in quibus decocti mellis lenitas probetur, quæ etiam ex eo mellea vocantur. Vin succini usque in multis. Attenti calefactum palat & solia arida strahit, ut magnes ferunt. Habet & *Borussia* silvas cardus, unde vis ingens lignorum, & ad navalem usum, & ad domesticum convchitur; teretumq; arborum ad malleo navium accommoda, quæ inde in remotissimas oras deferuntur: habent & silvæ præter id suas divitias, unde quasi sponte compendium non mediocre incolis provenit: apum scilicet, de quibus supra diximus, & ferarum. Dividitur hæc nostra etate in regiam & ducalem. *Polonia* rex, utramq; *Vistula* ripam, usque ad illius ostia hoc tempore immediate possidet. Insula quoque *Vistula* & *Nogato* conclusa, & omnia ad recentem sinum oppida & arcus *Elbinga, Tolkenis, Frarvenberga & Braunberga*, usq; ad *Passaria* ostium: & tota *VVarmiensis* diocesis ditio, ad meridiem ampla, & oppidis agrisq; cultissima, velicæ instar media in ducale *Borussia* pendens, in regis solius sunt potestate. Etsi autem hæc *Borussia* regi immediate subiecta, eodem cum *Polonia* regno continetur: tamen peculiare Consilium publicum, leges, judicia, (à quibus tamen ad Regem provocatio est) ærarii & belli gerendirationem habet. Consilarii hujus *Borussie* quatuordecim sunt. Duo Episcopi, *VVarmiensis* qui sedem suam habet in *Braunburg*, & *Culmiensis*. Tres Palatini, *Culmiensis, Marienburgensis & Pomeranicus*. Tres Castellani, *Culmiensis, Elbingensis & Gedanensis, Dantzick* vulgo; totidemq; Succamerarii, & tres primariæ civitates, *Torunia, Elbinga, Dantiscum*. Hi bis quotannis ad deliberationes & judicia conven-

Religio
berandi.Leges &
justitia.Strabo
111.

conveni
chaëlis,
uum reg
tinatu,
chovia sup
sa, & Pusa
forte, nisi
tres. Du
rum teuto
burgico co
conversa,
regis fide
Ejus princ
Consilii,
Polonia re
tur, à con
candum o
tur. Nobil
bentes, co
tatis, eam
rios regis
mittitur.
sita sunt vel
ad extranea
Judicium à
jurisconsult
constituunt
natis, prince
constitution
libertates, ju
ad preces sul
est Ordinih

BORUSSIA SIVE PRUSSIA.

113

conveniunt, mense maio Marienburg: ad Mi-
 chaëlis, Graudenti. Capitanei, seu præfeci arcium & redi-
 tum regionum octodecim sunt: *Marienburgicum*, & in Pala-
 tinatu, *Stuma, Gnyva, Moya, Stargardie*. In Pomeranico *Slo-
 chovia* supra Tucholam juxta Broflu. *Suezæ, Tuchole, Dernia-
 sa, & Pufsi* in Culmenensi, *Brednice, Graudenti, Radine, Riden*
 forte, nisi sit & *Radem, Colbe, Rogosne, Rogenhansen*, & alii
 tres. Ducalis autem Borussia olim fratrum crucigero-
 rum teutonici ordinis propria, sub *Alberto Branden-
 burgico* ordinis magistro in hæreditarium Ducatum
 conversa, & ab imperio Germanico avulsa, in Polonia
 regis fidem & clientelam anno M D X X V. concessit.
 Ejus princeps primum ac proximum regi locum, in
 Consiiliis, Comitibus & aliis Conventibus apud regem
 Poloniae tenet. Si lites inter regem & ducem exoriantur,
 à consiliariis regis juramento novo ad justè judi-
 candum obligatis, Marienburgi aut Elbingæ dirimuntur.
 Nobiles autem seu alii contra ducem actionem habentes,
 coram ducis vassallis à duce ad judicium deputatis,
 eam instituunt, à quibus provocatio ad consilia-
 rios regis & ducis Marienburgi constitutos libera per-
 mittitur. Cæterum unusquisque in judicium ubi bona
 sita sunt vel domicilium reus habet, vocari debet; nec
 ad extranea judicia trahi, aut à recto detineri potest.
 Judicium aulicum quinque originarii nobiles & tres
 jurisconsulti administrant. Judices in provinciis ita
 constituuntur, ut ex tribus à qualibet provincia nomi-
 natis, princeps unum eligat: qui secundum jus Culmen-
 se & constitutiones provinciarum judicet. Si contra privilegia,
 libertates, jura, aut consuetudines princeps faciat, nec
 ad preces subditorum factum suum emendat; liberum
 est Ordinibus provinciarum absque ulla rebellionis aut se-

ditionis culpa ad regem majestatis Poloniae patrocinium
 confugere, & vi factorum inter regem & ducem ini-
 torum, defensionem suorum privilegiorum ab eo pos-
 tulare. Sunt etiam in ducatu Borussiae duo Episcopi.
Sambiensis qui in Marienverder sedet, quibus jurisdictio
sanienfis qui in Marienverder sedet, quibus jurisdictio
 ecclesiastica integra & non impedita. De religione &
 ritibus veterum Borussiae mira narrat *Meletius* epi-
 stola 10 ad *Georgium Sabinum*. Coluerunt Dæmonia
 pro diis, atque etiam nunc multis in locis occultè col-
 unt. Immunda quæque animalia, ut serpentes, colu-
 bros perinde ac deorum famulos nuntiosque religiose
 venerati sunt, quos intra domos nutriebant, iisque ut
 diis penatibus litabant. Deos in silvis ac lucis habitare
 dixerunt; illis, victimis ibidem ut placarentur, immo-
 landum esse: ab his solem pluviasque expetendas. Feras
 omnes, alcem præcipuè, has silvas incolentes, ut Deo-
 rum servos venerandas esse senserunt, ideoque ab eis
 abstinendum. Solem & Lunam deos omnium primos
 crediderunt. Tonitrua ac fulmina ex consensu gentium
 adorabant; tempestates avertendas citandasque pre-
 cationibus dixerunt. Hirco in sacrificiis usi sunt, ob se-
 cundam animalis istius naturam. Præcellentes arbores,
 ut robora, quercus, deos inhabitare dixerunt. Quare
 nec ejusmodi arbores cædebant, sed religiose ut numi-
 num domos colebant. In eo numero & sambucum &
 plerasque alias habuere. Barbari & literarum rudes o-
 lim fuere, adeo ut nec credibile putarent, si quis diceret
 homines inter se posse aperire quæ sentiant & velint
 beneficio literarum. Sed de his satis, plura qui vult
 petat ex *Erasmi Stella* de Borussiae antiquitatibus libro
 secundo,

P

BORUSSIAM

magi-
 n qui-
 ex co-
 arum
 ens fe-
 gens
 a con-
 com-
 r: ha-
 sponte
 apum
 viditur
 tex, u-
 mpore
 rogato
 & arces
 Passa-
 meri-
 e instar
 us sunt
 tæ sub-
 men pe-
 quibus
 erendi
 uorde-
 an ha-
 ulmensis,
 ulmensis,
 q; Suc-
 Elbingæ,
 judicia
 conve-

Religio
 bernab.

Leges &
 instituta.

Strabo
 101.

Regio.

BORUSSIAM in nostra methodo sequitur Livonia, sive Levonja, vulgò Liefland, de cuius nominis ortu, nihil certi asserere ausim; de eo autem sic scribit *Althamerus*. Fieri potuit, inquit, ut à Lemovius progressi sint Livones, seu Livonii postrenni Germanorum ad litus Venedicum, ad parallelum Scandinaviz insulæ, quæ Gothlandia dicitur, habitantes, quos tamen ab Esthis mallet derivare, vocabulo vulgari nonnihil suffragante, quo Eyslander vocantur. Levonorum etiam mentio est apud *Ptolemaum* lib. II. cap. XI. Et paullo post ubi de Esthis sermo fit, inquit corruptam *Taciti* lectionem restituisse *Beatum Rhenanum*, qui reposuerit Estiorum gentes. Apparet enim, inquit *Rhenanus*, in archetypo fuisse Estuorum pro Estiorum, ex quo alius fecerat Estuorum, nam a pro II, veteres librarii ponebant. Si vero archetypus habuit (inquit *Althamerus*,) Estuos, ausim jurare Eyslandios ab illis nuncupatos, vocabulo paulùm variato. Hi populi etiam Sudini dicuntur, & eorum regio Sudina, Prussiz coherentis. Lectunos quoque eodem reponere placet nonnullis, à quibus fieri potest, ut nomen derivatum sit. Livonia autem ad mare Balthicum sive sinum Venedicum portecta est longitudine cxxv. mill. Germanicorù, latitudinè xl. Eam cingunt Borussia, Lithuania & Russia, cætera Livonicus sinus lambit. Regio omnis plana, ac fertilissima est. Frumentum tantà copiâ profert, ut in annonæ caritate vicinis quoque regionibus opem ferat. Abundat etiam lino optimo, ac armenta alit plurima. Vrfos præterea in silvis habet, alces, vulpes, lynces, martes, zebellos, hermelinos & castores. Lepores pro anni tempestate colorem mutant, haud secus atq; apud

Situ.

Solum.

Anima-
lium &
vegetalium.

Helvetios in Alpibus. Hyeme sunt albi, æstate cinericei. Estque ferarum tam frequens ubique venatio, ut eæ rusticis quidem licet crudeliter à nobilitate habitis, inquam sit interdicta. Brevi, Livonia nihil deest eorum quæ ad vitam humanam sustentandam necessaria sunt, excepto vino, oleo & quibusdam aliis quæ miciori cælo subjectis terris concessa divinitus: quæ tamen ex aliis regionibus abundè advehuntur. Livonia ante annos cccc opera mercatorù Bremensium, & præcipuè militum teutonici ordinis ad fidem Christi adducta, cum multa periculosa tam externa quàm interna bella & bellorum calamitates pertulisset, & vicinis suis regibus & dynastis quodammodo prædæ esset, tandem an. M. D. LIX. sub *Gothardo Kestero* ordinis teutonici ultimo magistro in fidem & clientelam à *Sigismundo Augusto* rege Poloniz tanquam membrum regni & magni ducatus Lithuaniz accepta est. Cum autem die quinto Martii an. LXII. magister ordinis *Gothardus* in arce Rigenfi coram Poloniz regis Commissario *Nicolao Radzivilio* palatino Vilnensi ordinem suum resignasset, & primùm crucem, deinde sigillum, postea literas & diplomata omnia, quæ ordo à Cæsaribus & Pontificibus acceperat: præterea claves arcis Rigenfis & portæ civitatis, officium commendatoris, jus cuedendæ monetæ, vestigal piscium & omnia alia sua, & ordinis sui jura Poloniz regi cessisset ac tradidisset: statim factâ resignatione *Gothardus* à prædicto Palatino nomine regiz majestatis, dux Curlandiz & Semigalliz publicè proclamatus est, & eique è vestigio nobilitas Curlandica & Semigallica velut hæreditatio Domino juramentum fidelitatis præstitit. Postridie etiam dux Curlan-

LIVONIA, SIVE LIEFLAND.

ricci.
a ne
s; un
orum
sunt,
riori
en ex
e an
cipue
ucta,
bella
regi-
m an.
ltimo
ugusto
ni du-
quinto
n arce
Nicola
masser,
literas
Pon-
nsis &
cuden-
e ordi-
statim
no no-
galliz
obilitas
omino
m dux
Curlan-

Urbes.

Curlandiæ, summus regiæ majestatis locum-tenens & gubernator Livoniæ in curia Rigenfi publicè renunciatus, & claves arcis & portæ civitatis recepit. Nobilitati vero & civibus omnia sua jura & privilegia restituta & confirmata sunt, prout in literis apud D. *Davidem Chytraum* videre licet. Dividitur autem Livonia in tres partes locis & linguis distinctas, videlicet in *Estiam, Letteam & Curlandiam*. *Estorum* provinciæ sunt *Harrìa*, cujus metropolis est *Revalia* aquilonem versus ad mare Balthicum sita, nihilò Rigâ inferior à *Voldemaro* condita & portu celebris. Cives jus habent Lubecense, monetamque eundem quadrangularem. *Viria*, in qua *VVeisenburg, Tolsberg, Borcholm*, episcopi Revaliensis sedes; *Allantakja*, ubi *Nerva* ad fluvium ejusdem nominis, habetque ex adverso arcem Moscorum *Ivanovv Gorod & Nyschloz*. Fluvius hic Livoniam à Moschorum ditione dirimit, *Odenpoa*, in qua *Derpt*, sive *Topatum* urbs episcopalis & medietate *ranca, VVernebec, Helmede, & Ringen*. *Iervia*, ubi *VVittenstein, Laïs, Overpolen, Vellin, VVichia*, ubi *Abseel, Leal, Lode & Parnovia*. Estis adjacent insulæ *Osilia, Dageden, Mona, VVormse, VVrangen, & Kien*, & aliæ plures, in quibus partim Esticâ, partim Suevicâ linguâ utuntur. *Lettorum* urbes sunt, *Riga, Kokenbusen, VVenden, VVolmar*, & tota diœcesis Rigenfis. *Riga* primaria totius Livoniæ civitas est ad Duinam, quæ in sinum Venedicum exonerat. Colonia hæc Brementium est, muro fortissimo, propugnaculis, turribus, & bellicis tormentis contra omnem vim instructa, fossis insuper duplicibus & acutis stipitibus munita. Arcem habet instructissimam, in qua olim magistri Livoniæ (ordinis fratrum teutonicorum) sedem habuerunt: eam ante paucos annos *Gaſthardus Ketlerus* de quo supra, regis Poloniæ feudalis nomine regio administravit; sed in civitatem ipsam ni-

hil usurpavit juris. Administratorem enim sive capitaneum aliquem cives libertatis adfertores strenui non patiuntur, tributa solum regi Poloniæ & obedientiam fideliter præstant, in cæteris jus municipale habentes. Præterea forum hic est omnium ferè mercium septentrionalium, picis, lini, ceræ, cannabis, lignorum, aliarumque rerum istiusmodi. *Curlandiæ* oppida & arces sunt, *Goldingen, Canda, VVinda*, quæ Polonis dicitur *Kies*, nobis *VVenden*, celebris jam olim ob aulam magistri ordinis teutonici, in qua etiam comitia celebrari solita: nunc Polonicis præliis obsessa est; *Durbin, Srunða, Grubin, Pilten, Amboten & Hasenpot. Semigallia, Mitavia*, sedes aulæ ducum Curlandiæ, *Seleborch, Bassenborch, Dublin & Dalem* urbes sunt. Semigalliam verò & Curlandiam à Lettorum populis & reliqua Livonia, fluvius *Duina* determinat. In Livonia permulti sunt lacus, insignior est *Beibus*, qui in longitudinem ad 45 miliaria italica porrigitur, atque vario piscium genere abundat. Fluvii sunt *Duina, VVinda & Beca* ac nonnulli alii. *Duna* sive *Duina Ptolemei, Rubo Peucero*, ex Russia longissimo tractu per Lithuaniam & Livoniam manans duobus infrâ Rigam miliaribus in sinum Livonicum & Balthicum mare tandem infunditur. *VVinda* in Balthicum itidem mare exoneratur, non longè à cujus ostio maxima est maris profunditas, ac locus periculosissimus. *Beca*, incolis *Einbeck*, uno fertur alveo in oceanum; qui cum de præruptis scopulis præcipiti lapsu ruat, idem vicinioribus accidit, quod usu venire habitantibus ad Nili catartas accepimus (inquit *Leunclavius*) uti nimirum paullatim surdescat. Regio sine montibus, nemorosa, ac silvis in immensum densa. Atque hic Hercyniæ ingentia brachia. Ad ostium *Duinae* mari proximum, est *Dunamunda*, arx inexplorabilis, duobus

Opera publica.

Ritus & mores.

Lacui.

Flumina.

Silva.

Fertus.

duobus
ad quam
medio in
naves ite
ma & civi
lites Ge
lielmo F
Moscho
lii Tauru
ante à M
lio palati
re nitrat
terum in
verâ Dei
lapidem
um aliqu
ver epula
cortabo e
chrom, ad
mos alique
orbem; T
tuisque in
nam si den
dare, vitio
præ se fert
temptui h
pellari, ac
me & navi
medo, cere
exotico di
pulchritud
torum. Me

Opera publica.

duobus à Riga miliaribus, prædiis Polonicis munita: ad quam omnes naves exteræ tributum pendunt. Est & medio intervallo *Blokaus*, præsidium regium, ad quod naves iterum exeuntur. Est & *Felinum* arx munitissima & civitas in *Estlandiæ* ducatu; quam stipendiarii milites Germani una cum ultimo Livoniæ magistro *Gutlielmo Furstenbergo* memorabili & detestandâ perfidia, Moschorum duci prodiderunt. *Tervestum* etiam, quod alii *Taurum* vocant, arx quondam munitissima fuit: eam ante à Moschis captam, Lithuani duce *Nicolao Radzivilio* palatino Vilnensi cuniculis actis & supposito pulvere nitrato totam dissiparunt, anno MDLXI; & aliæ. Cæterum in Livonia per multi adhuc gentilium ritu vivunt, verâ Dei cognitione destituti, alii Solem adorant, alii lapidem; sunt etiam qui serpentes & dumeta. Mortuum aliquem terræ mandaturi, genialiter circum cadaver epulantur defunctumque invitant ad bibendum, cottabo etiam superinfuso. Postea deponunt in sepulchrum, adduntque ei securim, cibum, potum, & nummos aliquot pro viatico: inclamantque, abi in alium orbem; Teutonibus imperaturus, quemadmodum tibi tuisque imperarunt. Sub *Fridrico* imperatore christianam fidem primùm admiserunt. Labori apud eos operam dare, vitio datur. Mulieres in regione natæ, magnam præ se ferunt pompam, alias aliunde adventantes contemptui habentes. Nolunt mulieres, sed dominæ appellari, ac nullò labore muliebri occupatæ, rethidihyemæ & navibus æstate circum vagantur. Genti potus est medo, cere visia, & vinum; quo non nisi importato & exotico ditiores utuntur, videlicet rhensis. Fœminæ pulchritudinem corporis dehonestant larva vestimentorum. Merces quæ ex Livonia in Germaniam aliasque

Ritus & mores.

Lacui.

Flumina.

Silva.

Ritus.

regiones devehuntur, sunt cera, mel, cineres, pix arida & liquida, quam *Teer* vocamus, linum, varix ferinæ pelles, & coria. Item illud frumenti genus, quod fecale Latini, nos *rogge* appellamus, magna copia quotannis hinc ad nos deferitur. His autem de Livonia expositis, rem me lectoribus non ingratham facturum puto, si nonnulla de Lycaonibus qui hic frequentes esse feruntur, coronidis vice subjecero. Scriptores qui fide digni videri volunt, inter quos *Olaus Magnus*, homines quosdam in hoc tractu quotannis in lupos converti affirmant. Ejus autem verba non gravabor hic apponere, ut narrationis inauditæ novitate animos legentium non nihil recreando tædium levem: ita autem scribit libro xviii. cap. xlv. In Prussia, Livonia, atque Lithuania, quamvis luporum rapacitatem per totum pene annum incolæ haud exiguo cum damno experiantur, quia eorum pecora ingenti multitudine passim in silvis, dummodo exiguo intervallo à grege aberrant, dilaniantur, ac consumuntur: tamen hoc dispendium non adeo magnum ab illis reputatur, quam quod ab hominibus in lupos conversis sustinere coguntur. In festo enim nativitatis Christi sub noctem, statuo in loco, quem inter se determinatum habent, tanta luporum ex hominibus diversis in locis habitantibus conversorum copia congregatur, quæ postea eadem nocte mirâ ferocid cum in genus humanum, tum in cætera animalia, quæ feram naturam non habent, sævit, ut majus detrimentum ab his, istius regionis inhabitantes, quam unquam à veris & naturæ alibus lupis accipiant. Nam uti compertum habetur, ædificia hominum in silvis existentium, mira cum atrocitate oppugnant, ipsasque fores effringere conantur, quo tam homines, quam reliqua animalia ibidem manentia consumant. Sed quantum his insit veritatis, ad tribunal Theologorum ac Philosophorum judicandum relinquimus, & ad Russiam pergitimus.

Merces montia.

Regia.

RUSSIA, quæ etiam *Roxolania* dicitur, gemina est, *nigra & alba*. Illa *Poloniæ* contermina est, hæc *Moscoviæ* pars. Porro *Moscovia* à *Moscho* amne hæud dubiè sic dicta, qui & *regiæ* urbi, quam interfuit, suum quoque nomen indidit. Ejus imperium longè larèque extenditur, ac mari glaciali à septentrione terminatur, ab oriente *Tartaros*, à meridie *Turcas* & *Polonos*, ab occidente verò *Livones* & *Sueciæ* regem vicinos habet. Quo omni tractu amplæ ditiones continentur; itaque *Moscoviæ* Dux hoc titulo fere utitur: *Magnus Dominus Basilius, Dei gratiâ Imperator ac Dominator totius Rusiæ, nec non magnus Dux VVlodimiriæ, Moschoviæ, Novogrodia magnæ, Pskoviæ, Smolenskiæ, Thverriæ, Iugariæ, Permiæ, Viathkiæ, Bulgariæ, &c. Dominator & magnus princeps Novogrodia inferioris terræ, Czernigoviæ, Rezanæ, VVolochdiæ, Rfoviæ, Bielloiæ, Rostoviæ, Laroslaviæ, Poloczkiæ, Biellozieriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condimiæque, &c.* Immoderata in *Moscovia* & aspera æris temperies, adeo tamen salubris, ut ibi ultra *Tanais* fontes septentrionem & orientem versus nulla unquam pestis sæviat, etsi morbum hæud dissimilem habeant quem *Calorem* vocant, qui intestina & caput adeo infestat, ut paucis diebus pereant. Regio in universum neque vitem neque oleam, neque pauldò suavioris pomi frugiferam arborem præter melopepones & cerasæ producit: quum teneriora quæque gelidissimis boreæ flatibus exurantur; campi tamen tritici, siliginis, milii, panicique, & omnis generis leguminum segetes ferunt, sed certa messis in cera & melle consistit. Silva hæc *Hercynia* immanibus feris plena. Ea in parte quæ vergit ad *Prussiam*, uri ingentes & ferocissimi, taurorum specie, reperiuntur, quos *bison* vocant. Itemque alces cervinâ effugie, &

Cæsiom-
petri.Salsiferi-
litas.Anima-
rum ca-
rietas.

cun carnea proboscide altisque cruribus, & nullo suffraginum flexu, *Loxæ* à *Moschoviis*, à *Germanis* vero *Helenes* appellari. Præterea urfi inusitata magnitudo & prægrandes lupi arto colore formidabiles. Venatio atque etiam avium captura nusquam gentium felicior. Nam venaticis canibus & plagis omnis generis feras capiunt, & asturibus atque falconibus, quos mirificos regio *Pecerra* præbet, non modo phasianos & anates, sed cygnos & grues consecantur. Cæterum *Rusie* seu *Moscoviæ* regiones amplissimæ sunt. Ejus omnia, civitates, oppida, arcès, pagi, silvæ, agri, lacus, flumina, unius principis, quem incolæ magnum *Cæsar*, id est regem, seu imperatorem vocant, imperio & nutui substant, & quidquid singula commodi ferunt, in unius Principis fiscum congerunt. Duces ac comites, qui dominium utile in bonis feudalibus liberum possideant, & ad hære des eadem transmittant, nulli sunt. Addicit quidem pagos & agros nonnullis, sed rusticorum operis nihilominus utitur, & rursus cum libet admittit: adeo ut absolutum in subditos omnium rerum imperiû habeat, & vicissim tanquam Deus à subditis colatur, eique obedientia omnibus in rebus, absque ulla recusatione præsteretur. Caput totius regni & metropolis est urbs *Moschoviæ* vulgo *Moschkyva*, tum situ suo opportuna, qui regionis mediæ esse existimatur; tum insigni fluminum frequentia celebris, & domorum amplitudine numeroque & munitissimæ arcis robore. Oblongo enim ædificiorum tractu secundum *Moschi* fluminis ripam ad spatium quinque milliarium extenditur. Domus in universum sunt lignæ, distinctæ in triclinia, coquinas & cubilia. numerus earum ferre esse supra 41500. Hæ ferè omnes & ad usum oleum, & ad voluptatem priva-

Imperii.

Vrii.

tos

RUSSIA, SIVE MOSCOVIA.

o fuf-
svero
ndinis
natio
icior.
feras
ificos
nates,
Sic seu
civita-
unius
egem,
blunt,
Prin-
domi-
deant,
ddicit
m ope-
t: adeo
riū ha-
e, cique
fatione
st urbs
na, qui
minum
numero
mædi-
pam ad
nus in
quinas
o. Hæ
p priva-
tos

tos habent hortos; singulae regiones singula habent facella. Arces præterea duas habet quarum una *Kitaigorod*, alter *Bolsigorod*, appellatur, quas hinc Moschus, illinc Neglinna alluunt. Porro in universa hac Russia parte sunt plures alii tractus. *Voldimiria* ducatus, cuius titulum magnus dux sibi vendicat, nomen habet ab urbe primaria, sita in ripis Clefnae amnis, qui in Volgam evolvitur. Provinciae autem hujus ager aded fertilis est, ut ex uno tritici modio sæpe viginti modii proveniant. *Novogrodia* inferior illi pastione, agrorum fecunditate nihilo cedit. Urbem habet ligneam, dictam communi cum universo ducatu nomine *Novogrod*, sitam ad Volga & Occæ confluentes. Hæc summam semper obtinuit dignitatem propter incredibile ædificiorum numerum, latissimique & pisciosi lacus oportunitatem, & vetustissimi ac venerabilis apud illam gentem templi facem, quod ante quingentos pene annos Byzantinorū Cæsarium æmulatione, S. Sophiæ dicatum fuit. Arx hoc loco memorabilis, summis impensis à *Basilio* duce ex lapide in scopulo extructa. Distat omnino urbs à Moschovia 100 milliariibus polonicis, ad Rigam verò proximum litoris portum, paulò minus quingentorum milliariū iter est. *Rhezan* provincia est inter Occam fluvium & Tanaim, tritici, mellis, piscium, avium fertilissima: urbes habet ligneas, *Rhezan* ad ripam Occæ sitam, & *Corsram*, & *Collugam* & *Tullam*, juxta quam Tanais fontes conspiciuntur. *VVoratimensis* ducatus tribus à *Colluga* miliaribus civitatem habet, & castrum ejusdem nominis. *Severia*, ducatus est ingens & rebus omnibus adfluens; vastos habet & desertos campos: oppida cõpura, inter quæ præcipua hæc sunt *Starodub*, *Novogrod*, *Sievierski* & *Czernigovv*. Silvæ hermillis, aspreolis &

martibus abundant, mellis quoque copiam ingentem ex apibus subministrat. Gens propter assidua cum Tartaris bella armis adsueta est, & manu prompta. *Smolenski* ducatus ad *Borysthenem* situs urbem habet cognominem, quam parte una *Brysthenes* alluit, parte altera cingunt alte fossarum indagines acutus stipitibus armatae. Sunt & ducatus provinciaeque *Moschvie*, *Bielskie*, *Rschovia*, *Trveris*, *Pinevia*, *Vodzke*, *Corella*, *Bieleziuro*, *VVolochda*, *Vstinga*, *Larochovia*, *Roskovv*, *Drrina*, *Sudali*, *VViathke*, *Permia*, *Sibior*, *lugra*, *Petzora*, & *Novogrodia magna*. quam illi vocant *Novogrod VVielki*, in qua urbs ejusdem nominis amplissima, ipsam Romam magnitudine superans. *Petzora* nomen habet à fluvio quem utrimque montes & invixepes muniant. Sunt & alix regiones magno duci vectigales ad septentrionem longo tractu terrarum portæ, ut *Obdora*, in qua est idolum *Zolota Baba*, hoc est aurea anus, *Condora*, *Lucomaria*, & *Lappia*. Sunt in Moschovia multi & magni lacus, *Ilmen* *Ruthenis* *Ilmer*, *Ladoga*; lacus albus incolis *Bielezeiuro*. Flumina etiam ampla & multa sunt: *Borysthenes* vulgo *Niiper* & *Nester*, vel cum adjectione litteræ *Dniuper* & *Dniester* appellatur. *Turuntius*, is est *Ptolemai* qui *Herbersteinis* est *Rubo*, incolis *Drrina*. *Rha* *Prolenai* nunc *Volga* & *Edel*. *Tanais* *Italis* *Tana*, accolis *Don*. *Occæ* fluvii caput est in provincia *Msczenek*. *Montes Riphæos* de quibus *Plinius* lib. 4. cap. 12. *Mela* etiam lib. 3, baro ab *Herberstein* in sua Moschovia scribit, in sola Moscovia videri; qui, quia perpetuis nivibus & glacie rigeant, transiri facile non possint. *Hercynia* silva magnam Moschoviz partem occupat, ipsaque passim politis ubique ædificiis incolitur; jamque longo labore hominum rarior facta, non eam sic utriusque existimant, horridam densissimorum nemorum

Smolenski.

Lac.

Flumina.

Riu & mari.

Mosc.

Silva.

moru
Haber
mona
justitia
rios as
arcium
sunt: c
accipiu
enim ip
suos, ve
scribit.
quantit
vestitus
velut sa
universo
ca illi, id
minant.
Archippo
politano
magno I
secratur,
dem hab
episcopi,
Rostovii
imperio
anno Do
Sanctum
Patre pro
ristia cele
populo co
laque pro
tuorum m

R U S S I A , S I V E M O S C O V I A .

morum impenetrabiliumque saluum faciem ostendit.
 Habet Moscovia templa innumera & sumptuosa, ac
 monasteria valde multa. Gubernationis negotia &
 iustitiæ administrationem dux, per duodecim consilia-
 rios assidue in aula præfentes obit. In hos, præfecturæ
 arcium & civitatum in toto Moschi imperio distributæ
 sunt: qui literas & libellos supplices principi inscriptos
 accipiunt, ejusdemque nomine respondent. Princeps
 enim ipse nullas epistolas accipit, nec ullis ad subditos
 suos, vel alios etiam principes ferè, literis manu sua sub-
 scribit. Episcopi ex monarchis quorum monasteria fre-
 quentissima in Moschi imperio, omnia tamen ejusdem
 vestitus & ordinis, (cujus *D. Basilium* autorem referunt)
 velut sanctioris vitæ hominibus, deliguntur, & sunt in
 universo Moschorum imperio undecum, quos *VVladic-
 cas* illi, id est, œconomos & dispensatores suâ linguâ no-
 minant. Sacerdotes verò & presbyteros, *Poppo* seu
Archipoppo. Horum metropolitæ (qui à Constantinopo-
 litano patriarcha olim confirmabatur, nunc à solo
 magno Duce *deleatus* per duos aut tres episcopos con-
 secratur, ac cum libet Principi, remouetur) Moscua: le-
 dem habet. Huic metropolitæ subiecti sunt duo archi-
 episcopi, alter Novogardiæ magnæ ad *Lovviam* flu. alter
 Rostovii. Nec Academia vel Collegia in toto Moschi
 imperio ulla existunt. Religio Moscovitis græca: quam
 anno Domini *MDCLXXVII* admiserunt. Itaque Sp.
 Sanctum tertiam sanctæ Trinitatis personam à solo
 Patre procedere arbitrantur. Sacramentum Eucha-
 ristitiæ celebrant pane fermentato, calicis usum universo
 populo concedunt. Nullis sacerdotum suffragiis, nul-
 lèque propinquorum aut amicorù pietate juvari mor-
 tuorum manes putant, fabulosumque credunt purga-

torii locum. Libros sacros suo idiomate legunt, eorum-
 que usum populo non denegant. *Ambrosium, Augustinum,*
Hieronymum atque *Gregorium* in linguam illyricam tra-
 ductos habent; ex his aut etiam ex *Chrysofomo, Basilio,*
Nazianzeno homilias publicè pro concione sacerdotes
 legunt; neque enim oratores cucullatos, (verba sunt
Iovii) qui à advoco populo concionari & ambitiosè ni-
 mis atque subtiliter de divinis disserere soliti sunt, ad-
 mittere fas putant; quoniam rudes imperitorum ani-
 mos simplici potius doctrinâ, quàm altissimis arcano-
 rum interpretationibus disputationibusque ad sanctio-
 rum morum frugem evadere arbitrantur. Matrimo-
 nia contrahunt; bigamiam concedunt, sed vix legiti-
 mum matrimonium esse putant. Adulterium non ap-
 pellant, nisi quis alterius uxorem habuerit. Gens astu-
 ra & fallax, magis servitute quàm libertate gaudens.
 Omnes se Principis servos fatentur. Moscovitæ domi-
 opiparè potius quam laurè vivunt; namque omnium
 ferè cibariorum genere quæ vel à luxuriosissimis deside-
 rari possunt mensæ eorum & parvo pretio instruuntur.
 Gallinæ siquidem & anates singulis sæpè argenteolis
 tenuibus nummis veneunt. Venatione & accipio, uti
 apud nos, nobiliora obsonia parantur. Vino nativo
 penitus carent: itaque utuntur advecticio, sed in festis
 conviviis duntaxat. Habent & cerevisiam, quam æsta-
 te injectis glaciæ crustis infrigidant. Sunt & qui in de-
 licis habeant succum ex subausteris cerasis expressum,
 qui perspicui & purpurisantis vini colore jucundissi-
 mum & saporem non ingratum refert. Nobile linum,
 & cannabim in restes, multaque boum tergora & maf-
 sas ceræ ingentes, Moscovitæ in omnem Europæ partem mittunt.

Smatr. rii.

Lacw. Elamina.

Riow & morii.

MDCLXXVII.

Silva.

Ubi dicitur.

Mercimonia.

Q

Moscho-

Nomen.

MOSCHOVITARVM nomen recens est, quamquam de *Moschi* Sarmatarum affinis *Lucanus* poeta in *Pharfal*. meminert, & *Plinius Moschos* ad *Phasidis* fontes supra *Euxinum* ad orientem constituat. Horum regio hac tabulâ describitur, quæ cum descriptione proxima à nobis delineata sit, ea duntaxat hic referemus quæ ibi non attigimus. Regio hæc campestris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, sed æstate pluribus in locis admodum palustris. Melle aded abundat, ut in vastis silvis, in specubus & excavatis roboribus aliquando toti mellis montes reperiantur, & homines feræque in illos mellis lacus improvidi delapsi, ibi immerfi tanquam mus in picæ periclitentur, quod è sequenti narratione, è *Pauli Ioyis* *Moscovia* planius patebit. Is refert, *Demetrium* legatum narrare solitum cum multo omnium risu: agricolam quendam quærendi mellis causâ in prægrandem cavam arborem supernè desiliisse, eumque profundo mellis gurgite pectore tenus fuisse hausum, ac biduo vitam solo melle sustinuisse, cum vox opem implorantis in ea silvarum solitudine ad viatorum aures penetrare nequiverit. Ad extremum verò desperatâ salute mirabili casu ingentis uris beneficio, inde extractum evasisse, cum forte ejus belluæ ad edenda mella more humano se demittentis, aversos tenes manibus comprehendisset, & eam subito timore exterritam ad exsilendum tum tractu ipso, tum multo clamore concitasset. Lini & cannabis regio fertilissima est. Nulla auri argenteive vel ignobilioris metalli, ferro excepto, apud eos vena, secturaque reperitur; nullumque est totâ regione vel gemmarum vel preciosi lapilli vestigium. Omnis gene-

Sole fer-
tilis ar.

ris feris & avibus abundat. Capitur quoque avis subnigra puniceis superciliis, magnitudine anseris, quæ pulparum sapore phasianorum superat dignitatè, *Moscovica* lingua *Tetrao* nuncupata, quæ *Plinio Erythræo* vocatur, *Alpinis* populis, & maxime *Rhetis* cognita. *Moscoviz* dux in omnes pariter jus viæ, necisque possidet, ac *Moscovitzæ* opinioniones sui Principis etiam in religione habens pro lege immutabili. Voluntas namque Principis, voluntas Deihaberet ab omnibus, clavigerque, cubicularius, atque executor voluntatis divinæ esse existimatur. Atque hac de causa nemo refragarit ullibi voluntati Principis, etiam si nocitura non modo sibi, sed toti regno ac genti præcipiat; cum ejus nutus dicta atque facta, aliquando nefanda etiam, detestanda & execranda adoret & exosculentur, quod omnes juxta politico & ecclesiastico, durissima ferivitate sibi subditos atque subiectos habeat. Uxorem autem ducturus, coactis è toto suo regno præstantissimis formâ & corpore puellis, quam vult uxorem deligit, & cæteras principibus & nobilibus uxores collocat. *Moscoviz* urbium omnium longè clarissima ea quæ vulgò *Moskva*, vel *Mosco*: sedes patriarchæ, ac Magni Ducis regia. Ad ipsum urbis caput *Neglinna* fluviolus, qui frumentarias agit molas, *Moschum* amnem ingreditur, peninsulamque efficit, in cujus extremitate arx ipsa cum turribus ac propugnaculis admirabili pulchritudine, *Italorum* architectorum ingenio constructa est. In subiectis urbi campis capreolorum & leporum incredibilis multitudo reperitur, quos nemini plagis & canibus sectari licet, nisi princeps id ad voluptatem intimis familiaribus vel peregrinis legatis indulserit. Tres ferme

Anima-
limm va-
rietat.

Imperii.

Urbi.

sub-
 pul-
 lim va-
 rietas.
 nita.
 in in
 pam-
 cla-
 is di-
 fra-
 non
 a eju-
 dete-
 od o-
 servi-
 in au-
 flimis
 it, &
 Mo-
 vulgò
 Ducis
 , qui
 ditur,
 x ipa
 hntu-
 est. In
 inere-
 canis
 timis
 Tres
 ferme

MOSCOVIA.

fermè urbis partes duobus alluuntur fluminibus, reliqua vero latissimâ fossâ, atque eâ multâ aquâ ex ipsis amnibus corrivatâ, præcingitur. Urbs etiam ab adverso latere alio flumine, quod *Lausa* dicitur, munita est, id pariter in Moschum paullo infra urbem evolvitur. Distat hæc à Cracovia Polonię metropoli milliariibus 320. Eam verò anno C1510 LXXXI Tartari Præcopenses totam funditùse xusserunt, magnâ multitudine in tam populosa urbe fumo exstinctâ, in ipsâ dominicæ ascensionis die. Domus ejus universim paullo ante illud incendium ad 41500 fuere numeratæ. Sunt porro in Moscovia præter metropolim de qua jam diximus, urbes, duæ quidem archiepiscopatus, octodecim autem episcopatus dignitate nobiles. Archiepiscopales sunt *Rostovia* (*Rostov*) & *Novogrodia*. Hæc non multis ante annis totius Moscoviæ caput fuit. Perpetuâ quasi hyeme & tenebris longissimarum noctium premitur: nam Polum arcticum ab horizonte sexaginta quatuor gradibus elevatum videt, sex ferè gradibus ipsâ Moschua ab æquatore remotior, quâ cæli ratione solstitii tempore propter exiguas noctes, continuatis ferè Solis ardoribus æstuarè perhibetur. Episcopales sunt *Corsira*, *Rezania*, *Columna*, *Susdalia*, *Casanum* (*Cazan*) in Volgæ ripa à quo Casaniorum horda nomen ducit; distat à Volgæ ostio Caspioque mari quingentis millibus passuum. *Volocheda*, *Tverria*, *Smolensko*, *Pleskovia*, *Staritia*, *Sloboda*, *Iaroslavia*, *Vvolodimiria*, quæ urbs quoque regiæ nomen adepta est, eaque ad ortum Solis ducentis amplius milliariibus à Moschua distat, eoque sedem imperii ab strenuis Imperatoribus necessariâ ratione translata ferunt, ut ex

Calivatio

propinquo, quum tum bella continenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia adversus Scytharum irruptiones opponerent, *Mosaysko*, urbs *S. Nicolai* (*S. Nicolai Sugana*, *Vsting* & *Gargapolia*). Emporia totius regni celeberrima sunt, *Astrachan* ad mare Caspium, quo merces Persarum & Armeniorum deferuntur: & urbs *S. Nicolai* ad quam Angli & Hollandi navibus commeant, ac pannos aliasque merces important, quæ hinc Vologdam transferuntur. Est & supra Casanum centesimo & quinquagesimo milliari ad ingressum amnis *Surz* *Surcticum* oppidum, à *Basilio* conditum, ut in ea solitudine mercatoribus ac viatoribus, qui de rebus Tartaricis ac ejus inquietæ gentis moribus proximos finium præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueretur. Sunt & aliæ urbes ac plurima minorum gentium oppida quæ breviter studio omittimus. Lætat Moscovia fluminibus plurimis; *Flumina*. inter ea agmen ducunt *Borysthenes*, cujus fontes, *Herodoto* ignoti, sunt ad pagum Moscoviæ *Dniepersko* in silva *Volkenski*, unde per Lithuaniam & Russiam defluens, *Smolensko* oppidum & *Kioviam* præterlabitur: postea circa *Chmielnico* recipit fluvium *Bog*, ac tandem in Euxinum Pontum exoneratur: longitudo ejus est plus ccc milliariis Germanicorum. *Turuntus* qui & *Rubo* ac *Dvina*: hic haud procul à fontibus *Borysthenis* ortus, ad *Rigam* Livoniæ se in mare Balthicum exonerat. *Rba* qui & *Volgo* & *Edel*; ortum habet è lacu cognomine, qui xxv milliariibus à Moschovia abest versus Lithuaniam. Hic cornutus errans flexibus, multisque receptis fluminibus, in mare Caspium ostiis Lxx influit. *Tanaïs* vulgo

Rigam & mori.

vulgo *D*
lo oppo
Mela &
mare *C*
quutus
enim flu
in pontu
non in *R*
cu *Ivvan*
Tulla ur
fluens na
fra Nov
scovitæ
& Sclavi
lingua or
Constant
hanc ling
industria
Anniapu

vulgo *Don*, hic à septentrione ruens magno impetu, Ni-
lo opponitur. Ejus fontes *Herodotus* ponit in paludibus;
Mela & *Lucanus* in Rhiphæis montibus. Fuere qui per
mare Caspium eum labi arbitrati sunt, quos etiam se-
quutus est in sua periëgesi *Dionysius*. Sed errant: nullus
enim fluvius ex mari Caspio in Mæotim paludem, aut
in pontum Euxinum decurrit. Oritur autem Tanais
non in Rhiphæis jugis, sed in silvæ cujusdam ingenti lacu
Ivvanovo Iexiro gentili lingua dicto, non longè à
Tulla urbe, ex quo etiam lacu *Scad* amnis in occidentem
fluens nascitur. *Occa* qui multa præter lapsum oppida, in-
fra Novogrodiam inferiorem Volgam ingreditur. Mo-
scovitæ illyricâ linguâ, illyricisque literis utuntur, sicuti
& Sclavi, Dalmatæ, Bohemi, Poloni & Lithuani. Ea
lingua omnium longè latissima esse perhibetur: nam
Constantinopoli *Ossomanorum* in aula familiaris est. In
hanc linguam ingens multitudo sacrorum librorum,
industria maximè *D. Hieronymi* & *Cyrelli* translata est.
Anni apud eos non à natali Christi, sed ab ipso Mundi

initio numerantur, qui non à mensè Januario, sed à Se-
ptembri incipiunt. Leges toto regno habent simplices,
summa Principum & justissimorum hominum æquita-
te conditas, & propterea populis valde salutare, quo-
niam eas ullis caudicorum cavillationibus interpre-
tari atque pervertere non licet. De furibus, sicariis & la-
tronibus supplicium sumunt. Quum de maleficiis quæ-
stionem habent, reos multa gelida aqua superne demis-
sa perfundunt, quod intolerandum tormenti genus ef-
se perhibent. Nonnunquam obduratis & contumaci-
bus, ut confessio criminis exprimat, ligneis cuneolis
digitorum ungues convelluntur. Tunicas oblongas
Moscovitæ, sine plicis, manicis strictoribus, Hungaro-
rum ferè more gestant: ocreas ferè rubeas easque bre-
viores, ut quæ genua non attingant, soleasque ferreis
claviculis munitas habent: ventrem nequaquam sed
femora cingunt: atque adeo pubetenus, quo magis pro-
mineat venter, cingulum demittunt.

Vestiti.

Rivus &
navigat.

Q 3

LITHVA-

Regis.

LITHUANIAM à lituo, id est, cornu & cubâ venatorum, eo quod regio illa frequentes venationes exerceat, appellari voluerunt. Quam sententiam *Marthias à Michone* rejiciens, aliam de Lithuanie etymologiam ponit, et adiens: quosdam Italicos ob Romanorum dissensiones desertâ Italia Lithuaniam ingressos, regionem Italianam, gentem italos dixisse: eam verò per pastores Litaliam & gentem Litalos, litera præposita cœpisse nuncupari. Ruthenos autem & Polonos eorum vicinos majore immutatione factâ, usque in hodiernum diem regionem Lithuaniam, gentes verò Lithuanos appellare. Regio amplissima est, Moschoviz proxima, habetque ad ortum illam partem Ruffiæ quæ magno duci Moscoviz pareat: ab occasu Podlasiam, Masoviam, Poloniam; & aliquantum de se etens ad septentrionem Borussiz fit contermina; respicit vero à septentrione Livoniam & Samogitiam: à meridie Podoliam & Volhiniam. Cælum hic inclemens, hyems asperior. Multum ceræ ac mellis quod silvestres in silvis apes efficiunt, atque etiam picis; frumentum quoque abunde præbet hæc regio, leges verò raro ad maturitatem pervenit. Vino non nisi importato utitur & exorico: ejus enim proventu caret, ut & facile, quod ex Britannia venale accipit. Animalia omnis generis, sed parva producit: in silvis etiam quibus regio operta est, uri, alces, bifontes, equi silvestres, onagri, cervi, dama, capræ, apri, ursi, martes & reliqua genera ferarum magno numero stabulantur. Et ut avium & inprimis ficedularum copiam taceat: est in Lithuaniam & Moschovia animal voracissimum *Rossomaka* dictum, magnitudine canem, facie felem, corpore & caudâ vul-

Cælum.

Solum.

Animalium varietas.

pem referens: colore nigrum. Fuit gens Lithuanorum ^{Imperium majorem.} annis superioribus adeo obscura & contempta apud Ruthenos, ut principes Kio vienses ab eâ sola per Tomara & subita obegitatem & soli sterilitatem in lignû subjectionis exigerent, donec *Vithenes* dux Lithuanorum sumptis virum incrementis, negaret tributum, quin & jugo principibus assuetis, eoque adegerit ad tributa pendenda: Hujus postea hostilibus & subitis incursionibus finitimas gentes invadebant & diripiebant: donec *cruciferi* teutonici ordinis eos debellare & opprimere ceperunt, tam diu decæad *Gerardum* & *Keyssum* duces Lithuaniz successivo pervenerunt. Post vero *Logello* dux magnus Lithuaniz factus est, qui postea & *Vladislaus* appellatus. Hic à cruciferis & Christianorum exercitibus sæpenumero præfuit, Deo miserante ad Polonos declinavit, & christianam religionem amplexus baptismatis sacramento initiatus, iudæ in matrimonium *Hedwigi* regina Poloniz, rex Poloniz factus est. Terram vero Lithuaniz germano suo *Kingoleoni* tanquam supremo duci Lithuaniz regendam commisit. Lithuaniz magnus Ducatus nunc in decem Palatinatus seu Provincias præcipuas est divisus, quarum metropolis & caput hoc tempore est *Vilna*, indigenis *Vilenski*, Germanis autem vulgo *die VVilde*: quæ ad *Vilizæ* & *Vilnzæ* confluentes anno *MCCCXV* à *Gedimino* duce condita, nunc est sedes Palatini inter Lithuanos primi, & Episcopi romanæ obediencie, *Ecopoliensis* Archiepiscopo subditi, & metropolitani Ruffiæ: qui septem sub se Episcopos græciritus habet, *Polocis*, *Volodimiria*, *Luce* in Volhinia, *Luczko*, *Pinsca*, ad Pripetium flu. *Kiovia*, *Pramissia* & *Lepoli*. Est autem *Vilna* copiosa, ampla & cele-

BALTICI

LITHUANIA.

orum
apud
magnum
iano-
rum,
erit ad
subitibus
triplic-
quare
adum
arunt.
E. xpi
Christi
mific-
tionem
da in
lonie
m com-
n Pala-
uarum
digenis
ad Vi-
no du-
os pri-
Arch-
septem
Amirra,
lu. Kio-
ampla
Se ecle-

& celeberrimi nominis, muro cineta & portis, quæ nunquam clauduntur. Templâ pleraque sunt lapidea, quædam etiam lignea. Elegans est Bernardinorum cœnobium, secto ex lapide, venustâ structurâ clarum. Quem admodum & Ruthenorum aula, in qua ipsi merces suas ex Moschovia allatas distrahunt. Secundus Palatinatus est *Troscensis*, cujus oppida sunt *Grodna* ad Cronium flu. ubi *Stephanus* rex Poloniae obiit. *Lavyna* ad Croni & *Vilia* confluentes, *Kovvno*, *Lida* & *Vpita*. Tertius Palatinatus est *Minsensis*, ibi *Minsko* civitas & arx *Keidanovv*, *Radoskovv*, *Borissovv*, *Lohouiko*, *Svvislocz*, *Bobrouko* & *Odruczko*. Quartus Palatinatus est *Novogrodensis*, in quo *Novogrodsk* civitas ampla & lignea, *Slonim*, *VVolkoviko*, *Msczobovv* & alia oppida complura. Quintus Palatinatus est *Brestiensis* à *Brestia* civitate ampla & lignea sic denominatus, & in hoc civitas *Pinsko*. Sextus Palatinatus est *Volhinia*, in qua *Luczko*, Episcopi sedes, *Volodimiria*, *Krzemenesia*. Septimus Palatinatus est *Kiovie*, quæ urbs quondam amplissima & vetustissima, ut ruinæ quæ ad sex milliaria se extendunt, facile indicant, fuit ad Borysthenem sita. Ibi sunt *Circasi*, *Kaniovv* & *Mofer* oppida. Octavus Palatinatus *Miecislaviensis* ad *Sosam* & Borysthenem in sinibus Moschoviz, ibi *Miecislavia*, *Dambrovvna*, *Copysz*, *Sklovv*, comitatus, *Mobilovv*, *Bychovv*, *Reczyca*, *Strissin* oppida cum arcibus sita sunt. Nonus Palatinatus est *Vitebsciensis*, in quo *Vitebsk* civitas ad Duinam fluvium sita, & *Orsha* ad Borysthenem. Decimus Palatinatus est *Polocensis*, qui à *Poloczko*, ad Polotæ & Duinæ confluentes inter Vitebscam & Livoniam interjectâ nomen sortitus: ibi *Disna*, *Drissa* & *Druha* oppida cum arcibus visuntur. Hisce expositis demus Lithuanicæ suos amnes. Lithuaniam à parte orientali terminant

Oscol, *Augria*, minor *Tanais*. hi & plurimi alii in *Tanaim* ^{Pluvina.} defluunt. Est & in dominio Lithuanorum Borysthenes qui ex terra plana & palustris ortus, per Russiam delatus in Pontum Euxinum tandem exit. Sunt & *Vilia*, & *Niemen*: hic valde flexuose decurrit: naveisque deferens & merces, tandem in mare Prutenicum suas aquas exonerat. *Dvvyina*, & alii, quibus ut & lacus & stagnis irrigua est. Omnes autem isti fluvii & lacus maximam piscium copiam subministrant, suntque pisces optimi ac gratissimi saporis. Est præterea regio silvis operata, ^{Silva.} quæ admodum magnæ sunt, decem, aliquando quindecim milliarium. Provinciarum autem Lithuanicæ ^{Serena.} ^{rei.} latinis & Castellanos *Sigismundus Augustus* Poloniae rex in comitiis Lublinsibus in unum Reipublicæ corpus, cum Polonis univit; & certum singulis Proceribus, Episcopis, Palatinis & Castellanis Lithuanis locum ac ordinem in Senatu regni attribuit; ita ut ex universo regno Poloniae omnibusque Provinciis illi conjunctis, sint in Senatu Episcopi quindecim, Palatini triginta unus, Castellani majores triginta, minores quinquaginta, & qui officiales regni nominantur, ^{Merti.} ^{rei.} *Mariscalci* regni & curiæ *Cancellarii* ac vice-*Cancellarii* ac *Theaurarii* 2, de quibus in Polonia latius. Solvuntur apud Lithuanos facile matrimonia mutuo consensu, & iterum atque iterum nubunt, & inter se matronæ palam concubinos habent maritorum permisso, quos con nubii vocant adjutores: contra pellicatus viris probro datur. Cùm quis forte capite damnatus fuerit, de seipso, jubente domino, supplicium sumere, suisque manibus se suspendere cogitur; quod si recusaverit, tantisper minis & verberibus exagitur, donec mortem sibi inferat, Armenta victum præbent, multo lacte utentibus. ^{Vulva.} ^{vulgi}

vulgi nig
furfuribu
pinitur.
lo multa
coquunt
done & t
atque illo
aditu ac q
tibus: hyc
ludibus 8
infusa fiur
præcipue
pretiosior
thicus mu
Ex his ma
cinere &
VVagenscho
inferioris
lignea ope
domorum
ranur, his
thicum & C
nia satis: d
tur in titu
ram inferi
centronali
fluminibus
gitudine. A
mari Balthe
piæ nuncu
ætendo, allu
bilissimo,

Merti-
pina.

Merti.

Samegi-
tia.Sali ferri-
litia.

vulgi nigerrimus est, ex siligine aut hordeo unâ cum furturibus. Divitum autem albissimus, expuro tritico pifitur. Vini apud eos rarissimus usus: cereali poculo multi utuntur, plebeium vulgus aquâ. Cerevisiam coquunt diversimodè & ex variis granis, pura, frumento, siligine, hordeo, avena, milio, sed insipidam. Medone & spisso & tenui & vario modo coctò abundant, atque illo reficiuntur & inebriantur. Lithuania difficilis aditu ac quodammodo inaccessa, aquis omnia obtinentibus: hyeme commercia cum Lithuanis habiliora: paludibus & stagnis altâ glacie concretis, niveque superfusa fiunt omnia mercatoribus pervia. Opes apud eos præcipuæ, animalium pelles, mustelinæ, vulpinæ & pretiosiores, ut ididibus (quas martes vocant) & scythicis mustelis detractæ, quibus sebellinis nomen est. Ex his magnum quæstum faciunt, ut ex cera, melle, cinere & pice. Omnis item roborea illa materia quæ *VVagenschor* nostratibus dicitur, & ex qua in Germaniæ inferioris & Belgicæ maritimis regionibus universa ferè lignea opera architectonica, tam publica quam privata, domorumque magna ex parte supellex & utensilia parantur, his partibus cæditur, illincque ad nos per Balthicum & Germanicum mare advehitur. Sed de Lithuania satis: de reliquis nunc pauca subjungamus. Sequitur in titulo nostro *Samogitia* (quod eorum lingua terram inferiorem sonat) Russis *Samotzka smla*: regio septentrionalis & satis ampla, Lithuania proxima, silvis & fluminibus circumsepta, quinquaginta milliarium longitudine. A septentrione Livoniam habet, ab occasu mari Balthico sive Germanico, qui sinus Balthicus propriè nuncupatur, nonnihil versus septentrionem reflectendo, alluitur: vicina est etiam Borussia. Abundat nobilissimo, candidissimo ac purissimo melle, quod in

omni arbore excavatâ invenitur. Oppidum nullum habet, non arcem: nobiles in tuguriis vivunt, rustici in casis. Gens hujus regionis procera & pulchræ staturæ, agrestis tamen & incultis moribus, parco victu vivens, sitim aqua sedare solita, rarè cerevisia aut medone. Auri, argenti, æris, ferri, vini ante nostra tempora experts & ignara. Apud hos licitum erat uni viro plures habere uxores, & patre mortuo novercam, fratreque fratrem in uxorem accipere. Gens præterea ad divinationes & auguria proclivis. Præcipuum Numen Samogiticum erat ignis, quem sacrosanctum & perpetuum putabant, qui in montis altissimi jugo assidua lignorum appositione à sacrorum sacerdote alebatur. Tertium locum tenet *Russia*, quo nomine hoc loco *Russiam* meridionalem sive *Nigram* intelligimus, cujus urbs primaria *Leopolis* emporio & archiepiscopali sede celebris. Districus præter *Leopoliensem* sunt, *Halicensis*, *Belzensis*, & *Polsia*. *Pramstiensis*. Restat denique *Polhinia* quæ inter Lithuania, Podoliam & Russiam sita: frugibus abundat propter agri fertilitatem. Incolæ strenui & bellicosi sunt, Ruthenicoque idiomate utuntur. Regio hæc ad magnum Lithuania ducatum pertinebat, sed nunc regno Polonia adjuncta est. Districus habet tres, *Lucensem*, *Volodimiriensem* & *Cremenecensem*: suntque tres civitates provinciales *Luczko*, *Volodimiria*, & *Kremenec*, quæ complura oppida & munitiones subiectas habet. Lacus hic & stagna plurima piscibus referta, ac silvæ feris. Est & in hac tabula *Podolia* sita ad Tyram fluvium, qui *Nyfter* dicitur, regio est fertilissima, semel seritur, ter metitur: pratis ita luxuriat, ut sæpè boum cornua vix è gramine appareant. Urbes præcipuæ sunt *Camieniet*, *Bar*, *Miczubofz*, *Brezania* & *Braslavv*. Sed de hac tabula quæ dicta sunt hæcenus, sufficienter, ad Transsylvaniam pergimus.

R

TRANS SYL-

Regio.

TRANSYLVANIA Daciae veteris pars est mediterranea, quam Ripensem Romani dixerunt. Nomen nunc habet à silvarum montiumque ambitu; silva est Hercynia; mons Carpathus. Dicitur & Septemcastrensis vulgò, nomine à voce Germani Siebenburgen mutuato, ac Erdeli Hungaris. Terminant eam ab occidente Pannonia, à septentrione Polonia, ab austro Valachia, ab oriente Moldavia. Est autem Transylvania rerum omnium feracissima: ac frumenti per universam hanc regionem magna est ubertas. Præter experientiam quotidianam testatur id Trajani nummus in quo Ceres erecta, dexterâ tenens cornu Amaltheæ, lævâ tabellam, cum hac epigraphæ Abundantia Dacia. Vinum fert præstantissimum ad Albam Iuliam, Devam, Egmedinum, Birtelbinum, Fenusium. Fructuum item magna copia est, inter quos, ut reliquos omnittam, præstantissima pruna damascena vulgò dicta, mala cotonea, cerasa dulcisa, quæ cum marosticanis Italicis conferti possunt, melopepones, vulgò melones, præstantissimi; herbæ etiam nobiliores passim crescunt. Rhaponticum, centaurium majus, gentiana maxima flore flavo & purpureo, rhodia radix, absinthium ponticum, libanotis prima Theophrasti, crocus aliaque sexcenta. Metallorum fodinæ nobiles permultæ. Auri etiam ad Sculattin: quæ Zulakna dicitur Hungaris, & ad Rimili Dominuræ, quod sonat rivulum dominorum. His locis exsiccantur glebæ auri purissimi, cujus effossi statim usus esse possit sine ulla accurata separatione. Auri hanc ubertatem testantur frequentes Romanorum nummi aurei qui his locis sæpè effodiuntur: quorum parte alterâ viri est effigies cum perato, & hac inscriptione C. CATO; parte alterâ Dacia forma divæ,

Soli ferititai.

libellum dexterâ tenens cum inscriptione AVR: PVR. Argenti fodinæ sunt ad Offera & Radna. Cuprum iisdem montibus effoditur quibus aurum & argentum. Chalybs ad Cyk; ferrum ad Thorofo & Vaidahumada: sulphur & antimonium in cupri fodinis. Salis autem fossilis tanta copia est, ut vicinis regionibus abundè subministrat. Boum præterea tanta multitudo, ut etiam prægrandes singuli singulis sæpè florenis vendantur. Quid dicam de equis, quos generosos & præstantes producit, queis per se mollis alterno crurum explicatu glomeratio; Quid avium varia genera commemorem? Aquilas, falcones, phaliones, perdices, pavones silvestres, gallinagines, scolopaces Olympio, Rusticulus Plinio, vulgò Snyppas, & gallos? Quid aquatiles, cygnos, tardas & onocrotalos? Et ut ab avibus ad feras transeam: habet hæc regio saltus prægrandes ac nemora ingentia, in quibus uri, bubali, alces, cervi immanis magnitudinis, lynces, martes, mures pontici, ursi, damæ & lepores albi. Coluere hanc regionem jam olim variæ gentes, quorum etiam hodie reliquæ sunt in Hungaria: tum Metanasta etiam Plinio nominati, & Geta, Bastarne, Sa: mata, Greci, Romani, Scythæ, Saxones, Hungari. Romani eam serò debellarunt. Nam Trajanus Imperator victo Decabalo Dacorum rege, primum eam in provinciæ formam redegit, urbemque Zarmizegethusam vocavit de suo nomine Vlpianam Trajanam. Eam Galienus ducentos post annos amisit, exque eo tempore humanitate sermoneque & elegantiis Romanorum depositis, cepèrunt incolæ ferociam barbariæque prilitanum repetere, Valachorum etiam nomine adsumptò. Post Romanos Scythæ Attila duce hæc loca insederunt, septemque sedes liberas sibi exstruxerunt. Scythis Saxones successe-

Animallium vortitai.

S Angerim majorem.

PVR.
 iisdem
 Cha-
 sulphur
 fossilis
 bmini-
 um pra-
 Quid
 Anima-
 lium vo-
 catur.
 Quid
 odicit,
 comera-
 Aquilas,
 s, galli,
 vulgo
 ardas &
 n: habet
 tudinis,
 leiores
 e gen. s
 angaria:
 Bastarna,
 Romani
 or victo
 rovincia
 vocavit
 ducenti-
 manitate
 s, coepe-
 n repe-
 t Roma-
 temque
 succelle-
 runt

TRANSYLVANIA

runt *Caroli Magni* tempore, qui patriâ defertâ hæc loca infedere, exstructis septem ad *Scytharum* exemplum urbibus liberis. Postremò etiam *Hungari* alios sublequuti, partim loci vicinitate allecti se *Dacis* miscuere: partim injuriis provocati, sub *Stephano* Pannoniæ rege què sanctum indigitant, totam istam regionem expugnaverunt. Ab his structa sunt etiam aliquot oppida. Pars *Transsylvaniæ* montosa, serò devicta est à *Matthia Hunniade* qui *Corvini* cognomentum habuit, posteaque à *Stephano* Hungariæ rege. *Matthias* ille *Draçulam* quendam *Transsylvaniæ* montosæ *Vaivodam* hominem inauditæ crudelitatis vivum cepit, & post decenniū carcerem pristino loco restituit. *Transsylvania* nunc in tres dividitur nationes suis inter se moribus & legibus dissidentes & distinctis terrarum locis provinciam incolentes, videlicet in *Saxones*, *Ciculos*, & *Hungaros*. *Transsylvani Saxones* sicut ceteræ nationes omnes Germanicæ, habent peculiarem linguæ dialectū. Vrbes & arces incolunt munitissimas, & ceteris nationibus præstant. Sedes eorum sunt septem, nempe *Zarvvariensis*, *Zabstensis*, *Millenbach*, *Reusmark*, *Segesburgensis*, *Schesburg* scilicet, *Olleznæ*, *Schenkerstul* & *Rupensis*, sed *Rups* fortè, quæ singulæ pagos aliquot subjectos habent. *Ciculi* *Moldaviæ* finitimi à *Scythis* oriundi, suis legibus & motibus vivunt, suæque officia sorte distribuunt. Hi in septem sunt divisi regiones quas ipsi sedes vocant, quarum nomina sunt: *Sepsi*, *Orbai*, *Kysdi*, *Czyk*, *Gyrgio*, *Marcus Zeek*, *Aranyas Zeek*. *Hungari* cùm nobiles *Transsylvani* passim intermixti *Saxonibus* cum *Ciculis*, propemodum tam sermone, quam vestitu & armis conveniunt. Omnes simul *Transsylvani* ad nonaginta & amplius armatorum millia suppeditant. Sunt autem in *Transsylvania* septem urbes celebriores locorum inter-

vallis distantes, inter quas *Cibinium* est metropolis & *Hermanstet* dicitur. Sita in planitie, nullis prope montibus impeditur, quin se in admitabilem latitudinem aperiat. Non multò minor est *Viennâ* Austriæ, arte & naturâ multò est munitior: nam propter frequentes piscinas & stagna non patet exercitui ad eam aditus. Parociam etiam cathedralem habet. *Brassovia* live *Corona* Germanis *Cronstat*, quæ & *Stephanopolis* intra montes amœnissimos sita, mœnibus, fossis & propugnaculis satis munita est. Hic academia & bibliotheca insignis. *Bistricia*, *Noesfestat* in amplissimæ vallis planitie sita, utrinque vitiferos colles habet. *Segesvaria*, *Schepurg*, partim in edito colle, partim infra ad radices habitata. *Megies*, *Mydovisch* in meditullio *Transsylvaniæ* sita, ferax vini ac rebus aliis omnibus ad quæstum & victum pertinentibus satis referta. *Zabes* live *Zaaz* in planitie, valle profundissimâ, aquis piscium fecundissimis munita jacet. Hanc primariam *Saxonum* sedem fuisse dicunt. Et *Colosvaria*, *Clausenburg*, itidem in planitie sua viter admodum sita, tam murorum ambitu fortis, quam ædificiorum structuris intus splendida. Est & hic *Alba Iulia* urbs vetustissima, ac sede *Episcopali* celebris. Hæc in colle declivi sita, circumfusa undique ad duo ferè millia passuum planitie. Ab ortu fluvium *Marusium*, & ex altero latere amnem *Ompay* Hungaricè vocatum, ex *Alpibus* descendentem habet: olim *Tarnis* dicta, ac regis *Decebali* Regia tempore *Trajanii* fuit. Numerantur etiam in *Transsylvania* quoad pensiones taxarum octo parocialia Capitula præcipua, quæ simul *Universitatem* appellant. *Bistriciense* Capitulum habet *Bistriciam* cum 23 pagis regius. *Regnense* Capitulum *Regen* fortè, habet pagos plus quam triginta. *Barcense* Capitulum

Barcense

Barcense regis. Pagos quatuor complectitur. *Cibiniense* & *Parociam* nienfem, quod *Zabes* live *Zabes* septemdecim paludes, quæ navigabiles priores è montibus, hic in *Tibiscum* delabuntur; *gatis* ex *Alpibus* *Tibiscum* de *Chicel* majorum, quorum fragmenta quatuor sunt, & supra dicta *fer* nimirum *rum*, *salmo*, *lulus*, *barbatus* & *nigra*, *gobii* incogniti. De *nihil* memorari *inveniuntur*. *Moldaviæ* viciniam *silva* præterferas *equi*, quibus *ju*

Larv.

Elumna.

Monti.

Silva.

Barazary habet Coronam civitatem cum tredecim pagis regis. *Kisdense* Capitulum habet Segesburgam, & pagos quadraginta octo. Duarum sedium Capitulum complectitur civitatem Megiensē cum pagis triginta sex. *Cibiniensium* Capitula duo, quorum unum habet *Cibiniense*, quod vocant *Surrogativa*, continet pagos circiter 22. *Zabeziense* Capitulum habet Zabešium cum pagis septemdecim. Non desunt huic regioni stagna atque paludes, quæ piscibus præstantissimis affluunt. Fluvii navigabiles tres sunt, *Aluta*, *Moroffus*, *Samus*: quorum duo priores à montibus Scythicis originem suam trahentes, hic in *Tibiscum*, ille vero rectè in *Danubium* tendens, delabuntur; tertius *Samus* (*Thimes*, Germanis & Hungaris) ex Alpibus, *Colota* dictis, oriens, qui itidem in *Tibiscum* delabitur. Sunt præterea & alii amnes, ut *Chicel* major & minor, *Sabefus*, *Chrysus*, *Chrysoloros*, *Strygus*, quorum tres ultimi aurea ramenta ferunt, aurique fragmenta quandoque se squilibralia trahunt. Pisces in iis & supra dictis optimi ac varii reperiuntur; accipenser nimirum magnus & parvus, cyprinus trium generum, salmo, lampetra fluvialis & lacustris, silurus, mulus, barbatus dictus, murenæ genus rarum, truta alba & nigra, gobii squammati, ac sine squammis aliis penitus incogniti. De lupis, percis, tincis, murena vulgo dicta, nihil memoro; qui pisces inauditæ ferè magnitudinis inveniuntur. Montes item sunt Valachiæ cisalpinæ & Moldaviæ vicini, qui agaricum, ac terebinthum stilant. Silvæ frequentes, inter quas Hercynia, in quibus præter feras supra memoratas jubari boves, & silvestres equi, quibus juba ad terram usque demissa. Sunt præ-

terea in hac regione arces plurimæ eaque munitissimæ. Inter quas primum occurrit Rubea turris arx fortissima, sita in alpibus juxta decurrentem annem, ubi angustus inter montes introitus patet in regionem, estque ceu propugnaculum totius terræ, ut ab illa parte nemo ingredi queat, si arcis præfectus repagula objiciat. Est & alia arx munita infra oppidum *Millenbach* juxta *Bros* oppidum, ubi quoque juxta fluvium inter convalles & nivosas alpes iter est in Transylvaniam duocens; & alia. Nunc sequitur ut de moribus aliquid subjungamus, qui varii sunt, quia à variis gentibus (ut supra vidimus) & olim occupata fuit, atque etiam hodie tenetur. Valachorum gens est aspera, bonarum artium atque disciplinarum expertis, religionis græcæ, moribus paganissimum redolentibus, quum & divinaculos in pretio habeant, & per Jovem, Venerem (quam sanctam vocant) jurent, & multis aliis rebus ad Gentilium ritus accedant; quin etiam neque oppida habeant, neque domos lateritias, sed in saltibus de gentes arundine duntaxat adversus injuriam cœli muniuntur. Reliqua pars Transylvaniæ, multis partibus est, ut solo cultior, ita & hominibus moratior. Scytharum in Transylvaniâ lingua exiguâ dialecto ab Hungarica hodie differt; quondam tamen maximum idiomatis discrimen fuit, ut & scriptionis, quam illi Hebræorum more à dextera orsi lævam versus exarabant. Ciculi, genus hominum ferox & bellicosum: inter quos nullus neque nobilior neque rusticus, omnes eodè jure censentur, Helvetiorum instar, ut supra quoque diximus. Hungarorum magna præ aliis potentia & autoritas est. Et hæc hæctenus de Transylvania breviter dicta sufficiant.

Opera publica.

Morav.

Regio.

CHERSONESVS à Tauris Scythiæ Europæ populis Taurica cognominata Ptolemao, Scytharum regio est, quæ & Scythica Straboni dicitur. Hanc Taurorum. Peninsulam latinè dixit Plinius lib. 2.

cap. 69. Chersonesum Ponticam Appianum in Mithridaticis; Chersenam Paulus Diaconus. Hodie Perocopske & Gesara Antonio Pineto, aliis Præcop & Tartaria Minor dicitur. Ampula est peninsula, inter Pontum Euxinum & Mæotidem paludem usque ad Bosphorum Cimmerium, qui Europam ab Asia discernit, versus ortum porrecta. Longa est xxiv milliaria, lata xv. Peninsula quæ ab oriente & meridie à Perecopia media est, hyemem placidissimam, & ætrem temperatissimum habet. Nam in fine Decembris hyemis initium, in medio verò Februarii hyemis asperitas, quæ magis nivosa, nec tamen integro triduo magis durat, quum frigida & gelu constans est: nec diutius quàm ad initium Martii protrahitur. Univerfa aurem ipsa regio frugum feracissima est, ac pascendis gregibus arque armentis valde idonea. Sed quamvis solum fertile incolæ habeant, plurimi tamen agros non colunt, nec ferunt. Equis, camelis, bobus, vaccis, pecoribus & ovibus abundant, ac inde vicitant. Est præterea avium delicatissimarum ibi copia, quas aliquando Christiani vel Turcæ, rarius tamen peregrini Poloni capere solent. Venationes cervorum, caprarum, aprorum & leporum in ditione Tartarica & Taurica mari vicina, sunt plurimæ. Chersonesum autem hanc mediam horridi & ardui montes vclut Apenninus Italiam in borealem & australem dirimunt. Australem, cujus metropolis est Capha, Mahometes anno M.

Celi temperata.

Soli fertilis.

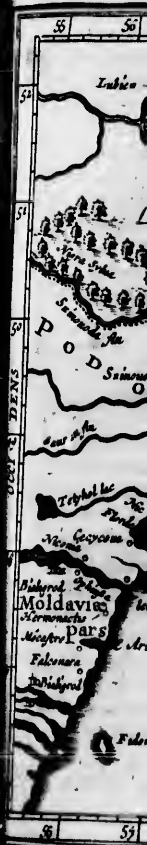
Animantium varietas.

Imperium majus.

ccclxxv occupavit, & sibi tributariam fecit. In boreali verò parte Tartari, Crimæi vulgo appellati, latissi-

mos inter Borysthenem & Tanaim campos, pascuis subinde mutatis pervagantes, sedem regiam annos jam ferè quadringentos habuerunt oppidum Crimæum, unde & Crimæi Tartari appellati fuerunt. Hi postea perfosso Tauricæ ad insulæ formam Isthmo, circa fossam eam quam Præcop appellant, civitatem ejusdem nominis & regiam sedem cum condidissent, Præcopenses Tartari inde dicti sunt. Horum rex Turcis sædere & societate conjunctus, cum proprios fratres (instigationibus Turcis, à quibus bello periebatur) submovisset, & Capham obsidione premeret, à suis consiliariis ad hoc amplius muneribus corruptis, cum duobus filiis in frusta concisus, Ottomannicæ amicitia infœlix exemplum præbuit: eo enim occiso Tartari, qui hætenus liberi & indomiti, ex sociis & fratribus Ottomannorum facti sunt servi, & more aliarum Turcicarum provinciarum non regem, sed Beglerbegum, id est, Vice-regem accipere sunt coacti. Quale autem sit Turcicum imperium, ex Walachiæ, Græciæ & Imperii Turcici descriptionibus facillè potest cognosci, quo lectorem brevitatibus causa remittimus. Præter Cazan autem & Astrachan regna Tartarorum, qui agros colunt domosque inhabitant & nunc Moscho subjiuntur, præterque dictos Præcopenses, sunt & alii Tartari campestris, qui catervatim in campis nullis sinibus observatis degunt & in hordas veluti in quasdã provincias, à quibus & cognominantur, divisi sunt: de his suo loco, Asiaticis videlicet tabulis, dicemus. In australi metropolis est Capha olim dicta Theodosia, emporium celeberrimum, vetus Genuensium colonia. Sita est ad mare, portumque copiosum illa semper habuit. Genuensium tempore apparet eã divitem & frequentem admodum fuissè. Postquam

verò

TAURICA CHERSONESUS.

cuis
jam
um,
stea
fod
dem
pende
dere
igan
et, &
hoc
lis in
xem
tenus
orum
vinci
regem
impe
descri
evita
achan
inha
diotos
cater
& in
ogno
delicet
olim
us Ge
copio
pare e
stquam
vero

verò à Turcis ab annis plus centum Genuensibus erepta fuerat, christiani Itali in angustum ita redacti sunt, ut exiguae & obfcurae admodum eorum reliquiae in caesus perfunt: civitas pristinum splendorem magna ex parte amisit. Templà christianorum romana prostrata, aedes dirutae, muri & turre, in quibus Genuensium plurima insignia & inscriptiones latinae visuntur, collapsa jacent. Turcis, Armenis, Judaeis, Italis, & Graecis christianis paucissimis habitatoribus referta, negotiationibus, portuque universae ejus Tauricae nunc etiam nobilis est. Vineas, pomaria & hortos ferè infinitos habet. Ac praeter hanc sunt *Perescopia* à veteribus Graecis *Eupatoria*, *Pompeopolis*, *Sacer Lucus*, *Dromon* vel *curfus Achillis* seu *Gracida*, *Heracleum* vel *Heraclea*, appellata: *Coslovia*, emporium non ignobile: est & *Ingermenum*, quod arcem lapideam, templum & specus sub arce, & ex adverso arcis, miro opere ex petra excisos habet: nam in monte maximo & altissimo situm ac inde à specubus Turcis cognomen retinet. Oppidum quondam non ignobile opibus refertum, celeberrimumque extitit. *Chersonesus* seu *Corsunum* urbs Tauricae antiquissima. Hanc *Saci Germanum*, quasi *flavam arcem* Turcae vocarunt, nam solum quasi flavum ille tractus habet. Quae, quod superba, dives, delicata, & clara quondam Graecae gentis colonia fuerit; universaeque Peninsulae urbs antiquissima, frequens, magnifica, portuque nobilissima extiterit, admirandae illius ruinae manifestè restantur. *Iamboli* seu *Balachium* arx & civitas: *Moncopis* seu *Mangutum*, (ut Turcae vocant) arx & oppidum: *Cercum* oppidum cum arce. *Cremum*, seu à Tartaris *Crimum* dicitur civitas & arx muro antiquissimo, maximo ac praeter alto, magnitudine ac celebritate reliquis civitatibus Tauricae Chersonesii

mediterraneae (nam eam *Ptolemaus* ita nominat) admodum dissimilis, *Ptolemao* fortasse *Taphros*, *Plinio* vero *Taphra*. Ac in extrema hujus regionis parte *Tanaïs*, civitas, ad ostia Tanais fluvii: *Rutheni* vocant *Azac*, estque nobile emporium, ad quod mercatores ex diversis Orbis partibus commeant, ubi cuique liber patet accessus, ac libera emendi & vendendi facultas: & aliae. Fluvii in hac regione plurimi, non parvi admodum ex montibus decurrentes: Inter quos praecipui *Borysthenes* vulgo *Nieper* altissimus & rapidissimus fluvius, qui à septentrione labitur in *Careinitum* sinum seu fluvium, atque in *Pontum Euxinum* penes *Oczacoviam* influit. *Don*, *Ariel*, *Samara*, cum multis aliis, *Bosphorus Cimmerius* ad quem usque hanc Chersonesum protendi diximus, fretum est quod Europam ab Asia determinat, duorum millium passuum latitudine, per quod palus *Maotica* in *Pontum* defluit. Hic *Cimmerius* à *Cimmeriis*, qui partem ejus frigidissimam incolunt, dicitur: vel ab oppido *Cimmerio*, ut vult *Volaterranus*. *Maotis* palus est propè *Phasidis* ostium: recipiens *Tanaim*. Hæc *Pontis mater* dicitur *Scythiis*, teste *Dionysio*, ob id maxime quod multa inde in eum affluit aqua, distracta potissimum ex *Cimmerio Bosphoro* atque ex multis aliunde locis, quae adeo ex omni parte paludem replet, ut non possit inter sua labra contineri. Hæc quia plurima recipit flumina, piscibus abundat. *Pontus Euxinus* itidem, cujus superior aqua dulcis est, inferior salta. Hic cum prius *Axenus*, imò secundum *Sophoclem Apoxenus*, vel quod navium eo non fieret appulsus, vel propter barbaros *Scythas* accolos, qui advenas trucidabant, diceretur, postea *Euxinum* figura quam vocant *Euphemisium*, dixere. Alii hoc ad *Herculeum*, alii ad *Iannam* referere. *Pontum* verò dixere

Monti.

Ratis gw
berandi.Sinatr
vii.

Scole.

Mori.

dixere
qui illu
praestit
priè Pe
poetam
Cherso
celebre
summi
haetenu
Mahom
ratus
Presby
qui inju
habentu
civiles c
riis suis
egent, s
nec dilat
Tartari
à quo fer
rias suas
busenim
annis Ar
alunt, v
dunt. Fili
filias nub
ores Tart
luxum, v
didi & civ

T A U R I C A C H E R S O N E S V S .

137

dicere tanquam alterum Oceanum; putabant enim eos qui illum navigassent, eximum quid & memorabile præstitisse, & id inquit *Strabo* per excellentiam propriè Pontum appellatur, quemadmodum *Homerum* poetam. Montes horridi atque ardui, in primis illi qui Chersonesum mediam secant. Sunt & alii maximi & celebres. Maximus verò omnium, altissimus est, & in summitate lacum sanè non exiguum habet. Sed hæc hæc hactenus: deinceps reliqua videamus. Jus vel justitia Mahometica lege apud Tartaros administratur in civitatibus vel oppidis Chani, & reliquorum Sultanorum. Presbyteri Cadii vel Iudices in pagis, Begi vel Præfæcti, qui injurias particulares audiunt & decidunt, perpetui habentur. Veruntamen capitis, sanguinis, furti, quas civiles causas nos dicimus, Chanus ipse cum Consiliariis suis discernit. In quibus exponendis causidico non egent, subtilitatibus juris, calumniis, excusationibus, nec dilationibus utuntur. Extremæ enim conditionis Tartari vel peregrini coram iudicibus & Chano ipso, à quo semper audiuntur, & celeriter expediuntur, injurias suas ipsi per se liberè admodum exponunt; omnibus enim semper ad illum aditus patet. Filios à primis annis Arabicis literis instituendos: filias verò domi non alunt, verùm propinctoribus sanguine curandas tradunt. Filios adultos Chano vel Sultanis in ministerium, filias nobiles insignioribus ac nobilioribus Tarraris vel Turcis dant in matrimonium. In aula principis insigniores Tartari ac nobiliores non ad fastum vel superbium luxum, verùm pro necessitate & honestate satis splendidi & civiles sunt. Cùm in publicum exit Chanus, mi-

serimæ fortis homines non excluduntur, à Chano verò conspecti examinantur, videlicet ut si quid opus habeant, referant. Legibus obedientiam magnam Tartari præstant: Principes suos deorum loco ipsi adorant & venerantur. Iudices pro lege Mahometana perituri & spirituales, pro divinis, indubitataque omnis æquitatis & integritatis, fidei & opinionis viri inter illos habentur. A controversiis, criminationibus juridicis, jurgis minus necessariis & particularibus, invidia, odio, tectis excessibus, omni luxu & ambitione, in victu & amictu profusus alieni sunt. In aula Principis, nec inter suos, gladios, arcus, nec alia ulla arma illi gestant, exceptis viatoribus, vel peregrinis iter facientibus, in quos admodum humani & hospitales sunt. Nobiliores panem, carnes, cibum, vinum igni eliquatum & mulsam potum habent, agrestiores pane carent, verum milio concusso, lacte & aqua diluto, quem *Cassa* vulgò nominant, & caseo pro cibo, pro potu lacte equino utuntur. Camelos, equos & boves oneri inutiles, vel jam moribundos jugulant, ac ovium carnibus non raro vescuntur. Mechanicas artes rarissimi, & in civitatibus vel oppidis pauci admodum mercaturam exercent, & quicumque artifices vel mercatores ibi reperiuntur, vel christianorum mancipia, vel Turcæ, Armeni, Iudæi, Cercecii, Petigorenenses qui christiani sunt, Phylitini vel Cyngani obscuræ & extremæ conditionis homines sunt. Sed de Taurica Chersoneso ac regionibus septentrionalibus quæ dicta sunt hæc hactenus, sufficiant. Ad Hispaniam, cui in nostra distributione princeps locus deinceps tribuitur, quod felix faustumque sit, eam illustraturi, transeamus.

S

HISPANIA

Montes.

Religione.

Senatus.

Schola.

Mores.

Vitæ.

Opificia.

Regio.

HISPANIA nobilis Europæ regio, primaque continentis terræ pars, ab Hispano rege, ut notat *Iustinus*, dicta est. Alii sic nominaram volunt ab *Hispali* urbe nobilissima, quam hodie *Sevilliam* appellant. *Abrahamus* verò *Ortelius*, vir in palæstra Geographica valdè operosus, quum Iberiam Asiæ regionem olim *Paniam* à *Pane*, quem Iberis *Dionysius*, viçtoriam potitus, præfecerat, inde verò *Spaniam* ab junioribus vocatam fuisse, legisset apud auctorem de Fluminibus & Montibus, fidem sequutum *Sosthenis* lib. 111. rerum Ibericarum: scriptoresque serè omnes animadvertisset primos Hispaniæ incolas ex Iberia usque derivare: adductus est, ut ab *Spania* potius illa, quam ab *Hispano* vel *Hispali* nomen regioni inditum, crederet. Sanè *Spaniam* nominat *D. Paulus* epistolâ ad Rom. cap. xv. *Spaniam* etiam vocat alibi *D. Hieronymus*, ac multi alii. Quam autem *Hispaniam* latini scriptores, *Prolemæus*, *Stephanus* & alii *Ispaniam* vocant, rejecta adspiratione, temporibus antiquissimis *Iberiam* & *Hesperiam* nominaram memoriæ produnt *Strabo*, *Plinius*, aliique. *Iberiam* quidem ab *Iberia* Asiæ regione, unde primos Hispaniæ incolas non pauci deducunt. Alii *Iberiam* ab *Ibero* rege trahunt; alii ab *Ibero* flumine; *Avienus* ab *Ibera* Bæticæ oppido. *Hesperiam* verò, ab *Hespero*, ut quidam memorant, *Atlantis* fratre, vel ut *Horatius* putat, ab *Hesperia* *Hesperis* filia, vel potius ab *Hespero* stella occidentali: quia in Europæ continente nihil est hac regione occidentalius. Quumque & Italiae nomen idem esset, *Horatius* hanc *Ultimam* canit. *Celtiberiam* quondam fuisse nominatam tradit *Appianus*: quæ tamen pars Hispaniæ (quam Celticam olim dixerunt teste *Varrone*) potius

centenda. *Sepharad* Hebræis dici notant *Gulielmus Postellus* & *Benedictus Arias Montanus* in Abdiam. Atque hæc de nomine: sequitur quantitas & qualitas. Quantitas consistit in finibus & circuitu, quæque inde quasi nascitur, formâ vel figurâ. Quod igitur ad fines: alluit Hispaniæ duo quidem latera Oceanus; Aquilonare Cantabricus; occidentale Atlanticus; tertium, quod ad meridiem, ubi frerum Herculeum, mare pulsât Ibericum, quod & Balearicum; versus orientem Pyrenæos habet montes, perpetuis jugis ab Oceano, ubi Flaviobriga, hodie *Fuentarabia*, tendentes ad mare mediterraneum; duobus insignes Promontoriis, uno, quod *Olarso* cognominatum, in Oceanum projecto; altero, quondam à *Veneris* Templo, nunc verò ab *S. Cruce* denominato, in Mediterraneo. Hispaniæ longitudo maxima milliarium Hispanicorum 66, latitudo quâ maxima 11, quâ minima 11. *Ioannes Vassus* in Hispaniæ Chronico memoriæ prodit, Hispaniam ad Pyrenæos tam angustam esse, ut cum per eos iter faceret, in monte *D. Hadriani*, *Ferdinando Colone* rerum istarum peritissimo commonstrante, nili se fellerit ad spectus, utrumque viderit mare: Oceanum scilicet, cui peregrinantes erant proximi, atque eminus, quousque oculorum acies ferre poterat, albicantes maris Mediterranei fluctus. Circuitum autem 1000 mill. statuunt, & amplius. *Strabo*, *Ptol.* & alii Hispaniam comparant corio bubulo humi protenso: cujus partes ad collum pertinentes in adhaerentem ipsi Galliam porrigitur. Collum inquam, quantum protenditur mons Pyrenæus ab Mediterraneo mari ad Oceanum Britannicum: inde dilatatur ad brachia, ab nova Carthagine usq; ad Cantabros: Crura à freto Herculeo usque

Cult. m. ptes.

S. s. fer. illi. m.

usque
ad ma
centii,
ultra
ti, tot
ad res
sole te
fed in
Sole p
niam,
dum g
undiq
netran
bus san
qualita
bus, fr
per obi
inde ha
silvestri
tuum in
tota be
tempes
hinc om
liumque
cita. Ad
tum qua
litem,
tur, præ
memora
ubertas:
accepto

DESCRIPTIONIO HISPANIÆ.

139

usque in Gallaciã & mare Britannicum: ultimũ corii ad modum caudæ, Promontoriũ Sacrum, hodie *S. Vincentii*, quod extenditur in Oceanum Atlanticum, longè ultra omnem Hispaniam. Subest Hispania medio quarti, totique quinto, parti etiam sexti clivatis: ubi optima ad res omnes temperies. Nam neque ut Africa violento sole torretur; neque, ut Gallia, ventis assiduis fatigatur: sed inter utramque media, hyemè & æstate temperato Sole perfruitur. Hinc magna cœli salubritas per Hispaniam, teste *Iustino*, æqualisque aëris spiritus nullã paludum gravi nebulã inficitur. Huc accedunt maris auræ undique assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua omnibus sanitas redditur. Nô eadem tamen Hispaniæ passim qualitas. Quã enim arcton spectat, plerisque scribentibus, frigidior est, nonnulliusq; asperitatis; Oceano semper obnoxia, interiorum aquarum indiga, malignæque inde habitationis: quin etiam rupibus, saltibus, locisque silvestribus pleraque obfusa. Quã montibus ferè perpetuum intercurrentibus, in austrum declinat, tota felix, tota beata, ut multis magnisque fluminibus irrigari, sic tempestivis pluviis, quantum sufficit, recreari solita, & hinc omne genus, eã præcipuè parte, frugum: animaliumque non benigna solum mater, sed & nutrix sollicita. Admirandam eorum, cù quæ ex terra proveniunt, tum quæ in terræ visceribus generantur & latent, fertilitatem; animalium item, quæ terrã marique nascuntur, præstantiam; quis dignè, utq; singula flagitant, commemorabit. Incredibilis per omnè Hispaniam frugum ubertas: & plerique agri tantæ sunt liberalitatis, ut pro accepto uno tritici modio triginta plurimum colonis

reddant: sæpè etiam quadraginta. Herbarum cùm sativarum, tum voluntariarum, quæ citra sementem erumpunt, quibusque insignes sunt & peculiare vires, passim, cum primis in montosis locis est feracissima: ubi sui dissimilis, inquit *Pomponius*, linum aut spartum alit, fructus etiam arborum numero plures, formæque grandiores habet. Quid mala referam? Inter ea melioris notæ sunt duo, *Canisum & Regium*. Quid pira? In iis supremæ classis quatuor, quæ odore gustuque sua vixissima: *Apianum* quod *Muscatum* vocant omnium pyrorum minimum, *Vinosum*, *Pintum*, quartumque, quod Hispanis *Sine Regula* nominatur. Quid olivas? in harum numero primas obtinent Hispanenses, quæ magnitudine juglandes excedunt. Quid de reliquis dicam fructibus? Plenè decantata sunt non paucis mala Hesperia vel citrea: cydonia, quæ vulgò *Membrillos*, grânata, suis etiam coriis medicinam facientia. Quid vina commemorabo, optimi saporis odorisque? Passim quidem generosa admodum leguntur, aliis tamen & aliis locis præstantiora. Hispania etiam dives quondam univertim, ut nunc quoque variis in locis, preciosissimis auri, argenti, æris, ferri, plumbi, aliorumque metallorum thesauris. Quid jam dicam de salinis? Sal in Hispania nô modo coqui, verum etiam plurimum effodi, hoc est & fieri & gigni, tradit *Solinus*. Fit in multis Hispaniæ locis ex aquis puteanis, ut apud *Seguntiam* & alibi; unde regibus magnum exigitur vectigal. Sunt & montes Hispaniæ, si fides *Marrino Siculo*, nativi salis. Est Hispania præterea pecoris omnis generis dives; gregibus & armentis plena: adeo, ut mugitu, balatuque nemora, silvæ, montes, prata, campi, saltus ubique resonent. Equos alit optimos: cæteris

Cultum
petit.

Sic
vilitat.

Animas
vitas
vitas

Imperium
majorum.

æteris Bætica plures, Alituria fortiores, *Asturcones* inde dictos. Leones autem, camelos & elephantes non novit, nisi cicures & aliunde advectos. Ad venationes extimulant, cum alia, tum in montibus, vallibus, silvisque, damæ, cervi, apri, ursi, lepores, cuniculi. Ad aucupia invitant cum aves aliæ, tum aquilæ, ardeæ, accipitres, attagenes, eò nuper ex Sicilia allati. Item grues, anseres, perdices, palumbi, torquati dicti, anates silvestres & cicures. Sed de his satis, ad imperium majorum venio, quod caput in methodo nostra proximè sequitur. Non animus hic mihi, recensendis cum ex aliis, tum *Iustino*, *Diodoro*, *Iosepho*, *Eusebio*, *Hieronymo*, supposititioque *Beroso*, & interprete ejus *Annio Viterbiensi*, antiquis Hispaniæ regibus, rebusque ab iis domi militiæque gestis, lectorem morari. Nugari hoc esset & ineptire cum multis. *Tubal* non in Hispania neque in Europa, sed in Asia fuit. Huic qui sufficiuntur, *Iberus*, *Iubalda*, *Brygu*, *Tagus*, *Batus* & alii, regesne censendi? absit: nisi quis fluviiis aliisque rebus inanimatis nasci tunc temporis solitos reges concedat. Qui fictum illud agmen sequuti, non melioris sunt conditionis. Incerta omnia: ut & vix certiora, quæ successione quadam gessisse scribuntur in Hispania, regibus quasi exactis, variâ fortunâ, multisque & populis à se feminatis & oppidis, *Lydi*, *Thracæ*, *Rhodii*, *Phrygæ*, *Cyprii*, *Phœnicæ*, *Ægyptii*, *Milesi*, *Cares*, *Lesbii* & *Chaldæi*. Exploratoria censeri solent, quæ ab Carthaginensibus, Romanis, multoque post *Gothis*, *Vandalis*, *Alanis*, *Suevis*, *Hunnis*, eorumque regibus parata, memorie produnt scriptores, qui partim rebus gerendis astiterunt, partim ex fidelissima aliorum cognoverunt relatione. Ea, paucis dicam, sic habent. Quum in Hispania longè

latèque dominarentur & pleraque sub ditione sua haberent Pœni, alique Africæ populi, contra eos primi omnium cum armatis exercitibus ab S. P. Q. R. missi sunt *Cn. & P. Cornelii Scipiones*, belli Punici II initio: qui septimo ejus belli anno sunt cæsi, *Q. Fulvio Flacco & Ap. Claudio Pulcro Coss.* Submissus anno sequenti patri patruoque *P. Cornelius Scipio Africanus major* multa prosperè gessit, primusque ibidem provinciam fecit; *Q. Cecilio Metello & L. Veturio Philone Coss.* anno V. C. 1011. Hic *Asdrubale & Magone* Carthaginensium ducibus, acie ad Bætulam urbem (quæ quo loco hodie in Andalusia visuntur *Bætica & Vbeda*, fuisse creditur) fugatis, atque inde ex tota Hispania pulsis, vindicatisque armis Hispaniis, amicitiam cum *Syphace* Massylorum (hodie *Biladulgerid*) rege, icto fœdere, firmavit. Paulo post rebellantes Hispaniæ populos ad deditonem compulsi, fœdeterq; cum *Massanissa* Massalulorum (fuerunt ubi nunc *Regnum Tremissenum*) rege & *Gaditanis* facto, provinciâ *L. Lentulo & L. Manlio Acidino* traditâ, Romani reversus est. Post *Scipionem* Hispaniam *L. Cornelius Lentulus* Proconsul obtinuit, qui rebus benè feliciterq; gestis ovans urbem ingressus est, an. V. C. 1011. Triennio post *C. Cornelio Cethego*, *Minucio Rufo Coss.* Hispaniæ primum sunt terminatæ, atq; in eas duo novi Prætores missi, *C. Sempronius Tuditanus* in *Citeriorem*, *M. Helvius Blasio* in *Vleriore*. Vix duobus elapsis annis, quum tantum glisceret in Hispania bellum, ut jam consulari & duce & exercitu opus esset, *M. Porcius Cato* Consul citeriorem sortitus, bello ab *Emporiis* (retineretur hodieque nomen in *Ampuriis*) cæpto, rebellantè ita pacavit, ut Proconsul ex ea triumpharit, anno 1011. Hic est ille *Cato*, qui miro stratagemate multarum Hispaniæ urbium

urbium
Post C
nunch
stea ex
prius c
spaniar
omniu
perdon
cam, Luf
attribu
Asigitan
Pacensem
Carthag
sem, Astu
111, Stra
mutant
usque ad
latum, q
pore Va
cati, qu
sent, & i
charent
liberand
transgre
ptam mu
incolent
sa arma
dalos & c
cionem c
in Africa

DESCRIPTIONO HISPANIÆ.

141

urbium muros uno die diruit, scribente *Livio*, & aliis. Post *Catonis* victoriam Hispaniæ variè possessæ sæpe que nunc hic nunc ibi amissæ, ita ut supra xxx triumphi postea ex his relati memorentur. Stipendium pendere nõ prius cœperunt, quàm Augusto principe: qui cum Hispaniam omnem, de bellatis Cantabris & Asturibus, qui omnium diutissimè restiterant, multo varioque Marte perdomuisset, universam in tres provincias divisit, *Bæticam*, *Lusitanicam*, & *Tarraconensem*. Singulis inde sui sunt attributi conventus: *Bæticæ* IV, *Gaditanus*, *Cordubensis*, *Astigitanus* & *Hispalensis*. Lusitania tres habuit, *Emeritensem*, *Pacensem*, & *Scalabitanum*. Tarraconensis denique VII, *Carthaginensem*, *Tarraconensem*, *Cæsar-Augustanum*, *Cluniensem*, *Asturum*, *Luensem*, & *Bracarensem*. Videndi *Plinius* lib. 111, *Strabo* lib. 111, & alii. Sic rebus subinde paullum mutantibus, provinciæ nobilissimæ Romanis paruerunt usque ad Imperatoris *Honorii* III & *Theodosii* III Consularum, qui incidit in annum salutis ccc cxciv. quo tempore Vandali, Suevoi & Alani, ab *Stilicone* in Gallias evocati, quum eas, Rheno trajecto, omnes pene occupassent, & in iis jam immanium barbarorum more debacharentur: ab Gothis, *Adolpho* & *Vallia* regibus, quos ad liberandas Gallias *Honorius* Imperator miserat, exacti, transgressi Pyrenæos montes, Hispaniam Romanis ereptam multos annos obtinuerunt. Post Gothi, Galliam incolentes, ab Francis bello petiti in Vandalos vice versa arma movent. Franci Gothos ex Galliis, Gothi Vandalos & Alanos ex Hispaniis ejiciunt: Suevis ad internecionem cæsis. Quo tempore Vandali & Alani à *Bonifacio* in Africam, cui pro Imperatore præerat, evocati Hispa-

nias Gothis possidendas reliquerunt. Gothi Hispaniam, Romanis præsidii omnino expulsis, quum sui juris fecissent, eaque sub suis regibus longo jam tempore fuissent poriti: tandem ingenti bello ab Sarracenis Arabibus profligati, rege *Roderico* occiso, Hispaniam fere omnem amiserunt. Bello superstites quum in Asturum, Cantabrorum, & Gallæcorum montibus sese munuissent, paullatim amissas regiones, urbes & castella recuperare cœperunt: & postremo quum Sarracenorum res in Bætica Hispania se contraxissent, omnemque Hispaniam Gothi recuperassent, iis etiam ab *Ferdinando* Aragoniæ rege cognomine *Catholico* (quod hæreditarium deinceps esse cœpit successoribus) victis, atque omni Hispania cum *Mele*, qui se Granatæ regem scribebat, exturbatis, universa regio dominis antiquis est restituta. Quum autem Maurorum temporibus à quinque regibus, Castelle, Aragoniæ, Portugalliæ, Granatæ, & Navarræ, Hispania fuerit possessa, solus hodie imperium in eam exercet *Philippus* III, *Philippi* magni F, *Caroli* imperatoris ter maximi N. Divisâ olim variè fuit. Romani primò dividerunt in *Citeriorem* & *Uteriorem*. *Citeriorem* dicebant; quæ Principi Urbi, Imperiique terris, proximior erat, inter Iberum sita fluvium & Pyrenæos montes: *Uteriorem* vocabant, quæ remotior, ultra Iberum, ad Oceanum usque extensa. Sequentibus temporibus Hispaniam in sex fuisse distributam provincias legimus, *Tarraconensem*, *Carthaginensem*, *Lusitaniam*, *Galiciam*, *Bæticam*, & trans fretum in regione Africæ *Tingitanam*. Maurorum tempore regna fuerunt in Hispania plurima, quæ posteriores in quinque divisere, Castellæ, Aragonum, Portugalliæ

tingallia, Granatæ & Navarra. Pattiuntur autem novâ distributione totum imperium in tria regna, Aragonia scilicet, Castilia & Portugallia. Sub Aragonensi regno comprehenditur, præter Aragoniam, *Catalonia*, *Valentia*, *Majorica*, *Minorica*. Sub regno Castilia comprehenditur *Biscaya*, *Leon*, *Asturia*, *Galecia*, *Estremadura*, *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, utraque *Castilia*, cum accessione *Canariarum* insularum. Sub regno Portugallia comprehenditur, præter Portugalliam, *Algarbia*. Urbes in toto regno pene sunt innumera. Inter eas præcipua, *Hispalia*, *Madritum*, *Tarraco*, *Lisbona*, *Granata*, *Pampilonia*, *Valentia*, *Barcino* vulgo *Barzelona*, *Legio* v 11 *Germanica* nunc *Leon*, *S. Lucar*, *Corduba*, *Nebrissa*, *Compostella*, *Toletum*, *Salamantica*, *Complutum*, *Pintia*, *Cesar-Augusta* nunc *Saragoſſa*, *Asturica Augusta*, aliaque plurimæ. Sunt hic lacus admirabiles. Propè oppidum *Bejarum* lacus est non utilis minus quam admirabilis; qui & turtures, pisces subnigros & excellentes, gignit, & futuram pluviam turbine inquit, teste *Marino Siculo*, magno aëris sonitu prænunciat; adeo ut ejus murmur quasi tauri mugitus sæpenumero ad duodeviginti millia pass. fuerit auditum. In summo *Montis Stella* cacumine lacus quidam est, scribente *Vaseo*, in quo fragmenta navium subinde reperiuntur, quum tamen à mari plus xlii leucis absit: quin quod exæstuet & tempestates ibi audiantur, adfirmare incolas, quoties intumescit mare, idem notat. In Cantabria lacum fulmen decidisse, & repertas duodecim sæcures, ait in *Galba*. vita diligentissimus scriptor *Suetonius*. *Amanum Stagnum* est apud *Plinium* lib. 111 natur. histor. cap. 111, haud procul *Valentia*; hodie *Albusera*. Sequuntur flumina. Hispania multis passim irrigatur fluvii. Sunt qui centum & quinquaginta numerant, & in iis pontes ultra septingentos,

Urbium nomina.

Lacus.

Flumina.

inter quos nobilissimi *Segovia* & *Alcantaræ*. Alii alii sunt nobiliores. *Iberus Ptolemao*, *Ebro* hodie, crumpit apud *Cantabros* ex *Idubeda* monte, duobus fontibus, quorum dexter in saltu *Aucensi* (*Monte d'Oca*), sinister ad oppidum, quod incolis *Fuentibre*. Inde magnis crescens amnibus, primò *Calaguritanis* exceptus arvis (*Calahorra*) *Iuliobrigam* & *Tudellam* petit, *Navarræ* oppida; *Iuliamque* & *Celsam*; inde *Cæsar-Augustam* aluit. Illinc digressus in austrum, & mox versus eurponotum, labitur per *Lætaniam* populos, qui nunc *Catalani*; & *Dertusam* opulentam urbem præterlabitur. Postremò plurimis fluviiis auctus, peractò quadringentorù sexaginta mill. pass. cursu, in *Mediterraneum*, cognomine ipsi, pelagus, tam violenter duobus ostiis ingreditur, ut *L. passus* in mare profusus, dulcis hauriatur. *Durius* maximus (concurrentibus in eum tot amnibus quos enumerare longum esset) *Hispania* fluvius ex *Idubeda*, ubi nomen illi *Sierra de Cocolo* *Scaturiens*, *Vectones* ab *Asturibus*, *Lusitanos* ab *Gallæcis* veteribus determinat. *Turrem Sulanam*, (*Tordesillas*) *Salabrim*, *Mirandam* & alia oppida contemplatus, decimo quinto ferè infra *Lamecam* militari, apud oppidum *Portugallia*, quod *Portus* dicitur, rapidissimo cursu, occidentali se miscet *Oceano*, *Doris*, *Ptolemao*, *Durius Straboni*, *Ducro* hodie. *Tagus*, *Ptolemao*, cæterisque, nascitur in altissimis *Orospedæ* jugis, stadiis quinquaginta ab oppido parvo, cui nomen *Tragacet*, haud procul ab urbe *Concia* nunc *Cuenca*. Per *Carpetanos* lapsus *Soletum*, *Regalem* urbem, petit, ponteque accepto, *Talaveram*, *Augustobrigam*, *Alcantaram* aliaque urbes non ignobiles alluens, mediam ferè secans *Portugalliam*, ultra *Olisipponam* in occiduum se exonerat *Oceanum*, ostio bis millium, ut quidam notant, quin-

quinquaginta
que *Tajo*,
reliquis
in *Polyhu*
præferenda
Lusitania
dignus *En*
racillimus
Pomponius
notus, orig
agro, ut sc
hodie *Cam*
manes dictu
castra fuiss
tiones, terr
vulgi opin
apud *Ortel*
Harlebecer
nasci gaude
cta, *August*
transiit, P
prætergress
vitur: *Hispa*
vocc: iis eni
Castao nem
phanus, quâ
in occasum
lapsus, ad *Hi*
plo (unius cr
cul *Gadibus*
nobilis auro

DESCRIPTIO HISPANIÆ.

143

quinquaginta pass. latitudine. Accolis hic fluvius hodie-
que *Tejo*, Lusitanis *Tejo*. *Tagus* auriferis arenis copiosus
reliquis Hispaniarum fluminibus, uti testantur *Solinus*
in Polyhistor & *Isidorus* lib. XIII Etymolog. cap. XXI,
præferbatur. Auriferum hodieque, ut & alios multos
Lusitanæ fluvios, esse adfirmat apud *Ortelium* vir fide
dignus *Emanuel Enricus*. Piscium item, ostreorumque fe-
racissimum, gemmasque generantem memoriæ prodiit
Pomponius Mela. Anas latinis græcisque scriptoribus satis
notus, originem habet ex vastis stagnis, in Laminitano
agro, ut scribit *Plinius* lib. III Naturalis Histor. cap. I,
hodie *Campo de Montiel*, circa oppidum, Hispanis *Cagna-*
manus dictum: Oretanos præterlapsus ad Metallinã, ubi
castra fuisse *Pitelliana* docent antiquæ ejus loci inscrip-
tiones, terræ se penetralibus condere putatur: (nam ex
vulgi opinione magis quam ex veritate hæc esse restis est
apud *Ortelium* oculus *Georgius ab Austria* præpositus
Harlebecensis) mox post aliquot leucas, quasi sæpius
nasci gaudens, inquit *Plinius*, ad Villartam eruptione fa-
cta, Augustam Emeritam, ubi longissimo ponte lapideo
transitur, Pacem Iuliam, & austrum versus alias urbes
prætergressus ad castrum Marinum in Oceanum evol-
vitur: Hispanis hodie *Rio Guadiana* recepta ab Arabibus
voce: iis enim *Guad* fluvius. *Batis* *Prolemao*. oritur prope
Castionem ex *Orospe*da mōte, ut scribunt *Strabo* & *Ste-*
phanus, quã parte *Sierra d'Alcaraz* nominatur. Ab fonte
in occalum vergens, Cordubam aliaq; oppida præter-
lapsus, ad Hispalim in austrum declinans, ostio satis am-
plo (unius enim leucæ est) sed quod vadiosus, haud pro-
cul Gadibus in Atlanticũ mare se exonerat. Hic fluvius
nobilis auro veteribus est, & olivetis; *Straboni* etiam &

Pausania *Tarressus* nominatur. *Livius* *Citren* ab incolis no-
minati notat: quam appellationẽ aliquamdiu retinuc-
runt, scribente *Mario Nigro*, Hispania potius Afri; quibus
tandem *Guadalquivir*, vel ut alii scribunt *Guadalchebir*, tã-
quam fluvius *magnus*, fuit dictus. *Minimus* Hispaniæ Tarrã-
conensis fluvius, ortum habens sexto supra Aras Sextia-
nas, quibus hodie *Lugo* nomen, milliari, ad oppidũ vul-
go *Castel Verde*, Portum marinum secans, Pontemque
Belsarium & Orensem civitatẽ perlapsus, factõ ad Val-
entiam cum Avia congressũ, sex milliaria procurrens in
Oceanum se præcipitat. Sunt & alii, *Lethe*, *Turins*, *Lima*,
Sicores, *Chalybs*, *Austra*, atq; alii minorum gentium fluvii,
quos aliis explicandos, ne prolixiores simus, relinqui-
mus. Mare nos vocat, & quæ cum eo censerĩ solita, sinus
& portus. Oceano undique Hispania & mari Mediter-
raneo concluditur; præter eam partẽ quæ montibus Py-
renæis & Aquitanæ cõjungitur. Quorum beneficio pa-
tentibus gremiis, universi Orbis tam novi quàm veteris
commercio oportuna, tanquam ad juvandos mortales
ipsa avida in maria procurrit. Quæ & marinorum pi-
scium genus omne abunde subministrant. Inter quos
cete, balænæ, congre, murænæ, thynni, favali, lampetræ,
& alii, tum ostrea, conchyliaque. Sinus Hispaniæ cele-
berrimi sunt tres, omnes ad mare Mediterraneum, *Su-*
cronensis, *Illicitanus*, *Virgitanus*. Omnium vastissimus est
Sucronensis, magno satis ore pelagus, inquit *Mela*, accipi-
ens, & quo magis penetratur angustior. Mediæ magni-
tudinis est *Illicitanus* nunc *Puerto d' Alicante*. *Minimus* est
Virgitanus, ab oppido, ut scribit *Mela*, *Virgi*, hodie *Vera* vel
Bera. Corrupte apud *Prolo*. *Vrce* vel *Virge*: nec emen-
datus apud *Antoninum Vrci*, ut nec apud *Plinium Virgi*.

Maris
commodi-
tates.

Nomi-

Nominatur & *Gaditanus* ſinus *Mela* lib. 111 ab *Gadibus*.
 Hodie *Baia de Cadix*. Inter *Portus*, quos *Hispania* ha-
 bet, primi eſt loci qui *Magnus* veteribus, inter *Nerium* &
Scythicum promontoria, *Corunna* hodie. Sunt & *Ami-
 balis Portus*, apud *Pomponium*; *Albor* hodie in *Algarbia*
 regno: *Amanum*, *Plinio*; nunc *Fuenterabia*, ut *Villanovanus*,
 vel *Bermeo*, ut *Moralis* cenſet: *Gaditanus*, *Mela* & *Antonino*,
 circa *Gades*: *Tarracoenſis*, de quo *Silius Italicus* lib. xv.
Veneris denique *Mela* nominatus ad radices montis *Py-
 renæi*. Sed de ſinibus portubusque, eorumque latitudi-
 ne & profunditate multis feliciffimè ſcribit *Lucas Auri-
 garius* in ſuo *Navigacionis Speculo*, chartis, quod ad
Hispaniam, decimâ, noveimque ſequentibus. Succed-
 unt montes: inter quos *Pyrenæus* principem obtinet lo-
 cum, *Hispanos* ab *Gallis* dividens *Pyrenæa* *Ptolemao* &
reliquis; *Stephano Pirena*, *Tibullo Pyrene*; *Livio* & aliis *Sal-
 tus Pyrenæus*; *Hispanis los Pirenaos* univerſim: nam pro
 ratione locorum varia fortitur nomina. Dictum vol-
 unt plerique ab igne: vel quod crebris fulminum icti-
 bus feriat; vel quod ejus ſilvæ (ſcribente *Diodoro* lib.
 vi) injecto à paſtoribus igne, quondam univerſæ con-
 flagarint. *Silius Italicus* denominationis honorem tri-
 buit *Pyrene* puellæ, *Bebrycis* filiæ, in eo monte ab *Hercule*
 compreſſæ; ibique quum ab feris laniata eſſet, ſepultæ.
Pyrenæus, ut ab ortu in occaſum ad promontorium
 uſq; *Celticum* prolatatus, *Hispanos* dividit in *ciſmon-
 tanos* & *ultramontanos*, alium ad *Iberi fontes* montem
 protrudit verſus meridiem per *Hispaniæ* latitudinem.
 Nomen illi *Idubeda* apud *Strabonem* & *Ptolemaum*; *Saltus*
Auceſis vulgo, *Monte d'Oca* hodie vocatur, ab *Auca* urbe
 vetete, cujus ad *Villam-Francam*, vigefimo ſupra *Burgos*
 mill. veſtigia monſtrantur. *Oroſpeda* *Idubedæ* proles

Montes.

Straboni, *Oroſpeda* *Ptolemao*. Toti hodie certum non eſt
 nomen: nam qui *Alvaro Gomecio* cenſentur *Sierra Verm-
 gia*, *Floriano Sierra Mollina*, *Cluſio Sierra Morena*: partes e-
 jus ſunt. *Oroſpedæ* ad cenſeri ſolet *Calpe*. Sic *Ptolemao*
 aliſque mons vocatur ad fretum *Herculeum*; qui *Gi-
 braltar* vulgo. *Oroſpedæ* item pars rupes præcella, quæ
 ex *Hiſpalenſi* urbe *Granatam* eunt prope *Archido-*
nam ſe conſpiciendam offert. Nomen habet famam-
 que meretur ex memorabili, quod in omne ævum eſt
 duraturum, amoris exemplo. *Hiſpanis* dicitur, *la Pen-
 na de los E:amorados*, *Amanium Rupes*. *Paullinus Bimarem*
 nominat. Reſpicit enim duo maria, internum & ex-
 ternum. *Strabo* *Calpen* montem eſſe, ait, circuitu qui-
 dem non magnum admodum, altitudine autem ingen-
 tem & arrectum, ut remotioribus inſulæ formam præ-
 ferat. Vnam *Herculis* Columnarum ſunt qui ſabulan-
 tur, alteramque ex a dverſo *Abylam* in *Africa*, laborum
Herculis metas: addunt unum fuiſſe quondam montem,
 ſed ab *Hercule* perfoſſum, atque ita mutatam rerum faci-
 ciem. Ex *Alcaraſſum Mariani* montes ſurgunt. Sic nomi-
 nat *Plinius*, qui ſingulariter *Marianus Ptolemao*, & mons
Mariorum Antonino: hodie *Sierra Morena*. Radices ho-
 rum montium alluit ad levam perpetuo ferè ad *Ocea-*
num uſque nobiliſſimus fluvius *Bætis*. Juxta *Barcino-*
nem mons eſt quem *Mont Ivi* vocant accolæ: ſunt qui
 interpretantur *Montem Iovis*; alii verò melius *Montem*
Judaorum, qui quondam illic ſepeliebantur, quorumque
 plura adhuc ibi ſepulcra & ſigna. In vertice turris eſt,
 unde ſpeculator die quidem lineo velo, noctu verò ſa-
 cibus, navigiorum adventum *Barcinonæ* civibus oſten-
 dit. *Silvis*, nemoribus, arboribusque ſingulares feren-
 tibus fructus, ubique eſt plena *Hispania*. Longum eſſet
 omnia

Opera
publica
privata.Ratio
bernandi.Seneca
711.

Silva.

omnia
 ab *Mont-*
 ces, nunc
 ſcas, &
 ra plantæ
 procul
 caſtanea
rinus Sic-
 cædus
 præbetur
 publicis,
 ſica temp
 xenodoc
 palatia,
 pulcherr
 & privata
 eligitur:
 dicit & a
 rum appe
 procerum
 vivo patre
 Quamvis
 poteſtas li
 cernit, ni
 mores *Sen-*
 viora, quæ
 nantur: qu
 quom faci
 tiague *Cor-*
 gubernatio
Indicum voc
Bellica in s

omnia commemorare. Nemus est apud oppidum, cui ab *Monte Majori* nomen, in quo quercus, castaneas, ilices, nuces, torylos, cerasos, prunos, piros, ficus, labruscas, & omne genus arborum fructiferarum sola natura plantavit, altitudinis ingentis & latitudinis. Haud procul oppido Bejerano nemus est amcenisimum, ubi castaneæ arboris ambitum se mensum scribit *Lucius Marinus Siculus* pedum circiter quadraginta. Silvas etiam cæduas complures habet. Quare & materia abunde præbetur struendis navibus. Quid 'jam de operibus publicis, quid de privatis dicam? Plurima hîc magnifica templa, plurimæ abbatix, cœnobîa, monasteria, xenodochia & nosocomia. Multa regum conspicua palatia, multæ magnatum & equitum magnificæ & pulcherrimæ ædes, innumera denique alia & publica & privata ædificia. Rex verò *Hispaniarum* nascitur, non eligitur: inauguratur tamen, populoque sacramentum dicit & ab eo accipit. Liberi *Infantes Hispaniarum* appellantur. Inter eos primogenitus, omnium procerum, civitatum & populorum jurejurando rex vivo patre designatur, & *Hispaniarum Princeps* dicitur. Quamvis autem regi suprema sit in omnes & omnia potestas liberumque arbitrium: nihil tamen ferè decernit, nisi ex XII-VIRORVM (qui totius Regni primores *Senatum Regium* constituunt) consilio. Ibi graviora, quæque magni momenti, plenè ventilata terminantur: quæ celanda, in *Secretiore Confessu* discutuntur, quem faciunt ipse rex, Dictator Legionensis, Præses, tertiacque Consilii regii portio. Quæ ad Indias earumque gubernationem pertinent, tractantur in Senatu, quem *Indicum* vocant, ab uno Præside, XII vero Consiliariis. *Bellica* in *Senatu Militari* peraguntur: quem statuunt

XII-VIRI Senatus regii, dictatores item Legionensis & Castellanus, cum aliis. Præter hos etiam tres in Hispania sunt *Juris Præfectura*, quas *Audientias vel Cancellarias* appellant, una quidem in Castilia, altera verò in Gerra-ta, tertia in Galætia: unicuique præses est & XII senatores: ab his, si litigantes sibi minus satisfactum arbitrentur, controversiæ ad Senatum deferuntur regium. Est denique *Thesaurarius Castellanus* sub se quatuor habens *Questores*; quorum omnium est pecunias regni tractare, earumque habere reddereque rationem. Ducum in Hispania, Marchionum, Comitumque ingens numerus. Præter Principem *Asturiarum* & alios, Duces invenio circiter XXIII. Sunt illi *Friensis*, *Medina-Rivisicci*, *Alva*, *Alcala*, *Albuquerque*, *Scalona*, *Ojuna*, *Averi*, *Bejari*, *Gandia*, *Sesse*, *Infantafsi*, *Medina-Cæli*, *Medina-Sidonia*, *Maqueda*, *Najara*, *Feria*, *Segobia*, *Soma*, *Ville-Formose*, *Verragua*, *Pastrane*, *Franca-villa*. Sunt & alii, quorum nomina non occurrunt. Quibus omnibus annuus census est à XL ad C ducatorum millia: Ducibus *Infantafsi* & *Medina-Sidonia* summam superantibus: quorum hic CXXX, ille CXX habet millia. Marchiones hi ferè, *Villa-Nova*, *Astorge*, *Aquilaris*, *Denia*, *Mondejaris*, *Navaresi*, *Pliegi*, *Savia*, *Velleza*, *Comares*, *Aiamontis*, *Alcamira*, *Veladra*, *Véarima*, *Carpj*, *Camarassa*, *Cortefii*, *Montis-Majoris*, *Guardia*, *Montis-Clari*, *de las Navas*, *Poza*, *Steppa*, *Tanara*, *Villa-Franca*, *Drade*, *Cavietis*, *Falcis*, *Fomesa*, *Molina*, *Ceralva*, *Valesis*, *Vallis*, *Zaara*, *Ardali*, *Tarifa*, *Alcantisa*, & alii: potiore parte redditum percipientes ab X ad LX millia ducatorum. Comites recensentur plus minus LXXX, quibus annuus redditus est ab X ad XXV ducatorum millia: inter quos principem obtinet locum *Benaventi*, *Alva*, *Miranda* & *Oropoza*. Longum esset lectoricque tædiosum, quætere hic Vice-comi-

Opus
publicis
privata.

7 in
gen
lyrandis

Senatus
rei.

Silva

tum, Baronumque numerum: longum Vice-regum, Gubernatorum, provinciis marique Praefectorum: longum denique magnorum Magistrorum, Equitumque variorum Ordinum, in Castella quidem *S. Iacobi, Alcantara, Calatrava, & Rhodiensium Ordinis S. Iohannis*: in Aragonia Cataloniaque Ordinis *Montese*: in Portugallia Ordinum, *Militum Iesu Christi*, (cujus magister ipse Rex est, amplissimi sane, ut qui annexas habet provincias omnes in Africa, Asia, Americaque inventas) *S. Iacobi*, ejus qui de *Avu* dicitur, itemque *Rhodiensium D. Iohannis*. Inter familias verò Hispaniae, ut hoc obiter addam, antiquitate prima est *Pacieca*, quum *Hirtius* in Commentariis nominet *L. Iunium Paciecum*, ubi de Corduba agit: ejusque etiam mentio fiat apud *Ciceronem* lib. vi. Epist. ad Familiares epistolâ ad *Leptanum*. Non minus illustres sunt *Meridona, Toletana, Cerdeia, Cardonea, Larenfis, Velaesca, Pimentella, Stunica, Henritica, Orofia, Cordubensis, Limensis, Gusmana, Mondragonia*: alias alii addant: & parcant nobis *Senatusilli*; si ordinem violaverimus. De administratione statumque politico diximus: sequitur ecclesiasticus. Primatus Hispaniae antiquissimis temporibus in Hispalensi fuit Ecclesia, inde verò Toletana, usque ad excidium illud Hispaniae funestissimum. Toledo enim in barbarorum potestatem redacto, Bracarenfis Archiepiscopus eâ dignitate est functus, docentibus illud ecclesiae Bracarenfis archivis. Recuperato christianis Toledo, quum Toletanus amissam dignitatem repeteret, Bracarenfis autem semel acquisitam retineret, contentio orta est, quemadmodum legere est lib. i. Decretal. adeò ut adhuc sub iudice lis esse scribatur. Qui porro à temporibus Romanorum & Gothorum in Hispania fuerint Praefules, docet in Chronico suo *I. V. asus* cap. xx.

Post ereptas rursus barbarorum manibus Hispanias, Episcopus cum antiquis suis civitatibus sunt restituti, tum quidam in nonnullis recens instituti. Septem hodie Archiepiscopos Hispaniam habere legimus, iisque subesse Episcopos circiter xi. suffraganeos. Primus est *Toletanus*, Castellae Cancellarius, cui post reges regiamque prolem nullus vel dignitate vel fortunae amplitudine secundus. Parent illi Episcopi, *Burgensis*, (cui sedes olim fuerat *Aurax*, unde *Auritanus*, & corrupte in quibusdam Conciliis aliisque Actis publicis *Auxitanus* dicebatur, translatus inde *Burgos*, Castellae veteris metropolim, ab *Alphonso vi*, eo qui *Toletum* christianis restituit auctoritate *Vrbani II. P. M.* anno *MDCCXXVII*) *Cuena* vel *Cunquefis*, *Cinqueua* vel *Ciguntensis*; *Osma* vel *Oxomensis* (perperam in Concilio *Oxoviensis*); *Cordubensis*, (Episcopus hic antiquissimus & propter *Osum* episcopum celebratissimus) *Iacensis*, *Palentinensis* vel *Palentinus*; *Segoviensis*. Secundus est *Hispalensis*. Sub eo quondam xi, hodie iii, sunt Episcopus: *Malacitanus, Gaditanus & Canariensis*. Tertius *Compostellanus*. Episcopus hujus sedes olim fuerat *Iria Flavia*, unde *Iriensis*, oppidum Galliciae marinum, *Padron* vulgo. Translatus autem postea *Compostellam*, dici deinceps cepit *Compostellanus*, vel *S. Iacobi*. Ejus auspicia sequuntur *Coriensis, Placentinus, Asturicensis, Gamorensis, Salmanticensis, Orecensis*, (qui & *Auriensis & Auritanus, Orensus* item) *Tuientis*, (vel *Tudensis*, à *Tude* live *Tyde*, oppido Galliciae ad *Minium* amnem sito *Tuy* vulgo) *Badaiocensis*, (hodie quoque *Pacensis*) *Mindoniensis* (cujus sedes olim *Ribadeum*, vulgo *Mondonedo*.) *Quartus Granatensis*. Ad ejus nutum sunt Praefules *Almeria & Guadicensis* vel *Guaditanus*, olim etiam *Acitanus*; nam quae olim *Acitana colonia*, hodie *Guadix* nuncupatur. *Quintus*

Valen-

HISPANIA.

anias
 tituti
 n ho
 isque
 us est
 lamq;
 udine
 olim
 fdam
 atur,
 im, ab
 ucto
 el Can
 (per
 opatus
 elebra
 oriens.
 die 111,
 ariens.
 s olim
 e mari
 ompo
 . Iacobi
 uricensis,
 iens &
 ide live
 ay vul
 nsis (cu
 Quartus
 & Gua
 olim
 Quintus
 Valen

Valentinus: cui suffraganeur *Carthaginensis*, *Origuella*, *Segobienfis* (vel *Segobricensis* à *Segobrica*, quæ nunc *Segobia*) & *Balearium Majoris*. *Sextus Tarraconensis*: obtemperant illi *Præfules Ilerdensis* (vulgò *Lerida*) *Dertosanus* vel *Tortosa*, *Mortus*, *Barcinonensis*, *Gerundensis*, *Vrgellenfis* & *Vicquansis*. *Septimus* denique *Cæsar-augustinus*: eum in sacris agnoscunt *Pampilonensis*, *Calagurritanus*, *Oscensis* & *Balbastiensis*. Nulli sub sunt *Leonensis* & *Oretensis*. Habet & tres archiepiscopos *Portugallia*, *Bracarensem*, *Olisiponensem* & *Funchalensem*: subque iis episcopos *Eborensem*, *Visensem*, *Gurardensem*, *Conimbricensem*, *Portensem*, *Lamecensem*, *Silvensem*, *Ceppensem*, *Leriansem*. De reliquis Episcopatibus consulendus *Vasans*, loco quem indicavi. His omnibus, ut & abbatibus, monasteriisque quanti sint annuatim redditus, notant curiosè *L. Marineus Siculus*, *Damianus à Goes*, & alii. Ad statum Ecclesiasticum pertinent etiam fidei Inquisitores, in Sarracenos, Maranos & Judæos primum creati, qui lapsu temporis vires suas & auctoritatem extendere cœperunt in omnes quibus alieniores ab Ecclesia Romana mentes. Hæbeat & locum hic notatio academiæ, quæ in Hispania circiter viginti duæ numerantur: interque eas primi loci *Salmanticensis*, *Complutensis*, *Conimbricensis*, *Pincianensis*, *Saguntina*, *Oscensis* & *Ilerdensis*. Hispani felices ingenio, infeliciter discunt; semidocti doctos se censent. Sophistarum astus plus satis amant. In Academiis Hispanicè magis quam Latine loqui gaudent: voces etiam Maurorum non paucas admiscentes. Suos sætus ingenii que monumenta ad posteritatem raro, rariùs ad exteros, ob linguæ defectum producunt. Fuerunt tamen, sunt que hodie non vulgariter docti, qui præclarà eruditione lectissimisque scriptis patriam illustrarunt, variisque operibus apud remotif-

Academie.

simos etiam clariorem fecerunt. Si Theologi postulantur: prodibunt *Vigilantius*, presbyter *Barcinonensis*; *Aquila Severus*; *Prudentius*, episcopus *Armentia*: *Osius Cordubensis*, *Avitus* presbyter, *Marcianus*, episcopus item *Barcinonensis*, *Paulus Orosius*, *Pacianus*, ejusque filius *Dextor*, *Audemius*, *Isidorus*, Apocalypseos interpres, *Iustinianus*, *Valentina* ecclesiæ antistes; *Legador* *Hispalensis* episcopus: *Martinus*, præful *Mandovenfis*; *Fulgentius*, episcopus *Carthaginensis*: *Eladius*, archiepiscopus *Toletanus*: *Isidorus*, episcopus *Hispalensis*: *Ioannes*, *Gerundensis* præful: *Entropius*, *Valentinus* antistes: *Franciscus Ximenes* Cardinalis & *Archiepiscopus Toletanus*, academiæ *Complutensis* pater, qui variis linguis sacra Biblia, *Complutensium* appellatione notissima curavit imprimenda; & alii. Si Canonici juris periti: *Bernardus Compostellanus*: *Raymundus de Penyca Forti*: *Hugo Barcinonensis*. Si Jurisconsulti: *Calixtus III Pontifex* *M. Fortunius Garcia*, *Gomezus*, *Didacus Covarruvias*: silentioque minimè prætereundus *Antonius Augustinus*, domo *Cæsar-augustinus*, XII vir Romæ St. lit. judicandis, inde verò ex *Allifano* & *Ilerdensi* episcopo *Tarraconensis* *Archiepiscopus*, vir romanarum antiquitatum & melioris literaturæ peritissimus. Si Medici, licet non patrii, sed insititii: adierunt *Avicenna*, *Averroes*, *Rasis*, *Almantor*, *Messaballah*. Si Historici: *Trogus Pompeius*, *Iustinus*, & alii. Si Philosophi, *L. Arnaus Seneca*, ejusque filii, *Seneca Novatus* & *Mela*, *L. Iunius Moderatus Columella*: *C. Julius Hyginus Sotio*: *Ioannes Vives Valentinus*. Si Mathematici: *Pomponius Mela*, *Abrahamus Zacutus*, *Alphonfus* rex *Castellæ*, *Henricus* infans *Portugallie*, *Henricus Marchio Villenensis*, *Arnoldus Villanovanus*, ejusque discipulus *Raimundus Lullius*. Si Ora-

tores:

Mou.

tores: p
nus. Si c
se *Sextil*
Valerius
tius, *Da*
Junior
calida e
mina c
duriora
omnes l
tiones, a
cepta de
muland
adfectat
neat nat
dum ipse
rum imp
fœcunda
tes, vine
præbent
ros alter
liratem, p
Justitia c
jus admin
paucis, im
nus puræ
est, qui ve
minime le
per molius
Saracenis
gibus acq

cores: præter *Senecam, Portius Latro & M. Fabius Quintilianus*. Si denique Poetæ in medium producendi: sistent se *Sextilius Hena, LL. Annai Seneca & Lucanus* patruelus, *M. Valerius Martialis, Rufus Festus Avenius, Aurelius Prudentius, Damasus Pontifex M. Lucretius, Avator, Calius Sedulius*. Juniores, ne tædium pariam, omitto. Hispanis natura calida est & sicca: color subobscurus, cui juvando sæminæ collyrio plurimum ex cerussa minioque utuntur: duriora & bene compacta membra. Magna mortales omnes superstitione superant, ad ceremonias, adulationes, amplos titulos populis aliis duces. Animi concepta dexteritate singulari tacendo, simulando, dissimulandoque celare norunt. Gravitate servant cum adfectata quadam severitate: quæ facit ut odium sustineat nationum omnium, gravissimum, quemadmodum ipse *Mariana* prædicat, atque individuum magnorum imperiorum adscenam. Mulieres non admodum sæcundæ paucos pariunt: præcis Romanas æmulantes, vino plurimum abstinent: raro se conspiciendas præbent. Advenas inhumaniter excipiunt. Apud externos alterum colit, veneratur, laudat, extollit: nobilitatem, plebeio etiam, si quo potest modo, concilians. Justitiæ cultores maximi: summis, mediis, imis æquale jus administratur. Facit Magistratum industria, ut paucæ, imo nulla ibi sint latrocinia. Plerorumque manus puræ ab cædibus aliisque flagitiis. Nemini impune est, qui vel sacrosanctas leges, vel quemcumque, etiam minime loci, violare fuerit ausus. Inquieti magna semper moliantur. Pulsis intestinis hostibus, profligatisque Saracenis, potentissimas Orbis terrarum partes suis regibus acquirere student. Vbi duo tresve convenerint,

cujuscumque loci & conditionis, de Republica gravissimisque rebus differunt, ad enervandas hostium vires vias quaerunt, stratagemata excogitant, mille machinas fabricant, suisque ducibus, si quid utiliter inventum, aperiant. In castris famis, sitis, laborum patientissimi. In acie conflictuque major illis ars quam ferocitas. Levi corpore, levisque armis induti hostem facile sequuntur, facileque, quum opus, fuga sibi consulunt, nunquam non militanibus operam dantes meditationibus. In convivio domi quidem frugales, sobrii, paucisque contenti, foris ciborum, præsertim delicatiorum, appetentiores. Scitis & commodis utuntur vestibus nec male formatis. Hispania autem largæ manu consinibus suis aliisque remotioribus populis infinita cum apud se nata, tum etiam aliunde advecta subministrat, sericum, lanas, pannos omnis generis, sal, saccharum, mel, mala medica, citrea, granata, cydonia, olivas conditas, cappares, uvas, ficus, pruna passa, amygdala, castaneas, glycyrrhizam, anisum, cuminum, coriandrum, oryzam, crocum, oleum, ceram, alumen, sinegma, minium, purpuram, thynnos, balanaeque salitas, baccas lautinas, fructus diversorum generum saccharo adpersos, alabastrum, corallum, aurum, argentum, ferrum, chalybem, stannum, cuprum, plumbum, rubiam tinctorum, argentum vivum, gossipium, gemmas item pretiososque lapides & aromata cum ab aliis, tum ab Indis accepta. Pro iis autem omnibus grata quadam commutatione certatim ab Europæis, Africanis, Asiaticis, Americanis accipiunt eas Hispani merces, quas natura cœlique & soli genius ipsis negare solet.

Merita.

Mora.

Hispania
partitio.

HACTENV sin genere Hispaniam descripsimus: nunc postular methodus, ut speciatim & per partes eam perambulemus. Variè à variis fuisse divisam, in generali descriptione diximus. Nos verò partium Hispaniæ, quo ordine methodoque ab *Hondio* delineantur, descriptionem, quam poterimus fidelissimè, proponemus. Eam sex tabulis absolvit, hoc ordine. In prima describitur *Portugallia*, in secunda *Biscaya*, *Guipuscoa* & *Legio*. In tertia *Castella Vetus* & *Nova*. In quarta *Andalusia*, ubi & *Conventus Hispalensis* & *Gades*. In quinta *Valentia*. In sexta *Aragonia* & *Catalonia*.

Portugal-
lia.

Portugalliam, quæ primo loco se offert, *Lusitaniam* veteres dixerunt. *Lusitania* autem *Ptolemao* & aliis, quæ *Appiano* *Lisitania*, nomen impositum tradunt *M. Varro* & *Plinius*, ab *Luso Liberi* filio; *Lysiaque* cum eo bacchante: *Lusitaniam* enim dici, tanquam *Lusi* regionem. *Marianus* putat *Lusitaniam* appellari ab fluvio cognomine, qui nunc forte *Tagus*. *Portugalliam* quidam sic nuncupatam volunt à *Portu Gallorum*. *Andreas Resendius*, cuius sententiam sequuntur alii docti, *Portugallia* appellationem manasse notat à *Portu Cale*. Cæterum *Portugallia* hodie, si terræ latitudinem à meridie septentrionem versus spectemus; major est quam *vetus Lusitania*: sin ab occasu in ortam longitudinem, minor. *Portugallia* vero hoc ævò versus boream excurrit supra confluentes *Minium* *Aviamque*, ad oppidum usque *Ribadaniam*, in *Avia* ripa positum: quæ parte *Galæciæ* spectat: ductaque hinc in ortum linea ad *Mirandam* usque, ad *Durium* collocatam: inde verò meridiem versus recto fere progressu factò ad ostia *Anæ* fluvii, quo latere *Castellæ*, *Extremaduræ* & *Andaluziæ* est confinalis: ad notum & occidentem *Atlanticum* respicit *Oceanum*, adeo ut am-

bitus ejus censetur esse 1000000 milliarium. Optima *Cælem*, in hac regione aeris temperies, ac cæli serenitate atque ubertate præstat. Abundat vino, oleo, malis aureis, citreis, amygdalis, melle, cerâ. Ac fructus quos hæc regio producit bonitate antecellunt ferè omnibus qui in locis finitimis nascuntur. Et quamvis incolæ non tantum frumenti ex agris suis colligant, ut ipsis ad victum sufficiat: tamen ex *Gallia* & *Germania* quantum opus habent, advchitur. Plurima alit hæc regio animalia: equos imprimis magno numero, tantè velocitatis agilitatisque, ut vento conceptos fabularetur, imò crederet, antiquitas. *Portugallia* Regnum primum circa annum 600 cælestium habuit. Ad idem usque tempus sub *Hispaniæ* nomine censebatur. Primum regum *Lusitanorum* progenitorem fasti commemorant *Hemeticum* ducem *Lotharingiæ*, comitem *Limburgium*, virum animo magnum, manuque promptum: qui laribus in *Hispania* translatis, *Tyresiam* duxit *Alphonso* VI *Castellæ* Legionisque regis filiam, acceptâ in dotem eâ *Galæciæ* *Lusitanique* parte, quæ nunc *Portugallia*: quam non ita pridem ipsemet sua virtute ex *Saracenorum* & *Maurorum* servitute vindicarat. Defuncto circa annum 1100 XII, patri successit *Alphonso*, qui *Portugallia* se ducem appellans, registitulum ab exercitu accepit anno 1100-1101, victoriam consequutus in agro *Orichienis* contra *Ispaniarum*, & alios quatuor *Saracenorum* *Maurorumque* reges: quinque scutorum insigniâ facti monumentum posteris relinquens. Successerunt huic rectâ ferè lineâ *Sanctius*, *Alphonso* II, *Sanctus* III, *Alphonso* III, *Dionysius*, qui primus *Algarbiorum* regis titulum usurpare cepit, *Alphonso* IV, *Petrus*, *Ferdinandus*, *Ioannes*, *Eduardus*, *Alphonso* V *Africanus* cognomine, *Ioannes* II, *Emmanuel*, *Ioan-*

Fructus.

Imperium
majorem.C. S. Unceste et
Saccum Proxi.

PORTUGALLIA ET ALGARBIA.

tima *Caesum.*
 etque
 s, ci- *Fructum.*
 regio
 inlo-
 ritum
 suffi-
 s ha-
 quos
 etque,
 ciqui-
 e ini-
 baniz
 pro-
 a Lo-
 o ma-
 niana
 ionis-
 fuffita-
 ta pri-
 orum
 oc XII,
 am ap-
 cre-
 ti con-
 lauto-
 moni-
 erecta
 (u III,
 usur-
 Ediar-
 mamet,
 IOAN-

Ioannes III, Sebastianus in Africa interfectus, *Henricus* primo Cardinalis, & *Antonius*: quo, quod nothus diceretur, pulso, ut proximus hæres regnum occupavit *Philippus II* Hispaniarum rex, *Emanuelis* per *Isabellam* primogenitam nepos: cuius hodie filius *Philippus III* feliciter Hispaniæ quanta quanta est, imperat. Portugalliæ metropolis est *Olisippo*, ut ea dicitur in antiquis & probatæ fidei *M. Varro*nis, *Plinii*, *Antonini*, *Mela* exemplaribus. In vulgatis enim nunc *Olyssippo*, nunc *Vlyssippo*, aliisque modis scribitur: hodie *Lisbona*, vel, ut incolæ proferunt, *Lisboa*. Emporium est reliquis Orbis terrarum nobilissimum concensendum: divitiis supra modum adfluens: mercium peregrinarum, quæ ex Asia, Africa, America adferuntur, promtuarium celebre. Situs ad Tagi fere ostiam amœnissimum, commodissimique: amplum, quodque sua magnitudine montes quinque totidemque valles (nam olim multo erat minus, unumque tantum, ut quidam tradunt, collem occupabat) complectitur. Ex parte, qua mari alluitur, portus distinguitur *xxii*, qua continentem respicit *xvi*: turribus per murorum girum *Lxxvii* munitur. Tempia, quæ græcis *Paræciæ*, *xxv* numerantur: præter hæc plurima sunt, quæ monachis, anachoretis vestalibusque sunt attributa. *Olyssiponem*, ut matrem agnoscunt trans-Taganæ: *Ebora* *Plin.* & aliis, *Ebura* *Ptol.* quæ vulgo hodie *Evora*. *Begia* vulgo *Bega*, vel *Beja*: olim *Pax Julia*, *Antonino* & *Ptol.* *Setubal*, olim, ut opinatur *Clusius*, *Salacia*: quæ tamen *Varrerio*, *Moralique*, putatur *Alcazar de sal* in Algarbiæ regione. *Almada*, *Ptol.* *Castrobrix*; *Antonino* *Castrobriga*. Cis Tagum haud procul *Olyssipone* aquilonem versus *Cascale* oppidum est situm. Propius ad urbem accedenti *Bethlem* occurrit, oppidulum. Sunt

ibidem *Leiria*, *Tomar*, *Guarda*, non ignobilia, neque obscuri nominis oppida. Haud procul Tomare visitur *Ceice*, *Celium* *Antonino* eidem. *Alanqueram* ad flu. Tagum, patriam suam, *Damianus Goësius*, sic dictam putat tanquam *Alankerke*, *Alanorum Fanum*: ingeniose, & verè. Hæc olim *Terabrica* *Antonino*. Inter Mondam & Durium *Conimbrica*, hodie *Coimbra*, olim caput regni Portugalliæ. *Viseum* vulgo *Viseo*, *Visenfis* civitas in Conciliorum opere; quod oppidum hodie *Ponte Vouga*, *Plinio* putatur *Vacia*. *Lameca* vulgo *Lamego* meminit Concilium Toletanum *iii*. Inter Durium denique & Minium *Braga* superbit: sic hodie dicitur, quæ *Bracar Augusta Ptol.* *Braccara Augusta Anton.* *Augusta Bracarum Plinio*. Ab Gallis *Braccatis* conditam fama refert, anno ante Christum natum *cxc.* *Augusta* cognomen addiderunt Romani victores. Tam olim celebris, ut conventus hic fuerit ex septem citerioris Hispaniæ unus; unde urbes *xxiv*, auctore *Plinio*, jus petere consueverant. Fluvii sunt *Anas* sive *Guadiana*, *Tagus* *Fluvius*, *Mondegus*, *Durius* & *Minius*: horum duo celeberrimi, *Tagus* & *Durius*. Portugallia ab occasu & meridie Atlanticum respicit Oceanum, qui præter pisces quos abunde suppeditat, plurimas easque maximas commoditates præbet. Huic copias suas omnes, ut debet, ita & acceptas fert, ac grata memorque beneficia immortalia agnoscit; illum meliore ratione aurifluum, quam Nilum suum vetustas, dignatur, quod huius ope & merito merces, undecunque terrarum importatas accipiat, eo pacto nullius indiga, rursusque quibus ipsa copiis abundat, per navigia exportet, lucri causa terras non accessas petens. Præter portus autem quos supra recensuimus est Portus *Setubal* *xx* miliaribus *Olyssipone* austru

Montes
Sordida
Sivola
Opera publica

Academica
Merri

Mari communitatu

Petris

versus quosdam Sordida lucis nemor oppidum sumptu regis magnavit. III Em ut scribitur quitan quinqu steria, prætere quidam clesiam & religi xenodo pulcheri Academ ab Henric Præfule à Ioanne Hispano pore, le tur, pron ut magn tant se vi co, quod navalis si

PORTUGALLIA ET ALGARBIA.

153

versus distans. Montes hic pauci, iique nō magni, ut sunt quos incolæ vocant *Sierra de Monchiquo: de Chaldecasao, de Sordelas*, olim dicti *Montes Luna* &c. Sunt & hi plerique lucis nemoribusque consiti. Sunt etiam silvæ & densa nemora, in quibus Hispaniæ Principes venari solent. In oppidulo Bethleem; templum est D. Virgini dicatum, sumptuque incredibili exstructum, *Emanuelis* Lusitanæ regis monumentum, quod dum viveret sibi ipse designavit. Magna tamen operi accessio facta ab *Ioanne III Emanuelis* filio. Suntque in interamni Portugallia, ut scribit *Vasæus*, præter ecclesiam Bracarensem metropolitanam, & Portugallensem cathedralem, atque alias quinque collegiatis, plusquam centum triginta monasteria, quorum pleraque reditus habent amplissimos; præterea plus minus *MCCCCLX* Parœciales, ut scribit quidam. Certè in parte quæ Bracarensem agnoscit ecclesiam octingentæ recensentur. Ex qua re fertilitatem & religionem antiquam gentis facillè agnoscat. Tæteo xenodochia, nosocomia, orphanotrophia, turres, pulcherrimas ædes, hortos amœnissimos, & ejusmodi Academias habent in hoc regno *Ebora* & *Coimbra*. Prior ab *Henrico* Cardinale Lusitanæ, ejusdemque civitatis Præfule, nuper instituta. Altera etiam instituta nuper à *Ioanne II* Portugallia rege. Sunt Lusitani omnium Hispanorum fortissimi, veloces, agiles, mobili corpore, levique, ut facillè & fugiant hostem & insequantur, prompti, laboris patientissimi. Sunt & eo ingenio, ut magnificè de se & rebus suis sentiant; atque ipsi dictitant se vivere ex opinione, hoc est se sustentari potius eo, quod se esse pueant, quam eo quod revera sunt. Rei navalis sunt peritissimi, ac navigationibus ad incom-

pertas regiones toto Orbe notissimi: mercatorum commercii ditissimi.

Sub Portugallia hoc tempore *Algarbia* regnum pertinet. Hæc ab Arabibus nomen accepit, significatque campum arvumque felix & uber, in quo omnia ad commutationem necessaria. Linea autem cujus initium ab Ana fluvio inter amnes qui vulgo *Vatæon* & *Carei-vai*; finis autem ad oppidulum *Odesseiza*, id est ab oriente versus occidentem protracta, separat *Algarbia* regnum ab ipsa Portugallia, omnium Hispaniæ regnorum minimum & ignobilissimum. Comportantur eò ex variis Hispaniæ partibus secundo Anæ decursu vina omnis generis, secca, bastarda, romana, & ejus classis alia: quæ porrò navibus imposita in Galliam, inferiorem Germaniam, aliòque avehuntur. Oppida habet *Balsam Prolemao*, *Plinio*, *Antonino* & *Pomponio Mela*, quæ hodie *Tavila*, ut *Coquus* opinatur. *Ossonobam* *Plinio* & *Antonino*; quorum ille *Lusuriam* cognominat; *Ossonaba* est *Prolemao*, putaturque quæ nunc *Silyu*. Fuit etiam ibidem ad Sacrum Promontorium urbs *Lacobriga Pomponio*, cujus etiam nunc ruinæ ruderaque visuntur prope *Lagos* oppidum maritimum in vico, qui Lusitanicâ linguâ *Lagoa* vocatur, uti scribit *Vasæus*. *Algarbia*, Comitatus initio in dotem ab *Alphonso X* rege Legionis, ut præci referunt annales, datus fuit *Alphonso III* Portugallia regi, quum filiam ipsius *Beatricem*, quam ex Pellice genuerat, uxorem duceret. Natus ex eo conjugio *Dionysius*, qui primus *Algarbiorum* registritulum usurpare cepit. Sed de Portugallia ac de *Algarbia* hæc sufficient, ad reliquas Hispaniæ partes transeo.

V

GALLICIA

Regio.

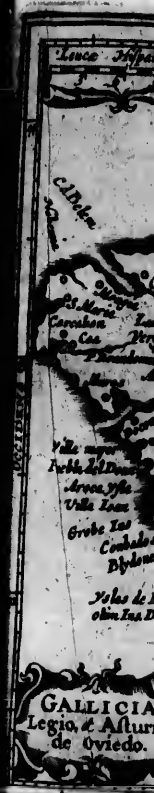
GALLICIA (quæ & Galecia vel Gallæcia scribitur, cuique nomen ab antiquis populis *Cal-laiciis*) ad septentrionem & occidentem habet Oceanum, ad meridiem Portugalliam interfluente Durio, ad ortum Asturiam. Hæc regio quod ob montes nimis sit aspera, & aquis careat, rærenter habitatur; equis ad eam abundat ut vento concipi dicantur. *Plinius* hic notat mineras auri ditissimas. *Niger* scribit in Artabris amnes terram auro, argento, stanno mistam ferre, solumque auri, æris ac plumbi uberrimum esse, ad eam ut aureæ glebæ sæpe aratro excindantur. Montes magnam lignorum copiam navibus ædificandis suppeditant. Piscibus Gallicia supra modum abundat: salmonibus præcipuè, congris, ejusque generis quos vulgò pefcadas appellant, aliis item multis lautissimis qui sale conditi variis in Hispaniæ partes distrahuntur. Novembri Decembrique mensibus infinita piscium quos vulgus *vesugos* nominat, vis capitur, duarum aut circiter librarum: recentes in totam Castiliam venum exportantur; facit enim adstringens frigus ut facile ferventur. Saporis sunt gratissimi, gravioris tamen qui in Oceano quam qui in Mediterraneo mari capiuntur. Algor enim Oceanis pisces impinguat, ideoque quo propiores sunt septentrioni, eò solent esse meliores. Possissima incolarum pars in montibus degit, in quibus domicilia satis commoda passim visuntur exstructa. De Callaico. tum origine & nomine videat lector *Ioannem* episcopum Gerundensem, Paralipomenorum Hispaniæ lib. 11. *Rodericum Toletanum* lib. x de rebus Hispaniæ cap. iv, & alios. Metropolis Galliciæ *Compostella*, ubi corpus *Divi Iacobi* Apostoli religiose colitur, à quo ipsa urbs, nonnullam etiam ab Academia sua celebritatem habens, hodie *Sant-Iago* dicitur, *Brigantium* olim, uti censent

S. J. Per
silius an.

V. b. u.

Franciscus Tarapha, Ambrosius Morales, & Villanovanus. Brigantia dicitur *Orosio*, qui ibi pharum altissimam existare addit. *Ptolemeus* cognomen addit *Flavium Brigantium*, quod tamen *Beutero, Coquo, & Ioanni Mariana* est Betancos, *Floriano & Gomecio Coruna*. *Compostellam* autem *Ioannes Gerundenfis* lib. 1. dictam scribit tanquam *Compostem Stellam*, sic enim appellatum fuisse Hesperum regionibus illis salubrem. Ego hoc in medio relinquo. Existat *Salamicæ* in bibliotheca collegii sancti Salvatoris historia *Compostellana*, in duos libros digesta iussu *Didaci* primi Archiepiscopi *Compostellanis*; in qua primordia, successus, incrementa ecclesiæ *Compostellanæ* hæc describuntur. Consulendus & *Lucius Marinus Siculus* de rebus Hispaniæ, libro quinto, capite de sacris ædibus & locis in Hispania religiosis, miraculisque celebratis. Minorum gentium oppida sunt, *Orensi-um* ad *Miriam* fluvium urbs, *Therma Calida Ptolemeo*, ut putat *Gomecius* in vita *Francisci Ximenii*, addens eam à Suevis Germaniæ populis, qui quondam hanc oram sibi subjugarunt, proprio idiomate *VVarensee* appellatam: *Ortelius* scribendum monet *VVarmsec*, quod nihil aliud quam *calidus Lacus*. *Lucus* latinis, id in Gallicia oppidum quod *Lugo* hodie dicitur, *Pomponio Turris Augusti*, *Aræ Sextianæ Plinio*, *Aræ Sestii Promontorium Ptolemeo* ad Oceanum Cantabricum in Artabris. *Pons Vetus, Ponte Vedra*. *Ribadeum*, vulgò *Ribadeo*. Commemorat reliqua oppida *Marinus Siculus* initio libri tertii. Gallicia Regni titulum adepta est circa annum à Christo nato millesimum sexagesimum. Eo enim *Ferdinandus Sancti Majoris* regis Navarræ filius, rex Castellæ, quum uxorem duxisset *Sanctiam Alphonfi* quinti filiam, *Veremundis* 111 regis Legionis sororem & hæredem, sicque regna duo Castellani & Legionensè uniuisset,

tres

ri-
are
m,
an-
em
po-
io-
Ex-
va-
esta
qua
tel-
ari-
e de
ulis-
ren-
mes,
am à
ram
ella-
nihil
a op-
gusti,
Ptole-
us Ve-
nme-
terrii,
Chri-
stinan-
tella,
liam,
dem,
uiffet,
tres

tres habens filios, *Sanctium* quidem testamento Castellæ regem, *Alphonsum* Legionis & Asturum, *Garciam* denique Gallicæ (quæ ab conjugis majoribus acquisita Comitatus ad illud usque tempus fuerat) & Portugalliæ nominavit. *Sanctius* divisionis paternæ impatiens, fratres *Alphonsum* quidem regno deturbavit, *Garciam* autem occidit. Quum jam *Sanctius* sex circiter annos regnasset, & à *Veludo* per fraudem esset obruncatus, *Alphonfus* qui Toleri apud Maurorum regem exul vixerat, non solum Legionis quod ex patris voluntate obtinebat, recuperavit, sed & Castellæ, Gallicæ, & Portugalliæ regna consecutus est. *Alphonso* tres liberi fuerunt legitimis ex totidem conjugibus, ex *Isabella* quidem Franciæ regina *Sanctia* nupta *Roderico* comiti, qui novas colonias duxit in civitatem quæ vulgò *Ciudad-Rodrigo*; ex *Zaida* Maura Siviliz regis filia *Sanctius*, qui acie adversus Saracenos cecidit: ex *Constantia* denique *Vrraca*, quæ *Sanctio Sanctiæ*que improlibus superstes, post *Raimundum Berengarium* Tolosæ comitem nupsit *Alphonso* Arragoniæ regi, hæredemque ex se reliquit *Alphonsum* VII, regem omnium qui ante ipsum fuerant potentissimum, Hispaniæque imperatorem nuncupari meritum. Ab eo tempore Gallicia unum semper habuit cum Castellæ & Legionem regem & principem.

Legio.

Legioni conregionalis ad boream *Asturia*, ad occidentem Gallicia, ad meridiem & ortum ferè *Castella* vetus. Nomen illi à legione VII Germanica quæ hîc olim *Narra* Imperatoris principatu (ut quidam autumant) stativa habuit. Metropolis, urbs illa clarissima regioni cognominis, quæ *Legio* VII Germanica *Ptolemao*, *Legio Gemina Antonino*, *Leon* hodiè vulgò; quod nomen cur à *Leonigildo* Gothorum rege malit quam ab ipsa Legionem *Franciscus Tarapha* derivare, mihi nondum liquet. *Mo-*

rales tradit etiam *Sublantiam* olim dictam, adscribens, ejus nominis vestigia etiamnum extare in loco qui sesquimillari distans Legionem, *Sollanco* dicitur. De templo Legionensi sic scribit *L. Marinus Siculus*, libro tertio de rebus Hispaniæ: *Est Templum quod ætate nostra civitas Hispanensis adificat, aliis omnibus magnitudine præstat; est Toletanum cunctis aliis, divitiis, ornamentis & specularibus fenestris est illustris; est denique Compostellanum fortioribus adificiis, Sancti Jacobi miraculis & aliis rebus memorabilibus est: Legionense tamen artificio mirabili, meo quidem judicio, omnibus est anteponendum, in cujus claustro sacellum est, in quo jacent reges septem & triginta, & unus Hispania Imperator. Illud autem memoriæ dignissimum est, quod ab hac urbe cœperit circa annum septingentesimum decimum sextum recuperatio Hispaniæ quam totam ferè Maurorum & Saracenorum gens occupaverat: *Pelagius* enim, ut cum aliis referunt *Rodericus Toletanus* libro de rebus Hispaniæ sexto per multa capita, & *Rodericus Sanctius* parte primâ Histor. Hispan. cap. xi. ex regio Gothorum sanguine *Fasila* Cantabriæ Ducis filius, à christianorum qui in montes Asturiæ confugerant, reliquus rex consalutatus, magnâ strage Maurorum editâ, vix regnum orsus, hosti Legionem eripuit, ibique sedem sui principatus figens, novum Castellum quasi propugnaculum adversus barbarorum vim & incursiones extruxit; rejectis autem Gothorum regum insignibus leonem fumsit rubrum in albo campo ferocientem, quo hodieque reges Legionenses utuntur. *Pelagium* in regno sequebatur est *Fasila* filius, huic autem improlem *Alphonfus Catholicus*, *Petri* Cantabriæ ducis filius, ex genere *Ricaredi* *Catholici* Gothorum regis oriundus, qui uxorem duxerat *Omissionam* *Fasila* sororem unicam & hæredem. In *Alphonfi* familia*

familia
ad *Verem*
lesimo v
Ferdinane
regnum
nem hab
Castellar
rumque

Quin &
vata civis
res *Plinius* li
versus sept

Provincia
etiam expo
nonnulla.

familia posterisque Legionis principatus mansit usque ad *Veremundum* regem Legionis *xxiv*, quo, anno millesimo vigesimo sine successore defuncto, *Sandía* soror, *Ferdinando* Navarreo: Castellæ regi nupta, Legionensem regnum ad Castellanum transtulit. *Asturia* ad septentrionem habet Oceanum, ad ortum *Biscaiam*, ad meridiem Castellam veterem, ad occasum *Gallaeciam*. Auri variorumque colorum est ferax, alioquin parum culta, male-

que habitata, locis quæ ad mare exceptis. Veterum hic sedes Asturum, qui sic dicti (ut scribit *Isidorus* lib. ix *Etymolog.* cap. ii.) ab Astura fluvio, cujus mentio etiam apud *Florum* lib. iv. *Histor. Romanæ*, & alios. Ab his ipsa regio *Asturia*, *Ptolemeo*; Latinis *Asturia*, ut & antiquis marmoribus: in quibus etiam *Asturiam* lego nominatam. Romæ in pavimento sacelli, quod est ad templum *S. Gregorii* in *Cælio monte*, tabula contracta:

ACONTII

E. RANIO. OPTATO. V. C. COS.
 CVRATORI. REIP. MEDIOLANENSIVM
 CVRAT. REIP. NOLANORVM. PROCOS. PROVINCIÆ
 MARBONENSIVM. LEGATO. AVG. ET. IVRIDICO
 ASTYRIÆ. ET. GALÆCIÆ. CVRATORI. VIA
 SALARIÆ. &C.

Quin & *Asturiam* video nuncupatam in tabula marmorea, quæ trans *Tiberim* Romæ legitur in domo pri-
 vata civis Romani. Verba ponam ad *Italiae* delineationem, ubi de *Alpibus* maritimis. *Asturias* hodieque. *Asturi-
 res* *Plinius* lib. iii. cap. iii. dividit in *Augustanos* & *Transmontanos*. Illi cis montes versus meridiem; hi ultra montes
 versus septentrionem ad Oceanum. De *Asturibus* *Silius Italicus* lib. i.

— Astur avarus
 Visceribus lacera Telluris mergitur imis,
 Et redit infelix effosso concolor Auro.

Provinciæ metropolis est *Ovium*, de quo multa *Rodericus Toletanus* lib. iv de rebus *Hispaniæ* cap. xliii, ubi
 etiam exponitur quam ob causam civitas *Episcoporum* fuerit nominata. Est ibidem & *Astorga*, & alia oppidula
 nonnulla.

Biscain.

BISCAIA *Ioanni Gerundensi* episcopo à Bastulis Beticæ antiquis cultoribus nomen trahit. Hi enim cum primum ex Libya in Hispaniam Beticam concessissent, à Mauris loco pulsī in Galæciæ montes confugerunt, ibique domicilia statuentes nomen gentis retinuerunt, ut *Bastulia* ab eo tempore dicta sit, quæ nunc *Biscaina* nominatur. *Biscaina* à nonnullis *Viscaina* appellatur, quæ vox ad *Valconum* nomen proximè accedit. Hispaniæ regio est ad Oceanum montibus obfita. Temperatius in ea clementiusque cælum, quam in reliqua Hispania. Magnis enim montibus circumdata nec frigore nimio infeltatur, nec calore nimio torretur. Regio arboribus, quæ navibus fabricandis idoneæ, referta. Novit hoc præter alias provincias tota Hispania, cui integrè nonnunquam classes hinc subvehuntur. Castanearum, nucum, pomorum, quæ *Aurea* cognominantur, resinæ, metallorum omnis generis, præcipuè ferri, nigrici plumbi, & aliarum rerum feracissima. Vino carenti portum subministrant poma saporis optimi, pressa. Animalium hic terrestrium, marinorum, volatilium: fructuum, omniumque, quæ vitæ hominum commodius agendæ necessaria, ingens copia. Quam *Biscainam* hodie dicimus, habitaverunt olim *Cantabri*: latius tamen quam ipsa *Biscaina* patet, occupatis etiam locis iis, ubi nunc *Guipuscoa* & *Navarra*. Populi celeberrimi multorumque scriptis decantati. Hi vitam nullam sine armis esse existimabant. Omnibus Hispaniæ populis subactis, & in populi Romani potestatem adductis, soli cum Asturibus aliisque conregionalibus vinci non poterunt. Debellavit tandem ferocissimam gentem, bello ferè quinquenniali fractam & defatigatam, *C. Cesar*

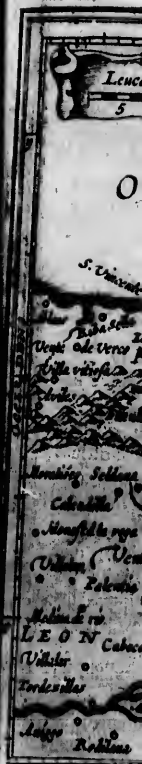
Cælum.

Solium.

Animalium
volatilia.Imperii
maiorum.

Octavianus Augustus; ipse contra eos reliquosque Romanis nondum parentes profectus. Subjugavit autem Cantabros *Vipsanii Agrippa*, cæterorumque legatorum quos secum duxerat, industriâ & fortitudine. Est in *Biscaina*, præter alia, oppidum nobile *Bilbao*, sic dictum, ut quidam opinantur, quasi commutatione literarum Hispanis familiari, *Belva*, id est *Bellum vadum*. Condidit *Hadrius Iopæus de Hazo*, Cantabrorum princeps, anno à Christo nato *110000*, aut circiter. Tria cum primis hoc oppidum commendant, situs oportunitas, annonæ copia, mirabilisque negotiorum hominumque varietas & multitudo. Sicut est in loco plano duobus ab mari milliariibus. Per hoc oppidum in reliquam Hispaniam importatur, quidquid Anglia, Gallia, Belgica mittunt: per idem ipsum exportatur quidquid cum iisdem aliisque regionibus communicandum censet Hispania. Reperire hic est cives, qui soli quotannis suâ pecuniâ tres quatuorque naves ædificari curant. Ab altera parte, oppidulum habet in ora maritima *Portugallæ* vulgo nuncupatum, à quo rivus quidam, maris ingens brachium, non solum in hanc urbem usque, sed in ipsas etiam domos influit. Hoc importari atque exportari parvo negotio, ilique precio, varia mercium, aliarumque rerum genera indies videre est. Sunt etiam in *Biscaina* portus nobilissimi, inter quos *S. Andrea* non *Biscainæ* modò, sed & totius Hispaniæ clavis merito censetur. Nec est cur piscium ullum genus requiratur, cum & optimos habeat, & quantos ferè velit, eosque recentes. Margaritas item mariniæ non negant conchæ, sed quæ ignobiliores. Gens affabilis, hilaris, elegans. Virginibus *Biscainis* mos, quamdiu innuptæ sunt, nec capillos alere, nec velari

Statium

BISCAIA, GUPUSCOA, & NAVARRA.

oma-
utem
orum
in Bi-
um, ut
Oppida
n Hi-
du. Ri-
n. à
primis
nonæ
varie-
ous ab
Hispæ-
ca mit-
iisdem
spania.
ecuniâ
a parte,
vulgo
prachi-
setiam
parvo
que re-
nia por-
modò,
Necessi-
tosarita
siliores.
nis mos,
e velari.
Statiun

Statim ubi nupserint, caput velant, & vitæ tegunt in modum galæe compositæ ex linteo coloris aurei, quam eum in modum involvunt, ut in fronte veluti cornu aliquantulum extet. Magna hic Hispanis, cum Gallis, Belgis, Anglis, aliisque populis commercia. Lana prætorique facit, ut omnia fora locaque ab emptore venditorque serveant.

Commercia.

Guipuscoa.

Guipuscoa Cantabrorum etiam olim erat regio. Nonnulli *Lipuscoam* & *Lipuscam* vocant: corruptè, ut notat *Stephanus Garbayus* ejus incola. Vnde autem hæc appellationem habeat, non facile dixerim, nisi forte ab *Opusca* antiqua civitate nomen trahat. Concluditur ad ortum amne *Vidosone* (qui & *Vidoso*, *Alduida*, *Huria* & *Beoyvia*, medius inter Galliam & Hispaniam) Pyrenæis que montibus; ad meridiem Navarræ regno, ad occasum Biscalia, de qua modo dixi, ad septentrionem mari Cantabrico. Circuitus ejus triginta sex milliarum. Temperata autem maximè hæc regio est: neque enim sentit frigoris molestias, neque Solis vehementes ardores. cælo autem utitur humido & inconstanti. Cum verò omnis sit montosa & aspera, non est usque adeo culta: quæ tamen in ea loca coluntur, valde sunt fertilia. Vineta non habet nisi pauca in parte maritima. Cæterum regio ubique ferri & chalybis ferax, adeò ut nusquam terrarum ferri major sit abundantia aut præstantia: tantumque ejus materix hic effoditur, ut multis regionibus sufficiat. *Vulcani* officina, *Martisque* armamentarium videntur hic ab natura collocata: tantam ibi videre est non solum ferri, & chalybis, sed & factorum armorum copiam; ut non immerito *murus* sive *propugnaculum* regnorum *Castella* & *Legionis* in quibusdam regionis archivis cognominetur. Scribit *Navigerius*, hoc tractu tantum

Culicis temporibus.

Soli quæritur.

ferri chalybisque effodi, ut singulis annis xxx millium ducatorum inde quæstus fiat. Non igitur sine causa montem ibi scribit *Plinius* lib. xxxiv cap. xlv, totum ex ferro. *Cantabria*, inquit, *maritima parte, mons præruptè altus, incredibile dictum, totus ex ea mater uest*. Collocantur hic *Ptolemao*, *Pomponio*, *Plinio*, aliisque populi *Orogeyones*, *Autrigones* & *Varaduli*. Metropolis est *Tolosæ* ad confluentes sita *Araxin* & *Ortam*. Sunt & alia oppida: *Placencia*, ubi fabrorum ferrariorum incredibilis copia: *Morrico*, vel ut alii scribendum censent, *Monte de Trico*, ab scopulo cognomine, qui oppido imminet: *Fuentarabia* *Ptolemao* *Phlamobrige*: *Fanum D. Sebastiani*; olim *Hisuru*, postea *Don Bastia*; & corruptè hodie *Donastien*, idem sonans quod *Divus Sebastianus*: *Don* enim *Cantabris* nihil aliud, quam quod latinis *Sanctus*, Castellanis *Sanco*. Loca namque in Cantabrorum agris varia plerumque habent nomina, ob linguarum differentias. Aliter ipsi *Cantabri*, aliter *Hispani* reliqui, aliter *Galli*, qui ipsis confinales, vocant. Situm est hoc oppidum ad ostium fluminis, quod *Menascus Pomponio* *Mela*, *Ptolemao* *Menosca*, hodie *Rio Gurumea*, vel *Vramea*. *Chalybs* fluvius in his regionibus oritur, cujus aqua ad ferri temperamentum plurimum valet; adeò ut *Hispani* non alia arma, nisi quæ hujus liquore temperata, approbent. Ab hoc flumine populus *Chalybes Justinus* lib. xlv ait appellatos. *Fanum D. Sebastiani* portum habet amplissimum, non arte humanâ, sed sagacis naturæ providentiâ factum, in quo naves ab sævientiibus undis ventisque parum faventibus securam & tutissimamveniunt statione. Ingressus inter duo castella: quorum quod ad orientem, in edito monte exstructum, occidentaliore, quod in rupe est, eminentius. Et alios. Incola iisdem cum Biscainie sunt

Fluvius Chalybs.

Portus.

sunt mo
ingenio
qui diffi
vilegiu
danda o
proclive
que vitæ
laboribu
accolæ n
calas app
Navarra. N A V
ed fertile
nam nec
gnum. F
seatur, h
ginta sex.
modum
norum ex
tandem
Romæ C
cessisset,
gustus eni
provincia
Cum igit
stendum

sunt moribus, eademque uruntur lingua. Naturâ sunt ingeniosi, politici, satis exculti, ad alliciendum faciles, & qui difficulter cogi possunt, honoris cupidi, suorum privilegiorum defensores acerrimi, agiles, animosi, ad tractanda omnis generis arma dexterrimi, & ad militiam proclives. Sunt & mulieres admodum robustæ planèque viragines, corpore bene habito, formâ bonâ, licet laboribus assuetæ: ac ideirco minus arrogantes. Maris accolæ navigatione piscibusq; cum aliis, tum quos *bacalaos* appellant, capiendis, magno lucro, dant operam.

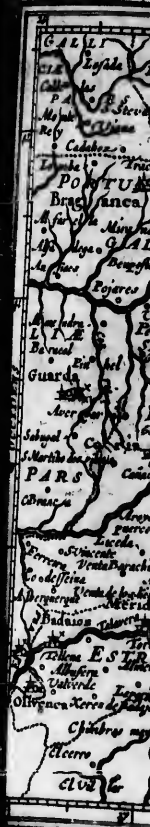
NAVARRA. NAVARRÆ regnum in omni suo circuitu est ad eò fertile & abundans omnibus rebus ad vitam humanam necessariis, quàm ullum aliud totius Hispaniæ regnum. Et quamquam communiter exiguum esse censetur, habet tamen urbes mœnibus clausas quinquaginta sex. Hujus regionis incolæ fuerunt olim strenui admodum & bellicosi, variisque vicibus jugum Romanorum excusserunt, à quibus tamen victi & debellati tandem & in ordinem redacti sunt. Interfecto enim Romæ *Cæso Julio Casare*, eum ei *Octavianus Augustus* successisset, furorẽ Romanorum acriter senserunt. *Augustus* enim quatuor legiones adversus eos misit quæ provinciam ingressæ, ferro & flammâ omnia vastabant. Cùm igitur se victos & impares esse viderent ad resistendum hiis Romanorum viribus, plerique se ad

montes contulerunt, vastissimæ asperitatis & propemodum inaccessibleis, quibus & hodiè Navaja nomen remanet, atèque inter *Mescuam* & *Eulatem* porriguntur. Hic cùm longo tempore habitassent, à montibus illis nomen ipsi inditum est *Naviniorum*, ac postea Mauri occupatâ Hispaniâ corrupto vocabulo eos *Navarros* appellarunt. Oppressi autem Maurorum tyrannide & habitationem suam deserere coacti, ad montes *Pyrenæos* se receperunt, ac ibi regem sibi peculiarem elegerunt, ac variorum regum successione suis legibus vixerunt usq; ad annum millesimum quingentesimum decimum tertium, quo *Iulius Papa* secundus, *Joannem Albrechtum* Navarræ regem, tanquam schismaticum *Ludovico XII* Francorum regi adhaerentem, excommunicationis lætâ sententiâ jure regni privavit, ac *Ferdinando Catholico* in Navarram inhianti, occasionem ac speciosum prætextum invadendi dedit: qui misso *Albano* duce regem *Joannem* toto regno expulit, ac occupatam successoribus reliquit. Primatia Regni Civitas *Pampelona* hodiè vulgò, quibusdam *Pompeopolis* dicitur, tanquam condita à *Pompeio Magno*. Sita est sub gradu xvi & xi minut. longitudinis, & xliiii grad. xliiii minut. latitudinis. Sunt præterea urbes celebriores *Sanctus Joannes Pedis Portus*, *Mons Regalis*, *Azaya*, *Estella*, *Oliva*, *Fasalla*, *Tudela*.

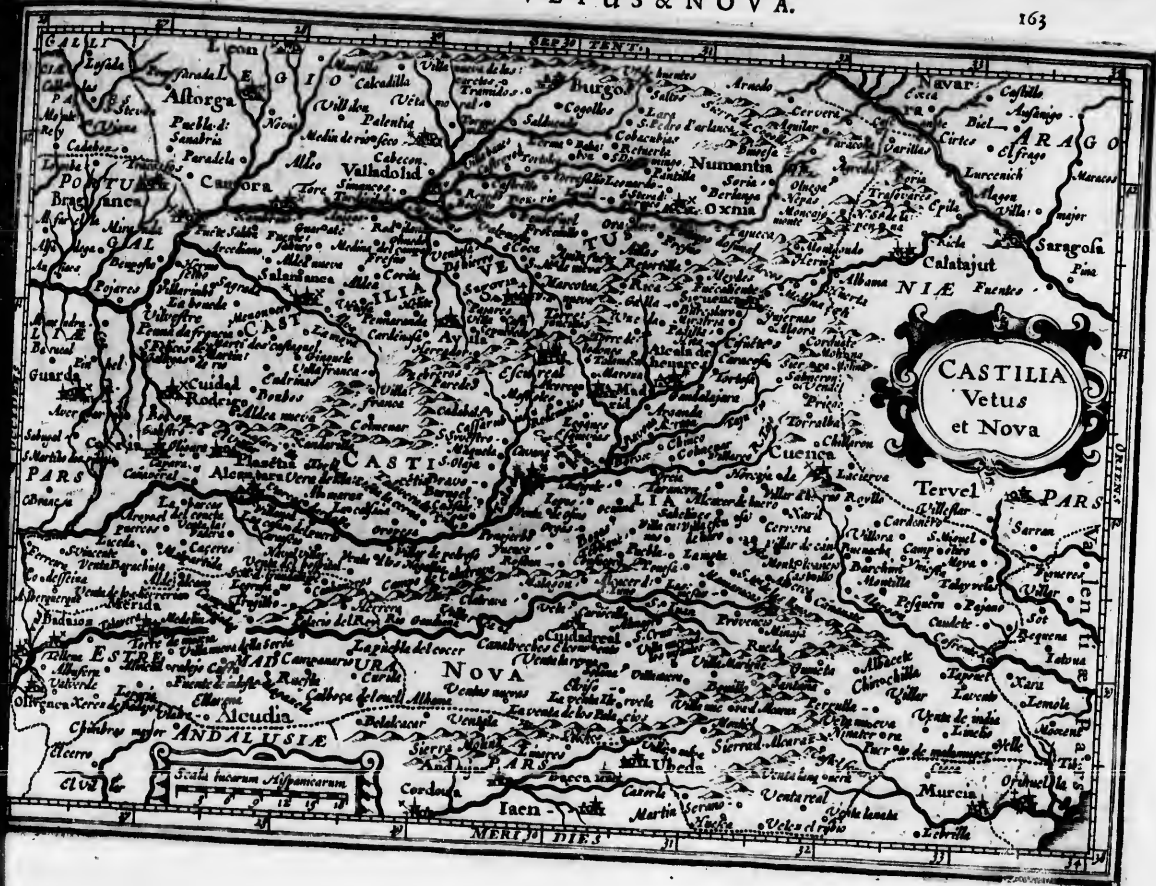
Castilla
Vetus.Imperium
maiorum.

CASTILIA sive *Castella* (cui nomen ab Castello, quod *Pelagius* rex, Legionē ab Mauris recuperatā, ut propugnaculum, contra hostes extruxerat) quondam *Baradulia* dicta fuit. Hanc duplicem faciunt Hispaniarum delineatores, *Veterem* & *Novam*. *Veterem* circumdant ad boreā Asturiā & Biscaia: ad occasum Portugallia: ad meridiem Castellā Novā, montibus qui ferē per longitudinē Hispaniæ incedunt, intercurrentibus: ad ortum Aragoniā & Navarrā. Regio fertilis frugum, vini, omnis generis fructuum, croci, & animalium. Castellæ autem regno tale legitur fuisse initium. *Pelagius* crepta rursus Mauris Legionē, Castellum quasi propugnaculum adversus barbarorum vim extruxerat, cui qui Præfecti *Comites Castellæ* nuncupati, regem Legionensem, principem diu agnoverunt usque ad *Ordoñium II*, decimumquartum Asturum, Legionisque regem. Qui quum comites proceresque Castellæ per speciem colloquii ad se evocatos obruncasset: Castellani pessimo scelere indignati, projecto regum Legionis iugo, ex suo corpore duos elegerunt iudices *Nunium Rajuram* & *Lainum Calvum*: unum, qui iuri dicundo, alterum qui rebus bellicis præfesset, quorum liberi horumque posterī *Comites Castellæ* sunt appellati usque ad *Sanctium Majorem* Navarræ regem: qui quum bello fortis Cordubam & Toletum Saracenis eripuisset, Mauros omnes Navarrā, Aragoniā, Castellā, Legionē, Portugallia, aliisque Hispaniæ locis exturbasset, totamque Hispaniam Christiano nomini restituisset, ducta *Elvirā Sanctii* Castellæ Comitris filia, *Garfiague* postremi Comitris sorore & ex asse hærede, se dotis nomine non Comitrem, sed regem Castellæ, scripsit, regnumque ad *Ferdinandum* filium, Legionis etiam regno per conjugem *Sanctiam* locupletatū tran-

misit. *Ferdinando* successit filius *Sanctius*: huic frater *Alphonfus*: cuius filia *Vrraca* (nam stirps mascula obierat) quum post *Raimundum Berengerium* Tolosæ Comitem *Alphonso* regi Aragoniæ nupsisset, Aragoniæ, Castellæ & Legionis regna fuerint unita. Metropolis veteris Castellæ *servus Burgensis*, vulgo *Burgos*: *Bravum*, *Urbs*, putatur *Prolema*. Urbs antiquissima, multisque rebus insignis, & inter primarias Hispaniæ merito referenda, 150 sub se habens minorum gentium oppida: magnis, pulchris, commodisque ædificiis passim adornata: foris venalibus, plateis, vicis, portibus, templis, cœnobiiis, amnibus exulta: ob incredibilem incolarum cujuscumque ætatis, sexus, conditionis, industriam & diligentiam memoranda. Circumdant suam metropolim jucundissimo commodissimoque situ: *Palentia*, ad Carrionis marginem sita: *Palantia* *Plinio*, *Mela*, *Prolema* & *Appiano*, *Pallantia* *Straboni*: *Peralantia* corrupte apud *Antoninum*. *Valladolid*, sedes olim regia: locus in amœnissima *Pisuergæ* ripa, non Hispaniæ solam sed Europæ totius pulcherrimus: qui quæ utbs anteponatur, non invenitur: agro beatus fertilis: forum ibi pulcherrimum amplissimumque: cuius ambitus 1000 passuum: quumque multis aliis de causis hoc oppidum valdè sit nobilitatum, multò tamē magnificentius illud reddidit illustrissimus *Philippi* regis Hispaniarum ortus: vulgò *Valladolid*: quod *Vallem Oleti* sunt qui interpretantur. *Pintia* *Prol.* *Pincia* *Ant.* ut censet *Clasius*, *Simanca*, *Anton.* *Septimanca*. *Camora* *Prol.* *Sarabris*, ut *Clu.* videtur: quæ vitiose *Sabaria* apud *Antoninum*. *Sarabrum* tamen esse putant *Florianus del Campo* & *Gomerius*, oppidum illud quod vulgò vocatur *Toro*, Latinis *Taurus*, ad Durium fluvium. Non autem postremi hic visitur loci *Salamanca*, *Antonino* & *Prolema*: *Salmatic* *Pylano*: *Salamanca* vulgo,

CASTILIA VETUS & NOVA.

rater
 obi-
 Co-
 polis
 rym, Vitis.
 ac re-
 refer-
 pida:
 ad op-
 mplis,
 icola-
 triam
 retro-
 temia,
 Prok-
 corrupte
 us in
 am sed
 pona-
 oi pul-
 ro oc-
 pidum
 assilud:
 ortus:
 pre-
 manca,
 detur:
 ramentum
 id Du-
 oci Sal-
 lamanca
 yulgo,

vulgo, academiâ nobilis. Haud procul hinc ad fluvium, qui vulgò *Gada*, *Civitas Roderici* comitis, *Ciudad Rodrigo*, quæ ut putant *Vasæus* & *Clusius Myrobriga* Prol. Celtico-rum oppidû in Lusitania. Tendentibus hinc versus meridiem occurrit *Coria*, *Cauria* quondam, ut scribit *Clusius*; *Cauriam* ab latinis junioribus appellari tradit *Andr. Schottus*. *Cauriz* versus ortû ad nonam circiter leucam est *Placentia*, urbs pulcherrima: cujus citria, cæterique arborum fructus, nec non panis candidissimus maximè solent commendari & expeti: *Placentia* vulgò. Habet *Placentia* sub sua ditione oppida amenissima, in quibus est *Xarabicium* memoribus superbiens, & in *Pisaro* in convalle jacens, velut altare, ut *Merimæus* notat, in testudine templi. Montes *Placentiæ* adiacentes, ab ipsa urbe *Verade Placentia* cognominantur. *Quæ Avila* hodiè, *Prol. Olbula* nuncupatur, ut vult *Clusius*. Haud procul fontibus *Areva*, *Segobia* jacet, quæ *Plin.* & *Anton.* *Segovia*, ut hodièque, *Pr. Segobia*. Urbs est lanificio & aquæ ductu visendo Romani operis nobilis: in qua, ut *Vasæus* scribit, illud memorabile, quod illic nemo conspiciatur ociosus, nemo mendicus, nisi qui per ætatem aut morbum opus facere non possit: quum nulli desit, unde victum quærat, aut in quo se exerceat. *Quæ* nunc *Aranda* ad *Durium* flumen, *Rbauda* Vaccæorum urbs est *Prol.* in Hispania *Tarraconensi*: *Rauda Antonino* ex emendatione *Hieronymi Suriti*: nam antea *Raudaclunia* cum altera mansione mista legebatur. *Quæ* incerto scriptori *Exoma*, *Vxoma* *Plin.* est, qui addit nomen hoc crebrò aliis in locis usurpari. *Vxama* per *S* in antiquo marmore legitur: *Ofma* hodiè dicitur. Reliquas nominatis à nobis adponendas curiosioribus relinquimus. Sed hæc de urbibus & oppidis sufficiant: ad *Castiliam Novam* transeamus.

Castilia Nova, ad septentrionem adhaerens veteri, *Castilia*, reliquis lateribus clauditur *Portugalliâ*, *Extremadurâ*, *Novâ*, *Andaluziâ*, *Granadâ*, & *Valentiâ*. Abundat tritico aliisque segetibus, ad utramque *Tagi* ripam sita. *Metropolis Castiliæ Novæ Toletum*, ut latini vocant: *Toletum Prol. vii. meo*: hodiè *Toledo*. *Toletanos* nominat *Plinius*: *Colonia Toletana* est in nummis *Augusti* apud *H. Goltzium*: *Serezolam* etiam scribit appellatam fuisse *Villanovanus* ad *Toletum*. Centrum est & quasi umbilicus Hispaniæ: *Sirus* clivosi, inæqualis & asperioris, ascensus ambulationisque difficilis. Majorem partem alluit & contra hostes ruetur *Tagus*: quæ arcticum spectat *Polum*, muris munitum est validissimis turribusque 150. Nobilium ingens in hac urbe numerus: cives admodum sunt industrii. Cùm aliis amplissimis ædificiis, tum templo nobilitatur augustissimo, pulcherrimo, ditissimo. Multa *Toleti* *Concilia* leguntur celebrata: certè ultra septemdecim numerantur, quot alibi nusquam. *Toletum*, ut matrem reginamque suam venerat *Madridum*, vulgò *Madrid*, æris, situsque saluberrimi. Rebus omnibus abundans, gratum nunc est Hispaniæ regibus domicilium. Non procul hinc *Villamanta* est: quæ ut voluit *A. Montanus*, *Tarapha* & *Villano*, *Mantua* est *Prol.* *Carpetanorum* in *Tarraconensi* Hispania oppidum. *Quæ* vulgò, voce Arabicâ, Hispanis hodiè *Alcala de Henares*, tam certò creditur *Complutum Prol.* ut latine etiam non aliter in publicis actis & monumentis audiat. Situm est in loco plano, ad fluvium, quem *Henarem* vocant; rerum omnium quibus usus humanus indiget, copiâ, suisque proventibus, adeò abundans, ut nullis aliunde bonis opus habeat. *Segontia Antonino* inter *Complutum* & *Cæsaraugustam* medio serè itinere: *Siguenta* nunc appellatur

latur
Tagi
lemeo,
spicuum
Quæ
Beuterus
Lebanus
Antonin
amijbu
fontes h
Opera p
cidenter
sum mon
D. Hieron
merito c
eum vet
theatris,
neis, sep
principur
vix quid
ctans, trib
riaque, in
gum que
rio consec
stinatas. Q
arte sua tu
pli pedem
ostium ten
marmore t

Fimo n.

Cpr a publica.

latur *Varronio & Morali* iudicibus. *Algararum* in ripa
 Tagi scribunt *Varronius* & alii esse quæ *Norba Cesarea Pro-*
lemao, Norbensis Colonia Plinia. Oppidum est insigni con-
 spicuum ponte, veneranda & antiquitatis & maiestatis.
 Quæ *Talavera* nunc, *Livio Aburam* nominari opinantur
Beuterus & Morales. Sunt hic etiam *Cuenca, Cauceſis Plin.*
Lebaxa, Antonino Labiosa, Castellana la veja, Castula eadem
Antonino. Tagus flu. Castellam novam irrigat cum aliis
 amnibus ac rivulis in eum concurrentibus: & in ea suos
 fontes habet *Ana* flu. nunc *Guadiana*. Sed de his satis, ad
 Opera publica venio, Quintâ *Madrito* leucâ versus oc-
 cidentem conspicitur magnificum illud & sumptuo-
 sum monasterium *S. Laurentii in Escuriali* vulgo, ordinis
D. Hieronymi: Philippi II Hispaniarum regis opus, quod
 merito cerrate potest cum *Egyptiorum Pyramidibus*,
 cum veterum *Græcorum Romanorumque* templis,
 theatris, amphitheatris, ludis, circis: thermis item, bal-
 neis, sepulchris; cum aliis denique variorum regum &
 principum monumentis. Operi tanto vix quid est par,
 vix quid secundum. Frontispicium ejus, occasum spe-
 ctans, tribus superbit portis: quarum quæ media prima-
 riaque, in templum augustissimum, cœnobium, colle-
 giumque ducit; quæ ad dextram, in officinas monaste-
 rio consecratis; quæ ad sinistram, in domos scholæ de-
 stinatas. Quatuor angulos totidem exornant mirabiles
 arte sua turres: quas etiam duæ superant ad ipsius tem-
 pli pedem hinc inde fastu quodam confluentes. Supra
 ostium templi stylobatæ magnifici statuas sustinent ex
 marmore tophoq; sex *Israclis regum*, pedes altas xvii.

Ad septentrionem Palatium templo aditum visitur,
 regi regioque comitatu commodissimè excipiendo
 paratum. Ad meridiem variz sunt porticus: hortus om-
 nnis generis instructus herbis, floribusque & pluri-
 mis ornamentis: pomarium gratissimis confitum fru-
 ctibus: item nosocomium, pharmacopolium, & alia.
 Quid superest? quidquid ibi occurrit, stuporem inji-
 cit spectanti: ideoque de iis, quæ dicenda restant, silere
 cum modestia præstat, quam jejune pauca in medium
 proferre. Est etiam *Toleti* celeberrimum Palatium ab
Carolo V restauratum, novisque structuris regio appara-
 tu exornatum: in quo, præter alia multa singularia, ma-
 china visitur hydraulica, miro *Italorum ingenio* fabri-
 cata, quæ ex *Tago* flumine, opera magnæ versatilis &
 excavatæ rote, aquas in fistulas & tubos per canales in
 symmetratem arcis & montis artificioso impetu cogit
 & impellit; ubi unum in locum & amplum receptacu-
 lum collectæ in varios arcis urbisque totius usus dilap-
 se distribuuntur: quæ rivulos deinde & fontes hortis, ma-
 gnarum ædibus, balneis, fullonibus, civiumque necessi-
 tatibus abundè suppeditant. Academiæ hic duæ sunt,
Complutensis omnium disciplinarum Academia celeberrima,
 quæ nobilitatum est *Complutum* ab *Francisco Xi-*
menio Cardinali, Archiepiscopo Toletano. Altera *Tole-*
tana Academia florens, literarum & sapientiæ clarissima
 officina. Disciplinis omnibus artibusque mechanicis in
 urbe *Toleto* magnus honos: lanificio sericoque vitam
 quæunt hominum millia ferè decem.

Flum. n.
 Cfr a
 publica.

Schola.

Cipisica.

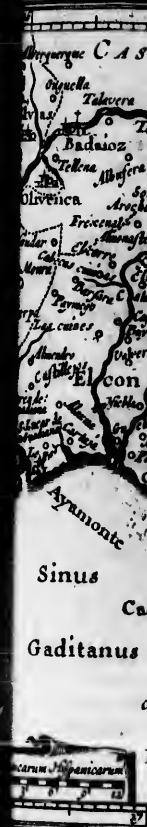
Regio.

ANDALVZIA Hispaniæ Bæticæ pars, nomen acceptæ diætae quondam *Vandalia* putatur ab *Vandalis* Germaniæ populis, quos olim ad hæc usque loca devenisse, multi memoriæ produnt. Si igitur, ut nonnullis nomen penitus timatis placeat, *Andaluzia* appellatur quasi *Vendenburgis*, *Vandalorum Domus*. *Marius Aretius Andaluziam* vocatam auguratur, quasi *Ante Lusitaniam*, mutatis nonnihil litteris. Ad ortum habet Granatam, ad septentrionem Castellam Novam, ad occasum Pacensium Silvensisque diocesis & Anâ Flumine terminatur; ad meridiem Atlanticum spectat Mare. Hujus præcipua pars *Conventus Hispalensis*. Hic ab ortu Cordubense territorium, ab occasu Algarbiorum fines habet: quæ septentrionem spectat, eam Lusitaniam ditionem attingit, quæ Magistratus *S. Jacobi* vocatur. Cætera vero meridiem versus Gaditano Conventu, & Oceano clauduntur. Cælum hic indulgens & felici quadam hilaritate & temperie ridens. Terraque in universo hoc tractu ad miraculum usque, frumenti, vini, olei & omnis generis frugum feracissima est, quibus longinquas & transmarinas provincias replet. Secundum *Plinium*, Hispania, quacunque ambitur mari, Italiæ laudibus proxima: quod deca Bæticæ parte potissimum intelligendum putamus, quæ ad Hispalensem Conventum spectat; est enim Oceano & Zephyri lenibus flabris exposita. Hæc igitur regio insigniterum omnium fertilitate luxuriat, eo nomine universi Orbis provincias longè superans: eamque merito *Plinius* ante Italiæ laudes posuisset, nisi homo Italus patriam ante ferre voluisset. Hic etiam pecorum omnis generis

Temp. v. r. i. v. m.
17. 4. 0. 17. m.

magna copia, sed præcipuè cuniculorū. *Andaluziam* nomen à *Vandalis* habere supra diximus, quod hi à Gothis pulsî hoc loco sedes suas fixerint: quibus postea etiam e-jectis, in Africam concesserunt. Res ita sese habet: *Rodericus* vicessimus quintus Gothorum rex, in quo etiam regium Gothorum nomen defecit, comitem quendam *Iulianum* præfectum constituerat Mauritaniam Tingitanam: e-jectus abfentis interea filiz stuprum inulit. Quo pater audito, Saracenos ex Africa evocavit, justissimum dolorem suum regis vindicta sariaturus. Hi anno salutis 602 c. xiv duce *Mazamisso* per angustias freti *Herculei* ingressi, biennii spatio totam sere Hispaniam occuparunt, præter Astures naturâ loci munitos. Periere tantillo temporè utrimque septingenta hominum millia. Saraceni potiti imperio, christianorumque (quantum fieri potuit) religione extirpata, regna inter se variè partiti sunt. Primum fecere *Cordubæ*, quod ipsi vocaverunt *Ahenalibericum*. Alterum apud *Hispalim*; tertium apud *Carthaginam* novam: donec à *Ferdinando III* his locis pulsî Granatam concesserunt anno 1109 c. xvii. & à *Ferdinando VI* penitus ejecti sunt anno 1147 c. xiv. Metropolis est quæ *Hispalis* *Plin.* *Hispalis* *Ptol.* *Hispalis* *Silio*, *Spalis* *Gratiano*, hodie *Sevilla*. *Arius Montanus* putat *Hispalim* nomen esse Pænicum, ex *Spila* vel *Spala* deflexum, quod planiciem seu virentem regionem significat; alii, inter quos *F. Tarapha*, ad *Hispalim* *Herculis* *Libæ* filium, nomen conditionemque referunt. Ridiculus hic ut in multis *Isidorus*, qui, quum ab *Iulio Cæsare* conditam, exque ipsius & *Romæ* urbis vocabulo *Iuliam* *Romulam* notasset appellatam, à *palis* suffixis in loco palustri sic dictam memorat. Urbs

viii.

ANDALUZIA & GRANADA

no-
othis
am c-
odri-
regiu
nam
julij
audi-
lorem
cxiv
gressi
pre-
p-
nipo-
quit)
Pri-
liberi-
rhagi-
Gra-
ndo VI
olis est
ariano,
nen esse
neciam
os F. Ta-
condi-
Isidorus,
pius &
appel-
memorat.
Urbs

Viri.

30 31 32

ancorum Hispaniarum

Fretum Herouleum nunc Estrecho de Gibeltar

I. Herboras

ANDALUZIA et Granada

MERI 30 DIES

Urbs ad Bætim situ amœnissimo excellens, ambitu magna, formâ fere rotunda, visu pulcra, templis celebris, ædium pulcherrimarum frequentia exculta. Tam multa de hac urbe præclara commemorari possent, ut natum sit inde & tritum vetustate proverbium: *Qui non ha visito Sevilla, non ha visito Maravilla.* Cum aliis felicis ingenii alumnis gaudet, cum *Benedicto Aria Montano*, nobilissimo & summo Theologo, plurimarum Linguarum cognitione stupendo. Testantur id opera ab ipso edita, quæ summam ejus admirationem apud omnes excitant. Metropoli visa, reliquarum urbium nonnullas indicabo, ordinis incuriosior; sic tamen, ut quasque metropoli suæ proximas primo loco. Offert se quinta ab Hispali leucâ *Palatium*, vel *Palantia*, quod vulgo *Palacios*, sic dictum ab arce perantiqua, quam lateri habet adhaerentem. Viâ situm, quæ ad S. Lucæ fanum fretumque Gaditanum ducit. Huic succedunt *Cabeza*, oppidulum in montium, qui in meridiem Malagam versus se extendunt, aditu situm: & *Cabecis* versus libonorum ad tertiam leucam oppidum, quod vulgo *Lebrixa*, *Nebriſsa* *Ptol.* *Plinius Veneriam* cognominat. Situm fuit olim inter Bætis æstuarium, hodie octo pass. m. ab flumine, obliato sinistro alveo. Conditor perhibetur *Liber Pater*. Oppidum est peramœnum & pulchrum cum arce perveteri, agro undique beatissimo cinctum. Cive nobilitatum est *Aelio Antonio* Hispaniæ totius ornamento. Quæ *Carmona* vulgo, *Carmon* *Straboni* est, *Carmo* *Antonino*, *Charmonia* *Ptol.* *Marchena* hodie, *Colonia* quondam, inquit *Omphrius* ex antiqua basi, *Martia*. Sicut est hoc oppidum in colliculo quodam, ubique planities spectante. Sunt & Andaluhiæ oppida *Lora* ad dexteram Bætis ripam: *Axalita* vetustis lapidibus, teste *Cla. Fla-*

vium Axalitanam Amb. Mor. ex antiqua item inscriptione, inter Hispalem est & Cordubam. *Moron*, olim *Clasio Arrucci*, notantibus *Plinio*, *Antonino* & prisco lapide. *Ossuna*, *Orsona* *Appiano*, *Orson* *Straboni*, *Vrsio* *Plinio*, quæ & *Cœnus* (forte *Gemina*) *Urbanorum*, *Vrsian* in antiquis hujus loci inscriptionibus: *Vrsao* *Hirtio*. Ecce ad Singulum fluvium, hodie *Xenil* vel *Chenil*, *Ptolemeo* fuit *Astygus*, *Augusta Firma* cognominatur à *Plinio*: quod oppidum non adeo magnum, hodie tredecim ab Hispali leucis visitur. Inter eandem Hispalem & Cordubam medio fere itinere, ad dexteram Bætis oram *Penasor*, *Ptolemeo* putatur *Illipula magna*, in mediterraneis Turdulorum, *Ilpa* cognomine *Italica* *Plinio*, qui Hispalensi Conventui attribuit. Decimo hinc milliari ad ejusdem fluvii ripam est *Corduba Ptolemeo*, *Cordoua* vulgo: *Plinius Coloniam Patriam* tradit cognominatam, quod etiam ex antiquis marmoribus probat *Morales*. *Corduba* tanquam *Cor Bætis* dicitur *Ioanni Gerundenſi*. Alumnos habuit rei militaris gloriâ doctrinæque studiis præcellentes. Beata hodie est *Corduba*, præter alia multa bona, fertilissimis agris, hortis amœnissimis, aquis etiam saluberrimis. Solum *Cordubæ* vocat aureum *Silius Italicus* lib. 111:

Nec decus aurifera cessavit Corduba terra.

Quinque leucis ab *Corduba* versus meridiem *Mons* est *Major*, vulgo *Monte Major*, *Vlia* existimatur *Ptolemeo*. Turdulorum in Hispania Bætica urbs: *Vlia Antonini*. Decem ab *Corduba* milliariibus *Mons Aureus* est, *Montoro* vocatur vulgo: *Epora* creditur *Antonini*. Malè apud *Ptolemeum*, *Ebura* pro *Epora*, quum illa sit non Bæticæ, sed Lusitanæ: pejus autem *Ripepora* in vulgatis *Plinii* eodibus, ubi *Faderatorum* cognominatur. Ad Hispalem retro, hincque per *Palatium*, *Aleantianis* pontè, oppi-

daque

daque
latini vi
minat:
hodie s
ferè leuc
nis *Xeres*
vel initio
esse quon
nem. *Ay*
vellocum
go *Masa*
est, quin
ostio. *C*
pidum, s
fluminis,
pidum est
S. Maria.
Sidonia.
fert se *Con*
leucis dist
& *Medina*
Georgio Au
Cartejam q
quis dixer
procul in
quidem, s
undique p
cumquaque
acies exten
ciem loca
in *Africa* t
vatum &

daque Cabecas & Nebrissam *Luciferi* peto *Fanum*. Sic latini videntur nominasse, quod *Strab.* lib. III. sic nominat: quodque appellatum etiam addit *Lucem Dubiam*: hodie *S. Lucae de Barrameda*. Haud procul hinc quartà ferè leucà versus vulturnum, oppidum est, quod Hispanis *Xeres de la Frontera* dicitur, quasi Hispaniæ ex hac ora vel initium vel terminus. Hoc *Navagierus* in *Itin.* putat esse quod *Asta Liv.* & aliis: *Hasta Anton.* per adspiratio-nem. *Astum* tamen *Mor.* scribit adhuc nomen retinere, vel locum illum esse, circà Guadaleten amnem, qui vulgo *Masa de Asta*. *Abrahamus Ortelius* haud multum abest, quin submersam putet cum in insula *Tartesso* in Bætis ostio. Centum stadiis à Bætis ostio distat *Chipiona* oppidum, *Strab.* lib. III. *Capionis Turris*. Ad ostium *Lethes* fluminis, quod hodie *Guadelete*, vel arabicè *Bedalac*, oppidum est, cui nomen *Portus S. Mariæ*, vulgo *El puerto de S. Mariæ*. *Lethen* transgressis occurrit cum aliis *Medina Sidonia*. Meridionaliora versus fretum perentibus offert se *Conilium*, non ignobile Hispaniæ oppidum, sex leucis distans ab *Gadium* urbe: illustrissimo *S. Lucae*, qui & *Medina Sidonia*, duci, patens. *Conilium* habetur ab *Georgio Austriaco* apud *Or. Cartaja*. *Prot. Tariffam*, quam *Cartejam* quidam opinantur, ex *Tartesso* corruptam si quis dixerit, non admodum pugnandum videtur. Non procul inde *Vegetium* est, vulgò *Veget*: oppidum exiguum quidem, sed situ opereque clarum: Colli quem latissima undique planities cingit, impositum: adèd ut inde circumquaque prospectus pateat, quousque oculorum acies extendere se potest, tam in lætam laxamque planiciem locaque compacta, versus solis exortum: quam in *Africae* montes & oram circà meridiem: nec non in vastum & tumultuosum Oceanum versus septentrio-

nem & occidentem. Hic in caurum iter lectentes obviam habent *Mundam*. Sic nominat oppidum *Plinius*, quod hodie vulgò *Monda*. Putant tamen alii antiquam *Mundam* esse, quæ hodie *Ronda Veja*: *Mondam* autem, cujus antea memini, duobus inde milliariibus exstuctâ fuisse ab Arabibus, prisco retento nomine, uti mos illis. Sunt autem in diœcesi *Hispalensi* innumera monachorum & virginum vestalium monasteria. Longum sit etiam xenodochia recensere, cum in una *Hispalis* tantum ultra centum viginti numerentur egregiè dotata, ut multa octo millibus aureorum, nonnulla quindecim millibus annuis locuple tata sint. Est verò *Hispalis* ædificiis sacris & templis omnium Hispaniæ urbium ornatissima: inter quæ templum *Mariæ* sacrum, quo nullum habet christia-nus orbis excellentius, si operis amplitudinem & majestatem sacrâ quâdam hilaritate & pulchritudine venerabile, & turrim summæ celsitudinis, è qua ad stas horas signum datur, editissimo & operosissimo fastigio admirabilem spectes, unde in universam urbem & latissime circumjacentes campos jucundissimus prospectus est. Quid regiæ arcis ornamenta verè regia describam? quæ nullam elegantioris structuræ, aut gratioris Hispani reges habent. Quid sumptuosa ducum, comitum & illustrium procerum palatia: quid amœnissimis fontibus & viretis ornatas civium ædes memorem? Prætereo antiquos aquarum rivos longè per arcus in varias urbis regiones derivatos, & recentiores *S. P. Q. H.* ingenti sumptu & industria ad *Herculanæ* vulgò dictas columnas deductos & publicæ voluptati dicatos; palustri & uliginosa vastissimæ amplitudinis arcæ consitis arboribus in pulchrum viridariū reformatâ, & latissimis in *Circi* speciem ad decursiones & inambulationes relictiis.

Reg.

VALENTIA appellationem à sua metropoli assumpsit, emporio nobilissimo, venerandæque antiquitatis. Ad meridiem Murciam respicit: ad occasum utramque Castellam; ad septentrionem Aragoniam: ad ortum littora ejus pulsant Mare internum. Fruitur aëre temperatiore, ac clementiore cælo, atque beatiore quàm ulla alia Hispaniæ pars. imo tanta cæli temperie ac zephyri lenitate regnū Valentiz gaudere tradunt, ut quoecunque tempore, etiam navitatis Jesu Christi festo, & Januario florum manipulos incolæ manibus gestent, sicut aliis in locis Aprilis & Majo fieri videmus. Magna hujus regionis præstantia, omniumque rerum, ut sacchari, vini, olei: item tritici, oryzae variorumque fructuum fertilitas, & copia. Habet & argenti fodinas, in loco quem *Buriel* dicunt, inter Valentiam & Dorsosam. Repertiuntur & lapides aureis venis lineolisque interstincti, in loco, qui *Aioder* nominatur. Ad Promontorium *Fimistratum* sunt ferri mineræ: circa Segobiâ lapidicina vestigia, è quibus Romam devecta olim marmora. In *Piacento* alabastrum effoditur. Passim alumen, rubia, calx, gypsum. Valentiam urbem diu Mauri tenuere longâ ducum serie: oppugnata sæpè ab Aragonum regibus, donec rex *Lames* post longam obsidionem tandem ejus portus est, ducemque *Zaen Mauri* cum quinquaginta Maurorum milibus coëgit urbe cedere & *Deniam* confugere, auro, argento, armis, aliâque supellectile eodem asportatâ. Desertam hoc modo Valentiam rex *Jacobus* colonia missâ colere iterum cœpit. Coloni fuere Catalani & Aragonnes, ductoribus *D. Berengario Palatio* Episcopo *Barcelonensi*: *D. Ydalo Caytha* Episcopo *Huescano*: *D. Petro Fer-*

Culit. tem. peries.

Soli. ferti. litas.

Imperium majorum.

dinandes d' Acagra & *D. Simone d' Vvrea Equitibus*. Hi totam urbem inter colonos novos distribuerunt habitâ dignitatis cujusque ratione. Legibus etiam novis republicam ornarunt. Inscripta eo tempore trecenta octoginta quatuor capita familiarum. Cæterum regni titulum hæc regio accepit circa annum salutis septingentesimum & octuagesimum octavum, ut *Ortelius* ex *Petro Metinensi*, & *Petro Antonino Beutero* scribit. Historia sic habet: *Hispem* rege *Cordubæ* mortuo, ei filius *Alca* nomine sub annum Christi *1300* successit, cujus patruus *Aodala* Valentiz dominus ex *Taviar* ad se vocavit alium suum fratrem, cui nomen *Culema*, ex hære datus; fuerat. Hi duo fratres magnis copiis adunatis profecti *Cordubam*, nepotem regno expellere conati sunt, prælio autem victi, *Aodala* fugâ sibi consuluit, Valentiamque reversus est. Maurorum autem præcipui sese inter patruus nepotemque interponentes, eò rem de duxerunt ut inter ipsos convenerit, ut *Aodala* se Valentiz regem scriberet: *Culema* autem quolibet mense, ex reditibus Valentiz, mille moradini (pecuniæ genus erat) instruendæ mensæ & adhuc quinque moradinorum milia ad res necessarias parandas deciderentur. Quibus pactis cum *Aodala* assensisset, primus se Valentiz regem compellavit. Valentiam habitasse quondam præter aliosprehenduntur *Hedetani* *Ptolemæo* fortè non alii ab *Sedentaniis*: *Biscargitanis*; sic ex membranis legitur apud *Plinium*; metropolis ipsorum *Biscargis*, cujus mentio in nummo *Germanici Caesaris*, teste *Hub. Goltzio*; videntur pars fuisse *Heditanorum*, quum in iis *Biscargini* nominat *Ptolemæus*: *Leonicenses* *Plinio*; quorum metropolis *Leonica* etiam à *Ptolemæo* in *Heditanis* collocatur; *Contestani*

Prof.

Valentia, Murcia, cum Insulis Majorca, Minorca & Yvica.

oram
igni-
publi-
ginta
culum
imum
Miti-
ria sic
nomic-
cujus
voca-
reda-
is pro-
valenti-
se in-
duxe-
rit re-
redit-
rat) in-
m mil-
Quibus
e regem
er alios
i ab Se-
oud Pl-
entio in
identur
nominat
olis Leo-
onestani
Prof.

Ptolomæo; à quibus *Contestania* Hisp. Tarraconensis regio apud *Plinium*; eorum memoria servatur hodieque in oppido *Contayna*, vel ut alius effertur *Contentaina*; ad fontem ejusamnis, cujus ostio adpositum videtur oppidum *Oliva* contra Pytiufas insulas: *Lufones*, quos ad Iberum fluvium ponit *Appianus* in Ibericis, Numantinis vicinis; ad Tagi fontes pertingere scribit *Strabo*: *Lobetani*, quorum metropolis *Lobetum Ptolemæo*; quam *Benerus* scribit antea *Turiam*, postea *Averazin*, tandemque, ut hodieque, *Albarazin* dictam: *Terboleta Appiano* in Ibericis, *Saguntinis* vicini, à quibus *Turbula Ptolemæo*, *Torres* hodie fortis: *Celtiberos*, ut eos appellant *Plinius* lib. 111 cap. 111, *Pomponius Mela* lib. 111 cap. 1, cæteri que latini; qui *Celtiberes Ptolemæo*, quidam Castellæ Veteri adscribunt, plerique Valentia. Inter regni hujus urbes *Valentia*, *Valenza* vulgò, primaria est ac sedes Episcopalis: regi *Romo* primordia sua fert accepta, ut scribit *Vasæus* atque alii, quam ab eo Romam appellatam, Romani multo posterius amplificatam & nobilitatam Valentiam appellaverunt, vocabulo idem significante. At *Resendio* hæc fabula videntur, qui eam à Lusitanis cæterisque *Viriati* militibus conditam & nominatam tradit. Sita est in intimo sinus *Sucronensis* recessu ad dextram fluvii *Turizæ* ripam. Hæc moribus & institutis clara; disciplinis liberalibus exulta; mechanicis artibus nobilis; magnis ingeniis felix, pacis concordiaque cives inter servandæ studiosissima; multorum equitum splendè illustris: mercatorum commerciis dives. Silentio non prætereundum quod de Valentinis notat *L. Marinus Siculus*: iis in more possum esse singulis annis, festo *D. Matthis*, fuis precibus factisque obtestationibus, ad locum supplicis destinatum ire; ibique damnatorum

corpora, sive suspensa sint, sive humi jaceant, suscipere, ossaque sparsa colligere: mox autem omnia feretris imposita ad commune civibus omnibus sepulchretum devota honorificè, sacrificiis, orationibusque peractis, terræ mandare. Memoriae prodit *Petrus Medinensis* esse in hac urbe supra decem millia puteorum aquæ vivæ. Stetit olim ad ripam *Turizæ* sinistram, haud procul *Valentia*. *Strabo* lib. 111, *Pliniusque* 111 cap. 111, mille passibus ab mari separant. *Saguntum* Heditanorum urbs *Ptolemæo*: *Saguntum Straboni*, *Zacynthus Stephano*: *Secundum* & *Secunthum* vitiose apud *Antoninum*: hodie putatur à plerisque *Morvedere*, sic dictum, ut quidam censent, ab *Muris veteribus*. *Zacynthorum* *Coloniæ* facit *Appianus*, quidam *Saguntum* *Herculis* filium conditorem opinantur; sunt & qui ab *Sagis Ibericis* nomen accepisse volunt. Situm describit *Silius Italicus* lib. 1. *Sagunti* muris cæmenta tribuit *Livius* lib. xxx; quæ caecè durata erant, sed interlita luto, structuræ antiquæ genere. Constat ex *Plinio* *Saguntinos* olim coluisse *Dianam*, eodem ab *Zacynthiis* ipsorum progenitoribus adjectam: annis ducentis ante excidium *Trojæ*. *Saguntus*, fide & ærumnis incluta, *Pomponio Mela*. De expugnatione urbis nobilissimæ, cladeque, quæ ob admirabilem constantiam, & egre-giam in Romanos fidem, incidit in annum ab *V. C.* 13 xxxv, *M. Livio Salinatore*, *L. Emilio Paulo* *COSS.* consulendi *Livius* lib. xxi. *Polybius* lib. 111. *Orosius* lib. 4. cap. 14. *Entropius* lib. 3. *Florus* lib. 2. *Histor. Rom.* cap. 6. *Silius Ital.* lib. 1. *Valerius Maximus* lib. 6. cap. 6. *Augustinus* lib. 3 de *Civit. Dei*, cap. xx. *Auctor* de *VV. Illustr.* cap. 42. *Emilius Probus* in *Annibale*, *Cicero* in *Philippicis*, & qui non? Non ignobilis in *Valentia* loci sunt hodieq; *Segobia*, *Segobriga Ptolemæo* & *Straboni*, uti placet *Vasæo*, *Clusio*,

V. 161.

Flaminia.

Monte.

Clusio, *T.*
nummi
Celtiber
Injesta,
Mariano
ignorant
Tarracon
Clusius;
gnomium
nem *Car*
ra, *Che*
Plinio, *Il*
Illicitani
liis *Alica*
Celtiber
Hedeta *Pr*
Clusio & *M*
Oriola *Gor*
vi & *Prol*
est. *Quæ*
habet hæc
Pomponius
Arabicam
puram sig
locis per q
nomine d
Habet *Va*
& *Penna* g
quos, quur

*Clusio, Tarapha, Emaueli Enrico, & aliis: Segobrigam habent nummi Augusti. Incolæ Plinio Segobricenses; eos in capite Celtiberiæ ponenti. Segobriga tamen Morali censetur Injesta, vel Cabeça el Griego: cujus sententiæ est & Ioannes Mariana. Hieronymus Surita, ubi fuerit Segorbia, dicit se ignorare. Segobrica meminit antiquum marmor, quod Tarracone. Denia, Dianium (ut volunt Florianus, Morali, Clusius) apud Ciceronem & Flinium, qui Stipendiarium cognominat. Incibilis Livii: quæ Indibilis Frontino, ubi Annem Carthaginensium ducem ab Scipione fugatum narrat, Chelva censetur Floriano subdubitant tamen. Illici Plinio, Ilcias Prolemao, Illice Pomponio, Ilce Colonia nummis, Illicitani etiam Prolemao, (unde Illicitanus Sinus) hodie alius Alicante, alius Elche, quod propius accedit. Belgida Celtiberiæ urbs nomen adhuc retinet. Leria, quæ & Hedera Prolemao, (unde Heditani populi.) Liria hodie est Clusio & Morali. Oliete Orceus Prolemao, Horivela, & Oriola Gomecio est & Clusio; Zamora Nebrissensi. Bigerra Livii & Prolemao; hodie Bejar Beutero & Vaseo; Clusio Villena est. Quæ Satabis Strab. vel Satabis antiquis lapidibus, te-
 Flumina. ste Clusio; hodie Floriano iudice, Xativa cluit. Fluvios habet hæc regio multos, inprimis verò Turiam quem Pomponius Duriam, Dorium Prolemao nominat. Incolæ Arabicam vocem Guetatabiar servarunt, quæ vox aquam puram significat. Magnas hic fluvios commoditates, locis per quæ fluit adfert. Est & Sicro fluvius, Xucar novo nomine dictus. E montibus hic oritur Oropedanius. Habet Valentia duos montes, quibus Iomen Mariola & Penna golosa, (rupem cupedinariam latinè diceret) in quos, quum stirpibus rariotibus herbisque variis abun-*

dent, quotidie magnus medicorum & herbariorum numerus ex diversis Hispaniæ partibus confluit. Nunquam non rari quid ibi se offert. Valentia urbs antiquitate venerabilis est, ibique ad posteram ætatem multa perdurant antiqua marmora, Romanis inscriptionibus insculpta, quarum quædam videri apud Beuterum, Ambrosium Moralem, Hotomannum in Casaris Ephemerides, & alios, possunt. In urbe Sagunto nunc Morvedre theatrum & scena, aliaque multa antiquitatis vestigia, ut sepulchra Sergiorum, L. Galba, & Sergii Galba, & aliorum ejus gentis, ex quorum lapidibus constructum est cœnobium fratrum Trinitatis. Academiam habet Valentia celebrem. Præter hanc in regno Valentia est & Academia Gandiana, quam non ita pridem erexit illustrissimus Gandia dux, ut ibi præcipue patres Societatis Iesu, ad quam se ipsum quoque conulisse fertur, philosopharetur. Valentia quod ad administrationem reipublicæ attinet, facile omnes antecedit Hispaniæ civitates. Ager hujus urbis maxima ex parte à gente Mauris oriunda, & paternum sive avitum sermonem ac ferè vitæ morem adhuc retinente, colitur. Illud autem non omittendum quod M. Tullius in Valentia laudè protulit oratione in Verrem ultima: Valentinarum (inquit) hominum honestissimorum testimonio. Multum byssi hoc in regno paratur. Valet & Valentia commercio (ut scribit Olivarius Valentinus) mercatorum maximo. Nam inde exportantur varia & multa merces, inprimis holerice tela ferè omnium colorum & sila serica ex vermibus, panni optimi in insulas Baleares, & Siciliam & Sardiniam, & si panni vocantur contracti; exportantur inde oryza, saccharum albedine admixtibili, uræ pisse & ficus, nec non & fructus saccharo conditi.

Aragonia
nuda.

ARAGONIA vel ab *Auriginibus*, Hispaniæ populis recte *Laurentio Valla*; vel à *Tarracone* antiqua civitate, ut *Antonino Nebriffensi* & *Vasæo* placet, nomen accepit. Alii ab *Aragone* fluvio qui illic orrus Iberum influere perhibetur. Nonnulli ab *Herculis Ara*, *Agonalibusque* ludis derivant: quod si verum, mirum tam altum obstinatumque apud veteres scriptores de *Aragonia* esse silentium. Huic regno adherent ad caurum *Navarra*, ad vulturnum *Catalonia*: quæ *Africo* exposita, *Castiliam* spectat, quæ aquiloni, *Pyrenæos* haber montes. Regio ut plurimum aspera, & sicca est, maxime versus *Pyrenæum*; unde ad multū itineris spatium nullæ habitationes reperiuntur: sunt tamen hic valles nonnullæ fertilissimæ optimi frumenti, aliorumque fructuum, quæ in eum in modum ab aquis adjuvantur. Hujus regni primum regem omnium scriptorum calculi *Raminio* faciunt. Hic factus est rex *Aragoniæ* anno *Christi* cxxxvi. Sed de origine regni regumque *Aragoniæ*, *Valentiæ* & *Caraloniæ*, à quibus & quomodo initium habuerint, deque unione eorum, legendi *Rodericus Santius* historiæ Hispanicæ patre l. cap. xiiii, *Lucius Marinus Siculus* lib. viii, de regibus Hispan. & alii. Metropolis & regni caput *Cesar-Augusta* *Plinio* aliisque, *Cæsarea Augusta Prolemaeo*: nominatur sæpe in nummis veterum: hodie *Sarragosa*, Academia nobilis. Conditorum eius ferunt *Iubam* *Mauritanicæ* regem, & ab eo *Saldybam* appellatam, quasi *Iuba Domum*: postea vero, priorè repudiato nomine *Cæsaris Augusti* nomen illi fuisse inditum. Sita est in ripa fluminis *Iberi*, loco plano, ex quo *Iberus* insigni ponte lapideo longoque (cujus etiam *Strabo* facit mentionem lib. iiii) trajectitur. Urbis autem situs solæ calcei formam refert: portas habet quatuor ad totidem mundi partes spectantes: validissimis mu-

vices.

Imperium
majorum.

ris cincta, crebrisque turribus probe munita. In hac urbe reges *Aragoniæ* ab ejus Archiepiscopo, qui primas regni, diadema soliti accipere. Civitates reliquæ: *Oscæ* latinis, *Ptolemaeo* & *Plutarcho* in *Sertorio*; hodie *Huesca*: civitates ejus *Ostenses Cæsari* nominantur: *Ostensis* argenti meminit *Livius* lib. xxiv; *Eseosa* mendose vocatur *Vellejo Paterculo*, ubi *Sertorium* interemptum scribit. *Tyriaßona* civitas apud montem *Caci*, quam à *Tyriis* & *Aulonii* conditam fuisse nonnulli opinantur. *Iacca*, jacens in cõvallibus, *Laccetanorum* quondam sedes. *Calatajur*, in campestri loco, ex ruinis nata *Bilbilitanis*, quæ cum multis aliis antiquitarum monumentis, medio milliari hispanico ab hoc oppido hodie videntur, in colle, qui vulgo *Rambola* vel *Baubola*. Cingitur mons ille in orbem fere ab *Salone* fluminè, quem situm *Bilbiliti* tribuit *alumnus* ejus & civis (vide lib. i. *Epigr.* lxxii.) *Valerius Martialis* lib. x *Epigram.* ciiii. Sic *Paulinus* ad *Aufonium*, *Bilbiliti* acutis scopulis pendente prodit. *Bilbis* *Proletor* corruptè. *Augusta Bilbiliti* cognominatur *Martialis*, quem admodum & in multis veterum numismatum inscriptionibus. Sunt & alia *Aragoniæ* oppida: *Barbastrum*, arcubus ferreis nobile: *Burtina* *Prolemaeo*, *Bortina* *Antonino*, ut nonnulli censent. *Monsonium* in regni situm umbilico, ad *Cingæ* ripam, cui collis imminet, à quo nomen oppido: conventibus regnorum *Aragoniæ*, *Valentiæ* que & principatus *Cataloniæ* celebris sedes: vulgo *Moncon*, fertilis agri & aprici situs. *Fraga*, inter *Ilerdam* & *Cæsaraugustam*: *Gallica Flavia* *Proletor*. *Gallicum Antonino*, ut *Varrerus* censet: alii *Gallicum* locant, ubi nunc *Zuera*, in cujus agro veterum pavimentorum vestigia videntur. *Gurrea* olim *Forum Gallorum*, *Antonino* inter *Cæsaraugustam* & *Pyrenæos*. *Ajertium*, in cujus solo quondam fuisse creditur *Ebellinum*, *Antonino* cum aliis nomi-

natum

ARAGONIA & CATALONIA.

acur-
rimas
: Osa
ca: ci-
ri me-
Vellejo
vriaffo-
Aulo-
jacens
atayut,
e cum
milliari
le, qui
orbem
aluru-
s Mar-
sonium,
is Ptol.
quem-
incri-
pastrum,
monino,
umbili-
nomen
lenitae-
vulgo
lerdam
Anton-
bi nunc
m vesti-
ino inter
o quon-
is nomi-
papum

natum. *Vrgella*, *Orgellum Aimonio*, *Origa* fortè *Prol.* oppidum haud procul Sicoris fonte. Fuerunt & alia oppida, sed quæ diruta, quorumque nulla hodie vestigia. Inter illa non ignobilis *Calagurris Nafica*, alia ab ea quæ in Navarra. Cives ejus *Calagurritani* nominantur ab *Casare* I belli civilis Commentario: eosque corporis sui custodes habuisse *Augustum* notat *Suetonius* in ejus vita cap. XLIX. *Plinius Naficos* cognominat. Fluvii hic sunt *Iberus*, *Gallego*, & alii.

Flumina.

Catalonia.

Catalonia vulgo *Catalunna* sequitur. Nomen illi impositum putat *Volaterranus* ab Gothis & Alanis, scribendamque esse *Gothalamiam*. *Beatus Rhenanus* lib. I *Rer. German.* *Catalaniam* arbitratu appellatam ab Catts & Alanis, qui junctim in eam Hispaniæ portionem proruperunt. Alii ab Castellanis, antiquis Hispaniæ populis, qui hinc locis sua habuerunt domicilia, denominatam judicant. Sunt etiam qui nuncupatam *Cathaloniam* tradunt ab *Othgerio Cathalone*: de quo multa præter alios, *Marineus Siculus* lib. IX de *Reb. Hisp.* & *L. Valla de Ferdinando Aragon. rege* lib. I. Hæc Pyrenæis montibus, mari Mediterraneo, fluminibusque Ibero & Cingâ terminatur. Regio ipsa ut plurimum sterilis est, ac magis fructuum, quam frugum abundans, & silvestrium quam domesticorum. Metropolim habet hodie *Barclonam*, urbem pulcherrimam, quæ in maris Mediterranci littore sita metram redolet antiquitatem, complures servans rei probandæ lapides vetustos. Conditor ejus fertur à plerisque Hispaniarum inlustratoribus *Amilcar Barca* cognomine, filius *Annibalis* Carthaginensium ducis ejus, qui victâ classe, à militibus in crucem fuit sublatus, pater autem *Annubalis* terroris Romanorum. *Barcinon* *Ptol.* *Barcinus Paulinus*: *Barcelona Iernandi*: *Faventia* etiam quondâ, teste *Plinio*. Laudat hanc urbem multis verbis *Marineus*

Vides.

Siculus *Rer. Hisp.* lib. XIII, qui & situm ejus describit lib. XV. Fuit olim multo minor, quam hodie conspicitur, ab littore maris uno ferè stadio remota. Habebat portas quatuor, quæ totidem mundi plagas spectabant, æquo ferè omnes spacio inter se distantes, quæ adhuc in ipso pene umbilico urbis visuntur: celata gerentes capita bubula, altæ pacis, ut nonnulli volunt, & quietæ agriculturæ symbola. Lapsu temporis bis prævalidis mutis superbisque rurtibus est cincta, inque tantam paullatim magnificentiam excrevit, ut multo merito caput hodie censeatur *Cataloniæ*. De *Barcinonis* comitibus, eorumque origine consulendi *Rodericus Tolætanus* lib. VI de *Reb. Hisp.* cap. III, & *L. Marineus* lib. IX. Sequuntur hanc *Tarraco*: *Tarracon* *Ptolemao* & *Strab.* *Tarraguna* hodie. Urbs olim tam celebris, ut potiori Hispaniæ parti nomen dederit: maritimarum opulentissima *Mele* lib. II. *Viqua* *Vique* vulgo, vel *Vicib*: *Ausa* *Ptol.* *Autheranorum* urbs. *Girona*, *Geronda* *Plin.* & *Ant.* *Tortosa*, quæ *Dertosa* *Ptol.* *Dertofani* populi apud *Plinium*. *Lerida*, quæ *Ptolemao*, *Stephano* & aliis *Ilerda*, *Ilergetum* urbs. *Emporia Silio* lib. III, *Polybio* lib. III, & *Ptol.* *Emporium Stephano*: *Empurias* vel *Ampurias* vulgo. *Blanda Pomponio* & *Ptolemao*, *Blanes* vulgo, ut volunt *Beuterus*, *Florianus* & *Navagierus*. *Mamresa*, quam *Florianus Athanagiam* ab *Livio* vocari censet. *Rosa*, *Roses* vulgo: *Rhoda* *Livio*: *Rhodes Stephano*, *Rhodope* *Strab.* *Rhodipolis* *Ptol.* *Colibra*, *Iliberis* *Ptolemao*, *Livio* & *Plinio*, vicus magnæ quondam urbis, & tenuæ magnarum opum, addentis vestigiis; *Cliberre* tabulæ *Peutingeriæ*. Alii tamen *Iliberrim* non *Colibræm*, sed aliud oppidum volunt: *Salsulas Poldus*: *Eunam Olivarius*: *Illam Mercator*. Fuit & ubi nunc *Catalonia*, quondam *Italia* *Leofa*: *Canniana Antonino*: *Deciana* *Ptolemao*. Atque hæc de universa Hispania sufficiant.

DESCRI-

D

Quam bene te ab

graphicum, cujusquam possum in legendis historiarum utilitas, quam ut valeret dirigatur; plurimum confere live legitima consilii officium possidet, qui hominem declinat, verum, ejus naturalium cadaver Geometriam suam symmetriam politicam assignavit, ut quæ in scientiam naturæ & tabulis præfigam, rum studiose aliqui sit imperfecta & deceptio nostra, non singulas ditiones suffigere est integrum deprehendere por-

DESCRIPITIO GALLIÆ.

185

Studioſo & Beneuolo Lectori.

Quandoquidem nobis ſolis nati non ſumus, ſed quantum quiſque poteſt ad commune bonum, tantum à beneficiſſimo generis humani cõditore & parente ab illo exigitur, juſtum exiſtimavi opus hoc Geographicum, cujus hęc partem damus, ad Reipublicæ utilitatem quam poſſum maximè accommodare. Eſt autem Geographiæ in legendis hiſtoriis iuſque retinendis faciùs notiorque uſus & utilitas, quàm ut meo documento aut com. non eſt actione ſit opus; ſed alia eſt ejus & multo præclarior dignitas, ſi rectè quò ualeat dirigatur; nimirum ad politici regiminis cognitionem plurimum conferet, ſi locorum non ſitus tantùm, ſed & natura ſive legitima conditio deſcribatur, quod alioqui etiam Geographi officium poſtulat. Nam ut ſuæ profeſſioni non ſatisfacit pictor, qui hominem aliquem juxta membrorum proportionem delineat, verùm neglectis coloribus & phyſiognomicis ſignis, ejus naturam & affectus non proſequitur; ita uelut mortuum cadaver Geographicum figurabit, qui locis tantùm juxta ſuam ſymmetriam poſitis, nullam eorum ad inuicem rationem politicam aſſignauerit. Quapropter hoc ſum moperere curandum duxi, ut quæ in ſingulis regionibus eſt dominiorũ locis appendentium natura & ordo, eam convenienti diſtributione ipſis tabulis præfigam, quò politica diſtributionis & rerum publicarum ſtudioſis aliquid noſtra conferre poſſint. Quod ſi in multis ſit imperfecta & deficient, aut etiam alicubi erronea conſcriptione noſtra, non mireris lektor: non enim rerump. formæ per ſingulas ditiones ſcriptæ extant, neque mihi eas paſſim perveſtigare eſt integrum, ſed quatenus ex hiſtoriarum inſpectione deprehendere potui, ſaltem formam aliquam & rudimentum

politici ſtatus collegi, unde rei propoſitæ rationem & ordinem intelligas, ac quod in tua regione deerit ſupplere poſſis, & caſtigare; quod ſi facere non gravaberis, ac mihi communicare placuerit, tuo id nomini atque honori in caſtigato tabulæ frontiſpicio acceptum referam. Idem ſi quiſque in ſua patria præſtiterit, nemo credat quantum emolumentum ſtudioſis omnibus ex Geographia ſit acceſſurum.

Itaque cum tria præcipuè ſint in adminiſtratione regnorum, principatuum, & provinciarum conſideranda capita, uidelicet, Status eccleſiaſticus, politicus & juſtiæ adminiſtratio, primum ſub regionis in tabula deſcriptæ titulo, quor in ea regione ſint ſtatus politici membra recenſebo juxta earum dignitatis ordinem ibi obſeruatam. Deinde in nobilium locorum diſtinctione (quando penes nobilitatem præcipuum eſt regimen) eos locos primum enumerabo qui Principi ſunt feudales, deinde & liberos, idque ordine à ſummo nobilitatis gradu deſcendendo, uelut Ducatus, Comitatus, Baronias, Dominia. Tertiò in quas Præfecturas regio ſit diuiſa. Atque his tribus politicum ſtatum ſufficienter declaratum iri exiſtimo. In juſtiæ adminiſtratione notandæ erunt diceceſes juridicæ, ſuperioresque ſenatus ad quos ſit appellatio. Denique in eccleſiaſtico ſtatu primum Archiepiſcopi, ſi qui ſunt, cum eorum ſuffraganei Epifcopi, & qui præterea aliis ſuffragantur ordine ponendi erunt. Hęc omnia enumerare ſtudioſis quidem eſt, verùm cum deficient materia in paucis id detur, præſtabo, quod poterò, ut ſaltem patriæ cultores ad meliora perfectioraque provocem. Singula autem loca numeris deſignabuntur, ut in ſubſequenti tabula continuo inueniri poſſint. Prior numerus gradus & minuta longitudinis

gitudinis continebit, qui in latere boreo aut meridiano tabulæ quærentur; posterior latitudinis numeros habebit, in occiduo aut orientali latere quærendos. Ab horum terminis, hinc meridiani, inde paralleli, latitudinis ductu ad communem eorum sectionem & locum propositu pervenies. Quæ verò in generalium tabularum indicibus sunt, eorum situ inde petere oportet. Quod si quæ nomina in subjecta tabula non reperiantur, id chorographi qui eam prior delineavit factu est vitio, propter quod principatum & dominiorum designatio omittenda non erit.

Quoniam autem penes nobilitatem est regionum dominium & regimen, utile & jucundum est ejus gradus ordinem, & proprias cujusque condiciones internoscere. Summus ejus gradus est imperatorius aut regius, quem ordine subsequuntur Dux, Comes, Baro, Tribunus militaris, quem *Banderheer* vocant Belgæ, quasi *benda*, hoc est turmæ, quam sub suo *baniere*, hoc est signo equestris ducatur, dominum. Post hunc est eques auratus, sive equestris ordinis dignitatem adeptus, quem Galli *Chevalier*, Belgæ *Ridder* vocant. Postremo loco est *un Escuyer*, id est nobilis scutatus, qui insignia quidem nobilitatis gestat, verum ordinis dignitatem publicam necdum assecutus. Jam Comitum tres sunt gradus. Qui in primo est, à Gallis *Vicomte* dicitur, hoc est, ut opinor, Procomes, aut Princeps comes, qui cæteris apud ducem suum dignitate & privilegiis præstat, quem *Lodovicus Guic. sardinus* Burg-gravium hodie dici vult. Et fieri potest hunc Comitum ordinem eo diminutionis dilapsum esse: sed principio excellentior fuit ejus dignitas, ut mox ejus descriptio indicabit. In secundo gradu est Provincialis comes, *Landgrave* Belgicæ. In tertio Marchio, *Mark-grave*. Hi sunt præcipui nobilitatis gradus atque ordo, juxta quem regionis cujusque dominium distribuitur. Sunt & alia quædam in his gradibus subdivisionis differentia, sed quæ privilegiis magis quam regiminis formâ distinguuntur. Ejus porò ordinis quem recitavit legitimas differentias & condiciones, quem admodum in

Gallico quodam libello, inscripto: *La division du monde*: inveni, tractam, ab ima nobilitate aliorum graduum creationem deducens, unde illorum proprietates & regiminis ordo elegantissimè elucescent.

Eques auratus, inquit ille, sive *Chevalier* ex scutato nobili, *Escuyer*, sic creabitur. Si diu hic bella secutus arma exercuerit, pluribus conflictibus interfuerit, atque unde ordinis starum honestè sustinere possit habeat, sitque ex magna, insigni ac divite familia, tum in aliquo conflictu duci exercitus aut strenuo & generoso equiti petitionem suam significabit, & finito conflictu ipse ducem aut equitem dictum accedet, præsensque in nomine *Dei* ac *S. Georgii* orabit, ut sibi ordinis insignia donet. Quo ille audito gladium suum educet, terque supplicante feriet, dicendo: Ego te facio equitem (*Chevalier*) in nomine *Dei* & *S. Georgii*, ad fideliter conservandam Fidem, Justitiam, Ecclesiam, Viduas & Pupillos. Quod si verò supplex etiam si strenuus, sit tamen pauper, admittendus non erit, nisi tot illi reditus annui assignentur ac donentur, quot ad ordinis honorem & dignitatem conservandam opus est habere. Atque hic primus est ab imo nobilitatis gradus.

Tribunus militaris, *een Banderheer*, ex equite aurato fiet, si diu secutus bella satis terrarum ac reddituum possideat, ad tenendum & stipendiis alendum 50 nobiles, hoc est unam *Bendam*, quæ ipsius signum equestre in militia sequatur. Nemo enim signum five vexillum erigere potest, nisi qui turmam hoc est *bendam* 50 ut minimum nobiliu stipendiario rû suo sumptu adducere potest.

Baro ex equite aurato, aut etiam scutato nobili creati potest, quando ille in suo dominio quatuor castellanias habentes jurisdictionem altam, mediam, & bassam (ut vocant) possidet; tum enim rex illi conferre potest vexillum Baronatus. Cæterum hoc illi conferri non potest, nisi rebus in bello fortiter gestis. Itaque ex primo conflictu Equestris fit ordinis, ex secundo

Tribunus militaris, ex tertio *Baro*.

Comes

Comes alcer
Marchionem
potest, qui dua
sides; creati
sides.

Comes Provin
quatuor Baron
comitem creat
sionem.

Vicomte, Princ
tatus aut plures
tos. Et potest à
ri. Quod si rex

Dux ex comit
ronandus est, p
quolibet horum
illis quatuor Co
ducalis dignitat
est autem à rege
ritis & gemmis p
ditionum urbe,
Ducum, Comitum
quem admodum

Qui Rex futu
se coherentes &
bet Ducatu civit
beat. In qualibe
num, sub unoqu
pales. His dotat
peratoriam maje
ad se ut veniat ho
illo coronetur.

Recentior aut

unde: inveni,
rationem de-
ordo elegan-

utaro nobili,
a exercuerit,
is statum ho-
signi ac divite
at strenuo &
finito confli-
sensque in no-
a donet. Quo
cantem feriet,
omine Dei &
ticiam, 'Eccle-
iam si strenuus,
illi reditus an-
onotem & di-
hic primus est

to fiet, si diu fe-
ad tenendum
Bendam, quæ i-
o enim signum
est bendam sicut
adducere potest,
ili creari potest,
as habentes ju-
cant) possidet;
onatus. Cate-
bello fortiter ge-
inis, ex secundo

Coma

Comes ascendendo sequitur, & quidem primo *limitaneus*, quem *Marchionem* hoc est *Maregrave* vocamus. Is autem talis creari potest, qui duas aut tres Baronias in uno Ducatu conclusas possidet; creari autem potest à suo duce in cuius ditione eas possidet.

Comes Provincialis deinde, id est *Landgrave*, fieri potest, qui quatuor Baronias in uno Ducatu inclusas habet, quem dux in comitem creat, aut etiam rex per ducis instantiam aut permissionem.

Viconte, Princeps Comes, fieri potest qui tenet quinque Comitatus aut plures: in uno Ducatu comprehensos aut junctim fitos. Et potest à duce in magna solemnitate permissu regis creari. Quod si rex ipse præfens adsit honorabilior fit principatus.

Dux ex comite qui futurus est, in primis in regno in quo coronandus est, possideat quatuor Comitatus principales, & in quolibet horum habeat alios quatuor Comitatus, sive Baronias illis quatuor Comitatus fide & clientelâ obstrictos; sic jus ducalis dignitatis consequendæ liberum habebit. Coronandus est autem à rege vel imperatore cui subiectus est, galetio margaritis & gemmis preciosissimis exornato, in florentissima suarum ditionum urbe, idque in magno conventu Principum virorum, Ducum, Comitum, ac Baronum, solenni etiam festo celebrato, quemadmodum in coronatione regum consuetum est.

Qui *Rex* futurus est, necesse est ut quatuor Ducatus inter se coherentes & continuos sibi subiectos habeat, & in quolibet Ducatu civitates quatuor, in quas ipse solus dominium habeat. In qualibet etiam harum civitatum Archiepiscopum unum, sub unoquoque rursus horum decem provinciis episcopales. His dotatus exornatusque dominiis & dignitatibus imperatoriam majestatem tamquam suam superiorem adibit, aut ad se ut veniat honorificâ legatione invitabit, & efficiet quo ab illo coronetur.

Recentior autem hæc eligendi regis cæterorumque princi-

pum lex esse videtur: quamdiu enim vage nationes, Gothi, Wandali, Longobardi, aliæque plures suos secum reges adducebant, non ex ampla terrarum possessione regiam dignitatem meriebantur, sed ex viribus populiq; adducti multitudine. Nec ducem etiam qui primum à *Longino* ex archo Ravennatensi anno Domini 569 & mox à Longobardis institui ceperunt, alius fuit delectus, quam pro fortitudine, & rerum gerendarum prudentia: adde quod *Paulus Æmilii* testatur, duces comitesque principio ab regibus eâ lege gentibus civitatibusque præfectos fuisse, ut quoties ex usu esset dimittere nuntur aut mutarentur. Neque verò dictæ creandorum principum leges, cum hereditarias terrarum possessiones emeriantur & possident, condi potuerunt, quamdiu temporario tantum beneficio ducatus comitatusque à regibus & imperatoribus conferebatur. Quapropter licet præcisè ejus instituti tæpus indicari nequeat, (nullam enim ejus notam adfert gallicus ille libellus) tamen sub *Ottone II* imperatore, aut circa annum Domini millesimum, vel paullo post, eam constituendarum confirmandarumque dignitatum rationem à monarchis ordinatam fuisse omnino est verisimile. Enimverò usque ad *Ottonem* secundum pro sua quisque Princeps potentia & ambitione, ad majorem dignitatem, regiamque majestatem aspirabat. Sic ex uno Lotharingæ regno quod à Rheno ad Scaldim usque extensum, mari Frisico terminabatur, & unius *Lotharii Ludovici Pi* filii erat, post plura sunt nata: videlicet transjurana Burgundia, quod à Jura monte ad Alpes usque extensum totar. Helvetiam, Rauracos, Allobroges & Burgundos transjuranos complectebatur; & Provincia regnum, quod simul partem aliquam Burgundiæ ac Sabaudia comprehendebat, & postea appellatum est Arelatenfe, cujus etiam hodie Trevirentis elector Archicancellarius appellatur: regnum item Lotharingæ, quod Lotharingiam nunc dictam, & deinceps reliqua inter Rhenum & Scaldim usque ad mare Frisicum continebat, & olim Astrasiæ regnum vocabatur.

Rursus hoc ipsum Lotharingæ regnum *Carolus Calvus*, & ejus frater *Lodovicus* inter se partiti sunt, utrobique regis titulo servato. Omitto alia eodè seculo pro imperandi libidine orta regna. At verò *Otto 11* imperator Lotharingiam ablato regni nomine in novos Ducatus, Comitatusque distinxit, veluti membris è corpore divulsis & distinctis, ut habet *Cuspinianus*, factâque divisione anno 981 primùm ejus quæ nunc est Lotharingæ ducem constituit *Carolus Lotharii* regis Franciæ fratrem, ut latius tractat *Richardus VVassenburgius*. Ab eo tempore videtur arbitraria illa regnorum & principatum erectio defecisse, monarchis nunc omnia ad stabile imperium componere cogitantibus, quod in justa partium imperii, quemadmodum in homine membrorum ad caput proportionè & harmonia maximè situm est. Ut ergo in principibus & rerum administratione ordo aliquis perpetuò servaretur, tandem eo ferè quo dixi tempore has leges dictas excogitatas fuisse arbitror.

Habes Lector totius nobilitatis distinctos gradus, & dignitatum differentias. Jam observa in unoquoque regno quo modo provinciæ pro illorum ratione sint divisæ, quomodo regimen & universitatis gubernatio, & quâ portione in hos gradus sint distributa, quod cuique sit proprium officium, quæ cuiusque ad alterum & præcipuè ad caput sit habitudo & necessitas, videbis insignem harmoniam ad pacem & tranquillitatem, ad robur & potentiam, ad divitias & fastum, ad virtutem & sapientiam, ad regni majestatem, ad limitum extensionem, ad instabilitatem, ad declinationem & interitum, aut quocunque alio tendentem, ut sunt administrationum rationes variæ. Quæ minus rectè succedere videris, aut judicaveris, unde id procedat contemplare, quæ item bona & successu felicia invenis, causam illorum disquire, sic optimam politiam in regnorum administratione speculaberis, atque utilissimè prosperè que Geographica tractaveris. Quo autem meliøre methodo in hanc speculationem ingrediaris, hic subjungam tanquâ fundamen-

tum universi hujus negotii, de politico statu regni Galliæ compendium, quod meo rogatu vir nobilitate & eruditione clarissimus *D. Dominicus à Burmannis* in ornamentum hujus operis, & studioforum gratiam scripsit & communicavit, cujus exemplum in aliis quoque regnis, & rebus publicis viros doctos sequi maximè oprandum esset, quo omnes administrationum reip. varietates in contemperationem duci possent.

DE POLITICO STATU REGNI GALLIÆ.

GAlli omnium scriptorum judicio populi sagacissimi ac bellicosissimi optimum sibi politix statum constituere conantes, monarchiam regalem elegerunt. Natura enim ita comparatum videbant, ut unum aliquem excellenti dignitate plus revereantur & metuant homines, quam coactum aliquem numerum delectorum, qui tempore commutantur. Ratio quoque ipsa præscribit in omnibus rebus ad unum aliquem velut ad caput atque fontem necessariò confugiendum, & rem esse plenam incommodi atque periculi cum plures simul imperium obtinent. Quæ etiam exempla restantur, monarchias, etiam vel interitu principum, vel alio quoquam humano casu fuerint immutata: diuturniores fuisse & tranquillores, quam vel optimatum vel popularem statum; ut in Assyriis & Ægyptiis & Parthis, imò ut propioribus exemplis utamur, in Britannia, Hispania, Gallia que nostra videmus, quibus sanè provinciis nullæ aliæ Respublicæ temporis longinquitate confecti possunt. Fit verò plerumque, ut optimatum status, qui aristocraia dicitur, commutetur in oligarchiam, quæ paucorum est dominatus, quando ex optimatibus & primis civitatis pauci quidam, velut conjuratione factâ, honores & emolumenta omnia inter se partiuntur, & suas privatim fortunas amplificare student, neglectâ communi utilitate, quam solam & imprimis curare debeant.

bebant. Alteri & popularis status est tumultuosum. Prudenti magis, querere, quam velle, rei summam commodis & dignitate pertransulerunt optimè limitatur, ut in progressu humanis a vel temporis lapsum mutantur, sic in monarchicis regibus tendæ reip. stituti regni brevium lectione assueti priusquam à neque; universa vel in populi vel in fuit, ut pleræque dicebantur, ceterum tenebant, in quibus agerent, in quo constituerent. hoc est ut ex *Cæsar* motibus & institutibus, quales in Rhemorum civitate Reges verò ve-

Gallia com-
itione clarif-
jus operis, &
cujus exem-
os doctos fe-
niftrationum
t.

T U

aciffimi ac bel-
onftituore co-
enim ita com-
i dignitate plus
m aliquem nu-
r. Ratio quoq;
em velut ad ca-
& rem esse ple-
mul imperium
rchias, etiamfi
ano casu fuerint
quam vel opti-
& Aegyptiis &
in Britannia,
fanè provincis
conferti poffit.
ariftocratia di-
um est domina-
s pauci quidam,
nta omnia inter
care student, ne
rimis curare de-
beant.

bebant. Alterum genus quod ad promiscuum vulgus pertinet, & popularis status, seu democratia dicitur, semper habitum estrumultuosum, & periculi plenum, & viris præstantibus inimicum. Prudentissimè ergo Galli populi ab omni tempore uni magis, quem ex virtute & justitia æstimabant cæteris præcellere, quam vel pluribus ac præcipuis populi, vel multitudini rei summam commendandam esse censuerunt, prout & singularis aliquis, qui solus rerum potitur, facilius aut promptius incommodis & periculis mederi potest, quam multi simul gradu & dignitate pares. Neque verò effrenatam in regem suum transfulerunt potestatem: sed certis legibus & conditionibus optimè limitatam aut restrictam, ne tyrannidi ullus locus datur, ut in progressu ostendemus. Cæterum quemadmodum nihil in humanis actionibus stabile est ac perpetuum, sed cuncta vel temporis lapsu collabascunt, vel seculorum pravitate mutantur, sic in Gallia quoque licet idem semper status, hoc est monarchicus regalis fuerit, non omni tamen tempore eadem gubernandæ reipub. ratio fuit; quam omnem ab initio constituti regni breviter ac dilucidè, quantum ex variorum scriptorum lectione assequi potuimus, ordine exponemus. Status Galliarum priusquam à Romanis in provinciam redigeretur, is fuit, ut neque universa unius imperio regeretur, neque singulæ civitates vel in populi vel in optimatum potestate essent, sed ita divisa fuit, ut pleræque optimatum consilio regerentur, quæ liberæ dicebantur, cæteræ reges haberent. Omnes quidem id institutum tenebant, ut certo anni tempore publicum gentis concilium agerent, in quo quæ ad summam reip. pertinere videbantur constituerent. Civitates autem 64 Tacitus libro 3 numerat, hoc est ut ex Cæsare intelligitur, regiones quæ non modò lingua, moribus & institutis, verùm etiam iisdem magistratibus utebantur, quales ipse multis locis Aduorum, Avernorum, & Rhemorum civitates præcipuè commemorat.

Reges verò vel regulos potius Galli eos tum appellabant,

qui non ad tempus, ut civitatum magistratus, sed in perpetuum regium imperium quantumvis exiguis finibus obtinebant, quos immutata temporum consuetudo duces, comites, marchiones nominavit.

Erant hi reges non hæreditarii, sed à populo propter justitiz opinionem eligebantur, neque habebant in finitum, solutum & effrenatum imperium, sed certis legibus ita circumscriptum, ut non minus ipsi in populi, quam populus in ipsorum potestate essent, ut ferè illa regna nihil aliud nisi magistratus perpetui viderentur. Nam multos nominat Cæsar privatos, quorum tamen parentes ac majores regnum obtinuerant. Optimatum ergo & electorum autoritate, quibus eam potestatem populus permittit tanquam freno coercerentur, quæ optima reipub. forma, teste Platone, Aristotele, Polybio & Cicero fuit.

Porro Gallia à Romanis in provinciam formam redacta, eodem modo reges ipsorum ex virtute & nobilitate (instar Germanorum teste Tacito) totius populi iudicio ac suffragiis electi ac constituti sunt, quorum tres tantum in hodiernum usque diem annis fere 1200, quibus illud regnum duravit, familiae recensentur.

1 Merovingiotum, qui orti à *Meroveo* stirpem ad annos 283 propagarunt.

11 Carolovingiorum, qui orti à *Carolo Magno* sobolem in annos 337 produxerunt.

111 Capevingiorum, qui ab *Hugone Capete* prognati annis fere 590. regnum obtinent. Nam licet deferendi regni iudicium arbitriumque penes Ordinum comitia, publicumque totius gentis concilium semper fuerit, & etiamnum omni jure sit: filiis tamen & iis qui ex regis demortui stirpe essent, propter nobilitatem (more Germanorum) & innatam quodammodo virtutem, prærogativam illam ferè reliquerunt, ut eos quasi hæreditariè aliis pari virtute præferrent, ita tamen, ut si

regis defuncti filii annis 24 minores essent, eos creari jus non esset, atque adeo alium ætatis legitimæ creari necesse esset, cuius exemplum extat anno Christi 309 in Clogio rege. Sed & subinde hoc ipsum regnum quod Francogalliæ dicitur, inter plures regum demortuorum filios, ex Procerum regni voluntate & arbitrio divisum fuisse, plurima extant exempla. Si vero populus filio repudiato alium eligeret, relinquerebatur filio repudiato ad tuendam suam dignitatem res, quæ propriæ regis, & ipsius patrimoniales fuerant. Ceteræ quæ regni & reipub. erant, & reip. dicuntur, ei ad quem regnum deferebatur, attribuebantur, sicut & ex res quæ fisci dicuntur, quæ scilicet ad tuendam dignitatem suam partim ad usum reipublicæ reipublicæ attributæ sunt, ut erant Ducatus & Comitatus varii, qui etiam in populi comitiis illis assignabantur. Secundò & illud observatum semper fuit, ut filia à regni successione removerentur, (non quidem lege *salica*, ut quidam malè existimant, nam ea de privato tantum patrimonio, nec ne feudis quidem, sed de allodiis, auctoritate *Salagasto* uno ex regni proceribus, unde *salica* ab ejus nomine dicta est, constituta fuit.) & iis neglectis, fratribus vel patruis, aut etiam extraneis, per Proceres regnum semper delatum sit. Atque hæc de regibus primo reipublicæ capite. Antequam autem reliqua de regis electione, eique & reipublicæ concilio, rationeque administrationis regni prosequar, operæ precium facturum me esse arbitror, si prius membra illa regni, quæ regem constituendi & abdicandi potestatem habere diximus, pau. is descripsero, quo magis dulcis illa harmonia quæ regnum hoc à majoribus prudentissimè constitutum est, elucescat.

Illud in primis magni momenti: regiam potestatem, ac reliquos omnes regni ordines adeo commodis & æquis rationibus inter se devinctos esse, ac velut coagmentatos, ut vix ullum possit inter ipsos magnum dissidium oriri. Sunt autem Ordines in Galliis tres præcipui, penes quos legitimum gentis

concilium, regnumque adimendi ac constituendi facultas omnibus temporibus fuit: Nobilitas scilicet, Populus & Vulgus. Hi singuli pro sua quisque conditione suas habent leges ac instituta, quibus utuntur, & adeo commodè sunt invicem aggregati, ut ægrè facultatè habeant alii alios opprimendi, aut etiam adversus regem conjurandi. De Ecclesiasticorum ordine, qui quartus censeri potest, quanquam hodie, cum in tantam excreverit potentiam, primum obtineat, deinde dicturi sumus.

Nobilitas igitur Galliæ, sive *Equestris Ordo* maximis fruitur commoditatibus ac privilegiis, eoque fit ut magno quodam affectu regem complectantur, & vitam quoque pro ipsius ac patriæ salute profundant. Neque enim ullum pendunt tributum, & armatis licet ipsis esse quoque loco, & multa habent vitæ præsidia, sic ut non sit opus illiberalem aut quæstuariam aliquam artem exercere. Hoc enim nostris moribus minime illis conceditur, nisi forte domi maneant, ac rei familiaris student. Sed si regem sectari velint, habet quo se honestè alant. Plurima enim sunt domus & aulae regis ministeria, quæ solis nobilibus attribuuntur, qui singuli partem aliquam anni in iis procurandis consumunt, & reliquum tempus vacuum habent ac liberum rebus privatis atque domesticis administrandis. Homines annuum à rege accipiunt stipendium, & ampliora sperant magnas habent occasiones. Principes autem viri ac majoris dignitatis proceres, quoniam & ipsi regis beneficentiam experiuntur, ac partem reipub. procurant, nobilibus qui re sunt familiaria minus lautè victum & alia sæpè communicant. Deinde reges perpetuum alunt & amplissimum equitatum, exercendæ & alendæ causâ nobilitatis, ac in tanto equitatus numero plurimæ sunt Præfecturæ, quæ in illos distribuuntur, eaque ratio non minus pacis quàm belli tempore durat. Majoris quidem loci nobiles pro sua quisque conditione ac virtute præficiuntur equitibus, ex reliquis autem alii sunt legati, alii signiferi, alii sagittarii, & qui per ætatem non possunt ferre arma

reliquis

reliquis famula
sus manere domi
simonia conserv
Galliæ præfere
ti committuntur
& arcibus, alii
majoribus illis m
lent, cuiusmodi
Mareschalls, Am
niam, velut hono
elargiri solent in
rio. Hi appellar
iis quæ diximus a
liberaliter in Gal
ab hostibus defer
non solum ipsius, v
virtuti illud tribu

Alter Ordo sua
hunc pertinent m
quod tunc ipsis pe
quod nobiles me
re ac sumptuosè v
ferè tribuuntur qu
& quæquid ad ju
est honoris ac emo
nistri iudices, adv
genus alii: multo
quis omnibus Orb
illis accidit, qui reli
lune. Et adeo quide
invident; quanqu
præstant. Et qui sun
venire, ut postea dic

aculas om-
& Vulgus.
leges ac in-
icem aggre-
di, aut etiam
ordine, qui
ntam extre-
sumus.

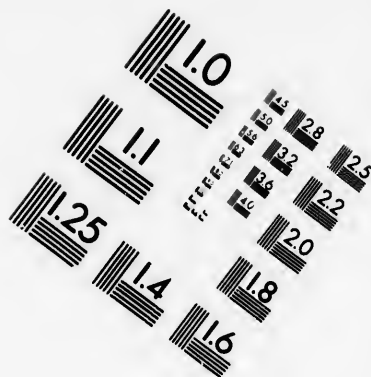
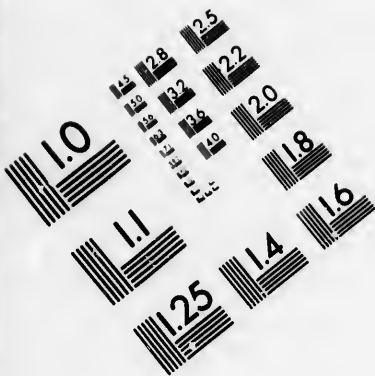
timis fruitur
no quodam
pro ipsius ac
ndunt tribu-
multa habent
quatuoriam
ibus minimè
miliari stude-
tè alant. Pla-
uz solis nobi-
nni in iis pro-
m habent ac
randis. Hio-
mpliora sper-
viri ac majoris
entiam expe-
qui re functi-
icant. Deinde
m, exercen-
itarus numero
tur, eaque ra-
Majoris qui-
virente prae-
gati. alii signi-
unt ferre arma
reliquis

reliquis famulantur, & cum nullum intercedit bellum, licet ip-
sus manere domi ejusq; stipendii partem non mediocrem par-
simonia conservare. Adhæc nemo credat quam multæ sint per
Galliam præfectoræ, ut sic dicam, urbanae, quæ soli nobilita-
ti committuntur; nam alii provinciis, alii finibus, alii castellis
& arcibus, alii vicis præficiuntur, ut interim nihil dicam de
majoribus illis muneribus, quæ Principibus tantum tribui so-
lent, cujusmodi sunt, qui ipsorum lingua dicuntur *Connestabuli*,
Marchalli, *Ammiralli*, & id genus alii. Sed & annuam pecu-
niam, velut honorarium quoddam reges liberalitate quadam
elargiri solent in multos nobiles, qui nulli sunt addicti ministrio.
Hi appellantur eorum lingua *Pensionarii*. Satis igitur ei-
is quæ diximus apparet, ordinem equestrem valde honestè, &
liberaliter in Galliis haberi, & rectè quidem; nam & patriam
ab hostibus defendunt, & naturâ ferè cæteris antecellunt, &
non solum ipsis, verùm etiam majorum ipsorum meritis atque
virtuti illud tribuitur.

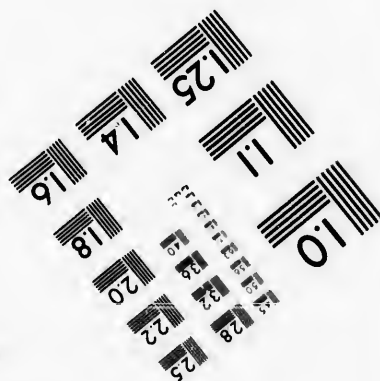
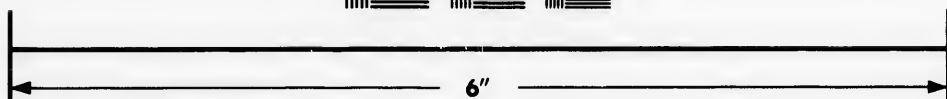
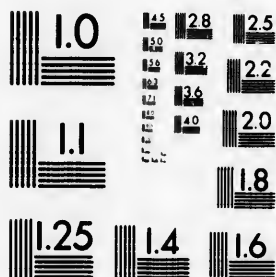
Alter Ordo suas etiam habet commoditates non exiguas; ad
hunc pertinent mercatores, qui eo faciunt majorem quæstum,
quod turè ipsis per Galliam proficisci ac negotiari licet, tum
quod nobiles mereaturam nullam exercent, & splendide ferè
ac sumptuose vestiuntur. Huic etiam ordini conveniunt, ac
ferè tribuuntur quaesturæ & rationes nummarie, item præturæ,
& quicquid ad jurisdictionem pertinet, quæ sane in re plurimum
est honoris ac emolumentum. Sunt enim in hoc regno juris admi-
nistri judices, advocati, causarum procuratores, scribæ, & id
genus alii: multo plures mea quidem sententia, quam in reli-
quis omnibus Orbis Christiani provinciis, quod peropportunè
illis accidit, qui relicta mercatura his rebus operam navare vo-
lunt. Et adeo quidem est fructuosus hic ordo, ut nobiles etiam
invideant; quanquam certè dignitate atque splendore reliquis
præstant. Et qui sunt alterius ordinis ferè student ad hunc per-
venire, ut postea dicturi sumus.

191
In tertio genere est vulgus & promiscua hominum multi-
tudo, qui & agros colunt, & omnis generis artificia tractant.
Ut autem hi vel nimia utantur libertate, vel admodum sint di-
vites, vel in armis etiam exercitati, non est consultum. Nam
quia e conditionem servitutis oderunt omnes, & naturâ suâ for-
tunas amplificare student, facile fit ut arma capiant, & poten-
tiores opprimant, quod & in Galliis, & in aliis locis non semel
accidisse constat. Ut autem ejusmodi sint ordines, ac veluti
gradus, in omni republica necesse est. Quem admodum in cor-
pore humano videmus infirmiora & ignobiliora membra sub-
ministrare dignioribus. Neque tamen est quod hi suum statum
deplorent ac indignè ferant, quoniam & jus ipsis communica-
tur æquabiliter, & quam à majoribus acceperunt, ea utuntur li-
bertate, & multis etiam reip. ministeriis adhibentur, & sola vir-
tute & industria & assiduitate possunt ad secundum ordinem
emergere, quod secundo non licet, ut ad primum videlicet eva-
dat, nisi regis beneficio singulari, quod ille solet iis impertiri,
qui aut jam fecerunt, aut pro repub. videt posse aliquid face-
re egregiè. Et prudenter quidem istud institutum est, primum
ut ordo conservetur equestris, qui propter belli exercitiū ferè
minuitur, & sumptus vix tolerat. Deinde ut homines tantis ex-
citari præmiis virtute contendant, & ad supremum gradum e-
lucentur. Hæc etiam spe confisi qui sunt plebei & infimi ordi-
nis aspirant ad secundum, & cum in eo versati fuerint aliquan-
diu, ad primum. Itaque fit ut minus sit inter ipsos invidiæ ac
malevolentia, quando vident meritis ac virtuti patefactam esse
viam ad amplissimos honores, & propositum esse periculum.
In malis rationibus eosdem obrinere student. Quod si vel co-
natus nimium difficilis, vel spes esset nulla ampliora consequè-
di, tum qui sunt mediocri & infimi gradus, magni præfer-
tim animi, causam reperirent & occasionem exerandi motus,
& sui ordinis homines contrapotentes armandi: nunc au-
tem minimè difficilis est ratio; & videmus quàm multi ex
humili

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

0
1.5 28 25
2.0 32
2.5 36
3.0 40
3.6 45
4.5 50
5.6 56
7.1 63
9.0 72
11.2 81
13.5 90
16.0 100
18

10
12
15
20
25
30
40
50
60
70
80
90
100

humili sæpè loco ad summum fastigium evadant. Hanc quoque rationem diligenter olim servabant Romani. nam à populari statu gradum faciebant ad ordinem equestr. rem, & hinc deinde ad patriciam & senatoriam dignitatem patebat aditus.

Est præterea ordo Ecclesiasticus nulli non communis, qui modo animum huc adjiciat. & pro Galliz consuetudine non raro accidit, ut etiã homines plebei virtute ac eruditione præstantes amplissimos in eo genere consequantur honores, Cardinalatum aliquando, vel Pontificatum etiam, quæ sanè res ad virtutem ac literarum studia homines inflammare potest.

Ex jam dictis liquet quàm aptè & venustè inter se cohærent omnes regni Ordines, è quibus si quis aliquid delinquat, facilis est medicina; nam si nobiles injuriam cæteris faciant, coercentur ab iis qui jus reddunt, quorum est tanta auctoritas, ut quantum vis magni principes eorum cogantur parere decretis. Quod si populus etiam atque vulgus aliquid moliat, ut nunquam accidit, non est difficile nobilitati propter potentiam & usum armorum illos ad æquitatem & officium adducere: eoque fit ut suarum rerum finibus ac veluti cancellis sese contineant omnes, ac pacem alii cum aliis colant, quando neq; causam habent, neq; facultatem etiam aliquid conandi, & periculum in eo summum esse vident. Itaque regem tanti beneficii auctorem complectuntur & amant omnes, ac cum tempus incidit libentissimè imperata faciunt, & publicis necessitatibus magno studio subveniunt. Quod si privatim aliqui ab officio discedant, parata sunt remedia, sic ut malum non possit longius progredi. Et hæc quidem de Ordinum regni statu satis.

Ex quibus equidem constat quam concinnè hæc monarchia juxta justitiam distributam sit temperata, atque administrata, & aristocraticè, hoc est optimatum imperio, & democraticè, hoc est totius populi interventu, quippe cum ad omnes honores pateat aditus. Quæ quidem est illa respublica quam tantopere propter dulcem illam harmoniam, omniumque Reipub.

generum temperationem, omnes philosophi commendaverunt, & ubi vetus illa lex aurea locum habet, *Salus populi suprema lex esto.*

Verum ut redeamus unde digressi sumus. Ex tribus hujus ordinibus seu statibus regni solet quotannis calendis maii publicum ac solenne concilium seu *parlamentum* vulgo haberi, atque adeo quoties major aliqua res inciderit. cui rex in aureo tribunali sedens præerat: & huic primum principes regni que magistratus, tum inferiori loco legati ex singulis civitatibus subsidebant, quos vulgo *Deputatos* appellant. Carpentio autem rex in atrium vehabatur bubus tracto, quos auriga stimulo agebat. Ubi in atrium ac potius in reipub. sacrarium ventum erat, tum principes regem in aureo solio collocabant, reliquique, ut jam diximus, suo quisque loco atque ordine subsidebant, eoque demum in statu atque sacrario regia majestas dicebatur.

Auctoritas verò hujus concilii omni tempore summa fuit, & hæc potissimum in eo agi solebant. Primum de creando vel abdicando rege, tum de pace & bello, de legibus publicis, de summis honoribus, præfecturis & procuratoribus reip. de assignanda patrimonii parte liberis defuncti regis, vel dote filiarum constituenda, quam germanico verbo *Abarnagium*, quasi exclusoriam partem appellarunt. Denique de iis rebus omnibus, quæ vulgus & nunc negotia statuum populari verbo appellat, quoniam de nulla (ut diximus) reip. parte, nisi in statuum sive ordinum concilio agi jus esset. Item si quis princeps atque illustrior loco natus criminis alicujus insimularetur, in judicium at illud concilium vocabatur, ibique causam dicere cogebatur. Quinetiam si quando rex majores sumptus facere instituisset, veluti in templis ædificandis, & monasteriis fundandis, rex Ordinum concilium exquirebat. Postremo ne illud quidem prætermittendum est, tantum hujus concilii apud cæteras gentes auctoritatem fuisse, ut etiam princeps exteri,

siquid

siquid contro-
trio ac judicio

Atque hoc
aliàs parlamen-
multorum con-
placuisse & co-
Ciceronem & al-
derat illud hoc
placitum est: qu-
rel est nostre plai-

Eligi etiam
concilio præse-
domus, hoc est
reges potestas
num erat præse-
bantur. Qui c-
diu obseditent

runt ac occupa-
nera obirent, &
essent, hi domi-
pter desidia in
Childeric regis
qui regis nomin-
devicerat suam
minis occupanc-
tim eoque victo-
æorum potenti-
secundi, circiter
post regnum Fra-

Porro hic Pipp-
est. De quo vid-
mum, præter A-
Eodem anno (i-

commendarunt,
ali suprema lex

tribus hęc or-
dis maii pu-
vulgo haberi,
cui rex in au-
principes re-
ingulis civita-
lant. Carpen-
quos auriga
ub. sacrarium
o collocabant,
ue ordine sub-
regia majestas

re summa fuit,
de creando vel
is publicis, de
us reip. de assi-
s, vel dote filia-
annagium, quasi
iis rebus omni-
ulati verboq; ap-
arte, nisi in sta-
siquis princeps
simularetur, in
e causam dicere
s sumptus facere
non alterius fun-
Postremo ne il-
us concilii apud
princeps exteri,
siquid

liquid controversiæ haberent, id interdum hujus concilii arbitrio ac iudicio permitterent.

Atque hoc concilium historici alias curiam, aut conventum, aliàs parlamentum, aliàs placitum appellare solent, quòd re in multorum concilio quaesita & deliberata, tandem inter ipsos placuisset & convenisset. Unde & placita philosophorum apud *Ciceronem* & alios dicta sunt. Atque hinc etiam promanasse videtur illud hodiernum in mandatis ac literis regis: *Quoniam ita placitum est: quod malè nunc à scribis gallicis traductum est, Car tel est nostre plaisir.*

Eligunt etiam solebant in eodem hoc ordinem conventu seu concilio praefecti reip. qui Merovingis temporibus, *Majores domus*, hoc est *Magistri Palatii* dicebantur. Horum eadem apud reges potestas fuit, quæ quondam apud imperatorem Romanum erat praefectorum praetorio, qui etiam aulae praefecti dicebantur. Qui cum regiam potestatem desidia regum aliquandiu obsiderent, eandem facultatem nacti eam pro sua usurparunt ac occuparunt. Nam cum omnia ferè Reipublicæ munera obirent, & si quod gerendum esset bellum, exercitiis praesent, hi domi nudo atque inani regum nomine contenti propter desidia in otio vivebant: unde eò progressa res est, ut *Childerico* rege 18 regnum obtinente *Pipinus* magister palatii, qui regis nomine magna diuturna que bella gesserat, Saxones devicerat suamque in potestatem redegerat, oblatam regii nominis occupandi facultatem non repudiavit, exercitum praefectum eoque victore & glorioso instructus. Tanta autem praefectorum potentia initium (ut diximus) cepit tempore *Clotharii* secundi, circiter annum *Christi* 588, id est circiter annum 130 post regnum *Francogalliae* constitutum.

Porò hic *Pipinus* in regnum, deposito *Childerico*, sublimatus est. De quo vide lector, in appendice *Hunibaldi* apud *Io. Tritemium*, praeter *Marsell. Patavin.* de Translatione Imperii cap. 6. Eodem anno (inquit *Tritemius*) proceres totius regni conve-

nientes in unum, super abrogatione regis *Childerici* inutilis, coeperunt habere concilium: placuit autem in commune omnibus, ut regem *Childericum* nullam regnandi vel peritiam vel potestatem habentem deponerent, & *Pipinum* penes quem totius regni summa manebat autoritas, in regem sublimarent. Sed *Pipinus* in hanc rem consentite noluit, nisi prius consilium Pontificis *Zachariae* inquiratur, causas allegans se moventes.

In magistri hujus palatii locum successisse videntur *Comites stabuli*, vulgo *Conestablii*. *Comites* vulgò dicebantur omnes, qui amplissimos quosq; honores in regia obtinebant, & temp. pro parte administrabant. Erat autem comes stabuli ferè is qui apud Romanos magister equitum dicebatur, id est, qui equitum praeferat, cui custodia equorum suberat, qui vulgò *Scarieri* appellantur. *Mareschalci* Germanis vocatus, hodie eandem obtinet dignitatem quam olim praefecti praetorio, seu ut diximus magistri palatii, & sub eo hodie sunt quatuor mareschalci, id est, magistri equitum, ad quos introducuntur lites rei militaris.

Post hæc erecti sunt tempore *Hugonis Capeti* (licet non satis inter scriptores de hac origine conveniat) quos *Pares Francie* vocant. Ille enim remoto legitimo hærede cum regnum occupasset, proceres aliquot novo aliquo honore ac beneficio sibi devinciendos putavit; nam ejusmodi aliquid ab eo factum esse omnes consentiunt.

Horum Parium constituendorum causa duplex fuisse videtur. Primum ut regni inaugurationi, atque utrum loquebantur, investiturae praesent, hoc est, ut regem imperii sui insignibus, atque infulis solemniter in principum atque optimatum conventum exornarent. Deinde ut si quis è potentium & principum Francie numero fraudis capitalis reus fieret, iudicium illud exercerent. nam cum antiquitus iudicia illa in publico gentis consilio exercerentur, ut dictum est, atque is mos majorum paulatim

tim *Capetingiorum* instituto ad iudiciale parlamentum traduci cœpisset, neque principes regni facile illi parlamento suas fortunas committendas putarent, regibus illis ad suas rationes commodissimum fore visum est, præter illius parlamenti curiam, suum hunc Parium confessum instituere, quæ Parium curia vocitata est. quorum tamen ordo ac numerus aliquandiu varius fuit; neque enim duodecim viri semper fuerunt, ut nonnulli existimant, sed interdum plures, interdum pauciores erant, prout regi, à quo in summi honoris ac beneficii loco magistratus ille deferbatur, commodum videbatur, idque variis exemplis probari posset; sicut & Parium dignitas sæpe variis principibus attributa est, & ad illorum iudicia nonnulli insuper alii de Franciæ proceribus, satrapis & episcopis, adhiberi soliti sunt; postremò in illorum numero etiam reges ac principes exteri fuerunt.

Porrò et si hac Parium institutione, & quod *Hugo* ille *Capetus* ad conciliandos sibi retinendosque (ut diximus) procerum animos, dignitates quæ temporariæ erant, pura regni ducatus, & comitatus, perpetuas fecit, haud parum publici (de quo diximus) concilii auctoritatem, licet cum ejusdem concilii consensu, astutè imminuerit, cætera tamen cuncta adhuc ab eodem pro more pendebant concilio, ad eò ut etiam *Budani*, & *Caroli Molinæ* tradant, rei nummarie jus, hoc est potestatis nummorum vel augendæ, vel minuendæ semper penes populum Francorum fuisse. Memorabile est illud bellum quod propter publicum bonum proceres regni assiduis plebis que in omniis & expostulationibus incitati adversus *Lodovicum* undecimum regem decreverant. Quin nec illud omittendum, sub eodem *Lodovico* concilium publicum apud *Turones* ad calend. Aprilis Anno 1467 coactum fuisse, in quo placuit ut certi probatique viri, 36 scilicet, curatores reipub. ex singulis ordinibus deligerentur, qui tempub. constituerent & juri ac justitiæ præviderent, duodeni scilicet ex clero (qui unum ordi-

nem jam obtrinebat) totidem ex equitibus, & totidem juris ac justitiæ periti ex populo, fidei mque rex regali dicto promissoque dedit ratum se habiturum quicquid illi 36 viri constituerent.

Atque hæc quidem in genere ad *Capetingiorum* usque tempora totius reip. gubernandæ, regniive administrandi ratio fuit. Eaque recensimus officiariorum regni munera quibus qui præfunt vel funguntur, propriè regni seu coronæ administratores, officiales vel sapientes dicuntur, quales sunt cum primis illos quos publicum concilium constituere diximus, item *Pares Franciæ*, deinde *Comestablii*, *Amiralius*, *Cancellarius*, *Questor generalis Franciæ*, &c. Alii etiam omni tempore fuerunt consiliiarii ac officarii regii, qui privata ipsorum negotia curabant, regique famulabantur aut ministrabant, quales sunt *Camerarii* & alii ministri & officiales aulae regiae.

Præter hæc publica munera instituta sunt successu temporis alia atque alia *Parlamenta juridica*. qua in re sciendum, ad hæc fere *Capetingiorum* tempora, & simplicem facilemque jus reddendi rationem, rarasque omnino lites fuisse. quod vel hinc licet cognoscere, quod rex *Lodovicus* cognomento *Divus*, qui regnavit circiter annum 1230, (ut ex *Ionvillio*, qui ejus vitam descripsit, constat) ipse vel controversias disceptabat, vel disceptandi negotium nonnullis è suo comitari mandabat. Quod idem de *Carolo Magno* proditum est, qui vel dum calcearetur, lites dirimebat. Hujus lex talis in capitulari extat: *Hoc missi vestri notum faciant comitibus & populo, quod nos in omni septimana unum diem ad causas audiendas sedere volumus*. Crescente deinde gravitate temporis, Itrium multitudine, primùm basilica magnifica, regis *Lodovici Hutini*, vel ut alii volunt *Philippi Pulcri* imperio, circiter annum 1292 ædificata est; tum ex mediocti iudicium numero res de curiæ factæ, magnæ cameræ, inquisitionum & postulatorum. Sed anno 1521 rex *Franciscus* quartam deinde cameram 20 novis consiliaiis adjecit. Rursum idem

rex anno 1521 non fuit per se certo principis Martini, id est quo Parlamente

Verùm parliamenti auctoritas exerceri non esset, nisi cujus esset. Deinde in banus, verùm gurari, & apud rum iudicis a & fixa essent, p tris, penes publi licet & nomen tum in senatum rex pro suo judicis vis decernit, p verum est, non patur, fixa mque

Quod quidem ordinatiis curiam nunc sunt i gula de causis & nitum fuerit ei quod in id aliquo quid magni decerneret. Hodie ad regni constit publicis, quorum

Sic quæ ab o galliæ ad publico nis abolitis, ad fer

otidem-juris
li dicto pro-
6 viri consti-

aque tempo-
di ratio fuit.
a quibus qui
administrato-
um primis illi
em *Pares Fran-*
Questor genera-
t consilii ac
bant, regique
erarii & alumi-

cessu temporis
lum, ad hæc fe-
que jus reddend
d vel hinc licet
um, qui regna-
vitam delicti-
vel discepran-
at. Quod idem
deceatere, lites
: *Hoc missi nostri*
septimana unum
e deinde præ-
am basilica ma-
Philippi Pulchri
ex mediocri ju-
eræ, inquisitio-
anciscus quartam
t. *Rursum idem*

111

rex anno 1543 alios 20 creavit. Sed hic judicum conventus non fuit perpetuus & perennis ut hodie, sed indictivus, nec nisi certo principis mandato exerceri solitus. Ad diem item D. Martini, id est 2 idus Novemb. à rege edictum proponebatur, quo Parlamentū inchoādi iudicibus à rege autoritas dabatur.

Verūm paullatim in tantum hujus confessus, seu parlamenti autoritas excrevit, ut nulla regia lex, nulla constitutio rata esset, nisi cujus illi consiliiarii auctores comprobatoresque fuissent. Deinde ut nullus totā Gallia magistratus, non modò urbanus, verūm & militaris esset, quem non ab illo confesso in augurari, & apud eundem in leges jurare oporteret, tum ut ab eorum iudiciis appellandi jus non esset, sed ut eorum decreta rata & fixa essent, postremò qui quid potestatis, imperii, autoritatis, penes publicum consilium & Starū parlamentū (cujus scilicet & nomen & autoritatem obtinet) fuisse diximus, id totum in senatum illum translatum fuisset. Athodie quādo solus rex pro suo iudicio cum secreto ac privato suo consilio quidvis decernit, prorsus in ordinarium iudicium consilium conversum est, non amplius circā temp. Regni negotia occupatur, fixamque suam sedem Parisiis habet.

Quod quidem latissimè patet, & amplissimam præ cæteris ordinariis curiis seu parlamentiis (quæ septem omnino per Galliam nunc sunt) jurisdictionem habet. Cognoscunt autem singula de causis & criminalibus omnibus, & quod à singulis definitum fuerit ei standum est. Illud Parisiense præ cæteris habet, quod in id aliquando ipsi reges venire olim solent, quoties aliquid magni decernere vellent, quod vel bellum vel pacem concerneret. Hodie adhuc pactioes regum, & quicquid omnino ad regni constitutionem pertinet, in eo recitantur, & scriptis publicis, quorum ipsi custodiam habent, inseruntur.

Sic quæ ab omni antiquitate & primordio regni Francogallia ad publicos Ordinum conventus referebantur, & post abolitis, ad senatum seu parlamentum Parisiense, ea hodie

ad solum regem, & quos ille in consilium adhibere vult, translata sunt. Verum ut pergamus ulterius,

Est aliud in hoc regno constitutum consilium quod magnum vocatur, quod ex variis principibus ac præcipuis aulae & regni consistit, quod tempore *Caroli Septimi & Octavi*, non nisi circā negotia status regni ac ipsius reip. incolumitatem occupari solebat, sed & hoc ipsum adeo multitudine causarum ac licuit successu temporis obrutum fuit, ut *Carolus Octavus* ordinarium ex eo consilium 17 consiliiariorū fecerit. Quos deinde *Lodovicus* duodecimus ad viginti adauxit, addito cancellario concilii præside, adeo ut sub *Francisco* & ipsa cancellarii dignitas in præsidatum erecta fuerit, atque deinceps solum vararent cognitioni causarum extra ordinariam à privato consilio iis commissarum, & ferè ordinariè appellationibus præfæcti hospitalis, ut vocant.

Præter ordinaria jam dicta septem juridica parlamenta, ut familiari utamur vocabulo, & magnum consilium, habet rex privatū adhuc consilium, quod perpetuum & ordinarium est, regemque ferè comitatur, & circā negotia regni præcipuè occupari solet, quanquam & id hodie in ordinarium quasi Consilium conversum sit, quando scilicet causis civitatum & parlamentorum ferè vacat, & plerumq; etiam aliorum privatorum non ita magni momenti causis, adeo ut hi viri spectabiles & illustres aliis occupari negotiorum publicorum & statum regni concernentium, cognitionem & curā prodemodum omnem amiserint, totaque regni administratio & cura regis arbitrio & paucorum decretorum electorum iudicio commissa esse hodie videatur, quod *Secretum Consilium* nuncupatur, in quo cunctæ fiunt deliberationes summam rerū concernentes, & super quibus deliberatum à privato & Fixantiarum consilio fuit, si ejusmodi modo negotia fuerint, quæ regis peculiarem cognitionem requirant. In hoc cuncta beneficia, literæ & mandata regia signantur, aliorum principum, legatorum,

præfulum, & capitaneorum literæ referantur, eorumque responsa concipiuntur, & secretariis Statuum committuntur.

Est & aliud *Consilium*, quod vulgò *Financiarum* vocant, quod universi regii ac regni thesauri curam agit, cui adjuncti quoque sunt *Intendentes*, ut vocant, *Secretarii Financiarum*, item *Quæstores ararii*.

IN USUM TABULARUM A D M O N I T I O.

Quum ad cælestem rationem universam Geographiam reducere fuerit institutum, ut justa locorum symmetria, qualis in spherica terræ figura existit, etiam in plano quam proximè servaretur, debita graduum longitudinis ad meridiani live latitudinis gradus proportio constituenda fuit. Cum ergo paucos latitudinis gradus contineret proposita tabula, ad medium ferè parallelum tabulæ eam proportionem redegei, sic ut quæ illius paralleli ratio est ad meridianum, ea etiam esset graduum longitudinis in eodem parallelo ad gradus meridiani live latitudinis proportio. Ac tum meridiani omnes inter se paralleli existunt. Cum vero plures erant latitudinis gradus, quia multa ibi in summo imoq; parallelis fit proportionis ad meridianum differentia, ne nimium à vero recederet locorû symmetria, duos delegi parallelos æqualiter ferè à medio & extremis distantes, ad quorum rationes, meridianos graduum longitudinis designatores constitui, qui tum non paralleli fiunt, sed pro sumptorum parallelorum inter se distantia majore vel minore, plus minusve ad se mutuo & ad medium tabulæ meridianum inclinantur. Quo autem modo ea meridianorum designatio sit inveniendâ, in geographico *Ptolemæi* opere ostendi.

Gradus porrò latitudinis ac longitudinis in lateribus tabularum designatos invenies, & quidem pro maxima parte latitudinis in utroque tabulæ latere, longitudinis verò in summo atque imo, quando videlicet usitato Geographis more septen-

trionem in superiore parte collocare licet. Quod si regio describenda magis inter meridiem & boream extendatur, quam inter orientem & occidentem, tum ferè occidentem fuissem locavimus. Ut ut fiat, orientalem occidentalemque latus semper tibi latitudinis, reliqua duo longitudinis gradus representabunt. Suntque singuli gradus in 60 partes, quas minutâ vocant, divisi, aliquando in singula, cum magnitudo id paritur, alias in bina, quina, aut etiam dena.

Hoc fundamento posito optimas quasque descriptiones in delineandis regionibus sequutus sum, quæ in re non parum subsidii mihi attulit insignis chorometer & solertissimus regis Hispaniæ Geographus *Christiannus Sgrothenius*, qui multas regiones perulstravit, & præ cæteris amplius exactiusque descripsit. Tum ejusdem quoque majestatis Geographus diligentissimus *Abrahamus Ortelius*, ipse candor & humanitas, qui quicquid uspiam tabularum nactus fuit, mihi communicavit liberaliter, tamen in eodem mecum esset instituto. Qui præterea aliquid attulerunt auxilii, eos suis locis commemorabo, quo justum sui beneficii encomium apud studiosos consequantur, nec ego ingratus repetiar. Omnia autem quæ ab aliis oblata simulque quæ ipse conquerere potui, diligentissimè inter se contuli, quo quam fieri posset, emendatissimas descriptiones exhiberem. Unum tamen interim, quod maximè in votis erat, mihi defuit, nimirum principatum & nobilium locorum et actior enumeratio ac designatio, quæ in editis tabulis quam maximè desiderantur. Proinde huic defectui nostro veniam dabis (lector,) & ad celebrandum nobilitatis ordinem politicum supplicias ferre dignaberis, locaque hujusmodi, situmque ac nomina, qualitateque eorum indicare, tuo id nominis decus erit. Orbiculi exigui locorum quorumlibet verum situm indicant, atque hinc eorum distantia sumenda est. Cæterum his subinde signa adhaerent quibus internoscantur loca. Simplicès pagi solis orbiculis, ubi ornatus locus deest contenti

sunt, castra quomodo dicitur, cæ habent: pagibus fuerunt numpsumimus,

Si quis lonvelit, ubi melatere tabulæ ad aliud latitudinis sumpsisti, gradum & distantiam hanc signabit. Curquidem modiculis ubi parallelis sumpta

Gallia universalis.
Britannia & Normannia.
Aquitania.
Provincia.
Francie, Picardia,
France.
Bouloigne.
Amou.
Berry.
Poictou,

od si regio de-
endatur, quam
entem (suscum
e latus semper
us representan-
minuta, vocant,
patitur, alias in

descriptiones in
re non parum
ertissimus regis
qui multas re-
ctiusque descri-
aphus diligen-
anitas, qui quic-
municavit libe-

Qui præterea
emorabo, quo
e consequantur,
ab aliis oblata si-
mè inter se con-
escriptiones er-
mè in votis erat,
um locorum et:
is tabulis quam
i nostro veniam
s ordinem poli-
smodi, firumque
tuo id nominis
bet verum situm
la est. Cæterum
ntur loca. Sim-
s deest contenti
sunt

sunt, castra quoties nota occurrunt existente unco notamus hoc modo δ , cæ nobia cruce sic δ : oppida, turres ut minimum duas habent: pagi nobiles unam. Hæc observavimus quatenus nobis fuerunt nota. Facilia porro factu signa ad has distinctiones sumpsimus, quo quilibet omnia facile supplere queat.

Si quis longitudinem ac latitudinem loci alicujus explorare velit, ubi meridiani paralleli sunt id efficiet, distantiam ejus à latere tabulæ circino sumendo, circinumque sic expansum ad aliud latus applicando. Si distantiam ab orientali latere sumpsisti, circinus ex eodem latere in septentrionali latere gradum & minutum longitudinis ostendet. Sin à boreo latere distantiam habes, ex eodem in orientali latere latitudinem designabit. Cum verò meridiani non fuerint paralleli, eodem quidem modo loci latitudo reperietur, at in universalibus tabulis ubi paralleli sunt circulares, distantia loci à proximo parallelo sumpta idem in latere orientali ostendet. Longitudo au-

197
tem quadranda erit filo aut regula loco superimposita versa-
que, donec in boreo australique latere idem utrimque e jusdem
gradus minutum designetur, quodcumque num illud erit, loci
assumpti longitudo exitet.

Milliaria in diversis regionibus multum subinde differunt, si
ergo lubeat ea ad invicem comparare, eadem circino ad gra-
dus meridiani refer, & quot in uno gradu comprehendantur
revoluto circino explora, videbis quot unius, quot item alte-
rius regionis milliaria gradum unum emittantur. Sic Germa-
nica communita milliaria (quæ 15 sunt in uno gradu) quadru-
pla inveniunt Italicis communibus, & subdupla ferè quibusdam
Suevicis ac Westfalicis.

Nonnunquam occurrer simplex linea orbulo annexa, sic
o ϕ P: ea nomen ad locum pertinens indicat, ideo addita, ne
in locorum pressura quod cuique nomen debeat, ambiguum
fiat.

Index Tabularum Galliæ.

Gallia universalis.
Britannia & Normandia.
Aquitania.
Provence.
Francia, Picardia, & Campania.
France.
Bouloigne.
Anjou.
Berry.
Poictou.

Lotharingia pars septentrionalis.
Lotharingia pars meridionalis.
Burgundia Ducatus.
Burgundia Comitatus.
Lyonnais.
Helvetia tabula generalis.
Zurichgavv.
Vvisslurgergavv.
Lacus Genevensis.
Argavv.

Belgia universalis.
Flandria.
Brabantia.
Hollandia.
Zelandia.
Geldria.
Artesia.
Hannonia &
Namurcum.
Lutzenburg & Trier.

Regio.

HISPANIAM ejusque præcipuas Provincias perlustravi; Pyrenæos transgresso Gallia se offert. Hanc, qua potero fide percurram. Partem Europæ quæ hoc tempore *Francia*, dictam olim multi memoriæ prodūt *Γαλασίαν*, ab *γαλα* lac Latinis sonante, quod lacteos, id est albi coloris homines producat: montibus (hoc enim addunt) nimium solis ardorem inde excludentibus. Diodorus nomen natum scribit ab *Galata* Hercules filia. Alii alia tradunt. *Celtogalatiæ* Ptolemæus nominat lib. II cæterique *Græci*. Ab *Galatia* *Gallia* putatur formata; quam tamen vocem alii aliunde derivant. Hæc talia non tantum, ut Lectorem multis morentur. Certè *Galliæ* appellatio latinis scriptoribus fuit latissima, ut ex sequentibus plenius discemus. Hebræis *Tzarphat* vocari scribunt *Postellus* & *Arias Montanus*. *Francia* nuncupatur hodie ab Francis, Germaniæ ad Rhenum populis: qui vi regionem hanc & armata manu occuparunt, vulgo *le Royaume de France*. Gallos Græci *Celtæ*, universum & *Galatas* vocarunt. Iidem *Gomerita*, teste *Iosepho*, olim dicti fuerunt. Atque hæc breviter de nomine. Sequitur situs & quantitas. Eam explicabo in finibus, longitudine, latitudine, circuituque. Quod ad fines regni quod *Francia* nunc dicitur, ad septentrionem, qua quidem Germaniam inferiorem respicit, limes statui solet inducta ab *Caleribus* in *Argentoratensium* usque agros linea: quæ ab sinistra relinquit *Artesios*, *Hannonios*, *Luceburgenses*, & alios; ad dextram *Picardos* & *Lotharingos*: qua verè *Angliæ* jacet obversa, vastus ætiosusque *Oceanus Britannicus*. Ad occidentem idem eam pulsât, ingenti factò in *Aquitaniæ* Sinu, *Oceanus*. Ad Meridiem, quæ quidem *Hispaniæ* adheret,

Ejus.

Pyrenæos habet montes: quæ verò apertior, liberiorque & sui quasi juris sit, placidiore, nempe *Mediterraneo*, terminatur mari, quod ab ipsa *Gallisum*. Ad Ortum denique *Alpibus* separatur ab *Italis*, Jurâ ab *Helvetiis*, *Rhenò* à *Germanis*. *Galliæ* vel *Franciæ* (nam voces has *ἀδία φόρος* usurpabo) longitudo ab Occasu recta in Ortum, milliarium gallicorum est paulò amplius CCC: vel à *Cauro* in *Vulturum* fere cccxcv. Circuitus supra mille viginti milliaria: Ea igitur est quantitas: sequitur jam nunc qualitas, ratione *Climatis*. Subjacet parti quidem quinti, tota autem sexto septimoque *Climatibus*, parti quoque octavi inter gradus latitudinis XL I & L II: longitudinis autem XX & XXXVIII. Et licet universim ventis obnoxia sit plurimum *Septentrionalibus*, propter *Aëris* tamen salubritatem & temperiem optimis *Europæ* regionibus addecentur. Constitutione felicissimam facit *Claudius*: saluberrimam dicit *Cæsar* lib. III. bel. Civ.; fertilissimam, hominum genitricem, lib. II de bell. Gall. *Strabo*, ubi de *Arvernjs*, & alii. Ager magna parte est planus: amœnos hic ibi habens colles, interque eos valles jucundissimas: suâ cum has, tum illos fecunditate admirabiles. Arva benè culta triticum aliasque segetes luxurie magna producunt. Multum fert *Gallia* frumenti, teste *Strabone*, milii, glandis. Nihil in ea ociosum, nisi qua paludes aut silvæ obstant. Vino abundat, eoque optimo, idque partim suis *Britannis*, *Normannis*, *Picardis*, partim consinalibus *Germanis*, *Belgis*, *Anglis*, aliisque quibus uvarum maturitatem negare solet aëris frigiditas, subvehunt. Auri quoque & argenti apud Gallos fuisse Metalla, testatur præter *Strabonem* etiam *Athenæus*: cæ nunc

Aëris in prius.

Sili ferri hinc.

Imprimi majorem.

nunc
parus
nis, lac
det cop
sub reg
monar
sus, ea
reges u
hunc ac
successi
Hlotariu
bertus M
Theodori
Hlotariu
Hicann
& jussu
& probr
rat, Reg
In locum
Martelli
Majore
lus Magn
Balbus, L
Odo, Caro
& Ludovic
veneno n
nem Capet
Ducem qu
Capeto fuec
Ludovicu
Adeodatus
Philippus II

nunc creduntur exhausta. Ager, qui aliunde non occupatus omnium generis nutrit armenta, quæ faciunt, ut carnis, lactis, butyri, casei, lanæ, rerumque aliarum abundet copia. Franci omnes Gallias pacificè obtinuerunt sub rege *Hlodoveo*, qui primus omnium totius Galliarum monarcha est factus, primusque Christi nomen professus, ea, quibus in hodiernum usque diem Francorum reges utuntur, trium liliorum insignia, cæliis, ut voluntur accepta, usurpavit. Regnasse post eum scribuntur successione nunc directâ, nunc collateralî, *Childericus I*, *Hlotarius I*, *Cherebertus*, *Childericus II*, *Hlotarius II*, *Dagobertus Magnus*, *Hlodoveus II*, *Hlotarius III*, *Childericus III*, *Theodoricus I*, *Hlodoveus III*, *Childebertus II*, *Dagobertus II*, *Hlotarius IV*, *Chilpericus I*, *Theodoricus II*, *Chilpericus II*. Hic anno regni xi, Christi verò 1001, auctoritate & iussu *Zacharia* Pontificis, cui *Pipinus* viruperabilem & probrosam regis vitam, transmissio libello, depinxerat, Regni jure privatus ad Monachatum est coactus. In locum ejus factus est accusator ipsius *Pipinus Caroli Martelli F. Pipini N. Brevi* cognomine, ex Præfeto & Majore domus. Hunc sequuntur commemorantur *Carolus Magnus*, *Ludovicus Pius*, *Carolus Calvus*, *Ludovicus III Balbus*, *Ludovicus IV*, & *Carolomannus*, *Carolus Crassus*, *Odo*, *Carolus Simplex*, *Rudolphus Burgundio*, *Lotharius V*, & *Ludovicus V*, ultimus ex *Caroli Magni* posteritate: quo veneno necato, habentæ Regni translata sunt ad *Hugonem Capetum*, primum Gallum, Comitem Parisiensem, Ducemque Francorum & Burgundiæ titulo-tenus. *Capeto* successerunt *Robertus Pius*, *Henricus I*, *Philippus I*, *Ludovicus VI Crassus*, *Ludovicus VII Junior*, *Philippus II Adocatus Augustus*, *Ludovicus VIII*, *Divus Ludovicus IX*, *Philippus III*, *Philippus IV Pulcher*, *Ludovicus X Hutinus*,

Philippus V longus, *Carolus IV pulcher*; cui sine ptolemaica defuncto successus est *Philippus VI Valesius Caroli Valesiorum comitis primogenitus filius*. Sequuntur hunc *Ioannes Valesius*, *Carolus V Sapiens*, *Carolus VI Bene-natus*, *Carolus VII*, *Ludovicus XI*, *Carolus VIII Gibbosus*, *Ludovicus XII Caroli Aureliani F.*, *Franciscus Valesius I Caroli Comitum Angolimensis F.*, *Henricus II Valesius*, *Franciscus II*, *Carolus IX*; *Henricus III*; cui *Jacobita Monachi manu obruncato legitimus pronuntiatus est Successor Henricus IV Borbonius*, *Antonii Borbonii Ducis Vindocinensis filius*, *Rex Navarrae*, *Galliarum Rex Christianissimus*. Sunt autem Galli alacres & ad arma prouisi, de quorum bellica virtute operæpretium est audire *Strabonem* virum peritissimum, genere Cappadocem, eruditione Græcum, iudicio priscum, incolatu Romanum, terrarum multarum peragratorem. *Vniversa*, inquit, *natio eorum qui Galli nunc & Galatae appellantur, Martii studio flagrans, animo est strenuo & celeri ad conferenda pralia: alioqui mente candida & simplici, & ab improbis moribus abhorrente. Itaque injuria lacepsit, conferti coeunt in certamine aperte, nulloque periculi aduendi respectu. Nemo etiam ignorat quanto fuerit olim Romanis, Græcis & Asiaticis terrori Gallorum nomen, quum quondam ab suis sedibus usque ad Apollinem Pythium, atque ad oraculum Orbis terræ vexandum ac spoliandum profecti sunt: quum Romam ceperunt & incenderunt, Capitolium obsederunt, urbes in Italia condiderunt, Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vincentiam: Quum recenti adhuc memoria Borbonius Romam vicit. Cæterum Gallia hodie non æque late patet atque olim; nam & Italiae pars ea, quæ inter Alpes & Anconam sita est Gallia Cisalpina quondam dicta fuit, nunc autem*

In operum
majorum.

Arrii in
periti.

Soli ferri
in ea.

Majorum
virtutem.

Limite.

autem *Lombardia* appellatur: & *Belgarum* magna pars hodie Germaniæ adscribitur, quæ ex *Cæsari*, & *Ptolemai*, veterumque omnium descriptione ad Galliam pertinebat: Galliam enim *Transalpinam* quam *Plin. Comatam*; *Ptolemæus Celtogalliam* vocat, in tres partes dividit, *Celticam*, *Belgicam*, & *Narbonensem*: *Ptolemæus* in quatuor, *Aquitaniam*, *Lugdunensem*, quæ eadem est cum *Cæsari* *Celtica*, *Belgicam* & *Narbonensem*: Definiverunt eam *Pyrenæis* montibus, *Rheno*, *Oceano* & *Alpium* jugis: quum hodie quicquid à *Caletis* Orientem versus spectat, non Galliæ sed Germaniæ adenseatur, & *Rheni* utramque ripam *Germani* latè sibi vindicent. Urbes præcipuæ sunt *Lutetia Parisiorum*, *Masilia*; *Narbona*, *Lugdunum*, *Pictaviium*, *Burdigala*, *Neomagus*, *Inliomagus*, *Aurelia*, *Rothomagum*, *Ruspella*, aliæque plurimæ, de quibus in particularibus descriptionibus fufius. Lacubus non caret Gallia. Inter eos principis loci qui Latinis *Lemanni*: plerisque Galliæ lacus habitus. De quo cum peculiarem in hoc volumine *Tabulam* habeat, plura hic non addam, ed *Lectorem* remittens. *Quarta* ab oppido *Arvernæ* *Bessio* milliaris parte mons est, inque eo lacus latè se extendens: tam altus, ut fundo existimeretur carere. Nulla in eum, quod quidem intuentium oculis patere potest, infuit aqua. Si quis quid in eum projiciat, tonitrua dicitur mox auditurus, fulgetra visurus, pluviam & grandinem habiturus. Haud procul inde crypta est, cujus os rotundum, vulgo *Creux de Soucis*: & abyssus, cujus profunditas explorari nequit: & huic si quis injecto lapide aurem admoveat, murmur percepturus auribus perhibetur ingens & mirabilem strepitum, tonitruo ex remotioribus venient locis non absolum. Æstivis mensibus etfi nihil injiciatur, strepitus tamen in cavitatibus intelligitur. Putantur inesse ven-

ti, inter se quasi belligerantes. *Abitacini* vel *Avitaci*, cui ab avito nomen, locus in *Arvernia* apud *Claromontem*, tam graphica est apud *Sidonium* lib. 11. Epist. 11 reique conveniens descriptio, ut hodie primum delineari videatur, quæ dexteræ, quæ lævus. De *Rubro Lacu* legendus *Pomponius Mela* lib. 11 cap. quo Gallia *Narbonensis* depingitur. *Plin. Rubrensem* nominat. *Asperum Nævum* *Straboni* & *Stephano*. Læatur etiam Gallia fluminibus, quæ magna, quæ parva, innumeris. Nominat simul fluvios non paucos *Ansonius Eidyllio* 111, ubi de *Mosella*.

*Non tibi se Liger anteferet, non Axona præcepit,
Matrona non, Gallis, Belgisque interfit a fines;
Santonico restus non ipse Carantonus estu
Annis, & auriferum postponet Gallia Tarnem:
Insanumque ruens per saxa rotantia late
In mare purpureum, domina tamen ante Mosella
Numine adorato, Tarbellius ibit Aturnus.*

Et paulo post:

*Te Druna, te sparsis incerta Druentia ripis,
Alpinique solent fluvii, duplicemque per urbem
Qui meat, & dextra Rodanus dat nomina ripa:
Te stagni ego ceruleis, magnamque sonoris
Ammibus, æquorea te commendabo Garumna.*

Primum

Prim
geris, G
Polem
Benan
feti reg
à Burg
ter pag
lius, tu
fulam,
nicum
naviga
solicitu
Bare. Se
viorum
ascende
spectata
crimina
bus nob
Marnæ, E
vel Esne.
que nob
lius, N
Loire & L
go la Fon
Gallie Fla
varios pa
nis noct
ecantim
Ho quatu
sto: interi
bus à Por
tientes ex

Primum autem inter fluvios agmen ducunt, *Sequana*, *Ligeris*, *Garunna*, *Rodanus*. Qui *Sequana* Latinis, *Σηκουάνα* *Ptolemao*, *Σηκουάνα* *Straboni*, *Σηκουάνα* *Stephano*, *Siban* *Beniamino*, *Seyne* vulgo. Oritur in Burgundiæ Duc. in Alfeti regione paullo amplius leuca versus Septentrionem à Burgo, qui S. Sequano sacer; duobus rivulis, quos inter pagi jacent *Billy* & *Perriere*. Lustratis seorsim cum aliis, tum Lutetia Parisiorum, cui nobilissimam facit *Insulam*, *Rotomagô*que, Mare Britannicum vel Normanicum ostio satis lato irrumpit. *Æstuarium* ibi satis est navigantibus periculosum: ideoque providè magna; solitudine adeundum. Normannis vulgo vocatur *la Bars*. Sequana enim mare ingressus repente contra fluviorum cæterorum naturam refluit, horrendo sonitu ascendens ad hæstæ longioris altitudinem: unde inexpectata solent hic negligentibus & incuriosis oriri discrimina. Currês Sequana fluvios suscipit varios, in quibus nobiliores cæteris, Antiquis etiâ noti *Matrona*, vulgo *Marne*, *Eisa*, *Oyse* vel *Ayse* vulgo, *Axona*, vulgo *Ayne*, *Aisne* vel *Eisne*. *Ligerim* secundo loco nominavi, ab *Cæsare* aliisque nobilitatum: *Λίγαρο* (vel ut in aliis codicibus melius, *Λίγαρος*) & *Λείγηο* *Strab. lib. iv* & *Ptol.* Hodie *Loire* & *Leire*. Caput ejus in pago *Velauno*: Locus vulgo *la Fons de leire*. Amplior est reliquis, ut merito *Pater Gallie Fluviorum* audiat: aquæ limpidissimæ. Facto inter varios populos (Celtas ab Aquitanis olim ex *Strabonis* notatione dividebat) procurfus, exonerat se in Occidentem occidentalem, inter *Nannetes* & *Pictones* ostio quatuor fere leucas amplo, pulvillis aliquot infesto: interius ad duas cum semi leucas rupes sunt, quibus à *Porcis* cognomen. Ingentes & navigiorum patientes excipit Fluvios non paucos: *Elaver* vulgo *Allier*:

Carum nunc *Cher*: *Vigennam*, hodie *Vienne*, *Viane* & *Vignane*: *Meduanam*, hodie *Mayne*: & alios. *Garunna* sequitur, *Cæsari* Gallos ab Aquitanis disjungens: *Straboni* lib. iv *Γαρυναίς*, *Ptolemao* *Γαρυναίς*: *Garonna* *Frontino*: quod nomen integrum hodieque retinet à capite ad *Blaviam* Castrum, ubi lingua Romana incipit. Nam inde *Geronde* & *Gironde* dicitur. *Gerunnam* etiam vocat *Guilielmus Brito* in sua *Philippeide*. Oritur ex *Pyrenæis* haud procul oppido, quod vulgo *Guadalup*. Hic hodie perlustratis cum aliis, tum *Tolosa* & *Burdigala*, *Mari* se miscet Aquitanico, duarum fere leucarum ostio: quod intrantibus occurrunt scopuli, quibus ab *Afellis* cognomen, septentrionalior *Nautis Belgis* *Noorder-Ezel*, australior *Suyder-Ezel*, *Pharum* vel præaltam sustinentis turrim, quæ vulgo *la Tour Cordan*. Excipit navigeros fluvios *Tarnim*, *lo Tarn* vulgo: *Gallicè le Tar*: *Egercium*, *Vasconibus* hodie *Gers*: *Oldum*, *Arvernatis* & *Montanis* *Cadurcis* *Ooldt*, vel cum articulo *P'Oldt*, *P'Oolt*: *Duranium*, hodie *la Dordogne*, & alibi *Dardonne*; & alios. *Ultimum Rodano* dedi locum. Fluvius hic *Scriptoribus omnibus* & *Græcis* quibus *Ροδανός*, & *Latinis* notissimus. In universum *Gallis* nuncupatur *le Rofne*: sed indigenis *lo Ros*: *Eridanum* nominant *Oppianus* in *Halieuticis* lib. iv, & *Philostatus* in *Vitis Sophistarum*. *Plinius* ab *Roda*, *Rhodiourum* in illo tractu *Colonia* nomen impositum scribit. Oritur haud procul *Danubii*, *Reni*, *Arolæ*, *Ticini* aliorumque fontibus, prope montem, qui vulgo *Briga*. *Lacum Lemannum* apud pagum *Novam-Villam* (*Neuf-Ville*) ingressus, servato fere colore permeat, & ad *Genevensium* oppidum egressus, rapido cursu pergens in mare *Mediterraneum* erumpit, septem ostiis, ut scribit *Apollonius* in *Argonauticis*: quinque, ut *Diodorus* &

alii: tribus, ut Artemidorus apud Strabonem, Plinius & Ammianus: duobus, ut Polybius eodem Strabone teste, & Ptolemæus: pluribus, ut prudenter, sibi que, ne mendacii argui posset, cavens Livius: hodie quinque, & plura numerant nominantque adcole, *Gras Neuf, Gras d'Orgon, Gras Paulet, Gras Grant, Gras d'Enfer, Gras de Passon*, quorum postremum, quod versus Massiliam sit, *Massalioticum* appellat Plinius, *Massalioticum* Polybius, qui hoc *Primum* vocat, quod ad *Gradus* Marcellino & Antonino: à quo cæteris etiam ostiis *Gradus* nomen inditum. Excipit Rodanus *Arvam, Ararim*, hodie *Saone* vel *Sone*; *Isarim*, hodie *Sere*: *Drunam*, qui hodie *Droma* est vel *Drosne*; *Druentiam*; hodie *Durance*. Sed hæc de Fluminibus in præsentia sufficiant. Oceanus Britannicus à Septentrione, qua Angliæ opponitur, eam pulsât, ut & ab occasu, uti supra diximus. A Meridie Mare Mediterraneum. Cum ad hoc, tum ad illum Sinus Galliis sunt insignes. Ad Oceanum est cum primis ille, qui *Aquitanicus* Æthico & aliis. *Tarbellicus* *Ancon* elegantissimè apud Lucanum vocatur. Sinus etiam ad idem Mare sunt non ignobiles, in quorum intimis recessibus locata videmus oppida, *Diepam, Constantiam, & alia*. Ad mare Mediterraneum *Gallicus* (*Galaticus*) Sinus est duplex, *Major & Minor*. *Major* ea Mediterranei pars appellatur, ubi se in illud effundit Rodanus. *Angulus Gallicus* M. Porcio Catoni: *Gallicus Sinus* per excellentiam Livio, Justino & aliis. *Minor* apud Strabonem scribitur ad Promontorium Montis Pyrenæi, quod *Aphrodisium* dicitur. Hic *Salsus* vocatur *Melæ Gamblicianum* etiam Sinum ponit ad Galliam Narbonensem Antoninus. Portus, ut hodie, de quibus plenè Lucas Aurigarius Charta v & quatuor sequentibus, sic olim habuit Gallia celeberrimos. Principem obtinent

locum *Staliocanus, Vindana, Brivates* & alii quidam Veteribus nominati. Qui *Staliocanus* Ptolemæo, aliis *S. Paul de Lyon* in Britannia existimatur, *Roscon* aliis, quibus ut subscribam, facit, quod posteriori priore multo sit fidior & commodior: quamvis enim oppositam habeat Insulam, cui cognomen vulgo *de Bus*, facilem tamen & tutum septemque altum hodie ulnas, urrimque præbet Navibus ingressum. Priori, minax objacet Taurus (Insula est, vulgo *le Taureau*,) qui circumpositas habet rupes innumeras & latentes & eminentes; à quibus magnum Nautis malè providis creari solet periculum. Haud procul inde in eadem Britannia versus Meridiem post flexum Promontorii Gobæi, *Vindana* occurrit Portus. *Fenstiers* hodie, vel *Conquest*, Jovio malè *Brest*. Adscribit hinc *Βερεδ'αθη* Portum Ptolemæus; nomen hodie fere retinet, *Brest*. Sequitur apud eundem *Ζητωρ* Portus; *Lisson* vel *Luxo* hodie. Hinc *Santonum* Portus Ptol. scribitur, hodie *la Rochelle*, ut arbitratur Villanovanus. Succedunt Montes & Silvæ. Quod ad Montes, Gallia aliis, quam aliis, locis est montiosior. Eminent hic Delphinatus, Provincia, Sabaudia, & Burgundia. Andegavenfis ager suos etiam habet montes, qui in Britannorum Pictonumque fines latè se insinuant. Montes Galliæ cum primis celebrant veteres Scriptores *Cebennam, Vogesum, Suram*. *Cebenna* mons est, qui, ut Cæsar scribit, Arvernos (*œulx d'Auvergne*) ab Helviis (*œulx de Vivarez*) distinguit. *Gebennam* Plinius, *Gebennas* Lucanus & Ausonius nominant; *Gebennicos* *Montes*. Vera genuinaque scriptura est, ut Scaliger suis ad *Merulem* literis monet, *Cebenna* per c: dici enim hodie *Montaignes de Cebenes & Cevenes*: ut rectius *Cemmeni* Ptolemæo & Straboni, *Cebenna* Latinis quibusdam dicantur.

ur. *Cibenna* Veneto, Nozoreo, Villanovano *Montaignes d'Auvergne* nominantur. Horum montium pars hodie *Tarara*, teste Gulielmo Budæo lib. iv. de *Asse*, qui Lugdunum euntibus est superandus. In vertice sedes videtur *Petræ* insula, cui Mercatores imponunt eos, qui Mercatum Lugdunensem nunquam frequentarunt. *Vulgola Chaire de la Verité* vocatur. Jurare namque coguntur veritatem, Lugduni fuerint unquam, nec ne; eoque nomine non nihil, quo genio simul indulgeant, polliceri. *Vogesius* Galliarum mons *Cæsari* lib. de bell. Gall. rv. Lucano lib. i. Plin. & alii, *Vocetus* vel *Vocetius* corruptè dicitur apud Tacitum lib. i. Histor. & alibi, ut jam ab doctis viris notatum. Alpium nomine à Str. describitur lib. iv. Hodie *Mont de Faucilles*, aliiisque nomenclaturis indigetatur. Separat Burgundiam Alsatiamque ab *Lotharingia*. Pro vomit *Molam*, ut etiam testatur *Cæsar*, & infinitos alios fluvios, quorum plerique *Rhenum* petunt. Pars unde *Mosella* profluit *Kratzer* appellatur: quod habere se tradit *Ortelius* ex *Libello MS. Magni Gruberi*, in quo *Rhenum* describit: addens, *Tractum hunc Estaye Gallicè, & auff der Stuy* nuncupari in *Chorographica Lotharingiæ* tabula, jussu & impensis *Ducis* ab *Ioanne Scyllio* accuratè delineata: nihilque ibi, eodem *Scyllio* teste, præter asarum herbam provenire. Gignit *Vogesius* in valle *Leberia* argentum purum, sed ut notat *Munsterus*, non ita multum. *Jura* Galliarum dicant, Mons, an *Germaniæ*: Olim ferè totus *Galliæ*, quum *Helvetia Belgicæ* ad censeretur: hodie magna etiam parte *Germaniæ*. Iutium ejus statui solet in finibus *Basilienisium*, juxta *Rhenum*, è regione *Waldzhuti*. Altus est, multisque & ingentibus subnixus saxis. Meminerunt ejus *Cæsar*, *Plinius*, alii. *Ptol. Jura* est: *Strab. Jurasius & Joras*. Ævo nostro accolis, incolisque pro ratione locorum aliis atque aliis

vocatur nominibus. Haud procul arce *Habsburgi* prope *Burgim* (oppidulum est sic dictum idiomate *Germanico* à *Ponte*, qui hic super *Arolam* ex uno arcu) *Botzenberg* audit: à pago *Botzen*, qui cum multis aliis pedimontis adlocatus. Hanc *Juræ* portionem *Vocetum* vel *Vocetium* esse *Cornelii Taciti* censeant *Munsterus*, *Scudus*, *Lazius*, & alii. *Ortelius* tamen apud *Tacitum* *Vogesum*, de quo ante, legendum esse minime dubitat. Est eadem hac montis parte vallis ingens cui nomen *Frickthal*, à pago cognomine. Occurrunt & alia hic ibi valles, ut obiter hoc dicam, *Lauffen-thal*, & *S. Imers-thal*, & similes: quarum tamen nulla montem per transversum penetrat. Vbi cumque volueris trajicere, opus est alta scan sione. Inter *Ararim* porro & *Farspurgum* hic Mons appellatur *Schaaffmat*, quod *Latinis* *Ovinum* sonat *Pratum*. Inter oppidum *Olsen* & *Humburgensem* præfecturam dicitur *Nieder-Hauvvenstein*, inferior scitus *Lapis*: per saxa enim factum est iter. Inter *Walzburgum* & *Ballstallium* *Ober-Hauvvenstein* vocatur, superior scitus *Lapis*: ubi currus quoniam grandibus funibus per montis declivitatem demittuntur. Occasum versus procedendo *VVasser-val* nuncupatur, id est *Aqua ruina*. Ulterius eundo *Jurtem* ab *Sabaudis* prisco fere nomine appellatur. Brachium quod se extendit *Basiliam* versus, uno ab urbe milliariorum, juxta *Byrfam* fluvium *Blouvvem* dicitur: crescitque non parum in altitudine & asperitate quousque *Delspergum* veneris; ubi rursus in planiciem diducitur. Ulterius versus *Bellele* monasterium *Gallicum* procedendo, rursum crescit, ac deinde iterum evanescit spatio unius milliariorum: hinc iterum saxosum horrendumque montis jugum ab oriente in occasum extenditur: quod pervium fecisse scribitur *Julius Cæsar* perforato in portæ formam saxo. Portam hanc nominant alii *Pierreport*, *Petræportam*: alii

Pierre-pertus, Petram pertusam: descriptam verè accurate- que ab Sebastiano Munstero, Merula, qui eam aliquando transgressus, testatur. Inscriptionem supra Porram fatis claram idem deprehendit, nisi quod primæ vocis litteræ reliquis magis sine extritæ.

*N. Angusti via ducta per ardua montis
Fecit iter Petram scandens in margine fontis.*

Per hunc *fontem* intelligit Poëta Byrsam amnem, qui ibi ex *Petræ* aquarum vi erumpit. Procurrit inde Jura versus *montem* inter Helvetios Sabaudosque, quos ad *Vindocinam* respicit, & Burgundos, quos ad *Caurum* relinquit (unde & apud Cæsarem lib. 1 duobus locis Jura Sequanos ab Helvetiis dividit) secus varios lacus, quorum præcipuus *Lemanus*, ubi longè latèque *Mons S. Claudii* nuncupatus ad *Rodanum* tandem terminatur. De aliis, qui ad Gallias etiam non nihil spectant, de *Pyrenæo*, inquam, dixi, in Descriptione Hispaniæ: deque *Alpibus* disseram, ubi Italia percurrenda mihi erit. *Silvæ* Galliis sunt frequentes, non tamen, ut aliis in regionibus, magnæ, non densæ, non ita dumis horridæ. Apud *Cenômannon* variæ sunt, *les Forests de Versay, Longoulnay, Perfi, Sille, Charney, Audain, Maine, Conçis* apud *Briannos Inferiores*, *de Bosblanc, de Toriant, de Guerche*. apud *Niçones*, *les Forests de Mouliore, Dyme, Bresse, Ligne*, & aliæ: apud *Bituriges* *Silva Roberto* cum aliis visitur: apud *Andegavos*, *Lourfaie & Marson*. Totus *Bononiensium* Ager una quasi obsessus est *Silva*, cujus partes, *les Bois de Surene, Celles, Hardelet, Dalles, Bourfin*. Apud *Veromanduos* haud procul *Perona* nemora sunt *Reçoigne & Bouhau*. Apud *Picardos*, *Bois, de Baine, de Beau-lieu, de la Ferrière, de Couffy*. Nec suis caret *Silvis* *Lorharin-gia*: *VVarned-VVald, le Banbois, Bois de Nondon, de Heyde, de*

Silva.

S. Benoît, de la Voyge, Morraigne, Doseyne. In Burgundiis multæ sunt *silvæ*, quarum nunc non occurrunt nomina. Alias prætereo, quæ passim per Gallias hic ibi sparset. *Arduenna*, hodie potissima parte est in inferiore Germania, ideoque ibi describenda: *Galicam* vocat *Claudianus*: & *Silvam Gallie maximam* *Cæsar* lib. v. 1 de bello Gallico, quod olim esset in Gallia Belgica. Gallos vero admodum dedito Religioni, atque inter primos fuisse qui Christianam Religionem amplexi sint, & semper præ reliquis eam servaverint & coluerint, non solum Veterum scripta & monimenta: sed etiam Tempora, aliaque Religioni loca destinata testantur, quæ in urbibus & pagis, ubiq; magno numero conspiciuntur. Certè in una urbe *Parisiensi* LXXI universim numerantur: inter ea augustissimum, *Cathedrale D. Virginis*; quod jactis ab *Philippo Augusto* anno *CI XC XI*. fundamentis, serio ædificari coeptum *CI CC LVII*. *D. Ludovico* regnante: ex Gallia miraculis præcipuum. Columnis *CXX* sustinetur. Longitudo passuum *CLXXIV*: latitudo *LX*: altitudo *c*. Chorus lapide cinctus, Historiis ex veteri novoque Testamento insculptis. In ambitu habet *Sacella XLV*. ferreis clathris munita. Universim portæ *XI*. In fronte tres biforæ statuis *XXVIII* Regum insignes. Ad latera Turres visuntur, seu Moles verius Campanariæ, altitudine *XXIV* Cubitorum. Campana maxima, cui ab *Maria Virgine* cognomen, viginti viros flagitat pulsanâ: Sonitus sereno cælo per septem leucas facile auditur. Infinitum esset reliqua Tempora, quæ hic & aliis in locis visuntur, describere. Infinitum, Abbatias, Cœnobias, Monasteria, Xenodochia, Nosocomia, Prochodochia, & Orphanotrophia. Quid vero dicam de *Ar-cibus*, quid de conspicuis Regum Palatiis? Quid de Magnarum

Régis
hermandi,

Magni
aliis t
taceret
die M
ma di
Rex na
volent
ita am
Penes
cim-V
Alii al
ce dict
ri effen
in regn
si: relic
vel Com
mites:
Duces fu
Land: m
Noviom
summi
cant, d
Rotomag
ad Stat
Archiep
Aix; Vie
ne; Tolo
Aux: B
Rouën; S
Parisiens
Nanneten
sensis, Gra

A. Adm.
pia.

Magnatum & Equitum ædibus pulcherrimis: Quid de aliis tam publicis quam privatis ædificiis? De his ego tacere malo, quam parum dicere. Status Galliarum hodie Monarchicus est; locufque ibi regis, quæ vetustissima divinitissimeque Aristoteli censeatur, gubernationi, Rex nascitur, non suffragiis designatur; sexus masculini, volente id, ut quidam perhibent, lege Salica: Regem ita amant, ita colunt, venerantur subditi, ut nihil supra. Penes eundem rerum omnium est arbitrium. Duodecim-Virorum Collegium *Ceroli Magni* est institutum. Alii ab Ovo Trojano repetunt. *Pares, les Pairs de France* dicti, quod proxima secundum Regem & velut pari essent dignitate. His solis sacrandi Reges jus est, & in regni possessionem mittendi. Horum sex vulgo *Laiici*: reliqui dicuntur *Ecclesiastici* vel *Clerici*. *Laiici* sunt *Duces* vel *Comites*. *Duces*: *Burgundus, Normannus, Aquitanus*. *Comites*: *Flander, Campanus, Tolofus*. *Ecclesiastici* itidem vel *Duces* sunt vel *Comites*: *Duces*: *Remensis Archiepiscopus, Laudunensis, & Lingonensis Episcopi*. *Comites*: *Catalaunensis, Noviomagenis & Belovacensis Episcopi*. Sunt & septem summi Senatus per Galliam, quos vulgo *Parlamenta* vocant, à quibus appellare non licet: *Parisiensis, Tolofanus, Rotomagensis, Burdigalensis, Aquis, Gratianopolitanus*. Et ad Statum Ecclesiasticum quod attinet: sunt in Gallia *Archiepiscopus* *xii*, *Lugdunensis primas, Lyon, Aquis, Ais, Viennensis, Viennæ, Remensis, Reims, Narbonensis, Narbonne, Tolofanus, Tolouse, Burdigalensis, Bordeaux, Auxitanus, Aux: Bituricensis, Bourges, Turonensis, Tours, Rotomagensis, Roën, Senensis, Sens*. *Academix* in regno Gallix sunt hæc: *Parisiensis, Pictaviensis, Bituricensis, Tolofana, Burdigalensis, Nannetensis, Lugdunensis, Aurelianensis, Montispeffulana, Cadurgenfis, Gratianopolitana, Valentina, Valence, Remensis, Andega-*

vensis, Cadomensis, Nemavensis, Romana, Romans, Avenionensis, Dolana, Massiliensis omnium antiquissima; ab Græcis orta. Ex his omnibus tanquam ex multis Equis Trojanis, innumeri docti Viri, Theologi, Jurisconsulti, Medici, alii exierunt: quos uno ductu enumerare si conarer, maximum mihi quidem conciliarem laborem, lecturis vero tædium. Nobilitas sanè Gallica (quæ frequentissima est) hodie tam pertinaci diligentia, ut hoc universum dicam, tamque assiduo labore meliorum literarum studia persequitur, adeoque in omni Disciplinarum Artiumque genere excellit, ut nusquam terrarum magis. Videre ibi est summo loco natos illustribusque ortos familiis noctes diesque inhærere chartis, & nunquam non Musarum Sacris operari. Sunt qui de quacunque re in medium prolata expeditissime possunt, methodo admiranda, ex tempore & absque ulla præmeditatione per horas aliquot, non sine audientium stupore disserere. *Bibliothecæ* in hoc regno varix, cum primis Parisiis *Bibliotheca Regiæ Majestatis, & S. Victoris*, ut alias publicas & privatas præteream optimis rarissimisque cum editis, tum manu-scriptis refertas libris. Ad Mores venio. Gallos acutos ingenio, & ab doctrina minime alienos esse, testantur *Diodorus & Strabo*. Commendat illorum in bonis literis studia non uno in loco *Symmachus*. *Marcus Porcius Cato* originum lib. 11. apud *Charifum Sospitrum*, *Pleraque Gallia, inquit, duas res industriosissime persequitur, rem militarem & argute loqui*; ne nesciamus veteres Gallos inter alias gentes eloquentiæ gloriam reportasse. In genium simplex, nullaque devinctum malignitate (egregia hæc veterum Gallorum laus) tribuit illis *Strabo*. Pronūciat de iis oculatus testis *Julianus*, quod adulari nesciant, sed liberè ac simpliciter cum omnibus æqualique

bilibique jure vivete. Venetem nuptiarum Deam & Bacchum latitæ datorem, conjugii, prolisq; & vini quantum cuiquæ libeat potandi gratia, tantum novisse. Que his aliisque talibus adversantia nonnulli proferunt, ut convicia, & tanquam ab maligna mente manūque profecta, sunt exaudienda. Nam quis non videt, lectis veterum Scriptorum de Gallorum indole monumentis, factaque cum genio, qui iisdem hodieque est, commissione, falsum esse quod tradit Servius, Gallos pigrioris esse ingenii; quod Julius Firmicus, stolidos; quod Julianus, quasi sui oblitus, stupidos, & rusticitatem amantes; quod Polybius, doctrinæ & artibus operam non dare; quod idem cum Diodoro, Athenæo & Clemente Alexandrino, infidos esse, crapulæque & ebrietati deditos: quod Livius Polybiusque, molles esse & effeminatos: quod Mela, auri avidos, superbos, supersticiosos; quod Solinus, vaniloquos: quod denique pecuniæ infatiabiles esse, Plutarchus in Pyrrho. Fatendum nihilominus multa Gallis instillata aliorum populorum commercio. *Nemo Gallos, ait Florus lib. 111. cap. x. tantum feroces dixerit; fraudibus agunt. Avidos largiorum docet Ammianus lib. xv. Reprehendit etiam Diodorus in Gallis quandam linguæ intemperantiam, sermone notans eos uti brevi & subobscuro: multa ex animo dubia loqui, plurima ad jaçantiam in suam laudem dicete, &*

ad cæterorum contemptum: minaces esse ac detractores, opinioneque inflatos. Jaçantia illa ab Strabone etiam est animadverta. Atque ea Gallica ostentatio est, quæ ab Cæsare lib. vii nominatur, & multis reliquorum librorum exemplis adprobatur. Talis est lib. 1. Helvetii Diviconis elatio, dum Helvetiorum virtutē extollit, Romanæ cladis memoriam objicit, Cæsaremque minitando admonet, ne committat, ut is locus, ubi Romani constitissent, ex calamitate Pop. Romani & interne necis exercitus nomen caperet, aut memoriæ proderet. Sic Vergingetorix in concione jactat se unum consiliū totius Galliæ effecturum, cujus consensu in Orbis quidē terrarum possit obistere. Quod ad veterum Gallorum religionem, cultumque in rebus sacris servari solitum, flocci faciendus est M. Tullius oratione pro M. Fonteio scribens: *Gallos minimè ulla Religione moveri. Audiendus potius Livius: qui, et si in cæteris satis huic genti iniquus, negligentem tamen haudquaquam Religionis adfirmat, & Cæsarl. vii. bell. Gall. cui penitus cognita hæc natio, dicit eam admodum deditam Religionibus. Maximè autem Mercurium coluerunt, eodem Cæsare teste. Celtas Jovem coluisse attestatur Max. Tyrius, cujus signum altissima Quercus. Dianam templum habuisse apud Massilienses, Strabo testis est: & apud Gallo-Græcos Dianam cultam, Polyænus lib. viii, & Plut. commemorant.* *Esum*

tores,
erian
ua ab
libro
Divi
oma-
rando
consti-
ne ex-
et. Sic
liū to-
quidē
llorum
litum,
onteio
liendus
niquus,
& Cæ-
o, dicit
n Mer-
Jovem
tissima
stilien-
Dianam
morant.

Esam

GALLIA.

Esūm sive Hefum, *Tentatem* & *Teranem* Deos habuisse Gallos, *Lactantius*, *Lucanus* & *Minutius Felix* referunt: sed *Martem*, *Mercurium*, *Iovem*, hos plerique docti interpretantur. *Belenus* Gallorum Deus est apud *Ausonium*, qui *Belus* apud *Herodianum* in *Maximinis*, idē forsitan cum *Tibulene* *Tertulliani* in *Apologetico*, qui *Græcis* aliisque *Apollo* putatur fuisse. Colebatur & apud Gallos *Abellio*; de quo monumenta extate notat in *Convenis* *Novempopulaniæ* *Vir Nobiliss.* *Josephus Scaliger* ad *Auson.* lib. 1. cap. 1x. *Herculem* etiam *Ogmii* nomine coluisse Gallos, auctor est *Lucian.* in *Hercule Gallico*. Galli autem *Veteres* Deos suos in dextrā conversi adorabant, *Athenæo* scribente. *Diis* homicidio aliisque rebus sacrificabant, *Marti* imprimis, teste *Cæsare*. Nullum autem *Gallis* veteribus sacrificium erat sine *Druidis*, inquit *Diodorus*. *Fuerunt* hi olim apud Gallos clari sacerdotes sicut & *Bardi*, de quibus *Lucanus*:

*Vos quoque qui sortes animas, belloque peremptas
Laudibus in longum vates dimittitis ævum,
Plurima securi sudistis carmina Bardi.
Et vos Barbaricos ritus, moremque sinistrum
Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis.
Solu nosse Deos, & cali numina vobis
Aut solu nescire datum. Nemora alta remotis
Incolitis lucis: vobis auctoribus, umbra
Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
Orbe alio: longa (canis si cognita) vita
Mors media est. ——— Inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animaque capace
Nervis, & ignarum est reditura parere vite.*

Atque hæc de moribus Gallorum in facris: nunc de

eorundem ritibus in prophanis pauca subjiciamus, Gallos ad concilium armatos venire solitos, testatur *Livius*. Scribit *Strabo* id in Gallorum concilii usitatum fuisse, si quis orantem interpellaret, progrediens minister publicus districto gladio adjectisque minis, silentium imperabat; quod si non acquiesceret, idem iterum tertioque faciebat: denique de sago interpellatoris tantum amputabat, ut reliquum inuile redderetur. *Gallorum subita & repentina consilia*, (inquit *Cæsar*,) in consiliis capiendis mobiles, & novis plerumque rebus student. Notat idem *Cæsar*, Gallos, ubi major atque illustrior res incideret, eam clamore per agros regioneisque mira celeritate significare solitos; hinc alios deinde excipere, & proximis tradere. *Liberos suos*, ut idem scribit, nisi quum adoleverint, ut munus *Militiæ* sustinere possint, palam ad se redire non patiuntur: *Filiumque* in puerili ætate in publico in conspectu *Patrii* adfistere turpe ducunt. *Viri* quantas pecunias, eodem memorante, ab *uxoribus* dotis nomine acceperint, tantas ex suis bonis estimatione facta, cum dotibus communicant: hujus omnis pecunia conjunctim ratio habetur, fructusque servantur. *Vter eorum vita superarit, ad eam pars utriusque cum fructibus superiorum temporum pervenit. Viri in uxores*, sicuti in *Liberos*, vita necisque habent potestatem. *Gallorum mulieres* speciosas, magnitudine & robore viris similes, facit *Diodorus*: *fecundas & bonas educatrices*, pariendo educandoque felices. *Fuit & Gallis usitata more reliquarum Gentium servitus*. *Plerique* ait *Cæsar*, lib. v. 1. quum aut ære alieno, aut magnitudine *Tributorum* aut injuria *Potentiorum* prenuentur, sese in servitutem dicant *Nobilibus*. in hos eadem omnino sunt jura, quæ *Domini* in *Servos*. *Trahebantur* tamen humanius liberaliusque; quam apud *Romanos*. *Domini* namque *Galli* suos obaratos, atque, ut *Cæsar* voce *Gallica* appellat, *Ant. iactos*, honoris quodam

dam
lis ute
ro test
do om
porum
minist
ignes f
carnibi
litis: se
cibus:
Athen
Cæsa f
rum ex
to levi
multa el
leonum
que dilan
cidunt.
teriori
to & cym
post: Lo
sum regie

dam loco circum se habebant, eorumque opera in bellis utebantur. Fictilia porro in usu habebant, Diodoro teste, densa ac floribus distincta. Cœnabant sedentorum aut canum pellibus (in toris apud Strabonem) ministrabant eis pueri juniores, ætate tenera. Juxta eos ignes fiebant, iisque adposita visebantur ollæ & verua carnibus plena, maxime suillis, tam recentibus quàm fallitis: sed & omnis generis carnibus: plerumque vero cibuserat cum lacte, ut scribit Strabo. Audiamus hic Athenæum ex Posidonio, sic fere Latine sonantem: *Celæ sine substrato libationes propinant super ligneis mensis parum exstantibus. Panis & is paucus (Panem hunc fermento leviozem eos facere, adnotat Plinius) cibus est. Caro multa elixa in aqua, vel super prunis aut in verubus assa: hanc leonum modo ambabus manibus artus integros tollant, morsuque dilanant; & si quid ægrius divellatur, exiguis id cultello præcidunt. Adponunt in convivio pisces, qui fluvii adcolunt, interiorisque & exterioris Maris litoribus: & eos cum sale, aceto & cymino (quod etiam potioni injiciunt) assos. Et paulo post: Locupletes vinum bibunt ex Italia peticum vel Masiliensium regione, & id merum, interdum aque paululum affun-*

*damus. Hac tenus ille. Sed & ex fruge madida potum ad ebrietatem fecisse, Plinius est auctor lib. xxii, cap. ultimo. Ex hordeo potum, quem zythum appellabant, fecisse, & alium ex aqua, in qua favum mellis laverint, Diodorus tradit. Quod ad vestitum, saga ferebant, notante Strabone, eaque densa ex lana texebant, lana vocantes. Hujusmodi saga scribit Plinius lib. viii. cap. xlviii, sicut ubi dividere Gallos instituisse. Quæ Plinio securis, Diodoro sunt *αλίσια*. Per quæ nihil aliud illi intelligunt, nobilissimo viro Josepho Scaligero notante; quam quas Galli hodie vocant *lausanguis*, quasi *laurangias*, ab lauri folio, quod habet rhombi figuram. Bracis porro (quæ quod Gallorum essent, regem barbarum Tacito) utebantur Galli circum extensis vel laxis. Loco tunicarum apud Strabonem vestem habent Galli fissilem manicatam, usque ad pudenda & nates demissam. Manet hodieque forma in isto vestis genere, quod nobis vulgo *pallatrack* vel *contracte palt-rock*. Anulus dicit uti in digitis, nihil distinguens, Diodorus; in medio tantum, Plinius natur. hist. lib. xxiii, cap. i. Sed de his satis. Ad specialiora Galliarum pergo.*

Dd

BRITAN-

Regio.

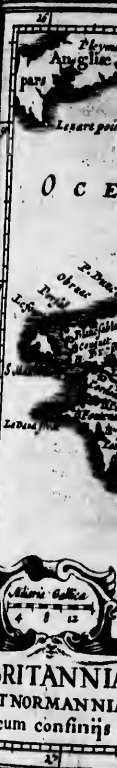
BRITANNIA, vulgo *Bretaigne*, nomen, jura, leges, incolae à Britannis, quos nunc Anglos dicimus, sortita est, qui sedibus ab Saxonibus pulsī in ea conſederunt, *Vortigerno* regnante, à quo evocati ad defensionem adverſus Scotos fuerant. Fieri etiam poteſt ut ante id tempus in hac Galliae parte Britannorum fuerint coloniae, quae tunc auctae exſulibus Britannis, quam vim domi paſſi fuerant, *Aremoricis* (nam hi quondam inſederunt hæc loca) intulerunt. Scaliger in urbibus:

*Vicit Aremoricæ animoſa Britannia gentes,
Et dedit impoſito nomina priſca jugo.*

Unde & olim *Armorica* fuit appellata: præcipue qua ad mare vergit, ubi nunc inferior eſt Britannia. *Armor* enim veteribus Britannis nihil aliud, quam ad *Mare* vel *ſupra Mare*, teſte Camdeno. Ad orientem Normannos habet, *Cenomanos* & *Andegavenſes* conſinales: ad meridiem *Piſtones*: reliqua latera claudit mare Britannicum. In altum ultra reliquas Provincias omnes procurrit, peninſulæ inſtar, unde non inconcinne *Cornu Gallie* dicitur; ſoleæque ferreæ ſpeciem referre, cujus exterior pars ſubrotunda mare; interior vero concava, reſpicit mediterranea. Longitudo ejus ſex dierum eſt itinervis, trium autem latitudo. Regio eſt amœniſſima & fertiſſima. Prætiſ abundat & ericetis, ex quibus gratum pectori pabulum. Venas habet argenti, ferri, plumbi. *Britanni* autem in tantam repente potentiam exceverunt, ut *Gothis*, quo minus Galliam totam occuparent obſtaculo fuerint. Certè *Riothimus* iſtorum Rex, xii millia Britannorum contra *Gothos* in auxilium Ro-

Soli ferri
litæ.Imperium
ma, ornum.

manorum eduxit, ut auctor eſt *Jornandes*. Prælio quoque adverſus *Attilam* interſuiſſe teſtis eſt *Callimachus*. Eſt & illud grave argumentum Britannorum potentiae, quod reges Galliae totam hanc oram, de qua ſuperanda deſperabant, Normannis, ut pote bello magis adſuetis, olim vincendam depolandamque conceſſerint. Nec caruit conſilium eventus: *Norico* enim enſe Britannica contraſa eſt ferocia. Paruit igitur Normannis quæ antea regi Galliae paruerat: poſtea proprios habuit Duces. Ultimeſ eorum fuit *Franciſcus*; qui anno mccccxc vita functus, unicam filiam Britanniae hæredem reliquit. Hæc *Maximiliano* Archiduci *Auſtriæ Romanorum* regi deſponſa, quum per *Franciam* deducenda eſſet, rapta eſt à *Carolo octavo*, qui eam ſibi matrimonio conjunxit. Ex eo Britannia *Franciæ* adnexa fuit. Ea hodie duplex eſt: *Superior* & *Inferior*. Illa *Ligeri* vicinior, hæc *Angliæ*, diciturque alio nomine *Ripienſis*. Superioris metropolis eſt urbs *Nannetica*, vulgo *Nantes*. *Ptolemæo* *Κορνιθίωνων*; *Nannetum*, ut cenſet *Joſephus Scaliger*, *Cognatus* & alii. Sedes fuit olim Britanniae Ducum: Comitatus habes titulum, Ducique primogenito adſcribi ſolita: ad *Ligerim* duosque alios ſtuviaſ ſita, loco peroportuno, haud procul mari, *Episcopalis* ſtatio, ut & quatuor quæ ſequitur. *Urbis Redonica*, vernaculè *Rennes*: *Condate Redonum* *Ptolemæo*, *Condate Antonino*. *Dolum*, oppidum nunc, olim arx: vulgo *Dol* vel *Donl*. *Fanum Briocenſe*, vulgo *S. Brieu*. Oppidum non ignobile. *Rupes* ibi excelſa tutam præbet navibus ſtationem, in ea arx urbi protegendæ excitata. *Fanum Sancti Machlovii*, vernaculè *S. Malo*. *Dinam* oppidum pulchritudinis eximiae, in deliciis aliquando Britannie Ducibus.

BRITANNIA & NORMANNIA.

quoque
u. Est &
z. quod
la despe-
is, olim
ec caruit
a contu-
ra regi
Ultimus
fundus,
ec Maxi-
lesponsa,
à Caro-
ic. Exeo
ex est: Su-
e, dicitur
is est urbs
vov; Nan-
& alii. Se-
tabes ritu-
d Ligerim
naud pro-
sequitur.
m Prole-
olim arx
eu. Oppi-
ebet navi-
ata. Fanum
dum pul-
annè Du-
cibus.

cibus. Sunt & Britanniz superioris alia oppida *Rienlx, Chasteau-brians, Lambellum, Vitray, Ingou, S. Aubin du Cormier, Mons-consour, Plerel, Locelin, Malestroit, Pontigni, S. Julian, Exeniis*, denique extremum versus *Pictones*, sub quo comprehendi solent ditiones, quæ vulgo *Cliffonnis, Raix* & aliz. In inferiore urbes & oppida celebriora: *Venetia* hodie *Vannes*; *S. Pauli Fanum, S. Paul de Leon, Tricorienſe oppidum*, vulgo *Triguier*; *Blabia* nunc *Blavet*, *Morlaix, Quimpelray, Conquerneaux, Quimpercoventin, S. Renaut des bois* & alia. Domina sunt *Monsford* Comitatus, *Rohan* Vicecomitatus, *Grello* cujus principalis locus *Chasteau Andron. Le Pais de Gueel: Baignon; Monsford; Van-*

Flumina. Flumina Britanniz sunt *Ligeris, Rausa, Ella* & alia.

Mare. Mare commercii aptissimum est: unde sal extrahunt ad colæ, quod ab Sole induratum conregionalibus vendunt. Præter autem superiores urbes & oppida, commodissimos etiam portus præstant *Brest, Ancrayum, Hanebonium, Ponsfecot*, ubi magna ostrearum copia legitur.

Status Ecclesiasticus. Archiepiscopus *Dolensis* in *Dol*, hos sub se habet Episcopos: *Nannetensem, Nantes; Venetensem, Vannes; Briocensem, S. Brien.* in his tribus Gallicæ & Britannicæ loquuntur. *Carisopitensem, Cornovaille; Leonensem, S. Paul de Leon; Tricorienſem, Triguier.* in quibus Britannica tantum lingua, quam vocant *Briton Britonant*, in usu est, quam veterum Trojanorum linguam esse putant. *Machloviensem, Sainct Malo; Redonensem, Renes.* Incolæ non omnes eadem animi alacritate, non omnes eadem comitate: plerique tamen cauti lucri cupidi: gravissima negotia ad popule tractare soliti.

Normannia sic dicta à populis septentrionalibus: *Nort* enim, idioma Germanico, *Septentrionalis Orbis terrarum* plaga: *Mann, vir: Normannia*, Terra Franciæ, viris ed ab septentrionali ora vel arctoo orbe ex Dania Norve-

giaque profectis ad habitandum data. Notæ sunt *Normannorum* in Germaniam Galliamque excursionem. *Normannia* autem ad Occidentem *Crenone* fluvio à Britannia secernitur, à Septentrione Oceano terminatur, à Meridie *Cenomannis*: ad Orientem verò habet *Franciam* proprie dictam, (in qua est *Lutetia*.) à qua flumine *Epta* distinguitur. Itaque tota non pertinet ad Galliam *Lugdunensem*, sed aliqua ejus pars ad *Belgicam* spectat. Eam sexto vix die expeditus pertranseat. Regio fertilissima, frumenti admodum ferax, pomis atque pistris adeo referta, ut hinc potum gens sibi exprimat, & ad exteros copiose fructus exportet. Estque pecoris magna copia. *Rollo* Normannus atrocissima excursionem in pleraque Galliarum littoralia & inde porrò in loca mediterranea & penitissima, ad tantam tandem redegit necessitatem *Carolus* simplicem *Francorum Regem*, ut *Rolloni*, ad Christianam pietatem invitato, filiam *Gillam* dederit uxorem, totamque dotis nomine *Vestricham*, & qui super *Ligerim* *Britannos* primusque hic factus est *Dux Normanniæ*. Urbs primaria est *Rotomagum* vulgo *Rothen*. Fluvius ad fidet, ad Meridiem quidem *Sequana*, maximarum navium (unde ingens mercaturæ commoditas) capaci; ad Orientem minoribus *Rubeco* & *Auberta*; ad Septentrionem latissimos pratorum habet campos, montesque præcellos. *Sequana* ponte stratus est ingeniosi artificii, structuræque, siquid in Gallis aliud, admirabilis; lapide quadrato, validis columnis, pulchris arcibus, qui tredecim numero: altitudinis latitudinisque insignis. Estque urbs hæc Archiepiscopatu & Parlamento celebris. Sunt præterea *Aurenches, Evreux, Bayeux, Sai, Constances, Liseux, Alencon, Anmale, Longueville, En, Harcourt, Tancarville, Malevrier, Mortain, Montgommery, Thorigni, Gisors, Caen, &c.* *Normannia* quibusdam

Stans
Ecclesia
Ricu.

Belfa.

Superior.

buſe
re D
ratu
Mon
gion
trop
Inferi
Caule
de Fir
Rothen
Conſta
jocentiſ
tura c
fuis &
vit. D
ctrina
Belfa
labora
valde f
rior. La
Ablys in
teriora
gavenſis
le Pays
inde D
liquæ G
ni Gene
non deſ

busdam statuitur duplex, *Superior & Inferior*. In Superiori Ducatus sunt tres *Alencon, Aumale, Longue-ville*. Comitatus *Eu, Harcourt, Breux, Tancarville, Malverrier, Mortain, Montommery*. Continet item hæc Normannia illam regionis portionem quæ vulgo *Vulx*, in qua est *Gisors* Metropolis Comitatus & Ballivatus. Et Baroniam *l'Aigle*. Inferior in minores distrahitur partes, quæ vernaculè *Caulx, Bessin, Conflantim, Hovivet, Royaume de Tretot, le Val de Vire*. In Normannia Archiepiscopus *Rotomagensis, Rotten*, cui subsunt Episcopi *Saiensis, Saii; Constantiensis, Constances, Lexoviensis, Lisieux; Abrincantensis, Aurences; Bajocensis, Bajoux; Ebroicensis, Evreux*. Gens omnis suapte natura callida, nullis exteris legibus obnoxia: motibus suis & consuetudine, quam pertinacissimè tuetur, vivit. Doli quidem & litis adprimè gnata; alioqui doctrinæ & religioni dedita.

Belsia vulgo *la Beauffe*, Regio siccitate aquarumque laborans penuria: fertilis nihilominus, & frumenti valdè ferax. Ea triplex est, *Superior, Media, Inferior*. Superior, *la haute Beauffe*, inicitur capit ab vico, qui vulgo *Abby* indigetatur, petens porro Carnutum agros & ulteriora. Contententur illi *Carnutum Regio, Ducatus Andegavensis, Comitatus Perchenis, Carnutum Territorium* vulgo *le Pays Chartrain*, adhæret hinc Percheni Comitatu, inde Ducatu Aurelianensi. Carnuticum solum nulli reliquæ Gallix parti fertilitate vel amœnitate cedit: omni genere frumenti, fructuum, pecoris abundans: vino non destitutum. *Primarium oppidum Carnutum* audit,

Antricum Ptol. nunc *Chartres*. Oppidum hodie non postremi loci. *Carnutum Territorio* solitus est adcenferi *Comitatus Druidensis & Montfortius*. Sunt hic oppida *Dreux & Montfortium*. *Ducatus Andegavensis, la Duché d'Anjou*, peculiararem tabulam habet. *Comitatus Perchenis* dividitur in duas partes, quarum una inferior dicitur, vulgò *le Perche Goyet*, cujus primarium oppidum *Nogent Retron*. Altera superior in qua *Mortaigne* oppidum. Sequitur *media*, cui tribui solum quicquid est, inde quidem ad utramque Ligeris ripam ab *Rotomago, Vendomium* usque: hinc autem in dextra ejusdem Ligeris ripa quicquid *Castelloduno* porrigitur *Blesas & ad Turonensium* usque agros. Reliquas fertilitate suæ *Belsias* superat. Comprehendit partim *Comitatus, Blesensem, Dunensem & Tomnoisensem*; partim *Ducatus Vindocinensem & Turonensem*. Inferior *Belsia* restat. Ea campestris omnino & plana: frumenti valdè ferax, totius Gallix horreum: porrecta inter *Episcopatus Aurelianensem & Carnutensem* ab oppido *Stampens* procurrat, versus Orientem quidem ad *Senones* usque, versus Meridiem ad pontem *Aurelianensem*. In ea est *Aurelia* vulgò *Orleans* sita ad Ligerim. Ducatus titulo est nobilitata, atque ornatur *Academia*. Sunt & *Divisiones* vel *Territoria Loricum & Solonium*. Archiepiscopus hic *Turonensis, Tours*: habet sub se *Cenomannensem, le Mans, & Andegavensem, Angiers*. Episcopus *Carnutensis, Chartres*, subest *Senonesi* in Campania, & item *Aurelianensi*.

Stans
Eccl'ia
sicc.

Belsia

Superior

Media

Inferior

Reg.

GALLIAM Aquitanicā, cūjus pars australior hac tabula delincatur, nonnulli dictam volunt ab Aquis, quibus abundare fertur: alii ab oppido *Aquis, Aqs*, derivant. Hæc à Pyrenæis Montibus ad Ligerim usque juxta *Ptolemaum* extenditur. Nunc autem, teste *Ortelio*, à *Garumna* ad Oceanum & *Pyrenæos Montes*. A *Circio* vero Septentrionali vento Occidentem versus Oceanum habet, qui Aquitanicus Sinus dicitur, ab Occasu Hispaniam, à Septentrione *Lugdunensem* Provinciam, à Meridie *Narbonensem*. In ea Mercator quinque Ducatus, xx Comitatus & vi Dominia enumerat. Ducatus sunt *Vasconia*, sive *Gujenna*, *Arvernia*, *Inculisimensis ager*, *Biturigum regio*, *Turonica*. *Vasconia*, sive *Gujenna*, ad Oceanum sita inter *Bajonam* & *Burdigalam*, agrum habet vini fertilem, quod inde in Europam reliquam devehitur. Vrbs in ea primaria *Burdigala*. Reliquæ enim *Nerac*, *Condom*, *Mirande*, *Noggerat*, *Orthes*, *Bazes*, *Dax*, haud magni momenti sunt. *Dax* tamen fontibus calidis, salinis, & metallis ferreis nobilitatur. *Burdigala* *Ptolemæo*, veterum *Biturigum Vibiscorum* urbs est, sita in paludibus quas exundans *Garumna* efficit: ornata tum Parlamento, tum Academia, in qua omnium artium & scientiarum Professores juventutem instituunt. *Arvernia*, *le Pays & Duché d'Auvergne* sequitur. Situs illi in locis partim planis; partim montosis. Vicinos habent *Arverni* ad Orientem *Forenses* & *Lugdunenses*: ad Meridiem *Languedokios*: ad Occidentem, *Cadurcos*, *Petrocorios* & *Lemovices*: Septentrionem versus, *Bituricenses* & *Borbonios*. *Arvernia* duplex est, *Superior* & *Inferior*. Su-

Vasconia.

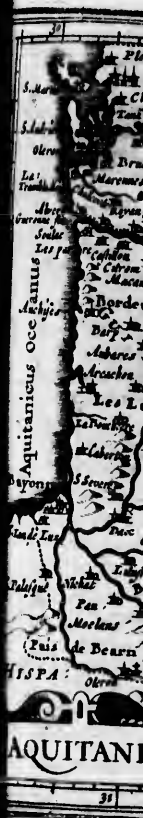
Arvernia.

perior, le haut pays d'Auvergne, quæ & *Arvernia* per excellentiam, primariam habet urbem *Fanum S. Flori*, *S. Flour*, in edita rupe sitam. Reliqua oppida vulgo dicuntur *Orillac*, *Carlatum*, *Muratum*, *Builions*, *le Puy*, &c. Tertorium quoque & *Baillivatus Beaucaire*. Inferior optima est & fertilissima: Vinis præstantissimis, frugibus, melle, croco, pecudibus, lana, pascuis, nemoribus supra modum referta. Metropolis illi *Claramontium*, *Clermont* vulgo; arce superbit, & episcopalis est sedes. Reliquæ urbes seu oppida sunt xii, ex quibus *Rion*, *Monferrat*, *Issoire* cæteris præstant. *Inculisimensis ager*, vulgo *Engoulesme* ad Septentrionem *Piætonibus* est conterminus: ad Occasum *Santonibus*; ad Meridiem *Burdigalensibus* & *Petrocoriis*, ad Orientem deniq; *Lemovicibus*. Fertilis Vini optimi, Frugum, Cannabis. Metropolis ejus, *Inculisma*, hodie *Engoulesme*: Vrbs antiquitate insignis. Sita est in colle qui flumini *Carantono* imminet, agro devio & ab Regiis viis remotiore. Minorum gentium oppida sunt, quæ vulgo: *Marton*, *Chasteau Neuf*, *Blaisac*, *Chabannes*, *Consollant*, *Ruffec*, *Aigres*, *Gourville*, *la Roche-Faucault*, *Merveil*, *Lanzac*, *Villebois*, *Momberon* & *Routerville*. De *Biturigum regione* in propria quam obtinet Tabula dicemus. *Turonica* vulgo *Touraine* incipit tribus supra *Ambaciensem urbem* milliariibus, versus *Blellas*: terminatur in *Vicis*, qui vulgo *La Chapelle Blanche*, in spiritualibus agnoscens *Episcopum Andegavensem & Choussai*. Hi enim limites statuunt inter *Turonenses* & *Andegavenses*. Incredibilem Regionis amœnitatem amœniores facit placidissima suave-spirantis aëris constitutio: adeo ut totius Gallia Hortus atque Pomæ

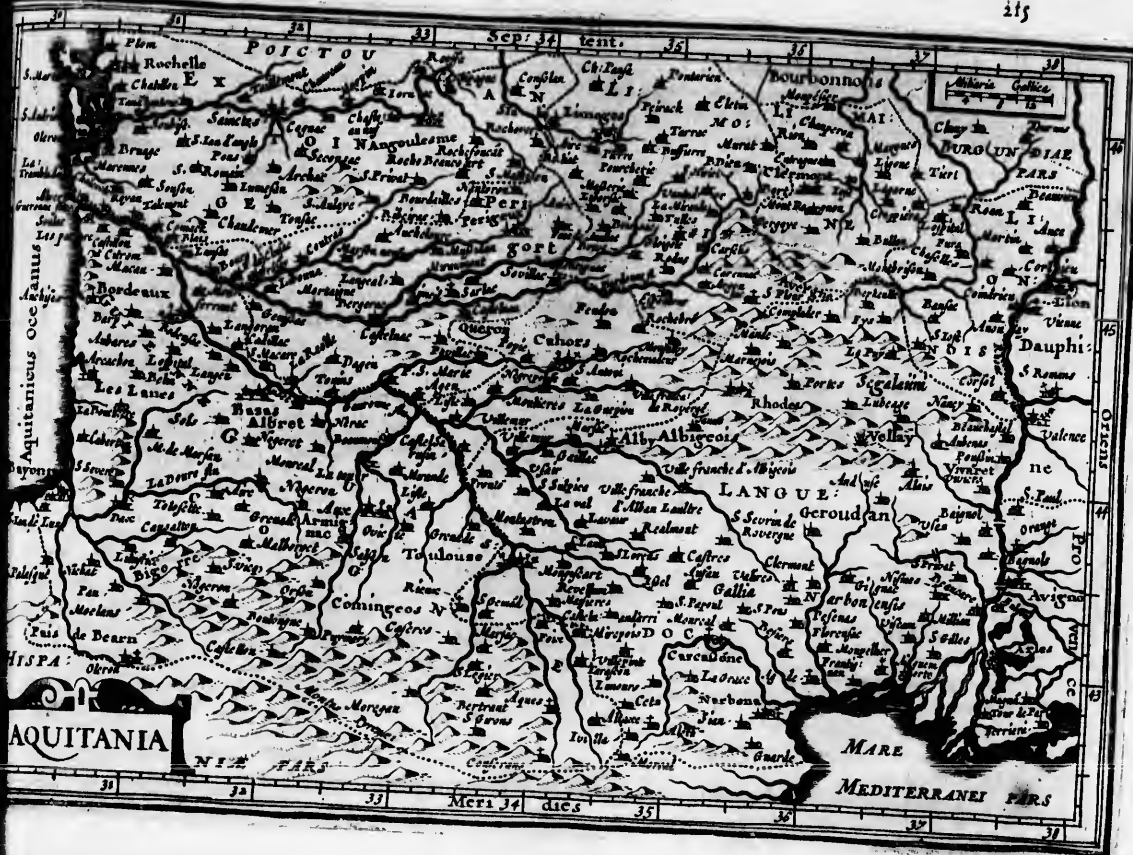
Inculis mensis ager.

Turonica.

vintu

AQVITANIA.

erex-
 ori, S.
 licun-
 Ter-
 opigib-
 oribus
 , Cler-
 Re-
 Mon-
 vulgo
 termi-
 digar-
 novici-
 tropo-
 te infi-
 minet,
 m gen-
 u Neuf,
 ville, la
 beron &
 m obti-
 ne incipit
 (sus Ble-
 Blanchet,
 venfem
 onenfes
 nitatem
 is acris
 te Poma
 1717

centis
 mensis
 1717

Turais.

Urbes.

rium vocetur. Vini frumentique ferax est; Nemora habet venationi commoda. Metropolis Ducatus est *Cesardunum Turonum*: vernaculè *Tours*. Urbs opibus & ædificiorum præstantiâ nobilis. Vicinus illi ad orientem Ligeris: ad meridiem & occidentem Idra fluit. Minorum gentium hujus Ducatus oppida sunt *Ambacia*, *Langerium*, *Chimonum* & alia. Comitatus Aquitanie sunt *Tolosa*, *Toulouse*: *Narboza*, *Narbonne*: *Albrozum*, *Albret*: Ager *Arminiaccensis*, *Armignæ*: *Bigerronum*, *Bigorre*, feudalis *Tolosano*: *Beaz*; *Ehrac*: *Commingois* feudalis *Tolosano* ut & *Fois*: *Ventadour*; *Pompadour*: *Montignac*, in *Poitou*: *Perigori*, *Perigeux*: *Esparre*: *Lymosin*, *Lymoges*: *Poictou*; *Marche*: *Fronçais* *Viconté*: *Touraine*, *Tours*: *Aulnay* *Viconté*: *Basque*. Dominia: *Planet*, *Grave*, *Chaloces*, *Saintonge*, *Aulnæ*. Archiepiscopi v sunt: *Narbonensis*, sub quo Suffraganei *Carcassonensis*, *Carcassone*: *Agathensis*, *Agde*: *S. Pontii Tomeriarum*, *S. Pont de Tomieres*: *Aletensis*, *Alet*: *Magalonenfis*, *Mompelier*: *Elmenfis*, *Elne*: *Bituricensis*, *Besiers*: *Lutevensis*, *Lodov*: *Nemaufensis*, *Nismes*: *Vetienfis*, *Vetz*. *Bituricensis*, *Bourges*; sub quo decem Episcopi, *Clermont*, *Rhodes*, *Lymoges*, *Mande*, *Alby*, *Cahors*, *Castres*, *Tulles*, *S. Flour*, *le Puy*. Exemptus *Burdigalensis*, *Bourdeaux*, sub quo sunt VIII: *Poitiers*, *Lucon*, *Maillezais*, *Saintes*, *Engoulesme*, *Agen*, *Codon*, *Sarjac*, *Tolosanus*, *Toulouse*, sub quo Episcopi *Pamiers*, *Mirepoyis*, *Montauban*, *la Vour*, *Rieux*, *Lambes*, *Papous*. *Auxitanus*, *Aux*, sub quo *Aquensis*, *Aqs*: *Convenarum*, *Comminge*: *Tarbensis*, *Tarbe*: *Vasatensis*, *Bajas*: *Lescurienfis*, *Lescure*: *Lactorenfis*, *Litoutre*: *Comarandenfis*, *Comserans*; *Oleronenfis*, *Oleron*: *Bayonenfis*, alias *Bajacensis*, *Bayone*: *Adurenfis*, *Adure*, aliis *Ayre*.

Stratus
Ecclesiasticus.

Arelatense Regnum.

Regnum.

Regnum Arelatense ab urbe Arelato nomen habet. Re-

giones complectitur inter Rhodanum & Alpes, quæ olim Imperii erant. Suntque in hoc tractu *Sabaudia*, *Sabaudia*, *Delphinatus* & *Provincia*. *Sabaudia* unde nomen habeat, variè quæritur. Quidam à *Sabatia* radis derivant. Aliis dicitur, quasi *Sabbatorum*, qui *Sabaudionfis* Volaterrano, *Aurre*, id est, ager, pratum. Quibusdam quasi *Saul voye*, via per salices; aut *Sauve Voye*, salva via: quam ex mala latronibusque obfessa fecisse fingitur nescio quis ab iis qui fabulis *Le ctors* distingere solent. Conjacent *Sabaudia* à septentrione, *Burgundie* Comitatus, turbationibus limitibus, & *Helvetia*, *Lemano* lacu interposito; ab ortu, *Valesia* *Pedemontium*que, finibus non multo certioribus, nisi quod montes intercurrunt editissimi; ad meridiem & occasum, *Delphinatus* se offert, cum nonnulla *Rhodani* portione, *Sabaudos* separantis ab *Burgundie* Ducatus incolis. Aër *Sabaudie* purus est. Regio valde montosa. Quod a d valles & cæpèstria loca, solum amœnum satis & fecundum præcipuè versus septentrionem, secundum *Lemani* lacus tractum; ubi vinum gignit generosum, quod *Ripalium* vocatur ab lacus ripa. Pascua animanibus omne genus enutritis optima; cù alibi tum qua mōs minor *S. Bernardi* attollitur. Metropolis *Sabaudie* *Chamberiacum*, vulgo *Chamberi*, in qua *Parlamentum*. Urbs in convalli sita montibus undique cingitur. Cum *Sabaudia* tanquam partes ejus explicantur *Comitatus Genevensis*, *Maurianensis*, *Tarrantasius*, *Marchonatus* *Susa*: & aliquot dominia: ditio denique *Bressanensis*. De singulis pauca. *Comitatus Genevensis* nomen ab *Geneva*, quæ *Cenava* dicitur *Antonino*. Urbs est miræ antiquitatis. Sita hodie ad lacum *Lemanum*, bipertita in duabus *Rodani* ripis, conjuncta ligneo ponte, cui per interjectam insulam *Stonori*, utrimque domus impositæ: major Meridiem est versus, minor ad Septen-

Dyphi-
natur.

Urbs.

ad S
pani
pidu
ferè
chur
hodi
Maus
oppie
rinum
oppie
Inclle
Castell
ad M
Bressia
se pan
cent P
piscop
metrop
mzo, B
dunum
pebrodu
culè A
tis, Dia
nino &
dens. I
lis agri
laro vo
noble; S
adfit.

ad Septentrionem. *Maurianensis* vulgò *la Morienne* expansus est ad Archum fluvii, ubi *S. Jean de Morienne*, oppidum non ignobile. *Tarantasia*, conclusus ferè spectatur inter montes Alpinos, fluviosque Archum & Aram. Nomen habet ab urbe *Tarantasia*, quæ hodie *Munster* incolis: Germanis *Munster in Tartarisen*, *Munsterium* Latine scribentibus. *Marc'ianus Suse* ab oppido *Suse*, haud procul fonte *Dorie* flu. qui infra Turinum in Padum se exonerat. Sunt & alia Sabaudiz oppida: *Aignelle*, *Mons Bellial*, *Bellay*, *Nicy*, *Montmelian*, *Incilles*, &c. *Delphinatus* sequitur. Nomen illi volunt ab *Castello Delphini* quod vernaculè *Chasteau Dolphin*. Huic ad Meridiem adhæret *Provincia*: ad Septentrionem *Bressia*, interfluente *Rodano*: qua Occidens est *Ve nistia* se pandit Comitatus: qua Oriens, conregionalia jacent *Pedemontium* & *Sabaudia*. Vrbes hic Archiepiscopales sunt *Vienna* & *Ebrodunum*. *Vienna*, *Allobrogum metropoli* Straboni, eorundem *urbis mediterranea* *Ptolemaeo*, *Biennus* *Stephano*; vulgo *Vienna*. *Ebrodunum*, *Ebrodunum* *Ptolemaeo* *Caturigum* vel *Alpium maritimarum*; *Ebrodunum vicus* Straboni; *Ebrodunum* *Antonino*; vernaculè *Ambrun*. Episcopales urbes sunt quinque: *Valentia*, *Dia*, *Gratianopolis*, *Augusta*, *Vapincum*. *Valentia* *Antonino* & *Ptolemaeo*, vulgo *Valence*; Ducatus titulo gaudens. *Dia* *Vocontiorum* *Antonino*, *Dia* vulgo; metropolis agrum qui vernaculè *Pays de Diois*. *Gratianopolis*, olim *Cularo* vocabatur, civitas *Gratianopolitana* *Isidoro*, vulgo *Grenoble*; Sedes amplissimi Senatus *Delphinatensis*, *Ilaræ* adlita. *Augusta* *Tricastinorum* *Plinio*; *Tricastina* *urbis* *Sido-*

nio: hodie, uti censet *V.N. Iosephus Scaliger*, *S. Antonii de Tricastin*. *Vapincum* *Antonino*, vel quem admodum in quibusdam C. legitur *Vapincum*, ut & in *Itineraria Tabula*; *Gap* hodie, *Caput Agri*, qui vernaculè *Capencois*, montibus obfiti. Ipsum oppidum, ut hodie, sic & olim celebre, ad colles *Col. S. Digo*. Minorum gentium oppida prætereo. De *Provincia* descriptione proxima agitur. Ad quam antequam transeo, pauca de *Statu ecclesiastico* ex *Mercatore* subjiciam. Archiepiscopi hic v sunt. I. *Tarentasiensis* in *Sabaudia*. Cui subsunt duo; *Sedunensis*, *Sitten*; & *Augustensis* in *Augusta*. II. *Ebrodunensis*, *Ambrun*. Cui subsunt novem, *Dignensis*, *Digne*; *Grassenensis*, *Grasse*; *Senecensis*, *Zena*; *Niciensis*, *Niza*; *Glaudatensis*, *S. Glaud* *fortè*; *Vanciensis*; *Vapincensis*, *Vap*, alii *Gap*; *Eriancensis*, *S. Pol. III. Viennensis*, *Vienna*. Cui sunt suffraganei sex: *Valentiniensis* & *Dienensis* conjuncti in unum, *Valence* & *Dye*; *Vivariensis*, *Viviers*; *Mauriacensis*, vel *Morionensis*, *S. Jean de Morienne*; *Gebennensis*, *Geneve*; *Gratianopolitarum*, *Grenoble*; *Romans*. IV. *Aquensis*, *Aix*. Huic subsunt quinque: *Aptensis*, *Apt*; *Forojulienensis*, *Frejul*; *Sesturicensis*, *Sestron*; *Regensis*, *Eres*; *Vapincensis*, *Vapinte*. V. *Arelatensis*. Cui subsunt, *Masiliensis*, *Masilia*; *Vasicensis*, *Vassion*; *Tricastinensis*, *Tricastie*; *Cavallicensis*; *Cavallion*; *Avenicenis*, *Arignon*; *Aurastensis*, *Orange*; *Carpentoracensis*, *Carpentrac*; *Tolonenensis*, *Tellon*. In *Lugdunensi* provincia, urbe *Lugduno*, *Lyon*; Archiepiscopus & *Primas Galliarum* residet, habens sub se quatuor suffraganeos, qui sunt, *Hedunensis*, *Autun*; *Matisconensis*, *Mascon*; *Cabilonensis*, *Chalon* ad *Saonam* fluvium; & *Lingonenensis*, *Langres*.

Diphinatus.

Vrbes.

Salsifera.

Alpinum.

Lium.

1161.

Statu
Ecclesiastico.

Regio.

HACTENUS de Aquitania & Regno Arelatenſi ſequitur *Provincia*. Huic præſtantiſſimo Galliarum tractui, etiam ultra Rodanũ ad Garumnã usque *Provincia* nomen inditum, quod ab Romanis in *Provincia* formam multis ante Chriſtum natum annis redactus, quod hodieque impoſitę quondam conditionis nomen mordicus in exigua ſui portione, in qua *Masilia* & *Aqua Sextia*, retinet per excellentiam, utque oſtenderet ſe primam, non quidem ordine, ſed dignitate inter omnes Imperii Romani fuiſſe *Provincias*. Eſt enim totus ille Narbonenſis ager pars totius Francię præſtantiſſima. Conjacet *Provincia* ad Septentrionem Delphinatus, montium interpoſitu Velcorum, qui vulgo *Velaye*, intercurſuque magnę partis Druentii fluminis : Orientale ejus latus claudunt & Alpes, & Varus fluvius, cujus ſiniſtrę ripę adſidet Nicęa; Italię hic principium: Qua Meridies eſt, ab Gallico pullatur Mari : Occidentalis illi limes partim Arauliorum Principatus & Avenionenſis vel Veniſſę Comitatus, hujus quondam partes, Francorumq; Ditionis, nunc autę aliorũ principũ: partim Rodanus integer, Lugduno Arelatẽm uſque, ad Languedokii Parlamenti iuriſdictionem ſpectans. Cælum hic mite, clemens & valdę purgatum. Ac provincia, de qua mihi ſermo, præter fegetes, fructus profert, non ſollicita cultura, nobiliſſimos: uvarum paſſarum ſicuumque tanta hic copia, ut potiori Europę ſufficiat. Roſæ marinus, juniperi baccę, aliaque id genus larga hic manu ab Natura proveniunt. Caſtanę, mala citria, cydonia, granata, crocus, oryza, ſimiliaque, pleno ibidem cornu funduntur. Vites generoſiſſima dant vina. Solum denique paſſim gratum,

Coltetur.
fertur.
non ſollicita
cultura.

ferax, benignum. De antiquiſſimis porro *Provincia Comitibus* pauca inveniuntur. Tempore Ludovici VIII. Francorum regis, legimus in vetuſtiſſimis annalibus, fuiſſe *Raimundum Bevergarium Provincia Comitẽ*; ejusque filiam unicam & hæredem *Beatricẽ*, uxorem fuiſſe ductam ab *Carolo Andium & Cenomanorum Comite*, ejuſdem Ludovici regis filio, qui hoc matrimonio *Provincia Comitatum* eſt adeptus. Succellit huic *Carolus Claudus* cognomine, princeps Salernitanus, & rex Neapolis. Hunc ſequutus eſt filius *Robertus*, dux Calabrię, & rex Neapolitanus. Robertum avum excepit *Ioanna* (cujus pater *Carolus*, Calabrię dux, jam vitam cum morte commutarat) teſtamento cum regina Neapolis, tum *Provincia Comes* facta. Hęc *Ludovicum Andegavenſem*, Ioannis Francorum regis filium, quem explendo in adverſarios odio adoptarat, ſucceſſorem & in aliis Principatibus, & in eodem Comitatu reliquit. Poſt *Ludovicum Comes* factus eſt filius ejus *Ludovicus II*; quem ſequutus *Ludovicus III* filius: quem etiam ab *Joanna II* Neapolis regina in regem *Sicilię*, Calabrięque *Ducem* eſſet adoptatus, improliſ ſucceſſorem habuit in ſuis Principatibus, ex conſenſu ejuſdem *Joannę II*, *Renatum Andegavenſem*, fratrem. Hic quum regni Neapolitani *Provincięque Comitatus* jura reſignare nollet *Renato Lotharingię Duci*, ex filia *Iolanta* nepoti, ea tranſcripſiſſe memoratur in *Carolum* fratrem, *Cenomanorum Comitẽ* : qui filio *Carolo* orbatus *Ludovicum XI*, Francorum regem, omnium bonorum hæredem inſtituiſſe ſcribitur. Alii ſuprema id *Renati* voluntate factum volunt : non abſque graviſſima juſtiſſimaque *Renati Lotharingici* expoſtulatione. Habi-

ia Co-
 VIII.
 libus, Imperium
 ejus-
 majori.
 a fuis-
 Comi-
 monio
 Carolus
 & Nea-
 rix, &
 ma (cu-
 morte
 s, tum
 vensem,
 do in
 in aliis
 ost Lu-
 quem
 anna II
 ne Du-
 buit in
 na II,
 ai Nea-
 let Re-
 tri, ca
 Ceno-
 tus Lu-
 norum
 id Rena-
 viffima
 latione.
 Habi-

PROVINCIA.

PROVINCIA.
 La Provence.

M. MEDITERRANEI
 Petrus Kerius Calavit

Municipia Gallica Communia
 Municipia Germanica Communia

Habitant hinc olim *Salyi, Aquenses, Arelatenses, Sextani, Sentii, Ebroduntii, Dimienses, Vestiantii, Samicienses, Nerucii, Vencienses, Vulgientes, Aptenses, Rejenfes, Ostavianii, Commoni, Foro-Julienfes, Segestorii, Albici, Oxubii, Deciates,* & alii. Sunt autem in Provincia sub Parlamento *Aquensis*, præter multa minorum gentium oppida, urbes, duæ quidem Archiepiscopales, undecim autem Episcopales. Archiepiscopales sunt *Aqua Sextia & Arelate*. *Aqua Sextia Colonia* Larinis, Paterculo, Solino aliisque dicuntur: quæ *Aqua Sextia Colonia* Ptolemæo, *Sextilia* est apud Plutarch. in Vita C. Marii; *Aqua Sessia* Itinerariæ tabulæ. *Coloniã Iuliam Aquas* vocat Lapis qui hodie Lugduni ad D. Benedicti: item alius ad ipsas Aquas. *Colonia* item *Iulia Aqua Sextia*, Legio xxv vocatur in antiqua inscriptione, Nummoq; Vespasiani, Huberto Goltzio. *Aqua* quidem, quod *Aquarum* ibi *Calidarum* Balnea: unde & hodie *Aix: Sextia* ab C. Sextio Calvino Cos. anno v. c. 10 cxxx. Hic enim victa Salyorum Gente, *Coloniã Aquas Sextias* condidit, eo consilio, ut Romanum illic collocaret præsidium: quo Barbaros ex iis reprimeret littoribus, quæ ex Massilia ducunt in Italiam, quum Massiliensibus illis coercendis non suppetere vires. Legendus Livi. lib. lxxi ab x. cap. *Iulia Augusta* vero ab C. Iulio Cesare Augusto, qui eam Colonis auxit, deducit se legionis xxv veteranis. Parlamenti Provincialis sedes, quod inde *Aquense*. Partim ad *Aquas Sextias*, partim in Italia, in Campo Raudino, vicit Cimbro Germania populos, quique ipsis se junxerant, Tigurinos Abronesque Gallicas Nationes, C. Marius. Nota Hiltoria. Alibi etiam hac de re nonnulla. *Arelas* simpliciter Orofio & Ausonio lib. de Urbibus in Epigraphe & ipso carmine v 11; *Arelatus* eidem Ausonio in eodem carmine, & aliis: *Arelate* Cæsari, Plin. Sucto. in Ti. Prin-

cipis vita, Melæ, & aliis: *Arelate* denique Strab. quæ *Arelaton Salyorum Colonia*, Ptol. & *Arelate Sextanorum* Plin. Ut *Colonia* meminerunt lapides de quibus paullo ante, ad *Aquas Sextias, Salyorum* quidem, ab antiquissimis Galliaë populis; *Sextanorum*, ab Legione vi, cui hic sua fuerunt stativa. Hodie *Arlés*, plurali voce. *Thelinen* olim nuncupatam ab Græcis eam incolentibus, memoriæ prodit Festus Avienus. *Mamiliana* cognominatur, quam ob causam nescitur, in inscriptione pulcherrima, quæ ibidem in columna legitur, teste V. N. I. Scaligero. *Constantina* ut diceretur, ibique septem Provinciarum, Viennensis, utriusque Narbonensis, utriusque Aquitania, Novempopulania, & Alpium maritimarum, conventus ageretur, sanxit Fl. Constantinus Imperator. *Gallulam Romanam* vocat Ausonius, carmine, cujus memini. Vrbs ad Rodanum sita. Ad sinistram ripam hodie. Itineraria Tabula collocat ad dextram, ubi hodie Languedokium. Ausonius *Arelatum* Rodani fluentis interficendi notat. Vnde & duplex eidem lib. de Vrrib. in extremo Mosellæ & Epistola xxiii ad Paull. quod videlicet in duas partes ab Rodano secaretur. Hodie, mutata ibi rerum facie, simplex est, tota in ripa Rodani, quæ Italiam respicit, posita, septa undique paludibus, in quibus præferoces aluntur Boves. Putatur hinc major fuisse, creduntque magni viri partem urbis olim florentissimæ alteram ab Gothis excisâ. Emporium autem fuisse satis constat ex Ausonio. Grata olim Regibus Burgundiorum sedes fuisse legitur. Postea Comitum Provincialium fuit domicilium. Primus ibi Episcopum egisse scribitur D. Trophimus, Pauli Apostoli discipulus, anno Imperii Neronis secundo in Gallias ab eo destinatus, ex cuius fontibus, ut Sosimus Pötifex M. scribit universa Gallia fidei rivulus accepit.

Arcæ

Arcæ
dam
vinci
bus,
bo M
nam
num
Græc
piade
gis, u
cond
petro
nis, in
Justin
re lau
cere au
plinam
Gentib
Lazar
Massil
in Ebro
pidû.
Glann
Vienn
Glanna
tonini
ninus p
procul
Senas, Sa
ritimis
pidum i
App: App
corrupte

PROVINCIA.

Arce potens hodie, *Honorato Hilarioque*, Præfulibus quondam suis, est clara. Et hæc de Archiepiscopalibus *Provincia* civitatibus: Episcopales sunt undecim, in quibus, quod absque aliarum fiat indignatione, primas dabo *Masilia*. *Masiliam* Latini omnes, Græcique nominant nonnulli: quæ, *Masilia* Strab. Steph. veteribusque nummis: *Masalia* Ptolem. *Marseille* vulgo. *Phocaensium Græcorum* in Asia minore est Colonia. Condita Olympiade XLV, scribente Solino; tempore Tarquinii regis, ut notat Justinus lib. XLIII. Plutarchus in Solone conditam scribit à *Proto*, qui *Prois* aliis dicitur. Situm petroso in loco indicat Strabo, prope ostia *Rodani* amnis, in remoto sinu, velur in angulo maris, ait ex Trogo Justinus. Rempublicam porro *Massiliensium* tantopere laudat M. Tullius, ut, audiente populo Romano, dicere auderet in defensione *Fonteji*, civitatis illius *Disciplinam atque Gravitatem non solum Græcia, sed pene cunctis Gentibus anteponebam*. Episcopos suos numerant ab D. Lazaro, quem Christus ab morte suscitavit. Hæc de *Masilia*: reliquæ urbes Episcopales sunt *Dine*: *Dinia* Pl. in Ebro duntis: *Dinia* Pt. in Sentetiis, *Grasse*, *Grassense* oppidū. *Glandève* *Glannate* viris doctis latinè scribentibus. *Glannatena* civitas, notitiæ provinciarum Galliarum in *Viennensi* IV: in aliis libris est *Glanatica*, in quibusdam *Glannatena*. Falluntur qui *Glanum* Plinii, *Melæ* & *Antonini* cum *Glannate* confundunt. *Glanum* enim *Antoninus* ponit inter *Cabellionem* & *Arelarum*: ar quam procul inde *Glannate*? Quid *Glanum* hodie ignoratur. *Senas*, *Senition*, *Veldantiorum* oppidum in *Alpibus* maritimis. Prol. S. *Paul de Vimes*: *Vimium*, *Neruforum* oppidum in *Alpibus* maritimis, *Ptolemæo* *Ventia*, *Dioni*. *App*: *Apta Julia*: *Vulgentium* Plinio; *Avia Julia* & *Abre Julia* corrupte apud *Antoninum*: nam in melioribus est *Apta*

221
Julia: ut & in itineraria tabula. *Ries*: *Rejus*, notitiæ provinciarum Galliarum, in qua sub *Viennensi* III sic legitur; *Civitas Rejensum*, id est *Rejus*. In tabula itineraria, scriptum est *Reis Apollinarius*: quod nondum liquet. *Ferjuls*, *Forum Julii* *Planco* ad *Ciceronem*, *Forum Iulium*, *Commonorum* urbs *Ptol. Col. JVL. OCTAV.* in Augusti nummo apud *Goltzium*: *Forum Iulium Octavorum Colonia, qua Pacensis appellatur & Clasica*, *Plin.* Hodie portus est marinus. *Cisteron*, *Segustero* apud *Antoninum* & in itineraria tabula: *Cestero*, inquit suis ad *Merulam* literis *Josephus Scaliger*, *Plin.* apud quem tamen excusum est *Cessero*. Sed *Merulæ* semper *Pliniana Cessero* eadem censeferi solet cum ea, quæ *Cessero* apud *Ptol. Toloisæ* & *Carcassoni* connumerata, quæ hodie in *Languedokio Castres. Telon Telonium* doctis latinè scribentibus; *Telo Martius*, *Antonino*, oppidum in interiore maris recessu, novem leucis *Masilia* portus hodie celeberrimi. Hæc de Episcopalibus: sunt alia non minoris nominis & antiquitatis oppida: *Antibe*, *Antipolis* *Deciatorum* oppidum *Ptol. Oppidum Latinum, Antipolis*, *Plin.* *Tacitus Antipolis Narbonensis Gallia municipium* appellat: *Coloniæ* nummus *Titi Imperatoris. Olbia* *Ptol.* *Melæque* nota, *Yeres* vel *Hieres* hodie censefer, ad mare, tribus ferè leucis *Telono*. Contra oppidum jacent nobilissima *Insulæ*, quæ *Ptol. Strachades; Ligustides* *Steph.* hodie, oppido cognominis, *les Isles* dicuntur de *Yeres* vel *Hieres*, corallium ibi colligitur optimum, & quo non aliud præstantius in mari *Ligustico. S. Maximin, Teolara* videtur *Antonino* in Itinerario, sex grandioribus leucis *Masilia*, versus *Boream. Tarascon* *Strab. Taruscon* *Ptol.* ad sinisterrimam *Rodani* ripam: cui in dexteriore opposita viuitur *Bellaquadræ*, vulgo *Beaucaire* fluvio tantum intercurrente. Comitatus dignitate fulgent oppida, *Sault, S. Gilles*, & alia.

Regio.

PICARDIÆ nomen quamvis non magnæ antiquitatis, nulla tamen ejus certa potest reddi ratio. Alii aliam augurantur. Robertus Cevalis dicit se ignorare, num *Picardi* à *Begardis* Hereticis nomen hoc sint mutuati. Sed his illos constat multo antiquiores. Sunt qui appellatos censent *Picardos*; quod ab his ortus primo usus lancearum, quæ vulgo *Piques* nuncupantur. Eam hodie, ut crasse definiam, ad occasum respicit, cum nonnulla Normanniæ portione, Oceantus Britannicus: ad Septentrionem istæ veteris Belgicæ jacent regiones, quæ hodie *Artesia* & *Hannonia*: ad Ortum *Luceburgum* & *Lotharingia* sunt porrectæ: ad Meridiem denique *Campania*, itque nobilissimi Regni tractus, qui speciali ore notione Francia vocatur, occurrunt. Regio est fertilissima, horreumque Parisiorum, atque adeo pleræque Franciæ. Vinocaret, ignava potius incolarum socordia, quam vel Cœli vel Soli injuria. *Picardia* autem in tres dividitur partes. *Veram*, *Inferiorem*, *Superiorem*. De Vera hiantantum dicam. *Vera*, (*la vraye Picardie*) cæpto Parisiis itinere, superatque *Bellovacorum* agris, initium est ad *Crepacorium*. Comprehendit *Vicedamias Ambianam*, *Corbiensem* & *Peguignyam*, *Comitatus Veromanduorum* & *Retelorum*: *Ducatum Tiraeschensem*. *Ambiana* (*Visdamie d'Amiens*) nomen dedit *Ambianum* vulgo *Amiens*: olim ut multi docti censent, *Samarobrina*, Ptolemæo appellatur *Samarobriga*. Quidam Antonini Codices *Samarbarivam*, alii *Samarabrigam* præferunt. *Briga* antiqua Hispanorum lingua, & *Bria* Thracio sermone, urbs nuncupatur. Nonnulli *Somonobrigam* scribunt à *Ponte* (Belgicè *Brug*) quo *Somonis* fluvius trajiciebatur. *Ambianum* certè urbs est ad *Somonam*, qui eam hic ibi fin-

Sims.

Soli fertili-
tas.

Vera Pr.
cat dia.

Bria.

dit, (unde quidam *Ambianum* putant dictum ab Imperatore Gratiano, quod aquis ambiatur) munitioribus Galliarum & ab natura & ab hominum industria merito connumeranda: fossis pulchris præaltisque vallata: clavis ea parte regni. Templum habet speciosissimum. Probatate sanè incolæ fidelitateque sunt insignes. *Corbiensis* ab *Corbia*, quod oppidum est ad *Somonam*; quo loco fluvius, cui adjacet, *Somonam* ingreditur: clavis itidem, qua parte jacet, *Franciæ*. *Curmiliaca* fortè *Antonini*, inter *Samarobrivam*, *Amiens* & *Casavomagum*. *Roye*, ni fallor. *Peguignia* denique à *Peguignyo* vulgo *Peguigny*. Oppidum est sic dictum, si vulgo fides à *Pignone*, *Alexandri Magni* milite. Historiographis nobilitatum, quod ibi *Guilielmus Normanniæ Dux*, cui cognomen erat *Longua-Spatha*, positus insidiis fuit obruncatus per factionem *Balduini Comitis Cameracensis*, qui eum pacis incundæ prætextu eo pellegerat. Testantur *Normanniæ Annales*. *Comitatus Veromanduorum*, hodie vulgo *Vermandois*, retento, siqui alii *Galliæ* populi, prisco nomine. Comprehendere vero sub se *Comitatum* nunc signant *Franciæ* Geographi *Suessonum*, *Laudunensium*, *Tartenorum* *Ditiones*, urbes item *Noviomagum* & *Fanum S. Quintini*. *Suessones*, hodie vulgo *Suessons*, vel *Soissons*. *Suessonum* urbs, quæ hodie *Soisson*, arce prædita: *Suessones* gentis voce apud *Antoninum*: *Augusta Suessonum* *Prol. Laudunensium* ager, *Laomnois*, dictus ab *Lauduno*: cujus meminit vita *Caroli Magni*, hodie *Laon*. Situs illi in colle. *Tartenorum*, vernaculè *Tartenois*, metropolis est *Fera*, vulgo *la Fere*: urbs egregiè munita, sitique commodissimo, ad *Oysam* *Servamque* confluentes: arcem

ibi fin-
 Impe-
 rioribus
 ria me-
 e valla-
 ciosiffi-
 unt infi-
 Somo-
 ingredi-
 ur milia-
 e Casaro-
 Peguigno
 o fides i-
 nis nobi-
 x, cui co-
 obrun-
 racensis,
 Testan-
 duorum,
 ia popu-
 Comita-
 n, Laudu-
 vionagum
 fsons, vel
 praedita:
 Suesonum
 Lauduno:
 non. Situs
 metropo-
 litana, que
 situateque
 affluentes:
 arcern

PICARDIA.

arcem habens satis validam. Quæ nunc urbs *Nojon*, Antonino *Noviomagus* nuncupatur, inter *Suessonas* & *Ambianos* eam collocanti, decimamque octavam Legionem illi tribuenti, *Noviomagus* & *Vadicassium* est Ptolem. vulgo Ecclesiasticorum *Noviomus*. Urbis est, antiquitatis suæ notas non paucas præferens. Episcopalis sedes, cujus præfules Comites se *Noviomagenfes* & *Franciæ Pares* scribunt. *Fano S. Quintini*, quod Comitum *Veromanduorum* aliquando domicilium & Regiuncule caput, nomen à *Quintino*, qui martyrium ibi passus. Olim *Augusta Veromanduorum*. Hæc de *Veromanduis Retelorum* (vulgo *Retelois*) ditio sita est inter *Hannonios*, *Lotharingos* & *Barros*. Metropolis *Retelium*. *Tirafche* (la *Tirafche*) primaria urbs est *Guisa*, arce *superbiens*, propugnaculum contra *Leuceburgenfes*.

Campania.

Regio. CAMPANIÆ, quæ sequitur (*Comté de Champagne*) nomen, à camporum latitudine longitudineque, ut notat *Gregorius Turonensis*. Est enim campestris admodum & plana, sementique apta. Circumdant eam undique *Briensium*, *Burgundiorum*, *Carolesiorum* & *Lotharingorum* Ditiones atque Territoria. Cælum ibi serenum : aër temperatus. Agri passim frumento, vino, omnique pecorum genere abundant : nec defunt silvæ, optimas quæ præbent venationes, jucundaque aucupia. *Campania* porro explicari solet hodie cū perse, tum per coniacentes ipsi principatus. Per se, proprieque considerata duplex est, *Inferior* & *Superior*. *Inferiori* ad censentur *Tricassium*, ditioneque quæ vulgo *Trigny*, *Basigny*, *Vallage*. *Tricassium* nominatur ab ævi posterioris Scri-

ptoribus, quæ hodie *Troyes*, urbs ad *Sequanam* : *Tricassium* Antonino, legionem ibi *xxii* ponenti, *Tricasse* Ammiano : *Tricasse* Bedæ, *Tricassium* Nithardo : *Augustobana Tre-cassium* veteribus monente *V. N. Josepho Scaligero*. Episcopalis nunc sedes. Ad *Sequanam* (qui *Chartariis* hic magno est usus & commodo) in plano sita est, fertilis mercaturæque dedita : arce potens. *Trigni* Comitatus *Campaniam* separat à *Burgundia* : adherens *Senonibus*. Oppidum *primarium Trigny*, jurisdictionem agnoscens *Baillivatus Trecentis*. *Basigny* sic nominatur, quod potentioris constituit inferioris *Campaniæ* partem, *Bas Francis Infra*. Cincta fluminibus *Matrona* & *Mosa*, exiguaque *Mosellæ* portione, aquis magis irrigatur, quam hujus ditionis reliqua. Metropolim habet, cui ab *Calvo monte* nomen : *Chaumont* in *Basigny* vulgo : *Baillivatus* titulo clara, arce antiqua, quæ in rupe sita beneque munita, superbiens. Tribui solent illi (præter *Andomatum* *Lingonum*, vulgo *Langres* : de quo postea) *Montigny*, *Goessy*, *Nogent le Roy*, *Montclar*, *Andelot*, *Bisnay*, *Choiseul*, *Visnory*, *Clefmont*, omnia oppida non invalida, pleraque arcibus firmata. *Vallense* Territorium, *Vallage* vulgo, nomen gerere creditur ab *Vallibus*, quas habet pulchras admodum & fertiles : *Partensibus* hinc contiguum, inde *Bartensibus*. Oppida, primi facile loci *Vasseum*, *Vassy*, ad *Bloisam*, ditionis *Guifæ*. *Fanum*. *S. Desiderii*, *S. Desier*, vel *Didier* : arcem habet. *Lanivilla*, *Lanville*, familia *Guifæ* *Apanagium*, ut vocant, aliis *Mont-Ville* scribitur. Sunt & in *Vallensi* ditione *Montirandelium*, *Montlerant*, *le Chasteau aux forges*, *Esclaron*, & alia. *Superior Campania* verè Territorium *Partense*, *le Pays de Paroiv*. Nomen illi à *Burgo* vulgo *Perte*. Regio est fertilissima, abundans frugibus, lignis, cannabi. Metropolis illi *Vitriacum*, *Vitry*, ad *saltem*

Matro-

Matro-
gilliers
nia q
deligi
mitat
sui ju
(Duch
quæ v
Ptol.
Roinor
rata C
bet, qu
piscop
Chalon
necens
aliis Be
& Atreb
solent.
ges) ur
nuni, y
vitiol
in Peuti
Gregori
jus Anti
Catalau
imposit
ævi scrip
en Champ
ficus, exc

CAMPANIA.

Matronamque concurrentes. Continentur sub eo *Argilliers, La Vincour, Louverm, & alla oppida.* Sic Campania quodammodo sit inlustrata per se: conjuncta designo Ducatus quidem *Remensem & Lingonensem*; Comitatus autem *Catalaunensem, Lugniensem & Mottensem*, sui juris Campania que non subiectos. *Remensi Ducatus* (*Duché, Pairie & Archevesché de Reims*) nomen ab urbe, quæ veteribus *Durocortorum*, hodie *Reims*. *Durocortorum Ptol. Duricortora* Strab. *Durocorteros* Sæph. *Durocortum Reimorum* Cæli. Urbis est inclusa, & ut ita dicam, incorporata Campania, sui tamen juris. Archiepiscopus habet, qui Dux primusque Pars Franciæ. Huic subsunt Episcopi in hoc tractu: *Suessionensis Soisson, Catalaunensis Chaalon, Ambianensis Amiens, Noviodunensis Noyon, Sylvanectensis Senlis, Belloracensis Beauvois, Lavaudunensis Laon, & in aliis Belgii partibus, Cameracensis, Tornacensis, Morinensis & Attrebatensis.* Hic Galliarum Reges oleo inaugurari solent. *Lingonensis Ducatus* (*Duché, Pairie & Evesché de Langres*) urbem habet quæ quondam *Andomatunum Lingonum*, vulgo *Langres*. *Antemantunum* vitiolæ apud Antoniniam; paullo melius *Andematunum* in Peutingeri Itineraria tabula: Tacito *Lingonum urbs*, Gregorio Turonensi, *urbs Lingonica*. Episcopalis est, cæterus Antifites Duces sunt & Pares Franciæ. *Comitatus Catalaunensi* (*Evesché, Conté & Pairie de Chaalon*) nomen impositum ab urbe *Catalauno*; *Cathelaunum* posterioris ævi scriptores vocant, quæ *Chaalon* hodie, cognominem in *Champagne*, Episcopalis civitas; ad Matronam planities, excelis decorata turribus, pyramidum instar ex-

urgentibus. *Lignienis Comitatus* (*Conté de Ligny*) oppidum est *Lignium*; insignis vetustatis, ad Saltum fluvium. De *Morte vsi* (*Conté de la Morte*) præter nomen, nihil adhuc reperimus. Cum Campania solet explicari *Briensium* (*Bri. mensis* appellantur *Nithardo*) tractus, Heurepensibus contiguus, *la Brye*, antiquus Comitatus. Initium illi ad *Cyrielium pagum*, haud procul ponte *Charrentonio*, ubi *Matrona Sequanæ* commiscetur; quorū ille *Campanos* ferre; hic *Gastinensés* à *Briensibus* separant. Nam quicquid sermè inter duo hæc flumina est, ad *Burgundiæ* usque Ducatum, *Briensibus* adscribitur. Manet nomen in oppido, quod vulgo *Brye* vel *Bray* *Conté Robert*, sic dictum à *Comite Roberto Briensium* quodam principe, cui hic erat domicilium. *Briensium* urbes *Castellum Theodoricii, Chasteau Thierry*; latinum *Medarum* vel *Meldarum*: urbs, ad Matronam fluvium *Ptol.* nota; hodie *Meaulx*: *Provincium, Provins*, oppidum abrosis suave-olentibus, conditis & dulcissimi celebre. Ad censetur etiam huic tractui *Archiepiscopus Senonensis, & Archevesché de Sens* cum oppido *Pontio*. Huic Archiepiscopo subsunt *Parisensis, Meldensis Meaulx, Trecentis Troye, Carnutensis Chartry, Nivernensis Nivers, Aurelianensis Orlean, Autisiodorensis Aulsoire* vel *Auxerre*. *Senonum* urbs, olim *Agendicum*, vulgo *Sens*, ad *Itannam*, qui vernaculè *Yonne*. Præter Comitatus supra à nobis commemoratos, hi subiecti à *Mercatore* recensentur: *Bar sur Seine: Auxerre: Visconté de Tonnerre: Poursuivent, Braine, Grandpré, Mailly, Verus, Rouffy, & Mail, Brigny, & Baronia laimville.*

FRANCIA SPECIALIVS

strictiusque sumta, vulgo France.

Regio

Picardiam cum Campania, qua potius fide, diligentia, brevitateq; percurri: succedit in mea distributione Francia vulgo France. Francia nomen hoc loco limitibus quam alibi, angustioribus circumscribitur: & totum alioquin Regno proprium, pro parte tantum ejus (quam sequentia docebunt) hic accipitur. Francia autem de qua hic agimus, comprehendere sub se scribitur hodie Praefecturam & Comitatum (vel ut alii, Vicecomitatum) Parisiensem, Ducatum Valefium, divisionesque Hurepensiensem & Gastmensium. Praefectura Parisiensis, la Prevosté & Comté de Paris, in quatuor dividitur ditiones, Parisium, Goellam, Insulam: Francia, Vexinum Francicum. Parisium appellamus, quod vulgo le Paris. Complectebatur olim quicquid erat hinc à Porta Parisiensi, de qua paullo post, usque ad Pontem Aëliæ (Pont Oyse), inde vero Clayam usque, versus Briensies. Nomen ferè perit, nisi quod ejus etiam in memoria servetur cum in quibusdam pagis, Louvres, Corneille, Escova, & aliis, qui Parisii (en Paris) cognominantur: tum in nummis qui vulgo Sols & Deniers Paris, & quibusdam Parlamenti Parisiensis taxationibus. Quinertiam sunt qui Porta, quam nunc Parisiensem vocant, non aliunde nomen esse censent, quam quod ea in Parisium, de quo mihi sermo, duceret. Parisii hujus Urbs, totiusque nunc Galliae Metropolis est Lutetia. Sic Caesari nominatur; Leucoteria Prof. Leucetia Iuliano: Lutetia, Cassellum Parisiorum Marcellino, Parisium Zosimo. Nuperis istis Lutetia Parisius; non tam barbarè, ut quidam hodie putant. Hodie Paris vulgo, ab ipsis hujus agri po-

vrbu.

pulis. Lutetia quibusdam à Lutro, propter paludes vicinas: aliis ab Gypsifodinis proximis quasi λευκολευκη, quod ferè tota crustario constat opere. Lutetia multo quondam fuit, quam hodie, minor: in insula tantum quàm ambit Sequana. Tenue ergo admodum tantè Urbis fuit initium. Sed tantilla insula ad crescentem indies hominum multitudinem paulatim capere non fuit potis. Ducis in utramque continentem quasi colonis, additisque locis suburbanis, ita sensim, productis variè pomeriis, excrevit, ut jam totius Galliae sit maxima. In tres nunc secatur partes, quarum major, eaque ad ripam fluminis dextram, humilior est, ad Orrum & Septentrionem vergens, Villa vulgo dicitur, la Ville: minor ad sinistram versus Austrum & Occidentem loco altiore, & qui per colliculos suos non nihil adfurgit, Vniuersitas vocatur, l'Vniuersité: media est Insula, quàm Civitatem antiqua appellatione, la Cité, nuncupant, fluvio undique cinctâ; portibus duobus quidè minori, tribus vero majori juncta. Architectemus Poëta Anglus hisce illam versibus olim celebravit:

Exoritur tandem locus, altera regia Phœbi
Parrhisii, Cyrrhea Viriis, Chrysaæ Metallis,
Graeca Libria, Indæ studii, Romana Poëtiis,
Attica Philosophis: Mundi rosa, balsamus Orbis,
Sidonis ornata, sua mensis, & sua potus,
Dives agris, secunda mero, mansuetæ colonis,
M. se ferax, fortis Domino, pia Legibus, aurâ
Dulcis, amantem sibi, bona quelibet, omne venustum,
Omne bonum, si sola bonis fortuna faveret.

Haud

s vic
 multo
 tū quā
 bi fuit
 homi-
 ris. Du-
 ditiq;
 meriis;
 es nunc
 luminis
 ne ver-
 ā versus
 collicu-
 PV nver-
 latione,
 ous duo-
 architre-
 bebravit:

bi,
 &
 um,

Haud procul Parisiis *Pons Charentonus* est, vulgo *le Pont Charenton*, non ignobilis vicus, ubi Matr. ona Sequanzæ miscetur. Auditur hic *Echo*, quæ terdecies humanam reddit vocem; quæque quod admiratione dignum majore, quadrissyllabum integrè & perfectè, quater quinqueque resonat. Hæc de Parisiis: sequitur *Goella*, ut quiesque resonat. Hæc de Parisiis: sequitur *Goella*, ut quam minimè potest, discedam ab vulgato nomine, *la Goelle*. Huic etiam antiqui perierunt limites. Manet ejus tantum memoria quibusdam in locis ab *Goella* cognominatis. Est ibi *Comitatus Dam-Martinensis*, *la Conté de Dam-Martin*, ab insigni quondam oppido *Dam-Martin*, quod nunc in vici formam est redactum, in colliculo collocatum. *Insula Francia*, *l'Isle de France* ex ipsorum Gallorum definitione comprehendit quidquid terrarum est ab *Fano S. Dionysii Pofiacum* usque & *Mommorantium*, atque universum quidquid inter sinus gyrosque jacet Sequanzæ, hinc Picardiam, inde Normanniam versus. Alii alios ipsi fines statuunt. *San-Dionysianum*, vulgo *S. Denis en France*, oppidum amœnum atque elegans, quod à Dionysio Areopagita imperiti rerum antiquarum & somniorum monasticorum creduli nomē sortitum arbitrati sunt. *Pofiacum*, *Poissy*, oppidum non ignobile. Arx ibi Regibus quondam in delictis. Eo Regina se conferre solebant, anteaquam D. Germani arx esset, partū edituræ. Ibidem Regum liberi educabantur, ut postea *Blæsis* & *Ambaxiæ*. Inter *Pofiacum* & *Lutesiam Fanum* est D. *Germano* consecratum, vulgo *S. Germain en Laye*. Oppidum nonnullius antiquitatis. *Mommorantium* vernaculè dicitur *Mommorancy*. *Insula* succedit *Vexinum Francicum*, *Vexin*, vel ut alii, *Vulxin le François*. Concinet quidquid est *Æsii* fluvio *Claramontem* usque, versus Picardiam. Perit & hujus memoria, nisi quod quodammodo servetur, in antiquis quibusdam chartis &

monumentis. Hactenus de præfectura Parisiensis, quatuorque ejus ditionibus. Altera pars *Valesium*, vulgo *le Pais de Valois*; nomen habere putatur ab amœnissimis, quibus hæc ditio superbit, vallibus. Alii aliunde derivant. Comitatus olim, hodie Ducatus. Primus *Valesiorum*, ut & *Alenconii*, Comes dictus fuit *Carolus Philippus III Franciæ Regis filius*, *Philippi pulchri fratris*: à quo per *Philippum VI filium Regium Valesiorum* stemma in Gallis fuit propagatum. Extendit se Ducatus *Valesium* in Picardiam usque. Primarium oppidum (præter *Crespiacum creffy*) *Silvanectum* est *Francis Senlis*. Dicitur Latinis quidam augurantur, quod silvæ neatur. Oppidum est antiquum, præter Episcopatum, præfectura & baillivatu nobile. Ditavit *Silvanectensis* præfectura *Valesium* Ducatum Dynastiis, quæ vulgo audiunt *Pierre-fan*, *Beihisi* & *Verberie*, comprehensis oppidis quæ nunc *Angy*, *le Pont S. Maxence*, (paludibus hoc circum est, limitemque statuit *Franciæ* & *Picardiæ*) *Pongoing*, *Brenonville* &c. Complectitur eadem præfectura *Compendium Compiègne*, sedem olim principum; *Caropolim* aliis appellatum, ab *Carolo Calvo*, qui *Pomeria* ejus scribitur produxisse & munisse. Transgressis *Compendium* occurrunt statim *Picardiæ* populi, *Sucflones* & *Laudunenses*. Sub *Compendio* sunt *Magny*, *Thorette*, *Creil*. Concinet quoque *Silvanectum* *Pontis Æsii* (*Pontoise* vulgo), *Pontesium* nominat *Ivo epistola* cv) *Baillivatium*, *Præfecturam* & *Viccomitatum*: cui parent *Ville-Neuve le Roy* & *l'Isle Adam*. *Ponte-Æsii* superato, se offert *Normannia*. *Silvanectensis* in super præfecturæ jus agnoscit *Comitatus Belmontius ad Æsiam*, *la Conté de Beaumont sur Oyse*; antiqua præfectura, cui subsunt *Persang* & *Metu*. *Comitatus Belmontius* dominos agnoscit, principes *Regiæ stirpis Vendomensis*. Ad hoc oppidum ultra *Æsiam* initium

initium
 nique
 mitatus
 pollin
 vulgo
 Scalige
 Cæsari
 rium ta
 gus ho
 mont en
 autem
 montes
 piendæ
 præferu
 eo XI F
 quod C
 re, requ
 vaco est
 nitum. I
 repensit
 sub pon
 que eun
 num & c
 exonera
 Briensib
 Columb
 cecomit
 lis est M
 rem bis
 dices con
 tiolodum.

initium capit. Bellovacensis ditio. Sub Silvanectensi denique præfectura, simulque sub Valesio Ducatu est *Comitatus Bellovacensis, Comes de Beauvois, Beauvoisin*. Metropoli habet *Bellovacum*: sic nominant oppidum, quod vulgo *Beauvais*. Apud Cæsarem, ut Nob. Vir Josephus Scaliger scribit ad Merulam, *Bratuspantium*, addens sub Cæsariibus transnominatum *Casaromadum, Bratuspantium* tamen, ne quid dissimulemus, Carolo Bovillo pagus hodie putatur. *Gravillier*, vel *Cratrance*: alius *Clermont en Beauvoisin*; Vigenereo *Beaumont ad Esiam*. Est autem *Bellovacum* urbs situ amœnissimo, aditus habens montes fertiles non adeo excellos: inde agros excipiendæ sementi commodos. Nec desunt vinee. Incolis, præsertim fœminis, magna sunt privilegia, ab Ludovico XI Francorum Rege ipsis concessa, an. c. 1460. quod Carolus Burgundia Ducem ob fidionemolvere, reque infecta abire cogerint, Haud procul Bellovaco est *Claramonium, Clermoni*: oppidum est arce munitum. Hæc de *Valesio*: sequitur tertia Franciæ pars *Heurepense Territorium, Heurpois*. Initium capit ad Sequanam, sub ponte Parisiensi, qui parvus cognominatur; secusque eundem fluvium procurrit *Corbodium, Melodunum & Moretum*, ubi Verina amne, qui in Lonium se exonerat, se jungitur ab *Gastinensium* agro. Adhæret *Briensibus*, ubi respicit *Fanum*, cui cognomen ab *S. Columba* grandi apud *Senones*. Continet autem *Vicecomitatum & Baillivatum Melodunensium*. Metropolis est *Melodunum*. Nomen hoc perperam apud Cæsarem bis est insutum; pro quo veteres omnes scripti codices commentariorum de bello Gallico habent *Meliosedum*. Verum quidem est *Meladunum & Meliosedum*

unum idemque oppidum esse: sed *Melodunum* posterius est, hodie *Melum*, in insula *Sequanæ*, instar *Lutetiæ Parisiorum*. *Melodunum* arce validum est. Quod oppidum bonis piscibus, præcipue cancris suis viciis, nobilitatæ & celebre, nunc *Corbueil*, vulgo *Corbodium* nominatur in vira *S. Petri Tarantasi*. Habet & hoc cum multis aliis arcem. *Fons Belle-Aque*, vernaculè *Fontaine-Belle-eau*: successus Regum amœnissimus quietique aptissimus: verè palatium; domicilium olim *S. Ludovici*, post *Philippi*, postremo *Francisci Valesii*. Multa ibi singularia. Quartum in Francia locum dedit *Gastinensium ditioni*, vulgo *Gastinois*: quæ ab *Heurepensi* separatur *Verinâ* fluvio. Comprehendit sub se *Ducatus Stampensem & Nemurcensem, Comitatumque Ruper-Fortis*, & alios. *Stampes*, vulgo, oppidum medio inter *Lutetiam Parisiorum & Genabum Aurelianensium* itinere, ad *Iunnam* fluvium, *cammarorum*, qui delicatissimi, parentem largum, ad *Corbodium* in *Sequanam* se exonerantem. Ducatus (qui olim *Comitatus* fuit) claret dignitate. *Nemursum, Nemours* oppidum ad *Lonium* fluvium, qui paulo infra *Moretum Sequanæ* concurrat. Inter *Ducatus Franciæ* etiam non postremi loci. *Ruper-Fortis, Rochefort* Gallo-Romanis dicta, *Comitatus* gaudet titulo. In *Gastinensium* quoque ditione cum *Millio & Moreto* (quod limes *Gastinenses* inter & *Heurepenses*, utroque arce prædito) aliiq; oppidis est *Montargium*, quasi *Mons-Argi*, ut quidam ratiocinantur; quod in circuitu ad specus ejus procurul extendatur. Incendio vastatum circa ann. c. 1351, postea renovatum fuit. Arcem & hoc habet, in qua depicta vilitur historia canis venaticus, qui heri sui mortem vindicavit, occiso eo, qui necem illi attulerat.

BOVLONGNE COMITATVS,

Insunt & hi Comitatus: Guines, Ardres, & Fiennes Baronatus.

Item Episcopatus Tardannensis, sive Morinorum, cui ha

Duiones in spiritualibus parent.

Regio.

BOLONIA, vel ut alii, *Bonomia* Comitatus, (*Comitatus Boulongne*) salus est amplus. Torus hic tractus arenosus est, ejus generis arena, quam *Vrentem* vocant; unde & nonnulli *Boloniam* censent à *Boullir* derivatam, quod ridiculum videtur: nomen Comitatus à *Bolonia* oppido quod in superius hodie & inferius divisum. Initium *Bonomiae* Comitatus ab *Montibus S. Ingelberti*: procurratque ad *fluvium Cancham*, quæ ejus longitudo: latitudo ad *lucum usq;* *Tournohensem* porrigitur. Comitatus autem titulo nobilis est *Bolonia*, quam dignitatem adepta est tempore *Caroli Calvi* Regis Galliarum, quo tempore *S. Pauli*, *Oye*, *Guines* & *Artesia* eodem honore tituloque, potius sunt. Multa habet oppida & pagos. Interioralia *Boloniam* oppi-

Vitis.

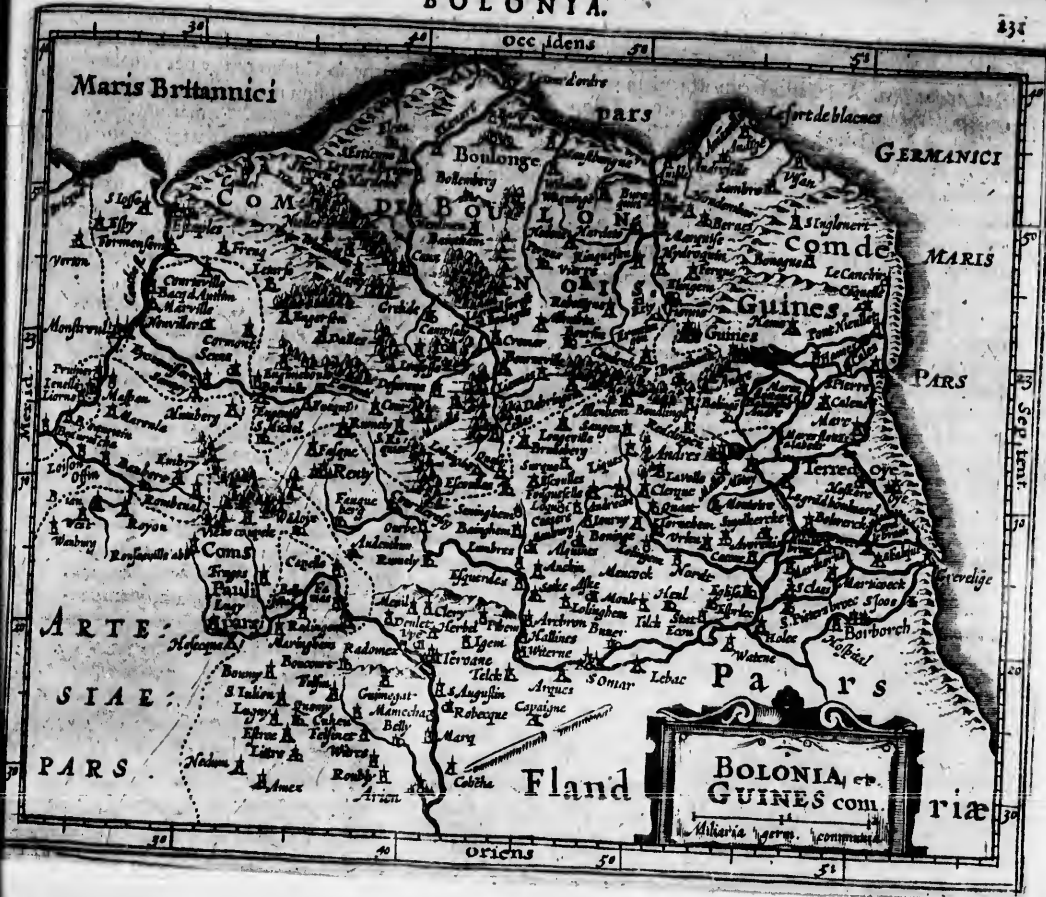
dum, quod duplex, superius & inferius. Illud altiore sitū loco, Burgus tantum, anteaquam ab Anglis obsidione premeretur. Hoc autem planiora occupans mare adluit. Alterum ab altero passibus distat centum aut circiter. *Bonomiam* etiam nominant hac Galliarum parte varii. *Bonomiense oppidum* habet quæque *Panegyricus* incerti auctoris Imperatori *Constantino* dictus. *Civitas Bonomiensis* est in notitia provinciarum inter *Belgicæ* secundæ Civitates. Hodie Francorum vulgo *Boulogne*; Inferioris Germaniæ populis propius ad veterem appellationem accedentibus *Beunen*. Antiquissimis temporibus, uti censent *V. N. Josephus Scaliger* suis ad *Merulam* litteris, nam ad *Aufonium Gessore* oppidum hoc tractu nomen retinere docet *Papirius*, *Mallonius*, *Lelandus*, *Ortelius*, & alii, *Gessoriacum*. His contestatur *Peutingeriana* tabula, in qua legitur *Gessoriacum* quod nunc *Bonomia*. *Gessoriacum* Antonino dicitur, qui ei *Legionem*

E

ore situ
idione
are ad
circa
re va
Bononi
secun
; Infe
appella
mpori
ad Me
um hoc
ius, Le
testatur
m quod
ni ei Le
gionem

BOLONIA.

**BOLONIA, et
GUINES COM.**
Alberia, germ. Compendio

gionem adscribit xv, & alibi *Gessoriacensis Portus*, item *Gessoriacensis Portus* in maritimis: Ptolemæo *Gessoriacum navale Morinorum*. Alii *Gessoriacum* non idem volunt cum *navali Bononiensi*: *Galesium* putat Ioannes Talbotus, *Fanum S. Audomari* alii: *Vicum Soaci* Turnebus; *Slusam* Boëtius, *Brugas* Hermolaus Barbarus, *Gandarum* Bilibaldus. Robertus Cœnalis diversa ponit *Gessoriacum Portum*, & *Gessoriacum Navale*; illum Bononiam censens; hoc autem *Castellum*, quod vulgo *Cassel*. Bononiensis porro fuit Godefridus, Eustathii Bononiensis Comitis filius, Lotharingæ Dux, qui Christianorum primus rex Solymorum. Propè Bononiam erat *Itium Portus*; quem qui *Calesium* oppidum esse arbitrantur, nullo negotio refelluntur à Ptolemæo, qui post Sequanæ fluminis ostia prius ponit *Itium Promontorium*, deinde *Gessoriacum navale Morinorum*, à quo oppidum *Calesium* distat plus quam xx millibus passuum. *Gessoriacum* idem esse cum *Itio* persuasum videtur M. Velfero. *Itium Portus* quibusdam *Fanum S. Audomari* censetur, adductis cum vetusto urbis nomine, quo *Sitiem* vocabatur, quasi, ut volunt, *Simus Itii*; tum loci situ, qui quum valdè sit humilis, præaltis tamen littoribus urbem quodammodo cingentibus, sinum maris olim capacissimum fuisse indicat. Camdenus in sua Britannia docet *Itium Portum* diu fuisse in loco, quem hodie *VVithsan* voca-

mus: propè *Blanesium*. Vetum hæc alii disceptanda relinquimus. *Bononiensis* Comitatus succedit *Guineusis*, *Guis-*^{Comita-}
nes; qui determinatur ab Comitatu *Oyo* per canalem ^{rus.}
majorem, qui oppidum ipsum præterabitur, Territo-^{Guineusis}
rium ferè reddens inexpugnabile. Primarium oppi-^{Oppida.}
dum *Guinesium*, *Guines*, in duas divisum partes, quorum una in paludibus sita, altera in continenti; loci natura munitum & validum. Cepit Rex Henricus II, misso illuc Francisco Lotharingio, *Guise* Duce, anno 1135-
1138. De Danorum quondam in Guinensem terram jure, multa Meyerus in Annalibus Flandriæ, deque eorum Comitatu alia apud alios Historiographos, quæ hujus non sunt loci. Visuntur & alia oppida, *Hartincourt*, *Pauplinge*, *Conquelle*, *Portus Nievellesius*. Continet Comitatus hic sub se Baronatus *Aradesium* & *Courtembronensem*, singulos ab suis dictos oppidis, quorum unum *Arades* vulgo, alterum *Courtembron*. Item *Fiennesis* Baronatus. Duobus *Arades* milliariibus versus *Oceanum* occurrit *Calesium*, oppidum natura arteque munitissimum, Gallicæ clavis & janua semper habitum, muris primo, ut fertur, cinctum ab Philippo Bononiensi, S. Ludovici Patruo. Arcem habet cum turri valida, quæ ingressum ex mari in portum prohibet. Captum fuit ab Eduardo V Anglorum Rege, pridie nonas Augusti, undecimo mensè post horrendam pugnam, quam con-

tra P.
anno
Æmi
frustr
Burgi
Calli
servat
runt a
itiner
roana
quam
transla
na Ant
lemæo
rit. Te
Histor
litem
secund
vitas M
Colonia
ribus ar

tra Philippum VI, Francorum Regem, ad Gressiacum anno 1100ccxlvii pugnatam, multis depingit Paulus Emilius lib. ix. Possessum ab Anglis annos cxxi, (nam frustra obsederat anno 1100cccxvii Philippus Bonus Burgundus, Flandris ipsum deserentibus) & tanquam Gallia clavem in oculis, ut loqui consueverant Angli, servatum, expugnatum, Guisio Duce, Galli recuperarunt anno 11012lviii, mense Febuario. Aequali fere itinere versus *Mediterranea Caleta Bononiaque* distat *Teroana Morinorum*, vulgo *Teroane*: nomen retinens, quamquam ab Carolo V deleta, Episcopali sede Bononijsm translata. Flandris, *Terrenmerberch*; *Teruanna* vel *Taruenna* Antonino, *Teruanna* itinerariae tabulae, *Taruanna* Ptolemaeo. Quosdam *Terrubanum* appellare Bovillus adserit. *Terrubanorum* meminit Trithemius in Francorum Historia. *Terrana* quibusdam quasi *Terra Vana*, ob vilitatem territorii. In notitia Provinciarum, ubi Belgicae secundae Civitates recensentur, nominatur etiam Civitas *Morinorum*, id est, *Ponticum*; *l'Evêché de Teroane*. Colonia forte *Morinorum* in antiquo lapide, qui superioribus annis repertus fuit in Gelria, Sicambrorum olim

Principatu, dimidiato ab urbe Neomagiensi miliario. *Dino* porro *Oyana*, *Terre de Oye*, potrigere se scribitur Duynkerkam usque, Flandriae oppidum. Sunt ibi praeter *Oyam*, alia quaedam oppida se dignobilia. Ad *Boloni*am redeo. Ea amnis rivusque humectatur. *Archie*, qui per Arquense oppidum fanumque Andomari Gravelingam petit. Inde non procul *Scalense* est *Astuarium*, ad usque Arderam arcem aetnans. Nec desunt a quorei rivuli duo, *Marquisianus* scilicet & *Boloniacus*. Est & *Hantia* seu *Hesdin* amnis *Hesdin* oppido nomen sum communicans. Sequuntur deinceps Pontivorum paludosa fluenta, & *Cauchia* flumen. Horum vero nonnulli amnes pisculenta efficiunt stagna, seu vivaria, a vicinis oppidis denominata: cujusmodi sunt quae sua lingua vocant *le Vivier d'Hames, d'Andre, d'Arbres*. Collibus arenariis univertus hic tractus secundum litus maris seprus est. In interiori vero regione sunt, quos sua lingua vocant *les Monts de S. Ingelvert*, & *les Monts de neuf-castel, & Dames*. Silvis vero a lucis omnis ferè conspersa regio, cuius partes *les Bois de Surene, Celles* &c. Indigenae habentur moroti, sibiipsis plus satis indulgentes.

Flu. min.

Montes.
Silva.
Mores.

Gg

Sequi-

ANJOU, ANDEGAVENSIS DUCATUS.

Anjou Ducatus habet Comitatus, Baronias, Dominia, ut Graon, qua necdū inveni, aut distinguere potui. Homagium sive fidem clientelarem illi praestant hi Comitatus IV, *Maine, Vendosme, Beaufort, la Val.*

Jurisdictio.

Sedes Praesidialis totius Ducatus est *Angiers*, sub qua sunt particulares sedes juridiciales *Angiers, Saumur, Baugé, & Beaufort en Vallée.*

Status Ecclesiasticus.

Vnum habet Episcopum *Andegavensem, Angiers*; *Turonensi Archiepiscopo subiectum.*

Ducatus *Andegavensis*:

REGIO. **S**EQVITVR in nostra methodo Ducatus *Andegavensis, la Duché d'Anjou*. Hujus Provinciae populos C. Cæli *Andes*, Plinius *Andegavos* appellat. Incipit ab *Vico Chouffay*; finemque accipit inter *Montcontour & Herrauc*, ubi initium *Pictaviensis* territorii, quod illi ab Meridie: versus Orientem confinia sunt *Turonensium & Vindocinorum*: ad Septentrionem Comitatus qui vulgo *Maine & la Val*: ad Occidentem denique *Britanniam* attingit. Regio fertilis & omnia magis quam ampla. Colles ibi vitibus passim consiti, valles silvis salibusque viridantes, læta prætata, ericeta gratissimum pecori pabulum præstantia. Vina hic alba, notæ nobilissimæ, vulgo *Vins d'Anjou*. In summa quicquid huic vitæ usui esse potest, hæc Provincia suppeditat. In nonnullis etiam hujus Provinciae locis illud genus lapidis cæruleum & fissile effoditur, quo Templorum ubique ædiumque tecta contra cæli injurias muniuntur: *Ardoises* vernaculè vocantur. Rex *Chilpericus*, occiso Comite *Paulo*, *Andegavensem* urbem obtinuit: suisque eam posteris reliquit, *Franciæ* Regibus:

quorum *Carolus Calvus* superiorem quidem provinciam partem *Torquato* (alii aliter vocant) dedit; reservato sibi supremo in eam jure: inferiorem autem *Eudoni Parisiorum Comiti*, cujus ex fratre *Ruperto Comite Andegavensi Duce*que *Celticæ* nepos *Hugo Magnus* eam largitus est *Fulconi*, *Torquati* ex *Ingelgero* filio, nepoti. *Fulconi* ordine successerunt *Fulco II, Gosefridus* vulgo dictus *Grifgonella, Fulco III, Gosefridus II, Fulco IV, Fulco V*, qui *Hierosolymorum* Rex fuit, post *Balduinum* cujus filiam ipse viduus duxerat uxorem: *Gosefridus* denique *VI Barbatas*, cui sociata fuit *Machthildis, Henrici I Angliæ Regis F.* Hujus quidem filius *Henricus* Rex fuit *Angliæ*, ejus nominis *II*: *Andium* vero comites *Gosefridus VI & Gulielmus*: quos quem paricidiali bello victos terris suis pepulisset frater Rex, filios natu majores in *Angliæ* Regno, *Gosefridum* autem *VIII* in Comitatu *Andegavensi* successores habuit. *Gosefridi* filio *Arturo Comiti*, *Britanniæ*que per matrem *Duci*, bellum movit *Parruus Joannes Angliæ* Rex. Fecerat jam *Arturus* homagium, ut loquuntur, & fidem principatus

Soli fertilibus.

Imperium majorum.

ANDEGAVENSIS DUCATUS.

posui.
Val.

ngiers

provin-
servato
adoni Pa-
nite An-
eam
io, ne-
Gosefridus
Fulco IV,
Baldui-
Gosefri-
hildis,
Henri-
vero co-
ariciali
filios na-
m VIII in
Gosefridi
em Duci,
Fecerat
dem prin-
cipatus

cipatus sui nomine promiserat Francorum Regi Philip-
 po Augusto: à quo instigatus quum Pictones Regi Pa-
 truo ereptū properaret, cum exercitu Ligerim jam trās-
 gressus, ab eo ex improviso superveniente captus, Ro-
 tomagum est abductus, ibique non multo post occisus.
 Id non ferendum rata *Arturi* mater, Constantia Conani
 Britanniae Principis filia & haeres, Regem Ioannem par-
 riciidii accusavit, apud Franciae Regem, quem dixi:
 quumq; vocatus se juri non sisteret, parriciidii damnatus
 est sententia Parium Franciae, ejusque Provinciae quas
 in Gallis habebat, Fisco Regis sunt adjudicatae: quam
 sententiam ipse Rex exequens, Andegavenses sibi de-
 ditione subjecit, Regique Francorum *Ludovico* filio
 nominis ejus VIII reliquit. Huic successit filius *Ludo-
 vicus IX*, *Sanctus* cognominatus, qui Provinciam hanc
Carolo fratri apennagii jure concessit. Hunc sequutus
Carolus II, qui Clementiam filiam locans *Carolo Valesio*
 Provinciam hanc dotis nomine largitus est. Huic suc-
 cesserunt Franciae Reges, *Philippus Valesius* filius, & ex
 eo nepos *Ioannes*, qui nobilissimam hanc Regni portio-
 nem Ducatus titulo, anno cccccl decoratam filio *Luo-
 dovico* apennagii jure dedit. Hunc sequuti sunt de-
 scendentes linea *Ludovicus II*, & *Ludovicus III*, quo si-
 ne haerede mortuo principatum adiit *Renatus* frater.
 Hic defunctis liberis, haerem dixit sui fratris filium
Carolus (alii fratrem fuisse volunt) qui haerem scripsit
Ludovicum XI Regem. Et sic coronae Franciae fuit adne-
 xus, eique unitus mansit, nisi quod *Franciscus I* eundem
 suae matri *Aloisia Sabaudae* in usum fructum tradiderit.
 Rex *Carolus IX* eum jure apennagii tribuit *Henrico* fra-
 tri, qui deinde Poloniae & Franciae Rex. Metropolis
 Ducatus *Andegavum*, est *Andegavensis Civitas* Paulo Dia-

vides &
 Lipida.

cono; vulgo *Angiers*. Ptolemaeo dicitur *Iuliomagus An-
 dicavarum*, ut legendum monet Merula. Sita est in utra-
 que *Meduana*, *Maine*, fluvii ripa, pontemque habet la-
 pideum fluminis injectum. Insignis ibi Politia. Episco-
 pali fulget dignitate: Senescallatu etiam & Baillivatu,
 sedeq; superbiens Praesidiali. Academiam habet celebrē
 ab *Ludovico II* Andegavensium Duce, anno ccccxxxviii
 institutam; evocato, qui jus ibi profiteretur, *Francisco*
Balduino. Habet hic Ducatus multa insignia oppida, a-
 lia aliis majora. Pauca, ut vernaculē sonāt, dabo: *Saumur*
 ad Ligerim cum arce; *Academiam*, quam apud Regem
 magni viri moliantur, brevi habiturum: *Montreuil*,
Bauge, *Beaufort*, *Brissac*, *Montreuil-Belay*, *Malevrier*,
Ghantoceau, *Viliers*, *Duretil*, *la Fleische*, *Chasteau-Gomier*,
Segre. In hac Provincia multa stagna, magnus lacus nu-
 merus, rivuli non pauci, & plus quam quadraginta sunt
 flumina: sunt & vivaria paludisque, fontes item infini-
 ti. Inter amnes praecipui sunt *Ligeris*, *Loire*: *Vigenna*, *la
 Vienne*, *Viane* & *Vignane*: *Meduana*, hodie *Mayne*: *Sarra*,
 vulgo *Sarra* & *Lorius*. Extra urbem Andegavum vetu-
 stae monstrantur ruinae quae vulgo *Grohan* dicuntur. Hic
 quondam Theatrum ab Romanis constructū fuisse per-
 hibetur. Apparet multae parietinarum murorumq; re-
 liquiae. Effodiuntur & infinita probae notae numismata.
 Caeterum huic Ducatui praeter alios Comitatus, Baro-
 nias, Domina quae habet, homagium sive fidem client-
 telarem praestant hi Comitatus 4: *Mayne*, *Vendosme*,
Beaufort, *la Val*: de quibus ordine agemus. Comitatus *Ce-
 nomanensis*, vulgo *Comté de Maine* primo loco occurrit.
 Hunc tractum Ptolemei tempore *Cenomani* insederunt.
 Provincia autem *Cenomani* inter primas Galliae
 habitari cepit. Olim ejus limites longius se exten-
 derunt,

C. m. b. e.
 in C. m. b. e.

Sili qua-
 litas.

Imperium
 Majora.

derun
 potes
 prion
 ritori
 lius ef
 re; nō
 vincia
 sis Di
 tilitat
 dum c
 nio co
 Aquit
 & An
 tania,
 Merid
 perpet
 rum &
 aureon
 nōman
 to ded
 scripio
Ludovic
 lum Re
 tio vita
 sit *Renat*
 ejus no
 no & in
 bella C
 labrie
 ex Mar
 laum C
 absq; li
 natus ne

derunt, quam nunc protenduntur, idque facile colligi potest ex his quæ Livius, Polybius & Iustinus, de irruptione Cenomanorū in Italiā litteris mandarunt. Territorii una pars fertilis est, alia sterilis, incolisque facilius est venaticas carnes, quā panem & vinum apponere; nō tamen iis omnino carent, aliquæ enim hujus Provinciae partes tam fertiles sunt, ut eam nec Andegavensis Ditiō, nec Turoſia vini bonitate, frugumque fertilitate superent. Solum herbosum pastionique pecudum commodum. Hanc vero Provinciam sub Aquitania comprehensā, aliquando paruisse legimus Ducibus Aquitanis, donec inter Reges Franciæ, Ludovicum IX & Angliæ Henricum III pactum fuit, ut Anglus Aquitania, quam ab Septentrione Carentonus fluvius, ab Meridie Pyrenæi Montes terminaret, contentus, in perpetuum cederet Normannia, Terrisq; Cenomanorum & Andegavensium; eique numerarentur circiter 13 aureorum millia. Rex Franciæ Ioannes Andium & Cenomanorum a Comitatum Ludovico filio Secundo genito dedit. Donationis Diploma anni circiter 1117 in scrinio Regis adhuc videtur. Ludovico ordine successere Ludovicus II filius, & Ludovicus III nepos. Huius titulum Regum Neapolitanorum gesserunt. Ludovico tertio vita defuncto nullis post se relictis liberis, ei successit Renatus frater, quem Regina Neapolitana Ioanna, eius nominis II, suum hæredem in Regno Neapolitano & in Comitatu Provinciae instituit. Renatus ex Isabella Caroli audacis filia suscepit Ioannem filium, Calabriae Ducem, cui super vixit Renatus pater. Hic Ioannes ex Maria Caroli Ducis Borboniæ filia, genuit Nicolaum Calabriae Ducem & Marchionē Pontensem, qui absq; liberis decessit, avo Renato adhuc superstitite. Renatus nepoti suo Renato ex Iolanta filia, & Friderico

Vadimontano, jura Regni Neapolitani & Comitatus Provinciae resignare noluisse, sed ea Carolo fratri suo, Cenomanorum Comiti, reliquisse fertur: qui cum etiā paulo post moreretur, Ludovicum undecimum rerum suarum hæredem instituit. Caterum tota hæc Regio superioribus annis in duas quasi abiit partes. Civitas *Cenomanensis*, ditioni addita est Regis Franciæ; *Vrbs autem Mania*, *Maine* cum Marchionatu nunc in Ducatus decus erecto, Guisæ gentis agnoscit dominium. Oppidum primum ad Sartram fluvium, vulgo *le Mans*. Ab initio sedes Baillivatus; post Henricum II Prædialis est facta: ad quam variorum oppidorum appellationes devolvuntur. Ducatus, olim Comitatus, *Vindocinensis*, *Duché de Vendosme*, initium capit à Baugenciaco, limite inter duas Belsias; quæ cognominantur *Solonia* & *Vindocina*, fines longè latèq; extendens ad Santonas usque, ut quidam volunt. Dicitur ab *Vindocino* oppido, vulgo *Vendosme*. Ptol. fortè *Ovidinon* (sic enim legendum) est Aulerciorum Cenomanorū, in Gallia Lugdunensi urbs. Nihil hic adfirmamus. Nā *Ovidinon* illud, certius fortean est oppidū quod hodie *le Mans*; quæ Magni Scaligeri sententia. *Vindocini* Comites originem ducunt ex Borboniorum stemmate. Primum Comitem legimus *Ludovicum Borbonium*, Ioannis Marci Clermontiq; Comitis F. Successerunt huic recta linea filius *Ioannes*, *Franciscus* nepos, & *Carolus* pronepos, quem primum *Vindocini* Ducem creavit *Franciscus I* Galliarum Rex. Filium *Carolus* habuit *Antonium*, *Vindocini* Ducem, *Franci*, *Parem*, & per *Ioannam Albretram* conjugem, *Navarrorum* Regem, quo natus *Henricus Borbonius*. Gallix eius nominis IV, *Navarræque* Monarcha potentissimus, *Bernii* Princeps, *Dux Vindocini*, &c. Sunt & *Beaufort* & *la Val*,

Soli quatuor.

Imperium Majorū.

Ducatus Vindocinensis.

Larg.

Plemin.

Imperium Mar. Crum.

Camb. in Crum.

Regio.

BITURICVM vel *Bituricensis Ducatus, Duché de Berry*, qui in nostra methodo sequitur, ab Septentrione Soloniam inferioris Belsiæ partē, à qua Caris fluentis determinatur; ad Ortum Hurepenses, Nivernenses, & Borbonios respicit, constituentem hic limitem rivulo, cui nomen *la Faye*: qua Meridies est, Lemovices habitant, ubi *Croure* fluit; qua Occidens Pictones & Turones à quibus fluviolo, qui *Clery* vulgo, separatur. Segetum est fertilissima, vini rerumque aliarum ad vitam cultumque necessarium. In primis pecore abundat, quod ab incolis per universā distrahitur Galliam. Domicilium hic olim *Biturigibus*, quos *Cubos* scribunt cognominatos Strabo, Ptolemæus, alii. *Bituriges* enim Galliarum populi, duplices erant, cognomētis distincti, *Bituriges Cubi*, quorum Metropolis *Avaricum*, primæ Aquitaniarum; *Bituriges Vibisci* aut *Vivisci*, queis primaria urbs *Burdigala*, secundæ Aquitaniarum. Vtraque Civitas libera sub Romanis, teste Plinio, *Civitas Bituricum* vel *Berorigorum* Notitiæ Provinciarum, in Aquitania prima vel Sexta Vinnensi. De Gentis appellatione multa Ioannes Calamæus qui *Biturigum* Historiam sex libris complexus est.

Imperium
maiorum.

Principarum apud Francos Hugone Capeto tenente, *Biturigibus* præerat nomine regio Godefridus. Ab eo originem traxisse perhibetur *Harpinus* is, qui ab Rege Henrico I. emit *Comitatum Biturigum*. Hic non multo post accingens se ad expeditionem Palestinæ cum aliis Principibus, eundem Coronæ unendum vendidit *Philippo* I. Aliquot post annis apennagii iure *Comitatum* in *Ducatum* dignitatem tunc evectum obtinuit à patre *Ioanne Valesio* Francorum Rege *Ioannes Valesius*: quo sine prole mascula mortuo, Ducatus ad

Regnum rediit. Adsignatus est postea *Ioanni* Caroli VI, qui numerosa prole gravatus erat, filio. Hic, quum *Amis* obiisset, successorem reliquit *Carolum* fratrem, qui Rex Francorum inauguratus, sponsalibus, que inter Henricum Angliæ Regem & Catharinam ipsius Germanæ contracta jam ante fuerant, insuper habitis, quum ei major Regni pars ab Anglis esset erepta, per ludibrium *Biturigum* Rex fuit appellatus. Patri *Carolo* subrogatus est *Carolus* VII, Ludovici XI Francorum Regis frater. Post eum *Margareta*, Regis Francisci soror, nupta primò *Carolo* Alenconio Duci, deinde *Henrico* Albretano Navarræ Regi, *Ducatum Biturigum* ab fratre in usum-fructum accepisse scribitur. *Margareta* denique, ejsdem Francisci Regis filia, *Bituriges* accepisse traditur ab fratre *Henrico* II, quum nuberet *Emanueli* Philiberto Allobrogum Principi. *Pri-* Metropo- lu.
 mariam ejus urbem *Cæsar*, *Antoninus* & alii *Avaricum* vocant, que nunc vernaculè *Bourges*. *Biturige* *Ammiano* & aliis. Dicitur & *Biturica*, *Biturica*, *Bituriga* *Vrbs*, & *Biturica* civitas. *Avaricum* quidam dictum volunt ab *Eura*, flumine, quo alluitur. Locata est in agro perquam amœno; qui non modo frumentorum omnium & leguminum, verum etiam vinorum præstantissimorum, pecorum, volucrum, & quorumcunque fructuū est feracissimus. Quatuor beata est rivulis, qui vulgo *Anfron*, & *Aurette* ab una; *Ture* & *Molon* ab altera fluentes parte. Quis conderit, ut pleraque alia oppida, incertum est. Veteris paulo sequior, quam hodiernæ, urbis fuit situs. Ad paludes scilicet vergebat, cujus etiam nunc cum admiratione visuntur muri, propemodum integri, solidissima materia, ut passim veterum Romanorum opera, constructi: initium capiunt.

bli VI.
 quum
 trem,
 quæ
 ipsius
 habitis,
 ra, per
 Caro-
 corum
 francisci
 deinde
 turigum
 Mar-
 Biturige
 a nub-
 di. Pri-
 Avari-
 Biturige
 Bituriga
 tum vo-
 t inagro
 om-
 præstan-
 cunque
 ulis, qui
 on abal-
 que alia
 uam ho-
 et verge-
 tur muri,
 ut passim
 initium
 capiunt.

Metrop.

1 2 3 4 5
 Miliaia Germanica communi.

capiunt ab turri, quam *magnam* vocant, pergentes per medium D. Stephani Templum, plateam D. Ioannis Campelstris, portamq; Gordianam usque ad Novam, cui olim ab S. Andrea nomen; inde per plateam Amphitheatri, vulgo *des Arenes*, se ad portam Turonensem extendunt; hinc autem, portæ ob ambitu versus portam D. Pauli, paullatim turrim, quam dixi, reperiunt. Postea prolatis variè pomœriis ita fuit hæc Vrbs amplificata ab Carolo Magno & aliis; ut jã nunc cum maximis & munitissimis Galliarum Civitatibus contendat formam habens oblongam, amplissimã & spaciouissimam. Munita est octoginta editis crassisque turribus. Inter eas principem tuetur locum quam antea *Magnam* dixi appellatam, vernaculè *la grosse Tour*, ab insolita crassitudine, minoribus undique turribus munita, & fossis profundissimis, Philippo 11 Augusto Galliarum Rege circa annum 1100 curante, cinctã: forma est rotunda, magnæ altitudinis. Aliam omnino similem fuisse ajunt, sed dirutam; à binis turribus *Bituribus* nomen indicum fabulantes. Et laudat antiqui Grammatici carmen Calamæus:

Turribus à binis, inde vocor Bituris.

Hæc talia patior aliis persuasa magis, quam mihi. Septemdecim hic sunt *Ecclesia* quas *Collegiatas* vulgo vocant: Septemdecim *Parochia*. Hæc urbs *Archiepiscopali* fulget *Sede*: sua floret *Academia*, cui nulla per totam Galliam par; doctissimorum virorum genitrix & emporium. Viget in ea maximè *Iurisprudentia*, quam ibi

professi sunt Professores excellentissimi. Est autè *Avarici* summum totius Ducatus tribunal, cui præsidet Monarcha Biturigum, qui vulgò *le Bailly de Berry*. Ad hunc devolvuntur omnes appellationes cum à Prætoribus urbano, tum ab omnibus finitumorum aliorumque Territorii Bituricensis locorum Magistratibus. Habet autè Præfectus Bituricensis sub se Metropolim ipsam *Avaricum* & v. *Dicæceses, Yssoudun, Dun le Roy, Vierzon, Mehun, Concreffault*. Metropoli ad censentur, Comitatus, *Sancerre & S. Aignan*, Baronia *Montfaucon*: Castellania ferè xl. *Sancerram* quidam arbitrantur dictam ab *Cerere*, quæ ibi culta perhibetur: tanquã *Sacrum* vel *Sacellũ Cereris*. Doctiores latinè scribentes hujusmodi Etymologiã averfati *Xantodorum* vocant. Comitatus gaudet titulo, qui anno 1105 xv permutatus cum *Bellovacensi*. Arctissimã sustinuit *Sancerra* obsidionè anno 1111: famè passa tam sævam, ut post devoratos avidè canes, feles, equos, glires, mures, talpas, post consumta cornua, corium, pergamenas & similia, ne excrementis quidem carnibusque humanis fuerit parcatum. Parent ipsi Castellania *Sancerges, Beaufeu, Chapelle d'Anquillon, le Chastel de Boncard, Lalonges, Tarenay, Verdigny, Menesme, Charrentomay, Brie* & alia. *S. Aignan* nomen habet ab *S. Arianiano* Episcopo. Baronia *Montfaucon* latinè sonans *Monte Falconis*, complectitur Dominia *Baugy & Gion*, item *la Fane, Lyvron, Cony, Villabon, Seury, Marcilly, Marney, Farges, Avor, Saligny, Percigny, Cru, Lassax, Boisbony, Nuissemont, Villiers, Compoij*. Castellania denique nominantur

Tim. no.

minai
Palain
chevill
cy, Be
Marm
tan,
Crapai
Vauvri
que ej
Regia
Chaste
nexa e
nescall
numeri
Sepulch
Masseu
Moche
& Char
stellani
neuf, ad
celis su
ragosse,
& Foiic
Argeny,
nigatur,
Theone,

BITURICENSIS DVCATVS.

245

minantur *Ays d'Anguillon, Suryen Vaux, S. Soulange, S. Palais, la Salle du Roy, Bueil, Quantilly, Pomorigny, Francheville, la Chapelle, Nancy, Drye, Levreux, Beaulieu, Brency, Beugy, S. Fleurant, Neufvi sur Baranion, Moridonnier, Marmaignes, Maubranches, S. Vrsin, Tillay, Brilliers; Vatan, S. Satur, Lury, Estrethies, Maulpas, Ville-neufve, S. Crapaix, Afcilly, Iussy le Chauldrier, la Corrie, les Chazes, Vauvilles, les Cloyes, Bonges.* Hæc de Metropoli latissima que ejus Iurisdictione: reliquæ Diœceses sunt *Tissouldun Regia Civitas & Baillivatus, qui sub se habet Baronias Chasteauroux, Gracay, Ceracay, S. Severe, Lynieres, cui adnexa est Castellania Rixay. Argenton, in qua Ravennes Senescallatus & Serrignes Præfectura. Castellania vero numerantur Bourzac, Chasteau Meillant, Mareul, Nefsi S. Sepulchre, Rully, Puidy, Massy, Cahors, Perouse, Chastellet, Massèvre, Angurande, S. Chartier, le Palleteau, Bommieres, Moche, Fully, Voullon, la Ferré, Nohant, Ville Dieu, Chastro & Charroux. Dunum Regium, Dun le Roy, cui subsunt Castellania præter alias *Pra diè Callaut, Baronia: Chasteau-neuf, ad Carim, S. Julian. Vierzon, Civitas Regia & Diœcesis sub se habens Dominia Champre, Mosse d' Aisy, Sarageste, Brivay, Mery. Mehun jus dicit Castellanius Love & Foici. Concessault live Concoursault sub se habet Vailly, Argeny, Clemon, Beaujeu.* Fluminibus hæc regio partim rigatur, partim alluitur: *Ligeri, Souldra, Aurrona, Cherre, Theone, Indre, Creusa,* ac nonnullis aliis ignobilioribus*

rivulis. Montes hic nulli celebres. Silvis hinc inde conspergitur regio, quarum præcipuæ sunt *Silva Roberti, & Lacenna Silva.* Ad Opera publica & privata venio. Avvarici præter triginta quatuor Ecclesias de quibus supra dixi, sunt Cœnobita quatuor *Ordinum Mendicantium: duæ Virorum Abbatia, una S. Sulpicii potens & dives extramuranea: altera intra urbem D. Ambrosii valde etiam dotata: tres Mulierum.* Extructum ibi non ita pridem fuit à pio Magistratu *Prochodochium,* pauperibus aliisque adfectis alendis consecratum. Inter splendida *Aedificia,* quorum magnus semper hic fuit numerus, primum agmen ducit *Domus Jacobi Cordis,* qui vixit tempore Caroli VII, superba & sumptuosa. Sunt & *Aedes Almanorum,* qui quondam regiz gazæ præfuerunt, antequam Nundinæ quæ ibi maximo peregrinorum concursu celebrari solitæ, Lugdunum transferrentur. Infinita monstrantur hic cum intra tum extramuros veterum ædificiorum elaborati operis & materiæ præstantis rudera: multa & quotidie eruntur, præsertim ex fossa arenarum, uri vocant; ubi quondam *Amphitheatrum.* Archiepiscopus *Bituricensis, de Bourges,* hos habet suffraganeos Episcopos: *Claremontensem, Clermonti Rutenensem, Rodes Lemovicensem, Lynoges: Menasensem, Mende: Albigensem, Alby, Cadurcensem, Cahors: Castreussem, Castres: Tutelsensem, Tulle: S. Flori, S. Flour: Ancienfis, le Puy,* est exemptus.

Silva.

Opera public.

Flum. no.

Hh

PICTONIVM

PICTAVIENSIS COMITATUS.

242

Regio.

PICTONIUM vel *Pictavia*, quæ sequitur, vulgo *Poitou*, spectat versus Meridiem Engolismenses & Sanctones, ad Occidentem habet Oceanum: qua Septentrio est, Britannos respicit & Andegavenses; reliqua Turones, Bituricenses, & Lemovices claudunt. Regio est frugum, pecorisque, lanæ, lini que feracissima, vino frumentoque dives: avium ferarumque magnam habens copiam: quo fit ut venationes aucupiaque hic sint frequentia. Regni titulo decorata legitur hæc Provincia ab Gorbis; quos hinc, ut tota Aquitania, exegit Francorum Rex Clodovæus. Imperator Ludovicus Pius Aquitaniæ Regnum filio *Pipino* dedit; cuius filios *Pipinum* & *Carolum* quum *Carolus* Calvus, ipsorum Patruus, Aquitania dejectos monasteriis inclusisset, ipse Principatum invasit, donoque consanguineo suo *Arnulpho* dedit; sed, abrogato Regni titulo, Ducatus honore insignitum. *Arnulpho* successerunt ordine *Gulielmus Bonus*; *Ebbo* I, & II, *Gulielmus* II & III, *Guido*; *Gulielmus* IV, & V: hujus unica filia & hæres *Eleonora* clocata fuit *Ludovico* VII, Francorum Regi: à quo propter adulterii & prodicionis suspicionem repudiatam duxit *Henricus Normannia* Dux, qui defuncto *Stephano* Angliæ Regi successit. *Henricum* tam in Angliæ Regno, quam in dotalibus paternisque in Francia ditionibus sequuti sunt ipsius Filii *Richardus* & *Ioannes*. Quum autem *Arthurus* filius *Godefridi* (qui Regis *Ioannis* major natu fuerat) præferendum se *Ioanni* diceret, persuasus ab Francorum Rege *Philippo Augusto*, ut *Pictones* Patruo *Ioanni* eriperet, rem viribus adgressus, ab *Ioanne* qui ex improvise supervenerat, suis copiis, caprus est,

Roromagumque raptus temeritatis suæ pœnas dedit. Eam ob causam *Ioannes* Rex ab *Constantia* *Arthur* matre apud *Philippum* Regem paricidii accusatus, damnatus fuit: ejusque bona *Philippo*, tanquam feudorum domino, sunt adjudicata, cum alia, tum *Pictavia*: quæ mox Successor ipsius *Ludovicus* VIII *Alphonso* filio concessit: quo improli defuncto, in potestatem Regis *Philippi* III venit, penesque ipsius poster os mansit, donec, regnante *Philippo* Valensio, ab *Eduardo* III Anglorum Rege fuerit recuperata, retentaque plenius cum tota Aquitania per sancitam inter eundem & *Ioannem* Francorum Regem pacem. Factum mox ex Aquitaniæ Ducatu Principatum Rex *Eduardus* filio concessit: qui quum Aquitanis gravissimum imperasset tributum; magnam partem amisit, defectione ab iis facta ad *Carolum* V Francorum Regem: cuius Nepos *Carolus* VII Anglos tota Aquitania, anno 1562 exturbavit, filioque Regi *Ludovico* XI reliquit. Hic eam fratri largitus est *Carolo*: quo mortuo, rursus Rex *Ludovicus* recepit ad Regem *Carolus* VIII filium transmisit: à quo tempore Aquitania, cuius non ignobilis portio *Pictavium*, deinceps in potestate permansit Regum Franciæ. Veteres incolæ fuerunt *Pictones*, *Cæsari*, *Straboni*, & *Plinio*: *Pictones* *Ptolemæo* appellat *Aufonius*: Civitatem *Pictavorum* vel *Pictavonum* Notitia Provinciarum in Aquitania II, vel VII Viennensi, hodie *le Pays de Poitou*. *Pictonibus* populus *Agessinætes* jungam cum *Plinio*. Horum verisimile est memoriam adhuc superesse in *Pago* *Aigoumois*, haud procul Fano S. Maxentii, quod oppidum ad *Severum* fluvium.

PICTAVIENSIS COMITATVS.

dedit.
 i ma-
 mna-
 m do-
 a mox
 cessit:
 ppi III
 gnant-
 ge fue-
 uantia
 m Re-
 u Prin-
 Aquim
 par-
 Franco-
 tora A-
 ue Regi
 t Carolo:
 Regem
 e Aquin-
 ceptin
 incola
 Peñones
 iñoniam
 vorum vel
 itania II,
 Pitonibus
 am verit-
 Angoumois,
 ad Severũ
 fluvium.

PICTAVIENSIS COMITATUS.

244

fluvium. Toto errant cœlo, qui *Agimætes* cum *Agefinatibus* confundunt; quum inter utrosque minimum iter quinque dierum sit interjectum. De varii generis Principatibus, qui Pictonio concesseri soliti, quæ habeo adscribam, si prius de Metropoli & regia ejus Civitate nonnihilo dixerò. Ea est *Pictavia*. Sic Latini nunc vocant,

Pictavia. quæ *Αἰγυσιόπη* Ptolemæo, *Augustorikum* Antonino. *Pictaviam Urbem* appellat Gregorius Turonensis. Urbis amœnissimo sita est loco, clivoso tamen; nisi quod una parte, quam *Trancham* patrio vocabulo dicunt, in planiciem abeat: omnium Galliarum urbium post Lutetiam amplissima. Eam Clanius maxima parte ambit. Academia hic studio juris civilis celebris, cui alter post Parisiensem locus solet tribui. Instituit Carolus VII Francorum Rex, anno 1700. De qua Scaliger in urbibus;

*Si studium est anima: veniunt à corpore vires,
Gallique à meritis possit utrumque sibi.
Hæc studium, alia belli exercentur amore;
Pictavium est animus, cætera corpus erunt.*

Antiquitatem ejus testantur Theatrum, Palatium Galieni, & Fornices aquæductuum qui etiam hodie *les ducts* vocantur; Romanorum in hoc loco imperii certissima monumenta. Sunt qui Agathyrsis atque Gelonis, filiorum Herculis successoribus (qui Picti à Poëtis vocantur) ejus foundationem attribuunt. Hi etenim ob concitatas seditiones domesticas patria pulsæ, in Angliam devenerunt, inde numero & multitudine aucti, novis querendis sedibus, in Galliam trajecere, ubi à suo nomine Pictones populos, hanc quoque Civitatem

condidisse feruntur. Aliter alii scribunt, cum ex Pomponio Mela, & Plinio constet, ante etiam multo, quam hic ex Anglia venerint, Pictonum extitisse memoriam. Claram reddit hanc Urbem Episcopalis sedes, cui maxima laude præfuit D. Hilarius, doctrina ac pietate singulari Antistes, qui Arrianæ factioni invidium se antagonistam opposuit, ac præclaros illos & nunquam intermorituros de S. Trinitate libros XII, magno cum ingenio, tum eloquentia conscripsit.

Curia Pictaviensis regitur manu Præsidis & duorum Vicariorum, quorum unus civiles, alter criminales cognoscit causas. Ad hanc multorum hujus Provinciæ oppidorum tribunalia pertinent: ut præter Pictaviam ipsam, de qua dixi, sunt *Nisy* cum arce: hic amplissimi Pictonum mercatus ter anno: *Fontenay le Comte*, arce item præditum: mœnia hujus oppidi præterfluit rivulus *Vendæus* (*Vendé*) qui subinde adeo excrevit ut totum Fontenæi territorium vicina loca inundet: *Lusignan*, ubi castrum antiquum, quod vulgo *Melusine*, &c. *Montmorillon*, *Chastelberaud*, *la Bassé Marché*, *Dorat*, *S. Maxent*, & alia fortean: quibus additum *Sivray* erectum in Senescallatus dignitatem, arce potens. Est autem, ut eam nunc partem adgrediar, sub Pictonio Principatus titulo ornata (præter *Talmonstem*, *Talmont*: sic dictum quasi *Talon du Monde*, *Calcaenus mundi*, ut quidam volunt) *Rupes super Ioannam*, *Roche sur-Ion*, *Farsiliz* Regalis *Borboniæ*. Noverunt avi nostri *Ludovicum Borbonium*, Ioannis Vendomiæ Comitis filium *Carolus*. Ducatus dignitate claret *Castellum Herald*, *Chastelberault*, ad *Vingennam*, Vicecomitatus

mita
Roche
ta sur
nium
salmo
& as
te ind
ney, S.
Charr
bles d
salinis
laire, d
Sault, l
gnais
sur ex
gustoc
na scri
esse tra
ctiers.
Comm
Leovio
rum co
Clanuis
magna
præter
Doveo a
sedita,
& exca
tione ca
tri pleni

mitatus sunt *Tovars* ad Tovium fluvium, *Brosse*, *Bridieres*,
Roche-Chovars. Baronatus Dominiique honore insigni-
 ta sunt oppida non pauca, quæ turbato, ut in oculis ve-
 niunt & mentem, ordine ponam: *Mainlers*, ubi piscatio
 salmonum, alosarum, quæ clupeæ aliis, balænarum
 & asellorum præcipuè, qui arefacti ventoque & frigo-
 re indurati in varias regiones solenti exportari: *Parte-
 nay*, *S. Maxens*, *Melle*, *Chizay*, *Chauvigny*, *Lussac*, *Bressuyre*,
Charrou, *Chasteneraye*, *S. Mesnin*, *S. Gillis*, *Chasteaumur*, *les Sa-
 blés à Aulonne*, *S. Hermine*, *Montaigu*, oppidum cum arce,
 salinis nobile: *Mirebeau*, *la Motte*, *S. Beray*, *Vouvan*, *S. Hi-
 laire*, *Mortemer*, *Luzac*, *S. Savin*, *l'Isle Jourdain*, *S. Benoist du
 Sault*, *Bourg-neuff*, *Merol*, *Mervans*, *Brige*, *Vouvey*, *Villefai-
 gnaix*, & alia. Fuisse & in Pictonibus Limonum colligi-
 tur ex Antonini itinere quod Burdigala ducitur Au-
 gustodunum: *Limonum* Ptolemæo, in Tabula Itinera-
 ria scribitur *Lomounum*. Illud magni viri putant idem
 esse transnominacione quadam, cum *Augustoriso*, *Poi-
 ctiers*. Nihil audemus hic affirmare. *Limoni* mentio in
Leuovicum contra fidem & auctoritatem manuscripto-
 rum codicum præferunt. Fuvii quibus irrigatur sunt
Clanuis, *Vigenna*, nunc *Vienna*, *Vendacis*, & alii, qui piscium
 magnam subministrant copiam. Silentio non est hic
 prætereundum Amphitheatrum apud Pictones *Pago
 Doyos* adjacens; manu quidem & arte humana factum,
 sedita, ut videri possit à natura: totum enim excisum,
 & excavatum est in monte. sine externa ulla materia-
 tione calcis, lapidis, ligni. Montis ipsius & Amphithe-
 tri plenissima est delineatio, ex fide *Levini Kerfmake-*

ri, Consulis quondam *Zirikzai*, Zelandiæque primis
 hujus belli motibus Gubernatoris, apud *Justum Li-
 psium* libello de Amphitheatris, quæ extra Romam
 cap. vi: qui *Pagum Doyeum* addit aliquid amplius olim
 fuisse, cum ex eo non pagani operis argumento, tum ex
 viæ antiquæ publicæque reliquiis, quæ ex pago eodem
 pertinuit ad *Pontem Cesarianum*, vulgo *Pont du Sey*, cujus
 viæ pars adhuc variis locis conspicitur, pars autem ma-
 xima corrupta est, lapidibus in ædificia variè absumtis
 aut avectis. Medio circiter ab urbe *Pictavia* milliari,
 itinere quod *Avaricum* *Biturigum* ducit, in via regia in-
 gens spectatur saxum, forma quadratum, quinque lapi-
 dibus fulcitum, unde vulgo *la Pierre Levée*. De eo disti-
 chon hoc exstat:

*Hic Lapis ingentem superas gravitate Colossum
 Ponderis, & grandis sidera mole petit.*

Status Ecclesiasticus habet Episcopatus tres, qui sub-
 sunt *Tolosano* Archiepiscopo: *Pictaviensem Poictiers*, in
 quo sunt Abbatix 17: *Lucionensem*, *Lucon*, sive *Luffon*, in
 quo sunt Abbatix decem: *Mallacensem* sive *Maliacensem*,
Maillezay, in quo sunt Abbatix 4. Ad mores venio. A-
 gricolæ non nihil habent peculiaris linguæ: quibus qui
 parum fident, sapere perhibent. Hominum genus, quod
 feras prohibitum, lites versatur: contentiosum, & in
 simpulo fluctus excitare gnarum. Urbani dissimilis pla-
 nè genii & ingenii, faciles, benefici, liberales, candidi,
 fucos & imposturas detestantes, eruditionis & erudi-
 torum, qui hic non pauci, amantes. Nobilitas provida,
 strenua, audentior.

Flupina.

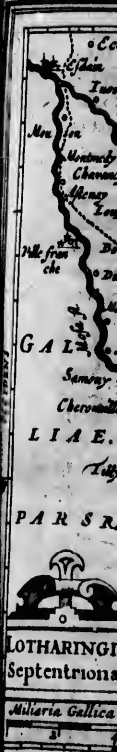
Cytra per
 hica.

Morri.

Regio

PICTAVIÆ succedit in mea methodo *Lotaringia Ducatus*. *Lotaringia*, ut quidem Latine scribentes vocant, dicta ab *Lotario*, Ludovici Imperatoris, Francorumque Regis vel filio, vel nepote. Parum refert. Ludovico sanè Pio quatuor fuerunt filii: qui moto paricidiali in Parentem bello, coque apud Sueffones in Monasterium detruso, omnes ejus principatus inter se diviserunt: constitutaque Terratchia, proceribus Imperii intervenientibus, res eo deducta est, ut *Lotarius* primogenitus Imperii titulo, cum Italia, Narbonensi Gallia, usque ditionibus, quæ mox *Lotaringia* appellatione innotuerunt, frueretur: Ludovicus Germaniam; Carolus Franciam ab Mosa ad Oceanum: Pipinus denique, vel ex eo filius cognominis, Aquitaniam possideret. *Lotario* filius fuit, præter Ludovicum in Imperio successorem, *Lotarius* *Lotaringia* Rex. Quæ igitur initio *Lotar-rijck*, vel *Lot-reych* Germanis, id est *Lotarii Regnum*, latina, eaque depravariore terminatione postea *Lotaringia* cœpit audire: *Loraino* incolis, reliquisque Francis, quasi *Lot-regne*, concisus literis. Memoriam produunt rerum Francicarum Scriptores, *Lotaringia* quondam ampliores fuisse limites, *Austrasiam*que olim nuncupatam vel *Austriam*, *Ost-reych*, (quum ex adverso esset *VVestrasia*, vel *VVestria*, *VVest-reych*: corruptè etiam *Neustria*, occidentale Regnum) divisam in superiorem & inferiorem: contentamque inter Rhenum, Scaldim, Mosamque flumina; inferiorem hodie varia nomina obrinere, diversisque subesse Principibus: superiorem quæ & *Mosellanica* & *Tullingia* cognominabatur, exceptis aliquor ejus portionibus, sub unitis nunc esse imperio, & quotam totius partem antiquo nomine florere: adeo

ut *Lotaringia* hodie conjaceant ad Orientem quidem *Alsacia*, & quæ specialiore notione *Westrasia*: ab Meridie verò *Burgundia*: qua Occidens est *Campaniam* habeat, qua Septentrio, *Arduenna Silva* terminetur: (occurrentibus mox *Leuceburgiis*, *Trevirensibus*, aliisque populis ibi conregionalibus) quæ olim *Lotaringia* partes fuerunt nobilissimæ. *Lotaringia* hæc nostra licet altissimis innexa montibus silvisque densissimis, æternæ tamen opis non indignet, per se ferax frumenti & vini. Meralla generat varii generis, argentum, æs, ferrum, stannum, plumbum: nec gemmæ desunt, quarum ad *Vogesi* radices luerosa est piscatio. Repertuntur & lapides, quos ab cœruleo colore *Lazulos* nominant incolæ, magnum inde lucrum facientes. Est & materia, qua specula & vitrinæ fabricantur: qualis in reliquis Europæ Provinciis non invenitur. Nascentur insuper hic miræ magnitudinis *chalconia*, ita ut ex frustis permagni calices conficiantur. Animalia producit varia: imprimis equos generosissimos, Neapolitanis Turcisque subinde non impares. Decorata fuit olim *Lotaringia* Regni titulo, uti patet ex Francicorum Scriptorum monumentis. Reges pauci admodum, & vix duo tresve, memorantur. Starim enim *Carolus Calvus*, post patruelis *Lotarii* excessum, ipsius ditiones invasit, suisque adjecit Principatibus. Non multo post ad Ducatus dignitatem est redacta. Primi Duces sparsi per Historias & variorum Scripta. *Henrico* quarto imperante *Lotaringiam* tenuit *Gotefridus*, is qui postea, ducatu *Bullioneo* vendito, memorabili in terram sanctam cum *Balduino* & *Eustathio* fratribus expeditione victricia arma per *Asiam* Syriamque in urbem *Hierosolimam* intulit, ac Rex *Hierosolymæ*

LOTARINGIA SEPTENTR.

em Al. Sina.
Meri-
paniam
rmine-
ensibus;
Lotarin-
Sili ferri
Lia.
ostri-
amenti &
am, es,
desunt,
Reperit-
ulos no-
tes. Est
: qualis
ur. Na-
cedoniz,
ur. Ani-
ossissimos,
ares. De-
tipater ex-
ges pauci
Statum e-
cessum,
ciparibus.
st redacta.
m Scrip-
enit Goto-
tito, memo-
Eustathio
siam Syri-
Rex Hiero-
solyma

GALE
LIAE
PARS
LOTHARINGIA
Septentrional
Mithria Gallica

SEPTENTR.

LOTARINGIA SEPTENTR.

248

solymaz creatus fuit. Huic successit *Balduinus, Balduino Eustathius*. Postea tradidit Henricus quintus Cæsar ducatum *Gulielmo Comiti Lovaniensi*; à quo Lotaringici procreati principes *Theodoricus, Theobaldus, Fridericus, & reliqui*, usque ad Carolum ultimum, à quo devolutus est Ducatus ad *Fridericum Comitem Vadimontium*, authorem stirpis Ducum, qui nunc Lotaringiam tenent. Eam Mercator duabus tabulis luculenter exhibet, quarum altera partem septentrionalem, altera meridionalem depingit. Habitarunt olim Lotaringiam, quæ nobis præ manibus, *Mediomatricos & Lenci*. *Mediomatricos* Cæsari lib. IV, Tacito, Plinio, Straboni & Ptolemæo: *Mediomatrici* etiam Cæsari lib. VII. quorum Metropolis *Divodurum*, hodie *Metz* appellatur: *Civitas Mediomatricum*, hoc est *Metis*, Notitiæ Provinciarum sub Belgica I: *l'Evêché de Metz, le Pays de Mezin, Lenci* Cæs. lib. I, Lucano lib. I, & Plinio *Liberos* cognominari: *Lenci* etiam Ptolemæo, qui Metropolim ipsorum facit *Tullum*. Sic in notitiâ Provinciarum sub Belgica I, *Civitas Leucorum*, hoc est *Tullum, l'Evêché de Toul*: *Tullum* item *Leucor*. novit Antonini Itinerarium. Sunt etiam qui *Tulingos* Cæsaris ad Lotaringiam referunt. Metropolis *Lotaringia* est *Nancejum*, vulgo *Nancy*: oppidum non amplum, sed situ pulcro commodoque, loco plano, forma qua drata, magnifico Lotaringicorum Ducum palatio nobile. *Nancej* mænia lambit *Murtis*, qui tribus inde milliariibus paullo supra arcem Candeï Mosellam intrat. Purant Petrus Divæus aliique *Nancejum* hodie esse, quod *Nasum* Ptolemæo, *Nasium* Antonino in Itinere, quod *Durocortoro* ducit *Divodurum*. Sed si quis penitius itineris istius rationem consideret: facile depræhender Antonini *Nasium* incidere non posse in locum

illum, ubi hodie *Nancejum*: adeo ut *Nasium* illud sit, non quod nunc *Nancejum* dicimus, sed pagus XI inde milliariibus distans non procul ab Mosa in Barroducana provincia, qui vulgo *Nas* dictus, unde *Nasensis*, in lapide ibi effosso. Certe *Nasium* illud amplissimam aliquando urbem fuisse, satis patet ex ruderibus: quod etiam testatur apud Ortelium *Clemens Trezus Mosellanus*. *Nancejum* dignitate sequitur *Fannus S. Nicolai*, vulgo *S. Nicolas*, duobus inde distans versus Orientem, milliariibus ad *Murtam* fluvium, loco plano & fertili. Hic locus advenarum frequentia in eam excrevit amplitudinem, ut jam non pagum, sed urbem, ac quidem totius Lotaringiæ cultissimam, quis posset dicere, si muro clauderetur: ea est ædificiorum venustate, apra viarum dispositione, incolarum multitudine, ut nihil requiri queat: sed ob mercaturam præcipue, & omnis generis opificia commendatur: mercatores habens perquam opulentos, vicinis suis ditiores. Alia minorum gentium oppida, ne lectori tædium pariam, prætereo. Vno distat milliari *Nancejo Fruart*: tribus *Ormes*: paullo amplius *Bayon & Luneville*: quatuor *le Pont à Mouson & Gerbeviller*: quinque *Charmes*: sex *Chastenoy, Morhanges & Vaucoleur*: paullo plus *Maxen sous Bresse*: septem *Dompair, Deneuvre, Hodon Chasteau*: octo *Ramberville, Raon, Bellemont, Neuff-Chasteau, Muglat, Marchain-Ville*: novem *Espinal, Bruyeres, Darney*: decem *Ormont, VValdersing, Beaurams*: tredecim *Vaigny*: quatuordecim *l'Estraye*. Comitatus ritulo & dignitate claræ, quæ vernaculè *Vaudemont*, quinque *Nancejo* milliariibus. *Chaligny* ad dextram Mosellæ, leuca semi *Nancejo*. *Amance* septem milliariibus ab *Mediomatricum* urbe versus Meridiem: *Almentia* latine scribentibus: scribunt olim & antiqua Lotaringiæ cancellaria,

Viter.

LOTARINGIA SEPTENTR.

249

cellaria, testantibus Archivis ab Rosero prolatis. *Richecourt* haud procul lacu, qui vulgo *la Garde lac*, unde amnis profluit, qui inter Fanum S. Nicolai & oppidum *Roseres* Murtæ miscetur. *Remiremont* ad sinistram Mosellæ, insulam ibi facientis, in Lotaringiæ meridionalissimis: *Rumarcum Castellum* habet hic Aïmoinus Monachus: *Adromarui* corruptè legitur apud Reginonem, pro *Ad Romarici*, divisim: *Rimelsberg* Germanicè nominatur Spigelio ad Bartholium Austriad. Spectantur haud procul inde Valles, quæ vulgo *l'Estraye & Vagny*. *La Mothe* ad amnè situm est, qui mox in Mosam se exonerat. Visitur ibi territorium, cui nomen *le Sanctoy*. Sunt & Comitatus quidem Imperii Salmensis, *Kirchinganus* & *Blanchbergius*. *Blanchenberg*, Gallis *Blanc-mont*, oppidum est non magnum, sed pulcrum & amœnum. Spectatur ibi castrum vetus, spaciosum & magnificentum, cui Palatium Novum Ducis, venusta structura insignis, est conjunctum. Incolæ agriculturæ dant operam. Nomeni Baronatus est ad dextram Sellæ fluvii, tribus miliaribus ab urbe Mediomatricum, Meridiem versus. Dominia sunt *Marfat* ad Sellæ sinistram, haud procul lacu Lindero, in quo Insula cum oppido *Techensul*. *Remereville* tribus Nancejo miliaribus. *S. Bellemont*, totidem *Mortâ*. *Rambert-Ville* ad dextram Mortanzæ, haud procul fonte, ubi Silva Mortanensis. *Roseres* ad Murtam, prope Fanum D. Nicolai, duobus Nancejo miliaribus. *Homburg* grandiore leuca ab oppido *Sarbruk*, ad amnem, qui mox Saravo concurrat. *Mariemont* ab monte, cui oppidum impostum; uno ab Lindero lacu miliarium, Meridiem versus. *Saïnacourt* medio fere itinere inter *Vaudimontem* & *Mottam*, in agro, qui vulgo *Sanctoy*. Mediomatricum urbem, quæ cum Tullo aliisque imperialis olim erat, in suam potestatem rede-

git Galliarum Monarcha, Henricus II. Ea nunc dicitur vulgo *Metz*, & posterioris ævi Scriptoribus *Metz*. Gregorio autem Turonensi & aliis *Vrbs Metensis*: *Divodorum Mediomatricum* antiquis fuit appellatum. Itineraria Tabula: *Divo Durimedio*. *Matricorum*: lege, *Divoduro Mediomatricorum*. simpliciter *Divodurum* Ptol. & *Divodorum* Tacito lib. IV & Antonino. Variorum nugæ de recentis nominis ratione non lubet adscribere. Sedes olim fuit Regni Lotaringiæ. De ea eleganter Petrus Divæus in Itinerario. *Metensis Vrbs* in amplissima est planicie, quam Mosella in varios divisus alveos irrigat, & pars quidem ejus muros ad levam lambit, pars & eodem subit, ut Civium usibus inferviat, atque sic divisim fluit ad inferiorem usque eorum ambitum, ubi recepto Sella, altero Flumine, qui dextram urbis partem adluit, in unum denuo alveum colligitur. Sed situ inprimis ipsius urbis delectabamur; quoniam enim Agrum latè circumjacentem planum habeat, ejus tamen area paullum prominat, ut in eo veterum rationem in condendis urbibus agnoscat. Ad summum siquidem templum multo gradibus ascenditur, juxta quod Forum rerum venalium altiorei totius area partem occupat, & ab eo undique vertitur muros paullatim descenditur, prærupto tantum in una parte clivo, ubi Vias duas lapidibus stratas, sic dispositas videas, ut altera per alterius domorum culmina excurrat. Cives Mediomatritices nominantur in Inscriptione, quæ extat Mogontiæ ad S. Albanum. Quæ *Toul* vernaculè, *Tullum* olim: *Tullon* Leucorum oppidum Ptol. *Tullum* Antonino: *Tullium* Itinerariæ Tabulæ. Quæ denique *Verdun*, latjnis vocatur hodie *Viridunum* & *Verdunum*: *Verodunum* Antonino dicitur. *Civitas Verdunensium* in Notitia Provinciarum: *l'Evêché de Verdun*. Leguntur autem tres urbes, quas commemoravi, Comitatus etiam titulo & dignitate insignes.

Medi-
matriticæ.

Lotaringiæ Ducatus pars Meridionalis.

NUNC ordo & methodus nostra postulat, ut Lotaringiæ suos amnes clariores demus, paucula de lacubus præmittentes. Stagna habet piscosa & lacus. Inter quos memoratur ille, cujus ambitus est quatuordecim milliarium, in quo carpiones insolitæ magnitudinis, trium videlicet pedum: saporis vero a dec grati, ut aliarum regionum carpiones suavitate multò superent. Ex huius lacus piscatione tertio quoque anno Dux Lotaringiæ sedecim percipit Francorum millia. Fluminibus irrigatur celeberrimis *Mosa, Mosella, Saravo, Voloia, Mortana, Murta, Sella, Hidia, &* aliis. De *Mosa* ad Inferiorem Germaniam. Reliqui ad hunc Ducatum propriè pertinent: *Mosella* quidem & *Saravus* potiore parte; cæteri ferè integri. Oritur *Mosella* in monte Vogeso, haud procul Araris fontibus, paullo supra vicum, qui vulgo *Buffan*: lapsusque ab Vulturno ad Caurum, perlustratis oppidis, quæ vernaculè *l'Esiraie, Remiremont, Espinal, Charmes, Baton,* flexoque ab Oriente in Occidentem cursu, rectà petit *Tullum*, urbem Episcopalem, unde in Orientem resurgens, *Fruardum* usque versus Aquilonem tendit: visisque populis, ad *Confluentiam*, cui ab re nomen, Rheno confluit. Germanis *Mosel*: Gallis *Moselle*. *Obringos* putatur ab Rhenano, & aliis Ptolemæo dici lib. 11 cap. 1x. Ioannes tamen Heroldus *Obringon* apud Ptolemæum non fluvium esse notat, sed designari tractum eum ad Rhenum, qui nunc temporis *Ober Rhingam* appellatur: Clemens etiam Treclæus *Mosellanus* testatur ut scribit Abrahamus Ortelius, quendam ad *Mosel-*

lam tractum *Obrinci* nomen hætenus retinere. *Mosellam* singulari doctoque Carmine celebrat Aufonius Eidyll. 111 ab aquæ limpitudine, navigandique facilitate: villis atrisque, quibus utraque ripa decoratur: piscibus *Capitone, Salari, Redone, Umbra, Barbo, Salmone, Mustella, Perca, Tinca, Alburno, Alausa, Gobio & Siluro*, quibus abundat; fluminibus denique in ipsum decurrentibus *Pronaa, Nemesa, Sura, Gelbi, Erubro, Lesura, Drabona, Salmana, Saravo, Alifontia, Mosellam & Ararim*, facta inter utrumque fossa, connectere, Imperatore Domitio Nerone, adgressus est L. Vetus; ut copiz ex Italia per mare, dein Rhodano & Arate subvectæ per eam fossam, mox fluvio *Mosella* in Rhenum, exin in Oceanum decurreret: sublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter se Occidentis Septentrionisque littora fierent, uti scribit Cornelius Tacitus lib. xlii. De hoc Aufonius:

*Te fontes vivique lacus, te cerula noscent
Flumina: te veteres pagorum gloria, luci:
Te Druna, te sparsis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent Fluvii, duplicemque per urbem
Qui meat, & dextra Rhodanus dat nomina ripa:
Te stagni ego caruleis, magnamque sonoris
Annibus, aequorea te commendabo Garumne.*

Saravus, haud procul Salmenfibus ortus, fluviorum omnium qui in *Mosellam* exeunt est maximus: navigiorum patiens, & aliorum annium, quos in se recipit: clarus lustratis urbibus oppidisque, quæ vulgo *Sar-Burg*,

GALLI

AE

PARS

Bastigny

LOTARINGIA MERIDIONALIS.

LOTHARINGIA
Meridionalis

GALLIA

A E

PARS

Bastigny

Italia Gallica
1 2 3

BURGUNDIA PARS

TIARIE PARS

MERIDIES

Mo-
tonius
facili-
tatur:
, Sal-
& Si-
am de-
Lefura,
& Ara-
perato-
ppiz ex
Stz per
n in O-
ficul-
onisque
b. XIII.

uivorum
s: navi-
in se reci-
uaz vulgo
Sar-Burg

LOTARINGIA MERIDIONAL.

Sar-Burg, Fenestrango, Sar-VVarden, Sar-Alben, Guemund, Sar-Pruck, VValdersing, & alii: tandem ad moenia Auguste Treverorum Mosellam convenit, non longe à Konsharbruk. Meminit ejus Ausonius in Mosella. Nomen hodie retinet. Sar enim accolis audit. Sarra etiam veteribus dictus, docente Inscriptione quæ Treveros translata ex oppido ad eum fluvium sito, quod hoc tempore vocatur Sar-Pruck, hoc est Sarra Pons.

CÆS. RO. EXER. IMP. P.P.
S.C. AU. TREVE. INGR.
ESSUM. H. CASTRA. SARRÆ
FLU. PRO. MIL. CUSTODIA
BIENN. POTIVS. EST

Voloja fluvius est margariferus, qui ad vicum Charmenti Mosellam ingreditur. Mortana ad pagum cognominem Murte miscetur. Murta vel Meurta, multis in se receptis amnibus, Mosellam loco plano inter prætā paullatim accedit; & longo tractu, æquali quasi cursu, comitatur, relicta inter utrumque ad alveum exigua admodum terra, donec tandem paullum supra Condeju arcem, quæ à dextris in rupe est pago sibi cognomini impendens, facto cū Mosellæ alveo angulo acutissimo, ejus & aquis miscetur. Jungit se eidem ad Mediomatricum urbem Sella, initium quasi capiense ex Lindero lacu, qui sale dives & piscatura. Duplex denique Nida (Orientalior enim Germanicus, Occidentalior Gallicus dicitur) facta ad pagum Northenium concursu, duobus infra Bessoni-Villam (Abbatæ nomen est) milliaribus in Saravum exoneratur. Est in valle Deodatensi fons, ad

complures morbos sanandos naturæ beneficio efficac. Sunt & Salinæ in quibus sal subtilissimum, gustu suavissimum, ac Scythica nive candidius generatur, & quibus quotannis Dux Lotaringiæ centum percipit millia Francorum. Altissimi hanc Provinciâ ambiunt montes, qui omnis generis metallorum abundantia Pyrenæos montes longè superant: in primis autem Argenti fodinæ, supra quam dici possit fecundæ sunt, ex qua quidem Argenti uberrate haud parvus Ducatus fructus accedit. Gignit & Vogesus Mons in valle Leberia Argentû purum, sed non ita multum. Silvas habet præterea Lotaringia frequentes easque densissimas, quarum aliquot nomina lingua vernacula adponemus, quæ sunt VVarden-vvalds, de Benois, le bois de Morraigne, Bofeyne, Bois de Morden, le Ban-bois, le Bois de la Voyge, de Heyde, & aliz. Inter opera publica, apud Pagum S. Nicolai duobus milliariibus Nancejo distantem, ad Murtam fluvium templum est non magnæ antiquitatis, sed vastæ molis, editæque structuræ, luminosum omnino. Columnæ, quæ totum fastigium sustinent tantæ sunt, cum gracilitate, tum altitudinis, ut tanto oneri ferendo vix pares judicentur. Turres habet duas, in quarum una Caroli Lotaringici Cardinalis, qui idem Metensis erat Episcopus, cuique hæc parebat Ecclesia sub Prioratus, ut loquuntur, titulo, in summo culmine Symbolum, obeliscus scilicet cum hedera circumplicata, & Inscriptione T E S T A N T E V I R E B O. Aquæ Pagum VVasserbillich ubi Sura fluvius Mosellæ confunditur, est alius Igel vulgo nuncupatus, ubi in loco eminenti spectatur nobilissimum illud veterandæ antiquitatis monumentum, quo nec cis Alpes insignius aliud existare existimatur, quodque ipse

Italis

Ital
basi
lxx
bus
men
ctus
gii,
gun
nuar
roli
101
tulit
hinc
porta
tarin
rent:
potio
super
lum E
ibidem
que D
Regis
chimis
plum e
de qui
vritatio
hoc it
omni e
lignean
dimus I
pedes x
Sunt &

LOTARINGIA MERIDIONAL.

253

Italipossit ostentari: moles est lapidea, ex quadrata basi pedum XXI sensim assurgens ad pedum circiter LXXV altitudinem, tota ab omni parte variis imaginibus semiplanis insculpta: in fastigio Aquilæ restat fragmentum, globo insidentis, cui expansæ alæ, & ante pedtus velum fuisse apparet. Est Nanceii *Ædes D. Georgii*, in qua monumentum viscebat *Caroli Audaci*, Burgundiz Ducis, ab Helvetiis & Lotaringis nonis Januarii anno MDCCCXXVII acie C. S. cuius reliquias, *Caroli V Imperatoris*, ipsius *Proteboris* jussu, anno MDLXI mense Octobri inde *Leuceburgum* solenniter transfultit *Boisotus*, Ordinis aurei velleis *Præco*, *Brugas* hinc mox, *Mariæ Hungariæ Reginz* mandatu, transportandas. Sunt in eadem *D. Georgii Æde* aliquot Lotaringicorum Ducum tumuli, qui Inscriptionibus carent: ut & in aliis templis. Posteriorum Ducum pars potior ad *D. Francisci Ædem* sita est. Spectat ibi est superbum *Renati*, qui victoria potitus est contra *Carolum Burgundiz Ducem*, monumentum. *Conditi* jacent ibidem *Dux Antonius*, ejusque filius *Franciscus*, *Caroli* que *Ducis uxor Claudia* *Valesia*, *Henrici II Galliarum Regis* filia. *Armamentarium* habet *Nancejum*, machinis bellis omnis generis instructissimum. Templum est in urbe *Metensi D. Stephano* sacrum & alia, de quibus *Divæus*. *Templum D. Stephani* nomen tenet, qui civitatis est *Patronus*, pulcherrimum vero opus, si quod aliud toto hoc itinere vidimus, & sua mole spectabile: quoque raro accidit, omni ex parte consummatum. Dicebatur in eo fuisse *Crucifixi* ligneam imaginem, totam lamina aurea superinductam. Vidimus *Labrum Porphyreticum* rubei coloris magna capacitatis, pedes X longitudinis excedens, in quo *lustrales aquas* adferant. Sunt & alia in hac eadem urbe sumptuosa templa, & multa

erant in ejus suburbis, inter qua *D. Arnulphi Basilica*, *Imp. Ludovici Pii Augusti*, *Caroli filii & filiarum* aliquot *Pipini Regis sepultura* celebris. *Omnia* hac absumsit belli rabies, ita ut suburbii ne vestigium quidem nunc superstitis, neque ultra muros quidquam præter *campestris* videas. *Haud procul Metis*, prope pagum *Jovy*, in *Mosella* antiqui aquæ ductus sunt vestigia. *Deiis* sic *Divæus* in *Itinerario*: *In hoc itinere Pagus est Jovy vulgo dictus inter montium radices & Mosellam*, ubi quantumque est inter montes utroque, qui ripas ambiunt, distantia, *Aqua ductum* antiquitus fuisse, indicant ejusdem, que adhuc exstant, reliquia. *Et cum adhuc restant multi*, suntque ex albo lapide, in laterum formam dissecto: *Et nonnulli quoque ejusdem operis in adversa ripa cernuntur. Incola adferebant in eodem loco fontem hodieque esse, quamvis hos arcus (solita inscuria) Ponti inservisse putantes, & ab hoc Pago in montis ipsius jugo minores alios Arcus fuisse dicebant, qui versus urbem Metensem, qua uno hinc distat miliari, excurrisse viderentur. Altitudo juxta ripam pedum est circiter lx: unde conjicere est, quanta totius operis moles fuerit, quantaque altitudo Arcuum, qui in ipso erant Fluminis alveo, quorum hodie nihil superest. Referebant iidem Incole, superiores Arcuum partem planam omnino esse cemento rubei coloris inductam, & in ejus medio Domunculam non ita multis ab hinc annis adhuc fuisse, ab utraque parte patentem, quam nos partem recti fuisse, que olim Imperialis erat, *Henricum II Galliarum Regem* in suam potestatem rede gisse, supra diximus. *Præfides* urbis *Senatus* missus ab *Rege Magistratus*. *Tribunal* autem *Mediomatricis* urbis tres habet *Episcopatus* sub *Metropoli Trevirensi*, *Metensem*, *Tullensem*, *Virendunensem*, sic ab locis nuncupatos, in quibus suæ singulis sedes.*

Regio.

Hæc pro methodi ratione de Lotaringia sunt fati; succedit Burgundiæ Ducatus sive inferior Burgundia. *Burgundia* nomen à *Burgundionibus*; qui Germaniæ populi, ex Vandalo-
rum ortu sanguine, dictique à *Burgu*, id est, prædiali-
orum castris, ab *Almannis* (in horum enim agris violen-
ter in Capellatio, ubi hodie Palatini Comitum Diti-
o, confederant) exturbati, sub Theodosio Arcadii filio,
juniore, expulsis latè Sequanis Eduisque, hanc veteris
Galliæ partem cum Nuithonibus (quorum Tacitus
meminit) occuparunt. Petrus Sancto-Julianus *Burgun-
diæ* Etymon ab loco quodam deducit, vulgo *Burg-ogne*
in agro Langrensi. Olim *Regnum*, circa annum *cixxxiv*,
bipartitum in *Ducatum & Comitatum* abiit : quorum il-
le, versus Occidentem, *Burgundia Inferior & Regia*; hic ad
Orientem, *Superior & Imperatoria*. De *Ducatu* hac de-
scriptione mihi agitur : de *Comitatu* descriptione pro-
xima dicitur. *Ducatum* cingunt, qua Oriens est, Rhoda-
no interficiente, *Sabaudia & Burgundiæ Comitatus*;
qua Meridies, *Lugdunensè Territorium*; ad Occasum
lætissimi *Neverniensium Borboniorumque* occurrunt
agri; ad septentrionem *Campania* se offert. Hujus a-
ger planus & soli fertilitate nulli cedens; hic enim cer-
tat cum *Cerete Bacchus*. *Richardus* Comes *Augusto du-
nensis* vir strenuus, & in re bellica exercitissimus, to-
tius *Burgundiæ* cis *Ararim* Dux institutus fuit à *Frân-
corum Rege Odone*; qui præfuit *Ducatu Burgundiæ*
annis *xxxii*. Hic *Burgundiam Rudolfo* filio reliquit, qui
in *Regem Francorum* fuit electus, ac successorem ha-
buit in *Ducatu, Hugonem Nigrum* fratrem. Huic *Odo* fra-

Burgun-
diæ Du-
catu.

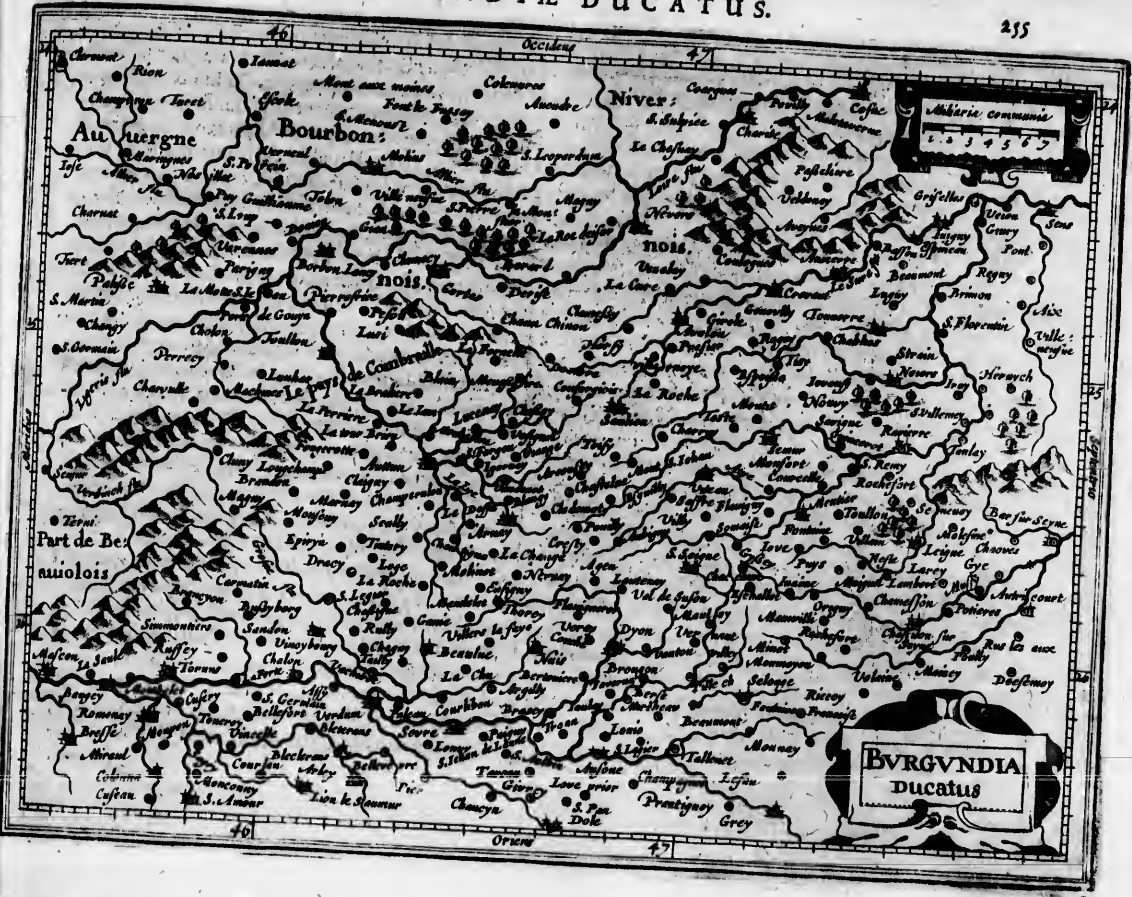
Situs.

Soli fer-
tilitas.
Imperium
majorum.

ter aut filius (utriusque enim sententiæ autores repe-
rio) successit. Quem sequutus *Henricus* frater. Quo si-
ne liberis defuncto : *Robertus Francorum Rex*, *Duca-
tum Burgundiæ* ex testamento, ut ajunt, *Henrici* ade-
ptus est. Huic successit filius *Robertus*, *Roberto Hugo* ex
Henrico filio nepos. Hunc sequutus est *Otho*, hunc *Hu-
go III. Hugonem III Odo* filius: Quem ordine sequuti
sunt *Odo III, Hugo IV, Robertus III, Hugo V, Eudo, Philippus*.
Quem sine liberis defunctum sequutus est *Ioannes Fran-
corum Rex*, cui successit filius *Philippus* cognomento
Audax à patre *Ducatu Burgundiæ* donatus. Patri *Phi-
lippo* successit *Ioannes* cognomento *Intrepidus*, atque
huic *Philippus Bonus* seu *Mitis* filius. Atque hic *Carolus*
ob plurima bella quæ gessit, *Bellatoris* cognome sortitus.
Post ejus obitum hanc omnem ditionem occupavit
Ludovicus XI. Metropolis Ducatus Divio, Divionum Gre-
gorio Turonensi, Gallis Dijon. Divionis conditor habe-
tur vulgo, nobis potius restaurator, pomætiique pro-
ductor, *Aurelianus Imperator*. Nomen ab *Divu*, quibus
plurimis ibi fuit cultus, impositum putatur. Hac urbe
nihil in *Burgundia* pulchrius. Sita est in planitie amœnis-
sima, duobus fluminibus *Suzione & Oskarâ (Suson & l'Ou-
che* vernacule) utrimque muros adluentibus : ille qui-
dem periculosisisimæ exundationibus urbem infesta-
re consuevit; hic pisculentus admodum alveo fluit quic-
tiore, rerum multarum usum subministrare solitus. Mu-
ri ad justam propugnandi magnitudinem in alium sunt
educti : turribus propugnaculisque nuper constructis
muniti. *Justitiæ* ibi est tribunal & parlamentis sedes: un-
de veluti ex sinu, patriæ jura petuntur. Qui in *Majorem*
hujus

BURGUNDIÆ DUCATUS.

repe-
 go si-
 Duca-
 iade-
 ugex
 ac Hæ-
 quiti-
 slipus.
 Fran-
 mento
 ri Phi-
 atque
 Carolus
 orticus.
 upavit
 m Gre-
 viti.
 t habe-
 ue pro-
 is, quis
 ac urbe
 mœnif-
 Et l'ou-
 lle qui-
 insti-
 uit quic-
 us. Mu-
 um sunt
 et des un-
 Majorem
 hujus

hujus oppidi legitur, non tam honorem quam onus suscipere, vel invitus & renitens, cogitur, jusquejurandum præstare in templo D. Virginis, præeunte verba Procuratore Regio, se Regi fidelem futurum; de senfurumque suæ Civitatis Jura, Libertates & Privilegia, adversus quoscumque, Regem etiam, quoties flagitat necessitas. In vicinis urbi montibus optima crescunt vina. Episcopales porro urbes sunt *Augustodunum* & *Caballinum*: sua utrumque suspiciendum antiquitate. Priori nomen *Augustoduni* natum ab Augusto (Octaviano, an quo alio, non valde laborandum: nam qui ab *Auge* Apollinis conjuge derivant, fabulas narrant) qui dirutum bello, quod Cæsar contra Gallias gessit, restauravit. Hodie *Austun* dicitur. Urbs quondam amplissima, sed multum de pristina gloria amisit. Visuntur hic etiamnum magnæ Theatri ruinae, itemque Aquæ ductuæ, Columnarum, Pyramidum: effodiuntur etiam cotidie numismata antiqua, aliaque antiquæ suppellectilis monumenta. Est & hodie templis publicisque structuris conspicua. Ad sita est radicibus montium, qui vulgo *les Monts de Cuis*, ad fluvium *Arrousum*. Hæc de *Augustoduno*: sequitur *Caballinum* vel *Caballionum Eduorum*: vulgo *Challon sur Saone*. Quis condiderit, non constat. Sita est hæc Urbs ad dextram Araris ripam: agri uberrimi, cœlique saluberrimi. Eximie felix, conveniendisque secundo Arari mercimoniis idonea; unde ab Cæsare commearui parando, exercituique qui sæpe in plures distractus erat partes, distribuendo delecta. Hæc *Guntcranni* aliquando regia fuit. Eam Lotarius Ludovici Pii Augusti F. postea incendio totam absumpsit, ut ne vestigium quidem civitatis apparetet. Sed ob

loci oportunitatem postea iterum caput extulit, estque hoc tempore mercimoniis opulenta. Hæc de metropoli, urbibusque Episcopalibus: sequuntur nonnulla Ducatus hujus minorum gentium oppida. Inter *Caballinum* & *Matisconem*, medio fere itinere oppidum est, quod vulgo *Tornu*, *Timurtium* Spartiano & Antonino. Solo situm est fertilissimo; ab Arari undique cinctum. Colles in agro suburbicario vini generosissimi feraces. Ab utraque etiam urbe *Matisconensi* & *Caballionensi* itineris spatium prope æquali distat *Cyssellum*, Regiæ ditioris oppidum, ut *Paradinus* censet, *Secusianorum*, *Secusium*que *Ammiano* dictum. Situm ad radices Juræ Montis, multis licet hodie ruinis deformatum, miram præ se ferens antiquitatem. Ab Oriente montes habet celsos, amnesque perennes, qui limpidas & potu sua ves edunt aquas, unde fons saluberrimus ex topho & vasta rupe in oppidum lógè porrigitur per ligneos tubos. Ab Occasu planities se in sinum laxissimum pandit. Tertia ferè leuca ab urbe *Caballionensi* versus Septentrionem est *Belna*, vulgo *Beaulne*, ad amnem, ad colis *Bour-soize* dictum. Sunt qui volunt *Bibractem* esse Cæsaris & Strabonis. *Alis* alia mens est. Situm est hoc oppidum loco uliginoso, & qui, ut scribit *Paradinus*, nullo pæne negotio, nulloque ab hostibus discrimine, posset lacum urbi ad primum lapidem offundere, quo hostes ab se submoveat. Urbs tota valido mœnium sepimento circumdata propugnacula habet, quibus omnium Tormentorum vim queat excipere. *Belnensis* ager pinguis est, & optime notæ. Vires habet toto Terrarum Orbe nominatissimas, & vino non vulgari nobilissimas. In eodem agro, visitur *Cisterrium* ab *Cisternis*, *Odonis Ducis* opus stupendum

pen
nobi
Cæ
tuti,
onè
go A
& B
Oppi
rimu
Aballo
Sidoni
Quo
Flavia
Burgun
studen
clavis
Noiers
Seligne
Tranade
solent
sem.
cujus d
gabilib
Numer
est Me
cant, C
omni e
busque
munitur
sunt De

pendum in vastissimo nemore constructum. Ejus Cœnobiarum agnoscunt supra mille octoginta virorum Cœnobia, ac totidem prope velatarum ejusdem instituti, quod hinc *Cisteriense* dicunt. *Semurium*, vernaculè *Semur*, sicut est in mediterraneo Territorio, quod vulgo *Auxois*, oppidum non inelegans. Inter Divionem & Belnam interere medio *Nuisbionum* est, vulgo *Nuys*. Oppidum hoc semper gladiorum officio fuit celeberrimum. Quod oppidum hodie *Avalon*, apud Antoninū *Aballon*, ubi *Legio XVI* dicitur. Quod *Sanlieu* vernaculè, *Sidolicum* est Antonino, *Legionem* illi *XVIII* tribuenti. Quod *Flavigni*, sesquileuca *Semurio* versus Orientem, *Flavia Eduorum* censetur olim dictum: Sunt & alia *Burgundiæ* oppida burgique, queis delineandis, brevitati studens, supersedeo: ut sunt *Aufone*, Arcem habens, clavis Ducatus orientalis, Arari mœnia lambente, *Noiers*, *Kovieres*, *Leigne*, *Mombard*, *Chastillon*, *S. Seigne*, *Seloigne*, *Crevant*, *Viteau*, *Verdun*, *Arnay*, *Seure*, *Tonnerre*, *Tramaderum* Antonino. *Burgundiæ* Ducatus concenseri solent alia tresurbes Episcopales *Nevers*, *Auxerre*, *Mascon*. Prima dignitate gaudet & honore Ducatus, cuius ditio (*Duché de Nivernois*) late patens tribus navigabilibus fluviis irrigatur, *Icauna*, *Elavere*, *Ligeri*. Numerantur ibi *XIII* oppida clausa, quorum *Niversium* est Metropolis, Jurisdictionem exercens in *xxx*, ut vocant, Castellanas; *Noviodunum* Cæsari: oppidum est omni ex parte mœnibus cinctum firmissimis, turribusque amplissimis, & fossis profundissimis probe munitum. Inter præcipua *Ducatus Nivernensis* oppida sunt *Dexisa*, *Decisa* Antonino & *Decetia*: *Clamecium*,

Douzyum, *Milinum*, *Angilbertsum*, *Corbignium*, *Fanum D. Leonardi*, *Luyzium*, *Premecium* & alia. *Auxerre* sequitur: *Anisiodorum* Antonino, *Legionem* hinclocanti *xxii*. *Antosiodorum* Ammiano, *l'Évesché d'Auxerre*. Territorium hujus urbis, vulgo *le Pays d'Auxerrois*, vino cognomine est nobilitatum. Urbs quæ hodie *Mascon*, Cæsari dicitur *Matiscona*: *Matisco*, Itinerariæ Tabulæ; *Matisconense* Castrum, Notitiæ Provinciarum Galliarum, & Antonino, qui *Legionem* ibi ponit *x*; *Mastico* in veteri quodam Diplomate, ut notat *Philippus Bugnonius*, qui hujus Urbis historiam concinnavit. *Machaon Villa* videtur dici Paulo Diacono in Longobardicis. *Matisana* est Gregorio Turonensi, & aliis; Caballino, si situm quis cultumque & artes respiciat, simillima. Porrecta jacet ad Ararim, qui ponte insigni stratus, recto longoque ad Orientem tractu, reliquis lateribus in arcus speciem se formatibus. In hac Burgundia ejusque confinibus hi Comitatus: *Dijon*, *Austun*, *Tonnerre*, *Chalon sur Saone*, *Mascon*, *S. Martin*, *Nevers*, *Langres*, *Auxerre*, *S. Iangou*, *Charolou*, *Chargni* forte *Chagni*; *Montier* forte *Montis*, *Auxone*, *Rogemont*, *Mussy*, *Brestemont*, *Seer*, *Mombys*, *Senegnon*, *Gilly*, *Valenion*, *Tirecourt*, *Chevigni*, *Aine-ville*, *Espirey* forte *Epiryen*, *Tarvant*, *Brasay* forte *Brasse*, *Rochefort*, *Aincourt* live *Agin-court*, *Viteau*. Quibus adduntur etiam *Arley*, *Ragny*, *Chaligny*, *Mommartin*, *Laugey*, *Beauchamp*, *Couches*. Episcopatus *Augustodemensis* live *Heduensis*, *Austun*, & *Matisconensis* *Mascon*, & *Cabilonensis* *Chalon*, & *Lingonensis* *Langres*, sicuti hic Ducatus *Stracionem*, *Oscarum*, *Ararim*, *Icaunam*, *Ligerim*, *Elavere* & alia.

BURGVNDIÆ COMITATVS.

258

Regio.

Situ.

Soli fertilitas.

Animalium relictas.

Imperium maiestatis.

SEQVITVR Burgundia Comitatus, siue Burgundia Superior, Francis Franche Comte, id est, Liber Comitatus. Provincia namque planè sub suo est Comitatus, ab omnibus, ut ajunt, tributis & exactionibus libera. Feudum est Imperii, sub protectione Bernensium Helvetiorum. Conregionales illi sunt ad Septentrionem Lotaringia Superiorq; Germania; ad Occidentem Burgundiæ Ducatus; qua Oriens est, occurrunt Helvetii; qua Meridies, Allobroges & Segusiani. Longitudo x c. Latitudo lx est milliarium. Regio admodum fertilis, rebus omnibus ad victum necessariis instructa; agerque sementi faciendæ, arboribus serendis, vineis vini laudatissimi sustollendis, pecori alendo, commodissimus. Summa est ubique tritici, siliginis, hordei, avenæ, fabarum, milii, aliorumque leguminum fertilitas. Arborum haud minor fecunditas. Ager passim, præsertim qua umbilicus est & Regionis mediterraneum, colles habet præstantissimorum, primæque nobilitatis vinorum feraces. Apud *Arbofianos* & *Vadanos* vasa vinaria sunt adeo magna, ut domos altitudine videantur æquare. Prope Regiam Veterum Burgundiæ Regum, quæ accolis hodie *Chambrette au Roy*, ex terra gypsum, materiam calci similem, effodiunt. Eritur ibidem & in *Dolano Agro* in Magnatum sepulchras Marmor candidi coloris, quod *Alabastrites* Græcis appellatur: & aliud nigerrimum, maculis purpureis variatum. Varii etiam generis videre est ibi animalia marinarumque jumentorum & pecudum copiam. *Granvelenses* equos gradarios, canesque ejusdem tractus ferocissimos probant omnes. De antiquis hujus Burgundiæ Comitibus, Stipitis etiam Imperatoris Franciæq; multi multa memoriæ produnt. Nuperi fuere, Comitibus &

Palatini Burgundici simul cum Ducatus titulos primus gestavit *Eudo*, cui successit *Philippus* ex *Philippo* filio nepos; quo sine liberis defuncto, Rex Francorum *Ioannes* Ducatû Burgundiæ filio *Philippo* qui *Audax* cognominatus fuit dedit; sed *Margareta* *Philippo*, nepoti ex sorore *Ioanna* succedens, Comitatum adeptæ est Burgundiæ. Huic successit *Ludovicus Malanus* filius, huic *Margareta Malana* filia, hanc *Philippus Burgundiæ Dux* cognomento *Audax* uxorem duxit. Huic ordine succellere *Ioannes* filius cognomento *Intrepidus*, *Philippus Bonus*; *Carolus Bellicosus*, *Maria* nupta *Maximiliano Austriaco*, *Philippus Austriacus*, *Carolus V Imperator*, &c. *Philippus Hispaniarum Rex*, *Philippus Hispaniarum Monarcha*. Comitatus iste in tres Dioceses & Præfecturas, quæ Baillivatus vulgo, Iuri facilius dicundo divisus est: *Superiorem*, *Inferiorem*, *Dolanam*. Primæ sedes est *Vesulii*, secundæ *Polichuni*, tertiæ *Dola*. *Dola* autem, arce potens, totius Comitatus est Metropolis, reliquarumque Urbium celeberrima: ad *Dubim* sita fluvium, qui in duo hic brachia scinditur. Putant quidam *Ptolemæo* esse *Διδασίον* lib. ii. cap. ix, Sequanorum Urbem. Nihil ibi earum rerum, quæ ad civitatis splendorem faciunt, desideratur. Forû hic elegantissimû & spatiosum; forma quadrata, longitudine tamen latitudinem nonnihil superante. In parte Occidentali Prætorium est, cum Carceribus. Primarium Templum, quod pulcherrimum & admirandi operis, Deiparæ *Virginis* est sacratum. Sunt & multæ aliz, inter quas *Vesentio* vulgo *Besancion* urbs Imperialis, olim dicta *Chrysoopolis*: sita est commodo fertilique territorio. *Dubis* fluvius magna ex parte ipsam intersecat, ejusque potiorem partem concludit, reliquam partem ad portam qua *Dolanam* itur, fluvius non alluit.

Nozerithum

BVRGVNDIE COMITATVS.

rimus
o filio
Joannes
mina-
forore
undie
argaret
lomen-
Joannes
olus Bel-
Philippus
Hispania-
mitatus
arus vul-
n, Inferio-
Polichani,
omitus
berrima:
ia scindi-
os lib. II.
m rerum,
tur. Forú
rata, lon-
rante. In
ribus. Pri-
admirandi
e multa a-
imperialis,
tilique ter-
iptam in-
e, reliquam
non alluit.
Nozerethum

Nozerethum, Nozeroy, quod olim à nucibus dictum Nucillum, sed Ludovicus Caballionensis ab expeditione Hierosolymitana reversus, muris cinxit, ac *Nazerethum* dici voluit. Hic Comes arcem habet, quæ quia plumbo intercta est, dicitur plumbea. *Saline*, amplissima Civitas, toto terrarum Orbe celebris, ab salis denominata Fontibus, Saleque inde igne densari solito; qui candore præstans in finitimas regiones exportatus maximum hujus Comitatus est vectigal. Reliquarum Civitatum descriptiones brevitate gratia omittimus. Lacus habet hæc *Burgundia* irgentes & mirabiles: inter eos non postremi loci, cui ab *Voraginibus* nomen: mirum Nature ludentis opus. Super enim aqua fit limus, qui adeo durefcit, ut continens videatur: super quo tamenequites curtusque securè non ambulant, sed soli pedites. Is cælo pluvioso & nebuloso non emergit, nisi serenitas sit futura. Tunc per foramina brevi tempore auctus totam Columbanam planiciem rigat. Inter *Nozerethum* porro & *Ripariam* alius est Lacus in *Bonvalli*, lupis, parcis & aliis piscibus abundans, qui septimo quoque anno in aliquot hebdomadas suffugiens & delitescens, iterum emergit. Quæ res in miraculum exit, sedemque vincit. Tractus hujus Comitatus Australior lacubus scæter: videre ibi est qui ver naclè *Malletoux* major minorque; *Narley*, profunditatis vix credenda: *Vernoy*, duo *Chamblici*, *Frogeay*, *Ronchault* & alii. Flumina scindunt eam beantque plurimum non pauca: *Dubis*, *Lougnonius*, *Danus*, *Lupus*. *Dubis* totus ad hunc Comitatum pertinet; $\Delta\psi\beta\zeta$ Ptolemæo, *Alduabis* Cæsari, si proba sit conjectura *Fulvii Ursini*: in aliis Codicibus *Alduadubis* & *Alduadalis* vitiosè legitur. Vulgo *Doux*. Oritur ex monte *Jura* paullo supra pagum amœnissimum, qui que instar oppidi, *Motam*. Du-

La us.

Elum na

bi porro cæpto ab Meridie in Septentrionem cufu; per Pontium Lacum lapsus, nonnullis anfractibus prætergressus Pontarum, Mortuum & Vastrum, Fanum petit *S. Hippolyti* unde in Occidentè flexus ad *Pagum Chastelot* versus Africum tendens, Vesuntionemque permeans, & facta ad *Dolam* insula post multas ambages receptoque flavios prope *Viridunum* Arari committitur. Totus etiam *Burgundia Superioris* est *Lougnonius*, vulgo *Lougnon*. Danum evomit ex sinuoso recessu mons arduus *Syrodo*, grandi & celeberrimo pago incumbens. Sunt & *Lupus* vel *Lupa*, vulgo *Loye*, *Araris* & alia. Quod ad Stratum hujus Liberi Comitatus Politicum, quoties Comitatus Provincialia sunt agenda, tres Status conveniunt, convocante eos nomine Comitatus Principe *Arausiorum*, *Nozerethi* & *Aræi Dynasta*. Sunt autem *Nobiles*, *Ecclesiastici*, *Urbes*. Superioris *Diocesis* *Comites* sunt; *Montbelliart*, *Roche* & *Varax*, *Monttrivel*, *Thalamey* & *Vaulyreman*, *Vergey*, *Rey*, *Listenois*. *Abbatibus*; *Croissant*, *Charité*, *Bitaine*, *Corneul*, *Tully*, *Clarfant*, *Luxeuil*, *Bellevalle*, *Grace-Dieu*, *Charleu*, *Trium Regum*. *Priores*: *Vauluse*, *Lantenans*, *Cusance*, *Martoret*, *Iuffey*, *Port sus Saosne*, *Montreuil ad Sagin*, *m. S. Marcelli*. *Canonici*: *Calemosier*, & alii aliis locis. *Urbes*; *Gray*, *Vesoul*, *Montboisfon*, *Iuffey*, *Palma*, *Port sus Saosne*, *Cromary*, *Mont-Iustin*, *Faulcoigny*. *Domini*: *Montmorot* & *S. Loup*, *S. Martin*, *Tauleu*, *Villeneuve*, *Rups*, *Montgevelle*, *Chastillon* & *Bellovoje*, *Comslandey*, *Monbailion*, *Vellefont*, *Dacey*, *Vergy* & *Chemyly*, & *Oizelet*: *Cicon*, *Trafves*, *Raincomieres*, *Costebrune*, *Sombornom*, *Valle-sault*, *Bermont*, & *Avilley*, *Magnay*, *Vereur*, *Tonraisé*, *Citey*, *Provanchieres*, *Grand-mont*, *Velle Chevrelous*, *Vossy*, *Dampierre*, *Frotey*, *Brental*, *Matey*, *Noironde*, *Tromarey*, *Mûlesay*, *Maiileroncourt*, *Meyn*, *Remmege*, *Vellerot le boz*, *Clerc*, *Betoncourt*, *Mortaillette*, & *Amondans* & c.

Ratio
comini.
frandi.

BURGUNDIÆ COMITATUS.

261

& de Fraigne, Chavirey, Montot, Mons, S. Legier, Cuvry, Monticreul, Sorans & Lambry: & alii permulti. Inferiores Comites sunt Ruffey, & S. Aubin: Baro, Chevreaulx: Abbates, S. Eugendi, Beaume, Balerne, Mont S. Marie, Mont-Bemiff, Beylen, Raufieres: Priores, Mainnaul, Vaulufe, Bonlieu, Mente, Lonfelaubier, Arbois, Mote, Syrodi, Vallis supra Polichinium; Mortau. Canonici, S. Mauritii, S. Anatolii, S. Michaelis, Salinis omnes: Arboisenses, Polichiniensis, Nozerisbenfes, & aliarum urbium locorumque alii. Vrbes: Salina, Arbois, Poligny, Pontarlien, Nozeret, Castrum Caroli, Monmoroti, Orgelot. Domini: Coulengnia & Andelest, Courlaou & le Pin, S. Amour, Argento, Laubespim, Poupert, S. Sorlin, Darnam & Tramelay, Borsia, Crestia, Fitigny, Chamberria, Montena, Velle, Rosait, Marigna, Beaufort, Nafey, P. Aigle, Courbofon, Vertamboz, Largilla, Moiron; F. Estolle, Chafnet, Arefche, Coges, Bar & Iouffeaul, Augca, Mayre, Charvin, Charlin, Chaumes, Breterieres, Fontenay, Cognca, Chaulx, Montuet, Vadans Villette, les Arbois, Aiglepierre, Chafnetvillain, S. Julian, Desruilles, Verges, Chay, Champagne, Beaulchemin, Villeneufve l'ez Orgelet, Chafnet, Præfectus Arcis de Ioulx, siue Iura Montis, Vincelle, Vismeanlx & alii multi. Dolanæ Diocesis: Dominus de Givrey: Longepierre & Rabon, Clervaux. Abbates, Billon, S. Vincentii, S. Pauli Bisantii, d' Avey. Priores: Loyal, Laval, Damparis, Ioube, Monterot, Mote supra altam Petram, Faye, Mostier in Secusia. Canonici: Dolani, Bisuntinenses, & alii aliis locis. Vrbes: Dola, Quinquejum, Orrians, Loyal, Rocheford, Vercelle. Domini: Vauldre, Reimes, Rye, Monfort, Mons-Richard, Fértans, Maillot, Ber-

mont, Cleron, Verchamps, Dossans, Port, Chasteau, Roillault, d' Abbaus & Marchault, Reculet, Chantrans, Mont-gros-pain, Musigne, Chafsey, Paressey, Choisy, S. Ilhe, Faye, Parrel, Chemin, Rabus, Champdivers & Raslômieres, Rainche-court, Painre, Montrambart, Salans, Gouffans, Chavirey, Ancier & alii. Nobilitas hujus Comitatus, ut hinc videmus, valde est frequens. Quatuor autem sunt familiae, quæ à Burgundiæ Regibus & Principibus originem trahere, vel cû iis ad finitatem contraxisse commemorantur: De Vienne, cui Nobilitatis epitheton tribuitur: De Vergy, cui Strenua titulus datur; De Chalan, quæ Opulenta Divitiisque nomen obtinet, Arausiorumque principatus titulum. De Neuf-Chafel, quæ Feudis est insignis. Cæterum appellationes omnes ex tribus Dicecibus, siue Baillivatibus Dolani ad supremum Comitatus hujus Parlamentum, referuntur. Et ad Statum Ecclesiasticum quod attinet, Archiepiscopus Bisuntinus, cui subsunt tres Episcopi, Basiliensis in Germania, in Helvetia Lausannensis, & Bellicensis in Sabaudia, Ecclesiasticæ administrationis est caput, princepsq; Imperii. Membra hic sunt Imperii & quinti Circuli, Archiepiscopi, Bisuntinus, & urbs Besançon, Civitas Imperialis libera, olim maximum maximæ Sequanorum Provinciae oppidum, & ejus Præsidis fixa sedes. Decimus Imperii Circulus dicitur Burgundicus, quod à domo Burgundica sit institutus: complectitur præcipuos Belgii principes, qui sunt: Dux Burgundia, H. Bergens & VVaelhem, Comes Egmond & Iffeltcyn, Comes Horne, Comes Nassau in Breda, Comes Bergens.

Kk 3

LVGDV-

ursu;
s pre-
anum
p agum
m que
mba-
com-
ft Lou-
recei-
pago
Araris
s Poli-
la, tres
omitis
ynasta.
erioris
x, Mon-
Abba-
font, Lu-
Prio-
, Port sus
ci: Cale-
Montboi-
ut-Iustin,
Martin,
& Bel-
y & Che-
stebrune,
gnay, Ve-
Velle Che-
y, Noiron-
Bennenge,
Amondans
& de

Ratio
admi-
strandi.

Lugdunensis Tractus, vulgo Lyonnais.

262

Nomina.

Sims.

Vitis Lugdunum.

LUGDUNENSIVM Civitatis, ut in notitia Provinciarum dicitur, & *Archepiscopé de Lyon, le Pays & Seneschaucée de Lyonnais*, limites scribuntur ad Senepentrationem Bressia; ad Orientem Sabaudia; qua Meridiem spectat, Delphinatus est cum Languedokia; qua Occidentem, Forenses jacent & Arverni. Sua hic olim habuerunt Domicilia *Segusiani* Plinio, *Zayzaravoi* Ptol. *Zayzaravoi* Strab. Secusiani, vel, ut alii scribunt, *Sebusiani* Cal. Hodie *le Pays & Seneschaucée de Lyonnais*. Caput hujus Tractus ad confluentem cum Rhodano, *Lugdunum* est. Sic amplissimam, ornatissimam, florentissimam urbem nominant Tacitus, Plinius, Antonius; & quis Latinorum Scriptorum non? *Αβυδαρον* Straboni, Ptol. aliisque Græcis: *Αβυδα* Stephano. Verus nomen hodie, sed contractius, servat. Ludunt enim, qui in vulgata appellatione *Lyon*, *Leonem Gallicum* quærent. Nomen derivant quidam ab *Lugere*, quod illi proprium fuit post fatale incendium; de quo post: nonnulli ab *Lucere*, quod in monte, tanquam specula, longè lateque luceret: alii ab *Lugdo* Celzarum Rege. Maccis & buconibus sua linquenda. Verus Itinerarium à Burdigala Hierosolymas usque, quod Pithæo debemus, in fine *Lugdunum Desideratum Montem* interpretatur, idiomate proculdubio veterum Gallorum: reatus penitiora scrutati, sunt qui deducunt ab voce *Luck*, quæ hodieque Gallis Belgis, Germaniæque inferioris populis pro *Fortuna* in usu, ut *Lugdunum* fuerit, *Fortuna* quasi dicatur *Mons*. Ericus Monachus lib. iv de vita S. Germani in *Lugduno* dictionem *Lucbe*, quæ Gallorum Belgarum lingua *Lucem* sonat, agnoscere videtur:

*Lugduno celebrant Gallorum fame nomen
Impositum quondam, quod sit Mons Lucbe.*

Duram sanè antiquis Gallis *Montem* esse, constat. *Montem Lugdunensis* etiam meminit Petrus Arvernus Cluniacensis Abbas lib. iv Epist. ii: *At postquam de Viro, cuiusvis tollat Lugdunensem Montem divina Dispositio te transfudit.* Sic Seneca in Ludo Claudii:

Vidi duobus imminens fluvii jugum.

Montem hunc ad colis crassiores caullari aëtem inruit apud Sidonium lib. i. Epist. iix Candidianus: *Nebulas ergo mihi meorum Lugdunensium exprobas, & diem quæreris nobis matutina caligine obstructum vis meridiano fervore respirari; & tu ista hac mihi Cæsenatis farmi potius, quam Oppidi Verna deblateras?* Sic etiam apud Strabonem. *Αβυδαρον* *επισημαρον* *υπὸ τὸ λὸφω*. Quis urbis conditor, incertum. Amplificavit & ex monte, qui primo habitatus, in planiora loca pomerium produxit L. Munatius Plancus; *Colonia* in eam Augusti principatu ducta; anno urbis 1000 xi. *Colonia* nominant Tacitus lib. i. Historiar. & Plinius lib. iv cap. xix Natur. Histor. In vetere quadam inscriptione legitur COL. AVG. LVG. Ab eo tempore semper cum primis Galliarum urbibus cense-ri solita, dignaque habita, quæ cum vicinis inasimulitate gauderet. Nam *Segusianos Liberos* vocat Plinius lib. iv cap. xix, & *Lugdunenses Gallos* cum *Viemensibus* *Itali* facit Paulus I. C. lib. i. Digestor. Tit. xv. cap. ult. Digna item, ex qua totius Gallia: itinera ab Agrippa distinguerentur; cui jus monetæ cudendæ tribueretur; in qua Gallorum omnium tributa & vestigalia colligerentur. Digna denique, ubi Templum ad confluen-

tes

LUGDUNENSIS TRACTUS.

LIONNOIS, FOREST
et BEAVIOLOIS

PARTIE DU LIMAGNE

LE BOURBONNOIS

LE CHAROLLOIS

LE MAS-LE-CHARENTAIS

LE CONTOIS

PRINCIPALITE DE DOMBES

LIONNOIS

NOIS

Louis
unité
suis.

ianuj
rebulae
uereris
refra-
Oppidi
deuov
ertum.
in pla-
ancus;
urbis
storiar.
vetera.
i. Ab eo
sente-
munita-
nus lib.
xv. cap.
Agrippa
ueretur;
lia collu-
onfluen-

tes Ararim & Rhodanum ab omnibus Galliarum Civitatibus in honorem Augusti cum formidanda illa ineptis Scriptoribus *Ara* exstrueretur. De Templo sanè Strabo lib. IV. *Τὸ πρὸν τὸ ἀναδειχθῆναι ὑπὸ πάντων κοινῇ τῶν Γαλατῶν καὶ οὐ μὴ τῷ Σεβαστῷ, πρὸ ταύτης ἰδρῦθῆναι, ἐπὶ τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν.* Ex hujus Templi ruinis, inquit Paradinus de Antiquo Burgundiae Statu, *concreta est illa summi Templi structura: qua Ioannis Burgundiae quondam Regis Opus dicitur, ut ex antiquis marmorum ruderibus saxorumque Inscriptionibus conjicere licet. Ara variis Scriptonibus nota, Augusto dedicatam, Iulo Antonio Africano & Q. Fabio Maximo Coss. anno ab V. C. DCCXLIV, memoriae prodit Suetonius in Claudio cap. II. Sic adea tempora Epirome Livii lib. CXXXVII. Ara Cesari ad confluentem Ararum & Rhodani dedicata. Adeam vivente adhuc Augusto, ut scribit Dio sub finem lib. LIV. ludi celebrabantur; addens eos sua quoque ætate permanuisse. Caligulam certamen ibi quoque instituisse Græca Latineque facundia, scribit idem Suetonius in ejus vita cap. XX. Quo certamine, inquit pergens, ferunt Victoribus præmia victos contulisse, eorundem & laudes componere coactos; eos autem, qui maxime displicissent, Scripta sua spongia linguare delere iussos, nisi ferulis objurgari, aut flumine proximo mergi maluissent. Respicit eò Juvenalis:*

*Palleat ut nudis pressis qui calcibus anguem:
Aut Lugdunensem Rhetor dicitur ad Aram.*

De hac Ara Strabo meminit, ejusque Sacerdotem edit Inscriptionis, quæ in ipsa urbe ad murum Templi vetustissimi Divi Petri:

IOVI. O. M.
Q. ADGINNIUS. URBICI
FIL. MARTINUS. SEQ
SACERDOS. ROMÆ. ET AUG
AD. ARAM. AD CONFLVENTES
ARARIS. ET. RHODANI
FLAMEN. II. VIR. IN CIVITATE
SEQUANORUM.

Quid jam dicam de reliquis, quas ibi & nunc est legere, <sup>Optima
sive,</sup> Inscriptionibus: Superat omnes tabula ærea, quæ Claudii Imperatoris orationem continet super civitate Galliarum danda. Legitur cum apud alios, tum accuratissime descripta apud Justum Lipsium, & in Commentario ad XI Annalium Taciti, & in Augetario, Thesaurio Inscriptionum Martini Smetii adposito. Priscam ejus magnificentiam testantur passim Templorum, Arcuum trium-
phalium,

phal
Fari
urb
dau
vinc
in m
que
Sen
eode
hibi
gend
cont
obse
fuit:
Pulch
adjec
hæc h
te in
bus ii
Arari
cum p
perpic

LUGDVNENSIS TRACTVS.

265

phalium, Aquaductum, & alia Antiquitatis monumenta. Faxi Veneris memoriam seruari ajunt in *Forriere*. Ab ea urbe nobilissima Galliz pars in quinque distincta quodam est *Lugdunenses* I, II, III, IV, V; uti in notitia Provinciarum Galliz est videre. Igne fatali miserandum in modum suo tempore exustam conqueritur, clademque inde acceptam deplorat epistola ad Lucilium xci Seneca. Accidit centesimo anno ab Colonia deducta, eodem Seneca observante. Solatium isti calamitati adhibicum à Nerone, septimo post incendium anno. Legendus Tacitus lib. xvi Annal. Quum ejus mœnibus se continuisset Albi exercitus, ab Imperatore Severo obfessa, brevi post capta, direpta, iterumque incensa fuit: uti refert Herodian. lib. III. *Lugdunum* Philippus Pulcher Francorum Rex pontificis jussu ditioni suæ adjecit, scribente in Annalibus Papiro Massonio. Urbs hæc hodie amœno commoquoque sita loco; naturâ ferre inexpugnabilis; ab una parte duobus munita collibus iisque fructiferis, ab altera totidem beata fluviis, Arari, Rhodanoque; Templorum, Edificiorumque, cum publicorum, tum privatorum magnificentia succurpiciens; opibus & mercatura supra modum florens;

ut celeberrimum facile sit hodie totius Galliz Emporium, Regniq; eor & clavis instar, qua aditus recluduntur in Italiam, Germaniam, aliasq; Provincias: confluentibus eò ad publicas nundinas solemniter, & ex condito quasi, quator singulis annis undique variarum gentium Mercatoribus. Regnante Carolo IX, quum tora arderet bellis civilibus Gallia, arcem futuris motibus averruncandis, invita factis, accepit. Sedes est cum Archiepiscopalis, cujus Præsules Belleforestius recenset eii, quiq; Primates se gerunt cleri Gallicani; tum Præsidialis & antiquus Seneschallatus, cui subsunt Territoria *Lugdunense, Foreuse, Mariscouense & Beljevolesium*; quæ postea nonnihil mutata. *Eccliam Lugdunensem* Bernardus Abbas Clarevallis hoc celebrat elogio: *Inter Eccliam Gallie constat profecto Lugdunensem antecere, sicut dignitate sedis, sic honestis studiis & laudabilibus institutis. Vbi enim aque viguit disciplina Censura? Morum gravitas? Maturitas consiliorum? Auctoritatis pondus? Antiquitatis insigne? Præsertim in Officiis Ecclesiasticis haud facile unquam visa est decolorari levitate. Atque hæc de Tractu Lugdunensi dicta sufficiant: ad Helvetiam transeo.*

Regimen.

LI

LUGDV.

em edit
erutisf

st legere,
Clau-
rate Gal-
ratissimè
ntario ad
o Inscri-
us magni-
um trium-
phalium,

Cesars
ru.

Oportet
sica,

Reg.

LVEDUNENSI Traſtui ſuccedit apud Mercatorem ea regio quam Romani *Helvetiam* vocarunt. Eam aut magnam ejus partem hodie vocant *Suiciam* aut *Suiritiam*, à *Vitis* Saxoniz populis, quos ob violatam ſapius fidem, ſedibus ſuis ejectos Carolus Magnus in Alpes coniecit, quem admodum & Nordalbingorum aliquot millia in Flandriam ac Brabantiam tranſtulit. Vel à Suecis qui tempore Sigeberti Regis è Suecia in Helvetiam commigarunt, ſive inundationibus aquarum, ſive numeroſo incolarum cœtu ſedibus ſuis excluſi: vel denique à *Suiritio* pago: vulgo *Svviſcher Land*. Dicitur & *Confederatorum terra*, vernaculè *Eydgnoſthaſt*, à fœdere quo inter ſe Helvetii juncti ſunt: hi Eutropio aliquando *Quadi* dicti fuerunt. *Helvetia* porro inter montem Iuram, lacum Lemanum, Italiam & Rhenum ſita eſt; habetque ad Ortum Solis Tirolenſem Comitatum, ad Auſtrum Alpes Cottias, Lombardiam, Mediolanenſem Ducatum & tractum Pedemonranum: ad Occaſum Sabaudiam & Burgundiam: ad Septentrionem Rhenum. Patent autem Helvetiorum fines in longitudinem cexl millia paſſuum, ut ait Cæſar lib. 1 de bello Gall. quod & hodie verum eſt. At in latitudinem tantum Lxxx: quam Cæſar aliquanto majorè facit. Regio omnis ſalubri fruitur aère: ac licet cellis præruptique montibus aſpera ſit, ita tamen miſeſcere cœpit incolarū in deſſo labore, induſtriâ ac culturâ, ut nullâ parte ſterilis ſit: quin ad vitam ſuſtentandam producat non ſolum neceſſaria, ſed & ea quæ deliciis ac luxui inſerviunt. Frumentum abunde profert, quanquam pleſtisque in locis, niſi gleba exuſta fuerit, ſementem ſuſtra proſejeris: verum huic incommodo agricolarum labor ac induſtria occurrir. Vinum multa loca adeo generoſum gignunt, ut Rhenenſe longè ſuperet, & fa-

Si ut.

Soli fertilitas.

pore & virtute. Huc accedunt pinguiffima prata, in quibus tum greges, tum armenta magno numero paſcuntur, ex quibus incolæ magnum percipiunt emolumentum. Ferarum etiam magnam multitudinem alitpaſſim Regio, ut ſunt urſi, cervi, damæ, capreoli, ibices, lynces, apri, & aliz, unde incolis frequens venatio; nec deſunt aves, quarum captura hic admodum felix. Helvetia anarcha eſt, & libera, neque ulli principi ſubjecta, ex quo partim civilibus diſcordiis, partim inclementioribus & injuſtioribus imperiis illorum qui pro Imperatoribus ea loca adminiſtrarunt Helvetii incitati, quibus acceſſit *ſuavis* Nobilitatis, fœdere inito jugum excuſſere, atque in libertatem ſeſe aſſeruere. Initium confederationis fecerunt, Vri, Silvani, Suinteſes, in horum oppido. Exemplo invitata paullo poſt urbes reliquæ, cum irritare eas ac laeſere potentes vicini non deſinerent, idem fecerunt & inita cum prioribus atque inter ſe ſocietate, eaque arctiſſimis fœderum legibus devinctâ, potentiam confeſcerunt vicinis facile parem, quæ victoriis & ſociorum acceſſione adaucta, tandem etiam formidabilis iſdem evaſit. Ager Helveticus in quatuor partes ſinditur quas ipſi *Govy* vocant, voce Germanica, quæ Regionem vel Pagum ſignificat: ſuntque hæ: *Zurichgovy*, *VViſſiſpurgergovy*, *Argovy* & *Turgovy*. Reſpublica verò Helvetiæ tribus conſtat partibus. Prima pars ſunt 13 *Pagi*, quos Itali *Cantones*, *Ort* Germani vocant. Hi ſoli hoc juris habent præ aliis fœderatis, quod de omnibus ad communem Remp. Helvetiorum pertinentibus in publicis Conventibus deliberant, & ſuffragia ferunt, omniumque totius civitatis commodorum & incommodorum participes ſunt: præfecturas quas ſimul acquiſierint, pari jure adminiſtrant, & reliquæ prædæ publicæ ex æquo participes ſunt.

Anima-
lium ve-
rietas.Forma
Regimi-
nis.

HELVETIA.

a qui-
 scun-
 men-
 passim
 Animo-
 litorum
 rictus.
 , lyn-
 nec de-
 Helve-
 projecta,
 entio-
 mpera-
 quibus
 excuf-
 confce-
 horum
 reliquz,
 on defi-
 quz in-
 bus de-
 parem,
 tandem
 eticus in
 oce Ger-
 suntque
 Turgovv.
 ibus. Pri-
 Germani
 oederaris,
 Helveticos
 delibetis
 civitatis
 pes sunt:
 e admini-
 participes
 sunt.

sunt. Videlicet *Tigorum*, & accessit fœderi trium Pagorum anno Dom. c. d. c. c. l. *Berna* fœderi Helvetico juncta est anno c. d. c. c. l. *Lucerna* anno c. d. c. c. x. i. perpetuo fœdere tribus primis Pagis juncta est. *Vria*, *Vren*: *Suitia*, *Syvit*: *Vnder* *VV* *alden*: hæc primæ inter se fœdus constituerunt anno c. d. c. c. x. i. *Tugium*, *Zug* anno c. d. c. c. l. i. sex Pagis accessit. *Glarona* simul cum *Tugio* idem fœdus iniiit. *Basilea* anno c. d. i. c. i. se decem Pagis fœdere junxit. *Friburgum*, *Salodorum* simul anno c. d. c. c. x. i. in numerum Pagorum communi confensu recepta sunt, & sic Civitas Helveticæ x. Pagis constituit. *Schaffhausen* anno c. d. i. c. i. in numerum Pagorum recepta, cum xi. pepigit. *Abbatiscella* anno c. d. i. c. i. in numerum Pagorum recepta est. Hujus Pagi ager in 12. partes sive ordines divisus est, quas ibi *Roden* vocant, quarum sex conjunctæ Pago, interiores dicuntur: reliquæ exteriores. delignantur autem è singulis partibus Senatores æquali numero xii qui toti regioni consulant, & fiunt in universum c. l. v. Senatores. Secunda pars sunt fœderati, *Abbas* & oppidum *S. Galli* fœdere junctum iv. Pagis Helvetiorum anno c. d. c. c. l. v. Et post anno c. d. c. c. c. l. cum vi. Pagis *Tiguro*, *Berna*, *Lucerna*, *Suitia*, *Tugio* & *Glarona* in perpetuū. *Rhetorum Populus*, *Graubunder* cum vii. veteribus Pagis æternum fœdus pepigit anno c. d. c. c. c. x. vii. *Chrienses* vero, quorum societas *Domus Dei* vocatur, anno c. d. c. c. c. x. i. i. Tertia societas quæ *decē Judiciorum* vocatur cum Helvetiis non pepigit, sed quia ii. prioribus æterno fœdere cohæret, etiam Helvetiis amicitiam & societatem fidam præstat. *Sedunum* cum *Valesia* tota fœdus æternum iniiit cum Bernatibus, anno c. d. c. c. c. l. x. v. Et post cum Religionis controversia orta esset, *Hadrianus* Episcopus *Sedunensis*, & septem *Decumæ* *Valesianorū*

fœdus fecerunt, anno c. d. i. c. x. x. i. i. *Friburgi* cum vii. Pagis *Helvetiæ* *Lucerna*, *Uria*, *Suitia*, *Underwaldia*, *Tugio*, *Friburgo*, *Salodoro* ex integro *Romanæ* Ecclesiæ adhærentibus. *Rorvveil* primo fœdus iniiit eum Helvetiis, anno c. d. c. c. c. l. i. i. in annos xv. quod aliquoties renovatum, anno demum c. d. i. c. x. i. perpetuo sancitum est. *Mulhusen* anno c. d. c. c. c. l. x. i. Helvetiis fœdere juncta est. *Berno* *Biel* Bernatibus se fœdere junxit annis 1309, 1306, 1352, ac 1367 ætissimè. *Geneva* jus Civitatis cum Bernatibus pepigit, idque archius firmavit, anno c. d. i. c. x. x. v. i. nondum tamen communi Pagorum Civitati inserta est. Tertia sunt Præfecturæ armis, aut spontanea deditione conquistæ: *Turgov*, *Turgov* anno c. d. c. c. c. l. in potestatem Helvetiorum redacta, cui vii. vetustiores Pagi imperant. *Aquensis*, *Baden* subjuncta anno c. d. c. c. c. x. v. cui i. x. primi Pagi imperant. *Ribussis* anno c. d. c. c. c. x. i. conquistata à Pagis vii. primis, & xii. regitur. *Sarunetum*, *Sarungans*, anno c. d. c. c. c. x. i. i. à *Georgio* Comite *Werdenbergensi* vii. primis Pagis venditum, à quibus & regitur. *Libera* *Provincia* captæ anno c. d. c. c. c. x. v. vii. veterum Pagorum Imperium agnoscent. *Lugano*, *Lucarno*, *Mendresium*, *Vallis Madia*: hæc iv. Præfecturæ ex dono *Maximiliani* Sfortiæ Ducis *Mediolanensis*, anno c. d. i. c. x. x. i. i. in Helvetiorum potestatem pervenere: his omnes Pagi præstant, excepta *Abbatiscella*. *Billionum*, *Bellizona*: hujus Imperium iii. primis Pagis confirmatum est, anno c. d. i. c. x. i. i. *Valesia* quæ etiam hac *Tabula* continetur, complectitur tres populos, & tria fœdeta. Duo priores sunt *Liberi* & *Seduni*, qui uno nomine *Liberi Valesii Superiores* dicuntur, & in vii. *Conventus* quos *Decumas* vel *Defenas* vocant, divisi sunt.

Veragri

Luv.

Vera
pare
si, q
bus
fect
VVe
ta ex
exhib
re De
filio
haber
Glar
rum,
bus re
na, Lu
lum su
public
resur
merus
Lucerne
burgen
der Bod
mianu
stiffim
passu
luculer
rum co
fractus
in decidu
rens ab or
curfu sm
vortia rip
quem Bri

Veragri, qui & *Valesiani Inferiores*, Superiorum Imperio parent. Omnium tamen Princeps est *Episcopus Sedunensis*, qui sumam, tam in Ecclesiasticis, quam in Civilibus rebus Authoritatem obtinet & Comes atque Praefectus *Valesiae* nominatur. Comitatum hic invenio *Verdenberg* & *Baronatum Sax.* Helvetiorum. Respublica ex Optimatum & Populi imperio mixta est. Et enim ex his populis quibus tota Civitas constat, quidam merè Democratico imperio utuntur, ubi totius plebis consilio fere omnia aguntur, veluti in his Pagis quae nulla habent oppida; uti sunt *Vranii*, *Sutii*, *Vnderwaldii*, *Glaronenses* & *Abbatifcellani*: & par ratio est *Tugunorum*, quamvis hi oppidum habeant: alii ab Optimatibus reguntur, ut omnes urbes *Helvetiae* *Tigurum*, *Berna*, *Lucerna*, &c. sed eum potestas summa penes Populum sit à quo Magistratus eliguntur, mixtae sunt hae res publicae, & aliae magis Aristocraticae, aliae plus Popularesunt. Lacuum amplissimorum nusquam major numerus quam in hac Provincia, inter quos *Lucerinus*, *der Lucernersee*: *Tigurinus*, *Zurichersee*: *Rivarium*, *VValenssee*: *Neuburgensis*, *Neuvenburgersee*: & omnium maximus *Acronius*, *der Bodensee*, quem *Solinus* & *Plinius* *Brigantium*, *Ammianus Marcellinus* *Brigantium* vocat, à *Brigantio* vetustissimo oppidulo. Longitudo ejus est *xxiiv* millium passuum, latitudo minimum *xii*. *Ammiani* verba, quia luculentam Topographiam *Lacus* & *Rheni* cataraetarum continent, adscriptimus. Inter montium celsorum anfractus impulsu immensi *Rhenus* extenditur, qui penes *Alepon-tios* in deciduas cataraetas inelinatione pernici ut *Nilus* funditur, ortens ab ortu proterius primigenio, copis aquarum propriis irruit, cursu simplici: tanquam adjutus nivibus liquatus & solutus alta divortia riparum abradens *Lacum* invadit: *peritandum* & vastum, quem *Brigantium* aequa *Rhetus* appellat; horror *squalentium* sil-

varum inaccessum efficit; nisi quae vera in *Alamania* virtus & sobria vita composuit locum *Barbaris*, & natura locorum, & caeli inclementia refragante. Hanc ergo paludem spumosis sternendo verticibus amnis irrumperens & undarum quietem permeans, mediam velus funalis libramento interfecat, & tanquam elementum perpetua discordia separatum nec ausu nec immutato agmine quod inulit, vocabulo & viribus absolvitur integri. Quodque est impendio mirum, nec stagnum aquarum rapido cursu movetur, nec limosa sub colluvie tardatur properans flumen, & confusum misceri non potest corpus: quod nisi ita agi ipse doceret aspectus, nulla vi credebatur posse discerni. Verum hoc esse negat *Joachimus Vadianus* *adv. p. xix*, locorum istorum incola, *Commentariis* in *Melan.* Flumina vero *Helvetiam* rigantia sunt *Rhenus*, *Rhodanus*, *Adua*, *Ticinna*, *Limagus*, *Byrsa*, *Langarus*, *Sara*, *Taurus* vulgo *Dur*, *Aenus*, *Arola*, aliaque permulta. Montes hic enumerare vix opus est, cum notiores sint per *Orbem Rhetici* montes quam ut quifquam eorum nomina desideret. Verum ne hic quoque defuisse videar, pro dam saltem aliquot. *Summae Alpes* nunc *Gorhardi Mons* dicitur, hunc sequuntur *Peninae Alpes*; apud *Salassos* *Cottiae Alpes* & *Silvius* mons sunt. Dein *Montes S. Bernardi* major & minor. *Graia Alpes* *Lepon-tiorum* sunt: *Adulus Mons* Germanis *der Vogel*, *T. iuliacos* attingit. *Iuliae Alpes* ac *Permurna* mons in *Engadinorum* ora sunt. Hinc *Valarius* & *Brantius* montes, apud *Vendones*: *Rhetico*, mons in *Rhucantiis* est. *Iurassus* mons, *Lemano* imminet *Lacui*. *Abnoae* montes in *Tulingorum* finibus sunt. Atque haec sunt hujus tractus famosissima juga. Sed de *Alpibus* fusius in *Italia*. *Silvae* sunt innumeræ, singulae *Hercyniae* portiones sunt, cujus hic caput est, quamvis varia sibi hinc inde adsciscat nomina, utpote *Silva Brigantina*, *Rhynvaldt*, *Bonvaldt*, ac nonnulla alia.

Flumina:

Montes.

DE Helvetia generatim dixi, sequuntur Partes. Has Mercator tribus Tabulis sequentibus graphicè delineatis exhibet. In prima, Provinciæ duæ, eæ quæ vernaculè *Zurichgovv*

& *Basiliensis*; in secunda *VVistispurgergovv*; & in tertia *Argovv* proponitur, quarum descriptiones unâ cum Lacus Lemani Chorographia, ordine dabo. Ad priorem Provinciam quæ prima Tabula depingitur quod attinet, eam *Zurichgovv* vernaculè, *Tigurinûs pagus* Cæsari dicitur. Solum hujus tractus & potissimè per circuitum *Tiguri* civitatis primariæ est valde fecundum, feraxque vini & frumenti plurimi. Vinum tamen plerumque est subacerbum, nec potest ob vicinas Alpes ad perfectam pervenire maturitatem. Maturescit autem vinum, seu potius mitescit à sua austeritate post aliquot annos in penu conservatum. Vrbs hujus Provinciæ primaria

Regio.

Soli fertilitas.

Vrbs Tiguri.

latinis *Tigurum*, proximis aliquot seculis *Thuregunn*, dicta, vernaculè *Zurich*. Vetusissima est urbs, sita loco amœno ad exitum Lacus magni qui hic desinit, excluditque amnem *Lindmagum* vulgo *Limmat* dictum, quem haud procul à *Glarona* recipit, & dividit urbem in duas civitates, majorem & minorem, quæ tamen tribus conjungitur amœnis pontibus, in quibus frequentes civium sunt deambulationes. Forum habet frumentarium amplissimum, in quo ingens frumenti vis hebdomadatim dividitur. Incredibilem piscium copiam Lacus *Tigurinûs* huic Vrbi suppeditat. Forum annonæ illie locuples est, lacus subvectioni idoneus. Etsi autem *Tigurum* quinto demum loco Helvetico fœderi accesserit, nihilo tamen minus propter Vrbs celebritatem & potentiam princeps locus omnium consensu illi datus est, quem hodie quoque aucto fœdere retinet in Comi-

tiis, Legionibus, aliisque publicis actionibus. Viros illustres & claros multos habuit: *Conradum Pellicanum* linguæ Hebrææ, Chaldææ & Thalmudicæ peritissimû; *Theodorum Bibliandrum*: *Conradum Gesnerum* Polyhystora illum *Θαυμασιωτάτην* ac multos alios egregios viros. *Tigurinûs* pagus habet extra urbem Præfecturas *Majores* & *Minores*. *Majores* sunt ix: *Kyburg* Comitatus: *Groeningenensis* Præfectura: *Audelsingen*: *Grisense*: *Eghovv*: *libera* Provinciæ: *Regensperg*: *Vadisvillana*, *VVadisvovyl*: *Laussa* ad cataraclas *Rheni*, *Laussen*. *Minores* xxi. *Vitodurum*, *VVinterthur* & *Steina* oppida *Tigurinûs* parent, proprios tamen Magistratus habent, sed *Tigurinorum* edictis tenentur & in bello illis militant, propriis tamè signis utentes. Adeensetur huic Provinciæ *Tugium* pagus, *Tugium*, vulgo *Zug*, oppidum, ejusdemque nominis Regio, versus Septentrionem, *Suitiam* vicinitate attingens in pede pascui, & vitibus consiti *Montis*: lacui piseofo adjaet, cui à Civitate nomen *Lacus Tuginûs*, qui Meridiem versus ad *Artemse* oppidum extenditur. *Artemse* compaseuum, vini frumentique feracem habet. Ejus cultores *Tugini*, *Straboni* verò lib. v. *Togysi* dicuntur, qui cum *Tigurinûs* & *Cimbris* inito fœdere, *Romanis* se opposuere. Consulens *Plutarchus* in vita *Marii*, & *Eutropius* lib. v. Paruit *Tugiû* aliquando nobilibus, postea in *Austriorum* potestatem perventum, bello Helvetico, perpetuo præsidia illie aluere, quæ *Surtios* & *Tigurinûs* infestabant. Itaque anno *MCCCLII* *Tigurinûs* cum quatuor aliis pagis expeditionem adversus *Tugiû* susceperunt. Præsidarii, munitionibus oppidi diffidentes, ante adventum *Helvetiorum* id deserere: Cives tamen, qui fidem *Austrii* o servare vellent, obfidionem per dies *xv* sustinuerunt. Tandè deditionem

fecere,

Viros
canum
stimu:
istora
viros.
Majo-
Gro-
lovov:
bryyl:
Vito-
arent,
norum
is tamē
um pa-
ominis
itate ar-
is: lacui
inus qui
tur. A-
n habet
togeni di-
cedere,
as in vita
ndo no-
venithi,
que Sum-
ccclii
m adver-
soppidi
defeuere:
nt, obfi-
ditionem
fecere,

Tygon
Pazus
Sium.

Soli ferit
litat.

Imperium
1766, 1768.

fecere, & Helvetiis sacramentum dixerunt, hac conditione : si intra præfinitum tempus Dux Austrius eos, exercitu adducto, obsidione liberaret, ab Helvetico sacramento liberi, in ejus obedientiam redire possent. Cum autem vidissent sibi nullam in Austrio spem esse, Helvetico foederi se junxerunt. *Tugium* Pagus 11 habet partes, & in illis *Conventus 14*, ex quolibet autem *Conventu 14* eliguntur *Senatores* qui regionis consulant. *Oppidum* ipsum duorum *Conventuum* loco censetur. Ager vicinus tres *Conventus* habet, *Montanum*, *Vallem Egeriam*, sive *Aquas Regias*, *Baram parochiam*. Imperant autem *Tugini* *Oppidani* per *Præfectos* in Urbe commorantes his locis : *Cham* oppido, *Andrea* vico, *Hunelbergo*, *VVacheville*, *Steinhuse* pago, *S. VVolfango*. Hæc de priore hujus *Tabulæ* *Provincia*, sequitur altera, nimirum *Basilienfis*, ab inçlyta urbe *Basilea* sic dicta. Dicitur & *Sungovia*, quod nomen à *Sequanis* deductum esse haud obscura est conjectura, quam etiam *Rhenanus* approbat, rerum *Germanicarum* libro tertio. Agrum habet vini optimi, frumentique feracissimum: ut etiam vicinis annonæ caritate pressis, succurrere valeant ipsius *Incolæ*. Sunt & pecorum pascua lætissima. Hanc *Regionem* olim, *Scudo* teste, *Raurici*, *Ptolemæo*; *Cæsari* *Rauraci* infederunt, quos refert, *Helvetiorum* exemplo, omnia sua oppida vicisque, & quicquid ædificiorum habebant, exussisse. *Basilea* inçlyta urbs hodie *Regionis* *Caput*. Hanc nonnulli *Basileam* dictam à *Basilisco* hic reperto, quorum opinio absurda est, volunt. Alii à *Basilena* *Iuliani* *Imperatoris* matre. *Rhenanus* à trajectu, quem lingua *Romanensis*, hoc est *Gallica* *Passum* vocat, ut sit dicta *Basilea*, quasi *Pasilea*. Et addit; trajectum hoc loco fuisse verisimile esse, etiam dum staret *Augusta*, quod hic propter *vallem* per quam tor-

Provincia
Basilienfis.

Soli fertili-
tatis.

Urbs
Basilea.

rens à *Byrsa* ductus fluit, ripa sit humilior, & ob multas causas ad transitum aptissima, apud *Augustam* autem abrupta. Hanc tamen conjecturam *Ministerus* rejecit, autoritate *Marcellini*, qui *Civitatem* illam *Græca* voce *Βασιλείαν*, id est, *Regnum*, vocat, quasi *Regnopolim* seu *Regiam* *Civitatem*. Alluitur hæc urbs *Rhenno*, qui eam pæne mediam dividit, nisi quod ponte unitur. Habet *Urbs* ipsa commoditatem magnam à *Rhenno*, quia ad eam plures sunt navigationes magnisque potest adiri oneribus. Passa est ante annos ducentos multos & graves terræ motus. Sed rursus est instaurata, & anno *MCCCCLX* à *Pio Pontifice* *Academia* ornata, quæ omnibus ab eodem donata privilegiis, juribus & immunitatibus, quibus fruuntur *Academiz* *Bononiensis*, *Coloniensis*, *Heidelbergensis*, *Erdfordiensis*, *Lipsensis* & *Viennensis*. *Præfecturas* quæ sunt; *Farensperg* *arx*; *Rinsfeld* in edito monte sita; *VValtenburg* oppidum; *Homburgum*; *Munchenstein*; *Ramstein*. *Toggius* *Comitatus* ubi *Togvylopinor* est, subest *Abbatii* *S. Galli*, cum *Toggiani* *cives* sint *Suitiorum* & *Glaronensium*; *Rappersvviyl* *Comitatus*; *Straesberg* *Comitatus* opinor, ubi *Straesberg* corruptè scriptum existimo; *Kilchberg* *Baronatus*. Reliqua *Tugini* *Pagi* & *Tigurini* habes in *Tabula* *Argovv*. *Abbatiz* *Impetii* in hac *Tabula*, quæ neque in *Suevico* *Circulo*, neque in *Germania* *Univerfali* monstrantur, sunt *Reichenovv*, *Schaffhusen*, *Kreutzlinge*, *Pfeffers*, *Pfefficon* opinor. *Fluminibus* hæc regio rivulisque rigatur pluribus, quos omnes tandè *Rhenus* recipit. Inter hos *Rhenus*, *Byrsa* & *VViesæ*. *Byrsa* ex iura monte per multas convalles *Basileam* usque devolvitur, plurima secum deferens ligna & lignorum rates. *VViesæ* vero flu. ab opposita parte à *Nigra* *Silva* segregatur, adferunturque per eum plurimæ trabes ædificiis

Tatio qu-
terrandi.

ædi-
vit
arb-
fabr-
fæ,
bet
mino
pluri
ca qu
riis,
fluvio
ad M
Sunt
tis. R
vincia
qui p
deligu
cipuz
bus. M
niunt,
& que
Minus
civium
filium
lium T
è singul
muntur

ædificiis aptæ, ac deinde in minori Basilea multis inservit officinis. Nam serrantur ejus officio molâ versatili arbores in asseres, commolitur frumentum, acjuuntur fabrilia instrumenta, ducuntur in bractæas ferreæ maffæ, multique aliis conducit usibus, præter id quod habet nobiles pisces, præsertim trutas. Et quamquam minor est opposito fluvio Byrsâ, est tamē eo piscosior, pluribusque inservit officinis, etiam si Byrsâ non modica quoque exhibeat ministeria molitoribus, & chartariis, qui aliquot insignes habent officinas juxta hunc fluvium aut potius juxta rivulum ab eo segregatum & ad Mœnia usque majoris Basileæ facto alveo deductū.

*Talis quæ
servandi.*

Sunt & hic *Tolderus*, *Largus*, alique fluvii. Sed de his satis. Restat ut de administratione Reipublicæ harū Provinciarum pauca subjiciamus. Ex Tribubus omnes qui publicis consiliis interfunt, pari numero è singulis deliguntur, tam Tiguri quam Basileæ. Sunt autem præcipuæ autoritatis duo publica Consilia in hisce urbibus: Majus quando plures nomine totius plebis conveniunt, & id plerumque tantum in gravioribus negotiis, & quæ ad totam Rempublicam pertinent convocatur: Minus quod quotidie Rempublicam administrat, & civium controversias cognoscit. Ac Tiguri majus Consilium est e ceteris hominum, Basileæ ceterum. Minus consilium Tiguri i hominibus constat, Basileæ lxxv. Etenim è singulis Tribubus duodeni in majus Consilium assuntur, nisi quod Tiguri è Nobilium societate xlii

deliguntur. In minus Consilium Tiguri singulæ Tribus dant ternos homines, quaternos Basileæ: his accedunt duo Consules in singulis urbibus publici Consilii capita; Basileæ præterea totidem Tribuni, quos una cum Consulibus Capita nominant: præterea Tiguri Nobilium societas senos in minus Consilium mittit, cum aliæ Tribus tantum ternos dent, & adhuc sex alii liberis suffragiis cooperantur, ex quibuscumque Tribubus magistratui visum fuerit. Minus Consilium dividitur in vetus & novum: veterem Senatui eos nominant, qui per medium annum munere suo desunt & sunt: hi etsi quoque convocantur cū Senatus habetur, non tamen semper vocantur, & sunt quædam quæ novus Senatus tantum transigit. Basileæ etiam Majus Consilium simili modo dividitur, atque è duodecim viris Tribuum sex novo & totidem veteri Senatui accensentur. Convenit autem Minus Consilium plerumque ter, nonnumquam etiam quater singulis septimanis. Vtrique Senatui præest Consul, quem *Burgermeister*, hoc est Civium Magistrum vernacule nominare solent: hunc Majus Consilium eligit. Consulibus potestate proximi sunt Tribuni, hos Tigurini *Oberstemester*, Basilienses *Zunffmeister* vocant; horum tres sunt Tiguri, duo tantum Basileæ, qui una cum duobus Consulibus quatuor urbis Capita nominantur. Sed hæc sufficient. Plura qui petet, *Iosiam Simlerum* adeat copiose ac docte de his differentem, ex quo hæc desumpimus.

M m

SEQUITUR

P. 274.

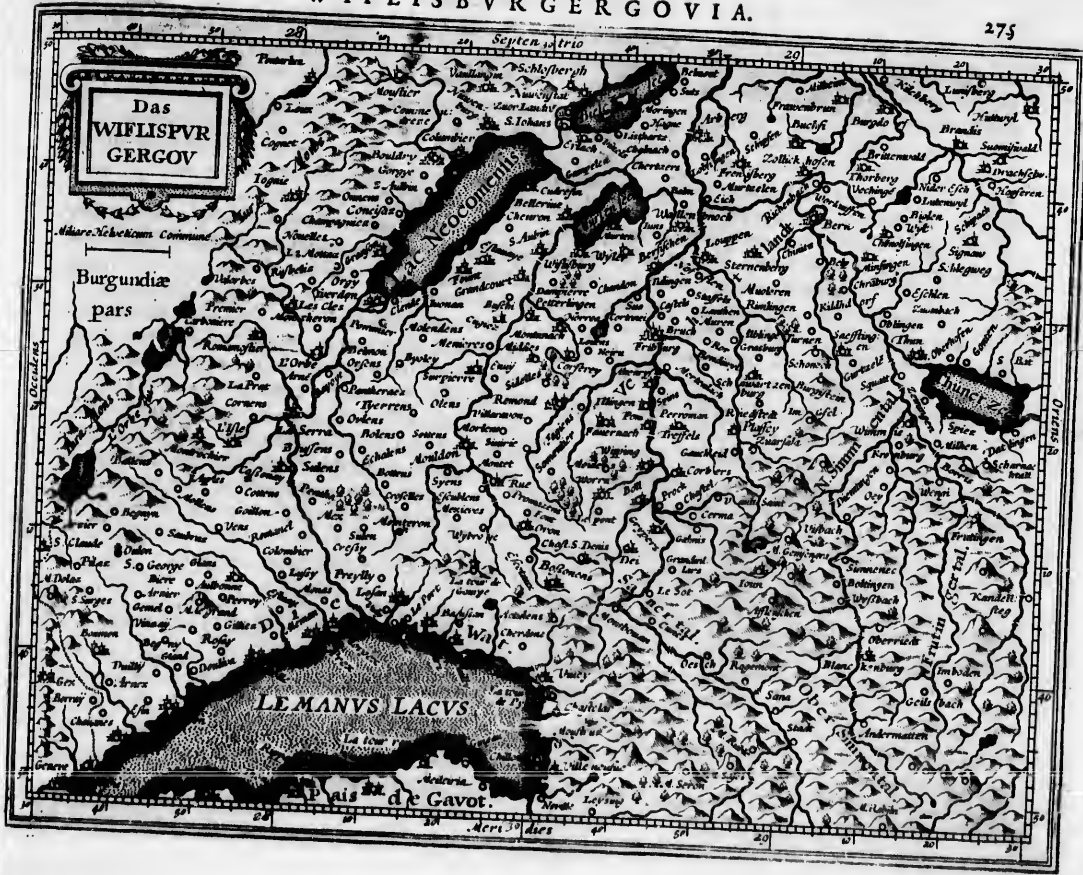
SEQVITVR apud authorem Pagus *Aventicus*: vulgo *VViflispurgergovv*. Nomen habet ab oppido *VViflispurg*, quod olim tempore Julii Cæsaris Helvetiorum caput erat, & *Aventicum* dicebatur. Regio comprehensa est intra Sabaudie limites, etiam inspareat Bernatibus & Friburgensibus, sicut & terra ex opposito & ultra Lacû Bientlem, sive Neoburgensem sita. Satis ferax est vini & frumenti. Cæterum in hac Tabula torus fere *Bernatum* pagus continetur, & *Friburgi*. Prioris urbs primaria *Berna*. Hæc si annos numeres non admodû verus est. si situm & cultum, si mores & civilitatem, si leges & instituta, si potentiam ac virtutem respicias, nulli urbium cedit. De cujus constructione sic legimus. *Berchtoldus* Zeringæ Dux IV hujus nominis, construxit suo tempore duo Friburga, id est libera Castellata, unum scilicet in Brisgoia, & alterum in Uchtlandia. Et quo sui subditi, firmiorem & tutiorem in Uchtlandia haberent mansionem, deliberavit aliam exstruere Civitatem juxta arcem suam, quæ *Nideck* appellabatur, in Peninsula quæ *Saccus* vocabatur, quam runc silva quercina occupabat. Quodâ autê tempore quum idem Berchtoldus venationi intenderet, dicebat suis: Civitatem quam in hoc oportuno loco condere deliberavimus, nominari volumus vocabulo bestie, quæ nobis primum occurrerit captaq; fuerit. Ceperunt autê ursum, quem Germani *Bern* vocant. Cumque eo loco, ut diximus, plurimæ crescerent quercus, quo Civitas erat condenda, omnes fere arbores illæ pro domorû structura insumtæ fuere. Vnde & operarii vulgo dicebant quû refecarent arbores: *Holtz laß dich haurven gern: die Stadt muß heryßen Bern*: i. Arbores fuisse ut fecerim liberer: *Que-*

V. 274.

niam Civitas ista vocabitur Bern. Est autem hujus Civitatis situs veluti in peninsula, quam facit *Arola* fluvius navigabilis. Nam ad Meridiem Urbis fluit, amnis illè in demisso loco ab Occasu in Ortum, ac tunc reflexus petit Occasum ad jactum bombardæ, quanta scilicet est longitudo Civitatis, sicq; amnis est Civitati loco fossæ aquâ inundantis, nisi quod ab Occasu ad jactum balistæ fundus Civitatis coheret continenti, qui isthmus si perfunderetur haberet Berna formam insule. Est autem à Meridie & à Septentrione valde profundus prospectus in subjectâ decurrente aquam; ab Ortulis est ascensus in summitatē Civitatis. Adjacens solû omnium rerû est ferax, præterquam vini, quod haud procul Bernates ex sua terra petunt optimum. Crescit etiam ab uno latere civitatis vinum, sed neque celebre neq; multum. Cæterû Berchtoldus IV hujus urbis conditor obiit, antequâ civitati colophonè imponeret, ejus operis consummatione relinquitur filio Berchtoldo V, & ultimo Duci Zeringensi. Hic ex uxore filia Comitis de Kyburg duos filios genuit, quos Nobiles regionis veneno extingui curaverunt, ob id potissimû quod arbitrabatur Berchtoldû odio & emulatione edificium Civitatis consummasse, quo eos sub jugo servitutis continere posset. Præfecturas Berna sub se habet tam Germanicas, quâ Gallicas, inter quas *Lausanna* civitas Episcopalis. Situm habet mita bilem; occupat enim duos oppositos colles & intermediâ vallē. Cathedralis ecclesia & Canonicorû ædes tenent collem septentrionalem, & ex opposito colle meridiano patet descensus magnus ad lacum usque. Forensis verò locus est in convallē. A morte Caroli Ducis Burgûdiæ, redempta à Principibus Sabaudia: *Lausanna*,

WIFLISBERGERGOVIA.

vitatis
 a navi
 in de
 as perie
 est lan
 se aqua
 ite funi
 iperfor
 m a Me
 e Quis in
 ascensus
 reru est
 mares ex
 no latere
 n. Cate
 antequa
 summa
 Duci Ze
 g duos fi
 ingui eu
 Berchrol
 ummasse
 Prefectu
 Gallicas
 um habet
 lles & in
 nonico ru
 opposto
 lacum uf
 porte Caroli
 audia Lau
 fanna,

sanna. Cives Laufannenses interim singulari familiaritate fuerunt juncti Bernatibus, usque ad annum MDXXXVI, quo Laufanna cum omni circumjacente Regione ad dominium Bernatium pervenit. At cives fiuntur interim omnibus suis privilegiis & juribus. Reliquæ sunt, *Germanica* quidem xxxi, quarum iv Suburbana, quibus totidem Urbis signiferi præsumunt, & sub eorum signis, singulæ Præfecturæ in bellum proficiscuntur. *Hafelia Vallis, Hasli: Vndersea oppidum Vnderseuven: Simmia Vallis superior: Simmia Vallis inferior, Frutingen, Sana, Aelen, Thun, Louppen: Signovv, Drachselwald, Emma Fluvii Vallis, Brandis, Sicamiswald, Burgdorff, Bierneck, Landsbuot, Arberg, Nidovv, Erlach, Bippium, VVangen, Arvvangen, Arburg: Bibersteyn: Schenckenberg: Lenzburg.* Item iii libera oppida in Pago Verbigeno Bernensium Imperium agnoscunt: *Zoffingen, Aravv & Bruck.* Item Cœnobiorum Præfecturæ ix, quarum vi Civilem quoque iurisdictionem habent. *Gallica* iix, quæ sunt, *Aventicum VVylsiburg, Minsidnum Moulden, Tverdon, Morges, Novidunum Nyon, Oron, Saha cum Vbischo seu Viwey:* item tres Cœnobiorum Præfecturæ. Ad alteram hujus Tabulæ partem transeo, in qua *Friburgi* Præfecturæ etiam Bernatibus communes à Mercatore recenentur: quæ sunt *Morten, Schvartzenburg, Granfon, Chalan sive Scherlin.* his Bernates & Friburgenses alternatim per quinquennium Præfectos constituunt, sic ut Præfecto ex una urbe constituto, provocaciones ad alteram fiant, & ab eadem rationes Præfecti examinentur. *Friburgum* oppidum apud Nicitones situm in Vchtlandia ad Sanam fluvium, à Berchtoldo iv Zeringensium Duce paucis ante Bernam annis conditum. Regnante siquidem Lothario anno Domini mc

xxvii *Guilelmus* Vchtlandiæ Comes mortuus est, ut Naucerus scribit, quo tempore ab Imperatore Lothario Vchtlandia Conrado Zeringensi Principi committitur. Quo mortuo anno mclii, successit ei filius ejus Dux *Berchtoldus* Zeringensis ejus nominis iv. Is utriusque *Friburgi, Brisgoja & Vchtlandia* fundamenta posuit, ut supra quoque diximus, anno post Christum natum mclii, non sine privilegiorum amplissimorum donatione. Quemadmodum & subsequentes ex ordine Imperatores, utrumq; oppidum non minore favore prosequuti sunt; quam si Imperii membra essent. Anno deinde Domini mccxix *Berchtoldo* v Zeringensium Duce è vivis sublato, *Friburgum* Vchtlandiæ privilegiis omnibus illæsis ad *Comites Kiburgenses* devenit. Anno vero Christi mccclx *Eberhardus* Comes *Habsburgensis* istius Urbis habenas tenuit. Is anno Salutis mccclxx Regi Rudolpho ab *Habsburg* peringenti pecunia suam in hanc Urbem jus vendidit. Hinc *Aneas Sylvius*, *Friburgum* nobilem Austriæ domum nuncupat. Incolæ tandem earum mutationum pertæsi, non sine maxima pecuniarum vi, libertatem ab Austriæ domo redemerunt. Itaque hoc tempore Helvetici juris est. Ejuscemodi in *Friburgensi* muro epitaphium invenitur:

*Dum bis sexcentis ter senis jungitur annus,
In Friburg in oritur, Berchtoldus Dux Alemannus.*

Oppidum ipsum mirabilem situm obtinet, partim enim monti præcipitibus petris suffulto impositum est, partim jacet in valle acclivis montibus clausa, circumfluitque montem in imo per descendente civitate amnis *Sana* mediocris magnitudinis. Prætorium situm est in præcipiti rupe; ubi olim Arx fuit, à qua temporum successu

successu crevit Civitas ipsa , supra & infra. Oppositi
 montes sustentant mœnia, tamen in Orientali Mon-
 te nulla fere domus, præter munitiones existant. Quo-
 cumque pergis in Civitate, est tibi, vel ascendendum vel
 descendendum. Ager ejus profert omnia necessaria præ-
 ter vinum, quo non nisi importato utitur. Et hæc de
 hujus Tractus Civitatibus: nunc nonnulla de admini-
 stratione Reipublicæ harum urbium addamus. Genus
 Reipublicæ est in his, quale in iis urbibus Helvetiæ,
 quæ non sunt distributæ in certas tribus ex quibus Ma-
 gistratus pari numero deliguntur. In his autem urbibus
 summum Magistratum & caput publici consilii vo-
 cant *ein Schultheissen*. Vox hæc Germanica in Longo-
 bardorum legibus usurpatur, & *Schuldhais* scribitur: vi-
 detur autem erymon vocis esse à debito, idem *Schuld*,
 & jubendo, quod videlicet *Schuldhais* debitoribus im-
 peret ut creditoribus: àis satisfaciant. Iste in hisce urbi-
 bus summam auctoritatem & potentiam obtinet.
 Consilia hic publica etiam duo sunt, Majus & Minus.

*Ratio
 bernard.*

Majus consilium Bernæ sicut & Tiguri nomen habet
 ducentorum, quamvis plures sint ducentis. Minus ve-
 ro consilium Bernæ est hominum xxvi. Senatus eli-
 gendi ratio hæc Bernæ servatur: Quatuor urbis signi-
 feri ex omni Civium numero viros xvi expertæ fidei &
 virtutis sibi adjungunt: atque hi xx viri una cum Con-
 sule majorem Senatam deligunt: ac postea etiam mi-
 norem. Consules quorum præcipua dignitas est, ab utroque Consilio communibus suffragiis eliguntur. Fri-
 burgi itidem majus Consilium cæ hominum, minus
 xxiv. Administrantur autem à minore Senatu res ur-
 banæ, ac provocationes subditorum audiuntur, præ-
 terquam ex Præfecturis Sabaudicis postremo bello ca-
 ptis. Quæ autem ad totam Rempub. pertinent, maxi-
 mique sunt momenti, ad ducentos seu majus Consi-
 lium referuntur. Consul qui utriusque Consilio præsi-
 det, ab universo populo deligitur. Comites in hac
 parte, *Nuenburg*, *Nudovv*, *Arberg*; & *Ealm* Baro-
 natus.

LACUS LEMANUS.

trium
 & vi-
 orum
 ti per
 & cla-
 vrenta
 o deri-
 od mu-
 aris cir-
 no Do-
 dicta,
 Impet-
 t à quo-
 x anno
 Domi-
 as eque-
 meta alba
 a est Ge-
 neri loco
 us (pater
 os, Parti-
 est Aure-
 ator fuit
 os fundi-
 arinis vo-
 ma, nec-
 de Geneve,
 niam mul-
 tutis cas-
 licus

LACUS LEMANUS.

280

litus vindicata est, ac præsertim 12 seu 22 Decembris 1602. Castellum Morgiarum anno Domini 1135 ab Imp. Clotario constructum est. Aquianum, vulgo Evian, à Petro Sabaudia Comitis Amedæi fratre & Vicario conditum est anno 1237. Lacus ille Genevensis ex parte Helvetiæ in longitudinem XVI, ex parte vero Sabaudia XII, & in latitudinem IV milliaria sese extendit. Portus habet frequentes ad minimum 16. Ex portu Morgiensi & Rotulensi, vulgo Rolle, vinum optimum: ex Portu vero Promontorii, vulgo Pormontou, & Neronis, vulgo Nerny, magna copia ligni & carbonis Genevam advehitur. Rhodanus Lemanus interfluens ab origine sua usque ad introitum Lacus non est patiens navium, neque à ponte Helvetico suburbii Genevensis usque ad proximum oppidum nomine Sessel, quod 7 milliariibus ab urbe distat. Idem fluvius certo loco 5 milliariibus ab urbe distante in barathrum subterraneum labitur. Iurassus mons tantæ est longitudinis, ut ejus Incolæ à Germanis olim Longimani dicti sint. Nam ex ejus extremis cacuminibus conspiciuntur templa Genevæ & Basileæ, quatuor aut quinque dierum itinere ab invicem distantia. In eo spectatur cum admiratione Petraperusæ, quam Sebastianus Munsterus in sua Cosmographia describit: item Castellum Puella, seu Virginis, à Julio Cæsare conditum: item S. Claudii oppidum, quod à Claudis è longinquo nomine religionis invisitur: item Fons Niveus æstivo tempore: item Puteus naturalis instar theatri latus, instar templi mediocris altus, & instar antri obscurus, perpetua nive & glacie ac fortè crystallo plenus. Non procul à lacu Lemano ex parte Sabaudia conspiciuntur montes media æstate nive cooperiti. Est quidam mons uno milliari ab urbe Geneva distans, quem nonnulli non sine horrore con-

Portus.

Fluvius.

Montes.

scendunt per gradus arte plus quam humana è rupe scissos, strictos, & fere innumeros. Sunt qui supremo gradui pedem adponentes, identidem à conspectu horrendi præcipitii regressi sunt. Est alius mons non procul ab Aquilæ oppido versus Valesiam, de cujus suspendo casu & effectu legatur Historia in Historiis memorabilibus nostri temporis capite Terræ motuum, nuper Gallicè in lucem editis, Lutetiæ Parisiorum. Mons S. Sergii fertilissimus est: inter cæteros Chablasi sunt, inter quos alter etiã fertilis. Cæteri nihil nisi ligna seu arbuscula ferunt cum pascuis vaccarum, quæ in planitie montium æstivo tempore saginantur, & lacuberè reddunt. Cæterum quis enumeret casus & res memorabiles in iis tempore belligestas? Quantum & quam formidabile præcipitium montis Multruacensis, in quod singulis annis multi equi onusti ac nonnulli Mercatores præcipites ruunt? De rupibus instar dentium aut ensium acuris acutiori stilo est scribendum aut silentium. De radicibus Aquianensium montium notum est eas ignotas esse, propter altitudinem lacus, è cujus imo originem trahunt. Silvarum maxima pars pauperibus & divitibus castaneas suppeditat, porcis & suisibus glandes, igni ligna vili precio, agricolis curricula & aratoribus aratra. In his locis nullæ aut pauca sunt ædiculæ Sanctorum reliquiis venerabiles, propter exultatam Idololatriam. Superfunt quidem templa maritimi & artificii magnifica, in primis Lausannense martiore nigrescens interius, nec non Genevensis perantiquum albo ferro resurgens, semel atque iterum fulmine ictum, ita ut crux plumbea combusta sit & turris alta demissa, quæ ante Caroli Magni adventum exstabat. Adde templum Viviacense inter vineas extra urbis mœnia locatum, & Morgiense nuper adornatum. Sed ibi simulacra

Præfati, lacra
nec N
zgro
quor
Med
lis G
res &
quæ e
tur, n
tæ col
Ex ale
gniffi
status
riam o
gnacu
sunt &
na dict
obli di
Capta
anno D
tum ab
monia
dicta,
Genev
quarta,
bus cap
niosè er
Geneva

Silva.

Op. 1137
bl. ca.

lacra

LACUS LEMANUS.

281

Profani lacra deleta sunt. Non deest Geneva *Orphanotrophium* nec *Nosocomium*: sed utrumque includitur *Xenodochio*; in quo habitat Catechista & Pædagogus in consolatione ægrotum & precibus vigilans, quod etiam proprium Medicum & Pharmacopolam habet. Curia municipalis Genevensis in qua quotidie viginti quinque prudentes & pii Senatores Reipublicæ causâ conveniunt, in qua etiam membranæ scriptæ cum codicibus asservantur, noctu à Civibus ipsis custoditur. Ex una parte Portæ collocata est Sede: Judicii, vulgo *Tribunal*, magnifica. Ex altera parte Portæ prostat monumentum notatu dignissimum de tempore, occasione & mediis renovati status. Armamentarium egregiè instructum prope curiam ostenditur. In eadem Civitate multa sunt propugnacula eminentia & bombardis munita. Arces multæ sunt & fuerunt in hac Regione, quarum una *S. Catharina* dicta, in qua reposita erant instrumenta bellica ad obsidionem Genevæ parata & illuc adducta an. 1590. Capta est à Rege Henrico quarto ejusque jussu diruta, anno Domini 1601. Altera quæ opportunè in oppositum ab ipsis Genevensibus erecta erat, pacis & parcimonie causâ in chaos redacta est. Tertia vulgo *Ripaille* dicta, auxilio Gallicarum cohortium in potestatem Genevensium venit anno 1589 & desolata est, ut & quarta, quæ erat Versovii quum ab iisdem Genevensibus capta est. Nonnullæ ibi sunt turres affabrè & ingeniosè erectæ, inter quas una dicitur *Turris Magistra*, quæ Genevæ ex parte Lacus & Sabaudie defendit: alia

dicitur *Turris Insula*, vel *Casaris*, quæ in alta Insula sita est ad defensionem Pontis olivi ad Helvetios pertinentis, & ut fertur ab eodem Imperatore constructa est. Statuta & Leges Reipublicæ Collegiique Genevensis leguntur in libro impresso. Magnus est in his locis nobilium familiarum numerus. Quod attinet viros ingenio & artium scientiarumve professione celebres, non pauci sunt qui suis scriptis Theologicis & Philosophicis claruere: Petrus Viretus Verbigenensis, Guilielmus Farcellus, Ioannes Calvinus, Antonius Sadeel, Petrus Cevalerius, Nicolaus Colladonus, Cornelius Bertramus, Alberius, Alzetus, Sequierius, Bucanus, qui omnes superiori seculo Genevæ, Lausannæ, Morgis & Albonæ Pastorum atq; Professorum munera diligentissimè diuq; obierunt, quibus successere in scribendo clari Theodorus Beza Veselius, Simon Goulartius Silvanectinus, Antonius Fajus, Ioannes Iacomotus Pastores, Iacobus Lectius Senator, Ioanes Deodatus Genevensis, linguæ & Theologiæ sacræ Professor, Isaac Casaubonus Regius linguæ Græcæ Professor, & Gasparus Laurentius ejusdem linguæ Professor. Cæterum Bibliotheca publica Genevæ multis eximiiis manuscriptis ornata est. Lausannensis vero Patrum & aliorum præstantiss. Theologorum opusculis instructa est. Quod vulgus attinet, à barbarie videtur alienum: etenim magno amore & honore advenas colit & excipit: peregrè trutas ponderosas, cappones pingues, caseos bonos, aurea fila & setam inter cæteras merces mittit.

Celebres
viri.

Bibliotheca
ca.

Merces
mista.

Nn

ARGO-

ARGOVIA, vulgo *Argovv*, pars fuit Regni *Transjurensis*, quod quidquid à Jura in monte, ad Alpes usque excurrebat, (cui quondam Helvetii, Rauraci & Allobrogum pars, hodie vero Sabaudia Ducatus, ac Uchtlandia, Brisgo via, Suntgo via, Cremerlandia, & Tigurinensis Præfectura sive Helvetiorum hodiernorum pagi tenent) comprehendebat. Hac autem tabula *Lucerna*, *Vren*, *Syvitz*, *Vndervvald*, *Glarona* pagi præ maxima sui parte continentur. *Lucerna* Helvetiorum urbs quam Meyerus *Lacocernam* nominat, sita est ad fluvium *Rusam* qua is effluit ex Lacu amplo, & per quem ad tres pagos navigatur, ad pedem altissimi montis, quem *Fractum* & *Pilati Montem* vulgo nuncupant. Lacus urbi commodus est, quod hac iter sit in Italiam per Alpes Lepontias, quem *Montem S. Gothardi* hodie nominant; hinc merces ad Alpes subvehuntur, indeque in Italiam clitellariis jumentis, & vicissim Italicæ merces per Lacum & *Rusam* fluvium in Rhenum ac porro in Oceanum descendunt. Habent autem *Lucernates*, majorem ferè commoditatem ex Lacu, quam ex adjacente solo, tametsi eximia quoque habeant prata, & pabula pecotibus nutriendis idonea. Urbs est satis amœna & elegans, dignitate ac opibus permultis, commune Emporium *Suitensium*, *Vranorum* & *Transilvanorum*. Origo urbis incerta est: utrinque ad flumen extitisse castella singula traditur (hodie sunt Civium ædes) quæ ab Alemannis extracta creduntur. Nomen accepisse videtur à *Lucerna* quæ forte illic in usum navigantium noctu ponebatur, atque huic rei credibile est, inservisse turrim illam vetustam, quæ ad superiorem pontem hodie ab aquis nomen habet, qualis & Tiguri cernitur à fluctibus *VVil-*

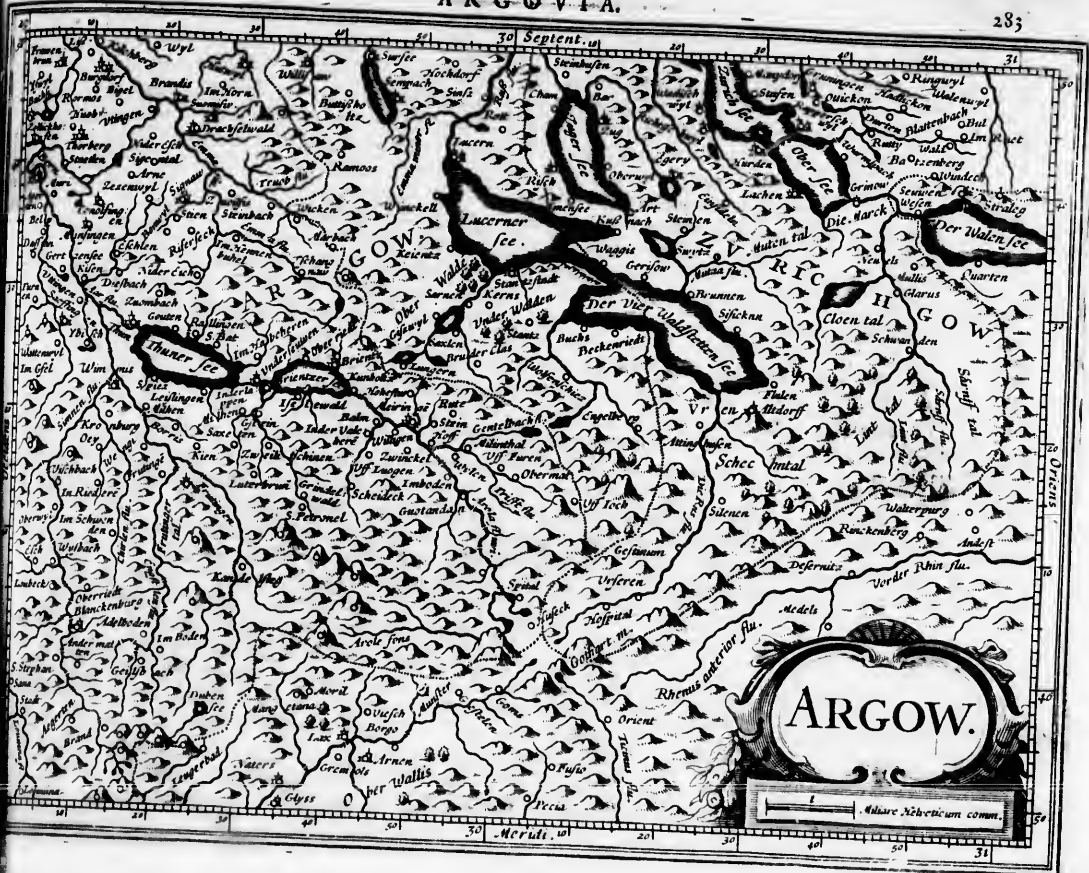
Lucerna
villa.

lenberga dicta: *Pharos* antiqui turres hujus generis appellarunt. Tradunt *Annales* domestici *Lucernates* *Cæsar*o Magno adversus *Saracenos* militasse, & ab eo cum privilegia quædam consequutos, tum *Cornuum* usum, quibus adhuc classicum tempore belli canunt. Penes *Canonicorum Collegium* maxima hic quondam potestas fuit. Quod in potestatem deinde *Abbatis Murbacensis* ex donatione *Pipini Regis* pervenit. Tum *Albertus Austrius Imperator*, *Lucernam* à *Murbacensi Abbate* emit. Sed non ita multo post, *Lucernates* sub *Austriorum Imperio*, gravibus oneribus pressi, pacis & libertatis amore anno *MCCCXXII* fœderi nomen suscipere. Præfecturæ *Lucernatum* quæ à *Mercatore* recensentur, duæ sunt, in quibus Præfecti ibidem loci habitant, *VVikenensis*, *VViken*, opinor: & *Sempach*. Sed Præfectus hujus nullum jus in oppidum habet, tantum Lacui & piscationi præest. Reliquas administrant *Senatores* in urbe manentes, quæ sunt: *VVillisovv*, *Entlibuchia Vallis*; *Rotenburg*, forte *Rott*, aut locus aliquis illi proximus: *Habsburg*: *Berona* cum vicino agro *Chelamt*, id est *Michaeli Præfectura*, dicto; *Merischvanden*: *VVaggis*; *Ebiconæ*; *Harba*; *Krientz*; item 11 urbes *Sursejum* & *Sempachium* in clientela sunt *Lucernatum*: habent tamen proprium consilium, quod causas tam civiles, quam criminales judicat: sed princeps Consilii *Sursei Schultes* dictus, jusjurandum dat *Lucernatibus*, *Sempachii* verò à *Senatu Lucernate* deligitur, attamen excivium *Sempachianorum* numero. Sequuntur *Pagi*, *Vranorum*, *Vraniorum* sive *Vrania*. Hujus incolas tempore *Julii Cæsaris*, appellarunt *Romani Tauriscos*, & nomen *Vri* quo hodie nuncupantur, putatur originem duxisse ab *Vranis*, quos veteres *Tauriscos*

Imperium
majorum.

Vranum
pagus.

tris apz
 es Ca-
 o cum
 usum,
 Penes
 n pote-
 s Mur-
 nsi Ab-
 sub Au-
 pacis &
 en sub-
 mercato-
 i ibidem
 Sempach.
 abet, tan-
 ministrant
 ovv, Ent-
 is aliquis
 no agro
 Merisch-
 ; item 11
 sunt Lu-
 um, quod
 eat: sed
 urandum
 Lucerna-
 orum nu-
 sive Vra-
 ppellarunt
 nuncupan-
 tos veteres
 Taurisicos

Virium
pagis.

Tauriscos nominaverunt, sicut & in hunc usque diem *Sie-bentalenses* rauros vocant *Vros* more veterum Germanorum. Deinde & Regio ista habet nigrum tauri caput, in campo croceo, quo pro insignibus utitur. *Vriorum* Pagus in x partes, sive communitates dividitur, quas ipsi vocant *Gnosfaminen*, quasi dicas participationes, quod soli ex his electi Senatores omnium munerum participes sint, & ad annuos conventus vocentur. *Suitorum*, sive *Suitia*. *Suitia* sive *Suicia*, oppidum universae Helvetiae nomē communicat, nam ab his primum aedificatum est, qui novis quaerendis sedibus ex Sueciae regno huc profugerant, Ex tribus pagis est unus, qui contra Nobilium insolentiam foedere conjuncti fuerunt; robustos, belloque potentes homines edit, qui frequenter hostibus incusserunt terrorē. Ex iis rebus, quae terra compascua ex se fundit, fere omnes vitam sustentant. Ab hoc oppido sive pago, exteri Helvetios *Suitze-vros* vocant, vel quod primo pro libertate in ipsorum agropugnatum sit: vel quia divitissime cum Eremitanis contenderunt, & primi omnium ex pagis tribus Austriorum irruptioni expositi fuerunt, & inter tres pagos maxima eorum fuit potentia, nomine eorum, ut celebriori, reliqui etiam pagi sunt comprehensi, & ab his deinde nomen, ad omnes foederatos dimanavit: vel denique quod in irium federationis fecerint Uri, Silvani, Suitenses, in horum oppido. *Suitorum* Regio divisae est in partes vii, quas *Quartas* vocant, veteris divisionis nomen, in recentiori & senaria retinentes. Et *Inferioris Silvania* quae vulgo dicitur *Vndervaldia*. Hic libertate conditionis pagus, mutuo societatis foedere Suitiae & Uraniae junctus, anno Domini mccc xv. Naturali Alpium vallo circumseptus, pascua habet amena pecoribus alendis perquam idonea, unde magnas oves

Silvaniae incolae percipiunt. Caeterum Uri, Suitenses, Silvani seu Undervaldenses, etsi monasticarum familiarum Abbatibus certis portionibus subditi erant, tamen sua quadam libertate gaudentes Praefectos accipiebant ab Imperio, quos *Voigros* appellant, fortasse Graeco nomine, profus ut olim Praefectura Romanorum. Horum idem munus erat, quod in his terris *Burg-graviorum*. Penes illos enim summa judiciorum publicorum, & vitae necisque potestas erat. Formam gubernationis reliquam mansisse ex antiqua Romanorum Monarchia conjicio, in qua Praefecturae suis non vivebant legibus, neque ex suorum numero creabant Magistratus, sed hos à Senatu aut Monarchis accipiebant. Caeterum *Vndervaldia* Pagus in 2 Conventus distributus est, per Silvam *Kernwald*, *Superiorem* videlicet & *inferiorem*, tota Regione *Underwaldiae* nomine nihilominus comprehensa. Superest *Glarona* vulgo *Glaris*, Helvetici foederis vallis, ac Regio juxta Limagus fluvium non admodum ampla, longitudine 111 milliario-rum Germanicorum, nomen habens à praecipuo totius regionis vico, cincta tribus partibus altissimis Alpibus; à Meridie & Oriente Rhetos, ab Occasu Urios & Suitios attingit, à Septentrione castra Rhetica dictam regionem, qua Limagus vallem egreditur. Hujus regionis jurisdictionio, una cum quibusdam proventibus, fuit tempore S. Fridolini per Comitum quandam donata monasterio Seekingensi, tempore scilicet Clodovei primi Francorum Christiani Regis, nempe anno Domini 13, qui primus Francorum Rex fuit, qui in Rhetia, Alemannia, & Helvetia imperavit. Consecuta est haec terra posteris temporibus suam libertatem, & propriam jurisdictionem, adjunxitque se foederi Helvetico, anno Domini mccc lxi. Vivunt in-

Suitorum
pagus.

Vndervaldia
pagus.

Glarona.

Imperium
magnum.

Limina. injicia

Law.

cola
stias
tante
fima
fces
res f
ream
bilit
berg
res d
berg
Suti
nac,
nunc
gamu
quos
mine
cul L
solita
cet à
induf
niqu
quae v
est vit
tum h
bus ne
tur, q
necfas

colæ lacte, caseo, butyro, & carnibus. Ibi inter angustias montium nulli, aut pauci feruntur agri, raræ plantantur vites. Hortos pomiferos habent, & prætaletissima. Vinum & frumentum aliunde invehuntur. Pifces Lacus subministrant, aves carnesque ferinas Montes silvosi suppeditant. Patriam hanc Henricus Glareanus & Aegidius Yscudus, doctissimi Viri, ortu nobilitarunt. His accensentur *Hamburg Comitatus*, *Humberg Baronatus* & *Ringenberg*. Est autem *Glarona* in xv partes distributa, quas vocant *Tagvvan*. Imperat *Werdenbergen* Comitatu, quem emerunt anno 1517. Cum Suis alternatim Præfectos mittunt *Vzenacum*, *Vifnac*, & in *Castra Rhetica Wefom*. Sed hæc hæctenus, nunc generalia quædam de hac Helvetiæ parte subjungamus, inter quæ Lacus primum sese offerunt, inter quos miraculi causa memorandus *Lacus Pilati* cognomine, qui in Monte, quem *Fractum* vocant, haud procul *Lucerna*, pæne in summo montis jugo paludinoso solitarioque situs, silvis undique circumdatur, nec scilicet à quoquam irriteretur. Ferunt enim, quæ in eum de industria injiciuntur maximas ciere tempestates, omniaque undis opplere, qui sæpe tentarunt & experti: quæ vero casu incidunt nihil adferre periculi. Locus est visu horrendus; aqua suo alveo inclusa, nec exitum habet, nec flumen in se recipit aliquod, nec nivibus nec pluvijs augetur. Vento etiam minime agitur, quin semper sibi similis nigras suas tueretur undas, nec fas est peregrinise eum adire locum, ne temere quid injiciant, unde vicina periclitetur regio. Inter flumi-

na vero quibus hæc Helvetiæ portio irrigatur, sunt *Limagus*; hic apud *Glaronenses* oritur, ac in media ipsorum regione *Serniphium* alterum ex altera valle delapsum amnem accipit. Deinde infra *Vrnas* (duorum vicorum nomen est) supra *Latericium Pontem* (ita vocant) ex Lacu *Vesenio* acceptâ aquâ, *Marcham* (qui fuit olim Helvetiorum in Rhetos finis, & Helvetii ita terminum vocant) ac *Castra Rhetorum* (& huic loco etiam nomen manet *Gastra*) determinat. Hinc Lacum *Tigurinum* ingressus, ad ostia ejus *Tigurum* amplissimam Helvetiorum urbem dividit: mox *Aquas*, memorabilem in Helvetiis locum propter calidas illic aquas, *Græci Thermas* vocant, delabitur. Deinde haud ita longè *Ursæ* ac *Arolæ* miscetur. *Vrfa* sanè, quem fluvium transpositis duabus prioribus literis vulgo *Rufam* vocant, in summis Alpibus, quibus hodie *S. Gothardi* nomen est, oritur, ac recta ad Septentrionem labitur, quem contra *Ticinus* ex eodem jugo per *Lepontios* in Meridiem, *Vrsulam* sive *Vrsellam* primum vallem *Rheticâ*, deinde *Vriam* *Tauriscorum*, gentis *Gallicæ* reliquias; venit, ubi lacui miscetur, qui *Vros*, *Suitios*, *Silvanos* ac *Lucerinos*, qua tuor *Silvæ* *Civitates* (nam ita appellant hodie) alluit. Porro deinde *Tuginis* amnibus susceptis *Bremgarten* ac *Melligen* (oppida sunt ditionis Helveticæ) lapsus infra *Brugas Arolæ* commiscetur. Ad Confluentem autem tria Helvetiorum flumina *Limagus*, *Vrfa* & *Arola* in *Rhenum* exonerantur. Sed de Helvetia, ejusque partibus quæ dicta sunt hæctenus sufficiant, ad Inferiorem Germaniam transeamus.

tenfes,
famili-
ant, ta-
tis acci-
ortasse
mano-
is Burg-
publi-
guber-
norum
on vive-
ant Ma-
iebant.
distribu-
et & in-
nihilolo-
Glaris,
gum flu-
illiario-
ipuo ro-
altissimis
Occasu
stra Rhen-
egredi-
aliquidam
Comitem
tempore
ani Regis,
rum Rex
imperavit.
is suam li-
inxitque se
Vivunt in-
cola

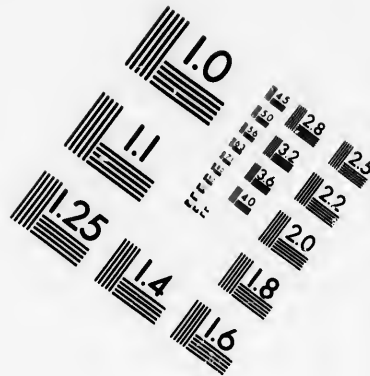
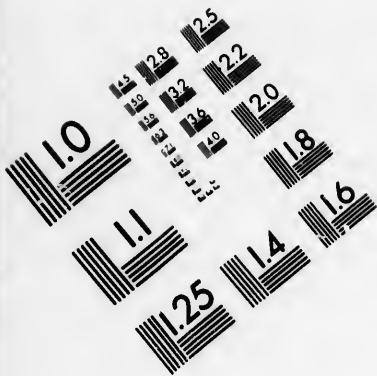
Glaris.

Lac.

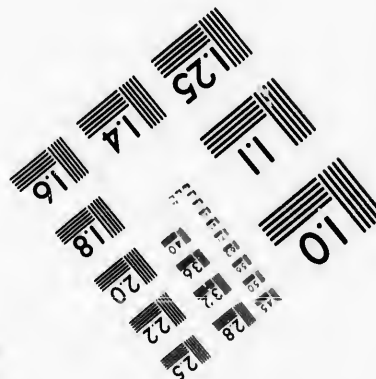
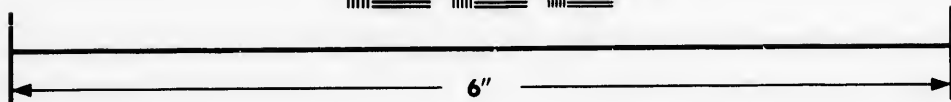
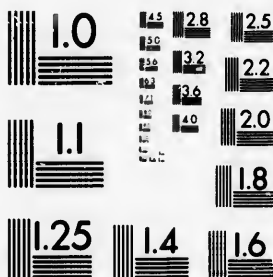
Emprium
ma, nam.

Flumina

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

14
16
18
20
22
25

10
11
12
13
14
15

EAm Galliarum partem quam obtinet Hispaniarū Rex descripturus, idē quem in Francorum Regno constitui, ordo sequendus mihi erit. Primum ergo ea quæ de Inferioris Belgii politico statu mihi in studioforum gratiam communicavit vir clarissimus D. Dominicus à Burmania accipe, postea Provincias Dominiæ que enumerabo & describam.

Politia Belgii sub Burgundionibus.

OMNIS Gallia secundum Iulium Cæsarem divisa est in Belgicam, Celticam & Aquitanicam. Belgicæ mediam forte partem Hispaniarum Rex aliquot jam possidet sæculis: alteram, Picardiam scilicet, Campāniam, Normandiam (quamquam hæc duæ postremæ non in totum sub Belgio continentur) & reliquam Belgii partem possident Dux Lotaringæ, Iulig, Clivig, Archiepiscopus Trevirensis, Moguntinensis, Coloniensis, Episcopus Leodiensis & alii. Produxit hæc Belgica, teste Iulio Cæsare, illustriores semper ac fortiores milites quam reliqua Gallia, ita ut non modo illius tempore, verum etiam nostro sæculo omnem belli molem sustinuerit.

Continet autem circiter 320 urbes munitas, & circiter 230 oppida privilegiata, pagos vero plus minus 12000.

Et quanquam tota hæc Belgica propter diversas Imperiales & Regales dignitates, Electoratus, Archie-

piscopatus, Episcopatus, coronationem tam Imperatoris Majestatis Aquifegrani, quæ Regni Franciæ Sueffione mire inclarescat, illa tamen pars quæ Regi Catholico semper paruit longè nobilissima est: tum propter ortum ac natalē quamplurium Monarcharum, Regū, Principum, Ducum; tum etiam propter frequentes in ea & opulentissimas urbes, infinita oppida, & innumerabiles pagos, adeoque inhabitatorum admirandam frequentiam, eorum divitias, civilitatem, ac animi fortitudinem. Quibus etiam Carolum V Imperatorem motum fuisse ferunt, ut in deliberationem multoties itaxerit, in Regnum eas Provincias esse erigendas: verum propter privilegiorum, morum, atque legum in singulis Provinciis diversitatem, tum continuorum bellorum difficultates, quibus opprimebatur, ab instituto revocatum fuisse.

Hæc pars in circuitu habet fere 340 milliaria Flaudrica, Italica 1000. Continet urbes clausas 208 & circiter 150 oppida, urbibus propter splendorem & privilegia haud inferiora: pagos vero plus minus 6300 majores: minores autem infinitum numerum fere, sicut & diversa Dominiæ ac Principatus merum aut mixtum imperium habentia.

De Præfide aut Governatore totius Belgii.

Eadem in hoc Belgio est administrandæ Reip. ac justitiæ ratio, quæ in Regno Galliæ, eadem Magistratum nomina, eademque auctoritas Provinciarum omnibus. Vnus à rege Catholico semper est generalis cum summa

fun
que
gne
Du
re M
reru
roli
stria
Cæ
1531
filio
cias
liber
ronib
catui
itaqu
reta
fucta
nator
mam
tamen
Cance
goria
Scire
teorū
& Priv
Privat
tiis in

Con

summa auctoritate Præfectus, qui & Burgundiæ quoque Comitatu præfuit: neque enim præ multitudinem Regnorum ac Provinciarum ipsius eam, sicut Burgundiæ Duces solent, administrare valet. Quapropter tempore Maximiliani Cæsaris ejusque filii Philippi, summæ rerum præfuit ad tempus Georgius Saxonix Dux. Caroli V Imperatoris tempore primum Margareta Austria, Imperatoris mater tera; qua defuncta soror dictæ Cæsareæ Majestatis Maria Vngariæ Regina ab anno 1551 ad 1555, quo Imperatoria Majestas totum Belgium filio Philippo renunciavit, qui successively easdẽ Provincias demandavit suo nomine regendas Emanueli Philiberto Sabaudiæ Duci Consobrino, puta ex duabus sororibus Regis Lusitaniæ utroque nato, qui à Rege Ducatu suo Sabaudiæ restitutus Præfecturæ renunciavit, itaque in ejus locum surrogata est Regis soror Margareta Patmæ ac Placentiæ Ducis uxor, cui præter alia cõsuetas assignata fuere in singulos annos 36 millia coronatorum. Hic Præfectus licet summam adeoq; plenissimam haberet per totum Belgium auctoritatem, cuncta tamem majora munera ac officia, ut sunt, Præsidiatas, Cancellariatas Statuum, & omnes leges, decreta & negotia sub Regis nomine distribuatur, atque emanant. Scire autem hic oportet, antequam de singulis consiliis seorsim quid dicamus, olim duo illa consilia Statuum & Privatum unum tantum apud Principem fuisse, quod Privatum nunc upabatur: verum excrecentibus negotiis in duo diversa id partiri necesse fuit.

De Consilio Statuum.

Consilium Statuum, ut vocant, quod apud Guber-

natorem residet, incerto constat Consiliariorum numero; pro arbitrio enim Principis & negotiorum necessitate plures vel pauciores adhibentur. Constat verò ex diversis Provinciarum Belgii Præfectis, nonnullisque doctoribus, qui propter doctrinam, integritatem, ac virtutes subinde adhibentur. Huic ordini unus præest judex seu præses consilii. Cum hoc consilio deliberat Belgii summus Præses super rebus Principis & publicis, puta de bello & pace, deq; generali totius patriæ regimine. Eodem in deliberationem veniunt, quæ ab omni parte adferuntur. Item fœdera cum Principibus ac vicinis, an dimittendi vel retinendi sint belli Duces. Item de propugnaculis, munitionibus, provisionibus armorum, qui demandandi & recipiendi legati, cunctaq; huc referuntur ex consiliis magis ardua negotia: deniq; ut summarim dicamus, quicquid conservationem ac protectionem totius patriæ intus & foris concernit, in hoc consilio deliberatur. Solent & extraordinariis & magis arduis negotiis adhiberi quoque omnes Ordinis aurei velleris, & ex aliis gubernatoribus Provinciarum, officariisque Regis nonnulli.

De Consilio Privato.

Consilium quod vocant Privatum seu Secretum similiter apud Gubernatorem residet. Constat ordinariè 10 vel 12 Consiliaris, iisque Doctoribus aut Licentiatis à Rege vel ejus Locum tenente electis. Hoc cum divisum sit propter multitudinem negotiorum à præcedente consilio Statuum, sibi reservavit quicquid ad justitiam, jus, & politiam pertinet, & inspectionem aliorum consiliorum. Hujus itaq; est concedere privilegia, consentum, gratiam,

gratiam, veniam, remissiones. Item condere leges, ordinationes, statuta, edictaque, unde & Magistri supplicationum vocantur. Hujus item consilii est cognoscere de limitibus, ac confinibus Provinciarum, deque partibus principalibus domini, superioritatis & auctoritatis Principis, Dominorum & aliorum aulicorum immatriculorum. Denique consilium hoc robur est ac conservator iustitiæ, cæterarumque rerum omnium inspector, quanquam subinde magis ardua consilio Statuum communicet, ac vice versa illud quæ politiam ac Iustitiam aliquo modo concernunt cum hoc conferat ac communicet. Habet & hoc Consilium suum Præsidem.

De Consilio Finantiarum.

In eadem curia residet & aliud Consiliū, quod vulgo Finantiarum vocant. Huic communiter præfecti semper fuere tria ex prudentioribus dominis patriæ capita, unus Thesaurarius, unus Receptor generalis & tres Commissarii docti ac prudentes, cū duobus Grefsiariis aliisque officariis. Hoc Consilium curam habet bonorum patrimonialium & reditionum Principis, subsidiorum ordinariorum & extraordinariorum, Camera rationalis, Receptorum aliorumque Officiariorum Regias pecunias tractantium. In eodem sunt taxationes, rationes assignantur solvendi quidquid concernit pacem vel bellum, fortificationes, munitiones, provisiones, adeoque omnes expensas, tam ordinarias quam extraordinarias pro conservatione Status patriæ. Hoc item bona Principis elocat, facit moderationes ac restrictiones contentas ejus ordinationibus. Breviter totam agit curam Regii Thesauri universi.

De Consilio Camera Rationalis.

Est alius Bruxellæ Magistratus Regius, qui est tanquam membrum Consilii Finantiarum, appellaturque Camera rationalis, cui præest unus Præfex & septem Magistri rationum, quatuor scilicet ordinarii & tres extraordinarii, cum nonnullis aliis officariis. Reddunt huic ratione administrationis pecuniarū regis omnes Thesaurarii & Receptores Brabantæ & adherentis dittonis, item agri Lutzenburgici; recipiuntque omnes hic suas quitantias. Præter hanc vero Cameram sunt adhuc in Belgio tres aliæ Camere rationales, in Flandria scilicet, Hollandia & Geldria, quæ omnes summarie rationem reddere coguntur Finantiarum Consilio tanquam omnium inspectori. Atque hæc sunt Consilia & Magistratus vel Officiarii, qui perpetuo generalem Belgii Præfectum comitantur vel apud eum resident.

De Consilio Provincialibus.

Est & aliud in hoc Belgio Consilium in singulis fere Provinciis, quod Parlamentum Regium vulgo nominant, quale est Mechliniæ, in Brabantia vero Cancellariam vocant. Præsent huic communiter secundum diversa loca vel 12 vel 16 vel 18 Consilarii Doctores & Licentiati, unusque Præfex seu Cancellarius tanquam Iudex. Adstitūt pariter Advocatus & Procurator Fisci, Grefsiarii, Secretarii, aliique Officiarii, omnes à Locum-tenente Regio electi, & à Rege stipendiati. Hic Magistratus summa pollet auctoritate, cunctarū civilium & criminalium causarum, & omnium in hisce Provincialibus Dominiisque Regiis controversiarū cognitionem habens. Habet & activā & passivā cognitione fundamentorum, confinium ac differentiarū,

quæ

quæ à prælatiis eorumq; jurisdictionibus procedunt, exceptis bonis mortuis, vulgo *amortise*, eorum enim cognitio ad curiam Ecclesiasticam pertinet. Similiter observati facit privilegia, exemptiones, officia, beneficia, ac provisiones à Principe concessa, salvis nihilominus semper jurisdictionibus & privilegiis locorum particularibus. Huc vocantur in jus non solum omnes regii Officarii, & ministri provinciales, sed & Rex ipse, pro quo respondent ejus Procurator & Advocatus, minimeque summa ejus auctoritas, aut dignitas cuiquam præjudicio ac damno est. Quinimo accidit jam pridè in Geldria regnante Rege Philippo, ut cum Majestas ipsius in causa quadam gravissima contra Dominum de Anhok succumberet, nullusque Officiorum sententiam executioni mandare auderet, Rex ipse eam realiter executus sit. Ad hoc tribunal eundem devolvuntur appellationes inferiorum cujusque Provinciæ judiciorum, neque hoc ullam e contra appellationem admittit, sed duntaxat Syndicatum, quem Revisionem vulgo vocant. Rarius vero fit ut nõ revisionem petens, & maximarum expensarum, eo scilicet nomine faciendarum, & ipsius cause jacturam patiatur. Sed nec per revisionem hanc sententiæ prioris executio differtur. Indicatur in omnibus hisce summis Curis secundum jus commune, salvis tamen legibus municipalibus & singulorum locorum constitutionibus, quæ plurimæ quidè sunt, decretisque Principum vulgo Mandamentis, quæ quatenus privilegia non lædant, cæteris legibus omnibus præferuntur. Veruntamen antequam hæc publicentur, in deliberationem & cognitionem prædicti Consilii trahuntur, suntque eatenus in jure fundata, quatenus cum legibus scriptis conveniant.

Præter jam dicta deputat etiam Regis nomine Praefes certos singulis annis legatos per singulas fere Provincias, qui revisorum funguntur officio, ut scilicet rationes proventuum seu reddituum aliaq; pattiam concernentia reveideant animadvertantque, & specialiter in Brabantia, ubi Rex singularè habet in loca sacra auctoritatem. Quapropter mandat etiam ut animadvertant in rationes Ecclesiarum, Monasteriorum & Xenodochiorum, & si indebitè administratum quid deprehendatur, relatione facta ad Curiam, severe corrigitur & reparatur, adeo, licet singulae Regiones & Civitates suis etiam legibus & privilegiis vivant & gaudeant, summa tamen administrationis iustitiæ ratio à Rege dimanat, atque in eum redundat, sitque ab omnibus Officiariis suæ Majestati fidelitatis juramentum.

Militia Belgica.

Tempore pacis Rex non nisi paucis utitur in solis confinibus Regni præfidiariis militibus, ea autem loca sunt numero 26 maximi quidè momenti propugnacula. Alia deinde equestris militia ab omni antiquitate observata à Carolo V anno 1547 prudenter restituta & reparata est, quam ordinarias Bendas seu Legiones vulgo vocant, trium millium electorum Equitum, qui distributi in 14 Bendas præcipuis Provinciarum dominis committuntur, atque hi suos habent Locum-tenentes, aliosque Officiarios. Vnus est generalis Quæstor militiæ, qui Regis nomine hisce legionibus ordinariis solvit, is fuit *Art Molikeman*.

Præterea nullam sere habet Rex pacis tempore classem maritimam instructam, sed quia omnes regni Porphyris navibus diversis abundant, necessitatis tempore omnes eas naves, vel quor & quas ex eis libet, sicuti jubet:

fuisque eas sumptibus ad bellum adornat, soluto navium domino quod æquum est. Atque in hunc finem totius rei maritimæ unum præfecit summum belli totiusque classis Ducem, quem *Admiralum* vulgo vocant. Is fuit Comes Hornenfis, hic omnis prædæ belli tempore, omnium confiscationum, omnis denique generalis mercaturæ, quæ cum licentia Regis ex hostili solo ad nos defertur, suam habet partem. Hanc vero Regis licentiam Admiralius sua manu approbare & confirmare debet, antequam indemnitate sibi promittere Mercatores queant. Est & alius maximæ quidem dignitatis Præfectus tormentorum bellicorum, & quicquid id genus armorum concernit, quæ quidem arma ordinariè Mechliniæ asservari solent, atque horum cura Domino de Glajon Aurei velleris Equiti demandata fuit.

De Dominii seu bonis patrimonialibus Principis.

Venationes, aucupia & piscationes per hæc terras pro distinctione Iurisdictionum sunt Principis, Civitatum propriorumque Dominiorum, excepta Brabantia, ubi quinque tantum silvæ Principi ab omni venatione & aucupio liberæ sunt; per reliquam totam Provinciam unicuique cum canibus & avibus, non retribus, libera est venatio, aucupium & piscatio. Princeps in singulis fere provinciis suos venationi Præfectos habet, & nominatim per Brabantiam, magnæ dignitatis officium est, cui præfesse solet Marchio Bergensis, eo que nomine vulgo Magnus Brabantiae Venator appellari solet.

Præcipuæ quoque earum regionum Silvæ ad Regis usum non modo venandi, sed & lignandi spectant, & estque non minima suorum reddituum pars. Reliqui redditus in civitatibus, villis, castellis, terris, molendinis, aliisque ab

omni antiquitate Principibus patriæ attributis consistunt, quæ vulgo *Domaines*, latinè *Dominia*, vel proprius *bona patrimonialia* vocantur: sed & veteralia quædam mercantiarum tam mari quam terra inter eos redditus connumerantur, similiter & redditus quosdam in præcipuas civitates Rex habet, puta in Antverpiam, ubi præter partem suam omnium confiscationum, habet & monetæ, carcerum & piscationum locationem, aliæque nonnulla quæ Regium dominium, ut vocant, mirè adaugent.

Modus convocandi Status.

Princeps petiturus quid, vel novum tributum, novæve leges impositurus, convocare solet, certo assignato die & loco, qui communiter Bruxellis esse solet tum propter Regiam Curiam, tum quod Brabantini extra ditionem suam nihil deliberent, omnes totius Belgii Ordines; qui sic debite interpellati haud gravatè comparent, vel saltem secundo sub mulcta aliqua pecuniaria appellati legitimo numero plures vel pauciores, prout citati sunt, pro causa necessitatis conveniunt. Sunt autem qui communiter Bruxellis comparere solent hi: Brabantini, Flandri, Artesii, Hannonienses, Valentii, Ryssel, Douay & Orchies, Hollandi, Trajectenses, Zelandi, Namurcei, Tornaci & Tournesii, & Mechlinienses. Reliquarum Provinciarum Ordines ut sunt Geldri, Frisii, Luxemburgii, quia remotiores sūt à suis Gubernatoribus (nisi gravissimæ sint deliberationes) non vocantur, & cū iis transigunt. Ceteri Ordinum generalium tres sunt status: 1 Ecclesiasticus, 2 Nobilitas, 3 præcipuæ Civitates. Horum status membra, personæ ac deputati ii qui semper ad id electi fuerunt comparent, vel suos deputat Legatos.

garos. Verum non omnium regionum idem est in hac parte usus & consuetudo. Exempli gratia: Brabantini, Hannonienses, Artesii, Namurcenses, & Zelandi diversis Commissariis ré expediunt, puta Ecclesiastici Abbatem, & Nobiles; Civitates vero Consules, vulgo Burghmagistros, & duos vel tres Seabinos, unumque civitatis Pensionariû, plures vel pauciores pro facti exigentia delegant. Flandri per unum solum Legatum vel Commissarium vulgo, ratione quatuor Membrorum comparant, quæ quidem in Membra omnes tres supradictos Status representant, quanquã & hi separatim suos delegare queant, qui inspectionem in factum Legati 4. Membrorum habeant, ne quid præjudicii illis pariat. Verû communiter quod quatuor ea Membra statuunt id ratum firmumque habetur. Hollandi duorum tantû Statuû nomine, Nobilitatis scilicet & Civitatum Legatos deputant, iique totâ Provinciam representant. Hoc modo coactò Consilio in præsentia præfati Regii Præses, vel quis Statuû Consiliarius Principis seu Regis nomine, petitionem ejusdem perpulchro huic Ordini humanissimè exponit. Illi post consuetas deliberationes singuli pro se in scriptis res dependunt, quo equidem responso si Regi non sit satis factû, multis conatur rationibus Ordines ad suam petitionem permoveat; nec enim illud hic tyrannicum locum ullo modo habet, *Sic volo, sic jubeo*: quin etsi ad unû pene omnes Ordines Regis voto consensissent, sola tamen Antverpia hunc consensum infringere & annullare poterit, si quidem Ordines omnes ea lege & conditione cõsentire semper censentur, si eam omnes Status, atque singula eorum Membra comprobant, & in suam portionem consentiant.

Quocirca omnino necesse est non modo omnes Ordines seu Status generaliter consensisse, sed & omnium statuum singula quoque Membra consensum suum unanimiter dedisse. Vnde plerumque fit, ut non attentis quibusvis Regis demonstrationibus, justisque rationibus, nihil pæne unquam Regi propter votorum diversitatem concedatur, quo quidem casu Rex pro eo tempore patienter acquiescit, & in commodius tempore differt. Attamen rarius est, ut non moderatus Princeps à subditis discretis ac placidis voti sui tandè compos fiat. Si quam pecuniam Principi promiserint, neque eam commodè in parato habere queant, aliam ineunt inter se, cum consensu tamen Principis, conquiriti rationem, decimam, vel vectigal quoddam rebus communibus ad tempus imponendo, vel alio quodâ commodo modo pro ratione loci, temporis & occasionis, quæ juxta modum, taxam & proportionem consuetam suo tempore dependitur. Ecclesiastici suam portionem separatim solvunt. Nobilitas & Civitates propter affinitatem commerciorum & utilitatis inter se simul solvunt; Brabantini quidem ut primi, propter antiquitatè & dignitatem Ducalem, suam dependunt partem in florenis 20 stuferorum. Flandri propter opulentiam suam in florenis 24 stuferorum, & sic reliquæ quoque Provincie juxta consuetas taxas, quæ non facile immutantur vel transcenduntur.

Quod Pontificum jus in hæc ditiones attinet, non majus illud est quàm in Regno Francie: cunctæ enim nominationes & ordinationes Prælaturarum, Episcopatum, &c. ad Principem pertinent, Pontifex solâ habet confirmationè & expeditionem, nec ullum cuiuscunque status laicum vel sæculare propter quodvis delictum,

vel causam extra patriam evocare potest. Quare si quid ejusmodi præ tendat, Legatum expressum expediat, de facto vel jure cognituram, necesse est. Nullum præterea conferre beneficium potest, nec gratiam vel bullam expedire, quæ sortiatur esse ætum: nisi exequendi Potestas, ex Principis placito quod vulgo nuncupant, supplicanti concedatur. Quantum ad decimas, eę fere per totam ditionem solvuntur, sed diversis modis: alibi enim so-

lis Ecclesiasticis; alibi vero partim his partim Locis Dominis, alii undecimam tantum partem dependant, alii minus, secundum diversarum Provinciarum & Locorum consuetudines & privilegia: extatque prudens Carolii V Imperatoris Decretum, ne liceret in posterum ullis Ecclesiasticis personis, vel Locis Sacris ullam rem immobilem absque Principis licentia cõmetere.

INDEX TABULARVM BELGII INFERIORIS.

i Belgium universale.	ii Flandria.	iii Brabantia.
iv Hollandia.	v Zelandia.	vi Geldria & Trans-Ipsalania.
vii Artesia,	ix Harmonia & Namurcũ.	ix Lutzenburgicus Ducatus & Trevirensis Provincia.
x Frisia,	xi Trajectum.	xii Groninga.

Belgium sive Germania Inferior.

Regio.

REGNUM Gallie, qua potui fide, hæcenus perlustravi: *Germania Inferior* nunc adeunda est, quam ut patriam mihi longè charissimã, adibo perquam libens. Ut autè ab ipso nomine ordiar: Partem Europæ, quæ hoc tempore *Germania Inferior*, *Belgium* dictã Cæsari nonnulli volunt, in quo scribit se tres legiones collocasse. Hirculus quatuor. Marlianus tamen & Glareanus pro urbe, non pro Regione accipiunt. Vnã urbem capace esse quatuor Legionum fortasse yix credet Vegetius. Ipse etiam Cæsar sub Belgio plures Civitates comprehendi, lib. v docet; ubi dicit Britanniaë maritimã partem ab iis incolis, qui prædæ ac belli inferendi causa ex Belgio transierant, qui omnes fere iis nominibus Civitatum appellantur, quibus ori-

Civitatis eo pervenerunt. Non tamen sub Belgio totam Belgicam intelligit. A Belgio enim (eodem libro) Nervios, Morinos & Esiuos, Belgicæ populos, distinguit. Partem Belgicæ itaque secundum Ortelium videtur vocare Belgium, eam forte an, quæ versus Septentriones est, quæ Hollandiam, Zelandiam, Flandriã, Geldriam & Cliviam complectitur. Alii Belgicam, quam tertiam Galliaë partem constituit Cæsar, nuncupant. Quam vocem nonnulli ab urbe hujus Regionis celeberrima, nonnulli à Belgio quodam Belgarum Duce, alii aliunde derivant. Hadrianus Junius Belgarum appellatione ad Nationis ferociam referendã autumat, ut sint *Belgæ* quasi *Velgæ*, hoc est atroces & violenti: nisi mavis, inquit, *Belgæ* mutatione secundæ vocalis in primam, dici velut

Balgæ,

Belga, à dimicandi pugnandique ardore ac studio: est enim *Balgen*, conferere manus, ac configere. Regio tamen quæ nobis præ manibus, est tantum dimidia circiter ipsius *Belgiæ* pars. *Germania Inferior* nuncupatur hodie. *Germania* quidem quod lingua, moribus, legibus, & vitæ institutis parum ab *Alemannis* & reliquis *Germanis* discrepet. *Inferior* vero quod mari propior sit reliqua *Germania*, & superioris *Germaniæ* respectu campos agroſque situ humiliores habeat. Vulgo *Nederlant*, Gallis *le País Bas*. Appellatur quoque per universam fere Europam *Flandria* *synecdochicè*, vel propter illius Regionis potentiam & splendorem præ reliquis partibus: vel propter primam & celeberrimam illic commercia, & nundinas *Brugensès* verustissimas, notissimaque *Emporia*: vel denique quod *Galliæ*, *Angliæ*, *Hispaniæ* & *Iraliæ* finibus propior, nota magis & divulgata sit. Atque hæc de nominibus, sequitur situs sive quantitas. *Germania Inferior*, *Belgiæ* vel *Belgiæ* (nam voces has promiscuè usurpabo) termini, ab *Aquilone Oceanus*: à *Meridie* *Loratingia*, *Campania* & *Picardia*; ab ortu *Rhenus* & *Mosa* fluvii; ab occasu *Mare*. Vicinos autem habet hos principes, *Comitem Frisiæ Orientalis*, *Episcopum Monasteriensem*, *Ducem Cliviæ*, *Archiepiscopum Coloniensem* & *Trevirensis*, *Regem Galliæ*. Igitur est situs: sequitur jam nunc qualitas; cujus caussa plurimum clima. Subest *Germania inferior* medio septimi, tertiæ octavo climati: inter gradus longitudinis quidem *xxii* cum semisse, & *xxx*; latitudinis autem inter *xl* *lii* cum semisse & *liii* cum semisse. Maxima dies æstatis ad medium climatis hor. est *xvi* & ad initium noni hor. *xvi* cum tribus quartis. Continet vero omnes parallelos, qui sunt inter *xvi* &

xxi. Aër in *Belgio* humidior est, sed tamen qui incolarum sanitati conducit. Æstates jucundæ, peramœnæ, & temperato calore tolerabiles: non fervent æstu, non abundant muscarum culicumque examinibus, non tonitruo quatiantur. Terræ motus verò rarissimi. Hyemes longæ, ventosæ, spirante *Aquilone* vel *Euro* subitum excitatur & arctum gelu: *Austro* verò & *Zephyro* tepescit aër, frigusque in pluvias convertitur. Ager multis locis fabulosus: qualis est magna pars *Flandriæ Teutonice*; & *Brabantia* fere omnis: frumenti tamen aliarumque frugum mediocriter fertilis, ac nonnullis locis fertilissima, ut *Zelandia*, *Flandria Gallica*, *Hannonia*, *Artesia*, *Geldria*. Ac frumento, hordeo, siligine, lino, cannabi abundat. Fructus etiam omnis generis profert magna copia, mala, pira, pruna, cerasa, mora, mala persica & atmeniaca, nuces avellanas, mespila, ac nonnullis locis castaneas. Rubia item tinctorum hic abundè colligitur, & per omnes Europæ oras cum magno lucro distrahitur. Fodinæ metallicæ magni momenti nullæ. Quod ad arbores aliaque id genus, jucundum præbent ad spectum densæ, bene ordinatæ & fructibus onustæ arbores; nec non materiam ædificiis & igni præbentes, omnis generis altissimæ & mixtæ crassitie, quæ hic magno numero, repertiuntur. *Lauri* & cupressarii. *Tiliarum* vero copia maxima, vulgo *Linden*; forma & foliis ulmis simillimæ sunt, sed proceriores ac citius proveniunt. Nam *xvi* aut *xix* annorum spatium viri mediæ crassitudinem adæquant. Harum quoque in ædificando mediocri est usus: sunt præterea ex his carbones, pulveri nitrato saligneis aptiores. Inter corticem & lignum reperitur lanugo quædam instar cannabis, unde funes & vincula confici solent. Ejus

Aeri temperata.

Soli ferti litas.

tamen folia quamvis tenera, animalia multa respuunt, ut Virgilius libro Georg. secundo hoc carmine indicat: *Nec Tilia laevis, nec torno rasile Buxum.* Et Ovid. *Nec Tilia molles, nec Fagus & innuba Quercus.* Habet & magna copia taxum, arborem venenatam. Hæc materiem conficiendis arcubus præstantissimam suppeditat. Ex ejus succo venenum conficitur, quo se exanimasse Cattivulcum Eburonum Regem memoriæ prodit Cæsar. Est & aliud arboris genus, quod alibi forte non reperitur, (Incolæ numero plurali *Abelesen* nuncupant) quæ species populi albæ videtur. Magna ejus in Brabantia copia succrescit, ejusque ad res varias usus, in primis Bruxellæ. Soli præterea bonitatem in alendis armentis extollere Belgis licet. Boves, equi, oves, pecora armenta que nusquam terrarum felicius nascuntur, aut aluntur. Equi in primis grandes, robusti, bello apti. Boves optimi, præsertim in Hollandia & Frisia, quibus unus bos pondere sæpissime mille ducentas libras excedit. Ludovicus Guiciardinus homo Italus, cui nostra Belgica ob accuratissimam verissimamque descriptionem plurimum debet, refert Comiti Hoochstrateni Mechliniæ bovem dono datum, cujus pondus fuerit bis mille quingentarum viginti octo librarum: quem is propterea de pingendum in Palatio suo curavit. Laxos capaceque uberum vaccarum sinus, lactisq; copiam quid ego commemorem? Constat namque aliquibus Hollandiæ partibus eas æstivis diebus, quatuor & quadraginta lactis heminas in mulæralia refundere. Multa hic ne prolixior sum, prætereo. Ad venationes exstimulant, cum alia, tum damæ, cervi, capræ, capreoli, apti, meles sive tassi, lepores, cuniculi, quibus abundant. Ad aucupia autem invitant cum aves aliæ, tum ardæ, accipitres, vultures, perdices, phasiani, turtures, corymices, turdi, ciconiæ, anates,

*Animas
suum ex
visti.*

anferes & scolopaces, quas *Rusticulas* Plinius, *Rusticas Perdices* Martialis vocat, vulgus *Sneppas*. Nemesianus eas ita describit:

— Præda est facilis & amæna Scolopax,
Corpore non Paphis avibus majore videbis.
Illa sub aggeribus primis, qua proluit humor,
Pascitur, exiguos sectans obsonia vermes:
At non illa oculis, quibus est obtusior, est
Sint nimium grandes, sed acutis naribus instat
Impressio in terram nostri mucrone, sequaces
Vermiculos trahit, atque gula dat premia vili.

Non desunt etiam gallinæ Africanæ & communes magis copia. Sed de his satis, ad alia pergamus. Quomodo Belgicæ provinciæ conjunctæ sint, inque unum corpus coaluerint, quomodo item ad Carolum V & filium ejus Philippum devolutæ sint, operæ pretium est cognoscere. *Ludovicus Malanus* Comes & Dominus Flandriæ, Niverniæ, Rastellæ, Salinarum, Antverpiæ & Mechliniæ, post matris vero obitum Comes Burgundiæ & Artesiæ, uxorem duxit Margaretam, filiam Ioannis Ducis Brabantiae, quo conjugio ipse Dux Brabantiae, Limburgi & Lotaringiæ factus est. Ex hac unicam filiam genuit *Margaretam*, ditionum paternarum heredem: quæ anno *MDCCCLXIX* Gandavi nupsit *Philippo Valesio* Duci Burgundiæ, cui ob virtutem singularem cognomētum fuit *Audacis*. Vixit is annos *LXX*: obiit Hallæ juxta Bruxellam anno Christi *MDCCCLV*. Liberos reliquit Ioannem, Antonium, Philippum Valesios: Catharinam, Mariam, & Margaretam. Hi omnes conjugio res patrias auxerunt. Catharina Leopoldo Duci Austriæ nupsit: Maria Amedæo, Duci Sabaudiae: Margareta Comiti Hollandiæ & Hannoniæ. *Antonius Valesius* à parte constitutus Dux Brabantiae, Lotaringiæ & Limburgi, uxorem

*Interior
magis.*

rem

Rufficas
anus eas

unes ma-
Quomo-
num cor-
& filium
am est co-
inus Flan-
ia & Me-
gundia &
annis Du-
cia, Lim-
am filiam
redé: quæ
aleſto Duci
nométum
ta Bruxel-
Ioannem,
anam, Ma-
res patrias
ria nupſit:
eta Comiti
patre cor-
burgi, ux-
orem

BELGIVM.

295

rem duxit Elizabetham Ducissam Lutzenburgi, ex qua filios suscepit Ioannem, maritum Iacobæ Comitissæ Hollandiæ, & Philippum, ambos Brabantia Duces. Antonius cum fratre natu minimo Philippo Valesio perijt in bello Gallico ad Teroanam anno 1100ccxcv. Filii Antonii sine liberis postea extincti patrum Ioannem Valesium hæredem reliquerunt. Ioannes igitur Valesius qui Intrepidus dictus est, quum esset è fratribus natu maximus, anno 1100ccciv patri successit, auctusque fratrum Nepotumque obitu multis & amplis ditionibus, miserè & præter fas trucidatus est anno 1100cccix à Carolo Delphino propter Ducem Aurelianensem, cum quo capitales inimicitias & quidem apertas quandiu vixit, suscepit. Liberos reliquit Philippum, Margaretam, Isabellam & Catharinam. Philippus cognomento Bonus vel Pius xxiiii ætatis anno patri suo successit in Ducatu Burgundiæ, Comitatu Flandriæ, Burgundiæ, Artesiæ, Marchionatu Imperii, Salinarum & Mechliniæ. Hic Atrebatum cum Carolo VII & cum Duce Aurelianensi pacem contraxit, eumque è carcere in quo annos jam xxv ab Anglis detentus fuerat, liberavit, soluto insuper pretio redemptionis, & sorore Maria ipsi in uxorem data. Hic obitu Theodorici Comitissæ Namurcensis factus est ejus Comitatus hæres: obitu Philippi, auctus est Ducatibus Brabantia, Lotaringia & Limburgi: obitu Iacobæ, Comitibus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & Frisii. Ducatus quoque Lutzenburgicus ei accessit ab Elizabetha, Antonii patris sui vidua. Ita factum est, ut unius Philippi Boni imperio subiectæ fuerint amplissima & opulentissima provincia Burgundiæ utriusque, Brabantia, Limburgi, Lutzenburgi, Flandriæ, Artesiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci, Frisii, Mechliniæ & Marchionatus Imperii. Vxorem is ha-

buit Isabellam Portugallia Regis filiam: vixit annos lxxii, obiit anno 1100cccclxvii uno filio tot Provincia- rum hærede relicto Carolo Audace, qui non tantum patri- um Imperium servavit, verum etiam auxit, adjungenda Geldria, Zutphania & Ducatu Iuliacensi. Atque hic est Carolus ille Caroli V Abavus, nati anno md ex Ioanna Ferdinandi Regis Arragoni filia, Philippi Austriaci uxore: qui Philippus filius fuit Maximiliani Austriaci, ex matre Maria filia Caroli Audacis. Sub his Provincia, quæ antea plures dominos habuerant, conjunctæ, in unum quasi corpus coaluerunt, atque hodie communi Belgicæ vel inferioris Germaniæ nomine censentur. Bello autem jam olim nobiles Belgæ. Cæsar I commentarius, de bello Gallico, libro, omnium Gallorum eos vocat fortissimos. Sic enim scribit: *Gallorum omnium fortissimi sunt Belgæ: propterea quod à cultu atque humanitate Provincia longissime absunt, minimeque ad eos sepe mercatores commeant, atque ea qua ad efficiendos animos pertinent, important: proximi sunt Germani qui trans Rhenum incolunt, quibus cum continenter bellum gerunt. Qua de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute præcedunt, quod sepe quotidiani præliis cum Germanis contendunt, cum aut sui finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt.* Horum quantum robur quantumque libertatis defendendæ studium fuerit, ex eo cognosci potest, quod Romanorum Imperium summa vi avertere etiam C. Cæsar tempore annexi sunt. Itaque contra ipsum copias distribuiti conscripserunt: Bellovaci lxx armatorum; Suesiones lxx, Nervii (quorum adeo fuit indomita feritas, ut nunquam in id temporis mercatores passi sint ad se vina aut res alias venales deferre) etiam lxx, Atrebares & Ambiani xx, Morini xxv, Menapii lxx, Calati xx, Velocasses & Veromandi æquæ xx, Aduatici xlii, millia: Condrusi, Eburones, Camani xl millia. Ut summa fuerit

fuerit cclxxii millium armorum leatiffimorum teste Orofio: vel ut Cæsar ipse prodidit cccclxxix. Bello ergo jam olim nobiles, ut ex Cæsare didicimus. Idem Cæsar ii Commen. solos esse ait qui patrum memoria omni Gallia vexata Teutones Cimbroſque intra fines suos ingredi prohibuiſſent: eaque re factum, uti rerum iſtarum memoria magnam ſibi auctoritatem, magnoque ſpiritus in re militari ſumerent. Experti id etiam noſtro ſæculo tot peregrini exercitus, qui tanquam titrones cum veteranis congreſſi, in civibus, ruſticis, nau- tis, ferociam, & vim veteranorum deprehenderunt. Belgii xviii ſunt Provinciæ, quas Carolus V Imperator omnes poſſedit: in quibus ſunt Ducatus iv: *Brabantia, Limburgi*, qui cum Comitatu Dalem, & Dominiiſ Valckenburg ac Rode le Duc, Brabantix annexus eſt, & à juſtitia & cancellaria Brabantix dependet: *Lutzenburgi & Geldria*. Comitatus vii *Flandria: Arteſie, Hannonia, Hollandia, Zelandia, Namurci & Zutphania*: Marchionatus *Sacri Imperii*, qui iv civitates principales habuit, *Nivellam, Lovanium, Bruxellam & Metropolim Antverpiam*, nunc Brabantix pars eſt: *Dominia v, Friſia Occidentalis, Mechlinia, Ultrajecti, Tranſſalania & Groninga*. Urbes habet Belgium plurimas, eaſque munitiſſimas, quarum numerum, ut & oppidorum & pagorum apud Mercatorem habes. Inter urbes autem maximè excellunt, *Lovanium, Bruxella, Antverpia, Sil- va Ducis, Gandavum, Bruga, Hippa, Mechlinia, Cameracum, Atrebatum, Tornacum, Mons, Valencena, Inſule, Dordrech- tum, Harlemum, Amſtelodamum, Lugdunum Batavorum, Na- murcum, Neomagum, Trajectum, & alia*. Lacuum, ſtagnorū & paluduum maximus in Belgio numerus, quæ præter piſces quos magno numero ſuppeditant, Regiones iſtas

Vrbium
nomina.

L. scilicet.

adverſus hoſtium impetus muniunt. Flumina in hac Re-^{Flumina.} gione per pauca oriuntur, ſed alibi orta maxima non pauca ſcindunt eam beantque plurimum. Præcipua ſunt, *Rhenus, Moſa, Scaldia, Amiſi*: minora *Mofella, Liſa, Aa, Sambra, Dela* & alia per multa. De *Rheno* & *Amiſi* dicemus in Germania. De *Mofella* diximus in *Locaringia*, reliqua hic deſcribamus. *Mofa* profluat ex monte *Vogelo*, qui eſt in finibus *Lingonum*: haud longè ab *Arariſ* *Matrona*q; fontibus: & in *Septentrionem* procurrens *S. Troobaldi Fanum (S. Tibaut)* radit, ubi navigabilis eſſe incipit: inde *Virdunam* perlabitur: ab eo in *Cæciam* vergens, *Mofonem* & *Mafericum* pergit. Inde ad *Septentrionem* ſe convertens *Carolinontem*, *Boviniacum*, *Dinantium* & *Namurcum* luſtrat: ibique *Sabi* auctus & *rumidus* ad *venum Græcum* ſe ſectit, atque *Hoyum* contem-
platus, & *Leodium*, *Trajectum* perlapſus ac *Sto- chemum Ruremundam* & *Venlojum* præterlegit: ubi ad *Occidentem* converſus *Cuickam*, *Raveſteinum* & *Megenam* adluens, poſt apud *Hervverdum* pagum re-
cepta *Rheni* traditaque viciffim ſui parte, cum *Vahali* commiſceat: & continuo ſervatis nominibus ſuis ite-
rum diſiunguntur, & ſeparatim *Lovenſteinum* labitur: ubi inſulam *Bomelianam* includunt, ac rurfus conflu-
entes junguntur; & priſtino amiſſo *Merovæ* nomen accipiunt: atque ita *Worcomium* & *Gorcomium* præ-
terlapſi, maximo ſinu *Dordrechtum* perveniunt, ibique facta *Inſula Iſelmonda*, *Mofa* proprium nomen recipit, idemque retinens *Rotrodamum* & *Vlaerdingam* præ-
terlapſus nobili oſtio circa *Briellam Oceanum* tam vio-
lenter ingreditur, ut longo ſpatio curſum retinens a-
quam ſuam dulcem conſervet, idque maximo cum
fructu. Præter alios enim piſces viam aperit accipen-
feribus,

feribus, qui in mari dulcem hanc aquam maxime expetunt, inveniētes; ejuſque ductum donec in fluven perveniunt ſequentes, facillimè capiuntur. Quod aliis fluviis innumeris non cōtingit, quod placidè mare ingredientibus & curſum ſuum non ſervantes, aquam ſuam ſalſam efficiant, quales ſunt Sequana, Iberus, Tameſis, alique per multos quamvis maximi. Contra Eridanus, Tiberis, Rhodanus, Garunna, alique fluvii ſpaciū longiusque Mare ingredientibus, idem efficiunt quod Moſa, alliciunt nempe & adducunt accipēſeres, ſed non tanta copia. Præterea Moſæ, aut ut alii viri docti malunt, propter utriuſque fluvii affinitatem, Rheni accipēſeres, meliores, guſtui ac palato gratiores & majores videntur, quam maris Mediterranei. Colore ſunt argenteo, & lucidiorè, & mira magnitudine. Inveniuntur enim qui 400 librarum pondus excedāt. Memoriat prodiit Guicciardinus, ſe vidiffè accipēſerem in foro Antverpienſi 420 librarum, eundemque longitudine 111 pedes Antverpienſes exceſſiſſe: & alio die mane ibidem 120 ſimul vidiffè, quorum minimus v pedum longitudinem ſuperabat. Piſcis hic in Hollādia, Zelandia & Friſia menſe Aprili primum conſpicitur, & tres menſes continuos, vel diutius quoque invenitur: quo tempore magnus ejus capitur numerus. Atque inde in regiones alias, inprimis in Angliam mitti ſolet: ſaltem etiam conditur, idque magna copia, quo pacto facile à putredine conſervatur. Et præter id quoque tempus, toto fere anno, minores quidem, ſed delicatiſſimi capiuntur. Ex hoc mari Moſæ oſtium quoque ſubeunt, dulcis aquæ illecebri, qua mirè pingueſcunt, ſalmones, trutæ, & toto hic fere repetiuntur anno: item lampetæ, aloſæ, mugiles, congræ & alii optimi quique

piſces, quos hic brevitatis gratia omittimus. Id autem non caret admiratione, quod viles fere ſint iſti piſces, ſi in mari capiantur: optimi vero & pingues ubi dulces ingreſſi ſunt aquas. Fluvius hic præterea, ſponte & natura ſua producit præter alios piſces, trutas genuinas, & lampetras alias majores quidem excellentes, alias vero minores & delicatas. Scaldus Ptolemæo *Tahuda*, Belgis *Schelt*, Gallis *Eſcault*, oritur in Veromanduis, prope Abbatiam, ut vocant, *Divi Martini*, quo inter *Caſtellarum* (*Caſtelles*) & *Bellivorum* (*Beau-revior*) duo Gallorū propugnacula, placidus incedens, Cameracum perlabitur. Hinc Hannoniam regionem petens, Valencenā urbem nobilem ſuis aquis ditat: hinc navigiis vehēdis ſe commodum præbens, ac Hania recepto, Condatū præterfluit: ac deinde flumine Scarpa auctus S. Amandum luſtrat: ab eo in Septentrionem vergens Tornacum, Aldenardam, & Gandavum urbem celeberrimam perlabitur, ubi flumina duo Liſam & Liviam, aliasque aquas recipit. Sinuoſis inde flexibus multiſque Mæandris Tēnere mundam pergit: ibique Tēnere amne recepto; ad dextram fluens, Rupelmundam petit: ibique Rupelam, ac paullo poſt Delam ſuſcipit, unde auctus & tumidus, mox Antverpiæ mœnia adluit: emporioque huic portum inſignem, & tutam navium ſtationē efficit: deinde paullo longius progreſſus bipartito curſu Brabantiam ac Flandriam à Zelandia diſcriminat: ſiquidem ſiniſtrā in Austrum contortus ac deflexus, Flandriæ oras ac littora perſequitur; alioque nomine inſignitus *de Font* à lateratu ac fremitu vocatur, quo per Zuytbevelandiam ac Walachriam in Oceanum occidentalem patet aditus, ac ruruſus in has oras acceſſus: dextrā vero relictiſ Brabantiz ſinuibus continuato curſu, ſervatoque veteri

alveo per Scaldia Infula littora violento vastoque gurgite in Oceanum devolvitur. Cæterum flumen hoc æstium Oceanireciprocantis sentit Gandavum usque, ab ostio Milliaribus (hisce tamen adnumeratis ejus anfractibus) plus quam xxx. Subeuntque flumen hoc Accipenser, Salmones, Trutæ, Lampetræ ingentes, Rhombi, Congri, Aloæ, Cuculi, Mugiles, Cammaræ, Locustæ admirabiles, Sardæ, alique permuldelicatisissimi qui ex mari adverso amn. in Scaldeterrant, ibique pascuntur & ova pariunt, quod ejus aqua ipsis ad id aptissima sit. Atque hinc duobus aut tribus mensibus, inter ver & æstatem præter majores pisces, tantus numerus pisciculorum minorum, vix natorum, capitur, ut incredibilis inde hominum multitudo victitet. Flumen hoc quoque plurimi Canes marini, & Turfiones ingrediuntur; quæ duo genera piscium ex eorum numero sunt, quæ non ova, sed membris propriis sætus jam formatos & perfectos pariunt. Canes marini suos terra gignunt, & suis uberibus, dum ad medio cretam magnitudinē pervenerunt, lactant. Præterea fluvius hic ex te nullo maris admiculo, varia toto anno piscium producit genera, quorum hæc sunt præcipua: Lucii, Barbi, Tinæ, Cyprini nobilissimi & commune pondus excedentes, ut xx sæpe librarum reperiantur, Gobiones, & alii pisces permulti majores & minores. Anguillæ variæ, varia cammarorū genera, & in fluminis ostio Ostrea nonnulla, quæ tamen eo ex mari subeunt. Itaque fluvius hic subsidio maris, piscium multitudine & varietate nulli, non modo Gallia, sed nec totius Europæ flumini cedit. *As* prope Teroanam oritur, & in Cæciam vergens, Fanum S. Audomari perlabitur, ac Grevelingam delatus (prope quam

anno c13 d111x inter Burgundos & Gallos celebris illa pugna commissa est) in Britannicum mare se exonerat. *Lisa* vulgo *de Leye*, in Artesia oritur, in Pago Lisburgo (*Lisbourg*), qui hinc nomen obrinet, prope Teroanam: & Ariam, Armenterium, Wervicum & Meninas (*Meenen*) contemplatus, inde Cortracum medium secans, Gandavi cum aquis Scaldis commiscetur: Piscibus plurimis usque optimis abundans. *Sambra* vulgo *Sambre*, *Sabris* Cæsari; in Hannonia prope Pagum Novionem (*Novion*) nascitur, & in ventum Hellepontium converfus, Iustratis oppidis, quæ vulgo *Landrety Sasse-ne*, *Barlaymont*, *Mabeuge*, *Merne* & *Cassele*, tandem Namurecum perlapsus in Mosam se exonerat, pisces delicatos subministrans. *Dela* in Brabantia, prope Pagum Tilam oritur, & versus Septentrionem tendens *Waveram* petit: deinde Lovanium permeat tribus inde milliariibus distitum; & cursum istum tria circiter milliaria servans, postea in Occidentem flexus, multis Brachii Mechliniam perlabitur, actandem quatuor milliariibus à Rupelmonda, admodum auctus in Scaldim desinit. *Sena* (*la Seine*) nomen, ut videtur, obrinuit à Senonibus Britannia populis, cum in hæce Regionem ad vexandam Galliam venissent. Nascitur prope oppidum *Soigni* in Hannonia: & ad ventum Hellepontium vergens, Hallam petit: & Bruxellam perlapsus *Vilvordam* permeat: inde ad Cæciam flexus, dextra Mechliniam relinquit, ac paullo ulterius progressus in Delam se effundit. *Diza* apud Leodineses prope oppidulum *Per* oritur: & in Septentrionem converfus *Eindovam* interluit: inde pristinum cursum servans *Silvam Ducis* petit, infra quam in Mosam evolvitur. *Demera* prope Tugros in Leodiensi quoque *Dioæsi* scaturit, & in

& in Occidentem versus Bilsenum, inde Hassilerum (Hasselt) & Diestum interluit, unde Sichenum & Arschotum præter lapsum, in Delam effunditur. *Netha* prope Pagum *Rhet* originem habet, & ad ventum in Africum conversus oppidum *Herentals* perfluit, unde cursu suo servato, ad Dominium Grobendonkianum defertur, receptoque fluviolo *Aade* Liram transit, Dufflenum & Walenum adluit, & paullo post *Dele* miscetur. *Rueur*, vel *Rhoer*, forte *Adrana* Tacito, ut scribit Ritheimerus, prope Pagum *Bulinge*, in agro Iuliacensi, oritur, & Cęciam sequens Duram & Iuliacum perlabitur, & tandem Ruremundę, cui nomen indit, in Mosam delabitur. Sunt & alia minorum gentium flumina, quibus delineandis, brevitati studens, super sedeo. Quę cū torrentibus & rivis, quos etiam, ne lectori tedium pariam, prætereo, præterquã quod incredibilem piscium copiam subministrant, regioneseque ipsas ornant & muniunt, magni quoque momenti sunt in com meatu & mercibus transportandis. Rustici præterea horum fluminum adminiculo multas aquas inter se connectentes, magna industria fossas aliquot milliariam, easque navigiorum patientes ducunt: ita ut vix ulla Civitas aut locus inveniatur, qui navigia, & quidem magna, non admirat. Vivis tamen aquę fontibus ut plurimum Regio hæc caret, exceptis locis montosis. Monstratis autem, quę per inferiorem Germaniam sunt, fluminibus: sequitur ut aliquid etiam de Oceano dicamus: cum & propter affinitatem aliasque causas non tantum membrum, sed & Provincię ipsius caput sit. Magnam igitur immo vastam & superbam Oceani dico esse faciem: & si intumescat & comoveatur formidabilem. Nam tanta sæpe vi, tantoque furore comoveatur ac tempestatibus horrescit agiturque, ut spatiosos campos & totas aliquando regiones abluat ac

mergat: in primis autem circa Zelandię oras, magnas sepe irruptiones fecit. Incolarum autem industria, illi aggeres & chelas opponentium, tandem periculum fere omne est amotum: nisi forte Cauri cum summo maris æstu & aquis vivis collisio fiat. Venti qui Mare præ cęteris turbant, ideoque regioni maximè noxii, sunt Caurus, Zephyrus, & Libs. Novilunio quoque & plenilunio, præter duo Æquinoctia quibus maximè (Cornelio Tacito teste) intumescit Oceanus, acerrimè vexatur. Quoties enim cum Sole congregitur Luna, atque innovari incipit, aut in orbem circumducta plene conspicitur, maximos excitari æstus, fluctusque attolli in immensum, ac maximas cieri tempestates cernimus. Effectus æstus alios novimus & experimur commodos, alios incommodos. Illos quidem quod aquas purget, ne stantes & quietæ (docet hoc experientia) æstu & putrefactione corrumpantur: quod item promoveat navigantes: nam ut inquit Veget. lib. IV de re militari cap. XLII, hæc reciprocantis meatus ambiguitas cursum navium secunda adjuvat, resardat adversa. Hos autem, inundationum & perturbationum violentiam: nam tanta sæpe vi terris immittitur Oceanus, ut etiam vasta flumina retrogat, inundans abluęque spatiosos campos, ut supra quoque attigimus. Scribit hoc Pomponius Mela; clamantque tot multorum seculorum calamitates. Sed hæc hæc tenus: cum autem indicaverimus quantum nonnullis hujus Provincię Regionibus detrimentum adferat Oceanus, ubi commoveri cępit, etiam aliquid dicendum est de commodis, quibus dum tranquillus manet, universam Provinciam adficit, quibus si carendum ipsi esset (tot & tanta sunt) vix dimidiam incolarum partem aere possset. Atque hinc fit ut Provinciam hæc totius ferè Europę sit quasi portus & forum, ita ut ibi infinita mercatorum

Commissio
ditate
maris.

& negotiatorum sit multitudo & veluti chaos quoddam tam incolarum, quam extraneorum. Emolumentum, præter hæc, Oceanus, dignum certè sua magnitudine regioni adfert, quod, ut qui vis per se videt, in copiosa alecum, pisciumq; omnis generis captura, fidem omnem superante consistit, qui non tantum potentiorum voluptatibus, sed etiam tenuiorum hominum sustentationi inserviunt: nec solummodo victum, sed & opes incolæ inde sibi parant. Quod enim ipsis superest, magnæ parti Galliar, Hispaniar, Germaniar, Angliar, aliisque regionibus sufficit: imo in ipsam usque Italiam plurimi ab ipsis pisces muriâ conditi mittuntur, in primis salmones & aleces. Cum autem hæc negotiatio piscium muriâ conditorum maximi momenti sit, tres eorum species præcipuas recensebo, nempe alecem, aelalum majorem & salmonem. Primum de alecibus quarum proventus præcipuus, agemus. Aleces in nullo reperiuntur fluvio, vel mari Mediterraneo, Hispanico, aut alio (nisi fallor,) sed in hoc solum Oceano Septentrionali: earum magnitudo, forma & bonitas neminem latet. Hæ postquam ex Arctoi maris latebris discedentes, id quod præcipitante jam vere solet fieri, velut cômunitatis natalibus in æstiva cõtendunt, tanta interdù multitudine, ut oppositis retribus susti nequeat imperus, quin illa rapiantur ac liquidi. A quoris faciem offuscant: (quæ causa est cur tam copiosa sit illarum in retia infusarum captura:) tum verò classes variaz, inter quas Hollandicæ, Zelandicæ, Frisicæ, Gallicæ, Britânicæ & Scoticæ, quasi ex condicito ad evitandas simularates & contèriones partitæ inter se certas ac definitas stationes sub Britanniâ, Scoticæ ora & Orcadibus, singulæ pro viribus isti piscium generi insidiantur navigiis rotundis, alvo pandâ,

obtusâ prorâ, quas *Busus* nuncupant. Hi pisces vivi, quoad ejus fieri potest, (nam simul cum deserto salo vitam quoque protinus expirant) per jugulatorem eundem & evisceratorem, cui præ cæteris omnibus liberalissima merces datur, aperto prius jugulo exenterâtur, dein per salitorem conduntur, festinatis operis, inde conduntur salsamentariis cadis, *ovis* Latini dicunt; postea venditi, per Alecarios Cupariosq; de integro stipantur, inaniqu; turbâ quæ lactibus aut ovis caret, numero submotâ, novamuria obruuntur; postremo per delectos juratosque arbitros bonitatis fides exploratur, sigilloque addito obstringitur, non ab simili religione à veterè, qua Dianæ Sacerdos *Lemmiæ rubricam* probatæ notæ sigillo impresso insigniebat, uti Galeni testimonio constat. Atque istud quidem primum genus alecum est, conditancum seu muriaticum nominandum cum Plauto. Alterum est quod leviter salitum in fumario fumo duratur, ubi auri vel æris potius colorem ducit, unde *Soretum* nuncupant, quod sub ruffus ad atrum accedens color ea lingua *Sorus* vociteretur. Ista alecum piscatio quantum operæ pretiû, quantam reipub. in primis Hollandicæ & Zelandicæ utilitatem præstet, quo ore efferam ignoro, quando nõ unius, sed plurimorum civitatum salus inde pendere videatur: inde plebs urbana pariter & rustica victû quarunt, æs alienum dissolvant, familias sustentant, opes qualescunque conquirunt, aut partas tuentur. Alterum præcipui piscis genus, quod condiri solet, Latinis vocatur *afellus major*, ad differentiam minoris, vulgo *cabeljan*. Hic certè piscis inter minimos habendus non est: & reperitur aliquando lx librarum, atque optimus est. Multis anni temporibus, sed potissimum tempore quadragesimæ locis huic mari proximis, imprimis in mari Frisio

capi-

Monte.

Silesia & Memra.

capit
gnun
tium
dixer
recen
Zelan
mè A
pia, u
ronat
perga
co rep
in Lu
Jocis,
plurin
venati
ornati
scripto
ti mag
ne Rho
pertine
gitudin
tius G
die sit
gnitud
ites sæp
colis co
rupta, e
spatium
In medi
ste, Lon
dimis ve
omnis g

capitur, magnaque ejus copia sale condiri solet, magnum emolumentum regioni quotannis adferens. Tertium genus piscium præcipuum, quos sale conspergi dixeram, latinis vocatur *salmo*: optimus quoque recens quam conditant. Piscem hunc Hollandia & Zelandia proferunt, omnibus fere mensibus, sed maxime Aprilis, Majis & Junio: cujus tanta sale conditur copia, ut collectum in caput sænis annuum 200000 coronat. excedere credatur. Sed de his satis, ad reliqua pergamus. Planum & æquum est Belgii solum: pauci in eo repertiuntur colles, montes pauciores, præterquam in Lutzenburgo, Namurco, & nonnullis Hannoniæ locis, ubi densiores sunt, & apud Leodienses quoque plurimi. Nemoribus silvisque, quantum voluptati aut venationi satis est, aut regionis decor exigit, sparsim ornatur. *Arduenna Silva* tempore Iulii Cæsaris, ut ipse scripto mandavit, totius Galliæ maxima erat, & ingentis magnitudine per medios fines Treviromum à flumine Rheno ad Nervios, nunc *Tornacenses*, & Rhemorum pertinens, millibus passuum amplius quingentis in longitudinem patebat. Et hoc quoque tempore nulla totius Galliæ silva cum ea adæquari potest: sed cum hodie sit bene culta regio, multum ipsam de pristina magnitudine amisisse videmus: ita ut pars quoque superflua sæpius interruptatur, & mutato nomine ab agricolis colatur. Pars autem ejus maxima & minus interrupta, est à Theonis-Villa prope Leodium usque, quod spatium ad xxx milliaria se in longitudinem extendit. In medio sita est urbs *S. Huberti*, quæ Gemma Frisio teste, Longitudinis continet grad. 26. & min. 40. Latitudinis vero grad. 50 & min. 4. Arbores habet hæc Silva omnis generis amœnas, altitudinis ingentis & latitudi-

nis, quæ eam non minus fructuosam quam jucundam efficiunt. *Arduenna* Straboni, Adcolis *Ardenne*, Rheno *Luittichervald*, quod sonat *Leodiensium Nemus*, dicitur. *Mormavia*, *Morman*, Hannoniæ silva amplissima, initium sumit prope Quercetum, *Quetsnoy*, & ad Meridiem se longius in Veromandos extēdit: ac multa in se continet oppida, pagos & alia loca fontibus & aquis perennibus amœnissima. Carbonum hic magna conficitur copia: unde eam nonnulli partem Silvæ Carbonariæ esse arbitrati sunt: alii tamen Silvam Carbonariam magis in Orientem Solem spectasse asserunt, inter Mosam & Sabin, & amœnam Archiæ Silvam ex ejus esse reliquiis, in qua Pagus cognominis segregia arce munitus continetur, ibique domicilium Dominorum Berlaymontiorum esse solet. Amœnissima *S. Amandi Silva*, in Hannonia quoque sita est: dicitur etiam *Sylva Raymensis*, ob earum affinitatem. Initium capit in finibus Flandriæ Gallicæ prope Pagum *S. Amandi*, unde nomen habet, & ad Orientem Valencenas usque excurrit, magna latitudine & spissitudine. *Silva Raymensis* est Domini *d'Emerj*, qui propterea magnus est Hannoniæ Venator: Hæc enim dignitas hujus Silvæ propria est. *Silva Faignensis*, *le bois de Faigné*, in Hannonia prope Avennas initium habet, *Masieres* usque pertingens, spatio xvi milliarium, & antiquitas major erat. Videtur adhuc retinere nomen, quam vis corruptum à Faunis & Satyris, qui forte hinc à poetis, cornua & pedes caprinos habere fingebantur, quod hujus silvæ primi incolæ tam essent feri & immanes, ut non multum à brutis differrent. *Somensis* Silva duobus aut tribus telibus Bruxella distat, in Meridiem Brennam usque, Alleudam & Brennæ Castellum excurrit, spatio 111 milliarium. Magna est certe & non com-

Mota.

Silva de Namur.

temnenda Silva, ita ut in circuitu amplius septem passuum millia pateat: & tot in easunt Vrbes, Pagi, Abbatia & Monasteria, ut miraculum videatur: ideoque non pauciestate Nobiles & Cives honestiores cum tota familia se ad recreationis gratia conferunt ibique ad septimanas tres aut quatuor remanent. *Saventrius*, Lovanium, Bruxella & Vilvordia includitur. Silva amoenissima est, nomenque accipit à Saventria pago illi adjacente. *Grootenhout* idem Brabantia Silva est, non multum supra Turnholtum sita, in qua nascitur fluvius *Ada*, qui postea in Flumen *Netham* se exonerat. Silva est magna, in qua Regina Maria, ad quam Turnholtum pertinebat, multum venari solebat. *Marlaigne* Namurci silva prope Namurcum urbem initium sumens: & ingenti latitudine ad ventum Africum porrecta, Philippopolin versus: prope Mosam usque se extendit. *Niepe* Flandria silva primaria, non procul ab Artesia finibus, duobus à Flumine *Lisa*, Castello *Morinorum* & *Baliolo* distat milliariibus, quamvis diversis sui partibus: amœna est, ampla, & antiquissima Silva, a reem & opere & natura continens musicissimam. *Nonnen* idem in Flandria sita est, ac prope *Hipram* maxima in Septentrionem latitudine se extendens multos Pagos, & Abbatias nonnullas complectitur. *Poodsbergia*, silva inter Flandriam & Hannoniam non procul à Gerardimontio & *Lessina*, magna est, & ob rotunditatem jucunda. *Guilelmi* Silva in Artesia posita est, prope *Rentiacum*, ubi pugna Imperator cum Gallia Rege commisit, anno 1014. *Engelervallia*, Geldria prope *Arnhem* Silva, amœna, in ventum *Hellefonti* vergit. *Septem-Silva* sunt viginti & Trans-Italaniae finitimæ Silvæ, quæ uni ex quatuor Frisia partibus nomen dederunt, quæ

hodie dicitur *Seventvolden*, quasi dicas *Septem Silvæ*: quarum singulæ multum spaci continent, & pagos plurimos ad spectum jucundissimos. Sed hæc hæcenus de *Silvis*. Ad Opera publica venio. Innumera in hisce regionibus magnifica Tempa, plurimæ Abbatia, innumera Cœnobia & Monasteria, plurimæ Xenodochia, Nosocomia, Prochodochia & Orphanotrophia. Certe in una urbe Anverpia duo & quadraginta ejusmodi loca numerantur: inter ea augustissimum, Templum *Cathedrale D. Virginie* capacissimum, cum turri excelsa ccccxx pedum, ex candido marmore, ex qua prospectus in urbem opulentissimam, in fluvium navibus repletum, in vicinam regionem pagis urbibusque abundantem, amœnissimus patet. Quid reliqua templa, monasteria, & ejusmodi loca describam, quæ hic & in aliis urbibus & pagis magno numero conspiciuntur? Quid Dubius & pagis magno numero conspiciuntur? Quid Ducum Comitumque & Illustrium Procerum summo Palatia? Quid reliqua tum publica tum privata Edificia? ea si commemorare pergam, tempus me citius & locus quam materia deficiat. Quare de his silere melius quam parum dicere. Status harum Ditionum Politicus, ut de eo etiam non nihil dicamus tam generalitatem quam speciatim, fere triplex est. Primus est *Ecclesiasticus*, in quo præcipui sunt Abbates. Secundus *Nobilitatis*, ut sunt Duces, Comites, Margravii, Principes, Barones & magni Domini. Tertius *Civitatum*, quem primariæ cujusque Ditionis Civitates representant. Hi Status à Principe convocantur, quoties de rebus ad Principem, aut ad Principatum, aut ad conservationem & utilitatem ditionum pertinentibus deliberandum est. Status vero Ecclesiasticus ita se habet: Quatuor sunt in hac Inferiore Germania Episcopatus: *Cameracensis*, *Tornacensis*,

Opera publica.

Palatium
brunandi.

BELGIUM.

va: qua-
 os pluri-
 renus de
 hifice re-
 Opera
 publica.
 innu-
 dochia,
 ia. Certè
 iusmodi
 plium Ca-
 cella ecce
 spectus in
 ectum, in
 ntem, a-
 onasteria,
 aliis urbi-
 Quid Du-
 sumt vofa
 vata Adi-
 s me citius
 silere me-
 onum Po-
 am genera-
 s est Ecclēsia
 us Nobilita-
 incipes, Ba-
 , quem pri-
 entant. Hi
 de rebus ad
 nferuationē
 berandū est.
 atur sunt ia
 eracensis, Tor-
 nacensis,

Schola. *nacensis, Atrebatensis:* hi tres subsunt Archiepiscopo Rhenensi: & *Vlrajectinus* qui Archiepiscopo Colonienſi subest. Ad Academiās pergo: quas hic quinque, *Lovanienſem, Duacensem, Lugdunenſem, Franckeranam & Groeningensem* numero. *Lovanienſis* frequentia Collegiorum, Studioforum, Doctorum celeberrima. Collegia potissima sunt *Lilium, Caſtreſe, Porci & Falconis*, quibus Philosophia traditur. Est & trilingue *Buſſidianum*, in quo Græca, Latina, Hebraica docentur. Univerſitas iſta ſagitatione Nobilium Brabantinorum primum conſtituta eſt ornataque privilegiis à Ioanne IV Brabantie Duce, anno MCCCCXVI Pontifice Martino V. Reliquæ noſtra memoria erectæ ſunt. Ex eis tanquam ex Equis Trojanis innumeri viri docti prodierunt, & quotidie prodieunt. Viros enim doctos & omnium facultatum, & ſcientiarum peritiſſimos Belgiū habet: & ut olim, ſic & hodie celeberrimos producit. Quos omnes uno ductu enumerare, nimis longum foret. Bibliothecæ hic, variis locis varię, optimis rariſſimiq; reſertæ libris. Inter quas *Lugdunenſis* non poſtremi loci. Incolæ ſunt formoſi, quieti, parū cholericī, parum ambitioſi, parum ſuperbi: non admodum Veneri dediti, civiles, aperti, comes, blandi, ad omnia prompti, falſi & interdum dicaces: laborioſi, induſtrii, fideles, grati in bene meritos, artiū omnium ſcientiarumque capaces, libertatis & privilegiorum avitorum præſtactè etiam ad mortem uſque ſtudioſi. Id etiam in genere dici poſſe verè & cum laude, Belgas eſſe frugi, & attentos œconomos, patreſque familias: quæ iſlius anni partis injuria negatura videtur, cœmptis piſcibus carniſuſque, quæ vel mutia domant, vel fumo durant. Vix etenim eſt honeſtior ulla domus, quæ pro ratione capitum familiariz (ut quæq; eſt

vel numeroſa vel exigua) non maſtet in autumno bovem integrum, aut dimidiatum ſaltem, præter porcum, quorū carnes bonam anni partem eſui futuras, dū verſinum plenum effundat, ita ut dixi, condiunt. Complures tamen plus æquo avari, aurique avidi ſunt. Mulieres formoſę, geſtu decenti, & comes. Solent enim more regionis à prima ætate familiariter cū quovis converſari: ideoq; & in agendo & loquendo aut alia re promptiſſimæ: nec verò libertas hæc ſeu licentia honeſtatem ipſarum minuit. Nec tantummodo peragrare ſolæ civitatem, ſed etiam exiguo comitatu in vicina oppida commeant, ſine ulla vel leviſſima criminis ſuſpicionē. Sunt admodum continentēs & ad quidvis agendum adpoſitæ. Nec ſolum rei familiaris ſtudioſiſſimæ ſunt, (de qua viri parum ſolliciti) ſed etiam mercaturā exercent: imo & negotiis reliquis ad viros ſpectantibus os & diligentia, ut multis ejus provinciæ locis, velut in Hollandia & Zelandia, viri rem omnem eis committant. Atque hac vivendi ratione mulierum dominandi aviditati adjuncta, ipſæ plerumque nimis imperioſæ, imo moleſtæ & ſuperbæ redduntur. Moris eſt tam apud Principes, quam inferioris ſortis homines, ut etiam apud nationes reliquas Ciſalpinas, primogenitis parentum, licet adhuc viventium, & ætate vigentium indere nomina. Et nobiles cujuſque ſint qualitatis aut ſortis, Dynaſtarum more, plus ſemper filiz natu maximæ tribuent, quam reliquis minoribus, licet parem honorem habeant: ita ut reliquas alicui ſæpe deſpondeant, cui illam denegarent, ipſam meliori conditioni aut marito reſervantes. Atque hoc nomine laudandi, quod facile (ut & eoſ tempore Julii Cæſaris, & ante, ſeciſſe comperio) cum exteris matrimonia contrahant,

sid occasio postulet, nec patrie soli adstringuntur. Quae sane res vtilissima & commodissima citi: he enim affinitates & ipsius & Reipub. non parum conducunt. Indecens autem est, imo absurdum videtur, adolentes verulas, senes contra puellas ducere: ite ignobilem nobiliterum ancille, dominam famulo matrimonib jungi. Inprimis vero Belgæ dediti sunt artibus mechanicis, non sordidis quidem & servilibus, sed nobilioribus: panni contextendi, lanificia & telas tractandi, aula: tapetiaq; conficiendi: quæ non tantum propriis regionis usibus inserviant: sed etiam ulterius in Galliam, Hispaniam, Germaniam, reliquamq; Europam, atque adeo in Asiam & Africam deportentur. In Picturis nulla æque natio excellit: nulla in Muscis: nulla in variarum linguarum cognitione acquirenda. Oleo colores miscere primus docuit *Ioannes Eickius* Belgæ. Vix est quisquæ in Flandria, Brabantia, Zelandia, qui non & vernacula, hoc est Germanicæ Inferioris lingua loqui possit, & Gallica. Nautæ, Mercatores, & Viri literati, etiam Italicam, Hispanicam, Latinam, Græcam pleriq; norunt: sunt etiam qui Hebraicam, Chaldaicam, Arabicam. Rei etiam navalis Belgæ peritissimi sunt. Ad victum venio. Vfus est apud Belgas tritici, secalis, avenæ, farris & hordei. Legumina, præter fabas & pisæ, non sunt magni momenti: vicæ quoq; parum habent, panici & milii nihil. Ventri enim vehementiores ea sternunt & deturbant. Sobriè ac frugaliter vulgus familiam educare solet. Porus ferè est cervisia, quæ conficitur decoquiriturq; ex ea quæ *maltram* vocamus: inde adjicitur postea triticeum farinola fractum, cum lupulo salictario. Atque hic potus bonus & sanus is est, qui se ei aduëfacere possunt. Multum quoq; bibunt lactis. Opulentiores vino utuntur.

Pane vulgo vescuntur secalitio. Solent etiam veluti festis præcipuis, inprimis nomine ipsorum indigetatis, item Bacchanalibus, convivio instruere, parentes, consanguineos, & amicos invitare, & cum eis pollucibilter commessari: naturæ enim amant oblectationes, epulas & convivia: Potentiores verò splendide & magnificè epulantur, seque verè magnanimos ostendunt. Nitidas & absterfas conservant domos, ab omni supellectile, & quidem commodissima, instructas, ita ut merito in iis nihil desiderari possit. Et certè pulchrum & gratū habet ad spectum ista bene ordinata, munda & copiosa supellex: qua in re fortassis (imo sine dubio) omnes totius Mundi nationes facile superant. Hoc autem habent Belgæ vitii, ut potu se nimio ingurgitent, quo maxime delectantur: ita ut sæpe nec interdiu nec noctu bibendi finem facientes, præter incommoda reliqua, maximo corpus & ingenium adficiant incommodo: idq; sine dubio illis immaturæ sæpe mortis adfert causam, juxta illud Prop. *Vino forma peris, vino corrumpitur ætas*. Et ipsi id quoq; norunt, fatentur, & se ipsos reprehendunt. sed quid agas vincit mala cõsuetudo. Quamvis aliquo modo possint excusari. Cum enim humidus & melancholicus ferè semper sit aer: nulla forte re alia melancholice isti odiosæ, & sanitati infestissimæ mederi possent: quod Horatius indicasse videtur, inquiens: *Vino pellite curas*. Istud tamè Terentii nobile quoq; dictum servarent: *Ne quid nimis*. Quod quidem ab omnibus, honestioris existimationis & conditionis viris fieri jam cepit. Incolæ scito commodosq; sunt vestiti, & pulchre formato. Magnam deniq; & copiosam exercent Mercaturâ, cujus quæcumq; etiâ ea sit, peritissimi sunt. Atq; ipsa Belgica, maxima parte, mercatura & artibus nititur.

Opifera.

Vitium.

vestitum.

Mercimonia.

FLANDRIÆ COMITATUS.

306

Regis.
Vnde di-
ctū.

FLANDRIÆ nomen quamvis non magna anti-
quitaris nulla tamen ejus certa ratio reddi po-
test. Sunt, qui ab urbe ejus nominis appellatio-
nem deducant, sita ubi nunc Ardenburgū; sunt
qui à Flandberto filio Blefūda, quæ soror fuit Clodio-
nis, Regis Galliarum. Vixit autem Flandbertus anno Chri-
sti cccc xlv. Sunt qui à Lyderici primi Comitis spon-
sa *Flandrina* nomen regioni datum arbitrantur. Sunt qui
à statu & fluctibus, quorum magna ob vicini Oceani
impetum vis huic terræ incumbit. Adeo ut etiam anno
mccc xli. in agrorum censu venditioneque caveretur,
ut si intra annos x mare in ea loca exfluaret, cassus irri-
tusque esset contractus. Ego rem in medio relinquo. E-
jus hodierni limites sunt, ad Austrum Artesia cum Han-
nonia, & parte Picardiarum, ad Orrum Hannonia & Bran-
bantia, ad Septentrionē Oceanus, cum Honra sive O-
stio Scaldis, quod Flandriam à Zelandia determinat, ad
Occasum Oceanus Britannicus sive mare Germanicū.
Longitudo patet itinere tridui, à Scaldi scilicet contra
Antverpiam, usque ad Novum Fossatum mill. pass. xxx.
Latitudo est mil. pass. xx. Aer Regionis totius est tem-
peratissimus: Ager fertilis, potissimum qua Oceano &
Galliæ est vicinus. Pascua læta, cujus rei argumentū est,
quod pulli equini ex vicinis regionibus in Flandriam
quotannis delati ab equisonibus, soleant pabuli boni-
tate, aeris suavitate, ex strigosis & macilentis reddi ge-
nerosiores. Alit item varia animalia domestica, saporis
delicati & exquisiti, nec non ferarum copiam pæne in-
credibilem. Nec defunt aves cum aliæ: rum Phasiani,
Pardices, Pavones, Ardeæ, Ciconiæ. Regionis incolæ ita
olim bello addicti fuerunt, ut quieti pacative vix unquam
viverent: ac Syriam etiam, Terramque Sanctam, ac Hieroso-
lymam, eorū arma pervaderent. Urbes in Flandria mu-

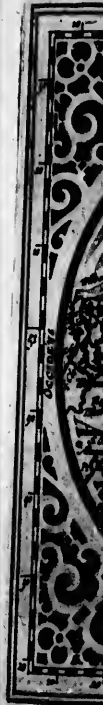
Situs.

Aer
temperat.

Soli ferri-
litat.

Animarum
varietas.

ro ac fossa cinctæ sunt xxx. *Gandavum, Brugæ, Ypra, Insula;* ^{Præbium}
Duacum, Tornacum, Cortracum, Aldenarde, Aloftam, Hulsta; ^{nomina.}
Teneramunda, Bisstetum, Neoportum, Slusa, Dinkerke, Grave-
linga, Burburgum, Damnum, Dixmuda, Furna, Ardenburgum,
Ninova, Berge, Gerardimonitium, Castellum, Donca, Orchia-
num, Lanoyum, Axella & Ostenda. Præter has sunt etiam
municipia patentia quæ urbibus neque nobilitate, ne-
que privilegio dignitate, neque structuræ magnifi-
centia, neque frequentia municipum cedunt: *Belle, Po-*
peringa, Hondscote, Ecclea, Gistella, Middelburgum, & alia vi-
ginti. Pagi in universum mcliv. ut non immerito tri-
ginti. Pagi in universum dicatur, Flandriam omnes totius Chri-
stiani Orbis Comitatus superare, & Hispani quum in-
hanc Provinciam cum Philippo Rege venirent, judica-
verint totam Flandriam continuam urbem esse. Hodie u-
niversa in tres partes dividitur, Teutonicæ, Gallicæ &
Imperialis. Primaria urbs est *Gandavum* conditum à C.
Iulio Cæsare, quū in Morinis ageret: vetmaculè dicitur
Gendit, Italis *Guano,* Gallis *Gand.* Situm est quarto à mari
lapide. Quatuor fluminibus amœnissimè irrigatur. *Stal-*
dim enim ex Hannonia, *Lisam* ex Artesia, *Livia* ex portu
Slufano, *Moeram* ex quatuor Officiis quas *Ambastus* vo-
cant, accipit. Decem miliaribus distat Antverpiam, totien-
dem *Bruxellam,* Mechliniam, *Middelburgo.* Ambitus intra
muros est 45640 pedū Romanorum: hoc est Italicorū
miliarium septem. Insulas habet xxvi. Pontes majores
xxiic. Molas aquarias iv. Trufatiles infinitas: centum
quæ vento aguntur. Ecclesias in universum lv. Abba-
tias v. Cives hujus civitatis frequentia, nobilitate, opi-
bus, animis sunt eximii. Hæc *Carolus V* Imperatorē Or-
bi dedit. Hæc litteris *Iudocum Badiūm, Ioannem Cornarium,*
Lavinium Brechtum, & alterum *Lavinum Torrentium, Bal-*
duinum Ronsaum, Venhovium, aliosque protulit. Opificio-
rum

Insula; pythium
 Iuliffa; nomina.
 Grave-
 argum,
 Orchia-
 etiam
 te, ne-
 magnifi-
 ella, Pr-
 alia vi-
 rito tri-
 is Chri-
 quum in
 judica-
 lodie u-
 licam &
 rum à C.
 è dicitur
 to à mari
 atur. Sial-
 ex portu
 bafsu vo-
 rpi, toti-
 otus intra
 Italicorù
 es majores
 : centum
 v. Abba-
 litate, opi-
 ratorè Or-
 Cornarium,
 ntium, Bal-
 t. Opificio-
 rum

rum genera in hac urbe. II. Textorum præterea ordines xxvii instituti primum à Comite Balduino, filio Arnoldi Magni 1000. lxx. *Bruga* (*Brugge*) vel à pontiũ frequentia nomen habent, vel à ponte *Brugstock* juxta Oldenburgum & Ardenburgum, è quarum urbium ruinis ante annos 1000. prima arx Brugensis exstructa est; sita est tertio milliari à mari, loco plano. Ambitus intra muros est 26600 pedum Romanorum, hoc est Italicorum mill. quatuor cum dimidio. Vrbs est non Flandrię tantum, sed etiam totius Belgicę ætatis: templum habet lxx. quorum præcipuum & augustissimum est S. Donatiani, olim sacrum B. Virgini, exstructum à Liderico primo Flandrię Comite, anno 1031. Opificiorum genera exercebantur lxx. *Ypra* à rivulo *Ypra* præterlabente dicta, vulgo *Iperen*, anno cmlx condita est. Hujus urbis fundus dicitur esse plumbeus, idque propter magnam plumbeorum tuborum vim, quibus aqua variè per Civitatem universam distribuitur. Atque hæc quidem sunt urbes primarię. Portus sequuntur: *Slusa* à Cataracta nomen habet, quæ Flandris vocatur *Sluis*: urbs est maritima: Portum habet capacissimum, quo quingentę naves commodissimè recipi possunt. Ex adverso est Insula *Cadfan*, Georgii Cassandri patria. *Ostenda* ad Oceanum sita, obsidione Archiducis Alberti gravissimã, quã ad annos tres & aliquot menses fortissimè sustinuit, ac innumeris pæne utrinq; cæsis, nobilib; *Neoportus* (*Nieport*) tertio ab Ostenda milliari, urbs est maritima, patria *Iodoci Clithorvi*, cui proxima est Abbatia *S. Bernhadi*, in qua Bibliotheca olim totius Belgii institutissima & celeberrima. *Dunkerke* exstructa an. cmlxvi à Balduino Arnoldi F. Flandrię Comite, portum habet brevem admodum & mari vicino insectum. Vrbs

jurisdictio pertinet ad Regem Navarrę. Reliquas urbes Flandrię Teutonice prætereo. In Flandria vero Gallica est *Insula* à veteri positione ita dicta; erat enim stagnis & paludibus cincta: urbs frequentia civium, opibus, legibus ornatissima, & quidem post Antverpiam & Amstelodamum potentissima. *Duacium* (*Douay*) ad Scarpam fl. ubi olim *Catuares*, patria est *Roberti Gaguni*. Academiam habet paucis abhinc annis à Philippo II Hispaniarum Rege ibi constitutam. *Orchianum* (*Orchies*) etiam in hoc tractu est, & *Lannoyum* celebre dominis & cive *Francisco Raphelegio*: præterea *Espinoy*, *Aimentieri* & *Tornacum*, *Tournay*. In Imperiali Flandria est *Alostum*, Civitas ampla & munita ad Teneram fl. Comitatus titulo insignis. Pagos sub se habet c. lxx. Principatus ii, *Steenhusensem* & *Gaverensem*, Baronatus complures. Territorium etiã *Wasiz*, cujus quatuor sunt oppida: *Hulsta*, *Axela*, *Bochouie* & *Afenede*. *Rupelmonda* ad *Rupelam* fl. arx est, hoc loco minimè omittenda, vel propter *Geographi*, ac nostri seculi *Ptolemæi*, memoriam. Flumina sunt *Scaldia*, *Lisa*, *Tenera*, *Livia*, *Ypra*, *Aa*, *Scarpa*, *Rupela* & alia. Montes per paucos: sed *Silvę* plurimę eoque valde utiles, inter quas *Niepensis* & *Nonnenensis* principes. Status vero Politicus Flandrię, tribus constat membris: *Priord Politicus* *Niederis*, tribus constat membris: *Priord Politicus* *Niederis*, qui sunt, *Ordinis S. Benedicti* *Ab-* Rem p- bermadi. *bates* vii: *S. Peter* & *S. Baesi* *Gandavi*. *S. Vinnock* in *Bergę*. *S. Andries*, *S. Peter Aldenardę*. *Ename*, *Marchienne*. *Ordinis S. Bernardi Abbates* v: *ten Dunes*, *Boudeloo*, *Doest*, *Clammerez*, *Marchienne*: & *Prioratus* in *VVærtsbot*. *Ordinis Pramonstratensis Abbates* iii: *S. Nicolaes* in *Vuerne*, *Drongene*, *S. Cornelii* in *Nienove*. *Canonicorũ Regulariũ Abbates* vi: *Erdboute*, *Soc-tendale*, *VVærtsbot*, *Sunnabeke*, *Cloising*, *Falerpijn*. Eiusdem Ordinis

Flumina.

Montes.

S. i. a.

Rem p-

bermadi.

Oro
Vva
Nob
gen.
Baro
nio,
Bene
de Di
ke, V
ke, G
Ghib
Nort
Castel
Flan
riss.
dergr
præci
Civit
jus lo
& Cas
minio
Lond
ut Bor
sequu
ulque
oppid
runtur
& Cas

Ordinis vi *Propositorum*, s. *Marten* in *Iperen*, *VVormsela*, *VVatene*, *Loe*, *Bersam*, *Pasendale*. Secundum membrum, *Nobilitas*, in qua *Viccomitatus* v. *Gonds*, *Iperen*, *Vuerne*, *Bergen*, *Haerlebeke*. *Principatus* III: *Stoombuse*, *Gaveri*, *Espinoy*. *Barones* IV, II in Comitatu, *Cysoing* & *Heyne*: II in Dominio, *Pamelo* in *Oudenarde* & *Boelara*. *Tribuni militares*, *Banderbeeren*, in Comitatu Teutonico *Dominus de Nivola*, *de Dixhade*, *D. de Beveren*, *de Pratt* prope *Brugas*: *Haekereke*, *VVatene*, *Heverghem*, *VVastino*, *Cochon*, *Ingelmunster*, *Pouke*, *Gruisbuse*, *Male*, *Maldegem*, *Oufficp*, *VVinendale*, *Gelsecamp*, *Ghijssle*, *Serevose*, *Rousselaere*, *VVastene*, *Hondscote*, *Cassel*, *Norvrie*, *Haerekerke*, *Halvrvijn*. In Comitatu Gallicano, *Castellani de Lille*, *D. de VVaurin*, *D. de Comens*. In Dominio *Flandriæ D. de Rode*, *D. de Gaveri*, *Seitoghem*, *Gontero*, *Scorisse*, *Peitze*, *Liekereke*, *Lambeke*, *Rotsele* in *Meerbeke*. *VVedergaer* in *Neyghem*, *Stoombuse*. Tertium membrum sunt præcipue *Civitates*. In *Flandria Teutonica* IV præcipue *Civitates* hoc membrum representant, *Gandavum*, cuius sortem sequitur, in Comitatu *Burgavatus Gandensis* & *Castellania Cortracensis ac Oudenarde* & *Biervliet*. In Dominio quædam sunt *Feuda Imperii*, ut IV *Ambachten*, *das Land vâ VVae*, & *Grasschap van Nels*, ac alia libera dominia, ut *Bornhem*, *Dendermonde*, *Geerdsberge*. *Buge*, cuius sortem sequuntur in censu & armis, quæ sunt post IV officia usque ad *Nieupoort*, totus videlicet *Franconatus* (s. *Vrie*) oppida ejus clausa & non clausa. *Ipra*, ad quam referuntur in censu & armis, *Iperen*, *Ambacht*, *Bellen*, *Ambacht* & *Cassel*, *Ambacht*: *Franconatus Campestris* (bet *platts Vrie*),

cuius sortem sequuntur in censu & armis *Vuerne*, *Ambacht*, *Bergen*, *Ambacht* & *Brouborg*, *Ambacht*. In Gallicana III civitates principales, *Lille* (*Ryssel*), *Donay*, *Orchies*, *Tornacense* *Dominium* & *Status Flandriæ* adnexus, per se constat tribus membris: *Ecclesiastico*, *Nobilitate* & VI *supremis* *Insitiis*. Vnum vero habet *Flandria episcopum Tornacensem*, archiepiscopo *Remenfi* subiecti, in v tamen dioceses episcopales divisa est. *Trajectensi* sub sunt IV officia, *Huff*, *Axelo*, *Affenede*, *Bochoute*. *Tornacensi* sub sunt *Gandavum*, *Cortracum*, *Aldenarde*, cum illarum *Castellaniis*: *VVaes* territorium, *Bruge*, *Franconatus* & *Insula* cum sua *Castellania*. *Atrebatensis* comprehendit *Duacum* & *Orchianum*. *Cameracensi* sub est *Dominium Flandriæ* ultra *Scaldim* versus *Meridiè*. *Terranensis* habet *Castellania* *Ipra*, *Cassel*, *Vuerne*, *Bergen*, *Brouborg*, *Belle*. In *Flandria Teutonica* sunt XIV principales curiæ *Comiti feudales*, *Viesburg*, *Gandavi*, *Burgu*, *Brugis*, *Sala Ipra*, *Castellum Cortraci*, *Curia in Harlebeke*, *in Tiel*, *Domus in Deinse*, *Curia in Peseghem* dicta *Beaulien*, & domui *Deinse* subiecta, *Tribunal Aldenarde*, *Burgus in Vuerne*, *Curia in Bergen*, *in Brouborg*, *in Cassel* & *in Belle*. In *Flandria Gallicana* sunt III *Curiz Comiti feudales*, *Sala in Lille*, *Castellum in Donay*, *Curia in Orchies*. In *Flandriæ* *Dominio* sunt IV *Curiz Comiti feudales*, *Tribunal in Nels*, *Domus in Dendermonde*, *Prætorium VVastina* apud *S. Nicolau*, & *Castrum Beveren*. Ex omnibus *Curii* & *jurisdictionibus* dictis appellatur ad consiliū principis provinciale, quod est *Gandavi*, inde ad *Parlamentum* quod est *Mechliniz*. Sed de his satis: ad *Brabantiam* transeo.

DUCATUS BRABANTIE.

310

220.

BRABANTIA maxima parte Aduaticorum, Ambivartorum & Tungrorum regionem complectitur: cæterum quoniam tempore Regio hæc Brabantis nomen hæc sit, planè incertum est: aliis à *Brenno* Gallo deducuntibus, aliis ab urbe quadam ejusdem nominis, cujus neque in terris neq; in historiis vestigiū ullum: aliis à *Brassabantio* oppido Belovacorum, cujus meminit Cæsar lib. 2. Alii novum Ducem cōminiscuntur *Salvium Brabonem* Arcadē, qui cum Cæsare in Belgicam profectus est, cujus uxor Suana Cæsaris Neptis. Sunt etiam qui à *Gotsfrido* Barbato Comite Lovaniensi Brabantiam, postea Brabantiam dictam suspicantur: nomen sanè nuperum est: quod ut certo cōstat, ita origo ejus non cōstat. Longitudo Brabantiz à *Gembloers* ad *D. Gertrudis* usq; sacrum Montem est milliariū circiter *xxi*. Latitudo ab *Helmondio Bergas* usq; *xx*. Ambitus *lxxx*. Habet à Septentrione *Mosam* fluvium, quo *Geldria* & *Hollandia* separantur. A Meridie *Hannoniā*, Comitatum *Namurci* & *Episcopatum Leodiēsem*, qui etiam ad *Orum* fines ejus tangit: ab Occasu est *Scaldis* cum Comitatu *Alostensi*. Regio gaudet aëre salubri, planitie fertili, frugum imprimis teracissima, tamen si *Campania* sive *Campinia de Kempen*, ob arenas sit sterilior. Quæ tamen pars non omnino infructuosa existit. Vrbes hujus Ducatus sunt *xxvi*. *Lovanium (Loven)* antiquissima est, & prima Grudiorum sedes, in qua Dux publico Sacramento se obstringit: Comitatus quodam titulo insignita. Vrbs est amœna prolatis aliquoties pomeriis extensa; ejus ambitus intra muros est quatuor mill. pass. Fluvio irrigatur *Dela*. *Bruxella (Brussel)* urbs

Sim.

Aeris temperati. Soli ferri litus.

Vrbes.

splendida est & magnifica, duplici muro munita, sita solo fertili, rerumq; omnium abundanti. Mirum, tam numerosæ civitati, advenis quam plurimis, Ducis aula, & peregrinis principibus cum universo satellitio illic agētibus, omnia semper benigne & copiose potuisse suppeditari. *Antverpiam* vulgo *Antwerpen* vocant, Galli *Antver*, Itali *Antversa*, Germani *Antersf*. Petrus Appianus putat eandem esse cum *Ptolemæi* & *Cæsaris Atreacuto*. Nomen *Antverpia* creditur esse à projecta manu. Nam Gigas quidam Druo qui hæc loca ante *C. Cæsaris* adventum incendit, prætereuntibus se dimidium suarum mercium non solvissent, manum dexteram præscindebat, eamque in profluentem abjiciebat: argumento sunt ipsius urbis insignia, & ossa quædam immania quæ in Curia hodieque adservantur ipsius Druonis, quem alii *Antigonum* vocatum dicunt. Sed hæc fabulosa. Illud vero similis; nomen datum ab indigenis ab aggestu certæ ad *Scaldim*; hoc enim *Belgis* est *Antwerpen*: nam aggeribus oppositis flumen pariter angustius reddiderunt & profundior em ejus alveum. Sita est ad flumen quæ id profundissimum, grad. long. *xxv* min. *42*. lat. *11* min. *18*. Distat à mari *xy* mil. pass. *Meclinia* totidem; *Lovanio* octo: *Gandavo* *x*, *Brugis* *xv*, *Bruxella* *xi*: *Londino* *lx*: *Colonia Agrippina* *xxix*: *Francofurto* *lx*. Ter muro cincta fuit. Primum arctiore ambitu, anno *mccc*: postea ampliore, anno *mcccxliv*, qui annus fame, ut sequens pestilentia notabilis fuit. Denique ad Septentrionem extensa pomeria anno *mdxlii*. Ambitus est extrinsecus quatuor millium pass, octingentorū & duodecim. Fossæ intra Urbem ex fluvio derivatæ aptæq; maximis plurimisque

DUCATUS BRABANTIE.

ista for-
am nu-
ula, &
lic agē-
suppe-
Amor,
putate
Nomé
gas qui-
am in se-
um non
que in
us urbis
a hodie
rignonum
similius;
ad Scal-
ibus op-
profun-
profun-
18. Distat
nio octo:
LI: Colo-
ro cincta
pstea am-
quens pe-
tionem ex-
extrinsecus
ecim. Fos-
ximis plu-
rimisque

DUCATUS BRABANTIAE.

312

rimisque navibus recipiendis sunt octo. Mercimonia omnem fere æstimationem superare solent. *Gucciardinus* eam inivit rationem, ut demonstrarit singulis annis commercia excedere duodecim miliones coronatorum: cujus calculus rebus Antverpianis florentibus non modo non superavit, sed ne æquavit quidem justam æstimationem. Proinde merito cecinit Julius Scaliger:

*Oppida quot spectant oculo me torva sinistro,
Tot nos invidia pallida vela percut.*

*Lugdunum omnigenum est, operosa Lutetia, Roma
Ingens, res Venetum vasta, Tolosa potens.*

*Omnimoda merces, artes priscaque novaeque,
Quorum insunt alii singula, cuncta mihi.*

Duo & quadraginta loca pietati dicata, cum templa & monasteria, rum nosocomia videt Antverpia. Inter quæ cathedrale & primarium templum *DIVÆ MARIÆ VIRGINI* dicatum. Est hoc amplissimum & sumptuosissimum opus, spectabili etiam turri illustre, quæ tota è lapide secto & adfabre elaborato, quadringentis & viginti pedibus Antverpiensibus, id est ulnis Florëntinis ducentis alta, ita ut perjucundum reddat aspectu: præterquã enim quod ex ea conspicias totam quã latè patet pulcherrimam urbem, & circumjctos illi non minus amœnos quam pagis, hortis, & villis frequentes agros, detegis etiam clarè primarias quasdam atq; longinquas urbes, Mechliniam, Bruxellam, Lovanium, Gandavum, præterea fluminis latè diffusam oram, adcoque & ipsùm mare, & Zelandicas etiam Insulas. Sunt in hac turri octo & sexaginta, partim prægrandes, partim minores campanæ, quarum pleræque nauticalium

instrumentorum ritu, canorum quendam ac quatuor vel quinque vocum edunt concertum: harum maximæ, quæ insoliti & mirandi est ponderis, nomen inditum est à *Carolo V* Imperatore, quæ non nisi ob causas extraordinarias excludatur. Curant vero Sacra eo in Templo quatuor & viginti Canonici, quibus præest *Decanus*, cum *Episcopo* qui primùm institutus est an. 1567. Curatur sanè hoc Templum religiosè imprimis & splendide, suntque luculenti ejus proventus, & magna Sacerdotum immunitas. *Buscoducum* seu *Silva Ducis*, vernaculè *'s Hertogen-Bosch*, Gallis *Bolduc*, nomen habet à *Silvis*. Vrbs est ampla, amœna, firmiter munita, sita ad rivulum *Dysam*, altero lapide à *Mosa*, duodecimo ab Antverpia. Atque hæc sunt quatuor urbes primariæ, quarum tres primæ cum *Nivella* Marchionatum constituant sacri Imperii. *Mechlinia* à quibusdam Brabantie adnumeratur, revera tamen ab ea distincta est; urbs alias pulcherrima & nitida: Archiepiscopatu insignita, & sede ampli Consilii ad quod ultima est in Belgica provocatio. Vrbes præterea in Brabantia sunt *Trajectum ad Mosam*, vulgo *Maeftrecht*, *Breda*, *Berga ad Somam*, *Lira*, *Vilverde*, *Gemblacum*, (*Gemblours*), *Joudoigne*, *Hannut*, *Landen*, *Halen*, *Leeuven*, *Sichemena*, *Herentals*, *Eindoven*, *Helmont*, *Grave*. Sunt & municipia complura, nondùm muris cincta, *Oostenrijc*, *Oorschot*, *Turnhout*, *Duffel*, *VVaellem*, *Merchtem*, *Ache*, *Vueren*, *Duüburck*, *Hulpen*, *VVavre*, *Breine*, *Genape*, *Gbeele*, *Arendonc*, *Dormal* & *Isca*. Sunt & pagi insuper *Dcc*. Referuntur etiam ad Brabantiam Dominatus *Ravestein*, Ducatus *Limburgensis*, cum *Dominatu Dalem* & *Valckenburg*. Lacus, stagna, & flumina non parum adfe-

Lern.
Flamma

ad
pe
ab
Ep ra; m-
li ca. f-
fac
plu
gni
pu
des
Ed
qua
ra p
Cal
ban
bate
fis, S.
ckenf
gustin
sunt
Mar
Breda
Pervv
schenf
stervv
pales
bus si

DUCATUS BRABANTIAE.

adferunt commodi Brabantiae. Horum autem principes *Mofa & Scaldus*. Sunt & alia minora. Silvis quoque abundat regio, quarum praecipuae sunt quinque, *Somenfis, Saverterloo, Grotenhout & Meerdal*. Opera publica tam sacra quam prophana hic sunt plurima. Inter ea Templum Lovanientis praecipuum est, D. Petro sacrum, magnificum valde & sumptuosum. *Bruxellae* templa sumptu excellunt, egregia & debita suppellectili ornata. Aedes quoque sacras habet Antverpia plurimas, inter quas Aedes B. Virginis amplissima. Alia hic & in aliis locis quae pene innumera sunt, praetereo: atque etiam Opera prophana plurima: Palatia, nobilium domos, Arces, Castella & ejusmodi. Caeterum status Politicus Brabantiae tria habet membra: Ecclesiasticos, qui sunt Abbates, *Afflighemensis, Grimbergenfis, Tongerlo, Grunendalensis, S. Gertrudis Lovanii, S. Bernardi, Vleer, Dieleghem, Parkensis* prope Lovanium; Prior magnus Ordinis S. Augustini in Leevve, *Gemblacensis (Gemblours.)* Nobiles, qui sunt, Abbas *Gemblacensis* Comes, *Dux Arschotenfis, Marchio Bergensis ad Somam* rivulum. Barones, *Diestensis, Bredanus, Boxtekenfis, Gaesbeekensis, VVesemael, Peterfm, Perveyes, Hoochstratenfis* nunc Comes, *Renes, Domini, Aschenfis, Merchensis, Vuerne, Gheel, Lummen, Thurnout, Oostervvieu, S. Odenroy, VValem, Duffel*. Civitates iv principales, *Lovanium, Bruxella, Antverpia, Buscoducum*, de quibus supra. Statum ejus Ecclesiasticum quod attinet:

partim paret *Leodiensi Episcopo*, partim *Cameracensi*: *Leodiensis* curiam & magistratum Ecclesiasticum habet *Lovanii*. *Cameracensis, Bruxellae*. Academiam habet *Lovanium* celeberrimam: de qua in generali Belgii descriptione uberius. *Brabantii* hilares, festivi, in scenicis comicisq; moribus immodici, teste *Lemnio*. Praeter *Brabantiam* continentur hac tabula *Ducatus Juliacensis & Clivensis*. Horum ergo Statum Politicum ex Mercatore adjiciamus. Status Politicus *Juliacensis* constat similiter 111 membris quae sunt Ecclesiastici, videlicet Abbates, & Collegia Canoniorum ac Monasteriorum: Nobilitas: Civitates. Praefecturae ditionis 24. *Caster, Brugge, Born, Boisseler, Eufskirchen, Munstereffel, Momion, Eschviller, Grevenbroich, VVassenberg, Geilenkirchen, Hensbergh, Duren, Thonberg, Berchem, Heimbach, VVilhemstein, Gladbach, Millen, Raugenrayd, Norvenich, Nuenaar* Comitatus, *Juliacum, Nideken*. *Clivensis* similiter tres Ordines continet, Ecclesiasticum, Nobilitatem & Civitates. Satrapa autem sive praefectus Provincialis *Cliviae* has sub se habet Civitates 8. *Clivians Metropolim, Calcariam, Sonsbeke* ubi residet, *Santen, Burric, Vdem, Griet, Griethusen*. Praefecturae vero hic sunt 14. *Cranenburg, Duffel, Gennep, Goch, Orsoy, Huessen*, juxta *Arnhem, Lymers, Emmeric, Hetter, Aspel, Ringenburg, Bisselic, Dinflaken* Praefectura, in qua sunt v. Civitates, *Dinflaken, VVesel, Duysburg, Scherwinbeke, Holte*. Dominium *Ravesteyn* adnexum est Curiae *Clivicae*.

Schola.

Mores.

Inlia & Clivia.

quatuor
maxi-
mendi-
b causis
era eo in
oreest De-
an. 1567.
rimis &
& magna
lyta Ducu
men habet
ita, sita ad
ecimo ab
primaria,
tum con-
Brabantiae
est; urbs au-
u insignita,
in Belgica
ut Trajectum
mam, Lira,
ennut, Lan-
nen, Helmont,
i muris cin-
lem, Merch-
reins, Genape,
nsuper dcc.
natus Ra-
nataru Dalem
a non parum
adfe-

Lacw.
Flumina.

HOLLANDIÆ COMITATUS.

314

Regio.

HOLLANDIÆ nomen à Silvarum Saltuumque frequentia quidam deducunt; lignum enim & silvam promiscuè *Holt* & *Hout* vocamus, ut *Hollant* sonet regionem silvestrè: omnia enim arbutis olim inhorruisse refertaque prædicant toto quaquà patet Hollandiæ tractu. Alii à cavitare dictam putant, quasi *Hol-lands*. Est enim uniuersa fere regio palustris ac pedum pulsû vacillans. Alii à fœno *Hollandiam* quasi *Hoylandiam* nominatam arbitrantur. At eruditissimus Iunius aliam sententiam indicat, Hollandiam Gothicæ Danicæve gentis coloniâ esse, ut & Zelandiâ, Danosque & Normannos defertis in Codano sinu Insulis Olandiæ Zelandiæque in hæc loca migrasse, & à sua patria Hollandiam, Zelandiamq; cognominasse, planè, ut de Heleno Priamide refert Maro, qui in Epiro oppidulû Trojam cum arce Pergamo exstruxit, addita & imagine Scææ portæ & rivulo Xanthi Trojani amnis nomine: & ut in Indiis novam Hispaniam, novam Franciam Europæ effecerunt. Eam à plaga mundi occidua Britannicum mare, à Septentrione Cimbricum ambit & littora pulsar, ab Ortu Solis fretum amplû Frisiæ procul aperit, ad Euronotum Trans-Isalana & Velavia, ad Austrû Trajectina ditio obtenduntur. Ambitus ejus ad lx miliaria extenditur: latitudo per exigua est, quandoquidè mediterrullio ejus creditur viatori patere aditus ad extremos ipsius fines in larum trium horarum spatio: vel etiâ hinc ad Oceanum, illinc ad maris sinum, est, ubi latitudo non æquat milliare. Habet regio ista agros frugiferos, ac luxurioso & opimo frumento supra modum, scarrentes, sed qui tantillo in spatio & in regione, qua vix

Si m.

Si l. fertur in m.

populosiorem inuenias, ad suppeditandam tantè multitudini alimoniam sint impares. Sed pascuorum ubertas summa est: qua bouum alit armenta infinita: vaccas quoque corporum vastitate, lactis copia, eximias. Constat sanè, aliquibus Hollandiæ partib; boves æstivis diebus quatuor & quadraginta lactis heminas in multæralia singulas refundere. Ioannes etiam Benningius consiliarius Curia Hollandiæ, referente Guerciardino, cetera observatione & minime fallente calculo ostendit, tantû Assendelphi & quatuor vicinis pagis lactis unq; anno è vaccis colligi, quantum è Germania superiore Rhenensis vini devehatur Dordrechtum. Ex hac lactis optimi copia butyrum conficiunt, non barbararum modo getium, ut Plinius vult, sed Regum etiam & principum cibum laudatissimum. Conficiunt etiam caseos Parmensibus aut Placentinis nihilo inferiores. Primæ tribuuntur Tessalico & Gravelandico, secundæ Edamensi, quem in primis verustas commendat. Equos etiam generosos profert. In collibus arenariis cuniculorum innumeram multitudinem habet: cervorum etiam, damarum & leporum frequentiam: inque Hagienâ nemore capreolorum greges, avium quoque capturam quaestuosam, in primis anatum, anserum, & autumnalibus mensibus scolopacum, quas Plinius rusticulas, Martialis rusticas perdicces, nostri *Sneppas* vocant. Habet & cespitem fossitium, qui ex intimis haustus terræ penetralibus, ipsisque adeo ex aquis eductus, ventoque & sole exsiccat, ad focos adhibetur. Hollandia olim suos reges habuit, quorum meminit Suetonius in Caligula cap. 44. Verum anno Christi 10ccclxiiii à Carolo Calvo Francorum

Animatum uel rictus.

Imperium non magis.

Rege

multi-
 libertas
 as quo
 Constat
 diebus
 altralia
 onfilla-
 o cetera
 lic, tantū
 anno ē
 Rhens-
 is optimi
 modo gē-
 ripum ci-
 Parmen-
 tribuūtur
 nsi, quem
 generosos
 numeram
 arum & ele-
 re capreo-
 festuosam,
 mensibus
 alis rusticas
 item fossi-
 us, ipsique
 cceatus, ad
 ges habuit,
 44. Verum
 Francorum
 Rege

Anima-
 lion xā.
 rre dā.

Impriū
 mā. xā.

HOLLANDIA.

Rege in Comitatum redacta est, eiq; præfectus est *Theodorus* è Regio stemmate ortus. Patri *Theodoro* successit *Theodorus* filius, huic *Arnoldus*, Arnoldo *Theodoricus*, atque huic alii ex ordine, quorum seriem apud Munsterum & alios habes. Bellica olim gloria clari admodum fuerunt. Hoc enim præsidio cum fide conjuncto in fraternitatem Imperii Romani accepti sunt Batavi. Hac Duce benevolentiam sibi apud principes constabilerunt, & stabilem sui fiduciam plerisque illorum Tyrannidis impresserunt. Per hanc vulgo formidabiles, invictæ virtutis opinionem acquisiverunt, Per hanc deniq; vera laudis imagine conspicui esse ambierunt. Urbium nunc nobis est proponenda descriptio : sunt autem *Dordrechtum*, *Harlemû*, *Delphi*, *Lugdunum*, *Amstelodamiû*, *Gouda*, *Roterdamiû*, *Gorcomium*, *VVorda*, *Naerdenû*, *Muda*, *VVesopum*, *Edamum*, *Monachodamiû*, *Purmurenda*, *Alcmaria*, *Enchuyssa*, *Horna*, &c. *Dordrechtum* urbs totius Hollandiæ primaria est. Facies ejus oblonga exit ad modum triremis : ipsa opulenta & copiosa, imo eorum omnium quæ in annonæ rei que alimentariæ usum venite atque expediri possunt, locuples quoddam penu est. Jus habet sistendi & retrahendi ad se merces exoticas, quæcumque secundo amne importantur, ut nimirum eo loco stabulentur, ac conquiescant, donec venditæ sint : & inde rursum non aliis quam popularibus navigiis alio devehantur. Hoc privilegium à *Stabulo* vocant *Stapulam*. *Harlemum* amplitudine urbis, ædificiorum cultu, situs amœnitate nobile est. Templum habet totius Hollandiæ pulcherrimum, firmissimis innixum columnis, foro imminens. Urbem *Spartum* interlabitur. Exstructa creditur à *Frisiis*, circiter annum 1361. Huic urbi inventæ typographicæ artis gloria debetur. Est & altera hujus urbis gloria, capti novo consilio *Pelusi*, quam *Daniatam* vo-

cant, ejus rei symbolum habet nolas binas ex ære Corinthio quæ à re *Daniate* appellantur. *Delphi* sequuntur non *Apollinis* tripodæ, sed *Ceteris* & *Bromii* munere insignes. Coquitur enim in hac urbe cerevisia post Britannicam optima. Nomen habet à fossa, quam *Batavi* *Delf* vocant, ducta à *Mofa* ad urbem usque. Anno 1110-xxxvi, v Non. Maii, ignis nato ex favillis forte incendio, lucuosam ac funestam urbis faciem reddidit, absumpta deformataque pleraque urbis parte : ex quo incendio postea pulchrior emicuit. *Leida*, *Ptol. Lugdunum Batavorum*, urbs est sita ad medium *Rheni* ostium *Plin.* & *Ptol.* nominatum. Sustinuit anno 1110-xxxiv gravem obli-dionem, sed pulsis hostibus divina ope & aquarum stagnantium vi liberata est. *Ausfelodamum* nobilissimum hodie totius Orbis emporium ab Amne *Amstela* nomen habet, ut notavit doctus ille poëta *Nicolaus Cannius*, civis *Amsterodamensis*, hisce versibus :

*Hac illa est Batava non ultima gloria gentis,
Amnis cui nomen, cui cataraëta dedit.*

*Dicta prius DAMVM, rarisque habitata colouis
Cum contenta casis rustica vita fuit.*

*Hinc AMSTERDAMVM jam facta celebrior, atque
Fortuna crevit tempore nomen item.*

*Urbis bene nota prope, atque procul distantibus oris,
Dotibus innumeris suscipienda bonis.*

*Dives agri, dives pretiosa vestis & auri,
Vt pleno cornu copia larga beet.*

*Quod TAGVS atq; HÆMVS vehit & Pactolus, in unum
Verè huc congestum dixervit esse locum.*

Paucis initio piscatorum tugurios habitatum, jurisdictionis fuit Dominorum *Amsteliorum*. Hanc urbem postea *Gisfelbertus* *Amstelius* ante annos ducentos octoginta plus minus, communiri propugnaculis, portis ac turribus

Majorem
viri.

Urbis.

turribus fecit: quibus per invidiam vicinorum conflagratis, muro cingi cœpit anno c10 ccccxxc11. Ex eo perpetuo aucta & Hollandici juris fuit. Nunc verò non Hollandiæ solum, sed omnium vicinarum regionum ad Sarmatas usque & Gothos & Cimbròs est apotheca. In hac urbe stabulantur non solum Itali, Hispani, Lusitani, Britannii, Scoti, Galli, Sarmatæ, Cimbri, Sueci, Norvegi, Livones, Germani: sed etiam Indi Americani, Orientales, Mauri, aliiq; ex omnibus pene Orbis plagis. *Gouda* à Cimbrica voce *Govv* nomen habet, quæ & fossam & aggerem fossæ oppositum denotat. Sita ad Isclam, urbs copiosa & rebus omnibus affluens. *Roteradamum*, nomen habet à *Rotta* fluvio, urbs hodie splendida & mercaturâ celebris, sita ad Mosam fluvium tertio à Mari milliari. Natus hic est, immortale Baravorum suorum decus, magnus ille *Desiderius Erasmus*, eruditione scriptiq; notissimus. Sunt & Municipia quædam, inter quæ primaria est *Haga* Comitum, in quo & sanctiori Principis Ordinumq; Consilio locus est, & forum litibus solvendis dicatum. Quod ad Statû hujus Comitatus Politicû, cum tres Ordines constituunt, quorum Primus sunt Equites aurati (*Ridderheren* vocant) eorum præcipui sunt Comitum *Egmond*, *Ligne* cujus sunt Dominia, *VVassenaer*, *Valckenborch* & Vicecomitatus *Leidensis* Civitatis. Invenio & hos Comitatus in *Hollandia*, *Maaflant*, *Texel*, *Goylant*, *Kenne-merlant*, *Steenberge*. Domini & Barones, *Brederode* cujus est & Dominium *Vianen*, Baronatus de *Lijsselt*. Invenio & inter Baronatus in Chronico *Hollandiæ* numerari hæc dominia, *Leck*, *Sevenbergen*, *Voorn*, *Iffelsein*, *Stryen*,

Teylingen, *Putten*, *Harlem*, *Leerdam*, *Asperen*, *Arckel*, *Alsema*, *Botterloet*. Secundus ordo est Dominorum, quorum qui nomine Statuum in *Haga* Comitum comparere solent, sunt hi præcipuè, *Poelgeest*, *Polanen*, *Lochorst*, *Assendelft*, *VVarmont*, *Sparvvoude*, *Matenes*, *Schooten*, *Noortvvijck*, *Verdoes*, seu *Does*, *Myne van Amstel*, *Spangen*, *Alckemade*, *Benthuysen*, *Keneborch*, *Raaphorst*, *Svrieten*, *Heemskerck*, *Ruven*, *Dwyn* & *Sprangen*. Sunt præterea & hæc in *Hollandia* Dominia *Hoesden*, *Outhoesden*, *Papendrecht*, *VVijngarden*, *Ghissenborch*, *Amejde*, *VVoerden*, *VVaterlant*, *Schagen*, *Purmerende*, *Goude*, *Naedvvijck*, *Rysovjck*, *Schoonhoven*, *VVateringen*, *Soetermeer*, *Heemstede*, *Heichtvvoude*, *Mervven*, *Haestrecht*, *Dalen*, *Spijck*, *Hardichsvelt*, *Bardvvijck*, *VVijck*. Tertius Ordo sunt vi magnæ Civitates, quæ nomine omniû *Hagam* convocantur, quæ sunt *Dordrechtum*; hæc habet Præto-rem & Magistratum, cui cives parent, & Baillivum cui exterius territorium, tam in civilibus, quam in criminalibus. *Harlemum*, Præto-rem & Magistratum domi habet: ruri Baillivum, qui in civilibus & criminalibus præfunt. *Delphi*, Præto-rem & Magistratum pro civibus, Baillivum pro rusticis habent, in civilibus & criminalibus jurisdictionem habentes. *Lugdunum*, hic Prætor & Magistratus intus, foris Baillivus præfunt, qui in civilibus & criminalibus jurisdictionem habent. *Amstelodamum*, intus Præto-rem & Magistratum, ruri Baillivum habet qui civilia & criminalia judicant. *Gouda*, Præto-rem & Magistratum habet pro civibus & incolis, Baillivum quoque & arcis præfectum.

R. 2. o.

ZELANDIA nihil aliud sonat quam terram ac solum maritimum, à terra ac mari conflatum nomen. Mari enim undiq; cingitur. Hanc veteribus non fuisse incognitam ex Tacito colligit Lemnius, non hoc quo nunc innotescit nomine, sed ex usu ac vulgata alloquendi consuetudine ac compellatione, nempe *Maer*, qua populares & indigenæ inter se sunt usi. *Mattiacorum* enim illos nomine designat, cum inquit, *Est in eodem obsequio Mattiacorum gens Batavis similis, nisi quod ipso terra sua solo ac caelo acrius animantur.* Zelandiæ nomen accepit à Danis & Nortmannis, qui ex illa Insula Cimbrica quæ in Dania Zelandiæ nomine inscripta est, profecti ad novas terras quærendas, quum gravi indigenarum multitudine laborarent, Britannicæ ac Gallicæ oras invaserunt, ac Walachriam vicinamque insulas à patrio solo Zelandiam vocaverunt. Harum insularum situs est inter Mosæ & Scaldis fluminum ostia: à Septentrione Hollandiam, ab Oriente Brabantiam, versus Meridicæ Flandriam vicinas habent regiones, ab Occidentemare Germanicum respiciunt. Aeris elementa destituitur Zelandia, qui in nonnullis partibus paullo asperior est, & quâ vicinarum gentium minus salubris, præsertim æstate ob paludum & stagnorum graves halitus, & quod regio arboribus minus confita. Hoc tamen habet commodi, quod contagioni ac pestiferis morbis minus sit obnoxias ac ferius inficiatur: at insectis immanner in hominum corpora grassatur, nec facile conquefcit. Magna verò hic soli ubertas, pingues ac glutinosæ glebæ, feraces, ac fecundi agri tritico quo nusquam gentium candidius aut magis ponderosum, aliisque frugibus: coriandro item & rubiâ vulgo *meede crappe* nominatâ, adornandis pannis, ne color deflorescat, eumque intimè cõcipiant necessariâ: ut insignes atq; in immen-

S. 1. o.

A. 2. o.
quilitas.S. 3. o.
li. a.

sum fastigiatas lauros perpolitâ maturitate baccis donatas; ut efficaces & salubres herbas, cum medicandis morbis, tum esui accommodas sileam. Vberissima etiam hic saginando pecori pascua, non solum intra exportatos aggeres ac ambitus, sed etiam extra littora, in ipsa Oceani crepidine, in quibus oberant pecudum aliquot myriades, maximo negotiatorum emolumento, quaestusq; videri, non solum supra vulgare magnitudinem, sed saporis etiam delicati atq; exquisiti, soli ac gramini beneficium, quod saluberrimum iis pabulum suppeditat, adeo ut exteri quoq; summo opere iis delectentur. Anno autem Domini 1300 LXXII imperante Carolo Calvo apud Baravos illiusque affines Zelandos, principatus primus constituitur, ac Comitatus nomine designari, primumque Comitris nomine inauguratus Theodoricus filius Sigisberti Principis Aquitanicæ, qui annos octo & triginta in co-

*Anima-
lim v-
victa.*

*Imperium
majorum.*

dominatu versatus, successore Theodoricum secundum heredem filium constituit, à quo ad nostra usque tempora hæc Regia potestas longa heroum serie ad Hispaniarum regem Philippum devoluta Comitatus nomine constituitur. Insulae Zelandicæ numero septem sunt, tres ultra Scaldis ostia, Bataviam & Orientem versus, quæ præcipue dicuntur Orientales, Scaldia, Duvelandia, & Tale, quatuor cis Scaldim, Occidentem versus, VValachria, Zirvandia, Nortbevelandia, & VVolsferdijc. Omnium ultra Scaldim insularum maxima & prima est Scaldia, indigenæ vocant *rLandt van Schouven*, cuius ambitus nunc est septem mill. olim tamen major fuit, ac tantum exiguo freto distincta à Nortbevelandia. Urbes in ea primariæ sunt Zirvandia & Brouvvershavja. Zirvandia omnium Zelandicarum urbium creditur esse antiquissima, circa annum 1300 exstructa à quodam Siringue: nobilis diu fuit mercatu omnium rerum, propter celebrè portum, frequentiamque

is dnt-
 is mor-
 iam hic
 rrectos
 la Occa-
 em vria-
 estus; u-
 nem, sed
 mini be-
 tar, adeo
 anno autē
 apud Ba-
 imū con-
 primūsq;
 Sigisber-
 ginta in co-
 indum he-
 e tempora
 Hispaniarū
 nine censē-
 t, tres ultra
 qua propte-
 & Tale qua
 achria, Zep-
 mium ultra
 dia, indigene
 nunc est sep-
 exiguo freto
 arie sunt Zi-
 elandicarum
 annum 15 ecc
 diu fuit mer-
 tum, frequen-
 tiamque

Z E L A N D I A.

120
 tiamque advenarum: sed obstructo arenis portu multū
 de antiqua gloria remisit: spes est tamē, eam novo por-
 tu effosso paullatim vetus nomē recuperaturam. In hac
 urbe natus est vixitque *Levinus Lemnius* doctri- & arte
 medica clarus. *Brouwershaviam* piscatores incolunt, &
 qui mari victitant. Secunda insula *Scaldizæ* est *Dvve-*
LANDIA, à Columbatum frequentia sic denominata,
 patetq; ejus circuitus mill. pass. quatuor. In hac tantum
 pagi sunt & vici, urbs nulla, anno c10 10xxx Oceani flu-
 cibus obruta fuit, cum magna mortalium jactura, sed
 aggeribus confirmatis exclusoq; mari, haud multo post
 facile illud damnum compensatum est. Tertia insula est
Tolen, Brabantiz contermina, exiguo tantum freto di-
 screta, in qua consistit *Toletum* à vectigali & portoriis
 (Belgis *Tollen*) ita appellatum, vetustum oppidulum: à
 quo non procul abest *Martinianis agger*, vulgo *S. Martens*
Dijk, locus amœnus atque arboribus undique consi-
 pia nidificat. Cis Scaldim ad Occidentem (indigenæ
 vocant *Beverster Schelt*) primaria insula est *Vvalachria*, vel
 ab ejus cultore denominata, aut à Wallis vel Gallis.
 Insula hæc ab Ortu Brabantiz obversa est, à Meridie
 Flandriæ, ab Aquilone Bataviæ, ab Occasu æquinoctiali
 Britanniz. Hæc torius Zelandiz caput, situ, opibus, in-
 colarum frequentia, urbiū & pagorum splendore, mer-
 cimoniis eminentissima, dccē in ambitu milliaria com-
 plectitur. Vrbes in ea sunt *Middelburgum*, *Veria*, *Elf-*
singa, *Arnemuda*. Pagi complures. *Middelburgum* à situ
 nomen habet, est enim burgus in aeditullio insulæ.
 Vrbs est ampla publicis privatisque ædificiis, pontibus,
 turribus, propugnaculis ad usum & cultum egregiè ex-
 ornata: omniumque Zelandicarum urbium primaria,
 atque emporium Negotiatorum frequentatione cele-

berrimum. Huic ortum suū debet *Paulus* à Middelbur-
 go Mathematicorum ævi sui Princeps: *Nicolaus* quoque
Evarhardi Curiz Hollandicę primum, postea etiā Mech-
 linienfis Præfes, quo in munere obiit anno c10 10xxxii.
 Filios is habuit ob singularem eruditionem hoc loco
 commemorandos, *Petrum Everhardi* doctorem Theolo-
 giæ, *Everhardum Nicolai* Præfidei Curiz Frisicę, postea
 etiā Mechlinienfis, *Nicolaum Nicolai* Grudium, *Adria-*
num Nicolai Marium & *Ioanmem Secundum* Poëtam. *Veria*
 sive *Camperveria* nomē habet à trajectu, qui Zelandis di-
 citur *Peer*. Muro cincta primum est anno c10 cccclvii. Ex
 eo cœpit etiā esse Scotticarum mercium Emporium.
Fliisinga nomen & signum habet lagenæ, Belgis *een Fles-*
sche nominatæ. Vrbs est novitiola, sed potens & mari
 imperans: ac strenuis piscatoribus, atque exercitatis
 naucleris, quos *Pilotas* vocant, referta. *Arnemuda* Mid-
 delburgensium est municipium, & statio navium olim
 tutissima, sed hodie obstructo arenis portu plane col-
 lapsa. Post *Walachriam* secunda est *Zuidbevelandia*, quā
 alii à tremoribus & concussionibus nomen habere exi-
 stimāt, nos à Bavaris, quorum etiā insignia in ejus In-
 sulæ scutis spectantur. Hæc spatiosissima amœnissimo-
 que versus Flandriæ ac Brabantiz oras tractu exporri-
 gitur, tamen paucis abhinc annis maximam jacturam
 passa, dimidio jam sit angustior. Ab hac avulsa est ci-
 vitas non ignobilis *Romerwalia*, quam nullis excul-
 tam agris, nullis exornatam pomæriis Oceanus undiq;
 alluit, ita ut unica falis negotiatione subsistat. In hac
 urbe Comites Zelandiæ solenne juramentum præstant:
 quod quum ex more anno c10 10 xl ix, *Nicolaus de Conflite*,
 Rex esset facturus anno c10 10 xl ix, *Nicolaus de Conflite*,
 cujus ædibus Princeps excipiendus erat, hos versus o-
 stio suo adscribi iussit:

Vidimus

In
 osti
 tam
 nica
 nita
 Zela
 relan
 tota
 men
 qual
 in qu
 landi
 Inco
 Refe
 diz
 Fran
 le fac

Vidimus adfucto privato lumine Solem:

Pallida turbato vidimus astra die.

Vidimus undantis horrendos aquoris aestus

Nos miseros Belgas quum obruit Oceanus.

Vidimus astra postquam te Gloria nostra, Philippe,

Cæsarea proles, Semidei hinc decus:

Cuncta refutamus transacti tristia seeli,

Quod praesens nostrum testificatur opus.

Sit licet exiguum sit pro ratione voluntas,

Nihil facit ad nostrum parva carina fretum.

In occidentali verò Insula parte sita est *Goesa* civitas, ad ostium unum *Scaldis* quod *Schenge* vocant. Vrbs non tam ampla quam aemona & divitiis pollens, quum unica nunc sit in ea Insula. Cives habet morum humanitate perpolitos, Senatum prudentem. Tertia Insula *Zelandiae* cis *Scaldim* ad Occasum spectans, est *Nortbevelandia*, in qua quondam urbs *Cortgeene*, pagi permulti: tota hæc cataclysmo anni 1109 perierit: nunc tamen paullatim restituitur. Quarta insula est *Volfserdyce*, quasi dicas agger *Wolfsardi*: exigua admodum, utpote in qua duo duntaxat pagi sunt. Decem igitur sunt *Zelandiae* urbes, pagi plures: centum scilicet atque amplius. Incolæ sunt ingeniosi, sagaces, providi: Statuta mediâ. Referunt tamen *Annales*, à *Wilhelmo Bono* *Hollandiae* Comite ad nuptiarum solennia *Caroli Pulchri* *Franciae* Regis, adductam fuisse inusitatâ corporis mole fæminam, natione *Zelandam*, præ qua proceri etiam

viri pusiones videbantur: tanto enim erat virium robore, ut bina dolia cerevisiâ referta ambabus utrinque manibus portaret, quæ singula quædringenta pondò *Italica* appendebant, trabemque cui attollendâ impares octo viri fuerant, quò vellet, transferret. Navigandi artis sunt peritissimi. *Salern* atrum & sordidum qui ex occidentalibus regionibus adfertur, singulari artificio excoquunt, magnis atque amplis lebetibus, redduntque ita purum & candidum, ut cum nive etiam certare possit. Rudi *Hispanico* vel *Armorico* adfundunt aquam marinam, decoquunt, colliguntque pro centum salis *Hispanici*, centum quædringenta quinque libras puriores. Hunc *Salern* per *Galliam*, *Angliam*, *Daniam* & reliquam *Europam* dividendum. Ex re præterea frumentaria, leætissimoque tritico, atque ex rubia, salsa-
Mercimonia. mentis, pecorumque & inprimis ovium copia, magnos quæstus faciunt. In re familiari ac domestica omni elegentia nitidi sunt & expoliti: in rem attenti, in mercatura industrii, in pauperes benefici ac liberales. Status Politicus *Zelandiæ* solebat constare tribus membris. Vno Prælato, qui totius Ecclesiastici Ordinis locum supplebat, eratque Abbas *S. Nicolai* Ordinis Præmonstratensis *Middelburgi*. Vno Nobili pro toto Ordine, *Marchione Verensi*. Et Civitatum communitate, quarum præcipuæ eæque à nobis supra memoratæ: *Middelburgum*, *Zirixaa*, *Veria*, *Flissinga*, *Tola*, *Martinianus agger*, *Romerwallia* & *Goesa*. Sed de *Zelandia* hæc pro loci angustia sufficiant.

Middelburgum quoque
iâ Mech
1033. hoc loco
Theolo
æ, postea
um, Adria-
ram. Veria
elandis di-
cccc. vii. Ex
mporium.
gis cen Fle-
ens & mari
exercitatis
munda Mid-
avium olim
a plane col-
elandia, quâ
habere exi-
ia in ejus In-
næniissimo
ctu expor-
um jacturam
avulsa est ci-
nullis excul-
eanus undiq;
sistat. In hac
rum præstant:
Hispaniarum
laus de Con-
siste, hos versus o-

Gelriæ Ducatus, complectens Zutphaniz Comitatum
& Overyffel Dominium.

Retin-
Sunt.

GELRIA à *Gelre* arce, quam *Wicardus* à Pon-
te una cum fratre *Lupoldo* ædificasse fertur,
nomen retinuisse dicitur: quamvis complu-
res à *Gelduba* oppido cuius meminit *Tacitus*
apellaram credant. Aliam etiam nominis rationem re-
ferunt alii. Hæc à Septentrione *Frisiam* & Sinum *Ger-*
manici Maris, vulgo *Zuyderzee* habet: ab Ortu *Cliviz*
Ducatum, à Meridie *Iulia* attingit: *Brabantia* & *Hol-*
landia eam ab Occidente respiciunt. Aër regionis salu-
taris & putus: ager fertilissimus & ad quamvis culturã
aptus, frumenti in primis ferax: pascuis item fecundus,
unde pecorum ingentes alit greges: quin & ex remotis-
sima *Dania* eo pascendi saginandique gratia, numerosi
greges aguntur: lætissima namq; ac amplissima, præfer-
tin citca *Rheni*, *Vahalis* & *Mosæ* deflexus prata habentur.
Initio recta gubernataq; *Gelria* est à Præfectis: in-
de à Principibus. *Martini* enim *Austrasiz* Præfecti ex
Lamberto nepos *Leopoldus*, sive ut alii memorant *Guidus*,
his locis præfuit. Post *Caroli Magni* tempora *Domini de*
Ponte eam rexerunt, sub titulo Præfecturæ. *Otto* inde
Nassovius Princeps ejus dictus est anno *MLXXIX*, si *Lazio*
est fides. Sequuti sunt *Gerardus*, *Henricus*, *Otto*, *Reinaldus*,
cujus tanta fuit apud Imperatorem gratia, ut comitiis
Frankofurtensibus anno *MCCXXXIX* die *XIV* Aprilis

Aer
temperat.
Soli fer-
tilitas.
Animæ
suum va-
rietas.

Imperium
majorum.

Gelriæ Dux à *Ludovico Cæsare Augusto* fuerit renun-
ciatus. *Eduardus* *Reinaldum* fratrem post varia prælia
cepit, victumque in carcere detinuit totos annos de-
cem: successit *Gulielmus*, huic frater *Reinaldus*, *Reinaldo*
Gulielmus Arculanus. Hic sine liberis *Gorichemi* periiit.
Ejus soror *Ioanni Egmundano* nupsit: ac tandem post
varias rerum mutationes eo res delapsa est, ut an. *MCCCC-*
XII *Carolus* filius *Adolphi* è *Gallia* ab Ordinibus *Gel-*
riæ revocatus hæredem instituerit *Gulielmum* *Ioannis*
Cliviz Ducis filium, qui etiam cum maxima *Caroli*
quinti Imperatoris offensione rebus *Gelricis* aliquan-
diu præfuit, donec anno *MDXLIII* maxima *Iuliacenses*
parte exutus Imperatori supplex factus est in castris ad
Venloam: hac tamen lege, ut totius *Gelriæ* possessione
cederet, & subditis jusjurandum remitteret: *Cæsar* au-
tem territorium *Iuliacense* ipsi redderet, duobus tan-
tem oppidis exceptis *Hensbergo* & *Sittarto*. Atq; hoc
pacto *Gelri* initio liberi, postea sub Principibus vixete:
servata tamen legum ordinumque suorum auctoritate.
Hodie iidem Optimatum solum agnoscunt imperium,
ac pro libertate sua contra *Hispani* impotentiam for-
titer pugnant. Ducatus hic urbes complectitur duas &
viginti, quarum præcipuæ *Noviomagum*, *Ruremunda*, *Zutpha-*
nia & *Arenacum*, quod nunc vocant *Arnhemum*. *Novio-*
magum

renun-
 pralia
 nos de-
 Reinaldo
 perit.
 am post
 mcccc-
 bus Gel-
 Ioannis
 Caroli
 aliquan-
 iacenses
 astris ad
 ssessione
 Casar au-
 bus tan-
 Atq; hoc
 us vixere:
 storicitate.
 nperium,
 iam for-
 ur duas &
 la, Zutpha-
 m. Novio-
 magum

GELDRIA.

Vrbs. *magum* vel *Neomagum* (*Nymegen*) urbs est antiqua, sita ad sinistram *Vahalis* ripæ, cujus eo loco profundissimus est alveus: videtur *Batonis* quondam regia fuisse, certe *Batenburgum* artem vicinam habet, & intra urbem *Hessi Montè*, à filio (ut opinio est) *Batonis Hesso* cognominatum. *Vrbs* verò ipsa sicut arque opere permunita est, prædives, rerumque omnium affluens: quæ *Clivensem* ditionem propinquam respicit, in arduum collem assurgit, cum vetustissima arce, *Iuliano*, ut vulgo creditur, opere; à qua parte nemorosus montibus & frequentibus fontium scatebris amœna regionis facies se aperit: diversa urbis ora in paludes depressior sedit, reliquum solum tumulo fermè perpetuo acclive est. *Ruremunda* ad ostium *Ruræ* amnis, quæ se in *Mosam* exonerat, urbs est amœna, dives, potens, in veteribus *Menapiorum* sedibus. *Zutphania* ad dextram *Isalæ* ripam Comitatus titulo insignis est; de qua postea. *Arenacum*, *Tacito*, quod posteri mutarunt in *Arnheimum*, ceu aquilæ domicilium: urbs est *Geltriæ* primaria & Consilii Senatorii sedes, copiosa, elegans & omnibus modis munitissima: ad *Rheni* Ostium dextrum sita. Sunt & minores urbes, *Hatterem*, *Elburgum*, *Hardervicum*, *VVageninga* quæ *Vada Taciti*, *Tiela*, *Bomelium*, *Bronchorstum*, *Doesburgum*, *Doetecomium*, & alia complures. *Geltria* tribus celeberrimis fluviiis, *Rheno* nempe, *Mosâ* & *Vahali* irrigatur. Præter hæc & alia quedam ignobiliora flumina eandem perlunt, ejusmodi sunt *VVorm*, *Roer*, *Svalm*, *Isala vetus*, *Berckel*, *Niers*, *Regge*, *Aa* & *Vidrus*. Ad Septentrionem respicit Sinum *Maris* quem hodie *Zuyder-zee*, velut australe fretum, quod in Meridiem vergat, nuncupamus, ubi sicut *Hollandia* patente gremio accommodat se commercio

Orbis. Terra plana ac humilis, montes rarissimi sunt, iidemque silvis saltibusque consiti. Quod ad Statum *Statu* hujus Ducatus Politicum, *istria* habet membra, quæ *Politico* sunt *Baroniæ*, *Nobiles* & *Vrbes*. *Baroniæ* sunt *Velavia*, (*de Veluwe*), *Batavia* (*de Betuwe*), *Bommelervveert*, *Tielervveert*, *Zutphania* Comitatus sub quo sunt *Bronchorst* Comitatus, & *Herenbergensis*. *Superior Geltria* in qua sunt *Ruremunda* & *Gelder*. *Nobiles* sunt *Comites Bronchorst* & *Herenberg*. *Domini Barendorch*, *Groefbeek*, *Montfort*, *VVachrendonck*, *Grol*, *Anholt*, *Keppel*, *Bredesfort*. *Buren*, Comitatus sui juris est in *Geltria*. *Civitates* *IV* primariæ: *Neomagum* *Vice-Comitatus* & *Feudum Imperii*, *Civitas libeta*, *Metropolis rotius Ducatus Geltriæ*, quæ habet sub se *Baraviam* (*de Betuwe*) *Superiorè* & *Inferiorem*, *Bommelervveert*, *Tielervveert* & *Maesvvael*, territorium inter *Vahalim* & *Mosâ*. *Ruremunda* *Superioris Geltriæ* character *Venlo*, *Gelder*, *Vagedie*, *Strale*, *VVachrendonck*, *Erckelens*, *Montfort*, *Echt*, *Nieuwstat*, *Kessel*, *Midler*, *Griekenbeke*. *Zutphania* cui subsunt *Dousburgum*, &c. *Arnheimum*, sub qua sunt *VVagheninghe*, *Hatterem*, *Hardervvijck*, *Elborch*, & tota *Velavia*. *Arnheimi* *Sedes Consilii Senatorii* & *Præsidis rotius Geltriæ*, ad quos referuntur *judicia* *IV* dictarum *Civitatum* & *locorum* quæ ipsis subesse dictum est. *Status Ecclesiasticus* ejusmodi. *Geltria* *Episcopis* *IV* subiecta erat. *Neomagum* cum suo territorio suberat *Episcopo Colonienfi*, *Ruremunda* cum suis *Leodiensfi*, & *Zutphania* cum suis *Monasteriensfi*, *Arnheimum* cum suis *Trajectensi*. *Incolæ bellicosi* ac armis *Mari* mirum in modum addicti erant, paullo ante nostra tempora: hodie humanitatis studia majore industria sectantur.

Merr
moia.Comitatus
Zutpha
nia.Majorum
vitiis.Imperium
majorum.

Vitiis.

tur
gna
par
ber
catu
Zut
can
nu
avo
que
pori
quo
land
petu
sa, p
clau
telle
auter
qui i
nia
Com
subla
quib
mine
frequ
Isala
dem
gnate
burgum

Mercantia. tur. Mercaturæ quoque negotiationique insitunt, magna ex parte; reliqui mechanicis partim artibus addicti, partim agriculturæ ob soli benignitatem inhiantes, uberrimos fructus consequuntur. Complectitur hic Ducatus, præter alios Comitatus & Baronias Comitatum Zutphanie. Hæc nomen à ratione soli, si Goropio Beccano credendum, accepit, à paludibus nempe, quas *Venus* vulgo vocant. Hujus Regionis incolæ ut vicini proavorum indolem ac genium referunt, fortes sunt bellicoque ut plurimum apti. Geltriam quippe, & Zutphaniam potissimum Comitatum, *Sicambri* multorum sententia, quondam obtinuerunt, quibus præcipua feritas, & bellandi præ cæteris Germanis studium inerat, unde perpetuis incursionibus Gallias infestabant. Qua de causa, pacato jam Orbe terrarum, aliquandiu portas Jani claudere non poterat Octavianus Augustus, quod intellexisset Sicambros adhuc Galliis infestos esse. *Ortho* autem *Nassovius* Geltriae Dux præter filium Gerardum qui ipsi in Ducatu Geltriae successit, ex Sophia Zutphanie Comitissæ filia *Gerlacum* genuit, quem in Zutphanie Comitatu successorem habuit. Quo improle è vivis sublato, Zutphanie Comitatus Geltris adscriptus fuit, à quibus postea nunquam descivit. Urbem habet cognominem quam *Vispetum* civitatem esse autumat Junius, frequentem, copiosam & aquis munitam, ad dexteram Isalæ fluvii ripam. Eam Berckel amnis perfluit & ibidem Isalæ miscetur. Comitatu porro Zutphanico assignatæ sunt urbes & præfecturæ ordine sequentes, *Doufsburgum, Doetecomium, Lochemium, Grolla, Bredevorda, Bronck-*

horst, hæc quidem urbes, Præfecturæ autem eæ, quæ nomen ab his ipsis urbibus sortiuntur. Atque his rursus præ est summus unus Præfectus, quem lingua vernacula Zutphanici Comitatus *Drossartum* appellant. Huic quoque parti adscribitur urbs *Herenbergensis*, & ipsa Comitatus nomine insignis.

Restat nunc ut pauca de *Transsalania* subjungamus, ob situm Isalæ sic dicta. Hæc à Septentrione Frisiam Occidentalem: ad Meridiem Geltriam respicit: qua Oriens, est *Westphalia*: qua Occidens, Sinum amplissimum (hodie *Zwyder-see*) & fluvium Isalam habet. Regio plana est ac humilis: ager feracissimus, frumenti inprimis pascuus item fecundus. *Transsalania* Provincia multis seculis *Ultrajectensibus* Episcopis subdita fuit, donec anno MDXXIX hortatu Henrici Palatini Episcopi *Ultrajectensis* sese Carolo V ejusque successoribus submisit. In hac Provincia urbes mœnibus cinctæ octo sunt, videlicet *Daventria, Campi, Syvolla, Steenvvickum, Vollenhova, Hassela, Oetmarsia & Oldeseela*. *Daventria* (*Deventer*) omnium copia circumfluens, opulenta & beata ac valide munita: ad dexteram Isalæ ripam sita. Reliquas prætereo. Habet præter Isalam *Vidrum*, aliaque minora flumina. Præterea amœna & utilia nemora quamvis exigua & sine nomine. Status Politicus *Transsalanie* in duobus Ordinibus consistit, qui sunt *Officiarii* principis cum nobilitate, in qua sunt *Almelo, Ghoer, &c.* idque per tres ditionis partes, *Isselland, Trypten & Drent*. Summus Magistratus & Parlamentum est in *Vollenhova*, unde appellare non licet.

Transsalania.

Soli Frisii.

Urbes.

Flumina.

Status Politici.

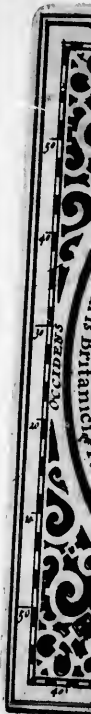
Regio.

ARTESIA maximam partem complectitur eorum, qui Caesari *Atrebatæ*, ab urbe primaria, quam ipse vocat *Atrebatum*. Marius tamen Nigger hic constituit *Ambianos*. Ptolemæus etiam *Atrebatium* inter Sequanam & Phrudium qui nunc dicitur *la Somme*, collocat: nomen autem recens *Artesia* à voce *Arrai*, qua nunc Metropolis nuncupatur, quasi *Ar-ratesia* per syncopen extrita syllaba formarum, vulgo *Ar-rai*. Termini hodie sunt, à Septentrione Flandria, à qua discreta est fluvio *Lisa* & nova Fossa: ad Austrum & Occasum *Picardia*, ad Orientem *Flandria Gallica* & ager *Cammeracensis*. Aër suavis & serenus, regio fertilis, inprimis tritici, cujus copiam non suis tantum abundè suggerit, sed vicinis quoque Flandris, Brabantis, aliisque *Antverpiensium* & *Mechliniensium* hoc unicum horreum est. Vino caret, ignavà potius incolarum socordia, quam vel Cæli vel Soli injuria. Diti hæc olim *Flandrorum*: totam enim *Baldvino Arduennati* doris loco dedit *Carolus Calvus*, quum is *Iuditham* uxorem duceret. Postea *Philippus Alsatus* quum neptem suam *Isabelam* locaret *Philippo Ludovici VII Galliarum Regis* filio dorem ei dedit *Flandriam Occiduam*, hoc est tractum eum, qui est à nova Fossa, usque in *Picardiam*. Eum *Philippus* anno *MCXCV* fecit *Comitatensem*, deditque filio suo *Ludovico*, qui primus *Artesie Comes* fuit, postea *Galliarum Rex*, & pater *Ludovici Sancti*. Anno vero *MCCCXCII* *Ludovicus Malanus* Comes *Flandriæ* post matris obitum factus est *Comes Artesiæ*: atque ita rursum uterque *Comitatus* conjunctus fuit. Obitu autem *Caroli Audacis Burgundiarum Ducis Ludovicus XI Galliarum Rex* iterum *Artesia* potius est: quæ postremum pacto & fœdere *Caroli VIII Galliarum Regis* & *Maximiliani Imperatoris* celsi

Situs.

Arria
temperies.
Soli ferti-
litas.Imperium
magnum.

Philippo Austriaco Maximiliani *F. patri Caroli V* anno *MCCCXCII*. Urbes præcipuas habet *Atrebatum*, *Fanum S. Urbis*, *Audomari*, *Bethuniam*, *Ariam* & *Bapalmam*; cæteræ minores sunt. *Atrebatum*, vulgo *Arrai*, *Atrecht*, ad *Scarpam* fluvium situm est, ingens, propugnaculis fossisque munitissimum: speciem refert duarum urbium, quarum alteram vocant *la Cité*, estque juris *Episcopalis*: alteram *la Ville*, estque juris *Principalis*. Minor illa est, sed amœna, habetque templum *cathedrale elegantissimum*, *Sacrum B. Virginis*. Hic magna religione, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum manna conservatur, quod *D. Hieronymus* ætate sua, ad hanc regionem pluisse, suis in *Epistolis*, refert. Hæc major, ædificiorum platearumque capacitate & fori amplitudine vehementer laudata. Domus omnes fornicibus subterraneis capacissimis sustentantur, ad versus obsidionis vim excavatis. Habet præterea *Bibliothecam* manscriptorum librorum omnis generis, sed potissimum *Theologici*. Patria hæc fuit *Fr. Balduini*, *Iurisperiti celeberrimi*, cujus *Parisiis* monumentum in æde *Maturini* est tale: *CVIACI, BALDUINUS HIC IACET. HOC TECVM REPUTA ET VALE. MORTUIS NOBIS JURISPRUDENTIAM GRAVIS CORRIPIET SOPOR. Franc. Bald. Iurisc. ob. anno ar. LIV. XI. Novemb. à partu Virginis MDLXIII. Papius Massonus Baldumi auditor P.* In eadem civitate natus clarissimus *CAROLUS CLUSIUS* eruditionis omnis atque elegantiae decus, qui post regiones plurimas peragratas in *Batavico Athenæo* senex leniter conquiescit, manumque extremam imponit dignis immortalitate operibus. Urbs sic satis frequentata, quorum alii mercatores, alii opifices. Horum sunt multa *Collegia* quorum maxima pars *lanariæ* studet,

7 anno
 anno S. Urbis
 mino-
 carpam
 ue mu-
 quarum
 alteram
 amce-
 um, fa-
 gio cum
 nna ad-
 hanc re-
 jor, ædi-
 lirudine
 bus sub-
 osidionis
 manuscri-
 ū Theo-
 elebe. ri-
 ni est tale:
 CVM RE-
 RUDEN-
 unc. Bald.
 rginis M.D.
 adem ci-
 erudition-
 regiones
 nex leni-
 nit dignis
 quentata,
 orum sunt
 mariæ stu-
 det,

ARTESIA.

det. *Fanum Sancti Audomari*, prius vocatum fuit *Sithiu*, teste Meyerero, postea à S. Audomaro *S. Omer*. Audomarus iste Morinorum dicitur fuisse Episcopus circa annū DCLXX, & eo loco Cœnobium extruxisse ad fluvium *Aa*. Vrbs nitore & frequentia civium eximia. Quibusdam *Jtius Portus* censetur, ut in descriptione *Bonomie* diximus. Tertio inde lapide ad flumen *Lisam* fuit antiquissima Morinorum Metropolis *Teroana*, de qua eadē descriptione. *Bethunia* nobile quoque in *Atrebatibus* oppidum, annonæ frumentariæ horreum, magnæ olim celebritatis in *Atrebatibus*, sive *Flandris Occiduis*, Dominatus antequam in *Atrebatium* nomen Comitatumque una cum aliis concederet. *Mercimoniis*, rei frumentariæ negotiatione, aliarumque rerum, quæ vitæ humanæ usui sunt & exportari solent, varietate, est prore nata florentissima. *Aria* ad *Lisam* sita est, qui eā mediam secat: distat *Teroana* 11 milliariibus: oppidum nobile & munitum. Arcem habet antiquissimam, & ædificium satis commoda. Est & *Hesdinum* nobile Gallo objectum vallum ac propugnaculum, quod prostrato à *Cæsarianis* ejusdem nominis oppido, occasione belli inter potentissimos Europæos principes excitatum. Situm habet commodissimum ad ripam fluminis *Canchiæ*, uno milliario propius *Galliam*, distans quatuor milliariibus *Monstrolio* & quinque à *S. Paulo*. Rigatur & altero fluvio, vulgo *Blâgis* à loco in quo oritur. Ita ut propter loci commoditatem, munimentum habeatur validissimum, & propter translationem juris & omnium privilegiorum, quibus olim gaudebat *Hesdinum* vetus, brevi tempore habitatoribus repletum fuerit. Juxta *Fanum Audomari* lacus est piscosus, in quo aliquot infulanantes, quæ funiculo arboribus alligato, aut contis

Lacus.

quo libeat impelluntur attrahunturque: quales in *Lydia Calaminas* *Plinius* recenset. Et ne quis nugæ putet, aut exiguas aliquot terræ particulas: scire debet, etiam boves suis pasci aliaque pecora posse. Sub hisce insulis, brumali tempore, & æstivo, maxima latet piscium copia, dum gelu devitant & calorem. Fluvii sunt præcipui *Lisa*, *Scarpa*, *Aa*, *Canchia* & *Authia*: præter alios rivus etiam navigabiles. Estque non procul *Teroana* ingens canalis, quem fossam novam indigentant: eum alii putant humana industria effossum tempore *Balduini Comitis*, sive ad versus hostium excursiones, sive ad confirmam *Flandriæ Artesiæque* distinguenda: alii Sinum esse existimant maris interclusi. Certe *Morinos* Oceano vicinos fuisse agnovit etiam *Virgilius*, quem eos *hominum extremos* dixit. Atqui nunc *Teroana* octo millibus pass. à mari discreta: præterea ex fundo Fossæ novæ saepenumero educuntur partes anchorarum, aliaque ferramenta nautica, certissima argumenta vicini olim & adluentis Oceani. *Silviesiam* non omnino destituitur, præcipuè *Meridiem* & *Occidentem* versus. Status autem *Politici* in *Artesia* tres sunt Ordines: *Ecclesiastici*, *Nobiles* & *Civitates* præcipuæ. 1 membrum sunt *Ecclesiastici*, in quibus sunt *Episcopi* 11, *Atrebatensis* & *Audomarensis* (*S. Omer.*) *Præpositi* 11, *Bethuniensis* & *Ariensis*. *Abbatess* 20, quorum hæc *Monasteria*: *Ordinis S. Benedicti* 11, *Atrebatense*, *Aquicinctense* *Auscim*, *Audomarensis*, *Blangiacense* *Blangis*, *Montense*, *Flamense* *Hames*, *Asiacense*. *Ordinis S. Augustini* 1111, *Auriasense*, *Mons S. Eligii* (*S. Eloy.*) *Choquenise* *Choques*, *Henninense* *Hennin*, *Lietard*, *de Rasselis Villa*, *Mareolense* (*Mareul.*) *Aquicurtense* in *Eaucourt*. *Ordinis Cisterciensis*, *Cervicampense* (*Cherchamp.*) *Clarimarensis* (*Clammerts.*) *Ordinis Præmonstratensis*, *Dammari-*

Status
politici.

nense

nense (*D.*)
Canon
Ariense.
Kobergen.
bus prin
Comite
Flemme
pidem
gis cesse
tur. Ca
Bapalme
betico si
Anuezin.
Beauvez
Boisieux.
Caumont
Douvrin.
filin, *Go*
court, *Fla*
la Planco
Mamme
doncelles, *D*
Oresmau
cbicourt, *R*

nense (Damartin,) Santandreanum, Auguatiannum. Collegia Canoniorum x, Atrebatense, Audomarense, Bethuniense, Ariense, Hesdinense, Lensiense, Sampaulitanum, Lilleriense, Falckobergense, Douriense. 11 membrum sunt Nobiles. in quibus principes unus d'Espigny: Marchio unus Rentinensis, Comites VII, S. Pol, Falquenberch, Harliensis, Busquetensis, Hemmense, Arquesis, Blangiacensis. Sed hi duo postremi pridem in dotem Monasteriorum S. Bertini & Blangis cesserunt, nec in Conventum Ordinum accersuntur. Castellani precipui IV, Atrebatensis, Audomarensis, Bapalmensis, Lensensis. Equestres Familiae ordine alphabetico sunt haec: Ausi, Averdorm, Aubigny, Aix, Annequin, Anuezin, Anerouls, Avion, Alennes, Anvin, Bailleul, Beaufort, Beaumez, Beurains, Beaufart, Bellone, Berles, Billy, Boffles, Boisleux, Bonnières, Boncourt, Boubers, Bours, Brias, Buissis, Caumont, Conroy, Conces, Coupigny, Croisilles, Cunchi, Divion, Douvrin, Enne, Erin, Esquerdes, Estree, Fosseux, Frevin, Fleeschin, Gomicourt, Govy, Greboval, Geulesin, Habarcq, Hachicourt, Hamelaincourt, Holfault, Houchin, Houdin, la Viesville, la Plancque, Lignereul, Licques, Longastre, Malanoy, Maisnil, Mannez, Marles, Mes en Conture, Mingoval, Moiry, Nèdoncelles, Neuville, Nojelle, Noircarmes, Ococh, Olham, Oignies, Oresmiaux, Plancques, Plowick, Pronville, Querecques, Rancbicourt, Ransart, Recours, Rebecque, Regnauxville, Rely, Rolan-

court, Rumenghien, Sains, S. Aldegonde, S. Venant, Sombrein, Souastre, Tieuloje, Tramerie, Vaulx, Villers, Volant, Vancourt, VVarlu-zelle, VVaurans, VVillerval. 111 membrum Civitates praecipuae: Regiae VII, Atrebatum, Fanum S. Audomari, Bethunia, Aria, Hesdinum, Lens, Bapalma: privatorum Dominorum, S. Pol, Perne, Lillers: item Pagi urbium praetogativa utentes, qui etiam ad Conventus Ordinum evocantur, xxix, Arques, Aubigny, Avesnes, Ausi, Beurains, Blangy en Ternois, Busquoy, Carvin, Caumont, Choques, Dovrier, Franquenbergh, Fresin, Fleurbay, Frevene, Frages, Gorgue, Henmin Lietard, Huchin, Heslain, Labroie, Li-bourg, Oisy, Pas, Richebourg, Tornehem, Vensie, Vitry. Consilium provinciale est Atrebatum, unde appellationes ad Parlamentum Mechliniense deferuntur. Ceterum Atrebatensis Episcopus in spiritualibus toti Comitatu praestit, & Archiepiscopo Rhemenfi subest.

Continet haec Tabula etiam Picardiam veram & Ducatum Cameracensem (Cambresi) dictum, qui est Principatus Imperii, & ab Episcopo qui Cameraci residet in temporalibus simul & spiritualibus regitur. In spiritualibus tamen Archiepiscopo Rhemenfi subest, & in temporalibus sub protectione est Regis Hispaniarum. Atque haec de Artesia sufficiant: ad Hannoniam pergamus.

T t

HANNO-

Hannoniæ Comitatus, cui adjungitur Namurcensis Comitatus.

330

Regio.

HANNONIA Nerviorum olim sedes, quorum caput hodie dicitur Tornacum, quod Ptol. *Βαγγογ* vocat. Sepius hæc Regio mutavit nomen: initio dicta est *Pannonia*, Lessabzo teste, à Panis cultu: postea *Salus Carbonarius*, inde *Inferior Picardia*: postremum Hannonia, ab Hania fluvio qui mediam regionem secat, vernaculè *Hainault* vel *Henegovv*, ab eodem fluvio, Gallis *Haine*, sive *Hane* dicto, & antiqua voce Germanica *Gouvv*, quæ regionem vel pagum significat. Habet à Septentrione Brabantiam, & Flandriam: ab Austro Campaniam & Picardiam, ab Ortu Namurcenses & Leodienses, cum dicta Brabantia: ab Occasu Flandriam cum Artesia. Longa est universa Regio viginti milliariibus: lata xvi. Aër temperatus, suaviter & serenus: solum fertile, ac cæterarum frugum, sed præcipuè frumenti præstantissimi ubertas maxima. Abundat pratis, pascuis, pomariis, aliisque ad vitæ usum rebus necessariis. Habet metalla ferri optimi, & plumbi; præterea lapidinas variorum marmorum, atque etiam duri silicis, quem Ovidius iadicem, & *Lithanthracon*, *Fluilles* vernaculè Leodienses vocant. Ignem flammamque concipiunt foveatque, ut carbones: nec alius eorum usus quam focis extruendis, lignis aliquot adjectis. Conflantur hic quoque vitræ illæ laminæ pellucidæ, quibus omnem cæli injuriam, ex templis & ædibus propellimus, hæque præ aliis quæ alibi locorum fiunt, palmam præstantia ferunt. Omne item vitæ ornum vasorum genus, & supellex hic conficitur. Provincia hæc frequenter Dominos mutavit; actandem à stirpe

Situs.

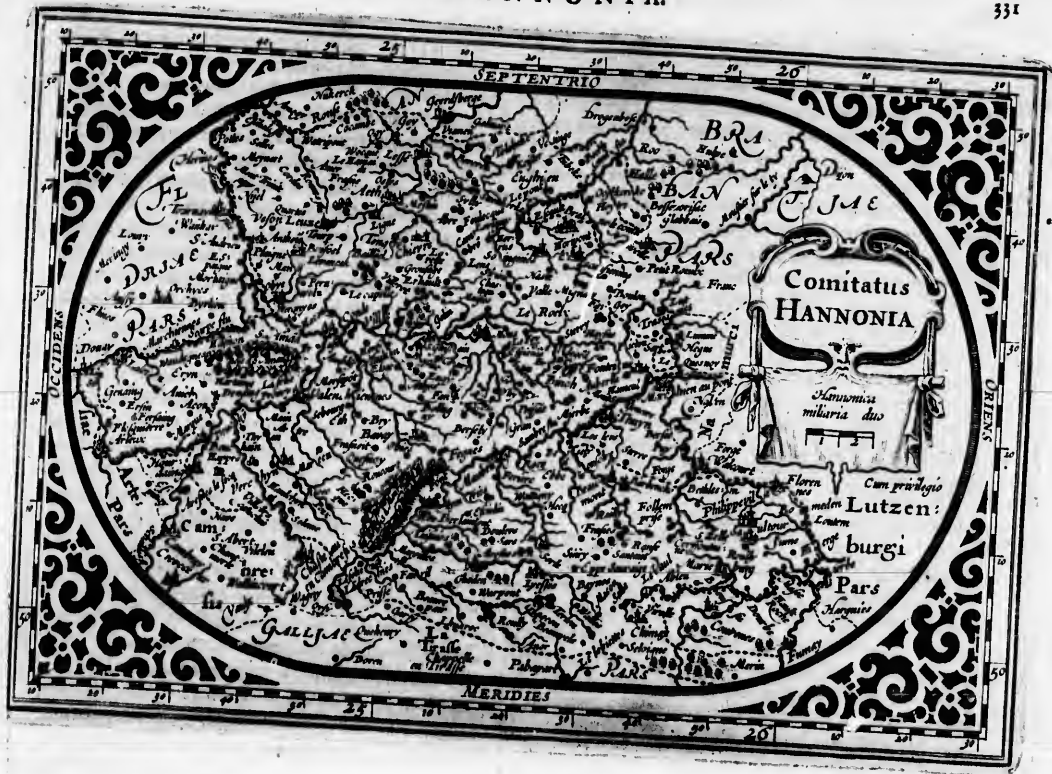
Cultus temperatus.
Soli fertilitas.

Impetum
ma. 101. 107.

Montensium ad Flandriæ Comites, inde ad Batavicam, deinde ad Bavaricam, ex hac in Burgundicâ, postremo ad Austriacam familiam devoluta est. Vrbes in Hannonia fossa valloque munitæ sunt xxiv, inter quas prima *Trulriæ Montes & Valencena Montes*, *Mons* vulgo, urbs ad Trulliam fluvium, navium tamen capacem, sita, amplitudine & vallatis mœnibus inclya est. Fontes in ea vivi permulti: opes amplæ ex mercimoniis, opificiis & agricultura. *Valencena*, vel *Valencena*, seu, ut quidam volunt, *Valentiniana* (*Valencinnes*) ab ejus nominis Imperatore, ut autor est Sigebertus Gemblacensis, a d Scaldim sita est, planitie peramœna, eoque tuta ab hoste. In ea est Armentarium ad belli usum instructissimum. Templum duorum sacrum B. Virgini, structura antiqua, cujus columnæ, ex marmore & lapide porphyretico: alterum S. Iobannis recentius, opus Pipini, patris Caroli Magni. Comitia plura: unum præ cæteris nobile Franciscanorum, quo Comites Hannoniæ & Domini Valencenæ seorsim sepeliuntur. Curia amplissima cum horologio celeberrimo, opus Guilielmi Boni Comitis Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ. Sunt præterea *Condacum* (*Conde*) ad dexteram Scaldis ripam duobus milliariibus Valencena distans, oppidum elegans: *Landresium* (*Landres*) ad Sambra, celebre obsidione Caroli V anno M^oXLIII, qui tamen eo per vim potitus non est. *Avesne* (*Avesnes*), urbs & munimentum Gallorū finibus oppositum; ad fl. Hepram: *Chimacum* (*Chimay*) urbs ad fluvium *Blancam* in media Silva: id nuperis bellis sæpiusculè incensum, dirutum; tamen ad extremum ita restitutum, ut multo elegantius renatum videri

HANNONIA.

vicam,
 stremo
 lanno- *Vini*
 prima-
 ad Trul-
 mplitu-
 n ea vivi
 & agri-
 a volunt,
 ratore, ut
 m sita est,
 it Arma-
 pla duos:
 upus colu-
 rum S. lo-
 gni. Co-
 canorum,
 ms seorim
 o celebra-
 nia, Holla-
 de) ad dex-
 encena di-
 d Sambre,
 qui tamen
 rbs & mu-
 l. Hepram:
 media Sil-
 rutu; tamen
 tatus renatu
 videri

HANNONIA ET NAMURCUM.

332

videri possit. Palatium habet cum horto & Labyrintho singularis artificii: *Halla* Brabantiae finibus contermina: *Bouchain* municipium est situm ad ripam *Scaldis* fl. inter *Cameracum* & *Valencenas*, exstructū à *Pepino* in memoriam nobilis *vidōrię* quam hoc loco retulit ab exercitu *Theodorici Gothorum Regis: Quercetum (Quesnoy)* oppidulum est, tertio lapide à *Valęcena*, mercimonis nobilitatum: *Bellus Mons (Beaumont)* oppidulum perelegans, à *re* nomen habet. *Philippopolis (Philippe-Ville)* à Rege *Philippo, Marie-Burgum* à Regina *Hungarię* *Maria* nomina habent: loca munitissima ad *Gallos* reprimendos condita. *Bavacum* (Gallice *Bavais*) quod nonnulli *Baganum* vel *Bazacum* Prolesse arbitrantur; nō nulli illud *Belginum* *Cæsari* in *Commentariis* dictum volunt: sed *refellunt* *Cæsari* in *Bello* *vacis* seu *Picardię* quodam loco *firmioribus* argumentis eandem collocant. Sunt & *Maubeuge, Bins, Reux, Soigny, Braire le Comte, Engien, Lesine, Chevre, At, S. Guilleim & Leuze*. *Pagi* sunt præterea *Cicor, quorum* pleriq; omnes *pulcri, amœni, opulenti*. *Regio* *irrigua, fluminibus, Scaldi, Sembra, Tenera, Hanina, & aliis*. *Silvas* habet & *nemora* admodū *jucunda*; præcipua verò sunt *Mormau, & S. Amandi*. Porro *Repubblica* *Valencena* tantā *prudentiã* constituta, & *tam bonis legibus* ornata est, ut *Noribergenses* ad *ejus exemplum* celeberrimam suam *Republicam* voluerint componere, missis ad hanc rem *aliquot viris prudentibus*; quod & *Romanos* fecisse accepimus in *Rep. Atheniensi*. Proinde non est mirum si *exam præclara Politia* orti fuerint *cives per universum Orbem* *virtute celebres*, inter quos *primas* ferunt, *Henricus VII Imperator, Dux Lutzenburgicus:*

L. a. u.
Fluminis.
Silva.

Maria *filiã* *unicã* & *Hæres Caroli Audacis, avia Caroli V. Joannes Froifardus, Historicus nobilissimus, qui etiam hoc ipsum initio sui operis testatus est.*

Status Politicus Hannonię *V* *constat* *membris, quę* St. I. a. r. p.
li. c. m.
sunt, i *Parēs xii*, videlicet *Longueville, Lens, Filly, Chievre, Avesne, Chimay, Levreux, Barbanfon, Baudour, Rebaux, VValecourt*. *ii* *Prælati Ecclesiastici* *nimirum Abbas & Colectour*. *iii* *Prælati Ecclesiastici* *nimirum* *Abbas & Colectour*. *iiii* *Abbatēs xxvi*. *S. Guislain, Marchennes, S. De-Cambron, Hasnon, Marville, Ancin, Faulmou, Lieffy, S. Denys, Vicogne, Feuillien, Crespin, Bonne Esperance, S. Jean, S. Aldegonde, Geilenghien, Spinleu, Ath, Fontenelle, Beaumont, Denain, Quesnoy, VVatiebraîne, Lohve, Billiay, Leture & Collegia Canoniorum*. *v* *Nobiles, in quo sunt Principatus unus, Chimay; Comitatus x, Lalain, Beaumont, Ostervant, cujus Civitas primaria est Bouchain, Barbanfon, Avesne, Barlaymont, Bossu, Montigny, Reux, Terrache. Baronię xxii, Enghien, Leuze, Havre, Ligne, Anjoing, Vuerchin, Fontaine, Havaide, Kimrain, Barlaymont, Ville, Gomegnie, S. Aldegonde, Senzelle, Condet, Haurdain, Belleule, Fagnille, Bouffie, Roesfin, Frasne, Harchies. Marescallus unus, Senescallus unus, Venator Magnus unus, Camerarius perpetuus unus. iv Officia ordinaria (Castellanus opinior) Valenchene &c. v. Civitatum Communitas.*

Restat *NAMURCI COMITATUS*. *Hic situs est* Namurci
Comitatus
inter Brabantiam, Hannoniã & Leodiensem Diocesim: Civitate
exiguo territorio & montoso, sed per amœno. Aere Civitate
habet salubrem & temperatam. Solum ferax rerum Salsifera
lat. m.
quibus ad sustentationem sui vita humana indiget. Ha-
bet & ferri, plumbique fodinas, & latomias, in quibus
varii generis saxa excinduntur, atq; imprimis marmo-
ra subnigra, & quę jaspidem referunt. Neq; ita pridem
cœperunt

Oppidum
m. g. m.

Vine.

Cœp.
nom.
defe.
hab.
tavi
Flan.
tota.
mo.
plic.
quat.
rium.
ria.
à Nar.
litus.
Ergo.
Rom.
Mon.
star.
vese.
tiam.
mure.
bello.
verò.
gna p.
distr.
lemens

coeperunt effodi saxa illa ad ignem idonea (*Lithantracas* nominare possumus) de quibus diximus in præcedenti descriptione. Porro ditio ista omnis initio Dominum habuit titulo Marchionis; postea Dominum sæpius mutavit. Marchio fuit *Philippus*, frater *Balduini* Comitis Flandriæ anno M. CC. C. Cmes fuit *Theodorus*; cujus obitu rota ditio cessit *Philippo Bono* Burgundiæ Duci, quemadmodum in Germaniæ inferioris descriptione à nobis explicatum est. Vrbes in hoc Comitatu muro cinctæ sunt quatuor, *Namurcum*, *Bovina*, *Carlomontium* & *Valencourtium*. Pagi CXXII. *Namurcum* (*Namur*) urbs est primaria, cujus nomen unde dictum sit, ignoratur: alii putant à *Nano* Deo Gentili, qui quum antea oracula fundere solitus esset, sub adventum Christi Servatoris obmutuit. Ergo à *Nano* muto *Namurcum*: alii à *Novo Muro* illic Romanorum opera exstructo. Vrbs sita est inter duos Montes, in læva *Mosæ* ripa, qua *Sambram* recipit. Distat 11 x mill. *Lovanio*, x *Leodio* & totidè *Bruzellis*. Dives est, & splendida publicis privatisq; ædificiis, arce etiam instructissima bene munita. Quarto milliari à *Namurco* sunt *Bovina* (*Bouvines*) oppidum exiguum, quod bellorum injuriis jam aliquoties vastatum, postremum verò ab *Henrico II* Galliarum Rege anno CIO IO LIV magna parte destructum est. Id ex eo tempore civium industria restitui & restaurari cepit, *Carlomontium* (*Charlemont*) exstructum est à *Carolo V* anno CIO IO LV ad-

versus Gallos, qui tunc *Marienburg* poriebantur. *Valencourtium* oppidum minime aspernandum, *Namurco* VII milliarium intervallo distans. Flumina habet hæc regio piscosa, inter quæ primas obtinent *Mosa* & *Sambræ*: Fontes vivos & largos. Silvas non tantum ad delectationem, verum etiam ad venationem aptissimas, feris refertissimas. Multa sunt in hoc Comitatu Templum & Cænobia splendida *Namurcensium* Comitum sumptibus olim constructa, & opimis honorata redditibus. Tertio Milliari à *Namurco* dives est pagus *Andennas*, in quo vetustissimum Monasterium *Canonicarum* nobilium sœminarum exstructum institutumque à *Begga* filia *Pepini* veteris, à qua primum creduntur dictæ vestales *Baggina*. Status Politicus Comitatus *Namurcensis* tribus constat membris, quæ sunt *Ecclesiastico* Ordo, *Nobilitas*, *Civitates* præcipuæ. In *Ecclesiastico* Ordine sunt *Abbates Floras*, *Granpre*, *Anden*, *Bones*, *VVaflore*, *Hastieu*. *Nobilitas Done* Vicecomitatus, &c. *Civitates* præcipuæ *Namur*, *Bovina*, *Charlemont*, *Valencourt*, sive *Valencourt*. In urbe *Namurcensi* sedes est *Consilii Regii*, à quo appellatio est ad *Curiam Mechliniensem*. Est & *Sedes Episcopi*, cujus Templum *Cathedrale* sacrum est *S. Albino*. Cives armis adfecti sunt, *Gallicus* is sermo, sed corruptus. Mercatores pauci & opifices: *Nobilium* magna turba: sed qui nothi sint *Illustrium Principum*, vel è nothis oriundi.

a Caroli
s, qui et-

bris, que
y, Chievre,
aux, VVa-
as & Co-
larchennes,
effy, S. De-
an, S. Alde-
nt, Demain,
& Collegia
ncipatus u-
, Ostervant,
on, Avesne,
ronia xxxii,
in, Fontaine,
S. Aldegonde,
ouffe, Roefin,
us unus, Ve-
nus unus. IV
ilcnchene &c.

Hic situs est
sem Diæce-
mæno. Aère
ferax rerum
indiget. Ha-
tas, in quibus
imis marmo-
q; ita pridem
coeperunt

proprietatem
magis et immo.

vrbes.

Flumina.

Silva.

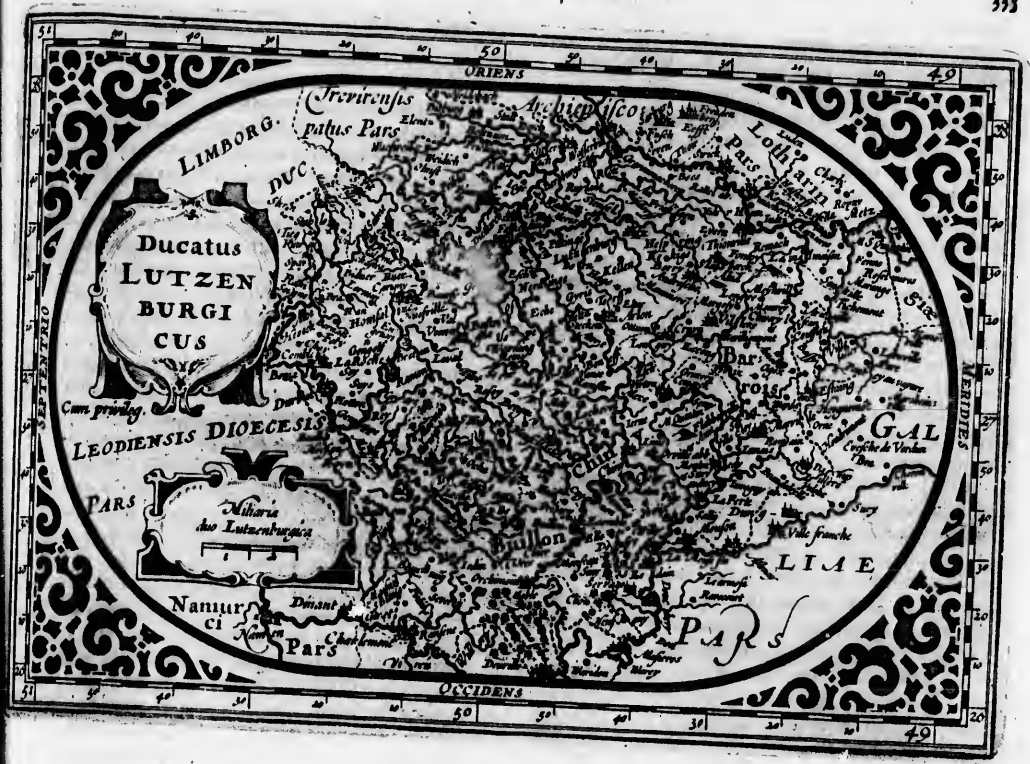
Opera
publica.

Status
Politici.

Namurci
Comitatus
Civitates
Præcipuæ
S. Albino

edis ma-
 ne filium
 tzenbur-
 , vallo &
 enburgam,
 erum, Co-
 rum, Vian-
 vrbu.
 nyvillerium,
 alma. Sunt
 a: sunt &
 anderscheid,
 ia Lutzen-
 lemæo An-
 vult quasi
 odum ple-
 is denomi-
 love, Mar-
 sto arbiter.
 ontofo, al-
 rtem Urbis
 plana diri-
 splendidæ,
 lum sacrum
 sepultus lo-
 tius Henrici
 tbs hæc est
 cui nihil cum
 omune, illu-
 ce inter mul-
 deo doctrina
 dicialis apud
 Lutzen-

LUTZENBURGVM.

Lutzenburgum Præses, non ante munus quam vitam, filium autem reliquerit sibi cognominem, qui paternas æquans virtutes tantum apud Carolum V Cæsare gratia valuit, ut in toto Imperio Cancellarii vicarius ab eo constitutus, id muneris cum vita finierit. *Arlunum* vernaculè *Arlon*, situm est in montis vertice, oppidum satis elegans. Lunam Deam hic olim gentilitio more cultâ, & inde nomen habere putatur. Hic multa antiquitatis monumenta eruta quæ Comes Petrus Ernestus hinc ad eedes suas amplissimas, quas habet in pomerio urbis Lutzenburgensis, transferri curavit. Patria hæc fuit Bartholomæi Latomi, viri egregiè docti. Fluminibus regio omnis rigatur plurimis. Eorum primum nobilissimumque est *Mosella*, de quo in Lotharingia diximus. Reliqua sunt *Chier*, *Mosa*, *Bemoy*, *Houl*, *Lech*, *Alfarus*, *Atardus*, *Sourus*, *Prumeus*, *Mineus*, *Ghomeus*, *Orto*, *Albis*, ac innumeri pene rivuli. Montibus regio undique attollitur, silvisque inrivulifera densissimis. Ex omnes Arduennæ totius Galliæ Sylvæ maximæ, rami sunt. Status Politicus, ut in cæteris, 111 habet membra, quæ sunt, 1 Ecclesiasticus Ordo. 11 Nobiles, in quo Comitatus *Vanden-la Roche en Ardenne*, *Salmè*, *Durby*, *Marche*, *S. Vit*, *S. Lansberg*: Barones complures, & Dominia multa. 111 Membrum Civitates principales, *Lutzenburgum*, *Arlunum*, *Theonia Villa*, alias *Dietenhove*, *Rodemachera*. Curia totius Provinciæ in urbe Lutzenburgi jus dicit, sermone vel Gallico vel Germanico, pro locorum ratione quibus jus dicitur. Germanicè enim loquuntur Lutzenburgi, *Arluni*, *Rodemachere*, *Theonville*; Gallicè vero *Ivoys Mommedy*, *Marveil* & *Danvilliers*; atque ob hanc causâ necesse est & Iudices & Advocati & alii curiæ ministri utramque linguam calleant. Ab hac autem Curia provocatur *Mechliniam*, ubi quæ

Flumina.

Montes.
Siliæ.
Falso quæ
veritas.

scripta sunt Germanicè bona fide Gallicè redduntur, Hic Ducatus sub se habet Marchionatus duos, Comitatus Septem, multos Baronatus. Dominia quamplurima, Nobiles e ducit innumerabiles, ut vix ulla Provincia rot proferat. Hi omnes vivunt aulicè & magnificentè, sunt candidi, virtuosî, constantes, Principi suo fideles. Exercitium eorû, arma & venatio. Inter se honestè & comiter vivunt, alter alterum in castello degentem familiariter invisit, mutuis amicitia officii certantes. Matrimonia jungunt inter suæ sortis vicinos, & in eorû rra stationibus majorè dignitatis & virtutis quam dotis rationem habent. Si quis præter decorum quid admittat, ita famam amittit, ut Nobilium consortio privetur, omnibus muneribus publicis indignus censetur, & in Iudiciis aut juramenti fides ei nulla habeatur. Si qua inter ipsos oriatur controversia, delectis arbitris committitur, qui negotium componunt, nec multum Advocatorum aut Procuratorum operâ utuntur. Vino tamen plus nimio indulgent, & de rigore eorû admodum conqueruntur coloni; habentur enim tanquam servi, adeo ut si rusticus aliquis de liberorû elocatione cogitet, nihil tamen inconsulto Domino vel absq; ejus autoritate possit efficere, quod alienum est à Belgica libertate. *Arlunum*, de quo antea mentio facta est, in vertice montis situm, quatuor à Lutzenburgo milliarium spatium distat, sex autem à Mommedy. Oppidû fuit olim satis laurum, sed variis bellorû injuriis deformatum. *Rodemachera* Lutzenburgi trium milliarium spatium abest: oppidum est non magnum, satis tamen elegans, & arce valida munitum. *Theodonis-Villa*, vernaculè *Dietenhove*, loco admodum opportuno sita, ad sinistram amnis *Mosellæ* ripâ, Lutzenburgo abest quatuor milliaribus

Nobilium
merita.

atibus. ponte elegantis structuræ superbit. oppidum est
ancœnum, firmum, ac validè ad versus omnem hostilem
impetum munitum. *Regino* author est juxta hanc urbem
Carolus Magnus venationi plurimum incumbere solitum.
Gravemakerum, & *Koninckmakerum* modica sunt ad
Mosellam oppidula, milliariis tantum itinere inter se,
pari verò v milliario intervallo Lutzenburgo abjun-
cta. *Dieterichum* rivulo *Sure* imminet v. milliariis di-
stans Lutzenburgo. *Viretonum* & *Echternacum* oppidula
modica, diversis oris æquali v milliario spatio dissi-
dent Lutzenburgo. *Vianda* rivulo adjacet, vii lapide
Lutzenburgo abest, fulget Comitatus titulo, subestque
principi *Auraico*. *Bastona* saltui *Arduennensi* immi-
net, iii. lapide *Novo-Castro* dissidet, vii Lutzenburgo.
Oppidulū ita egregium ut vulgo audiat *Paris en Arden-
ne*. Famam hanc dedit mercatus annuus animalium &
frumentorum, quo omnes circumjacentes merces suas
adferunt in usum & cōmodum maximum loci. Inter
hanc urbem & *Arlunium* & *Divi Huberti Fanum* sunt a-
liquot pagi in silva media, in quibus nescio qua ratione,
invaluit *Hispanicus* ritus apud scēinas, quæ cum ma-
ritorum funera efferruntur, multum lachrymanes & e-
julantes vociferantur & alta voce per plateas exclamāt,
quin & capillos evellunt, rotamq; faciem unguibus scē-
dum in modum laniant ac deformant, insanientium ac
furentium gestu, qui profecto mos *Ethnicismus* mag-
is quam *Christianismus* sapit ac redoler. *Momedium* si-
tum opportunè in alto mōte cujus radices alluit flumē
Chirfo. ix milliariis distat Lutzenburgo, quatuor *Dan-
villerio*, munitum lautumq; oppidulum. *Novum Castrum*
in *Arduenna*, abest *Ivofio* v milliariis, ix Lutzenburgo,
olim non pœnitendum oppidulum, jam injuria tempo-

rum collapsum. *Danvillerium* abest xii lapide *Lutzen-
burgo* & iv *Verduno*, in *Lotharingia*. *Marrvilla* distincta est
in duas partes, altera subest Duci Lutzenburgico, alte-
ra vero *Lotharingiæ*, ideoq; dicitur *Villa communis*; *Chirfo*
adjacet, xii milliari Lutzenburgo distat. *Roche en Ardenne*
Rupes Ardenensis, & *Durbium* duodecimo milliari di-
stant Lutzenburgo, locus uterque amœnus, tituloque
Comitatus insignitus. *Fanum Sancti Viti*, amœnissimum
quamvis exiguum oppidulum, duodecimo milliari ab-
est à metropoli, & spectat ad Principem *Auraicum*. *Sal-
ma* opulenta & populosa civitas, titulo Comitatus gau-
dens. *Marcha* oppidum mire antiquum, nec usquequa-
que pœnitendum, abest Lutzenburgo xiv milliariis.
De Castellis & famosissimis pagis *Provinciæ* hujus non
agemus brevitaris gratia, tantum perstringemus tres
urbes muris carentes. Occurrit primo *Ivofium* xii mil-
liari Lutzenburgo distans, quarto à *Mommedi*, olim
bonum admodum oppidum ac validum, tandem exer-
citu Regis Francorum *Henrici secundi* cinctum, anno
MDLIII, & captum, postea tamen Regi *Philippo Secundo*
Hispaniæ restitutum pace facta, sed incēnis ac muris
spoliatum ut *Terroana*, addita lege ne iis in posterum
clauderetur. *Chinium* duodecimo milliari Lutzenburgo
abest; hodie muris caret, paulatim tamen instauratur.
Splendet (licet *Archiducibus* parear) titulo Comitatus,
& per amplam in oppida quædam pagosque habet ju-
risdictionem, nec Ducatui Lutzenburgensi subest, sed ei
conjugitur singulari atq; distincta jurisdictione pol-
lens. xii à Lutzenburgo lapide flumini *Chirfo* imminet
la Fertè olim amœna urbs, hodieq; mediocriter viget,
quamvis mœnibus careat, & arx magna ex parte diruta
jaceat. Sed de his hæc tenus. Ad *Frisiam* transeamus.

FRISIA OCCIDENTALIS.

338

FRI SIAM à Phrygia genitali patria dictam, sunt qui scribunt; alii à gelu extremo, quo ditio tigeat, nomen derivant. Abbas Spanheimus auctoritate Hunibaldi, teterrimi historice veritatis corruptoris, à Friso Clodionis criniti Francorū Regis filio nomen accepisse fabulatur, quasi non multis ante sæculis Plin. ac Tacitus illo nomine eos noverint. Hadrianus Iunius ad libertatem, cujus studio semper flagrarunt, nominis fontes referēdos existimat. Frisii autem gens antiquissima Germanorum, Romanis ob bellicas virtutes nota, nomen nunquam mutavit. Hi Tacito duplices, majores scilicet & minores. *Majoribus*, inquit, *minoribusque Frisii vocabulum est ex modo virium. utraque nationes usque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque immensos lacus & Romanis clasibus navigatos.* Majores Tacito sunt *Oestfrisia* propriè dicti, non ii qui hodie illud sibi nomen utrumpant Embdani, hi enim sunt Chauçi minores, sed ii in quibus numerantur Stavera, Sneca, Francicum, Harlinga oppida & Leoardia. Similiter *Vestfrisi* qui in extrema Hollandiæ ora *Northollandi* appellantur, suntque continui Caninefatibus ex descriptione Pliniana: hæc namque duæ Frisiorum nationes usque ad Oceanum Rheno prætexuntur. Hodie vero dividitur Frisia Amisi fluvio in Occidentalem & Orientalem. *Frisia Occidentalis* sive *Vestfrisia* à positu Orbis, sic hodie nuncupata quam hic ob oculos ponimus, Frisiiæ nomen quali proprium sibi antiquissimo jure vendicat, semperque præstantior fuit habita. Eam à plaga mundi Occidua, & Septentrione Oceanus antitbit & littora pulsat: à Meridie Sinu amplissimo, vulgo *Zuyder-see*, Transsitalanaque Provincia terminatur: ab ortu

Fr. sa. Oc.
e. d. u. a.
lu.
di. us.

Solis Amisi fluvio prætexitur qui eam à Bufactoris Westphalisque discriminat. Aerque unque salubris est, nisi quantum paludum exhalatione inficitur, quam quàm & id labis ventorum beneficio expurgatur. Sicut que hac tempestate Frisia Occidentalis regio longè maxima parte palustris, solo depressiore ac demerito pluriusque locis, non in novum modo sed in adustum quoque ver: atque ob hanc aquarum multitudinem, sementi parum sperax. Inundationes enim annuæ, quæ præterquam quod maturè accedant, tardè etiam recedunt, sementem aut extinguerent, aut per agros omnes dissiparent. Sunt tamen hic uberrima laginando pecori ubique pascua, quorum bonitate cum aliis certate & verticem attollere Frisii licet, unde præcipui reditus ac proventus existunt: siquidem è caseis & butyro, quæ exportantur in externa loca, in singulos annos quantum emolumentum ad incolas redeat, dictu vix credibile videatur, præter ea quæ in quotidianum alimentum cedunt. Tot illa boum armentis abundat, tam læta vaccarum parens ac nutrix est. Equos etiam generosos, & præstantes producit. Silvas verò etiam si alicubi habeat, haud suppetit tamen tanta lignorum copia, quæ Marcialis Flaccique voris responsura, perennem & larga manu exstructum focum onerare possit. Verum provida rerum parens natura alia via Frisii, ut Hollandis, affatim prospexit, quo inopiam lignorum levarent, & quidem melius quam nonnullis inter Scythas populis, qui lignorum egentes, ossibus ignes alere scribuntur, nimirum fossitio cespitate, qui è terra fodinis erutus, sole excoctus, ventoque arefactus, igni alimentum obvium, minimeque contemnen-

Quali tem.
peris.
Sed qua
sita.

factoris
 brico
 Calitem
 peries.
 Sili que
 ista.
 ma
 plo
 am quo
 m
 ia, que
 am nec
 os omnes
 lo pecori
 errate de
 edirus ac
 yro, que
 os quan
 vix credi
 n alimen
 t, tam la
 n genero
 n si alicubi
 orum co
 sura, per
 terare pos
 a alia via
 quo ino
 lius quam
 m egentes,
 ffutio cespi
 , ventoque
 meque con
 temnen

FRISIA.

11
 132, 137
 140

temnendum præbet, estque tuendo igni fomes, quam Promethea illa ferula, paratior. Hujus tam copiosa materia & luxuries in lucem profertur, ut non tantum incolis abunde sufficiat, sed & vicinis regionibus iis subvenire queant. Materiam hujus cespitiæ plura sunt genera, quæ colore, levitate & pondere materiam, ad hæc cineris, quo se obruit, bonitate & candore, differunt atque examinantur. Primum genus vile est, rarum, inane, fungosum, valde leve, color illi impluviatus, qui rubiginem parietum est, neque usui civium expeditum; servit fere cortinis cervisariorum inflammandis & concoquendis: quod accensum vultus est vivo colore plumbeos, cadaverosos, larvisque assimiles homines facit, terramque exhalat mephitim: quo odore non raro etiam animi defectus (uti præsentius in bituminosis carbonibus fit) conciliatur, quem sal inspersus tollit. Alterum densius est, survum, segmentis virgultorum intermeantibus & palustribus cannis intercisum, gravitate mediocri, promiscui usus. Tertium ponderosum, laterum coctilium duritiem quandam imitans, quod cæteris natata silitantibus solum subsidit aquæ immersum, tardeque ignem concipit, sed conceptum diutissime continet, cinereum colore, sabulosoque solo effossum. Est & quod est saluginosa terra conformatur in glebas, Zelandiæ domesticum, *Dariam* vulgus vocat. Præter hæc est quod verriculis est fundo aquæ extractum pingui luto constat, quæ materia in locos quosdam quadratos, ubi aqua prius redundans diffluxerit, affunditur & complanatur, postea arefacta in metas rariore aggeratur, ut vento perfusa folique penetrabiliores ad usum durentur. Habent & inliquescentibus rusticorum familiarum inter cis-rhenanos Frisios pe-

culiare cespitem genus in tessellas, prius dictorum more conformatum, simo hibulo constans, interspersis straminis, arundinum, fœni quisquiliis, ad solem astivum excocto: sed cujus fumus infesta acrimonia sicurit oculos, ut lippitudinem facile conciliet. Frisia hæc olim Regio Diademate claruit, ad Caroli Magni usque tempora: à cuius obitu variis agitata fuit molestiis, tametsi & ante quoque ejusdem tempora durissimum Danorum & Norvegiarum senserit imperium. Tandem verò sub Carolo V Cæsare, principe verè pacifico, halcyonios dies est adeptæ. Urbes hujus Frisiam sunt numero XII. *Leovardia*, *Leeuwarden*, totius Frisiam est *Imperium majorem*. *Vrbes*. *Ca-* *merco* habet iudiciale, & Frisiam Cancellariam, à cuius tribunal nulla ulterius permittitur appellatio. Huic vicinum est *Zuichemum*, patria Viglii. *Doccumum* duobus inde milliariis distat, agrum habet fertilem, pascua læta. Abest à Sinu Maris uno milliari: parit olim Geldris. *Sneca* in Comitatu Westergoyensibus à Leovardia milliariibus loco humilis & aquoso sita est, quo fit ut fegetem ager non ferat, pascuis sit lætissimus. Urbis tota recens, vix ante ducentos annos donata jure civitatis: progressu tamen temporis in tantum crevit, ut nulli nunc totius Frisiam urbi concedat. Bonorum ingeniorum alumna diu fuit: in hac natus est & educatus Ioachim Hopperus, non patriæ tantum civitatis, sed Frisiam etiam totius, atque adeo Belgicæ dum vixit, lumen & ornamentum. In eadem orti Petrus à Fritema I. C. Albertus Hero Philosophus & Theologus aliique complures. *Stavria*, *Staveren*, in littore maris Australis porrecta jacet: ager finitimus planus est, fossis multis & palu-

& paludibus intercisus. Hodie nihil magnificum habet civitas, præter arcem validam portui Maris imminentem, cujus fundamenta jacta sunt à Georgio Schenck Frisicæ Governatore, nomine Caroli V anno MDLXXI, ut Burgundi eo opportunè possent militem & comitatum bello necessarium ex vicinis Hollandiæ Civitatibus transmittere. Plinius incolas videtur *Sturios* appellare lib. IV cap. XV. *Harlinga* ad fauces Maris Australis sita, unico milliari à Franico, agrum habet fertilem, arcemq; contra hostium impetus bene munitam, portumque loci situ opportunum: nam venientibus ex Septentrionali Frisia & Germania Orientali primam commodamq; stationem offert: quocirca plurimi eò confluxerunt, loci commoditate illecti, exque varia ista confluge hominum Civitas vehementer aucta est. *Franicum* à Francis denominationem sortitum, patria est Ioannis Vlprii trium linguarum peritissimi. Gymnasium publicum habet. Sunt præterea *Damma*, *Bolswardum*, *Iffa*, *Storen*, *VVorchumū*, *Hindelopen*. In insulæ Frisiorum plures sunt; præcipua verò est *Schellingana*, nobilis canum marinorum venatione, qui in littore apricantes, saltu incondito rusticorum variè vestitorum longiùs protrahuntur, protracti dum mare repetūt, capiuntur dispositis in eam rem retibus. *VVestfrisia* solet ad censeri *Groeninga*, Frisus finitima, quæ sola cum suo territorio quod vocant *Ommelanden*, Provinciam constituit. Patria hæc fuit Rodolphi Agricolæ viri suo seculo doctissimi.

Eidem civitati originem acceptam referunt *Welle-* sive *Basilus* & *Reinerus Predinius* Theologi & Phi-

losophi celebres. Frisicæ solum lacubus ac paludibus frequentibus abundat (ut supra diximus) ac fluminibus rigatur *Laubaco* (qui aliis *Lavica* & *Labola*, hodie *Lauwers*) & *Amisi*. Habet & à Meridie Sinum longè amplissimū, quem hodie *Zuyder-Zee*, velut Australe fretum, quod in Meridie vergat, nuncupamus. Status verò Politicus Frisicæ tres habet partes principales, quæ sunt: *Oestergouv* Comitatus, cujus Metropolis *Leoardia*, & dividitur in *Grieteneyen*, id est Præfecturas has: *Levvar-deradeel*, in qua *Leoardia*; *Tietzercksterdeel*, in qua *Tietzerck*; *Idarderdeel*, in qua *Idaert*; *Rauvverderabem*, in qua *Rauvvert*; *Fervverderadeel*, in qua *Fervvert*; *Dongerdeel*, in qua *VVerzens*; *Dantummedeel*, in qua *Dantum*; *VVol-* *Acht Kerspelen*, in qua *Suyrhysum*; *Colmerlandt*, in qua *Collum*; *Vesterlant*, in qua *Beertz*; *Smalingerland*, in qua fuit *Smalingerlee* Abbatia Ordinis S. Benedicti. *VVestergouv* Comitatus, in quo sunt *Grieteneyen*, *VVonsradeel*, in qua *VVitmarsum*; *Franickeradeel*, in qua *Franicker*; *Ban-nadeel*, in qua *Mimersgæ*; *Meynaldummedeel*, in qua *Meynaldum*; *Baerderadeel*, in qua *Baardt*; *Hennarderadeel*, in qua *Hennaert*; *VVeynbritzeradeel*, in qua *Gravve*; *Gheesterlandt*, in qua *VVickel*. *Sevenvolden* Comitatus, in quo sunt *Grieteneyen*, *Donyverstal*, in qua *Donigæ*; *Lemster Viisgæ*, in qua *Lemmer*; *Aengbevaert*, in qua *Carbrybandt*; *Schot-torland*, in qua *Nye* & *Olde Schotten*; *VVittingerdeel*, in qua *Olde-horn*; *Hasscher Viisgæ*, in qua *Hasscherhorn*. Tota autem Frisia Occidentalis cum *Groeningensibus* Episcopo *Trajectensi* solebat subesse.

Locus.
Flum. na.

Mare.

Status
Politici.

VETVS Batavia propriis Regibus administrata fuit, at regia stirpe deficiente, divisa est in partes. Accolæ Isalæ fluminis, Episcopi Ultrajectinenses, Comites Hollandiæ, Duces Geliæ portionē suam sibi asciverūt. Ea pars quę destinata fuit Episcopo Ultrajectinensi, dicta fuit Episcopatatus. Archiepiscopus primus institutus fuit hic D. Willibrordus Saxo-Britannus qui ad has oras accesserat circiter annū d. x. x. c. in Frisiam missus ut Ratbodū cum subditis ad Christianam fidem invitaret. at cum is piis conatibus pertinaciter resisteret, rediit Ultrajectum, ubi incolas Christiana Religione imbuit, Templumque restituit conditum à Dagoberto Rege Francorum. Inde Romā profectus, Archiepiscopus Ultrajectinus creatur à Papa Sergio: & Ultrajectum reversus Templum condi jussit in honorem D. Martini Archiepiscopi Turonensis, & in eadē urbe Archiepiscopalem sedem fixit sibi & posteris. Huic in Præfultu successit *Divus Bonifacius*, qui Doctissimi in Frisia cum duobus & quinquaginta sociis martyrium subiit. Attamen ob gravissimam Normannorum persecutionem, sedes Archiepiscopalis Coloniam Agrippinam translata fuit, sed mox instaurata est à Rege Pipino & filio ejus Carolo Magno, qui non veterem tantum Episcopatus dignitatem civitati restituit, sed Episcopo insuper quod se tucri posset adversus hostes, temporariam ditionem & potentiam concessit, ita latē diffusam ut veterem illam Bataviam pænetotam includeret. Constat profecto & Transisalanam regionem & Groningam subiectas fuisse huic Episcopatu, usq; in annum 1527, cum *Henricus Bavarus* gravissima injuria affectus se in fidem traderet Carolo Quinti Imperatoris, & ut Ecclesiasticū statū reciperet, omne imperatoris, & ut Ecclesiasticū statū reciperet, omne imperatoris tēporale in eum transtulit: quæ de re cum certiorē

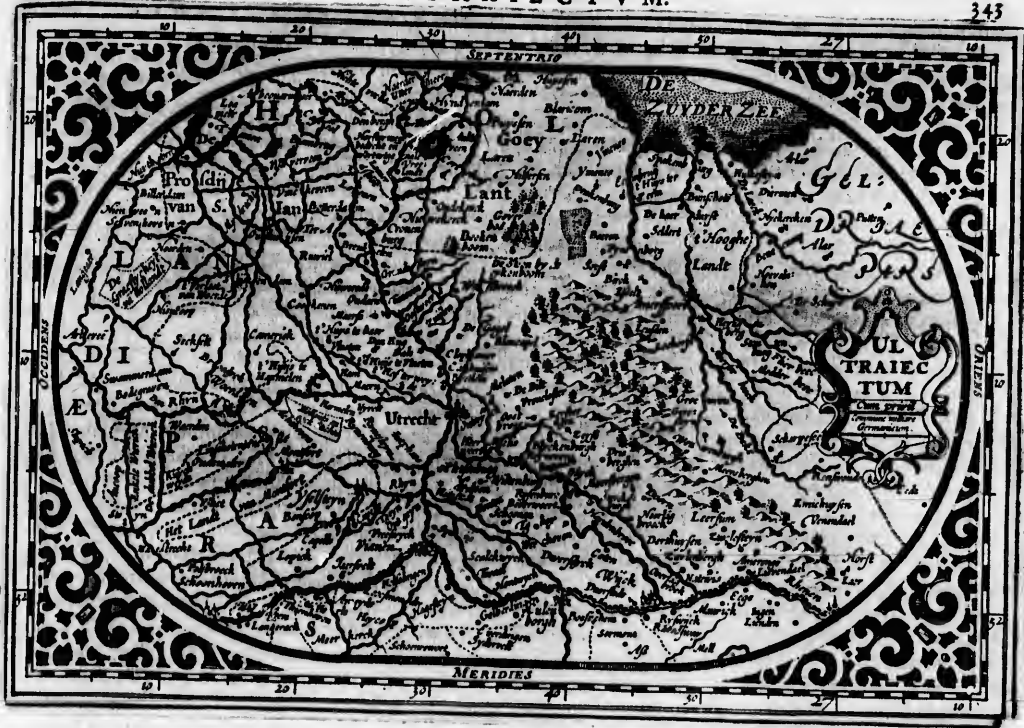
fecisset Margaretam, Belgii per id tempus Gubernatricē, convenit ut Comes Hoogstratanus Trajectum veniret xv Novembris. quo Episcopus Ultrajectensis ultro se abdicās cessit Carolo Quinto Imperatori, ut Ductro se abdicās cessit Carolo Quinto Imperatori, ut Ducem Brabantiæ & Hollandiæ Comiti, nec non posteris ejus legitimis, temporalem omnem ditionem & statum Ultrajectinum ac terrę Transisalanę: quo facto, absolvit Præfult subditos à juramento illo fidelitatis quod paulo ante sibi præstiterant, ea tamē lege, ut eodē imperatoris jure ac sacramento profiterentur fore se Imperatoris & legitimorum ejus hæredum futuro rum Brabantis Ducum & Hollandiæ Comitū fidios clientes, referatā sibi & successoribus sola jurisdictione & censu Ecclesiastico, cū magnifico illo Palatio. Subsecuta est postmodum Unio inter urbes & terras ditionis Ultrajectinæ cū omnibus mēbris & appendicibus suis, ex una, & Hollandiæ Comitatum, ex altera partibus, qua cautum, ut ditio Ultrajectina tā arctē cum ipsa Hollandia esset conjuncta, ut deinceps ab uno eodemq; Gubernatore utraque regeretur, utque Ordines utriusque Provincie simul convocarentur, & penes Præfultū esset Magistratus urbanos omnium omnium urbis Ultrajectinæ civitatum annuatim renovare. Item qui apud Hollandos exilio essent multati, ab Ultrajectinis in fidem publicam non reciperentur. Denique ut Investituræ quas vocat feudorum hisce in posterum verbis cōciperentur: Tenenda (videlicet Feuda) à Comitatu Hollandiæ & Dominio Ultrajectino. At anno m. d. l. x. x. x. cum defunctus esset Episcopus Fridericus Tautenburgius, p. d. Ordines asciverunt sibi Regimen urbis Ultrajectinæ. exinde Ultrajectenses ut confæderati cum reliquis Ordinibus Unitarum Provinciarum non agnoscent alium Dominum quam Dominos Ordines Generales. His ita explicatis

Imperium
Magnum.

VLTRAIECTVM.

343

natri-
 um ve-
 nifis ul-
 ut Du-
 steris e-
 statum
 o, absol-
 is quod
 de om-
 Impera-
 n Brabā-
 es, refer-
 centu Ec-
 a est post-
 ultraiecti-
 ex una, &
 a cautum,
 andia esset
 ornatore
 Provincie
 fset Magi-
 ciz civita-
 allandos ex-
 publicam
 quas vocat
 entur: Te-
 ollandiz &
 x cum de-
 burgius, p n.
 rajefti. ex in-
 quis Ordi-
 ofcunt alium
 terales. His ita
 explicatis

vit: alii deniq; nomen sumpſiſſe contendunt ab Imperatore Marco Antonio Pio, qui collapſam reſtituerit. Vltrajeſtium ſitum eſt ad veterem alveum Rheni, quod flumen priuſquam in *Leccam* olim prorupiſſet, illac præterfluſſerat; hinc porro ad Oceanum properabat; unde & hodie accolæ aquas conquiſitas per varias foſſas in urbem corrivant, ac Woerdam inde & Leydam, ea qua Rhenus tunc via perducunt. Illud vero notatu dignum, eo loco poſitam hanc urbem unde unius diei itinere pedibus pervenire queas ad quodcumq; liberit eſt quinquaginta ut minimum oppidis, noſtrum hoc undique circumſtantibus, nec majori quam diximus ſpatio (quod & tabula Geographica ſatis oſtenderit) illo abſiſtis, & iſis quidem omnibus antè bellicos hoſce tumultus ſpectantibus ad ditionem Regis Philippi, cui cum id coram monſtraretur, non parva inde fuit oborta jucunditas. Additur & illud, poſſe aliquem manè Vltrajeſto egreſſum ad quodvis eſt ſex & viginti prædictis oppidis etiam lento gradu inambulante accedere, genioque ibidem indulgere, & veſperi domi ruruſus ad cœnam adeſſe. Eſt hæc urbs magna, amœna, potens, ædificiis publicis & privatis ſuperbiens, pulcherrimam & munitiſſimam habens arcem à *Carolo Quinto Imperatore* exſtructam, & vernacula voce *Vredenburgh* dictâ. Templum ejus magnifica & præſertim illa quinque primaria, totidem perantiquè reverendiſq; Canonicoꝝ Collegiũ olim ſpectanda: Divi ſcilicet Martini, Sanctiſſimi Salvatoris, quod & Divi Bonifacii dicebatur, Divi Petri, Divi Joannis, & Divæ Mariæ. Sed præcellit reliqua omnia templa, ſumptuoſiſſima illa & ſplendiſſima ædes Divi Martini, Episcopali ſede conſpicua. Dirui juſtit hoc Templum & in auguſtam hanc formam reſtitui

Vltrajeſtium Præful Adelboldus, eſ quod prius anguſtum videretur; reſtitutum anno vigefimo tertio ſupra milleſimum, conſecrarunt duodecim Præfules præſente Imperatore Henrico primo; unde hi verſus:

Tempore Francorum Dagoberti Regis in iſto

Præſenti fundo conditur ecce decens

Primitus Ecclēſia Sancti Thoma, prope Caſtrum

Trajectum, quam gens Friſica fregit atrox.

Sed prior Antifiteſ Dominus Clemens ob honorem

Sancti Martini poſt renovavit eam,

Deſidũ Hildrici ſub tempore Regis: at illam

Præful Adelboldus fregit, ab inde novam

Ecclēſiam fundans, Henrici tempore primi

Cæſaris electi, quem duodena cohors

Pontificum pariter benedixit: denique Præful

Henricus cepit hanc renovare ſuam

Ecclēſiam, Regis Gulielmi tempore, qui tum

Hollandenſis erat inclitus ecce Comes.

Templum iſtud Divæ Mariæ pulcherrimum ſanè & artiſicioſum, conditum à Frederico Ahenobarbo Imperatore, idque luendæ in partem multæ: ipſi à Pontifice Maximo, ob excidium urbis ſplendiſſimæ Mediolani, & omnium ibi delubrorum irrogatæ. Miraculo fuit cum jacerentur hujus templi fundamenta, inventam fuiſſe voraginem quandam, cui cum nihil omnino poſſet ſuperſtrui, & in fundum iret quicquid injiceretur, bubulæ pelles ingeſtæ ſunt: quo factò ſolidatus tandem eſt fundus & ſuperſtructa ei hæc ædes, in cujus memoriã extant apud Vltrajeſtinos hi verſus.

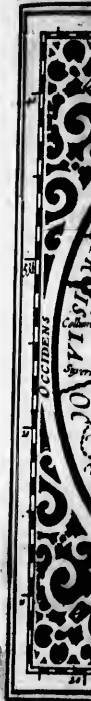
Accipe poſteritas quod poſt tua ſæcula narres,

Taurinus curibus fundo ſolidata columna eſt.

GRONINGA sive à viridantibus pratis quibus circumdatur, amœnissimo urbis spectaculo, sive undecumque nomē fortita est, cum civibus & opibus potens diu libertatem, patriis legibus tutata esset, nunc Ultrajectino Episcopo, nunc Hollandiæ Comiti honorarium patrociniū specie pendens, ad extremum exortis *Schieringorum* & *Vescooporum* in ea factionibus, quæ certa Rerum-publicarum peritis est, *Maximilianus* Cæsar, ut contagione maverteret, Groninganam Rempubicam & Transmasanā Frisiā Alberto Saxonum Duci tanquā Imperii Vicario, cujus Iurisdictioni illæ Provinciæ subsunt, jure hæreditario addixit. Sed cum Frisii Cæsaris mandatis parere recusarent, postremo Albertus nobilitate conciliata imperium in eos arripuit, ejusque ope acre bellum cum adversæ partis sociis, hoc est, cum *Vescoopis*, quibus se Groningani conjunxerant, per *Foxum* legatum gessit, bellique exitus fuit, ut Groningani *Vestergoa* & *Oostergoa* ac *Septē Silyarum* possessione cederēt, & quotannis triginta millium aurcorum florenorum tributum penderent. Cæteræ civitates, quarum *Leovvardia* caput erat, conditionibus primo subscribere, sed mox pœnitentia ductæ defecerunt, donec Saxo manu armata provinciā ingressus eos rursus imperata facere coegit. Groningani parveriti, Ultrajectino Episcopi interventu inducias pepigerunt. Tertio descendentibus Frisii, iterum renovata bella usque ad excessum Alberti, qui Henricum juris paterni hæredem reliquit. Eo mortuo, cum sibi omni metu vacui viderentur, ex præteritorum successu animos sumunt, & Dammonam, quam Ezardus Cisamasanæ Frisiz princeps Saxonis nomine tenebat, obsident:

Imperiū
Majori.

quos ut ab incepto revocaret, *Hugo Leisnici* Comes ad Groningam castra ponit. *Temenarius* suæ sero pertzsi obfessi ad Ultrajectinam intercessionem confugiunt, ejusque precibus impetrant quadriennales inducias: quibus exeuntibus, cum Cæsareis mandatis stare nollent, Ezardus & *Vito Draescedorpius*, Henrici, qui in Misniâ concesserat, legati duobus structis propugnaculis, urbem arcte cingunt. Groningani obstinata obsidione, quam tota hieme petulerant, fracti, cum à Transfitalanis civitatibus auxilia promissa non comparerent, colloquium postulant cum Saxonibus, transacturi, nisi casus intervenisset qui contrariam viam quam ab initio putabāt, eos insistere coegit. Nam cum sub id *Draescedorpius* quosdam captivos, quod pretium pro libertate solvere recusarent, naribus ignominiose truncatis Groningam remisisset, cœcivium injuriā adeo exacerbati sunt oppidanis, ut omni cum Saxone conditione rejecta cum Ezardo clam sollicitato egerint ut ipse sibi urbis patrociniū sumeret, ea lege ut eam sub Saxonum jugum mitti nunquam pateretur. Conditione accepta Ezardus Groningam cum suprema potestate ingressus est anno millesimo quingentesimo sexto, oppidanis in fidem adactis, & arcem arbitrio suo in urbe extruxit. Tulit id indigne admodum *Georgius Saxo* Henrici frater, & *Erici Brunsvici* viribus subnixus, in Frisiā, Cisamasanam prope descendit, injuriā ab Ezardo illatam ulturus, latèque regionem ejus vastavit. Is vero ut suis subveniret, continuo Groningam relinquit: & cum Imperii decreto citatus ac mox proscriptus Dammonam amisisset, impar adversus tot potentes hostes patrociniū susceptum ad extremum omnino deseruit, & Groninganos sua sibi habere

mes ad
 ertz-
 giunt,
 : qui-
 olent,
 Mifnia
 is, urbē
 , quam
 nis civi-
 quium
 interve-
 bāt, eos
 us quof-
 ere recu-
 gam re-
 oppida-
 atrociniū
 iti nun-
 Gronin-
 o millesi-
 adactis, &
 id indigne
 rici Brun-
 am prope-
 rus, latēq;
 niret, con-
 decreto cī-
 sset; impar-
 ceptum ad
 mos sua sibi
 habere

GRONINGÆ

348

habere iussit. deserti illi mittūt ad Saxonē delegatos de-
 ditionē offerētes, modo arx ab Ezardo imposita destru-
 eretur. Has ut ab hominibus superbis profectas cōditi-
 ones & jã defectionē meditantibus, cum Georgius ac-
 cipere recusaret, & sine exceptione ditionē fieri vel-
 let, delegati re infecta abeūtes ei prędixerūt fore ut nec
 ipse nec ullus suorum juris quicquam in Frisios unquam
 habiturus esset, statimq; ubi domū reverterunt, de alte-
 rius principis patrocinio sibi conciliando consultant. Is
 fuit Carolus Egmondanus Gelriz dux, qui ut se adver-
 sus Burgundorum potentiam tueretur, partes Franco-
 rum Regis semper sequutus fuerat, & tunc per Guiliel-
 mum Ovenium & Wernerum Spiegelium urbis pos-
 sessionem adeptus, destructa arce oppidanus in fidem
 coronæ Francicę impulit. inde varium & anceps inter
 Georgium Saxonem & Carolum dū bellū fuit, donec
 laborum & sumptuum pertaxatus Saxo jus omne suum
 Carolo Hispanorum Principi ducentis aureorum milli-
 bus acceptis concessit, & in Misnia ad sua se contulit.
 Ab eo tempore Carolo cum Austriis res fuit, Floro
 Iselsteinio rem pro Austriis, Ezardo Cifamafanz Frisiz
 Comite pro Carolo rem gerente. Tandem Groninga-
 ni cum viginti totis annis Carolo paruisent, triginta
 millium florenorum vectigali pēsitato, belli nullum fi-
 nem videntes, crescente jam Caroli Cęsarıs in dies po-
 tentia, cessere; & deserto Geldriz ducis infirmo patroci-
 nio Margaritę Caroli Cęsarıs materterę quę Belgio
 pręerat, opē implorarunt, quę misso Georgio Schen-
 kio Tautenburgensi cives in verba Cęsarıs nepotis ade-
 git vi. Idus Iunii, anno c 1515 xxxvi. Ita Groninga in Au-
 striorū potestate venit, tot factionibus jactata, totiesq;
 mutato diversorum principum dominatu. Postea anno

DOMINIUM.

millesimo quingentesimo nonagesimo quarto, mense
 Julio, Illustrissimus Princeps Mauritius Groningā arcta
 obsidione cinctam ad deditiōnem compulit, & Vnita-
 rum Provinciarum Imperio ac Societati subdidit. Hujus
 Dominiū Metropolis Groninga urbs est antiqua, circi-
 ter trecentis septuaginta octo annis ante Christum na-
 tum condita à quodam Trojano *Grunnio*, ut auctor est
Munsterus. Inus lacubus & paludibus abundat, partim
 natura insitis, partim arte eo perductis. Civitas am-
 pla est multisque magnificis ædificiis instructa, quę ab
 opulentis & ditissimis civibus incoluntur. Sita est ad
 grad. xxviii. minut. xxiv. longitudinis, latitudinis ve-
 ro grad. 53. min. xiiii. à Leovvardia sex leucarum inter-
 vallo diremta. Primarium ejus Templum sacrum est
 Diyo Martino, & Episcopo Monasteriensi subdidum. in
 eo monstratur elegans Organon elaboratum ipsa manu
Rodolphi Agricola civis Groningensis. Iustū & auctoritate
 Illustrissimorum DD. Ordinum erectum hie est Athe-
 nezum anno millesimo sexcentesimo decimo quarto,
 quod indies incrementum accipit. Civitas frequens &
 potens, imperium ejus intus forisque luculentum. Ab
 Ortu & Occasu ager est longelateq; porrectus, tum ter-
 tilis quoque, & non parvo pagorum numero infessus. A
 Septentrione, confederatio urbi & societas cum toto
 eo tractu qui longis latisque spatiis usque ad ipsum ma-
 re procurrit, pagis & vicis densis ac fertilissimis pascuis
 mirum in modum luxurians. Is tractus vulgo audit de
Omme-landen, & suos etiam habet Nobiles, qui secun-
 dum Groningensis Dominiū membrum componunt.
 Primum enim censetur ipsa Civitas cum suo Magistra-
 tu. Gaudet amplissimis privilegiis & immunitatibus si-
 bi à Principe cōcessis, ita ut tā de civilibus quam crimi-
 nalibus

nalibus causis, juxta leges municipales cognoscatur & decidatur sine ulteriori provocacione. Duarum à Groningaleucarum itinere distat *Dammum*, urbecula olim satis laeta: verum anno M. D. XXXVI, cum tuentibus eam Geldris expugnata fuisset à Cæsarianis, muris & mœnibus spoliata, pacto insuper ne in posterum posset instaurari vel quomodocumq; muniri, inde in tenuem sanæ ac miserandam conditionem est redacta. Multa etiã pertulit hisce bellis civilibus. Leuca supra *Dammum* ad ipsum littus, situs est per insignis pagus *Delfzila*, pariterium leucarum spatio à Groninga simul & *Embda* semotus, ubi & propugnaculum, sæpius instauratum & dirutum, hodie tamen exstat adhuc. Hisce bellis civilibus minime immunis fuit à furoribus Martii. Inter urbem & agrum Groningensem (quam *Ommelandiam* vocant complectiturq; omne solum quod intra *Amisum* & *Laverium* fluvios continetur) jam olim gravissima fuerant dissidia, armis etiam & sanguine exercita & vindicata. Postquam vero Groninga in Ordinum Confederatorum ditionem concessit, arbitrio Ordinum Generalium litis decisio fuit commissa. Ab iis delegati Iudices ultimo Ianuarii anno 1597 apertis januis Hagæ Comitris sententiam pronunciarunt, cuius hæc fere erant capita. Abolito quod XVIIII Februarii anno 1595 ad tẽpus factum fuerat decreto, urbs & ager Groningensis pro una provincia sive dominio porro haberentur. Quæ in Principis ararium inferri solita nec non communia tributa, communibus suffragiis administrarentur. Bona Ecclesiastica communibus etiam votis ad pios usus erogaretur. Ad res publicas tractandas pari numero utrimque idonei homines eligerentur. Munerum & officio-

rum publicorum collatio quæ olim penes Principem fuit, penes utrimque à Statibus delegatos esset. Iustitiarum Tribunal sive Iudices ac Prætores (exceptis quatuor Capitaneis quorum electio solis civibus reservatur) ab iisdem pari jure constituerentur, & subinde unicuique supremi magistratus nomine, antiquo more diceretur. Nulli privato dicasterio Statuum Generaliũ auctoritatem vel nomẽ usurpare liceret. Municipalibus sive hominibus ex agro libera essent cum omnibus commerciis, domi tamen nata, ut butyrum, caseos, equos, boves, frumenta & talia non prius alio exportarent quam in urbe venum proposuissent, exceptis quæ ad singulorum usus domesticos necessaria sunt. De *Stapela* (quam vocant) jure, si qua controversia inciderit nec inter partes decidi possit, Ordinum Generalium arbitrio permitteretur. Cerevisiam hominibus in agro ad domesticos tantum usus coquere liceret; at non nisi Groninga allatam, ad mensuram vendere. Idem parium cum municipalibus suffragiorum jus haberent, quibus hærentibus (donec melius quid constitutum fuerit) Gubernatoris eique utrimq; adjunctorum iudicio lis determinaretur. Statuum conventus vel de communi sententia vel Gubernatoris, aut aliorum ad id ordine delegatorum monitu locis opportunis indiceretur. Sublatis novationum studiis antiquo omnes jure uterentur. Municipalium petitio de pecuniario ad vetera debita exsolvendo & necessariis sumptus sustinendos subsidio, ad Ordinum Generalium, ut de eo quod videbitur, auditis & exactis rationibus, statuant, referretur. Sed de his satis. Ad Germaniam Superiorem transeamus.

350 IN GERMANICAS TABVLAS

Vtilis & prænoſcenda

I N S T R U C T I O .

Quandoquidem Imperium Romanum penes Germanos eſt & politice admodum in ſua membra diuiſum, operæ precium exiſtimavi ejus diſpoſitionem & ordinem, qualis in ſcripto, quod Matriculam imperii vocant, extat, hodieque in uſu eſt, oculis ſubjicere : deinde in tabulis ſua quæque Imperii membra commonſtrare, quo ubi terrarum quæque ſedem habeant ſtudioſus Politicæ lector facile reperire poſſit. Duo autem ejus Matriculæ exemplaria ſum naſtus, unum ſcriptum, alterum Venetiis Italica lingua excuſum ; utrumque plus ſatis depravatum : & multo aliam hujus Matriculæ formam nunc in Imperio extare intelligo. proinde nemo queſo mihi vitio vertat, nemo offendantur oro, ſi quæ Imperio hic adſcripta inveniatur, quæ illius non ſunt, aut ſi quæ ſunt omiſſa ; non enim mea eſt intentio de omnibus ſinguliſque Imperii membris definite dicere, neque id mihi ex corruptis admodum exemplaribus fuit poſſibile, præcipue cum ſciam multa quæ olim Imperii fuerunt, poſt in privatam Principum jus ceſſiſſe, ſive per mutationem, ſive oppignorationem, ſive donationem ob inſignia erga Imperium merita, ſive redemptionem, ſive aliis de cauſis ; neque vero iſta quæ Politicorum ſunt non Geographorum, ſtudia proſequi meum eſt, ſed ex qualicumque Matriculæ exemplari hoc tantum quæro, ut elegantiffimam Imperii diſpoſitionem, & per Germaniam diſtributionem oſtendam, quoque ſtudia Geographiæ & Politicæ adminiſtrationis quomodo ſe mutuo illuſtrare poſſint, declararem. Eſt ergo talis Imperii conſtitutio & ordo.

Imperator caput eſt Imperii.

Et tria ſub ſe habet membra, quorum Comitii de omnibus Imperii negotiis conſulitur & concluditur, videlicet Electores ſeptem, qui ſub Gregorio X anno Domini circiter c10cclxxiii primum inſtituti & à Carolo quarto Imperatore confirmati ſunt, ut oſtendit Onuphrius in Comitii Imperatoris, & Ioannes Aventinus lib. 5. hiftoriæ Bavaricæ. Hiſ ſolis competit Imperatoris electio. Secundum membrum ſunt Principes Eccleſiaſtici & ſæculares. Tertium Civitates liberæ.

Primum

Primum igitur Membrum Imperii sunt VII Electores.

Archiepiscopus Moguntinus Imperii Romani Archicancellarius per Germaniam.	Rex Bohemix, Imperii Romani Archipincerna.
Archiepiscopus Trevicensis, Imperii Rom. Archican. per Galliam & Regnum Arelatense.	Comes Palatinus Rheni, Imperii Romani Archidapifer.
Archiep. Colonienfis Imperii Rom. Archicancellarius per Italiam.	Dux Saxoniz Imperii Rom. Archimarschaleus.
	Marchio Brandenburgensis Imperii Romani Archicamerarius.

Secundum membrum est Principum Virorum, & Nobilium.

Nomina locorum vulgaria ponam, ut sunt in Tabulis, & numeros apponam Circulorum in quibus postea repetuntur, quo facilius in Tabulis inveniri queant.

<i>Archiepiscopi.</i>		Hälberstat in 9. opinor Circulo.	Vtricht	7
Magdeburg		9 Ferden	7 Camin	8
Saltzburg		2 Munster	7 Swerin	9
Befançon		5 Ofenbrug	7 Geneve	5
Bremen		9 Passaw	2 Camerick	7
	<i>Episcopi.</i>	Frisingen	2 Verdun	5
Bamberg		1 Kempten	1 Losan	5
VVurtzburg		1 Gurck alias Goritz	3 Metz	5
VVorms.		5 Seckaw, Segovia	3 Toul	5
Spier		5 Havandt	5 Luyck	7
Straesburg		5 Basel	5 Trent	3
Eichstatt		1 Sitten sive VVallis	5 Brixen	3
Pr. Aufpurg		4 Regensburg	2 Merspurg	8
Cofnitz		4 Meyßen	8 Labach	3
Hildesheim		9 Naumburg	8 Vienna	5
Paderborn		7 Minden	7 Brandenburg	8
Chur		4 Lubeck	8. 9 Ratzenburg	9
			Schlesfvick	9
			Havelburg	

Primum.

Havelburg.

Seculares Principes & Nobiles.

Dux Bavariz

Archidux Austriae

Dux Burgundia

Dux Saxoniz

Palatinus Bavariz

Dux Iuliz, Cliviz, Bergz

Marchio Brandenburg

Dux Buxsruvick

Dux Lunenburg

D. Pomeran

D. Mekelenburg

D. Lavenburg

D. Holstein

D. Lotringen

Landgr. Hessen

D. Wirtenberg

D. Zvveibrug

D. & Co. Spanheim

Marchio Baden

Landr. Luchtenberg

Princ. Anhalt.

Com. Hennenberg

Burggr. Meissen

Gallici Principes.

D. Meiss, alias Massa

D. Savoye

D. Chalou. forte Calim in circulo.

Eclesiastici.

Pr. ar Abbas Fuld.

Pr. Ab. Hiersfeldt

Pr. Ab. Kemten.

GERMANIA.

8 Ab. Reichenavv

Pr. Prapof. Wissenburg.

2 Pr. Ab. S. Galli

3 Pr. Ab. Saltfeldt

10 Pr. Prapof. Elvvangen

8 Teutsch ordens Maister

2 Iohans ordens Maister

7 Ab. W aingarten

8.1 Ab. Salmansvveiler

9 Ab. Kreuzlingen

9 Pr. Ab. Murpach

8 Ab. Walkenriedt

9 Ab. Schuttern

9 Ab. Weisfowv, five Minderavv

9 Ab. S. Blasi

5 Ab. Maulprun

5 Pr. Ab. Corbey

4 Ab. Schuffenriedt

5 Ab. Rittershausen

5 Ab Stein am Rhyn

4.5.7 Pr. Ab. Schafhausen

2 Ab. Kempefack

8 Ab. Waldsachsen

1 Ab. Finsideln

Ab. Rokenburg

Ab. Ochsenhausen

Prapof. Seltz

5 Ab. S. Gilgen Norinbergz

5 Ab. Nuenburch

Ab. S. Maximini juxta Trier

Ab. Heveldshausen

5 Ab. S. Iohan zu Curtel

5 Ab. Gengenbach

4 Ab. Koningsbrun

4 Ab. Rodt, alias Roden

5 Ab. Markthal

4 Ab. Rockenhausen

8 Ab. S. Peter im Schwartzrvvald

Prapof. Odenheim

3 Pr. Ab. Stablo

5 Ab. Disidiense

4 Ab. Berkenhausen

4 Ab. Elchingen

4 Ab. Hentzlingen

5 Ab. Vrffenis

8 Ab. Blanckenburg

4 Ab. Ysini

4 Ab. Pfeffers

4 Ab S. Iohan im Thurtal

4 Ab. Petershausen Constantiz

7 Ab. Pruum

4 Prapof. Camberg

8 Ab. Reishaim

4 Ab S. Heimeran Ratisbona

4 Prapof. Berchtolfgaden

2 Ab S. Gregorii Munster

2 Ab. Muncherode

4 Ab. S. Cornelis Munster

4 Ab. Werden

4 Ab. Aursperg

6 Ab. Yrfe

1 Ab. Brun

Ab. Echternaken

6 Ab. Hervorden

Abbatiz.

Quedelnburch

4 Eifen

4

8

7

Alt

GERMANIA.

Alt Munster to Regensburg	1) H. Rapoltzkirchen	5) Co. Wirnenberg	353
Pr. Ober Munster to Regensburg	2) B. Stauffen	2.4) Co. Solms	7
Kauffingen	5) H. Hohen Rechperg	5) B. Vintenberg aut Vanenberg	7
Lindavv	4) H. Berletzick	forte	
Pr. Germrode	8) H. Hohen Konigsperg	Co. Arnsberg	7
Buchavv	4) H. Hohenfeldt & Tipoltzkirch	Comites Rhenenses	7
Rotenmunster	4) C. Sultz	H. Falkenstein	5
Hippach	4) Co. Hogen Zollern	4) H. Kunseck	4
Gutenzel	4) H. Braides	4) H. Kunseckerberg	4
Beunde	4) B. Sonnenberg	4) Co. Horn	10
{ Coblantz	6) Com. Castel	1) Co. Seyn	7
Baley { Elfas	4) Co. Vertheim	1) Co. Vintzlingen	
{ Osterich	3) Co. Rheineck	1) Ko. Reyen	
{ In der Etsch.	3) Co. Hohenloe	1) Co. Bietsch	
{ Comites, Barones &	H. Reichelsperg	1) Com. Salm	5
{ Domini.	H. Limburg	1) Co. Veldentz	5
Com. Helfenstein	4) Co. Erpach	1) Co. Dehgen	4
Co. Kirchberg	4) Co. Leiningen	5) Co. Rappin	8
H. Tuffen	4) Co. Falckstein	5) Co. Hardeck	3
Co. VVifenstaig	4) Co. Hanaw	5) Co. Hohenstain	8
Co. Lauffen	4) Co. Luchtenberg	5) Co. Wolbenstain	3
C. Montfort	4) Co. Nassavv, Breda, & Dillenburg	Co. Schaumburg & Giengen	7.3
Co. Furstenberg	4) 10. 7.	Co. Dierenburg & in Somerau	7
Co. Zimmertien	4) Co. VVisbaden & Iltzstain	5) Co. Mansfeld	8
B. Gundelfingen	4) Co. Sarbrucken	5) Co. Stolberg	8
H. Stutzgart	4) Co. VValdtpurg	4) Co. Buchlingen	8
H. Iustingen	4) Co. Nassaw in VVeilpurg	5) Co. Barbey & Mullingen	8
H. Schenlingen	1) Co. Beilstein	6) Co. Gleichen	8
Marckgr. Eberstein	4) Co. Koningstein & Epstein	5) Co. Schwartzenburg	1.8
B. Geroltzeck	4) Co. Eifenberg superius	5) Co. Suenberg, Schonberg opinor	8
B. Ober Hevven	4) Co. Eifenberg inferius	6) Co. Iude H. im Ruech	
Co. Otingen	4) Co. Merfen	H. Geravv	
B. Rapolztain	5) Co. Budinghen	Y y	Co.

Co. Ples
 Co. Plawen
 Co. Weda & Ringelberg
 H. Reichenstein
 Co. Olnbrug
 Co. Lœbenstain
 Co. Regenstain
 Co. Westfrieslandt
 Co. Oostfriesland
 Co. Van der Lippe
 Co. Oldenburg
 Co. Delmenhorst
 Co. Hoya
 Co. VVestenburg
 H. Muntzenburg
 Co. Lemgow
 Co. VValdeck
 H. Loftenstain
 Co. Diepholt
 Co. Stainfort
 Co. Benthem
 Co. Brunchorst

GERMANIA.

5 Co. VVitgenstein
 8 Co. Spiegelberg
 7 Co. Biverdorf
 H. Ridberg
 Co. Teckelnborg
 4 H. Linge
 Co. Dortmund
 Co. VVinsdorff
 7 Co. Ortenberg
 7 Co. Rippershoden
 7 Co. Hagen
 9 Co. Hoonfels
 7 Co. Leiseneck
 5 Ba. Bergen
 5 C. Degenberg
 B. Oberfultzberg
 5 H. Somiriff.
 Co. Manderfcheid
 7 Co. Reiferfcheide
 7 Co. Egmont & Yffelstein
 7 H. Bergen & VVaelhem
 7

H. Haber, alias Havere
 H. VVildenfels, aut VViderfels forte
 B. Tautenberg
 7 Co. Tubingen
 7 Co. Blackenberg sive Blammont
 Co. Kirchingen, Krehanges
 7 H. Senfter
 H. Roggendorff
 2 H. Alendorff
 H. Kunigfuckerberg
 2 H. Modspurg & Befort
 2 H. Brandenstain & Ranfs.
 8 H. VVolfstain
 10 H. Permone
 2 H. Fronsbeck
 2 H. Flackenstain
 H. VVitten
 7 Ritt. Fridberg
 6 Ritt. Gleichausen,
 10
 10

In hoc secundo Membro quædam numeris carent, quia postea in circulis non
 repetuntur. Pr. Principes, Ghesurtere prelaten signat, D. Duces, Co. Comites,
 H. Herrschafften Dominia, B. Barones.

Tertium Membrum Imperii est Civitatum liberarum.

Coln
 Aken

Rheinische Banch

Worms
 6.8 Spier
 7 Turckheim

5 Hagenaw
 5 Weissenberg
 5 Straesbrug

5
 5
 5
 Ober

G E R M A N I A.

Ober Ebenheim	5 Colfer	9 Esslingen	355
Rofshaim	5 Gottingen	9 Reutlingen	4
Schlettat	5 Brakel	7 VVeyl	4
Colmar	5 Wartburg	7 Pfullendorff	4
Altach	5 Lemgow	7 Kauffbeurum	4
Bafel	5 Duysburg	7 Northaufen	4
Kaifersberg	5 Dantzick	8 Vberlingen	
Mulhaufen im Saatzgovv	5 Elbinghen.	V Vangen	4
S. Gregoris Munfter		Yfui	4
Metz	5 <i>Schwabifche Banck.</i>	2 Lewkirch	4
Toul	5 Regensburg	1 Memmingen	4
Verdun	5 Nurnberg	1 Kempten	4
Landavv	5 Rottenburg an der Tauber	1 Buchorn	4
Kaufmans Sarbruck	5 Weiffenburg im Nortgaw puto	2 Ravensburg.	4
Befancon	5 Doñawerd	4 Bibrach	4
Camerick	5 Winshaim	1 Lindaw	4
Francfort	7 Schweinfurt	4 Coltnitz	4
Fridberg in Wedderavv	5 VVimpfen	4 Rotweil	4
Gelnhaufen	5 Hailbrun	4 Offenburgk	4
Wetzlar	6 Hal in Schwaben	4 Gengenbach	4
Aleu	5 Norlingen	4 Zel in Hamersbach	4
Lubeck	4 Dincckelpuel	4 Schaffhaufen	4
Hamborg	9 Vlm	4 S. Gal	4
Dortmund	9 Augsburg	4 Buchavv am Federfee.	4
Mulhaufen in Duringen	7 Gengen		4
Northaufen	9 Bopfingen		
	9 Gemunt in Schwaben		

Præter hanc trium Membrorum ordinationem, ad vitanda schismata in Imperio, ad mutuam Principum Germaniz defensionem ac pacem communem servandam, divisa sunt Provinciæ Imperii in ditiones aliquot, quas Circulos appellant, inque iis instituta sunt particularia Imperii consilia, Circulorum videlicet. Primum sex anno 1101 Augustæ, deinde x anno 1101 Norimbergæ. Eligit autem quisque Circulus sibi ex suo corpore Præfectum sæcularem, qui sit Princeps, Comes, Baro, aut ex præcipua Nobilitate, cui ex eodem corpore iv Consiliarii, viri sæculares, honesti & prudentes adjunguntur. Numerabo & distinguam hic Circulos, verum in Tabulis eorum Principes & Membra describam.

GERMANIA.

Primus Circulus est Franconiz & in Tabula Franconiz declarabitur.

Secundus est Bavariz & in ejusdem Tabula explicabitur.

Tertius est Austriz & in Austriaca Tabula describetur.

Quartus Sueviz, in Tabula Wirtemberg.

Quintus est Circulus Rheni, qui in Alsatiz inferioris Tabula exponetur.

Sextus 17 Electorum Rheni, in Palatinatus Tabula.

Septimus Germaniz inferioris sive Westphalicus, Tabula Westphaliz prima.

Octavus Saxoniz superioris, in ejusdem Tabula.

Nonus Saxoniz inferioris, in ejusdem Tabula.

Decimus Burgundiz, in Burgundiz superioris Tabula.

Camera Imperialis.

Præter hæc Circulorum Consilia, ad causas rariores, quæ per Imperium accidunt, jure decidendas, instituta est Spiræ Camera Imperialis, cui præest Iudex Princeps, aut ut minimum Comes, vel Baro, isque secularis, si ad hoc munus idoneus reperiri possit. Assessores huic & conjudices ab Imperatoria Majestate duo ex Comitibus aut Baronibus, duo ex Iurisperitis, duo item ratione terrarum, quas hæreditarie in Imperio possident, aut ab Imperio habent, ex equestri ordine Nobiles, hoc est, sex in universum dati sunt. Ab Electoribus item singulis unus, & ab unoquoque circulo duo superadditi sunt, quorum dimidia pars ex Iurisperitis, dimidia altera ex Equestri ordine sunt electi.

CATALOGVS TABVLARVM GERMANIÆ.

I	Germania universalis.	XVI	Hassia.
II	Frisia Occidentalis.	XVII	Thuringia.
III	Emdensis Comit.	XVIII	Franconia.
IV	Westphaliz Tabula 1.	XIX	Bavaria.
V	Westphaliz tabula 2.	XX	Palatinatus Bavariz cujus extrema ad Septentrio-
VI	VWestphaliz tabula 3.		nem. vide in tabula Franconiz.
VII	Comitatus Meursensis &c.	XXI	Saxonia superior.
VIII	Leodienfis Diocesis.	XXII	Brandeburg.
IX	VValdeck.		
X	Palatinatus Rheni.	XXIII	Bohemia.
XI	VWirtemberg.	XXIV	Moravia.
XII	Alsatia inferior.	XXV	Austria.
XIII	Alsatia superior.	XXVI	Saltzburg.
XIV	Saxonia inferior.	XXVII	Polonia.
XV	Brunswick.	XXVIII	Hungaria.

Sic

Sic se habet & universim & speciatim *Germania Inferior*: jam nunc flumine Rheno transit, *Germania* vulgo *Superior*, Ptol. *Magna*, se offert, Europæ latissima regio, Romani que Imperii decus. Hanc qua ferè illam methodo percurram : generalia priore loco indicaturus, inde specialia. Vt autem à nomine ipso ordiar: *Germanie* sive *Germanorum* nomen varii varii derivant. Hic namque *Germanos* quasi *Gaarmanen*, i. profus viros, ob martium ac virile virtutis robur : ille à certa obstinataque fide quam sibi mutuo integram præstabant, æternum nomen invenisse existimat: neque perperam divina se creditus est, qui ab honorata militia nominis etymon deducere voluit, quasi *Geeri-man*, contracta vocis mole, *German*, dictus populus fuerit. Alius purè puteque Latina voce, veluti genuinos & gnesios dictos cenlet, quod præcæ integritatis & rusticana simplicitatis nulla fere gens plus retinuerit : cujus somnii auctorem in aures populi influere, & ad gratiam loqui voluisse apparet: quamvis simili errore involutus cum Livio Geographus Strabo summo jure inditum illi genti à Romano populo illud nominis putat, quod pene legitimi ac germani fratres Celtarum essent, sive mores & vivendi ritum, sive proceritatem corporum & rutilam cesariem spectare quis velit. Ioannes Goropius Becanus, à cogendo militem & ad se colligendo non absurda ratione deducit à *Gerem*, quod est cogere. Cujus opinioni adjumento esse & adminiculi vicem præbere videtur Tacitus, qui in commentario de moribus Germanorum profitetur, *Germania* vocabulum recens esse, & nuper auditum, quoniam qui primi Rhenum transgressi (ut ejus verbis dicam) Gallos expulerant, nunc Tungri,

nunc *Germani* vocati fuerint; ita nationis nomen, non gentis evalluisse paulatim, ut omnes primum à victore ob metum, mox à se ipsis invento nomine *Germani* vocarentur. Neque defunt qui Germanos convenas & collectitium populum interpretantur, à *Gerem* quod congregare significat. Sunt & qui bellicosos & præliorum amantes innui autumant à *Gerra*, sive *Guerra*, cujus vocis notior est significatio, quam ut hic apponi debeat. Vir in gente Saxonum doctissimus à Carmanis Asiæ populis, Lucano etiam memoratis, vocabuli auspiciam deducit, uti à Sacis Saxonum: alibi Hebræo etymo illos dedicat, ut sint quasi *Gerimani*, quod lingua illa significat advenas, inopes & egenos. Vterius etiam provectus plenis velis, & quadam studii in patrium nomen voluptate delibutus Peucerus Germanos, quasi *Hermener* hoc est militares viros dictos existimat. Eruditissimus Iunius hujus nominis originem ad famosum illud aquarum diluvium, quo totus interit Orbis, revocat: quando Noachus in ternos liberos Orbem Terrarum partitus est, quo tempore Iapheto (ut de Schemo & Chamo nihil dicam) in sortem cecidit Europa. Huic natum esse masculam prolem, nomine Gomerum, constat ex Moysæ: ex hoc triplex propago exstitit, *Aschcenaz*, *Rephat* & *Thogarma*. Ex his *Thogarma* Germanorum progenitorem fuisse contendit: quamvis *Aschcenazim* communis Rabbitorum opinio teneat Germanos esse. In *Thogarma* enim sive per secundam vocalem *The-germa*, manifestè elucet origo nominis Germanorum, rejecta Tau adjectitia, & secunda vocali sumpta pro prima, ac si quis nostrate lingua per articulum the, efferat *the germani*; id est Germani: & respondet voci etymon aptissimi: & genti quod,

quod est *gera* sive *geram*, quod os significat & metaphorice robur, quod ossa sit gens tota, & solidarum virium firmamento ac robore prædita. *Alemanniam* etiam vocant hanc Europæ partem nonnulli, ejusq; incolæ Alemannos, quo nomine subinclinati Imperii tempora vocari cœperunt. Berofus ab Hercule Alemanno nomen accepisse fabulatur, quem hæcæ populis præfuisse scribit. Alii à Manno Deo patrio Tuiskonis F. *Alemanniam* appellatâ volunt. Afinius Quadratus inclytæ fidei Historicus, Alemannos velut collecticiam gentem, aut convenarum colluviem qui longe lateque patentem regionem inundant, nuncupatos scripto prodidit; qui parum exacte peregrinæ vocis vim perspexisse creditur, propiusque ad verum collimaturus fuisse, si universos bellatores, & à virtute viros ejus nominis ambitu contineri censuisset. Qui à Lemanno derivant Alemanniam, nescio quo jure Germaniam velint appellatam à lacu qui est extra eorum limites in Sabaudia: nisi forte quis Acronium lacum putet esse Lemannum, cujus in utraque ripa Alemannos habitasse auctor est Ammianus l. xv. Et quamvis utraque hanc, Germanorum inquam & Alemannorum gentem nonnulli confundant: tamen observatum est, distinctas eas fuisse. Spartianus in vita Marii: *Omnis Alemannia, omnisque Germania, cum cæteris qua adjacent gentibus. Flavius Vopiscus in vita Probi: Testes sunt Franci, in viis strati paludibus, testes Germani & Alemanni, longe à Rheno semoti lictoribus.* Aliorum testimonia, ne prolixior sim, prætereo. *Teutoniam* etiam à nonnullis appellatam invenimus, à Teuthone quodam eorum Duce. Alii *Teutonas* qui vernacule *Teutsche*, Italis *Tedeschi*, & à quibus *Teutonici* vocantur, & regio *Teutschland*, nomen habere à Thuistone, quem alii vocant Tuisco-

nem, creduntque filium fuisse Noachi. Hujus meminisse Tacitus: *Celebrant carminibus antiquis (quod unam apud illos memoria & Annalium genus est) Thuistone Deum terra editum, & filium Mannum, originem gentis conditoresque.* Eos Strabo collocat in Norico, quidam opinantur fuisse *Teutsch* denominatum. Incolis ipsæ nuncupatur hodie *Teutschland*, exteris *Alemagna*. Sclavones *Nimiecha*: Græci *Elamag* hodie vocant, & Turci *Alaman*. Sed de Germaniæ etymo ejusque variis appellationibus satis copiose: nunc ad situm sive quantitatem venio. Porro in limitibus Germaniæ adsignandis nõ consentiunt inter se omnes. Antiquissimi Germaniam definivere Rheno, Danubio, Oceano, Tanai & Ponto Euxino. Postiores quos inter Strabo, Ptolemæus, Mela, Plinius, ac plerique Scriptores Græci & Latini, Rheno claudunt & Vistula: Tacitus non tam Vistula quam mutuo metu aut montibus Germanos scribit à Sarmatis Dacisque separari. Hodie ad censentur Germaniæ omnes regiones, quarum incolæ lingua vel dialecto utuntur Germanica. Itaque extra Ptolemæi fines, ultraque Danubium continet Rhetiam, Vindeliciam, superiorem Pannoniam, partemque Illyrici, ad Tridentina usque claustra. Ultra Rhenum quoque occupaverunt Germani Romanorum Colonias & Præsidia, Constantiam, Augustam Rauracorum, Argentinam, Nemetes, Vangiones, Moguntiacum, Confluentiam, Bonnam, Coloniam Agrippinam, aliaque loca ad Mare usque. Nam ut testatur Ambrosius in Hexame. Rhenus olim Romani Imperii limes fuit: inque ejus ripa Gallica Præfides Romanorum perpetuo Germanos oppugnabant, parem ut eorum excursiones prohiberent, partim ut in eos i-

meminie
 apud illos
 terra edi-
 que. Eos
 tur fuisse
 am idcirco
 atur hodie
 echa: Gra-
 ed de Ger-
 latis copio-
 Porro in li-
 ent inter fe-
 ere Rheno,
 o, Postela,
 Plinius,
 no claudunt
 nutuo metu
 Dacisque fe-
 mnes regio-
 nentur Ger-
 raque Danu-
 riorum Pan-
 a usque clau-
 Germani Ro-
 miam, Augu-
 s, Vangiones,
 Coloniā A-
 Nam ut testa-
 Romani Im-
 Prazides Ro-
 mbant, partim
 im ut in eos i-

GERMANIA.

Millaria Germanica comm.

psi infesti excurrerent, partim etiam ut deficientes ad se Germanos in ea loca reciperent. Atque hæc causa est, cur in altera Rheni ripa multæ admodum & pervetustæ civitates constitutæ sint, in altera vero nullæ: quod etiam in Danubii ripa observari debet. Helvetii quoque Germanis hodie adnumerantur: & Pruteni ultra Vistulam: ut hodiernus limes Ptolemaico multis modis amplior sit. Nam ab Occasu Rhenum transgressus, usque ad Picardiam & Burgundiam, Galliarum partes, extenditur: à Meridie, ultra Danubium ad Alpes usque: ab Ortum, ultra Vistulam Prussos continet: Septentrionalis limes est Oceanus. Suntque Germanicæ Ditionis præcipuæ & primariæ partes, quæ sub hoc titulo cum minoribus subiectis aut conjunctis describentur: Regna, Bohemia, Electoratus: ac Poloniæ Regnum, et si alterius quam Germanicæ sit linguæ, nec in Imperii matricula comprehenditur, tamen quia intra veteris Germaniæ limitem Vistulam fluvium est situm, Germaniæ tabulis apponemus. Hungariæ Regnum, quod extra veteris Germaniæ limites situm est, quia multos insignes Imperatores edidit, & pluribus sub Imperio sitis regionibus dominatur, Germaniæ quoque adjungemus. Ducatus: *Saxonia Superior* Electoratus, *Austria* Archiducatus est. Ducatus *Holsheim*, *Mecklenburg*, *Pomerania*, *Lunenburg*, *Lauvvenburg*, *Brandenburg*, *Meissen*, *Schlesien*, *Moravia*, *Clevis*, *Bergia*, *Francia*, *Francia Orientalis*, *Bavaria*, *Virtenburg*; *Suevia* Comitatus: *Palatinatus Rheni* Electoratus, *Palatinatus Bavaria*; *Landgraviatus Hesse*, *Duringen*, *Superioris & Inferioris Alsatia*. *Marchgraviatus Brandenburg* Electoratus, *Baden*. Comitatus, *Emden*, *Oldenburg*, *Bentheim*, *Lip*, *Diepholt*, *Huy*, *Mansfeldt*, *Anholt*, *Stollberg*, *Tyrol*. *Livonia* quia Ger-

manis subest, inter Germaniæ Provincias recensetur, sed quia latius intra Sarmatias recedit, inter illas describitur. Situ exposito in medium prodit qualitas: cujus causa plurimum in climate, situque cœlesti. Subest Germania Sexto, Septimo, Octavo climatibus, inter Gradus, Latitudinis quidem XLVII & LV: Longitudinis autem inter XXIV & XLVI. Maximus dies Æstatis in Australi Parallelo horarum est quindecim cum dimidia: In Boreali horarum septendecim cum quadrante. Licet autem Cornelius Tacitus Germaniam asperam cœlo scribat, atque apud Germanos perpetuas esse hyemes memorat, prodat Seneca: cœlo tamen fati clementia gaudet ac temperato, frigidior quidem, sed ad sanitatem & robur conferente. Solum hordeo, tritico, siligine, farre, milio, avena, ac omni frumentorum ac leguminum atque obsoniorum genere fecundum: campi uberes, præterea. Optanda est ubique ubertas soli, ac frumenti magna copia. Germania dives quoque variis in locis, preciosissimis Argenti, Æris, Ferri, Plumbi, aliorumque metallorum thesauris: atque alibi etiam Auri: metallorum fertilitate nullis cedit terris. Sunt & *Saxia* præstantissimi nobiles fodinæ plurimæ. Veteri quoque Germaniæ à Plinio tribuntur lapides, *Cadmia*, *Callais*, *Crystallus*, *Onyx*, *Topazius*, *Adamas* & *Ceraunius*; herbarum, *Corruda* & *Britannica*. Mille hic jam hortorum ac villarum deliciae; nulla viridaria pomarive magna pomorum ubertate scatentia desiderantur. Quid vina commemorabo, optimi saporis odorisque? Passim quidem admodum generosa leguntur, aliis tamen & aliis locis præstantiora. Varii præterea generis videre hic est animalia, magnamque pecudum & ferarum-

rum copiam, quibus recensendis omnibus ne tempus teram, abstineo. Scribit C. Iulius Cæsar multa in Sylva Hercynia genera Ferarum nasci, quæ reliquis in locis visa non sunt: ex quibus quæ maximè, inquit, differant ab cæteris & memoria prodenda videantur, hæc sunt: Est bos cervi figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu existit excelsum, magis quæ directum his quæ nobis nota sunt cornibus, ab ejus summo sicut pluma ramique latè diffunduntur; est forma marisque natura eadem forma, magnitudoque cornuum. Sunt item quæ appellantur alces. Harum est consimilis capris figura, & varietas pellium, sed magnitudine paullo antecedunt, mutique sunt cornibus, & crura sine nodis articulisque habent, neque quiescit causa procumbunt, neque si quo afflicta casu conciderunt, erigere sese aut sublevare possunt. His sunt arbores pro cubilibus, ad eas se applicans, atque ita paulum modo reclinata quiescit capiunt: quarum ex vestigiis quum est animadvertum à venatoribus, quo se recipere consueverint, omnes eo loco aut à radicibus subruunt, aut abscindunt arbores, tantum ut summa species earum stantium relinquatur: huc cum se consuetudine reclinaverint, infirmas arbores pondere affigunt, & una ipsa concidunt. Tertiū est genus eorum qui uri appellantur; ii sunt magnitudine paullo infra elephantos: specie & colore & figura tauri. Magna vis est eorum, & magna velocitas: neque homini neque fera quam conspexerunt, parcunt: hos studiosè sovens capros interficiunt. Hæc ille. Ad Imperium Majorū venio. SACRA ROMANI IMPERII SEDES, quæ in Occidentè Orientemque divisa variis multarum gentium excursionibus labefactata, diffusis lacerata, mole sua ruinam minitabatur, relicta Italia, non alia potius regione, quam Germania, præsidium, robur, salutem quæ sit, electo in Imperatorem Carolo Magno Francorum Rege, quem Ingelheimi (pagus est secundo

milliari à Moguntiaci) natum ferunt, atque ibidem nobile exstruxisse Palatium, cujus rudera adhuc viseda sunt. Mansit Imperium in stirpe Carolina annos ceterum, & quod excurrit: quæ deficiente translatum est ad Conradum Franconia Ducem: quem Henricus Auceps sequutus est: hunc Ottones tres: quorum ultimus quum intelligeret Romanos Crescentio Consule rursus adfectare Imperii titulum, coacto exercitu Romanam cepit, impetravitque à Gregorio Pontifice, ut jus eligendi Romanum Imperatorè perpetuo apud Germanos permaneret. Impetravit autè hæc lege, ut electus primū vocaretur Cæsar & Rex Romanorum: postea vero accepta à Pontifice corona haberet titulum Imperatoris Augusti. Electores constituti sunt septem: è quibus Archiepiscopi tres; Quatuor Principes quos vocant seculares: ab his post excessum Ottonis primus lectus est in Imperatorem Henricus cognomento Sanctus. Eandem electionis formulam postea Imperator Carolus IV in Bullam auream, quæ hodie existat, redegit. Insequentibus temporibus varia officia in Germania constituta sunt, ad augendum Imperii decus, de quibus Mercator. Germanorum fortitudinem Tacitus qui sub Vespasiano Præfex Belgarum fuit, brevi ornatæ elogio: Nemo bellum Germanis (inquit) intulit impune. Expertæ id quondam tres sub Augusto Legiones superatæ. Experti Carbo, Cassius, Scaurus, Aurelius, Servilius Cæpio, Manlius, magni Imperatores, quos modo caesos, modo fugatos vidit Germania. Ac Rhythmi veteres notati sunt:

Welcher im Krieg wil unglück han/
Der sang es mit den Teutschen an.

Fortes vocat Iosephus, Martiales Dionysius, Bellaces

Z z

Arri-

Anima-
lum va-
tium.Imperium
majorum.Major-
viri.

GERMANIA.

362

Arrianus. Germano nihil animosius, nihil ad incursum acrius, nihil armorum cupidius est, teste Seneca de ira. Est porro hodie Germania regio, adeo amœna, adeo pulcherrimis nitidissimisque urbibus, castris ac pagis exornata & excolta, ut non Italia, non Gallia, non Hispania ipsa cedat. Civitates liberę in ea numerantur xxxv: inter quas Colonia Agrippina, *Virtembergæ, Lubekæ, Lunenburgum, Francofurtum, Brema, Lipsia, Spira, Argentina, Eriburgum, Augusta Vindelicorum, Tubinga, Heidelbergæ, Ratisbona,*

Flumina. Vienna, Praga, Buda &c. de quibus suis locis. Tot etiam ac tantis Germania (ut de lacubus & paludibus, quibus eã abundare frequentibus testantur Veteres, nihil dicam) irrigatur Fluminibus: ut etiam hac parte facile cum optimis regionibus certare possit. Hujus Fluviorũ crebritatis causã indicat Seneca lib. Natur. Quæstion. III. *At contra, ait, constat Germaniam Galliamque, & proximę ab his Italiã abundare rivis, & fluminibus; quia Cælo humido utuntur, & ne æstate quidem imbribus carent.* Fluvii autem Germaniæ celebriores sunt Danubius, Rhenus, *Amasis, Mannus, Neccarus, Albi, Sævus, Visurgis, Vistula.* Danubius Ptolemæo & cæteris: Ister quoque Plinio & Straboni dicitur, hic horum nominum mutationem ponit ad ejus cataractas: ille ubi primũ Illyrium alluit; Ptolemæus ad Axipolim urbem: Appianus ad Savi fluminis cum eo confluentiam: ita ut superior pars Danubius; inferior verò Ister vocetur. Stephano *Mæotis* quondam dicitur fuisse: item Danubius, & Danavis: *Addubanus* nominatus apud Festum, nisi locus depravatus sit. Antiqua Numif-

mata *Daunvius* legunt: *Dene & Donavv.* hodie appellatur, ab undarum sono & strepitu, ut habet Althamerus. Hunc secundum Nilum amnium maximum qui in Mediterraneum pelagus fluunt, Sallustius scripsit, ac Fluviorum maximus Arriano lib. de rebus gestis Alexandri dicitur. Oritur in silva Hætesynia, in pago *Don Eschungen* ex terrę visceribus magna scaturigine ebulliens. Veteres vocant montem, unde prodit, Abnodam, quam itinere unius horę, ut scribit Munsterus oculus testis, nullus mons ad scaturiginem ejus pertingit: sed effunditur copioso aquarum meatu & nunquam deficiente, ex colliculo quodam cujus eminentia vix habet xv aut xvi cubitos, id quod se diligenter lustrasse addit. Hujus fontẽ Tiberis visendum sibi existimavit. Herodotus e Pyrenæis jugis oriri credidit, cujus fidem Aristoteles sequutus est: Meteorologicor. Pyrenæos istos Maginus ponit in Germania ut errorem excuset gravissimorum Scriptorum. Fonte suo prolapsus, divagatur in palustria, mox in alveum receptus & subinde allabentibus rivis auctior, multas gentes, Sævos, Pannonas, Dacos, Bulgaros adit, donec sexaginta annibus receptis, medio numero navigabilibus in Mare Euxinũ evolvitur, Ostiis ut Dionysius, Strabo, Herodotus prodiderunt, v: ut Plinius vi: ut Ammianus & Solinus vii: tanto impetu & undarum copia, ut xl. millium passuum longitudine, inera amaras Maris undas, dulcem exhibeat haustum quærentibus. *Et constat ab ultimis nostris finibus Marii, agminatim parienti gratia petere Pisces,* (Ammiani

(A
sum
janu
quer
refe
dam

N
omn
Met

Rhen
bilit
Adul
go Et
Rhet
Alpi
tali q
tur, p
ribus
juga
pten
rietal
citur.
bus t
cic lac
sita, d
hodie
bus al

(Ammiani verba sunt) *ut aquarum suavitate salubrius factum educant, nec intercipientur.* Super hunc fluvium Trajanus Nerva Pontem miri operis in Mæsia construxit, quem denuo Adrianus demolitus est, Dione Cassio referente. De Danubio Georgius Fabritius in quodam itineralio suo sic:

---Ister,

*Qui centum populos & magnas alluit urbes,
Euxinum irrumptit bis terno flumine Pontum.*

Nam in Mare tandem pleraque Flumina celebriora omnium terrarum deferuntur, quod etiam Ovid. l. iix Metamorph. hoc versu prodidit:

In quo desinimus, sacri in quo currimus amnes.

Rhenum secundo loco nominavi, ab Cæsare aliisque nominatum; hodie *Rheyn*. Hic est Lepontius, ut Cæsar, ex Adula monte summæ Alpium brachio quodam, vulgo *Ezæl* dicto, sicut Strabo & Ptolemæus voluerunt, è Rheria, ut Claudianus, oritur. Rhenus autem initio ex Alpibus (ut sentiunt Strabo & Ptol.) sumpto, ab Orientali quidem earum parte ubi Adulæ monti conjunguntur, populi que Lepontii habitant, duobus nascitur fontibus, unius, ut minimum, dici itinere, propter montium juga distantibus. Altero magis Occiduo magisque Septentrionali, qui *anterior Rhenus* vulgo: altero magis Orientali magisque Australi, qui *Rhenus posterior* ad colis dicitur. Hi tædem confluunt, & efficitur è duobus fontibus tædem unus Rhenus, qui prope à capite duos efficit lacus, *Acronium* sive *Constantiensem* à Constantia ad eum sita, de quo in Helvetiæ descriptione: alterum *Venerum* hodie *Cellensem*, à Cella oppidulo, omnis generis piscibus abundante. Hinc conversus ad Occasum oppidum

Rheynfelden alluit, eundemque tractum Basileam usque sequitur: ibi verò profusus ad Septentrionem convertitur, donec Argëtoratum attingit: inde multas regiones interluens, urbibus multis lustratis, amnibus ubique magnis & exiguis receptis, *Spiram*, *Vormatiam*, & *Moguntiam*, altus admodum & humidus pervenit. Hinc ad Occasum conversus *Bingium* alluit. Inde ad Cæciam vergens, tergo *Confluentia*, *Bonna* & *Colonia* relictis, demum circa initium agri Batavi (qui locus nunc *Clivici* juris est, & *Lobeco* vetusta arce & telonio nobilitatur) scindit se bifido cursu in diversâ labens: quam divisionem eleganter Mamertinus *Divortium*, Frontinus *Divergium* amnis nominant, ille à divertendo, hic à vergendo in diversum. Apud *Lobecum* igitur bipartito cursum suum dividit, ita ut pars altera Rheni nomine appellata *Arenacii* tegeta petat urbem *Geltriæ* primariâ. Inde non multum sinuosus mæandris flexuosus *Vadam*, ab eo se flêctit *Rhenam*, *Rimms* Tacito nominatam: hinc *Batavodurum* decurrit. Inde Rhenus mutato nomine *Lecca* dici incipit, quodam rivulus elicitur potius cognomento tunc dicendus: at nunc revera è rivo flumen factus. *Culenburgum* & *Vianam* præterlapsus, lustrataque *Schoonhovya*, in *Merovan* amnem, priusquam *Mosæ* nomen induat, se effundit. Pars Rheni altera ad lævam se flêctit, & *Neomagnam* urbem antiquâ prætexit, urbisque mœnia areamque navalem radit, *Vahalis* jam nomine clarus: longo inde agmine *Tielam* pergit: istinc anfractuoso meatu *Bomelium* ad lævâ relinquit, deinde non procul *Woricomio* *Mosam* accipit, mox apud *Goricomium*, *Lingæ* amnis incredibili lenitate segnis incremento auctus, *Merovæ* nomen accipit, à *Merovæ* orû arce: quam ubi præterierit,

præterierit, Durdrechtum nobilissimam ex urbe insulâ prælabitur: demum receptis Lecca & Isala Rheni brachiis, Iselmondam præterfluens, sub Roterodamo Mosa appellari incipit: ubi recedentibus latius terris, vasto jam ore Sciedamum & Vlaeringam ad dextrum latus relinquit: deinde Gervlietum oppidum & Brielam à leva præterlabitur, ibiq; mox Oceano miscetur. *Amisus* Ptol. *Amisus* Strab. *Amisus* Tacito, *Amisus* Plinio & Pomponio, hodie *Ems*. Hic paullum infra Paderbornam Westphaliæ urbem caput fontes suos ducit, atque ad Cæciam conversus, Varendorpium, Grevam, Rhenam, Lingham perlabitur: inde Meppenum & Nebuifum pergit: hinc in Septentrionalem Oceanum exiens apud Embdam Chaucorum minorum Emporium, nomen illi suum mutuatur, *Ems* dicitur. Quartum locum tenet *Mænus* Plinio, *Mænus* Pomponio, *Mænus* Ammiano: hodie *Meyn*. Hunc Regino Historicus, & ejus temporis Scriptores *Mogonum* vocant. Fortean *Iulia Lupia* apud hunc legendum, ut viri docti quidam suspicantur. Oritur ex monte qui *der Fichtelberg* dicitur, & Bambergam, Herbipolim, Werthemiam, & Fræcofordiam, quæ inde ad Mænum dicitur, præterlapsus, juxta Moguntiacum Rheno miscetur, Germanosq; inferiores à superioribus cis Rhenum dispelscit. Ejus litteræ Græco computo efficiunt c c l x v, totidem quot sunt in anno dies. Quintum in locum venit *Neccarus*, unde vina Neccarina optima & laudatissima, antiquis *Nicer*, teste Rhenano: fontes habet duarum pænè horarum intervallo distantes à Danubio, lapsusq; per agrum Wirtembergicum Rheno recipitur supra Heidelbergâ. *Albis* sequitur amplissimum Germaniæ flumen, quod Sue-

vos à Cherusis (ita enim legendum censet apud Vrbium Sequestrum Junius pro Cerveciis) dividit: Velleius Semnonum atque Hermundurorû fines præterfluere testatur. Tacitus in Hermunduribus Albin oriri flumen in clytrum scribit, at Conradus Celtes ex Hercynio inter Bohemos. Multas urbes claras præterlapsus tandem inter Chaucos minores & Cimbros Oceano insinuat. Hic est cujus in crepidine mulieris species humana amplior, Drusum compellâs, pergere ulterius veruit, Dionne & Tranquillo referentibus. Barbari sæculi Scriptores Latini *Albiam* vocant: Germanis *Elbe* dicitur. Bohemis verò apud quos originem sumit, *Labe*. Nomen habere à numero indicat Fabritius in suis Rerum Misnicarum libris, fontium nempe xi, ut Bohemi, sive, ut Saxones dicunt, tot amnium influentium. Oritur enim, ut idem tradit, in tractu Hercyniæ silvæ, qui à Gigantibus nomen habet, vulgo *Risenberg*, ex xi (quorum singula nomina adjicit) fontibus: qui tandem conflati, Albim fluvium conficiunt: *Elve* & *Elbe* Germanis xi significante. *Suevus* septimo loco est, quem alii *Viadrum* nominant, qui corrupta de flexa que voce *Odera* dicitur, quod ex Oderbergo monte cognomine fontes trahat ad Marcomanniam sive Moraviam: qui multorum annium accessione auctus Francosfordiam Gymnasio celebrem præterlabitur; tandem postquam hinc Sterinum Sidenorum sedem, maritimum Emporium, illinc Caminû urbem Episcopalem prætexuit, ibi lacu ingenti effecto in Germanicum Oceanum eluctatur. Nam qui *Spream de Spree*, (qui inter nobiliores quoque amnes habetur, & Brandenburgum in clytrâ Marchionum sedem prætermans, apud Haveloburgum in Albin decurrit) Suevum esse autumant, erroris comperti sunt, quorum è numero

è numero
juxta
tur, v
ait, D
appe
rigis
clasia
Minc
Civit
num
quem
nia te
Ptole
cis jug
polim
dit O
fidium
um D
Boruf
dum p
sinum
qui vel
feritur
à Germ
German
de Mar
da vide
libi, &
mus: p
ibi add
ci Mari
Lunam
statinte

è numero est Bilibaldus, qui in Oceanum abire Spream juxta Sundam maritimam urbem scribit. *Visurgis* sequitur, vulgo de *Vveser*, Variana clade nobilis, ut Paterculus ait, Dioni *Ἰστρογυ* lib. 55. Hunc Ovid. *Iurgum* videtur appellasse eo versu, *Decolor infesta restit Iurgum aqua: Visurgis* Ptol. *Bisurgis* Straboni, *Visuris* in Adami Historia Ecclesiastica, *Vesatis* Sidonio. Hic ex Hassia venit, & juxta Mindensem, Werdensem, Gotingensem ac Bremensem Civitates præterlapsus, *Veseræ* nomine notior in Oceanum defertur. Vltimum *Visula* dedi locum, sive *Istule*, quem etiam Bilibaldus *Vandalum* nominat. Hic Germaniæ terminus, quod ultra eum Sarmatiam Europæam Ptolemæus collocet: Jornandes Scythiam, qui Sarmaticis jugis decurrens, Cracoviam Polonici Regni Metropolitim, alluit, auetuque fluminum vastus in trina se fundit Ostia: hinc Gedanum (ea vox Heneto idiomate præsidium Danis objectum signat) nobilissimum emporium Danisci nomine notus: inde Elbingam Prutenici Borussia Reguli Academiam: tertio Locsterû oppidum præterfluit, sicque trifido agmine in Venedicum sinum effunditur. Sunt & alii complures nobiles fluvii, qui vel in Mare vel in grandiorum aliquem fluvium defertur, quos ne prolixior sum, prætereo. Ad mare quod à Germania Germanicum dicitur, transeo. Cum enim Germaniam universam hac descriptione exhibeamus, de Mari quoque ejus littora alluente nonnulla subjicienda videntur. Cæterum cum de Mari universum fufius alibi, & proximè in generali Belgicæ descriptione egerimus: pauca de æstu Maris, quæ loci angustia prohibiti ibi addere non potuimus, præfati: nonnulla Germanici Maris propria enumerabimus. Oceani æstus excitare Lunam, causamque reciprocandi illi præbere, nunc constat inter omnes. Quemadmodum verò Luna varias in

motu vices sustinet, ita etiam dissimilibus vicibus agitantur æstus. Nam Lunam sequentes bis inter duos ejus exortus adfluunt, bis reflunt; vicenis-quaternis semper horis: hoc est, Maria singulis diebus naturalibus bis inundant, bis recedunt: intumescencia, adscendente Luna supra Horizontem ortivum: relabencia vero, ipsa ab Meridiano fastigio in Occasum vergente: iterum exurgencia, recedente subter ima cæli Luna, partemque meridiano contrariam accedente: hinc subsidencia, donec iterum exoritur. Vt item Luna non semper eodem tempore neque loco oritur: sed assidue aliunde, quam pridie, prodit: si nec æstus statis horis recurrunt, sed illo tantum tempore, quo ipsa iter facit per cæli cardines. Hoc etiam notandum, Lunam aliter Maria movere, quam plena: aliter, quam dimidiata. Major enim vis luminis copioso, quam debili & velut extincto. Nota nostratibus Plenilunii tempore vox, *Sprinckyloedt*, quasi æstus altius solito exsiliens. Non minus verè, quam eleganter Agellius lib. xiv, Oceanum quasi Lunæ comitem, cum ea simul & senescere, & adolescere solere, scribit. Configurationes quoque nonnullius hic momenti. Luna enim, si Venerem, dicis gratia, in idoneo ad spectu respiciat, & humidas percurrat mansiones, accessum Maris præter solitum auget: sin Martem & siccas permeet, minuit. Observanda & hic adscensio Signorum. Luna enim si fuerit in Signis rectorum Adscensionum, longiore tempore producit æstus: quam si in obliquarum. Hoc namque animadversum viris magnis, nunquam accessus recessibus pares esse repositis duratione: nisi quum Luna in Signis æquinoctialibus sine latitudine. Neque hoc silentio prætereundum, alias aquarum partes magis vi luminis & radiorum corporis Lunæ adfici, quam alias: vel ob rectitudinem radiorum, vel

vim quandam aliam occultiore. Quin & alia efficacia radios suos in aquas demittit Luna, si Septentrionalis, alia, si Meridionalis, hic enim accessus auget in littoribus Meridianis, ibi in Septentrionalibus. Cæterum æstus marini alii aliique locis manifestiores, obscurioresque, aut pæne nulli sunt. Nam ut de nostro hoc Germanico Mari nonnihil dicamus, certum est æstus in eo vix ullos percipi, intra sinū Balthicum & locis circumvicinis, nisi quantum ventis concitatus nunc in hanc nunc in illam partem undabundum rapitur. Circa Belgium autem æstus intensiores sunt, præsertim Coro flante, quando alius intrumescit: neque usquam latius dominatur Mare, multum fluminum huc atque illic ferens, ne littore tenuis accrescit aut resorbetur, sed influit penitus atque ambit. Cumque Hispanicus Atlanticusque Oceanus profunditatis pæne sit imperstruabilis, ita ut demissa bolis ad CCC aut CCCV orgyas necdum fundum pertingat, Germanicus tamen plerisque locis LX tantum cubitis depressus esse compertus est, aut vix usquam centum cubitorum altitudinem excedere, præterquam Norvegiæ littoribus nonnullis, ita in immensum abruptis profundisque, ut impervestigabilis censeatur profunditatis. Insuper & hoc memorandum, quod, quum reliqua Maria pæne omnia aquis consistit amarissimis ac salissimis, hoc nostrum Mare tam inrensam salcedinem secum non ferat, idque ob divitem maximorum fluminum è Sarmaticis montibus influxum, quodque Soliis locis imbecillior videatur, quàm ut id quod limpidius leviusque est aquæ substantiæ, elevare queat, quam causam nonnulli adferunt præcipuam salcedinis Maris. Quæ si sufficeret satisque esset idonea, Amalchium quoque & Chronium mare salcedinis expert foret, cujus contrarium contingit. Quare liquefactæ nives potius, dictique fluvii è

Sarmaticis montibus profluentes, id Mare dulcius limpidumque reddunt. Vnde illud quoque emergit, cur facilius reliqua Maria onerarias naves pòderibus maximis onustas sustineant, quam id de quo agimus. Solent quippe falsa Maria plus oneris ferre ob aquæ crassiorem substantiam, tenuitas siquidem levissimis pòderibus pervia est. Natatio quoque in hoc Mari facilior, quam in cæteris. Nauseam tamen navigantibus contingere solitum, vomitumque excitat majorem, ob vehementiores motus, quibus modò ad æthera usque; attolli, modò in imum usque infernum deprimi videtur. Varias hoc Mare pro locorum varietate fortitur appellationes. Dicitur enim Oceanus Germanicus à vicina quam alluit Germania, & à Gallico Britannicoque qui Occidentalis est in Oriente Sarmatiam usque porrigitur. Dicitur & Mare Septentrionale, Arctoum, Cimbricum, Balthicum, Codanum, Suecicum, Vandalicum, Scythicum, Sarmaticum &c. Atque hæc de Mari pro hujus loci angustia paucis sint dicta. Non desunt Germaniæ montes, inter quos nominatissimi sunt, Rolsbergus, Mons Isidus, Melibocus, Pinifer, Hesus, Ostbergus, Semus, Sævus, Pavonis, Reticus, Sprulius, Vocetius, Vosagus. Sunt & Silvæ plurimæ, longè autem maxima Hercynia. Silvæ Hercyniæ optimi & maximi quique autores cum Latini, tum Græci meminere, Pomponius Mela qui eadem fere cum Cæsare differit, Strabo lib. vii aliquantum diversa, Plin. item multis in locis. Ejus cum sint haud dubie lata cornua, & varii tractus, ipsa tamen intra Germaniam, quod ad Occasum & Meridiem artinet, continetur. Ideoque Arduennam silvam ut illius partem neutriquam adnumera verim, inquit Glareanus, quod quidam nostra ætate temerè fecere. Cæs. lib. vi Com. de bel. Gal. scribit LX dierum spacio extendi; secundum latitudinem autem novem dierum iter expedito patere. Adsciit sibi hac nostra

Atra zrate varia nomina : alicubi enim *Nigra Silva* à Pinuū immensa vi, *der Svartz VVald*: alicubi *Ottonia* à venerationibus Imperatoris Ottonis in illa silvæ parte frequentibus : à populis etiam, quos adit, nomina mutatur, unde *Thuringica* & *Bohemica* dicitur. Apud solos autem Cherulcos hætenus constanter retinet nomen suū vetus, veteribus Græcis atq; Latinis Scriptoribus celebratum *Hercynia Silva*, *der Hartz VVald*, à resina, *Hartz* enim vocant resinam & Galli & Germani. Meminit hujus *Silvæ* etiam *Pandolphus Collenucius Pifauriensis* in descriptione Germaniæ, his verbis: *Silva Hercynia ad Dacos & Getas diversa sibi nomina sumens deseritur, donec ad extremos Tartaros perveniat, ubi obscura silvæ nomen accipit, ignotisq; finibus, itineribusque impervia, & ob Ferarum immanitatem, & monstrificos Fannorum terrores, penitus inaccessa.* Sed de his factis, ad alia pergo. Sequuntur Opera publica & privata: inter quæ, ut infinita præteream, templum *Argentoratense* celeberrimum elegantissima structura, præcellæ turri conspicuum nequaquam silentio prætereundum. Inter totius enim univerti miracula, non merito octavum obtinet locum. Cœptum est autem augustissimū hoc templum jactis fundamentis ædificari anno Christi cixv. Anno autem Domini cto cclxxvii sub Episcopo *Conrado à Liechtenberg*, *Erkuinus* à *Steinbach* Architectus turrim extruere cœpit, opus nobile & ingès, cujus ætate nec in Germaniâ, neque in Italia aut Gallia reperitur: quæ xxvii annis fere usq; ad fastigium consummata. Hæc ab ipsis fundamentis usq; ad supremum culmen quadris & pulchrè figuratis lapidibus est erecta. Vbiq; ætæ & vento est pervia, patetque ascensus ejus quatuor cochleis. Vbi vero crassities ejus in fastigium incipit acuminari, ibi octo confurgunt cochlææ. Superius nodus, qui inferius vix modū magnitudinem

habere videtur, tantus est, ut capacitas ejus recipiat quinque aut sex homines. Longitudo ejus habet pedes Geometricos 131xxv. Est & horologium artificiosissimum atq; in primis admirandum. Et ad statum Ecclesiasticum Germaniæ quod attinet, Archiepiscopus vix per Germanicum Imperium numerantur, quorum provinciæ, excepta Livonia, sub hoc titulo describentur. Sunt autem *Moguntinus Mentz*, cui xii sub sunt suffraganei, *Curia Chur, Constantia Costnitz, Argentina Strasburg, Spira, VVormacia, Elerbipolis VVurtzburg, Augusta Aufsburg, Aylsetz, Hildeshaim, Paderborn, Halberstatt, Ferden. Colonienfis Colen*, v habet suffraganeos, qui sunt *Monasterienfis* olim *Mimigardævordensis*, *Trajectensis* *trecht*, *Leodiensis* olim *Tungzsis*, *Mindenfis Minden*, *Osnabrugenfis Osenbrug*, *Trevirensis Trier*, cui iii suffragantur, qui sunt *Metensis Metz*, *Tullenfis Toul* in *Lotharingia*, & *Verduensis*, *Magdeburgenfis Maydurg*, primas Germaniæ, cui sub sunt iv, *Morsenburgenfis Morsburg*, *Naumburgenfis Naumburg*, live *Ciezensis*, aut *Mamillensis*, *Brandeburgenfis* & *Havelburgenfis Salisburgenfis Saltzburg*, ix habet sub se Episcopos, qui sunt, *Tridentinus Trent*, *Brixienfis*, *Pataviensis Passavv*, *Frisingenfis*, *Viennefis Vienna*, *Sekoviensis Seckavv*, *Gurcensis Gurcx*, *Laventinenfis Lavenmund*, *Chiemensis Chiemse*, *Bremenfis*, cui v i sunt suffraganei, *Lubecensis*, *Suerinenfis*, *Lebusinenfis Lebus*, *Schlesvicensis*, *Ratzenburgenfis*, *Hamburgenfis* olim Archiepiscopus. *Rigenfis Riga*, habet iv sub se, qui sunt, *Revalienfis Revel*, *Curiensis*, *Oeselenfis Oesel*, *Derptensis*. Liberi & exempti Episcopi sunt *Misuenfis*, *Babenburgenfis Bamberg* & *Ratisponensis*. Academias Merc. numerat *Basiliensem*, *Coloniensem*, *Dillingensem*, *Moguntinensem*, *Marpurgensem*, *Lipsiensem*, *Ingolstadiensem*, *Heidelbergensem*, *Gripsvvaldensem*, *Friburgensem* *Friburg* *Brilgojæ*, *Francofurtensem* ad *Oderam*, *Erphordensem*, *Pragensem*, *Rostochiensem*, *Coningsbergensem*,

Statist.
lesiasti-
cæ.

Opera
hæc.

Mem.

Silvæ

Statist.

stra

Studii
celebres
viri.

fem, Treverensem, Tubingensem, Viennensem, Breslaviensem, VVirtenbergensem & Herbipolensem : ex quibus tanquam ex multis equis Trojanis innumeri viri eruditissimi exierunt. Testantur id permulti, omnium artium genere instructissimi, testantur linguarum Græcæ, Latinæ, Hebraicæ peritissimi, hic disertii Oratores, hic acuti disputatores, hic absoluti Arithmetici, hic Astronomi exactissimi inveniuntur: Geometras vero nulla Europæ vel Orbis Regio magis consummatos dabit. Taceo medicinæ accuratam cognitionem, atque alia id genus. Nunc ad Mores venio. Germanis in univèrsùm ab auctoribus corporum moles & firmitas tribuitur: truces & cæci oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum valida, à Tacito: immanes vocât Hegesippus & Plinius; truces & fetoces Sidonius; superbos Paulanias & Cassiodorus; immites Appianus; Barbari, perfidi & simulatores dicuntur à Cæsare: in summa feritate versutissimi, narique mendacio, à Patercullo. Simplicius qui inter hos vixit Tacitus, dicit milites hujus atrocissimos & lætam bello gentem, sed minimè astutam nec callidam, aperientem secreta pectoris, atque detestam omnium mentem, & fidei commissæ patientiorem. Item Julianus Imp. in Misopogone dicit se experientia didicisse gentem esse quæ adulari nesciat, sed libere ac simpliciter cum omnibus vivere. Natura temperatos & placidos moribus hos esse docet, ex regionis quam incolunt qualitate, Ptol. II. Quadrip. Quod ad Religionem attingit, qua mentes hominum velut ingantur tenenturque, præsumpto numinis metu, Germani Sacrificiis, ut scribit Cæsar, non student; Deorum numero eos solos ducunt quos cernunt: & quorum opibus apertè jurantur:

Solem & Vulcanum & Lunam. Postea tamèni, ut patet ex Tacito qui vixit sub Imp. Nerva, alios sibi quoque Deos adscivere: ut Mercurium, Herculem, Martem, Isidem & matrem Deorum: item Alcim quandam. Idem Tacitus addit, hic quoque Velledam & Auriniam loco numinis fuisse. Tansanæ templi apud hos quoque meminisse. Tansanæ templi apud hos quoque meminisse dicitur Tacitus, qui & Suevos Terram Matrem colere ait, quam *Aertham* (ut legit Liphius) vocant, ut hæcætenus, *Aerde*. At his nulla simulachra. Sacras quasdam mulieres, quas fatidicas Tacitus, vates vocant Agathias & Polyænus, eos etiam habuisse, docet Plutarchus, & ex eo Clemens Alexandrinus: quæ ex fluviorum sonitu, vorricibus, ac circumvolutionibus futura prædicebant. Alianus eos etiam per aves, viscera, signa & omnia, futura prædicere, annoravit. Maximè vero Mercurium sive Teutatem coluerunt, ab humanis non abstinentes hostiis, teste Tacito. In pace nullus communis erat Magistratus, tempore autem belli qui ei præessent deligebantur. Omnis vita in studiis rei militaris: neque latrocinia ullam habere infamiam apud Cæsarem legimus. Et ut placet Senecæ, armorum illis una cura: his innascuntur, his innutrientur. Si patria, teste Tacito, longa pace torpeat, eas nationes ultro petunt, quæ bellum aliquod gerunt. Conducunt matres, pignora & uxores, quæ pugnantis hortamina & cibos gestant: nec plagas ex fugere pavent. Prælium cantu sono armorum, tripudiiisque incipiunt. Scurum in eo reliquisse, præcipuum flagitium: ita ut multi ex bello superstites, infamiam laqueo finierint. Hos fluvios tranare, ajunt Dion & Herodorus: levitas enim armorum & proceritas corporum; eos teste Tacito attollit. Eos mortis contemptores,

V. J. H. M.

prores, persuasione futuri in vitâ reditus, apud Appian. legimus. Severa his matrimonia, singulis uxoribus cõ-
tenti sunt: exceptis admodum paucis, qui non libidi-
ne, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Pau-
cissima adulteria: quorum pœna præsens hæc: accisis
erinitibus nudatam coram propinquis expellit domo
maritus, ac per omnem vicum verberare agit. Sic Tacitus.
Sua quemque mater uberibus alit, neque ancillis &
nutricibus delegantur. *Hospites violare* (inquit Cæsar) *fas*
non putant: qui quaque de causa ad eos venerunt, ab injuria pro-
hibent sanctosque habent: in omnium domus parent victusque
communicantur. Nemo apud Germanos, inquit Tacitus, vitia
ridet, nec corrumpere & corrumpi, seculum vocatur. Plusque ibi
boni mores valent, quam alibi bonales. Major pars victus eo-
rum, Cæsare memoratæ, in lacte & caseo & carne consistit.
Non alia pulte quam ex avena vivere, Plinius testis est:
inegestate crudis contentos, Appianus. Crudis etiam
earnibus vesci, addit Mela. In prandio, auctore Athe-
neo, adferunt carnem membrarum assam & superbibunt
lac vinumque merum. Cibi simplices, recens feta, agte-
stia poma, aut lac concretum. Porus humor et hordeo
aut frumento est, Tacito. Neque ulla gens in hospitibus
aut convitiis effusis indulget. Quemcumque mortali-
um arcere recto, nefas habetur. Sed, ut nemo sine
vitiis nascitur, diemque noctemque continuare potan-
do, nulli probum. Quod ad vestitum, Tegumen, in-

quit Tacitus, *omnibus sagum, fibula, aut si desit, spina confer-*
rum, quæ refixa resibularave difflebat de humeris sa-
gum. Idem Germanos non fluitante veste, sed stricta
artusque singulos prope exprimente & quasi corpori
assuta, dicit fuisse ulos, qualem & Francis dat Sidonius
oculatus testis. Idem Fœminis habitus qui & Viris. Tun-
nicæ erant illis striatæ, rusticis etiamnum apud nos ali-
bi usitatæ: ferarumque pelles in honore & usu fuere.
Quondam etiam Germani corpore quidem robustissi-
mi, animo vero rudes & ad artes inepti fuere. Nunc ve-
ro omnis generis opificia studiosè & cum laude exer-
cent: & (ut vulgares omittam) spectata æris fundendi cu-
dendique peritiam, spectata metallorum tractandorum
scientiam & similes artes. Hæc primum machinam tor-
menta que aenea invenit, prima Typographiam no-
stro Orbi dedit: prima horologiorum confectio-
nem demonstravit: denique ita Germania omnium artium
asylum facta est, ut nullam elegantiorum scientiam ad-
miserit aut artem, quam non exornarit, auxerit, polive-
rit, multas vero ipsa invenerit. Larga etiam manu con-
finalibus suis aliisque remotioribus populis submi-
nistrat vina præstantissima, aurum, at argentum, cuprum,
stannum, plumbum, argentum vivum, vitriolum, alu-
men, colores pictorum varios, lamellas, frumentum,
cunctaque fabrilia ex ferro & cupro, aliasque merces.

HACTENVS in genere Germaniam descripsi : postulat methodus ut speciatim & per partes eam perambulem. Primo loco se offerunt in hac Tabula Comitatus duo, Membra Imperii i Circulo VII Westphalico, *Embdanus & Oldenburgensis*. Comitatus *Embdanus* appellationem ab Vrbe primaria habet: nunc etiam *Frisia Orientalis* dicitur: non aliam, ut videtur, ob causam, quam quod Frisiis contermina. Non enim locum hunc *Frisi* olim, sed *Chauci* tenuere, quos duplices commemorant Plinius & Ptolemæus, Majores & Minores. Majores sunt qui Brementem Episcopatum incolunt: Minores sunt Embdani & Oldenburgenses. Siquidem inter Amilim & Visurgim etiam Ptolemæus sedes illis constituit. cujus verba sunt: *Cauci Minores ad Visurgin amnem extenduntur, at Majores Cauchi ad Albi usq; Chaucos ita describit Plinius lib. xvi cap. i. sunt vero & in Septentrione visa nobis gentes Chaucorum, qui majores minusque appellantur. Vasto ibi meatu, bis dierum nocturnumq; singularem intervallu effusus in immensum agrum Oceanus, aeterna in operiens rerum Natura controversiam, dubiumque, terra sit, an in parte maris. Illic misera gens tumulos obtinet altos, aut in arena struata manibus, ad experimenta altissimi aestus, casus ita impositus, navigantibus similes quum integant aque circumdata, naufragi vero, quum recesserint, fugientesque cum maris scies circa tuguria venantur. Non pecudem his habere, non lacte, ali, ut sunt mis, ne cum feris quidem dimicare contingit, omni procul ab alto frutice. Vtra & palustri junco funes neclunt, ad pratexenda piscibus retia, captumq; manibus lutum ventis magis quam Sole succantes, terra cibos, & rigentia Septentrione viscera sua urunt. Potus non nisi ex mure servato serobibus in vestibulo domus. Hæc olim Chaucorum facies. Ea nunc quan-*

Tercio & vnde dicitur.

tum ab illa mutata est? Hodie enim, quænam terra uberior præbet mortalibus alimenta? non incolis modo, sed vicinis, aliisque exteris? At olim quam informis, quam tristic cultu, ad spectuque, quam misera incolarum habitatio? Non frumenti, non aliarum frugum mentionem facit Plinius; jam ubi major ubertas? Frugiferarum arborum olim impatiens; nunc omne fere genus arborum producit. Non pecudem habebant, non lactealebantur; ubi major jam copia, & quis potioribus? Agrum siquidem planum, & pascuis fecundum, Naturæ beneficio obtinent, cujus quidem quam glutinosæ & pingues sint glebæ, quam læta pascua, quam numerosi armentorum & pecudum greges, vix verbis explicari potest. Docet id exquisiti, delicatique saporis Buryri & Casei ad miraculum usque copia, quæ uberrimo incolarum questu & emolumento maximo ad varias regiones & per uniuersam Germaniam deferretur: quineriam non obscure id comprobant pingues & supra vulgarem magnitudinem boves, quorum aliquot myriades in pascuis passim oberrare videntur, qui soli graminumque beneficio adeo impinguescunt, ut ex ætate etiam nationes iis potissimum deleantur. Postremo si cum feris non dimicant: hodie aliter docet crebra Nobilium venatio. Est ergo solum hujus tractus hodie adeo dives, ut regionum vicinarum ope indigere minimè videatur; imo multis usque adeo abundat, ut equis, bobus, pecore, carnibus porcinis, lana, butyro, caseo, hordeo, avena, frumento, fabis & pisicis, item sale, ut eorum quorannis magnam copiam larga manu Confinalibus suis aliisque remotiorem Populis communiceat. Porro *Fredericus* Imperator ejus nominis III

Soli feris litæ.

Anima sum v. a. retia.

anno

EMBDEN ET OLDENBURG.

terra uberi-
 tis modo,
 formis, quā
 larum ha-
 n mentio-
 giferarum
 nus arbo-
 lae ale-
 bus? Agrū
 Natura be-
 ofa & pin-
 meroli po-
 is Buryi &
 rimo inco-
 rias regio-
 quinetiam
 a vulgarem
 nyriades in
 graminum-
 e etiam na-
 mo si cum
 bra Nobil-
 thodie adeo
 minime vi-
 equis, bo-
 utyro, ca-
 sis, item fa-
 larga manu
 pulis com-
 ominis III
 anno

Imperium
majorum.

Urbes.

anno cccccxv cum variis præfecturis hæc Provincia regeretur, Comitatus titulo auxit, totamque *Vdalricho* cuidam attribuit. Inde ad nostrum hoc usque ævum continuo Comites suos habet. Vrbes in hoc Comitatu mœnibus clausæ duæ sunt *Embda* & *Aurichum*. *Embda* sive *Emdenia*, vulgo *Emden*, urbs hujus regionis primaria & emporium celeberrimum ad *Amisus* fluminis ostiū, portus opportunitate nobile, cujus alveus ita profunde est, ut navigia maxima passis velis admittat: propterea amplitudine opū, ædificiis publicis privatisque, & civium multitudine omnibus non Germaniæ modò, verum etiam Europæ angulis innotuit. Inter ornamenta præcipua sunt Comitis ædes sumptuosæ, templum magnificum & domus Prætoria. Mira hic omnium rerum & exuberans copia videtur, non earum modo, quibus satis necessitati fieri, sed quibus voluptatis studium concitari queat. Præstat hoc civibus, tam portus & importationis commoditas, quam nativa *Frisiæ* (de qua supra diximus) ubertas. Vrbs à fluvio *Emis* nomen habet, quem *Tacitus* *Amisiam* vocat. Hic ille est fluvius ad quem *Drusiana* fossa egressæ legiones Romanæ, latæq; Oceano, secunda navigatione perveitæ sunt, ut refert *Tacitus* 11. *Annalium*. *Aurichum* urbs altera, nobilium jucundissimus recessus ob silvas & nemora, in quibus aucupio vel venatione liberaliter sese exercent. Cives potentes habet mercaturæ vel opificio alicui deditos. Arces & villæ in hoc Comitatu infinitæ sunt. Pagorum tantus numerus est, ut alter alterum interdum contingat. Horum magna pars, sive ædificiorum splendorem sive platearum amplitudinem, sive incolarum frequentiam spe ætes, cum quibusdam Germaniæ urbibus potest contendere. Neq; vero in iis omnes rustici & agricolæ:

sunt & mercatores, & artificum varia genera; nobiles etiam sparsim interjecti. Sunt & hic duo alii Comitatus, qui *Embdano* Comiti subiecti sunt, *Esenfis* & *Ieverensis* à primariis eorum oppidis sic dicti. *Ieverensis* ditio trās *Iadam* ad *Occafum* sita est, continetq; pagos octodecim: ei *Septentrionem* versus qua se *Vilurgis* in *Mare* exonerat, prætexuntur duæ *Insulæ*, *VVangeroga* & *Spike-rogæ*, de *sertæ* magna ex parte. *Esenfis* Comitatus ad *litus* *Oceani* contiguus est *Ieveriæ*: ab *occasu* *Berumenfis* & *Auricensi* tractui: à *Borea* mari terminatur. Ejus *Domini* *Hajo* ab *Huseke* anno cccccxc quum perulantius vicinos infestaret, navæque *Bremenfis* in *Vilurgi* interdum spoliaret, mariaque vicina piratis, terras prædonibus & grassatoribus suis impleret, tandem postleviores cum *Bremenfis* pugnas quibus inferior fuit, quum *Esenam* confugisset, captus à *Bremenfis* *Edoni* *Winmeke* Capitaneo *Ieverensis* traditus est. Qui cū *funè* *cannabino* diu tortam strangulatumq; tandè *frustillatim* dissecavit, eo quod *forem*, quam in *marimonium* duxerat, nulla *justa* de *causa* repudiasset. Est quoq; in hæc tabula Comitatus *Delmenhorst*. Et *Dominiæ* *Ezet*, *Norden*, *Aurick*, *Ieyer*, *Vredeburg*, *Ovelgunne*, *Rheyde*. Flumina hic *Amisus*, *Vilurgis*, *Iada* & alia. Incolæ hujus regionis *Germanica* utuntur lingua: sed ad *secretiora* propria quadam & vernacula quam advenæ non intelligunt. Omnis generis opificia studiosè exercent, aut a-
Opificia
Vestiti. gros colunt: aut mercaturam faciūt. Vestitus honestus: etiam rusticorū: ita ut ex vestitu eos pro oppidanis quis duceret, scæmineus sexus habitu multum ab aliis differente gaudet. Totam capitis comam in unum circum componunt, eumque multis argenteis deauratisque sphaerulis vel nodulis ornatum in cergum dependere sinunt.

Regia
vnde de-
dit.

H
urb
ci n
nun
fiur
Or
giot
in q
hui
chii
ad A
bet.
Mor
Met
omn
cem
mite
Older
in ho
tamq

Imperium
majorum.

Vrbs.

Regio &
unde dicitur.

WESTPHALIA, quæ in methodo nostra sequitur, unde nomen accepit, opiniones variat. Nonnulli eam à Vesta Dea sic dictam arbitrantur, quasi *Vestaliæ*: quod ea hic olim fuerit culta. *Vestphalos* ergo quasi Vestalios dictos esse volunt. Malunt tamen alii à vento Occidentali sic dictos credere: qui enim inquit ultra *Visurgim* fluvium Orientalem plagam occupant, *Oostvali Saxones* cognominantur, ab *Oost* vento Orientali, & *Valen*, quod lingua Saxonica pullum equinum significat, quæ in militaribus signis habuerunt. *Ætas* id nominis abolevit in Orientalibus, & generalis illa Saxoniarum appellatio permansit. Sic *Westphali*, qui cis *Visurgim* versus Occasum habitant, ab *VVest* Occiduo vento, nuncupantur. Alii denique à campo id est *Veldt* potius quam *Valen* *Vestphalos* dictos arbitrantur. Ea hodiè ab Ortu habet *Visurgim*, ad Meridiè *Hallsie* montes, quos *Ptolemæus* Obnobios vocat: ad Occidentem *Rhenus* est, ad Septentrionem *Frisiam*, *Hollandiæ*, *Trajectensem* ac *Trasifalanum* tractum respicit. *Æt* est curus quidem frigidusque, ac salubris. *Regio* satis est frugifera, sed earum rerum, quæ magis alendis gregibus quam hominibus conducunt. Arborum fructus generat varios, ut sunt poma & nuces, item glandes quibus saginantur porci. Fertilior est circa *Sufatum* & *Hamonam*: fertilissima ad *Paderbornam* & *Lippiam*. Ad *Amisim* verò quibusdam locis deserta. *Compascua* est *Monasteriè* *Dioecesis*, item *is tractus* qui alicubi *Visurgim* fluvium respicit. *Nemorosa* est per totam *Surlandiam*, & *Bergensem* Comitatum: metallis non caret in *ditione* *Coloniensi* & *comitatu* *Marchico*: salinarum etiam fecunditate

Situs.

Celsi
qualitas.
Sub ferti-
litas.

clibi regio commendatur. *Animalium domesticorum* numerosissimos alit greges, & potissimum porcorum quibus abundat, qui Principum mensis ob pernas delicatiores expetuntur. *Ferarum* quoque in silvis affatim habet. *Westphalos* *Carolus Magnus* cognomine primus devicit & Christiana Religione imbuti iussit. *Episcopatus* instituit, *Monasteriensem*, *Osnabrugensem*, *Paderbornensem* & *Mindensem*. Quis verò post *Carolum Magnum* rerum status per *Westphaliæ*, quis rerum summæ præfuerit, an tota *Pontificibus* paruerit, non reperitur in *Annalibus*. Equidem in *Orientali* *Saxonia* erant seculares *Domini*, qui rerum tenebant gubernacula: primo quidem *Reges* de stirpe *Caroli Magni*, sub quibus tamen *Duces* *Saxoniarum* de genere *Widekindi* paullatim magis atque magis increverunt usque ad *Henricum* primum *Regem Romanorum*, à quo tres per ordinem *Ortones*, deinde etiam *Marchiones* *Saxoniarum* nati ex *Henrico* *Duce* *Bavariæ* fratre *primi* *Otonis*. *Westphalia* verò quæ est *Occidua* *Saxonia*, quos habuerit *Principes* seculares illa tempestate rem cum *Episcopis* administrantes, omnino non legimus. Sequenti tamen ætate *Henricus Dux* *Leo*, & ante eum *Avus* illius *Luderus Dux* *Saxoniarum* inde *Imperator*, *Westphaliæ* tenuisse leguntur. Nam ab eodem *Henrico* cum destitueretur per sententiam *Imperatoris* *Friderici* *1.*, *Ducatus* *Westphaliæ* titulum sibi *Archiepiscopus* *Coloniensis* vendicabat, tenentque undam *Duces* *Saxoniarum* Inferioris de genere *Comitum* de *Anholt*. *Tener* & jam dictus *Episcopus* bonam partem ejus *Regionis*, maxime *Angriam*; cui nunc *Westphaliæ* parent, suisque *Nobilibus*, quorum fere *mancipia* sunt, ac *jugum* durissimum sufferunt. *Sedes* hic olim habuerunt

icorum
 orū qui
 delicat
 trum ha
 mus de
 copatus
 derbor
 Mag
 summa
 eritur
 in
 t secula
 : primo
 ius ta
 uallatim
 m primū
 Ottones
 rico Du
 verò que
 es secula
 strantes
 ris in Duc
 onia inde
 m ab eo
 am Impu
 ulum sibi
 nt; eun
 omitū de
 m partem
 Westphali
 cipia sunt
 m habue
 runt

WESTPHALIA.

runt suas *Teutoni, Busfacteri, Chamavi, Angrivarii, Longobardi, Dulgumni, Angili, Chauci & Cherusci*. *Teutoni* Melæ & aliis, *Ptolemæo* *Teutones*: hi ab littore Balthico ubi sedes eorum antiquissimas *Ptolemæus* collocat cum Cimbris in Galliam profecti, *Teutoburgo*, quod *Tacitus* in *V* *Westphalia* collocat, nomen dedisse existimantur. *Busfacteri* *Majores & Minores* *Ptolemæo*, *Tacito* *Bructeri*. Hos habitasse *Monasterium* scribit *Willichius*. *Chamavi* *Tacito*: *Ptolemæo* *Camani* ut censet *Villanovanus*. Ab his nomen oppidi *Chamen* in *Comiratu* *Marchiæ* reliquum esse putat *David Chytræus*. *Angrivarii* versus Orientem ad *Visurgim* sederunt: ubi nunc *Hervordia* & *Comitatus* *Lippiensis*, *Ravenspurg*, *Diephold* & *Diœcesis* *Mindensis* sita est. *Longobardi* seu potius *Langobardi*, collocantur à *Ptolemæo* in hujus *Provinciæ* finibus, in quorum extrema ora *Bardewicum* fuit: sic & *Dulgumni* *Ptol. Dulgibini* *Tacito*, à quibus oppidum *Dulmen* in *Diœcesi* *Monasteriensis*: item *Angili*, quos circa annum *cccxxl* & *v*, in *Britanniam* trajecisse, & *Angliæ* nomen dedisse, tum ex aliis *Historiis*, tum ex *Divo Beda* *Scriptore* *Anglo* constat: *Chaucos* verò, qui *Cauchi* *Ptolemæo*, *Cauci* *Suetonio*, *Lampridio* & *Straboni*, *Chauci* *Dioni*, *Chauci* *Claudiano*, *Tacitus* à *Frisiis* incipientes, ubi nunc *Bremenensis* *Diœcesis* ad *Visurgim* & *Albim* usque pertingit, occupare, & omnium quas expulsi gentium lateribus, donec in *Cattos* usque sinerentur, obtendi scribit. Ad horum latus *Cheruscus* statuit *idem Tacitus*: ex quo *ditionis* eorum *situs* facile innotescit: liquidem *Dion Historicus* eos ultra *Visurgim* habitasse testatur, quod

ex *Tacito* etiam manifestum sit. Continetur autem hac tabula prima *Westphaliæ*, *Comitatus* *Oldenburgensis*, *Hoya*, *Diepholt*, vicinaque dominia. Cæterum *vii* *Circulus* *Imperii* *Westphalicus* sive *Germaniæ Inferioris* *iii* *Ordinibus* constat: quorum *i* *Ecclesiasticus*: *ii* *Principum*: *iii* *Civitatum liberarum*. In primo sunt *Episcopi* *Paderbornensis*, *Leodiensis*, *Ultrajectinus*, *Monasteriensis*, *Cameracensis*, *Osnabrugensis*, *Ferdensis*, *Mindensis*. *Abbates* *VVerdensis*, *Stablonensis*, *S. Cornelii Munster*, *Echternakenensis*, *Corbei*, *Hervordensis*: & *Abbatissa* *i* *Essensis*. In *ii* sunt *Principes*, *Comites*, & *Domini*: *Dux Clivia* & *Comes Marchia*, *Dux Iulia* & *Bergen*: *Marchio Badensis*: *Comes Frisia Orientalis* sive *Embdanus*: *Comes Sein*: *Comes Dillenburg*: *Comes Vernenberg*: *Com. Manderscheid*: *Com. FVeida* & *Ringelberg*: *Comes Mürsensis*: *D. Brunchorst*: *Comites Steinfeld*, *Benthem*, *Dortmund*, *Oldenburg*: *D. Ridburg*: *Comites Hoya*, *Diepholt*, *Schaumburg*: *Domini Spiegelberg*, & *Vanenberg*: *Comites Arenberg*, *de Lip*, & *Dominus in Sommerhausen*. In *iii* qui est *Civitatum liberarum* sunt *Colonia*, *Aquisgranum*, *VVelesia inferior* (*under VVesel*), *Marsodurum* (*Durè*), *Cameracum*, *Tremonia* (*Dortmund*), *Susatum*, *Duyzburgum*, *Hervordia*, *Brakel*, *VVartburg*, *Lemgovv*, *VVerden*. Sed hæc hætenus: flagitat ordo, ut nunc urbes & oppida *Westphaliæ* explicemus. Sed cum de *Diœcesi* *Bremenensis* hic nobis quoque dicendum sit quæ etiam ipsius *Tabulæ* titulo continetur, intermissa parumper *Westphaliæ* descriptione, quam sequentibus *Tabulis* resumemus, paucula de hac hoc loco subjungamus.

Bremenfis

no
qu
ap
cu
co
on
gin
lim
à re
pri
min
iden
extr
& fr
ctus
tran
bus,
cesin
res o
usque
palcu
viden
olim
ad H
Phab
Breme
gans,
gnis,
rum h
necess

EPISCOPATUS BREMENSIS.

377

2. 10. &
unde di-
ta.

Bremensis Episcopus vulgo *Stift Bremen*, cui ab Vrbe nomen est, trianguli isoscelis figura, cuius latera fere æqualia sunt *Visurgis* & *Albis Fluvii*, in extremo anguli apice ad peninsulam, cui à novo opere seu turri ad securitatem navigantium ibi extructa, nomē dederunt, coeūtes: Basis vero est linea ab *Esta flu.* per fines ditionis *Luncb.* & *Verdenſis*, paullo infra *Allerz* in *Visurgim* se exonerantis ostium, deducta. Esta enim fluvius limes est Regionis *Bremensis* & *Hamburgensis*, quam à reliquo Ducatu *Luneburgēſi* *Sevena* fluvius exiguus primū, & tamen tribus ostiis in *Albim* influens, determinat. Hujus ditionis non eadem ubiq; qualitas, non idem solo genius. Duæ enim oræ *Dicæſios* *Bremēſis* extremæ ad *Albis* & *Visurgis* aggeres, admodū opimæ & frugum ac fructuum feraces sunt. Medius verò tractus inter *Stadam* & *Bremam* quem *Mercatores* usitatè transeunt, horridus & incultus sterilibus arenis, paludibus, & ericis confitus videtur. Itaq; pallio extenso *Dicæſin* *Bremēſem* vulgo comparant, cuius duæ anteriores oræ, à capite seu *Albis* & *Visurgis* cōfluente, ad utriusque fluminis ripas ascendēdo fructuosissimis agris & pascuis velut *holoserico* prætexæ: reliqua latitudo levissimi filo aut cannabi contexta sit. Domicilium hic olim fuit *Chaucis Majoribus*, qui à *Visurgi* *Albim* usque ad *Hamburgum* sedes tenuerunt. Metropolis *Brema*, *Phabranum* *Ptol. Pl. Appiano*, *Peucero* & *Irenico*, vulgo *Bremen*. Vrbs *Hanseatici* fœderis ad *Visurgim flu.* elegans, opere, arte & natura munita: plateis vicisq; insignis, civibus plena, mercatorum commercii dives. Forum habet amplū, in quo hebdomadatim rerum victui necessariarum frequentes sunt nundinæ. Vnum fori la-

tus *Metropolitana Ecclesia* respicit; alterum *Senatoriæ* domus condecorat, fundamentum habens preciosum ac gratum, cellam nimirum vinariam ac publicam, in qua sub *Præſecti* gubernatione, Senatus vinum, tolerabili precio, & decenti elegantique æconomica ratione propinat. Quæ communis est multarum *Wandalicarum* & *VVeſtphalicarum* urbium consuetudo, ut ad publica ferenda onera, vini popina penes Senatum maneat. *Brema* ignobilis primum vicus fuit, crescente verò *Religione Christiana* vires & incrementa sumere cepit, quæ *Episcopis* suis potissimum debet, à quibus *Metropolitica* dignitate illustrata, *Ecclesia Aquilonarium* omnium matrice condecorata & murorum ambitu cincta fuit. *Episcoporum* seriem in *Ecclesiastica* *Historia* *M. Adami* vide. Est & *Stada* sive *Stadium* *Archiepiscopus* *Bremensis* *Civitas* ad *Zuīngam* fluvium in *Meridionali* *Albis* ripa, omnium *Saxonie* urbium antiquissima. Est etiam *Buxtehuda* oppidum. *Fluminibus* lætatur hæc regio *Visurge*, *Albis*, *Esta*, quæ piscibus abundant, anguillis, murenis, salmonibus, quos *Bremenses* ita sale condire & fumo durare norunt, ut magno cum lucro civium ubique cari, grati & preciosi sint. *Bremenses* naturâ bellicosi, industrii & aliquantulum ad seditionem propensī. *Literarum* studia, artesque liberales tum primum amant & promouent, quando earum venustate apud externos poliuntur: minus alioqui in studia & studiosos propensī, mercaturam libentius exercent. Ex amplissima negotiatione, & remotissima navigatione opes sibi acquirunt, unde cives pene omnes vel mercatores, vel opifices & multi navium architecti peritissimi sunt.

Bbb

Ix

utem hac
mburgensis,
II Circu-
terioris III
II Princi-
Episcopi
riensis, Ca-
Abbatē
chternaken-
I. In II sunt
via & Co-
adensis: Co-
Stein: Co-
Landerſcheid:
Brunchorſt:
urg: D. Rid-
mini Spiegel-
& Dominus
berarū sunt
Vesél,) Mar-
sd,) Susacum,
ngovv, VVer-
nunc urbes
um de Dicæ-
m sit quæ e-
termissa pa-
ſequentibus
loco subjun-

Bremensis

Origna-
lia.

viii.

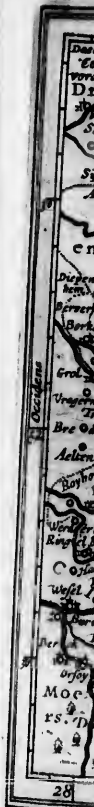
Flumina.

Mora.

Vrbis.

IN nostra VVestphaliae descriptione sequuntur urbes, inter quas offert se primum *Monasterium* totius VVestphaliae Metropolis, *Mediolanium* Prolemæo, ut cæset Pyrchaimerus, vulgo *Munster*. Vrbis est omnium celeberrima & munitissima. In hac floruerunt litteræ & puritas Romanæ linguæ ante annos lxx. Episcopatus appellacionem urbis *Monasteriensis* præbet, & ab insigni *Monasterio* ibi fundato nomen appellacionemque sortita est. Videndus *Munster* lib. III *Cosmographiæ*. Hic magna retinetorum (quos *Anabaptistas* nominant) orta est factio, anno c13 10 xxxiij & sequente, undique illius sectæ hominibus eo tanquam ad acropolim confluentibus: tantumque eorum crevit cõjuratione, ut nulla humana auctoritate potuerit comprimi, lecto etiam capite seditionis *Ioanne* quodam *Bukholdo* opificio factore, genere plebeio, ad omnia parato, ingenio, audacia, facundia, fraudibus supra reliquos omnes præcellente. Hic se regem non est veritus prædicare. Episcopus igitur vi sibi debellandos hostes ratus, opibus Archiepiscopi *Colonienſis*, & Ducis *Cliviensis* ad iutus, post xiv obsidionis mensem urbe sua positus est. Regem forcipibus candentibus laceratum, ferreaque caveâ inclusum, è turri suspendi iussit. *Susatun* (*Soest*) urbs VVestphaliæ post *Monasterium* opulentissima amplissimaque, decem populosis distincta *Parrocias*. Primæva fundacione castrum seu præfecturam fuisse perhibent, quæ in tantam paullatim urbem excreverit. Indeque *Susatun* appellacionem naram, quod ob loci situsque opportunitatem, ædificiorum aliquid ad castrum ipsum semper accesserit, ut à quotidiano incremento, *Susatun* quali em *Zusatun*, sit cognominatum. Complures pagos vicinos sibi subditos occupat, olim

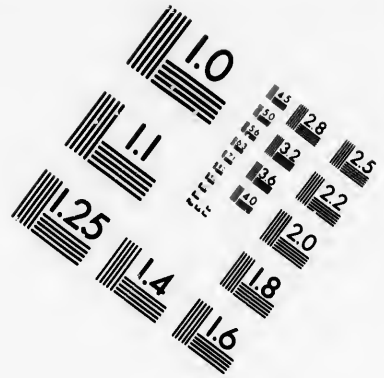
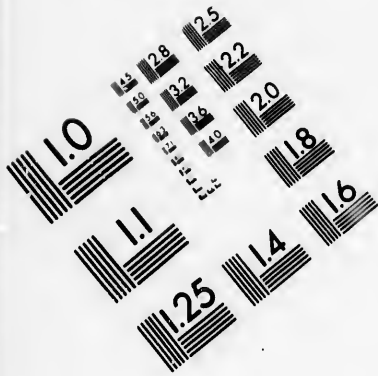
præfecturas minores, quos populari nunc lingua diæ *Burden* indigitant. Vrbis hæc nunc sub *Cliviorum* *Luſiacensium* ac *Montensium* Ducis clientela est, quum ante fuisset Archiepiscopo *Colonienſi* subiecta. *VVeſalia inferior* vulgo *VVeſel*, urbs clara opibus, dignitate ædificiis & mercatura. Ad alterius superioris differentiam quæ in sinistro *Rheni* latere sita est, *VVeſalia* est dicta inferior. Ex præterfluenta *Lippia* fluvio commoditates haud pœnitendas percipit, qui sinistrum ejus latus adluens, statim *Rheni* confociatur. Est *VVeſalia* memorabilis misericordiarum ara à *Clarissimi* viri ac *D. D. Henrici Olfertii*, cognomento *Baers*, *D. Cancellarii Cliviensis* & c. parentibus consecrata & posita: *Gerontocomium* nimirum, ubi senio & ætate confectis viris vitæ necessaria liberalissimè suppeditantur: cujus annuos proventus filius, paternæ pietatis memor, adauxit. De *Oldenburgo* supra diximus. *Osnabrugum* sive *Offenbrugum* insignis Civitas, à Comitibus de *Engern* crecta, auctore *Hermanno*. Alii à *Julio Cæsare* hanc urbem inceptam esse perhibent, ut *Annales Saxoniæ*. Ferunt hanc à pellibus bovinis dictam, quibus urbs hæc fuerat circumdata. Situ amœnam obtinet vallè amni que *Hafa* irrigatur, pinguem in ea coquunt *cerevisiam*, que *Buse* vocatur. *Carolus Magnus* *Saxonibus* triginta trium annorum bello edomitis, *VVidekindi* etiam arce, huic urbi vicina, expugnata, eaque imposito præsidio firmata, decem in *Saxonia* Episcopatus instituit, quorum præcipuum *Osnabrugensem* esse voluit. Summè etenim hanc urbem præ cæteris coluit, cui privilegium novæ Scholæ concessit in qua Græcæ & Latine litteræ à viris doctis traderentur: ut scribunt *Munsterus*, *Hamelmannus*, & *Argentini* in *Chronica Minda*, vulgo *Minda*

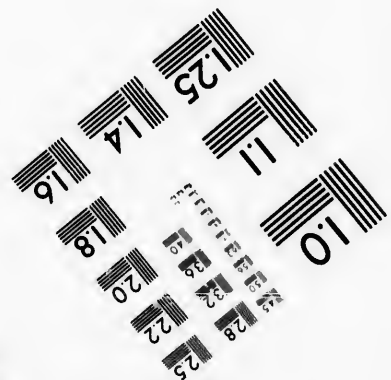
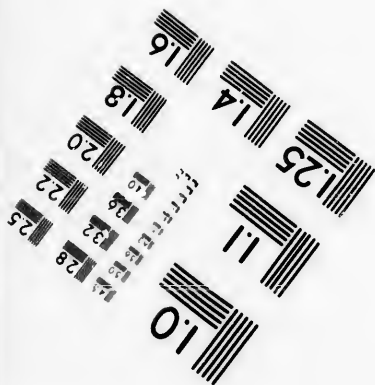
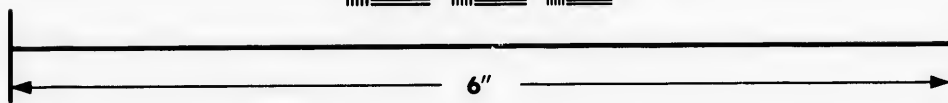
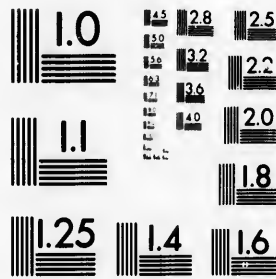

lingua die
 urum lu-
 tum, quum
 ca. VVes-
 tate ad-
 ferentiam
 lia est di-
 ommodi-
 ejus latus
 calia. M. D.
 ac D. D.
 Cancellarii
 ra: Geron-
 fe & is viris
 cujus an-
 tor, ad au-
 rum sive Of-
 ingern cre-
 re hanc ur-
 Saxonium
 us urbs hec
 vall amni-
 cerevisiam,
 triginta tri-
 entiam arce,
 ito praesidio
 truit, quot-
 it. Summe e-
 privilegium
 atine littere a
 erus, Hamel-
 in, vulgo Min-
 den

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

18
20
22
25

10
11
12

den urbs amœnissima & munitissima est, ex navigio Visurgis, ejusque alluvione, amœnitatem, pisces & alia commoda sentiens: coquit bonam cerevisiam, vicinis multis gratam, variisque abundat mercaturis. De hujus primis initiis ita scribit Muniterus: Cũ *VVidekindus*, primarius Saxoniarum Dux, ad fidem Christi pervenisset, permisit Carolo Imperatori arcem suam ad fluvium *Weseram*, ut in ea firmaret Episcopo locum; capax enim amborum fuit, ita ut Episcopo diceret, Mea atque tua erit communi jure arx ista, ut inde Saxonum lingua *Myndyn* diceretur. Sed temporum successu ex y factum est e, vocaturque civitas ipsa hodie *Mynden*. *Arnspergum* vulgo *Arnsperg*, Metropolis Comitatus ejusdem nominis. Situm est ad Ruram fluvium, arcem in editiore monte adjunctam habet, gratum & commodum Episcoporum Colonienſium domicilium, ut que jucunda simul & utilia venationis exercitia, piscium item copiam ex præterlabente Rura præbeat. *VVarburgum* non inelegans *Westphaliae* oppidum situ inæquali, Dimulæ aquis instructum, Comitatus olim titulo, uti *Hammannus* perhibet, illustre, qui idem hoc oppidũ præstanti commendat cerevisia, gratissimo is potu, qui cum parvo crumena dispendio, genio indulgere cupiunt. *Tremonia*, *Dortmund*, in meditullio Comitatus *Tremonienſis*. Hic Sacri Imperii Comitatus atque etiam urbs, earum ditionum albo recensentur quæ sine intermedio Romanorum Imperatore agnoscunt Dominum. Urbs quondam à *Trotmannis* Suevorum populis *Trotmannia*, posteris temporibus *Tremonia*, vulgari autem dialecto, *Dortmund* appellata est. *Annales* veterumque quæ existant monumenta declarant eo loci, ubi postea urbs *Tremonienſis* instructa est, duos olim Pagos

veterem scilicet & novum existuisse, qui Imperium castris *Trotmannorum* intermedii sequebantur. Sub id vero tempus, quando *Carolus Magnus* hæc omnes Saxonicas provincias subegisset, lus municipii accipere, paullatimque in oppidum coalescere cœpisse. Is enim perſpecta soli ubertate situque non vulgari præstantia, colonias huc deduxit, sedemque hic sibi Aulæque Regiæ domicilium firmavit. Ex qua vetustatis memoria in agro suburbano fertilissimo equidem loco posita latifundia (quorum possessio per Comites olim in Senatu translata est) *Conings-Hofs Lands*, & cortes seu villæ istæ amplissimæ per vicinos agros ditionesque circumjectæ *Reichshofen* nuncupantur, quæ census suos frumentorum annuos ad Aulæ ibi Regiam conferre tenebantur. Sunt & *Dusseldorpium* & *Hervordia*. Et minorum gentium *VVidenbrugge* & *Coefvelt*. Suntque in hac tabula Comitatus, *Lemgovv*, *Benthem*, *Lingen*, *Tecklenborch*, *Diepholt*, *Schouvenberg*, *Ravensberg*, in quo sunt v Præfecturæ, *Sporrenberg*, *Ravensberg*, *Vlothem*, *Lymberg*, *Lippe*. Episcopatus, *Monasterienſis*, in quo sunt Præfecturæ, *VValbeck*, *Sassenburg*, *Stromberg*: Burggraviatus, *VVerne*, *Bocholt*, *Ahn*, *Horsmar*, *Bevegern*, *Rheine*, *Meppen*, *Nienhuys* de str. *Cloppenburg*, *VVilhusen*, *Vecht*: & comitatus ii, *Steenvord*, *Gemen*: & *Erfmarschalck* *Nortkercken*. *Osnabrugensis*, *Mindenſis*, *Paderbornensis*. Sed de his satis, ad reliqua pergamus. *Westphalia* stagnis, paludibus, ac fluminibus multis irrigua: flumina sunt *Visurgis*, *Amisus*, *Glaa*, *Neth*, *Hafia*, *Honta*, *Sala*, *Lippia*, *Stovera*, *Aa*, *Vidru*: ad *Amisum* pertinent *Devvera*, *Dexta*, *Glaa*, *Berckel*, quorum fontes plerique hic reperiuntur. Sunt & montes in *Westphalia* collesque plurimi, utpote *Baenberg* & alii. Nec desunt silvæ, inter quas: *das Henſterholt*, & *de Ayert* & *Holtmarck*,

Flumina.

*markk, Teusoburgensis saltus, ad Lippia ortum. Ad opera publica venio. Carolus Magnus multas Ecclesias in Westphalia crexit. Primam vero Osnaburgi Episcopalem Ecclesiam in honorem Divi Petri, Crispini ac Crispiniani condidit. Est Sulati templum celeberrimū mirra magnitudinis, cum maximæ altitudinis turri, S. Patroclo sacrum, quem tutelarem divum agnoscit hæc civitas. Reliqua cum templa, tum Monasteria, Nosocomia Xenodochiaque quæ Monasterii, & in aliis urbibus conspiciuntur, prætereo. Carolus Magnum Westphalos ad Christianam religionem vi compulsi-
 f, supra diximus. Cæterum cum sæpius subactos, rebel-
 lando tamen refractarios, datam semper fidem violare animadverteret; visum est illi ex re fore si dicitare sup-
 plicii exemplorumque terrore castigaret illorum pro-
 tertiviam. Itaque iudices arcanos constituit, quibus jus ac potestatem animadvertendi in perjuros, aut teme-
 rariæ fidei reos, aut facinoris compertos. inauditos at-
 que indefensos, delegavit. Ea severitas & truculentia Westphalorum gentem in fide atq; officio continuit, cum sæpius in silvis magnates & non mediocribus for-
 tunis viros suspensos per fractis laqueo cervicibus vi-
 tam finiisse cernerent, nulla accusatione præmissa. Scri-
 bit Æneas Pius ad suam usq; ætatem continuatum fuisse illud iudicium, secretoque ritus observari, quibus
 criminosos judicant, & reos damnationis suæ incisos, ubi-
 cunque reperti fuerint, supplicio affici: eosque Sca-
 binos appellari, qui huic iudicio cum potestate præ-
 sunt, testatur. Sed hæc hætenus. Westphalum se esse*

profiteretur Joannes Levvenclavius nobilissimus vir, do-
 ctrina multa atque linguæ utriusque Latinæ atque Græ-
 cæ cognitione, converso à se toto Xenophonte, omni-
 bus Nazianzeni operibus, Historicis aliquot præterea
 Græcis, & aliis Græcorum libris felicissimè reddendis
 & interpretandis celeberrimus. Gentem habet hæc re-
 gio venustam, elegantis & proceræ staturæ, fortemque
 robustamque corpore & audacem mente. Militiam
 habet copiosam, promptamque ad arma, & mox para-
 tam. Ingeniosi etiam perhibentur incolæ, ac pro verbio
 dici solet, Westphalos plures astutos, subdolos, versipellesque,
 quam stultos gigni. Adulteriorum ac spurcietici omnis
 severa olim censura hic erat. Cibus panis ni-
 ger & caseus: carnes quoque tam bovillæ, quam suillæ,
 & quidem plurimæ, eæque plerumque fumo duratæ:
 in primis pernæ quas etiam crudas edere incolis non in-
 suaave est. Potus cerevisia: opulentioris vino utuntur ex
 Rheno advecto, licet magno ematui precio. Cum ve-
 rò ager plerisque locis minus gratus sit cultori, fit ut
 artibus mechanicis ac mercaturæ se dedant incolæ. Mer-
 ces sunt lapides statuariæ, ac ædificiis extruendis aprif-
 simi, molares etiam ac cores: in primis verò pernæ deli-
 catissimæ vel principum mensis expetitæ. De hac regio-
 ne hi versus Rhythmici vulgo circumferuntur:

*Hospitium vile,
 Cranck broot, dun bier, langhe mile,
 Sunt in Westphalia:
 Qui non vult credere, loop da.*

WESTPHALIAE III TABULA.

WESTPHALIAE
Tabula tertia

Mitioria Germaniae Com.
1 2 3 4

ardus
ic fuc-
ux pri-
accessit
lus qui
insitque
acatum
rensem
ous fuit
sti cr-
natum,
m. Hac
is tutela
eymen-
um Ve-
nobium,
entur, &
monicam
ader, &
illae ali-
ibi pere-
nii illius
prastan-
is in pre-
tam, alii
ficantur
rio lapide
im verò
dum. Est
rum. At-
que

que Præfecturæ xx, *Blanckenborch*, *Levvenberch*,
Huickevraven, *Bornfeldt*, *Salingen*, *Lantzbergh*, *Duffeldorp*,
Steinbach, *Byenbach*, *Meyselo*, *Medmam*, *V Vindec*, *Sybergh*,
Nuvvenborgh, *Portz*, *Lulstorf*, *Monheym*, *Angermond*, *Erfer-*
feldt, *Bore*. Sequitur *Comitatus Marchia*, vulgo *Mârc*. Hunc
 & Ducatum *Bergensem* *Vbii* olim infedisse videntur, de
 quibus infra plura. *Cat*erum *Comites Altena*, eo titulo
 contenti fuerunt, usque ad *Adolphum* *Comitis Fride-*
rici Altena & montis filium, qui cum *Marck* sibi para-
 set, se *Comitem de Marck* vel *Marchiæ* inscripsit, gessit-
 que insignia circiter annum *c121111* tempore *Wich-*
manni *Comitis Cliviæ*. Est autem *Marchia Comitatus*
 in *Westphalia* amplissimus à *Lippiæ* amnis ripa versus
 Occasum multis insignibus oppidis, *Hamone*, *Vnna*, *Su-*
sato, *Tremonia*, *VVerdena* & aliis florens. De *Susato* & *Tre-*
monia supra egimus. *VVerdena* in *Westphaliæ* aditu, ad
Ruræ amnem in ditione *Marckensi* oppidum, occasio-
 ne *Cænobii*, à *S. Lutgero* ibidem instituti, initium ha-
 bet, à *Guilielmo* de *Hardenberg* *xL111* *Cænobiarcha*
 anno *c10* *cccxvii* excitatum, & ab *Engelberto* *Comite*
Marckensi civitatis privilegiis quibus etiamnum gau-
 det, donatum. *Oppidani* rem pecuariam, unde & plu-
 rimum victrant, exercent. *Agros* habent latos & com-
 pacuos, montes præaltos & silvosos, in quibus incre-
 dibiles porcorum greges oberrare quandoque videas,
 & rivulos gratissimo murmure ex montibus susurrantes.
 Quin & ex præterlabente *Rura*, commoditates
 haud mediocres percipiunt, unde piscibus, & fapidis
 pinguibulque abundant anguillis. Sunt autem in hoc
 Comitatu præfecturæ *xiv*. *Sierenloe*, *Huerde*, *Altena*, *Bo-*
ckum, *Svartenberg*, *VVetter*, *Ham*, *Svverten*, *Lunen*, *Hunna*,
Nustat, *Blanckenstein*, *Raede*, *VVerden*, *Camen*. *Comprehen-*

Comitatus
Marchie
Imperium
majorem

Oppida.

duntur etiam hac tabula *Comitatus VValdeck*, *Nassau* &
Dillenburg, *Seyen*, *Siegen*, *Limburg*, *Altena* in comitatu *Mar-*
chiæ, *Aernsberg*, qui subest *Episcopo Colonienfi*, *Kuning-*
steyn, *Hanau*, *Ifenberg*. Restat in hac tabula *Diecesi Colo-*
niensis, vulgo *Stift Colln*, cui ab urbe primaria nomen. Dietse
Colonijsa.
 Hanc olim coluerunt *Vbii*: quorum sedes primum fuif-
 se videntur trans *Rhenum* ditione *Marchia* & *Bergensi*
Cliviensis principis propria: sed à *M. Agrippa* in cite-
 riorem ripam traductos ad victoris arbitrium incipiebat,
 ac etiamnum incipit. Dicuntur & *Agrippinenses* *Tacito*
Histor. v. Verisimile fit nominis *Vbiorum* vestigium
 servari in pago *Coloniæ* obiecto (inquit *Iunius*) quem
Tuisch vulgus nominat, olim fortasse te *Vbisch*, & con-
 tractè *Tubisch*, atque inde *Tuisch*, ubi nobile exstat & ve-
 tustum *Cænobium*, olim prædianum munimentum
 à *Fl. Constantino* constructum, & *Divite* nse nuncupa-
 tum. Neque veri dissimile videtur, nobilem illam pri-
 mi ordinis sacerdotio aram, à *Tacito* non semel me-
 moratam, eo loco exstruisse, apud quam *Segimundus* (qui
 perperam *Straboni* *Semigunus* vocatur) *Segeste* *Sicam-*
brorum principis filius sacerdos creatus fuerat, quem
 postea in defectione *Germaniarum*, *Duce Arminio* ad
 rebelles profugum, vittas abruptisse *Tacitus* scribit. Vrbis.
Metropolis est *Agrippina Colonia* *Tac. COL. CLAVD. AVG.*
Agrippinensium in antiqua inscriptione, quæ exstat in *Al-*
di Orthographia: & *Col. Agrippina Vbior.* in nummo
Claudii: *Col. Agrippina Vbior.* *Legio* *xix* in numo *Vitellii*:
Agrippinensis *Legio* est apud *Ptolemæum*: & *Agrippinensis*
Colonia apud *Suetonium* & *Plinium*. Hodie *Colln* inco-
 nis: *Coloigne* *Gallis*. *Coloniæ* dictam quidam fabulan-
 tur à *Colono* *Trojano*: alii, quod *Romanerum* fuerit
 Colo-

Colonia, dictam volunt : Cornelius Tacitus de ea re scribit in hunc modum: *Agrippina quo vim suam sociis quoque nationibus ostentaret : in oppidum Vbiorum, in quo gens a erat, veteranos coloniāque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno transfregissam avus ejus Agrippa in fidem acciperet.* Ergo utrumque nomen *Agrippina & Colonia* huic urbi ab Agrippina muliere datum est, atque ex eo tempore *Colonia Agrippina*, cives vero *Agrippinenses* dici cœperunt. Romanorum deinde vitibus sensum contritis ac debilitatis, Galli, *Childerico* Rege ductore, anno Domini ccccxxi iis omnibus profligatis & pulsis Colonia vi occupata, eamque ad *Ottonis I* tempora suis habenis moderati sunt. At vero anno cccxlx *Otto* Imperator *Aug.* Colonia armorum strepitu Francis ereptam, Romano Imperio reddidit. A quo tempore in hodiernum usque diem, libera Imperialis Civitas existit. Urbs ad sinistram Rheni ripam sita, ambitu magna, forma primum quadrata, nunc semilunari, visu pulchra, splendore & elegantia excellens, templis celebris, ædium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta, plateis, vicisque insignis, hortis pomariisque hilaris, mœnibus turribusque valida, duplici fossa cincta, civibus plena, mercatorum cōmerciis dives, mechanicis artibus nobilis, Academia & studiis liberalibus illustris, atque opulentia sua plerisque Germaniæ civitatibus anteponcenda. *Novesium*, aliis *Novesium*, *Nuesium* *Ptolemæo*: *Marliano Nusia*, vulgo *Nuis*, insigne Diœcesios Colonienfis oppidum, iv milliariibus ab Agrippinensi Colonia distans. Tacitus Legno-

rum gentem Vbiis proximam constituit & in ea *Novesium*. Hæc urbs à primordio secundis Rheni fluctibus irrigata, sinistram situ latus illustravit, donec forma minus propitia, alveum Rheni immutans, urbemque non longo spacio adspiciens, brachium ejus usibus reliquerit. Sunt præterea in hac Diœcesi oppida & civitates aliquot egregiæ, utpote *Andernacum*, cujus meminit Ammianus, qui sub *Juliano Cæsare* militavit, vocatque *Antennacum*, habet autem situm amœnum juxta Rhenum & inter montes. *Bonna* sita in planicie amœna, ubi montes Rhenenses qui à *Bingio* descendunt Rhenumque includunt in planiciem evanescent. *Sancina*, non ignobile oppidum, & *Brula* vicus. In Episcopatu Colonienfi præfecturæ decem *Arnsberg*, *Fredoborch*, *Bylstein* prope *Brilen* ad ortum *Medebach*, *Friedehardskirchen*, *Hovestatt*, *Verle*, *Nehem*, *Balve*. Dominia *VVildenborch*, *Homburg*, *Hachenberg*, *Harthenberg*. Coloniae porro urbis Politia florentem Reipublicæ Romanæ gubernationem adprimè refert. Etenim si Consulium, Proconsulium, Censorum, Tribunorum, Vigilū, Quæstorum, Annone præfectorum dignitatem consideres, si rectum & inflexibilem Justitiæ baculum, Fascium loco, uti vulgo existimatur, receptum: si Tribuum Ordines: si civilem Senatorum auctoritatem observes, quasi effigiem & vivum quoddam simulachrum Romanæ urbis hanc Agrippinensem videbis Reipublicam: ut non immerito, nativæ quodam jure, Romanorum dicatur Colonia. Sed hæc hæctenus, ad alia transeamus.

*Nassau & Mar-
i, Kuning-
cesis Colo-
a nomen.
Diœcesi
Coloniæ.
Bergensi
pa in cite-
m ex Stra-
ncipiebat,
nes Tacito
vestigium
ius) quem
ch, & con-
xstat & ve-
nimentum
e nuncupa-
e illam pri-
m semel me-
mundus (qui
geste Sicam-
erat, quem
Arminio ad-
s scribit. Me-
LVD. AVG.
exstat in Al-
or. in nummo
umo Vitellii:
& Agrippinensis
die Collinco-
dam fabulan-
anorum fuerit
Colo-*

*Religio
bernandi.*

IN hac Tabula quæ Comitatum Muercensem una cum Regionibus, urbibus & fluminibus, quæ potissimum hunc Comitatum ambiunt, graphicè delimitatum exhibet, eas duntaxat regiones describemus, quas alibi non descripsimus: videlicet, primùm Comitatum ipsum Muercensem, deinde Ducatum Clivensem, ultimo loco Juliacensem. Comitatus Muercensis sive de Muers, vulgo *Grasschaft Muers*, ab oppido cognomini nomen appellationemque accepit. Ad ortum Ducatum respicit Bergensem & Comitatum Markensem: ad Occasum Gelriam: qua Meridies est Diœcesin Coloniensem & Ducatum Juliacensem: qua Septentrio Clivensem.

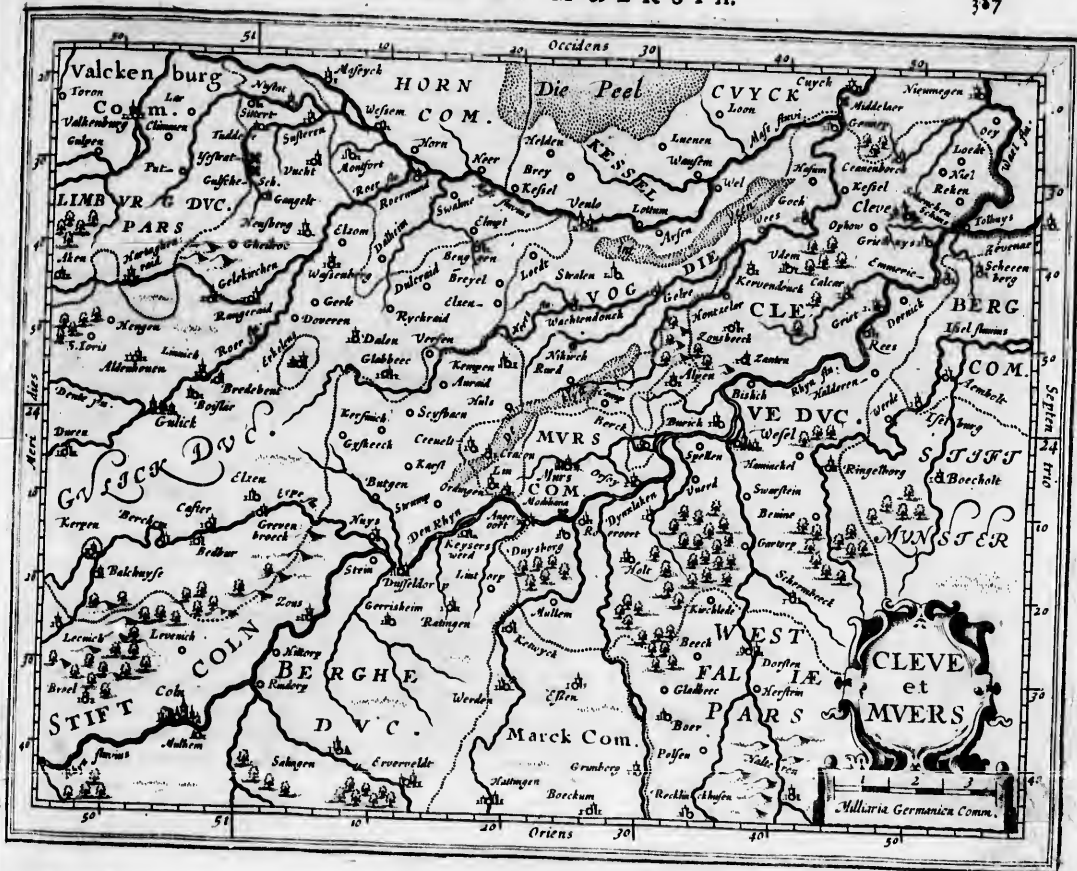
Oppidum. Ager utcumq; fertilis frumenti, ac pascui latus. Oppidum hujus Comitatus est *Muers*, quod regioni nomen suum communicat, è Regione Duisburgi, hinc procul Rheni sinistra ripa situm. Et hæc de Comitatu Muercensi, ad Ducatum Clivensem venio. **Ducatus Clivensis.** appellationem traxisse creditur à *Clivis*: exstatque ejus nominis oppidum de quo infra, ad Rheni ripam in tribus clivosis collibus exstructum. Terminatur ab Ortu Ducatu Bergensi, Comitatu Marckia ac Westphalia, à Septentrione Comitatu Zutphanienti, Transsialano tractu, ac Batavia: ab Occidente Gelria & Leodiensi tractu: à Meridie Colonienti & Aquisgranensi ditionibus. Regio ipsa bono & salubri aëre gaudet: agro fertili frumenti, latis pascuis. Varii generis videre hic est animalia: atq; alibi teras varias, apros, meles, vulpes, lepores, cuniculos, cervos, feles, & equos silvestres: palumbium aliarumq; avium frequens aucupium, in primis perdicum, turdorum, & coturnicium: anates innumerabiles, om-

nium denique rerum quæ ad vitam pertinent largam copiam. Ferunt autem *Ælium Gracilem* quum opibus & potentia floreret in Gallia Belgica, donatum à Pipino & Carolo Martello ea parte Batavia, quæ nunc *Clivia* & *Carolo Martello* ea parte Batavia, quæ nunc *Clivia* dicitur. Successere ordine *Theodericus*, *Reimbaldus*, *Rudolphus*, *Ioannes*, *Robertus*, *Baldwinus*, alique usque ad *Ioannem Adolphum* qui in Constantiensi cõsilio à Sigismundo Imperatore *Dux Clivia* dictus est. Habet autè Ducatus iste in ora Gallica oppida ista: *Xantum*, *Santen*, oppidum in sinistra Rheni ripa, olim *Trajana Colonia Pighio*, *Vetera Pyramio*, & plerisque aliis: vetustatis ac antiquitatis multum præ se fert, quod testatur *Tophus lapis Dymsteeen* dictus, ingenti ibidem copia ex antiquis ruinis collectus. *Burichum*, *Burich*, oppidulum è regione *VVefaliez* situm, felici agro & latis pascuis gaudet. *Clivia*, *Cleve* provinciæ caput est, oppidum celebre & verustate summa, nõ procul à Rheni ripa, & ab ejus divortio, ubi expandere suos ramos, & Batavos in insulam incipit redigere: cujus amplitudo magna fuit quondam, sicut ex rugeribus in agro vicino passim apparentibus colligitur. Nomen ei *Clivia* quod in tribus clivosis collibus pendulum versus Rhenum panditur. Discrepat unius duntaxat vocalis mutatione lingua popularis qua *Cleve* nunc oppidum ut & *clivus* omnis appellatur. Imminet Rheno in eminentissimo trium collium: qua drata turris prætatalataque, cum arce longè conspicua; quam tradunt à Caio Julio Cæsare bello Gallico constructam esse, velut propugnaculum ejus ad ripam viciniam

Comitat.
Muercen-
sis.
Situs.

Oppidum.

Ducatus
Clivensis.Aëris
temperies.Animam-
limum ca-
victas.

largam
 oppibus &
 a Pipino
 Clivia
 Rudol
 ad Ioannem
 Cooptatus
 us familiz
 uando Im-
 pucatus iste
 oppida
 picum in
 nio, Vetera
 antiquitatis
 lapis Dyn-
 nis ruinis col-
 VVefalze
 Clivia, Cleve
 tustate sum-
 ortio, ubi ex-
 incipit redi-
 n, sicut ex ru-
 as colligitur.
 ollibus pen-
 unius dun-
 is qua Cleve
 tur. Imminet
 quadrata tur-
 pita; quam
 ico constru-
 pam vicina-
 tie

tis ad versus Germanos, quod ipsum in atrio Palatii majore principum jussu adnotatum legitur his verbis. ANNO AB. VRBE. DCXCIIIX. C. JULIVS. DICTATOR. HIS. PARTIBVS. SVBACTIS. ARCEM. CLIVENSEM. FVNDAVIT. Nunc illustrissimi Juliacensis, Clivensis & Mōtenfis inclyta sede, collegio Ecclesiastico, & amabili incolarū humanitate memorabile est. Situ peropportuno excellit; inde enim vicina pabulosa in loca, librata planicie, læta virentiq; gramine teçta, quam longissimè patet prospèctus; potissimum vero è turri altitudine conspicua, quæ à cygno versatili ventorū indice nomen habet. *Calcaria* oppidū in insula Rheni & Belgica Batavia à comitibus Clivensibus primitus exædificari cœpta, ut præsidium esset ac tutum refugiū ab incursionibus Coloniensium ac Gelrensiū vicinorum, quibus eum ipsis frequentia bella gerebāt. Nomē ab antiquissimo castro *Calcar*, à quo trans insulam hanc ad ulteriorem Rheni ripam erat trajeçtus. Lanificio & coctione cere visiq; quæ istinc ad finitima loca transferēbatur, potens ac dives facta, haud mediocriter crevit. Supra *Calcariam* loco quem vocant hodie *auf den Baern*, creditur *Cæsar* Germanicus Rhenum ponte junxisse, quum à veteribus castris in *Marsos* tenderet, quos nunc vocamus *Tვენанос* mutato nomine, tamen si oppidulū *Otmarsen* veteris appellationis servet vestigia. *Griet* sinistram Rheni ripam tuerur; hanc ex eadē parte sequitur *Griethusum* in principio agri *Bara* vorum juxta *Lobecum* vetustam arcem, quam cursus extremitatem seu angulum dici volunt, *Loopen* enim cursum nobis sonat, & *Eck* angulū significat: ibidem Rhenus scindit se bifido cursu in diversa labens. In Ripa Germaniæ sunt *Vesalia* de qua in descriptione *Vestphaliæ*, *Duisburgum*, sive *Tentoburgum*, veteris Ger-

maniæ oppidum ad ripam olim fluminis Rheni inter Ruram & Angram amnes situm. Clarum semper fuisse, cum maxima ædificia, tum historiarum etiam monumenta declarant. Ob nundinas etiam celebres negotiationesque Mercatoribus frequentatum fuisse, indicant rerum Flandticarum scriptores. *Embrica* incolarum & ædium frequentia, & schola, quam optimè instituta concinnum; vulgo *Emmerick*, *Afsiburgium* Taciti Scholiastis. Id autem non vacare errore *Nevvenarius* docet. Atque hæc de *Clivia*: restat paucis explicandus *Juliacensis* *Ducatus* vulgo *Juliers* seu *Gulick*. Nomen ab oppido *Juliaco*. Situs est inter flu. Rhenum & Mosam, idem pæne qui *Clivæ*, nisi quod hæc Septentrionalior, ille Meridionalior sit. Conregionales enim alioqui eosdem habent. Regionis aër bonus & salubris. Ager utcumq; fertilis frumenti omnis generis, quod ponderosum valde est. Profert quoque *Isatim* herbam Tinctorum, vulgo *VVaid*, quæ accolis magnum quantum reddit: estque pascuis letus, vinum verò haud gignit. Sunt hic per multa domestica animalia, & in primis equi optimi. Principes *Juliacensis* ab *Eustathio Gorefridi Biliœni* fratre ortum ducere existimantur. Cæterum *Juliacensis* Comitatus olim fuit, & anno c1000xxxix à *Ludovico* Imperatore in *Marchionarum* eveçtus fuit, ac deinde xxx post annis à *Carolo IV* in *Comitiis Metensibus* fuit reçtus in *Ducatum*, id quod *Cuspin.* sub titulo *hujus Imperatoris* ostendit. Primus autem *Marchio* qui & postea *Dux*, *Guilielmus IV.* Hujus filius *Guilielmus* patri successit in *Ducatibus Juliacensis & Gelrensis*. Hic quum impolis obiisset, successorem reliquit *Reynoldum* fratrem. Eoq; mortuo sine hærede relicta ejus uxor *Affini* suo *Adolpho Bergensi* nupsit, qui factus est *Dux Juliacensis*

Ducatus
Juliacen-
sis.
Situs.

Arvis
tempo
soli ferit
litæ.

Animo-
litæ n. ca-
r. etæ.

Imperium
m. g. r. m.

Viteri &
oppida.

ensis & Bergensis. His sine liberis mortuis; factus est *Gulielmus* Dux Iuliacensis atque Bergensis, genuitque filium nomine *Gerardum*, in paterna ditione successorum. *Gerardo* natus filius *Gulielmus*, qui unicam filiam suam tradidit uxorem Ducis *Clivensis* unico filio *Ioannis*: sicque tres Ducatus, *Bergensis*, *Iuliacensis*, & *Clivensis* in unam redacti sunt ditionem. Genuit autem iste *Ioannes* filium *Gulielmum*, qui quartum Ducatum, nempe *Gelrensem*, junxit tribus Ducatibus, *Clivensi*, *Iuliacensi* & *Bergensi*, sed excitato bello Anno MDLXIII victus à *Carolo V*, sua ditione spoliatus fuit, ac deinde rursus ea certis conditionibus donatus, præter *Gelriam* tamen, ducta uxore filia *Ferdinandi Rom. Regis*. *Primaria* ejus urbs quæ & Ducatui nomen dedit, est *Iuliacum* vulgo *Gulich*, cujus etiam in *Itinerario* meminit *Antoninus*. Situm est ad *Ruram* fluvium. *Oppida* præter *Iuliacum* sunt *Marcodurum*, vulgo *Duren*, civitas ex eo tempore illustrior et notior facta, quo gravissimam *Caroli V.* obsidionem pertulit. *Monsiterium Eyphalæ* oppidum amœnum inter montium convalles haud procul ab *Ervatis* fluvii fontibus; *Euskirchia*, *Berchemum*, *Castrum*, vulgo *Caster*, à magnifico castro quo munitum est, *Grevenbroeck*, *Sladbach*, *Dalen*. *VVasserberch* oppidula sunt. *Arces* frequentissimas habet, quæ *Nobilibus* & *Equestribus* familiis nomen dederunt, *Palant*, *Meroden*, *Kenssibenberg*, *Nesselroden*, *Wachendonk*. Est etiam *Baronatus VVickradiensis* arcem habens munitissimam, *Quadorum* sedem. In hoc ipso tractu sita est urbs *Aquensis*, *Aquisgranum* recentioribus, *Vetera* *Ptolemæo*, in qua *Legio xxx Vlpia*: sed apud *Antoninum* est *xx*, & *Legio xxx Vlpia* alius huic loco vicinis. *Lhuithprandus* *Grani Palatinum* vocat: *Rhegino* *Thermae Grani* & *Aquas*

Palatinum. Sæpius etiam *Aqua* simpliciter ab illius sæculi scriptoribus nuncupatur: vulgo *Aken*, Germanis *Ach-Gallis Aix*, dicitur. *Urbs* est nobilissima; ære fruitur saluberrimo, agroque gaudet pulcherrimo, nequaquam quod ad ædificia structurasque attinet, nequaquam veteri famæ, nobilitati, splendorique respondeat. *Balnea* thermasque tam intra urbis mœnia, quam extra, è terra erumpentibus aquis naturâ calidis habet, multisque ac variis morbis apprime utiles. Estque hæc urbs sede *Caroli Magni* qui hic obiit & sepultus est celebrata. *Fluvios* habent hæc regiones præter *Rhenum* *Ruram*, sive *Roram*, qui ad *Vbiorum* oppidulum, *Roeroort*, quod finem *Roræ* sonat, *Rheno* miscetur, ubi videre est duorum fluminum concurrentium evidentissimum discrimen, quorum hoc viride, illud subalbum apparet. Et quidem usque adeo tortuosus est *Rora*, tantisque ambagibus fertur, ut propemodum ipse *Mæander* videri possit: tam autem violentus est, & vehementi cursu fertur, ut quandoque per arva viam rumpat, adeo ut brevi remporis spacio duo vel tria jugera alluvione hinc adimat, illuc adiciat; vel contra: paulo post solum quodcumque inundat, calculis implet, atque corrumpit: *Nersam* item, *Lupiam*, *Angram*, *Duselum*, *Essat*, *Nirsi*, *Vornium* & alias. Nec *Silvæ* desunt, inter quas illa quam *Tacitus* *Silva Teutoburgensem* vocat, *Duisburgo* vicina, quod cingit plusquam medium, quibusdam in locis vix quatuor, aut quinque balistarum jactibus ditans, vastissima est & amplissima; in qua innumeræ feræ conspiciuntur. *Rivulus* habet plurimos, & limpidissimos: montes sunt excellsi, arboribus præaltis circumquaque vestiti. Sed de his hæc tenus.

eni inter
er fuisse,
m moni-
negotia-
indicant
larum &
è instituta
citi Scho-
ria docet.
idus Iulia-
b oppido
idem præ-
r, ille Me-
ni eisdem
erutumq;
nderosum
inctorum,
reddir: est
ant hic per-
qui oprimi-
idi Bilionci
i Iuliacensis
xix à Ludo-
s fuit, ac de-
is Merésibus
b titulo hu-
Marchio qui
us *Gulielmus*
Gelrensi. Hic
uit *Reynoldum*
ejus uxor *Af-*
st Dux Iulia-
centis

Ducatus
Iuliacensis
Situs.

Vbii &
oppida.

Arvis
tempore
soli ferri
litæ.

Animæ
Iulianæ
v. etia.

Imperium
may rrom.

Regio &
unde de-
ſta.

LEODIENSI *Diaecſi* nomen ab Vrbe primaria *Leodio*, huic verò à cæſa Legionè Romana in ea valle, ubi nunc *Leodium*, nomen inditum conſtanter adfirmat *Hubertus Thomas Leodius*: ipſi quoque indigenæ vocant *Liege*, quaſi *Legionem* dicerent. Alii exiſtimât nomen habere à rivulo quodam ignobili *Legia*, qui tertio ab Vrbe milliari ortus, intra Urbem Moſæ commiſcetur; vulgo *l'Evêſché de Liege*. Adjacet illi ad Boream & Occidentem Brabantia; ad Ortum partim Moſa, partim Ducatus Limburgenſis: ad Auſtrum comitatus Namurcenſis. Longitudo ejus milliarium Leodiens. xxxi: Latitudo xv. Aëre gaudet purgato, temperato & ſalubri: agro amœno, fertili, omnibus rebus affluente, inprimis verſus Boream, qua Brabantia contermina: ibi frumenti & omnis generis fructuum admodum ferax eſt, nonnullis in locis etiam vini. Verſus Meridiem verò, qua Lutzenburgum & Galliam attingit, paullo ſtilior, montibusque aſperior: & Nemoribus (*Arduennæ* enim ſaltus totius Gallia, auctore Cæſare, maximi, hic paſſim cernuntur reliquæ) horridior. Hæc facies ſoli exterior: intus autem & in viſceribus, habet ferri & plumbi, atque etiam auri optimi fodinas, ſed auri parcioreſ. Sunt etiam in montibus lapicidina, ex quibus in Magnarum ſepulturarum marmor candidi coloris, quod *Alabaſtrites* Græcis appellatur, & varii coloris eruitur. Sunt & ſaxa grandia, foſſilia, ad ignem idonea, quæ ſummo labore, & non niſi cum grandi vitæ diſcrimine ex akis montibus, atque etiam ſub ipſo Moſæ alveo magnis cavernis excavato petuntur, atque in Provincias noſtras navibus deferuntur, pretio in ſingulos annos excedente ſummam centies mille ducatorum.

Situ.

Cali.
qualitas.
Soli ferti-
litatis.

Hunc lapidem vulgo vocant carbonem Leodienſem, *Charbon de Liege*: is ubi ſemel ignem concipit, paulatim accenditur, oleo reſtingitur, aqua vires concipit: calor ei vehementiſſimus: quo fit ut Leodienſes tria ſibi præ aliis gentibus arrogant: Panem pane meliorem: Ferrum ferro durius: Ignem igne calidiorum. Uſum hujus ſaxi repertum primum aſſerunt Anno c10 c xc 11x, a quodam peregrino, qui fabro cuidam ferrario eum commonſtravit. Omni præterea pecorum genere abundat regio: nec deſunt ſilvæ, optimas quæ præbent venationes, jucundaque aucupia. Hanc regionem ad fidem Chriſtianam converſam tradunt à S. Materno Patavino, primo Tungrenſium Episcopo circa annum Domini centefimum primum. Episcopalis enim ſedes quæ nunc Leodii eſt, tunc Tungris erat, manſitque uſque ad annum ccc cxc 11x, quo tempore (quum Hunni Duce Attila in Germaniam irupiffent, & Civitatem iſtam una cum aliis oppidis vaſtaſſent) à S. Servatio Trajectum ad Moſam tranſlata fuit: manſitque ibidem uſque ad tempora D. Huberti Episcopi, qui anno ſeptingentefimo decimo tertio eam Leodium tranſtulit, ubi etiam nunc viſitur. Porro à D. Huberto primo Episcopo Leodiens ſi uſque ad noſtra tempora LXXI Præſules à Guicciardino numerantur: apud quem plura de his lege. Neque ſolum hic præſul Episcopus eſt, verum etiam Princeps Imperii, Dux Bovillonenſis, Marchio Francimontii, & Comes Lotenſis & Haſbania. Veteres hujus Episcopatus incolæ fuerunt *Eburones, Tungrî, Centrones, & Ceraſi*. Occupat jam magnam Lotharingæ antiquæ partem. continet namque ſub nomine Leodiens Diœceſis, Ducatum *Bovillonenſem: Marchionatum Francimontii: Comitatum*

Animi
lin. 7. 8.
v. 11. 12.

LEODIENSIS DIOECESIS:

nfem;
 paula-
 concien-
 diensis
 me-
 alidion-
 nt An-
 ro cui-
 rea pe-
 , opi-
 cupia.
 veriam
 ensum
 rimum.
 nc Tun-
 ix, quo
 maniam
 oppidis
 m trans-
 D. Hu-
 imo ter-
 msi usque
 dino nu-
 que solum
 ps Impe-
 ii, & Co-
 fscopatus
 Cerefi. Oc-
 tem. con-
 fis, Duca-
 : Comita-

rum *Hasbania*, aut (*Haspengauw*) *Lotensem*: multaque Baronias, ut vocant. Numeranturque in hoc Tractu, præter Trajectum, cujus media pars Ducui Brabantie patet, xxiv Urbes muris munitæ & c10 1000 pagi templis turrigeris ornati, multaque Abbatie & Domina. Urbium nomina hæc sunt: *Leodium*, *Bolionium*, *Francimontium*, *Loots*, *Borchyvoorm*, *Tungri*, *Hejum*, *Hasselt*, *Dinantium*, *Masack*, *Bilfennum*, *S. Trudonis*, *Vifentium*, *Tunum*, *Vere*, *Herck*, *Bree*, *Pera*, *Hamonium*, *Sineium*, *Foss*, ut eas numerat & nominat Guicciardinus. Earum omnium Metropolis est *Leodium*, nonnullis *Augusta Eburorum*, incolis *Liege*; Teutonibus *Luyck* & *Lutich* vocant. Urbs antiqua, cujus prima auspicia in Ambiorigem magnanimum Eburorum regem Hubertus Thomas Leodius refert, quo duce indigentæ per insidias obruerunt Cottam & Sabinum, interfectâ Legionem unâ Romanorum, cum v cohortibus, quemadmodum id C. Cæsar lib. v. Commentariorum suorum de bello Gallico prolixè refert. Alii urbem arbitrantur esse noviciam, conditam à D. Huberto Aquitano; cujus sententiæ error manifestissimè ex monumentorum quorundam & structurarum antiquitate convincitur. Præter *Mosam* & *Legiam* insunt Urbem alia aliquot Flumina, *Ves*, *Vesè*, *Amblanrum*, ex *Silva Arduenna* orti. Sunt & fontes illimes & pellucidi tam frequentes, ut multæ privatorum domus binos aut ternos habeant. Urbs ipsa laxa est, montesque & valles aliquotè complectitur; ambitus ejus est iv Italicorum milliarium. Edificia ampla, ac præ cæteris superbum est & magnificentum Episcopi Palatium, extructum à Cardinali Erardo Leodienii. Publicis verò Templorum structuris, sive numerum Ecclesiarum spectes, sive elegantiam, splendorem, divitias, omnes supe-

rat non modo Gallie, sed etiam Germaniæ utriusque civitates. Oro in ea sunt Tempia Collegiata, in quibus divites admodum Canonici: splendidissimum vero est Templum D. Lamberti, qui turelæ præest civitatis. Templum hoc Cathedrale est: cujus Episcopus totius ditionis & Diocæcis Princeps, Canonici Consiliarii; sed ad Canonicatum nemo admittitur, qui non sit aut nobili prognatus stemmate, aut alioqui Doctor vel Licentiatius; licetque Canonico (nisi in sacerdotum numerum fuerit cooptatus) resignare beneficium, uxorem ducere, aliud quodvis munus suscipere. In hoc Templo multa admodum sunt vasæ magni pretii, multa ornamenta aurea argenteaque: inter alia, statua est D. Georgii ex puro auro, quam Carolus Burgundiæ Dux consecravit. Sunt & quatuor Abbatie perquam opulentæ, & Bibliothecis instructissimis exornatæ. Paræciæ intra urbem sunt xxxi cum Ecclesiis totidem. Atque ex his apparet, non immerito à Petrarcha olim scriptum, *Vidi Leodium, insignem Clero locum*. Episcopus jus habet titulumque Principis: tanta tamen libertate & tot privilegiis concessis Civitati, ut pene libera videri possit. Habet enim suos Consules, Scabinos, Magistratum. Studia hic olim magno in honore fuere, adeo ut observatum sit, uno eodemque tempore Leodii ix Regum filios, xxiv Ducum, xxix Comitum litteris artibusque humanioribus operam navasse; præter Baronum & aliorum illustrium virorum liberos, qui plerique omnes Canonici erant Templi D. Lamberti. *Bolionium*, *Bovillon*, Castellum est quarto *lv* milliari, decimo sexto à *Leodio* in montis vertice mirabili artificio extructum: sedes Ducum *Buillonensium*. Ab hac nomen habuit *Gotefredus* Dux *Lotharingiæ*, qui anno c10xvi in Concilio generali

gener
fratri
pi ad
Quo
ad mi
diens
eis qu
à Chr
clara
offer
se aur
prum
spinea
ro elar
nalis
struxi
chion
tio pro
ribus
abfunt
dio: C
fluvium
pulis,
sibi de
vitarum
Parisi
de con
liquis
tatis e
ante p
bet ap

generali celebrato Claremontii in Arvernia, una cum fratribus Eustatio & Balduino sacram militiam suscepit adversus infideles, pro recuperanda Terra Sancta. Quo tempore illustris ac verè generosus Heros, ut esset ad militiam illam expeditur, Sperto Episcopo Leodienfi Ducatum illum vendidit, majore gloriâ vendentis quam ementis. Hujus virtute anno c1010 capta sunt à Christianis Hierosolyma. Ei cum ab exercitu ob præclara merita regnum Hierosolymitanum cum corona offerretur, negavit (et. Printipis Christiani pectus) se auream coronam aut regium titulum eo loco suscepturum, in quo Servator humani generis coronam spineam tulisset. *Francimontium* olim oppidum fuit muro clausam, nunc muris disjectis patet: in eo Cardinalis Erardus, quem antea retuli, munimentum exstruxit. Abest Leodio iv milliaribus, estque titulo Marchionatus insignitum. *Tumi* (pagus hic est Francimontio proximus) metalla sunt plumbi optima, & in montibus vicinis lapicidina marmorea. *Tungri* tribus mill. absunt à Trajecto Mosæ, (*Maertrichi*) totidem à Leodio: Civitas eorum *Tongern* hodie appellatur, sita ad fluvium *Iatber*, nomen habet à Tungris Germaniæ populis, qui relicta patria primi Rhenû trajecerunt, & has sibi delegerunt sedes. Vrbs est omnium *Brabantie* Civitatum antiquissima. Ab hac urbe usque Lutetiam Parisiorum iter est millital. ccc; quod totum iter lapide constratum fuit, exstantibus etiam nunc ejus viæ reliquis manifestissimis. Argumentum summæ antiquitatis est Templum *Herculis* intra urbem, cujus statua ante portam etiâ hodie conspici potest. *Hojum Hoy*, habet appellationem à rivulo impetuossimo qui hoc lo-

co in Mosam præceps fluit, distat Leodio v mill. Quarto milliari à Leodio ad *Denerum* oppidulum est *Bilsen*, & extra illud pagus *Munsterhilfen*. Tertio milliaria à Tungris urbs est *S. Trudonis*, vulgo *Saint Truden*, *Centronum*, ut quidam arbitrantur, sedes, quorum frequens apud Iulium Cæsarem mentio. Vno milliari à Leodio pagus est *Ebure*, quæ Eburonum caput fuisse creditur. Trajecti partem, ut & hoc obiter addam, huic Diœcesi accessisse ex donatione Pori, cujusdam Lovaniensis Comitis, scribit *Placentius*. Reliqua oppida brevitati studens omitto. Fluminibus undique rigatur hæc regio, quorum maxima pars Mosæ miscetur: suntque *Legia*, sive *Legio*; *Vtes*, *Veses*, *Ambularus*, *Leckel*, *Hoy*, *Vesera*, *Fl*, *Voor*, *Vrt*, reliqui per *Demeram* ad *Scaldin* deferuntur: uti sunt *Ratbeck*; *Stimmer*, *Herek*, *Hess*, amnes limpidissimi, qui piscium fluviatilium genus omne abunde subministrant. Fons hic fuit de quo litigant inter se viri docti. Alii contendunt esse adhuc intra urbem: alii (quibus adsentitur accuratissimus *Scriptor* & qui hujus rei fidem singulari cura experiri voluit *Lud. Guicciardinus*) extra eam, scilicet quimilliari *Limburgo*, v mill. à Leodio, vii à Tungris, juxta *Spa* vicum, in nemore quodam ameno & jucundo, parte *Silvæ Arduennæ*. Hujus fontis mirabilis efficacia in morbis desperatissimis, *Phthisi*, *Hydrope*, *Febribus* atque aliis. Mortibus etiam Regio hinc inde attollitur, in quibus divites *Fodinæ*, de quibus supra. *Silvis* etiam passim umbrosa: *Arduennæ* portiones sunt *Silvæ Iulio Cæsari celebratissimæ*. Ejus Portiuncula Comitatus *Namurcensis* vicina *Salvus Marignianus* dicitur. Atque hæc hæc hactenus de Diœcesi Leodienfi: nunc ad reliqua pergamus.

Ddd

Qui

Flumina.

Montes
Silva.

W A L D E C K C O M I T A T V S.

Qui hanc Tabulam primus descripsit & edidit, Iodocus Moers à Corbach, duos Nobilium Ordines sub Comite Waldeccio enumerat, unum liberum intra Comitatum commorantem, alterum tam extra, quam intra Comitatum Feudo Comiti adstrictum. Hos ergo Ordines cum nihil præterea habeam, hic adnumerabo, & quæ illorum domus Tabulæ insunt, indicabo.

Stemmata Nobilium liberorum intra Comitatum sunt Uirmunde, Meissenburg, Cögreben, Zertzen, Volmerichausen, Dalvvig, Epe, Rodehausen, Reen, Sconstat, Hertzinghausen, Tvvist, Hanxtleden, Greisnar, Roman, Dorfelt.

Stemmata Feudatariorum tam extra quam intra Comitatum: Uvitstein, Reiteel, Spiegel, Calenberg, Uvestfal, Canstein, Malspurg, Lebenstein, Mengersen, Mescheden, Beinenburg, Papenheim, Uulffe, Volkenbergh, Urf.

K

toers à
nume-
am ex-
go Or-
llorum

burg, Co-
fert Zing-

ireel, Spie-
fcheden s

AD

Regis &
unde di-
ctis.

AD Mercatorem redeo, apud quem sequitur
VValdeccia vel *VValdensis Comitatus*, vulgo *De*
Grafchaft VValdeck. Nomen habet ab urbe
Waldeckia: e. q. que *Hassia* non minima pars.

Situs.

Conjacet illi ad Orientem quidem *Hassia*: ad Septen-
trionem *Episcopatus Paderbornensis*: Occidentalior
pars *Diecepsim* respicit *Coloniensem*. Longitudo &
Latitudo Comitatus est vi milliarium. Solum, fertili
campo, apricis collibus, irriguis amnibus felix: fru-
mentum profert magna copia & vinum: meralla gi-
gnit varii generis, Aurum, Argentum, *Æs*, Ferrum,
Plumbum, Argentum vivum, Alumen, & Salem:
Circa *Wildungam* enim urbem, arcemque *Eisenbur-*
gum pleraque hæc è Terræ visceribus rarâ felicitate
effodiuntur. Sunt & Saxa grandia, fossilia, (qualia in
Episcopatu Leodiensi) ad ignem idonea: Germanis
Stein-kelen, his ignem focumque tamquam carbonibus
fovent. Varii generis producit Animalia, magnamque
in Silvis ferarum copiam, quæ ad venationes frequen-
tes incolæ existimulant. Originem autem Comitum
Waldeccensium, à *VVidichindo* Comite in *Snalenberg*,
quem *Carolus Magnus* *Ecclesiæ Paderbornensis*, à se pri-
mum fundatæ, Advocatum, id est, (si vera est *Advocati*
interpretatio, quam *Iac. Meyerus* aliique afferunt) Ci-
vitatibus Principem constituit, arces sunt. Quod, jus ex
posteris quidam *VVidechundus* Comes *Waldeccensis*,
cum *Friderico Barbarossa* in *Asiam* profecturus, accep-
tis ccc argenti marcis, collegio remisisse scribitur.
Nec vero continua superiorum Comitum familiaris se-
ries adnotata, quod sciam, exstat. Itaque ab *Henrico*
Ferreo, qui *Corbachiam* antea liberam, Imperio Co-
mitum primum subiecit, series ad nostra tempora de-
ducta adscribitur. *Henricus Ferrus* Arcis *Laudojæ* con-

Sub ferti-
litate.

Arma-
tum va-
rietas:
Imperium
Majoram.

ditor, *Corbachiam* anno c10 ccc lxxvi die xi Martii
oppressam, sibi parere coegit. *Henricus* *Fredericum* Du-
cem *Brunsvicensis* electum Imp. ad *Frislarium* inter-
fecit anno c10 cccc, uxor *Elisabetha Bergensis*. *Henricus*
cœpit anno c10 cccc xxxix bellum cum *Pariberg-*
giis, finivit c10 cccc xviii. Patrocinio *Ludovici* *Hassia*
Principis se primus subiecit anno c10 cccc xxviii *VVol-*
radus Comes à *Waldeck*, ab *Episcopo Moguntino*
Frislariz & aliis quæ in *Hassia* tenet oppidis præfatus
c10 cccc xxxiiii. *Philippus* II *Philippi* I filius, uxor *An-*
na filia *Ioannis* II Ducis *Clivensis*. *VVolradus* II *Pius*,
doctus & humanus: Præses colloqui *Ratisbonensis*
anno c10 13 lvi, mortuus c10 13 lxxviii. *Iosias* na-
tus anno c10 13 lliii, mortuus c10 13 lxxxviii. *Christia-*
nus & *VVolradus*, Comitibus *Iosias* filii. Ad dignitatem
autem *Officii Imperialis* quod attinet, inter v *Servos*
seu *Milites Imperii*, Comitatus hic primus numeratur:
Sunt enim *VWaldec*, *Hirten*, *Fulchen*, *Arnspberg*. *Vrbs* prima-
ria *VWaldeccia*, vulgo *VWaldec*, quæ regioni nomen de-
dit, arce prædita, quam *Edera* fluvius alluit. Sunt & *A-*
stinchausa, *Dudinchausa* oppida: *Landavia* urbs cum ad-
iuncta arce: *Mengerhusa* urbs quoque cum arce, Co-
mitum hodie sedes, duobus à *Waldeccia* milliaribus
distat: *Rodenum* urbs & arx, in cuius territorio venatio-
nes sunt frequentes. *VVetterburgum* arx, locus ad spectu
& positu peramœnus, inter *Twistam* videlicet & *Ah-*
ram fluvios sita: *VVildunga* urbs quæ novo & veteri no-
mine ac loco distincta est: juxta quam *Fodinæ Metal-*
licæ: ex quibus magna vis *Auri*, *Æris* & *Ferri* quotidie
eruitur. Sunt & hic fontes acidi ad quos variarum re-
gionum ægri ante annos aliquot solebant confluere.
Coquitur hic etiam optima *cerevisia*, qua præstantiorē
non habet hæc regio. *Frienbagen* *Carolini* iudicii sedes:
Saxe nhusen

Urbs.

Hanno.

Saxoni
arx, cu-
tat: qu-
siru sp-
muniti-
menti
ibi eff-
quam
vero h-
procl-
stergit
Monar-
(inter
gi Hisp-
quoque

Saxenhusen, Saxenberg, Fursenbura oppida: *Eisenburgum* arx, cujus ager ut *Wildungæ*, aurum & ferrum suppeditat: quolithantheses quoque effodiuntur: *Eilhusia* arx situ spectabilis, ab urbe æmne dividitur: *Corbachia* urbs munita: auri fodinarum ad eam, ante trecentos annos mentionem fecit Albertus Magnus, & quidem de auro ibi effosso, cū igne probatur ac purum redditur, minus quam de Bohemico, ullove alio consumi adfirmat. Nec vero hodie venæ illæ profus exhaustæ sunt: nam haud procul *Corbachia* ex arena sepiuscule lota aurum abstergitur. *Neuburg* arx & oppidum: *Ither* arx & *VVerba* Monasterium. Regio hæc fluminibus irrigatur variis (inter quæ agmen primum merito ducit *Edera*, qui Tagi Hispaniæ, Hebræi Thraciæ, Pætolici Asiæ æmulus, aureas quoque vehit arenas, tum & piscibus si quis alius refer-

tissimus, mediam fere Provinciâ Waldeccensem secatur ex Nassaviæ montibus per Comitatum *Wirgenstein* ad *Francobergam* adlabens, & arcem Waldeccensem præcipiti rupe conspicuam, in ima valle altissimis undique montibus septam, abluens. *Frislarium* Hassiæ oppidum præterlapsus recepto *Svalma* in *Fuldâ* supra *Cassellam*, atque inde in *Vifurgim* se exonerat. Sequuntur *Dimila, Trvissa, Vrba, Ahra, & Ither* amnes. Nec montes ^{Montes} desunt, inter quos qui vetnaculè dicuntur *Grunebeckerberg, VVinsenberg, den Astenberg* cum aliis qui in *Tabula* mercatoris cernuntur. Sunt & Silvæ in hoc tractu ^{Silva.} frequentes *Aldervalde, VVesterholt, Geppenhage, Plat*: alias prætereo, quæ passim per hunc Comitatum hic ibi sparsæ. Atque hæc de Waldeccensi Comitatu hæcenus, ad Palatinatum Rheni transeamus.

Regio.

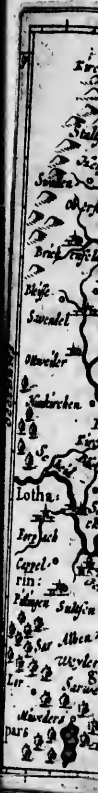
VV

ALDECCIA succedit in mea methodo *Palatinatus Rhēni, vulgo die Pfaltz.* Hanc nobilem Germaniæ partem nonnulli à Palatio Rhēni nomen accepisse; alii à Caroli Magni institutione; alii à Palatio Trevirensi sic nominatam volunt. Beatus Rhēnanus conatur probare ex Ammiano Marcellino, Palatinatus ditionem & nomen à Palas Regione descendisse. Scribit enim Ammianus in hunc modum: *Constituto ponce prope Moguntiacum, cohortes transgressæ sunt Rhenum; in regione Capelliatiana, qua à Palas nomen habet, castra sunt posita.* Et alibi: *Quum ventum esset ad regionem, cui Capellatii vel Palas nomen est, ubi terminales lapides, Romanorum & Burgundionum consinia distinguebat, castra sunt posita.* His subjicit Rhēnanus: Hic advertere licet principem Palatinum non à Palatio Cæsaris, vel ædificiolo illo quod in Rheno ostenditur, nomenclaturam suam possidere, sed verustissimam à Regione esse natam appellationem. Hæc ille. Sed cum plures, aliorumque locorum Comites Palatini, in historiis recensentur, hodieque etiam nunc sint, hanc de etymo Palatini sententiam plerique rejiciunt. Huc accedit quod ante cccc annos, neque castra, neque oppida in hac regione, ubi hodie habitant, habuerunt: sed intra hos annos quæquid locorum juxta Rhenum habent, vel emerunt, vel armis adquisiverunt. Plerisque magis adlubescit, si à Palatio Comes Palatinus dicatur, qui dignitatis & claritatis ordo velut senatorius jam olim sub Imperatoribus esse cepit. Hinc qui in Comitatu Palatii præsto essent principi, Palatini vocabantur. Habet hæc Regio ab Occidente Zyveibruckenem Ducatum: qua Oriens est occurrit Franconia & Wirtember-

Situs.

gens Ducatus: qua Septentrio, partim Mœno flumine partim extrema Silva quam Ottonicam vocant, terminatur: Alsatiam attingit à Meridie. Tractus hic univ^{Soli fer-}ersum amœnitate, fertilitate, & ubere omnium rerum copia vix ulli Germaniæ parti cedit. Montes plerique vitiferi sunt, vinumque præstantissimum proferunt, aliis remotioribus locis expetitur: iidem ad Boream castaneis referti. In agris copiosa frumenti seges, tritici, siliginis, hordei. Nec desunt pomaria, & horri omnium felicitum arborum genere confiti, qui passim in hac regione plurimi videntur, magna pomorum ubertate scattentes. Inter Wormaciam, Heidelbergam, Neostadiū, Crucenacum, Oppenheimum generosissimæ sunt vitæ: in primis Pfetershemii, cujus bonitas cum Scitiis, Falernis, Cæcubis certare possit. Silvæ etiam & montes referti sunt feris, potissimum cervis. Quin & incolæ plurimos in silvis nutriunt hircos, hædos, & capras, eod quod hæc animalia potius silvestribus delictantur saltibus, quàm pratis. A carpendo enim capræ dicuntur, ideoque in lege locationis fundi excipi solet, ne colonus capram in fundo pascat. Prope Heidelbergam est magna copia ardearum, ibique in nemore nidificant. Est autem avis aquatilis, quippe qua vivit ex aqua, & tamen horret pluvias aliasque tempestates, quas in sublime volans evitare conatur, juxta illud Virgilii: *atque altam supra volat ardea nubem.* Vocatur etiam ob id ardea, quod ardua suo volatu petat. Pone nit nidum suum in altissimis arboribus, oditque natura accipitrem fringillarium seu nifum, sicut vicissim accipiter exitium illius continuo quaerit. Decertantes autem in sublimi aere, uterque id unum conatur, ut altitrum

Animalium rariorum.

flumine
 ut, termi-
 nic univer-
 erum co-
 que viti-
 aliis re-
 am casta-
 trici, fili-
 omnium
 in hac re-
 vertate sca-
 Neostadii,
 ne sunt vi-
 um Serii,
 n & mon-
 un & in-
 edos, & ca-
 ribus dele-
 nim capre
 xipi solet,
 de Heydel-
 in nemore
 e qua vivit
 pestiferae,
 tra illud Vir-
 m. Vocatur
 petat. Po-
 que natura
 eur vicissim
 Decerran-
 conatur, ut
 alterum

PALATINATUS RHENI.

Annot-
 liam ca-
 retum.

Imperium
magnum.

alterum ascendendo superet. Si accipiter altiore ob-
tinuerit locum, impetu quodam obruit hostem atque
extinguit. Sed ad rem. Fuerunt ab initio Palatini Pala-
tiorum præfecti, præsertim in Curia Imperatorum, quos
Franci olim *Majores-domus* vel *Palatii* vocaverunt. Quã-
do autem ditio Palatinatus Rheni fuerit instituta, &
ubi locorum Palatini Rheni ante quadringentos &
quingentos annos se cõtinuerint, non licuit mihi inve-
stigare, variæ enim hic hominum conjecturæ. Sunt qui
ajunt primos Palatinos simplices fuisse nobiles, usq; ad
tempora Ottonis III, quando principes Electores fue-
runt constituti: tunc enim illis major dignitas fuit con-
stituta. Primus Palatinus Elector fuit *Henricus*, qui cum
ceteris Electoribus anno 1011 Imperatorem consti-
tuit D. Henricum. At ubi suam habuerit Curiam, cui
præfederit regioni, quos audientes habuerit populos
ipse & aliquot ejus successores, à nullo inveni scriptum,
inquit Munsterus, nec principes ipsi qui hodie præsidet
Palatinatus id sciunt, nisi quod quidam, sed sine certo
testimonio, putant principes Palatinos olim *Wormaciae*
confedisse, & magnam in ea urbe habuisse jurisdic-
tionem. Hoc constat, Conradum Ducem Franconia
anno 1011 suam sedem *Wormaciae* habuisse: de
principe Palatino nihil tale invenitur. Sedes hic olim
Intuergorum, *Nemetum* etiam & *Vangionum*, ut nonnulli
opinantur. *Intuergi* Germaniæ populi: hos Peucerus
in Palatinatu constituit circa *Heydelbergam*, quæ re-
gio etiam *Capellatum* & *Pallas* vocata fuit, ut supra ex
Marcellino retuli. *Nemetes*, *Ptolemæo* & aliis, Germa-
niæ ad Rhenum populi, finitimi *Metensibus*, *Argen-
tinenisibus*, *Wormaciensibus*; *Spier* hodie urbs Episc-

palis in Germania B. Rheno. *Augusta Nemetum* hæc Ae-
thico. *Vangiones* Ptol. itidem Germaniæ populi ad Rhe-
num: *Vormbser Bisthumb* B. Rheno & *Lichtenavio*.
Sed contra affirmat *Pirchaymerus*, *Vangiones* esse *Spiren-
ses*, *Nemetes* vero *Wormacienses*. Rationem addit *Ireni-
cus*, nempe quod *Ptolemæus*, qui in descriptione Rhe-
ni solitus sit à Meridie in Septentrionem decurrere,
primum meminit *Vangionum*, deinde *Nemetu*. Sig-
Gemblacensis tamen, qui ante annos scripsit circiter
quingentos, *Wormatium Vangionum* urbem vocat.
Wormatium urbem olim vocatam *Vangionum* specu-
lam, ex antiqua ibidem inscriptione, colligit quoque
Ioannes Heroldus. *Vaugen* interpretatur *Lazius*. *Vibes*
memorantur XLVIII, quarum caput *Heydelberga* princi-
pis Palatini sedes. Nomē habet vel à gētibus, hæ enim
Germanis dicuntur *Heyden*: vel à *Myrto*, quem iidem
vocant *Heydelbeer*, atque ob hanc causam eruditissimus
Melissus eam urbem appellat *Myrridatum*. *Durlacum*, cu-
jus meminit *Abbas Vrpergēsis*, *Pyramio* est; quod alii
Durlach, & rectius. *Ioannes Heroldus* vocat *Capellatum*.
alii tamē *Capellatum* est ipse Palatinatus, ut modo dixi-
mus. Munsterō tractus est qua iter *Francfordia Hey-
delbergam*, *Bersstra* dictus. Sunt etiam qui *Ptolemai-
cam Budorin* hic sitam fuisse putēt, sed hi præter inanem
conjecturam nihil adferunt. *Budorin* enim statuit *Pto-
lemæus* latitud. grad. LI, quæ *Heydelberga* habeat
latitudinem graduum duntaxat XLIX, min. XXXV; vulgo
Heydelberg. Sunt alii qui contendunt legendum & scri-
bendum *Edelberg*, quod sonat nobilem montem: alii
verò *Eidelberg*, quod meros montes significat. Sita est ad
Nicarnum sive *Neccarum fluvium*, in faucibus montium
celebris

Celebris fuit jam inde ab anno cccccxvi insigni Litterarum & Sapiencie Gymnasio, quod iis temporibus constitutum est à *Ruperto* seniore Principe Palatino, quic etiam ad ejus curam Marfilium quendam Ultrajectinum Parisiis vocavit. Ex eo semper inclita fuit Doctorum & Studioforum frequentia. Inter Doctores celebres fuere Rodolphus Agricola, Ioannes Dalburgius, Ioannes Virdungus, Gulielmus Xilander, Thomas Erastus, Zacharius Ursinus, atque alii plurimi. Porro universus Palatinatus in quatuor Præposituras tributus est, quas illi *Ampsen* vocant, Heydelbergensem, Alzensem, Neostadiensem, & Mosbachensem, ab urbibus Heydelberga, Alzea, Neostadio & Mosbaco nuncupatas. Sunt præterea *Bretta*, oppidum mediocre ad Salzam fluvium, patria Philippi Melancthonis, summi liberalium Artium Magistri: *Ladeburgum*, à Castris Latinis Peucero dictum, pignori datum est Duci Ruperto seniori pro media ejus parte anno c10 ccc lxxi. Altera medietas obvenit Episcopo Wormaciensi. Eidem Principi vendidit Sifridus à Stralberg anno c10 ccc lvii oppidum *Schrieffen* & castrum *Stralnbetg*. Et anno c10 ccc xlvi oppidum *Vveinheim* per arbitros est memorato Principi adjudicatum, quod antea Episcopus Moguntinus possederat. Sunt item, *Camba*, *Gelhusen*, *Simzon*, *Luden* ad Tuberum flu. *Oppenheim*, *Casarea Lutra*, *Ingelheimam*, *Lorvensteinam* in Bruteinia *Brusella*, & alia, quæ in Tabula obvia sunt, ut & arces & pagi. Flumina præcipua sunt *Rhenus* & *Neccarus*. Hic medium Palatinatum fecit irrigare, ac prope Ladeburgum Rheno immergitur, Veteribus *Nizer* dictus: Piscium & in primis mullorum, quos vulgo *Barbonæ* vocant, fræcundus, si quis alius am-

nis. Descendunt quoque per hunc fluvium continuè lignorum rates, ex Ottonica silva, quæ ex Neccaro in Rhenum deferuntur. Ignobiliores sunt *Tuberus*, *Latherus*, *Iactus* alique. Regio universim tum montuosa, tum campelstris: montes habet insignes in quibus præstantissima vina decoquantur. Nec defunt silvæ opimas venationes præbentes. Inter silvas ea est quæ dicitur *Ottonica* sive *Ottomis*: estque pars Hercyniæ silvæ. Latitudo ejus extenditur à Neccaro usque ad Mænum, & longitudo à montana via vulgo *Bergstrum*, usque ad Tuberum flu. Sed hæc hæc haftenus. Multa in Palatinatu Tempia, multa etiam fuere Monasteria: inter quæ *Ladwissense* vulgo *Lorsch*, per Carolum Magnum, aut ut alii putant per Pipinum constructum: de cujus Bibliotheca sic Munsterus: Non est locus in Germania, ubi vetustior quam in hoc Monasterio Bibliotheca fuerit. Vidi ibi exemplar unum quod manu Virgilii scriptum titulus præmonebat. Inventus est ibi quoque ultimus liber Ammiani Marcellini, qui & jam publicatus est, setiptus majusculis tantum literis. Ioannes Dalburgius Episcopus Wormaciensis, Vir Doctissimus, transtulit inde ad Bibliothecam Ladenburgensem meliores quosque codices. Ceterum sextus Circulus Imperii est quatuor Electorum, qui sunt: Comes *Palatinus Rheni*: Archiepiscopi *Mentis*, *Trier*, & *Coln*. Civitates liberæ sunt *Mentz*, *Coln*, *Trier*, *Gellenhausen*. Principes & Domini: *Palatinus* cum suo Territorio: Com. *Nassau*: & *Beilstein*: D. *Reifferscheidt*, & *Rheineck*: *Tentsch Ordens Hern* in *Coblenz*: Abb. *S. Maximini* proximè *Trier*: Præpositus *Seltz*: D. *Nider Eisenburg*. Sed hæc hæc haftenus; ad Ducatum *Wirtembergensem* tranfeo.

Ece

DUCATVS

Ducatus Wirtembergensis.

402

Terre & vnde dicitur.

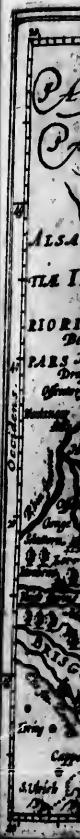
DUCATUS *Virtembergensis*, vulgo *Virtemberg* *gerlant*, nomen habet à *Wirtemberga* Arce veteri in ejus fere medio sita, in edito colle, haud procul ab *Esslingensi* urbe Imperiali: alii aliunde derivant. Cæterum *Regio Virtembergensis* in prima fere Superioris Germaniæ parte, tractum *Sueviæ* feliciter occupat, ad *Nicri* potissimum ripam sita. Conregionales illi ad Ortum *Suevi*, *Vindelici* & *Noricici*: ad Occasum *Comitis ad Rhenum Palatini*, *Principis Electoris*, & *Marchionis Badensis* limites: inde *Nigræ Silvæ* juga complectitur: qua *Meridies* est montes *Arbonæ* pariter ac *Suevicæ Alpes*, (ita vocant montes ejus regionis editiores incolæ) prominent. Versus autem *Septentrionem* *Francos* habet vicinos, & non ita procul *Ottonis Silvam*. Aer hujus regionis saluberrimus est: aestate cômmodus, hyeme temperatus: regio ipsa fertilissima, ita ut cum optima Germaniæ parte certare queat, ac primas etiam obtinere. *Frumenti*, *leguminum*, *vini*, *fructuum* admodû ferax. *Vniuersa* tamen *Regionis* nō eadem ubiq; qualitas, non idem solo *genius*. Ea namque pars qua *Neccarus* oritur, queq; confinis *Hercyniæ*, tum qua *Suevicis*, inter *Danubium* & *Nicrum* sitis, *Alpibus* est contermina, subaspera quidem vitibus inimica, pecorum cultui satis idonea. *Ager* in *Alpibus* lapidulosus, at *frugum* abunde ferax: item per *nigræ Silvæ* cacumina, rubro colore tellus arenosa, qua frumento tamen satis abundat. *Vbi* vero *Neccarus* in *campestria* diffunditur, tota *felix*, tota *beata* est: undique *Bacchi colles*, herbida prata, fertiles agri, copiosius ubique *vini*, *frumenti*, *pomorum* que *proventus*. *Argenti* quoque *fodinas* hic *Ducatus* habet, haud procul à *Viltbergo*, ac dicitur *Puclachium* oppidum totum *eris* fodi-

Cali quæ
est aer.
Sub ferti-
bitas.

nis superstructum. *Producit* & *ferrum* & *as*. *Reperiuntur* etiam *lapides elegantibus* ac *variis coloribus*, ut plurimum tamen *cæruleo distincti*. *Vt* videatur etiã *Natura* molita esse hoc loco *Gemmas* producere. *Varii generis animalium* passim *vis magna*: ac per saltuosã *Nemora* ferè innumere conspicuntur. *Ducatus* titulu adepta est hæc regio anno *1535*, *Imp. Maximiliano* conventu *Vormaciæ* celebraute. *Hic enim Eberhardum* *Comitem Virtembergensem* ad dignitatem *Ducalem* evexit. *Eberhardus* *Dux* II amplius *biennium* non mansit in *Ducatu*, sed *corrasis* *vasis* *suis aureis* & *argenteis* primum fugit *Vlmam*, ac deinde ad *Principem Palatinum*, mortuusque est apud *exteros* sine *liberis*. *Tunc* creavit *Imp. Maximilianus Vtricum Eberhardi* nepotem. *Hic* an. *1550* *1551*. ditione *pulsus* & *ejectus* fuit, à *Suevici* *fœderis* *sociis*, cum *Reutlingam* *oppidum* *Imperii* *fœdere* *ipsis* *junctum* nuper cepisset. *Patri Vtrico* successit *Christophorus*: *Christophoro Ludovicus* filius. *Ludovicus* denique *Fredericum Georgii* *Comitis* *Montis Pelicardi* *filium* *successorem* habuit. *Sedes* hic habuerunt olim suas *Intuergi*, *Tschudlo*, *Rhenano Vithungi*. *Item Teitofages*. *Ducatus* iste *veluti* *circularem* habet *litum*, *complectitur* que *Civitates* & *oppida* plurima. *Præstantiores* *Civitates* sunt *Tubinga* & *Stutgardia*. *Tubinga*, vulgo *Tubingen*, ad *Neccarum* sita, *urbis* *admodum* *elegans*, *Cereris* & *Liberi* *donis* abundans, qua & *copiosa*, & *generoso* *proventu*, tam *incolis*, quam *vicinis* *Suevis* *communicat*, *utramque* *Neccari* *ripam*, *lapideo* *ponte* *conjungit*. *Arce*, *vini* *fero* *colle*, *Canonicorum* *Collegio*, & *rei literariæ* *ornamento*. *Academiã*, *Studiisque liberalibus* illustis. *In ea*, præter *Joannem Stoflerum* & *alios*, *annis* *superioribus*

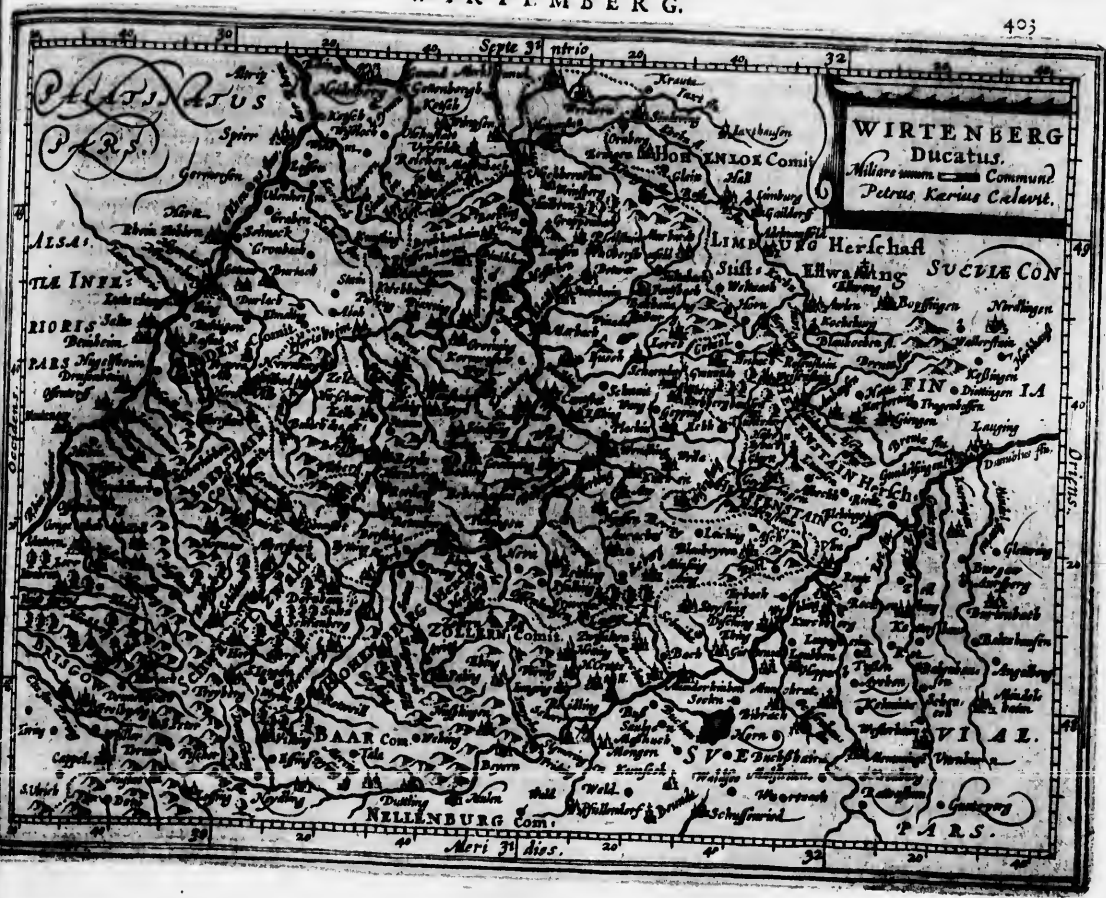
Animalium rariora. Imperium majorem.

Urbanis

WIRTEMBERG.

403

es. Repe-
oloribus,
atur etiã
ere. Varii
Anima-
lum ca.
tictu.
Impetium
majorum
Hic enim
d dignita-
tibus bien-
suis au-
deinde ad
exteros in
vricum E-
one pulsus
n Reudin-
nuper ce-
hristopho-
edericum
uccessorem
ergi. Tschu-
arus iste ve-
ue Civitates
sunt Tubinga
eccarum li-
liberi donis
ventu, tam
utramque
Arce, vini-
literariz or-
ibus illustris.
, annis supe-
rioribus

rioribus cum celebritate maxima nominis medicinam docuit *Leonhardus Fuchsius* primus Medicinæ hac nostræ ætate repurgator. In eadem Academia proficetur cum celebritate nominis, etiam inter Barbaras gentes, studia eloquentiæ & linguarum clarissimus ac doctissimus vir *Martinus Crusius*. Eam instituit *Eberhardus Comes Wirtembergensis* quem supra ad dignitatem Ducalem à *Maximiliano* euectum fuisse diximus, anno *ccccclxxvii*. Mansionem *Augustam Caracallæ* in Germania ad *Tubingam* fuisse, *Ioannes Heroldus*, libello de Germaniæ prius antiquitatibus ex fragmento elogii ipsius, quod ibidem incisum videtur, demonstrat. Id *Petrus Appianus* lib. de sacrosanctæ vetustatis inscriptionibus ita exhibet.

MAX. IN
AVG. EM. GER. MAX.
DAC. MAX. ARM.
MAX. TRIB. P.
COS. ET.

Verum *Heroldus* hanc inscriptionem integram legit, quemadmodum eidem Imperatori Romæ posita fuit. *Imp. Cæs. Divi. L. Sept. Sever. Pert. Aug. Parth. Tarab. Adiab. F. M. Aurel. Antonin. Aug. Sarmat. Max. Ger. Max. Dac. Max. Armen. Max. Britan. Max. Arab. Max. Aleman. Max. Parth. Max. P. E. Pont. Max. Trib. Pote vi. Cos. Procos. Perpet. Leg. viii. Ant. Aug. P. E. Eijs. Num. Devos. Prin. Opt. Fortis.*

Stuttgartia, Metropolis & sedes est Ducis haud procul à *Neccaro* sita. Ab hac Civitate Comitatus *Stuttgardicus* nomen desumitur: à *Wandalis* exstructa est, postea veto restaurata à *Marchione Ioanne I Electore Brandenburgensi*, & *Ottone III*. Anno autem *ciccc xc*

Albertus IV Marchio Brandenburgicus, Princeps *Anhaltinus*, filius *suz Beatrici* dotis loco dedit, quæ *Henrico Leoni VVandalo* nupsit. Vrbis hæc agro undiq; beatissimo cincta. Vix verbis exprimi potest, quanta vini copia per circuitum hujus oppidi in singulos annos producat. Ornavit locum istum *Ioannes Capnion* vulgo *Reuchlinus* dictus, vir insignis, iurisperitus, trilinguis, & qui primus in Orbe Christiano sacram *Hebræorum* docuit linguam. Est & *Reutlinga*, ad *Neccarum* sita in Ducatu *Wirtembergensi*, anno *cicccxi* à *Friderico II*. Imperatore facta Civitas: alii dicunt anno *ciccc lxxxii*. Civitas hæc famosa est ob molas papyraceas. Reliqua oppida amœna satis, ac pleraque arcibus & castris munitissimis ornata, utpote *Vra-cum* ad *Amerum* fl. *Nirtingum*, *Kirchena*, *Heilbronna*, *Lauf-sena*, *Pinighheim*, *Alberga* arx, *Greininga*, *Marbachum*, *Can-stadium*, *VVaiblinga*, *Schorendorffum*, *Geppinga*, *Fiesen* *Aludta-cum* olim, *Heidenheimum*, *Vvilspurgium* patria diligentissimi *Cosmographi Danielis Cellarii*, ad *Nagoltam* fluvium, *Herrenbergum*, *Rosenbergum*, *Hechingum* *Iudzorum* asylum, *Balingum* ac complura alia, quorum nomina ac situm hæc Tabula inspicienti dabit. Ducatus autem iste Circuli Imperialis *Suevici* præcipua pars est, quam quia solam inter cæteras exactius descripsit à *Georgia Gardnero*, & *Davide Seltzlin* habemus, hic Circulum *Suevicum* totum in suum ordinem distriburum proponam. Quartus Circulus Imperii *Suevici* tres Ordines ^{Ordo Pr} complectitur, quorum I *Ecclesiasticus*: II *Principum*: III *Civitates liberæ*. In primo sunt *Episcopi*, *Chur*, *Co-stentz*, *Ausburg*. Abbates, *Kempten*, *Rheichenovv*, *S. Galin*, *Helvetia*, *Salmanfveiler*, *Vveigarten*, *Vveissenovv*, *S. Blasii*, *S. Peter*, *Manlbron*, *Schaffhausen*, *Stain am Rhein*, *Kreuzlin-gen*,

gin, *Petershausen*, adjacet *Constantia* & *Rheno* ad partē
 Borealē, *Einsiedeln*, *Pfeffers*, *Pfeffen*, opinor, *S. Ioan in Thar-*
thal, *Schuffenriede*, *Sockenburg*, *Ochsenhausen* ; *Kuningsbron*,
Marshall, *Elchingen*, *Tfue*, *Munshrod*, *Aufsperg*, *Yfsee*, *Gengen-*
bach, *Schneuern*, *Dyldisen*, *Abbarillie*, *Lindavv*, *Rottenmun-*
ster, *Bucharr*, *Guttenzell*, *Beund*, *Happach*, *Teusch* *Ordens-*
Meister in Elias, vnd *Burgund*. In II ordine quieti principum
 Dux *Virtembergensis*, *Marchio Badensis*. Comites,
Halsenstein, *Viefenlag*, *Oringen*, *Lauffen*, *Monisfort*, *Fursten-*
berg, *Marchio Eberstein*. Comites *Tollern*, *Bultz*, *Lobenstein*,
Tubingen, *Kirchberg*, *Tengen* alias *Dengen*, *B. Gundelstingen*.
 Domina *Stuttgart*, *Tussen*, *Bar. VValdoburg*, *D. Sonneberg*,
Valckenstein, *Kunfack*, *Kunfackerperg*. *Bar. Geroltzek*, *Ober-*
Helvren. In III ordine, *Augsburg*, *Kauffbeurn*, *Vlm*, *Mémin-*
gen, *Kompen*, *Bibrach*, *Lenkirch*, *Tfue*, *VVangen*, *Lindovv*, *Ra-*
venspurg, *Bachorn*, *Vberlingen*, *Castenz*, *Pfullendorff*, *S. Gal*,
Schaffhausen, *Reutlingen*, *Efingen*, *Gründ*, *VVeil*, *Heilbron*,
VVimpfn, *Hal in Schvraden*, *Dinckelpuel*, *Bopfingen*, *Gengen-*
Alen, *Nordlingen*, *Donavvord*, *Bucharr*, *Offenburg*, *Gengen-*

bach; *Zel im Hamerspach*, *Rottweil*. Ad Ducatum redeo.
 Passim Regio hæc amœnis lacubus, atque amnibus ^{Larui.}
 admodum piscosis irrigatur, inter quos facile primas ^{Flumina.}
 tenet *Brentius* amnis, qui nunquam, etiam gelidissima
 hyeme congelatur. Nicer amnis mediam oram per-
 currit, multisque fluminibus receptis, quorum præci-
 pua sunt, *Nagoltra*, *Entius*, *Remisus*, *Kocherus*, *Jagylta*, *Filt-*
zium, in *Rhenum* properans: *Brentius* vero *Danubio*
 miscetur. Hujus Ducatus montes sunt *Alpes*, qui ab ^{M. nra.}
 albedine sic dicti creduntur: albis enim silicibus ac la-
 pillis longè conspiciuntur, ac sæpius nova sibi voca-
 bula inveniunt, utpote: *Schra*, *Albuchis*, *Hanecainpus*,
Hertfeldius. *Hercynia* atque *Martiana* silva regionem plu-
 ribus locis interrumpunt, ac suis nominibus discernun-
 tur, ut *Albuchus Lucus*, *Stubenthal Silva*, *Nigra Silva* ^{Silva}
 vulgo *der Schvartzvvalt*, *Odenvvalt Silva*, &c. Per univer- ^{V. l. m.}
 sum Ducatum populus armis, humanitate, constantia,
 religione spectatus.

Ecc 3

ALSA-

eps An-
 nis loco
 rbs hæc
 rimi po-
 dii in lin-
 loannes
 nis, iuris-
 tiano fa-
 ltinga, ad
 anno cis-
 as: alii di-
 st ob mo-
 ac plera-
 pote *Vra-*
onna, *Lauf-*
chum, *Can-*
Aluda
 iligentissi-
 goltam flu-
 ludorum
 um nomina
 atus autem
 rsest, quam
 à *Georgia*
 e *Circulum*
 urū propo-
 res *Ordines* ^{Ordo Pr}
 Principum: ^{lioni.}
 pi, *Chur*, *Co-*
 ovv, *S. Galin*
 ovv, *S. Blasii*,
 v, *Kreuzlin-*

Regio.

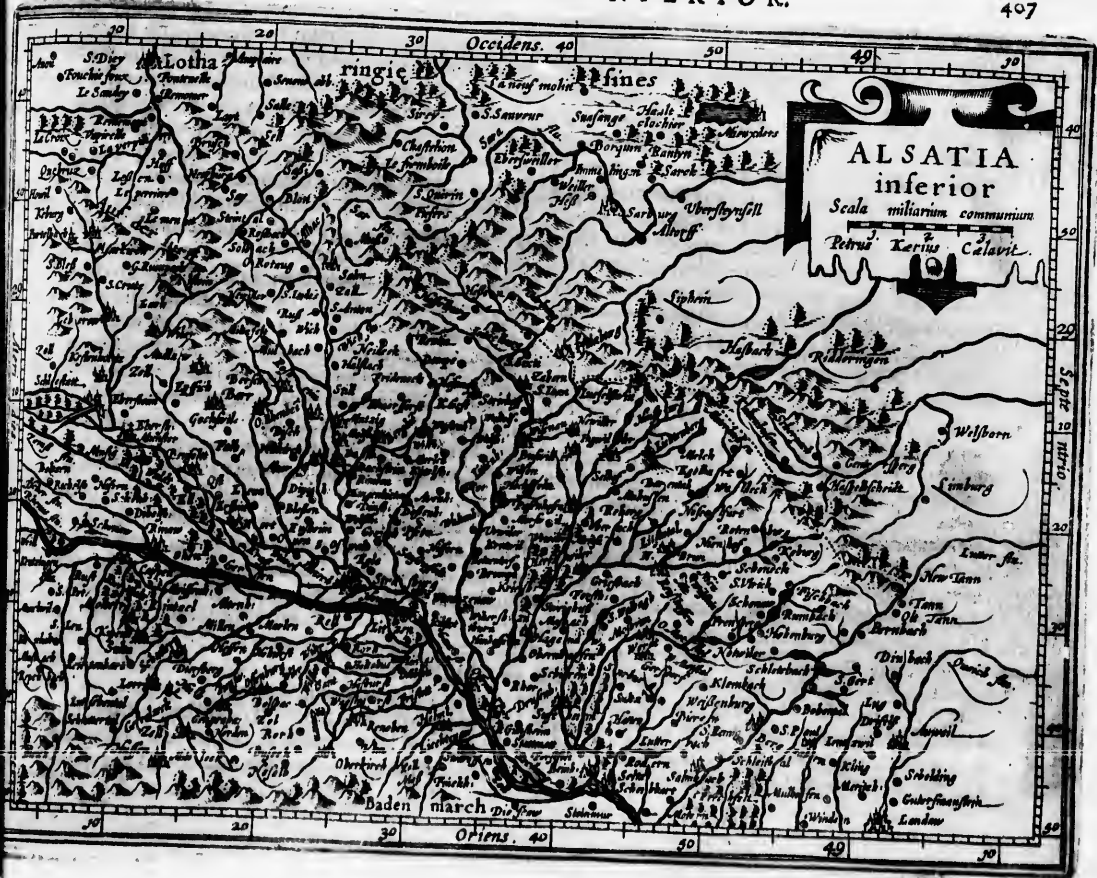
ALSATIA, vulgo *Elsasz*, quam alii quasi *Edelsasz*, id est nobilem & præclaram sessionem: alii ab illa fl. *a* in *i* mutato, quasi sessionem ad illam fl. dictam autumant: unde & quidam regionem *Alsasz* & non *Alsasz*, appellatam asserunt: regio nobilissima est, cui ob insignem felicitatem nulla alia in toto Rheno tractu comparari potest. Ad Orientem Helvetiam à qua Rheno determinatur: ab Occasû Lotharingiam, Vogeso monte limitem inter Lotharingiam & Germaniam constitutentem, respicit: qua Meridies est Helvetiæ parte & Burgundia: qua Septentrio Wirtembergensi Ducatu terminatur. Longitudo milliarum Germanicorum ix: à Rheno ad montes latitudo trium mill. Germ. nisi quod apud Haganoam sit planities amplior, montibus scilicet magis ac magis à Rheno alveo recedentibus. Tanta autem hujus regionis fertilitas, tamque læta rerum omnium, & in primis vini & frumenti copia in hoc tam angusto terræ tractu singulis annis provenit: ut non modo ad suppeditandam incolis (quorum ingens est numerus) alimoniam sit par: sed tantum superest, ut conualescentes quique, aliique Germaniæ populi, imo & remotiores eorum abundantia fruantur. Quare non immerito *Cella pennisaria* & *Nutrix Germaniæ*, à Jacobo Wimpelingu in Eptome rerum Germanicarum dicitur. Nobilissima enim vina hujus Regionis continuo curribus, aliquando etiam navigiis vehuntur in Helvetiam, Sueviam, Bavariam, Lotharingiam, & inferiorem Germaniam, etiam aliquando in Angliam. In Sungoja magna crescit vis frumenti: uno per totam Alsatiam planiciem usque ad Argentinam summa est ubique frumenti uber-

Soli fertilitas.

tas, unde Lotharingiæ montes inhabitantes Burgundi, & bona pars Helvetiæ cibantur. Montes habet præclarissimorum, primæque nobilitatis vinorum feraces, & in plano non solum frumentum, sed etiam arborum fructus proveniunt. Habet quoque Alsatia in montibus silvas castanearum, habet montes argenti, aris, plumbi fodinis turgentes, præsertim in valle *Leberthal*. Habet præterea in montibus & vallibus nobilissima pascula, id quod testantur optimi & pinguisimi casei, qui in *Munsterthal* conficiuntur. Tot illa boum armentis abundat, tam læta vaccarum patens ac nutrix est. Alit & alibi equos silvestres permultos, lynces item, urfos, martes, omnis generis cetvos, aliasque feras innumerales. *Alsatia* olim sub dominio Regum Franciæ fuit, ac pars Regni Austriæ. Antea vero 15 fere annis sub Romanorum potestate fuisse legitur. Primum autem Ducatus fuit Alsatia & ab Hilderico Francorum Rege *Eticoni* affini eo titulo collata, anno 1061. xxxiv, cum antea præfecturæ nomine ei fuisset subiecta. *Eticoni* successit filius ejus *Adelprechtus*: hic sagitta ictu mortuus reliquit duos filios *Lanfridum* & *Eberhardum*, qui præfuerunt Alsatia. Postea sunt rerum eorum repulsa ab Alsatia per Carolum Martellum Palatinum & Curiam Magistrum in Regno Franciæ. Tempore autem *Ottonis I* Comites *Kyburgenses*, qui de sanguine ejusdem Imperatoris erant, potiti sunt rerum in Alsatia. Sunt qui volunt eos factos Landgravios Alsatia, alii verò dicunt ab *Ottone III* Alsatiam primum in Landgraviatus duos erectam, pervenitque tandem Landgraviatus superior, qui continet oppidum *Einsheim* & circumjacentia quæque loca, ad Comites *Habsburgenses*.

Alter

Animam
virescitImperium
mijerum

Burgundi,
 et præfã-
 feraces, &
 a arborum
 in montib⁹
 eris, plum-
 erthal. Ha-
 llissima pa-
 i casei, qui
 rmentis ab-
 ix est. Alit
 tem, urfos,
 as innume-
 um Franciæ
 o fere annis
 Primum au-
 Francorum
 1061xxxiv,
 bje cta. Eti-
 ta icu mor-
 hardum, qui
 orum repulã
 inum & Cu-
 re autem Ot-
 nine ejusdem
 Alfatia. Sunt
 icia, alii verò
 in Landgra-
 Landgravi-
 am & circum-
 bsurgensẽs.
 Alter

Anima-
 lium ve-
 rissima.
 Imperium
 majorem

ALSATIA INFERIOR.

408

Alter à Comitibus Ottingensibus ad quos Henrico Landgravi inferioris Alsatia: improli defuncto devolutus erat, Episcopo Argentinenſis dividitur, etiamnum ei ſubſeſt. Hæc autem tam parva Regio adeo humanis uſibus eſt dedicata, ut in ea reperiantur xxvi civitates & oppidula, omnia muris cinctâ, & arces in montibus & plano ſitæ: villarum vero & vicorum non eſt numerus. Cæterum Alſatia duplex eſt, inferior quæ hæc præſenti, & ſuperior, quæ proxima tabula depingitur: utramque Triboci poſſederunt. *Inferioris Alſatia* urbs primaria, *Argentina* recentioribus: *Argentoratum* Marcellino & Sexto Aurelio: *Argentoratum* Ptolemæo Legionem viii *Sebaſten* hic collocanti, *Strasburgum* etiam nominat Regino, qui ante annos 13 & amplius ſcripſit. Rob. Conſtantineſis hanc eandem eſſe putat cum ea quam Aurel. Viſtor, & Diaconuſex Marcellino, *Argentariam* appellant, & xxx Alemannorum c10 à Gratiano Imperat. ibidem cæſa tradit. Vulgo *Strasburg*, à platearum numero & capacitate, dicitur. Vrbs ſita in agro fertiliſſimo, habetque miram copiam vini & frumenti. Scribit etiam Munſterus inveniri in hac urbe aliquot centenos hortulanos, qui annuatim magnum faciunt quaſtum ex rapis, cepis, raphanis, napis, braſſicis, vulgo caulibus, papavere, aliisque id genus. quæ hic feliciffimè proveniunt. Urbem hanc Rheni brachium & tria alia flumina intrant, & aquis per plateas canalibus diſtributis ſimilitudinem Venetiæ in urbe exhibent. Hodie Republica, Schola, ac celebri Eccleſia inclyta. Occidentem verſus *Taberna* Antonino celebratæ ſunt: Simlerus *Zabern* vocat: *Zaberna* Frodoardus nominat; tres *Taberna* Ammiani Ortelio videntur. De his Auſonjus: *Rignasque perenni fonte Taberna.*

Vrbes & oppida.

Fuerunt autem *Taberna* munimentum Romanorum ad prohibendas Alemannorum in Galliam incurſiones, ubi hodie Epifcopi Argentoratensis eſt domicilium & Curia. Hoc munimentum ab Alemannis dirutum. Ammianus ſcribit Julianum Cæſarem reſtituiſſe. Abundat locus iſte vino, frumento, omnibuſque rebus uſui humano neceſſariis. Haud procul *Taberna* oppidum quoddam eſt & juxta illud Monafterium, *Maurſmunſter*: eſt & aliud Monafterium parum diſtans à Brocomago, *Stephani Campus*, *Steffans felde* & corruptè *Stebfelde*, dictum. Hinc Septentrionem verſus *Hagen* conſpicitur, urbs à Friderico Barbaroſſa anno c10 c1xiv muro clauiſa, ante vicus burgum ad junctum habens, in quo principes terræ commemorantur venationibus vacantes. Solum habet circum mœnia arenoſum, ſed ſterilitatem illam compenſat ager fertilis paulo longius à civitate diſſitus. Vltimus deſcendenti *VWeiſſenburgum* ſeſe offert, vulgo *VWeiſſenburg*, quaſi album caſtrum, inſigne & clarum oppidum, ad *Vogel* montis radices; ſitu acœrum, collibus undique humilibus clauiſum, nemoribus & variis arborum generibus ad Occidentem felix: tellus cœli benignitate frugifera: oppidum ab omni parte, natura atque humana firmatum induſtria. Lutra amni, cujus fontes in iſtis montibus paulo altius vii mill. paſſ. ab oppido ſurgunt, penetratis jam montibus per medium interluitur: qui ubi ſub oppidi mœnibus elabitur, ſtricto alveo duobus millibus paſſ. præcipiti curſu in Rhenum uno oſtio ſe exonerat. Locitanta eſt vetuſtas, ut etiam apud nullos rerum ſcriptores ejus origo reperiat. Eſt & *Haſla* oppidum ad *Brulſchum* fluvium: id Francorum Rex Dagobertus (cujus filia *Rathilpæ cæcæ* & ſurdæ Florentius Scotus ſuis præci-

Flumina

Sive.

Vulgo

bu
ag
ritu
que
ne
ad
cip
cur
go
M
fel
R
vul
piſ
tim
paſſ
buſ
ter
abli
und
na
pre
bhic
tos,
Burg
nem

bus sanitatem obtinuerat) Florentio dono dedit, cum agris circumjacentibus, quo loci Florentius Monasterium exstruxit. Flumina hanc regionem irrigant beanteque plurimum præter Rhenum & alios multos amnes: *Kintzigus*, qui secum magnam adfert vim trahium. ædificiis aptarum: *Ille*, *Bruschbus*, *Sorn*, *Mater*, *Lauter*. Præcipuus vero Alsatia fluvius est *Ille*, qui totam fere percurrit Alsatiam, primam scautiginem habens in Svingovia supra oppidum Altkirch, fluensque juxta oppida Mulnhausen, Einshaim, Colmar, Selestadium & Benfelden, sine ambagibus rectâ petit Argentinam, ubi Rhenum ingreditur, receptis tamen antea omnibus rivulis ex Vogeso monte emissis; salmonum aliorumque piscium, ut Rhenus admodum fœcundus. Regio partim montosa, partim plana est; silvisque ac nemoribus passim decoratur, inter quæ castaneis, amygdalis nuci-
Flumina.
Silva.
Vulgi mori.
 busque habet referta. Vulgus regionem incolens & terram colens, miserum est. Nam per singulos annos abligurit bona sua, nec quicquam in futurum servat, unde fit ut tempore belli, aut quando frigore aut pruina terræ nascencia devastantur aut pereunt, magna premantur penuria. Juvantur tamen pauperes ex publicis granariis. Non habet regio hæc indigenas multos, sed major pars sunt advenæ, puta Suevi, Bavari, Burgundi, Sabaudi & Lotharingi, qui ubi semel regionem ingressi fuerint, non facile hinc emigrant. Suevi

potissimum ibi commemorantur. Porro quintus circulus Imperii, est Rheni. - Constat tribus Ordinibus, qui sunt Ecclesiasticus: III Principum: IIII civitatum liberarum. In I sunt Episcopi, *Vorms*, *Spier*, *Straesburg*, *Basel*, *Besançon*, in Comitatu Burgundia; *Vallis* Provincia, in qua *Sitten* Metropolis, *Geneva*, *Lofanna*, *Metz*, *Toul*, *Verdun*. Abbates, *Hiersfeld*, *Morbach*, *S. Gregori Munster*. In II sunt Principes, Comites & Domini seculares, Duces *Lotharingia*, *Sabaudia* (*Savoje*,) Dux & Comes *Spanheim*, *Marchio Baden*, Dux *Zyvebruck*, Comes *Veldenze*, *Landgr. Hessen*, Princeps *de Calim*, Comes *Nassavv* in *Sarbruck*, Comires *Rheni*, Do. *Rapolzkirchen*, juxta *Rapolzstein*, Comites *Bitsch*, *Salm*, *Hanavv* & *Lichtenberg*, *Leiningen*, *Falckenstain*, Do. *Morspurg* & *Befort*, *Rapolzstain*, *Hohen Rechperg*, *Blankenberg*, *Blammont* in *Lotharingia*; Comites *VVeisvaden*, & *Irzstain*, *Kunigstain*, Do. *van Eppenstain*: Comites *Ifenburg* in Alsatia superiore, *Solms*, *Nassavv* in *Weilburg*, *Senivigen*, *Havare*, D. *Müntzenburg*; Comites *VVeitenburg*, *VVeigenstain*, *VWaldeck*, *Plesse*. IIII liberarum civitatum, quæ sunt, *Mulnhausen* in *Sundtgovv* superioris Alsatia, *Basel*, *Colmar*, *Kaisersperg*, *Turckhaim*, *S. Gregori Munster*, *Ober Ebenhaim*, *Straesburg*, *Rosenhaim*, *Schletstat*, *Hagenavv*, *VVeissenburg*, *Landau*, *Spier*, *VVorms*, *Francfort*, *Fridberg* in *Wederavv*, *VVetzlar*, *Metz*, *Toul*, *Verdun*, *Kaufmans Sarbruck*, *Besano*, *Castrum Fridberg*, *Gleichhausen Castrum*.

anorum ad
 incurfiones,
 micilium &
 rum. Am-
 fe. Abundat
 ufui huma-
 dum quod-
 smunster: est
 rocomago,
 rebfeld, di-
 conspicitur,
 muro clau-
 in quo prin-
 us vacantes.
 si fertilitatem
 ius à civitate
 um sese offert,
 figne & cla-
 ; fitu amœ-
 um, nemori-
 dentem felix
 lum ab omni
 dustria. Lutra
 ullo altius vii
 jam montibus
 pidi mœnibus
 pass. præcipiti
 Locitanta est
 scriptores ejus
 ad Bruschum
 rus (cujus filia
 otus suis preci-
 bus

Alsatia Superior Landgraviatus.

410

Regia.

Oppida.

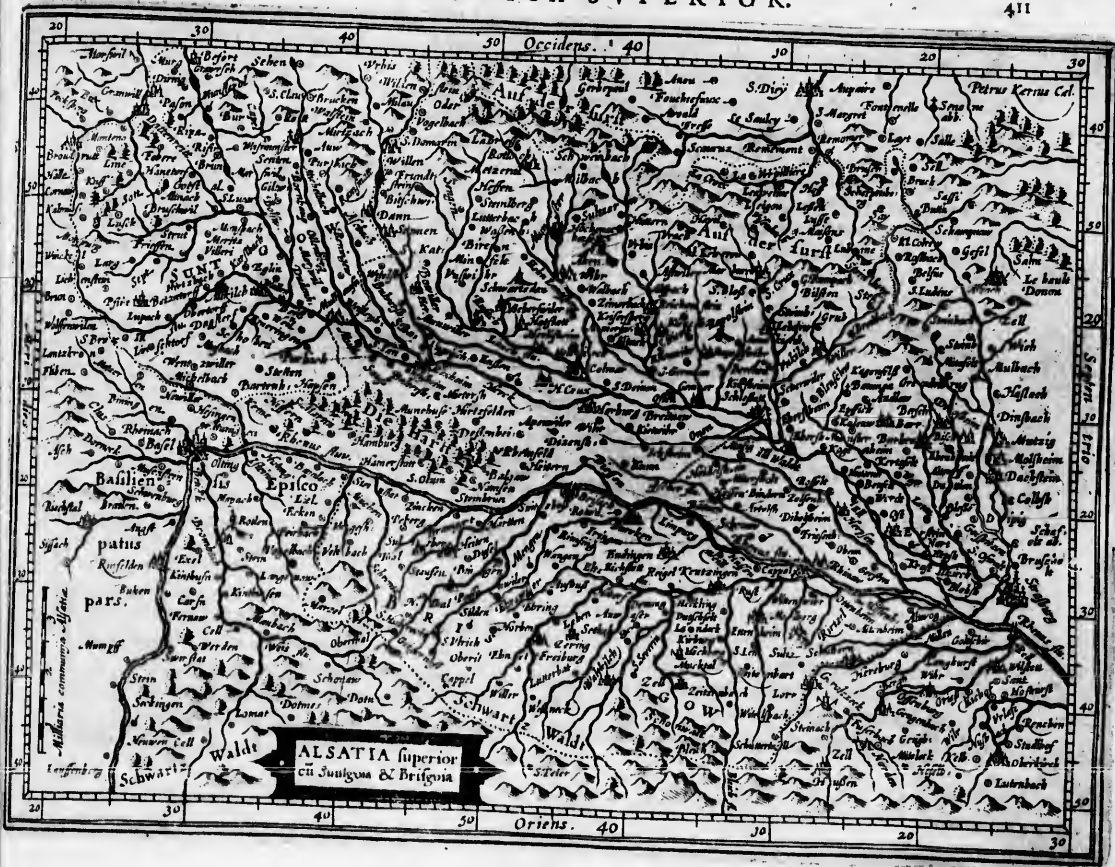
HAc Tabula Alsatia Superior cum *Sungovia* & *Brisgoja* delineatur. Alsatia Superior vulgo Ober-*Elsasz* primo loco occurrit, metropolis ejus *Emsheimnum*. Sedes supremi Senatus, quo, ab inferioribus *Sungojæ*, *Brisgojæ*, & quatuor oppidorum ad Rhenum supra *Basileam*, *Archiducibus Austriæ* parentium, tribunalibus, appellatur. In ditionem *Alberti Comitis Habsburgensis Regis Rudolphi* patrem, anno *1100*ce pervenit. *Rubeacum*, vel *Rufacum*, vulgo *Rufach*, antiquissimum Alsatia oppidum est, à Romanis conditum. Nomen ei inditum ferunt à fluvio, ab aqua exalvei colore rubra apparere *Rotbach* olim dicto, (nunc *Ombach* incolis) qui in valle non procul à *Sultzmath* ortus, ac rubro alveo per agros & vineas lapsus, ad multos usus in urbem excipitur. Oppidum hoc magnificis primum ædificiis ac duplici suburbio exstructum, Romanæ nobilitatis diu fuit hospitium, ob soli fertilitatem omniumque rerum humanis usibus necessarium copiam: qui optimis legibus in primis contra fures ornarunt, quas tam severe executioni mandarunt, ut inde ad nostram usque ætatem, per Germaniam tritum sit proverbium: *Der alte galghen zu Rufach, hat gut eichenholz*: i. *Rubeaque* nse vetus patibulum ex firmo ligno quercino factum est. *Colmaria* ex veteris *Argentuarie* ruinis exstructa, civitas Imperialis & elegans, optimo loco sita, planicie fertili, à montibus itinere unius horæ distans, in Alsatia meditullio est, alluiturque multis adcurrentium amnium rivulis, præsertim his, *Loucho*, *Duro*, *Fichto*, *Illa*, aliisque minus celebribus, quorum quidam per prædia *Colmariensium* fluunt, fecundioresque reddunt terræ fundum. *Selestadium* circum est muris sicut & *Colmaria* anno Christi *1100*xxvi, aut circa il-

lud tempus, sub *Friderico II.* Antea vero, nempe circa annum *1100*xxiv sub *Henrico IV. Hildegardis* Ducifal Sueviæ construxit in isto loco templum juxta figuram & formam templi Hierosolymitani, quod paullo post filius ejus *Otto Episcopus Argentinensis* dedicavit *D. Virgini Fidei*, tradiditque monachis inhabitandum. Qui brevi adeo opibus pollere cœperunt, ut *Monasterium* crederet in Præposituram, unde præficientiorum Magistralium jus aliquandiu fuit apud Præpositum *D. Fidei*. Videndus *Beatus Rhenanus*, cujus natalis solum fuit *Selestadium*. Firmissimo loco situm est *Selestadium*, habens ab uno latere, nempe versus *Rhenum* paludes impermeabiles: ab opposito vero latere, ad Occidentem scilicet usque ad *Lotharingia* montes, habet solum feracissimum. Vinum & castanea in montibus colliguntur, maxima vero frumenti vis planicie metitur. *Gebweiler* oppidum in montium faucibus situm, anno *1100*xxv initium habuisse putatur. Abundat vitibus & paret *Abbatii Murbacensi*, qui eo loci plurimum dægit. Est & aliud oppidum *Vatveil* nomine extra fauces juxta montes situm, quod dictum *Abbatem* agnoscit *Dominum*. In *Alsatia superiore* Comitatus hi recensentur à *Mercatore*: *Horburgensis*, ditio *peramœna* *Comitis Wirtembergensis*, cui subest *Reichenwyler* oppidum, ubi præstantissima colliguntur vitiua: *Comitatus de Egiheim*, hujus tamen *Comitis* successio jam diu interrupta est: & de *Sultz*. *Dominia*, *Bolwweiler*, *Landsparg*, *Hohen*, *Hatslat*, *Hobenack*, *Rapolskam*, cui parent *Rapoltzwyll*, *Gemer*, *Cellenberg* oppidum & castrum. Et civitates Imperiales circuli quinti: *Munster* in valle *Gregoriana* (*Gregoris Munster*), *Durckheim*, *Colmaria*, *Mulhausen* vino generoso nobile, & *Keiserberg*.

SYNGO.

ALSATIA SUPERIOR.

nempe cir-
 cardis Ducif-
 astra figuram
 paulo post
 medicavit D.
 habitandum.
 r, ut Mona-
 de præficien-
 apud Præpo-
 us, cujus na-
 loco firum est
 versus Rhe-
 ito vero late-
 aringia mon-
 & castaneæ
 frumenti vis
 montium fau-
 buisse putatur.
 acenti, quico
 VV arveil no-
 quod dictum
 ia superiore Co-
 rburgensis, ditio
 cui subest Rey-
 colliguntur vi-
 Comitis succes-
 Dominia, Bol-
 ck, Rapolslain,
 oppidum & ca-
 quinti: Munster
 urckheim, Colma-
 & Keiserberg.
 SVNGO.

Sungovia.
Sima.Scl. for-
tilium.

Oppida.

SVNGOVIA vel *Sungovia* vulgo *Sungovv*, ad Septentrionem adhærens Alſaciæ: ab Ortū Rhenum, ab Occaſu Galliæ extremitatem attingit: ad Meridiem Helvetiæ contermina eſt. Habet multis in locis vineas, & ubique frumenti copiam, quod circumquaque in omnes vicinas vehitur regiones, ſcilicet in Helvetiam, Nigram Silvam, Lotharingiam: atque interdum in remotiores regiones. Complectitur *Sungovia* Comitatum *Pfirtenſem*, cujus ultimus Comes *Vlricus* mortuus eſt Baſilæ anno Chriſti 1100, relictis duabus filiabus, quarum alteram Joannam nomine, duxit in uxorem Albertus Aſtriciæ Dux, de ditque *Vrſulæ* Joannæ uxoris ſorori, in hæreditatis portionem, octo Marcarum Argenti millia. Dominia, *Befort*, *Morſpurg*. Ad Comitatum pertinent hæc loca *Altkirch*, *Dattenriet*, *Befort*, *Rofenfels*, *Maszmunſter*, *Thann*, *Senheim*: quæ hodie ab Aſtriciæ principibus, in præfecturas diſtributa ſunt. In *Befort* eſt collegiata Eccleſia, quam Comes *Pfirtenſes* cum *Veldpach* Monafterio virginum (ubi tredecim Comites, & totidem Comitiffæ conditæ ſunt) fundarunt. In *Maszmunſter* inſigne eſt Monafterium virginum Veſtalium, atque aliquot Canonicorum: putant fundatum à Maſone Alemannorum Duce, à quo vallis illa eſt appellata *Vallis Maſonis*, quæ alioquin *Vvaſt* appellatur. *Thannum* elegans eſt oppidum, a deſenſurque Comitatu *Pfirtenſi*. Imminet oppido arx montana, *Engelburg* appellata, ei adjacet mons *Rang* dictus, in quo nobiliſſimum creſcit vinum *Rangvein* appellatum, Baſilienſibus notiſſimum. Prolabitur ibi ex montium faucibus fluvius *Thurus*, *Sungoviam* ab Alſaciâ diſtermi-

nans. *Morſmunſter* Monafterium in Comitatu *Pfirtenſi* fundarunt Comites *Pfirtenſes*. *Fanum Amarini* & arx *Fribergæ*, uno milliari à *Thanno* diſtans, Abbati *Murbaceni* parat: non procul inde *Mofella* fluvius oritur. *Mulnhaufen* eſt quoque in *Sungovia*, civitas Imperialis, cujus Advocatus ſive deſenſor (ſicut & oppidorum *Colmarie* & *Keiſerſpergii*) Epicoſcopus *Argentinenſis* anno 1100 fuit, ſed paulo poſt *Rudolphus* Comes *Habsburgenſis*, cum *Colmariam* civibus quibuſdam conſentientibus occupaverat, & oppidum *Mulnhaufen* obtinuit, arcemque quæ in eo erat (omnibus qui inerant captis) auxilio civium diruit. Electo autem *Rudolpho* in Romanorum regem, redierunt eadem oppida ad Imperium. *Oppidanorum* ſtudio conſiſtit potiſſimum in vini & frumenti cultura: eſtque vinum hujus loci ſatis celebre. *Otmarsen* oppidum Monafterium habet virginum, quod tempore *Henrici IV* conſtrui curavit Comes *Habsburgenſis* nomine *Rudolphus*. Hujus frater *Vvernherus* *Argentinenſis* Epicoſcopus, qui *Constantinopoli* in quadam inſula vitæ cum morte commutavit. Adhæret *Sungovæ* a Occaſum Comitatum *Montis Beligardi*. Habet egregium oppidum *Montis Beligardi*. Habet Regiam oſtentans. Habet & hic Comitatus alia multa oppida & caſtra: ut ſunt *Grans* oppidum & caſtrum. *Klarvvang*, oppidum & caſtrum, *Paſſervangum* oppidum cum arce, quæ omnia incola lingua *Burgundica*. Comitatu *Montis Beligardi* propinquum eſt oppidum *Bruntraut*, ubi Epicoſcopus *Baſilienſis* in arce Regia habitat, Atque hæc de *Sungovia* ſufficiant.

RESTAT

Regio
de
Suis

Suis
ferti-
litatis

RESTAT in hac Tabula *Brifgoja* paucis explicanda. *Brifgovia*, live *Brifgoja* vulgo *Brifgovv*, quod sonat lingua Germanica pagum laudabilem. Et sanè Regio ista ob suam eximiam feracitatem, hoc nomine digna est, quum non inferior sit fertilitate ipsa *Alsàtia*, quam modo perscripsimus. Si tamen veteres revolvamus Scriptores, facile inveniemus hanc regionem hoc nomen adeptam, à Metropoli *Brisfaco*, de qua mox dicemus. Patet *Brifgoja* in longitudinem milliaria x. & in latitudinem 11. Initium enim trahit à *Mortna w*, & excurrit secundum adscensum *Rheni* ferè *Palileam* usque. Regio uberis agri, qui faciendæ sementi; & vinetis vini laudatissimi sustollendis commodissimus. Estque hic frumenti & vini, omniumque rerum, quæ sunt ad hominum vitam degendam necessaria, magna fertilitas & copia. Jus hujus regionis *Archiduces Austriæ* & *Badensium Marchiones* inter se partiti sunt. Metropolis olim *Brifgojæ* *Brisfacum*, unde regionis nomen, meminit *Antoninus* in *Itinerario Montis Brisfaci*, quum alioqui nullas *Transrhenanas* commemoraret urbes, sed tantum provinciales circa *Rhenum* sitas: unde quidam arguunt alveum *Rheni* hic mutatum, qui ab altera quondam parte præterlapsus fuerit oppidum, quum illud adhuc in *Gallica* ripa itaret. *Luitprandus Ticinensis* qui sub *Ottone I.* vixit, *Montem Brisfacum* *Alsatiæ* tribuit, & in *sulam* *Rheni* fuisse docet. Situm hoc oppidum in monte rotundo instar *Castri*, habetque hodie *Rhenum* ad Occidentem. Est satis elegans, munitum & frequens, sed temporum successu superavit ipsum *Friburgum* magnificentia & divitiis. oppidum recens natum & quod ob mineras metallicas subito crevit & ad sum-

um adscendit gradum. In *Brisfaco* est arx quædam vetusta, sed quæ diu in ruinis jacuit, resuscitataque sunt tandem ejus ædificia. Habet turrim robustam & valde munitam, quam *Bertholdus Ziringensis III* exstruxit: id quod sequentes probant versus in lapidibus ejus sculpti:

*Hanc Dux Bertholdus portam struxisse notatur,
A quo per fraudem Burgundia gens populatur.*

Habet hæc *Civitas* duntaxat unum fontem cui superædificata turris magna, in qua pedibus agitur rota grandis, quæ extrahit aquam ex multa profunditate terre, civesque solvunt censum annuum pro hausta aqua. Nam undique magnus est descensus ad *Rhenum* & ad subjectam planiciem, ubi aqua in superficie terre facile quidem haberi, sed difficilius in sublimem motem perferri potest. Medio milliari infra *Friburgum* situm est in monte excelso castrum quoddam dirutum, nomine *Zeringhen*, à quo *Duces. Zeringenses* olim titulum suum habuerunt. *Friburgum* præclarum *Brifgojæ* oppidum, imo & metropolis hodie, à *Duce Bertholdo IV* filio *Conradi I Von Zeringen* sub *Henrico V* Imperatore exstructa, cum antea pagus esset. Urbs situ amœnissimo inter montes excellens. Multis variis & magnificis ædibus, Templis, Monasteriis ornata. Academia ibi creta est anno 1100 ccccxxi, ubi etiam circa illud tempus docuit *Vdalricus Zafius* celebris *Luriconsultus*. Habuit olim ditissimam argenti venam, unius milliariis intervallo ab urbe distitam. Sunt vero in *Brifgoja* *Zering* olim Ducatus, *Friburg* Comitatus, *Hochberg* Marchionatus, & *Dominia Badenvveiler, Staufen, Burcken.*

Regio et
quæ di-
sta.

SAXONIA à Saxonibus populis nomen accepit. Horum, ut aliarum gentium, originem & etymon non solum Monachi eruditæ antiquitatis ingnari, verum etiam recentiores limatuli iudicii homines commentitiis fabellis involverunt. Alii à Saxonie Negnonis F. & Vandali fratre, alii à saxea natura, alii à Macedonici exercitus reliquiis, alii à cultellis, unde rythmus est apud Engelhusium:

*Quippe brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Vnde sibi Saxo nomen traxisse putatur.*

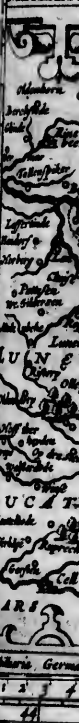
Cranzius autè à Cattis Germaniæ, & eruditus ille Capnio à Phrygiis deducit. Ex his quisque quod placeat, sequatur. Huiusmodi enim opinionum commenta convellere non est animus. Amplectar tamen illam Germanorum eruditissimorum, qui Saxones à Sacis præstantissimo Asiæ populo ortos, & sic dictos quasi *Sacasones*, id est *Sacorum filii*, & à Scythia, sive Sarmatia Asiatica, cum Getis, Suevis, Dacis, & aliis paullatim se in Europam effudisse arbitrantur. Nec ratione caret hæc eorum opinio, quæ Saxones ex Asia deducit, in qua orum & multiplicarum genus humanum. Nam præterquam quod Strabo scribit, *Sacas* illos, ut antea Cimærios, longinquas in vationes fecisse, & Armeniæ partem de suo nomine *Sacacenam* dixisse: etiam Saffones, Suevos, Massageras, Dahos, in illa Scythiæ parte collocat Ptol. & observat Cisnerus, has gentes eandem prope in Europa conservasse vicinitatem, quæ ipsis olim inter se in Asia fuerat. Porro Saxoniam etiam totius Germaniæ amplissima regio, hodie tamen non tam latè patet, atque olim. Antiqua enim Saxoniam inter Albim & Rhenum fluvios, Mare Germanicum & Eydoram amnem

Strabo.

usque ad Hassiam & Thuringiæ confinia extendebatur, eratque ejus centrum *Brunsvicum*: itaque Westphalia, Marchia vetus, Misnia, Lusatia, Mansfeldia, aliæque regiones complures Saxonie nomine vocabantur. Hodie non ita naturalibus limitibus, uti sunt flumina & montes, sed secundum Principum Dominiæ aut Imperia terminatur. Aër regionis durus, purus, ac saluberrimus, nisi qua paludibus nimium humectatur. Estque Saxoniam rerum omnium, præterquam vini, ferax. Abundat hordeo & tritico, ex quibus non solum panem candidissimum conficiunt, sed etiam cereviam. Metalla generæ variis generis, præsertim in monte Meliboco qui à Cattis ad Saxones protenditur. Eruijtur etiam ex eodem monte lapis niger, fissilis, qui picis ærisque plurimum continet, in quo etiam aperte fulget auri & cupri color. Hunc ingenti copia erutum exurunt, destillant interea metallo ignis vi liquefacto. In hoc lapide manifesta apparent lineamenta diversorum animalium, eorum inprimis quæ vicinus alit lacus, anguillarum, carpionum, ranarum: interdum etiam gallorum gallinaceorum, & quod fidem pæne exsuperat, Pontificis barbati triplici corona ornati. Habet & Goslaria præter æris, auri, argenti, que fodinas, ditissimos salis fontes, quibus & Halla & Luneburgum abundant. Quin & marmoris copiam alibi montana exhibent. Apud Goslariam Otto I. argenti dicitur invenisse fodinas, quarum magni fuerunt redditus. Abutentibus autem iis civibus offensus Deus permisit puteum corrucere, quo amplius mille homines oppressi. Ex quo tempore neque argentum neque aurum repertum eo loco, sed plumbum nigrum.

Fit autem

SAXONIA
Inferior
MEKLEN

SAXONIA INFERIOR.

endebe-
West-
msfeldia,
ic voca-
uti sunt
Dominia
Celi
quibus.
Soli ferri.
lita.

urus, ac
meatur.

vini, fe-
on solum
n cerevi-
in mon-
ditur. E-
ssilis, qui
ia aperit
erum
viliquesa-
menta di-
vicinus
um: inter-
quod fidem
corona or-
argenti-
& Halla &
ris copiam
m Otto I.
magni fue-
us offensus
plus mille
e argenti-
um nigrum.

Fit autem

Ficit autem primo atramentum sutorium, quod vulgo *Vitriolum* vocant; deinde ex eo excoquitur aliquid plumbi & argenti. Perhibent autem metallum Goslaricæ sic natum. Quidam homo nobilis equum cui nomen erat Ramelus in monte ramo arboris adligavit. In ungulis, quibus ferreæ solæ inductæ, terram quatiens ac verrens, reconditam plumbi nigri venam integumentis nudavit, non aliter ac Pegasus alatus, ut Poëta fingunt, unguis axum feriens, fontem aperuit. Ut autem fons iste ex eo nominatur Hippocrene, ita montem hunc Saxones Ramelum vocarunt, qui hodie maximè floret, atque admirabilem plumbi copiam suppeditat. Repertur & plumbaginis quæ Græcis *μολύβδαμα*, vulgo *Lootærde*, & Pyritarum, *Viersteenen*, tanta copia, ex quibus plumbum nigrum excoquitur, ut mons quidam totus pene ex his constare videatur. Ejus urbs primaria *Halla*, etymologia Græca, sive ut Goropius non Græca sed Cimbrica derivatione à Salis proventu nominata: quemadmodum & *Halla Suevica*, aliæque urbes cognomines. Et in Armenia Halis fluvius, Græca voce salus, ut Straboni placet. Ita *Halla* ad Salam non ignobile Saxonice flumen, à Salis proventu nomen habere putamus. Cujusquidam salis fontes, admodum fructuosi & salutare primum inventi sunt ante Christi natalem à VVendis, quos Hermundurios vocamus, quorum ubertas ubi vicinis gentibus innotuisset, haud secus, quam aureis fodinis, magnis conatibus, iis insidiati fuerunt. Nunc *Halla* administratoris *Magdeburgici* Marchionis *Brandenburgensis* sedes. Ad Inferiorem Saxoniam referuntur *Ducatus Lauvvenburgensis*, *Lunenburgensis*, *Brunsvicensis*, ac præterea etiam *Ducatus Meckelenburgicus*. In Ducatu *Lunenburgensi* est *Lunenburgum*, civitas celeberrima, sic dicta, vel

Vites.

ab Idolo *Lunæ*, quod monti *Calcis* nomine insignito quondam impositum fuit: vel à fluvio *lo* præterlabente, nunc *Elmena*, die *Almenovv* quasi *Elyen Ovv* ab undecim rivulis in eum fluentibus dicto, olim *Luno* vel *Lunovv* vocato ab *Iside*, ut fabulantur, illa iter faciente ad *Ganbrivium* agnatum. Vrbs est munitissima, cincta fossis & vallibus, forma ejus fere quadrata. Salis fonte ditissimo beata. Hæc enim præcipua civium negotiatio est, quam terra marique in longinquas exportant regiones. Majorem tamen ejus partem *Hamburgenses* mercatores coëmunt ac magnum quaestum inde faciunt. Tempa *Augustanæ* confessioni addicta sex habet: quibus additum *Nosocomium*. Tota communio distributa est Romano more in cives, cum patritios, tum plebeios, & inquilinos. Viget in ea ac floret optima politicæ ratio, Studia litterarum, Iustitia, Pax & concordia inter Clerum & Gubernatores Reipublicæ, quorum summa potestas est penes patritios. Reliqua oppida, ne sim prolixior, prætereo: quoniam etiam aliquid de *Ducatu Mecklenburgensi*, quem *Tabulari* titulus representat, dicendum est.

Ducatus Megapolensis, vulgo *Meckelburg*, olim pars fuit *Ducatus* Provincie atque Domini Regum *Vandalicæ* mari adjacentis *Baltici*; nunc est ex præcipuis *Germanicæ* *Ducatus* *tibus*, & *Imperii* membrum. Conjacent illi, qua *Oriens* *Pomerania*: qua *Occidens* fl. de *Elve* vulgo dictus: ad Meridiem habet *Marcam* antiquam: ad Septentrionem *Mare Balticum*. Regio fertilissima est, frumento, pomis, ligno, piscibus abundans. Varii generis videre est ibi animalia, magnamque jumentorum, pecudum & ferarum copiam. Cæterum *Aribertus* Regio stemmate prognatus & in aula *Caroli Magni* aliquandiu versatus, impetravit Imperatricis

Ducatus
Megapolensis
Silesia

Salspeter
litas

Antiquum
litas
virescentes

Imperium
majorem
rati
min
te &
der
in M
ste
stiat
Meg
gior
botri
Vites
cult
caru
stoch
drata
sing
Suer
à pal
Sueri
Balh
reBal
bore
vulgo
Laab
arx fu
verfa:
demia
runt P
una cu
Aer hi
pretio

^{Imperium} ratrixis fororem in uxorē, ex qua sustulit *Billingum*, ho-
^{noyrum.} minem clementem & potentem, cui paruerunt Sarmatæ & Wandali à Vistula usque ad Visurgim, & ab Odera usque ad Holfartiam. Hic Regiam suam habuit in Meckelburgo. Duo vero filii ejus Mizilaus & Mistevus à Patris pietate degenerantes, ceperunt Christianos persequi. Sed de his atque aliis Principibus Megapolensibus legatur Munsterus. Primi hujus regionis habitatores apud aucthores appellantur *Herulis Obotriva*, & generali vocabulo *VVandali*. Est Regio bene culta civitatibus, oppidis, arcibus & villis. In hoc Ducatu *Suerinum* urbs vetus condita ante Lubecam, Rostochium, Sundium, Wisnariam. Figura ejus est quadrata, constatque adeo quatuor ferè urbibus, quarum singulae proprias appellationes sortitæ sunt: Prima est Suerinum, secunda Neapolis, tertia à Carecto, quarta à palude nomen habet. Vicus *Fiehetla* qui ad lacum Suerinensem jacet, tantum 5000 pass. distat à Mari Balthico: quæ vicinitas effecit, ut de fossa ex lacu in Mare Balthicum ducenda aliquando actitatum sit irrito labore, ut in Istimo Peloponnesiaco accidit. *Rostochium* vulgo *Rostock*, olim *Lacinium*, & corruptè *Rhodopolis* & *Lacuburgium*, urbs maritima & Megapolitana: primum arx fuit, postea à Godscalco Vdonis filio in civitatem versa: deinde à Primisao Ii Nicolotti filio aucta. Academia nunc liberalium artium floret, quam impetrarunt Principes Meckelburgenses Ioannes & Albertus, una cum civibus Meckelburgensibus, anno 1100 ccccxv. Aer hic salubris. Rerum à victum spectantium exiguo pretio magna copia. *VVismaria*, cujus originem nonnul-

li à Wisnaro Rege Vandalorum, tempore Constantini Magni florente repetunt: alii Coloniam Gothorum ex Visbuia Gothlandiæ metropoli eò deductam affirmant. Sed paullo ante annum 1100 ex ruinis vetustæ & amplæ vrbs *Mecklenburg*, quæ toti ditioni nomen dedit, à Gunzelino Comite Suerinensi sub Ioanne Theologo D. Megapolitano conditam seu amplificatam fuisse, Crantzii monumenta & Reip. privilegia omnia post annum 1100 data ostendunt. Brevi autem incrementa miranda ex commerciis aliarum gentium Civitas sumpsit; Portum maris commodissimum in toto hoc litore Balthico habens, oneratas naves quantumvis capaces recipientem, & sine ullis anchoris tutas præstantem: unde nomen urbi, non tam à sapienti Præsidente, quam certitudine marini Portus inditum verisimile est. Minoribus oppidis copiam rerum ad vitam tuendam necessariarum sæpissimè communicantibus, ac inde recipientibus velut corona undequaque cincta est. Porro Nonus Imperii Circulus, *Nider Saxon* dictus, tribus Ordinibus constat, quorum I Ecclesiasticus, II Principes & Domini Seculares, III Civitates liberæ. In I sunt Archiepiscopi, *Bremensis* & *Magdeburgensis*: Episcopi *Hildesheimensis*, *Lubecensis*, *Suerinensis*, *Ratzenburgensis* & *Schlesvicensis*. II continet Principes & Dominos Seculares: suntque Rex Daniæ propter ditiones ad Imperium pertinentes: Duces *Lavvenburgensis*, *Brunsvicensis*, *Luneburgensis*, *Mecklenburgicus*, *Holstem*: Comites *Rosfain*, & *Delmenhorst*. In III sunt Civitates liberæ *Lubeca*, *Hamburgum*, *Mulhausen* in Duringen, & *Northausen*, *Goslaria*, & *Gottinga*.

Orio Politicus.

Ggg

DUCATUS

e insignito
 eterlaben-
 ab unde-
 no vel Lu-
 er faciente
 ma, cincta
 is fonte di-
 negotiatio
 portant re-
 mburgenfes
 n inde faci-
 a sex habet:
 munio dif-
 tritios, tum
 oret optima
 Pax & con-
 Reipublicæ,
 os. Reliqua
 am etiam ali-
 læ titulus re-

olim pars fuit ^{Duce}
 aliæ mari ad- ^{Algete}
 manix Duca- ^{ling.}
 illi, qua O- ^{Siliu.}
 Elve vulgo di-
 quam: ad Se-
 rtilissima est, ^{Silifer-}
 indans. Varii ^{litu.}
 que jumento-
 xerum Arit-
 n aula Caro-
 ravit Impera-
 tricis

Regio &
nunc de
Ha.

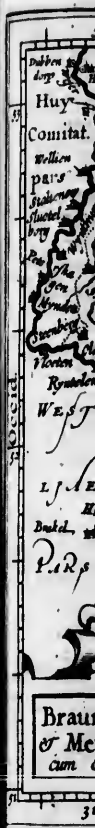
Situs

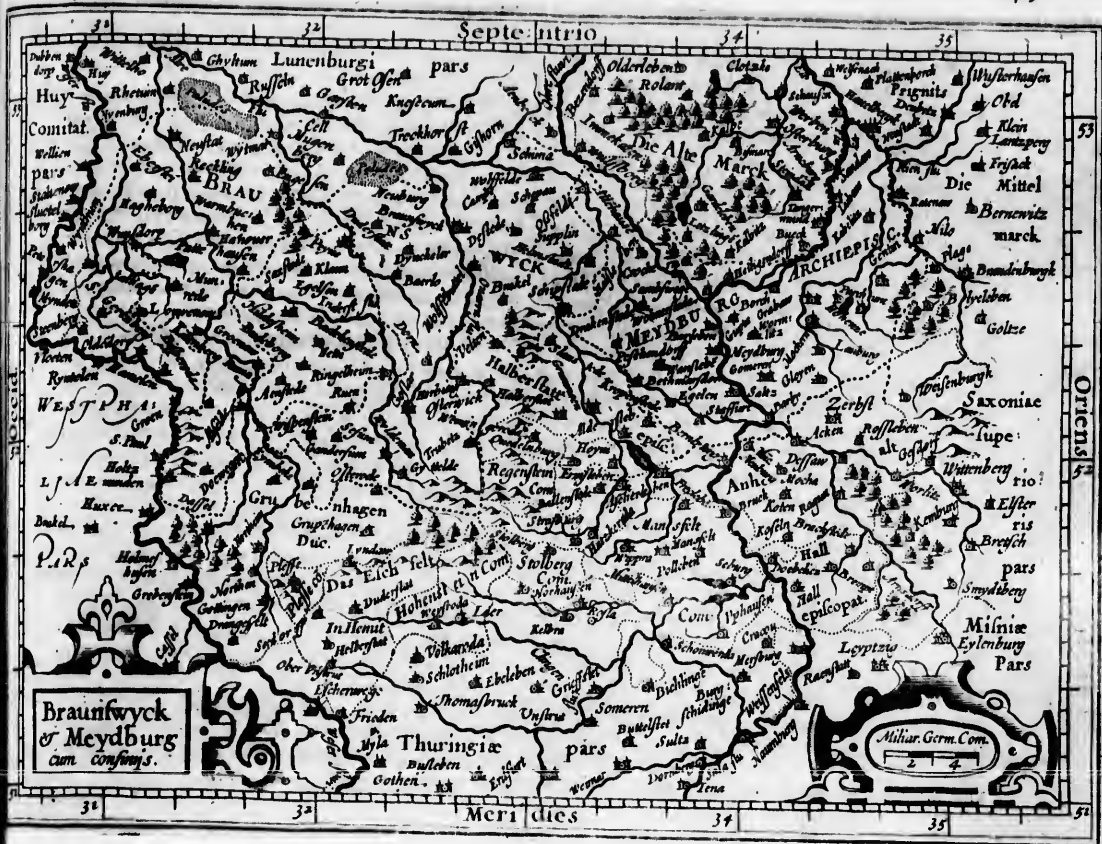
Imperium
Mag. OTON.

urbes.

DUCATUS *Brunsvicensis* ab urbe primatia Brunsvici nomen sibi sumpsit. Urbs autem ipsa à Brunone Ludolphi Ducis Saxonie filio nomen appellationemque sortita est. Is enim quem inchoaverat vico nomen reliquit, qui ab illo dictus est *Brunonis* vicus seu potius vicus, qui lingua Saxonica vocatur *VVyc*, nunc *Brunsvicum* sive *Brunsvic* dicitur. Est autem *Brunsvicensis* ditio amplissima à Magdeburgensis & Halberstadiensis Diocesis finibus, & ab Hercynia silva, ad Albim usque pertingens. Circa annum autem Christi 1100 Imperator Fridericus Dominium Brunsvicense provexit in Ducatum, & *Ottonem* Brunsvici Dominum & Lüneburgi Ducem creavit, Henrici Leonis successorem, qui generale Saxonie habuit Dominium. Fridericus II *Ottonem* Leonis Nepotem fecit Ducem Brunsvicensem & Lüneburgensem, attributis ei armis, quæ avus ejus extulerat Angliam, duobus fulvis Leonibus pro ditione Brunsvicensi & alium cærulei coloris Leonem, adjectis in clypeo maculis de terra Lüneburgensi, quæ erant olim Hermanno Duci & posteris ejus, cum titulo Ducatus Saxonie. De reliquis Ducibus videndus Munsterus lib. 111 Cosinographiæ. *Brunsvicum* hodie non tantum hujus Ducatus, sed & totius Saxonie Metropolis, quondam à Conditore *Brunopolis*. Ptol. *Tubisurgium* ex Francisci Irenici sententia: urbs ambitu magna, forma quadrata, ædium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta: civibus plena, mœnibus ac fossato duplici profundissimo, & aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis stagnante, munita: vallo etiam inter fossata crassissimo ducto per circuitum, variis arborum consito generibus valida: quinque foris, quinque pratorius, & toridem Magistratibus excellens. Condita est à duobus Fra-

tribus Brunone ac Theodoro, aliis Theomaro dicto, Ludolphi Ducis Saxonie filii, anno 1000 ccc lxi, ut eorum Historicus Hermannus testatur. Hanc urbem Ornacra annis perlabitur, qui in Hartonica Silva ortus, duas in partes civitatem scindit, omnem immunditiam secum trahens, ac variis undique pontibus coopertus, visurgi tandem conjungitur. Non habet civitas aquam potabilem, sed fere bibunt cerevisiam: vini usus caprior, ac rarior. Urbs hæc parvis orta initiis multas per tempora accessiones habuit, ut per vices amplificata, nunc in eas excreverit vires atque opes, ut facile Principibus suis titulum indiderit, qui inde Duces Brunsvicenses vocantur. Liber hoc loco, ea quæ Curia hujus urbis præfixa leguntur, ob frequentissimas hujus contentiosi seculi lites forenses, paucis subjungere. *In controversiis causarum, capitales inimicitia oriuntur: fit amissio expensarum: corpus quotidie desatigatur, labor animi exercetur: multa in honesta crimina deinde consequuntur: bona & utilia opera postponuntur: & qui sape credunt obtinere, frequenter succumbunt: & si obtinent, computari laboribus & expensis, nihil acquirunt.* Inter cæteras hujus Ducatus civitates haud postrema quoque est *Goslaria* civitas Imperialis. Hanc urbem *Henricus* I. pater magni *Ottonis* urbium amator in formam civitatis erexit. Anno 1011 Imperator *Henricus* III ingentibus regni florescens opibus, urbem istam mirifice ornavit, quam de parvo molendino, ut ajunt, vel de turgurio venatoris duo primores *Henrici*, & iste nunc III in tam magnam sicut hodie cerni potest urbem bono provexere auspicio, in qua Regale Palatium hic Imp. magnifice extruxit, & 11 Omnipotenti Deo congregationes instituit. *Helmstedium* oppidum medio inter Brunsvicum & Magdeburgum itinere est: id *Gulielmus* Dux Brunsvicensis à *Werdensis*

aro dicto,
 .xi, ut eo-
 urbem O-
 silva ortus,
 mundiciem
 coopertus,
 itas aquam
 ini usus ca-
 multas per
 mplicata,
 facile Prin-
 uces Brunf-
 quaz Curiaz
 tiffimas hu-
 s subjunge-
 citia oriuntur:
 ur, labor ani-
 equantur: bo-
 us obtinere, fre-
 laboribus & ex-
 Ducatus civi-
 civitas Impet-
 ni Ottonis ur-
 Anno 1131
 florescens o-
 nam de parvo
 toris duo prin-
 nam sicut ho-
 auspicio, in
 extruxit, &
 struit. Helmsta-
 & Magdebur-
 vicensis à Wer-
 denfi

Oricus
 52

51

densi Abbate, cui parere cives insolentiores recusabāt, certa pecuniæ summa Abbati numerata redemptum, in suam potestatem redegit. Munire id oppidum Carolus Caroli Magni F. adversus Sorabos & Vilsos bella gerens cœperat, idque S. Ludgero primo Episcopo Monasteriensi tradiderat, ut in populis à Carolo subjugatis prædicanti tutus receptus esset. *Halberstadtium* urbs Episcopalis, Oltemia fl. perluitur. In hujus urbis medio extollitur tumulus ac collis: is duorum stadiorum habet longitudinem, ac in summo vertice latam amplamque planiciem, in cuius extremis angulis, bina ædificata Templum sunt. In medio latè patet forum splendidissimis Canonice ædibus undique circum: illa autem quæ in monte sita sunt civitas seu urbs dicuntur, quæ ad montis pedem, suburbia vocantur. Est circa hanc Civitatem ager optimus, ferax tritici, maturiscentibus frugibus culmorum altitudinem e quo insidentem hominem ferunt excedere. *Quedelimbarga* urbs antiqua & primorum in Saxonia Principum decus, haud ita procul Magdeburgo distans, ab Imperatore Henrico Aucupe condita. *Hannovera* oppidum ad ripam Leine fl. è regione vetustæ arcis Comitum à Lauwentod, jam Henrici Leonis ætate, circa annum Christi 1100 cui (quod trans fl. situm esset aulici Hannover nomen dederunt) arci subiectum fuit. Floret hoc tempore inter cæteras Saxoniarum urbes. Aggeribus enim, muris & fossis firmiter munita, & civium honorum ac fortium virorum frequentia & ædificiis stipata est. *Hildesheimium*, sive *Hildesum*, *Ascalingium* Pt. Irenico: civitas antiqua: fuit antea duplex, postea utraque conjuncta, facta est unica. Templum summum insignis habet, turrisque ipsa tectum habet aureum. Civitas amœna, patria Ludolphi Coloniensis Mathe-

matici peritissimi, qui nunc Lugduni agit in Batavis. Sedes est Episcopalis: Irenicus istius loci Episcopos recenset, quod & Cranzius in sua Metropoli, & paullo accuratius Antonius Monchiacinus lib. 11 de primis Christianæ Religionis initiis, præstat. Fuit autem Episcopatus Hildesheimensis primum in Saxonibus fundatus ac institutus à Carolo Magno Galliarum Rege, ac Imperatore potentissimo. *Northausen* Civitas Imperialis. Continentur etiam hac Tabula Ducatus *Grubenhagen*; qui est Membrum Imperii, & principatus (*Furstendom*) *Anhalt*: item *Mansfeldia* Comitatus veteris Saxoniarum, ad amnem Salam antiquissimus, quem *Hegenus* qui tempore Arturi Britanniarum Regis floruit, anno 1041, Comes Mansfeldicus fuisse perhibetur: nomen ei à Manno Thuisconis filio, ut Ascaniarum vicinarum ab Ascene. Primariæ urbes sunt *Mansfeldia*, ad *Wipera* fl. *Eislebia* & *VVypa*. *Eislebia* Metropolis est, inter Salam & *Wipera*: nomen creditur habere ab *Iside*, quam Tacitus oras Suevicas post obitum mariti peragrassæ testis est. Juxta eam sunt metalla in montibus *Melibocis*. Loca ista *Tubantes* coluisse existimantur. Hi tamen *Tyvendt* Pyramio: Frisii contemini. *Bentheim* Comitatus huic vicinus antiquum nomen refert credit *Verrutius*; hos *Tubinger* existimat *Lazius Migrationum* lib. VIII. Comitatus iste sub se habet Comitatus *IV. Wipram*, *Arnstein*, *VVerin*, & *Quernfurt*. Item Co. *Barby*, *Stalberg*, *Hohenstein*, *Regenstein*, *Plesse*, omnes Imperii. Continentur etiam Ecclesiastici Principatus hi: *Mezsburg* Archiepiscopatus & primatus Germaniarum Imperii: & Episcopatus *Hildesheim*, *Halberstat*, ambo Imperii: sub sunt *Moguntino*. Item *Quedelburg*, & *Gernode*, *Stiften*; sunt Imp. in VIII. Circulo.

Restat

Epist. sp.
Magde-
burgensis.Imperium
majorum.Mansfeldia
Comitatus.

E P I S C O P A T . M A G D E N B U R G E N S I S .

421

Episcop.
Magde-
burgensis.

Imperium
majorem.

RESTAT in hac Tabula *Episcopatus Magdeburgensis* titulo ipsius Tabulae nominatim comprehensus. *Episcopatus Magdeburgensis*, vulgo *Meydberg*, ab urbe primaria nomen habet. *Carolus M.* tota reformata Saxonia, decem *Episcopatus* in ea instituit, quorum omnium celeberrimus fuit *Magdeburgensis*, cujus sedes ex primitiva fundatione in *Syde* fuit, tum ad *Valersleve*, tertio in *Vrese* translata. Tandem per *Ostonom I.*, anno cccxxx ad *Magdeburgum* mutata, ejusque auspicio in primatum Germaniae sublimata, ut habet magnus *Chronicorum* codex anonymus. Quamquam tamen *Salzburgerensis* caeterique *Archiepiscopi* *Electores*, primam hanc dignitatem *Antistiti* *Magdeburgensi* non tribuant, ut *Crantzium* in *Metropoli* tradit. *Magdeburgensem* autem *Burggravium* constituit *Otto I.*, ut praesertim *judiciis publicis* & *gubernationi publicae*, loco *Imperatoris*, in his terris & in hoc *Episcopatu*, ac caeteris huic conjunctis. Primus hoc munus *gestisse* traditur *ordinatione* *Otonis Gero* *Marchio* *Lusatiae*, cujus memoriam conservat *monumentum* *Coenobii* *Gerodensis*. Hunc sequuti memorantur hoc ordine aliqui, *Hermannus* *Dux* *Saxoniae*, *Lotharius* *Comes* *de* *Waldeck*, *Fridericus* *Lotharii* *filius*, *Conradus* *ejusdem* *nepos*, *Manfredus* *Conradi* *uterinus* *frater*. Hoc in *praelio caeso*, dignitatem consequutus est *Distericus*, *Comes* *Ploccensis*, cujus filiam cum duxisset *de* *Marchio* *Brandenburgensis* *occupato* *Burggraviatu*, *successorem* *reliquit* *Henricum* *filium*. *Eo* *fato* *functo* *Lotharius* *Saxo*, *idem* *munus* *commendavit* *Burchardo* *de* *familia* *Dominorum* *de* *Quettfort*, a quibus est *origo* *Comitum* *Mansfeldensium*. Post hunc *reperiuntur* *in* *e* *a* *dignitate* *fuisse* *constituti* *Dominus* *de* *Schrapela*, a quibus auctoritate *Rodolphi*

Imperatoris, translata est in *Duces* *Saxoniae* *Electores*. *Urbs* *primaria* *Magdeburgum* *olim* *Parthenopolis*, a *Venete* *Parthenia* *ibi* *culta*, *sita* *ad* *Albim* *fl.* a *Joanne* *Captivone* *Dmoadam* *Pyrgum* *dictum*, a *Graeca* *voce*. *Dmoades* *enim* *puellas* *ancillares* *Graeci* *ferunt*, *quas* *per* *Aphaeresin* *Maid* *dicimus*, & *αύργον* *Burgum*, ut *αύργον* *Buxu*, *Aeneas* *Silvius* *Magdeburgensem* *vocat*, & *Virginopolim* *metropolicam* *insignem* *urbem* *inter* *Saxones*, *opibus* & *auctoritate* *memorabilem*, *scribit*. *Ligurinus* *Virginis* *urbem* *dixit*, & *Virginum* *habitationem*. *Ptol.* *μεσείος*. *Hanc* *civitatem* *Otto* *condidit*, ut *scribit* *Lupoldus*: *auxit* *ibique* *requiescit*, *Otto* *Frisingenensis*. *In* *clayra* *haec* *urbs* *Imperatorum* *que* *honestas* *sedes*, *tres* *in* *partes* *dividitur*, *est* *que* *munita* *menibus* *ac* *propugnaculis*, *turribus* *quoque* *ac* *fossis* *valida* *ac* *tuta*, *edibus* *pulcherri- mis*, *perpolitus* *plateis* *vicisque* *insignis*, *ad* *templis* *magnificis* *celebris*. *In* *primis* *verò* *nobile* *A.* *Mauritii* *Fanium*, *ex* *quadrato* *lapide* *structura* *magnificentia* *conspicuum*, *Ottonum* *Caesarum* *insigne* *opus*. *Magistratus* *jus* *civile* *Romanorum* *insigne* *opus*. *Magistratus* *non* *sine* *reverentia* *custodit*, *quod* *Caroli* *Magni* *auctoritate* *firmatum* *tradunt*, *eoque* *in* *decisione* *causarum* *vicinae* *gentes* *recurrunt*: *magna* & *venerabilis* *earum* *legum* *auctoritas* *habetur*. *Atque* *haec* *de* *Magdeburgensi* *Episcopatu* *sufficiunt*. *Caeterum* *ut* *huic* *descriptioni* *colophonem* *imponamus*, *demus* *regionibus* *haec* *tabula* *contentis* *suos* *amnes*: *hi* *sunt*: *Albis*, *O-Flumina*. *nacra*, *Oltemia*, *Sala*, *VViperum*, *Inderst*, *Struma*, *Roida*, *Ruma*, *Vker*, *Fues*, & *alii*. *Non* *montes* *desunt*, *inter* *quos* *qui* *dicuntur* *der* *Ramelberg*, *Melibocus*, & *alii*: *neque* *silvae*, *inter* *quas*, *die* *Hart* *sive* *der* *Hartz* *VValdi*, *Solinger* *VValdi*, *cum* *aliis*, *quas* *in* *ipsa* *tabula* *cernere* *licet*.

Vitr.

Montes.

Silva.

Regio.

POST Ducatum Brunsvicensem pandit nostra methodus *Hassiam*. Hæc unde nomē habeat ambigitur. Sunt qui à monte *Heso*: at is nusquam in *Hassia*, neque etiam alibi reperitur, nisi is forte sit qui *Noviomagi* extat, quod quidem à re non usque adeo alienum videtur. Referunt enim nonnulli *Batonem* quendam *Regis* *Cattorum* filium, (qui *Noviomagium* auxerit, restauravit, ac mœnibus cinxit) *Hesum* filium habuisse, qui favore ac amore patrii soli ei loco suum nomen communicavit. Vnde etiamnum *Hesus* mons dicitur. Alii sic nominatam volunt à *Cattis* qui hanc regionem incoluisse commemorantur, mutatis literis, unde adhuc est loci nomen *Catzen-Elnbogen*, gentis illius contestans vetustatem. *Beatus* *Rhenanus* rerum *Ger.* lib. 1. autor est, *Hessos* ex superiore *Germania* advenas pulsos *Cattis* hæc loca occupasse, deq; suo nomine appellavisse. *Haber* hæc *Regio* *Turingiam* ab *Oriente*, à *Meridie* *Franconiam*; *Westphalam* ab *Occidente* respicit: à *Septentrione* vero *Ducem* *Brunsvicensem*, *Episcopum* *Mindensem*, aliosque principes vicinos habet. *Aër* *Regionis* salubris est. *Regio* ipsa *frumentum*, *leguminum*, *fructuum*q; *feracissima*. *Vinum* autem non fert, nisi qua *Rhenum* attingit. Sunt etiam uberrima *laginando* *pecori* *pascua*, in quibus *numerosi* *armentorum* *pecudum*que *greges* *conspiciuntur*. *Alit* & *ferarum* & *inprimis* *cervorum* in *silvis* *magnam* *copiam*, ad frequentes *venationes* *nobilitatem* *invitantium*. *Metalla* etiam *alibi* *generat*, *æs* & *nigrum* *plumbum*. *Salis* quidem *non* *fodinas*, *sed* *fontes* *habet*. *Hanc* *regionem* *quondam* *Comitatus*, *nunc* *vero* *Landgraviatus* *titulo* *decoratam* *olim* *Cattos* *inhabitasse* (etiam *Crantzius* re-

Situs.

Cali qua-
litat.Soli ferri-
litat.Animam
viciat.

clamer, qui ex *Cattis* *Saxones* facit) omnibus fere nostris seculi *Scriptoribus* *persuasum* est: *Charta* *Prolog.* dicuntur. Hi postea in *Insulam* *Bataavorum* *transgressi*, (autore *Tacito*) ubi hodie horum *nominum* *vestigia* *superfunt* in *duobus* *vicis*, *cognominatis* *ad* *Mare* & *ad* *Rhenum*. De horum *Etymo* ita *scribit* *doctissimus* *Junius*: *Cattis* quos *nostra* & *prior* *ætas* *Hessos* *vocavit* *commune* *cum* *felibus* *cattisque* *nomen* *sumpsisse* *videntur*, à *ferocitate* *qua* *in* *hostem* *insultabant*. *Cui* *enim* *ignota* *ferocia* & *impetus* *animalis* *istius*, *domestici* *licet*, *in* *appetendo* *illius* *jugulum*, *qui* *angustiam* *adferendo* *illud* *premat*, *vel* *à* *dolosis* *insidiis* *quibus* *asilire* *in* *hostes* *soliti* *fuerint*, *uti* *tergum* *murium* *assultant* *seles*. *Ejusmodi* *namque* *genius* *fuisse* *gentis* *Cattorum* *bellicose* & *ferocis* *videtur*. *Refertur* *huc* *potest* *usitatum* *apud* *Huesdenos* *vocabulum* *Hessi* *pro* *catto* *seu* *fele*: *qui* *si* *quando* *domesticum* *animans* *muribus* *inimicum* *significare* *volunt*, *Hessum* *nominant*. *Possunt* & *prestantes* *virtute* *viri* *hoc* *Cattorum* *nomine* *designati* *fuisse* *olim* *à* *veteribus*, *quod* *tales* *etiam* *num* *lingua* *Batava* *Cattos* *vocitet*; *certè* *virtutem*, & *gentis* *excellentiam* *non* *aliunde* *dicas* *melius*, *quam* *à* *Tacito*, *qui* *genti* *illius* *plus* *decoris* & *disciplina* *totius* *militaris* *attribuit*, *quam* *cæteris* *omnibus* *Germanis* &c. *Itaque* *aptissimo* *nomine* *populi* *ingenium* *expressum* *fuit* *sive* *ferociam* & *impetuosos* *assultus*, *sive* *prestantiam* *species*. *Hæc* *tenus* *ille*. *Fuit* *autem* *olim* *Hassia* *tantum* *Comitatus* *subiectus* *Dominiis* *Turingiæ*, *id* *quod* *probat* *liber* *Torneamentorum*, *in* *quo* *legitur*, *quod* *anno* *Christi* *1104* *Ludovicus* *Com.* *Hassia* *fecerit* *Hallis* *in* *ludo* *militari* *ibi* *celebrato*, *sed* *factus* *deinde* *Landgr.* *ascendit* *filia* *matrem*. *Accessit* *tandem* & *Carzen-Elnbogen*, *idque* *per* *filiam* *ultimi* *Comitis*, *quam* *duxit* *Henricus* *Landgravius*. *Genealogiam* *Landgraviorum* *Hassia* *apud* *Munsterum* *habes*. *Sunt* *porro* *in* *Hassia* *præter* *alia* *minorum*

fere nostri
 dicuntur.
 i, (autore
 superfunt
 Rhenum.
 ius: Catti
 cum felibus
 in hostem in-
 listius dom-
 adferendo
 tes soliti fue-
 rntque genius
 ferri huc po-
 tatio seu fele-
 m significare
 te viri hoc
 od tales etiā
 & genis ex-
 qui genis illi
 quam ceteris
 nuli ingenium
 sive prestan-
 Hallia tan-
 gior, id quod
 gior, quod
 ir Hallis in lu-
 ir asendit sita
 ogen, idque
 nricus Land-
 Hassia apud
 a præter alia
 minorum

HASSIA.

vires.

minorum gentium oppida, urbes duæ præcipuæ, *Marpurgum* & *Cassula*. *Marpurgum* *Amasia* Ptolemæo, qui eandem *Amisiam* vocat lib. viii. Geogr. urcenset Franciscus Iren. & Appianus, vulgo *Marpurg*: *Hassia* metropolis. Hanc alii à Marte quasi *Martipurgum*: alii à Marcomito Francorum principe sic nominatam volunt. Civitatem hanc olim villam fuisse historiæ produnt. Eam Lona fluvius insignis præterfluit. Vrbs est sede principis, Schola illustri, cõdita anno Christi 1010xxvi à Ludovico Episcopo Monasteriensi, nobilis. Ioanne Oldendorpio, clarissimo omnium inter Jureconsultos Germaniæ, Ioanne item Draconitæ, & Andrea Hiperio Theologis celeberrimis clara. *Cassula*, præcipuarû *Hassia* civitatum altera, dicta quasi castellum, Ptolemæo *Stereontium* esse creditur: olim tantum arcem hic existisse perhibent. Civitas *Fulda*, *Ana* & *Trusula* fluminibus irrigua, aquis autem instructa, agrum sæcundum atque compascuum habet, & arva nutriendis pecoribus apta. Vnde in vellerum lanæque venditione, civium potissimum negotiatio consistit. Haud procul Marpurgo est *Frankenberga*, vel *Francoburgum*, oppidum perelegans, situ amæno & antiquitate commendatum, ad fluvium *Ederam* situm: nomen desumpsit à Francis, qui ibi castra metati sunt contra Saxones. Anno Christi 10xx primum extrui cœptum à rege Theodorico; postea an. 10ccclv à Carolo Magno auctum. Sunt & alia: *Eschvvege* colli imposita: læta agri sæcunditate gaudens oppidum, *Werra* fluvii aquis irrigatur: cujus oportuno usu *Isatis* herba, *Glastum* *Plinio*, & ex eadem confecta tinctura, quam Thuringicum solum frequenti sæcne suppeditat, primo supra hoc oppidum lapide cimbis imposita, Min-

dam usque, inde *Visurgi* aquis, quæ *Werram* absorbet, *Bremam*, & per totam Oostlandiam defertur. De primo *Eschvvege* initio nihil, quod sciam, historiarum monumentis comprehensum reperitur, eod quod Hungaricis bellis atq; incendiis, tertium de pasta, deformataque fuerit. *Francoburgicum* tamen Chronicum, dum *Carolum M.* circa annum 10ccclvi Episcopatus varios instituisse, *Monasteria* & *Ecclesias*, multis in oppidis, fundasse commemorat, meminit & *Cauffingæ* nõ procul à *Cassela*, & *Eschovvege*, ab eodem tum temporis excitatæ. Præclara etiam extant *Henrici Imperatoris II* erga hoc oppidum merita, qui id ipsum Hungaricis incursionibus devastatum atque collapsum, restituit, novis ædificiis auxit, & locupletavit. Gravissimis rursus calamitatibus afflictum fuit, anno 1100ccclxxvii eo bello quod inter *Adolphum Moguntinum* Archipræfulem, & *Hassia* Landgravium accevit, quando etiam ad *Hassia* gubernationem pervenit. *Frislar* insigne quoque ac præstans *Hassia* oppidum, vulgo *Fritzlar*, latinè doctrina pacis, utputa ubi veræ & perpetuæ pacis doctrina S. Bonifacii auspiciis toti *Hassia*, *Thuringiæ*, *Franconia*, & *Frisia* innotuit: *Egræ* fluvii propinquitate, & situ admodum amæno, sicuti universa passim *Hassia*, præcellit: muris circumcinctum turriteris, situ inæqualem, sicuti & regio ipsa, hinc inde montosa, obtinet: agro tamen lauto, frumenti, leguminum & fructuum feracissimo, etiam vini, cujus tamen fertilitate non est hæc regio admodum præstans. Et quamvis in ipsa *Hassia*, *Frislar* se conspiciendam præbeat, ad *Moguntinum* tamé Archiepiscopum pertinet, unde variis *Fortuæ* & *Bellonæ* casibus frequenter exposita, maxi-

mas

mas ab Hassiæ Ducibus calamitates frequenter pertulit, quemadmodum & à Saxonibus expugnata & scæda exustione deformata fuit. Reliqua hujus Landgraviatus oppida quæ multa sunt, prætereo. Hæssorum autem regionem partim petiunt; partim adluunt fluvii varii, quorum præcipui, *Rhenus* quidem latus inter Meridiem & Occidentem: *Visurgis*, i. *VVeßera*, cujus fons *VVeßera*, è Turingico nemore profluit: *Lupia*, qui in Westphaliâ transit: & *Ahrans* Tacito; eum *Adernam* vocant Historiæ, hodie *Aederam* dici existimat Althamerus: *Rhœr* forte, ut scribit Ritheimerus; *Eder* ex eo facit Junius in suo nomenclatore, additque Cartorum fluvium esse, & in amnem Adam exire. In sua Batavia autem scribit eum in Fuldam evolvi: & hoc ex Tabulis verum esse constat. Minores sunt *Lanus* seu *Lona* in Comitatu Wirgenstein fluvius (an dem Horberg oritur) olim Widekindi Anglorum Principis castrum præterfluens, *Lalspe* ejusdem Comitatus oppidum adluit: *Fulda* &c. Montibus Regio undique obsita; eorum autem nominatissimi, *Meliboci* & *Abnobii* montes. Reliqui variis insigniuntur nominibus, uti *Kesselpergus* & *Geyre* montes, &c. Silvæ sunt plurimæ, Hercyniæ portiones. Sed de Hassiâ quæ dicta sunt hæcenus, sufficiant. Nefas sit autem non adscribere coronidis quasi loco quæ *Ælius Eobanus Hessus* in carmine gratulatorio victoriæ ad Philippum Landgravium, paucis de hujus regionis genio & situ, incolarumque moribus tradidit.

*Qualis Hyperboreum prospectans Thracia Booten
Gradivi domus ad Rhodopen, Fœnumque nivalem
Circumfusa jacet, gelidis assuetæ pruini,
Sigit in arma viros duratos frigore, quique
Aut Hebrum Nestumque bibunt, aut Strymonis undas:
Talis & ipsa sitis, talis regione locorum
Et fluvio, silvisque frequens, & montibus altis
Hassia: natura simili creat alma locorum
Ceu natos in bella viros, quibus omnis in armis
Vita placet: non ulla juvat sine Marte, nec ullam
Esse putant vitam, qua non assueverit armis.
Quod si tranquilla verentur ad ocia pacis,
Odia nulla terunt sine magno vana labore,
Aut duro patrios exercent vomere colles,
Aequatosque solo campos rimantur aratri,
(Namque & planities segetum secunda patentes
Explicat innumeras, & plena messe colonos
Ditat, & ipsa sibi satis est) aut ardua silva
Lustra petunt, canibusque feras sectantur odoris.
Venatu genus assuetum, genus acre virorum:
Aut leges aut jura ferunt, aut oppida condunt
Fortia, non solum bello innumera: verum
Quæ deceant in pace otiam, ablectentque quietos.
Quid sacros memoretis fontes? quid amœna vireta,
Quid vales ipsi certantes fœngifer acis
Vallibus Aemonia? dulces quid ubique recessus,
Musarum loca, confessu loca digna Dearum?
O patria gelidis fontes! ô flumina nota!
O vales! ô antra meis gratissima Musis!*

Hhh

HAs-

THURINGIA, DV RINGEN
Landgraviatus.

*Nobilitas & status huius ditionis mihi necdum innotuerunt, tantum inveni Comitatum Gleichen,
& ut existimo Kranichfels. Item unum Episcopatum Mersburg.*

Regio.

Sed fer-
untur.

HASSIAM sequitur Thuringia, vulgo Düringen, sita inter duos fluvios Salam & Werram: quorum hunc ad Occasum, illum ad Ortum habet: ad Septentrionem Hercyniam Silvam (quam *Hartz* vocant:) & *Turingensem*, ut vocatur, *Saltium*, vulgo *Düringervalde*, à Meridie. Longitudo regionis latitudini par, XI milliarium. Regio omnis generis frugum & leguminum feracissima, & in primis frumento præ omnibus aliis Germaniæ partibus fecunda: adeo ut Georgius Agricola eam *Sumen Germaniæ* appellare non vereretur. Magnus hic *Isatidis* herba, quam Plinius *Glastum*, hodie *Guadam* & *Pastillum*, vulgo *VVeedt* & *Pastel* nominant, & cætulæ efficit colorem, proventus, quæ hinc cum magno incolarum emolumento ad alias regiones transfertur. Vnde quidam Poëta insignis:

*Herba Thuringorum celeberrima crescit in agris,
Hanc Isatim Græcus sermo vocare solet.
Ponderis hæc magni est, & multo venditur are:
Hæc etenim tingi lana parata solet.*

De qua Plinius lib. XXI cap. I. *Simile plantaginis Glastum in Gallia vocatur: quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblite, quibusdam in sacris nuda incedunt, Aethiopum colorem imitantes.* Obsoniorum quoque ac fructuum vix quicquam desiderat, si vinum demas, quod aliunde importatur. Reporiuntur & auri argentique fodinæ,

& salinæ divites. Olim Regnum fuit, hodie Landgraviatus titulo decoratur. Thuringia & Hassia sub Regibus Francorum conjunctæ usque ad Carolum Magnum & Henrici Aucupis tempora manserunt annos cccxvi. Tandem *Carolus Cassus* Imperator Ducem Thuringiæ præfecit *Ludovicum*: ejus nepos *Burchardus* in prolis ab Hungaris cæsus est. Quare *Henricus Aucups* Imper. Thuringiam occupavit, cujus successoribus Saxoniarum Principibus in hodiernum usque diem subiecta est. Etsi enim post *Guilielmum Ortonis I* Imper. filium, qui Archiepiscopus Moguntinus, Thuringiam permissu patris tenuit, successores ipsius, Archiepiscopi Moguntini, merum imperium in urbem Erfordiam, quod adhuc retinent, & totam Thuringiam sibi aliquantisper vendicarunt, quorum Vice-Dominus sub *Conrado Salico Imp. Ludovico Barbaro* aliquando fuit: tamen postea *Barbati* Landgraviorum titulo Thuringiam ad hæredes transmiserunt: donec ad Misniæ Marchionem ex *Widchindi* Saxonis posteritate ortum, *Henricum* illustrem *Theodorici* filium & *Hermani* Thuringiæ Landgraviæ ex filia *Iuditha* nepotem, circa annum Christi ccccxi pervenit: cui successit filius *Albertus* degener, eique filii *Fredericus Admorsus* & *Theodoricus*, qui à patre *Theodorico* Misniæ Marchione hæredes constituti sunt. Hunc tractum *Sorabos* olim inhabitasse ferunt. Horum meminit *Eginhartus* & *Aimoinius*. Horum reliquias hodie vocat *Peucerus Sor-*

bo

Gleichen;

odie Landgra-
massia sub Re-
Carolus Ma-
serunt annos
rator Ducem
pos Burchardus
Henricus Auceps
ecessoribus Sa-
e diem subje-
tonis I Imper-
s, Thuringiam
s, Archiepiscopem
Erfordiam,
ingiam sibi ali-
-Dominus sub
arus aliquando
um titulo Thu-
onec ad Miniz
posteritate or-
um & Herman-
na nepotem, cir-
ui successit filius
Admorsus & Theo-
niz Marchione
um Sorabus olim
ginharrus & Aq-
rat Peucerus Sor-

THURINGIA
Aethiaria communia
1 2 3
Petrus Karius Celsus

bec & *Servestein* inter Albim & Salam flumina. Reynerus Reynekius, in suo de Misnorum origine libro, hos *Tyringotas* quasi *Tyringotas* putat, indeque ejus urbem Gorham nomen sortitam fuisse non dubitat. In hac regione quamlibet exigua, ut se accepisse ab Hugone Brinckhorstio Anglo urbis Erfordienſis cive scribit Ortelius, sunt XII Comitatus, & totidem Abbatia, (quas *Gefurſtete Abteyen* vocant) CXLIV civitates, & totidem oppidula, vulgo *Merckſtucken*: bis mille pagi, & CL arcus.

Erfurdia sive *Erfordia*, praeſcis *Erphesurdia*, *Erfesfurt*, *Turingia* urbs primaria, nomen à primo conditore *Erfi* nomine sumpſiſſe putatur: hic enim, cum molitor eſſet, molendinum suum ad Gera fluvium fixit, atque civitati huic initium dedit, circa initium Imperii Arcadii & Honorii: postea à Clodoveo Francorum Rege anno Christi ccccxxviii vehementer aucta ornataque: anno verò cldxxvi muris cinctâ tanta amplitudine, ut Germaniæ totius maxima cenſeatur, ac *nicht eine Stadt*, rusticis Turingis, *sondern ein ganzes Land*, dicatur. Hanc perluit Gera fluvius, atque à fordibus purgat. Episcopalis olim erat, Bonifacio Germanorum Apostolo conditore: ea dignitas deinde Moguntiacum translata dicitur. Scholam habet litteratum studiiſi florentem, quam Bonifacius IX Papa privilegiis ornavit, anno ccccxcxi. Hujus urbis ager nulli fertilitate secundus, pascuis abundat, & herbae Isatidis feracissimus est. Urbs ab Henrico IV multis est labefactata incommodis, ob importunam decimarum exactionem, à qua Erfurdia immunis semper ac libera fuit. Itaque exorto Saxonico bello avitam libertatem ferro armisque defendere, quam insolito decimarum jugo cervices submittere maluit, idque tanto animorum ardore, ut &

Urbes & oppida.

vita & fortunis Augusti, extremum immineret periculum. Hæc eadem, ceu quodam fortunæ excelsi inimicæ ludibrio, afflicta incendiis variis. Neque est aliqua urbs insignis in Germaniæ, quæ per fatalem ac adventicium ignem toties deformata fuerit. Ultimo incendio, anno cccccclxxii gravissimum sensit damnum, præsertim in Basilicis Virginis Mariæ & Severi, ut pene tertia urbis pars incendio perierit. Terribile fuit incendium illud immisso igne per conducticios incendiarios, quorum erat primarius Dominicanus quidam. Duæ Ecclesiæ Collegiæ, quas vocant, cum ponte & insigni urbis parte conflagrârunt. Anno Domini cldxxx gravissima seditio inter Senatum & cives Erfordienſes exorta fuit propter insolitas quotannis impostas à Senatu plebeiis contributiones. Nam communitas unum in locum conveniens, scire voluit quantis debitis urbs foret obligata, quantum vere ære alieno gravata. Senatus tumultum & populi furorem animadvertens, blandis illum & mollibus sedare verbis studuit, dicens, tempore opportuno, de omnibus & singulis tam acceptis quam expensis, rationem se redditurum. Quibus verbis cives placati ad tempus quieverunt. Die autem constituto adveniente, rursus conveniunt, & hortantur Senatum ut rationem reddat. Tum unus cæteris insolentior, verbis asperis invadit eos qui à civibus ad Senatum erant missi, quod non parum cives irritavit. Cumque res diutius traheretur, videntes cives se nihil proficere, Senatum abdicarunt, novumque instituerunt. Quid multa? Hinc gravissima seditio, contentio atque adeo bellum est exortum. Hanc verò seditionem Episcopus Herbipolenſis & Cæsar Maximilianus sedare, ac partes per cõcordiam componere sunt conati. *maria*

eret pericu-
cellis inimi-
ca est aliqua
ac adventi-
mo incen-
t damnum,
veri, ut pe-
bile fuit in-
cencus quidam.
um ponte &
mini 111011X
Erfordienſes
poſitas à Se-
unitas unum
debitis urbs
yara. Senatus
ens, blandis
ens, tempot-
tam acceptis
Quibus ver-
e autem con-
& hortantur
s cæteris in-
ibus ad Sena-
ritavit. Cum
se nihil pro-
e inſtituerunt.
ontentio atque
ditionem Epi-
ilianus ſedare,
t conati. VVe-

maria

maria pulchrum oppidum, quondam peculiari Comi-
tatu nomen, jam vero inſcltam Saxoniz Ducibus ſe-
dem & domicilium præbet, qui magnificum in eo pa-
latium habent, ex quadratis & formatis ad lineam ſa-
xis nitidè ædificatum, & pomarium omni arborum ge-
nere ſumma induſtria conſtitum, quod Ilma fluvio irri-
gatur, qui in Salam tandem ſe recipit. *Iena* civitas à Iano
dicta ſecundum nonnullos: verum is in Germa-
nia coli non ſolebat. Probabilius itaque Stigelius
canit:

Hinc placet Hebræo nobis hanc nomine dici,

Ut verus à Lajin nomen Tena tenet.

Cur ita crederem, niſi mentem vocula fallit,

Certa hujus ratio nominis eſſe poteſt.

Quippe vocat Lajin Solymanius incola terre,

Hoc quod nos Latine docimus ore merum.

Que caput in mediis arvis fertilis erigit aviv,

Hanc quiſquam à vino nomen habere neget

Hæc ille. Nobilis eſt publico Gymnaſio erecto anno
610 ICCLIX. Gothi à Gothis nomen habent. Atque hinc
Turingos à Gothis Rithaimerus in ſua Orbis deſcri-
ptione originem traxiſſe ſcribit, eo quod Gothi in hac
regione gentis ſuz vocabulo Gotham urbem condide-
rint, circa annum ut Lobſteinio placet 6610 ICCLXIII. Ad-
miranda fortitudinis caſtrum habuit *Grimmenſtein*,
quod nunc ſolo æquatum jacet. Ejus rei cauſa fuit: *Gni-
lunus Grunbachius*, ſtirpe magis, quam virtute nobilis,
ob varia & enormia flagitia, quibus Principes in ordi-
nem redigere, Cæſarem ex Imperii ſaſtigio deturbare,
novaque Imperii formam moliebat, eum à Ferdi-
nando Imp. Auguſto, tum à Maximiliano Imp. ejus ſi-

lio, reus declaratus & cognitus, cum omnibus conjura-
tionis ſociis condemnatur, proſcribitur: atque illuſtriſſi-
mo Principi Electori Saxoniz, ſententia promulgata
executio, ab Imperatore ac cæteris Imperii Ordinibus,
uno conſenſu demandatur. Quam ipſe proſcriptionè,
fiducia ſui receptus, & Proteſtoris Ioannis Friderici II
Saxoniz Ducis, contemnit. Qui cum poſt multas Prin-
cipum admonitiones à pertinaci ſeditioſorum deſen-
ſione non abſtineret, Illuſtriſſ. Saxoniz Dux Princeps
Electoꝝ Auguſtus extrema neceſſitate coactus, urbem
obſidione aggreditur, ac deditioe capit. Tum Grun-
bachius, cui que eo quatuor ex conjuratis, ob violatæ
Cæſaræ Majeſtatis crimen juſto ſupplicio adſciuntur,
caſtrum funditus diruitur, Dux Ioannes Fridericus ca-
ptivus Viennam abducitur. Fluminibus irrigatur regio
compluribus: inter quæ *Sala*, vel *Salfza*, *VVerrâ*, *Vnſtrut*,
Ilma, *Gera*, *Or*, *Apfelſtet*, *Helbe*, *Cling*. Montes etiam mi-
nerarum fecundos in eſſe teſtatur Her. auri, argentiq;
venis divites, qui haud procul Braitenbornio ac
Schwarzenburgo reperiuntur. Silvis etiam hinc inde
conſperſa eſt regio: Hercyniz portiones ſunt: ac Thu-
ringica Silva late nota, vulgo *Thuringer-Wald*, *Bacenis*
Cæſari, Germaniz Silva Cheruſcos à Suevis dirimens:
Haimbch: *Haimſette*, *Finne* cum aliis nonnullis, quæ vari
generis ferarum venationes præbent. Sunt in hac re-
gione multa templa, & monaſteria, inter alia tem-
plum Erfordiz B. Mariæ Virginis, à Bonifacio Mogun-
tinenſi Epifcopo conſtructum. Hoc templum habet
campanam magnitudine in tota Germania celebrem.
Populus atrox, durus, minaxque in hoſtem, corpora
viris procerâ, robuſta, & decora

Flumina.

Montes.

Silva.

Opera
publica.

Uniq;
montes.

Regio &
unde di-
cta.

Sic se habet Germaniæ Superioris Regio Thuringia; sequitur jam nunc explicanda *Franconia sive Francia Orientalis*. Ea à Francis nomen appellationemq; sortita est. Hujus nominis originem quidam ad Francum, quem alii Francionem nominant; fabulosum atque e mentibus Hectoris filium, gentis auctorem referunt: cujus nominis Etymon lepidè Petrus Ronfardus Poëta Gallus appellatum à veteribus Alysana cta Francum quasi Hafligerum scribit. Alii, inter quos Gaguinus & Æneas Pius, id nominis beneficio Valentiniiani Imp. impositum Francorum genti commenti sunt, sive quod feroces & nobiles Arica lingua Franci dicerentur (quod ubinam lectum usquam sit apud idoneum & classicum scriptorem, nescire me libenter fateor) sive à tributi remissione & libertate accepta. Quâquam posteriori rationi citius subscribere velim, si minutius exigendum sit vocis Etymon, ut Franci dicantur, quasi *Fri on cy*, nimirum à censu (quod *cy sonat*) & vectigalibus immunes: alioqui videri possunt appellati veluti *fry anfi Fransi*: vocabulum autem *Anfi*, Gothici idiomatis proprium, denotat eos qui ceteros mortales fortuna & opibus antecellunt, Heroum & Semideorum conditioni proximi, velut humane sortis terminos egressi: unde corrupta vox vernacula *Anfos* & additione aspirata *Hansos* nominat Proceres communis fortuna majores. Sed ad rem. Franci postquam opes eorum convaluissent, & servitii jugique exderet Romani, ac dominatus cupiditas animos faceret, nomen sibi ipsi à libertate crearunt, antiquata communi illa Germanorum appellatione. *Franconia* autem Sueviæ & Bavariz à Meridie vicina est: ab Occasu Rheno con-

frim.

tigua: ab Ortu Bohemiæ: qua Septentrio est Hassos ^{Calli quali ar. Sob ferti lata.} & Thuringos vicinos habet. Aër Regionis purus ac saluberrimus. Regio ipsa præterquam ea pars quæ Norica hodie vocatur atque fluminibus vicinior est, arenosa nimium non est, ut Æneas Silvius scripsum reliquit, nec nimium etiam lapidosa. Fertilis omnis est; hordeum, triticum & omne frumentum & legumen sarum multo cura sænore reddit. Rapa cœpæque nullibi fere locorum majora & laudatiora reperiuntur. Ac multis in locis colles vitibus consiti vinum gignunt, quod ob sui præstantiam ad gentes remotissimas transportatur. Glycyrrhizæ radicis Babemburgiæ ager tantam subministrat copiam, ut currus ea onusti per universam Germaniam devehantur. Est etiam undecumque terra cultissimis pomariis & pratis amœna: animalium domesticorum, ferarumque dives. Feræ in nemoribus à Principibus foventur, habentque plurima stabula, in quibus hiemis tempore pabulum & interdum sal accipiunt, seque à cœli inclementia tutantur. Eas capere, aut saltem persequi, privatorum nemini concessum. *Franco*s ab origine Germanos & peculiari isto vocabulo antiquitus appellatos fuisse, constat cum ex aliis, tum ex Procopio Cæsariensi, rerum quas litterarum monumentis consignavit oculato Scriptore. Francorum primus Princeps fuit *Genebaldus*, qui xxx annos eis præfuit. Præfuisse post eum scribuntur *Marcomirus*, *Dagbertus*, *Ludovicus I*, *Marcomirus II*, *Vvaramundus* alii *Pharamundus*, qui vocatus ad regnum Franciæ fratri *Marcomiro* reliquit Ducatum: *Frunnmeser*, *Genebaldus II*, *Suno*, *Luitmarus*, *Hugbaldus*, *Helmericus*, *Gosefridus*, *Genebaldus III*, *Ludov. II*. Hunc

Animas
suum va-
rent ar.

Imperium
majorem.

st Hassos Cali
 purus ac quali ar.
 quz No. Sed ferti
 est, are lar.
 orum reli
 omnis est,
 legumen
 que nul
 periuur.
 n gignunt,
 mas trans
 as ager tan
 ti per uni
 undecum
 na: anima
 eræ in ne
 ue plurima
 m & inter
 nta tutan
 torum ne
 os & pecu
 isse, const
 rerum quas
 o Scriptore
 s, qui xxx
 antur Mar
 cromirus II
 catas adre
 Ducatum
 us, Hugbal
 , Ludov. II.
 Hune

Animæ
 dum va
 rietat.
 Impetum
 majorem.

Hunc sequuti sunt *Erebertus*, *Ludovicus IV Gozpertus II*, *Hetavius* Dux ultimus. Qui sine hærede mortuus, *VVintunino* Francorum Regi, qui & *Pipinus* dicitur, Ducatum ex commisso reliquit, quem deinceps filius ejus *Carolus Magnus* & primus B. *Burchardo* primo insulato Episcopo *Wirceburgensi* ejusque successoribus & Ecclesiæ proprium donavit, anno 10 c c l i i i. Ducatus nomine & dignitate etiamnum gaudet, quem titulum Episcopus *Herbipolensis* sibi vindicat. Neque tamen illi omnis *Franconia* subiecta est. *Marchioni* enim *Brandenburgico* parent *Kitzinga*, & *Bristadium*, Episcopo *Babembergensi* *Graglingiacum*. *Herbipolitano* vero *Chronacum*, *Forcheimium*, *Staphelsteinium*, *Hochstadium*. *Moguntino* *Koningspergam*, *Oxenfordia*, *Carolostadium*, *Hasfordia*, cum *Bischofsheim*, *Alderburgo*, *Mildeburgo* & aliis quibusdam oppidis. *Colburgum* *Saxoniz* *Duci* subiectum est. *VVirceburgum* quod *Conradus* *Celta* vocat *Erebipolim*, *Ligurinus* non malus auctor *Herbipolim*, *Spanhemius* *Marcopolim*, *Ptolemæus* *Artaunum*, indigenæ *VVirtzburg* à dulci musto, quod *Herbipolensis* ager suppeditat, *Franconiz* *Orientalis* caput atq; metropolis est. Vrbs est luculenta, in qua *Bonifacius* *Archiep.* *Moguntinus* anno *Christi* 10 c c l i i erexit Episcopatum. In plano sita est, collibus undique amœnisque hortis & pratis cineta; præterea fossis, vallibus, mœnibus, turribus, & propugnaculis, benè munita; civibus plena, ædium pulcherrimarum frequentia nitidissimè culta. Ad Occasum Mœnus præterfluit, ad vecturam accommodatus. Ripas utrimque jungit *pons lapideus*, fortissimis innixus pilis. Ultra Mœnum in vicino monte arx est, quam variaz civitum & rusticorum oppugnationes inexpugnabilem esse ostende-

runt. Ad pedem montis monasterium est à *Burchardo* opibus *Cuniberti* *Franciz* Regis exstructum in honorem B. Magni *Confessoris*. Cæterum non fuerit alienum planè ab instituto præsentis, cognoscere formulam exsequiarum & inaugurationis Episcopo-^{Moi} rum ac *Ducum* *Wirceburgensium*. Post excessum ^{ram di. 2.} prioris, designatus Episcopus civitatem cum ingenio^{Prætor.} & exquisito equitatu ingreditur. Admissus descendit de equo, & deposito augustiore ornatu per quatuor *Comites* officiales in *Domum* *Salvatoris* deducitur, nudato capite, pedibus nudis, vili veste tectus, & solo funiculo cinctus. Officiales sunt, *Domini* ab *Hennenberg*, *Castel*, *Werthein*, & *Reineck*. *Decanus* ei cum *Clero* obviam procedens, rogat, quid petat? Ille demisè respondet, se indignum præsto esse munia ad quæ electus sit, subire, & suo officio exfide defungi. Tum *Decanus*, *Ego* vero, inquit, nomine totius capituli, domum *Salvatoris* *Mundi*, eique adnexam *Ducatum*, tuæ fidei committo, in nomine *Parris*, filii & *Sp. S.* Mox *Clerum* in ædem *Salvatoris* digressum ipse sequitur, indutusque ex more *Pontificallem* trabeam, *Missæ* primum, postea convivio in arca interest. *Defuncti* vero *Episcopi* cadaver exenteratum in sacello arcis primum deponitur, corde interea exempto inq; vas vitreum concluso. Postridie ex arce in *Monasterium* *S. Iacobi* desertur dextera pedum, *lava* *gladium* tenens; tertio die inde in ædem *Salvatoris* iitur: hic cantus, preces, vota: postea cum pedo & gladio sepelitur. Civitates reliquæ *Bamberga*, *Ptol. Granionarium*, *Petro* *Appiano* *Γεγνιουδελου* in græco codice: primè vocata fuit *Babemberg*, hoc est *Mons Baba*, à *Baba* *Otonis* *Ducis* *Saxonis* filia, atque uxore *Aibertii* *Comitis* *Babembergensis*. Alii civitatem hanc vocant *Bayonis* *Mon-*

tem, Pfarrenberg: civitas est valde amœna ad fluvium Regnitz sita. Habet montes & colles & plurimos hortos, fundumq; fecundissimum, ubi pepones, & glycyrrhiza crescunt maxima copia, ut supra quoque retulimus. Pepones habentur ibi atque Nurenberge quo deferuntur in delictis. Sedes est episcopalis, & cum aliis fœlicis ingenii alumnis gaudet, tum Ioachimo Camerario in omni doctrinarum genere celeberrimo. Testantur id opera ab ipso edita, quæ summa cum admiratione leguntur. *Fransfortum* vel *Fransfordia ad Manum* vulgo *Franchfurt am Mayn*, ad differentiam alterius ad Oderam sitæ. *Helenopolim* olim dictam scribit Munsterus, sed quando & à quibus non addit. Henrico Stephano in Encomio quod ei urbi scripsit Nundinalis Musarum Academia, Francfordenses Athenæ, Musarum Nundinæ Mercuriales, & totius Orbis Emporiorum compendium, dicitur. Urbs hæc in duas partes à Mœno perfluente distinguitur, quæ ponte lapideo conjunguntur. Civitas hoc tempore est Imperialis, binis per totum Orbem nundinis celebris. Hic Romanos Reges eligi ab Electoribus mos est, ibidemq; si Imperii binos competitores esse contingat, uterque collecto exercitu de Imperio dimicant. *Moguntia* vulgo *Mentz*, aliis *Moguntiacum*. Ptolem. *Neomagum* lib. 2. c. 8. tab. 3. appellat, ut nonnulli volunt. Nomen habet Moguntia à Mœno fluvio, quem alii Mogantii, alii Mogum vocant. Civitas est episcopalis & metropolitana. Agrum habet, ab utraq; Rheni ripa fecundum & præstantissimo vino luxuriatam. Ampla est, bene munita, & spissa, tum populosa ea parte, quam Rhenus adluit: ex alio verò latere rarum

habitarorem habet: immensa est longitudine, latitudine angustior. *Æde* sãmplissima sunt, Romanorum more: basilica & collegiata templa magnifica, cum arce episcopali. Academia hic erecta est à Theodorico Episcopo. Huic Civitati, licet falso, adscribi solet artis Typographicæ inventio. Præfuli suo proprio Archiepiscopo & Electori, nec non S. Imperii Cancellario parat. *Mons Regius* vulgo *Comigberg*, patria Ioannis de Monte Regio summi Mathematici, cujus extant subtilissima commentaria in Almagestum Ptolemæi. *Schweinfordia* ad Mœnum sita in medio prope Franconiæ. *Kinzinga*, *Fridberga* urbs Imperii, & aliæ. Cæterum primus circulus Imperii est Franconiæ, in quo hi ad consilium convocantur. I Ecclesiastici, Episcopi *Bambergensis*, *Herbipolensis*, (*VVirtzburg*) Dux Franconiæ; *Eichstett*: *der Teutsch Ordens Maister*: Præpositus *Camberg*, Abbas *S. Gilgen*: *Nurinbergæ*. II Principes seculares, *Marchio Brandenburgensis*, *Bargraf von Nurenberg*: *Comites Hennebergensis*, *Castel*, *VVertheim*, *Rheineck*, *Hohenloe*: *DD. Reichelsberg*, *Limpurg*, & *Comites Horpach & Schvartzzenburg*. III Civitates liberae, *Noramburg*, *Rottenburg*, *VVimshaim*, *Schweinfurt*. Flumina piscosissima undique regionem hanc perluant beantq; plurimum, quorum præcipua sunt *Manus*, *Sala*, octo ignobilioribus comitata, *Sinna*, *Radiantia*, *Aestus*, *Tu-bera*, ac nonnulla alia. Silvas habet *Speshurt*, *Otronis Silvam* ac alias etiam Herciniæ portiones, quæ eam editissimis jugis per circuitum obfirmans, veluti nativo muro ambit. Gens ipsa viribus armisque potens, nobilitate polens, ingeniosa, laborum patiens. Vinetis colendis uterque sexus incumbit, nec cuiquam otioso esse cõceditur.

Ordo pab-
ticus.

Flumina.

Silva.

Vulgi mi-
ni.

Reg.

Sine

Cal. tem.
perus.
Sol fer.
tilitas.

A. im.
homo v.
vitiat.

BAVARIA nunc a deunda est, ab Avaribus Hun-
norum reliquiis, qui Noricis pulsus in ea terra
consecrere, littera adjecta, dicta. Dicitur & *Bo-
jaria* à Bojis Cisalpinæ Galliarum populis, qui hoc
loco aliquando sedes habuisse leguntur: vulgo *Beveren*.
Habet ab Oriente Austriam: ab Occasu Sueviam: qua
Meridies est Alpes adjacent illi Rheticæ: qua Septen-
trio Franconia. Longitudo milliarium Ger. xxxi. Latitudo
xxv. Aër ut plurimum salubris, ac regio amœna est:
in universum satis ferax, non equè tamen vini ac frumē-
ti, quamvis & vinum gignat nonnullis locis, sed agre-
stius. Generosius vinū importatur ex Alsatia, Franconia
& Austria. Magna copia frumenti invenitur circa Ra-
tisponam & Landshurum. Abundat insuper sale, arbo-
rum fructibus, ferro, pecore, volucris, feris, omnibus
denique ad victum, cultum & usum vitæ spectantibus.
Sues glandibus silvestribusq; pomis tanta copia nutrit,
ut veluti Hungaria boves, ita hæc sues plurimis Europę
regionibus suppeditet. Præter ursos item, apros, & cæ-
teras ejusmodi feras, centenarios cervorum alit greges,
quos absque consensu principis venari crimen est. Anno
cristo lxxii, xlii die Augusti, cervus in Bavaria captus
scribitur, tantâ corporis vastitate & mole, ut libras 130-
xxv exhibuerit. Sedes hic quondam habuerunt *Nariscii*,
Vindelici & *Noricis*. *Nariscos* qui hodie *Nortgovv* Aventino,
vel *Narcaeum* Melanchthoni, à cæteris Danubius dividit.
Vindelici ex antiquorum descriptione inter Rhætos &
Noricos siti sunt. *Rhatia* duplex est, una latior, quæ Vin-

delicos Noricosque & Rhætos propriè dictos comple-
ctitur, altera strictior. *Vindelicos* à Rhætis determinat
Lycus, si Ptol. est fides. Sin Strabonem sequimur, Rhe-
nus & lacus Brigantinus, quem nos in Helvetiæ descri-
ptione monstravimus. Eosdem à Germanis separat Da-
nubius, ab Italia Alpes. Originem nominis *Vindelico-
rum* rectè observavit ex Ricardo Marcus Vellèrus:

Respicit & latè fluvios, Vindamque, Lycumque,

Miscentes undas, & nomina littoris, unde

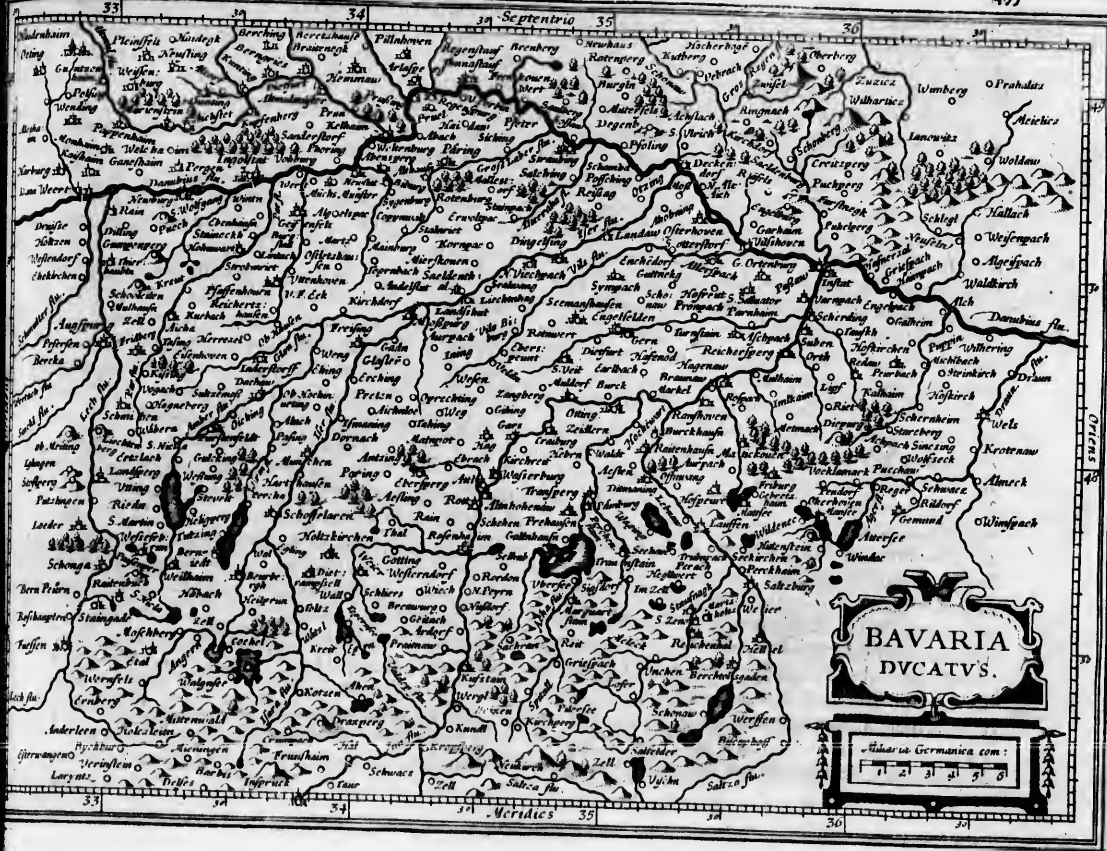
Antiquam gentem, populumque urbemque vocarunt

Vindelicam.

Vindelicorum quænam gentes urbcsq; fuerint, ex Plin.
& Ptol. cognosci potest. Ad hos vincendos missi sunt
ab Augusto Tiberius Claudius Nero, & Nero Clau-
dus Drusus, ambo Imperatoris privigni, qui copias
Barbarorum exiguis præliis dispersas ac dissipatas ag-
gressi, facile vicerunt, inque suam potestatem redege-
runt. Vide Paterculum lib. ii: Dionem lib. liv, & Ho-
rat. lib. iv. *Odar*. *Noricis* initium capiunt à flumine Oeno:
vergunt ad Orientem & Austrum, ad Hungariam &
Italiam usque. Horum magna in bello vis fuit, utpote
qui bello adfecti limitaneos Romanos semper oppu-
gnarent. Indicio est *Ensis Noricus* Horatio celebratus.
Etiam inscriptio quæ cis Danubium inventa ita habet:
ETIAM MANIBUS ET MEMORIÆ LEGIONUM. ET ME-
MORIÆ MISSERRIMORUM, VINDELICIS PRÆFE-
CTIS MOCENIANIS ET VICTORI ET AVRELIO FI-
LIIS VINDELICIS SURINUS INFELIX PATER F. C.
Bava-

os comple-
differminat
mur, Rhet-
etia descri-
separat Da-
Vindelico-
Celsus:
que,
VOCATUM
rint, ex Plin.
os missi sunt
Nero Clau-
di, qui copias
missipatas ag-
tem redege-
LIV, & Ho-
mine Oeno:
ungariam &
s fuit, ut pote
emper oppu-
o celebratus.
nta ita habet:
um. Et ME-
CIS PRÆFE-
AVRELIO FI-
ATER F.C.
Bava-

Imperium
1004. 1100.
Bavaria olim à proprio Rege ad Arnulphi Imperatoris usque tempora administrata fuit: cum ut Parthi Arfacè, Ægyptii Ptolemæum, ipsa *Cacannum* nominavit. Deinde Duces habuit, quos etiam nunc tenet. *Bavaria* dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior* subdita est Alpibus, Austroque. Hæc crebris impedita est paludibus, fluminibus rapidis, silvis ad spectu horridis. Pecuariis, pecoribusque pascendis magis idonea. *Inferior* fertilior est, crebrius frequentiusque habitatur, & propter Danubium, Isaram & Lavarum amnes, vitium ferax. Atque ita dividitur *Bavaria* Physicè. Dividitur etiam Politicè, juxta Principum ditiones in Comitatum *Bavaria* & *Palatinatum*. Comitatus hac Tabula, sequenti *Palatinatus* describitur. Urbes superioris *Bavariæ* sunt, *Monachium* aliis *Monacum*, vulgo *Munchen*, ad ripam *Isaræ* fl. situm, exstructum ab Henrico *Bavariæ* Duce, anno cccixlxxxi sub Othone I Imp. Urbs est omnium pene Germanicarum civitatum amœnissima: inter fluvios *Ocnum* & *Lycum*, inter urbes *Wassenburgum*, *Augustam* & *Frisingam*, inter lacus pisciferos, interque silvas jucundissimas sita. Meridiem versus respicit montes *Tyrolenses*, Orientè versus hortos suburbanos, rivulis ex amne deductis distinctos: inter quos Ducis hortus, cura, amplitudine, herbarum florumque copia & ordine topiario illustris est in hoc præter artificiosissimum fontem & pergulam æstivam picturis statuisque exornatam, hoc est memorabile, quod sub crepusculum vespertinum magnus cervorum grex sub ipsas fere fenestras quotidie accedit. In urbe templa, turres, bibliothecæ, curia, forum, opificum & mercatorum frequentia, aliaque permulta, non ad usum tantum sed etiam ad ornatum & spectantium stuporè videre licet. *Ingolstadtium* vulgo *Ingolstatt*, ad Da-

nubium jacet, antiquis dictum *Ingelstatt* sive *Angelostadium*, ab Angelis Suevis qui civitatem hanc cum aliis ceperunt. Initio pagus fuit, sed à Ludovico Bayaro Imperatore jus civitatis obtinuit. Academia in ea cõstituta omnium artium & sapientiæ anno cccccx, eamque multis postea privilegiis & opibus ornarunt auxeruntque Ludovicus Dux *Bavariæ* & Pius II Pontifex. *Frisinga* olim *Fruxinum* *Rhenano* & *Munsteri* testibus, condita putatur eo tempore quando Romani per præfectos & Provinciarum præsides tenebant & administrabant eam *Bavariæ* regionem, quæ à ripa *Danubii* excurrit ad *Alpes*. *Mosacus* amnis eam præterlabitur. Sunt præterea oppida xxxii. In *Inferiore* sunt *Ratisbona* vulgo *Regensburg*, sita ad *Danubium*: nomè sumpsisse putatur à pluvia & arce, à Claudio *Tiberio* *Netone* Imperatore III exstructa tempore passionis Christi, atque ab ipso *Tiberina* vel *Augusta Tiberii* vocata. Hujus memoriam in antiquo lapide exstare *Onuphrius* scribit. *Goltzius* adducit nummum *Tiberii*, cum hujus hac inscriptione, COL. AVG. TIB. Hanc *Regensburgum* putat *Simlerus* *Reginum Antonini* esse, & in lib. *Notitiarum Castra Regia* dici. Alia multa sed à Barbaris indita nomina sunt apud *Althamerum* ut *Reginoburgum*, *Rhatobonna*, *Rhatopolis*, *Hyalpolis*, *Imbripolis*, *Regnipolis*, *Tetrapolis*, *Quadrata* & *Germanisheim*. Nomen *Ratisbona* à navigatione deductum videtur. Olim metropolis fuit *Bavariæ*: sedes Regum & Ducum ejusdem regionis. Pontem habet lapideum anno cccxv ab *Henrico* Imperatore super *Danubium* exstructum xi fornicibus sustentatum, pass. cccc & xx latitudinis. *Patavium* sive *Patavia* vulgo *Latinorum*, vernaculè *Passavv*: *Batava* libri *Notitiarum* putat *Veslerus*: *Bojodurum* *Ptolemæi*: *Vindelicæ* civitas *Aventino*, *Pyramio* & *Lazio*: urbs ampla, elegans

elegans atque clarissima in infima inferioris Bavariz parte ad Austriz initium, in utriusq; nimirum Provinciz confinio, inter Danubii & Oeni confluentes, peninsulz instar, loco commodissimo pariter, amœnissimoque sita. Episcopali, cui patet sede, & amplissima, quatuordecimque omnis generis commerciorum negotiatione admodum celebris. Tam præstanti siquidem ad negotiationem situ ob fluviorum, locique oportunitatem excellit, ut quemadmodum ob rapidissimorum fluminum concursum, Lugdunum in Gallis, Gandavum in Flandria quatuordecimque negotiatione floret: ita hoc Germaniz tractu, eodem nomine præceteris urbibus commendetur Patavia. *Landshtum*, vulgo *Landshtut*, urbs celeberrima, & primariæ dignitatis: ad fl. Isaram sita, qui urbem hanc præterlabitur, magno incolarum commodo & ornamento. Hæc Irenicus ex quinta Ptol. Europæ tabula *Inutrium* statuere videtur, cui tamen situs non optimè convenit. Ac proinde melius Ptolem. *Inutrium* Aventinus verè linceus Germaniz, potissimum vero Boiariz suæ perlustrator, *Mittmvaldt* Bavariz pagum cis Alpes constituit. Conditæ est anno cix & cxiij à Ludovico Bavariz Duce: agro beata, fertili frugum, animalium, vini, omnisque generis fructuum. Urbis ipsa ædificiis admodum venustis & elegantibus nitet: inter quæ principem merito locum obtinet summum urbis templum, quod artificiosa structura, & vivo ex lapide vilendè imo stupendè altitudinis turri conspicuum est. Magnificum etiam Illustris. Alberti Ducis in inferiore urbis parte cernitur Palacium, *Norum* vulgo *adificium* nuncupatum. Fluvii Bavariz scindunt beantque plurimum non pauci.

Danubius, totius Europæ maximus, Græcis pariter atque Latinis Scriptoribus celebratus: *Lavarus*, & *Isara* ^{Flumina.} amnis, ut amœnus, ita pisculentus & rapidus: *Illicetus*, *Oenus*, *Lycus*, *Alemannus*, vel *Alimula*, *Nabus*, *Regus*, *Anubra*, *Zoysa*, *Vilfa*, *VVolsada*, *Gyssa*, aliique pæne innumeri. Præter hæc flumina complures etiam ac spatiosos habet lacus, singulis, singula sibi piscium genera, & tanquam privatas formas custodientibus: cujusmodi sunt *Ammersee*, *Assee*, *VVirmsee*, *Rorsee*. Montibus cum hinc inde sitinnexa altissimis, nomina singulorum hircensere vix datur, præcipui tamèn sunt *Panina Alpes* & *Caravancas* mons. Silvis pæne infinitis ita spargitur, ut una videri queat, uti revera est: *Hercyniæ* enim omnes hæc portiones sunt; ac totum propemodum eam olim hunc tractum contexisse, vix dubium est. Verum diversa hæc ejusdem silvæ portiones fortitæ sunt nomina, cujusmodi sunt: *Heynerdoch*, *Schvvart-zvvald*, *Greinvvaldt*, *Zellervvaldt*, &c. ^{Vulgi} *Populus* agri & pecoris magis quam ^{mares.} belli cultor, neque mercaturæ mulem deditus, tantum Baccho & liberis operam dar: raro natale solum relinquit. Porro in Circulus Imperii Bavaricis tribus Ordinibus constat. In i sunt Episcopi: *Archiepiscopus Saltzburgergensis*, *Episc. Passaviensis*, *Episc. Freisingensis*, ^{Credo Po-} *Episc. Ratisbonensis*. Abbates: *Prepositus Berchtholdsgaden*, *Ab. Kempseck*, *Ab. VValdsachsen*, *Ab. Roden*, *Ror opinor*, *Ab. Keishaim*, *Ab. S. Haymer in Ratisbona*. ^{liticus.} *Abbatissæ*, *Alt Munster*, & *Ober Munster Ratisbonæ*. In ii sunt *Dux Bavarie*, *Com. Palatinus Bavarie*, *Langd. Luchtenberg*: *Com. Hage*, *Com. Ortenburg*, *B. in Stauffen*, *forte Thuna Stauff*, *aut Stauffnegh*, *D. Rinsfels*, *forte Rinsfelden*, *B. Degenberg*, *Obersultzperg*, *In iii sunt Freistes*, *Regenberg*.

ive Angelostan-
cum cum aliis
Bavaro Im-
na cõstituta
ccx, eamque
ant auxerunt
ntifex. *Frisinga*
ibus, condita
præfectos &
inistrabant eã
ecurrit ad Al-
Sunt præterea
lgo *Regensburg*,
atur à pluvia &
ore III existu-
so *Tiberina* vel
in antiquo la-
s adducit num-
e, COL. AVG.
is *Reginum Ante-*
dici. Alia mul-
d *Althamerum*
Aspolis, *Imbripolis*,
Reheim. Nomen
. Olim metro-
ucum ejusdem
cixcv ab Hen-
ucum xi forni-
adinis. *Patavinum*
è *Passav: Bavarie*
Ptolemæi: Vin-
zio: urbs ampla,
elegans

Palatinatus superior sive Bavaria.

438

Regio et
ante di-
cta.

BAVARIA præter divisiones paullo ante à nobis commemoratas in *Cis-Danubianam* & *trans-Danubianam* dividitur. *Bavaria Trans-Danubiana* Narisicorum ora est, de quibus supra. Hodie *Nortgovia* dicitur, vulgo *Nortgovv*, atque hæc eadem *Palatinatus superior* est. Ea jam nunc, postquam de Bavaria universim, ac de ea que Comitatus nomine censetur hæctenus verba fecimus, explicanda occurrit. *Nortgovia* autè nomen, ut ab etymo ordiamur, à Septentrionali plaga aut terræ nomen habet. *Nort* enim idiome Germanico Septentrionem, *Govv* terram & agrum significat. Dicitur etiam hæc regio *Palatinatus superior*, ad differentiam ejus qui ad Rhenum est *Palatinatus*, qui inferior appellatur. Hæc *Bavaria* olim *Noricum* dicta fuit, quam Ptolemæus *Æno* flumine, Danubii parte quæ est ab *Æno* ad montem *Cetium*, monte *Cetio*, Pannoniæ parte & monte *Carranæ* definit. Sed postquàm *Bojæ* actis Romanis in partem *Vindeliciæ*, quæ inter *Ænum* & *Lycum* jacet, immigrarunt, evenit ut is etiam tractus, tum *Norici*, tum *Bojariæ* sive *Bavariæ* nomen acciperet. Quo sensu (ut suis ad *Ortelium* literis *M. Velferts* monuit) eam *Diaconus III Longobard.* describit, his verbis: *Noricum* siquidem Provincia quam *Bojoariorum* populus habitabat, habet ab Oriente Pannoniam, ab Occidente *Suaviæ*, à Meridie *Italiam*, ab *Aquilonis* verò parte *Danubii* fluente. *Noricorum* duas Provincias numerat *Sex. Rufius*, item *lib. Notit. Noricum Mediterraneum & Ripense*. Ceterum *Bavaria* hæc à Septentrione *Voitlandiam* vicinam habet; ab ortu, *Bohemia*; qua Meridies *Danubio* fluvio à reliqua *Bavaria* dispelcitur; qua Occidens, *Hancamp*, *Sueviæ* parte, ac *Franconia* terminatur. *Æ-*

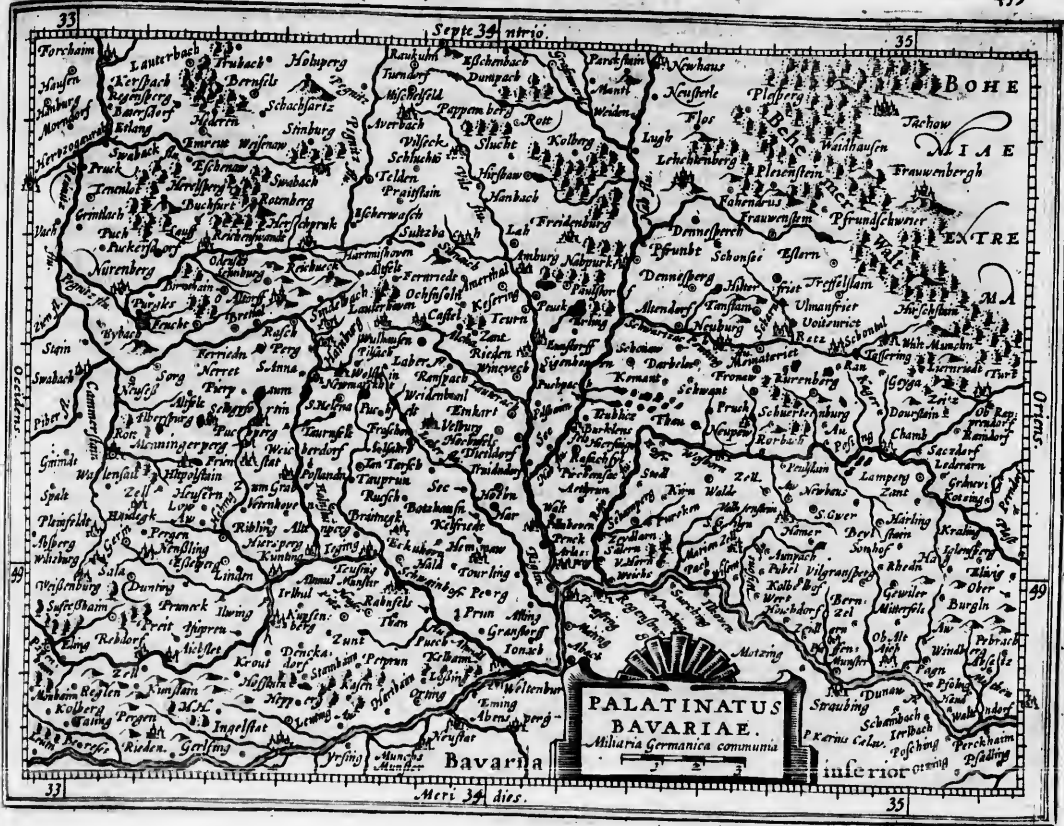
Situ.

hujus regionis utcumque; gratus ac salubris est: tertia autem fatis dura & aspera, licet quibusdam locis fatis profert frumentum; ac pascua reperiantur. *Gaginando* pecori apta. Juxta *Kelheimium* *Danubii* ripa vitifera est, vinum tamen ignobile & austerum, ut vulgo dici solet acetum in illis moribus nasci. Gignit & alibi metalla varii generis, in primis ferrum magna copia, unde *Nortgovv* vires annuatim magnam vim pecunie colligunt. Optimum item ceruleum colorem quem vulgo *Lazurum* vocant. *Noricum* porro nunc *Bavariæ Palatinatus*, Regni titulo olim decoratus fuit, ac proprios Reges habuit, reliqua *Bavaria* à Romanis in Provinciam redacta, usque ad annum Domini 10. Vnde *Julius Cæsar* meminit, *Ariovistum* Germanorum Regem uxorem habuisse sororem Regis *Noricorum*. Quos tamen *Norici* posterioribus temporibus habuerunt principes, non constat, quousque facti sunt Christiani. Anno vero 1011 opera *Theodoni II* in unum regnum redacta est *Bavaria*, qui Romanos è *Bavaria* expulit maxima strage edita: inde in tres Ducatus tributa per tres filios, *Theodonem III* qui *Ratisbonæ*, *Ottone* qui *Ottingiæ*, *Theobaldum* qui *Tyrolis* confedit. Reliquos enumerare nimis longum foret. Ut tandem hoc caput finiam, *Ludovicus Imperator Dux Bavariæ* anno Christi 1000 hujusmodi divisionem instituit, ut tota *Bavaria Norica Palatinis* principibus cederet, præter urbes aliquot Imperiales: & quæcumque jam olim ad Imperium pertinebant. Metropolis hujus *Bavariæ Nurembergæ* vulgo *Nurenberg*, ad amnem *Pegniticum*, qui urbem interluit; situ amæno excellens, ambitu magna, visu pulchra, templis celeberris, ædiumque pulcherrimarum frequentia nitidissime culta, plarèis vicisque insignis mœnibus

Imperium
majorem.

Urban.

certa au- Calitem-
 fatis pro- poriti.
 do pecori- Sati qua-
 ia a.
 a est, vinu
 it acetum
 arii gene-
 vifies an-
 rimum ite-
 ant. Noxi-
 tulo olim
 qua Bava-
 ad annum
 istum Ger-
 Regis No-
 teporibus
 e facti sunt
 II in unum
 Bavaria ex-
 tus tributa
 one, Otte-
 nfedit. Re-
 andem hoc
 variz anno
 nstituit, ue
 deret. praz-
 am olim ad
 Bavarie Nu-
 um, qui ar-
 titu magna,
 errimarum
 ue insignis,
 mceibus

PALATINATUS
 BAVARIAE.
 Altitaria Germanica communia

Imperium
 magarum.
 Oesterreich
 33
 49
 35
 35

BOHE
 NIAE
 EXTRE
 Oesterreich
 49
 35
 interior

Mori 34. dies.

mœnibus turribusque valida, propugnaculis tuta, civibus plena, mercatorum commercii dives, & in primis mechanicis artibus nobilis, ac toto orbe celeberrima. Sita est non modò in Germaniæ, ut scribit Bilibaldus Pirckhaymerus, sed etiam Europæ umbilico. Ab Hietsolymis, quæ in medio Mundi constituta ex graduum longitudinibus & latitudinibus cognoscitur, distat Nurenberga 10 milliariibus Germanicis. Civitas licet per vetusta non sit, tamen castrum ejus in edito colle situm, quod olim *Castrum Noricum* fuit appellatum, est antiquam: constructum enim à Claudio Tiberio Imperatore, unde etiam Neronis castrum dictum fuit. Olim subjecta fuit Alberto Duci Fræconiæ, post ejus mortem Imp. accessit sub Ludovico III Imperatore; ex eo augeri cœpit & coli. Sub Carolo IV mœnibus cincta est: iterum que anno 1190 xxx 111x. Hodie civitas hæc totius Germaniæ ferè maxima & amplissima est, ita ut cxxxix contineat plateas, xi pontes lapideos, qui duas urbis partes conjungunt. Fluvius per civitatem transiens lxxix rotas hydromylarum vertit. Numerantur etiam in hac urbe putei aquarum cxvi, fontes xii ex truncis aquam evomentes, sex magnæ portæ, ac balnea communia xiiii. De hac Fabricius:

*Qua non Germania est ulla celebrior oris,
Sed leges spectes, & sancti jura Senatus,
Et sic unanimi viventes fœdere cives,
Sive tot artifices claros, aquandaque prisca
Ingenia, & varios juvenumque senumque labores.*

Anno 1190 lxxv Noribergenses Altorfii Academiam constituerunt, ad quam linguarum, artiù, Philosophiæ & facultatum Professores magnis stipendiis evocarunt.

Ejus rei memoriam servat epigraphe Altorfina, *Inventu-
ti, Religionis Christiana Doctrina, lingua Latina & Græca, op-
timum denique artibus ac disciplinis informanda, Georgio Volken-
fro, Philippo Geudero, Hieronymo Baumgartnero, Litteratorum
Præfictis, & Balthazaro Baumgartnero oppidi Præfictis, Sena-
tus Noribergensis Scholam hanc nobilem & Patriam aperiri
& solemniter introduci voluit III. Kal. Jul. Quj dies Petro &
Paulo Apostolis Sacer est. Anno à nato Christo Salvatore
m. d. lxxv.* Tractus iste præter metropolim plurima
habet oppida, monasteria & villas, potissimum *Am-
bergam*, anno Christi trecentesimo supra millesimum
muro cinctam, *Auerbach*, *Sulzbach*, *Castel* monaste-
rium, (ubi olim Principes Nortgovie suam habuerunt
curiam) *Eger*, *Beierut*, *Eister*, *Napurg*, *Nurvenstede*, *Rurven-
helm*, *Kennat*, *Krusen*, *Grevenverde*, *Gaymum* castellum à
ploratu dictum: nam istic Danubius, periculosa & hor-
renda, & quæ citra lamenta viz pervehi possunt loca, at-
tamen navigantibus transeunda (Germanicè *die Strudel*
ab aquarum stridore atque impetu vocant) transit:
Eschenbach, *VVeiden*, *Pernauv*, *Pfeiflein*, *Hofstruck*, *Rur-
bach*, *Neumarck*, *Tursensur*, *Elbogen*, *Cham*, *Schonsee*, *Konf-
berg*, *Stauff* & alia nonnulla, quæ quidem pro majori
parte sunt principum Palatinorum. Includit quoque
hæc regio Nortgovienfis unum ex quatuor Lantgravia-
tibus, qui olim ab Imperatoribus fuerunt instituti, nèpe
Luchtbergensem Imperii in Circulo secundo, accepitque
denominationem illam ab arce *Luchtberg*, etiam si
principes Domini illius curiam suam teneant in oppido
Pfeimbdt, & quandoque in *Grunsfelden*. Non crevit
iste Lantgraviatus in tantam potentiam ut ceteri res,
qui temporum successu multum aucti sunt ditione &

poten-

Imma.

Mai. P.
ufr.

potentia, maxime autem Hassia Landgraviatus, ut scribit Munsteria. Regionem hanc irrigant beanteque plurimum Egra, *Nabus, Vilsus, Regus, Regnitius, Schyrtzsch,* *Altimulus, Lantra* fluvii, ac praeter hos nonnulli alii. De Rednitio, Regnitio sive Rego referunt historici commemoranti Carolo Magno apud Ratibonam per suam fuisse, fore ut ex Rheno in Danubium navigari possit, si inter Radnitiam (hic est Regnitius) & Altimulum fluvios fossa duceretur, quae navigatorum capax esset: quod horum fluviorum alter Danubio, alter Rheno misceretur. Confestim Rex ad locum opportunum a. celerat, ac magna hominum multitudine coacta, totum Autumni tempus in hoc consumpsit. Ducta est itaque fossa inter praedictos fluvios duum millium passuum longitudine, recentorum pedum latitudine. Sed res succellu caruit, nam propter joges pluvias & terram natura palustrem, opus stare non potuit, quantum enim interdiu egestum fuerat, tantum noctu humo relabente subsidebat. Apud Weisburgense oppidum extant etiamnum vestigia vani laboris. Silentio non est hic praeterendum, omnes fere Narischorum seu Norgoviorum fluvios fabricis ferri, & reliquorum metallorum onustos & impeditos esse, utpote quorum fluentia agunt & impellunt tam ingentes folles, quam immissos malleos, fabris ferrum tantum suppositis incudibus admoventibus. Mons Pini-fer vulgo *Fichtelberg* in ambitu complectens circiter vi miliaria est in hac regione: ex eo quatuor insignes profluunt fluvii, *Mannus, Nabus, Sala, & Egra*; ii in crucis modū

divaricati, mundi cardines petunt. Mons iste variis generis metalli genera, produci de optimum cartuleum colorem, quem vulgo *Lazarum* dicunt. Invenitur quoque in summitate montis stannum, & multae foeculae ex quibus olim metalla fuerunt eruta. Silva *Heremina* portionibus haec ora etiam undique conspersa est: ea his sunt *Pustina, burvats, Behemvrvats* cum aliis, quae in tabula septa sentantur. Porro suscepta fide orthodoxa in Bavaria, simul leges & vivendi instituta genti fuerunt praescripta, nempe de Ecclesiarum libertate, de incendiariis Ecclesiarum, de confugiis ad Ecclesiam, de Clericorum percussoribus, de decimis, de seditiosorum poena, item leges exstrenses, de Libertis, de Nuptiis, de causis Mulierum, de Furtis, de Legibus Agrariis, de commendatis & commodatis, de Haereditatibus, de Emptionibus & Venditionibus &c. Illis legibus Bavari ante aliquot secula paruerunt, nonnullisq; adhuc. Non possum autem quin aliquot hoc in loco ex his adscribam Bavavorum leges. *Index ut iuste iudicet librum penes se Legem habeat, ex eo causa omnis componatur. Neque personam neque munera respectet iudex, sed de compositione, dum recte iudicavit, partem nonnam accipiat. Si perperam, duplo, quicquid lata sententia abstulerit, exsolvat: in super solidum XL muldatur. Qui rem aliquam vendiderit precio accepto, emptionem aut charta aut testibus ratam faciat, duo, tres, vel plures testes, adhibeantur. Venditio nisi voluntaria & libera, firma non fit.* Plura addere super se deo, ne quis hanc descriptionem me onerare legibus velle existimet, quae Ioanne Boëmo Aubano fuse describuntur.

Regia.

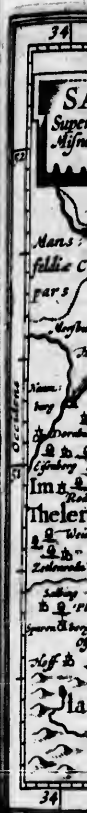
AD Saxoniam superiorem pervenimus, octavum Circulum Imperii. Saxonia enim dividitur in Superiorem & Inferiorem. Superior hic quam hæc Tabula exhibet, nobis describenda. De Inferiore ad Tabulam XIV Germaniz egimus. Quæ ibi de Saxonia diximus, hic repetere nolumus, ne Lectori tedium pariant. Saxonia Superior, vulgo Ober Saxon, quæ titulo Ducatus ornatur, cuiusq; Dux est unus ex illis principibus qui Imperatorum electionibus præsent. Ab ortu antiquam Marchiam: ab Occidente Hassiam respicit: qua Meridies est, Turingia & Misnia jacent: qua Septentrio, Ducatus Brunsvicensis. Primariam habet urbem *Wittenbergam* ad Albim sitam. Hæc à *Widichindo* filio ejus, atque à *Widichindo* vel patre vel filio *Wittenbergam* dictam putant. Gymnasium habet erectum à Duce *Friderico*, anno 1109. Quam Academiam alter *Fridericus* ita ornavit ut ex frigida, teste *Erasmo*, celebris evaderet. *Petrus Mosellanus*, *Fridericus*, inquit, *Wittenbergam* suam, omnigenarum artium, maxime trium linguarum Professoribus sic instituit, sic adornavit, ut optime constituti Gymnasii exemplar hinc petere possis. In quo *Henningus* & *Oldendorpius* Jurisconsulti, scriptis apud Germanos celebres floruerunt. Memorabile est, quod de purgatione per ferrum candens in hac civitate accidisse *Albertus Crantzius* in sua *Wandalia* commemorat lib. VII cap. xxx. Incendium ædium fur-

Situ.

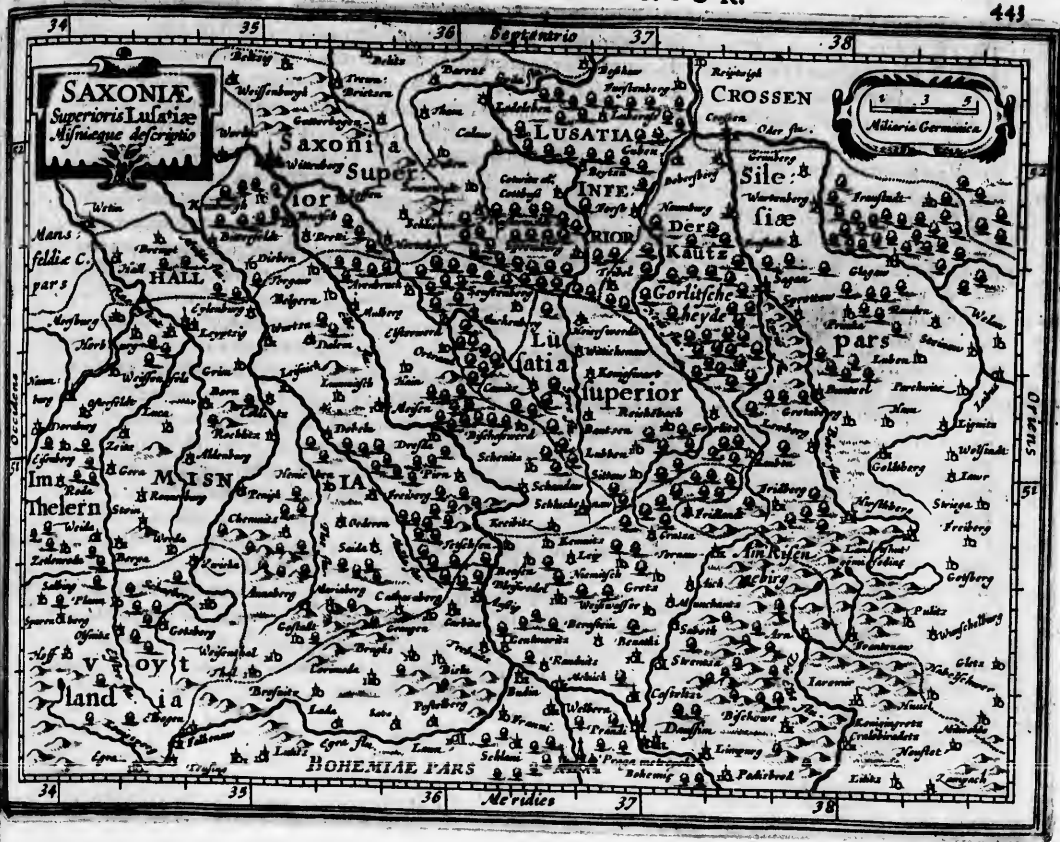
Urbs
Wittenbergæ.

tim procuratum imponebatur in hoc oppido innocenti: ille sancte jurans ejus se culpæ non esse affinem, purgationem afferebat vulgarem de ignito ferro, quam juribus interdictam, aut ignorare, aut contempere, qui judicio præterant Laici. Ferrum ergo ignitum ille deportat itinere non parvo: tum manibus excutens, nihil læsionis præferbat. Annus pene totus intercesserat, cum alius jam silicibus viam straturus in oppido publicam, in arena loci manum vertit, & invento ferro adhuc ignescente dextram adurit. Mirati qui adstiterunt rem perferunt loci Præfæto. Illi mox incidit suspicio, illum esse hominem criminis reum, quod innoxio imponebatur: mox jubet ad quæstionem abripi, confiteretur crimen, & ultimo supplicio, fractis rota cruribus, interimitur: ita divino judicio est proditus noxius. Extat etiam historia de candentis ferri purgatione, quam *Genildis Henrici III* conjux subiit: quæ cum ab æmulo quodam adulterii accusaretur, judicio candentis ferri se purgavit. Non ab simile purgationis genus eos usurpasse apud *Georgium Cedrenum* invenio, quos virgines corrupisse, aut quæ corruptæ essent, erat suspicio. Nonnulli etiam in hac Superiore Saxonia *Torgam* locant, quam alii in Misnia ponunt. Cum Saxonia tanquam parte ejus explicantur Misnia & Lusatia, de quibus cum præsens Tabula eas quoque delineet, pauca atexamus.

MISNIA

SAXONIA SUPERIOR.

innocentem, pur-
 ro, quam
 mptemere,
 gnium ille
 cutiens, ni-
 oculis mi-
 sserat, cum
 publicam,
 erro adhuc
 terunt rem
 picio, illum
 imponeba-
 mterur cri-
 bus, interi-
 as. Extat et-
 quam Genil-
 emulo quo-
 entens ferri se
 eos usurpaf-
 uos virgines
 spicio. Non-
 rgam locant,
 ia tanquam
 de quibus,
 pauca atte-

MISNIA

MISNIA *Meissen*, superioris Saxonie Regio inter Salam & Albim posita, à Meisa lacu; ad quem olim fortasse ejus incolæ habitaverunt, aut à Misna urbe, nomen accepit. cui opinioni Richaimerus in sua Orbis descriptione libentius accedit. Verum recenter hoc nomen regioni inditum est, cum *Hermundurorum* hic olim sedes fuisse colligere liceat ex Tacito: nam in Hermunduris Albim nasci memorat. Terminatur ad Septentrionem Marchia Brandenburgensi & superiori Saxonia: ad Orientem Solem utraque Lusatia ac Silesia: qua Meridies est, Bohemiarum Regnum ac Sudetos montes respicit: qua Occidens, Turingiam vicinam habet. Aer olim vix ferendus fuisse dicitur ob montium silvarumque humiditas exhalationes, nunc verò silvis excisis cessant nebulæ, unde aere hodie salubriori fruitur. Regio omni frugum genere fecunda est, ut toti ferè circumjacenti regioni ad abundantiam sufficiat. Summa est ubique non modo frumenti fertilitas: verum etiam vini, mellis, pecorisque copia: præterquam in Valle Ioachimica, ubi gleba durior & minus fertilis est. Sed quod superficiei ejus denegatur, id ejus viscera abunde compensant: argenti enim sunt ibi divites admodum fodinæ. Metalla insuper varii generis in montibus passim generat, argentum, æs, stannum, ferrum, plumbum: atque alibi etiam aurum. Tempore Ottonis Magni, Regio hæc una cum Turingorum & superioris Saxonie terris, appellata fuit Marchia Saxonie, antequam videlicet Ducatus superioris Saxonie erigeretur. Deinde successu temporum fuerunt hæc terre & regiones in plura Domina divise, ac postea rursum

sub unam denominationem atque dominationem redactæ: quemadmodum contigit anno 1107, quando princeps Landgravius Turingensis sine prole mortuus, per mulierem ditionem suam transmisit ad Dominos Misnenses, qui ab eo tempore utrumque adepti titulum, & Marchiones Misnie & Landgravius Turingie dicti sunt. Anno quoque Domini 1107 deficiente virili successione principis Electoris Saxonie, Sigismundus Imp. tradidit Ducatum Saxonie Principibus Misnie, quem & in hunc usque possident diem, & ab illo tempore triplicem sibi usurparunt titulum, ut scribit Munsterus. Urbes Misnie multæ: primaria est *Misna* ad lævam Albrisipam, exstructa ab Ottone I. Proxima *Dresdena* situ valde jucundo, & contra hostium incursiones probe munito. Hic armamentarium est ducis Saxonie, est & aula ejus magnificè exstructa, & pons è saxo admirandi operis. *Lipsia* emporium celebre, ad Pleissenam amnem sita reliquas omnes Misnie urbes opulencia & splendore antecellit: hic nobile est litterarum & sapientie Gymnasium, quod rebus Prage conturbatis eo translatum est, anno 1107. In eodem tractu sunt *Ilenburgum*, *Antiqua cella*, *Lauterbergum*, & alia oppida. Fluminibus rigatur hæc regio *Albi*, *Sala*, & *Mulda*, & aliis: ac silvis quoque undiquaque conspersa Gabretæ ac aliis plerisque Hercynie portionibus. Hodierni incolæ robusti, fortesque, ac commendanda corporis forma ac proportione jucundi, hilares, amici, modesti, pacis amantes, nulla in parte Germanorum innatam feritatem ac immanitatem referentes.

LVSATIA quoque Saxoniz tribuitur, Richay-
 merito teste: inter Albi, Oderam, & Bohemiz
 montes interjecta. Ipsum autem Lusatorum
 nomen affine est voci *Elyfiorum* vel *Ljgiorum*,
 quorum sedes in illa vicinia fuisse certum est, inquit
 Joachimus Cureus. Regio hæc frumenti, rerumque ex
 terra nascentium feracissima. Fuit aliquando conjuncta
 cum Misnia: tandem Bohemi, qui regnum suum undi-
 que conabantur extendere, eam ad sese traxerunt. *Lusa-*
ria duplex est, *Inferior* & *Superior*. In hac sunt *Spreberg*,
Prybus & *Corbus*: in illa *Gorlitz*, *Zitavv*. *Gorlitium* vulgo
Gorlitz urbs primaria ac nobilissima in superiore Lusa-
 tia: ædificiorum nitore atque frequentia clara, muro-
 rum fossarumque ambitu, situ montoso, & fluminis
 propinquitate firma, ex quo molitores, cerevisiarii, tin-
 ctiores, aliiq; cives, infinitas commoditates percipiunt.
 Ejus transiit ponte ligneo, recto per commodè clauso,
 oportune conjungitur. Præ cæteris autem tam publicis,
 quam privatis ædificiis, magno sumptu perfectis, Ec-
 clesia S. Petro dicata, & Curia, præclara turri conspicua.
 Vrbs ipsa prima fundatione constructa anno cixxxx, ut
 ejus Annales perhibent. Funesto vero deinde incendio
 anno millesimo trecentesimo primo immittis Vulcani
 feveritate consumpta, ut ne unica quidem domus re-
 manserit. Verum ea suis è cineribus, veluti Phœnix, cui
 bustum suum vita est, post eam ruinam anno fere octa-
 vo, speciosior nitidiorque exstitit. Bohemiz regno sub-
 dita est, sicut & Lusatia. Quonam autem pacto ad Bo-
 hemiz Coronam pervenerit, Ioannes Dubravius lib.

xxi de rebus Bohemicis refert. *Nissa* fluvius Lusariam ri-
 gat, eamque beat plurimum. Sed hæc de Lusatia hæc
 nus. Nunc ut ad Saxoniam redeamus, pauca de ea sub-
 jungamus. Nobilissimi Saxoniam irrigant fluvii *Albi*, *Saxonia*
Sala, *Vysurgio*; item *Lusimicius*, *Miltamia*, *Misa*, *Sala*, *Fulda*, *Saxonia*
Leyna, *Allen*, *Odera*, *Ola*, *Nisa*, & alii. Silvas complures *Saxi.*
 complectitur, *Lünenburgerheid*, *Spondarverheid*, *Rottend-*
verheid, *Galberheid*, *Pomerischeid*, *Hercyniz* portiones
 &c. *Saxonia* olim quatuor in genere habuit differentias, *Legi.*
 Nobilium, Liberosum, Libertorum atque Servorum.
 Et id legibus cautum erat, ne ulli pars suæ sortis oblita,
 terminos in copulandis conjugis transgredere tur: sed
 Nobilis Nobilem, & Liber Liberam duceret uxorem,
 Libertus conjungeretur Libertæ, & Servus Ancillæ.
 Quicumque verò contra faceret, cum vitæ suæ damno
 id lueret. Legibus ad malefactorum vindictam optimis
 utebatur. Octavus porro circulus Imperii *Ober-Saxen*, *Ordo pala-*
 iii Ordinibus constat, quorum i Episcopi *Misnensis*, *Ordo pala-*
Meyburgensis, *Naumburgensis*, *Brandenburgensis*, *Flavelbur-*
gensis, *Lubeccensis*, *Caminensis*. Abbates *Salvelde*, *Rottershausen*, *Ordo pala-*
Falckenrieten. Abbatissæ, *Quedelnsborg*, *Genrodé*. ii Principes
 & Domini seculares, *Dux Saxoniae* Elector: *Marchio Brä-*
denburgicus Elector, *Marchiones Brandenburgici*, *Duces*
Pomeraniae: *Principes Anhalt*: *Comites Schwarzzenburg*:
Com. Mansfeld: *Cö. Stolberg*: *Com. Hohenstein*: *Com. Buch-*
lingen: *Com. Rappin*: *Com. Müllingen*: *Com. Gleiche*: *Com.*
Leisneck: *Com. VVidersfelt*: *D. Bernavv*: *B. de Tautenberg*: *Cö.*
Regenstein, *Russe de Plavv*, *D. de Gratz*, *D. de Schomberg*. Ter-
 tius Civitates liberæ, *Dantiscum*, *Elbingen*.

Marchionatus Brandenburgicus.

446

Regio & unde dicitur.

MARCHIONATUS Brandenburgicus qui hac Tabula representatur, olim à Vandalis habitatus fuit, quorum sedes ab Albi flumine Orientem versus porrigebantur, per ditiones quas nunc Mechelburgici, Brandenburgici, Pomerani, Bohemi, Poloni incolunt. Nomen habet à Metropoli quam quidam initio Brenneburgum vocatam adserunt: quo etiam respexit Georgius Sabinus in suo Hætoporico:

*Italiam quando digressus ab urbe petebam,
A Duce qua Brenno condita nomen habet.*

Oppugnavit eos diu *Carolus Magnus*, expugnavit *Henricus Aucup* per brumam, castris in glacie firmatis, qui etiam urbi præsidium imposuit, cum colonia Saxonum. Protenditur autem hic Marchionatus in longitudinem ad *lx* milliaria Germanica. Ad Occasum clauditur Saxoniarum, Misniarum & Megapolensium regionum, limitibus qua Septentrio est, Stetinos, Pomeranos, & Cassubios respicit; Poloniam & Silesiam versus orientem Solem contingit: Bohemiam, Lusatiam, & Moraviam habet à Meridie. Ager admodum fertilis est, in primis frumentum: nec desunt vineta, è quibus vinum abunde colligitur. Corallium insuper, à cæcitem, schistum, aliasque non ignobiliores gemmas producit hæc regio. Porro Brandenburgicus Marchio Elector etiam est Imperii, & inter opulentissimos potentissimosque Germaniarum Principes numeratur: quippe qui præter Marchiam utramque etiam in Lusatiam Comitatu & in Silesia urbes multas possideat. Principum istorum successio varia fuit: nam deficiente Marchionum stirpe, *Ludovicus Bavarus* anno *cixcxi* principatum dedit filio suo *Ludovico*: Bavarum an-

Situs.

Soli fertilitas.

Imperium una gerunt.

no *cixccclxxiii* vendiderunt eum *Carolo Imperatori Regi Bohemiarum*: à filio *Caroli Ioanne* devolutus est Marchionatus ad *Moraviam Principes, Sudocum & Procopium*: *Sudocus* ære alieno pressus eum oppignoravit *Guiselmo Marchioni Misniam*: tandem in Concilio Constantiensi anno *cixccccxvii* *Sigismundus Rex Friderico Burggravio Noribergensi* dono dedit. Hodie ei præest summa prudentiæ, clementiæ & liberalitatis laude clarus *Ioannes Georgius*. Dividitur autem tota hæc Marchia in tres partes, in *Veterem* scilicet, *Mediam & Novam*. Incipit *Marchia Vetus* à solitudine quam *Lunebergensem* cognominant, & ad *Albim* fluvium usque protenditur. Confinia item habet cum *Magdeburgensi, Halberstadensi Diocæcesibus, & Megapoli*. Hujus incolæ olim fuerunt *Senones, Suevi*, nec non alicubi *Angvivaris* cum *Teutonibus*. In hoc tractu sunt septem non parvi nominis urbes, hæc nempe, *Tangeramonda* ad *Albim*, quo *Angra* vel *Tonagra* a quam suam evomit, sita; quondam *Caroli IV Imp.* sedes. *Stendalium*, quæ hujus Marchiæ civitas primaria. *Soltvedelum* in duas civitates veterem & novam divisum: *Gardelen* cum arce *Eischnippe* dicta. Item *Osterburgum, VVerbum, Senobusum*, à *Senonibus* populis forte sic nominatum. Minus celebra sunt *Arburgum* cum arce ad *Albim* situm. *Bisemarchum, Bostera, Buche*, non procul ab *Albi* exædificata, *Kalba*, & *Meslinga* quam quoque *Letzolingam* appellant. Ac præterea hic numerantur *ccccxv* non ignobiles pagi. *Media Marchia* ab altera *Albis* parte initium sumit, & extenditur ad *Oderam & Suevum* (vulgo *Spre*) fluvios. A *Suevis* olim habitata fuit. Hujus Marchiæ metropolis est *Brandenburgum*, de quo modo dicere cœpimus: urbs satis celebris, ad *Havelam* fluvium

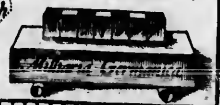
Divisi.

Præst.

BRANDEBURG et Pomerania

operatori Reus est Mar-
 us est Mar-
 Procopium:
 it Guilielmo
 nstantiensis
 Burggraviu
 summa pru-
 rus Ioannes
 chia in tres
 Divisio.
 incipit Mer-
 cognomi-
 ur. Confinia
 densis Dic-
 nere Senone-
 ribus. In hoc
 es, hæ nem-
 Tonagra a-
 IV Imp. se-
 as primaria.
 novam divi-
 em Osterbur-
 ulis forte sic
 um cum arce
 , non procul
 uam quoque
 numerantur
 ab altera Al-
 deram & Sue-
 habitata fuit.
 gum, de quo
 ad Havelam
 fluvium

fluvium sita, aliis à Brenno Duce Gallorum nominata, ut supra quoque diximus, & exstructa putatur: alii à Brandone Francorum Principe Marcomiri filio conditam putant: qui circa annum Christi ext. hanc Regionem subegit. Fuit hic olim Pantheon Vandalorum, quorum Dii fuerunt tum alii, tum etiam *Zornebock* & *Syvanderwitz*, quomodo id narratur in Chronicis Mersburgicis. Est verò hodie hic totius regionis tribunal. Multa sunt huic urbi privilegia, & immunitates, ab Imperatoribus, Regibus, & Principibus olim ei concessa: cuius indicio est statua pedestris in novæ urbis parte posita, strictum gladium dextra tenens, quam *Rolandum* cives vocant. Brandenburgum sequitur *Rathenavium* ad Havelam: *Spondavium* cum propugnaculo ad Suevum fluvium exstructo: deinde *Colonia* & *Berlinum*, duo oppida à Suevo fluvio separata. Hic hodie Principis aula: Est & urbs primaria *Francosfurtum*, cuius situs longè est jucundissimus ad Viadrum, quem Oderam vocant, piscium copiâ abundantem: hic ad ortum est: cætera urbis cingunt amœnissimi colles & vineta lectissima, è quibus vinum colligunt, quod in Pomeraniam, Daniam, Borussia, & vicina loca secundo amne devehunt. Exstructa est urbs primum anno 1100. c. 1111 à Gedino ab Hertzberg auspiciis & jussu Ioannis I Marchionis Brandenburgici. Emporium est celebre, ternis nundinis singulis annis frequens. Gymnasium etiam habet artium, linguarum, & facultatum præcipuarum, exstructum anno 1513. v. à Ioachimo Marchione multique exornatum stipendiis. In quo jam inde ab initio in omni artium & disciplinarum atque linguarum genere præstantissimi Doctores fuerunt, quorum aliqui à Sebastiano Munstero recensentur. Alia præterea oppida

sunt *Breizza*, *Fida* cognomen habens: item *Belitza*, *Bernavium*, *Collinum*, *Mistevvaldum*, *Monachobergum*, *Bisensthalum*, *Blumoberga*, *Boiczavium*, cum arce Templariorum quondam statione: *Fryenvvaldum* & *Oderobergum*. Hic Marchio *Albertus* ejus nominis II arcem in medio fluminis exstruxit, quam præternavigantes portorium solvere coguntur. *Frisachum*, *Gersfvvaldum*, *Grimmitzum*, *Gruneheyda*, *Grunevvaldum*, & *Koppenicum*, quatuor Principis vivaria cum adjunctis arcibus. *Lichenum* oppidulum, *Parstainum* cum arce: *Mulrosa* oppidulum & pagus: *Bernavicum*, *Zossa* oppidulum cum arce: *VVruzenum*, *Selovvium* oppidulum, multique pagi ac vici. *Nova Marchia* à media disjungitur Odera fluvio, contractu quo *Warta* fluvius prope *Costrinum* aquas suas in illud exonerat. Primi nominis urbs in hac Marchia *Costrinum* est, à Marchione *Ioanne* *Ioachimi* primi filio restaurata, ac maximis impensis munita, atque in principis sedè delecta. Alia sunt *Lansbergum* ad *Wartam*, *Regiomons*, *Bernvvaldium* & *Bernsteinum* oppidulum cum arce, *Bernavicum* & *Berlinicum* aut *Novum Berlinum* oppidum: deinde *Arsfvvaldum* urbs, *Thamum* oppidulum, *Soldinum* quondam hujus primaria urbs: *Furstenfeldum* oppidulum. *Bramburgum*, *Driesenum*, *Faliburgum* urbs cum arce, in Pomeranorum confinibus sita: *Karcavv*, *Lepena* urbs aulæ, *Morinum*, *Schiffelbenum*, *Osemundum*, *Sconsflus*, *VVoldenbergum*, *Zeden*, *Zandocum*. Alii totam hanc Principis Electoris ditionem in VII aut IX Provincias dividunt, quæ sunt *Alte Marck*, sive *Vetus Marchia*, *Middel Marck*, sive *Media*, *Neu Marck*, sive *Nova*; *Vber Marck*, *Pregnitz*, *Crossen*, Ducatus: *Sterneberg* & *Cothub* Dominia: item pars *Lusatia*. Sunt & minores in his Provinciis Comitatus, ut *Rapin* & *Vierraden*, & *Kystrin* Marchionatus. *Haber* in

bet in universum *Marchia Brandenburgica* cum iis regionibus quas ejus juris esse diximus LV insignes urbes, LXIV oppida, XVI oppidula, quæ *Maristücken* vulgo vocant, XXXVIII arces, sive nobilium ædes, X vivaria, XVII *cœnobia*. Fluminibus irrigatur *Odera* sive *Viadro*, *Suevo*, *Albi*, *Havela*, *VVarta*, & aliis. Prope *Francofurtense* *Carthusianorum cœnobium* rivulus est, ex colle vitifero emanans, in quem quicquid incidit, in lapidem indurescere compertum est. Atque hæc de *Marchionaru Brandeburgico*: restat ut de *Pomerania* quæ titulo ipsius tabulæ continetur, pauca subjungamus.

Pomerania primis cultoribus lingua *Wandalica* *Pamortæ* appellata, nunc Ducatus est, adjacens mari *Balthico*, extenditurque longo tractu ab *Holfariæ* finibus ad fines *Borussæ*. Regio est ubique ferrilis; prata habet & pascua læta gramine. Frumento, butyro, melle, cera, canabi, lino, rebusque aliis istiusmodi abundat usque adeo, ut etiam ex eorum exportatione incola magnas sibi opes parent. Colligunt etiam maris accolæ succinum, sed minore copia quam *Borussi*. Varii generis videtur etiam ibi animalia domestica; atque in silvis ferarum armenta variè discurrentia. Proprios hæc Regio semper Dominos & indigenas habuit, nunquam victos, nun-

quam suo solo & ditionibus pulfos. Civitates hic multæ sunt & nobiles. *Stetinum* præcipua est, ad *Viadrum* ripam, sed post susceptum *Christianissimum*, & destructam *Winetam*, translato illuc emporio amplificari cepit, estque adeo nunc totius *Pomeraniæ* metropolis. *Gripsvaldum* oppidum literarum artiumque humaniorum cultu celebre: *Gymnasium* exstructum est anno MDLXVI. *Tulinum* oppidum olim totius pene Europæ amplissimum, emporium *Vandalorum* fuit. *Stralsundia* oppidum splendidum in littore *Maris Balthici*, olim proprium *Ducem* habens. *VVinetæ* omnium quondam maritimarum urbium opulentissima, destructa à *Conrado Danorum Rege*. Sunt & aliæ urbes: *Neugardia*, *Lemburga*, *Stargardia*, *Bergradum*, *Camenez*, *Publina*, *Grisenburga*: & ad litus *Colberga*, *Caminum*, *Collinum*, *Sunda*, *Pucka*, *Revecol*, *Lovensburg*, & *Hechel*. Atque hæc de *Pomerania* pro hujus loci angustia paucis sint dicta. Continetur etiam hac *Tabula Meckelnburg* sive *Megopolensis* Ducatus. Suntque in eadem *Tabula Ecclesiastici*, *Magdeburgensis* Archiepiscopus & primas *Germaniæ*: cui subsunt in *Marka Brandenburgensi*, *Brandenburg Episc.* & *Havelburg* in *Meckelnburg*: *Syverinensis*, Episc. sub *Bremenensi*: in *Pomerania*, *Camin* Episcopus.

Regio &
unde di-
cta.

BOHEMIA, *Boemia*, vel *Bojemia*, ut nonnullis placet, à silva Hercynia nomen traxit. Nam Germanis *Baum*, Belgis *Boom*, arborem sonat: Græcis *Bemia*, & incolæ Ptolem. *Bami*, Strab. lib. vii *Kolduli* vocantur. Alii à *Bojis* nomen habere volunt, qui eo migrarunt, qui & ipsi à *Bois* id est ligno dicti videntur. Prol. lib. 11 cap. xi in Germaniæ descriptione sub Silva Hercynia ponit *Bæmos* gentem magnam usq; ad Danubium: Strab. dicitur *Bubieum*: sicut enim legunt Rhenanus, Aventinus & alii: in Græcis tamen excusis exemplaribus *Βυιασμων* habetur; sed hanc Electionem Rhenanus depravatâ cæset: & in vetustis libris *Βυιασμων* legi adnotavit Casaubonus. Tacitus *Bojemum* vocat. Ejus fines ab ortu Solis ad Marcomannos & Quados: ab Occasu ad Noricos protenduntur. Meridionalem ejus plagam Pannonia superior, nunc Austria dicta, occupat, sicut Saxonia & Misnia Septentrionalem. Univerfam Hercynia Silva perpetuo ambitu cingit, clauditq; undique ad Amphitheatri faciem. Vnde æqua ei ferè longitudo atque latitudo, atque utraq; paullo amplius ducentis mill. pass. extenditur. Aere, quod perpetuis Aquilonis flatibus exposita sit regio, duriore ac frigidiore, nec tamen insalubri fruitur. Ipsum verò solum adeo frugum hordei, ac tritici ferax & copiosum est, ut & has vicinis quoq; regionibus largè suppeditet. Vina tamen parcius exhibet & quæ ibi nata sunt, austera & paullo acidiora. Crocum è contrario, succo, odore, colore optimum mittit. Aromaticarum rerum Pharmaceuticæ interservientium ditissima regio est: olei tamen quemadmodum reliqua Germania, sterilis. Jam illa rara, ac profusus beata telluris dos, quod ex venis ejus tanta ubertate argentum adfluit, ut vix alia metalla intra venas Ter-

Situ.

Cæli tem-
peries.Soli qua-
litas.

ra abdat. Primariæ fodinæ sunt in agris *Cromelavv*, *Budervisz*, & *Kuttenberg*. Aurum tamen quibusdam locis effoditur, cujus frusta decem pondo Regi aliquando allata memorantur. In oppido *Beraun*, etiam Ferri fodinæ sunt. Nec desunt alibi stannum, plumbum, æs. O-stentatque præterea carbunculum, calaim, amethyst, ex cotibus suis metallicis abruptum. Ferarum etiam ingentem alit copiam, ob silvarum frequentiam, quæ vulpium, urforum, cervorum, ac urorum seu bubalorum (quos *Lomi* ipsi sua lingua vocitant) assiduam venationem præbent. De hac autem fera *Lomi* perhibent, quod in venatione vesicam (quam largam infra mandibulam in collo pensilem habet) aqua calidissima dum canes insequentes fugit, impleat, eosque hac, dum potestas datur, inspergat; qua quicquid tactum fuerit, aduritur, non secus ac si ferventi aquæ fuisset immersum, ut & pilos & cutem absumat. Regimen hujus Regionis primo sub Duce. Primus Dux fuit *Zechus* qui ^{Imp. imp. majorem.} Croatia emigrans Bohemicæ gentis fundavit primordia. Huic successisse dicuntur *Crocus*, *Labussa* filia cum marito *Primislao*, *Ninislav*, *Mnata* nepos, *Vratislav* filius *Mnata*, *Necta*, *Noctericus*, *Borsinow*. Sub hoc Christianissimum suscepit Bohemia anno nongentesimo à partu Virginis, tempore Arnulphi Imperatoris. Anno vero Domini millesimo octuagesimo sexto Bohemia in Regnum evecta est: & in Concilio Moguntino *Vratislav* I Rex ab Henrico IV Cæsare creatus, & *Gilbertus* Trevitorum Episcopus Pragam missus, qui coram populo Regem inungetet, regalibusque insignibus convestiret. Vxor quoque *Syratana* in Regina coronata. Sed ab eo ad *Vratislavum* IV rursùm in Ducatum relabatur. Verum hic ob operam Imp. Fredetico sedulo navatam in expe-

melavy, Bu-
 fudam locis
 aquando al-
 Ferri fodi-
 um, as. O-
 amethyft
 m etiam in-
 tiam, quae
 feu bubalo-
 fiffidiam ve-
 perhibent,
 u infra man-
 diffiffima dum
 nac, dum po-
 tum fuerit,
 en hujus Re-
 Zechus qui e-
 avit primor-
 uffa filia cum
 Vratislaus filius
 Christianif-
 imo à partu
 Anno vero
 hermia inRe-
 no Vratislaus I
 libertus Trevi-
 oram populo
 bus convetti-
 oronata. Sed
 um relabitur.
 dulo navatam
 in expe-

BOHEMIA

BOHEMIA

Millaria Germ.
112131415

in expeditione Mediolanensi ab eo Bohemæ Rex, & Imperii socius salutarus: eique destinata in clypeo insignia, Leo ruber cauda bifurcata in campo candido. Ex iis postea aliquot Imperatores facti: raprà videlicet à Bileistlao II Imp. Orthonis filiâ Iuthâ, atque cognatione contractâ. Est inter vii Electores, Bohemix Rex. Urbeshabet *Bohemia* alias Regi subiectas, alias proceribus & nobilibus. Primaria urbs est *Praga* à Primislao III Bohemix Duce & Libusla ejus uxore muto & fossis cincta. Arcem in monte habet *Visegradum*, sive *Eleschin*. Dividitur autem tota urbs in tres civitates, *Superiorem*, *Novam*, & *Parvam*. *Muldavia* fl. antiquam Pragam à nova, in qua arx est & Templû Cathedrale S. Viti, discludit: pons connectit. Pons iste lapideus est, habetque xxiv arcus, opus Vladislai Regis. Carolus IV Imp. & Rex Bohemix urbem mirificè auxit ornavitque. Ad arcem acclivi admodum colleitur. In Templo arcis monimētum est singulari artificio ex alabastro exstructum, quo Principes aliquot & Imperatores sepulti sunt. Christophorus Pyramius *Casurgum* Ptol. vult. Aventinus vgro *Marobudum* & *Bubienum* Strab. Anno c10ccclxx erecta ibi est Academiâ à Rege Carolo, quæ duravit usque ad annum c10cccccvi. Deinde propter factionem quandam ea Liphiam translata est. Minimè vero omittendum nobis de *Praga* Elogium Julii Cæsaris Scaligeri:

*Septa metallifero circum qua monte superbis
Hercynia medio Martia Praga sinu,
Linque aliis populis tanta munimina sedis.
Qui nequeant armis jur a tenere loci.*

*Namque tuum est non praesidio surgere locorum:
Sed loca praesidium fidere posse tuo.*

Egra urbs in primo aditu Bohemix sita, à fl. *Egra* cui ad-

iacet, nomen adepta putatur, olim Imperio Romano, hoc vero tempore Bohemix regno subiecta. Tota ornataissima, tota pulcherrima est. Intus pulchris ædificiis, civili urbanoque populo, magnificis & eximia virtute præstantibus viris illustris. Foris verò, amœnissimis ac sæcundissimis hortis & agris, variisque pomorum ac fructuum generibus, atque piscoso flumine luxurians. Claret hodie civitas hæc ob medonem (portionem ex melle) qui nulla paratur quam in hac civitate excellentior. Inter oppida præterea Bohemix insigniora numerantur *Marcomanniam* versus quæ hodie *Moravia*, *Mutha*, *Chrudima*, *Hadrecium Regine*, *Pardubitiium*, *Litomestium*. Inde à limite *Noricorum*, *Glatovia*, *Dornazlicium*, *Misa*, *Tacovia* eminent. Ab eo vero latere, quod ad Austriam spectat, locum primum obtinet *Budviciium*, *Crumloviam*, *Treboniam*, *Hadrecium Henrici*: sicut à *Misnia*, *Pons*, *Cadana*, *Chomutavia*, *Austio*. Nam *Sileisii*, *Hiaromirium*, *Glacium*, *Curia* & quædam alia oppida contermina. Intra versus vero celebrantur *Cuthna*, *Colonia*, *Pelsina*, *Verona*, *Zatecium*, *Launa*, *Slana*, *Lytomicum*, *Taborium*. Flumina præcipua sunt *Albis*, quem ipsi *Labe* dicunt. hic ad urbem *Aust* è montibus erumpit: salmonum in primis sæcundus. *Multavia*, qui *Ptolemæi Casurgis* esse creditur, Germanis *Molea*, ad colis *Vltava*. *Egra*, *Sassava*, *Gisera*, *Misa*, aliaque, quorum nonnulla auri etiam ramenta ferunt, cicicris magnitudine, quæ nulla purgatione ulteriore indigent: sunt etiam quæ conchas habeant, è quibus uniones capiuntur. *Sudeta* montes Bohemiam cingunt, partim longè intra versus pertinent, ac Regionem ipsam ferè intersecant, partim extra eam etiam Meridiem versus & Occidentem excurrunt. *Mons Pini* ferè à *Pinnuum* in eo crescentium abundantia dictus (hic

in

in Narischorum ora situs est) oriens in montanis Marchionatus Brandenburgensis, inter Franconiam, Voilandiam ac Bohemiam intra spatium duum ferme millium pass. quatuor inclytos amnes non sine admiratione & naturæ majestate effundit, in quatuor Mundi cardines, Mœnum videlicet Francicum, Salam Turanicum, Nabum Bavaricum, Egramq; Bohemicum. Idemque mons auri, argenti, argenti vivi, ferri, sulphurisque mineris fertus. Gemmarum etiam fodinas exhibet. *Silva regio* tota tanquam nativo muro circumdatur, cujus pars ea quæ inter Occidentem & Septentrionem porrigitur, *Gabreta* silva Strab. dicitur, *Gabruta* Ptol. Portio verò quæ à Meridie ad Danubium usque pertingit *Lana Silva* Ptol. vocatur, hodie *Passavica Silva*, *der Passavervvaldt*: versus Occidentem, qua Moravia contigua est, *der Scheib* dicitur. Regnum *Bohemia* à Carolo, qui anno **CCCCXXI** factus est Rex & Imperator, divisum fuit in XII Regiones, quibus singulis annuatim præfunt Capitanei, Baro unus, & alter ex ordine Equestri, qui primum lites minores cognoscunt inter subditos diversorum Dominiorum. Secundo, si qui emergant latrones, licet iis convocare vicinam sibi que subjectam nobilitatem ad grassatores comprehendendos. Tertio, bello fortuito incumbente, quilibet ad suum se recipit præfectum. Invenio in hoc Regno nominari Burggravia tum *Carlstein*, ubi Regni Corona asservatur. Comitatus *Lobkowitz*, *Hassenstain*, *Litzkavv*, *Camethavv*, *Passau*, *Mel-*

nic, *Rosenberg*, *Hadretz*. Domina, *Hafenburg*, *Leip*, *Perstain*, *Dobitschavv*, *VValfstain*, *Roschatez*, *Dachavv*, *Totfnick*, *VVarrenberg*, *Schellenberg*, *Kost*, *Schmirits*, *Lissavv*, *Kunevvaldt*, *Dessavv*, *Schonpeck*, *Slavva*, *Grossen Bora*, *Liebenstain*, *Ioppendorff*, *Gradetz*, *Colourat*, quorum quædam fortasse sunt Comit. Barones, *Trachenberg*, *Mallusch*. Praga sede Archiepiscopi ornata est à Carolo Rege Bohemiae & Imperatore, illique additus suffraganeus Episcopus *Litomistensis*. Ad mores venio: de quibus Ioannes Dubravius sic scribit: Tum morum, tum ipsius habitus, quem corpore Bojemi præ se ferunt, leo animal generosissimum (cujus sideri Bojemi subjacent) quasi quandam imaginem exprimere videtur, si vel cessam Bojemorum proceritatem, vel larum & valdum pectus, vel rigidam fulvisque comis vestitam cervicem, si deinde vocis sonum arduum, si oculos micantes, si robur & fiduciam vitium intueri volueris. Solet item leo contentu in alia animantia, & nonnullo fastu turgere, ægreque exarmari præsertim si per ferociam eum aggrediare. Nec ab hac parte Bojemus degenerat: sed contentum libenter erga alios verbo factoque ostentat suum, ipsamque adeo arrogantiam incessu, gestu, pompa prodit. Est & feroculus cum fastidiosè tractatur: insuper ausis perinde ut leo promptus, atq; in his exsequendis firmus & validus: interim tamen ambitiosus & gloriosus. Rursusque uti leo cibi avidus: atque in eo condicendo intruendoque immodicè effusus.

Romano,
Tota or-
ædificiis,
ia virtute
missimis ac
morum ac
luxurians.
tionem ex
e excellen-
ora nume-
Moravia,
tium, Lito-

ria, quod ad
Budvicium,
at à Misnia,
iis, Hiaroni-
intermina.

Pelsina, *Ve-*
borium. Flu-
ciant. hic ad
um inprimis
is esse eredi-
Sassava, *Gi-*
ciam ramen-
purgatione
as habeant, è
s Bohemiam

it, ac Regio-
a eam etiam
nt. *Mons Pini-*
ia dictus (hic
in

Silva.

Strab. Ptol.

Elm. 111.

Mons.

Regio

BOHEMIAE versus Occidentem Moravia, vulgo *Marnhern*, contigua est. Nomen habet à fluvio Morava qui eam regionem perfluit. Veteres Marcomanniam dixerunt, quia fines Germaniae, qua Danubio in Pannoniam pergitur, terminabat. Quippe Germanis *Mark*, limes dicitur, atque inde quae eam coluere Marcomanni, i. limitum finiumque adcolae dicti sunt: ut sentit Dubravius. De his autem Arrianus: earum gentium, inquit, postremi sunt *Quadi* ac *Marcomanni*, deinde *Iazyges* Sarmatarum gens, post *Getae*, deinde *Sarmatarum* magna pars. Quod autem Moravia antiqua *Marcomannorum* sedes fuerit, vel hinc liquido constat, quod iuxta Hanam fluvium saepius ab agricolis inter arandum inventa fuerint numismata veterum Rom. Imperatorum, inter ceteros M. Antonini, quem plurimae testantur historiae gentem hanc debellasse. Moneta autem erat, ex hoste spoliata, cum hac inscriptione: DE MARCOMANNIS. Sunt etiam qui ex vocabuli etymo conjiciant, deinceps *Marcomannos* eam Germaniae Provinciam occupasse, quae vulgo *die Mark* appellatur, seu *Marchia Brandenburgensis* ultra Albim, versus Oceanum. cultores enim ejus *die Marcker* id est Marcomanni, quasi *Marcmenner* dicuntur. Non desunt qui ab equis nomen adeptos *Marcomannos* tradant, sicut *Marchalcum* equitum Praefectum, *Marstallerum* equorum stabuli Magistrum appellamus: siquidem *Marrha* & *Merrhen* lingua Germanica equum & equam significat, unde *Merrhenlandi* interpretantur equarum Regionem. Probabilior tamen prior est ratio. *Moraviam* ut nunc habet, tribus è partibus juga montium, aut fil-

Sima

vae, saltusque, aut fluvii limitant, ab Oriente ab Hungaris, ab Occidente à Bohemis, ac Septentrione à Silesiis. Nam à Meridie Austriam versus plana est, & alicubi *Thaysa* flumine, alibi rivo quodam ignobili ab ea dirimitur. Aer Regionis mollior, atque ob id corruptioni magis obnoxius dicitur. Regio est ut populosa, ita frumenti, vini, rerumque omnium ad hominum necessitatem facientium feracissima. Croci insuper maximam copiam suppeditat. Regionis positio quatenus interius patet, campestris, campique sunt molli & pingui solo, ideoque faciendae sementi commodissimi, sicut colles vinetis sustollendis, propter terram vineis magis quam in Bohemia amicam, itaq; & bonitate & ubertate vini ante cellit. Culta vero tota, cultoribusque adeo referta est, ut nullum gregibus armentorum, quae nisi in solitudinibus pasci nequeunt, locum reliquerit. *Sudeta* montes Montes juxta *Iglam* urbem fodinis etiam facti habentur. Atque hoc jam mirabitur aliquis, ut est profecto admiratione dignum, inveniri in Moravia thus & myrrham, non ex arbore defudante, ut alibi, lectam, sed è solo terrae erutam, uno tantum in loco, cui *Gradisico* nomen, in quo ad hunc diem thus non solum quod masculinum vocant, à similitudine testium, sed quod alia praeterea virorum mulierumque membra ostentat, effoditur. Nuper autem *Venceslaus* veterum Procerum familia, eorum qui à *Quercu* cognominantur, clarus, dum in agro suo *Sterenbergen* fundamenta aggeri piscinario molitur, corpus hominis integrum invenit, quod nihil nisi myrrha erat. Regni titulo olim decorata legitur haec provincia, habuitque olim suos Reges, qui Imperium tenuerunt in omnem

Imperium
receptum.

b Hunga-
 e à Sileſius.
 & alicubi
 ab ea diri-
 orruptioni
 ofa, ita fru-
 n neceſſita-
 maximam
 nus interius
 iugui ſolo,
 ſicut colles
 magis quam
 oportet vini
 deo referta
 ſi in ſolitu-
 dētē mōtes
 tur. Atque
 dmiratione
 am, non ex
 o terræ eru-
 in, quo ad
 n vocant, à
 virotū mu-
 ſuper autem
 qui à Quer-
 Sterenber-
 er, corpus ho-
 mytha erat.
 vinctia, ha-
 enuerunt in
 omnem

MORAVIA.

omnem gentem Bohemorum & Polonorum, fuitque Regnum latissimum ac potentissimum. Circa annum Christi ccc^o *Zuanuocopus* ditione tenebat Moraviam, Bohemiam, Silesiam, Poloniamque, quarum Duces illi parebant. Ipse autem animis sublatis de magnitudine ditionis; Imp. Rom. tributa solvere, quæ aliquandiu solvisset Ludovico Germaniæ Regi, pernegabat. Petitur ergo magno bello, sed ipse quoque magnis reluctatur viribus, tandemque æquis viribus discessum est. Se debant tum Hungari gens nova, ad repagula, quæ illis Moravorum Rex objectasset, necerat ulla transcendendi facultas. Imperator qui in animum induxerat, non nisi victor redire à Moravis, undecumque circumspexit auxilia: aperuit transitum Hungaris, immisitque hostem Christianis populis, qui infinitis postea malis Provincias afflixerunt. Sic tum opera illorum usus Imperator suppressit Moravorum Regem, & multis perfundatis atque captis in fugam eum vertit. Ille elapsus, in profundum solus se recepit saltum, & projecto Regio apparatu, ad solitariam quendam se contulit, cujus usus contubernio, usque ad finem vitæ eremiticam vitam vixit, & moriturus quis esset aperuit, & in Christi pace quievit. Tunc Bohemia, Polonia, & Silesia suum quæque Provincia Ducem constituit, tributum tamen superioritatis agnitione vel modica pendentes. Eisdem fere temporibus, imperante Græcis Michaelē, venit Cirillus Doctor & Apostolus omnium Sclavorum una cum Merodio, & posuerunt fundamentum Christianæ fidei in Moravia, exeruntque Episcopalem Ecclesiam in oppido *Vielagradensi*. Vnde vocati à Romano Pontifice & correpti, cur sacra celebrarent lingua Sclavonica, responderunt, quia scriptum est: *Omnis Spi-*

ritus laudet Dominum. Nunc autem *Moravia* multo inferiori fortuna quam olim contenta, suis deinceps Ducibus, postmodum Marchionibus paruit, hodie distracta: ejus tamen potior pars, ac pæne tota Bohemiæ Regibus, reliqua pars aliis Primoribus ac Baronibus subest. Gentis caput ac Marchionis sedes est *Brunna*, Germanicè *Brin*, Bohemicè *Brno*: est & *Olmuzium*, *Olomontium* aliis, sedes Episcopalis, *Vologradensis* prius dicta. Urbibus præter has plurimis, domibus, mœnibus, turribus, & id genus ædificiis clarissimis abundat: cujusmodi sunt *Zvvoyma*, *Radisch*, *Iglavia*, *Nova Civitas*, *Niclasberg Mons Nicolai*, *VVeiskirchen*, *Cremser*, *Boferlitz* olim Marchionum sedes, & complures alix, quæ in Tabulis conspiciuntur. Annum in Moravia princeps *Morava*, seu *Maravaha*, *Elunina*. *Ciabrus* Ptolemæo: vulgo *die Marche*, habetur, qui *Olmuzium* principem civitatem circumfluit, & ab illa in Pannoniam defluens, in Danubium tandem se suis & adventitiis aquis auctus exonerat. Hic regioni nomen dicitur indidisse, seu, quod potius crediderim, à Regione sum fuisse sibi nomen. Præter hunc præcipui sunt *Thyja*, vel *Deins*, *Tharfa* *Dubravio*, nonnullis etiam *Thyfia*. Hic *Zvvoynam*, obitu Sigismundi Cæsaris memorabilem, præterfluit & limitem *Maravianæ* atque *Austriæ* statuit. *Igla*, à quo *Iglavia* urbs nomen sortita est, dirimit *Maravanos* à *Bohemis*, ac *Maravianam* quoque ingreditur. Cæterum *Odera* fluvius haud procul *Olmuzio* ortus, suo nomine usque in Oceanum delabitur. Sunt qui illum à Ptolemæo *Viadrum* vocari autumant. *Oderam* vocant ab *Aucupibus* vocabulo mutuato, qui speculas a vibis specularis captandisque constitutas, *Odri* appellant; hodieque hujusmodi speculæ in Moravia ad fontem *Oderæ* ab *Aucupibus* constituntur. Neque

Hama silentio prætereundus, quamvis tenuibus interdum aquis fluens, attamen eos agros rigans, quibus non alii in Moravia frumentifertiliores, ita ut frumentarii coloni à largo frumenti velut ubere, jure suo illos lumen Moraviæ appellent; in illis prætereà sæpius quam in aliis numismata M. Antonini, Commodique & aliorum nonnullorum Cæsarum, tam aurea quam argentea exferuntur. Quæ sanè fidem bellorum cum Marcomannis olim in Moravia gestorum manifestam faciunt. Sunt & *Nigra* vulgo *Suarta*, & *Suittavv*, qui Brunnam civitatem, dignitate proximam Olomuzio, præterlabuntur. Pisces varios & quidem magna copia hi fluvii subministrant. Regio hæc quam Bohemia minus

montosa, nec tamen profus plana. Ponit hoc loco Ptolemæus *Orcynium Nemus*, ac *Gabretam Silvam*. Incolarum (qui feroces rapinarumque avidi) sermo mixtus est. Bohemicus tamen prævalet; nam Germanica lingua in urbibus tantum inter optimates in usu est; de cætero, ritibus moribusque perinde morati ut Bohemi, inquit Dubravius. In hujus regionis pagis varii habitant Anabaptistæ omnium bonorum communionem professi. In Moravia ponit Mercator Comitatus *Huckenvaldt*, *Schonberg*. Dominia, *Lomnicz*, *Dubrantz*, *Gemnicz*, *VValsain*, *Pietnix*, *Neuhaus*, *Telesch*, *Bozkovitz*, *Treibsch*, *Dirnovitz*, *Ragetz*.

multo inficeps Ducie distracta: miaz Regibus subest. Germani-
Vrbis.
omontium a-
cta. Urbibus
 arribus, & id
 usmodi sunt
laberg Mons
 larchionum
 nspiciuntur.
u Maravaha,
Flumina.
 tur, qui Olo-
 s, & ab illa in
 lem se suis &
 gioni nomen
 rim, à Regio-
 ipui sunt *The-*
 eriam *Thysla.*
 is memorabi-
 itque Austria
 ta est, dirimit
 uoque ingre-
 ul Olomuzio
 abitur. Sunt
 tumant. *Ode-*
 uato, qui spe-
 nstituras, *Odr-*
 n Moravia ad
 untur. Neque
Flama

Regio
quæ dicitur
Austria

Sic se habet Moravia : sequitur explicanda jam nunc in nostra methodo *Austria* olim *Pannonia superior* dicta. *Austria* nomen, *Wolfgango* Lazio teste, recenset : ab *Austri* venti flatu, qui ista in regione frequens est : vel à voce *Oestreich* ; quod nomen veteres *Franci* regnorum suorum limiti orientali posuerunt, ut *Vestreich* occidentali. Atque *Francorum* *Oestreich* ad *Rhenum* situm fuit, dictumque postea *Austrasia*, quo nomine amisso, videntur *Pannonii* illud sibi tribuisse, ut auctor est *idem* *Lazius* lib. 1. cap. 2. *Comment. Gent. Aust.* Sunt autem *Austriaci* *Francorum* & *Saxonum* soboles, qui hunc sibi tractum frustra relucantibus *Hungaris* ferro pepererunt. *Austria* habet ad orientem *Hungariam* : ad Meridiem *Styriæ* montes, qui ab *Alpibus* perpetui in *Hungariam* & ulteriores regiones protenduntur : ad Occasum *Bavariam* : & ad Septentrionem *Tejum* fluvium & *Moraviam*. Aere fruitur leni ac ameno, salubrique ob *Euri* viciniam quo perfatur. Ager omnis generis frugum feracissimus, & qui minimo impendio colitur. Vili etiam & strigoso equo agricola in eo tractu qui *Campus Transdanubianus* sive *Marchianus* dicitur terram arat. *Marga*, citra quam agri in *Bavaria* infœcundi, & macri sunt, quid sit, *Austriaci* incognitum est. *Vinum* omnis regio fert nobilissimum : meracius *Germanico*, dilutius *Hispanico* : idque *Moravis*, *Bohemis*, *Silesiis*, vicinisque *Bavaris* præbet. *Crocum* insuper generosissimum gignit. *Zinziber* etiam producit juxta *Hamburgum*, ad radicem *Cæcii* montis. *Argentum* abundat, non item *auro* : *falem* partim domi natum, partim importatum habet. Rexerunt *Austriam* aliquandiu *Comites Babenbergenses*, quorum primus *Lupoldus* *Marchio* *Austriacus* ab *Otto*

Calitem
Perris.
S. I. quæ
in dicitur.

Imperium
Otto 1.º

ne II Imp. dictus est. Postea *Henricum*, *Dux* ex *Marchione* factus à *Friderico* *Imperatore*. Quæ stirpe deficiente, *Rudolphus Habsburgensis* qui in *Cæsarem* electus fuerat anno 1308. eam sui juris fecit, *Ducatum*que voluit appellari. *Fridericus* II in *Regnum* etiam evertit. Hujus regionis insignia olim erant quinque alaudæ aureæ, in cælestino clypeo pictæ : sed *Lupoldus* *Marchio* hoc nomine V. à rei eventu ab *Imperio* concessa nova usurpavit insignia, rubro & albo coloribus distincta, quod ita totus suffusus sanguine in expugnacione *Ptolemaidis* fuisset, cingulo tenus duntaxat (quod album corpus intersecabat) à cruore immunis. Dividitur porro in *Superiorem* & *Inferiorem*, quarum hæc ultra, illa cis *Danubium* sita est. Habet præterea quoque *Styriæ* *Ducatum*, inter *Danubium*, *Muer* & *Mietz* fluvios extensum, cuius incolæ partim *Germanico*, partim *Sclavonico* idiomate uruntur, strumisque pendulis deformes sunt. Habet & *Ducatum* *Carinthiæ* inter *Muer* & *Dravum* fluvium situm ; item *Carniam* Meridiem versus. *Primaria* *Austriæ* urbs est *Vienna* ante *Christi* *Servatoris* *Nativitatem* culta à *Sarmatis* & *Windis*, quibus successerunt *Boji*, *Senones*, alique, quos *Tiberius* *Nero* in provincia formam redegit. *Vindobona* dicitur in *Itinerario* *Antonini*, *Prol. Julio* *bonam* vocat, uterque ad eam locat x *Legionem* *Germanicam*, quam eo loco confedidit multa admodum monumenta perantiqua, tum intra urbem, tum extra eam testantur. *Legioni* huic à signo nomen alaudæ fuit : unde etiam videntur prima orta esse *Austriacorum* *Marchionum* insignia, alaudæ quinque. Dicta etiam est *Fabiana*. *Otto* *Friisingensis* lib. 1. *Histor. Frid.* cap. 32. *Dux* tunc domum terga hosti dare compellitur, & periculis belli exemptus, in vicinum oppidum *Vienis*, quod olim à *Roma*

AVSTRIA.

459°

Marchione
 e deficiente,
 lectus fuerat
 amque voluit
 exire. Huius
 ada autem, in
 Marchio hoc
 la nova usur-
 distincta, quod
 ne Ptolemai-
 d album cor-
 ditur porro in
 illa cis Danu-
 riarum Ducatum,
 extensum, cu-
 avonico idio-
 mes sunt. Ha-
 Dravum flu-
 ersus. Prima-
 ervatoris Na-
 ibus successit
 Nero in pro-
 r in Itinerario
 ad eam locat
 oco confedisse
 a, cum intra ur-
 aic a signo no-
 rima orta esse
 udae quinque.
 s lib. i. Histor.
 e compellitur, &
 mis, quod olim a
 Roma-

Wiel.

Romanis inhabitatum Fabiana dicebatur, declinavit. Similiter legas in historia Severini Episcopi Viennensis. Atque ad hanc appellationem maximè accedit vulgata & tri-
 ta apud adcolas appellatio *Biana*. Idem *Lazius Vendum* à Strabone appellari ait. *Pannoniam Urbem* eam vocat *Jordanes*: vernaculè *VVien*, *VVjame* Sclavonicè. Hanc urbem Turcas *Betz* vocare ex *D. Carolo Rimio* quondam apud *Zelimum* Turcarum Imperatorem oratore se habere scribit *Ortelius*. *VVesjh* vocat *Leunclavius*: item *Betz*. Vrbs clarissima, ad *Danubium* fluvium sita, Imperatoria sede nobilis; in expugnabili murorum ambitu, præaltis fossis, aggere & vallo cingitur. Mœnia deinde spissa & sublimia, frequentes turres, & propugnacula ad bellum oportuna habet: ut *Vienna* sit munitissimum adversus Turcarum furorem propugnaculum & munimentum. Suburbia maxima sunt & ambitiosa. Edes civium amplæ, area & picturis ornata, structura solida & firma, altæ domorum facies, magnificæque videntur. Templâ Sanctis dicata, & ampla & splendida secto lapide constructa, perlucida sunt, & columnarum ordinibus admiranda. Cellæ vinarie adeo profundæ sunt & spatiosæ, ut sub terra non minus, quam supra terram ædificiorum esse feratur. Platearum solum stratum lapide duro, ut neq; plaustrorum rotis facile conteratur. Annonæ & potissimum vini incredibilis copia, ita ut ducentos & mille equos xl dierum vindemia exerceat. Christianam religionem admisit anno cccclxvi *Doctore Severino*, qui etiam ibi Basilicas extruxit. Historia hujus urbis peti potest à *Lazio* & *Otone Frisingensi*. Urbem *Fridericus II* ornavit, auxitque, ut & sequentes fere, omnes Austriæ Duces. Nobilissimum in ea Gymnasium artium scientiarumq; constitutum est à

Friderico Imperatore: renovatum postea ab *Alberto Archiduce*, anno c10ccclvi. Id postea seditionibus collapsum subversumque est. *Viennæ* clari fuere *Wolfgangus Lazius Medicus* & *Historicus Ferdinandi Imperatoris*: *Julius Alexandrinus*, *Matthias Farinator*. Fuit & *Theologiæ Professor* in *Academia Viennensi* *Ioannes Haselbach*, qui adeo diffusè solebat explicare, quæ auditoribus proposita enarrabat, ut viginti unum annos legens in *Esaia Propheta*, ad finem primi capituli non pervenerit. *Claram urbem* fecit obsidione Turcarum anno c10xxxix fortiter à civibus tolerata, in qua Turcarum lxxx millia periisse memorantur. Est & in *Austria superiori* *Gmunda*, oppidum quidem non ita magnum, quod tamen venustate & elegancia commendatur, situm ad lacum qui inde appellationem trahens *Gmundanus Lacus* dicitur, ex quo *Austriæ* flumen *Dravus* oritur. *Gmunda* magna & lucrosa est negotiatio salis, quod præstans & acre ex vicinis montibus effoditur, & *Gmundam* allarum, vasculis (quæ patria lingua *Kvelin* indignant) impositum per *Dravum* in *Danubium* transportatur, unde *Viennæ*, in aliis *Austriæ*, *Hungariæ*, *Stiriæ*, *Carinthiæ*, vicinisque civitatibus magno commodo & lucro *Gmundanorum* distrahitur. Vrbes præterea & antiquæ & nobiles multæ in *Austria* sunt, maximè tamen insignes *Linzium*, *Strya*, *VVadenhoffum*, *Melicum*, castellum antiquitus *Claudionum*: *Cremisum*, *Cetro* castellum, hodie *Zeisselmaur*: *Santo hippolitum*, *Neuburgum* duplex, alterum à cœnobio, à frumento alterum dictum: *Petronella* nunc vicus, magnæ olim urbis, id quod rudera & ruinz indicant, vestigium; nova civitas, *Pruck*, ad ripam *Leythæ* fl. sita: *Hamburga*. Sunt & alia oppida plurima, quæ brevitate studio prætereo.

Lacus

Lac. & flum. Lacus complures habet, cujusmodi sunt *S. VVolfgangi, Vjere, Vrije, Fillese, Eynflerise*. Ac fluminibus irrigatur permultis: horum *Danubius* primus est, olim regionis terminus, nunc eam mediam secans. Reliqua sunt *Athofinus, Genu, seu Onasus, Trauus, Traunus, Erlaphus*, qui ad Cellam templo virginis *Marris* celebrem, ex lacu amœnissimo oritur: *Traisim, Ipsius, Melicum, Marchia, Tejus*, qui *Motaviam* ab Austria dispescit, *Cambus*, vario piscium genere nobilis, *Leyrba*: & in quo scitissimi saporis canci *Snegadus*, & alia. Montibus multis attollitur, quorum præcipui sunt *Cocius Mons*, vulgo *Calenberg*; à Danubio ad *Dravum* fluv. extenditur: ejus portiones sunt, *Schmberg, Semering, Kempferg, Hertperg, Deuberg, Heustperg, Plaitz*: *Cognatus* hodie *der Haimburgerberg*, à Danubio ad Arabonem trahitur. *Silvis* hinc inde conspersa est regio, quæ *Hercyniz* quoque portiones sunt ac *Lunæ silvæ*: dicunturque hodie *der Freystetter vnd Königviserwald*. Ad alia pergamus. In urbe *Vienna* duodecim quotidie Magistratus jura dant & leges dicunt: quorum quatuor sunt Ecclesiastici, Pataviensis Episcopi Officialis, Viennensis Episcopi Officialis, Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, & Vniversitatis Rector. Sunt itè quatuor urbani, & quatuor extra urbem: ex quibus præcipui sunt, quem vocant *Regimentum*, unde omnes

Inferioris Austriæ jura petunt, & quem *Fiscum* sive *Cameram* appellant, quo omnes rationes earundem provinciarum referuntur. Reliqui his subjei sunt, & à quibus ad superiores provocatio libellorum fit, Senatus Provinciarum cum suis Mareschalcis, Ordinarii Provinciarum, Senatus urbanus cum suo Consule, Prætorium urbanum, Telonarii Judicium, & mercatorum Prætorium, quod *Flandravitum* vocant, de quibus fusè in sua *Vienna* differit *Wolfgangus Lazius Viennensis*. Tertius autem circulus Imperii, est *Austriacus*, in quo it sunt Ordines. In i sunt Ecclesiastici, Episcopi *Tridentinus (Trent.) Brixensis (Brixen.) Goricensis, Segovienfis, Labachienfis, Viennensis, Teutsch Ordens Meister, Ordens Meister in Eyschmal*. In it Principes seculares, Archidux *Austria*, Com. *Shaumberg, Baro VVolkenstain, D. Senster, D. Roggendorff, Com. Hiardeck*. Et præter principes Imperii invenio in Austria nominari Comitatus *Thurn, Creutz, Ortenburg, Perneck, Garb, Freyherrn, Landskron, VVanberg, Hohen, Osterrvitz, Neuberg, Guetenbag, Tenffenbach, Mairhofen, Avversperg, Dorneck, Saravv, Harstenstain, Schvartzzenavv, Turnstain, VVachauthall, Hoffkirchen, Eytzing*. Dominia item, *Aichelberg, Calcenprun, Massenberg, Stubenberg, Hogenberg, Stakrenberg, Lieczenstain, Puchaim, Luetkurt, Porges, Schonkirchen, Schiffenberg, Altenperg, Hornstein, Seiberdorff*.

M m m 3

SALISBUR-

Alberto Ar-
onibus colla-
e *Wolfgan-*
endi Impera-
rinator. Fuit
nensis Ioan-
plicare, quæ
anti unum an-
rimi capitis
6 Turcarum
a, in qua Tur-
Est & in Au-
non ita ma-
a commenda-
nem trahens
flumen *Drav-*
est negotiatio
ntibus effodi-
patria lingua
am in Danubi-
Austria, Hun-
taribus magno
rahitur. Vrbes
in Austria sunt,
VVadenhoffum,
um: *Cremisum,*
ppolitus, Neubur-
mento alterum
lim urbis, id
um; nova civi-
burga. Sunt & a-
udio prætereo-

Lacus

Regis.

Salt ferre
litas.Imperium
majorem.Vrbs
Saltzbur-
gum.

SALISBURGENSIS Episcopatus ab urbe metropoli-
tana Saltzburgo nomen habet. Franciscus Ireni-
cus ex quinque Episcopatibus Bavariæ hunc pri-
mum vocat. Hujus territorium omnis generis
metallorum dives est, auri, argenti, æris & ferri. Repe-
ritur hic quoque vitriolum, sulphur, alumen & antimoni-
um. Sunt quoque marmoris lapidicina. Plana loca
etiam confectionibus, agris, frumentoque apta. In mon-
tibus frequentia quoque aucupia, ac ferarum venatio-
nes. Salisburgenses Præsules nominat Munsterus LVIII;
ultimum *Ernestum* Comitem Palatinum Rheni, Bava-
riæ Ducem, Alberti & Kunegundis Friderici Impera-
toris filiiæ prolem. Porro hæc civitas sub *Arnone* x Ecclesie
hujus Antistite Archiepiscopus titulo insignita est à
Leone III, habetque sub se suffraganeos Episcopos, *Tri-
dentinum, Pataviensem, Viennensem, Gorcensem, Brixiensem,
Frisingensem, Seccoviensem, Laventinensem, & Chyemensem.*
Metropolis est *Saltzburzum*, vel *Salisburgum*, vulgo *Saltz-
burg*, quod nomen à *Saltzach* fluvio accepisse cre-
ditur, quanquam alii à sale quod in ejus vicinia effoditur,
Saltzburg dici autumant. *Juvantia* vel *Juvavia*, vel *Juva-
vium* olim dictum fuit à juvando, Germanicè *Helfen-
berg*, quod castrum ibi exstruxerit Julius Cæsar, juva-
men seu subsidium ac refugium legionibus suis contra
Germanos quos debellaturus erat. Traduntur namque
Romani cecidisse Germanorum 3400000, ac 1500000
in captivitate duxisse. Alii nomen *Juvavia* à *Juvavio*
cognomini & adjacente fluvio obtinuisse credunt. Di-
citur & *Juvense* castrum in lib. *Norit*. ut *Pighius* docet in
Hercule Prodicio. *Aventinus* adserit ex veteribus di-
plomatis ostendi *Pedicum* *Proiem*. esse, pagumque ibi-
dem adhuc nomen servare. *Franciscus* vero *Irenicus*

scribit *Gamano durum*, aut *Badacum* *Prolemæi* esse, cui
& *Volaterranus* ad stipulatur. *Juvavia* meminit *Antonii*
& *Itinerarium*. Sed *Helfenberg* vocabulum vetustius esse
Juvavia putat *Gaspar Brulchius*: atque ex eo *Juvavia* fa-
ctum, quod idem significat. *Pighius* scribit, in hujus ur-
bis templo se legisse hos versiculos:

*Tunc Hadriana vetus, que post Juvavia dicta,
Præsidalis erat Norici, & Episcopo digna
Rudberti sedes, qui fidem concubis illis
Christi, quam retinet, Saltzburzum sero vocata.*

Rupertus enim vel *Rudpertus* Episcopus *Worma-
censis* ex Regia Francorum stirpe ortus, cum post *Re-
gis Childeberti* obitum à sede sua pulsus esset, circa
annum salutis 1021, ad *Theodonem* Ducem Bava-
riæ *Ratisbonam* venit, eum instruxit, & baptiza-
vit, ejusque nutu *Noricum* peragrans multos con-
vertit & Christo dicavit. Incidens autem in ruinas de-
solatas veteris *Juvaviæ* locum Episcopatu idoneum,
Basilicam ibi in honorem *S. Petri* construxit, mo-
nasterium ordinis *S. Benedicti* adjecit; rexitque ibi
Episcopalem Ecclesiam annis XLV, mortuus anno 106-
XXIII. Vrbs hæc in mediis Alpibus situm habet: de-
centi murorum ambitu, turribus & propugnaculis,
tam publicis quam privatis ædificiis cultissima: Regia
quondam sedes ac domicilium, quando & superbis-
sima ex marmore Fanorum structura præ cæteris caput ex-
tulit urbibus. Maxima fluminis situsque oportunitas hoc
præstitit. Nunc etiam Archiepiscopali dignitate inclar-
escit, qui primæ: quidem institutione *Laureaci*, tum
Patavii, rerum vicissitudine huc translatus fuit. Habet
hæc urbs paludes, planiciem, colles & montes. Paludes
præbent pascua, montes aucupia & venationes non-
nullas.

maise, cui
 nit Antoni
 tuftius esse
 o Iuvavia fa-
 in hujus ur-

cala.

us Wortma-
 um post Re-
 esset, circa
 ucem Bava-
 & baptiza-
 multos con-
 in ruinas de-
 ui idoneum,
 truxit, mo-
 rexitque ibi
 us anno 10-
 n habet: de-
 opugnaculis,
 issima: Regia
 & superbissima
 teris caput ex-
 ortunitas hoc
 nitate inclare-
 aureaci, tum
 us fuit. Habet
 onces. Paludes
 ationes non-
 nullas.

de quibus sic cecinit Conradus Celtes lib. Amorum in Ode vi.

Qui mihi de celsis nuper fuit Alpibus actus,
Oenus ubi atque Arthesis murmur a rauce facie,
Argenti eterno scaturit qua vena metallo,
Et dicit socam patriam Alemanicam.
Hic halant liquido puro & de fonte Salina
Ditantes Bavaros, Austriacosque Duces.
Hic turba est terra nigraeque similima morti,
Qui solvunt vastis ignibus era suis.
Haud credas nostris decocta metalla per ignem,
Sed Phlegethontai mundificata vadu.

Silvis quoque hic Episcopatus non destituitur; ^{Silva} Har-
dionem enim Henhardum & VVeyhardum silvas ad Septen-
trionem positas habet. Verum de Episcopatu Salisbur-
gensis hæc jam dicta sufficiunt; reliquum est ut de Ca-
rinthiæ Ducatu quem hujus Tabulæ titulus etiam præ-
se fert nonnulla dicamus.

Carinthiæ Ducatus.

Carinthia vel Carnithia (quod Rithaimero auctore ^{Regio}
crectius scribitur) à Carrii populis nomen suum ob-
tinuisse videtur, qui vetusti ejus loci incolæ sunt, utpote
quorum & Plinius & reliqui in hoc loco meminerunt
Geographi. Vtrum vero à Carnunto, veteri oppido,
cujus crebra apud auctores mentio est, nomen hi suum
traxerint, an vero ipsi à se urbem nominarint, dubi-
um fecit rei vetustas. Est is locus in Ripensi Pannonia,
septem fere Vienna miliaribus distans, ubi non obscu-
ra celeberrimæ olim urbis indicia, monumenta ac rude-
ra, etiamnum extant. ei nunc D. Petronellæ nomen est.

Dicun-

nullas. In hac urbe sepulchrum visitur Theophrasti Me-
dici celeberrimi in Nosocomio apud S. Sebastianum,
cum tali Epicedio: Conditur hic Philippus Theophrastus in-
signis Medicina Doctor, qui dira illa vulnera, lepra, podagram,
hydropisim, atque insanabilia corporis contagia mirifica arte su-
stulit, ac bona sua in pauperes distribuenda collocandaque ordina-
vit. Anno M. D. LI. die 24. Septemb. vitam cum morte commu-

^{Flumina.} *tavit.* Fluminibus ac rivulis innumeris propemodum ri-
gatur hæc regio, qui ex montibus scaturiunt. Anassus flu-
vius in Septentrionem defluit, quem *Alzcius*, *Saltzius*,
Mathicius, suis aquis augent. *Traunus* ibidem ex lacubus
oritur. Hinc etiam *Mur* & *Dravus* nobilis amnis oriun-
tur, quem posteriorem Plinius nominat lib. III. cap. xxv.
cumque ex Noricis fluere tradit. Reliqui ignobili ores
rivuli in hos quos modo nominavi effunduntur. Dicitur

^{Montes.} omnis montosa, jugisque montium, quæ ad colæ *Taurum*
vocant, aspera. Hinc ista sunt, *Rastatterthaurum*, *Felberg-*
thaurum, *Kornthaurum*, *Castnerthaurum*, & alii adeo al-
ti, ut, qui media ætate eos conscendunt, quum ad verti-
cem perventum est, frigore infestentur: nullus curribus
locus, angusti calles, adeoque inermem præcipites, ut
vix jumento clitellario etiam adflecto iter sit, grandia
vero pericula scandentes maneat, quum aut subito
exorti venti in præcipitia homines abripiant, aut im-
mensi convolutarum nivium globi silvas, saxa, jumen-
ta, atque etiam domos vicinas sæpe obterant. Ex his
montibus annes frequentes defluunt, de quibus supra
meruimus. Montes etiam præter supradictos *Taurus*
habet in Meridiem versus. Alpes quos *Albin* ipsi vo-
cant: variis quoque cognomentis adscitis, ut *Villacher*
Albin, *Schvvanberger Albin*, &c. Item *Creutzbergum* mon-
tem, *Lettschbergum*, & in Oevina valle metalliferos,

Schfer-
tillat.

Lucus,
Flumina. sec. In-

Dicun-
Karst-
ne Str-
lii col-
Regio-
ait, A-
qua v-
Metro-
glicer-
sum,
præte-
bus h-
gratur-
ad D-
Clagen-
zio ter-
bus ac
spicio-
ejus d-
de mo-
honor-
rerint
tiam v-
vetust-
Leonar-
tersee,
Flumina. sec. In-

Dicuntur vero & *Carnioli*, Germanicè *Karnten*, *Krain*, *Karst*. Habet autem hæc Regio ab Ortum & Septentrione Styriam, ab Occasu & Meridie Alpes & Forum Julii contingit. Hujus pars est Carniola. Multæ in hac Regione valles collectæque tritici feraces. Solinus c. xxx. ait, Agrum Noricum frigidum & parcius fructuosum, qua vero subducitur à jugis Alpium admodum lætium. Metropolis Regionis est *Santo-Vicus*, urbs minimè negligenda ad Lanam fluvium. Forum habet satis spatiosum, ac perennis aquæ fontem limpidissimum. Sunt præterea *Villacum* oppidum, domibus in fronte coloribus historicisque magnificè depictis, spectatoribus gratum. Situm est in planicie altissimis rupibus septem ad Dravum flu. ponte lapideo ejus oras connectens. *Clagensfurtum* urbs bene munita, *Claudia* antiquitus Lazio teste vocata. Sunt qui scribunt ejus urbis cives furibus adeo esse inexorabiles, ut levissima etiam furti suspicione notatus, inauditus ad e. u. abripiatur: post ejus diei quo supplicium de eo sumptum est, tertium de mortuo judicant: quem si infontem cogno verint, honorificè sepeliunt: si jure eum damnatum compererint, pendere sinunt. Sed hanc fabellam commentitiam vocat Richaymerus. *Frisachum*, magnam referent vetularem: *V. Ospergum* Lavando flu. adjacens: *Santo Leonardus* &c. Multi in hac Regione lacus sunt: *Mulsersee*, *Ofiachsee*, *V. Erdsee*, *Lavandsee*, *Judenburgersee*, *V. Veisflumia*. &c. Inter amnes præcipuus *Dravus*, qui per Styriam ac

Pannoniam in Danubium fertur. Haud inferior *Savo*, *Glana*, *Schleimizza*, *Lavanda*, quos omnes Dravus absorbet. *Mura* quoque eidem Dravo miscetur. Plerique autem dictorum flu. huic Regioni fontes suos debent, ac in eadem ostia sua habent. Montibus undique innoxia est regio. Excelsa enim Alpium capita, ut Strabo scribit, continua hæctenus extenduntur, & unius montis faciem exhibent, remissa inde & inclinata, plures in partes & plures in vertices attolluntur. Tauri portiones jugaque crediderim, unde ab incolis suis nominibus distincta. Ab Occidente *Gastein Taurum*, *Villacher Taurum*, *Rastatter Taurum*, *Karnen Taurum* vocantur. Nonnulli vero vertices Alpium nomina servant, ut sunt *Modringalbn*, *Serbisalbn*, *Sanalbn*, &c. Ex Dravo flu. *Dietzpergus* imminet, & super hunc mons Argentatus est, adcolarum lingua *Silber Berg*: *Raspergus mons* *Muræ* ac *Isaræ* fontes habet, altero in Meridiem, altero in Ortum fluente. Inter hos vero Tauri Alpiumque editissimos colles, silvæ lucique sparguntur, *Hercyniæ Silvæ* portiones, uti sunt *Hirschpahl*, *Prievvalt*, *Adelvalt*, *Eremus* vulgo *in der Einod*, silvæ. Mineris prædictæ Alpes, ferri, argenti, auri turgent. Quantum ad Ecclesiasticam jurisdictionem attinet, ea inter Episcopum *Salzburgensem*, & Patriarcham *Aquilgiensem* partita est, inquit *Paracelsus*. Ritum apud hos insolitum ac minimè vulgarem inaugurandi Principes accuratissimè in sua Europa describit *Pius II.* & *Munsterus* lib. III *Cosmographiæ*.

Nan

POLO-

Sub fer-
tillia.

Sito

Lacu.

Flumina.

Montes.

Silvæ.

Poloniae Regnum:

466

Regio &
vasta di-
sta.

POLONIA à planitie terræ (quam ipsi etiamnum Pole vocant) nomen habet. Vasta admodum regio est: ad Septentrionem Borussia & Pomeraniam respicit, ad Orientem Solem Massoviam & Ithuaniam; qua Meridies est Russia & Hungariae montibus clauditur: qua Occidens, Lusaria, Silesia & Moravia. Lōgītudo ccccxxx, latitudo cccmilliarium. Regionis aer purus, sed frigidus rigensque ac severa hyemes. Regio omnis plana, fertilis hordei, frumenti, leguminum. Abundat fructibus, cera, melle, butyro. Habet & salis maximam copiam, qui ex terra eruitur. Habet & æris fodinas in montium jugis, Tatri ab incolis dictis: nec non sulphuris. Abundat insuper armentis, adeo ut Saxonia multæque gentes Germanicæ Polonicis bubus victitent. Varii generis videre est ibi animalia, magnamque pecudum & ferarum copiam. Habet uros, bifontes, tauros & equos silvestres, onagros quoque & ejusmodi. Nec desunt aves variæ magna copia, ad aucupia invitantes. Regni titulum & majestatem accepit Polonia anno cxi regnante *Boleslao Chabri*, qui ab *Otone III* Romanorum Imperatore regium diadema accepit. Post annos vero lxxvii sub *Boleslao Audaci*, qui crudeliter *Stanislaum Cracoviæ* Episcopū trucidavit, regio diademate à Pontifice Romano privata est. Iterum recuperatum est avirum jus, electo in Regem *Prumislao II* Duce majoris Poloniæ & Pomeraniæ, anno cxxxv. Dividitur hæc Regio in Poloniam *Majorem* & *Minorem*. *Major* est magis Septentrionalis, eamque mediam interfecat *Varta* fl. *Minor* est australis, eamque *Vistula* pererrat. In *Majore* Polonia civitates principales istæ. *Poznania* ad *Vartiam* & *Prosnam* fluvios, inter colles

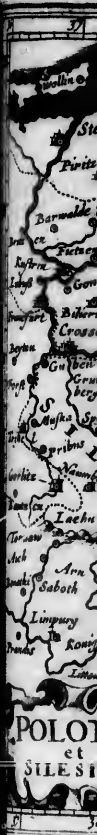
Calitem-
perior.
Soliqua-
bita.

Animalium va-
rietat.

Imperium
majorum.

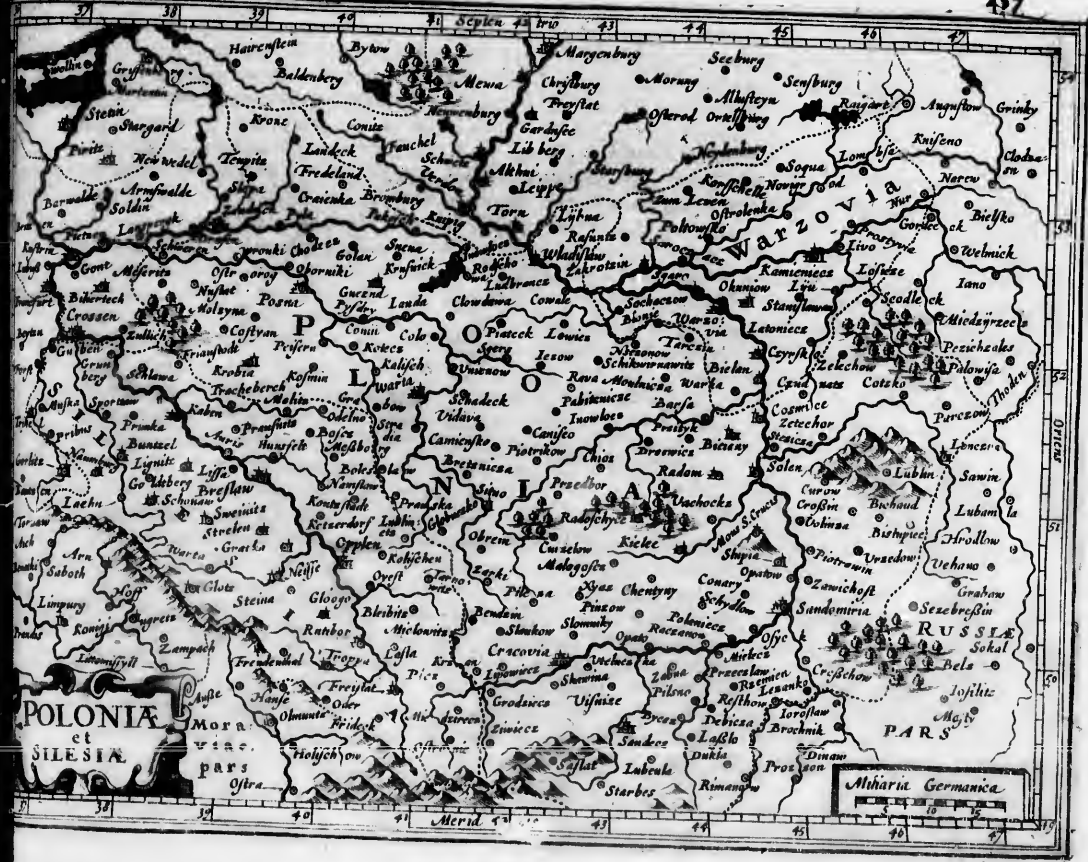
Urbes.

condita, muro duplici, ædes habet lateritias amplas & multas: suburbia vasta ad *Vartæ* ulteriorem ripam, stagno ingenti paludibusque circumdata mundinas etiam binas quotannis admodum celebres, & Episcopatus sedem. Habet sub se oppida ista, *Kosien* inter lutosas paludes viii milliarium intervallo. *Meidzyrzecze*, cujus domus omnes ligneæ, estque finitima *Silesiæ* & *Pomeraniæ*. *Ostresovv* in planicie inter silvas sita; *VVschovv*, *Sremck*, *Prenez*, & *Rogozno*. *Calisia* civitas est muro circumdata, inter paludes, quam *Proсна* fl. præterlabitur. Arcem mutaram hoc loco fuisse, ruinæ testantur. Sub hac sunt, *Gnesna*, *Pyzdry*, *VVarttha*, *Noklo*, *Land*, *Konin*, *Slupeza*, & *Kolo*. *Gnesna* muro circumdata est, in planicie, inter lacus collectæ. Hæc prima omnium civitas à *Lecho* condita est: in hac Princeps Poloniæ *Boleslaus Chabri* ab *Otone III* Romanorum Imp. Regium Diadema accepit, quo ad hoc usque tempus Reges Poloniæ utuntur. *Siradia* civitas lignea muro septa est in planicie. Sub hac sunt *Vielunia*, *Sadeck*, *Petricovia*, *Rospza*, & *Spicimiria*. *Petricovia* palustri loco sita, lutofa est. *Lancisia* civitas est haud inamœna, muro fossaq; clausa, in planicie. Sub ea sunt *Orlovia*, *Piatec*, *Bresnia*, *Kornazevv*, *Biechovv*, & alia nonnulla oppida. *Cuiavia* sive *Vladislavia* urbs ampla est; habet sub se *Bisgostiam* ad *Budam* fl. navigabilem, quo merces ex Polonia in *Vistulam* deferuntur. *Breslia* sub se habet *Radziejovv*, *Crusphicia* & *Covvaiovv*. *Crusphicia* post *Gnesnam* omnium Polonicarum urbium prima est, lignea, cum arce lateritia, ad locum *Goplo*, ex quo lacu mures olim prodierunt, qui *Pompilium* principem Poloniæ in ea arce iusta numinis ira vindictam deposcete devorantur. *Pava* civitas lignea est ad fl. *Ravam*: habet sub se oppida

amplas &
 ripam, sta-
 linas etiam
 piscoparus
 lurofas pa-
 ceze, & Pome-
 ; VVghovv,
 uto circum-
 labitur. Ar-
 tur. Sub hac
 nin, Slupeza,
 icie, interla-
 à Lecho con-
 Chabri ab Or-
 ema accipit,
 untur. Sic-
 icie. Sub hac
 Spicimria. Pe-
 niscie. Sub ea
 echovv, & alia
 bs ampla est,
 gabilem, & quo
 r. Brestia sub fe
 Crusphicia post
 n prima est, li-
 quo lacu mu-
 ipem Poloniae
 pofcete devo-
 m: habet sub fe
 oppida

POLONIA.

oppida *Sochaczoviam, Gostinim, & Gambin. Ploozko* amœna civitas in colle ad Vistulam, sedes est Episcopalis: sub hac sunt *Bielsko, Raczajaz, Sieperoz, Srensko, Mlavva, Plonsko, & Radzanovv.* *Dobrinia* in scopulo ad Vistulam sita est, in ea arx fuit quam Crucigeri demoliti sunt. Sub hac *Slonsk, Ripin & Gorzno.* In Polonia vero minore urbes principales hæc sunt, *Cracovia, Sandomiria, & Lublinum.* *Cracovia* in planicie ad Vistulam exstructa est (eam Petrus Appianus putat esse Ptol. Carrodunum) muro duplici, valloque firmissimo. Arcem habet in scopulo eminenti, quem *Vanel* dicunt. In hac urbe Regum Poloniae sedes est, & sepultura. Gymnasium quoque celebre studiis Philosophiæ & artium. Carent autem Cracovienses Advocato supremo, sed Rex ipse præturam Cracoviensem obit. Castellanus quoque Cracoviensis Palatinus in Senatus consessu prior digniorque est, cum in cæteris Regni provinciis Palatinus Castellano præferatur. Cracoviæ tres civitates contiguæ sunt. *Clepardia, Stradomia, & Casimiria.* Habet sub se Ducatus duos, *Zatocensem & Ofunocimensem.* Oppida ei sub sunt hæc, *Biecz, VVoninez, Sandecz, Lelovv, Kzyaz, & Proszovice.* *Sandomiria* civitas principalis illius districtus, muro circumdata, in colle ad Vistulam sita est: abest Cracovia *xxi* mill. Arcem habet antiqui operis & ut tunc bella erant, satis munitam. Sub ea sunt *Checiny* in loco plano fodinis lazuri clara, in quibus etiam argentum reperitur, *Korczin, VVislicia, Pilzno, Opoczno, Radomia, Polonie:k, Zannichoff, Zarnovv, & Malogoff.* *Lublinum* civitas præcipua illius districtus, ultra Vistulam est, muro, fossa, stagnis, arce munita. In hac quotannis triplices sunt nundinæ, ad quas conveniunt Turcæ, Armeni, Græci, Germani, Moschovite, Lithuani, alique. Arcem fl. adluit *Bystrzyna.*

Sub ea sunt *Vrzendovv, Lulovv, Parcovv & Casimiria.* Porro Poloniae regio stagna habet permulta & lacus, in quibus omne piscium genus. Nobilissimis etiam fluminibus rigatur, quorum primum est *Vandalus* sive *Vistula,* Germanis die *VVeixel.* Sequuntur *Chronus,* nunc *Pregel, Nyennien, Ruhon, Viadrus, Varta, Tyras* nunc *Nyestet, Hypania,* hodie *Bugh, Borysthenes,* nunc *Nyepet:* præter hæc minorum gentium multa. Montes fere nulli sunt, præterquam qua in Meridiem vergit, ac ab Hungaria *Sarmaticis Carpathiisque* montibus quos *Tauri* incolæ vocant dirimitur. Silvis pænè omnis regio obducitur, quæ *Hereyniæ* portiones sunt. Sed de his hætenus. Status autem politicus Regni Poloniae, ii habet membra. I. Ecclesiastici. In quibus sunt Archiepiscopi ii *Gnesna & Leopoli,* Episcopi *Cracoviae, Ploozko, Chelma, Vladislavia, Pomesania, Varmia, Culma & Sambiensis, Poshania, Premislia, Cavenez, Vilna, Medenicque, Luceoria.* In Livonia *Rige, Dirpta, Absel, Revalie.* ii Nobiles. In quibus sunt Castellanus *Cracovia:* Palatini, *Cracovia, Poshania, Sandomiria, Kalschi, Siradia, Lancisa, Brzezte, Inovvladislavia, Rustia, Podolia, Lublin, Belze, Plocensis, Mozavia, Rava.* Item in Lithuania *Vilna, Trochi, Poleticho, Novogrod, Vitellie.* Item in Prussia, *Culma, Marienbourg, Pomerania.* Castellani *Poshania, Sandomiria, Kalsche, Vovnice, Gnesna, Siradia, Lancisa, Brzezte, Inovv-ladislavia, Leopoli, Camenecia, Lublin, Belze, Plocensis, Geime, Rovensis, Sandecia, Myedzeris, Vivilicie, Biece, Rogofia, Radom, Zavvuchoff, Landensis, Sreme, Zarnovv, Mologoff, Velune, Premislia, Haine, Sano, Chelma, Dobrine, Polanecce, Premetensis, Crisvvinensis, Czecovia, Nakle, Rospirie, Byechovia, Bydgosfia, Brezezine, Crumicie, Ofvecimicis, Camenetz, Spicimirie, Inovv-lodensis, Revalie, Zavoloc, Sochazonia, Vafovia, Gostme, Vifnie, Ractez, Suprecensis, VVifogrod, Riprin, Zabruchzmenfis, Chanovia,*

Lacu.
flumina.

Monti.

Silva.

Re. ut op.
ternandi.

Regio.

Silva.

Caltem.
partia.

Gulfert.
licu.

cha
Cu
mu
O
pila
lion
gine
rum
& c
star
neo
dera
bera
quer
bus,
lunt,

E
Com
Septe
Here
parte
quam
mens
tur fer
gna ul

Smiria. Por-
 lacus, in ^{Lacu.}
 etiam flumi- ^{clumna.}
 nis five *Vistula*,
 nunc *Pregel*,
Nyfeſter, *Hyp-*
æter hæc mi-
 ſunt, præter
 ngaria *Sarma-*
 nicola vocant
 ducitur, qua
 tenus. Status ^{Rare op.}
 membra. Ec- ^{bernardi.}
 i in *Gneſna* &
Vladislavia, *Po-*
ania, *Premiſſia*,
onia Rige, *Dir-*
 nt Caſtellanus
omiria, *Kaliſchi*,
ſſia, *Podolia*, *Lub-*
Lithuania Vi-
 in Pruffia, *Cul-*
ſſania, *Sandomi-*
Brizeſte, *Inov-*
e, *Plocenſis*, *Geme*,
Rogoſtia, *Radom*,
ogofſt, *Vielune*, *Pre-*
netie, *Premetenſis*,
chovia, *Bydgofſta*,
Spicimirie, *Inov-*
ia, *Gofſtine*, *Viſtie*,
vochtienſis, *Cir-*
chanovie,

S I L E S I A.

469

chanovie. *Livenſu*. In *Lithuania Viſna*, *Trochi*. In *Pruffia*
Culme, *Elbingen*. *Pomerania* Capitanei, cujus officii per-
 multi ſunt in toto *Polonia* Regno. *Mareſcalli* ii, *Regni*
& Curia Regia. Status eccleſiaſticus conſtat his *Archie-*
piſcopis & *Epifcopis*, qui dicti ſunt. *Viri* plerique nobi-
 liores, excellenti ingenio præditi ſunt, multiq; & lon-
 ginquis peregrinationibus prudentiam ſibi & multa-
 rum linguarum peritiam compararunt. *Impavidi* ſunt,
 & cum hoſte etiam robuſtiſſimo pugnam non detre-
 ſtant; læſi à *Magnatibus*, injuriam omni conſanguin-
 eorum, clientum, amicorum, & familiarium conſæ-
 derata manu ultum eunt, neque ante ceſſant, quam vel
 vindicant, vel occubuerint. *Postremum* non tam li-
 berales ſunt quam profuſi: quod vitium augent fre-
 quentibus comeſſationibus, & immodicis largitioni-
 bus, tum etiam ingenti clientum fervorumque quos a-
 lunt, veſtiunt & ornant, numero.

S I L E S I A.

E T hæc de *Polonia* Regno: reſtat paucis explican-
 da *Sileſia*. *Nomen* illi ab amne cognomini, ut tradit
Conradus Celtes. *Alii* aliunde derivant. *Terminatur* à
Septentrione & *Ortu Polonia*: à *Meridie* *Moravia* &
Hercynia Silva, ab *Occidente* *Luſatia* & *Bohemia*
 parte. *Longitudo* eſt cc mill. paſſ. *latitudo* Lxxx. *Aer*
 quamvis paulo frigidior, utcumque tamen mitis & cle-
 mens. *Ager* quod crebris torrentibus ac rivulis irrigu-
 tur fertilis admodum eſt, acres naſcentes ex terra, ma-
 gna ubertate in plerifque locis fundit, & alicubi venas

auri, argenti, plumbi, & ferri gignit: res etiam ad veſti-
 tum non modo ſuarum, ſed multarum etiam gentium
 conficiendum largiſſimè ſuppeditat. *Urbes* hic cultæ &
 legibus artiumque humanarum ſtudiis exornatæ. *Me-*
tropolis ejus eſt *Vraſlavia*, *Budorchis* ut quidam volunt
Prol. vulgo *Breſlavy*. *Dugloſſius* ſcribit, eam exſtructam à
Mieſlao Duce Polonia, paulo ante annū *Chriſti* mil-
 leſimum. *Inde* poſt annos xl ornatam eſſe *Epifcopatu* à
Caſimiro Rege Polonia; his incrementis tantum aucta
 eſt, ut ejus civitatis antiſtites *Aurei Epifcopi* ob divitias &
 rerum omnium copiam dicerentur. *Anno* cccccxli
 tota in favillas abiit. *Sed* ſub *Carolo III Imperatore* ex
 lateritia facta eſt aurea. *Memorable* eſt quod de turri
Templi S. Elizabethæ teſtatur ſequens inſcriptio. *MI-*
RABILIS IN ALTIS DOMINUS. *Situs* loci, ædifi-
 ciorum ſplendor, turrium, templorum, pontium ſtru-
 ctura, platearum diſpoſitio, urbem vehementer com-
 mandant. *Niſſa* *Epifcopalis* eſt civitas. *Sunt* præterea in
 hoc tractu *Duc. xv*. *Lignicenſis*, *Bregenſis*, *Teſchimenſis*, *Mon-*
ſterbergenſis, *Oſſvicenſis*, & *Beciſtadienſis*: tres veteres familie,
 videlicet *Lignicenſis*, *Teſchimenſis*, & *Monſterbergenſis* adhuc
 obtinent. *Tropavienſis*, *Opelienſis*, *Niſſenſis*, *Vraſlavienſis* ſive
Breſlavy, *Syvidniſenſis*, *Hurenſis*, *Glagoviſenſis*, *Ratiſbonenſis*,
 & *Saganenſis*. *Sed* hæc poſtremos *Reges Bohemia*, extin-
 ctis veteribus dominis adepti ſunt. *Batonum* iii fami-
 lia, videlicet à *Trachenberg*, *Vertenberg*, & *Pleſſenſis*. *Supremum*
Regis tribunal in *Sileſia* eſt *Vraſlavia*, ubi & ſe-
 des eſt *Epifcopalis*, quemadmodum & *Niſſæ*. *Vradrus* per
 hanc regionem labitur, in quem undique plures amnes
 & rivi confluunt, *Elſa*, *Ola*, *Bobrus*, *Baruſius* & alii.

Nnn 3

HVN-

Regio.

HUNGARIA, vulgo *Hongren* (quam nomen ab Hunnis vel Hungaris populis ex Scythia profectis, qui eam incolunt, habere constat) Pannonias & trans Danubium Iazygum & Dacorum Regionem fere omnem occupat. Ad Meridiem est Savaus amnis, quo à Croatia & Servia disjungitur, quæ sunt in parte Illyrici Adriatico pelago orientia. A Septentrione sunt Polonia & Russia, Carpato monte disclusa. Ad occidentem Solem Austria, superioris quondam Pannoniæ caput, cum Moravia & Styria; ab Oriente Myfia quam Rhetianam nunc appellant. Regio omnibus Cæli benignitate & clementia, ac loci amœnitate, situsque pulchritudine, suo jure anteferenda. Ager rerum omnium copia ac fertilitate felix, gemmas, aurum, argentum, colores, sal fodiens abunde largitur. Pabuli, frumenti, leguminum ac fructuum nusquam abundantia major, vinum gignit generosissimum tractus Danubianus, à Quinque-Ecclesiensi agro Taurunum seu Belgradum usque. Oleo tamen raro aut nulla est: ea dempta omnibus propemodum naturæ dotibus hoc regnum ornatum videtur. Animalia producit varia, quorum tanta hic copia, in primis ovium, boum, ut in exteris regiones tot & tanta armenta mittat, ut pene incredibile videatur, præsertim in Italiam & Germaniam. Feris quoque mirificè abundat, leporibus, damis, capreolis, cervis, apris, lupis, ursis, & hujusmodi; avibus item, præsertim turdis, perdicibus, & phasianis. Coluerunt Regionem hanc primum *Pæones*, sive *Pannonæ*: postea *Gothi*, qui ab *Hunnis* expulsi sunt: *Hunni* à *Longobardis*, qui etiam totos XLII annos

Sivus.

Cæli qualitas.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

hic confedere. Successerunt iterum *Hunni* Duce *Attila* quo obito, Carolus magnus eam sui juris fecit. Anno autem cccro sub *Arnulpho Imperatore* ex Scythia profecti *Hungari* loca ista occupaverunt, Paganismum colentes ad usque *Regi Stephani* quem *Santum* vocant, inaugurationem. Ab eo deinceps ad nostra tempora Hungaria Christianam religionem profecta est. Continet autem Hungaria totam *Iazygum Metanastarum* regionem, quam *Ptolemæus* Danubio, Tibisco & montibus Sarmaticis circumscribit. Horum reliquias adhuc extare constat, & vulgo contracta voce *Iaz* vocari. Incolunt verò sedes à *Plinio* descriptas & linguæ idioma habent Hungarico dissimillimum. Regum Hungariæ primus fuit post constitutam religionem Christianam *Stephanus* cognomento *Santus*, sequuti sunt *Petrus* ejus nepos, *Andreas* consanguineus, *Bela*, *Salomon*, *Geysa*, *Ladislaus*, *Almus*, *Stephanus II*, *Bela cæcus*, *Geysa II*, *Stephanus III*, *Bela III*, *Emericus*, *Ladislaus II*, alique longo ordine, ad usq; *Rudolphi II Regis* & Germanorum *Cæsaris* tempora, qui jam tricesimum secundum annum illi regno præest. Rex verò Hungariæ Regnum suum administrat in Magistratuû auxilio, qui sunt: *Sublimior*; qui in tres Magistratus dividitur. Quorum i *Gubernans* Regnum Regis nomine; in quo sunt, *Palatinus Regni*, qui proximus à Rege est, & *Regis ipsius*, sicubi accusatur, *Judex ordinarius* existit, quem *Regnicola*: communi voto eligunt, nec hæreditarium est officium. *Judex Curie*, qui est unus ex *Judicibus Regni ordinariis*. *Cancellarius perpetuus*, qui est metropolitani *Strigoniensis*, qui & *Primus Regni* & *Summus Secretarius* nominatur,

Imperium majorem.

Ratiq. venandi.

HUNGARIA.

Duce Attilis facti. An- Scythia prom- nisimum co- m vocant, in- tra tempora Con- nasterum re- sco & monti- diquias adhuc az vocari. In- ngua: idioma m Hungariz Christianam ant Petrus ejus on, Geysa, La- I, Stephanus III, ngo ordine, ad Czaris tem- num illi regno m administrat ior; qui in tres nans Regnum ur, Judex or- muni voto eli- dex Curia, qui rus. Cancell- as Strigonien- tarius nomina- tur;

HUNGARIA
Mkaria Hungariae commu

38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49

Moravia
pars
Austria
pars

Russia
pars
Gradetz

Transylvania
pars

39
40
41
42
43
44
45
46

tur, ac prerogativam habet electum Regem inungendi, & Sigillo majore privilegia munit. Arbitrio Regis assumptus, qui ceteras literas minores & potissimum mandata regia, & in causarum distinctione datas munit, decretisque Regis subscribit. *Magister Curia*, Regis Comitatum sequi cogitur, & ejusdem intus Consiliarius habetur. *Tavernicorum Regalium Magister*, auri fodinarum salinarumque, & breviter earum civitatum, pagorumque ac castrorum causas distinguit, quaecumque ad fiscum regium pertinent. II *Judicia tractans*, in quo officarii, tres majoris auctoritatis, *Vice Palatinus Regni*, *Judex personalis praesentia*, qui & Regiae Majestatis in judiciis locum tenet, & iudicibus praest: *Vice-Judex Curia*. Minores qui ministeria magis judiciorum quam Magistratum exercent: *Protonotarii duo* Judicis personalis praesentiae. *Protonotarius Vice-palatini*, *Protonotarius Vice-Judicis Curiae*. Hi omnes Magistri appellantur, habentque in laboris consortium adjunctos hos sequentes: *Secretarium Archiepiscopi Strigoniensis*, qui *Fiscalis* dicitur, duodecim *Assessores*, *Notarios aliquot juratos*. III *Ministrans Regi*, *Thesaurarius Regis*, *Magistri Cubiculatorum Regalium*, *Agrosorum*, *Dapiferorum*, *Pincernarum*, *Tamitorum*, & alia minora officia. Atque hi sublimiores. Minor qui est in singulis locis juridicis. Porro quia regnum amplissimum est, constituta sunt per Provincias judicia particularia, quos Comitatus Hungari dicunt: suntque hi supra Danubium ad Occidentem Tibisci fl. *Potomensis*, *Nitriensis*, *Cepusensis*, *Gevviniariensis*, *Foshtiensis*, *Semlimiensis*, *Comariensis*, *Leptomensis*, *Novigradiensis*, *Abavariensis*, *Bathniensis*, *Vngensis*, *Traachimensis*, *Barsensis*, *Hontensis*, *Borsodhensis*, *Bodisoghrensensis*, *Peregriensis*, *Turoezensis*, *Omuzolis*, *Tornensis*, *Hevveciensis*, *Zolnocensis*, *Moramaru-*

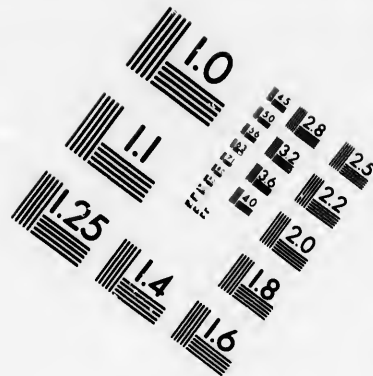
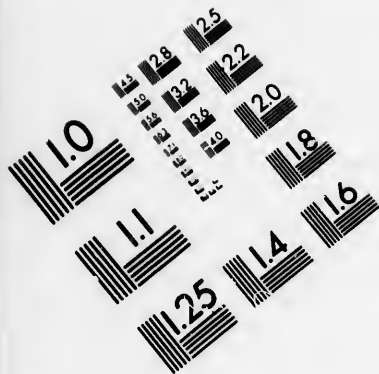
siensis. Supra Danubium ad Orientem Tibisci, *Vgoghien-*
sis, *Bihoriensis*, *Zatmariensis*, *Oradiensis*, *Zabolciensis*, *Temes-*
ensis. Inter Danubium & Dravum flu. *Musunensis*, *Zaladi-*
ensis, *Tolmensis*, *Rhab. sive Iauriensis*, *Vesprimiensis*, *Strigoniensis*,
Soponiensis, *Albensis*, *Sinigiensis*, *Castrienseris*, *Pelisiensis*,
Varameniensis. Inter Dravum & Savum fl. *Valkonenis*, *Risi-*
ensis, *Syriemensis*, *VVarasdiensis*, *Poszegiensis*, *Zagrabienis*. Ad-
ministratio Ecclesiastica penes duos est Archiepisco-
pos, qui sunt *Gran vel Strigoniensis*. Legatus Apostolicus
& primas Regni habet sub se *Agriensem*, *Vaciensem*, *Ni-*
triensem. *Quinque Ecclesiensem*, *Vesprimensem*, qui Cancellari-
us est Regine, quam etiam coronat, & *Iauriensem* vulgo
Rab. Episcopus *Colofensis*, sive *Colotz*: sub quo sunt *Sagabri-*
ensis, *Transylvanienis*, *Vocadrensis*, *Viseburgensis*, *Suimen-*
ensis, *Cenadiensis*, sive *Chonad*, *Bosniensis*. Dividitur vero Hun-
garia univerſa in citeriorem & ulteriorem: Citerior
Hungaria omnem illum tractum complectitur qui ci-
tra Danubium est: Ulterior illum, qui ultra Danubium, ^{Vrhu.}
quam quidem mediam Tibiscus secat. Metropolis &
Regni caput *Buda*, sic denominata, uti plerique existi-
mant, à *Buda* Conditore fratre Atilae Regis, vel ut alii
scribunt, à *Budinis* Scythiae populis, quorum Herod.
meminit. Appiano, Irenico & Althamero *Curia* Ptolomaei. Alii *Aquincum* Ptol. & Antonini, cui *Legio* II adju-
trix est. Hujus si urbis situm inspicias, ex parte montosa, & validis est propugnaculis firma, ut nec quicquam
munitius, nec amoenius in tota ferme Hungaria inveni-
ri possit. Publicis privatisque aedificiis ornatissimis praeter
caeteris in ea Regione urbibus clarissima; agnum habet
variorum fructuum ubertate luxuriantem. An. c. 110xxvi
die xx Augusti à Turcarum Imperatore Solimanno
Christianis crepta est. Reliquae sunt *Personium* vulgo
Prezborgh,

Prezborgh, urbs nobilissima. Hic Leyta flu. Pannoniam Superiorem ab Inferiore dividens, cum Istro miscetur. Urbs vetus & elegans, quæ ut sibi, ita aere quo fruitur lato & amæno salubrique, multas Pannoniæ urbes longè antecellit. Montes habet vineis amœnissimis confitos, qui & magnam lignorum copiam præbent. Ad suburbium in præcelso montis vertice arcem validam habet. *Belgradum* ad confluentes Savi & Danubii, vulgo etiam dicitur *Alba Græca*, antiquioribus *Taurunum*, Germanis *Griechs Vveissenburgh*: captum est à Turca Solimanno, anno 1699, quum antea Christiani Orbis adversus immanem hostem præsidium aliquamdiu fuisset; nunc hæc Turcarum Imperatoris sedes est. Ulterius secundo Danubio descendentibus occurrit *Singidunum*, captum à Turca anno 1690. Medio inter duas istas urbes spatio, campus est nobili *Humiada* victoria adversus Mahometum Turcarum Imperatorem celebratus: Campus vocant *Maxons*. Prælium commissum est anno 1690. Adverso flumine ascendentem multa loca excipiunt funestis Christianorum cladibus tristia. Valpo urbs capta anno 1690. *Quinque Ecclesia* ad Dravum anno 1690. *Zigetha* anno 1690. *Buda* de qua supra. *Strigonium* ad Danubium, vulgo *Gran* dicitur, Archiepiscopalis quondam sedes, & jam in manibus Turcarum. *Alba Regalis*, *Stulvveissenburg* Regum corona & sepultura celebris, capta est anno 1690. In eodem pene tractu est *Stridon* B. Hieronymi patria. Est & *Komora* urbs munitissima in insula ejusdem nominis, frustra aliquoties à Turcis pe-

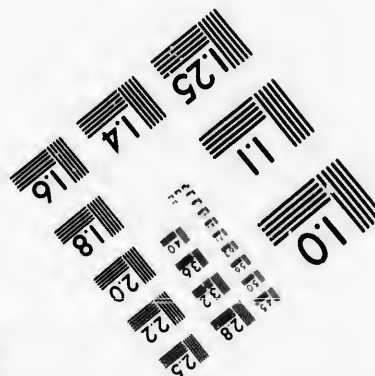
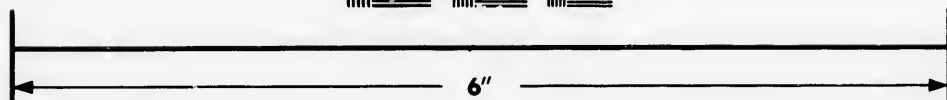
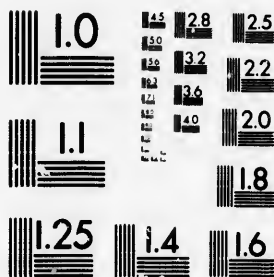
tita. *aurinum*, vulgo *Raab* ad Danubium sita ferè inexplugnabilis. Reliqua oppida silentio prætereo. Sunt & in Hungaria lacus celebres ac nobiles, quorum præcipuus est *Balaton*, qui Germanis *Platze* dicitur, xl milliaria Italica secundum latitudinem habens & Hungarica viii. Flumina sunt nobilissima *Danubius*, *Savius*, *Dravus* & *Tibiscus*: horum tres priores communes sunt nonnullis aliis regionibus, sed *Tibiscum* totum sola Hungaria sibi vindicat. Hic quidem in Maramusia sub altissimis Carpati jugis nascitur, omnesque Hungariæ fluvios, proventu piscium superat: omnibus enim temporibus iis mirifice abundat, imprimis sturionibus, lucis, quorum hepar sesqui-ulnam longitudine interdum superat: cypris & siluribus. Alii etiam omnes præter hos sunt, qui optimorum piscium copia adfluunt, nimirum fundulis, trutis, salmonibus, percis, murenis, barbis & aliis pluribus, qui amnes plerique feraces auri sunt. Montes & silvæ præcipuæ, ultra Danubium ab Austria & Moravia incipiendo recensentur à Lazio *Tarchzal*, Græcis *Carpatius* quondam à fructu minerarum appellatus; propagatur per Comitatus, Turocensem, Arnensem, Liproviensem, Cappusensem, Geviniensem ac Sariensem, cujus nomina Germanorum locorum incolæ aliis atque aliis nominibus indigerant, *den Vatter*, *den Munch*, *den VVurgarten*, *den Schnepberg*. Secundus est *Matran* vinetis prope Agriam confitus. Tertius omnium amplissimus *Erdel*. Sunt & multi alii, quos brevitatibus studio hoc loco omitimus, hisce Germaniam concludentes.

ci, *Voghen-*
ensis, *Temesi-*
ensis, *Zaladi-*
Strigonien-
ensis, *Pelissen-*
ensis, *Ris-*
abien-
ensis. Ad
 Archiepisco-
 Apostolicus
 acientem, Ni-
 cui Cancell-
rien-
sem vulgo
 sunt *Sagabri-*
ensis, *Sumen-*
 ur vero Hun-
 m: Citerior
 titur qui ci-
 Danubium,
 Metropolis &
 erique existi-
 gis, vel ut alii
 orum Herod.
 o *Carta* Prolo-
 ii *Legio* 11 adju-
 parte monto-
 nec quicquam
 ngatia inveni-
 natissimis præ-
 agrum habet
 . An. 1690. XVI
 re Solimanno
 Posenium vulgo
 Prezborgh,

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

18
20
22
25
28
32
36
40

10
11
12
13

Catalogus tabularum Italiae.

- I. Lombardia pars Alpestris cum Valesia.
- II. Tirolis, & Marchia Tarvisana.
- III. Pedemontium, Montis Ferrati Marchionatus, & Genuesium Ducatus.
- IV. Romandiola, cum Parmensi & Mantuae Ducatibus.
- V. Brixienfis Comitatus, cum Ducatu Mediolanensi.
- VI. Veronae, Vicentiae, & Patavinae ditiones.
- VII. Forum Julium, Istria, Carniola.
- VIII. Thufcia.

- IX. Marchia Anconitana, cum Spoletino Ducatu.
- X. Latium, vel Campagna di Roma.
- XI. Abruzzo, Aprutium, & terra di Lavoro, seu Capania.
- XII. Vtraque Apulia, seu Puglia Piana, & terra di Bari. Terra d'Ortrano, Calabria, Magna Graecia, Lucania. Regnum Neapolitanum utraque fere praecedentes tabulas facit.
- XIII. Corfica, & Sardinia.
- XIV. Sicilia.

Quia paucissimi Comitatus & Domina mihi per Italiam & Graeciam innouerunt, & eorum pleraque nomina ac loca in Tabulis assignari nequeunt ob Tabularum qua exstant imperfectionem, ideo paucis exceptis hoc labore superselebo. Quilibet studiosus quoscunque invenerit annotare facile poterit. Pulcherrima esset in Politicis speculatio si omnium Regnerum nobilitas, & officia singulorum, locaque Dominiorum nota essent. Quique in sua hoc prestans patria laudem merebitur.

ITALIAM ingredior: Regionem Diis sacram, Plinio totius Europae beatissimam, optimamque, omnium prope Terrarum Alumnam, rerum Dominam, Principem Gentium, mundi Reginam. Varias habuit olim appellationes. Dionysius Halicarn. l. i. R. A. regionem hanc nobilissimam indigenas vocasse scribit *Saturniam*: Graecos vero *Hesperiam*, *Ausoniam*, *Oenotriam*: Hercules denique tempore dici coepisse *Italiam*. *Saturnia* dicta fuit à Saturno rege, Verum hæc appellatio non ad totam Italiam: sed tantum ad ejus partem, quæ & *Latium*, pertinuisse videtur. *Hesperia*, vel ab Hespero Atlantem fratem fugiente, ut vult Hyginus: vel ut Macrobio placet, ab Hespero stella quæ Latunis est Vesperugo: quod ad Occasum spectet: *Ausonia* ab Ausone. *Oenotriam* dixere à vini bonitate, aut ab *Oenotro* Sabinorum rege. *Italia* nomen acceptum ab *Italo*, quem Oenotriæ regem facit Aristot. Festus vero lib. 9. *Italiam* dictam, quod magnos *Italos*, hoc est *Boves* habeat, ait; vitulos enim

Italos esse dictos. *Timæus* fabulatur appellari ab *Italo Bove*, uno ex armento Geryonis, qui abactus ab Hercule Siculi Freti angustias tranaverat, Tyrrena lingua *Italum Taurum* dicente. *Italia* quoque quondam dicta, si fides Hellenico, apud eundem Dionysium Halicarn. lib. Antiq. Rom. Alias veteres Italiae appellationes, quod non tam toti, quam partibus conveniant, omittimus. *Peninsulam* faciunt *Italiam* Strab. & Ptol. quam natura mari supero, infero & Ionio munivit lateribus tribus: quarto autem vallavit Alpibus. Nam Occasum Caurumque versus adfusa sunt Italiae Alpes, quæ suis apud veteres cognominibus distinctæ fuerunt, Maritimæ, Corticæ, Grajæ, Rheticæque: ad Arsiam usque, si. Septentrionem respiciens, Pœninas habet Juliaeque: succedente mox, qua Aquilo est, mari Adriatico, ab incitmo recessu usque ad Sinum Ionium, qui ad Orientem Vulturumque illi obversus. Quæ denique longe latereque spectat Austrum, Africum Zephyrumque, ab maripul-

Ducatu.

ora, seu Cápania.
& terra di Barri.
agna Græcia, Luca-
trasque fere pra-

Tabuli assignari in-
venierit annotare se-
notae essent. Quisque

ab Italo Bore, uno
Siculi Freti an-
Taurum dicente. Vi-
nico, apud eundem
veteres Italiae appel-
bus conveniant, o-
b. & Ptol. quam na-
vit lateribus tribus:
cafum. Caurumque
apud veteres cogno-
ortia, Graez, Rheti-
respiciens, Pœninas
Aquilo est, mari Ha-
m Ionium, qui ad O-
ua denique longela-
rumque, ab mari pul-
tarur

TABULA
ITALIAE
Corlicæ, Sardinia,
et adjacentium Reg-
norum

Antiquaria Italica Communis
Mensis Germanica

tur Mediterraneo, quoad eas oras Tyrrhenum audit & Ligusticum: faciente etiam partem Australem Hadriatico, qua toti connectuntur partes, Forum Julii & Histria. Longitudo est ab Augusta Prætoria ad Brutium usque Promontorium vel Leucopetram 1000. v. plus minus milliarium: latitudo maxima, 475, media, 130, minima, 72. Circuitus Italiæ secundum Castaldum 2550: qui exactius sunt meriti, signant 2250: qui exactissime, non multo minus 2260. Italiam Eustathius hederæ: quercus adsimilant folio Plinius, Solinus & alii, ut proceritate multo sit amplior, quam latitudine, in lævum se flexuens cacumine, & Amazonicæ figura desinens palmæ. Recentiores convenientissime humano cruri comparant: cuius tibia vel anticnemion mari objacet infero: sura, supero: pes universim Ionio abluitur Pelago: calcaneus Epitrum spectat: vola vel concavitas sinum facit Tarentinum: carnosiores partes Promontoria statuunt Zephyrium, Carcinum & Brutium: digiti in Siciliam sunt conversi: genu in Promontorio est Populonio: coxendix & femoris superiora latè contingunt Alpes. De nominibus & quantitate dixi: succedit explicanda qualitas, cuius causa prior solet esse situs cælestis. Hujus si quis hodie diligentissimam inear rationem: secundum longitudinem Occidentalissimum Meridianum deprehendet incidere in gradum 29, Orientalissimum in 43, secundum latitudinem completi gradus 8: Australissimum enim parallelum distare ab Æquatore grad. 38, & Borealissimum 46: sicque occupare disces Italiam quintum & sextum Climata, omnesque Parallelos, qui sunt inter xi & xvi. In quo Terræ tractu contingit varietas diei artificialis unius horæ. Major enim dies æstatis in parallelo Australi horarum est 14, cum tribus quintis: in Boreali vero horarum 13 cum quintis totidem. Cælesti autem situ sic se habente, accedentibus etiam Apenninis montibus, qui per mediam Italiæ portecti longitudinem, ab utroque latere, præcipue quo meridianos excipit

calores, campos collesque relinquunt frugiferos: non magnopere mirandum est, tam moderatam omnium anni partium in Italia esse tempestatem, tantamque rerum omnium fertilitatem: quæ tamen aliis locis major. Ager valde est temperatus, benignus, copiosus, ad segetes aliaque omnia proferranda supra modum adcommodus, magnique suis cultoribus quæstus, sumtus autem exigui. *Rossellanus* ager in Umbria juxta lacum Velinum tantæ fertilitatis fuisse scribitur, ut auctore Varrone, Cæsar Vopi scus, quum causam apud Censores ageret, *Campos Roseæ* dixerit Italia suum esse, in quibus peticas pridie relictas gramen uno nocte operiret. *Ad vitium optima ferti*, inquit Varro, Italiæ dotes persequens. *Ager Campanus frumentum: Falernus, vinum: Casinas, oleum: Tusculanus, ficum: mel, Tarentinus: piscem, Tiberis.* Italiam porro peculiarem omnium arborum parentem videri posse, testatur Plin. Vulgatas non commemorabo. Earum quæ vulgo *Aurantiæ, Citria* vel *Medicæ, Cydoniæ*, aliaque id genus, incredibilis hic copia. Tota ora, ut ea nobis sit exemplo, quæ in Liguria ad D. Remi, atque etiam ulterius, ad Genuam pertinet, tot tamque nobilibus arboribus: ite: quæ palmis summæ proceritatis, unde fructus admodum generosi odorisferique percipiuntur, ornata est, ut cum adpectu, tum odoratu sit percipienda: hortis passim occurrentibus, ad recreandas tristes, ad fistasque hominum mœurs amœnissimis. Idem de mille aliis dici potest locis. Vivere in Italia *Piperis* arborem docet idem Plinius. Oleis maxime scætat terra Hydruntina, in qua tanta copia, ut cui *Olearum* his in locis ingentia nemora non sunt visâ, incredibile plane videri posset. Ager Barianus in Apulia *Peucetia oleum, vinum, frumentum, arxydalum, gossypium*, aliosque fructus ubertate quadam & abundantia fundit incredibili. Vnus Vallis Oneliæ ager in Liguria tanto gaudet olei proventu, ut quandoque duodeviginti, nonnunquam vicena millia reddat urnarum, quas incolæ *Barilas* vocant. Nec *Mamma* negavit Italiæ natura. Prope

Altomon-

Altomon-
 cipue quun-
 dis excipit
 murcis. Eo-
 riorum nob
 proprium &
 omnia genti-
 quam ubique
 generosissim
 ribus decant
 Omnibus al
 Secundum l
 bene, Surrent
 vernatiæ, Sign
 usentia, & q
 de his alii: eg
 dicaturus. Ho
 de metallis, lap
 titate ait Plin
 haud procul
 te aliquot an
 Massæ. In Ca
 silybur. Ab
 colles aliquo
 iam *salis fodina*
 silem effodiu
 ceo *marmora*
 ceo *coctum, la*
 censendis var
 gniam bonum (q
 in Italia fuisse
 pluria, docer
 meus in Hist

ugiferos: non ma-
omnium anni par-
e rerum omnium
Ager valde est rem-
aque omnia profec-
que suis cultoribus
get in Vmbria juxta
tribuitur, ut auCore
apud Censores age-
quibus pericas pri-
Ad vitium optima feri,
rer Campanum frumen-
tum, sicut: mel, Taren-
rem omnium arbo-
Vulgaras non com-
Citria vel Melica, Cy-
pia. Tota ora, ut ea
Remi, atque etiam
ne nobilissimæ arbori-
cis, unde fructus ad-
nuntur; ornata est, ut
da: hortis passim oc-
asque hominum mē-
potest locus. Vivere
ninus. Oleis maximē
pia, ut cui *Olearum* his
incredible plane videti
a oleum, vinum, frumen-
s ubertate quadam &
lis Oneliæ ager in Li-
quandoque duodevi-
urnarum, quas inco-
Italiciæ natura. Prope
Altomon-

Altomontium in Brutiis manna colligitur, noctu roras: præ-
cipue quum imbres diurnos liquidum purumque cælum no-
dis excipit. Legitur ex frondibus & arborum quarundam
tumcis. Eodem beata munere Magna Græcia, quo loco Thu-
riorum nobis visuntur vestigia. *Vitium* principatum in tatum
proprium & peculiarem Italiciæ notat idem Plin. ut vel hoc uno
omnia gentium vicissimamquam odorifera, posse videri bona: quam-
quam ubique pubescensum odori nulla suavitas præfertur. Testantur
generosissima, quæ passim nascuntur, vina ab antiquis autho-
ribus de cantata. *Italia vina* ad quatuor classes idem refert Plin.
Omnibus aliis præfert *Serinum*, ab *Setia* Latii oppido dictum.
Secundum locum tribuit *Falerno*. Ad tertium veniunt *Vina Al-*
bana, Surrentina, Massica, Statoniensia, Calena, Fundana, Veliterna, Pri-
vernatia, Signina. Quartum obtinent, *Pretutia*, atque *Ancona*
nascensia, & qua à Palma una forte enata Palmestia appellantur. Sed
de his alii: ego ad reliquas Italiciæ partes pergo: strictim eas in-
dicaturus. Herbarum omnis generis est fertilissima. Quid vero
de metallis, lapidibus, aliisque muneribus dicam? *Metallorum fer-*
tilitate ait Plin. nullis cedit *Terris*. In Foro Julio Hydra fl. est, &
haud procul inde *Argentivivi fodina*. Magna *aluminii* copia an-
te aliquot annos reperta est apud Etruscos in Territorio
Massicæ. In Campania Felice cuniculi sunt, ex quibus effoditur
subbur. Ab Volaterris amnem Cæcinam versus, millia III,
colles aliquot visuntur, ubi officinæ *Salaria*. Apud Brutios et-
iam *salis fodina* sunt, in intima montis viscera excavata, unde
salem effodiunt. Taceo *Latomias*: ubi lapides varii cæduntur. Ta-
ceo *marmoræ, alabastricem, crystallum, lapides pretiosos* varios. Ta-
ceo *coecum, lazurium, viriolum*, aliæque subterraneæ. Ac ne re-
tensendis variorum generum *animalibus* tempus teram, mā-
gnam bonum (qui veteri lingua Græca *Itali* dicebantur) copiam
in Italia fuisse, *Bucetrague* in ea terra gigni pascique solita com-
pluria, docent A. Gellius lib. xi. Noct. Atticar. cap. i, Ti-
magus in Historiis, & M. Terentius Varro in Antiq. *Lucana*

armenta maxima & validissima olim ibidem fuisse, testatur
Lucilius:

*Quem neque Lucanis oriundi montibus Tauri
Ducere pro telo validis cervicibus possent.*

Nutrit Italia præter alias aves, aquilas, vulturefque, carnivo-
ras & rapaces volucres, historiis Romanorum veterum etiam
nobilitas. Infinita hic, ne prolixior sim, præteriens, ad Im-
perium majorum venio. Gubernationis & Imperii, sub quo
vetustissimi fuerunt *Italia Terra* habitatores, non magna sunt
apud antiquos Scriptores documenta, neque notæ admodum
indubitata. Multa quidem eaque speciosa Annium Hic-
terbiensis comminiscitur de *Comero*, primo in Regionem hæc
advena, de *Chamo, Iano, Sabatio, Saga, Crano, Aurno, Malote,*
Tage, Osfride, Hercule Tusco, Alteo, Rutim, Isalo, Morgese, Roma,
Romanesso, Iasio, & aliis: sed horum apud probatos Historicos
nullum est vestigium. Variorum autem, cum Græcorum, tum
Latinorum, præcipue Dionysii Halicarnassæi, Pompeii Trogi,
Solini Polyhistoris, & aliorum monumentis diligenter per-
lustratis, discimus multis ante conditam urbem ætatibus, va-
ria in Italia populorum, cum primis Siculorum, Aborige-
num, Ligurum, Vmbrosum, Etruscorum viguisse Imperia:
quæ cum ævo senescente vel in Romanorum ditionem, vel
ad nihilum redacta, certis gradibus.

Initio *Roma* gubernata est à Regibus annos cxxlvi, teste
Dionysio & Livio, quos in Romana historia sequi rectissimū
est. Apud ipsos etiam rerum gestarum series legenda est: &
considerandum, crevisse potentiam foris militari labore &
disciplina: domi vero modestia & justitia gubernationis, &
ordinum ac onerum distinctione. Postea propter tyrannidem
& libidines pulsam esse familiam regiam, sicut sepissime
causæ mutationum in Imperiis libidines fuerunt. Regum
nomina hæc sunt, *Romulus*, qui regnavit annos xxxviii: *Nu-*
ma, qui xliiii: *Tullus Hostilius*, qui xxxii, *Anco Marcius*, qui

annos XXIV, *Tarquinius Priscus*, qui annos XXXVII, *Servius Tullius*, qui XLIV, *Tarquinius Superbus*, qui XXV. Hic expulsus est Regno propter filii scelus, qui Lucretiam per vim compresserat. Pulsis aurem Regibus partaque libertate, annua imperia facta, ac bini Consules creati sunt. Horum primus *L. Junius Brutus*, cui suffectus est *Sp. Lucretius Tricipitinus*, atque huic *M. Horatius Pulvillus*. Mansit aurem Italia in Consulium libera Republica: inque Principum Romanorum, eadem oppressa; potestate, usque ad *Imp. Caesarem Fl. Momyllum Augustulum*: quem quum abdicare iussisset *Odoacer Herulus Gothorum Rex*, nobilissimam Regionem in suam redegit potestatem, casusque, *Theodorico*, ipsiusque Successoribus possidendam reliquit. Fastos Consulium Romanorum, & Imperatorum, adponete non est necessesse, quum in omnium manibus sint. Quae autem fuerit forma primae gubernationis regiae, quae incrementa, quae Legum & Magistratum mutationes, quata fuerit Romanorum virtus, quae bella, quam varii motus domestici, donec Roma Monarchiam Orbis Terrarum adepta est: ac deinde quomodo luxu, bellis civilibus, & fatali Orbis mutatione rursus amiserit & virtutem & Imperium, ex integris historiis cognoscendum est. Ad reliqua pergo. Urbeshabet *Italia* egregias, florentes, opulentas: oppida clara, famosa, civibus aucta: pagos magnos, aedificiisque nobilium & praetotius superbientes. Sed non abs re fuerit audire de celeberrimis Italiae utribus iudicium Thomae Edwardi Angli.

*Sancta est Sanctorum pretioso sanguine Roma.
Cingitur urbi Venetum pelago divissima nummi.
Inclita Parthenope gignit Comitessque Ducesque.
Est Mediolanum jucundum, nobile, magnum.
Excellit studium sacunda Bononia cunctis.
Splendida solertes nutrit Florentia cives.
Genua habet portum mercesque domosque superbas.
Exhauris loculos Ferraria ferrea plebs.*

*Verona humana dat singula comode vite.
Excolit Paduam Iuris studium & Medicina.
Illustrat Patria Senas sacunda lingua.
Maxima pars hominum clamat miseram esse Cremonam,
Mantua gaudet aquis, ortu decorata Maronis.
Vina Vtini varias generosa vehuntur ad urbes.
Brixia dives opum parce succurrit egenis.
Italicos versus praefert Papia Latinis.
Libera Luca tremis ducibus vicina duobus.
Fleat Pice amissum dum contemplantur honorem.
Commendant Parmam lac, caseum atque butyrum.
Non caret hospitium perpulcra Placentia caris.
Taurinum exornant virtus, pietasque fidesque.
Militibus validum studiosa Perugia claret.
Vercellae lucro non delectantur iniquo.
Mordicus urbs Mutinae ranae tenet esse salubres.
Contemunt omnes Anconae mania Turcas.
Littus imponit finem Macerata supremum.
Emporiae in portis consistit gloria clausis.
Urbs Livii celeberrima nimis est proclivis ad arma.
Bergomum ab inculta dictum est ignobile lingua.
Omnibus exponit gladius Aretium acutos.
Viterbi coequentem opem fert sanctus egenis.
Civibus humanis decorata est Alta fidelis.
Fructibus, anseribus, pomario Ariminum abundat.
Fanum formosas mulieres fertur habere.
Odis mundanas sycera Novaria fraudes.
Clara perantiqua defecit fama Ravennae.
Anglia habet paucos comites: Vincencia multos.
Omnes commendant sicut grossosque Pisauri,
Castaneis, olivo, tritico Pistorium abundat.
Eusticia frugales nutrit Dertona colonos.
Postponit Rhegium cornuta animalia porcis.*

Dulcia

Dulcia
Tarvis
Imola
Urbino
Notae
Spoleto
Laupe
Narni
Alfium
Hospitium
Queret

Lacus habet
tra Trajumentum
Sabatium, Palus
Aque Salvia
Pomina Pisce
gna. In Pice
lensis. In Ca
ra, Pompeia
mensis. In Fla
dia Trans-Pa
tium, Monatium,
nus; Peninus.
mis etiam pa
Rubico, Tiber
mum locum
pe fluvios, u
lstrum magn
Livio, Virgili
notante apud
te arbor mult
Graecis Poeti
Phaethonte,

Dulcia felicem cingunt *Vincta* Celenam.

Tarvisium exhilarant nitido cum flumine fontes.

Imola divisa est, nocet hac diviso multis.

Vrbinum statui ducibus clamare, *Valete*.

Nota est fœtibus siglina Faventia vasis.

Spolecum clamat, *Peregrini*, intrate, manete.

Lauspinguis Pompeia boves producit ovesque.

Namia promittens epulum dabit ova, vel uvas.

Allisium sancti Francisci corpore gaudet.

Hospitiibus Comum pisces cum carnibus offert.

Querit opes fragiles studiis Savona relictis.

Lacus habet Italia plurimos, quorum nominatissimi: In Etruria *Trafumenus*, *Aprilis*, *Marinus*, *Vadimonis*, *Ominis*, *Vulsiniensis*, *Sebatus*, *Palus Biencina*, & *Ciana*. In Eatio *Hoflia Lacus*, *Albanus*, *Aqua Salvia*, *Lacus Nemorensis*, *Juturna Lacus*, *Regillus*, *Fucinus*, *Pontina Palus*, *Fundanus Lacus*, *Tiburinus*, *Cacubus*, *Simbruina Stagna*. In Piceno *Nursinus*. In Umbria *Velinus*, *Florida*, *Cutlensis*. In Campania *Lucrinus* & *Avernus*, *Lanterna Palus*, *Stativa*, *Pompeia*. In Salentinis & Apulia *Lacus Andurianus*, *Lesmonis*. In Flaminia *Septem Maria*, *Padusa Palus*. In Langbardia Trans-Padana *Verbanus*, *Ortanus*, *Larius*, *Luganus*, *Gaviratinus*, *Monatinus*, *Trinatinus*, *Chivensis*, *Pucianus*, *Sebinus*, *Benacus*, *Idrinus*, *Pemius*. In Venetia *Visigiolus*. In Istria *Costiacus*. Plurimæ etiam passim irrigatur fluvii, inter quos *Padus*, *Athesis*, *Rubico*, *Tiberis*, *Arnus*, *Mincius*, *Ticinus*, *Ollius* & *Abdua*. Primum locum dedimus fluvio nobilissimo, qui omnes Europæ fluvios, ut Strabon adferit, docetque experientia, præter lstrum magnitudine superat, *Pado*. Sic Latinis Scriptoribus Livio, Virgilio, aliis dicitur: qui Italus hodie *Po*, *Padus* dicitur, norante apud Plinium Metrodoro Sceptio, quod circa fontem arbor multa sit picea, quæ *Pades* Gallicæ. *Hædæ* olim Græcis Poëtusque, sic dicitur ut vult Servius ab Solis filio Phæthonte; qui antequam per temeritatem in hunc fluvium

esset præcipitatus, *Eridanus* fertur appellatus. *Bodincus*, teste Plinio Liguridus vocabatur, quod fundo careat. *Bodeyn* & *Polyb*. lib. 111. *Padi* pater mons Vesuvius, antiquis omnibus *Vesulus*, ut docet Plin. In finibus Ligurum Gabienorū fonte profluit, ut idem Plin. notat, *Vifendo*: non qui proprio sic nomine, ut Leander putat, dicitur, sed qui visu dignus & mirabilis, ut apud Marcianum Capellam. Ex Fonte suo nulli annuum claritate inferior profluens, per angustas confragosafque rupes & arctas seepulosi montis convalles præcipitatur: tantaque vi prorumpit, ut summam habeat admirationem. In saxa hinc delabens, fragore strepitumque maximo resonat. Mox in planiciem effusus aquæ copia, quæ versandæ molæ frumentariæ sufficit, temere lateque, non ullo certo alveo discurrit, spacio trium fere milliar. usque ad Païsanam, ubi quasi cuniculis ita absorbetur, ut exigua planè supra terram vestigia relinquat. Post alterum verò milliar. rursus exoritur ad Paracolum, unde pergens aquulas, torrentes, amnesque, ab Alpibus & Apenninis montibus varios colligit, quibus tandem mirum in modum auctus altusque mediam Langbardiam & Romanulæ partem permeans, in Hadriaticum se exonerat mare septem ostiis prægrandibus. Quia longius vomit, septem maria efficere dicitur, inquit Plin. apud quem lib. 111, cap. xvi, vide de cursu plura, ut & apud Polybium lib. 11, Strab. lib. v, Pomponium Melam lib. 111, Solinum in Polyhist. cap. vii, Leandrum Albertum, aliosque novitios. Fluviorum rex *Eridanus*, Virgilio ix *Aneidos*. *Non minor hic Nilus*, canit lib. 11 Lucanus. cui paullo post ibidem, *Non minor hic Istro*. *Padum* maritimorum commercium Italicis subsidiis fidelem vocat *Investorem* Ambrosius. Appianus *Intimum Marii Hadriatici sinum*. Sequitur *Athesis* Virgilio & aliis: *Athigis* Straboni, qui Italus hodie *Adice* vel *Adese*: Germanis *Esch*. Tradit Plinius *Athesim* ex Tridentinis Alpibus profluere. Initio perquam exilis lapsu vim magnam aquarū colligit,

ligit, accedentibus passim multis amnibus, subter Bolsanum ad Meridiem versus rapido se cursu flectit: dein ab Tridento lenius nonnihil per planiciem evolvitur: ac mox iterum emensis campis inter montium angustias tanta cum violentia sevit, ut omnibus, qua fluit, locis infestè minari videatur: eaque vehementia per Veronam præcipitat, infra quam in duo flumina deducitur, uno, quo paludes perit, altero, quo in mare pergit ad Fossiones, hæud ignobilem portum. Plura apud Leandrum. Ab fonte Veronam usque ratibus navigabilis non est ob rapiditatem: trabibus autem navigatur. Nam ingentes larices abietesque cum asseribus maximis, aliaque prægrandia ligna compacta Tridentinis ex montibus eo deferunt. Verona porro usque ad Fossiones optimè navigatur. Torellus in historia Veronensi *Athesin Atrianum* vult Ptol. esse. Quibusdani idem etiam cum *Athesi* putatur esse *Adrias*, qui apud Stephanum & alios. Tertium locum tenet *Rubicon*, *puCinon* Ptolemæo aliisque Scriporibus Græcis: *puCinon* Straboni: nunc *Pisarelus*. Flumen est illud, quo antiquitus post transaros ab Æsi amne terminos, Italia finiebat, auctore Plinio. Quartum in locum venit *Tiberis* limes inter Etruriam & Latium. Nescio an fluminum quid eo in historiis Romanorum celebratius. Varia leguntur ejus nomina: quorum alia profani, ut sic loquar, genii, alia sacri. Prioris classis sunt *Ianus*, *Albula*, *Rumon*, *Tiberis*: posterioris *Serra*. *Ianus* antiquissimis temporibus appellatum fuisse, tradit Athenæus, ab *Iano*. *Albulam* fuisse dictum, parex Varrone, & aliis. Ab albo colore derivant Paulus Diaconus, & Servius. *Rumon* à ruminando dictus fuit, ut idem docet. Omnibus his insuper habitis nobilissimum nomen induit hic flu. *Tiberis*, cujus varia produntur Etyma. Ab *Tibri* Aborigenum Rege trahunt quidam apud Servium ad viii Æneid., Tuscorum Festus & Servius: ab *Tiberino Silvio*, Albanorum Principe, deducunt Livius, Ovidius, Festus Pompeius, & Eusebius. Varro *Deheberim* hunc

fluvium ab nonnullis nominatum tradit ab *Deheberi* Vejentum Regulo. *Serram* in sacris nuncupatum memorat Servius ad eundem Æneid. librum ab secundo. Hæc de nominibus: in quorum quarto illud notandum, aliquod observatum fuisse discrimen in prolatione vocum *Tiberis*, *Tibris* & *Tiberini*. *Tiberis* enim communi sermone dicebatur, *Tibris*, poetice: *Tiberinus* in sacris, notante Servio, quod tamen non ubique verum. *Tevere* vulgo. *Tiberis* autem caput in Apenninis jugis tollit, ex media propemodum ejus longitudine, sinibus Atetinum, eadem ferme parte, ubi fons Arni supra Arætium. Tenuis admodum initio est & modici rivuli instar, lapsusque aliquamdiu paulum etiam incrementi adsumit, quod præter exiguos fonticulos aquæ grandes accedant nullæ: ubi fluminibus augeri incipit, paullatim crescens, navigabilis efficitur, non procul Tipherno, sed lincibus & naviculis tantum usque Romanam, procurrens: non procul Tipherno, Perusia, Otriculo, Etruriam ab Umbris Sabinisque dirimit: & circa Romam P.M. fere xlii Vejentes ab Crustumini, & Fidenatibus, item Latium ab Vaticano separat: Romam tam grandis delatus, ut transferri nisi pontibus aut navigio nequeat, scribente Halicarnassæo. Pergit inde ad ostia sua, ubi in mare Tyrrenum evolvitur. Cursum delineant Plinius libro tertio capite quarto, & Servius ad viii Æneidos. Videndi & Florus libro primo, & Servius ad viii Æneidos. Videndi & Varro lib. iv de L.L. De piscibus *Tiberinis* Romanis peculiarem scripsit libellum Paulus Iovius. Amnes vel fluvios xlii in Tiberim influere, docet Plin. lib. iii cap. iv. *Arno* succedit, Livio, Plinio & aliis memoratus, *Arno* Straboni & Ptolemæo: *Arno* vernaculè. Nascitur, ut Strabo perhibet, ex Apennini latere dextro: modicis initiis principio inter rupes horridas præcipitesque condicis in Occasum tendit: deinde collectis fontibus, torrentibus, amnibusque plurimis tumidior, magna cum mole Florentinum ingreditur agrum: Florentiaque & Pisa divisus, mult

tis adactus Plinio & alii ingressus Be- guo Mantu- vio, Plinio, Stephano; tur ex mont- de &, in div- & alii. Ex A- pites rupes- inde copios- um in Verbo- auctor est: tate Padum- abundantia- exhauriunt- nimum imo- argentum e- dytus, nomi- vernaculè C- magno num- minibus, in- anguille ca- Otrum ejus- modicos riv- fluere: unum- que tandem- cipitari, eum- lia adferunt- effusus in pla- bus irrigua B- jejunis atque- Olli perpetu-

tis ad-

ria adactus fluviis, mare petit. *Mincius* Virgilio, Straboni, Plinio & aliis, qui *Mencio* vel *Mencio* hodie scilicet. Lacum hic ingressus Benacum præcipua claritate, circumdata insigni stagno Mantua, XII inde lapide in Padum evolvitur. *Ticinus*, Livio, Plinio, Silio, Polybio, Straboni, Plutarcho, Ptolemæo, Stephano; *Ticenus* Tabulæ Itinerariæ: qui hodie *Tifino*. Oritur ex monte Sumano, qui nunc D. Gothardi nuncupatur, unde & in diversum tamen, eunt Rhenus, Rhodanus, Athesis & alii. Ex illo monte per Lepontios in Austrum inter præcipientes rupes ad Belinzonam oppidum municissimum fertur, inde copiosius accessione plurimorum amnium ac torrentium in Verbanum evolvitur lacum, quem supermeat, ut Plinius auctor est: ac tandem redditus per planiciem præcipua claritate Padum influit, quamquam non illa, quam ex lacu trahit, abundantia; quum derivationibus & fossis in irrigua passim exhauriatur. Tam est aquis perlucidis: ut quidvis etiam minimum imo in fundo clarè demonstrat. Aurum quoque & argentum ex ejus arena percipitur. Piscium nobilitas est indyus, nominatim laudatissimo thymallo. *Ollis* Plinio, qui vernaculè *Oglis*. Cernuntur in hoc fluvio juxta Palatiolum magno numero excipuli seu loculi conserti fabricatus viminibus, in quo annuo certo tempore, deferentibus aquis, anguilla cadunt, quæ mirabili numero extractæ saliantur. Otrum ejus investigare operosum. Opinio recepta est, duos modicos rivos ex lacu Frigidulpho, qui inter Alpes est, profluere: unum ad dextram nomen Frigidulphi retinere. Ollioque tandem jungi: alterum ad lævam in alium amnem præcipitari, eumque ab adcolis *Ollis* principium constitui. Alii alia adferunt. In Iseum lacum influit, ubi Pisonium oppidum: effusus in planiciem passim derivationibus exhauritur: quibus irrigua Brixiani & Cremonensis agri sic adaquantur, ut ex jejunis atque calciosis optima benignaque fiant. Aquarum *Ollis* perpetua claritas, necullo unquam tempore deficiens,

Brixianum agrum ab Cremonensi & Bergomate hac parte se jungit. Recipit alios supra xxxvii amnes: *Adna* vel *Adda* (variante scriptura, posteriorem priori præfero) Plinio Tacitoque nominatur, qui a *Δύας* Polyb. & Strab. *Adda* vulgo. Cenomanos dividit ad Insuabriis. Pater illi mons Baulius. Notat inconsideratius Strab. nasci ex Adula monte. Redditus è lacu Lario, cujus aquas supermeat, per planiciem in Padum tendit, deferens secum cum alios, ut *Pisclavonem*, *Meyram*, *Lirram*, *Tertenem*, *Lecium orcum*, *Brembum*, *Serimortum*, tum *Serium*; qui in montibus supra Bergomum ortus perque Serianam fluens, hybernis mensibus cuniculis quibusdam se condit, rursusque juxta Cremam copiose exoriens, tandem in *Adduam* inlabitur; ætate tamen liquecentibus ardore Solis montium nivibus adeo solet augeri & abundare, ut non solum meatus subterraneos impieat, sed etiam supra terram fluat perpetuo. Reliqua flumina quæ plurima sunt brevitatibus studio silentio prætereo. Succedunt *Maria*, *Sinus*, *Portus*. *Mare superum*, *inferum*, *Ionium* tribus Italiam cingunt lateribus. Vnde de *Italia* Plinius: tot *Maria*, *portus*, *gremiumque Terrarum commercio patens undique, & tanquam ad juvandos mortales ipsa avidè in mare procurrens*. *Sinus* habet plurimos, inter quos *Rappallinus*, *Erycis*, *Amulclanum mare*, *Sinus Bajanus*, *Pæstanus*, *Hipponiates*, *Scylleticus*, *Tarentinus*, *Vrias*, *Tergestinus*, *Largus*, & *Flanaticus*. Post *Sinus* nominavi *Portus*. Italiam plerisque in locis importuosam esse, scribit Strab. lib. vi, & quos habet portus, magnos esse atque admirabiles, horum illud adversus exterorum incurSIONES usus esse, hoc ad invadendos vicissim exteros, & expeditam mercaturæ copiam conducere. *Portus* autem Olivuntæ, *Anaonis*, *Avisionis*, *Herculis Monæci*, *Maurici*, *Albingauni*, *Vadorum Sabatorum*, *Savone*, *Genæ*, *Delphini*, *Erycis*, *Lunæ*, *Pisanus*, *Vadorum*, *Populonii*, *Falesiæ*, *Scabrorum*, *Telamoniis*, *Herculis Gravisæ*, *Angusti*, *Antias*, *Cajeta*, *Iulius*, *Bajanus*, *Vilinus*, *Metaurus*, *Orestis*, *Castra Hannibalis*, *Tarentinus*, *Brundisinus*, *Garna*, *Agasim*, *Anconitanus*, *Ariminensis*,

quam fecundus
lit, vel denique,
suis contingens
is fastigio despi-
xerere. Montes
spique, suis super-
aucta apud profcos
tura qui hodie
inio, quod vulgo
nensium Lucum ab
nino Etruric mon-
lica, fuit silva, de
via atque horrenda,
diem, ne mercatori
præter Ducem ipsum
e Feronia, quem ca-

eri facer, teste Plin.
Comptum. Na-
arium fuisse notat
apenam scribit Li-
bra de Aglio dicitur.
ontibus habet Ser-
gnominem. Anglie
lle, significat Virg.
Cicronem. Furina-
ne Tiberina.
memora agnoscit iur-
udent & suis Cam-
ra. Sacer lucus Livie,
Cic. ad Pætum scri-
bens

bens & Strab. lib. v. Lucanorum sunt silva lucique Eboli, Peregrina-
na, Beliarum. Brutiorum Rhegius vel Rheginorum saltus. Apulo-
rum Bajini saltus, & lucus Gargani. In Gallia Cis-Padana silva
Lucina, & Pedanea silva. In Trans-Padana Castrorum lucus. Stra-
boni denique apud Venetos duo sunt luci, unus ab Junone
Argiva cognominatus; alter ab Diana Aetolica, alius ab superio-
re, qui in Latio ad Anagninum Comptum. Ad opera publi-
ca cum sacra tum profana venio, quæ cum sint innumera,
pauca tantummodo è tanto numero delibabimus. Et ut à sa-
cris ordiamur, ea sane innumera pænè sunt. Sola enim Ro-
ma hodie supra ccc Templum numerat: quorum vii religionis
causa maximè frequentantur. i. S. Petri in Vaticano: sumtu,
marmoribus, magnificentia, & opere omnia Orbis superans
Templa. Multa ibi singularia: columnæ aliquot ex Templo
Schelomonis advectæ: duo ærei pavones ex Pyramide P.
Cornelii Scipionis Africani, quæ olim in valle Vaticana fuif-
se dicitur, transfati. Visuntur item ibi Sepulcra multorum
Pontificum: Othonis quoque II Imperatoris marmorum:
est & Judicium Orbis supra in Sacello Pontificis, opus Mi-
chaëlis Angli. Et ut omittam reliqua, Monasteria item, Xeno-
dochia, Nosocomia, Orphanotrophia, quid dicam de variis
cum Pontificis & Cardinalium, situ aliorum palatii?
Pontificis in edito Vaticano loco est, situ longè augustissi-
mum: qui reliqua Laterana sede, è ob amencitatem loci &
salubritatem commigravit. Inchoatum ab Nicolo III, au-
ctum post ab aliis, perfectum ab Julio II & Leone X, ædificiis
tandem inlustratum picturisq; ab Xisto V, ut machina celo
ad surgere, pendereq; videatur. Ascensum fuit facillimi &
ædibus Palatinis accommodati ex omni parte, adeo ut etiam
equo ad lectum usque eniti liceat. Oppidum potius quis di-
xerit, adeo est amplum, quam domum. Sacellum ibi est Xisti,
quod amplissimum æquat templum: eò, vacante sede, con-

veniunt Cardinales creando Pontifici Maximo. Conclave vul-
go dicitur. Aliorum Palatia commemorare longum esset.
His ergo paucis contenti, ad reliqua pergamus. Sequitur Ita-
lorum gubernatio: ea duplex, Politica & Ecclesiastica. Ad Poli-
ticam & Civilem gubernationem hodiernam quod attinet,
discerpta nunc est nobilissima Regio in varias Dynastias. Inter
eos, sub quorum ditione nostro est ævo, præter Pontificem, Re-
gem Neapolitanum, liberaque Respublicas, Venetam, Genuensem, Lu-
censem & alias, primum facile obtinent locum in septentri-
naliore, Principes Etruscus, Ferrariensis, Mantuanus, Mediolanensis,
Montis-Ferratensis, Parma, Salluzziarum, Veronensis: in australiore
multi sunt & innumerabiles Dynastæ; quos occasione oblata,
suis recensere locis. In Ecclesiastica Pontifex Maximus ibi Hier-
archa est & Ecclesiarum omnium caput, numerosam habens
familiam. Quæties procedit, gemma conspicitur ornatus, & sericus
vestibus (verbis utar D. Bernardi ex libro de Consideratione
iv, Papam Eugenium interpellantis) relictus auro, vestis equo albo,
stipatus milite, circumstrepentibus sepe suis ministris. Reliqui Sacer-
dotibus, admiranda ibi Dignitas & Auctoritas. Honorantur
magis quam nobiles. Cardinales, ut Petrus Messias notat, in lo-
cum Consulium, qui Romanum olim Imperium administrab-
ant, successerunt: Archiepiscopi Ducibus sunt adæquati: Epi-
scopi Comitibus subiecti, eorum Vicarii Præsidium Imperii
dignitatem, Præpositi Præfectorum vicem referunt: Archi-
presbyteri in locum Tribunalium militum sunt substituti: Cen-
cellarii Tribunos plebis repræsentant. Alia apud eundem Me-
siam. Porro Italia huc utitur triplici, Pontificio, Cesareo, Municipali.
Primum alterumque quale, notum aliunde; tertium ex
statutis constat & legibus, quas civitates sibi singulæ con-
cedere sunt solitæ: sufficiant illa, non hic Jurisconsultum agam.
Referam vero huc quæ de variarum civitatum Consiliis legun-
tur in quadam membrana: In consiliis (scriptum ibi) Mediola-
nenses

nenses, præstantes: *Veneri*, prudentes: *Lucani*, temerarii: *Pisani*,
 inconstantes: *Placentini*, providi: *Florentini*, lenti: *Veronenses*,
 fideles: *Ferrarienses*, cauti: *Genoveses*, ignari: *Lucenses*, utiles: *Volsi*,
 maligni: *Bruttii*, stupidi: *Mutinenses*, acuti: *Perusini*, celeres: *Se-*
nenses, tardi: *Patavini*, ambigui. Litterarum cultores Itali, quã-
 tum in ipsis est, tuentur, fovent, alunt, ornant: iisque om-
 nia bonorum Mœcenatum exhibent officia. Hinc tot per
 Italiam *Academia Romana*, *Mediolanensis*, *Bononiensis*, *Patavina*,
Papiensis, *Neapolitana*, *Perusina*, *Salernitana*, *Pisana*, *Ferrariensis*, *Se-*
nensis, *Florentina*, *Venetæ*, *Bergomensis*, *Mutinensis*, *Taurinensis*: nam
Parmensis, *Placentina*, *Anconitana*, & *Maceratensis* magna ex par-
 te interierunt. Inde item tantã doctorem, præstantium virorum co-
 piam, stupendum fuit ab iis omne ævum. Eos uno ductu enu-
 merare si conaretur, maximum mihi quidem conciliarem labo-
 rem, lecturis verò tedium. *Itali* porro comitate, facilitate, fa-
 cietis colloquiis alios antecellunt populos. Fœlici fœcundo-
 que nati ingenio, supra modum prompti sunt in excogitan-
 do, & docilitate, percipiendis cum litterarum studiis, tum
 variis artibus, præstant incredibili: honoris ab omni ævo &
 gloriã sitientissimi, laudisque præter alios appetentes. Cum
 lætæ voluptatem imbibentes, propensi sunt in molliem: in
 Venecem soluti, Vindictæ vehementer sunt cupidi: eamque
 vita ipsa jucundiorē censentes, Testamentis suis mandare
 soliti posteris, Mulieres porro variarum civitatum, depingit
 scite membrana quædam supra citata, quæ inter alia habet:
Senenses, pulchræ: *Florentina*, delicatæ: *Perusina*, elegantes: *Ca-*
jetana, formosæ: *Consentina*, obstinatæ: *Beneventana*, rusticæ: *Bo-*
nonienses, arrogantiusculæ: *Mutinenses*, benignæ: *Cesinates*, ra-
 paces: *Genoveses*, salaces: *Cremenses*, fallaces: *Placentina*, diffici-
 les: *Lucenses*, castæ: *Pistorienses*, faciles: *Romana*, graves: *Capua-*
na, superba: *Neapolitana*, sollicitæ: *Brundisina*, inertes: *Ferrari-*

ses, avidæ: *Ravennates*, humanæ: *Urbinate*, adfables: *Vincemina*,
 constantes: *Parmenses*, avaræ: *Papienses*, lucri cupidæ: *Medio-*
lanenses, urbanæ: *Pedemontana*, procaces: *Venetæ*, petulantæ:
Veronenses, gratiosæ: *Brixiana*, diligentes: *Formiana*, speciosæ:
Laudenses, superstitiosæ: *Cremoneses*, sumtuosæ: *Tarriviana*, zelo-
 typæ: *Bergomates*, astutæ: *Aretina*, tenaces: *Puteolana*, bellæ.
 Itali verò quomdam multis magnisque superstitionibus ad-
 stuporem usque leguntur fuisse dediti. Hodie Sacrorum ce-
 remonias ex Romanæ Ecclesiæ præscripto atque institutione
 religiosissime observant omnes: nisi quod in australiore Ita-
 lia pauci Græcorum sequantur ritus, & ipsi quidem Græci ge-
 neris. Quam autem quomdam bellicosi fuerint Itali militi-
 te ad gloriam hanc classicum Romano. Quales in re militari
 plerique sunt *Itali*, quæ ad expeditiones felicias suscipien-
 das conficiendasque singuli conferant, quibus denique dixi,
 quam illi magis valeant præstentque, membrana, quam dixi,
 ita docet: in re bellica *Perusini*, strenui: *Calabri*, præcipites: *Sp-*
lerani, callidi: *Senenses*, felices: *Bononienses*, effecti: *Neapolitani*, a-
 nimosi: *Tarentini*, hosti instantes: *Pratenfes*, sacrilegi: *Collenses*, li-
 bidosi: *Piceni*, rapaces: *Aemiliani*, inconsulti: *Placentini*, cru-
 deles: , truces: *Mediolanenses*, intrepidi: *Romani*, fortes:
Vincemini, vindictæ cupidi: *Pistorienses*, sanguinei: *Papienses*,
 firmi. Ad rem bellicam conferunt *Veneri*, pecunias: *Medio-*
nenses, galeas: *Placentini*, carros: *Cremoneses*, tentoria: *Papi-*
enses, lanceas: *Pistorienses*, pugiones: *Bononienses*, arundines: *Fl-*
rentini: , *Romani*, perserverantiam: *Ferrarienses*, tormenta:
Neapolitani, equos: *Parmenses*, clypeos: *Tarriviani*, enses: *Vit-*
bienses, calcaria: *Laudenses*, comæatum: *Neapolitani*, indu-
 striam: *Mediolanenses*, tolerantiam: *Genoveses*, perfidiam. Præ-
 stant *Mantuanani* equitatu: *Pistorienses* excipiendi ictus clypeis:
Brixini, extruendi vallibus: *Genoveses*, classe: *Lucenses*, obident-
 dis ur-

dis urbibus:
 randa classe:
 indidius. Con-
 tum non pet-
 nante mores,
 biliumque pr-
 nent: in priva-
 redes, modo lo-
 & frugalis vic-
 sis: nisi quum
 nus: læpè eni-
 forma & ritu-
 & in his urbi-
 paucos annos
 nunc omnia
 spanicum des-
 Florentia, reli-
 Liguriaque flo-
 proluxitate co-
 Romanus ipse
 præsertim in
 polis magis ni-
 plicius vestie
 Hispanico v-
 conspicit. Sed
 selectiore qu-
 hostis & hostis

Fabiles: *Vinceninae*,
 ricipidae: *Medio-*
Venetæ, petulantes:
Formiana, speciosa:
Tarriviana, zelos-
 a: *Pucelana*, bella.
 Superstitioibus ad-
 odie Sacrorum ce-
 arque institutione
 d in australiore Ita-
 i quidem Græci ge-
 uerint Itali militæ.
 Terrarum: canen-
 Quales in re militari
 es felicius suscipien-
 quibus denique hi
 membrana, quam dixi,
 labri, præcipites: *Spa-*
 efferi: *Neapolitani*, a-
 sacilegi: *Collesani*, li-
 insulti: *Placentini*, cru-
 pidi: *Romani*, fortes:
 sanguinei: *Papienses*,
 pecunias: *Mediola-*
enses, tentoria: *Papien-*
sienses, arundines: *Flo-*
rrentinenses, tormenta:
Tarriviani, enses: *Viter-*
 n: *Neapolitani*, indu-
 enses, perfidiam. Præ-
 cipiendo iætus clypeis:
 alle: *Lucenses*, obliden-
 disur

dis urbibus: *Cremonenses*, struendis ordinibus: *Veneti*, adpa-
 randa classe: *Patavini*, moderandis equis: *Bergomates*, locandis
 infidiis. Constanti contenti sunt hodie *Itali matrimonio: repu-*
nantium non permittentes; ex urbe Roma, ad malos jam inclinan-
 tes mores, Sp. Carvili duæ quasi profectum. Regum no-
 bilitiumque primogeniti, instituto vetere, Principatus obti-
 nent: in privata fortuna virilis stirpis liberi ex æquo sunt he-
 redes, modo legitimo nati toro. Quod ad *vicium*, sobrii sunt
 & frugalis vitæ: non operosi in adornandis struendisq; men-
 sis: nisi quum ne cessitas flagitat. *Vestitus* non omnibus est u-
 nus: sæpè enim pro tempore variatur, cum qualitate, tum
 forma & ritu. *Venetis vestitus* est laxitate insigni & prolixitate,
 & in his urbibus municipali sumtuosior. Matronæ ibi ante
 paucos annos ulnas, brachia, pectus, humeros nudabant:
 nunc omnia contegunt, laxioribus utentes manicis, & in Hi-
 spanico degenerantes. Secundum Venetos civilis & nitidus
Florentia, reliquæque *Tusciae Mediolanensibus* totique *Aemiliae*,
Liguriaque floridior, sed paullò contractior. Romæ *aulicus*
 prolixitate colorumque varietate cunctos alios antecellit:
Romanus ipse multo frugalior: cui tamen suus non deest nitor,
 præsertim in feminis, quæ Tuscum nuper adfectabant. *Nea-*
polis magis nitido utitur, quam sumtuoso. Cetera *Italia* sim-
 plicius vestitur. In tota *Gallia Cæ-Alpina* femina Principes in
 Hispanico videri gaudent habitu: viri in Gallico malunt
 conspici. Sed de privatioribus civitatum in Italia moribus: de
 selectiore quorundam cibo & vestitu: deque earumdem erga
 hostes & hospites adfectu, loquitur exemplum membranz, de

qua ante dixi, ubi hæc: *Florentini*, parci: *Lucenses*, elegantes:
Mantuanani, viles: *Anconitani*, sordidi: *Senenses*, magnifici: *Medio-*
lanenses, copiosi: *Novocomenses*, luxuriosi: *Vincenini*, abundantes:
Cremonenses, exqui siti: *Neapolitani*, splendidi: *Genueses*, modici:
Patavini, mediocres: *Aretini*, tenuis: *Veneti*, obsonantur pat-
 vo: *Papienses*, agrestes: *Bononienses*, lauti: *Astenses*, opipari: *Perusi-*
ni, delicati. Delectantur *Florentini* caseolis: *Lucenses*, pyris: *Man-*
tuani, phaeolo: *Ariminenses*, anseribus: *Tarriviani*, ranis: *Cre-*
monenses, farcimine: *Neapolitani*, caulibus: *Genueses*, lactucis: *Patavi-*
ni, pisciculis: *Piceni*, porcis: *Perusini*, piscibus: *Papienses*, cæpis &
 allio. In vestitu *Mediolanenses*, splendidi: *Genueses*, elegantes:
Mantuanani, pueriles: *Neapolitani*, sumtuosi: *Veneti*, magnifici:
Florentini, ridiculi. In persequendis injuriis *Lucenses*, mitis: *Med-*
iolanenses, faciles: *Perusini*, dissimulantes: *Fulginates*, accensu:
Mutinenses, placabiles: *Senenses*, magnanimi: *Neapolitani*, benigni:
Ferrarienses, pertinaces: *Veneti*, subdoli: *Cremonenses*, aperti: *Pi-*
cenii, maligni: *Romani*, iniqui. Erga hospites *Calabri* inofficiosi:
Lucenses, fideles: *Senenses*, amabiles: *Veneti*, blandi: *Patavini*, du-
 ri: *Mediolanenses*, incauti: *Ferrarienses*, asperi: *Mantuanani*, deglabra-
 tores: *Placentini*, se veri: *Piceni*, infensi: *Neapolitani*, benigni: *Floren-*
tini, profusi: *Astenses*, benevoli: *Spoletani*, agrestes: *Veronenses*, stu-
 dioli: *Papienses*, prudentiores: *Genueses*, inhospitales: *Parmenses*,
 inconstantes: *Mutinenses*, prolixi: *Novocomenses*, inhumani. *Mer-*
caturam denique *Itali* summa exercent industria. Quales autem
 singuli sint in mercatura, sequitur in eadem membrana.
Florentini videlicet, callidi: *Genueses*, tolerantes: *Mediolanenses*,
 aperti: *Lucenses*, fideles: *Veneti*, splendidi:, cauti.

Regio &
unde de-
dit.

HACTENVS in genere Italiam descripsimus: nunc ad specialioiorem singularum partium delineationem nos accingamus. Italiam alii aliter diuiserunt. Augustus, teste Plinio, in XI eam diuisit regiones: Strabo in VII partitur: in plures alii. Quibus omiſſis diuisionem ac methodum nobis à Mercatore propoſitam ſequemur. Occurrit in ea primo loco Tabula prima *Lombardia*, in qua Alpeſtris & occidua ejus pars cum Valefia deſcribitur. *Lombardia* hodie euphoniae gratia dicitur pro *Langbardia*, ſic appellata ab *Langbardis*, ex Germania huc Iuſtiniani Principatu profectis: qui ad utramque Padi ripam multos annos ſuas cum Imperio habuerunt ſedes. Hæc *Ciſalpina Gallia* olim dicta fuit. *Gallia* quidem ab *Gallis*, *Boijs*, *Senonibus*, *Inſubribus*, *Cenomanis*, aliisque, à quibus quidquid Alpium radicibus Rubiconiſque fluentis intercipitur, pulſis veteribus colonis occupatum, fuit habitatum. *Ciſ-Alpina* vero dicta quod præcis Italiſ, Romanique Scriptoribus, de ea differentibus cis eſſet Alpes, quum alia trans Alpes habitaretur. *Ciſ-Alpina* hæc, qua Septentrionaliſſima montibusque ad hæret propius, *Sub-Alpina* cognominatur Plinio. *Cirerior* etiam appellatur Gallia Sall. Cæſar ob cauſam modo indicatam *Peterem* quoque *Galliam* nominat. Auſonius *Italiam Gallicam*, *γαλιτικὴν* Appianus in Hannibalicis: *Mediterraneam Italiam* vocat notitia Provinciarum: non quod Mediterraneo adpoſita mari, ſed quod in locis Mediterraneis: cincta, qua Septentrio, Occidens, Meridiesque ſunt, Alpius & Apennino tumefcente: qua Oriens eſt, mari Hadriatico. Polybius & Plinius toti huic tractui Gallico formam tri-

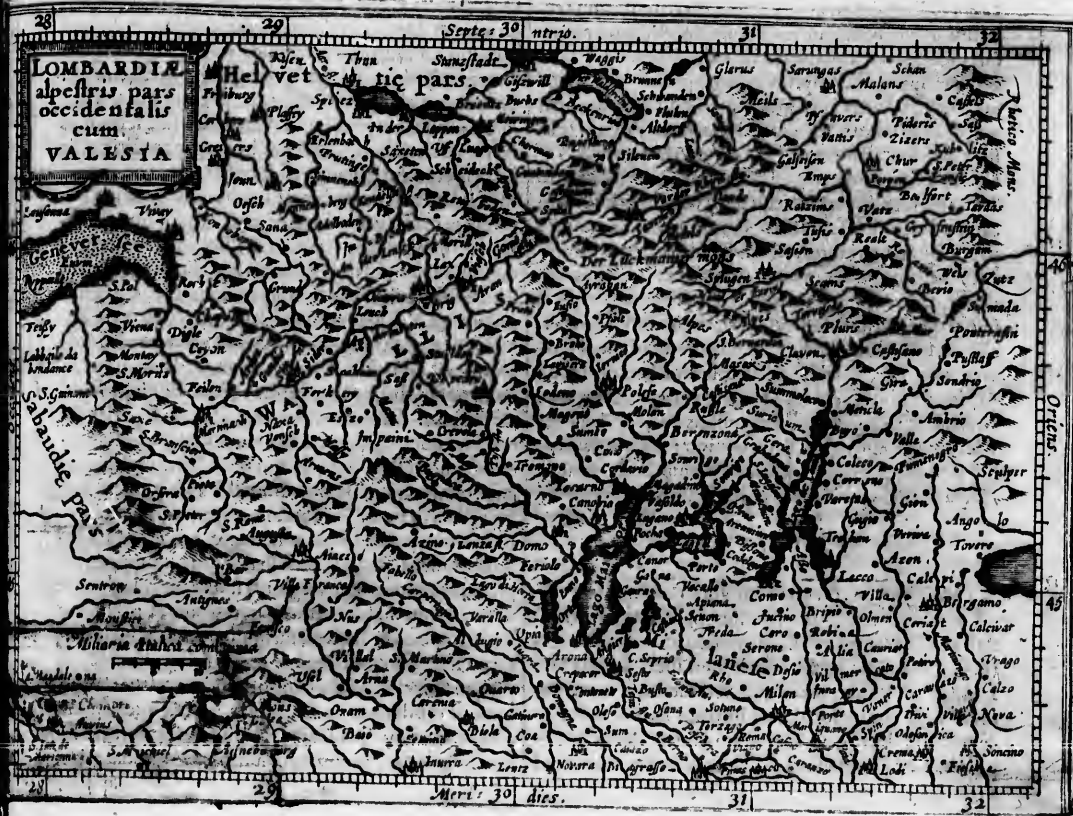
Sicm.

buunt triangularem: cujus apicem faciunt Alpes & Apenninus montes: baſin Sinus Hadriaticus. Florentiſſimum *Italia* latus appellat Tacitus. Vbique arboriferam hanc regionem, pecori paſcendo aptam, & multis irrigari fluuiis, teſtis eſt Plutarchus in Camillo. Pereleganter autem de ea Sigonius: *campi adeo culti & uberes intercedunt (de Pado loquitur) ut ſatis conſtet haud ſemere alios reperiri aut naturæ feraciores, aut rebus neceſſariis ad hominum vitam inſtructiveſ. Addit deinde idem Sigonius antiquos ejus Principes fuiſſe Ligures & Etruſcor: mox Gallos: poſtremo Romanos, his Gothos ſucceſſiſſe: Gothis iterum Romanos: Romanis Langbardos. Videndus & Sabellicus lib. Hiſtor. Venetæ 1, Decade 1111. Gallia autem *Ciſ-Alpina* verſus Occaſum duplex eſt Straboni, Plinio, aliis, vel *Ciſ-Padana*, vulgo *Lombardia di qua dal Po*, vel *Trans-Padana della dal Po*, illa quod cis, hæc, quod trans Padum. Hic verò *Lombardia Alpeſtris* pars Occidentaliſ nobis deſcribitur, quæ magnam partem *Lombardia Trans-Padana* complectitur. Eſt autem regio hæc licet valde montofa, atque alibi ſilvis innexa, naturæ luculentiffimis dotibus variè locupletata: valles enim & campeſtria loca ſolum fœcundum ſatis habent, tritici, aliarumque frugum, item vini abundantia beatum. Colles etiã præſtantiffimorum vinorum feraces. Sunt & in ſilvis & montibus ferarum venationes frequentes. Vrbes hic multæ ſunt, ac oppida plurima: *Mediolanum*, *Crema*, *Bergomum*, *Comum*, *Clavenna*, *Luganum* &c. quæ in Tabula conſpiciuntur. Superat verò reliquis Italiæ partes multitudine magnitudineque lacuum hæc regio: inter quos *Verbanus* Plin. & Strab. qui hodie, quod reliquis in hoc tractu ſit maior, *Lago maggiore*, Italiſ: Germanis autem*

Lang-

LOMBARDIA.

Alpes & A-
ns. Florentissi-
arboriferam
multis irri-
Perelegan-
uberes inter-
ad hominum
ius antiquos
x Gallos: pos-
is iterum Ro-
abellicus lib.
em Cis-Alpina
io, aliis, vel
vel Trans-Pa-
rans Padum.
illis nobis de-
Trans-Padana
alde monton-
culentissimis
e campestria
ci, aliarum-
Collis etia
nt & in silvis
es. Vrbes hic
e, Crema, Ber-
naz in Tabula
e partes mul-
regio: inter
od reliquos in
manis autem
Lang-

Lang-fee. Longitudinem ejus ponit Str. stadiorum ccc. Latitudinem maximam stadiorum xxx. Altitudo plerisque locis tam est vasta, ut fundo videatur carere. Pisces generat optimos, cum primis truttas permagnas, lucios insignes: chalcides vel aquones; phoxinos vel veronos, percas aurei coloris, & alios. *Larius Lacus* Virgilio & aliis, *Comacenus* ab urbe adjacente Paulo Diacono & Antonio; hodie *Lago di Como* Italis; Germanis *Chumersee*. *Benaco* major est, *Verbano* æqualis ferè. Longitudinem Strabo stadiorum scribit ccc, latitudinem xxx: novitii paulo aliter metiuntur. Excurrit ab Septentrione in Meridiem, pronior tamen in Orientem. Conspiciendos se præbent inter Verbanum & Larium, lacus quidam minorum gentium, *Luganus Lacus*, *Gaviratus*, *Monatius*, aliique. Irrigant etiam hanc regionem fluvii *Ticinus*, *Adava*, *Serius*, *Tosa*, *Bremba*, atq; alii plurimi. Montes etiam varii: inter quos *Lucamonis Mons*, vulgo *Luckmannier*, *Mons Gothardi*, *Alpes Lepontia majores*, quibus ab Lario lacu per Clavennam Curiam Rhetorum itur: *Alpes Rhetica*, aliique multi. Sed hæc hæc tenus; reliquum nunc est, ut de *Valesia* altera hujus Tabulæ parte agamus.

Mons.

VALESIA.

Regio.

Valesia nomen, quam *V Vallis* aut *V Valliser Lands* vulgo dicunt, unde ortum sit minimè reperi, nisi Munsteri ea de re sententia cuiquam placeat. verisimilis certe est. Arbitratur autem vocabulum illud natum esse à Latina voce Vallis, aut ab arce Sedunensis civitatis *Valeria*. *Valesia* conregionales ad Boream Bernates & Lucernates Helvetii: ad Meridiem *Cottia* Alpes & *Lepontia*: ad Ortum summæ Alpes & *Rhetia* alia: ad

Situs.

Occidentem *Graja* Alpes & *Lemanus lacus*. Ejus longitudo ab Occasa in Ortum itinere quinque dierum protenditur: latitudo verò valde est angusta, nisi quod prope *Otodurum* & *Sedunum* paullo spatiosior est. Hæc licet altissimis montibus & præacutis petris undique innixa, qui pro magna parte altitudine fere unus Germanici milliarii elevantur in cælum, multique ex iis perpetuo aut glacie irrefolubili aut nive obducuntur: nulla tamen re sustentationi hominum necessaria caret: per se ferax frumenti & vini, atque omnis generis fructuum. Habet triticum & siliginem, habet hordeum, avenam, fabas, pisa, lentes & milium. Vinum incipit crescere in Dicepsi Brigenfi in montibus, continuaturque ejus plantatio per descensum Rhodani, donec venias ad *S. Mauricium*. Apud *Sedunum* rubrum albo præstantius est, tamque arum & densum, ut eo scribi possit. Juxta *Otodurum*, album bonitate superat rubrum. Vixque in Germania locum reperias ubi nobilius quam *Seduni* crescat vinum, atque inde in vicinas vehitur Regiones. Hic ut & in *Siders* crescit crocus in magna abundantia. Sunt ibi mala punica, sunt amygdala & ficus. Per totam quoque regionem inveniuntur omnis generis poma, pira, nuces, pruna, cerasa, castaneas, mora, persica, avellanas, corna. Suppeditant præterea montes hujus regionis multas nobiles herbas & radices medicas, quibus insignes sunt & peculiare vires, gentianam, antrinam, squillam &c. Minerarum etiam feracissima est regio: ac crystallus pura & impura in *Gumis* juxta Rhodani originem eruitur. Varium quoque producit animalia, vaccas, boves, equos, asinos, mulos, oves, porcos, capras, cuniculos, anseres item, anates, gallinas, pavones, columbas. Abundat etiam apibus,

Solis ferri.
litæ.

Impurum
purum.

Animalium
sum v. d.
1712.

apibus
beni
inco
ces,
galli
voca
dear
quet
Caro
con
abu
prec
Prin
larib
ca ar
ctur
succ
Imp
in h
rem
inchi
gior
lum
qua
Rare
dica
turo
Vera
mun

apibus, unde illis non exiguum emolumentum. Habent præterea montes animalia quædam nobis penitus incognita, ut sunt *gogocrotæ* seu capricorni, meles, ibices, mures alpini, lepores nostris dissimiles, phasiani, galli silvestres, gallinæ petrosæ, aviculæ quas *Parnissas* vocant, perdices, bonosæ, fuliæ, vultures, palumbi, ardeæ, sicædulæ, mergi, coturnices, turdi. Abundant quoque ursi, lupi, lyneibus, vulpibus, martibus, falconibus. Carent autem cervis; capreis, apris, scorpionibus & conchyliatis ranis. Tanta autem foris in hac regione abundantia, ut bubulæ instar, & nonnunquam viliori precio in macello venear. Episcopus porro Sedunensis Princeps est & Dominus totius Valesiæ, in rebus secularibus & spiritualibus, deditque Carolus Magnus circa annum Christi 1000 hunc Comitatum & Præfecturam *S. Theodolo Episcopo* Sedunensis, atque omnibus successoribus ejus. Confirmationem quoque multi alii Imperatores hanc donationem & roboraverunt usque in hodiernum diem. *Valesia* in *Superiorem* & *Inferiorem* dividitur. Superior idiomate Germanico utitur, incipitque à Furca monte, excurritque ad marcam regionis usque quæ est sub Seduno, juxta amnem Morlum, complectiturque septem Decimas seu Diæceses, quas illi *Zehnden* vocant, nempe *Sedunem, Syder, Leuck, Raren, Vifp, Brig, & Gombi*. In *Inferiore* Valesia lingua Sabaudica in usu est: ab amne Morlo initium sumit, extenditurque ad pontem S. Mauricii usque, cujus incola olim *Verragri* dicti sunt. Habet autem inferior Valesia sex Communitates, quas illi vocant *Vexilla* seu *Bannora*, nempe

Condes, Arden, Sallien, Martinacht, Intremont, & S. Mauritium. Metropolis Valesiæ *Sedunum*. Germanice *Siren*, & Gallice *Sium*, pro patriæ more elegans civitas: crevit in dies splendor ædificiorum. Adjacet monti, qui in media planicie, inter altissimos montes vallem gludentes, sensim versus ortum confurgit: bifurcaturque in duos petrosæ fastigia seu eminentes colles. Subest autem *Tarentasiæ* Archiepiscopati *Sabaudia*, *Sedunum* Episcopatus Valesiæ, & *Augusta* similiter. Præter *Sedunum* nullam muris cinctam civitatem habent Valesii, quamquam *S. Mauritium*, sive *Aganum* pro oppido haberi posset. Sunt hic præterea *Martinacht* sive *Oëodurum*; *Gradesch* & *Verus Sider* arces, *Sider, Leuc, Raronia, Vespia, Brig, Naters, Adoril* oppida. Montes qui Valesiam ambiunt, habent hodie alia, quam olim nomina. Mons ex quo *Rhodanus* oritur, olim *Subecus, Coatinus, ac Vifellus*, vocatus fuit, hodie *Furca* nuncupatur. Huic vicinus est *Gotherdi mons*. Juxta *Brigam* est *Sempronius mons*, hodie *Simpelberg*. Huic vicini sunt *Safs* & *Master* montes. Ex altera parte *Rhodani* sunt *Loetsch* & *Gammis* montes. In valle *Poenina, Arolla* mons glacialis est. E regione *Sider* versus Septentrionem est *Silvium mons*, is jam *Auffelberg* vocatur, & ex utraque parte *S. Bernhards mons*. *Silya* Hercynia huc etiam spargit ramos suos diversis insignitos nominibus, alibi enim *Milchsch* silva, juxta *Arnen* nimirum, juxta *Petigrad* *Perfim vvaldt* vocatur, atque alibi aliter. *Populus* in Valesia est hodie erga externos valde humanus & affabilis, totiusque beneficus. Inter se vero paullo rigidiores, quam amicos & vicinos deceat.

Qq9

Secun-

acus. Ejus longinquæ in quinque dierum iusta, nisi quod spatiosior est. Utriusque petris undine fere unus in, multique ex nive obducuntur. *Sili ferri* *lit. m.* *Superior* *inferior* *Montes* *Silva* *Mons* *Abundat etiam apibus,*

Vites & Oppida.

Montes.

Silva.

Mons.

Regio et
ante de-
na. o

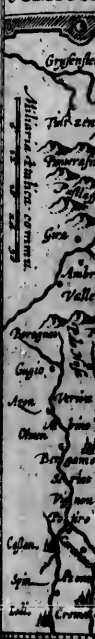
SECUNDA Lombardia: Tabula Tirolensem Comitatum & Marcam Tarvisinam complectitur. *Tirolensis Comitatus* nomen habet ab oppido *Tirol*, quod antiquitus splendidum fuisse videtur. Iacet inter Athesin & Oenum flumina, interque Alpium juga: ad Septentriones Bavaria clauditur, ad Austrum Lombardia: ad Ortum Marca Tarvisina, Foroque Iulii ad Occasum Helveria. Rhetica quondam pars fuit. Regio hæc licet Alpibus inclusa & extensa per ipsa juga Rhetica; fructuum tamen, rerumque ad vitam necessarium, nec non auri, argenti, metallorumque omnis generis optimorum copia, dives & locuples. E montium visceribus ingentes hauriuntur metallorum thesauri: cacumina vastis silvis ferarumque multitudine plena: colles ac clivi, frugibus ac vineis: valles fontium ac fluminum aquis irriguæ, armentis & pecoribus fertæ sunt. Itaque Comitatus iste, non solum Ducatus, verum etiam Regno æquiparari potest. Adjunctus fuit Domui Austriacæ anno MDCCLX à *Rodolpho* Alberti filio Austriæ Duce. Vrbs primaria *Oenipons*: vulgo *Innsbruck*, ad dextram Oeni ripam; sedes Principis; Parlamenti regionum Austriacarum sedes. Sunt præterea *Maranum* oppidulum ad ipsum Castrum Tirolense regium; *Bolzanos* emporium: *Halla* factitio sale nobilis ad Oenum: *Brixia* ad Isacum fluvium, qua se Rientius in Isacum exonerat, vrbs Episcopalis. Est & *Tridentum* ad Athesin, vrbs vetus, quam in decima Regione Italiæ inter mediterraneas collocant Plin. & Strab. Conditam volunt à Gallis: & ita Trogus prodidit. Nomen habe-

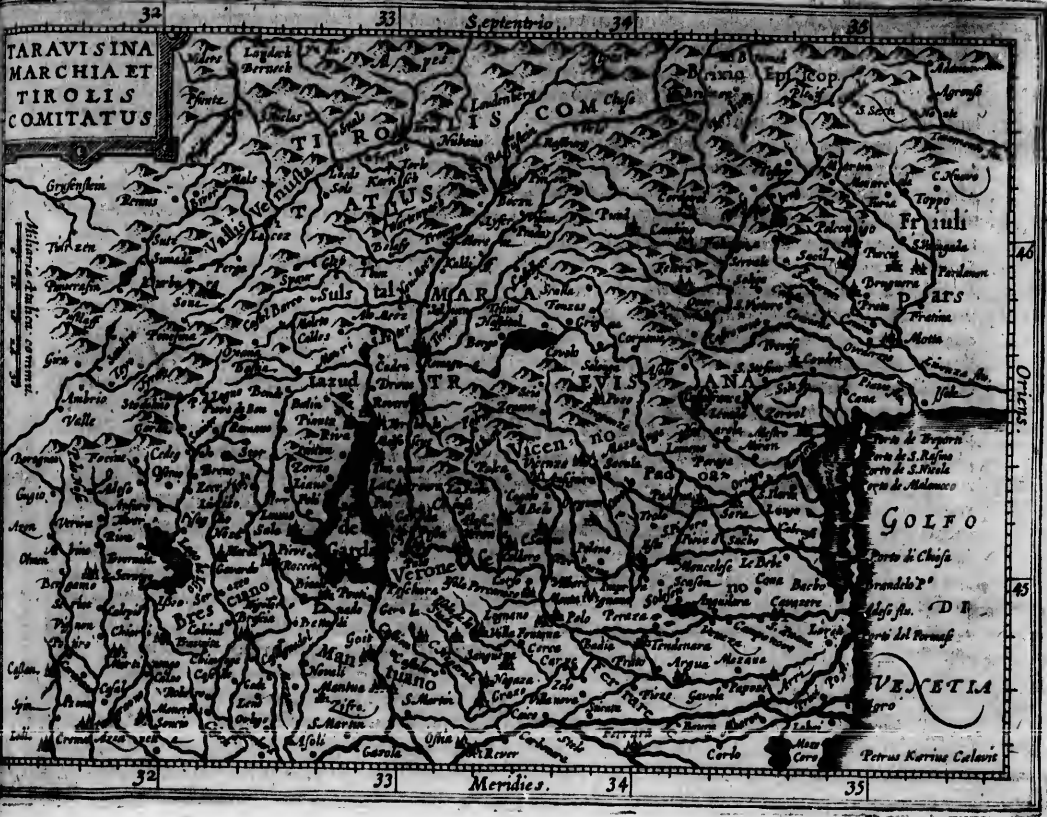
Sole ferri-
bitas.Imperium
magerum.

Vrbes.

re creditur à Neptuni tridente. Nam ut *Randenenses* Saturnum, ita *Tridentinos* constat coluisse *Neprunum*: cujus effigies cum fulcina adhuc exstat in templo *B. Viglii*, eo latere quod forum respicit. Urbem muro cinxit *Theodoricus Ostrothorum Rex*, usus ad structuram lapide quadrato. Idem castellum *Verrucæ Tridento* imminens in altera ripa pari opere munivit. Postea cecidit ex Italia *Ostrogothis*, tenuerunt eam *Langbardi* titulo Ducatus. Victo autem *Langbardorum Rege Desiderio à Carolo Magno*, rursus facta est juris Imperii, atque ab Imperatore accessione *Ripa* oppidi ad *Benacum*, cum vallibus quibusdam & villis. Post hunc *Carolus Saxo*, universum Comitatum *Tridentinum*, una cum valle venusta, & *Bolzamo* oppido Ecclesiæ dono dedit. Additus defensor & protector Comes *Tirolensis*. Ex eo itaque jurisdictionem utramque exercet Episcopus. Sermo civibus partim *Germanicus*, partim *Italicus*: & quod in limitaneis civitatibus rarum est, tam purè utramque linguam sonant, ut neq; in media *Germania*, neque in media *Italia* vix quisquam purius. In hac urbe celebratum est *Concilium* illud famosum, anno MDLXXVI, sub *Paulo III.* Fluminibus *Regio* rigatur duobus præcipue, *Omo* & *Athesi*: reliqui rivuli potius quam iusti fluvii dicendi sunt. Montium hic numerus non est, qui omnes uno nomine *Rhetica Inge*, seu *Rhetica Alpes* vocantur, quamvis propriis deinceps nominibus distinguantur. Sylvarum quoq; hic magnus numerus est: uti *Grimwald*, *Hofgarten*, *In der Aich*, *Milimald Forest*, *vnser Frawen Holtz*, &c.

DIXI

TARAVI
MARCHI
TIR O I
COMITA

TARAVIA SINA
MARCHIA ET
TIROLIS
COMITATUS

Militariae Schilae Comitatus

Fluminis
Montis
Silvae

DIXI

Randenenses
Neprunum:
templo B. Vi-
muro cinix
d structuram
ez Tridento
it. Postea e-
m Langbardi
um Rege De-
Imperii, au-
oidiad Bena-
st hunc Caro-
num, una cum
suz dono de-
s Tirolensis.
ercea Episco-
rtim Italicus:
tam pure u-
a Germania,
s. In hac urbe
, anno 1131
gatur duobus
tius quam ju-
verus non est,
rhetica Alpes
ominibus di-
numerus est:
ld. Forst, vifer

Septentrio

Meridies

Orientis

Occidentis

32

33

34

35

32

33

34

35

46

45

GOLFO

DI

VENETIA

Petrus Karinus Calavis

Regio & unde dicitur.

Sinu.

Culitemporeis.

Soliquibus.

Urbes.

Venia.

Dixi de Comitatu Tirolensi: restat nunc de Marca Tarvisina agamus. Nomen accepit à Tarvisina urbe, quæ sedem & domicilium dabit Marchionibus Langbardici nominis, qui huic traditi cum imperio præterant. Tarvisinum appellant Cassiodorus & alii. Dicitur & Venetia à Venetis populis. Hodie vernaculè *Marke Trevigiana*. Quod ad fines, scribit Leander ab Occidente *Venetiam* claudere Mincium, Benacum & Sarcam fl., à Septentrione montes Tarvisanos, Italiæ Germaniæque discrimen, ab Oriente Timavi ostium, partemque Hadriatici maris: ab Meridie, ostium Athesis, paludesque Melarianas ac Brigantinas: hos autem *Venetia Vstieris* terminos esse, non *Marke Tarvisina*, quæ multo erat angustior, suamque habebat longitudinem inter Mincium Allamque fluvijs: trans Allam enim Foro Julientem agrum aduecti; præterea *Markam Tarvisinam*, quæ nunc vocatur, nonnulla continere loca Cenomanorum &c. Regio pernobilis est & lauta; cælum salubre, jucundû & temperatum. Campos habet amœnos, ac frumenti ceterarumque frugum, item omnigeni fructus ac vini maxime fertiles. Adest metallorum ubertas, nec pecudum greges desunt; tantis denique & tam multis munificæ naturæ dotibus adfatim ornata est & locupletata, ut inter principes Italiæ Regiones optimo jure censerî possit. Habitarunt hic olim *Euganei* quibus nomen, si Etymon ex Græcia petendum, ab genere nobili clarisque natalibus. *Euganeos* his sedibus prostrigarunt, ut Livius notat lib. 1. *Veneti*, à quibus tota regio *Venetia* dicta. Urbes *Tarvisina* *Marchie* sunt *Veronia*, *Vicentia*, *Patavium*, *Tarvisinum*. De quibus prioribus *Verona*, *Vicentia*, *Patavio*, in propria quam obtinent Tabula, dicemus. *Venia*. *Venetia*, (vulgo *Vinegia*) multitudinis numero nomina-

tæ: urbs, modicas complexa insulas circiter Lx, sita est in intimo Sinus Hadriatici recessu, medijs in stagnis, quæ æstu singulis senis horis irrigua: adfuso, quo Oriense est, pelago, quod tamen, ne sua violentia vel ira sit noxium, præjectis alijs quibusdam insulis, tanquam aggeribus cohibetur. Licet non muris, non propugnaculis, non turribus ullis sit munita, loci tamen natura est tutissima. Quam plurimis dividitur canalibus. Vicis penè omnibus sui sunt rivi, conjugentibus ipsos pontibus ex lapide lignove circiter cccc. Inter canales principis loci est qui vulgò *Canal grande*, longitudinis trium milliarium, qui urbem totam in duas quasi dirimit partes: circa medium, pontem gestans visendum. Ita commoditas passim urbem vel pedibus percurrendi, vel cymbis, quarum numerus octo dicitur millium, vulgus *Gondelas* vocat. Ambitus urbis v111 circiter milliarium. Imperii magnitudine, populi frequentia, opum splendore, mercium varietate, inlustris: ingenijs excellentibus virisque eruditissimis beata: bonis legibus laudabilibusque institutis ornata. Frumento, quod ex diversis Orbis partibus advehitur, vinis multiplicis generis, inter quæ generosum illud, quod vulgò *Malvatium* vocant, aliisque rebus humanæ vitæ necessarijs, ita adfluit, ut rectè *Paradisus deliciarum* appelletur. Regiones ibi seu Parochiæ Lx1v. Edificia cum publica tum privata ibidem magnifica, splendida, sumptuosè ornata. Inter templa preciosissimum illud quod *D. Marco Evangelista* dicatum, auro multis locis ornatum. Et ut reliqua omittam: intra urbem Armamentarium est (vulgo *Arsenale*) cujus circuitus duorum circiter milliarium. In hoc è ligno, ferro, ære, lino, canabi, omne nautici apparatus genus, anchoræ, tormenta, catenæ, spiræ, rudentes, vela quotidie conficiuntur: hic insignia à Tur-

Regio & unde dicitur.

Soliquibus.

Urbes.

Venia.

Regio & unde dicitur.

Soliquibus.

Urbes.

Venia.

Regio & unde dicitur.

Soliquibus.

Urbes.

Venia.

à Turca, piratis, hostibus capra ostentantur, manubiazque illæ optimæ anno c1010LXXI ad Naupactum ablata. Ostenduntur Prætoriaz quinquereemes, & navis Bucen-taurus, qua vectus quotannis ad maris introitum, ubi castella æstuarii, Princeps, Senatu, Primoribusque ur-bis comitatus, ceremoniis ab Episcopo peractis, mare sibi desponder, injecto ad perpetuandum Dominium aureo annulo. Est & Gymnasium publicum, cum Besa-riosis Cardinalis Niceni Bibliotheca, quam ipse mo-riens Reip. Venetæ legavit. Civium frequentia *Venetis* planè stupenda. Nùmerus trecentorum circiter millium censetur. Triplicis illi sunt generis: *Patritii*, quos penes Imperii & Reip. administratio: *Cives*, qui Scriba-rum & aliorum honorum munera gerunt: *Artifices*, qui mechanicas exercent artes. Præter hos, *Mercatores* innumeri & advenæ, qui vario cultu ex omnibus Mundi partibus eo negotiationis gratia confluere soliti: Tur-cæ, Æthiopes, Slavi, Arabes, Syri, Cretenses, Cyprii, Macedones, Germani, Vngari, Hispani, Galli, alii. Prima *Venetæ Reipublicæ* administratio fuisse fertur *Consula-riis*: altera *Tribunitiis*, per annos cclxi: postea anno 10ccvii sub Ducis cœpit esse Imperio. *Dux Doge* vulgo, Reip. caput, *Senatus* est Princeps, eique nihil injussu *Senatus* nec pace agere, nec bello quidquam licet. Ipse *Senatum* consulit. *Senatus* Auctor decernit: decreta tamen Ducis nomine promulgantur. *Duci* de publico certa pendun-tur stipendia: eoque defuncto, statim in locum defun-

cti ex Senatorum numero alius per suffragia sufficitur. *Senatus*, vulgo *Gran Consiglio*, basis est totius status: ejus membra nobiles omnes, xxv annis majores: quibus mira in dicendo libertas, summa in consulendo integri-tas, eximius recti verique cultus, studium conservandæ libertatis augendique Imperii incredibile, insignis in adversis constantia. Præter Duces *Senatumque* alii multi sunt *Magistratus*, quos hic brevitatibus studio præ-tereo. Hæc urbs omnium urbium clarissima censetur & florentissima. Mundi Theatrum, commune totius Or-bis Emporium, victrix dominatrixque tot tantorumq; hostium: Hadriatici regina maris, Italici nominis glo-ria decusque. Quamvis multa bella gesserit, variamque fortunam mille annorum spatio sit experta, in externi tamen hostis potestatem nunquam devenit. Reliquas civitates & minorum gentium oppida silentio præter-co. Fluvii insigniores hujus tractus *Plavis*, *Piave* vulgo, *Brenta*, *Bachilio* & omnium maximus *Athesis*. Montes sunt hoc tractu Patavino, qui nec ad Apenninum, nec ad Alpes pertinent, qua conditione nullus alius ager est totius Italix. Horum unus est *Gemula*, alter *Venda*, & *Col-les Euganei*, Poëtis celebratissimi. Mercator hæc habet: Patriarchæ *Aquilegensis* subjiçuntur Episcopatus, *Man-ua*, *Cuman*, *Tridentinensis*, *Verona*, *Maravenfis*, *Paduanensis*, *Vincentinensis*, *Trevisinensis*, *Cenetensis*, *Ceneda* forte, *Feltre*, *Bellun*. Atque hæc de Tirolensi Comitatu & Tarvisina Marca breviter dicta nobis sint.

Elimina.
Montes.

249
1700

Regio.

Situs.

Soli fer-
tilitas.

Imperii
majorem.

Vrbes &
oppida.

TERTIA Lombardia Tabula sequitur, in qua *Pedemontium*, *Montis Ferrati Marchionatus*, cum *Ducatu Genuensium* delineantur. Occurrit primo loco *Pedemontium*: sic dictum quod ad *pedem seu montium*, ad radices inquam *Alpium*, quæ *Galliam Sabaudiam* que ab Italia dividunt. Vulgo *Piemont*. Fines ab Oriente *Padusi* ab Meridie *Ligurum Alpes*: qua Occidens est, *Alpes Gallie*: qua Septentrio, *Duria Riparia*. Regio est amœnis fructiferisque collibus plena, frumentum, fructus, vina producentibus nobilissima. Ferri prope *Turinum*, marmorumque ad *Paisanam*, fodinis non catens. Habitarunt olim *Turini*, *Polyb. Liv.* Plutarcho notati: item *Straboni*, *Ptol.* *Plin.* in nona Italia regione eos notanti, *Ligurum* que stirpis facienti. Inde *Ducatus Taurinus*. appellari cœpit hic tractus sub *Langbardis*, qui in *Provincia* formam redacto ducem præposuerant. Iis deletis, primum in *Italia Regum* venit potestatem: post principum diversorum: præcipuè *Sabaudia*, *Francia* que ditioni fuit subiectus: vastatus supra modum bello quod gestum inter *Carolus V. Imperatorem*, & *Franciscum Galliarum Regem*. Caput Regionis est antiqua civitas *Taurinum*; *Augusta Taurinorum* *Tacito*, *Plin.* *Ptol.* *Taurini* hæc urbs ab ipsis populis, apud *Antoninum*, non uno loco. Vulgo *Turino*. Dictum vult *Stephanus Grammaticus* ab *Tauro*, *Massiliensium*, quorum fertur colonia, insigni. lacet ad ostium in *Pado Durie*, forma quadrata, portis patens quatuor, splendidis ornata ædificiis, nobilitate civium clara, rerum omnium copia abundans. Summum templum *Johanni Baptistæ* est sacrum: præter hoc alia sunt xx aut circiter. Palatium ibi Ducis visendum: *Academia*

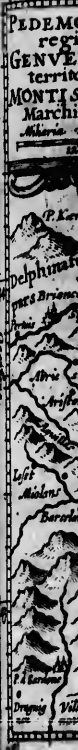
celebris, in qua *Erasmus Roterodamus S. Theologie Doctor* est creatus. Prima hæc *Italiae urbium officinam* habuit librariam. *Episcopatus* gaudet dignitate. Ad collem *Rivoli* est oppidum frequens: ulterius *Aviliana*: juxta *Padum* est *Carignano*. Alius inter *Rivolos* & *Avilianam* splendidius visitur *Cœnobium D. Antonii Rayesini*: & nonnullo inde intervallo ad *D. Ambrosium*. Succedit mox *Susa*, quam plerique *Sabaudie* adscendunt. Ad *Padum* sexto ab *Sangoni* ostiis lapide oppidum jacet, quod vernaculè *Pinarolo*, opulentum, cum *Cœnobio sumtuoso*: supra pandunt se *Petrosa*: læva fontis *Sangoni Pagellato* & *Briacasse*, dextra *Monte Bobio*. Haud procul *Palice amne*, *Padi* incolæ, *Pancalerum* est & *Villa Franca*, ubi ponte *Padi ripæ* junguntur. Sequuntur ad *Padi* fontem *Revello* & *Paisana*; ulterius *Crisio*: moxque *Mambriano*, ubi vallis *Padi* initium. Incolæ vocant *Valle di Lucerna*, ab castello, quod ibi, cognomini.

Montis-Ferrati Marchionatus.

SVccedit jam nunc *peramœna* & *fecunda* Regio *Regio Mons-Ferratus* explicandus, sic dictus uti censet *Leander*, quasi *Mons Ferax*, ab modicorum collium, quos habet, fertilitate: vel à *Ferro*, similitudine quadam, quod uti ferrum cetera metalla vi ac duritie vincit, ita ille finitimos ubertate cum aliorum fructuum, eorumque nobilitate & suavitate, tum vero vini longè superet. Describit *Montem-Ferratum* *Merula* lib. vi *Antiq. Vice-com.* hoc modo; *Mons est perpetuis expansus jugis, totus amœnus & fructifer, omniumque rerum ad vitam*

Regio.
Soli ferti-
litas.

utilium

PEDEMONTANA regio cum GENVENSIUM territorio & MONTI SFERRATI Marchionati. *Historia & Antiqua*

Theologia officinam nitate. Ad Avillana: os & Avionii Antonii Rarofum. Succentent. Ad idum jacet, Cœnobio ntis Sango- Haud pro- & Villa Fran- tur ad Padi xque Mam- Valle di Lu-

us.

unda Regio Regi. centet Lean- bllium, quos ne quadam, icie vincit, ita um, eorum- i longè supe- b. vi Antiq. expanfus jugis, Solifeni- rum ad vitam litia. ucilium

utilium fertilibus, & colonia admodum frequens. Incipit diurno fere itinere ab Alpibus, planicieque separatur, quae inter hos Colles & Alpes intercedit. Nihil hic incultum quidquam propter summam soli bonitatem oportunitatemque. *Levan* Tanarus, dextram Padus adluit, nec ullius alveum Regio egreditur. Quanto magis autem ab omnibus abscedunt colles, tanto majores amantioresque campi inter eos panduntur, quos haud male Mesopotamiam quaeas dicere, quippe quod omnibus utrimque sint inclusi. *Montis-Ferrati* Marchionatum tenuit primum *Palaeologus* stirps usque ad annum *MDCCCXXXV*: quo, defuncto *San-Georgio Palaeologorum* ultimo, *Carolus V Imp. Mantua Duom* legitimum *Montis-Ferrati* heredem declaravit. Erectus fuit Marchionatus in Ducatum anno *MDCCCLXXV* ab *Maximiliano Imp.* primusque *Montis-Ferrati* Dux dictus est *Guilhelmus III*, *Mantuae Princeps*. In hoc autem terrae tractu tres insignes habet urbes *Mantuae Dux*, quae sunt *Casali D. Evasii*, civitatis jus adepta ab *Sixto IV* anno *MDCCCCLXXV*; *Episcopatus fulgēs dignitate*; sedes Marchionum *Montis-ferrati*. Duplex ibi arx: vetus, Marchionum quondum domicilium, & nova, quam exstruxit *Vincencius Gonzaga*, *Mantuae Montis-que Ferrati Dux*, quae vulgo *la Citadella Alba*, *Plinio Pompeia* cognominata, cui inde *Albenses Pompeiani* nominantur. Amplitudine superat *Casalem D. Evasii*, clementia caeli inferior. Marchionum *Montis-Ferrati* prius nunc *Ducum Mantuae* subjacet Imperio. Ager omnium fecundissimus; qui *Langravilla* vulgo. Tertia est quae vulgo dicitur *Acqui*, *Aqua Saryellorum* *Plin. lib. 3 cap. 5* in Liguribus ponenti. *Aqua* simpliciter *Antonino*: ab *Aquis* proculdubio & fontibus, qui hic sunt, calidis & medicatis: sunt enim in hac civitate thermæ publicæ cum mensis iapideis & gradibus. Præter jam dictas urbes sunt; *Basimiana*, *Va-*

Imperium
majorum.

Urbes.

lentia, *S. Salvatore*, *Mon-calvo*, *Alexandria*, *Nicaa*, *Palæa* cognominata, *Asta*, *Pollentia*, *Ceva*, atque alia multa.

Genuensium Ducatus.

Genuensium Ducatus, vel *Ora Genuensis*, olim dicta *Genova* fuit *Liguria*, non tamen tota, sed quæ *Transalpina* fuit cognominata. *Liguria* unde nomen, varie disceptatur. Quidam inter quos *Paulus Diaconus*, ab *legendis Leguminibus* tradunt: alii ab *Ligone*, uno ex fabulosis *lapeti Ducibus*: supposititi ab *Annio Viterbiensi Berofus*, *Caro*, *Fabius Piccor* & *Semprocius* ab *Ligure Phœdonis* *Egyptii filio*: nunc vulgo *Riviera de Genova* vocatur, ab *Genova* clarissimi nominis urbe. Hodie fines ipsi ab *Occidentibus* Alpibus, *Galliam Narbonensem* ab *Italia* dividentes, ab *Ortu Etruria*, *Maera* interfluente, qua *Merides* est, cognomine pulsatur *Mari*, qua *Septentrio*, *Apennino* clauditur. Hæc olim, ut scribit *Strionnino*, sterilis fuit, nihilque memorata dignum habuit, nisi quod intus maxime arbores & vastæ, quæ navibus fabricandis idoneæ erant, producebantur, nunc vero vini, olei, ac variorum fructuum proventus beata. *Ager Dianus* oleo adeo adfluit, ut quandoque octodecim, nonnunquam viginti millia urnarum reddat, quas vulgo *Barilas* vocant. *Ora Genuensis* hodie duplex, *Occidentalis* & *Orientalis*, quæ vulgo ab metropoli, quæ in medio utriusque, *Riviera di Genova*, *di Ponente*, & *di Levante*. Vrbis primaria *Genova* *Liv. & alii*, *Genoa* *Steph. Janus* dicitur *Luitprandò* *Ticinensi*, & ejus ætatis *Scriptoribus*; hodie *Genova* & *Genova*. Quod ad situm, fronte *Meridie* *Cirnum*que spectat *infulam*, amplissime circa litus confurgens, dorso *Septentrioni* obverso, leniter in *planicie*, velut ad quietendum

Sub feri-
lis.

Urbs.

oppo-
cia A
ab M
tim in
muni

endum descendens, montium innixa radicibus, quorum à tergo contra sævorum Septentrionum adflatum vallo munitur, non tota montosa, nec vicissim tota plana, sed mixta specie. Circuitu palmos colligere tricensa quina millia, supra nongentos quinquaginta quinque, Nebianus Episcopus tradit. Palmus haud multo minor antiquorum est pede. Hinc mensura totius urbis si palmos septenos passui demus, milliariorum erit quinque, sin fenos, sex, demptis quadraginta quinque palmis; nec moles, nec portus in hanc dimensionem venit. Insignem portum habet ad Austrum & Africum patentem, ingenti mole ad securam stationem præmunitum. Cæterum de Genua potissimi & rosundi existant Scaligeri versus.

*Ditæ opes Asia, & claros Orientis honores,
Quantaque ab Euxino tunditur ora salo.*

*Pisanas acies, Thufca decora inclita Pubii
Et traxi ad Ligures Gallica signa manu.*

*Subiectu domitæ tenui cervicibus Alpes,
Et tremuis nostras Africa terra trabes.*

*Afflictus toties Venerus, qua fugerat olim,
In patriæ movis sola petimus aquas.*

*Frustrâ Galle cupis: frustra es frustrator Ibere,
Frustra sava ferax insuber arma capis,*

*Vinco ego, cum vincor, par est victoria damno,
Sumque eadem domina servaque facta mea.*

Metropoli visa, reliquarum urbium nonnullas & oppida indicabo. Haud procul Varo Nicæa est Ptol. Nicæa Antonino, Nizza hodie. Vrbs maritima, quondam ab Massiliensibus condita, dorso Alpibus innitens, partim in juga, partim in planiciem porrecta. Nunc est municissima, firmata habens arcem in colle, ditiosis

Sabaudiz Principis. Supra portum Hercules Monæci ad alterum lapidem editis in montibus *Torbis* jacet, vel *Turbias*. Sunt & *D. Remi* oppidum, *S. Remo*, peramæneo & fertili agro, qui citris, palmis, medicis, limonibus, aliisque fructiferis arboribus mirum in modum ornatus. *Cabellum Tabia* ambitu exiguo, sed nomine celeberrimum, ob generositatem vinorum Apianorum. *Albigannum*, urbs antiqua; situ plano; quingentis à mari passibus, gravioris cœli, alioqui opulenta rebusque necessariis adfluens. *Finarium* item, *Neulum*. *Savona* urbs antiquissima, ædificiis ornata magnificis, cujus ambitus est $\epsilon\tau\tau\tau$ passuum. Atque hæc sunt in ora Genuensi occidentali. In orientali sunt: *Clevarium*, *Sestri de Levanto*, & alia. Flumina hic sunt *Varus*, qui litem statuit inter Provinciam & Liguriam: hanc Italiz, illam Galliz Regionem. Recipit hic, qua occidentalior ejus ripa & gallica, fluvios, qui vulgo Gallorum audiunt *Carrem*, *Lavaire*, *Esteron*: qua orientior & Italiam spectans, *la Linca* & *la Vesubie*. Sequuntur inde per Liguriz littora *Paulon*, hodie *Pulion*: *Rutuba*, hodie *Rosta*. Sunt item *Merula*, *Porzevera*, *Ferisano*, *Lavagna*, *Maera*, *Magra* hodie. De Administratione autem Ecclesiastica apud Merc. in hac Tabula hæc leguntur: Archiepiscopus *Taurinensis*, cui subsunt *Casalensis*, *Salutarum*, *Mentis Regali*, *Novariensis*, *Lodensis*, *Vercellensis*, *Ipporegiensis*, *Albensis*, *Aquensis*, *Albensis*, *Terdonensis*, *Saonensis*, *Albiganensis*, *Vimimeliensis*, *Placentinus*, *Papiensis*, *Mediolanensi* Archiepiscopi subiecti. Archiepisc. *Ianucensis* subsunt *Bobiensis*, *Aprunacensis*, vel *Brumaccensis*, *Morenensis* vel *Maranensis*, *Alcojensis* vel *Ampruniacensis*, *Nubiensis* in *Corfica* sive *Nebienis*, *Nautiensis*, *Albiganensis*, *Arbenga* credo, inter suffraganeos *Mediolanensis* Archiepiscopi recensitus.

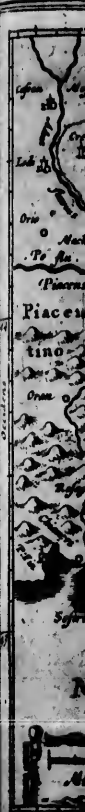
Flumina.

Statu
Et infra
fieri.

Romandiola.

QUARTA & postrema Lóbardiz Tabula Romandio-
lam, Ducatum Parmensem, & Mantuæ representat. Pri-
moloco occurrit *Romandiola* vel *Romanula*, sic dicta ho-
die, Caroli Magni Imperatoris & Romani Pontificis
beneficio atque auspiciis. *Romanula* limites ex com-
muni sententia ad Septentrionem quidem Paludes Ve-
ronenses & Patavinæ, usque ad Fornaces, ostium Padi
ultimum, una cum parte Maris Hadriatici: ad Orien-
tem Haurus, una cum Piceno; ad Meridiem Apennin-
us, cum Etruria. In occidentali variatur. Quidam ul-
tra Vadrinum flumen cis Forum Cornelii non procé-
dunt: transfiliunt nonnulli Scultennam, nunc Panarium,
in eo plerique sistunt. Hos sequemur, Longitudinem
ejus ex milliar. aut circiter, posituri inter Foliam & Pa-
narium: Latitudinem xvi milliar. vel paulo minus, inter
Apenninum, & quarum memini, Paludes. Quod ad
Regionis qualitatem, agros habere optimos scribit Le-
ander, omniumque frugum, tam quæ ad vitam ne-
cessariæ, quam quæ ad humanas voluptates oportunæ,
& delicias, fertiles. Campi hic latissimi, fructiferis
arboribus omne genus confiti: colles peramæni, viti-
bus, olea, ficu nitentes. Silvæ munificæ, herbidaque
prata cum dumis venationi apta, salubres passim aquæ.
salinæ cum circa litus, tum intus frequentes. Metallo-
rum fodinæ, innumeraque præterea Naturæ dotes exi-

mix, quæ nisi longissima narratione, commemorari
haud possent. Vrbes sunt in hac Regione aliquot cele-
bres & complura oppida. Primariæ sunt *Ariminum* Ptol.
& aliis, hodie *Rimini* incolis, *Rumelen* Germanis. No-
men illi ab amne, quo adluitur. Alii aliunde trahunt.
Rerum omnium copiâ supra modum abundat. Portus
olim amplus, splendidus satisque capax, hodie modi-
cis navigiis tantum est aptus, arenis opplatus. *Cervia*
urbs maritima olim *Phycoles* dicta. *Cerviani* majori ex
parte salarii sunt artifices, tanto quæstu, ut Pontifex an-
nuatim inde habeat lx millia coronatorum. *Cesena*, *Ca-
sena* Ptol. *Cesena* Strab. hodie plerisque *Cesena*, aliis *Ces-
nadiago*, tertiis denique *Cesna*. Hodie civitas est admo-
dum frequens, annis superioribus à Bernardino Rubrio
Parmensi, qua occidentem septentrionemque spectat,
aucta. Arx urbi ex colle, qua Auster est, valida immunet,
à Frederico II. Imp. condita. *Sarsina* urbs antiqua ad
Apennini radices, Plauti Patria, nomen hodie retinet.
Ravenna, *P'acéva* Strab. cui & *P'acéva*, *P'acéva* Ptol.
Antiquam civitatem testantur omnes. De situ multa
Str. lib. v. Vrbs Archiepiscopalis. Subsunt huic Archie-
piscopo *Adriensis*, *Comacensis*, *Cerviensis*, *Foroliviensis*, *Foro-
ropompiliensis*, *Vellimensis*, *Ville forte*, *Cesinatensis*, *Sarenien-
sis* vel *Sarsinatensis*, *Faventinus*, *Imolensis*, *Mutinensis*, *Bono-
niensis*, *Rhogenensis*, *Parmensis*, & *Barcinensis*. Pascua ad Vr-
bem

memorari
 quot cele-
 stium Ptol.
 nis. No-
 le trahunt.
 t. Portus
 odie modi-
 as. *Cervia*
 si majori ex-
 ontifex an-
 Cesena, Ce-
 e, aliis Ces-
 e est admo-
 lino Rubrio
 que spectat,
 ia immunet,
 as antiqua ad
 odie retinet.
Cervia, Ptol.
 De situ multa
 uic Archie-
 olivienfis, Fo-
 sifis, Sarcenien-
 inensis, Bono-
 asqua ad Vr-
 bem

bem optima; ex quibus magna lactis, butyri, caseique copia. *Forum-Livii*, hodie *Ferli*. Vrbs natura & situ, rerumque omnium ubertate præstans inter duos amnes Roncum & Montonum sita; acre fruens optimo. *Forum Corneli* vulgo *Imola*. Sita est ad Santernum amnem, agro frumentario, vini, olei, aliarumque frugum ferace. *Bononia* nobilis & antiqua civitas, *Bologna* vulgo: Apennini radicibus adposita, ad amnem Rhenum, Aposa torrente mediam urbem interluente: tota Orienti expofita: qua Auster est, montes imminent vitiferi, qua reliquæ partes, agri patent longè latè que omnis generis frugum feraces. Cælum illi non admodum salubre. Circuitus VII milliariū: olim multo minor. Portas habet XII. Potens est nobilitate, ædibus magnifica, porticibus frequens. Academiam instituit Theodosius Imperator, anno ccccxxiii. Nunc *Ferrariam* videamus: cui unde nomen datum valde variatur. Veritati maxime consentaneum, *Ferrariam* nuncupatam ab *Ferrariide*, quæ trans Padum erat, colonis huc ex Theodosii Imperatoris decreto translatis anno ccccxxiii: quo tempore vicus fuit absque muris, ab Smaragdo Exarcho circa annum dcccxc fossa mœnibusque septus: paullatimque ita auctus, ut tandem in nobilissimam civitatem commutatus fuerit, vetere Præfulatu ab Vitaliano P.M. huc circa annum dclviii traducto, aliisque xii pagis finitimis illi subiectis ab Constante II Imp. qui multa ipsi largitus est privilegia. Hodie *Ferrara* audit. Adfidet ripæ Padi amnis, quo qua Ortum Austrumque respicit, adluitur. Cælum ipsi crassius, ob situm palustrem. Plateas habet rectas, longas, amplas, quarum plerasque Leonellus Marchio coctis stravit lateribus. Edificiis cum publicis,

licet non magnis, tum privatis supra modum est ornata. Maximum est urbis Fanum, arx illi duplex, una ad flu, altera è regione S. Georgii, Ducis sedes; utraque satis raunita. Populo frequens, rebus ad vitani necessariis abundat. Non inamœna inter primas Italiæ urbes merito censenda: caput sedesque Ducatus Atestinæ familiæ, nobilitatis & antiquitatis stupendæ. Academiam hic instituit Fridericus II. Imperator in Bononiensium contumeliam. Planiciem habet circa se maximam sed iterilem. Reliquas Romandiolæ urbes, & minorum gentium oppida prætereo.

Ducatus Parmensis.

Ducatus *Parmensis* à civitate Parma nomen habet. Regio de
unde di-
ctus. Ager amœnus est, & frugum vitiumque optima- Soli fer-
tilitas
superis
majori. rum fertilis, aquis medicatis piscisque lætissimis felix: Regio de
unde di-
ctus. cujus & vellera summam merentur commendationem. Civitas unde Ducatus iste nomen accepit *Parma* ab *Thursis*, ut multæ his locis alix, condita, à Boiis inde possessa, lapsu temporis Romanos habuit dominos: qui anno dclxx, quo tempore Mutinam, eo coloni- am, ut Livius tradit lib. xxix, duxerunt. Calamita- tem ab L. Antonio inlatam deplorat M. Tul. Philip. ultima. Conlapsa, auctoritate Romani nominis libera cum aliis cœpit esse: sequuta nunc Cæsares, nunc Pontif. Rom. Bononiensibus semper amica & conjuncta. Gravem passâ est toxum biennium obsidionem ab Friderico II. Imp. circa annum ccccxlviij, quod partium esset Pontificiarum. Eo inde profligato, varios habuit Regulos; *Corregios*, *Scaligeros*, *Atestinos*, *Vucecomites*, *Galea- tios*,

MANTVÆ DVCATVS.

SCI

tios, Sfortias, Gallos denique, quibuscum sæpe de urbis dominatu certavit *Pontifex Romanus*, cui ope & auxilio Caroli V. Imperatoris, Gallis tota Italia pulsus rerū solus deinceps in urbe potitus est. Hodie suos habet *Duces*, quorū primus à P. M. institutus est *Petrus Aloysius Farnesius* Pauli III. P. M. filius, quo cruce iter intra biennium cæso, subrogatus est *Otho* filius, eique defuncto *Alexander Belgicæ* Gubernator: cui mortuo successit ante aliquot annos filius. Ceterum *Parma*, Strab. Ptol. in *Æmylia* via, quinque ab *Apennino* P. M. Nomen illi ab amne *Parma*: ex aliorum mente, quod *Parman*, hoc est, breve scutum referat. *Ædificiis* est splendida, plateis ornata rectis largisque; rebus ad vitam necessariis adfluens: Incolarum nobilitate, civiumque frequentia celebris, situ est admodum plano: cælo summè salubri: adeo ut *Plinius Parmenses* tradat, tres quidem annos cxx, duos vero cxxx vixisse. Eam neque hyems, neque æstas adfligit. Castrum habet munitissimum: Principum & inlustrium familiarum palatia non pauca. In foro satis amplo, fons pulcherrimus: & templum ad imitationem S. P. Q. Romani exstructum: campana tribus imposita columnis: turris persimilis Bononiensi. Separatur ab suis suburbiis fluvio cognomine. Episcopatus floret titulo. Incolæ venusti, nobiles, martii, animosi, ingenioque præstantes. *Ducem* cum *Parma* habet vetusta & nobilis civitas *Placencia*; Ptol. aliisque Πλακεντία, vulgo *Piacenza*. Iuxta Padum, à quo distat circiter M. P. jacet, loco peramœno; agrorū unum bonitate, civiumque claritate superbiens. Muri novi sunt: Propugnacula ampla, munitiones insignes. Episcopatus gaudet titu-

lo. *Gymnasium* habet omnium disciplinarum. Urbis ager vini, olei, frumenti, omnisque generis fructuum fertilissimus, propter copiam aquarum: multos habens fontes, fluvios, rivulos, pascuis irrigandis facientes.

Mantvæ Ducatus.

Ducatus Mantvæ nomen habet ab urbe *Mantua*. *Hujus Imperium* primum fuit penes *Tuscos*, urbis auctores: hinc penes *Gallos Cenomanos*: post quos *Romani* rerum ibi sunt potiti. Maximam sub *Triumviratu* cladem tulit. Quum enim *Cremona* victoribus diripienda esset concessa, propter vicinitatem magnam agri sui partem amisit. Hinc *Virgilius*: *Mantua va misera nimium vicina Cremona*. Successerunt Romanis *Gothi*, & *Langardi*: quibus profligatis, urbs ad *Imperatorum* potestatem est retracta. Ea rursus labante, in libertatem se cum multis aliis vindicavit, quam obtinuit, donec ab *Othone I. I. Imp. Theodobaldo* Comiti *Canossano* donaretur. Subrogatus illi *Bonifacius* filius; eique sine mascula prole defuncto *Beatrix* conjux, cum *Mathilde* filia, quæ *Mantuam* summopere ampliavit. Urbis *Mantua*, Strab. & Ptol. hodie *Mantua*. Initium urbis ponunt varii variè. Quidquid sit, antiquissima ipsi est origo. Posita est in medio *Paludum*, quas *Mincius*, ex lacu *Benaco* effusus, creat, nec nisi pontibus, qui eximii admodum, aditur: hinc ob naturam loci munitissimis *Italiae* concensenda. *Ampla* est, & magnificè publicis privatique ædificiis ornata, tectisque plateis decora.

Regio.
Imperii
majorū.

HACTENUS Lombardiam perlustravimus: ſequuntur nunc *Brixienſis Comitatus & Mediolanenſis Ducatus* explicandi. Nomen priori à civitate nobili *Brixia*. Partem ejus tractus occupat quem olim *Cenomani* tenuere: patetque *Territorium Brixienſe* in longitudinem mill. c à *Limone Benaci* lacus vico, ad *Vrceanum oppidum*. Latitudo eſt mill. l. à *Moſo* uſq; ad *Dialengem*: ſitulusque eſt inter *Benacum*, *Sebinumque* lacus. Ager uberrimus tritici, reliquorumque frumenti generum; item vini, oleique fertilis, neque carens ferri æriſque fecunditate. Habet & aurum, argentum, alumen, marmor porphyreticum, & aliud ex atro & viridi variegatum, quod *Serpentium* vocant, *Ophiten* *Plin.* alioſque lapides precio nobiles: *Marchaſitam* etiam, quem *Pyritem* vocarunt veteres: abundatque omnibus quæ ad vitæ neceſſitateſ cultumque expetuntur. *Brixia* fidem *Populi Rom.* perpetuo coluiſſe legitur: præſertim bello *Punico* poſt eladem ad *Trebianam* annem ab *Hannibale* inlatam. *Colonia* deducta eſt cum reliquis *Transpadanis* ab *Cn. Pompeio* *Strabone*, anno 130 L. XV, & poſtea cum aliis ab *C. Cæſare* *Dictatore* *Civitatis* jure donata. Deinceps in *Imperatorum* fuit poteſtate quandiu ſalva ſtetit ſua *Romano* nomini *majeſtas*. Poſt ab *Radagiſo* *Gothorum* rege incendio vaſtata, anno ccccxii: hinc ab *Artilla* *Hunorum* *Principe* ſubverſa, ſed reſecta anno ccccclii imperante *Martiano*: mox ab *Langardis* poſſeſſa uſque ad captum ab *Carolo Mag.* *Deſiderium*: quo exſtincto, ſuccceſſit *Francorum Imperiũ*. Inde ab *Othone* *Saxone* *Cæſare* libera *Imperiũ* *Romani* civitas eſt ſa-

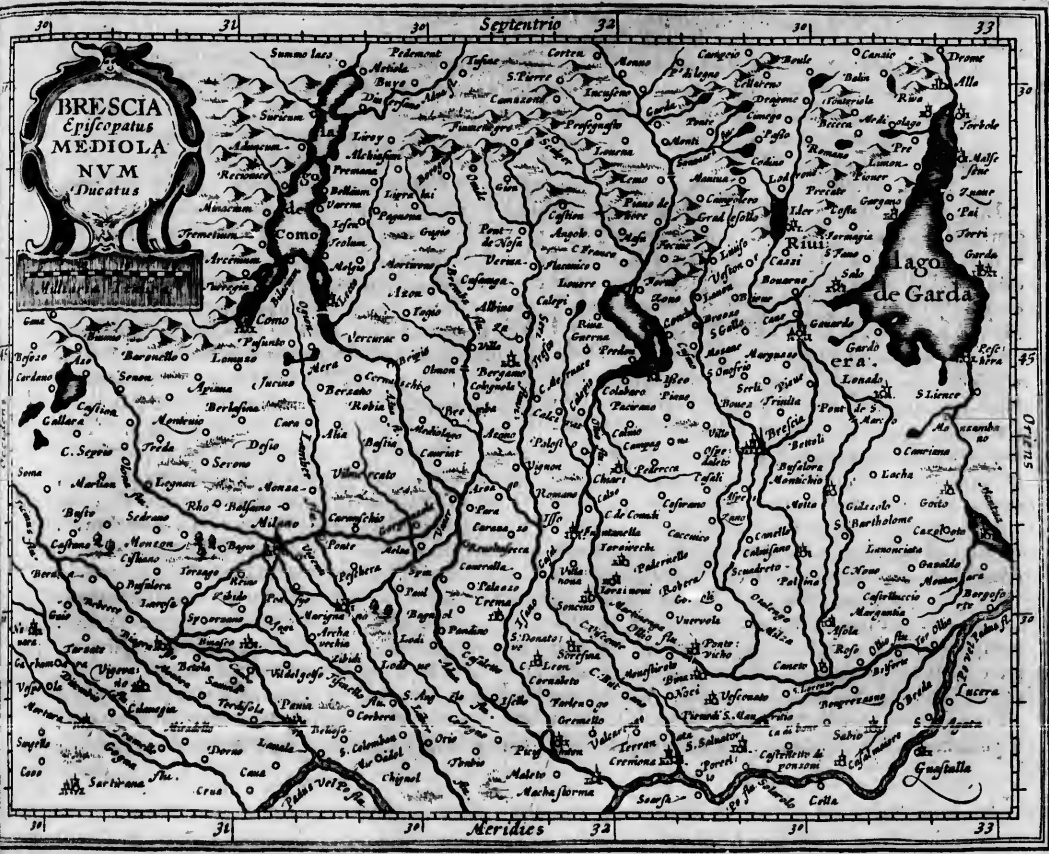
*Imperiũ
majus.*

cta, an. et cxxxvi: mox ab *Henrico vi* direpta, muris nudata, ſuiſque ſpoliata privilegiis, ab *Scaligeris*, *Neronæ* *Ducibus*, opera *Guelforum* eſt capta. His ſuccceſſerunt *Vice-comites*, *Mediolani* *Principes*: à quibus ſæpè vexata ad *Venetos* deſecit: quibus ab *Galliis* rurſum adempta, paulo poſt iis eſt reſtituta. *Brixia* *Strab.* & *Prol.* hodie *Brefcia*. De hujus urbis origine varia traduntur, ſed parum explorata. Aliis certiora forte apud *Livium*, quem multi ſequuntur. Notat ab *Cenomani* conditam: cum *Elitovio* & *Beloveſo* *ducibus* ex *Galliis*, per *Taurinos* & *Alpes* *Iulias* in *Italiam* tranſgreſſis. Hinc *Cenomanoſum* genti tribuitur etiam à *Plin.* & *Ptolemæo*, quin & *Livius* lib. xxxii *Brixiam* *Cenomanoſum* ſignat caput. *Civitas* eſt perveſtuſta, dives, populofa, ampla, validis munita muris, arce ſuperbiens inexpugnabili, pulchra ædificiis cum publicis tum privatis. Etiam annis perlabitur *Garcia* quem aliqui *Melam* vocant. Caſtrum habet munitiſſimum è vertice urbem deſpiciens: & egregio firmatum ab *Venetis* præſidio: templa magnifica: monaſteria ſtupenda: hoſpitale pulchrum. In *Palatio* *Capitanei* hæc leguntur:

*Hic locus odit, amat, punit, conſervat, honorat:
Nequiſtiem, pacem, crimina, jura, probos.*

Templum & *Epilcopi* palatium, quin tota civitas, ejuſque territorium, omnia inquam, paſſim lectiſſimis marmorum inſcriptionibus, ſtatuis, ſtatuarum titulis & eloigiis, variorumque epitaphiis ſunt plena. Incolæ loquaces, lautis, nobiles, ſolertiſingeniũ. Opibus hodie floret:

direpta, muris
 igeris, Nerona
 tis successerunt
 us sæpè vexata
 adempta, paul-
 tol. hodie Bref-
 tur, sed parum
 vium, quem
 onditam: cum
 per Taurinos &
 ic *Cenomano*rum
 o, quin & Livius
 apud. Civitas est
 is munita muris,
 edificis cum pu-
 erlabitur Garcia
 habet munitissi-
 gregio firmatum
 monasteria stu-
 o Capitanei hæc

onomat:
 orobos.
 tota civitas, eju-
 lectissimis mar-
 rum titulis & clo-
 ena. Incolæ lo-
 ni. Opibus hodie
 floret:

DUCATUS MEDIOLANENSIS.

504
flore: *Vrbis Veneta Sponsa* cognominari solita. Fidem Christianā suscepisse traditur ab *D. Apollinari* Ravennatū præfule. Episcopatus habet titulum. De ea sic Scaliger:

*Quæ pingues scatebras specula despectat ab alta,
Postulat Imperii Brixia magna vices,
Cælum hilarum, frons læta urbi, gens nescia fraudis,
Atque modum ignorat dævis uber agri,
Si regeret patrias animis concordibus oras,
Tunc poterat dominis ipsa jubere suis.*

Est in hoc Territorio etiam *Quintianum* oppidum, viginti mill. pass. à Brixia Meridiem versus situm, prope *Ollium* amnem. Item *Reggiate*, *Bottefino*, *Vitele*, *Novalara* cum multis aliis. *Lacus* habet *Benacum*, sic dictum ab oppido quod hic olim, cujusque hodie cernuntur vestigia. Hic *Lydius* Catullo, ab *Lydiis*, i. Tyrrhenis, quos fama est quondam vicinos illi agros coluisse: *Lago di Garda* Italicè: *Gard-see* Germanicè ab arce orientali ripæ adita. Hic *Lacus*, ut scribit ad Cardinalem Polum *Alexius V-gonius*, optimis piscibus aliis præstat, amoenissimis collibus circumseptus: undique fontes scatent: hac illac nemora, præta virentia, vineæ, oliuæ, abietes, lauri, cedri: oppida præterea rebus omnibus necessariis referta in modū coronæ illū ambiunt: ita ut nihil omnino illi desit ex hisce rebus, quæ loca campestria visu quidem pulcherrima & usu grata atque jucunda efficere possunt &c. Est & alius *Sebinus* aut *Sevinus*, nunc *Lago d'Isèo* ab *Isèo* castro quod in ejus ripa. Hic exceptum ad Septentrionem *Ollium*, rursus ad Austrum evomit. Est denique inter *Sebinum* & *Benacum* *Lacus Idrinus*, vulgo *Lago d'Idro*, vel *Idro Lago*. Nomen illi ab *Idro* castello. Alii ab *Hydra* dictum censent, quam Hercules hic perhibetur peremisse. piscibus abundat. Exonerant se in *Idrinum* per varios

annes minores, qui vernaculè *Lago Cap*, *Lago Rancom*, &c. alii. *Mella* vel *Mela* hoc Territorium medium quodam modo fecat. *Mellæ* nomen retinet in hunc usque diem. Non percurrit tamen ipsam, uti videre est, urbem, sed haud procul inde ipsius agrum. Fluviolus qui urbem perlabitur hodie *Garza* vocatur.

Ducatus Mediolanensis.

Ducatus *Mediolanensis* suo ambitu cœc milliaria complectitur. Incredibilis agro est fertilitas, copiaeque rerum omnium stupenda. Tractum vero hunc *M. Marcello* & *Cn. Scipione Coss.* cum plerisque urbibus *Transpadanis* in Romanorum ditionem concessisse, formamque provincie accepisse, auctores sunt *Livius*, *Florus*, *Polybius*. In eadem urbe Imperatores aliquot posteriores confedisse loci oportunitate ductos, constat, *Nervam*, *Trajanum*, *Hadrianum*, *Maximinianum*, *Philippum*, *Constantium*, *Constantinum*, *Iovinianum*, *Valentem*, *Valentinianum*, *Theodosium*. *Trajanus* certè regiam hic ædificavit, quæ hodieque nomen servat *Palatii*. Debilitata autem *Cæsarum* potentia, variorum hæc urbs Barbarorum impetu convulsa est & labefactata: *Gothorum*, *Hunorum*, *Langbardorum*: quibus, *Caroli magni* auspiciis, Italiâ exactis, fidei se commisit *Francorum Regum*, inde *Germanorum Cæsarum*, quorum plerique ferream coronam, Imperii solemniam, accipere ibi, in vetusta celebrique *D. Ambrosii* æde, consueverunt, uti singulorum exemplis probat *Leander*. Tandem sub *Fridericis I & II Cæsaribus*, quibus perpetuo rebellavit, novôs fortia est *Dominos*, *Galeatios Vicecomites*, qui deinde, anno *1100 ccc cix*, *Duces* à *Wenceslao* Imperatore nominati. His deficienti-

171
Mediolanensis

cienti
tienti
deri a
tueran
stin G
Reges H
tinis S
Polyb.
Germ.
condit
veso D
taisthi
ante C
quid si
cl. Ifaa
Galliis
manic
lis Ma
esset &
briz T
Medel
ibi tem
gini, h
cinum
nussna
Europ
splend
tudine,
rum: n
modur
Suburb
magnis

cientibus *Sfortia Ducum* insignia sunt adepti, confentientibus civitum suffragiis, & accedente Romani Imperii auctoritate: quod Galeatii nunquam obtinere poterant. Horum stirpe majorum nostrorum ævo extinctâ, successit Carolus V. Imp. qui principatum ad *Reges Hispania* successores transtulit. Urbis primaria Latinis Scriptoribus omnibus *Mediolanum*, *Mediolanum* Polyb. Strab. Ptol. cui & *Mediolana*. Italis hodie *Milano*: Germanis *Meylands*. *Mediolanum* ab Gallis Insu-
 conditum: auctores sunt Livius, Trogus, alii. qui Bello-
 veso Duce, in Italiam profecti, pulsis Tuscis, funda-
 mentis hinc locarunt: anno, ut quidam computant,
 ante Christum natum cccxxxix: ut alii, cccclxxx. Quid-
 quid sit, antiquissima est. Nomen illi natum, iudicio V.
 cl. Isaac Casauboni ad lib. iv. Strab., ab Santonum in
 Gallis urbe *Mediolano*. Quidam vocem ajunt esse Ger-
 manicæ originis, quasi *Mey-lands* ab agro verrante, qualis
Majo mense solet esse, vel *Midlands*, quod medium
 esset & velut umblicus, uti etiam Iovius indicat. Insu-
 briz Ticino anno clausæ: vel denique *Maegde-lands* sive
Meydel-lands, *Virginis Regio* vel *Terra*, ab Minerva, cujus
 ibi templum fuit, quod olim S. Salvatori, post D. Vir-
 gini, hodie D. Teclæ sacrum. Situs *Mediolano* inter Ti-
 cinum Abduamque, haud procul Alpibus, per oportu-
 nus matura cœli solique temperatus. Inter maximas
 Europæ censetur urbes, mercatura opibusque florens:
 splendore superbit ædificiorum, templorum magni-
 tudine, prætoriorum amplitudine, pulchritudine vico-
 rum: mœnibus, propugnaculis, armamentariis supra
 modum instructa, spatium complectens immensum.
 Suburbia habet longa lataque, quorum nonnulla cum
 magnis civitatibus committi possent, altis fossis, non se-

cus ac urbs ipsa, undique cincta. Post Ædem sacram,
 quam *Domum* vocant, magnifice speciosaque ad forum
 exstructam, D. Laurentii Fanum est ingens in ruinis tē-
 pli Hercules excitatum. Exstant etiam nū sedecim stria-
 tæ columnæ peraltæ, magnificentissimi operis vestigia.
 Arcem ibi videre est, omnium ferè, quæ in hoc terrarū
 orbe, munitissimâ, cui *Porta Iovis* nomē, inexpugnabi-
 lem, quaque in Europa nihil celebrius. Xenodochium
 ibi vel Nosocomium suburbicum, via Bergomati, ju-
 gerum aliquot spatio amplissimum, ab Sfortiis inchoa-
 tum, nondum absolutum. Est & Curia vetus ubi exi-
 guum D. Gothardi Fanum, nobilibus aliquot Viceco-
 mitum sepulchris decoratum. Multæ sunt in urbe pri-
 sci ævi inscriptiones, aliaque veterum monumenta. Aca-
 demiam habet antiquissimam, ubi etiam Virgilius litte-
 ris operam dedisse creditur. Ad Prædicatores tam in-
 signem esse Bibliothecâ scribit Leander, ut celeberrimis
 Italiæ non cedat. Artificum diversâ ibidem genera tan-
 ta frequentia, ut vulgato proverbio dicatur, *Che chi vole-
 se rassettare Italia, si ruma Milano, Mediolanum* scilicet de-
 struendo, Italiam instrui posse, nimirum quorumvis artifi-
 cum copia. Dicitur Hispaniæ Rex ex hoc Statu pro-
 ventum habere octoginta aureorū millia. Administra-
 tio causarum civilium & criminalium pendet ab Sena-
 tu Mediolanensi in quo xvi sunt Doctores, & nonnulli
 Prælati Patrii que Mediolanenses. Archiepiscopus
 Mediolanum floret dignitate, cujus Archiepiscopus hos
 habet suffraganeos, *Bergomensem*, *Brixiensem*, *Cremonesem*,
Laudensem, *Novariensem*, *Vercellensem*, *Ipporegiensem*, *Vigle-
 viensem*, *Astensem*, *Aquensem*, *Albensem*, *Terdenensem*, *Sao-
 nensem*, *Albingaunensem*, *Vintimeliensem*, *Placentinum*, *Papi-
 enses* & *Ferracriensem* exemptos.

His
 Mediolanum

Religio
 guber-
 nandi.

HAc Tabula Ditiones trium urbium primaria-
rum *Marke Tarrivina* delineantur, *Verona*, *Vi-*
centia, & *Padavii*. Occurrit primo loco *Verona*
ditio sive territorium. Ejus longitudo, quæ à
Bruchelio oppido sumitur Rivam usque in ultimo *Be-*
naci recessu positam, LXV est milliarium: latitudo ab
Turre Confinium Rivoltellam usque XL. Ager ex par-
te lapidosus, ac propterea incultus, ex parte optimus
est. Triticum, oleo, vino, pecoribus, vellerum item
pretiosorum cæterarumque frugum copia abundans:
nobilissimas item habens lapicidas. Lectissimos
etiam medicinalium herbarum thesauros, præcipuè in
monte Baldo, quibus legendis undique eo confluit. *E-*
sculapii proles. Urbem Veronam condidisse feruntur
Tusci, apud alios *Galli Cenomani*: quibus ejectis, in fide
diu fuit & potestate *Romanorum*: quorum auspiciis *col-*
oniam eo duxit Cn. Pompeius Strabo, Magni pater. Ab
Attila, Hunnorum Rege, post vastata, vatis inde sub-
dita fuit tyrannis, quorum agmen duxerunt facile *Go-*
thorum Reges: hos expulerunt *Langbaridi*; *Langbardos* *Ca-*
rolo Magno duce *Franci*: post quos *Berengariv* ab *O-*
thone I. Imp. Italia ejectis sui juris facta quietem ali-
quandiu habuit sub auctoritate fideque *Romani Imperii*.
Per vim adeptus *Attilivinus Romanivus* Præfecturam in
Dominatum convertit, exacto *Azone Atestino*, quem S.
P. Q. Veronensis Prætozem designarat. Eo defuncto
circa annum *CIOCLIX* communibus civium suffragiis
Scaligeri magistratum gesserunt cum titulo Vicariorum
& Principum annos propemodum *CXXVIII*: quibus ex-

Regio
Situ.

Soli qua-
ditio.

Impe-
rium
majorum

turbatis partim, partim veneno necatis, suæ ditionis fe-
cerunt *Calceati*, inde *Carrariensis*. Hos exterminarunt
Veneti: in quorum etiamnum potestate cõstanter & tran-
quillè perseverat. Urbis *Verona* & *Ovingonia* Prol. nomen
hodie retinet. Germani *Dietrichs Bern*. Aerem habet
tenuem. Non absimilis Helvetiorum *Basileæ* matura,
situ, pulchritudinè ædificiorum est nobilis: æquo solo
recumbens: ad Meridiem, Ortum, Occasumque con-
versa brumalem: tellure ad Septentrionem leniter ad-
surgente, jugisque theatralem pænè formam exprimen-
tibus. *Atheli* amne non tam dividitur, quam munitur
& circumquaque cingitur. Mille antiquitatum vestigia
veterem testantur urbis magnificentiam & divitias.
Vias habet rectas & amplas, cõtili stratas lapide. Tem-
pla circiter *xxxv*, quorum præcipua, pervetusta *Ædes*
Cathedralis, & *D. Anastasi*: *Monasteria* *x*. In summo
clivo duæ sunt arces nobilissimæ, *D. Perri*, & *S. Felici*.
Item *Castellum Vetus*, & quæ vulgo *Citadella*. *Amphi-*
theatrum ibi visitur omnium maximum; & quo nul-
lum fere integrius, media urbe adsurgens. Civitas hæc
Episcopatus gaudet dignitate. Incolæ magnifici, splen-
didi, jucundo ad spectu, ingenii summi, maximeque ad
litteras idonei. Illud hoc loco non omittendum, quod
cum *Veneti* hanc urbem munirent, in ipsis fossis antra
excavata è topho inventa sint; cumque in monte fode-
retur, echini saxei illic spectati sint, itemque conchæ,
ostrea, avium rostra, stellæque pisces, omnia in lapidem
verfa.

VICENTIA

uaz ditionis fe-
 exterminarunt
 stantier & tran-
 a Prol. nomen
 Acrem habet
 a filea: natura,
 lis: a quo solo
 ca sumque con-
 nem leniter ad-
 nam experimen-
 quam munitur
 nitatum vestigia
 m & divitias.
 s lapide. Tem-
 ervetusta Edes
 x. In summo
 tri, & S. Felici-
 della. Amphim-
 m; & quo nul-
 ns. Civitas hzc
 magnifici, splen-
 , maxime que ad
 nitendum, quod
 ipis fossis antra
 in monte fode-
 temque conchz
 omnia in lapidem

VICENTINAE

VICENTIAE Ditio sequitur, cuius ager ut aem-
nissimus, ita vini, frugum, aliarumque rerum
fertilissimus, præcipue mororum, quorum fron-
dibus bombyces aluntur. Haud procul urbe
duz nobiles lapicidinae, in monte, qui *Cornelius* Latinis,
vulgo *Covelo*. Sunt & marmorum in Valdano vico.
Vrbs ab *Tusis*, vel, ut scribit *Trogus*, ab *Gallis* condita,
sequenti ævo in fide diu stetit *populi Romani*, usque ad
Annis tempora, à quo vastata, post in *Gothorum*, inde in
Langobardorum, postremo in Italia *Regum* fuit potestate.
lis pulsus, libertate sua sub auctoritate *Imperii Romani* est
usa, usque ad *Frederici II Imp.* principatum, à quo dire-
pta cremataq; varios habuit Dominos, *Carrarienses* Pa-
tavinos, *Scaligeros* Veronenses, *Galeatios* Mediolanenses:
Venetos. Tandem *Maximiliani I Imperatoris* armis infe-
stata, ejusq; fidei subiecta, *Venetis* ad extremum est red-
dita. Vrbs ipsa *Trogo*, *Pomponio*, *Tacito*, aliisque dicitur
Vicentia. *Vicetia* *Plin.* & *Antonino*: *Bisetia* & *Bitetia*
Æliano, *Ovixarra* *Ptolemæo*, vulgo *Vicenza*. Sita juxta
radices *Tullis*, duobus annibus, qui navigabiles, *Rone*
& *Bachilione* inæqualiter divisa. Non usque adeo
elegans & magna, sed populosa, rerumque omnium co-
pia abundans. Quatuor ibi notatu digna, *Palatium Præ-*
toris magnificentum, *Pons unius arcus*; *Saxum solidum*
aræ majoris in Ecclesia *D. Laurentii*, stupendæ longitu-
dinis, *Theatrum* deniq; vulgo *l'Academia*. Cœnobium
ibi dem *D. Coronæ*, ubi pulcherrima Bibliotheca. Inco-
læ ingenii sunt vividi, ad litteras, militiam, mercaturam
promtissimi, faciendæ rei perpetuo sudantes: splendide

vivunt, honeste vestiuntur. Episcopatus gaudet digni-
tate. Porro in *Vicentinorum* ditio oppida sunt *Marostica*
celebre & divitiis affluens oppidum. *Brendulum* divi-
tiis, nobilitate ac frequentia nobile. *Lenicum* cum opi-
bus & multitudine, ac nobilitate, tum amplitudine,
multis Italix civitatibus par. Est & sexto supra *Vicen-*
tiam lapide, Austrum versus, pagus & castellum *Custof-*
dia, quod ibi quondam noxii homines custodiri conflue-
verint in vastis *Latomiis*, ad cadendos ædificiis faciun-
dis lapides.

Patavii Ditio.

SVperest *Ager Patavinus* nobis in hac Tabula descri-
bendus. Hic apud *Bernardinum Scardeonium* de-
scribitur his terminis: *A meridie Athesis fluvius procurrit, à*
Septentrione Muso amnis parvus dilabitur, ab Oriente æstuarium
Venetiarum, ab Occidente vero colles sunt Euganei & Ager
Vicentinus. Patet omnis hic circuitus CLXXX P.M. in quo sex-
centa & quadraginta septem villa seu pagi. Dicere solitus
scribitur ab Cœlio Rhodigino Constantinus Palæologus,
nisi sciret à sanctissimis viris affirmari, in Oriente Paradisum
esse, arbitrari se non alibi eum reperiri posse, quam in persuavi
Patavina amenitate. Ager frumenti, variorum fructuum,
vini etiam generosissimi ferax, unde Martialis, Pictaque
pampineis Euganea arva jugis. Venationibus insuper, au-
cupiis & piscationibus frequens. Mirabilem rerum om-
nium copiam incolæ triviali celebrant proverbio, Bo-
logna la grassa, Padona la passa. Vrbs perpetuo amica socia-
que

Regio.
Soli ferti-
bitur.

In perenni
m. g. vrbs.

vrb.

Oppida.

Situ.

Soli ferti-
bitur.

que populi Romani, uti patet ex Livii libro 41, & Marci Tullii Philippici. Colonia deducta multo meliore fuit conditione, quam aliarum coloniarum; nam Patavinis jus etiam suffragiorum datum legitur, tanquam civibus Romanis. Capta direptaque cum aliis ab Artia Hunnorum Rege, annisque centum post à Langbardis, qui & igne cremarunt: cum Caroli Magni Principatu, partim sub Regibus cepit esse Italia, Franciscus Cæsarius, partim sub Berengariis: sui tandem juris quodammodo facta imperatè Othone I. Prætozem ex suis creavit & populi præfectum. Duravit hæc Reipubl. forma usque ad Fridericum II, cujus iussu auspiciisque urbem occupavit *Alfrolinus Romaninus*: post quem Dominos habuit *Cararienses*, *Scaligeros*, *Galeatios*, & circa annum ab Christo nato ciroccccc v *Venetos*, quibus adhuc patet, tanquam pia mater, præsenio virium non satis compos, piæ filiarum (nam *Patavinorum colonia*, *Venetia*) non tam imperio, quam ministerio regenda. *PATAVIUM* civitas antiquissima, flos & decus urbium, quascumque tellus Itala continet, *Παταύιον* Pt. hodie *Padua*. Prole etiam a lio loco *Betabium* nominatur. Nomen natum quidam putant à *Padi* vel *Paludum* vicinitate: sicque dictum quasi *Padavianum*: nonnulli à *petendo*, quod avem Antenor, urbis conditor, telo petiverit; incertis conjecturis. Condidisse memoratur Antenor Troja profectus. Sita est urbs loco fertili & plano: placidissima cœli fruens temperie, summa soli bonitate, Euganeorum montium amœnitate, Alpium marisq; vicinitate beatissima. Perfluit eam Brenta amnis. Ambitus duplex hodie, olim triplex: exterior sex millia ducentosque passus conti-

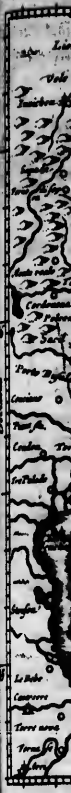
net, cum vi portis magnificis: interior tria millia passuum, altissimus, superne deambulacrum habens perpetuum. Magnifica porro, splendida, rebus omnibus, quæ ad vitam necessaræ, adfluens: silice strata: fossis, vallisque & propugnaculis undique bene tuta: ædificia habet sacra, profana, publica, privataque magnifica & sumtuosa. Monasteria virorum sunt xxiii, & xlix virginum Collegia. Palatium ibi Henrici Imp. opus, in quo Ius dicitur, tota Italia nominatissimum, nulli sfulatum columnis, plumbo tectum. Curia insuper publici consilii, cum porticu, columnis marmoreis suffulta, saxo constructa, plumbeis item laminis intacta. Fora maxima sunt v: pontes xxxix, ex lapide, fornicati, supra Brentam. Porticus amplissimæ, aræ spaciosissimæ, nosocomia iii, xenodochia totidem. Est & orphanotrophium. Domorum quatuor millia hodie suo ambitu completitur. Incolæ summis præditi sunt ingenii, ad arma, litteras, omniumque virtutum studium prompti, Nobilitarunt Patavium ortu suo Titus Liv., Cn. Valerius Flaccus, L. Aruntius Stella, & innumerabiles alii. Academiam habet Patavium nobilem, quæ natales suos debet Carolo Magno Imperatori, vel, ut aliis placet, Friderico II, adolescentiam Urbano iv P., maturitatem illustrissimæ Venetorum Reipublicæ. Videre ibidem est Bibliothecas varias, Græcis Latinisque libris abunde instructas, unam apud S. Joannem in Viridario, alteram apud S. Iustinam, tertiam apud S. Antonium, Adeo vero fluminibus irrigatur hæc Regio, ut maximo incolarum commodo & utilitate, nullus agrestis vicus ultra v pass. millia à flumine distet.

Forum Iulii.

Regio & unde dicitur.
Situ.
Cali temperet.
Soli fertilitas.
Imperium magorum.
Vitis.

SEQVNTVR apud Merc. *Forum Iulii, & Istria* cum aliis regionibus. Nomen primæ Regioni vel ab *Foro Iulio*, urbe primaria, vel ut alii volunt, ab *Iulio Cesare*, qui aliquot Legiones hac adversus Germanos duxerit. Italis hodie *Friuli*; Germanis *Friaul*: Venetis aliisque *Patria* nuncupatur. *Aquilejensem* etiam appellatam fuisse patet ex Historiis, Fines huic Regioni ab Ortu *Istria*: ab Aquilone, montes lapidei; qua Occasus, *Alpes Vindelicæ Noricæque*, qua Austro, *Sinus Hadriaticus*. Beant regionem cælum temperatum, aer salubris, campi lati, irrigui, fructuumque omnigenorum fertiles, prata nitidissima, pascuæ pecoribus gratissima, item vitæ vinæ generantæ generosissima, silvæ quoque tam materia cædenda, quam venationibus munificæ, montes metallorum, marmorumque variorum, nec non preciosorum lapidum feraces. Inhabitarunt primum hanc regionem *Euganei*, inde successu temporis *Veneti*, mox *Galli*, postea sub *populi Romani* fuit imperio, cujus maiestate inclinante in *Langbardorum* venit potestatem. Iis successerunt *Imperatores*, his *Berengarii*, quibus excisis in ditionem rediit *Imperii Romani*. Donavit bonam ejus portionem *Aquilejensi Ecclesia* *Otho Imp.* reliquamque cum *Istria* *Conradus*. Fecerunt tandem sui juris *Veneti*, circa annum *1100*, qui hodieque ibi dominantur, licet pleraque *Comitibus Dominisque* subsit peculiaribus. Metropolis hujus regionis *Vitinum*, vulgo *Vdene*, Germanis *Veyden*. Leander arbitratu antiquum esse opidum, ejusque mentionem fieri apud *Plinium*. *Niger* credit *Prol.* aliorumque *Forum Iulium* esse; non bene. Quidquid statuendum sit de prima origine, urbs

est ampla & magnifica, rebus omnibus necessariis adfluens. Ambitus ejus milliarius est quinque. Veneti hodie *Remp.* regunt missis eo præsidibus, quos *Locumtenentes* vocant. Civium in ea numerus est *xvi* millium. Sunt & aliæ urbes, *Aquileja*, *Aquilegia* vulgo, *Aglar* Germanis. Sita ad Nationem fl. *Urbs* olim fuit ampla, copiosa, mœnibus firmissima, templis, magnifico theatro, aliisque operibus publicis & privatis supra modum ornata. Hodie infrequens est colonis, & ad solitudinem propemodum perducta; quæ quondam summo fuit splendore, summaque amplitudine. Fidem sequuta legitur constantissime *Imperii Romani* usque ad *Attila Hunnorum* Regis tempora, à quo totum obfessa triennium magna annoxæ inopia laborans, tandem capta est & vastata, obruncatis *xxx* fere septem hominum, qui in eo degebant, millibus, reliquis *Gradus* insulam fuga elapsis. Post ab *Narfete* restituta, in *Langbardorum* aliquandiu fuit potestate, usque ad *Caroli Mag.* in Italiam adventum; ex quo *Italia Regibus*, deinde *Imperatoribus* paruit. Post sub ditione *Patriarcharum* esse cepit, ab iis ad *Venetos* venit, sub quibus jam nunc pace alta & tranquillitate fruatur. Cæterum *Patriarchatu* *Aquilejensi* subsunt *Episcopatus* hi, *Concordia*, *Polæ*, *Parentinum*, *Triestinensis* vel *Tergestinis*, *Comacensis* vel *Petenensis*, *Iustinopolitanus*, *Madriventis*, *Civitanus* *Nova*, vel *Emo-nensis*. Reliquos quartæ *Tabula* secunda *Lombardie*. *Gradenfis* vero *Castellanensis* vel *Venetiarum* *Episcop.* *Tercellanensis*, *Equilensis* vel *Eusulanus*, *Caprulensis*, *Clodiensis*, *Civitanus* *Novæ*. *Goritia*, *judicio* *Leandri*, *Iulium Carnicum* *Antonino* & *Prol.* Alii de *Iulio Carnico* aliter statuerunt. Amaleus

ecessariis ad-
 que. Veneri
 quos **Locum-**
xvi millium.
 o, **Aglar** Ger-
 n fuit ampla,
 , magnifico
 privatis supra
 colonis, & ad
 quæ quondam
 tudine. Fidem
omani usque ad
 torum obfessa
 rans, tandem
 e septem homi-
 nis Gradus infu-
 rta, in **Langbar-**
 ad **Caroli Mag-**
us, deinde **Impe-**
rcharum esse eor-
 um nunc pace al-
 Patriarchatu **A-**
ordia, Pola, Paren-
lensis vel **Peten-**
Novæ, vel **Emo-**
nda **Lombardie.**
um **Episcop.** **Ter-**
stis, Clodiensis, Civi-
um Carnicum An-
aliter statuerunt.
Amaleus

Forum
 Iulium, Kars.
 tia, Carniola,
 Histria etc.

Miliaria Italica.

DI V E
 NETIA

Amaseus lib. de Venet. sinib. *Goriziam* notat ubi quondam *Noreja*. *Noriziam* Candidus. *Gorizia* suos habet Principes, qui Ducibus Austriae parati. Oppidum est opibus & nobilitate clarum. *Portus Gruariis*. Plin. *Portus Romati- nus*, *Spilimbergum*, natura loci opereque munitissimum. *Maranum* frequentia divitiisque clarum. *Mons Falconis* nobile divesque oppidum. Est & *Palma* Civitas & Arx rotunda à Venetis exstructa anno 1503, cuius fundamentis substrati sunt nummi, cum hac inscriptione, parte una, *Pascale Ciconia Duce Venetorum, an Dom. 1503* parte altera, *Fori Iulii, Italia, Christianae fidei propugnaculum*. Reliqua minorum gentium oppida prætereo. Flumina ad hanc regionem pertinent, *Romaninum*, *Tilavencum*, *Sontium*, *Frigidus*, *Aratiso*, *Alsa*, *Turru*, alia. Indigenæ ad humanitatis artes, mercaturam; aliaque honesta studia aptissimi.

Istria.

Foro Iulii succedit *Istria*; Latinis Græcisque Scripto- ribus satis nota, nomen hodie servans, Germanis *Hister-reich*, quasi *Istria Regnum*, dicta. *Lopydium* quondam fuisse nuncupatam indicat non obscure Pl. *Penin- sula* formam refert pleraque, inter duos sinus, *Tergestini- um* & *Carnarium*, Mari cineta *Hadriatico*, ab *Septen- trione* Alpibus munita *Carnicis* & *Noricis*; ab occasu anteaquam in *Mare* excurrere incipiat, *Formionem* habes amnem; *Arsum* vero fl. ab *Ortu*. Latitudo XI. P. M. *Ambitus*, cxxi, ab *Formione*, quem dixi, ad *Fanicum* usque *promontorium*, vel intimum *Carnarii* sinus angulum extensâ. *Tota regio asperior est*, collibus tamen

potius, quam montibus ornata, qui vini, olei, aliorum- que fructuum feraces, frumenti ceterorumque legumi- num infæcundiores, exceptis agris *Pisino* & *Humagio*. Mons ibi est, qui *Major* vulgo, benignus herbarum simplicium, quas avidè extranei quaesitum huc prope- rant Medici, genitor. *Salem Istria* abundè præbet. *Saxi- fodina* ibi non inutiles. In *Roviniensi* agro marmor ceditur, quod *Istricum* dicitur, maximi per *Italiam* precii. Porro *Istria* ex parte *Venetorum* est, ex parte *Austria- corum*. Specialiora videamus. Per oram Incedenti occurrit statim *Iustinopolis*, urbs *Chersonesi* primaria. Sic doctis vocatur, quæ vulgo *Cabo d'Istria*. Nomen prius ab *Iustino* Imp. Posteriori deinceps nomine cæpit dici, quod *Foro Iulio* egressis in capite adituque *Regionis* occur- rat. *Patviam* occupat infulam, quæ pass. longa mille, latitudine modica: trino teli jactu divisa ab *continenti*, cui jungitur *pontibus*, qui versatiles. *Arce* m habet in medio, quatuor munitam turribus. In *Venetorum* hodie est ditione. Succedit in ora quinto ferè lapide castel- lum *Insula*: continentiponte lapideo nexum. Sequitur mox *Piranum*, *Italici Castellarii*, & postea *Castilserium*. vulgo *Castelieri*. Quingentis hinc passibus ad *D. Simo- nem* devenitur: inde millia v *Piranum* abest: totidem hinc *Salvorum*: pari propemodum intervallo *Vinacum*. Ab *Vinaco* millia duo numerantur ad *D. Peregrinum*: hinc ad *D. Ioannem della Cerne* pass. mille: totidemque de- in ad *S. Laurentium* vulgo *di Daila*: mox ad alterum la- pidem ipsa *Daila*, & ad tertium *Civitas Nova*, olim *Aemo- nia*. Post *Querum* fl. tria mill. sunt ad *Portum Cerverium*. Vifitur quarto inde lapide *Parentium* civitas, hodie *Pa- renco*. Sequitur mox oppidum *Orser*, Latinis *Vrserium*. Su- perato

perato
Portesu
Murati
doniam
Portum
difficili
nomen re
citer c
ccxx.ij
Istria.
Arfia.
exstru
re sunt
traher
rit, eo
Cilia C
niola su

24.
C
graph
ro-lu
Regio
admo
men,
fert.
cet, q
Savus
citur,
maria
ritiam

perato *Lemo*, *Rovinium*: tum mox quæ vulgo *le Colonne*, *Portesuo*, *Murazzo*: indeque promontorium *Csanum*. *Muratio Phasianam* tria sunt millia, hinc ad *Vallem Bandoniam* duo, totidemque ad *Marcodainum*: tria inde ad *Portum Pola*. Conspiciendam deinde se præbet in alto difficilique monte urbs Episcopalis *Pola* priscum nomen retinens. In solo plano sita, Tergeste millibus circiter c. abest: Anconâ, trajectu maris Hadriatici, mill. cxx. *Istria* fluvii sunt: *Risanus*, *Draconia*, *Quietus*, *Lemus*, *Ayria*. Silvæ etiam sunt, tum aliis usibus, tum ad naves construendas materiam affatim subministrantes. Incolæ res sunt tenuiore, Venetis omnem negotiationem ad se trahentibus. De *Vindorum Marchia* infra dicendum erit, eoque de ea scribere hic supersebeo. De *Karstia* & *Cilia Comitaru* vix habeo quod scribam: pauca de *Carniola* subjiciam.

Carniola.

Carniola à *Carnis* populis, quemadmodum & *Carinthia* nomen obtinuit. De his *Volaterranus* Geographiæ lib. 11: *Supra Istros Carni* sunt, lata regio, à *Foro-Julienis* incipiens, atque ad montana pertinens. Regio ipsa *Carniolæ* montosa licet & alpestris, quemadmodum & reliquæ hujus tractus provinciæ: vini tamen, olei, fructuum ac frumenti hinc inde copiam profert. *Carniolam* autem duplicem statuunt: *Siccam* scilicet, quæ aquarum indiga est: alteram irriguam, in qua *Savus* fl. ortum habet, & *Nauportus* qui *Labacus* hodie dicitur, & alii plures flu. *Ducatus* titulo ornata est. Urbs primaria *Labacum* ejusdem cum fl. nominis. Nonnulli *Govriam* in *Carniola* collocant, quam nos supra in *Foro*

Julii recensuimus. In læva *Sontii* ripa sursum propugnacula reperiuntur bina, quondam à Venetis ad tutelam fl. condita, ne *Turcarum* excursionibus hac, uti prius, pateret via: Reliquæ, quæ hic recensentur, in *Foro Julio* à nobis commemoratæ sunt. Porro in hac regione lacusest, qui singulis annis messem, piscationem & venationem præbet. Adcolæ *Zirknitzzersee* nominant ab oppido *Zirknitz*, quod in ejus ora situm. Sed libet ejus descriptionem paulò accuratius ex *Georgio Wernero* hic describere. Clauditur is circumquaque montibus: patet ad sesquimilliarium, minus laxâ latitudine. Ex montibus circumpositis rivi quidam ignobiles procurrunr suo quisque alveolo: ab orientali quidem plaga tres, ab australi v. Singuli quo longius fluunt, hoc minus scatent aquis, terra nimirum ipsos combibente, donec postremo absorbeantur scrobibus faxeis, ita natis, ut humano opere excisæ videri possint. Itaque quacumque pateat locus, diffunduntur aquæ, & lacum efficiunt. Hæ aquæ non minus ferè celeriter recedunt, quam accesserunt, sed non per scrobes illas tantum, sed universâ penè terra eas non aliter recipiente, quam si per cribrum diffunderentur. Quod cum fieri sentiunt adcolæ, contiuo grandioribus ejus meatibus, quoad fieri potest, obstructis, agminatim advolant ad piscationem, quæ non modo jucunda, sed etiam perfructuosa est. Nam hi pisces sale conditi magna copia ad vicinos exportantur. Porro siccatu lacu sit messis, qua parte solum consitum, & idem turfus conficitur, antequam inundet. Graminis ita est ferax, ut post vigesimum diem secari soleat. Quis hic ludentis naturæ miracula non suspiciat? Sed de his hæcenus, ad reliqua pergamus.

Regio.

Sitas.

Soli fertilitas.

Imperium
majerum.

SEQVITVR *Tuscia*, antiquis Scriptoribus tribus præcipue nominibus celebrata: *Tyrrenia*, *Etruria*, *Tuscia*: ex his tribus postremum sanè hodieque retinet. *Toscana* namque vulgo audit. Fines ejus sunt ad Meridiem mare Inferum, sive Tyrrenum; ad Septentrionem mons Apenninus, ubi Umbria & Gallia: Togata pars: ad Occasum Liguria, à qua Macra fl. determinatur: ad Ortum Tiberis. Terra ipsa qua mari propior, planior est, oraque spectari jucundissimæ; intus montosior: univèrsim pulcra, nobilis, nullique Italiæ regioni sua beatitudine postponenda. Latos lætosque aperit campos, rerum omnium fertiles; amœnissimas valles, montes, collesque, prædii, hortis, arboribus, præcipue malis medicis citreisque confectis, nitentes. Vinetis abundat vina producentibus generosissimis. Veteres incolæ univèrsim dicti quondam *Tyrreni*, *Etrusci*, *Tusci*. Cum *Tusci* jam inde ab Romuli tempore populus Romanus bellum gerere cœpit, perpetuoque temporum tractu gessit, adeo ut, rebus ad periculosissimum statum adductis, sæpe Dictatore contra ipsos fuerit opus. Anno Urbis cccclxxiv Vulcaniensibus & Vulcanibus florentissimis *Etruscorum* populis victis per Ti. Coruncanium Col. Romano Imperio sunt adjecti, atque ea parte Imperium ad Arnum usq; est propagatum. Neque post id tempus justum cum *Tusci* bellum fuisse gestum memoratur. Ita subjugati constanter in fide populi Romani manserunt. Inclinantibus Romanorum rebus, varias sunt calamitates passi ab *Gothis*, *Langobardis*, *Hungaris*, aliis. Eo tandem ventum est, ut

Etruria nunc, majorem partem, *Magna Etruria* pateat *Duci*, sub cujus Imperio nobilissima sunt *Florentia*, *Pisa*, *Arba*, *Sena*, *Pratum*, *Pistorium*, *Volterra*, *Mons Politianus*, *Aretium*, *Cortana*, *Fescia*, *Pientia*, *Mons Alcinus*, *Liburnum*, *Plumbinum*, aliaque quam plurima oppida. Ad Summum *Pontificem* pertinet *Patrimonium* quod vocant *S. Petri*. Id ab amne *Pescia* & à *S. Quirico* capit initium, & ad *Caparanum* usque Castrum in novo Latio non procul ab *Liri fl.* producit. *Ditionis Hispaniarum Regu* sunt *Pontremulum* juxta *Macrae fl.* fontem, quod olim *Ducum* fuit *Mediolanensium*, deinde *Portus Herculis*, *Orbetellum*, *Mons Argentarius*, & *Plumbini Arx*, *Carfeniana* seu *Grasimiana Vallis*, sub Apennino ultra citraque *Serciam* amnem posita; in qua castellum novum est *Granfianum*, cum plurimis aliis castellis vicisque, sub potestate *Ducis Ferrariensis*. *Sarzana* apud *Macram fl.* ad *Gommeses* spectat. *Massa* & *Carraria* particularium sunt *Marchionum*, qui earum titulis decorantur: alia quoque sunt oppida, Romanis quibusdam proceribus subiecta, inter quæ *Bracianum* *Vrsinis* Ducatus titulum præstat. In *Tuscia* porro hæc sunt urbes maxime præ cæteris memorabiles: *Pisa* urbs stupendæ vetustatis, *Pyrgo* & *alilis*. Incolæ singulari valent memoria: quo durbs crassiore fruatur aere. Jacet inter amnes *Anserem* & *Arnum*, ut *Strabo* *Plinius*que notant. Hodie *Arnus* per eam fluit, tribus ornatus pontibus. Vetustatem ejus & nobilitatem celebrat *Dionysius Halic.* lib. 1. Connumerari solitam primis xii *Etruria* urbibus tradunt alii. *Pise* *Magnus Etruriæ Dux* sæpe moratur, & in ea domicilium

no Etruria pareat
 at Florentia, Pisa, Pisto-
 Politianus, Are-
 cidia. Ad Summum
 vocant S. Petri. Id
 titium, & ad Ca-
 io non procul ab
 m Regis sunt Pon-
 od olim Ducum
 creculis, Orbetellum,
 femiana seu Grafi-
 que Serciam am-
 que, sub potesta-
 am fl. ad Genuen-
 um sunt Marchio-
 alia quoque sunt
 us subiecta, in-
 alium praestat. In
 & ceteris memo-
 r. Trogo & a-
 quod urbs cral-
 auferem & Ar-
 Hodie Arnus per
 cutustatem ejus &
 c. lib. 1. Connu-
 bus tradunt alii.
 tur, & in ea dom-
 icilium

TVSCIA.

micilium habent Equites D. Stephani, ab magno Du-
ce instituti. Primarium templum quod *Domum* vocant,
ambitum habens 10XL passuum, columnisque subnixū
LXX, & splendidas Præfulis ædes ex spoliis ædificarunt
Pisani, quæ devictis ad Panormū Saracenis retulerunt.
Ager suburbicarius segetibus est percommodus: adeo-
que fertilis, ut *Etruriam* ferè totam pascat, & exteris et-
iam annonam non neget. Vina ibi notæ non admo-
dum probæ: pepones optimi. *Luca*: *Tuscis delirium*,
Tusci laus inclita Cæli, inquit de ea Iul. Scaliger. *Luca* La-
tinis Græcisque scriptoribus notissima: Strab. & Ptol.
Luca. Nomen retinet, litteris omnibus. Vrbs, templis
& ædificiis splendida populoque frequens, jacet in pla-
nicie, collibus undique circumdata; mœnibus est fir-
missima, quadrato strata silice, spacio parvo, sed civi-
bus aucta & nogociationum plena. Incolæ lauri sunt,
prudentes, ingeniosi: quique libertatem diu sapientissi-
mè conservarunt integram, licet finitiorum bellis
haud raro periti. *Pistorium* hodie *Pistoja*, mœnibus cin-
cta auctaque plurimum legitur ab Desiderio Langbar-
dorum rege: iisdem post nudata, fossis impletis & un-
dique complanatis, omnique agro inter Florentinos &
Lucenses diviso. Tandem Florentini totam suæ subje-
cerūt ditioni. *Florètia*, Etruriæ caput & Metropolis. Ho-
die vulgò *Fiorenza*, vel *Firenza*. *Florentia* nomen id habe-
re putatur vel ab *Flore*, cui ob felicitatem florentemque
fortunam similis: vel ob *florida* excellentiaque incolarum
ingenia, vel denique quod ab Roma deducta es-
set omnium urbium florentissima. Ambitum habens
sexmillium, supra nonaginta millia continens incola-
rum; æquali loco jacet ad Arnū, quo interfecatur,

quatuor eximiis conjuncta pontibus, silice quadrato
strata, laris ornata plateis: collibus cincta est Theatri in-
star ab Oriente & Septentrione amœnissimis, quique
undique fructiferis vestiti arboribus: qua Occidens est
pulchram habet planiciem: cæli regione inter Areti-
um & Pisam media mitaque, quarum urbium prior
acutissima fert ingenia, altera homines memoria valen-
tes singulari. Munit eam contra vim externam hosti-
umque incursiones brachiis aliquot suis Apenninus.
Splendore & elegantia summâ est, ut voce incertoque
vulgi sermone feratur, *Fiorenza la bella, totiusque flos Ita-
lie*. Multa hic cum sacra tum prophana publica ædificia,
quæ brevitate studio prætereo. Incolæ acuti, graves, fa-
cundi, bonarum artium studiosi. Pecuniæ sunt studio-
siores, cujus conquirendæ desiderio in ultimis etiam
terris negotiantur. Mulieres formâ pudicitiaque præ-
stantes, earumque, ut & virorum, vestitus supra mo-
dum egregius & decorus. *Volaterra*, *Ὀυόλατῆρραι* Ptol.
Aque Volaterra Itinerariæ Tabulæ, difficili asperoque ju-
go est imposita. Mœnia quadratis constant lapidibus,
longitudinis senum ferè pedum, qui eleganter & adfa-
brè absque bitumine compositi. Quinis in urbem por-
tis aditus datur, pro singulis fons eximius aquas eja-
cular purissimas. Antiquitatè ejus arguunt muri, quibus
adhuc ingitur, sepulchra, epitaphia litteris Etruscis po-
sita, veterrimæ ex marmore statuæ, lapides elaborati,
qui indies hic eruuntur, & alia. *Sena* Ptol. *Sena Julia* Iti-
nerariæ Tabulæ, vulgò *Sienna*, Româ distans 100cc sta-
diis edito sita est loco, cis Arbiā, flexu sinuoso propter
montis dorsum, lateribus angustior & proclivior, tria
habens quasi cornua, quorum quod Meridicem spectat,

latius

latius
tur b
stetur
vocal
ta &
ædific
sunt n
iam p
Perusia
Hodie
ci per
ta, val
so spa
bus; l
opera
ration
vino
non p
hodie
nino.
birello
Fiorenza. Sabbati
moru
ser, A
bengia
ron, &

larius est iis, quæ ad Ortum sunt & Occasum. Cælo utitur benigno & salubri, nisi quod subinde noxiis infestetur ventis: aere temperatissimo. *Italia delicias* multi vocant poetæ. Strata est *Sena* latere coctili, plateis recta & longa, alta turribus. Frequentia niter nobilium ædificiorum. Cives cum suavissimis, tum elegantissimis sunt moribus, maximaque humanitate erga exteros etiam præditi, quæstui dediti & civilis vitæ muneribus. *Perusia* Ptol. *Perusium* Eutropio & Itinerariæ Tabulæ. Hodie *Perugia Italû*. Colli insidet Apennini, natura loci permunita. *Ædificia* habet cum publica, tum privata, valde nobilia, ampla, excelsa. *Viterbium* jacet speciosospatiosoque loco, jugis Cyminiis à tergo imminentibus; lapide quadrato ædificata, turribus plena. Inter opera publica fons est insignis, & maxima cum admiratione copiosus. Urbicarius illi ager bonus & fertilis: vino abundans & frugibus. *Lacus* in Etruria visuntur non pauci. *Trasumenus* Livio aliisque, *Trasimenus* Silio, hodie ab urbe vicina *Lago de Perugia*. *Aprilis Lacus Antonino*, hodie *Fangosa Palude*. *Marinus*, qui & *Salsus*, *Lago d' Orbitello* vernaculè. *Lacus Vadimonis*, *Cyminis*, *Volsiniensis*, *Sabatius*, *Palus Bientina*, *Ciana*. Fluvii scætet piscium optimum forecundissimis, qui sunt *Laventia*, *Frigidus*, *Anser*, *Arno*, *Cecinna*, *Cornia*, *Alma*, *Brunus*, *Vmbro*, *Osa*, *Albengia*, *Floris*, *Martha*, *Minio*, *Eria*, *Vacina*, *Sanguinaria*, *Aron*, & alii nonnulli. Habet & saluberrima balnea, no-

bilissimas thermas, aliasque aquas mirabili præditas virtute. Montes hic sese offerunt cum alii, tum *Cyminus* Livio Vibioque notus, nec non *Virgilio*. *Soraactis* Plin. *Monte de S. Silvestro* hodie. *Fesulanus Montes* habet etiam in Etruria *Orosius*, *Cortonenses* etiam ibidem sunt ad Septentrionem *Trasumeni lacus*. *Silva*, *Volsiniensium Silva*. *Lacus*, *Silva Cyminia*, *Mæsia*. Academiæ habet *Pisis*, *Sena*, *Academica*. *Perusia*. Bibliothecas item varias, *Pise* apud *Domitios*. *Luca* apud *Franciscanos*: in urbe *Florentina* vi, *Sena* i & *Perusia*. *Etruscis* porro gentem *Italiæ*, opulentissimam armis, juribus, pecunia esse ajunt *Livius* & *Diodorus*. *Ceremoniis* maximè semper addictos fuisse, constat ex antiquis *Scriptoribus*, ut qui sacrificia, divinationes, auguriaque primi *Italorum* invenierint, eaque *Romanis* tradiderint, *Tullio* de divinatione, aliisque notantibus. *Episcopatus Tusciæ* hi commemorantur à *Mercatore*, *Nepe sinus*, *Castellanensis*, *Montis* *Falconis*, *Viterbiensis*, *Suanensis*, *Soano* opinor, *Castellanus*, *Vulteranus*, *Senensis* Archiepiscopus. *Fesulanus*, *Zarzanensis*, *Sutri*, *Ortanensis*, *Cornetanensis*, *Tuscanensis*, *Clusinus*, *Aretinas*, *Pientinensis*, *Pontiro forte*, *Pistoriensis*, *Binenis*, *Corthonensis*, *Civitatensis*, *Balneorigensis*, *Vrbevetanus*, *Castrens*, *Perusinus*, *Grossetanus*, *Lucanus*, *Florentinus*, Archiepiscopus. *Lunen* *Pise* Archiepiscopus. cui sub sunt *Messanensis*, *Civitatensis* & reliqui *Episcopatus* in *Corsica*.

M. ntes

Silva.

Academica.

Bibliotheca.

Mores.

Status Ecclesiasticus.

Regio &
unde di-
ct. A.

Situs.

Sol. ferti-
litas.Insignium
mag. urbis.

Urbes.

MARCHIA vel *Marchia Anconitana* ab Langbardiis nomen accepit, ab *Ancone* emporio celeberrimo, quod sedem & domicilium dabant Marchionibus universæ regionis domini & moderatoribus. *Picenum* nominatur Livio, & aliis. Conregionales Picentibus sunt ad Meridiem quidem Sabini, Vilumbri, Vmbri cum Apennino monte: ad Occidentem Galli Cisalpini cum Isauro fluvio: qua Septentrio est, sinus illos pulsat Adriaticus: in Orientali limite statuendo variatur. Plinius Aternum ponit anem & Anconem: Prol. Matrinum flu. cum Ancone. Novitii, in quibus princeps Leander, Truentum signat finitorem inter hos. & Præturianos. Ager Picenus (ut cum Livio loquar) rerum omnino fertilis: fructibus tamen lignariis, quam frumentariis, præstantior. Nobilissimum vinum ad Sirolum oppidum colligitur. quod Plinius *Anconitani Vini* celebrat nomine. Regio majore ex parte sub ditone summi est Pontificis: cuius ea sunt; *Ancona, Recanatium, Fanum D. Marie Laureti, Camerinum, Fanum Fortune, Tolentinum, Firmum, Moderata*, & alia quædam oppida: *Eugubium, Caglium, Forum Sempronii, S. Leo, Senogallia, Vrbium*, aliaque nonnulla sub aliorum sunt Principatu. Urbes ejus primaria *Ancona, Ancon* Prol. hodie nomen retinet, quod impositum urbi ab ora ibi flexu, cubiri formam efficiente. Opposita Promontorio Cumerò, mari suoque portu clauditur à Septentione: portis porro, propugnaculis murisque undique munitissima, Pontificum præsertim Romanorum industria. Portum imprimis habet, qui natura arteque validus: aditu per opportunus: multarum navium capax: ab Trajano Cæsare exstructus. Propugnaculis urbs sex super-

bit, quæ omnia suis tormentis bene instructa. Continua Græcorum, Illyricorum, Pannonum, imo totius Europæ mercatura præsignis, viis longissimis, sed angustis, frequens habitatur. Ager suburbicarius, rerum omnium & vini est fertilis. Sunt præterea *Firmium*, hodie *Firmo*. *Firmianus* fuit *Calvus Lanfantium*. Urbs vetus est *Ricinetum, Reccanoto*, vel *Recunati*, vel *Ricanati* Italis hodie; emporium est celeberrimum, venientibus eo bis ad Nundinas, statis anni temporibus, ex tota Europa Asiaque pleraque Mercatoribus. Stupenda *Helvia Ricina* vestigia passim in itinere per agros monstrantur, inter alia lateritium Amphitheatrum ingens in ripa fluminis *Potentia*, aliaque magnorum ædificiorum rudera. *Auximum* antiqua & Episcopalis civitas, vulgo *Osimo*, *Oximum* Livio. Summam loci antiquitatem testantur passim plurima nuper reperta hic epigraphia & elogia. *Fabrianum*, Latine scribentibus *Faberiana*: oppidum quatuor nobilissimis Italicæ castellis ob ædificiorum splendorem connumerari solitum: opificum tabernis frequentis, quæ ita distributæ sunt, ut vici singuli proprias habeant uno in loco, fabri suas, calceolarii suas, chartarii suas. *Senogallia* urbs Episcopalis. *Senam* prius appellatam fuisse patet ex Polybio & aliis. Deinde *Senogallia* cepit audire. Hodie *Smigaglia* vel *Smigalia*: oppidum cælum habet grave: parvum est, & ab Oceano Misa fl. adluit: muro validum lateritio, valde crasso, vallo ite & propugnaculis. Penuria laborat propter maris vicinitatem aquarum dulcium, importatis uti coacta. *Fanum* oppidum Episcopale non magnum, in monte situm, vulgo *Fano, Fanum Fortune* Tacito & Ptolemæo. *Fani*, quod ibi Fortunæ sumtuosissimum olim dedicatum, adhuc magna

uca. Continua
 o totius Euro-
 is, sed angustis,
 , rerum omni-
 nium, hodie Fir-
 us vetus est Ric-
 ius Italis hodie;
 tibus eo bis ad
 Europa Asia-
 Helvia Ricine ve-
 antur, inter alia
 pa fluminis Po-
 rüdera. *Auxi-*
lgo Ofmo, Oxii-
 n testantur pas-
 a & elogia. *Fe-*
 oppidum qua-
 sificorum splen-
 tabernis fre-
 singuli proprias
 i suas, chartarii
 rius appellatam
Senogalia cepit
 oppidum cælum
 Misa fl. adlitur:
 illo ite & propu-
 s vicinitatem a-
 a. *Fanum* oppi-
 nate situm, vulgo
 xo. *Fani*, quod
 dicatur, adhuc
 magna

magna monstrantur vestigia. Visitur ibidem arcus ex marmore, sumptuoso nobilique opere factus, altus cubitos xxx, latus xx. Fastigio, quod mirabili arte elaborarum concidit, insculptum legitur Constantino Imperatori elogium, quod apud alios. Adluitur ab Argilla fl. *Forum Sempronii*, nunc *Fossimbrunum*, *Fossimbruno* oppidum Episcopale. vestigia ibi antiquitatis quamplurima: præter aquæ ductus, vias silicatas, columnas & alia, marmora multa cernuntur disjecta cum antiquis inscriptionibus, quæ ab aliis collecta. *Pisaurum*, urbs Episcopalis, hodie *Pesaro*. Emporium Italiæ celebre, mercimoniis dives, amplum, splendidum, pulchris ædificiis ornatum. *Vrbinum* alto situm monte & inæquali loco inter eosdem amnes; urbs est lautissima, splendideque satis ædificata, bono & fecundo agro. Illustrat eam præcipuè Bibliotheca, libris optimis & multis referta. In Piceno ad latus montis Victoris lacus invenitur famâ nobilitatus: *Nursinum* dicunt. In eo Cacodæmones innatare vulgus imperitum dicitur: quoniam aquæ perpetuis motibus salire, & vicissim subsidere cernuntur, quæ quidem non sine ingenti illorum admiratione, qui causam ignorant. Flumina eam rigant *Truentus*, *Tromto* vulgo, *Caste laucus*, *Asonus*, *Letus mortuus*, *Tenna*, *Chientus*, *Flastra*, *Letus vivus*, *Astinus*, *Potentia*, *N. son*, *Efigila*. Inter montes verò, præter *Furcas*, *Pescas*, *Auximus* est ab *Auximo* urbe, & *Corvus*, unde cum *Albula* & *Truento* multi fluunt amnes per Marrucinos, Prægutianos, Marsos. Ceterum *Apenninus mons* hoc loco, ubi huic regioni imminet, e ditissimis jugis seipsum superat. Episcopatus hic sunt, *Asculanensis*, *Firmianus*, *Camerinensis*,

Lacus.

Flumina.

M. m. s.

Auximanensis, *Humanas*, *Anconitanus*, *Efinensis*, vel *Exinas*, *Senogalliensis*, *Fanenensis*, *Pisaurensis*, *Forosempronienensis*, *Callienensis*, *Vrbinas*, seu *S. Leonis*, *Maceratensis*, *Racananensis*.

Spoletinus Ducatus.

Spoletinus Ducatus, vulgo *Ducato di Spoleto*, ab urbe *Spoleto* nomen habet, quæ olim Regia fuit Ducum ^{Regin.} Langbardorum. Olim *Vmbria*. Latissimos *Vmbriae* fines olim habitos non obscure colligitur ex Strabone, qui montem illi Apenninum & Hadriaticum mare pro limitibus assignat. ^{Sinu.} Longitudinem à Ravenna Otriculum vel ad Tiberim, per viam Flaminiam alii demonstrarunt, quo spatio circiter stadia continentur, vel miliaria cxxvii & semis. Regio nunc altis asperisque quasi hortet montibus, nunc collibus vestitur, qui vini, olei, ^{Siliqua. luca.} ficuum, aliorumque fructuum mirum quam fertiles, nunc denique amœnissimas pandit planicies, nihil non frugum abundè ferentes. Urbes *Ducatus Spoletini* sunt *Eugubium* ad Apennini radices positum, aditum præstat ^{Viter.} amœnâ pulcrâque planicie. Sunt qui volunt esse, quod *Inginum Silio*: *Iguvium* Cicer. *Γούριον* Ptol. Oppidum perverus, multis antiquitatem suam testans hodieque vestigiis. Frequens hodie: incolis industria summa lanariam negotiatione tractantibus. Ager campestris partim, partim collinus. Frumenti undique ferax. *Nuceria*, lateri item Apennini adhærens: *Nucerium* Tabulæ itinerariæ, *Nocera* vulgo. *Fulgrium*, *Fulgigno* vernaculè, sexaginta supra centum stadiis *Perusia* distans. *Fulginea* Silio Italico. *Tinna* dividitur flumine parvo & inglorio.

glorio. In foro Palatia sunt tria : in uno habitant VII Viri Fulgimates, ad quos primum civiles deferuntur controvertiæ, Magistratu fungentes bimestri : in altero Prætor, qui graviore causas dijudicat, cujus munus sex durat menses : in tertio Gubernator, cui summa potestas Pontificis nomine tribuitur. *Asisium* ab *Asi* monte proximo dictum, *Æsisium* Ptol. *Æesium* Str. *Æcesi* vulgo & *Sisi*; Episcopatus dignitate claret. Patria est D. *Francisci*, familiaris Minorum conditor; templo ibi honestatus sumtuosissimo. Est hic Bibliotheca instructissima. *Mons Falco* oppidum amœnis in collibus, novum quidem, sed incolis frequens, quo B. *Clara*, Eremitarum ordinis virgo, fertur orta. *Spoletum*, à quo *Ducatus Spoletini* nomen Umbriæ tributum, vulgo *Spolezo*, *Spoletium* Str. & Pt. Sicutum est inæqualiter, partim in plano, partim in colle, cui & arx insidet munitissima, ex vetusto quondam amphitheatro, quod hic erat, facta. Vrbs hodie splendida est, & omnium rerum affluit copiâ. Videre ibidem licet præter alia magni ævi ædificia & antiquitates residuas, Theatri fundamenta, vetustissimum extra urbem Concordiæ Fanum, formas ibidem sublimes ac solidas aqueductuum, ex Apennini costis partim excisas, partim opere lateritio ex ima valle fornicibus in altum subductis. *Cerretum* novi nominis oppidum, sed frequens, à quo *Cerretani* vocantur errone, qui nunc per universam Italiam discurrentes sanctitatis religionisque prætextu variis artibus emungere stupem consueverunt. *Pons Castellanus*, *Ponte Castello*, ab *Cerretanis* conditum. Eo ortus Ioannes Pontanus, vir magni nominis & omni doctrinarum genere præstantissimus. *Conissa* novi nominis oppidum, montoso situ, frequens admodum. *Interamna* Str. *Interamnia* Antonino, *Interamnium* Itinerariæ Tabulæ: vulgo *Terni* vel *Terani*. Rebus omnibus ad vitam necessariis abundat, incolis frequens. Agro insignis ab fl. est fertilitas. Vinum notæ optimæ. *Vernaccia*. *Tuder* vetusta civitas in colle amœno sita, ficibus, oleis, vitibus, aliisque fructiferis arboribus ornato. Lacus habet *Floridum*, *Velinum*, *Cutiliensem*. Montes autem præter *Inginium*, cuius meminit Strabo, *Eugubinum*, *Floridum* & alios, sunt, qui *Corniculi* Halic. Latinis forte *Corniculi*: videtur *Zonaras Carnitas* vocare. *Crustumeni* Montes ibidem, ex quibus *Allia* fl. præ alto alveo defluit. *Fiscellus* jugum illud Apennini Plinio dicitur, unde duobus erumpit fontibus *Nar* fl. hodie *Monte Fiscello*. Sequitur inde pars Apennini, quæ *Mons Victor*; ubi Apenninus supra Castellum Arquatam altissimis cacuminibus effertur, ut adeo seipsum celsitudine videatur superare, id est, ut adhærentia circumquaque jugo cetera, quamquam editissima, longè vincat, ideoque ex re nomen huic culmini datum *Mons Victor*. Incolæ reliquis Italiæ populis sunt bellicosiores. *Ariminensis* Episcopatus subest Ravennatensi Archiepiscopatu. Episcopatus in Ducatu Spoletino, sunt, *Asisinas*, *Fulginas*, *Nucerinus*, *Eugubinus*, *Spoletinus*, *Tuderinus*, *Amelienfis*, *Narniensis*, *Interamniensis*.

sis, vel *Exinas*,
niensis, *Callien-*
ensis.

oleo, ab urbe
fuit Ducum
Umbriæ fines
rabone, qui
mare pro li-
enna *Otricu-*
alii demon-
entur, vel mil-
erisque quasi
qui vini, olei,
uam fertiles,
ies, nihil non
Spoletini sunt
tium præsta-
volunt esse,
y Ptol. Oppi-
testans ho-
dustris sum-
Ager campe-
ndique ferax.
Nucerium Ta-
ligno yerna-
a distans. *Ful-*
parvo & in-
glorio.

Regia.

Situ.

Siqua-
lu. di.

Pter.

Lacus
Montis.

Regio &
unde di-
cta.

Offeret se nunc percurrendum *Latium*, Italix Regio: quæ nullis non auctoribus celebrata. *Latium* dictum putatur ab Saturno, qui patria profugus in his locis latuisse fertur. Varro placet *Latii* nomen huic Regioni datum, quod inter Alpium & Apennini sublimes præcipitesque rupes, mare, Tiberim atque Lirim, tanquam abscondatur & lateat. Aliis *Latium* ab Latino nominatur Rege. Nonnullis ab *Latitudine* derivatur, quod nulla Italix Regio latius se inter montes & mare adspiciendam præbeat. Hodie *Territorium Romanum* vel *Campagna di Roma* vocant. Fines Latii plerisque statuuntur ad Septentrionem Apenninus mons & Anio fluvius: ad Ortum Liris: qua Meridies est, mare Tyrrhenum, qua Occasus, Tiberinum flumen: ambientibus illius populis, Tuscis, Sabinis, Marfis, Samnitibus, Prægurianis & Campanis. Fertilis & abundans est regio: præterquam aliquibus in locis propter Ortam: quibus cum aspera saxosaque habet multa, tum Paludes, & ex Paludibus Aërem vitiosum atque gravem. Primi incolere *Siculi, Aborigenes, Pelasgi, Arcades, Aurunci, Volsi, Osci, Ausones,* & alii. Hæc de Latino univèrsum paucis: flagitat Methodi ratio, speciatim ut perlustrem, orsus ab Vrbe, quæ Orbis quondam compendium. Ea prima, in antiquo Latio, Tiberim ex Etruria transgresso se cum incredibili hodieque majestate offert. Hæc nomen suum semel obtentum retinet. Sita est loco non admodum fertili, Austro objecta: cæli gravioris & intemperantioris. Ambitus, qui quondam Romæ fuisse scribitur tredecim millium passuum, hodie multo minor esseprehenditur. *Turres* in

Situm.

Soli fertilitas.

Vrbes.

murorum ambitu circiter cccxl: olim dcccxl. *Regiones*, ut olim, sic hodie, sed mutatis nominibus, sunt xiv. *Aque* nunc *Tiberis* & *Almo* fluvii: occurrunt etiam variis locis reliquæ fontium ex veteribus ductibus. Fora conspiciunt varia. Colles mœnibus includuntur vii. Ab aliis Roma *Septicollis* quibusdam, *Septimontium* Varro, *Septemgemina* Statio. Sunt præterea in urbe templa ccc atque amplius. *Crypta subterranea*, quæ quondam Imperatoribus in christianos sævientibus, ipsorum fuerunt latebræ & sepulcra, quatuor. *Cæmeteria*, quæ partim olim fuerunt, partim nunc sunt, numerantur xxviii. *Xenodochia* publica omnium nationum v, singularum quarundam singula: præter *Academiam* sunt xx *Seminaria* & *Collegia omnium nationum* ab Gregorio III P. instituta. *Bibliotheca* publicæ multæ, tres in Vaticano, una selectorum librorum clausa, altera minus secreta, tertia quæ diebus profestis per duas horas omnibus patet. Sunt & aliæ etiam in Templis: B.M. in Ara cæli: S.M. de populo, S.M. supra Minervam: S. Aug. & alibi. *Horti* pontificis & Cardinalium, *Basilica* & *Palatia*, per univèrsam urbem variè dispersa sunt. *Aqueductus*, *Therma*, *Arvus Triumphales*, *Amphitheatra*, *Theatra*, *Circi*, *Porticus*, *Columnæ*, *Obelisci*, *Colosii*, *Pyramides*, *Naumachia*, *Septizonia*, *Equi Statuæ* in publico & privatim spectandæ; aliaque plura, quorum numerum descriptionemque accuratorem non fert instituti operis ratio. Hæc hodie qui viderit, comparaveritque cum veterè Roma, merito dixerit,

*Qui miseranda videt veteris vestigia Rome,
Ille potest merito dicere, Roma fuit.*

Hæc de Roma pro loci angustia sufficiant, qua versus Meri-

cccxl. Regiones,
s, sunt xiv. A-
unt etiam variis
tibus. Fora con-
aduntur vii. Ab
ontium Varroni
urbe templa ccc
quondam, Im-
s, ipforum fue-
teria, quæ partim
neur xxviii. Xe-
singularum qua-
II P. instituta. Bi-
mo, una selecto-
reta, tertia quæ
us patet. Sunt &
li: S.M. de popu-
bi. Horti pontifi-
er univèrsam ur-
Therma, Arcus
i, Porticus, Colum-
e, Septizonia, Equi,
æ, aliaque plura,
ue accuratorem
hodie qui viderit,
merito dixerit,
Roma,

ficiant, qua versus
Meri-

Meridionaliora egresso sese offert *Ostia* Latinis, ut & Græcis. Gravioris est cæli & pestilentis aeris. Ager pepones fert copiosè. Ostiis relictis, reliqua Latii oppida præcipua quæ mari ferè adfident, pervagabor. *Neptunium* agro fertiliore situm est: cives aucupio & piscationi vacant, hodie pertinet ad *Columnenses*. *Astura* Plinio quidem flumen cum insula cognomine: Tabulæ vero luncerariæ oppidum, quod forte fuit vel ad flumen in continente, vel in insula. Locus hic memorabilis cum indignissima M. Tullii Ciceronis Antonium fugientis cæde: tum Corradini fato Henrici F. Friderici II Imper. N. quem Carolus Eculisimensis securi percussit. *Tarracina* vel *Tarracina*, *Taracina* Straboni: *Tarracina* Ptol. *Tarracine* Steph. *Tarracina* apud Antoninum. Volcorum lingua *Anxur* vocabatur. Oppidum est exiguum, sed frequens & honestum. Muri ex quadrato silice absque cæmento facti. Ager ejus fecundissimus est & amœnissimus, vitibus, aurantiis, citris, limonibus, aliisque id genus arboribus abundans. *Cajeta* *Cajatta* Strab. Hodie *Gajetta*. Vrbs est munita cum primis, arcem habens invictissimam, cum turri altissima, summo in monte, quem superioribus annis, Gallis profligatis, muro cinxit Ferdinandus, Aragonum & Neapolitanorum Monarcha. *Sinus* ad urbem *Cajetanus* audit, apud Strabonem. Portum ibi fuisse celeberrimum, amplissimè ab Antonio Pio resectum, refert Spartianus. Hodie nullus est. *Mediterranea Latii* loca perlustranti offerunt se *Velitra* Straboni, *Belitra* Steph. vulgo *Belitre*, vel ut alii scribunt, *Belleri*, oppidum vetustissimum Volcorum, amplum & populo satis frequens, Episcopatus fulgens dignitate.

Venustissimi situs, jucundissimi prospectus. Mœnibus undique cinctum. *Alba* Latinis, *Alba* item Græcis. *Longam* cognominant veteres Scriptores, ab situ. Hodie *Savello*, si Leandro fides, si aliis, *Gandolssi*, vel *S. Gandolfo*. Conditor ejus *Ascanius* Aeneæ filius, xxx post ædificatum Lavinium anno. Hodie planè desolata jacet. Nunc Septentrionaliora Latii per viam Valeriam Tiburtinamque peragremus. Hic primo se offert loco *Tibur* Ptol. *Tibura* Strab. *Tivola* hodie. Vrbs ad Anienem fl. Roma distans c. l. stadiis, Procopio. Cælo est temperatissimo, locoque ob aquarum fontiumque copiam saluber-rimo. Episcopatus titulo est nobile. *Maruvium* ad Fucinum Lacum, Marforum olim caput, exiguis nunc se prodit vestigiis: quæ *Marvo* vulgo nominant. *Alba* Latinis, ut & St. *Albam* hanc, quod in penetralibus regionis sita, & permunita undique esset, tradit Strabo Romanos iis, qui custodiendi erant, tanquam carcerem adsignare consuevisse. Ruinis nunc tota fere collapsa jacet. *Præneste*, *Præneste* Strab. *Præneste* Ptol. hodie *Pilastrina*. Situs ejus in declivi monte ad Venestrim fl. olim longè fuit & amœnissimus & jucundissimus, ideoque florente re Romana frequenter Imperatores Augusti huc animi gratia secessisse leguntur. Arx summo mœni in quo condita, imposita est. Episcopatus hodie gaudet dignitate. *Tusculum* multis olim nominibus insignè, quod haud procul ab *Frascati* abfuisse censent ex ruderibus, quæ hodieque visuntur, viri docti. Plura sunt hujus nobilissimæ partis Italiz oppida, quæ brevitate studio omittimus. Sunt & Latio Lacus. *Hostia* Lacum habet Obsequens: *Stagno* vulgo vocatur. Inter Marinum & Albam

Lacu. &
vi
ve
Ro
fo
a
Flumina. C.
no
ce
an
Mater. ph
le
G
nu
ge
A
tii
Jo
Siva. na
&
te
m
qu
te
M
Sicilia
Ecclia. M
fia

Lacus. & *Albam longam Lacus* est *Albanus*, cujus meminit Livius Lib. v. Hodie *Lago di Castel Gangolfo*. Sunt & *Lacus* vel *Stagnum Nemorense*, hodie *Lago di Nemo*: *Inturna Lacus*, *Regillus*, hodie de *S. Prassode*: *Fucinus*, hodie *Lago di Marfos*. *Pontina* vel *Pompina Palus* etiam in Latio describitur a Plinio, nunc *Aufente Palude*. *Fundanus Lacus*, *Tiburinus*, *Flumina.* *Cecubus* & *Simbruina Stagna*. *Flumina Tiberis*, quem in generali descriptione delineavimus, & varia fl. quæ cum eo, nominibus amissis, mare petunt. Riqua Latii, ut antiquitus appellabantur, *Numicius*, *Loracina*, *Stura*, *Nymphaeus*, *Vfens*. Montes præter septem Urbis Romæ Colles, de quibus supra, *Albanus* est, scriptoribus omnibus Græcis Latinisque celebratissimus. *Mons Cecubus* in Sinum Cajetanum usque porrectus, ab vini, quod fert, generositate nominatissimus. *Vestinus* item, *Algidus*, *Aventinus*, *Lepinus*, *Catillus*. *Ceraunios* etiam Montes Latii habet *Halicar*. *Silva* sunt *Silva* sive *Lucus Feronia*, *Lucus Iovi indigeri sacer*, *Diane AEolice Lucus*, *Silva Navia*, *Camænarum Lucus*, *Algidum Nemus*, *Albuna Silva*: *Angitia Nemus*, & *Furina Lucus*. Populi hujus regionis ad hæc usque tempora præterquam in civitatibus, plerumque rudes, moribusque agreslibus, animis audaces confidentesque: viribus corporis non minus quam olim præstantes. Ecclesiastica ex Provinciali Romani Pontificis apud Mercatorem sic habent. *Roma* caput omnium Ecclesiarum dicta, in qua residens Papa sub se habet intra ur-

bem v. Ecclesias Patriarchales dictas, quæ sunt Ecclesia *S. Ioannis Lateranensis*, *S. Petri* Monasterium, *S. Pauli* intra muros urbis, *S. Maria Major*, & Monasterium *S. Laurentii*. His Ecclesiis adsignati Episcopi VII primum dicti Archipresb. Primum & summus Papa, reliqui sub eo. *Ostiensis*, qui Patriarcha Campaniæ, & Papam consecrat; huic junctus est qui sequitur *Velletrensis*, sive *Valeriensis*, *Portuensis* sive *S. Rufina* & *Secunde*, *Sabinensis*, *Tusculanensis*, *Prænestinensis*, *Albanensis*. Iisdem Ecclesiis adsignati Presbyteri Cardinales XXVIII, videlicet *Titulo S. Crucis* in Ierusalem, *Tit. SS. Ioannu & Pauli*, *Tit. S. Stephani* in Celio monte: *Tit. S. Susanna*. *Tit. S. Petri* ad Vincula. *Tit. S. Prisca*: *Tit. S. Syriaci* in Thermis: *Tit. S. Marcelli*: *Tit. S. Balbina*: *Tit. S. Grisogoni*, *SS. Marcellini & Petri*; *S. Anastasie*: *S. Clementis*, *S. Potentiana*: *S. Martini* in montibus: *S. Praxedis*: *S. Marci*: *S. Laurentii* in Lucina: *S. Maria* in Transiberina: *SS. IV Coronatorum*, *S. Sabine*: *SS. Nerei & Archilei*: *S. Sixti*: *S. Eusebii*: *S. Vitalis*. Basilicæ XII Apostolorum: *S. Laurentii* in Damasi: *S. Cecilie*. Iisdem adjuncti Diaconi Cardinales XVIII. Extra urbem in Campania maritima Episcopi, *Agnaninus*, *Alatrinensis*, *Fundanus*, *Tiburinus*, *Sagninus*, *Terracinenensis*, *Verulanus*, *Ferretinus*, *Soranus*, *Aquinus*. Habet etiam sub se Papa per alias Orbis ditiones IV Patriarchales Ecclesias, quibus ibi constitutæ Ecclesiæ subsunt: *Constantinopolitanam*, *Alexandrinam*, *Antiochensem*, & *Hierosolymitanam*.

. Mœnibus
Græcis. Lon-
tu. Hodie
el S. Gandolfo.
t. Nunc Se-
Tiburinam-
o Tibur Ptol.
nem fl. Roma
temperatissi-
miam saluber-
Maruvium ad
exiguus nunc
minant. *Alba*
metralibus re-
tradit *Serobo*
et carcerem
fere collapsa
Ptol. hodie
eneftrim fl. o-
simus, ideo-
ratores Augu-
tum mo mōi
hodie gaudet
nibus insigne,
nsent ex rude-
Plura sunt hu-
brevitatis stu-
stia *Lacum* ha-
nter *Marinum*
& *Albam*

Regio &
unde di-
lla.

HAC Tabula duæ regiones in Regno Neapolitano peragrandæ succedunt, *Aprutium* & *Terra Laboratoris*. Priorem *Aprutium*, *Abruzzo* vernaculè hodie vocant Itali. Fines ejus constitui solent ab Ortu ApuliDaunicum amne Phiterno, ab Occasu Sabini & Picentes cum Truento fl. qua Septentrio est, mare Hadriaticum, qua Meridies, Picentini, Campani, Maris, Æquicoli, secundum Apenninum montem ultra citraque ex parte habitantes. Regio summa gaudet cœlisalubritate & incredibili incolarum frequentia, amœna est & commoda versus mare, sed montibus aspera in Mediterraneis. Præter alia crocum abundè mittit, nutritque animalia innumera. Hodie hujus tractus caput *Aquila*. Condidisse eam perhibent Langbardos, Carolum inde Martellum vel ut aliis placet, Fridericum 11 Imp. mœnibus cinxisse, muniisque, colonis civium jure, & civitati *Aquila* nomine adsignato ab signo Cæsareo, vel potius ab fausto *Aquila* nomine. Ea autem brevi maximis incrementis ita auxit, ut civitatum reliquarum principatum in hac regione facile nunc obtineat. Sunt præterea *Guastrum* amontum, vernaculè *Guastrò di Amone*, Plinio Melæque *Histonium*, *Isonium* Pt. sine aspiratione. *Lancianum* celebre emporium, quo quotaennis mensibus Majo & Augusto Italiæ, Illyrici, Siciliæ, Græciæ, Asiæ & reliquarum mundi partium negotiatores ad frequentissimum conveniunt mercatum. *Συλμων* *Sulmo* Pt. & *Σέρμων* Str. Hodie *Sulmona* est teste Leandro. aliquibus malè *Sermona* dicitur. Vrbs est pulchritudine loci, frequentia populi, aquarum abundantia, in primis nobilis. Ovidii patria. *Chieti*, vel *civitas Chero* vulgo, urbs Archiepiscopalis. *Asculum* antiquissima

Soli ser-
tilium.

Urbes.

civitas, *Asculum* Antonino. Plin. nobilissimam *Piceni* *Coloniam* appellat. facit plano patuloque campo, munitissimo in loco, mœnibus firmis. Ab una parte mons sublimis in quo sita est arx, ab altera Truentus ripis præaltis munit. *Beneventum* auspiciatius mutato nomine, quum initio appellaretur *Maleventum*, ab *Malo Vento*, quem injuriosum & horribilem sæpè patitur; *Beneventi* vulgo; sita urbs est admodum oportuno, & amœno, summa agrorum bonitate præstans. *Sora* vicina est Lirianni, populo haud infrequens, tituloque Ducatus ornata. *Aquinum* Pt. nobilitavit sæpè patriam suam *Thomas* magnus Philosophus *Aquinas* hinc cognominatus. Nomen retinens collapsa panè jacet, vestigia præferens pristinae amplitudinis: Comitatus habens titulum. Reliqua describere oppida chartæ angustia prohibeor. *Flumina*. *Flumina* hic *Phimernus*, quo Samnium ab Apulia dividitur, *Fortore* vulgo. Ejus in Tiferno monte fons est, haud procul à Boviano. Exonerat se in Mare Hadriaticum juxta *Lefinensem* Lacum. *Trintus* quod *Portuosum* notat Plin. *Afinella*, *Sentus*, *Sangrus*. Sunt item *Morus*, *Feltrinus*, *Pescara*, *Aternus*, *Rafentus*, *Orta*, *Liberata*, *Salinus*, *Flumba*, *Vomanus*, *Turdinus* & alia. Montes porro in Samnitibus adeo sunt excelsi, ut etiam ipsos Apenninos superent. Inter eos *Mons Virginis*, ob D. Mariæ Templum nominatissimus. *Majella* amplitudinis vastissimæ adscensu difficillimus, rupibus asperrimus. Cacumen perpetua nive tegitur, multa herbida habet prata, plurimos effundit *Fluvios*, *Silvis* superbit immensis; Ferarum copia scatentibus, præcipue urforum, rupibus etiam abruptis horret plurimis. Sunt & luga Apennini, quæ *Montes Tremuli* vocantur.

Terra

flimam Picensi
 ampo, muni-
 parte mons
 tus ripis pre-
 tatio nomine,
 b Malo Vento,
 tur; Beneventi
 , & amœno,
 vicina est Liri
 ne Ducatus or-
 iam suam Tho-
 ognomnatus.
 tigia præferens
 stitulum. Re-
 orohibeor. Flu-
 pulpia dividitur,
 is est, haud pro-
 riatricum juxta
 osum notat Plin.
 Feltrinus, Pesca-
 lumba, Vomanius,
 ritibus adeo sunt
 erent. Inter eos
 nominatissimus.
 su difficillimus,
 tua nive tegitur,
 sffundit Fluvius,
 opia scærentibus,
 ptis horret plu-
 ones Tremuli vo-

Terra

ABRUZZO
 et Terra di
LAVORO
 Miliaria Italica
 5 10 15 20 25

Regio.

Situs.

Soli quatuor.

Imperii majori.

Vrbis.

TERRA *Lavoris*, *Terra di Lavoro*. Regio hæc audit hodie. Ea dicta olim *Campania*. Fines ejus, ut videre est apud Strab. Ptol. & alios, ad Occasum Liris, Latium ad alteram relinquens oram, ad Septentrionem, Samnitium montes; qua Ortus est, Silarus fluvius, Lucaniam hinc dirimens, parsque agri Samnitium quos dixi; qua Meridies, mare Tyrrhenum sive Inferum. Verè *Campus* est *Campania* in quem Natura luxurians effudisse videtur largissimo sinu quidquid uspiam est deliciarum, amœnitatum, gaudiorum & oblectationum. Paradisus verè Italiz. Tam incredibile ibi rerum est fertilitas. Principatum habuerunt olim in hac regione varii populi, de quibus Strabo lib. v. & Plin. lib. 111. cap. v. *Opici*, cognomine *Aufones*, *Ofci*, *Cumani*, *Tusci*, *Samnites*, qui postremum à Pop. Rom. debellati sunt. Hæc in genere paucis de Campania, jam nunc specialior me vocat ejus descriptio, & primum *Vrbium*. Caput Campaniz Regni que Neapolitani Metropolis *Neapolis* in numismatibus dicitur. Nomen hodie retinet, *Neapolis* vulgo audiens. Spatium amplectitur magnum inter mare colliumque amœnissimorum radices ædificata magnificè: muris firmissimis: propugnaculis, turribus, castellisque, præsertim jussu Caroli V. cujus jam nunc paret nepoti, ut sit quasi inexpugnabilis, munita. Fossas habet Lxxx pedes profundas, portas octo, fora ampla. Fontes publici, ex quibus aqua limpidißima nunc lanceæ altitudine, nunc duorum capitum crassitudine, nunc per centum fistulas profilit, sunt innumeri. Forma est oblonga, seque in modum dimidiatæ lunæ incurvans. Circuitus olim 111, nunc, prola-

to pomerio, v milliarium. Aere gaudet permolli & placido, hiemem vix sentit. *Ædes* hæc urbs cum Divorum tum hominum habet ornatisßimas, arces invictissimas. Academiam etiam ab Friderico 11 Imp. institutam, ad quam studiosorum ex toto regno magnus fit concursus. Sunt & Bibliothecæ aliquot, in quibus primi loci D. Dominici. Ager suburbicarius, vicinique colles amœnissimifunt & jucundissimi, frumenti, vini, variorum fructuum, herbarum, florum, rerumque omnium, ad hominum animaliumque necessitatem, voluptatem, delicias facientium feracissimi. Multa de hac urbe brevitate studens prætereò. Sunt & aliæ, *Capua Vetus* & *Nova*. *Vetus* nullâ non Latinorum scriptorum nota. splendor ejus, amplitudo & magnificentia ab omnibus summopere passim celebratur. Visuntur hodie ejus altero ab *Nova Capua* lapide peringentes ruinz; juxta Templum D. Marię Gratiarum. *Nova Capua* ex *Antiqua* dirutæ ruinis cœpit excitari, feliciterque crescere, quam conspicere jam nunc est aditam sinistræ Vulturum ripæ, duodecimo ab mari lapide, in planicie, satis magnificam, commodè habitatam, sed infrequentius: stratum silicibus, plateas habentem rectas, altaque ædificia. Adluit eam ab Ortu & Septentrione Vulturum, indeq; in Occasum refleçitur. Pons est supra amnem ex lapide insignis. *Teanum* cognomento *Sidicinum*. Desertum hodie *Theano* vernacule dicitur: Episcopatus nihilominus titulo nobile. *Calvi* oppidum Episcopatus dignitate superbiens: *Cales* Virg. *Cume* St. & Pt. aliisq; Græcis. Nunc hic omnia ferè conciderunt, oppletaque jacent ruinis, ut tamén undique amplissimorum operum vestigia satis agnoscantur.

Sunt

Sunt et
lia min
Camp
buunt
Paludes
Fibernu
Cafinum
amnes
tra quic
lum, Sab
betus, Sa
Gaurus,
nus, Culi
& Trifo
cipatus
li, Mofsi
Venofa. I
Castrovi
Nocera,
minera,
Trajecto
xx: Barc
fragane

Sunt etiam *Aversa, Caserta, Nola, Summa, Puteoli*, atque alia minorum gentium oppida. Inter lacus paludesque Campaniæ, loci principes sunt *Lucrinus & Avernus*. Tribuuntur & Campaniæ *Linteria Palus, Popaja & Statina Paludes*. Flumina sunt *Liris*, qui suscipit dextra quidem *Fibernum, Cosam, Alabrum, Teverum*, & alios. Sinistra vero *Casimium, Melsam, & Oxinem*. Liri succedit *Vulturum*. Hic amnes torrentesque multos colligit: inter ceteros, dextra quidem *Cusanum, Corretium*: sinistra *Freddum, Prastellum, Sabbathum, Isclerum*, & alios. *Glanis* item *Linterius, Sebicus, Sarnus, Furor, Ebois, Silarus*. Montes huic pertinent *Gaurus, Maficus, Falernus*, alii, ut *Vesuvius, Paustlypus, Misenum, Culma, Mons Christi, Taburnus, Tifata, Planus, Astrumus, & Trifolinus*. In Regno autem Neapolitano hi sunt principatus & Dominia. Principatus *x*, *Ascoli, Bisignano, Evoli, Melfi, Melfetta, Monchercole, Squilaci, Sliigliano, Sulmona, Venosa*. Ducatus *xxii*, *Andri, Amalphi, Ariano, Ascoli, Bojano, Castrovillari, Gravina, Martina, Montalto, Monteliano, Nardo, Nocera, Popoli, Rocca di Mondragone, S. Pietro in Galatina, Seminara, Sessa, Somma, Sora, Tagliacozzo, Termoli, Terra nova, Trajetto*: Marchionatus *xxx*. Co. de Statu *liv*: Domini *xv*: Barones titulati *ccccxii*. Archiepiscopatus & Suffraganei in hac tabula ex Provinciali Romano sunt. In

Apurcina & Maritima Provincia Episcopatus hi, *Aquilensis, Forcanensis, Mariscanus, Valvensis* seu *Sulmonensis: Theatinus, Adriensis, Penusis, Aprutinus* seu *Teranus*. Archiepiscopus *Beneventanus*: hujus Suffraganei *Telesinus, Agatha, Albiensis* vel *Alepharensis, Mons Mariani, Meriano opinot, Avellinensis, Vicianensis, Arianensis, Bojanensis* vel *Rosjanensis, Asculanensis, Nucorinus, Terribulensis, Tracanenensis, Vulturnanensis, Alarinensis, Ferentinensis*, vel *Florentinensis, Civitanensis, Termelenensis, Lesinensis, Frequentinensis, Triventinensis, Bimixensis*, forte *Bomia, Vadiensis*, vel *Gadiensis, Musanensis, S. Maria*. Archiep. *Neapolitanus*, cui subsunt *Aversanus* exemptus, *Nolanus, Puteolanus, Cumananus, Accernanus, Iscalanus*. Archiep. *Capuanus*, cui parent *Theanensis, Calvensis, Calmenensis, Suesitanus, Venafranus, Aquitanensis* vel *Aquinanensis, Iserniensis, Casertanensis, Cajaciensis* exemptus. Archiep. *Amalfitanus*: ei subsunt *Capricanensis, Scalenensis* vel *Camensis, Minorensis, Suceranensis*. Arch. *Salernitanus*, sub quo *Aquensis, Palicastroensis, Nusautanensis* vel *Nuscanensis, Sarnensis, Accernensis* vel *Acernensis, Marcicensis, Ravellensis* exemptus. Archiep. *Surrentinus*, cui subsunt *Lobrensis, Serpensis, Aquensis* vel *Equensis*, alias *Vicentis* vel *Vicianus, Castellimaris* vel *Stabianensis*. Atque hæc de hac Regni Neapolitani parte sufficient, ad alteram transeo.

Regio.

SEQVITVR nunc altera Regni Neapolitani pars perlustranda, in qua primo loco se offert Regio, quæ Italis hodie *Puglia Piana*, ab latissimis campis & majore, quam in Peucetiis, agrorum æquore. Hæc etiam *Apulia Daunia* quondam dicta fuit. Fines illi ab Oriente *Apulia* Peucetia intercurrente Aufido: à Meridie *Apenninus*, cum *Hirpinis* & *Samnitibus*: ab Occidente *Frentani*, *Caracenicæ*, nunc *Aprutii*, cum *Phiterno*: à Septentrione *Hadriaticum* vel *Ioniû* *Mare*. Agri hic fertiles supra modum, tritici aliorumq; frumenti generum. Vrbes hic sunt & oppida, *Mandonia*, urbs lauta populoque frequens; in rupe sinus marini, quem *Gargani Montis flexus* efficit, sita, invictam ad litus habet arcem. *Luceria* oppidum Episcopale: *Nuceria* Ptol. & *Suet.* *Rudera*, quæ hodieque passim eo loco, præscam docent urbis amplitudinem. *Troja* civitas opulentissima, sæcundi agri: Comitatus titulo clara. *Asculum* urbs, titulo Ducatus inclita: *Asculum* Appiano Alexandrino, *Asculo* vulgo, cognomine *Saturniano*. Sunt & *Salpe*, *Arpi* *Plinio* commemorati, aliquando *Argos Hippium* dictum, mox *Agyrippa*: & urbes duæ, quæ in pro-
 verbii ludicrum abierte, *Apina* & *Trica*, &c. Flumina sunt *Aufidus*, hodie *l'Osanto*. *Candalaria* item & *Cervaria*.

Soli ferti-
litat.
Vrbes &
Oppida.

Il lumina.

Terra di
Barri.

Sic se habet *Apulia Daunia*: sequitur explicanda jam nunc quæ cognominari solet *Peucetia*: nunc vernacula Italarum lingua *Terra Bariana*, *Terra di Barri*, ab urbe *Barium* primaria. Regio hæc stupendâ agrorum ubertate, ad-

mirandâque nobilissimorum fructuum copiâ cum reliqua fere Italia committi potest. Sunt tamen ibi, ne quid sit omni ex parte beatum, loca quædam, quæ pluvis, aquisq; laborant. Civitas primaria est *Barium*, *Barium* *Plin.* ante *Lapyx* addenti, *Barri* vulgo. Vrbs antiqua, ea pulcritudine populique frequentia, ut Regionis universæ teneat principatum, eiq; nomen ab se *Terra Bariana* largiatur. Sunt præterea *Monopolis* urbs nova *Marchionatus* titulo celebris, non quidem magna sed pulchra, splendida, ædificiorumque magnificentia nobilis. Ager olei feracissimus. *Polinianum*, *Polignano*, civitas Episcopalis; edita licet præruptaque & saxosa in rupe sita, lauta tamen & populo frequens. *Mola* frequens quidem ædificiis, sed colonis agrestibus. Condidit arcem ibi superioribus annis *Marchio Polinianus* ad oræ tutelam. *Invenarium*, *Giurvenazzo*, urbs Episcopalis: agro fertili, *Marfette*, vel ut aliis scribitur, *Morfitta*, vel *Melfatta*, principatus hodie titulo floret. *Vigilia* vulgo *Bisegli* ad litus præcelsis in rupibus oppidum Episcopale. *Tranum* civitas Archiepiscopalis, vulgo *Trani*. Ab ædificiis est pulcherrima: sed hodie majore ex parte deserta. Silvæ olearum & amygdalorum ab hujus oppidi agro *Tarentum* usque pertinent. *Barulum*, *Barleta* vulgo. Inter quatuor Italici castella numeratur *Ostunum* populo frequens, parvo in colle situm. *Cilium*, *Cilso*, *Cilia* Ptol. *Venusia*, *Venusium* *Horatio*, cujus patria: *Venosa* hodie. Sunt item *Cannusium*, *Acheronia*, *Biletum* & alia oppida.

Post

num copiã cum re-
 Sunt tamenibi, ne
 quãdam, quã plu-
 maria est *Barium*, *Bar-*
ulgo. Vrbs antiqua, *Prin-*
 cia, ut Regionis uni-
 uenien ab se *Terra Baria-*
 urbs nova *Marchio-*
 magna sed pulcra,
 centia nobilis. Ager
mo, civitas *Episcopa-*
 sã in rupe sita, lauta
 e quens quidem ædi-
 didit arcem ibi supe-
 ad orã tutelam. In-
 copalis: agro fertili.
 tta, vel *Melfatta*, prin-
 ulgo *Bisegli* ad litus
 scopale. *Tranum* civi-
 Ab ædificiis est pul-
 te deferta. Silvæ olea-
 pidi agro *Tarentum*
 ulgo. Inret quatuor
 un populo frequens,
Cilia Prol. Venusia, *Ve-*
 hodie. Sunt item *Ca-*
 oppida.

Post

PUGLIA PIANA.

Terra
d' *Urrito*
Nominis
Situs.

Post *Apulia* explicanda succedit *Salentinorum Regio*, quæ & *Iapygia*, *Massapia* que, ite *Calabria*. Nunc Italiam ab *Hydrunte*, *Terra Hydruntina*, vulgo *Terra d'Orranto*. Habet hæc Regio ab Meridie *Tarentum* & mare usque *Promontorium Salentinum*, ab Oriente idem *Promontorium* cum *Mari Ionio*: quod etiam & *Hadriatico*, qua *Septentrio* est, adluitur ab *Hydrunte* *Brundisium* usque: qua *Occidentem* respicit, *Apulia* illi adjacet *Peuceria*, cum *Magnæ Græciæ* portione. Tota hæc Regio saluberrimum gaudet aere, cæloque iudo & sincero, præterquàm in ora, quæ ab *lacu Hydruntino* *Brundisium* usque: ubi plerisque in locis juxta mare sunt paludes. Regio fertilis & opima; caput Regionis, cui nomen à se præbuit, *Hydruntum*, i. d. *Urrito* *Strab.* *Ptol.* & aliis. *Hydrus* *Mela*. *Hodie Orranto*. Vrbs est vetustissima, cælo potitur clementissimo. Præter portum satis capacem, *Aquilone* flante non satis tutum, arcem habet in saxo, quo mari imminet, tutissimam; opus *Alfonsi II.* Ager illi amœnus & fertilis. Reliquæ sunt: *Gallipolis*, hodie *Callipolis*: aliis *Callipoli*, tamquam Vrbs pulchra. Munitissimum habet naturam: scopulo enim insidet seu insulæ modicæ, quæ mari undique cingitur. Continenti ponte adhærens, saxis fulso ingentibus. *Castrum* civitas mercatoribus frequens olei coemendi. *Brundisium* & *Brundisum*, *Breundesium* *Ptol.* *Brentesum* *Steph.* *Barnedis* *Benjaminus*, *Brindisi* hodie. Acrem habet clementissimum. Portus olim illi inclivus ex quo *Romani* tutissimus quondam fuit in *Græciam* transitus. Nunc repletus est: adeo ut vix *triremibus* per eum currere liceat. Arx urbi munitissima. *Oria* civitas in colle *Tarentum* spectans. Spectat eam arx in colle valida. *Aletium* *Ptol.* hodie *Leze* & *Lecce* vulgo. Sa-

Calitem
povis.
Sals ferri
litas.

Vitis.

lentinorum hodie primaria *Concilio* totius *Apuliæ* Regio, *Foroque* perpetuo: procerum totius hujus tractus domicilium, multorumque Nobilium sedes. *Ventum*, hodie *Vento*, *Vgenti*, *Ogento*, variante scriptura: nunc perexigua est.

Calabria, ab *Calabris*, quos *Magnæ Græciæ* partem *Salentinis* adherentem ad *Ionium* *Aequor* circa *Iapygium* *Promontorium* tenuisse, ex *Ptolemæo* est manifestum, nomen habet. Regio *Italiæ* in extremis ejus finibus instar linguæ portrecta inter utrumque fretum inferum superumque interjacet. Fert uberrate quadam felicitateque stupenda quiddam vitæ ex voto transigendæ, delictisque fruendis necessarium: triticum, hordeum aliaque frumenti genera; vinum varium, oleum, saccharum, manna, mel, ceram, sal nativum factitiumque, ficus, poma medica, & citria, limones aliosque fructus nobilissimos: item aurum, argentum, lanam, gossypium, crocum, sericum, linum, & quid non? *Calabria* duplex, *Inferior*, quæ *Brutorum* olim *Sedes*, hodie propriè *Calabria Inferior*. *Superior*, quæ olim *Magna Græcia*. *Inferioris* fines ab *Occasu* *Laus* itemque *Lucani*: à Meridie mare *Tyrrhenum* & *Siculum*: qua *Oriens* est, parte maris *Hadriatici*; qua *Septentrio*, *Magna Græcia* & amne *Crathi* clauditur. Caput & metropolis ejus ut olim, ita & hodie *Consentia*, *Strab.* *Ptol.* Græcisque ceteris: *Consenza* hodie. Sita circa declivitatem pæne *Apennini*, colles amplectens septem, quibus maxima urbis ædificiorum pars imposita. Civitates reliquæ: *Manthia*, *Fredus*, *Belmontium*, *Santa Euphemia*, *Fanum Rhegium*, *Tropia*, *Castrum Villare*, *Altomontis*, *Turranum*, *Rugianum*, *Marturanum*, *Nicastrum*, *Briaticum*, *Hippum*, quæ etiam *Vibo Valentia* dicta fuit. *Superioris* quæ olim

Calabria

Situs.

Sals ferri

litas.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Vitis.

Magn
cum;
est C
rentr
antiqu
tium A
to hoc
cania
cessu
Su
Sta: ur
amnis
ab O
Septen
portio
vitus.
or: e
propte
trocin
nit Vir
locum
bis quo
lario o
esse G

Magna Græcia, fines ad Solis exortum Æquor Adriaticum; ad Meridiem Flumē Alex & Bruttii; qua Occasus, est Crathis Amnis cum Apennino & Lucanis; qua Septentrio, Sinus Tarentinus, cum Apulis Peucectiis. Hic antiquissima nobilissimaque urbs est *Tarentum*, *Tarantum* Appiano Alexandrino; *Tarus* Strab. & Ptol. *Taranto* hodie, Calabria quondam & Apuliz, totius que Lucaniae caput, L. Floro. Situs ejus notatur in intimo recessu Sinus, qui ab ipsa urbe dicitur *Tarentinus*.

Super est in hac Tabula *Lucania*, hodie *Basilicata* dicta; unde, incertum. Fines hodie ab Occidente Silarus amnis Campaniæ limes; ab Meridie, Mare Tyrrenum; ab Oriente, Laus cum Bruttis Magnæque Græciæ; ab Septentrione Peucectii in Apulis, cum Hirpinorum portione. Montosam & asperam esse totam indicat Livius. Hodie fortean, quam olim, incolis est frequentior: quamquam adhuc magna multis locis solitudo, propter vias difficiles, horridosque nemorum saltus latrociniis infesta. Oppida hic ad Mare *Pestum*, *Pasti* meminit Virg. lib. 4. *Georg. Biferique Rosaria Pasti*. Ad que m locum Servius *Pestum* Calabriae facit civitatem, ubi bis quotannis rosæ generantur. *Acropolis* oppidum ab Silicio ostio m. 12: aere gaudet præstantissimo. Originis esse Græcæ, ut hoc tractu pleraque, ipsum indicat no-

men. *Pisicotta*, *Buxentum*, Plin. Melæ. & Ptol. *Palicostrium* nobilis urbs, Ducatus titulo insignis. In Mediterraneis *Padula* oppidum, Marchionatus inclytum dignitate. *Casapia* urbs, olim frequens admodum & opulenta. Reliqua omitto. Porro in altera Regni Neapolitani parte Archiep. sunt: Arch. *Regiensis*; huic sub sunt *Lucentis*, *Coronienis*, *Cassanensis*, *Cathacensis*, *Neocastrens*, *Giracensis*, *Tropetensis*, *Vibonensis*, *Squillacensis*. Arch. *Consentinus*, sub quo est *Maturanensis*, Arch. *Rossanensis* non habet suffraganeos. *Bisignanensis* est exemptus. Arch. *S. Severina*, sub quo sunt *Ebricacensis*, *Strangulensis*, *Geneocastrens*, *Gerentinensis*, *S. Leonis*. Arch. *Larcatinus*, sub quo *Murulensis*, *Castellanensis*. Arch. *Brundisium*, cui subest *Astrinensis*. Arch. *Hidruntinus*, cui *Castrens*, *Gallipitanus*, *Liciensis*, *Vgentinensis*, *Lucentis*, *Nertonenis* exemptus est. Arch. *Barenis*, cui sub sunt *Berontinensis*, *Calphajanus*, *Iuvenacensis*, *Rubentinensis*, *Salpensis*, *Cauriensis*, *Baterensis*, *Cöversanus*, *Minerviensis*, *Polignocensis*, *Cathericensis*, *Lavellinensis*. Arch. *Tranen*, cui sub sunt *Vigilien*, *Andren*, *Penensis*. Arch. *Sipontinus*, cui sub sunt *Vescanensis* exemptus; *Trojanensis* exemptus: *Meliphien*, *Monopertanensis* & *Rapolensis* exempti. Arch. *Cannosanus*, sub quo *Auranensis*, *Sarranensis*, *Montis viridis*, *Laquedonen*, *S. Angeli de Lombardis*, *Bisacensis*. Arch. *Acherontis*, cui sub sunt *Potentien*, *Tricarientis*, *Venusucensis*, *Gravien*, *Angolensis*.

Xxx iij

CORSICA

o totius Apuliz
totius hujus tra-
ium sedes. *Ven-*
scriptura: nunc

æciæ partem Sa-
circa Iapygium
est manifestum,
s ejus finibus in-
cum inferum fu-

adam felicitate
ansigendæ, deli-
hordeum aliaq;
a, saccharū, man-
que, ficus, poma-
tus nobilissimos:

um, crocum, seri-
plex, *Inferior*, quæ
Calabria Inferior: &
is fines ab Occasu
re Tyrrenum &
Hadriatici; qua
Crathi clauditur,
& hodie *Consentia*,
hodie. Sita circa
mplectens septem,
rs imposita. Civi-

m, *Sancta Euphemia*,
, *Altomonti*, *Turra-*
Briaticum, *Hippo*,
superioris quæ olim

Magna

Calabria

Situs.

Sals ferre-

litæ.

Læmia

Pisicost-

rium

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Palastru-

m.

Regio
unde di-
ctus.

Situs.

Soli ferti-
litatis.

CORSICA à *Corfo* ejus terræ Domino dicta: alii à qualitate cacuminis montis alicujus dictam volunt. Græci hanc *Κύρρον* appellaverunt, à *Cyrno* Herculis Filio: *Therapie* ab Ovidio nominata est, ut scribit Villanovanus. Ab Occidente & Septentrione respicit Mare Ligusticum: ab Ortu Tyrrhenum; à Meridie Sardiniam. Longitudo mill. cxx non excedit: licet Strabo mill. clx. Plinius clponat: latitudinem hic lx mill. facit: ille lxx, quod verum esse ex dimensione per circuitum constat. Ambitus secundum Plinium. mill. cccxx: secundum alios cccv & cccix: secundum Maginū cccxxv, quod se per dimensionē exactam reperit scribit. Insula est ab omni parte aditu difficilis, cum præruptis undique collibus comprehensa sit. Interius similiter magna ex parte montosa, ideoque frumenti neque leguminum adeo fertilis est: quæ nisi paucis quibusdam locis crescunt, ubi se aperit, atque huminibus & aquis irrigatur, ac feracissima redditur. Ea pars quæ respicit Etruriam est mediocriter plana, habetque ibi fecundum solum, & producit nobiles ac dulces fructus. Vinea insulæ, præstantissima, primæque nobilitatis, & à Romanis semper expetita, *Corfica* à loco dicuntur. Mellis & resinæ hic magna ubertas: olei item & ficum. Cæterum mella *Corficana* amara esse notavit Servius in IV Georgicōn. Fitque id ob taxicopiam, è qua apes mella legunt. Venenata etiam credidit Ovidius. Solus hic ager lapidem gignit *Catochiten*, quem Democritus Abderites etiam in certamina contra magos adhibuit. Rhennius de *Corfica*: Hanc solum perhibent *Catochiten* gignere *Terram*: *Corporibus* lapis hic ceu glusine tactus adhæret. Similia tradunt Plinius lib. xxxvii cap. x: & Solinus cap. xx: sed Plinius de rei fide ambigit. Alumē quoque hic reperitur: & ferri fodinæ

sunt apud fl. *Bivincum* in comitatu Nebienfi. Sunt & Sardinæ vulgo dictæ *della Roja*, non longè à portu S. Florentii: & prope *Niolum* sunt valles profundissimæ perpetuis nivibus scatentes, sub quibus ajunt crystallum copiose latere. Nascitur etiam in ea magna copia buxus teste Plinio & Diodoro, nec non taxus arbor venenata. Animalia producit varia; equos in primis feroces, & canes venaticos speciatæ magnitudinis. *Musfolsi* hodie vocant, animal præterquam in hac insula & Sardinia nusquam apprens in tota Europa. Habet corium & pilos instar cervi, & cornua instar arietis, non longa sed retro circum aures reflexa, præcipuè duritie, ut si altitudine l. pedum præcipitetur inter saxa, ac capiti incumbat, non lædatur: magnitudinem retinet cervi mediocris, solisque herbis vescitur, cursum præditum velocissimo, carnesque habens gustu sapidas. Ovibus insuper & bobus referta est. Insula omnis jam olim malignè culta, primum à *Phocensibus*, tum à *Liguribus*, post etiam à *Romanis*, qui duæ colonias eò deduxerunt, *Marianam* & *Aleriam*, quæ adhuc exstant. Cætera *Barbari* tenuere; proinde cum Romani in eos irruerunt, magnum servorum gregem captum Romam abduxerunt, exiguo fructu, quod tam nequam serviescent, tamque bruti, ut quamvis vili emerentur, tamen dominos semper emptio nis pœniteret. *Romanis* succedere *Saraceni*: his *Genuenses*: tum *Pisani*: hodie verò iterum ad *Genuenses* jus rediit. Nunc induas partes eam distinguunt: plagam quæ Orientem solem respicit, latus interius; partem huic oppositam, latus exterius vocant. Pars quæ Italiæ propior est, *Cismontana*; & quæ versus Sardiniam excurrit, *Utramontana* dicitur. Urbes Plinius xxxiii fuisse in ea testatur; quod etiam

Animalis
mus vari-
tas.Imperium
Marianum.Munitus pro-
Mitrabus hic ubere

iensis. Sunt & Sa-
 portu S. Floren-
 didissima perpe-
 riant magna copia bu-
 taxus arbor ve-
 quos inprimis fe-
 gnitudinis. Mus-
 est, arietis genus.
 erquam in hac
 is in tota Europa.
 e cornua instar a-
 res reflexa, præci-
 præcipitetur inter
 magnitudinem
 erbis vescitur, cur-
 habens gustu sa-
 ta est. Insula omnis
 nocensibus, tum à Li-
 ar colonias eò de-
 adhuc existant. Cæ-
 Romani in eos irru-
 ptum Romam ab-
 nequam servief-
 iemerentur, tamen
 eret. Romanis succes-
 im Pisani: hodie
 diit. Nunc in du-
 am quæ Orientem
 tem huic obversam,
 lia propior est, Cis-
 currit, Ultramontana
 in ea testatur, quod
 etiam

Animalia
 non varia.

Imperium
 Maurorum.

Munitus pro Mitrabus hic ubere

Petrus Nerius Calavit.

Munitus pro Mitrabus hic ubere

Meri. 33

dies 31

32

33

etiam ex eo notavit Mattianus Capella: ex Strabone tamen non tam civitates quam castella fuisse videntur. Hodie oppidum est *Bastia*, in quo summus Gubernator præsidium habet. Est & *Nebium* civitas cum Comitatu. Eam Pto. *Cersunum* videtur appellasse. Fluminibus rigatur *Gelone*, *Tavignano*, *Sagona*, *Bavono*, *Tegiamo* & nonnullis aliis. Silvis, nemoribusque, quæ resinam exhibent, montes hinc inde vestiuntur. Montes verò præcipui sunt *Mia Orba* dicti: item *Cheparteno mons*, *mons Tenda*, *mons Gualango*, *mons Ruffus*. In mari autem inter Corsicam & Sardiniam corallium legitur. Portus habet binos hæc insula satis amplios, maximarum navium capaces, in sinu qui vocatur *S. Florentii*. Est & *S. Bonifacii Portus*, Ptol. *Portus Syracusanus* dictus. Hodierni Corsicæ incolæ etiamnum, uti olim, habentur homines pauperrimi, furtis & latrociniiis dediti: ac à literis prorsus alieni. Episcopi in Corsica Archiepiscopi Pisani Suffraganei, *Acensis*, *Alariensis*, *Sagonensis*, *Civitasensis*. Et Episcopus Archiepiscopo Ianuensi subiectus *Nubienfis* vel *Nebienfis*.

Sardinia.

SARDINIA à *Sardo* Herculis filio nomen habet. Timæus *Sandaliotim* appellavit ab effigie solæ: *Mirtilus* & *Chrysipus* *Ichauza* à similitudine vestigii. Eodem respexit *Manilius* cum inquit, *Sardiniam in Libyco signant vestigia plantæ. Sardegnæ* hodie

audit. Eam ab Ortusolis mare Tyrrhenum, à Meridie Africum: ab Occasu Sardoum ambit & littora pulsat: à Septentrione mare quod ipsam & Corsicam interluit. Aer Insulæ, inclemens est, propterea Q. F. monet M. Cicero ut valetudinem curet, memor quod quum optime valeret, tamen in Sardinia esset: & in Epistolis Tigellium quendam Sardoum hominem esse ait patriam suam pestilentiozem. Abundat tota Insula frugibus, tritico, vino, argenti fodinis, pecore, armento, & cunctis ad vitæ usum necessariis. Equorum tanta copia, ut non pauci agrestes sint, dominis carentes, nostris minores, generosi tamen, robusti ac agiles. Venationem habet uberem: multique rustici ex sola vivunt venatione. Abundat enim regio apris, cervis, damis, & alio quodam animali quod *Muslonem* vocant, quod modò in Corsica descripsimus. Nullum gignit Sardinia lupum, aut aliud huiusmodi nocens animal. caret etiam serpentibus. *Silius*: *Serpentum tellus pura, ac vidua a veneno, sed tristis celo, ac multa vitata palude*. Sed quod aliis terris serpens est, id *Soligunda* Sardois agris. Animal perexiguum, simileque araneis formâ. *Lucanus* *Salpiga* vocat, *Plin.* *Salsigam*, quod diem fugiat. In metallis argentariis plurima est: est enim solum istud argenti dives. Occultim reperat, & per imprudentiam superferentibus pestem facit. Accedit etiam huic incommodo Herba *Sardonia* quam *Pausanias* in Phocæicis felino, hoc est apio similem esse dicit: *Latini* *Ranunculum* & *Strumeam* vocant. Hæc si edulio assumpta fuerit, ora hominum & rictus contrahit, & quasi ridentes perimit. *Strabo* ex ea scribit Hispanos venenum conficere, quod urgente vi majore haustum, citra dolorem perimat: inde proverbium natum.

num, à Meridie
& littora pulsat; à
orsicam interluit.
F. monet M. Ci-
quod quom opti-
in Epistolis Ti-
nem esse ait patria
tula frugibus, tri-
mento, & cunctis
na copia, in non
nostris minores,
venationem habet
nt venatione. Ab-
is, & alio quodam
modò in Corsica
a lupum, aut aliud
etiam serpentibus.
veneno, Sed tristis celo,
s terris serpens est,
erexiguum, simile
vocat. Plin. Solisu-
argentariis plurima
es. Occulim rep-
atibus pestem facit.
rba Sardoniam quam
est apio similem esse
eam vocant. Hac
num & rictus con-
Strabo ex ea scribit
urgente vi majore
de proverbium na-
tum.

178. *Yber.* **SARDINIA**. Vrbis Sardoniam primaria est *Calura*, vulgo *Cagliari*. Sita est in monte juxta mare, Africam respiciens; portumque habet amplissimum. Vrbis multis ornata est privilegijs. Comites creat, qui potestatem habent fontes puniendi citra auctoritatem Regis; præterea novas leges condendi, cum populi tamen consensu. In hac urbe *B. Augustini* reliquie tam diu quievere, donec ab Heilprando Langbardorum Rege Papiam translatæ sunt. In ea *Sardinia* *Prorex* ferè semper moratur, una cum *Baronibus*, *Comitibus* & multis divitibus. *Mela* & *Plinius* *Sulchitanam* urbem hic commemorant. Hodie triam sunt civitates, *Oristagnum* civitas Metropolitanæ, sita in loco plano & parum distans à *Mati*. Fuit olim regio illa Arborea appellata, hunc autem Marchionatus *Oristagni* dicitur. In hac olim *Turris* fuit Romanorum colonia. *Sassaris* civitas solum amplexum habens & pulcherrimis irriguum fontibus, multis bonisque frugibus abundans. Parum tamen munita est. *Algher* civitas nova, exigua, populo tamen frequens & munitissima, domibus & ædificijs pulcris ornata: cujus incolæ ferè omnes *Taraconenses*. Habet *Sardinia* & alias civitates, & oppida, quorum mentionem hic non faciemus, brevitati studentes. Flumina habet multa & amena, sed non profunda, quæ ætatis tempore vado transiri possunt. Multi sunt in *Sardinia* *Magistratus*. Omnium supremus est *Prorex*, qui omnem ferè Re-

SARDINIA.

gis tenet auctoritatem: & solus Hispanus hunc Magistratum gerere potest secundum antiquas constitutiones. Habet à Rege assignatum *Adversorem* juris V. Doctorem quem *Regensem* ibi appellant. Habet præterea & alios *Consiliarios*, quorum consilio omnia ferè disponit, appellaturque ejus Tribunal, *Regia audiencia*. Olim hunc Magistratum juxta privilegium Regni nullus poterat gerere nisi per triennium: deinde alius succedebat in locum ejus. Nunc autem in eo munere multis temporibus quis persistit, ut Regi placet. Ad mores & genium Sardonum quod attinet: corpore sunt robusti & laboribus adfueti, præter paucos luxui deditos. Litterarum studio parum sunt intenti, venationi autem deditissimi. Multi pecuariam exercent rem; agresti cibo & aqua contenti. Qui in oppidis & villis habitant, pacifice inter se vivunt in diem, & vilissimo vestiuntur panno. Et quod mirandum est nullum habent artificem in tam ampla insula, qui enses, pugiones & alia fabricet arma, sed hæc ex Hispania & Italia petunt. A pud Mercatorem hi leguntur *Episcopi*: *Archiep. Calaritanensis*, cui hi subsunt, *Sulchitanus* vel *Sulciensis*, *Dolienis*, *Suellenis*, *Archiep. Turitanus*, cui subsunt hi: *Sorrensis*, *Plonatenis*, *Ampuriensis*, *Gisacensis*, vel *Girardensis*, *Castrensis*, *Othanensis* vel *Othricensis*, *Bosanensis*, *Bossa forte*. *Archiep. Alborensis*, cui subsunt *Vsellensis*, *S. Juste*, *Terra alba*, *Civitanensis* & *Gastellanensis* exempti.

Seniores

Vulgi Mores.

Vitæ.

Vestitæ.

Flumina.

Religio gerenda.

Regio.
Nomi na
de unde
dicitur.

SICILIA ante omnes Mediterranei maris Insulas claritate eminens, Thucydidi *Sicania* à *Sicano*, qui, ut Solinus & Capella scribunt, cum Iberica manu in eam terram ante bella Trojana devenit. *Trinacria* pluribus, ac præsertim Poetis, ob tria Promontoria. A specie etiam *Triquetra*: tribus enim Promontoriis in diversa procurrens, Græcæ literæ imaginem quæ Delta dicitur, efficit. Tria illa Promontoria autem sunt *Pelorus*, *Pachynus*, & *Lilybeum*. *Sicilia* Græcis: Cæterum ut quidam arbitrantur,

Trinacria quondam

Mutaverè situm: rupis confinia Nereus:

Italia pars una fuit, sed pontus & estus

Victor, & abfissos interluit aqore monteu.

Sirus.

Atque hinc *Rhegium* in Italia dictum quod illic Siculum latus ab Italia divulgum. A Septentrione Mari Tyrrhenico seu Infero pulsatur; ab Ortu Adriatico vel Supero & Ionio; ad Austrum Africo Mari, & ad Occidentem Sardo. Thucydides lib. 6 scribit ambitum Siciliæ non multo minorem esse octo dierum itinere: tantaque cum sit, tamen tantum xx stadiorum intervallo dirimi à terra continenti. Insula porro hæc salubritate cæli, soli fertilitate, frugum omnium copia rebusque aliis, quibus indiget mortalium usus, maxime præstat. Subjacet enim quarto Clima, quod cæli clementia sex aliis antecellit. Quo fit, ut quidquid Siciliæ gignit, sive soli, sive hominis ingenio, ut Solinus ait, proximum sit iis quæ optima judicantur. Marcus Cato eam Cellam Penuariâ Reip. Nutricemque Plebis Romanæ appellavit: Horreum pop. Romani Strabo. In agro Sunensi, in quo ratam Proserpinam veteres finxerunt, loco quem dixe-

Cæli temperata,
Soli fertilitas.

runt *Umbilicum Sicilia*, tanta est frumenti ubertas, ut ex uno tritici modio centum colligantur; quem agrum idcirco vocant *Campe dallo cento salme*. Huic tamen non cedit ager Leontinus, de quo videndus Cicero; Verriana. Quid vina commemorabo optimi saporis odorisque? Vina in Sicilia laudatissima premi, Plinius (qui in recensendis vinis quibusque optimis diligentissimus ac prope curiosus fuit) peculiariter prædicat. *Balincium* enim vinum (quod multum saporem habet) in Sicilia ponit. Vocant autem *Mulsam* vinum melle affectum, unde conjicitur *Balincium* vinum illud esse quod *Muscicellum* exactæ dulcedinis vocant. Vvas namque, quarum apes sunt avidæ, à quibus & *apiana* dicebantur, eas & muscæ quoque, ut inquit Columella, insectantur, à quibus *Muscicella* vulgo nunc dicuntur, ex quibus vinum dulcissimum, & eximie suavitatis exprimitur, quod *Muscicellum* dicitur: licet plerique à musci odore, quo plurimum redolet, id ei nomen impostum existiment. Hac ætate vinis Siculis jure optimo præstantia debetur, quod cum Italici non impari certamine contendant, tum quod palato æquè ardeant, tum quod ætatem optime ferant. Oleum item Sicilia ubertate quadam, & abundantia fundit; saccharum, crocum, mel, sal, omnis ferme generis fructus nobilissimos, & fericum præstantissimum. Est præter hæc Sicilia metallis etiam dives: aurum namque habet, argentum ac ferrum, & alumen. Lapidés quoque preciosos gignit, smaragdum, achatem, beryllum, porphyritem, jaspidem. Boum, pecorum, cæterorumque animalium armentis gregibusque densissimis præstat. Damarum etiam aprorumque venatione, ac perdicum ac

Animalium venatione.

attagium

uti ubertas, ut ex
 quem agrum
 quic tamen non
 Cicero; Ver-
 imi saporis odo-
 mi, Plinius (qui
 diligentissimus
 edicat. *Balincium*
) in Sicilia po-
 melle affectum,
 esse quod *mus-*
 as namque, qua-
ione dicebantur,
 mella, insectan-
 untur, ex qui-
 avitatis expri-
 plerique a musci
 omen impositum
 iure optimo prae-
 impari certamine
 arrideant, tum
 item Sicilia uber-
 charum, crocum,
 nobilissimos, &
 ter hęc Sicilia me-
 habet, argentum
 oque preciosos gi-
 um, porphyriten,
 orumque animan-
 imis pręstat. Da-
 ne, ac perdicum ac
 attaginum

Anima-
 lium va-
 rietas.

349.
 attaginum (quas *Francolinas* vulgo appellant) arcupio
 insignis est. Falcones sacri & peregrini, volatiliū ho-
 stes, aliunde advolantes, hic etiam capiuntur. Regionē
 hanc primum tenuere *Lestrygones* immanes, tum *Sicani* Hi-
 spanorum coloni; accessere *Trojanorum* & *Cretensium*
 populi. Postea *Græci* eam appetivere, inde *Romani*, &
 quidem post divitium Orientis & Occidentis Imperium
 Constantinopolitanis paruit per annos pene cc. Sub *M-
 stumiano* autem Imperatore insulam *Gæthi* invadere, qui
 post annos xvii à *Belisario* expulsi sunt. Postea occupa-
 vere eam *Saraceni* sub Michaelē Balbo, qui cccc annos
 ea potiti sunt. Hi *Normanni* cessere. Successere *Lang-
 bardi*, *Suevi*, *Germani*; sed his à *Clemente* iv exactis, *Galli*
 rerum potiti per annos xvi ad vespas usque Siculas,
 quæ incidere in annum ccccclxxxii. Ex eo paruit *Ara-
 gonensibus*, usque ad *Ferdinandum Regem*, quo extincto *Hi-
 spaniarum Reges* Aragoniæ & Siciliæ imperium possede-
 re. *Plinius* in hac urbes lxxii numeravit. Hodie sunt
 civitates & oppida clxxxii, Magino teste. Regni Me-
 tropolis est *Palærmus* Ptol. & aliis, *Palærmum*, *Palermo*
 hodie. Urbs est vetustissima, Phœnicum colonia, uti
 ostendunt Epitaphia aliqua literis Chaldaicis conscri-
 pta. Existimatur temporibus *Abrahami* extructa. Sita
 est loco amœno & fertilissimo. Ad Septentrionem spe-
 ctat, Pelagoque adluitur *Tyrrheno*, muris septa altis-
 simis, quod opus est *Friderici* Regis: secundum mare
 arx est, quæ nostra tempestate amplificata, quod *Ca-
 strum ad Mare* nominant. Tres item antiquæ civitatis
 portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide qua-
 drato constructi, etiamnum manent. Templum est *Pa-
 normi* D. *Petro* sacrum, à *Rogero* Siciliæ Rege condi-

Imperii
 majora.

Vrbes.

tum, quod sua pulchritudine & rerum preciosarum ap-
 paratu, cæteris, quæ in Italia nunc usquam existant, seu
 veteribus, seu novis merito præferri constat, quo nomi-
 ne ab omnibus, qui Panorum auginbitur, aut in-
 visunt, viris, non imperitis modo, sed ingenio etiam do-
 ctis, utique præstantibus, summa cum admiratione ac vo-
 luptate frequentatur. Major etiam totius vrbis Eccle-
 sia reticulata est structura, quadrato ac diversis in exte-
 riori facie imaginibus figurisque inciso ac perpolito la-
 pide à *Gualtherio* hujus nominis I I Archiepiscopo an-
 ccccxxxv fundata, ubi Regum Reginarumque Siciliæ
 ac Ducum quoque corpora sunt recondita. Est & *Gym-
 nasium* publicum & *Xenodochium*. Longum foret re-
 liqua hujus vrbis ornamenta & præclara ædificia com-
 memorare. Reliquæ civitates sunt, *Syracusa*, urbs quon-
 dam maxima, quam ita *Orator* describit *Actione* iv in
Verrem. Urbem *Syracusas* maximam esse *Græcarum* urbium
 pulcherrimamque omnium, sæpe audisti. Est, *Judices*, ita ut di-
 citur: nam & situ est cum munitio, tum ex omni aditu vel ter-
 ra vel mari, præclaro ad aspectum, & portus habet præp in æ-
 dificatione aspectuque urbi inclusos. Qui quum diversos inter se
 aditus habeant, in exitu conjunguntur & conflunt. Eorum
 conjunctione pars oppidi qua appellatur *insula*, mari disjuncta
 angusto, ponte rursus adjungitur & continetur. Ea tanta est
 urbs, ut ex quatuor urbibus maximis constare dicatur, quarum
 una est ea quam dixi *insula*: qua duobus portibus cincta, in utri-
 usque portus ostium aditumque projecta est: in qua est domus,
 que regis *Hieronis* fuit, qua *Prætores* uti solent. In ea sunt *ades sa-
 cre complures*: sed due, que longe cæteris antecellunt, *Diane* una,
 & altera, que fuit ante istius (*Verris*) adventum ornatissima,
Minerva. In hac *insula* extrema est fons aqua dulcis, cui nomen
Averthusa

Arcthusa est incredibili magnitudine, plenissimum piscium: qui
 sicut in *Arcthusa*, quereitur, nisi munitione ac mole lapidum à mari
 dignatus esset. *Alora* autem est urbs Syracusis cui nomen *Arcthusa*
 dicitur, quae situm maximum, pulcherrima porticus, ornati-
 simum portuum, amplissimae curiae, templumque egregium
 Iovis Olympi, caeteraque urbi parva una sunt, via perpetua mul-
 ti quae transuersi diuise, paruas aedificia continentur. Tertia est
 urbs, quae quod in ea parte, *Fortuna* sanum, aurumque suis. *Ty-*
che nominata est, in qua & gymnasium amplissimum est, &
 complurimae aedes sacrae coluntur, ea parte, & habitatur frequen-
 tissime. Quarta autem est urbs, quae quia postrema aedificata est,
Nepesina nominatur, ad qua ibi castrum est maximum, praeterea,
 duo templi egregia, Caetera uinum, alterum *Liberi* signumque
Apollinis, qui *Tennites* vocatur, pulcherrimum & maximum.
 Hodie tam, amplae urbi decora omnia perire: ruinae
 exstant & oppidi partes. *Messana* urbs freto incumbens,
 cuius incolae primùm *Messanenses*, postea *Mamertini*
 dicti sunt, noni Punicis & Articis bellis, ex *Herodoto* &
Thucydide. *Catana* quoque etiam *Catana*, patria *Charon-*
de Legislatoris, *Gymnasium* hodie celebris, *Tauromini-*
um urbs à *Zanclois* condita, hodie *Taormina*, *Leontium*
 patria *Georgii Sophistae*, *Agrigentum* peruetusta civitas,
 quam olim *Carthaginenses* euerterunt, & *Megalusa* at-
 que *Fericensis* rusum instauratur. Sunt etiam *Augusta*,
 antea *Megara*, *Castrogium*, olim *Ennea*, *Drepanum*, *Mon-*

reali, *Horacles* & aliae urbes complures. Fluminibus riga-
 tur plurimis, in quibus, ut & in lacubus, mugilum, alo-
 sarum, anguillarum, tuncarum & troctarum non sper-
 nende captura. In Mari vero, thynnorum non modo
 ad *Pachynum*, sed ad *Panormum* etiam & *Drepanum*,
 ac omnem eam, quam *Mare Tyrrhenum* adluit, oram,
 larga captura. Capiuntur & in freto *Messanensi* xi-
 phi. *Siculum* mare omni denique piscium genere be-
 nignissimum est, & mullorum copia, quos *Graeci* tri-
 chias, barbaros autem *Sophron*, & *Cic* vocant, & mu-
 ranarum ac horycinorum, qui teste *Athenzo* lib. vii r
 secundum obtinentur locum, insigne. Fretum autem *Si-*
culum angustum, anceps, atrox, saevum, *Scyllae* *Cha-*
rybdis quoque nominibus infame. Montes praecipui sunt
Aetna & *Eryx*. *Aetna*, *Caelstis Columna* cognominatur *Pin-*
daro, *Tiphocum* eum vocat *Silius Italicus*. Hodie *Monte*
Gibello aut *Mongibello* nominant. Assiduis ignibus fla-
 grat. Describitur à *Virg.* lib. 3. *Aeneidos*, *Plinio* lib. 3
 c. 8, *Mela* lib. 2. c. 7, *Solino*, aliis. *Eryx* maxime memora-
 tus ob delubrum *Veneris*, ab *Enea* quod scribitur con-
 ditum. In *Sicilia* Archiepiscopi: *Panormitanus*, cui sub-
 jecti Episcopi *Agrigentinus*, *Mazarenis*, *Milevitanus* sive
Malensis, *Montis Regalis* Archiep. cui subsunt *Syracusen-*
sis, & *Corbanensis*, *Messanensis* Archiep. cui *Cephaluden-*
sis, *Pactensis*, *Lipariensis*, *Merci* & *Militensis*, nunc *Milaza*.

YYY. 3

STIRIAM

iosarum ap-
 exstant, seu
 e, quo nomi-
 tant, aut in-
 io etiam do-
 tione ac vo-
 vrbis Eccle-
 sias in exte-
 rpolito la-
 iepiscopo an-
 mque *Siciliae*
 .Est & *Gym-*
 zium foret re-
 edificia com-
 sa, urbs quon-
 Actione xv in
 vacarum urbium
 Indices, ita ut di-
 mi aditu vel ter-
 habes propè in a-
 in diversos inter se
 fluiunt. Eorum
 mari disjuncta
 tur. Ea tanta est
 dicatur, quarum
 us cincta, in utri-
 qua est domus,
 In ea sunt aedes sa-
 ellunt, *Diana* una,
 eum ornatisima,
 a dulcia, cui nomen
Arcthusa

Regis &
unde di-
fit.

STIRIAM vulgo *Stiermark*, à Tauro dictam esse vix dubium est, cui opinioni subscribit etiā *Aegidius Tschudus*: ubi refert ex *Plinio*, *Catonē Lepontios* & *Salassios Tauricæ gentis* asserere: (inquit etiam:) Fuerunt autem *Taurisci* isti Galli, quorum natio in antiquissimis Gallorum præliis sedem collocavit ultra Alpes, de quibus *Polybius* lib. 11. de Bello Gallico sic scribit: In Alpibus ab utroque latere montosa habitant ad eam partem quæ versus *Rhodanum* & *Septentrionem* spectat, *Galli* qui *Transalpinii* appellantur: ad eam vero quæ campis imminet *Taurisci*, *Agones* & alia pleraque Barbarorum genera, à quibus *Transalpini* non genere, sed differentia loci differunt; ideo *Transalpini* dicti, quod trans montes colant, &c. *Isti Taurisci* postea emigrantes, alia quæsierunt loca, occupaveruntque regionem quæ modo *Comitatus Goerts* appellatur, ac deinde profecti sunt in *Stiriam*, nomen suum illi terræ relinquentes. Significat enim *Taurus* Germanis *Stier*. Fuderunt se quoque in *Austriam*, & *Hungariam*, de quare hic non est locus disserendi. Hæc ille. *Stiriam* vero *Valeriam* olim dictam fuisse affirmant nonnulli, sicque appellatam fuisse in honorem *Valeriæ Diocletiani filiz*, quemadmodum *Marcellinus* memoriz prodidit, & *Aurelius Victor* de Cæsaribus. *Volterranus* vero *Lapidiam* dictam putat: sic enim scribit l. 8. *Geograph.* Proxima huic *Lapidia*, quam *Stiriam* nunc vocant, licet *Pius Pontifex* eam *Valeriam* putat: ego vero ex descriptione *Rufi*, *Valeriam* potius *Croatiam* dixerim, inter *Danubium* & *Dravum*. Hactenus ille. Si prior opinio vera est *Quados* aliquando hæc loca tenuisse, ex

eo patet, quod *Sextus Rufus* scribit, sub *Julio Marcomanos* & *Quados* de locis *Valeria* quæ sunt inter *Danubium* & *Dravum* fluvium pullos esse. Est vero & hæc regio *Norici mediterranei* pars, quemadmodum & *Carinthia*, & *Illyrici* provinciis adnumerata. *Germaniz* quoque posterius accessit. *Cõregionales* *Stiriis* sunt: ad Ortum quidē *Hungari*, ad Meridiem *Carniola* *Carniaque*: ad Occidentem *Carinthia*: qua *Septentrio* est, *Austria*. Terra undiq; montibus obsita præterquam quæ orientem respicit *Solem*, ubi *spaciosa* est *planities*. De ejus fertilitate *parum polliceri* ausim. *Regio* quidē *universa* *mineris* turget, verum *Principum* *incuria* *parcius* *foditur*. *Argentarias* *fodinas* *habet* *in* *Alpibus* *quas* *Schvvenberger* *Alben* *ipsi* *nuncupant*. *Ferrarias* *juxta* *Anisum* *fluvium*. *Salis* *quoq;* *ingens* *hic* *copia* *coquitur*, *quam* *in* *alias* *regiones* *exportant*, *ac* *lucrum* *ingens* *recipiunt*. *Marchionatus* *olim* *Pannoniz* *primæ* *erat*, *unde* *Stiria* *Marchia* *dicta* *fuit*. *Marca* *autem* *limitem* *sonat*: *per* *limitaneum* *itaque* *Comitem* *administrabatur*, *ut* *Lazius* *ostendit*. *Deinceps* *Ducatus* *titulum* *adepta* *per* *Fredericum* *Barbarossam*, *Austriacis* *Ducibus* *accessit*, *quibus* *etiamnum* *paret*. *Ultimus* *Marchio* *dictus* *fuit* *Ostocarus*, *cujus* *filium* *duxit* *uxorem* *Lupoldus* *Dux* *Austriæ*, *qui* *consensu* *Imperatoris* *factus* *est* *Dux* *Stiriz*. *Deinde* *successione* *illa* *rursus* *extincta*, *miserunt* *Provinciales* *quidam* *in* *Bavariam*, *alii* *in* *Hungariam*: *cujus* *regni* *moderator* *misit* *filium* *suum*: *sed* *cum* *ille* *viveret* *juxta* *mores* *suos*, *intolerabilisque* *esset* *Stiriis*, *exactus* *fuit*, & *vocatus* *Ostocarus* *filius* *regis* *Bohemiz*, *qui* *usurpaverat* *Ducatum* *Austriæ*, *obtinueratque* *anno*

Christi

o Marcoman-
Danubium
& hæc regio
m & Carin-
rmaniz quos
sunt ad Or-
Carniaque:
est, Austria.
qua orientes.
De ejus
uide univer-
iaparcus fo-
quas Schyren-
Anisum flu-
ur, quam in
ens recipiunt.
unde Stiria
a fonat: pe-
atur; ut Li-
um adepta per
ibus accessit,
thio dictus fuit
oldus Dux Au-
stus Dux Stiriz.
miserunt Pro-
ungarum in: cu-
ent cum ille vi-
esset Stiriz, ex-
Bohemiz, qui
eraturque anno
Christi

STIRIA
Milliaria Germa. commu.
1 2 3 4
Petrus Karius Calaviz

Situ.

Situa-
tio.

Imperii
majoris.

Ortus.

Hungariae
pars.

Christi ccccclxii Carinthiam, sed diu conservare non potuit. Nam cum eo arrogantiz proventus esset, ut cōtempta Imperii Majestate de clientelariis Bohemiz beneficis Cæsari Rudolpho Habsburgio Sacramentum dicere nollet: hic ad Augustam Vindelicorum, Germaniz Principum conventum indicit, citaturque gravissimis sub pœnis *Ottocarus*, ut se sistat, ac de injuste occupatis Imperii Provinciis neglectaq; ejus Majestate rationem reddat. Ridet citationem *Ottocarus*: neminemque ad Comitiam qui pro se respondeat, mittit. Interim Legati ab Austriz Ordinibus missi Augustam ad Cæsarem Principumque conventum perveniunt, & apud Cæsarem Principesque gravissime de injuria crudelitateque *Ottocari* conquesti docent, eum iniqui tituli jure Austriz se insinuasse: Margaritam legitimam uxorem, Austriz Hæredem superinducta pellice repudiasse, ac tandem veneno sustulisse: Agnetem Badensem filiamque ejus Elizabetham cum fratre Henrico, legitima Austriz hæreditate spoliasse: Optimateque complures in vrbe Vienna crudeliter trucidasse, ac sæpissime in innocentem populum sævisse: Austriam, Stiriam, Carniolam ac Vindorum Marchiam Imperii beneficia, cum Bela Hungariz Rege clam esse partitum, ac ut exteræ nationis auxilio Austriam retinere, populumque duro jugo premere posset, ab Imperio ac Cæsare defecisse &c. Decernitur communi Principum sententia, Legatos ad Bohemum mittendos. Sed cum ii indigna in Cæsarem Imperique principes probra pro responso tulissent, omnium consensu decreto bello, ad id iusta auxilia Cæsari promissa. Is maximis coactis co-

piis in Austriam contendit. Prodit contra *Ottocarus* non minoribus adductis copiis, sed de prælii eventu, Cæsaris prudentiam ac vim veritus, dubitans, intercessione duorum hinc inde Antistitum, pacem cum eo facit restituta Austria, dictoq; de Bohemia ceterisq; ejus provinciis Cæsari sacramento: in gentia dum hæc fiunt ante Cæsarem subsecutus inspectantē exercitu. Quade re ut indigna, ab uxore hominibusque turbulentis reprehensus, violata pace, cum ingenti exercitu, Austriam invadit. Exit contra Cæsar Rodolphus, Germanorum copiis, Hungarorumque auxiliis stipatus, ac haud procul Oppido Marchecco cum *Ottocaro* cōgressus, eum superat occiditque, deinde infesto exercitu Bohemiam invadens, ferro ac igne adolescentem *Venceslaum*, defuncti *Ottocari* filium, petere pacem coegit, legesque pro sua Imperique dignitate dat. Filium vero suum Albertum natu maximum Austriz præficit: ac paulo post è communi Principum Imperii sententia Ducem Austriz & Stiriz eum renunciat. *Stiria* distinguitur in *Superiorem*, ubi *Murz* fluvii divertigium, & *Inferiorem* juxta *Dravi* & *Murz* confluentes, qua Pannoniz secundæ seu Hungariz proxima est, unde is locus *am Hungarischen* dicitur. Vrbes *Stryz* sunt famatæ *Brage* ad *Muram*, ac ibidem *Grazium*, *Viana*, *Voysperg* vulgo, ad *Kaynacham* fl. *Vollpergum* ad Lavandam fluvium. *Marchpurgum* Metropolitanam ad *Dravi* sinistram ripam, atque ex eadem parte *Petovia* seu *Colonia Petovia*, ubi Legiones Romanæ fixerunt sedem. Trans flumen *VVarasium*, *Castra Variana* vocant, *Rackelspurgum* *Murz* fl. sinistræ ripæ adjacet, ubi *Savaria* regio initium habet. In

hac etiam *Cilja* est ad Savi ripam, urbs, uti apparet ex vestigiis, antiqua. Nam Inscriptiones in ea plures nominum Rom. apparent. Oppidani à Sulla cœditam dicunt, vocarique *Sullacem*, nulla tamen auctoritate quam sciam, inquit Volaterranus. Nam forte ea fuerit, aut ex ejus ruinis, quam Ptolemæus non longe ab hac ponit, *Celiam* appellatam. In Ducatu Stiriz plures sunt Comitatus, inter quos *VVarasdin*, ad Dravum fl., & *Lebnau*, ad Muram fluvium. Fluvii rigatur *Stiria*, *Dravo*, *Lavanda*, *Sacken*, *Sulmo*, *Raynacho*, *Mura*, *Marza*, *Arrabone*, *Vesstriza*, *Lausnitio*, ac infinitis propemodum torrentibus ac rivulis qui omnes tandem Danubio miscentur. Montium hic numerus non est, quare singulorum nomina adscribere vix licet. omnes pene generali nomine *Norica Alpes* dicuntur. Vnde Alpium adhuc præ se ferunt nomina, cujusmodi sunt *Rauch Alben*, *Subalben*, *Savv Alben*, *Schvvanberger Alben*. In confiniis Austriæ, Carinthiæ & Stiriz *Taurus* mons est. Muræ fluvio *Gesacus* mons imminet, nunc vulgo *Der Scheckel* vocatur, & *Sattli*, *Mansperg*, *VVemsperg*. Iuxta Salzim fluvium dicitur *Ina Savvruffel*, hoc est *osporcinum*, *Deisfellsteig*, i. *Diaboli precipitium*. Infra Muram dicitur in *Gaisfal*, *St ainperg* & *Kainacher Alben*: Paulo inferius sunt, *Kreit-pergus*, & *Flort-pergus*

montes: & versus Ortum *Radel* & *Plaitzperg*. Ultra Dravum versus Meridiem *Claudius Mons*, nunc *Dracim-perg* dicitur. Refert Vadianus, quod superioribus annis Viennæ Austriæ constans fama increbuerit, ardere in Stiria cœpisse montem, quo pellectus Maximilianus Cæsar Augustus, nunciis ad inquirendum missis ita esse ut ferebatur compererit, quod miraculi loco hic recensere libuit. Hæc vero accidisse verisimile est circa annum Christi 1515xx, quo tempore Vadianus hæc videtur scripsisse. Prædicti vero montes passim, sparsimque silvis vestiuntur. *Stirii* agrestes vulgo populi sunt & strumosi, adeo quidem ingenti struma nonnulli, ut ipsis loquelam impediatur: & mulier lactans illam post tergum perinde atque saccum rejiciat (si fama vera est) ne infanti impedimento sit. Memoriz prodit Ortelius se Frisachii dum an. 1515LVIII Vienna Venetias proficisceretur, non sine admiratione hominem contemplatum, cui mentum ab auribus incipiens, humeros latitudine fere æquabat, & ad pectus usque propendebat. Strumæ causam aquæ aërique, quibus vescuntur incolæ, tribuunt. Stiriani cultu & sermone Germani sunt, præter Dravi adcolas, qui Illyrica utuntur lingua.

Flumina.

Montes.

Mare.

ra Ottocarum
rali eventu,
ans, interces-
n cum eo fa-
ceterisq; ejus
um hæc funt
tu. Quæ de re
lentis repre-
Austriam in-
manorum co-
haud procul
sius, cum su-
u Bohemiam
enceslaum, de-
git, legesque
m vero suum
cit: ac paulo
tentia Ducem
distinguitur in
, & Inferiorem
moniz secun-
deus am Hunge-
Brage ad Mu-
vulgo, ad Kay-
vium. March-
n ripam, atque
ia, ubi Legio-
lumen VVarasi-
u Muræ fl. fini-
um habet. In
hac

Vitis.

SCLAVONIA.

Regio &
ordo di-
ctæ.

Nomina.

Sitas.

Aeris
qualitas.

INTER Regiones quæ hac Tabula nobis repræsentantur, primum locum sibi vindicat *Sclavonia*. Hæc à gente Sclavonica nomen habet, quæ olim ad Mæotidem paludem habitavit. Dicta quoque fuit *Illyricum* Plin. ab *Illyrico* Cadmi, vel ut alii sentiunt, Polyphemi filio. *Illyris* Ptol. *Illyria* Steph. Eam alii aliter definiunt. Ptolemæus ab Istria ad Macedoniæ usque confinia secundum maris littora producit; mediterranea ejus ad Pannonæ & Mœsiam superiorem expandit. Multo ampliorem eam describit Pomponius Mela, & Dionysius Alexandrinus: totam enim maris Adriatici oram, à Tergesto ad Ceraunios usque montes, Illyrii adscribit, eosque ultra Danubium fluvium habitare docet: Danubium namque inter ejus flumina Mela numerat. Alii etiamnum latius hujus fines extendunt. Plinius vero inter Arsam & Titium fluvios constringit. Plerique in ea describenda Ptolemæum sequuntur. Secundum quem continet Illyris qua Macedoniæ spectat, Dalmatiam, & Liburniam quam *Crabatem* nunc Lazius vocat: alii Croatiam: Pinetus Comitatum Iaderæ, hoc est, *Contado di Zara* indigitat. Longitudo ab Arsa ad Drinum usque est mill. Italicorum cccclxxx. Aere fruitur locis nonnullis puro ac salubri, quibusdam minus grato, qua paludes ac exhalationes

foedæ eum inficiunt. Regio omnis, teste Strabone, aprica est & amœna: optimos habet & firmos maris portus, *Soli scribitur* solum fertile, etiam vitiferum, nisi qua saxis & rupibus horret, aut ad Pannonias, ubi frigida est & nivalis. Florus de Illyrii scribit primo bello Punico, Illyrios populationibus non contentos, licentiæ scelus addidisse, legatos Pop. Romani jure agentes, non gladio, sed ut victimas securi percussisse: præfectos navium igne combussisse, idque, quod indignius foret, muliere imperante, quam ille *Tentam* vocatam scribit. Rursum bello Macedonico Illyrii à Persæ Rege conducti Romanum militem à tergo cœperant distringere, sed deleta ab Anicio Prætoris Scorda, quod caput gentis erat, statim sequuta deditio est. Plinius oram Illyridis mille amplius insulis frequentari scribit, quum contra Italiæ ora huic obversa impetuosa sit. Illyridis urbes potiores & oppida sunt *Senia* urbs, vulgo *Segna*, in planicie sita ad mare, quod à Borea vento horridis tempestatibus obnoxium. *Iadera* colonia, Liburnorum metropolis, hodie præcipua ac municissima. *Zara*, vulgo *Sebenicum* oppidum, Ptol. *Sicum* dictum. Sium est in Sinu Sardonico, in conspectu irrupentis freti ad montis radicem, ubi est arx. Fertiles habet agros, sed male nunc habitatur ob Turcarum vexationes. *Spalatum* & *Salona* Ptolemæo & Straboni celebrata. *Salona* etiam, Dalmatarum navale, quod quidem nunc parum colitur, ob Turcarum viciniam. *Tragurium* hodie *Tran*, à continenti parvo euripo separatum.

G O L

D I

51

rabone, apri-
 maris portus, *Soli ferri*
 is & rupibus
 nivalis. Flo-
 lyris popu-
 laddidisse, le-
 dio, sed ut vi-
 migne com-
 ere imperan-
 um bello Ma-
 manum mili-
 eta ab Anicio
 ratim sequuta
 mplus infulis
 a huic obver-
 & oppida sunt
 mare, quod à
 oxium. *La dera*
 e præcipua ac-
 tum, Ptol. Si-
 o, in conspe-
 u, ubi est arx.
 tarur ob Tur-
 emæo & Stra-
 rum navale, quod
 rum viciniam.
 o euripo sepa-
 ratum.

ratum. *Epidaurus* urbs antiqua, ad cuius ruinas *Ragusium* vulgo *Ragusi*, Turcis *Pobrovicha*, urbs exigua cum arce munitissima: hic nobile est emporium mercium Turcicarum, res publica legibus æquissimis constituta, cives opulenti. Duobus præcipuis adluitur tota Regio fluvii, *Savo* & *Dravo*, qui in Danubium corrunt. Ultra montes plurimi minores amnes erumpunt in Sinum Adriaticum, ut sunt *Edanius*, *Ticius*, *Naron*, *Rhizon*, & *Drinus*. Illyrici seu Sclavonici populi fere omnes ligneis habitant ædificiis, culmo contextis, præter paucas littorales urbes, in quibus humanius degunt. Et hæc de Illyrico sive Sclavonia univèrsim. Sclavonia autem quam hic nostra exhibet tabula, Illyrici illius tantum pars est, nisi forte dicamus eam Plinii esse. Continet *Vindorum Marchiam* & *Zagabriensem Comitatum*, uti ex pinace videre est.

Croatia.

Regio. C R O A T I A Illyrici, quod initio descripsimus, pars versus Hungariam, Ruso & Volaterrano *Valeria*: *Liburnia* aliis. Ithiæ ad Sinum Fanaticum adhæret versus Ortum, inter Kulpam & Savum flumina, & superiorem Mœsiam sita. Hujus Metropolis nunc *Bigibon* esse dicitur: aliquando *Fumium* erat. Vrbes præterea plurimas habet, utpote *Zeng*, *VVackat*, *Turnavy*, *Modrisib*. Cæterum Regio paucis abhinc annis propter Turcarum in hanc invasiones mirum in modum innoquit. Cum jam fœdus quod cum Christianis erat Turca rupisset, hanc regionem ut sibi vehementer commodam ad invadendum cæteras regiones, Italiam & Germani-

am, suis Regnis & Provinciis adnectere ardebat. Sub initium itaque ætatis anni c1030 Turcarum Imperator per Bassas & Dutes suos in Croaticam exercitum duci jubet. Consternatis vehementer per totam regionem adventante hoc exercitu militibus, *Frastrvitzam* munimentum fortissimum, per proditionem, Bassa ex Bosnia capit. Neque hoc furiosi militis placata rabies est, quin *VVijhuz*, civitatem munitissimam, vallis aggeribusque undique circumductam, obsideat. militem omnem, qui eam tuebatur, cum pro vita sustentanda, & reliquo defendendo, nihil, neque spes superesset, gloriose se dantem, præter fidem datam, Turca enecat. Hanc deditionem mille aliz calamitates sequutæ sunt, quas silentio transeo. Porro anno sequenti qui erat millesimus quingentesimus nonagesimus tertius, cum à se tot partas victorias, tot captas arces & munimenta Turca gloriaretur, habendi *Sisseghum* civitatem munitissimam vehemens eum cupido invadit: atque exercitu coacto, obsidione hanc civitatem cingit. Verum Germani animadvertentes quantum mali hinc & detrimenti, si à Turcis caperetur, non solum Germaniæ, verum etiam toti Europæ accederet, collectis undique copiis, ac trajecto Savo fluvio, pro civitate liberanda, cum inimico conflare statuunt. Turci Equites qui numero erant 8000, aut ut alii volunt 10000, ut impedirent Christianorum adventum, per pontem quem ante exstruxerant, ad alteram Savi ripam properant, exercitum suum locant, pugnamque cum Christianis ineunt: instant durius ac animosius Christiani, quorum impetum non ferentes Turcæ ad pontem fugiunt, verum eum jam paulo ante occupaverant. Carolo stadienses milites

Regio
nude
di-

Her.

mili
te ad
reliq
subm
suis
tand
tem

L
Bulg
ac m
que i
aliis
Melio
Scho
quam
& vac
urbis
ferun
put e
sibili
præse
esse N
ke flu

milites. Turcæ nusquam refugio reperto, præcluso ponte ad reliquum exercitum aditu, omnes ferè cæduntur, reliqui in Savo & Kulpa fluminibus salutem quærentes submerguntur. Pars reliqua Exercitus Turcici, cum à suis infelicissime pugnatum videret, turpiter fugit; ac tandem nostri auxiliante Deo 22 Junii anno 1593 civitatem arctissima obsidione liberant.

Bosnia.

LIBURNIA orientalem plagam *Bosniam* hodie dicunt à *Besvis* inferioris Mœsiae populis, qui inde à Bulgarijs ejeti in hanc superiorem Mœsiam migrarunt, ac mutato e in o lit. pro *Besvis* *Bosni* & *Bosni* dicuntur: atque inde *Bosna* & *Bosnia*. Quales munitiones in multis aliis propriis nominibus sæpe factas videmus, ut olim *Melita* & hodie *Malta*, *Longones* & *Lingones*, *Scandia* & *Schondia*, &c. *Bosnia* urbs est *Iaitza* in edito monte sita, quam duo amnes circumfluunt, præruptisque rupibus & vadis obfirmant. Ad radices montis & ad ambitum urbis amnes illi confluunt, admixtique una in Savum feruntur. *Bosnensis* regni hæc ante tempora nostra Caput erat, cum inexpugnabili arce, ac hostibus inaccessibili. Habet regio & alias quadam insignes civitates, præsertim *Schvonicam* & *VV arbosayne*, quam ajunt hodie esse Metropolim, sed nullo cingitur muro. *Milliatzka* fluvius dirimit eam in duas partes, &c.

Dalmatia.

RESTAT ut Dalmatia, cujus etiam partem hæc Tabula delineat, pauca subiungamus. Ea à *Delminio* civitate gentis Metropoli nomen habere putatur. Fuit olim Dalmatiæ potentissima regio, atque ipsi Dalmatæ olim potentes armis & opibus, situ etiam confidentiores fuerunt. Agebant plerumque sub silvis, inde in latrocinia promptissimi. Urbes sunt, *Salanum*; hic su perfunt aliqua reliquiæ Diocletiani, qui hoc loco, uti patria sua, afficiebatur. *Raguzium*, de quo supra. *Castellonovo* ad ostium sinus Rizonici ab antiquis vocati. *Catarum* optimum habens portum. Atque haud procul à limitibus hujus Regionis sita est ad mare *Civitas Apollonia*, juxta quam est petra quæ flammam ignis evomit, & infra eam ebulliunt aquæ calidæ, & bitumen, præsertim quando petra ardet. Ecclesiastica porro administratio ad hanc Tabulam pertinens ex Provinciali Romano apud Mercatorem talis: Archiepisc. *Ladra*, quam nunc *Zaram* dici putant. Cui subsunt *Anzara*, *Vegla*, *Arbe*. Archiep. *Spalato*, sub quo *Tragurium*, *Tenensis*, *Tina*, *Sardona*, *Temnensis*, *Nenensis*, *Nonenfis*, *Almisa*, *Sibinicensis*, *Farenfis*. Archiep. *Raguzinus*. vide in Tabula Græciæ & Macedoniæ sub quo *Stagnensis*, *Rossonensis*, *Risine* opinor; *Tribunienfis*, *Trebinia*, *Catara*, *Bacensis*, *Rolensis*, *Bidanensis*, *Budoa*. Archiepisc. *Antibarenfis* in Tab. Macedoniæ, sub quo sunt *Dulcinium*, *Suacinensis*, *Drinastensis*, *Polastrenfis*, *Scodrenfis*, *Sardensis*, *Surtanensis* vel *Acittarenfis*, *Arbenfis*.

Valachia

VALACHIA à *Flaccio* Quiritum gente appellationem habet. Romani epim Getis lupereatis & deletis, *Flacci* cujusdam ductu eo coloniam deduxere, unde primum *Flaccia*, deinde corrupta voce *Valachia* dicta. Hæc etiam Transalpini nominis originem ex re sortita est. Alpibus enim & montibus continuis, & his quidem altissimis, ab Hungaria & ejus potissima Transilvania parte, nemorosisque passim amœnisque intervenientibus silvis dividitur & terminatur. Habet autem ab Ortu piscosum lacum, quem Hierasus amnis, incolis *Pruth*, efficit: ad Meridiem vergit terminata Danubio, atque item ab Occasu Transilvanię fines attingens, ad oppidum Severinum, ubi Trajani pontis admirabiles pilę xxxiv visuntur. Ad septentrionem autem finitur *Hoina*, ignobili flumine, & directis terrestribus terminis ad Istrum, curvata admodum regionis fronte contra *Paucem Insulam* antiquis scriptoribus notam, quam hodie *Barillanam* dicunt. *Valachia* autem, licet altissimis sit innexa montibus, nihil tamen ei deesse comperitur, quod usui humano necessarium videri possit. Adhęc dives auri, argenti, ferrique ac salis fodinis. Nec vineę desunt: nec varii generis animalia: inprimis equos alit insignes, asturcones optimos, aliosque magna copia. Hic *Ternovizza* oppidum Vaivodę sedes est, Alia oppida sunt *Braila* & *Trejsortum*, non longe à quo effoditur bituminis species, ex quo sicut ex cera optimę candelę conficiuntur. Reliqua hujus regionis per pagos & villas habitantur: flumina sunt *Hierasus*, incolis *Pruth*, *Hoina*, *Danubius*, alia.

Syrus.

Soli fertili-
tatis.Animalium car-
netia.

Oppida.

Flumina.

SERVIA, *Mæsia Superior* Lazio, regio inter Bosniam & Bulgariam. Hanc antiquam *Triballorum* regionem esse multi putant. Ethii quidem populi huc ex septentrione, debilitatis Imperii Rom. Græcique viribus, commigrant. *Dardanos* *Serviam* & *Rasciam* habitasse, scribunt *Culpinianus* & *Volaterranus*. Regia *Servizæ* urbs fuit *Sinderovia*, quam alii *Spenderoben*, & alii *Simandriam*, vel *Semendriam*, Turcę *Semender*, Hungari *Zendrevy* vocant, quę quidem non procul à Belgrado ad Danubii ripas jacet, & capta fuit ab *Amurathe* *Turcarum* Imperio anno *MDCCCXXXVIII*, & in *Sangiacaſum* redacta sub *Budensii* *Beglerbego*. Nobilia quoque oppida sunt *Vidina*, quod *Turcis Kiratorum* appellatur, ad montem *Argentarium* situm, redactum in *Sangiacaſum* *Temisvarensii* *Beglerbego* subiectum. *Novogradum* in finibus *Servizæ*, quod quidam perperam novum montem appellant. Arcem habet inexpugnabilem. *Mons Niger*, ubi sunt argenti fodinę admodum nobiles. Sunt & *Samandria*: *Prisdæna* patria *Iustini* Imperatoris. *Stonibrigadum*, & *Belgradum* antea *Taurinum* dictum.

Servia

Viti.

BVLGARIA quasi *Volgaria* dicitur, quia nimirum *B*hujusmodi populi profecti à *Volga* circa annum Domini *MDLVI* hanc regionem occuparunt. Hanc quidam esse veterum *Mæthiam inferiorem* putant. Jacet inter *Serviam*, *Romaniam* ac *Danubiu*. Regio magna ex parte montibus aspera, & juxta dorsum *Hæmi* montis producta, modo versus *Danubium*, modo versus *Romaniam*: unde media ipsa regio asperior est: decliviora loca silvis

Bulgaria
et unde
dicta.Situs et
Soli qua-
litatis.

o inter Bosniam
 ibalorum regio
 opuli huc ex fe
 racique viribus,
 asiam habitasse,
 i. Regia Servia
 en, & alii Siman
 hungari Zenderro
 rado ad Danubii
 Turcarum Imp
 sum redacta sub
 oppida sunt Vi
 ad montem Arca
 catum Temisya
 um in sinibus Ser
 montem appel
 Mons Niger, ubi
 s. Sunt & Saman
 brigadum, & Bel

ur, quia nimirum
 ga circa annum
 runt. Hanc quiri
 rant. Iacet inter
 io magna ex par
 tami montis pro
 do versus Roma
 nit: decliviora lo
 ca silvis

V A L A C H I A .

Servia.

Vitti.

Bulgaria
 Et unde
 dicta.

Situs &
 Sali qua
 litas.

Mitharia Boetica
 10 20 30 40 50 60

ca silvis obsita sunt & solitudinibus occupata. Metro-
 tropolis hic *Sophia*, quam Ptolemaeus *Tibiscum* oppidum
 Niger putat. Hic sedem habet Beglerbegus Græciæ,
 qui Turcis dicitur *Rumeli Beglerbeg*, habetque Sangiacatus
 sub se I & XX. Sunt & *Serrajum* civitas Bulgariæ in-
 signis. *Nicopolis*; hæc à Sangiacis regitur. Prope hanc
 civitatem vestigia supersunt pontis admirabilis maxi-
 meque stupendi, quem construxit supra Danubium
 Trajanus Imperator, dum contra Getas pugnaret.

Urbes.

Romania
 Regio &
 unde di-
 cta.

Situs.

Cali &
 Sali qua-
 litas.

Urbes.

Bulgariæ Romania proxima est, sic dicta ab urbe præ-
 cipua Constantinopoli, quæ *Roma Nova* etiam dice-
 batur. Olim *Thracia* appellata fuit, vel à *Thrace* Martis
 filio, vel à *Thrace* Nympha, vel potius à feritate, seu tem-
 peritate. Separatur à Macedonia Strymone fl. ad
 septentrionem est Hæmus, cætera Mare adluit. Re-
 gio nec cælo læta, nec solo: & nisi qua Mari propior
 est, infœcunda, frigida, eorumque quæ feruntur, mali-
 gne admodum patiens. Versus mare vero frugibus,
 frumento & leguminibus fœcunda. Raro usquam po-
 miseram arborem, vitem frequentius tolerat: sed nec
 ejus quidem fructus maturat ac mitigat, nisi ubi frigo-
 ra objectu frondium cultores arcuere. Vrbes habet *Ab-
 deram* Democriti patriam: *Nicopolim*, *Philippopolim*, *Ha-
 drianopolim*, *Trajanopolim*, *Selymbriam*, *Perinthum*, aliasque
 complures. Metropolis est *Byzantium*, conditum à
 Paulania; nunc *Constantinopolim* vocant à Constantino,
 qui ibi sedem Imperii esse voluit. Turcis dicitur *Stam-
 polda*, quasi ampla civitas. Sita est ad Euripum, habetque
 ex adverso *Peram*, quam vocant *Galatam* in cornu By-
 zantino, veterem Genuensium coloniam. Multa ad-
 modum in urbe sunt vetustatis monimenta, partim il-

lic primum posita, partim Roma illuc allata. Præcipua
 hæc sunt. Templum *Sophiæ*, opus Iustiniani Imp. Pa-
 latium Constantinum, Columna serpentina, & altera quæ
 historiata nominatur. Templum S. Lucæ Navale, Ca-
 strum novum, Colossus, Cynæceum, Hippodromus,
 Obelisci. Flumina eam duo adluunt, *Cydrus*, vulgo nunc
Maccheyam, & *Bardyses*, *Chartaricon*. Ambitus urbis est
 XIIII mill. pass. Incolarum numerus 1300 mill. excedit.
 Regio vero paucos amnes habet, verum celeberrimos,
Hebrum, *Melanem*, *Tearum*, *Arsum*, *Bathyniam*, *Nestam*. Montes
 attollit, *Hæmum*, *Rhodopen*, *Orbelum*, *Pangaum* & *Messa-
 pum*. Parent nunc ista regna Turcarum Imperatori, qui
 sedem Imperialem habet Constantinopoli, & præcipu-
 um ibi palatium. De cujus potentia & regnorum ad-
 ministratione breviter dicam. Ducenti circiter sunt,
 quibus Turca mandavit singulis quadrienniis per Græ-
 ciam, V Valachiam, Bosniam, & Anatoliam, reliquasque
 ditiones suas colligere Christianorum pueros masculos
 ex singulis familiis, tanquam decimas sibi debitas, quos
 Constantinopolim, Peram & Adrianopolim adducunt,
 & civibus educandos tradunt, ac minus elegantes in
 Bursa & Caramania agricolis commendant. Hi omnes
Azamoglam aut *Iamoglam* vocantur, id est, innocentes &
 simplices inantes, nihilque scientes, & cum ad VIIII an-
 num pervenerint, elegantiores & dociliores in Saray,
 hoc est, palatium præcipuum Imp. Constantinopoli col-
 locantur usque ad quingentes, ibique in litteris & armis
 instituuntur, donec XX annum compleverint. Ex his eli-
 guntur præter aulæ ministros & officiales *Ianizari* pedi-
 tes, quos ad XII millia in sui perpetuam custodiam ha-
 bet Imp. Ex Ianizaris spectabiliores electi *Spachoglam* ad
 3000, dexteram Principis claudunt, singuli 17 aut 18 equis
 fervientes,

servientes. Ex iisdē *Silichtar* ad 3000 similiter IV aut V equis servientes sinistrum Principis latus tuentur. Post hos II ordines *Spachoglan* & *Silichtar* equitant *Vlofagi* 5000, ad dexteram Imperatoris, & 5000 ad sinistra, qui omnes ex Ianizaris, aut ex abjuratis Christianis, qui fideliter *Beglerbejo* aut *Bassæ* servierunt, eliguntur. Post hos ultimi sequuntur equites *Charipici*, id est pauperes, qui ex omnibus Provinciis Turcici Imperii & diversis nationibus, Christianis, Persis, Mauris, Syris, Arabibus, Barbaris & Tartaris sponte ad Imperatoris servitium stipendii causa confluunt, ex quibus 2000 selectiores Imp. serviunt. Item ante Imperatorem 200 *Mutaferacha* lanceam gestantes equitant, qui ex servis ob facinus aliquod egregium sunt manumissi, & in nobiles aulæ electi. Item (post hos opinor) xxx *Chausiler*, hoc est, Caduceatores ante Principem equitant, qui accursum populi prohibent, & viam Principi aperiant, supplicationes quoque ipsi tradedas recipiunt. Post hos proximè pedites *Solachi*, qui arcum inauratum cum sagittis portantes 200 Imperatorem præcedunt, 200 sequuntur, & ex utroque latere xxx comitantur. Iuxta hos proximè & equum Principis incedunt sine tibialibus & calceis 100 *Pejoler*, id est Cursores, quos huc illuc in pace ac bello mittit. Hæc perpetua est Imperatoris custodia: tempore belli verò habet etiam *Asaples*, qui sunt pedites extraordinarii, & *Caripoglan*, qui sunt equites extraordinarii. Per ditiones autem & Provincias suas in illarum defensionem alia habet præsidia. In limitaneis ditonum Christianorum sunt supra 10000 Ianitzarorum, intra provincias autem Turcicas 6000 Ianitzaro-

rum sparsim commorantur, nulli *Beglerbejo* aut *Bassæ* subiecti, sed immediatè Imperatori, & liberi ab omni contributione. Est item per Provincias alia juvenus dispersa ad 10000, ex qua suppleri possint, qui in limitaneis provincialibus ordinibus defecerint. Reliquæ omnes copiarum militares præter dictas subsunt *Beglerbeji*, qui sunt Rectores provincialium, quales habet VII: Græciæ, Anatoliæ, Caramaniæ, Amasiæ & Cappadociæ, Anacidiæ, Mesopotamiæ, Ægypti, de quibus suo loco. Habet etiam Imp. III aut IV ad summum Consiliarios, quos vocant *Visirbachtas*, aut simpliciter *Bassas*. Theo. Sanduginus lib. de Morib. Turc. colligit annuos redditus Turcæ esse vasa auri LXVIII & LVIII millia ducatorum. Vas autem auri continet millia ducatorum centum. Ecclesiastica administratio ex Provinciali Romano ejusmodi: Archiep. Constantinopolitanus hos habet Suffraganeos, *Colubriensem* nunc forte *Chiorlich*, *Natwensem*, *Spigacensem*, *Dorkensem*, *Pavadensem*, forte nunc *Pandia* & *Chalcedonensem*. Arch. *Heraclia*: huic subsunt *Rodesco*, *Peristaciensis*, *Gillipolis*, *Darnensis* forte *Dardanello*, *Carlorensis*, *Archadopolis*, forte nunc *Arco*, *Miffenensis*. Arch. *Patraccensis*, cui subsunt *Lampfacensis* & *Dinensis de Sellana*. Archiep. *Squisciensis*, *Sequino* forte: huic subsunt *Trojanus*, *Andrunitanus*, *Iacorensis*, *Decandimonia*, *Lupadiensis*, *Epigoniensis*, *Libariensis*. Arch. *Verisiensis*, cui subsunt, *Rosianiensis*, *Aprensis*, *Ripsalensis*, *Cypsela* opinor. Archiep. *Madricensis*, *Mariæ* opinor. Arch. *Andrinopolitanus*. Arch. *Trajanopolis*: cui subest *Aviæ*. Arch. *Malziacensis*, sub quo *Maronia*. Arch. *Mesipolis*, cui subest *Xanociensis*. Arch. *Philippensis*, cui subsunt *Christopolis*, *Dragonensis*, *Christopolitanus*.

A a a a GRAECIA

Statw Ec-
clisja Tir-
tum.

Regio.

Nomina.

Situs.

GRÆCIA sequitur Europæ nobilissima regio, totiusque eruditōnis fōs & mater. Incolis *Hellas* dicebatur. Qui verò hodie eam habitant *Romechi*, Turci *Haromeli* nominant. *Rumelia* est Leunclavio: Septuaginta interpretibus *Phobel*, & *Iavan*. *Graciam* autem non semper omnes iisdem terminis circumscribunt. Propriè ab Isthmo Thessaliâ usque extenditur, & ab Epiro amne Acheloo discescitur: Ortum versus habet Mare *Ægæum*: atque hæc propriè est *Hellas*. Hoc est quod Plinius aliquoties innuit: *Ab Isthmi*, inquit, *angustias Hellas incipit*. Et rursus: *Angusta cervice Peloponnesum contingit Hellas*. Interdum etiam Peloponnesus & Thessalia Græciæ notione comprehenduntur. Ita L. *Æmilius Paulus* quum circumiret Græciam, per Thessaliam Delphos petiit, inde Lebadiam, tum Chalcidem, postea Aulidem, inde Athenas, altero die Corinthum, tum Sicyonem, Argos, Epidaurum, Lacedæmonem, Megalopolim, Olympiam: Ita peragrata Græcia rediit Amphipolim. *Homerus* solos *Phthiotas* vocat *Hellenas*. *Herodorus* inter *Hellenas* & *Pelasgos* discrimen facit. Hodie vero Græciam vocamus tractum omnem qui ad Occidentem Ionio mari adluitur, ad Meridiem Libyco: ad Ortum *Ægæo*: ad Septentrionem verò montibus à Thracia, Mysia, Dalmatiaque separatur. Regio hæc præstabat olim reliquis Europæ cæli temperie, ac benignitate, frugum omnium fertilitate, armentorumque omnis generis copia. Hæc illa est regio, quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiâ imperio & bellica laude diu

Calitem
peries.
Sali ferti-
litas.

floruit: Libera primùm, sed dū imperium in socios affectat, serva. Itaque eam primùm *Cyrus*, postea *Xerxes*, ^{Imperium} aliique *Persarum Reges* vexaverunt. Subjecere eam sibi inde *Macedones*: tum *Perseo* devicto *Romani*: quorum Imperio diviso cessit tota *Constantinopolitani*, donec *Gothi*, *Bulgari*, *Saraceni* eam deprædatisunt, & *Turci* postremùm in miseram servitutum omnem redegit, exceptis quibusdam Insulis quæ *Veneto* parent, *Cotycrâ* scilicet, *Cephaloniâ*, *Zacyntho*, *Cretâ*, aliisque minoribus. Superbivit olim Græcia multis urbibus florentissimis: *Athenis*, *Lacedamone*, *Delphis*, *Argis*, *Mycenis*, *Corintho*, aliisque plurimis, quarum pleræque, ut caduca & fluxa est mortaliū rerum conditio atquo interitui obnoxia, prostratæ & dirutæ jacent. Flumina hic & fama & natura ingentia xxxii numero: ea sunt *Strymon*, *Chabrium*, *Echedorus*, *Axius*, *Erigon*, *Lydius*, *Aliaemō*, *Pharybus*, *Peneus*, *Sperchius*, *Paryassus*, *Apsus*, *Lous*, *Celidnus*, *Thyamus*, *Acheron*, *Arachthus*, *Achelous*, *Evenus*, *Iliissus*, *Asopus*, *Ismenus*, *Cephisus*, *Boagrius*, *Asopus* alter, *Sus*, *Peneus*, *Alphejus*, *Selas*, *Parysus*, *Eurotas*, *Inachus*. *Maria*, *Ionium*: nomen habet ab *Ionis*, quam regiunculam in ultimis *Italiæ* oris facit *Solinus*: vel ab *Ionio* *Illyriorum* Rege: vel ab *Ionibus*, ut censet *Archidamus*, in trajectu maris ibi submersis. *Croniū* & *Rhea Simis* anrea dicebatur, ut antiqui Scriptores testantur: *Creticum* ab *Creta*: hodie *Mardis Candia*. *Carpathium*: ab insula *Capartha*, quæ ad Orientale *Cretæ* Promontorium. *Ægæum* dictum, ut *Festus* & alii scribunt, ab *Ægæo* *Thesei* patre qui in id se præcipitasse pethibetur: ut *Pherecydes*, ab *Nepruno*, qui & *Ægæus*. Aliorum

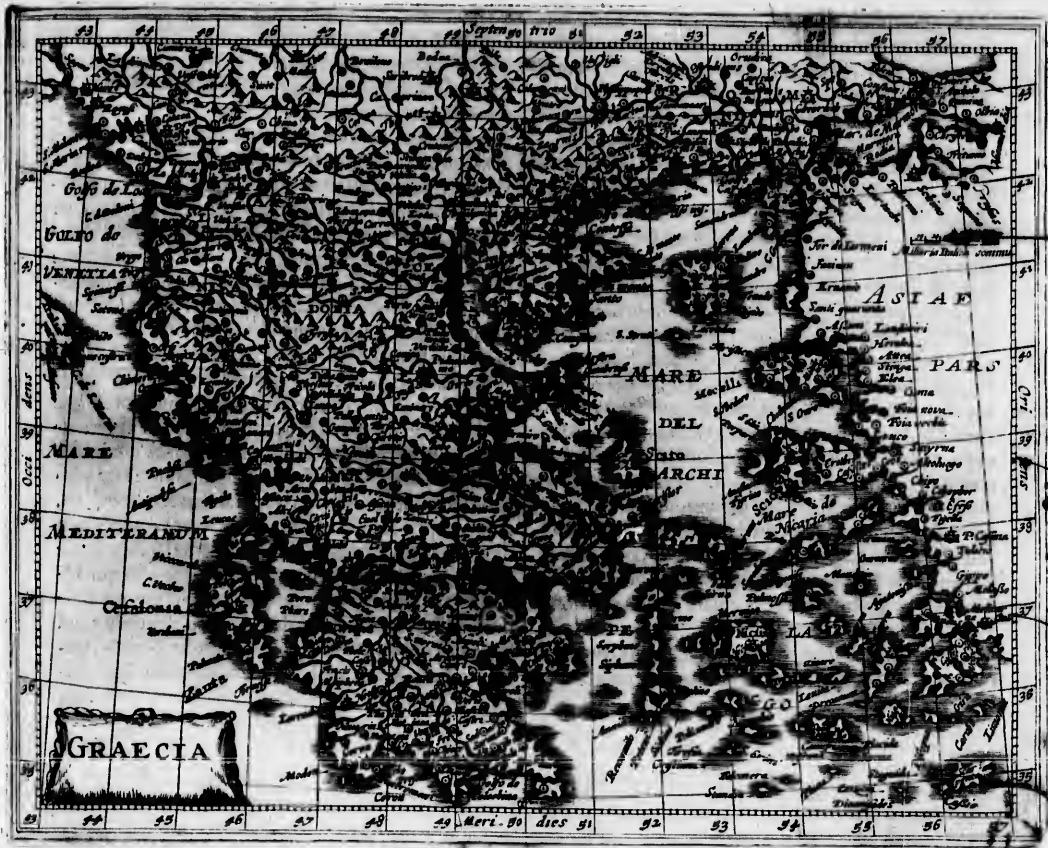
Vites.

Flumina.

Moria.

in socios af-
 postea Xerxes, Imperium
 fecere eam sibi
 manū: quorum
 tanū, donec Go-
 & Turca postre-
 degit, exceptis
 Corcyra scilicet,
 minoribus. Su-
 s florentissimis:
 Syccis, Corinthe,
 caduca & fluxa
 teritui obnoxia,
 ic & fama & na-
 Strymon, Chabriu,
 Pharybus, Peneus,
 Thyamus, Acheron,
 Ifmenus, Cephisus,
 us, Selas, Panyfus,
 en habet ab Ion-
 oris facit Soli-
 ab Ionibus, ut cen-
 submersis. Cronii
 ui Scriptores te-
 di Candia. Car-
 Orientale Crete
 Festus & alii scri-
 id se præcipitasse
 uno, qui & Egæsi.
 Aliorum

Aliorum opiniones prætereo. Nominatur etiam *Aegeon* Valerio Flacco & *Aegeon, Mare Græcum* Thucydidi, Europæishodie *Archipelago* voce Græca: Turcis *Mare album*. Romani totū hoc mare duobus nominibus olim appellabant, teste Plinio, *Macedonium* quidquid ejus Macedoniam & Thraciam attingebat: *Græciense* quidquid Græciæ. *Myrtoum*, *Ægæi* pars, *Myrtoum pelagus* Ptolemæo circa Cariam, Asiæ minoris regionem: Castaldo *Mari di Mandria*: Straboni vero, Plin. & aliis inter Peloponnesum & Atticam. Nomen illi à Myrto Mercurii filio, quem in id deturbatum ab Oenomaio volunt Solinus & Isidorus; vel, ut veriùs sentit Plinius, ab exigua Insula, nō procul à Carysto Eubœæ oppido sita. *Icarium* ab Icaro nota fabula plerisque: Andrææ Tenedio ab Æna Cycladum, quæ & *Macris* & *Icarus*. hodie *Mari di Nicaria*, Castaldo scribente. Et alia. *Montes* etiam plurimi: *Berisicus*, *Athos*, *Olympus*, *Ossa*, *Pelion*, *Citaris*, *Orbrius*, *Oeta*, *Pindus*, *Acroceramus*, *Stimphe*, *Calidromus*, *Corax*, *Par-nassus*, *Helicon*, *Citharon*, *Himettus*, *Stimphalus*, *Pholoe*, *Cronius*, *Zarex*, *Mimthe*, *Taygetus*, & alii. In Græcia, nempe Athenis, mercatus olim fuit bonarum Artium & Disciplinarū celeberrimus. Quare à Diodoro Siculo Communis Schola generis humani dicitur. Cicero lib. iv. Epistolarum ad familiares, *Nobilissimum Orbis Terrarum Gymnasium* cognominat. Eō Romani aliæque nationes Philosophiæ Græcæque linguæ gratiā se conferebant. Cicero Græcis passim attribuit, multarum artium disciplinam, sermonis leporem, ingeniorum acumen, uber-

tatem dicendi, à quibus Philosophiam, reliquas item artes & scientias Romani hauserunt. Et Flaccus canit, *Græjū ingenium, Græjū dedit ore rotundo Misa loqui*. Viri hic clarilitteris & doctrinā fuerunt *Museus* Poëta, *Solon*, *Socrates* Philosophorum omnium præceptor, *Xenophon*, *Plato*, *Isocrates*, *Demosithenes*, *Thucydides*, & innumerabiles alii. Quod ad veterum Græcorum religionem, regnavit apud eos Idololatria. Deorum Dearumque numerus fuit infinitus. Augustinus de civitate Dei lib. iii ex Varronis sententia affirmat, simul tam apud Romanos, quam Græcos extitisse 3000 Deorum, quorum ceteros Ioves erant. Vnicuique suus Lar, suum Numen domesticum. Vnicuique affectui, commodo, periculo, suis tutelaris Deus: unicusque Deo suæ ceremoniæ, suæ preces, sui Sacerdotes, sua sacrificia & libationes. Vetus Græcorum hodie antiquitatis nihil retinet. Nam promissam plerumque gestat comam, anterioremque capitis fronti imminentem partem tondere solet: duplicaroque & crasso pileo utitur. Omnes universim pauca supellectile, uti Turcæ, contenti sunt: nec plumis lectis incumbunt, sed culcitrās sive centones lana, aut tomento suffultos substernere solent. Odiosum omnes censent vinum aqua diluere, & etiam nunc poculis se invitare: sed mulieres eorum symposiis non intereunt, neque accumbunt in accubationibus epularibus. Vetus etiam mortuos deplorādi consuetudo apud Ethnicos perdurat in Græcia. Religione Græci Christiani à Romanis dissident, gaudentque titulo Ecclesi-

rum

M. nec.

Schola.

Ingenio
celebris
& lon-
gum Ar-
tium Viri.Vetus
mores.

rum Orientalium. Patriarcha ipſis quatuor, *Conſtanti-
politanus, Alexandrinus, Hieroſolymitanus, & Antiochenus.*
Hi à Metropolitanis creantur, ut à Cardinalibus Papæ,
ſed ii perpetua ſanctimonia vitæ celeberrimi, modestia
in illis mirifica. Annuus ſingulorum reditus epxcaureo-
rum ab Eccleſiis quibus præſunt emendicatus. Nihil
Eccleſiaſticis hæreditarium. Vxorem, ſed unam tantum
ducunt, Sacramenta duo duntaxat agnoſcunt Baptif-
mum & ſacram Cœnam. Sub utraque ſpecie commu-
nicant, pane & vino: purgatorum ignem execrantur:
ſculpilia deteſtantur: raſuram verticis non admittunt.
Ceterum Græci qui opulentes ſunt, & qui auctori-
tatis titulo delectantur, veſtibus utuntur conſuetudini
ipſius Principis convenientibus. Qui Venetis ſubſunt,
Venetorum veſtiuntur more: qui ſub Turca ſunt, Tur-
cicis ſimiles veſtes geſtant. Rector Græciæ vocatur *Vro-
meli Beglerbey*, id eſt Rom. Principum Rex: præeſt enim
omnibus regionibus, quas in Europa hæbet Turca, quæ
novæ Romæ Conſtantinopoli ſubjectæ fuerunt. Hic
ſub ſe hæbet xl. *Sangiacles* ſive *Sangiacos*, qui ſunt Capi-
tanei copiarum equeſtrium ex Spachoglanibus electi,
& in principalibus civitatibus provinciarum commo-
rantur ad continendum eos in officio & pace, ipſiſque

cl. *Sobaſis Cimmeriote*, aut plures, qui ſunt quaſi vicarii
per minora oppida diſtributi. Sub his autem Sangiacis
xxx m. *Spachi* ſunt, quorum quilibet tribus aut quatuor
equis meret. Et ſunt hi Spachi per Flamboler, hoc eſt,
vexilla diſtributi, quæ cc, ccc, cccc, aut 10 Equites conti-
nent. Inter Sangiacos potentiores ſunt Rector *Modena*,
qui præeſt toti Moreæ, qui ad mandatum Beglerbeji
mille equites adducit, quos ſuo ſtipendio ſibi devin-
ctos hæbet. Item Gubernator *Bofna* hæbens 10000 equi-
tes, & *Theſſalonica* hæbens 10 equites, quorum centum
perpetuo penes ſe ſervat, reliquos monitus Turcæ in
ſubſidium mitrit. Sunt præterea ſub hoc Beglerbeyo
Sangiacis ſubjecti xx m. equitum; qui *Tymariote* vocan-
tur, quod ex Tymar, hoc eſt ærario Imperatoris ſtipen-
dia hæbeant. Et item lx millia *Akengi* ſive *Accomi*, id
eſt, fatales ſive periclitatores, qui liberi & exempti à
contributionibus abſque ullo ſtipendio equites ſer-
viunt, victum præſtantibus civitatibus per quas tranſ-
eunt. Sunt etiam multi feudatarii *Moffelin* dicti, qui ali-
quando ad lx millia equitum & magnum peditum nu-
merum colliguntur. Longum foret omnia accuratè re-
ferre: neque id noſtri hoc tempore inſtituti eſt, quare
ad ſpecialiora Græciæ pergo.

Aaaa 3

GRÆCIAM

eliquas item
laccus canit,
oqui. Viri hic
ceta, Solon, So-
num Str-
t, Xenophon,
numerabiles
nem., regna-
que nume-
e Dei lib. 111
pud Roma-
quorum ccc
nien dome-
riculo, ſuus
moniz, ſuz
ciones. Vul-
iniet. Nam
terioremq;ue
ere ſolet: du-
es univerſim
nt: nec plu-
ntones lana,
Odioſum
am nunc po-
oſiſ non in-
bus epulari-
tudo apud
Græci Chri-
ulo Eccleſia-
rum

GRÆCIAM alii aliter dividerunt. Quibus omif-
 sis, Mercatorem nostrum sequemur, qui tribus
 Pinâcibus ejus partes graphicè nobis & ele-
 ganter delineat. In hac autem Tabula tres
 Græciæ Provincias proponit, *Macedoniam, Epirum, & A-*
chajam: proxima *Morem*: tertia & postrema *Candiam*.
 Primo loco occurrit *Macedonia*, amplissima regio à *Ma-*
cedone vege Osiris filio, alii dicunt Iovis & Thyæ, nomen
 sortita: vel ut Solino placet, à Deucalionis nepote. *E-*
mathia ante dicebatur, Plin. & Trogo testibus. *Peoniam*
 primo vocatam scribit Livius, deinde *Aemoniam*. *Edonia*
 item & *Pieria* Solino. *Beotiam* quondam dictam scribit
 Trogus. Ejus partem *Maceriam* dictam scribunt Steph.
 & Helychius; & inde totam regionem nomen accepit-
 se, refert Fustathius in Dionysium. *Cethim* item in li-
 bris Machab. ubi legimus Alexandrum egressum esse
 ex terra *Cethim*. in medio duorum marium Ionii ab Oc-
 ceo terra *Cethim*. in medio duorum marium Ionii ab Oc-
 ceo, & *Ægei* ab Oriente describitur: ab Aquilone Dal-
 matiam partem & *Mœsiam* superiorem: à Meridie Epi-
 tum & *Achajam* attingit. Regio circumquaque fertilis:
 montibus maximis circumvallata: cujus ora juxta Ion-
 nium Mare plana, ac nemorosa est: nam nota ea pars *Al-*
abama vane dicta, quæ satis ampla, fertilis & amœna est.
 Auri præterea & argenti metallis satis dives est, atque
 in ea olim incognitum quoddam auri genus, teste Ari-
 stotele, inventum est: Asphaltum quoque isthuc ex ve-
 nis terræ eruitur. Gignit & Macedonia lapidem, quem
Paantiden vocant. Hunc eundem & concipere & parere,
 & parturientibus opitulari fama prodiga est, ut Soli-
 nus scribit. Hæc est *Macedonia* (inquit Plin.) terrarum
 imperio potita quondam: hæc *Asiam, Armeniam, Iberiam, At-*

Tetio &
 unde di-
 ctæ.

Sicut.

Sic quæ
 dicitur.

Imperio
 potita.

baniam, Cappadociam, Syriam, Egyptum, Taurum, Caucasum
transgressa: hæc in Bactris, Mediis, Persis dominata, toto Oriente
posse: hæc etiam India victrix, per vestigia Liberi Patri ar-
que Hercules vagata: hæc eadem est Macedonia, cujus uno die
Paulus Æmilius Imperator noster LXXXII urbes direptas vendi-
dit. Tantam differentiam sortis præstitero duo homines. Ma-
cedonia regiones plures in se complectitur, inter quas
Thessalia quæ nunc *Comenolitari* Castaldo, præstantissi-
 ma est. Urbes Macedonia olim multæ & nobiles. ^{Viti.} Ho-
 die præcipuæ sunt *Thessalonica*, nunc etiam ut olim fre-
 quenter à variis gentibus Christianis habitata, & Ju-
 dæis, quos ibi LXXX Synagogas habere referunt. Sedes
 hodie Sangiaci Macedonici. Hic ad jussum Beglerbeji,
 quoties Turca expeditionem aliquam parat, 12. equites
 benè armatos habet, quorum c. perpetuo penes se ser-
 vat in defensionem limitis sui. Huic vicina, *Siderocapsa*
 metallis auri celebris. *Pella*, ubi gazæ regis custodie-
 bantur, & equæ regis ad fræturam alebantur numero
 supra 3000. Plin. & Strab. prodentibus. *Stagra* Ari-
 stotelis patria. *Apollonia*, in qua Augustus Cæsar Græ-
 cas literas didicit. *Dyrrachium*, quod ante dicebatur *E-*
pidaurus è regione Brundusii: *Aulon, Croja, Cavalla*.
 Flumina Macedonia sunt post *Strimonem* in finibus ^{Flumina}
Thraciæ: Axius, Erigonus, Abacmon & Peleus. Montes ha-
 ber *Pelion, Ossa, Pindam, Nymphæum, Athon*. Athos in-
 gens est, asper, aditu perdifficilis, umbras etiam in Lem-
 num usque insulam projicit: constitus est vite, olea, lau-
 ro, nyrtho, pomis: nunc à Calojeris incolitur tantâ re-
 ligione, ut etiam Turcæ eo solo abstineant, sæpè etiam
 Monachos ornet muneribus & elemosynis.

Epirus,

aurum, Caucasum
 mata, toto Oriente
 Liberi Patria at-
 mia, cujus uno die
 pes direptas vendi-
 to homines. Ma-
 citur, inter quas
 lo, praestantissi-
 & nobiles. Homa-
 iam ut olim fre-
 labitata, & In-
 referunt. Sedes
 ssum Beglerbeji,
 parat, 10. equites
 etuo penes le ser-
 vicia, Siderocapsa
 e regia custodie-
 bebantur numero-
 bus. *Stragra* Ari-
 stus Caesar Gra-
 ante dicebatur *E-*
on, Croja, Cavalla.
 monem in finibus
 Pelus. Montes ha-
 Athon. Athos in-
 ras etiam in Lem-
 s est vite, olea, lau-
 incolitur tantâ re-
 ineant, sæpè etiam
 emofsynis.

**MACEDONIA
 EPIRUS
 et Achaia**

Epirus,

Vitis.

Flumina
Menses.

Oriens

39

40

41

42

43

Miles 50

Epirus, Græciæ Regio Ptol. & cæteris. *Chaoniæ* olim dictam scribit Martianus Capella: *Oviciam* & *Dodonam* ex Dionysio & Thrasibulo Grabelius. Hodie *Albaniam* vocari, scribunt Leander & Erythræus. *Lariâ* Richerius & *Aneas* Silvius: *Lannam* nuncupari Castaldus ait. Terminatur hæc regio ab Ortu Acheloo fl. à Meridie Hadriatico mari abluitur: ab Occidente Ionio pulsatur Mari usque ad Celydnum amnem seu Pepylychnum; qua Septentrio est, habet Macedoniam. Regio multis in locis nemorosa & sterilis, ad oram verò maritimam satis fertilis. Scribit Plin. mala orbiculata, ex figura orbis in rotunditatem circumacti dicta, in Epiro primùm provenisse, atque inde Græcis *Epirotica* vocata. Animalia producit magna, excepto asino, inprimis boves & canes magnitudine egregia, atque etiam oves. Equos generosos Epiri commendat Vir. i. Georg.

*India mittit ebur, molles sua thura Sabæi,
At Chalybes nudi ferrum, viro saque Pontus
Castorea, Eliadum palmas: Epirus equarum.*

Hanc regionem auctore Trogo *Molossi* primùm tenuerunt. Trojanis verò temporibus rexit *Vlysses*. Post quem ad *Æacidæ* res pervenit, sub quibus longè propagatum imperium. Deinde locus is ad *Romanos*, postremo ad *Constantinopolitanos* pervenit Imp. & eorum concessione ad *Despotas*, familiam quandam magni Epiri. Sed hanc Turca *Amurathes* expulsis Christianis Principibus ante xl annos sibi subjugavit. Urbes hic sunt *Dodone* oraculo Iovis *Dodonæi* celebris. *Nicopolis*, ab Augusto in memoriam victoriæ, cum navali prælio superavit Marcum Antonium & Cleopatram Reginam, condita. Civitas

Regio & unde dicta.

Sunt.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium majorum.

Urbes.

olim fuit egregia & incolis frequentissima: nunc *Prevesa* dicitur. *Ambracia*, nunc *Larisa* à fl. cognomine. Fuit hæc Pyrrhi Epirotici regia, patria Cleombroti Ambraciæ, qui referente Cicerone, lecto Platonis libro de animæ immortalitate, per ætatis miseriarum vitæ, è loco edito se præcipitem dedit. *Actium*, quam etiam Acarnaniæ clarissimam urbem ponit Gerbelius. Hæc Augusti fuit colonia, nunc *Capo Figulo* in recentibus tabulis. *Buthrotum* Strab. & Virg. *Coloniæ* vocat Plin. *Butrinto* hodie Sophianus. Et *Leucas*, ubi Apollinis delubrum & saltus, quo crediti sunt amatores ab amoris æstu liberari, & ex quo prima omnium, auctore Strabone, Sappho Poëtria desiliisse fertur, uti Ovidius etiam in Epistola Sapphus meminit. Amnes Epiri sunt, *Acheron* Ptol. *Acheron* Livio. *Achelous* Strab. Sophiano *Aspri*, *Nigro Catochi*, *Kyriaco* Anconitano *Geromlea*. Montes, *Ceraunus* seu *Acroceraunus* altitudine famosi, nautis formidabiles. Nam quotiescumque nubecula inde elevantur, tempestates in eis maximæ exoriuntur. *Stymphe*, ex quo *Arachus* fl. profluit, teste Strab. Incolæ, Bellonio referente, turmatim sua regione æstate egrediuntur, ob soli sterilitatem, atque alio proficiscuntur, nempe in Macedoniam, Romaniam, & Natoliam, ubi operam Turcis locant lucri gratiâ, veluti ad segetes metendas, & frumentum expurgandum, qui postea messe perfectâ domum Autumni tempore redeunt cum uxoribus & liberis vitam traducturi. Sunt autem Christiani, & peculiarem habent linguam à Græca diversam: religionem tamen Græcam colunt, & quoniam Græciæ vicini sunt, Græcum etiam idioma callent.

Rehat

R Estat in Tabula *Achaja*, Græciæ regio. Hanc Ptol. *Helladem* quoque nominat. *Meram Graciam* vocat Plin. Cæcilius in epistolis. Terminatur à Septentrione Theſſaliâ juxta anmem Sperchium, Sinum Malia-cum, & Octam Montem, ab Occaſu Acheloo amne, ul-tra quem mox Epiri tractus incipit, qua Oriens eſt, non-nihil in Septentrionem reſe&endo, *Ægæo Pelago*, & Myrtoo pulſatur uſque ad *Sinium Promontorium*, nunc *Capo delle Colonne*: qua Meridies, Peloponneſum habet objectam Iſthmo conjunctam. Regiones apud Scriptores hic ix reperio; quæ ſunt: *Doris* regio juxta Parnaffum. *Ætolia* ad *Evenum* fl. Hæc ad Arctum plana & fertilis, ad Auſtrum aſpera ac ſterilis. Multas ve-ruſtiſſimas habuit urbes, inter quas præſtantiſſima fuit *Calydon*, quæ hodie cum reliquis in ruinis jacet. Hanc regionem *Evenus* liquidiffimus amnis perfluit, qui in mare devolvitur. *Locrorum* & *Opuntiorum* regio, aſpera erat, quorum *Amphiſſa* urbs maxima & nobiliſſima. In hac etiam *Naupactus*, quam alii in *Aetolia* locant. *Pho-cis* juxta Parnaffum montem. Urbs ejus *Delphi*, ubi tem-plum Apollinis ſumptuoſiſſimum & oraculum. *Bæotia*, inter montes ſita agro potitur humido & paluſoſo, ſed pingui & frugibus fœcundo: Urbes, *Aſcræ* ad Heli-conis radices, *Hefiodi* patria. *Orchomennus*, *Tireſiæ* ora-culo clara. *Thebæ*, quæ neque Athenis cedebant olim claritate, Plinio prodente. Multorum illuſtrium viro-rum patria. Nunc verò proſtrata & diruta jacent. *Che-ronæa*, patria Plutarchi. *Plataea* memorabili victoria Græ-corum Duce Pausania adverſus Mardonium nobilis. *Tanagra* urbs ſuperſtitioſiſſima. *Aulis*, ubi Græci ad Trojam profecturi congregati fuere. *Attica*, terra ſte-

tilis ac ſilvoſa. Urbs primatia *Athene*, Pomponio cla-riores quam ut indicari egeant. Euripidi apud Arhe-næum Græciæ Græcia, ſeu Græciæ compendium. Val-de prædicat illam urbem Cic. oratione pro L. Flacco lib. II de Legibus, & in Dialogo de partitione. Fue-runt & *Marathon* celebri Militiadis victoriâ notiſſimâ. Et *Eleuſis* clara ſacris Cereris quæ *Eleuſina* dicta fuere. *Megaris*, à Steph. aſpera vocatur. Hujus urbs *Megara* quæ ipſi regioni nomen dedit juxta Iſthmum poſita. Fluvii Achajæ celebriores ſunt: *Iſmenus*, Thebas urbem adluens Bæotix fl. *Cnopus* quoque Straboni *Aſopus*, Ho-mero herbidus cognominatus. *Evenus* ante *Lycor...* Apollodoro & Strab. teſtibus. Fluvius eſt *Aetolix*. Montes celebres: *Parnaffus*, Lucano lib. v. *Mons Phæbo* *Bromio* quoque ſacer: in ipſo totius Orbis medio Claudiano & Lucretio ſitus. *Helicon* Plinio Muſis natale. *Hymet-tus* melle, marmore, & omni eo, quod ad medicinam utile eſt, clarus. *Citharon*, à cithara dictus La&antio, quod illic frequenter hoc organum perſonaret. Et alii Poëtarum verſibus decantati. Episcopatus porro in hac Tabula juxta provinciale Romanum ſunt, Archie-
piscopopus *Philippenſis*, & cujus ſuffraganei *Chriſtopolitanus*, *Dragonenſis*, *Chryſopolitanus*. Archiep. *Sereſſanus* nullum ha-bens ſuffraganeum. Arch. *Theſſalonicenſis*, ſub quo *Ci-trenſis*, *Verienſis*. Archiep. *Laricenſis*, ſub quo *Dimetrie. ſis*, *Almurenſis*, *Armiro* credo: *Cardicenſis*, *Sidonienſis*, *Dimucen-ſis*. Archiep. *Neopatænſis*, ſub quo *Laricatenſis*. Archiep. *Thebanenſis*, *Jovocemnenſis*, *Caſtorienſis*. Archiep. *Athenienſis*, ſub quo *Thermopylenſis*, *Davalienſis*, *Salonenſis*, *Nigropo-tenſis*, *Molgarenſis*, *Megara* opinor, *Roonenſis*, *Egimnenſis*. Ar-chiep. *Corycenenſis* & *Duracenenſis*.

Regio.

Hæc de præcipuis Græciæ Regionibus quæ sunt in continenti: *Morea & Candia* succedunt explicandæ. Prior *Peloponnesus* Ptolemæo, Straboni, Steph. Procopio cæterisque, Peninsula est, hodie *Morea* à *Maurorum* fortasse incursionibus. Olim Apollodoro & Plinio testibus *Apia & Pelasgia* vocata fuit. *Argos*, & postea *Argos Achaicum* nuncupatum, tradit Strabo; & *Achajam* Orosius 1 cap. 11. Item Apuleius vi Afini. *Pelopis* etiam Eustathio: & *Inachia* Stephano. *Aegialia* vocatur quoque in Eusehii Chronico. *Peloponneso* nomen est à *Pelope* homine Barbaro, qui ex Asia profectus hic regnavit. *Pelops* enim insulam sonat, cum insula non sit, sed peninsula, platani folio, ut scribit Mela, simillima, pari pænè longitudine & latitudine. Ejus perimetrus est quatuor m. stadiorum, quibus Artemidorus addit cccc. Isthmo adhæret continenti, cujus latitudo est stadiorum xl. Angustias istas perfodere multi irritò ausu tentaverunt, quos inter Demetrius, C. Cæsar, Caligula, Nero & alii: quo instituto frustrar. murum ducere placuit, quem *Hexamilium* vocaverunt. Eum Æmurathes Turca dejecit, Veneti restituerunt anno mcccclxi spacio xv dierum; sed Turcæ iterum eundem postea solo æquarunt. In hoc Isthmo Neptuni olim templum fuit, ad quod *Ladi Isthmici* celebrati. Cæterum *Peloponnesum* ad Otrum respicit mare Creticum: ad Occalum Ionium sive Hadriaticum: ad Septentrionem Corinthiacum habet Sinum, & Saronicum, inter quos Isthmus clauditur: ad Meridiem habet mare Mediterraneum. Peninsula porro hæc caput & arx totius Græciæ est, & ut ait Plinius, haud ul-

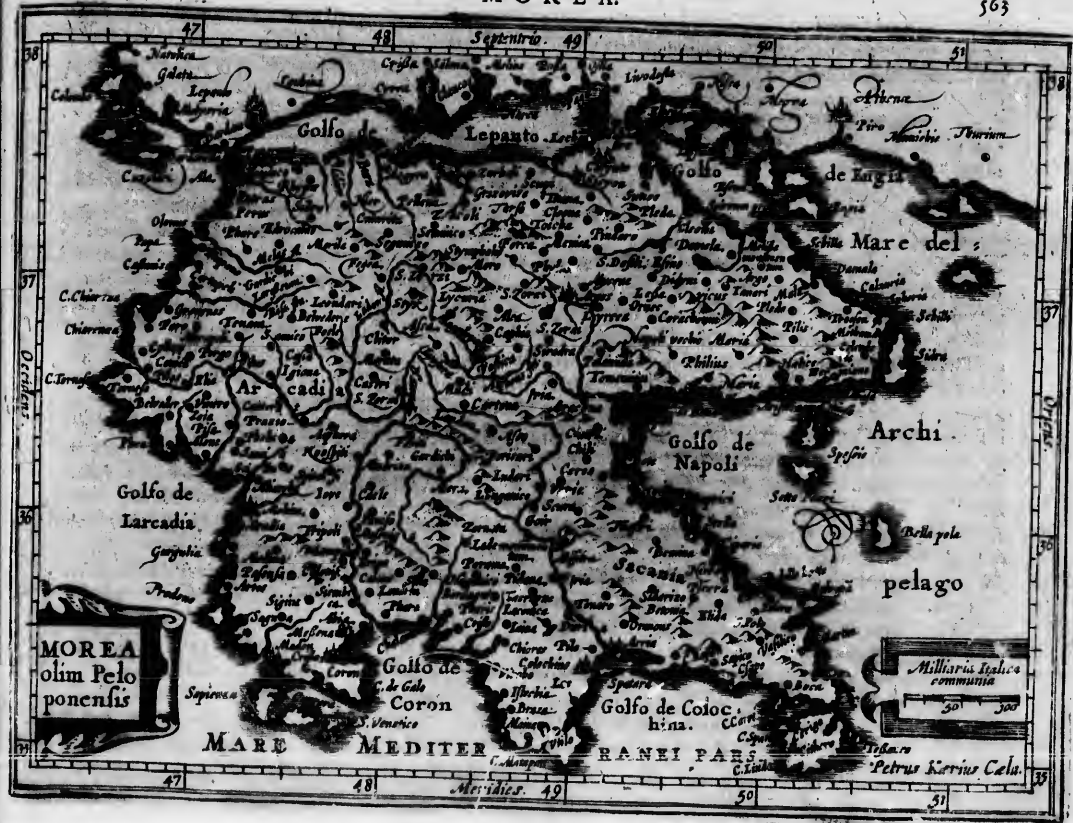
Sim.

li terræ nobilitate postferenda. Ea siquidem rebus omnibus, quæ vel ad victum uberiores vel ad elegantiores vitæ cultum spectant, sua fecunditate, affluentiaque insignis est. Colles enim & planities frugiferas habet, ac sinibus & porribus refertissima est, quos Promontoria multa efficiunt. Peloponnesum incolere *Elii, Messeni, Achivi, Sicyonii, Corinthiaci, Lacones, Argivi, & Arcades*. Fuitque hæc Græciæ pars toto Orbe quodam maximè celebrata propter *Mycenarum, Argivorum, Lacedamoniorum, Sicyoniorum, Eliensium, Arcadum, Pyliorum & Messeniorum* Respublicas, & imperium, ex quibus multi claruerunt Principes, ut *Agamemnon, Menelaus, Ajax, & alii*. Ac loci ipsius, tum situs, tum majestas Imperium quoddam totius penè Græciæ obtinuit. At hodie tota *Peloponnesus Turcarum* dominio subiecta est, quemadmodum & reliqua Græcia: licet fuerit ab aliquot *Regulâ Græciæ* quos *Despotas* vocant, & à *Venetis* annis superioribus gnaviter defensa. Præest autem nunc Tutæ Imperatoris nomine toti *Moreæ Sangiacus*, inter cæteros potentissimus, qui *Modoni* moratur, & ad mādaturum *Beglerbeji* totius Græciæ mille equites adducit, quos suo stipendio alit. Vocatur hic *Sangiacus* à Barbaris *Morabegi*: cujus annuus in hac Provincia redditus est 10cc mill. asprorum, hoc est xiv mill. aureorum. Vniuersam autem hanc regionem in octo Provincias fuisse divisam ex Ptol. & aliis auctoribus constat, quæ sunt *Corinthia, Argia, Laconia, Messenia, Elia, Achaja, Sicyonia & Arcadia*. *Corinthia* in Isthmo sita est: nomen ei à primaria urbe, quæ primùm *Ephyre* dicta fuit. Eam Cicero merito *Græciæ Lumen* vocat. Vtrimque portum habuit, quorum

viti.

dem rebus om-
 el ad elegantio-
 at, affluentia-
 s frugiferas ha-
 est, quos Pro-
 m incolere E-
 mperium
 Majorum.
 o Orbe quom-
 um, Argivorum,
 Arcadum, Pyllo-
 perium, ex qui-
 semnon, Menelaus,
 m majestas Im-
 obtinuit. Atho-
 o subiecta est,
 cer fuerit ab ali-
 ant, & à Venetia
 æst autem nūc
 Sangiacus, inter
 rat, & ad mā-
 quites adducit,
 ngiacus à Barba-
 incia reditus est
 areorum. Vni-
 rovincias fuisse
 stat, quæ sunt
 hajæ, Sicyonia &
 men ci à prima
 t. Eam Cicero
 portum habuit,
 quorum

MOREA.

quorum alter Asiam, alter Italiam spectabat; qua oportunitate loci urbs subito crevit: juvit eam etiam Isthmicorum ludorum celebratio. *Acrocorinthus* in monte erat IIII stadiorum ac dimidiati altitudine, sub ea erat *Corinthus* ambitu XL stadiorum. In vertice montis ædes erat Veneris sacra: cui vicinus fons *Pirene*, quem fama finxit à Pegaso illic unguis à ictu excussum. Eversa est urbs à L. Mummius, quod in ea legati pop. Romani excepti essent indignius, post annos nongentos quinquaginta duos quam ab Alete Hippotis filio erat condita; ut est apud Paterculum. *Argia* sequitur: hodie *Romania* Ortelio. Vrbes hujus tractus *Mycena* regia Agamemnonis, unde Ovid. *Agamemnonia* dictæ, celebres à templo Iunonis vetustissimo & religiosissimo, unde Argiva Iuno. Eam Cyclopes muro scribuntur cinxisse. Non procul inde fuit *Lerna* palus, ubi Hercules Hydram *Lernaean*, seu potius latrones ad ea loca latrocinautes, sustulit, vicit & dissipavit. *Argos*, urbs exstructa, ut aliqui perhibent ab Argo. *Nauplia*, hodie *Neapolis* Romanæ urbs munitissima. *Epidaurus* in Saronici Sinus recessu, Aesculapii Templo celebris: *Amicle*. *Argiam* sequitur *Laconia* sive *Laconum* regio. Hujus Metropolis *Sparta*, quæ etiam alio nomine vocatur *Lacedæmon*, hodie *Misfirbra*: urbs olim magna & potens. Fuit hæc non muris, sed civium virtute septa; non hinc operum magnificentia, sed disciplina institutisque Lycurgi Pomponio memorabilis, & quæ cum Athenarum urbe deinde de imperio dimicavit, quemadmodum Thucydides id libris VIII exposuit. *Leuctra* nota è Plutarcho à filiarum Scædasi tristi & tragica historia. *Epiæurus* quæ hodie *Mal-*

vassia. *Messenia* à Taygeto monte & fluvio Pamiso ad Alpheum usque porrigitur. Primaria ejus urbs *Messene* ad mare sita, hodie *Mattagia* dicitur, *Aristomenis* Messenii præstantissimi viri patria, qui referente Pausania, hissitum cor mortuus habuisse, deprehensus fuit. Sunt & *Methone* nunc *Modon*, insignis quondam & nunc Sanguiaci Turcici sedes. *Corone* nunc *Coron*. *Pylus* patria & sedes Nestoris Homericæ triseeli illius & dulciloqui. Et *Cyparissi* hodie *Arcadia*. *Elis*, inter Messeniam, Achajam & Arcadiam sita est. Vrbes, *Elis*, per quam mediam Peneus & Alpheus fluebant, memorata Iovis delubro, ludorum claritate fastos Græcorum complexa. *Olympia* celebris à ludis Græcorum solemnibus, quæ *Olympia* dicta fuerit, & templo Iovis Olympii sumtuosissimo, quod hominum frequentia potentissimorumque Regum donatis adeo crevit, ut in tota fere Græcia nullum fuerit magnificentius, nullum clarius opibus, cum etiam Iove ipso nihil ibi putaretur sanctius, nihilque augustius. *Cypselus* Corinthiorum tyrannus, Iovem totum aureum Olympiæ consecravit. Deinde *Phidias* Atheniensis simulachrum ejus Dei, ex ebore & auro stupenda & insolita magnitudine erexit, utpote pedum LX. In quo opere illud ab aliis artificibus reprehensum, quod simulacri ad templum nulla esset proportio. Cum enim in eburneo throno sederet Iupiter, capiteque templi fastigium cõtingeret, necesse erat, si quando sedendo defatigatus eburneus ille Deus surgere vellet, ut Templi culmen una cum te & o dejiceretur. Et *Pisa*, *Achaja* ab Ptol. propria cognominata, ab Araxo Promontorio usque ad Sicyonios extenditur, quorum terminus communis

munis est fl. Sus, ad Austrum est mons Stymphalus, ad Septentrionem Sinus Corinthiacus. Vrbes: *Dyme*, quæ nunc *Chiarenza*, unde Promont. Araxeam vocant *Capo di Chiarenza*: *Olemus*: *Patra* urbs insignis olim, nunc *Patras* dicitur: *Aegium* urbs recentioribus temporibus *Vostiza* vel *Bostizan* dicta, & à Turcis excisa. *Aegira* urbs quondam primaria in colle aspero atque difficili posita, quæ nunc diruta jacet & *Xilocastro* dicitur. Et in *Cristæo* Sinu *Helice*, *Bura*, *Pellene*. *Sicyonia* inter Achajam & *Afopum* sita: primaria ejus urbs *Sicyon*, omnium Græcarum urbium vetustissima, & tempore Abraham condita, templis, aris, statuis, simulacris plenissima. Fuit & *Phlius*, quæ forte ea est quam hodie vocant *Vasilicon*. Superest *Arcadia* regio Peloponnesi mediterranea, undique à mari remota. Hujus urbs *Megalopolis*, patria *Polybii* gravissimi ac sapientissimi Scriptoris. Hodie *Leonari* dicitur. *Stymphalus*, unde *Stymphalis* palus, & a ves *Stymphalides*. *Lilæa*, *Mantineæ*, *Psophis*. Civitates autem totius Peloponnesi nobilissimas, quasi compendio complexus est Ovid. lib. vi Metamorph.

Finitimi Procetes coeunt, urbesque propinqua

Oravere suos ire ad solatia reges:

Argosque & Sparte, Pelopeiadesque Mycena,

Et nondum torva Calydon invisa Diana,

Orchomenosque ferax, & nobilis arc Corinthus,

Messeneque serox, Patraque humilesque Clonez,

Et Melea Pylus, nec adhuc Pittheia Træzen,

Quæque urbes alia bimari clauduntur ab Isthmo.

Amnes celebriores sunt: *Afopus*, nunc *Arbon* Theveto; *Penejus*, nunc Nigro & Theveto *Igliaco*: *Alpheus*, qui ad colles *Rophea* dicitur, ut *Sophiano* placet, & secundum Nigrum *Orphea*: *Italis* verò nautis *Carbon*: atque huic fluvio cæl. omnes inlabuntur: & albas maculas ac impetiginem sanat. *Pamisus*, *Stromio* nunc Nigro: sed *Pirna* in Tabulis *Castaldi* & *Mercatoris*, totius Peloponnesi fl. maximus. Hujus aquæ puerorum & infantium morbis mederi dicuntur. *Eurotas*, hodie *Basilopotamo* *Sophiano* & aliis, sed *Iris* Nigro: cujus ripæ lauro abundant: & *Inachus*, qui *Planizza* hodie est *Sophiano* & aliis. Reliquos prætereo. Motes sūt *Stymphalus* mōs *Arcadiæ* altissimus, qui *Dominico* Nigro *Poglici* dicitur. *Pholos*, *Xiria* Nigro. *Cillenius*, *Melæ*, *Cillene*, *Strab.* totius *Arcadiæ* altissimus. *Manalus*, *Manalius* *Melæ*, *Cronium* *Ptol.* *Grevenos*, Nigro *Zarex*, *Gemistus* *Zaraca* vocat. *Mimthe* *Ptol.* & *Strab.* *Olono* vocatur Nigro. *Eran* videtur apud *Pausaniam* dici, ab *Evoc* *Bacchantium* voce: quod hoc loco *Bacchus*, & quæ eum sequebantur mulieres, sic exclamasse credantur. *Taygetus* *Plinio*, *Pausaniæ*, *Vibio* & *Steph.* Peloponnesi mons in *Laconia*, *Euroræ* fluminis vicinus. In hujus summitate existentibus, prospectus patet per omnem Peninsulam, ut nulla celebris visum effugiat civitas. Hic mons varias feras nutrit, consecratur *Baccho*, *Apollini*, *Dianæ*, *Cereri*. In *Morea* *Epi-* scopi juxta Provinciale Romanum hi: *Archiep. Corinthiensis*, sub quo *Argivensis*. *Arch. Patracensis*, sub quo *Corinthiensis*, *Mothonensis*, *Coronensis*, *Amyclensis*, *Androvillensis*.

B b b b iij TANDEM

Pamisus ad Al-
rbs Messene ad
nis Messenii
ufania, hirsu-
fuit. Sunt &
& nunc San-
Pylus patria &
dulciloqui. Et
am, Achajam
in mediam Pe-
ovis delubro,
plexa. Olympia
uæ Olympia di-
dissilimo, quod
nque Regum
ia nullum fue-
us, cum etiam
ihilque augu-
Iovem totum
Phidus Athe-
auro stupen-
pedum i. x. In
mensum, quod
io. Cum enim
iteque templi
ando sedendo
ellet, ut Tem-
Pisa, Achaja ab
omontorio uf-
erminis com-
munis

Regio.

Situ.

Soli fertilitas.

Animalium nomina.

Tandem ad postremam Europæ tabulam pervenimus, in qua nobis *Candia* cū aliquot exiguis circa Græciam Insulis à Mercatore designatur. *Creta* Prol. Maris Mediterranei Insula. Hodie *Candia* vulgo dicitur. Eam à Septentrione *Ægæi* fluctus verberant, ab Austro Libyci & Aegyptii, ad Occasum est Mare Hadriaticum, ad Ortum Carpathium. Forma oblonga est: ad Orientem Promontorium Samonium excurrit: ad Occasum *Criu Mesopum* contra Cyrenen: In Septentrionem verò retium prominet quod Strab. lib. x. vocat Cimarum, nunc *Capo Chefin* dicitur. Longitudo est cclxx m. p. Latitudo l. ambitus 10 lxxxix. Regio omnis aspera est & montibus ubique horrens, sed fertilissima frumētī, & pascua. Mira soli indulgentia, arborarii proventus abundantes. Plinius quoque auctor est, quidquid in Creta nascitur, infinitio pretio cæteris ejusdem generis antestare. Profert vites, oleas, mala punica, ficus, mala aurea, citrea. Malvaticum vinum in hac sola Insula premitur, atque ex ea Venetias & in reliquis Orbis partes defertur. Hoc vinum antiqui *Pramnium* vocarunt, auctore Bellonio. At Volærtanus putat hodie Arvisia, Malvisia dici, adjectione unius litteræ: additque id genus vitium ex Arvisio Chii Insulæ promontorio (unde Arvisia vina olim) in Cretam esse delatum. Profert item mel, ceram, caseum, coccum, ladanum copiosè, dictamon soli Cretæ peculiarem. Insula omnis lupum, vulpem serpentem, at: omnino animal noxium præter phalangium, naturam non habet. Eam ob causam magna cum securitate animalium greges noctu in arvis pasci

sinunt, præsertim ovium & arietum, qui *Striphoceri* ab illis appellantur: Varia autem producit animalia. Hoc etiam de Creta auctores prodiderunt, Noctuum non habere, eamque mori quando invehitur. Rexere Insulam primum *Iupiter*, tum *Rhadamanthus*, post *Minos* & *Græci*. *Romanorum* potestatis facta est à Metello, qui ex re *Creticus* dictus est. *Constantinopolitani* eam postea tenuerunt: *Baldwinus* Comes Flandriæ & Imp. Constantinopolis dedit *Marchioni Montis Ferrati*, à quo vendita est *Venetis* anno c10cxciv immani auri pretio: itaque adhuc illorum imperium agnoscit. Olim centum urbibus claram fuisse præci Scriptores tradunt. earum circiter xl Plinii ætas novit. Urbium notissima *Gnosfos*, *Minois* aliquando regia, à qua *Gnosfius* arcus, tela *Gnosfia* dicuntur. Sequitur *Cortynia*, unde rela *Cortynia*, vestis *Cortynia*. *Claudianus* de raptu *Proserpinæ* lib. 11. Ovidius:

Crispatur gemino vestis Cortyni a cinctu. Tum *Phastos*. Proxime *Gnosfiaco* ja quondam *Phastia* regno Progeniit tellus. Et *Cydon*, unde arcus *Cydonius*, cornu *Cydonium*. Et *Dilynna*, *Manethusa*, *Lycastos*, *Lycitos*, *Holopixos*, aliæq; Hodie vero, Bellonio auctore, tres tantum alicujus nominis habet urbes, quæ sunt *Candia*, olim *Matiium*, urbs totius insulæ prima, à qua universa insula appellationem desumpsit. Amplitudine secunda post *Candiam*, *Canea*, olim *Gidon*. Tertia est *Rhetimo*, quam veteres *Rhetimnam* dixerunt. Paulò incommodiorem habet hæc portum, at *Canea* & *Candia* commodissimos habent. Flumina per universam insulam nulla sunt quæ navem ferant. Sunt tamen multi & magni rivi, in quibus spon-

Imperium Romanum.

Urbes.

Flumina.

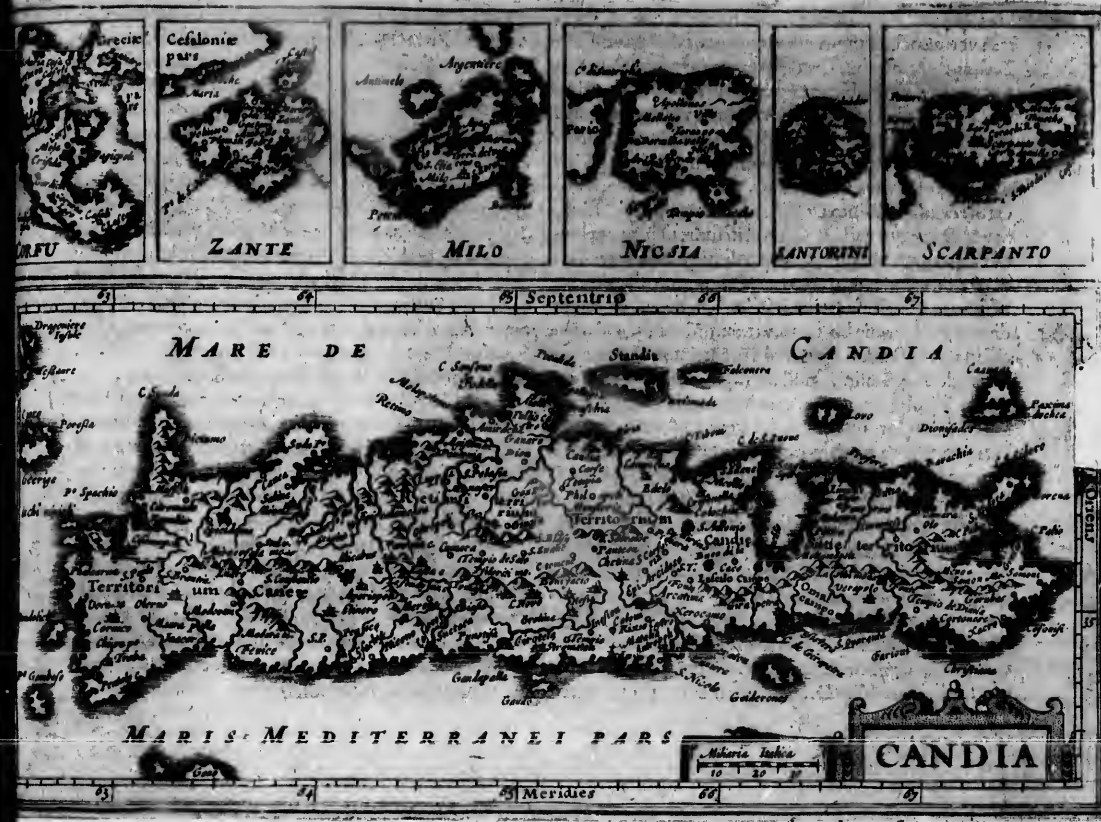
ni Scriphoceri ab
 animalia. Hoc
 Noctuum non
 Rexere Insu-
 st Minos & Gra-
 bello, qui exre-
 postea teneu-
 constantinopo-
 quo vendita est
 cio: itaque ad-
 centum urbi-
 unt. earum cir-
 ma Gnosfos, Mi-
 us, tela Gnosfia
 Cortynia, vestis
 inae lib. 11. Ovi-

Imperium
majorem.

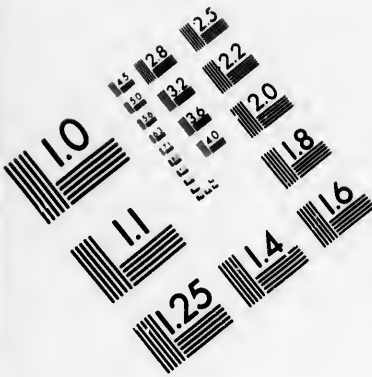
Urbi.

Tum Phaslos.
 Progenit tellus.
 Cydonium. Et
 pixos, aliaq; Ho-
 n alicujus nomi-
 Matium, urbs to-
 a appellationem
 st, Candiam, Ca-
 quam veteres Rhe-
 orem habet hac
 distimos habent.
 sunt quae navem
 , in quibus spon-
 te sua

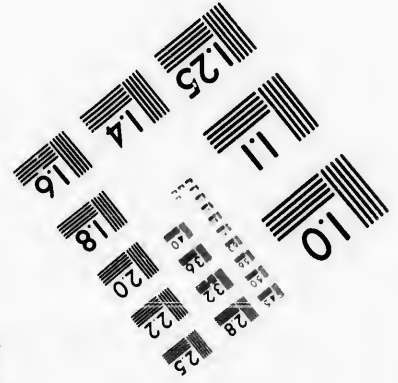
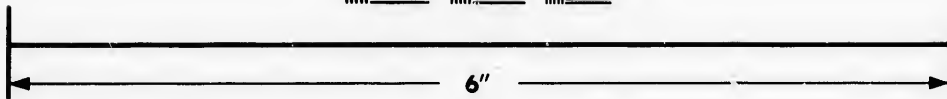
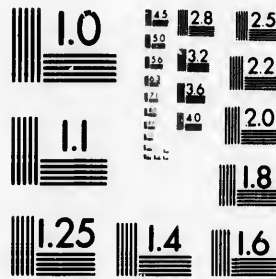
Elumina

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1.5 2.8
1.8 3.2
2.5 3.6
3.0 4.0
3.6 4.5
4.5 5.0
5.6 6.3
8.0

10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100

te sua colocasia proveniunt. In littore Septentrionali sunt, *Melipotamus, Scafinus, Cladilis, Epidamns, Gisso, Divotro*: versus occidentem est *Nopoliar*: versus Meridiem *Limens*. Piscem habet Creta in littoribus admodum frequentem Muli Barbati magnitudine, aliis regionibus valde rarum, qui *Scarus* dicitur, cujus veteres auctores sæpè meminerunt, & apud Romanos olim in deliciis fuit, primarium inter pisces locum facile obtinens. Motes ejus nobiliores sunt tres, *Ida*, qui *Pfloriti* ad colles vocatur: *Leuci* qui Plinio *Cadifsi*, nunc vocantur *de Madarra*: & *Ditta*, qui *Sethia*. Adeo celsi sunt, ut nix tota hieme eos operiat, tametsi cupressi hinc inde inter saxa convallium nascantur. *Mons Ida* omnium est eminentissimus. Stirpibus rarioribus herbisque variis abundat, quæ à Bellonia lib. i. cap. vii. enumerantur. *Labyrinthi* in Creta Dædali opus multi memorant: ejus, que admodum & Italici, nulla vestigia fuisse suo ævo testis est Plin. lib. xxxvi. cap. xiiii. Mirandus propterea incolarum stupor, qui etiam hodie ad radicem montis *Idæ* pro vetere novum fictitiumque Labyrinthum ostentat: sed non est mirum Cretensem *Creteffare*. Incolæ vel cœli felique largæ benignitate, vel suo prope vitio fuerunt ad mala propensissimi. Mendaces olim, fraudulenti, rapaces, avari, & vinosi fuerunt, ut auctores perhibent, laboris impatientes, nullasque artes exquisitè discentes: sed ut plurimum comestrationibus & potationibus dediti. Hodie verò naturæ impulsu, ut auctor est Bellonius, & ab ipsa pueritia Scythico arcu sese exercere solent, veterem sequentes consuetudinem. Namque tradunt eos olim *Dianæ* fuisse dicatos: propterea e-

tiam ipsos Turcas arcus jaculatione superant: quinetiâ dextrî, agiles & strenui nunc in pugnis marinis sunt, sicut olim. Primi enim Cretenfes navibus & sagittis valuisse scribuntur, quod ita capiendum puto, ut hi Græcorum primi hæc studia sectati sint. Nam ut est apud Philopolum cap. viii. lib. ii. Polit. Videtur hæc insula ad primæ partem Græciæ nata, ac præ ceteris omnibus præclarè sita. Imminet enim universo mari: cui Græci circumfusi sunt. At que hæc quidem parte exiguo abest intervallo à Peloponneso: illa, ab *Asie* loco qui est circa *Tripium*, & à *Rhodo*. Quæ circa imperium maris obtinuit *Minos*, atque *Insularum* alias subegit, alias quum diu fuisset deserta, colis fecit. Episcopatus in ea fuere juxta provinciale Romanum. Arch. *Cretenfis*, nunc *Candianus*, cui hi subsunt Suffraganei: *Kirokenfis*, *Archadiensis*, *Gerapontensis*, *Sicinenfis*, nunc *Sitia* opinor, *Milopotamiensis*, *Ariensis*, *Calamoniensis*, *Epicalamoso* forte, *Agiensis*, *Rissaniensis*. Arch. *Atridenfis*, sub quo sunt *Casensis*, *Scopulensis*, *Napronensis*, *Margaricensis*. Arch. *Soltaniensis* hos habet Suffraganeos, *Helenensem*, *Sudensem*, *Monovasiensem*, *Taurisensem*, *Marrachitanensem*. Arch. *Vospreniensis*, huic sunt Suffraganei *Tepbeliensis*, *Matrebensis*, *Gerfonensis*. Atque hæc de *Candia*: restant paucis explicandæ aliquot circa Græciam insule.

Corfu vulgo, *Corcyra* Ptol. insula olim nobilis, bello & navibus inprimis potens. Distat ab Epiro duobus mill. ubi streum est arctissimum: ubi vero latissimum xx. Passus xcvii in longitudinem patet, teste Plinio. Cœli hic mira clementia: qua fit ut nemora ipsa ex citris, medicis, atque id genus arboribus content. Solum ferunt: abundans vitibus, oleis, pomis, omnisque gene-

Montis.

Opera publicæ.

Montis.

ris arboribus fructiferis: mellis etiam ingens hic copia colligitur. Segetes verò minus latas habet propter austrinos ventos, quibus exsiccatae arescunt aequam ad maturitatem perveniunt. Hodie *Venetis* parit, à quibus strenuè adversus Turcarum rabiem defensa est. Urbem habet cognominem. Incolæ Græci sunt.

Zelenitris, vulgò *Zante*. Hanc inter Cephalemiâ & Achajam ponit Plin. Ipsa in circuitu colligit xxxvi. mill. Ager insule frumentum profert magna copia: inprimis verò uvas passas, vinum & oleum, ex quorum animo proventus incolæ colligunt xl. millia auroorum. Græci sunt, & *Ventis* parent. Habet ejusdem nominis oppidam cum arce in monte sitam, mari imminens, silvis oblitum, æris salubritate, partium vicinorum ubertate, agrique fertilitate valde commendabile. Mons ipse *Elaris* dictus, nobilis est.

Milo insula, ea *Molos* prisco ævo dicebatur, in Cretico est mari. Ambites lxxx milliaria amplectitur. Fertacissimos habet agros frumenti & olei, sed vitibus parum accommodos. In hac etiam argenti fodina & *Saridonius Lapis* reperitur.

Naxos, nunc *Nisira* Sophiano, & aliis. Hæc lxxx mill. in ambitu patet. Inter frugiferas insulas hæc etiam numeratur. Vini admodum fecunda est: in eaque marmoris genus reperitur quod *Ophires* Græcis & Plin. maculosa m. serpentum maculis non absimile. Smirillus etiam lapis, Smiris Plinio, hic reperitur. Veniam quoque auri hic esse, sed desidiam & ignavia incolarum non in-

veniri, sunt qui credunt. Vespæ genus in ea, cujus punctio homini mortem adferre dicitur: vesperilionumque magna copia. *Iacobi Quirino* nobili Veneto hæc quondam paruit. Postea sub quodam Duce *Iacobo Crispo* fuit, quem *Selinus* Turcarum Impetator hinc expulit. Habitat itaque hodie à Turcis & Judæis.

Santorini vel *Santorino*, *Therosia*, *Maris Agæi* insula, juxta Atticam, Straboni & Ptol. formam nunc Lung corniculatae habet, licet prius aliam haberet, antequam combureretur, & à mari in duas partes scinderetur, inter quas scopuli aliquot interjacent. Est etiam modum satis fertilis, & portibus commoda. In colatificationibus ferè victum querunt. Hæc etiam subjugata à Turcis est.

Scarpanto, olim *Carpantus*, aut ut Homero placet *Orapshu* dicta. Carpathium hinc Mare. Situs ejus inter *Creta* & *Rhodum*, medio ferè itinere. Ambitus ejus lx aut ut alii volūt lxx mill. pass. Ardua & montibus passim aspera, ac in ea marmoris Lapidicina reperitur. Olim quatuor urbibus prædita erat, & ob id *Terrapolis* nuncupabatur, ut habet in Homerum Eustathius. Habet multos portus, sed non admodum capaces, & malè fidos. Incolæ Græcè loquuntur, & Græcorum religionem amplectuntur. Venotorum tamen dominio subsunt.

Sed de Europa quæ dicta sunt hæcenus, sufficienter. Reliquas igitur Orbis partes, & primùm Africam, cui in nostra distributione post Europam princeps tribuitur locus, quod felix faustumque sit, ingrediamur.

Cccc

In Africa,

erant: quinetiã
marinis sunt, si-
s & sagittis va-
uto, ut hi Græ-
Nam ut est apud
tur hæc insula ad
s præclare sita. Im-
s sunt. Atque hæc
neso illa, ab Asia
ca imperium ma-
ris, alias quum diu
fuere juxta pro-
ne Candianus, cui
nadiensis, Gerape-
otamiensis, Arien-
gientis, Rissaniensis.
Scopulensis, Na-
hos habet Suf-
sensem, Tauris-
sis, huic sunt Suf-
sis. Atque hæc
de aliquot circa

mobilis, bello
ab Epiro duobus
vero latissimum
ter, teste Plinio.
emora ipsa ex ci-
constent. Solum
omnisque gene-
ris

Santorini.

Scarpanto.

Statue
Ecclesia.
Atem.

M. V.

S. S.

Cosu.

S. S.

B A R B A R I A.

Regio
vniuersa
dicitur.

IN Africa, quam nos secus ad eam Ptolemæo Orbis partem fecimus, penitus est in loco Barbaria nobilissima Africa regio. Ea nomen accepit vel à murmure inconcinno incolarum, Arabibus talis videtur, eo quod Numidarum lingua Arabibus talis videtur, vel à frequentibus desertis in eorum lingua desertum sonat. Ab Ægypto ad Fretum usque Gaditanum pertinet, complectiturque Mauritaniae partem que Tingitanam videlicet & Cesariensem, Africam proprie dictam, Cyrenaicam, Marmaricam, cum Libya exteriore. Spatiunt illi recentiores Africae Scriptores ab ortu Solis Marmaricæ (que hodie Barca dicitur) deferta ad montis usque Atlantidis partem hodie Mojer vocatam, quæ pars à Strabone forte sub nomine *Asia* describitur: huncque montem *Atlas* dicitur, secundum eum ab Oriente in Occidentem ad Mare usque, quod ab eo Atlanticum nuncupatur, longitudinem à Meridionali plaga habet: ab Occidente ipsum Mare Atlanticum: Septentrionale verò latus Mare Mediterraneum lambit. Aer & cœli qualitas huius Regionis varia. Vere cœlum mite, clemens, serenum; Aestate æstus vehementissimi, in primis Iunio & Iulio mensibus. Autumno calor remissior: Hyeme frigus vehementius, potissimum circa Decembræ & Ianuarii, sed martino dumtaxat tempore, adeo ut nemo ob frigus ad ignem

Soli quæ
bit.

accedere cogatur. Autumni finis, totaque Hyems, bonaque Veris pars, imperuosa plena ventis, Quin & grandinibus, fulguribus, & tonitruis horridis interdum vexatur: neque deest aliquibus in locis vix copiosa. Ager dactylorum, malo summoque punicotum, feracissimus, sed frumetum non adeo fertilis: unde ejus incolæ magna ex parte panem conficiunt hordeaceum. Fructus alios proferit magna copia, cerusa, ficus, poma, pira, pruna, mala perfica, armenica, cydama, olivas, & similes. Abiudat oleo, melle, saccharo. Multijugis semina armentorum, pecudum, atque ferarum generibus. Aliæ enim hæc Regio dracones, elephantes, capreas, bubalos, & similia animalia: item leones, ac pardales: habet & mustelas, felibus pares ac similes, excepta tictus eminentia: simiarum quoque maximam multitudinem. Coluerunt hæc Regionem primùm Phœnicum coloni, alique qui ex Asia aut Ægypto eodem venerunt: postea pariter *Romani*, tum *Greci Imperatores*, deinde *Pandalii*, *Saraceni*, *Arabibus*: nunc partim *Turci* subest, partim proprio *Serissa*: *Hispaniarum* quoque *Rezarces* quædam in ea possidet. Regna omnino quatuor sunt: *Marocci*, *Fessa*, *Telusinum*, *Tunetanum*, quibus nonnulli *Bara* addunt. De duobus prioribus *Marocci* & *Fessa* sequentibus Tabulis agatur, de reliquis hic agamus. *Telusinum* Regnum quod vocat *Tremisen*, est. *Mauritania Cesariensis*. Longitudo ejus ab Occasu

Africanæ
hinc usque
victa.Imperium
majorem.

MAR
ATL
PAR
ZANHA
M.A
C

que Hyems bo-
 nensis, Quin &
 rridis interdum
 cis nix copiosa
 totum feracissi-
 munde ejus inco-
 rdeacum. Fric-
 ticus, poma, pi-
 lama, ollvas, &c
 to. Multijugis
 ferarum generi
 elephantes, ca-
 m leones, ac par-
 s ac similes, ex-
 que maximam
 gionem primūm
 aur Aegypto eō
 um Grecis Impera-
 abibus: nunc par-
 issa: Hispaniarum
 det. Regna om-
 nium, Tanetanum,
 duobus prioribus
 s agetur, de reli-
 quod vocant Tre-
 itudo ejus ab Oca-
 casu.

BARBARIA.

MARE MEDITERRANEI PARS.

BARBARIA

MARE MEDITERRANEI PARS.

CARTHAGINENSIS SINVS.

MARE MEDITERRANEI PARS.

AEGYPTVS

casu in ortu est cccclxxx milliarium. Latitudo arcta mill. xxv, à desertis videlicet Numidiz usque ad Mare Mediterraneum. Hujus regionis maxima pars inculta est, arida atque aspera, eaque præsertim parte, qua Meridiem spectat. Maritimi autè agri aliquanto fertiliores atque fecundiores sunt. Rarè in hac parte urbes, rarèque castella. Metropolis est *Tolensina*, quondam ampla, nunc magna ex parte collapsa. In eodem tractu est *Algeria*, urbs magna & probè munita. Hæc à *Tolensino Rege* primùm defecit, ac *Bugia Regi* tributù solviu postea hoc deserto *Ferdinandum* Regem Hispaniz admisit. Deniq; capta à Barbarossa Imperio Ottomanico adjecta est. Celebris est Naufragio Caroli V. tristi Christianorum captivitate, & piraticis excursionibus Turcarum. Hodiè ita præfidiis firmata est, ut humana ope vix possit expugnari. Hanc Castaldus *Salden* Ptolemzi fuisse opinatur, sed Ortelius cum nostro Mercatore putat *Salden* Ptol. nùc esse *Tadelin*: Iovius ceter esse *Iulia Cesaream*, & alii *Cirtam*. Sunt quoque urbs *Mersalabir*, *Messagran*, *Mustaganin*, & aliz. Duos habet hoc Regnum maris portus nobilissimos atque frequentissimos, alterum *Horami* seu *Orania*, cum arce munitissima, alterum *Marsa Elabir*, ad quos solet confluere maxima Mercatorum frequentia, præsertim ex Italia, qui ambo ab Hispaniarum Rege ante aliquot annos occupati fuere, non sine illius Regni maximo detrimento. Regnum *Tunetanum* continet totam Africam minorem & magnam Numidiz partem. Nam à *Majori* fl. quem *Audum* Ptol. esse putat *Maginus*, usque ad *Mesfatæ* regionis amnem extenditur.

Egyptus.

AEGYPTVS antiqua & nobilis regio primùm à *Misraim* filio *Chus*, nepote *Cham*, abnepote *Noachi* culta est: quare à *Chamo Chemia* in sacris *Ostridis* vocata fuisse videtur, pro *Chamia*, ut ab alio *Misraim*, quæ appellationem etiamnum servat apud Arabas qui vocant *Mesre*. Turcis dicitur *Elquibet* vel *Elchebit*. Termini sunt ab Occidente ultra Nilum deserta *Barcæ*, *Libyæ* & *Numidiz*, cum regno *Nubiz*. Ab Austro agro *Bugienfi* & *Nilo* concluditur, quo loco Nilus ab Occasu in Ortum non nihil fertur. *Plinius* eam finit *Syene* urbe, quæ nunc *Asna* dicitur. Ab Ortu sunt deserta *Arabiz*, quæ inter *Egyptum* & *Mare Rubrum* sita sunt. Ab Aquilone clauditur *Mari Mediterraneo*, quod ea parte vocatur *Pelagus Egyptiacum*, Raro pluit in *Egypto*, imo ut *Plato* tradit, nunquam visum est pluere in *Egypto*, sed aër perpetuum habet serenitatem, atque ob id fortassis olim dicta fuit *Aëria*. Terra mirè fertilis & hominum aliorumque animalium perfecunda generatrix. Nilus efficit, qui per medium ejus labens, & singulis annis terræ superficiem inundans, humectans, & adducto limo impingans, fecundam, mirèque fertilem eam reddit. De hujus soli felicitate multa passim exant scriptorum elogia. *Iustinus* solum ita fecundum asserit, ut alimentorum nulla terra feracior sit in usus hominum. Summa in *Egypto* est ubique tritici, siliginis, hordei, avenæ, fabarum, aliorumque legumium, vini etiam optimi fertilitas. Nec desunt pascua lætissima, oleo ta-

Animal
in vari
m.

Nominat.

Situs.

Imperium
Nubiarum.Celticæ
partes.Solifertis
litas.

men, ut plurimum, caret, raraq; ligna isthic nascuntur. Præter bestias feruas ac nocuas, quibus hæc terra abundat, animalia domestica mira copia alie, bubalos, boves, camelos, equos, asinos, arietes & capras, quæ quidem omnia in magnam excreverunt molem, teste Bellonio, ob æris temperiem, pabuli abundantiam, ac stirpium à Nilo irrigatarum bonum alimentum: inter reliqua verò arietes pingues admodum, & crassi sunt, atque amplam & densam, atque ad terram usque propendentem caudam habent, & palearia insuper è collo dependentem, ut in bobus, nigraque lana vestiuntur. Ceterum universa olim Ægyptus floruit sub variis Regibus diversorum nominum usq; ad *Prolemaum*: nam *Pharaones* admodum pauci fuerunt. *Prolemaus* longo tempore regnavit, usque ad Romanorum imperium, quo præfacto res Ægypti pervenit ad *Agarum* Arabiæ felicis, quorum Princeps *Sulamus* fuit diutius, & alii sequentes quoque vocati sunt *Sulami*, Mahumetani omnes: regnarunt multis annis donec à Turcis expugnati fuerunt. Possidet jam totam Ægyptum *Solymanus* Turca, relicto ibi Præfecto, qui *Baxa* Ægypti dicitur, Divisa fuit ab Alexandro Macedone in Nomos sive oppidorum præfecturas, quales Herodotus ponit xviii. Strabo unum amplius. *Prolemaus* xvi. *Plinius* l. qui & addit quosdam nomina permutasse, ut proinde non sit putandum tot Ægypti olim Præfecturas fuisse, quot apud Historicos nomina possunt colligi, quum ejusdem Præfecturæ plura nomina esse poruerint. *Leo Africanus* auctor est à Mahumetanis in tres provincias divisam esse. *Sabid*, quæ est superior sive *Thebaïa*, à finibus

Bugie ad Cairum usque: *Erythra*, quæ est pars occidentalis à Cairo ad Rosetum: & *Mæramm*, quæ est pars orientalis. Vrbes Ægypti sub *Amaside* creduntur fuisse xx mille. *Diodorus* tria millia suo ævo super fuisse testis est. Celeberrimæ fuerunt *Syene*, *Thebi*, quæ & *Dispolis*, *Tentyra*, *Heliopolis*, *Memphis*, *Babylon*, *Alexandria*, *Pelusium*: *Syene* nunc *Assua* dicitur. *Thebi* condita à *Busiride* rege ambitu cal stadiorum, ut refert *Herodotus*, eorum portis, aliisque ædificiis publicis privatisque insignis, quæ jam olim esse desit. *Tentyra* ab insula *Nili* nomen habet: incolæ *Tentyritæ*, qui naturæ genio crocodilis aduersi sunt: qua de re apud *Strabonem* & *Plinium* videre est. *Heliopolis*, olim *Sacerdotum* habitatio. *Straboni* hominum *Astronomiæ* & *Philosophiæ* deditorum mansio. *Memphis* olim *Assine*, regia urbs, ubi *Nilus* primam accipit divisionem & *delta* formam facit: hæc hodie vocant *Cairum* vel *Alcair*. Vrbs est triangulari forma extructa, ambitu plus quam octo milliariis. Incolunt eam *Turcæ*, *Ægyptii*, *Arabes*, *Hebræi*, alique. *Babylon* paulo supra *Cairum* ponitur à *Bellonio*, conspiciunturque adhuc splendorum ædificiorum ruine. Hic nunc est *Christianorum* pagus. *Alexandria* nobilis olim & splendida urbs ab *Alexandro Magno* in extremitate maris *Mediterranei* loco sita, quæ pulcherrimo condita: *Turcæ Scanderian* vocant. *Pelusium* hodie vocant *Damiatam*; urbs est potens, opulenta, commodo portu & navium frequentia celebrata, ad *Nili* ostium *Pelusiæ*. Regio hæc fluvio *Nili* totius Orbis nobilissimo secatur, irrigatur, ac fecundissima redditur.

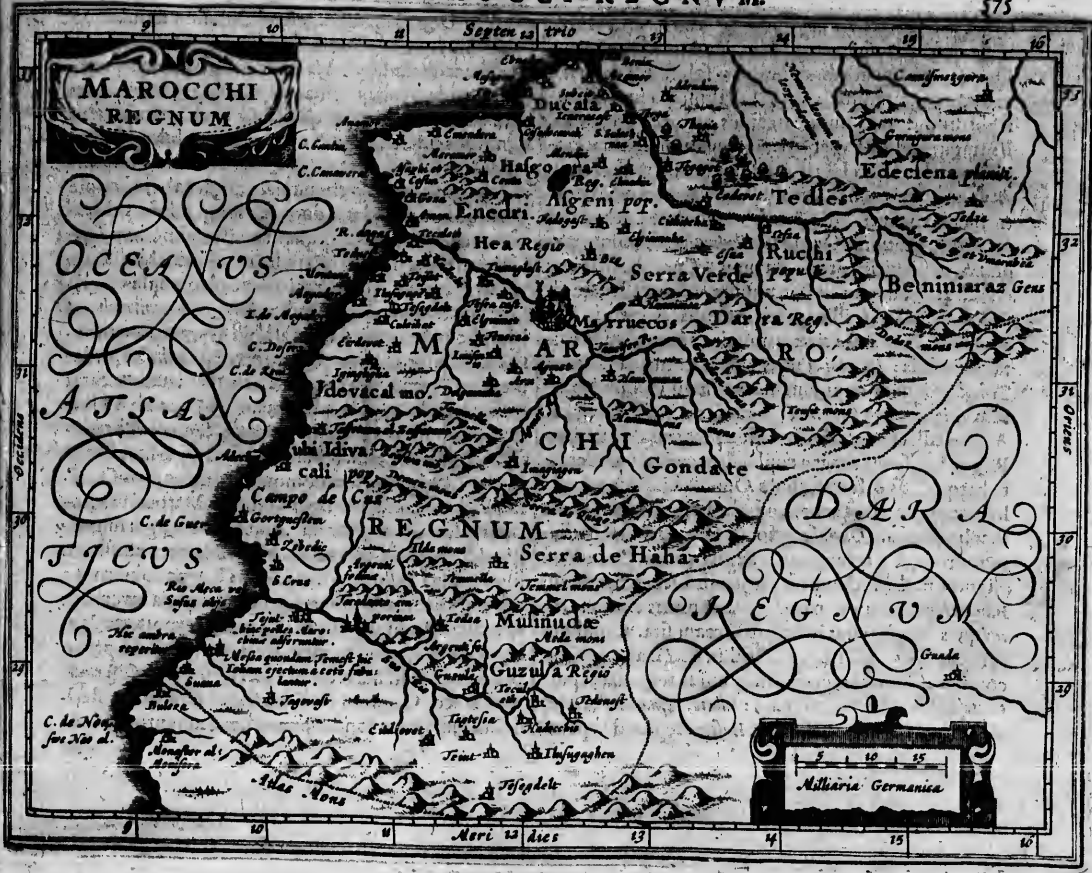
Regio &
unde di-
ctus.Soli ferri-
litus.Animali-
um varie-
tas.

Vitis.

PARS illa *Barbaria*, quæ olim *Maurisania Tingitana* dicta, hodie si regna comprehendit, *Marocci* videlicet & *Fessa*, de quibus nunc ordine dicendum est. *Marocci* regnum nomen accepit ab urbe primaria *Marocco*. Iacet inter Atlantem montem & Oceanum Atlanticum, formæ pene triangularis. Anticœnissima est regio, abundantq; frugibus & leguminibus omnis generis, oleo, melle, saccharo, fructibus omnigenis; dactylis, uvis, ficibus, pomis, ac pitris variis. Armentis item ac gregibus: mulcæ etiam reperiuntur capræ, quarum pelles *Marocchini* dicuntur, villi utilissimi sunt ad pannos contexendos, quos *Camelotus* vulgo vocant. Rerum denique omnium, quæ ad victum conveniunt, quæ naribus ad blandiuntur, quæ oculos pascunt, regio feracissima est. Ejus Provinciæ sunt, *Hea*, quæ ab Oriente clauditur fluvio *Esfialo*, à Meridie Atlantæ, ad Occasum & Septentrionem Oceano, estq; regio aspera, montosa, nemorosa, dives & incolis frequens. Frumentum hic copiosè non colligitur, sicut hordeum, milium & panicum. Fructuum autem magna est inopia, ignava potius incolarum fœcordia, quam vel cœli vel soli injuria. Mellis verò magna copia, quo majori ex parte vescuntur, ceram tamen abjiciunt, usum ejus ignorantes. Civitates paucæ hic sunt, sed pagi, vici, & castra municissima maximo numero reperiuntur. *Susa* quæ ad Septentrionem Atlantem habet & oppidum *Hea*, ad Ortum fluvium *Sus*, regio fertilis, amœna, dives. Abundat frumento, hordeo, ac leguminibus, ac quibusdam

in locis saccharum satis copiosè profert, licet incolæ illud neque coquere, neque parare probè sciant: fructus etiam alicubiveniunt, ficus, uvæ, mala persica, & dactyli: oleo caret, quod tamen aliunde advectum huc defertur. Auri metalla sunt in monte *Malemo*. Principium hujus Regionis oppidum *Ticodantum*, Mauris *Tauvent*, satis amplum, ab antiquis Africanis conditum. Domorum numerat circiter tria millia. Incolæ moribus sunt civilioribus. Hic Angli & Galli Mercatores degunt, & ferrum, stannum, plumbum, saccharo commutant. Sunt & *Messa*, sub quo nomine tria minorum gentium oppida continentur, unius miliaris intervallo alia ab aliis dissidentia, à veteribus Africanis ad littus Oceani condita. *Tenieur* civitas extructa olim ab Africanis in pulcra planicie, cujus unum latus lambit fluvius *Sus*. Divisa in tres partes spatio plus minus unius miliaris distantes, quæ conjunctæ figuram triangularem constituunt: *Todsi* civitas magna, fundata olim ab Africanis, sita in agro fertilissimo: & *Tagarost* omnium hujus regionis maxima. *Marocci* territorium formam refert triangularem: ejus fines ab occasu mons *Netisa*, ab Ortum mons *Fadimew*: qua Septentrio est, in eum usque locum extenditur, ubi notissimi fluvii *Tensist* & *Assimual* conjunguntur. Est autem (Leone referente) regio hæc cultissima, armentis, pecoribus & feris abundans. Perpetua pæne planicies, Lombardiæ non admodum dissimilis; montes si quos habet, frigidissimi atq; sterilissimi sunt, adeo ut nihil præter hordeum producant. In

licet incolae il-
 sciant fructus
 mala persica, &
 inde advecum
 te Halemo. Prae-
 tantum, Mauris
 canis conditum.
 Incole moribus
 catores degunt,
 ro commutant.
 morum gentium
 intervallo alia ab
 ad lictus Oceam
 im ab Africanis
 mbit fluvius Sus.
 e unius milliaris
 gularum consti-
 im ab Africanis,
 mium hujus rem-
 marm referre tri-
 s Nefisa, ab Or-
 st, in eum usque
 ii Teniffi & Asifi-
 re referente) regio
 feris abundans,
 non admodum
 dissimi atq; steri-
 eum producant.
 In

Urbes.

In hac urbs est *Morocum*, quod *Botanus Hemerum* Ptol. fuisse quidam suspicantur. Hæc inter maximas totius Orbis terrarum urbes adnumerari solet. Est enim inaudita magnitudinis : ita ut suo Principe suo *Hali Iosephi* filio domus numeraretur plus quam centies mille. *Portus* in ambitu habebat viginti quatuor: sed hæc ampla quondam & celebris urbs, nunc ita frequentibus Arabum excursionibus attrita est, ut vix tertia urbis portio incolas habeat. Sunt & in hoc territorio urbes alie minorum gentium. Oppida: *Elgumaha*, oppidum exiguum, in planicie, prope fluvium *Sefers*, ab Africanis conditum; *Tamza* civitas munita, olim extracta ab Africanis in latere illius partis Atlantis, quæ dicitur *Ghadmina*; *Delgumaha* civitas nova in monte altissimo sita, arx valida; *Imicnici* urbs ampla scopulo insidens; *Tefrast* exiguum oppidum in ripa fluvii *Affemel* positum: *Aynes*: & *Hammami*. *Guzala* ad Septentrionem Atlanti adheret, ad Ortum *Hex* jungitur. Mittit hæc Regio hordeum magna copia, & pecudes innumeras, habetque æris & ferri fodinas. Oppida hic & arces vallo carent: pagi frequentes, amplii, divites: regio omnis incolis referta. *Ducala* regio ab Occasu à *Tensifo* fluvio initium capit, terminatur à Septentrione Oceano, à Meridie fl. *Habiel* clauditur, atque ab Occidente fluvio *Hammirabih*. Paucæ in hac civitates muris cinctæ. Inter quas *Azaf* civitas in littore Oceani sita. Condiderunt eam Africani: *Comte* à Gothis, & *Tis* ab Africanis condita: *Elmedina* quasi totius hujus regionis caput: *Centopozzi* oppidum exiguum: *Subeit*, *Temaracost*, *Terga*, *Bulativan*, *Acamar*, & *Meramer*. *Hafeyra* regio ad Septen-

trionem *Ducala* confinis est, ad Occasum terminatur *Tensifo* fluv., & ad Ortum fluvio *Quadelhah* à regione *Tedeletes* discluditur. Multa ad hanc regionem pertinent oppida opulentissima, populo satis numerosa, ut *Almedin* civitas in valle quadam, quæ quatuor altis montibus cincta est, extracta: quam nobiles, mercatores & artifices habitant: *Tagedast* in cacumine montis sita, quatuor aliis circumdata: *Elgumaha* in monte altissimo condita, inter duos alios non minoris altitudinis: & *Bzo* civitas antiqua in monte admodum sublimi posita viginti circiter milliaria *Elgumaha* distans, versus Occasum. *Tedles* regio non adeo ampla est, ab Occasu terminatur fluminibus *Servi* & *Ommirabih*, ad Meridiem Atlanti contigua est, ad Septentrionem vero terminatur, ubi fluv. *Servi* in fluvium *Omirabih* prolabitur, unde regio ipsa triangulari forma clauditur. Sunt in ea nonnulla oppida: præcipuum est *Tesza*, ab Africanis conditum, populo satis frequens. Sunt & *Esza*, *Githib*, & alia. Præcipua flumina hujus regni sunt *Tensifo* Flumina & *Omirabih*, qui ex Atlante monte erumpentes in Oceanum se exonerant. Sed *Tensifo* oritur in Marocci territorio, ac plurimis augetur fluv. inter quos magni sunt *Sifemel* & *Nissfi*. *Omirabih* vero scaturit inter altissimos montes, quæ *Tedles* provincia *Fessano* Regno contermina est. In littore maris alibi magna electri copia invenitur, quæ inde à Lusitanis atque aliis exteris exportatur in alias regiones, quod quidem electrum vilissimo pretio coëmunt. Multi hic montes, inter quos *Nisfipa*, *Semede*, *Sensana* &c. Quorum plerique frigidissimi atque sterilissimi sunt, adeo ut nihil præter hordeum producat. In hoc

hoc Regno neque templorum, neque collegiorum, neque hospitiorum copiam desiderabis. In urbe Marocco multa sunt templa, inter quæ nullum artificiosius, neque magnificentius, quam quod in medio urbis à dicto *Hali* exstructum exstat. Est & aliud ab hujus successore *Abdulmomen* exstructum, & ab hujus nepote *Monsor* ampliatum, multisque columnis ex Hispania convectis opulentius redditum. Cisternam sub hoc templo confecit, ejus magnitudinis, cujus totum est templum: rectum templo addidit plumbeum: singulisque angulis addidit canales, qui pluviale aquam in cisternam subjectam mittant. Turris ex lapide durissimo, quale Romanum *Vespasiani* est Amphitheatrum, altitudine *Turrim Bononiensem* in Italia superat. Gradus quibus ascenditur habent singuli novem palmos latitudinis: exterius verò muri latus decem. Septem habet hæc turris mansiones. Huic superstructa alia turricula, quæ instar acus ad surgit. Hæc tres alteram alteri superpositas habet mansiones, sitque ab una ad aliam lignea scala adscensus. Siquis è summa turri despiciat; huic homines quamvis staturæ procerioris, non aliter ac pueri unius anni apparent. Habet & hæc turricula in summa parte ferrum quoddam Luna ornatum aurea, tres item

sphæras aureas, sic ferro insertas, ut maxima inferiorem, minima superiorem partem occupet. Est & arx quædam munitissima in hac urbe, quæ si amplitudinem, si muros, si turres, si portas ex *Tiburino* marmore exstructas videris, civitatem jure censeas. Templum habet altissima turri ornatissimum, in cujus fastigio Luna, atque sub hac tres inæqualis magnitudinis sphære aureæ, quæ omnes cxxx mille aureos pendent. In hac urbe intra muros vineæ, palmæ, horti spatiosi, agrique frumenti fecundissimi. Nam extra muros terram colere, frequens Arabum vetat incurfio. Incolæ hujus regni alibi civiliore, alibi rudiores, & civilitatis plus satis ignari. Pane fere vescuntur hordeaceo, non fermentato, nec in furnis excocto, interdum vero cibum sibi ex farina hordeacea lacte & oleo vel butyro parant. Apud multos nullus mensarum & mapparum usus. Vestuntur fere pannis ex lana in straguli modum confectis; caput verò panniculo quodam ornant, remanente tamen superiore parte nuda; pileum non nisi senes, aut docti viri gestant; subuculas non habent, lecti vicè culcitra villosa utuntur, cui se involvunt. Barbam radere solent antequam matrimonium contrahant, sed matrimonio juncti promissam gestant.

Dddd

FESSA.

n terminatur
 ab à regione
 tionem perti-
 numerosa, ut
 quatuor: altis
 biles, merca-
 cumine mon-
 tuba in monte
 minoris altitu-
 modum sub-
 muba distans,
 ampla est, ab
 Omirabib, ad
 entionem ve-
 Omirabib prola-
 clauditur. Sunt
 sca, ab Africa
 mt & Esca, Gi-
 gni sunt Teniff
 entés in Ocea-
 larocci territo-
 magni sunt Si-
 inter altissimos
 no contermina
 copia invenitur,
 exportatur in a-
 vilissimo pretio
 Nispha; Semede,
 imi atque steri-
 um producat. In
 hoc

Otra par-
 tua.Moris.
 Villus.

Uffius.

Elinna

Almies.

Regio.
Sunt.

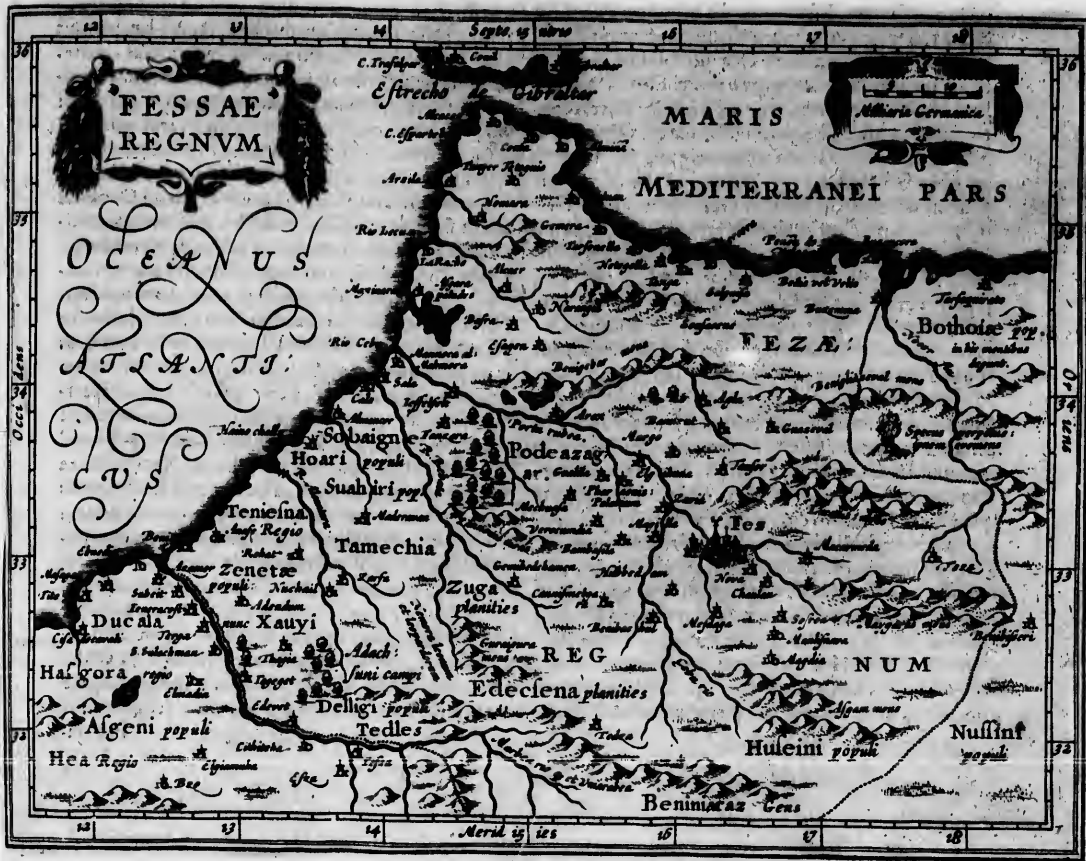
FESSANVM vel Fesse regnum sequitur, quod *Am-
pelysia* olim à vitium copia nonnullis dictum:
Fesanus nunc ab urbe ejusdem nominis. Hoc
regnum ditissimum & potentissimum, ab Oc-
casu habet mare Atlanticum, à Septentrione Frctum
Herculeum, ab Ortum Mulviam flumen, ab Austro re-
gnum Maroeci. Est autem hic alibi optima aeris tem-
peries, alibi aliquanto asperior. Ac regio ipsa etsi non-
nullis in locis prorsus aspera est, frigidissimis montibus
plena, acinea aliquot sunt solitudines ac deserta: ipsa
tamen univérse considerata, quamvis altera sui parte
magis, altera minus, felicissima & fertilissima est. Ager e-
nim tam frugibus atq; fructibus abundat, ut nulli cede-
re videatur: passim vites, oleæ optimè proveniunt. Fi-
cum & amygdalarum magnâ habet copiam, magnam
etiam gossypii affluentiam. Reperitur hic etiam planta
quædam *Mans* dicta, fructum ferens valde dulcem ac
esui gratissimum, magnitudinis mali citrei. Mahumeri-
ci Rabini hunc esse fructum ajunt, qui parentibus no-
stris Adamo & Evæ interdictus fuit, cujusque foliis pu-
denda texerunt: folia enim habet longa & lata: harum
hic magna copia. Abundat armentis, pecoribus, equis,
camelis, capreolorum atque leporum magna copia.
Fesse Regiones sunt septem, *Temesna*, *Territorium Fesse*, *Af-
gara*, *Elhabata*, *Errisa*, *Garetum* & *Elchaufum*, sive *Chauz*.
Temesna regio incipit à flu. *Omirabih* versus Occidentem,
& protenditur ad Ortum versus *Buragragum* fluvium:
à Meridie terminatur monte Atlante, & à Septentrio-
ne Oceano. Fuit semper hæc Regio totius Africæ caput,
in qua olim numerabantur oppida plus minus xl: ca-

Sibi fer-
tissimi.

Arma-
him &
vitis.

stella vero ccc. Sed ob bella quæ ibi magnopere sevie-
rant, civitates omnes & oppida deleta sunt, totaq; Pro-
vincia vastata; sed tandem denuo reviviscere cepit
postremis hæc temporibus, atq; oppida prope ec con-
tinet. Inter ea *Robato* civitas magna ad littus Oceanicæ
dita. Hæc muris & structura Marocco permissilis; sed
magnitudine ambitus valde dissimilis. Sunt & *Thagia*,
Salla & alia. *Fesse* Territorium à fluvio *Buragrago*, versus
Ortum protenditur usque ad fluvium *Marsm*; à Sep-
tentrione fluvio *Subs*, à Meridie Atlantis radicibus
clauditur. Ager tam frugibus, fructibus atque armentis
abundat, ut optimis comparari possit. Vbi que vites, o-
leæ & fruges optimè proveniunt. Numerantur nonnul-
la oppida in agro Fessano: sed ipsa urbs Fessa primaria.
Hanc putat Niger *Tamufgam* Ptolemæi, sed errat: ac
potius *Volobiam* esse ejusdem Ptolemæi cum Peucero
& aliiis credo. Sita est in regni hujus meditullio. Conditâ
ferunt circa annum Domini septingentesimum octua-
gesimum sextum. Hanc Metropolim totius Mauritanie
dicunt: & vulgo, teste Marmolio, aulam totius Occi-
dentis cognominant. Nomen habere ab auro, sunt qui
opinuntur, quod cum prima ejus fundamenta jaceren-
tur, eo loco inventus fuerit auri cumulus, quod Arabib.
Fes appellatur. Alii fluvium *Fez*, qui mediam interluit,
urbi nomen dedisse autumant. Hic in urbem collapsus
per infinitas fere partes, per quosdam aqueductus sese
spargit, ac per singulas fere domos, per templa, per col-
legia, per hospitia, & Xenodochia sese diffundit. De-
inde per foricas percurrrens, totius civitatis sordes se-
cum trahit, atque foras in fluvium inducit. Atque hæc
dici-

Fre.

opere sevie-
 rit, totaq; Pro-
 vifcere cepit
 us Oceani cõ-
 pertifimilis; sed
 unt & Thagia,
 verifago, verifus
 avum; à Sep-
 antis radiclbus
 atque armentis
 bique vites, o-
 antur nonnul-
 Fessa primaria,
 sed errat: ac
 cum Peucero
 nullio. Conditã
 sumum octua-
 nius Mauritanie
 in totius Occi-
 dente auro, sunt qui
 menta jaceren-
 s, quod Arabib.
 diam interluit.
 urbem collapsus
 aqueductus sese
 templa, per col-
 diffundit. De-
 vitatis fordes fe-
 cicit. Atque hæc
 dici-

Fr.

dicitur *Fessa* vetus. Est enim & alia urbs quæ *Fessa* nova dicitur, duplici cincta muro altissimo ac munitissimo. *Algara* regio à Septentrione Oceano abluitur, ab Occasu ad fluvium usque *Buragagum* protenditur: Orientale latus claudunt montes *Gumara*, *Zarania*, & radices montis *Zalaga*: à Meridie vero fluv. *Bunaza* terminatur. Regio plana est, optima aëris temperie gaudens. Equis & pecore adeo abundat, ut non modo *Fessæ* his abunde provideat, sed etiam omnibus *Gumara* montibus. Nemo *Algara*: capreolorum tamen atque leporum magis. Fuerunt hic olim oppida & arces quamplurimæ. Bellorū injuriā major pars delata est. Oppida præcipua sunt *Larissa*, & *Casar Elcabir*, hoc est, regum palatium. *Habet*, seu *Elabat*, regio clauditur à Septentrione mari Mediterraneo, ab Occasu *Algara* palatibus, à Meridie *Suarga* fluvio, ab Ortu verò montibus *Herculeo* Fretò vicinis. Regio hæc sæcundissima, ac frugum omnium affluentia beata est, licet olim multò celebrior ac felicitior fuerit, propter civitates antiquissimas, tum à Romanis, tum à Gothis conditas. In ea præstantiores urbes sunt *Arzilla* seu *Azella*, ampla faris, atque à Fretò *Herculeo* circiter lxx. mill. distans. *Tingis* seu *Tanger* ampla & antiqua ad Oceani litus posita, & à Fretò *Herculeo* xxx. mill. distans. *Septa* seu *Senta* maxima civitas ad fauces *Herculei* Freti, olim totius *Mauritanie* metropolis, ac *Hispanie* æmula: quæ quidem tres civitates sub Regno *Portugaliæ* sunt. *Errisa* regio incipit non procul ab *Herculeo* Fretò, & ad fl. usque *Nacor*, seu *Hocore* ad Ortum protenditur: ad Septentrionem prima sui parte, ut testatur *Leo*, terminatur *Mediterra-*

neo mari, vergitque Meridiem versus ad eos usque montes, qui *Fessæ* Territorium spectant. Regio hæc præsertim aspera, montibus frigidissimis plena, in quibus arbores altissimæ ac recondissimæ, frumentum non producit: vinearum autem, ficuum, olivarum atque amygdalarum magnam habet copiam. Armenta hic rara: caprarum verò, asinorum atque simiarum in hisce montibus magnus reperitur numerus. Oppida hic rarissima, pagis frequentissimi. *Gayeri* regio initium sumit ab Occasu, à *Medulo* flumine, & ad fluvium *Mulviam* ad Ortum terminatur, à Meridie montes ipsam à desertis *Numidiæ* separant, à Septentrione ad mare *Mediterraneum* protenditur. Ager hujus regionis fragosus, incultus atque aridus, *Numidiæ* deserto non admodum natura dissimilis: ipsa autem regio incolis nuda fere est, postquam duas hujus præcipuas urbes *Medelam* & *Chesalam* *Hispani* occuparunt. *Chaux* ultima *Fessani* regni regio continet tertiam ipsius fere partem; namque in longitudinem cxx. mill. patet, nempe à fl. *Zba* ad Ortum, ad fl. *Gurgigara* ad Occasum, in latitudinem verò mill. clxx. Nam omnis ea *Atlantis* pars quæ *Mauritaniam* spectat, teste *Leone*, hujus Regionis latitudinem præbet: complectitur & bonam planicie & montium partem qui *Libyæ* sunt contermini. Præcipua loca hujus tractus sunt *Dubdu* oppidum antiquum, & *Teza*, maxima, nobilis, & opulentissima urbs, quæ civium frequentia, & opulentia tertium in tota regione sibi locum vendicat. Regnum hoc multis irrigatur fluvii, quorum aliquot navigabiles: præcipui sunt *Subu* & *Taccus*. Subn veteribus *Subur* dictus, originè ducit ex maximo fonte in horrida silva *Seligi* montis

Provin-

Monte.

Opera publica.

Flumina.

Provinciæ Chauz, atque multos recipiens fluvios per longum tractum discurrit, & lato simul ac profundo ostio in Oceanum labitur. In ejus ostio sita civitas *Haraidos*, cujus portus ingressu difficillimus. Montes hic multi, inter quos *Zarhon*, mons, qui à planitie *Elsai* incipiēs, paret in longitudinem circiter triginta miliaria Occidentem versus & in latitudinem decem: eminens silvâ magnâ & desertâ refert, cujus arbores omnes sūt olivæ. *Zalaga*, item *Selego*, *Azgan*, *Centopozzi* & multi alii, quos brevitatis studio omittimus. In urbe *Fez* multa pulchra sunt & ampla ædificia, publica privataque Temppla, collegia, xenodochia. Temppla sunt tria, in quibus magnifica & splendida. Summum templum quod vocant *Caravra* ambitum habet sesqui-milliaris. Portas amplas atque altas unam & triginta. In hoc templo sin-

Montes.

Opera publica.

gulis noctibus scintilla lucernæ accenduntur: Reditus templi, in singulos dies feruntur esse ducentorum aureorū. Collegia in quibus studiosi artibus, medicinæ, legibus, operam dant, permulta sunt. Vnum præ ceteris nobile, in quod extruendum rex *Habu Henon* quadringenta octoginta aureorum millia effudisse dicitur.

PENNON DE VELES.

Et hæc de *Marocci* & *Fesse* regnis: restat paucis explicandum *Pennon de Veles*, quod antiquissimum est oppidum in littore Maris Mediterranei constructum, ab Hispanis *Velles de Gumenera*, sive etiam *Pennon de Veles*, nuncupatum. Inter duos visendæ altitudinis montes situm est. Alii ab Africanis, alii à Gothis ædificatum scribunt, sed de hoc Oppido in Theatro Urbium plura.

ABISSINORUM REGNUM.

382

Regio.

ABISSINORVM Regnū *Æthiopia*, quæ sub *Aegypto*, Ptol. dicitur. Ejus Princeps Mauris *Asiela* *bassi* lingua *Æthiopica* *Ioannes Belul*, quod est altus, seu pretiosus, non Presbyter, ut quorundam fert opinio, dicitur. Hic se Davidis ortū stemmate gloriatur: utitur autem plerumq; istiusmodi inscriptione. N. N. *Supremus meorum Regnorum*, à Deo unice dilectus, *Columna fidei*, ortus ex stirpe *Iuda*, *Filius David*, *Filius Salomonis*, *Filius Columna Sionis*, *Filius ex semine Iacob*, *Filius manus Maria*, *Filius Nabu secundam carnem*, *Filius Sanctorum Petri & Pauli secundum gratiam*, *Imperator Superioris & Minoris Æthiopia*, & *amplissimorum Regnorum*, *Iurisdictioem & Terrarū*, *Rex Noe*, *Cassares*, *Fatiger*, *Angola*, *Baru*, *Balignaze*, *Adee*, *Vangua*, *Goyama* ubi *Nili fontes*, &c. Hic inter maximos nostræ ætatis Monarchas procul dubio censendus, ut qui inter utrumque Tropicum à Mari Rubro ad *Æthiopicum* fere Oceanum pertingat. Et ut aliquanto accuratius ejus Imperii terminos describamus: à Septentrione habet *Ægyptum* (quæ subest *Turcis*) vicinam: ab Ortū ad Mare Rubrum & Sinum Barbaricum ex parte pertinet: à Meridie Lunæ Montibus à Natura vallatur: ab Occasu verò regno *Congi*, *Nigro amne*, *Nubiæ Regno* & *Nilo flumine* terminatur. Quibus terminis veterum *Æthiopiam* sub *Aegypto* cognominatā, *Trogodyricam*, & *Cinnamomiferam* regionem, & *Libyæ Interioris* partem videtur comprehendere. Regio ipsa

Sinus.

in universum (ut ex recentioribus qui eam lustrarunt, constat) fertilissima. Aestas ibi gemina est in anno, & ferme perpetua, ut uno tempore in aliis agris fiat semētis, in aliis vero messis. Alicubi singulis mensibus novæ fruges, legumina præsertim seruntur. *Triticum* quidem regio parce producit: hordeum verò, milium, *sesamū*, *ciceres*, *fabas*, aliaque legumina copiosissimè profert: quorum nonnulla nobis ignota sunt. *Hebena*, *Perfico* & *Siliquastro* abundat. *Aromata piperis*, *cinnamomi* & *Gingiberis* hic legūtur. *Saccharum* etiam in arundinibus copiose producit, sed ipsū coquere & expurgare non norunt. *Vites* istic multæ sunt, vini tamen hic nullus usus, præterquam in aula Regis & magni Patriarchæ. *Mala medicæ*, *citrea* & *limones* magna copia hic spontèveniunt: mellis item immensa vis. Num apes etiā in ipsīs hominum habitacionibus nutriuntur: unde cæræ tantam conficiunt copiam, quæ toti regioni ad candles conficiendas sufficiat absque sevi usu. *Linum* habet etiam hæc Regio, sed incolæ artē ex ipso telas conficiendi nesciunt, atque magna ex parte pannos suos ex *gossypio* sibi parant, cujus hic magnus est proventus. *Metalla* habent auri, argenti, ætis, sed ea non expurgant, artē ignorantes. Habet insuper hæc regio omnis fere generis animalia & aves: uti sunt *elephantes*, *leones*, *tigres*, *pardales*, *lynces*, *rhinocerotēs*, *meles*, *simiæ* & *cervi*, (quod contra veterum opinionem, qui negant

& Soli semētis.

Animalia videntur.

ni eam lustrarunt,
 na est in anno, & *Solis sem-*
 liis agris fiat semē- *litat.*
 is mensibus novz
 Triticum quidem
 milium, sesamū,
 possimē profert:
 Hebeno, Perfico
 peris, cinnamomi
 n etiam in arundi-
 quere & expurgare
 imi tamen hic nul-
 magni Patriarchz.
 gna copia hic spon-
 vis. Nun apes etiā
 triuntur: unde ce-
 toti regioni ad can-
 se vi usu. Linum ha-
 tē ex ipso telas con-
 arte pannos suos ex
 gnis est proventus.
 sed ea non expur-
 per hęc regio om-
 ni sunt elephantes,
 rhinocerotes, meles,
 am opinionem, qui
 negant

*Anima
 bina re
 titat.*

Insuper
magis.

negant Africam alere hoc animal) boves, oves, capræ, asini, cameli, equi: sæpissime etiam hinc locustis mirum in modum infestantur. Olim à reginis duntaxat gubernata hæc regio fuit. Vnde in historia veteris Testamenti legimus venisse ad Salomonem regem, austru reginam de Saba, audiendi causa admirandam ejus sapientiam, circiter annum mundi 2954. Nomen reginæ huic fuit *Maqueda*. Credunt *Æthiopiæ* reges, ex Davidis stirpe & Salomonis familia sese procreatos esse. Idcirco se filios Davidis & Salomonis, atque adeo Sanctorum Patriarcharum appellare solent, quod ex eorum semine orti sunt. Nam ex Salomone filium suscepisse *Maquedam* illam fingunt, quem *Meilech* nominavit. Postea *David* fuit dictus. Iste secundum eorum commentum, cum annum ætatis vigesimum attigisset, ad Salomonem patrem & præceptorem à matre remissus, ut doctrina & sapientia utili ac salutari ab eo imbueretur. Quod simul atque assecutus fuit *Meilech* seu *David*, permisso Salomonis, Sacerdotes & comites nobiles multos de singulis duodecim tribubus sibi adjunxit, & in regnum *Æthiopiæ* reversus gubernationem ejus suscepit. Ac una etiam legem Domini circumcisionemque eodem importavit. Hæc primordia fuere religionis Iudaicæ in *Æthiopia*, & ajunt in hodiernum usque diem ad aulica ministeria & canonicatus nullos admitti, nisi de stirpibus ex Iudæa adductis oriundos. Ab his igitur propagata est doctrina de Deo in *Æthiopia*, & radices egit, ut ad omnes ætates cõsequentes permaneret. Nam & libros Propheticos retinuerunt *Æthiopes*, & Hierosolymam adorandi causa verum

Deum patefactum in regno Israhel profecti sũt. Quod ex historia Eunuchi Candacis Regina, quæ *Judith* proprio nomine dicta est, profecti, intelligi potest. Is enim circa annũ à morte & resurrectione Iesu Christi x, Hierosolymam cxxl. milliarium itinere accessit. Cumque ibi officium & cultum Deo debitum tribuisset, & jam domum rediret, in curru sedes Prophetam Esaiam legit. Itaque ad eum divino mandato missus fuit Philippus Christi discipulus. Et cum processissent ambo ad urbem Bethzur, tribus milliaribus ab Hierosolymis ibi in radice montis fontem conspexit Eunuchus, cujus Aquis à Philippo baptizatus est. Reversus verò in *Æthiopiã* Eunuchus baptizavit reginam, & magnam familiæ reginæ & populi partem. Ex quo Christiani cæperunt esse *Æthiopes*, fidemque Christianam omni sequenti tempore professi sũt. In toto hoc imperio urbes paucæ: ac vicatim habitatur. Præcipua regna ad superiorem *Æthiopiã* pertinentia, quæ ut plurimum Abissinorum Imperatori subjacent, sunt hæc sequentia. *Regnum Barnages*: hoc, fluvio *Abãthi* & mari Rubro clauditur. Urbs primaria est *Beroe* seu *Barne* Ptolemæo *Colone* dicta, ut Saturno placet: hinc regis vicarius degit: qui Abissinorum regi cl. equos quotannis pro tributo pendit, cum serico aliisque mercibus, *Bassæ* verò Turcico mille uncias auri. *Tigremam* Marabo fluvio proximũ & mari rubro, quotannis pendit suo Imperatori cc. equos ex Arabia advectos. Subest huic regno Regnum *Tigrai*, in quo est urbs *Caxumo* seu *Cassuro*, sedes olim (ur in eorum annualibus est) *Regina Sabe*: ac post etiam *Candaces* reginæ. *Angote* regnum numo caret, utuntur pro eo salis & ferri globulis.

et sit. Quod
 quæ Indis pro-
 potest. Is enim
 Christi x, Hie-
 ssit. Cum que
 uisset, & jam
 m Esaiam legit.
 fuit Philippus
 t ambo ad ur-
 o solymis ibi
 us, ,cujus A-
 verò in Æthio-
 magnam fami-
 listiani ceperunt
 a omni sequenti
 io urbes pauca:
 a ad superiorem
 um Abissinorum
 tia. Regnum Bar-
 clauditur. Vrbs
 olone dicta, ut Sa-
 qui Abissinorum
 endit, cum seri-
 cico mille uncias
 ū & mari rubro,
 equos ex Arabia
 Tigris, in quo est
 (ur in eorum an-
 Candaces reginz.
 ro eo salis & ferri
 globulis.

Flavia.

Isidori
 sum.

globulis. *Amar* nomen habet à monte, in quo Impera-
 toris filii firmo & vigili præsidio servantur, ut defun-
 ctò Imperatore hæres educatur. *Flavia* in hoc regno
 duo memorabiles per Æthiopiam labentes, *Abanhi*, qui
Assapus Ptol., & *Tacasi*, qui Ptol. *Assabura*, in quem com-
 plures alii amnes confluunt. Fons Abanhi est *Barime*
 Lacus amplissimus sub Æquinoctiali jacens, in quo plu-
 res Insulae. Hic lacus est *Coloc Palus* Ptolemæi. Incolæ
 Christianam religionem profitentur, eorumque fidei
 articuli præcipui sunt hi. Credunt in unum *Deum* crea-
 torem cæli ac terræ, in tres Personas distinctum. *Deum*
Patrem, *Deum Filium* ex Patre ab æterno genitum: qui
 pro nobis carnem assumpsit, mortuus est, & resurrexit;
Deum Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedentem.
 Hæc summa est totius religionis. Verus Testamentum
 cum novo sic conjungunt, ut ritus nonnullos Iudæicos
 & Christianos sequantur. Infantes omnes, masculos
 pariter & femellas, octavo ætatis die circumcidunt.
 Nullam tamen salutem circumcisioni adscribunt,
 quam in sola fide in Iesum Christum collocant. Sed ad
 quadragesimum diem masculos, ad octogesimum ve-
 rò femellas, nisi aliqua ægritudo festinationem deside-
 ret, baptizant. Singulis annis Baptismum renovant,
 tam in adultis, quam in infantibus, proferentes hæc

verba. *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus San-*
cti. Hunc morem à majoribus acceptum sanctè obser-
 vant, non ut primum Baptismum extenuent, aut infira-
 ment, sed ut à peccatis absolutionem singulis annis
 consequantur. Administrationem Censæ Domini sub
 utraque specie observant, tam Laici, quam Clerici;
 Confirmationem & extremam unctionem neque pro
 Sacramento habent, neque usurpare solent. Sabbathum
 æque ac diem Dominicum ab opere immune habent,
 veteri Christianorum more. Legis usum illum maxi-
 mum esse putant, ut peccata nobis ostendat: servari ve-
 rò à nullo mortalium posse, excepto Iesu Christo, qui
 eam pro nobis implevit, credunt. Sanctos quidem a-
 mant & venerantur, sed non invocant. Mariam Chri-
 sti matrem magno honore assueunt, non tamen ado-
 rant, neque opem ejus implorant. Conjugium clerici-
 cis & presbyteris non minus quam politiciis permissum
 est. Omnem fornicationem & libidinem puniunt. Ha-
 bent Patriarcham ecclesiæ præsidentem, virum perse-
 ctæ probitatis, gravem, bonæ doctrinæ & provectæ æ-
 tatis: cujus munus est Ecclesiasticos Status in unione
 conservare, ecclesiasticam disciplinam tueri, ac rebel-
 les excommunicare. Episcoporum, aliorumque eccle-
 siasticorum electio, penes solum regem manet.

Becc

GVINEA.

G V I N E A.

Regio.

GVINEA Regnum eo tractu est, quo *Gangines* *Ethiopes*, de quibus apud *Crosium* & *Ethi-*
cum, teste *Ortelio*. Incolis *Ghimis* dicitur. Re-
gio *Nigritarum* est. *Nigrita* dicuntur ad col-
fluminis *Nigri*, qui mediam regionem præterfluit, Nili
instar agros vicinos fecundans. Crescit hic, ut & *Nilus*,
mense *Junio*, totos dies *xl*, quibus per regionem vicin-
nam navigare licet. Ita limo obducta tellus miro pro-
ventu rerum luxuriat. Circa flumen planities amplæ,
nulli montes aut colles. Silvæ frequentes, quibus ele-
phanti pascuntur. Crebri lacus, qui ex *Nigri* inunda-
tione dicuntur remansisse. Aër saluberrimus, adeo ut
morbo *Hispanico* laborantes, si in eam regionem pro-
ficiscantur certo convalescant. Sermo *Nigritis* varius,
pro cælo & solo. Religio varia: sunt in *Mediterra-*
neis *Christiani*, *Mahumetistæ*, *Gentiles*. *Maritimi* verò
omnes *Idola* colunt. Reges *Nigritarum* sunt tres: *Tom-*
buti, *Borni*, & *Gaoga*. *Gualata* etiam proprium regem ha-
bent. Color omnibus nigerrimus. Cæterum *Guinea* re-
gnum inter *Gualatam*, *Tembuyum*, & *Mellisum* est, à *Ni-*
gro flumine ad Oceanum usque *Aethiopicum*. Aer *Gui-*
neæ nostris corporibus noxius est, tum ob cæli intem-
periem, tum propter pluvias, quæ putredinem pariunt
& vermes. Est autem hordeo, oryza, gossypio, auro,
ebore, ovibus item & gallinis abundans. Est & aro-
matis quoddam genus, sapore piperi conforme, *Lusi-*
tanis *Melegnetæ* dictum. Aliud item duplo efficacius pi-

Sunt.

Cali tem-
peria.Soli feris-
sitas.

pere *Calicutiano*, vocatur; dictis *Lusitanis Pimenta del*
Rabo, quod tamen vendere non licet, ne vulgare piper
prorsus sordeat & vilescat. Fructus alios præter *dacty-*
los nullos habet, sed eos ex *Numidia* aut *Gualata* inco-
læ petunt. Quadrupedum, imprimis elephantorum &
simiarum, aviumque ingentem habent copiam, præ-
sertim vero pavonum & psittacorum cinericiorum. *Ariva-*
Habent & minutas quasdam aves, quæ ex arborum ramis
pendulum sibi ipsæ nidum singulari arte constru-
unt. Arcem, oppidum, urbem, non habent. Pagum unū
duntaxat amplissimum, quem *Principes*, *Sacerdotes*,
Doctores, *Mercatores* incolunt: cæteri sparsim degunt.
Circa *Caput Lapi Gonzalvi* incolæ *Solem*, *Lunam*; *Ter-*
ram adorant: hanc sputo inquinare magnum apud ip-
sos piaculum. Cutem ipsi conscindunt potius quam
scarificant, & postea unguento quodam colorato tin-
gunt: bello ipsis, nobis stupendo spectaculo. Salutant
Principem in genua prolapsi, manibus complois: aliis
inclamant *Fuio, Fuio, Fuio*. Inter prandendum potu ab-
stinent, pransi bibunt vel aquam vel vinum è palma.
Palma hæc non ea quæ *dactylos* seu *carvotas* fert, sed
ab hac arbor diversa, quovis anni tempore succum e-
mittens. Arboris truncum sauciant, lachrymam inde
manantem vase aliquo exceptam ad ebrietatem usque
hauriunt: quippe cum liquor is sit vino quovis etiam
generoso meracior. Color ei subcinericius, *Mignolum*
vocant. Nec major est proventus arbori, quam binæ
ternæve mensuræ intra diem naturalem. Fert ea arbor
sicutum

Ariva-
lim
varia.

Mori.

Vitis.

Octo
dens.

5

atanis Pimenta del
 ne vulgare piper
 ios præter dacty-
 laut Gualata inco-
 elephantorum &
 ent copiam, præ-
 um cinericio-
 ue ex arborum tra-
 ulari arte constru-
 bent. Pagum unū
 cipes, Sacerdotes,
 eri spatim degunt.
 em, Lunam; Ter-
 magnum apud ip-
 dunt potius quam
 dam colorato tin-
 de tactulo. Salutant
 bus complofis: aliis
 ndendum potu ab-
 vel vinum ē palma.
 carvotas fert, sed
 tempore succum e-
 e, lachrymam inde
 ebrietatem usque
 vino quo visetiam
 inericus, Mignolum
 arbori, quam binā
 alem. Ferrea arbor
 fructum

Africa
 Libia
 variat.

Meris
 Villis.

Mignolum
 arbori, quam binā
 alem. Ferrea arbor
 fructum

fructum olivæ triplici virtute præpollent: oleum videlicet, ut odoris violacei, ita saporis olivæ: id si dapibus adhiberetur fuerit, eas uti crocus tingit, aut eo amplius. Viri juxta & feminæ nudo capite incedunt: quibusdam tegmen est ex corticibus arborum aut nuce indica confectum. Sunt qui superius labrum sauciarum habent, perque illud foramen & per nares eboris frusta adigunt, hoc ipso ut opinantur, valde formosi. Alii ex interstitio narium, aut e labris ebur gestant, & conchas: quidam etiam pertuso inferiore labro linguam tanquam per os alterum exsertant. Vestimenta contextuntur ex arborum libris, hisque decorè scilicet verenda tegunt: ex iisdem stercis non ad usum, sed ad ornatum nexas gerunt simiarum & cercophithecorum pelles, cum nola. Oculum alterum rubro colore tingunt, alterum caruleo. Feminæ ditiores ingentes annulos ex ferro, ære rubro, aut stanno crucibus necant. Postremum in stupida & putida barbarie mirificè sibi placent. Horum nummi aurei sunt nulla inscriptione insigniti: utuntur etiam nummi ferreis in rebus vilioribus emendis.

Insula S. Thomæ.

Insula S. Thomæ sequitur nunc explicanda: invenna à Lusitanis die festo S. Thomæ, à quo etiam inditum loco nomen. Sub ipso Equatore sita est forma pæne rotunda. Ejus diameter est lxx milliarium. Hæc cum detegeretur rosà conspicerat proceris arboribus, quarum rami sursum crescebant. Pestem neficit: aër calidus, & salubris: pauci tamen Christiani hic ad quinquagesimum ætatis annum pertingunt: ita ut prodigiosum fo-

ret inter illos canā barbā aliquem videre. Indigenæ verò facile ad centesimum annum vivunt. Dies noctibus semper æquales. Mensibus Martio & Septembri crebræ & densæ pluvie decidunt, quibus solum humectatur, cæteris mensibus rore copioso recreantur fruges. Solum ipsum insulæ renax, lærum, colore subrufo. Frumentum, vites, aut arborem duriuscula ossa habentem non patitur: fert autem melones, cucumeres, cucurbitas, ficus, gingiberis & sacchari in primis ingenrem copiam, adeo ut quorannis xl naves saccharo onustæ solitæ fuerint ex hac insula alio exportari, proque saccharo suo vinum, caseum, frumentum, coria, aliaque ad vitam necessaria importari. Sed desuit proventus iste ex quo tempore vermiculi quidam arundinum radices perfodere cœperunt, adeo ut nunc vix vi naves saccharo illie nato possint quotannis onerari. Liberaliter etiam milium, oryzam, hordeum præbet. Lactucas item, brassicas, rapas, betam, petroselinum, herbas hortenses magna luxurie profert. Præter has radicem quæ apud Indos crescit in insula Hispaniola, quæ illic *Batata* dicitur. Nigri hujus insulæ dicunt *Ignamom*, ac plantant tanquam herbam eximiam eorumque vitæ necessariam. Cortex exterior nigri coloris est, interior albus forma oblonga, instar majoris rapæ, atque in radice plures ramos habet. Castaneas gustu repræsentat: melior tamen & delicatior. Vulgo sub cineribus aut prunis cocta, aliquando etiam cruda comeditur. Incolæ Hispani huc aliquot olivas, persicos, amygdalos, aliasque arbores transtulerunt: quæ plantatæ pulcherrimæ quidem aspectu fuere: sed nunquam ullos tulerunt fructus. Est in hac insula cancerorum mirificum genus,

P. 111.

P. 111.

Sicut.

Arri.

Qualitas.

Anim.

Viti.

Viti.

Mori.

Vide d.

Ha.

Cult.

Illa.

*Animali-
um variet.
tas.* genus, quod in terra talparum instar degit, thalassii coloris: solum subvertens: hoc omnia longè lateque infestat, arrodit, absumitque. Reperitur etiam in hac insula avium ingens numerus, perdices, sturni, merulae, passeris virides modulantes, & psittaci. Urbem in ea Lusitani condiderunt *Pavosam*, ad flumen, in qua totae familiae creduntur habitare, praeter Episcopum aliosque ordinis ecclesiastici homines. Portum optimum amenamque saluberrimum habet. Ad piscationes incitant in mari omnis generis pisces. Inprimis verò res miranda est infinitum numerum balenarum conspicerè, quae in hoc, & in reliquis Africae littoribus reperiuntur. In media insula mons est valde nemorosus, qui perpetuo nubibus regitur adeo densis, ut ex silvis aquae manent rigandis sacchari arundinibus sufficientes: quoque Sol est sublimior, eo magis caelum est circa montem illum nebulosum. Incolae partim albi sunt, partim nigri. Mirum quod narrant, nigros admodum pulicibus, pediculis & cimicibus infestari: albos neque pediculos, neque pulices, neque cimices in lectis habere.

Insula Principis.

Vnde dicitur. **H**Aud procul inde, citra Aequinoctialem tamen gradibus paene tribus, *Insula est Principis*. Haec ex eo nomen traxit, quod *Principis* Portugalicae hujus insulae reditus esse assignatus. Satis culta est, & provenientia sacchari celebrata. Crescit & in ea palma, cujus supra mentionem fecimus, ex qua succum eliciunt quo sitim levant.

Vnde dicitur. **A**nni boni vel de *Annobon* insula, sic dicta, quod sub novi anni auspicio detecta fuerit. Ea ultra Aequinoctialem Austrum versus pari intervallo sita est. Inhabitata est: sed ad ejus littora optimae piscationes fiunt: atque his locis pisces volantes interdum apparent. Crocodilorum etiam hic ac venenosorum animalium incredibilis copia. Atque haec de *Guinea* & hinc insulis, deque *Africa* hactenus dicta, sufficienter. Liber autem adscribere coronidis quasi loco, quod Aeneas *Gazzus* Graecus Scriptor retulit in Theophrasto suo, sive libro de animalium immortalitate, & resurrectione mortuorum, martyres ac sacerdotes magnae Libyae, evulsa à Tyranno & exsilia ipsorum lingua, nihilominus clarè locutos fuisse, ac annunciasse animo hilari ac magno Dei magnalia, quod obstupefactū se vidisse & audivisse commemorat. Qui porro, quam ego attuli, plura petat, consulat monco ex veteribus *Salustium* in bello Jugurthino: *Hannonis* Africae circumnavigationem apud *Arrianum*: & *Iamboli*, apud *Diodorum Siculum*: item *Melpomenen* *Herodoti*. Ex recentioribus *Aloysium Cadamustum*, *Vasum de Gama*, *Franciscum Alvares*, qui Aethiopiam perlustravit: *Ioannem Leonem* qui omnium accuratissime eam descripsit, & *Ludovicum Marmolium*, item *Livium Sanurum*, & alios. De Nilo fluvio totius Orbis terrarum maximo, extant litterae *Ioannis Baptistae Ramusi*, & *Hieronymi Fracastorii*. Nos ad tertiam Orbis partem Asiam per-

Nomina.
IN *Asia*, ad quam nunc pervenimus, *Imperium Turcicum* primo loco occurrit. *Turcarum* meminit *Mela* libro primo: eisdem agnoscit *Plinius* lib. vi. cap. vii. neque est dubium quin ab his & nominis & gentis originem traxerint illi, qui longe lateque hodie imperitant, ignavia & dissensionibus nostris magni. *Postellus* putat eos *Hebraeis Togarma* nominari: sic etiam *Benjamin Tudelensis*. Hi se ipsos *Musulmannos* vocant, hoc est circumcisos, vel ut alii interpretatur, recte credentes. *Turca* verò appellari nolunt, ac nomen hoc contumeliosum apud ipsos habetur, cum lingua *Hebraea* exules significet, vel secundum alios, vastatores. Ceterum *Othomanne* seu *Osmanide* familiae Imperium, quod sanè amplissimum est, ac potentissimum, per multas Provincias, ac regiones *Europa*, *Africa* & *Asia* complectitur. In *Europa* extenditur juxta oram maritimam *Hadriatici Sinus* à finibus *Epidauri* nunc *Ragnsi*, & rotum *Aegæum* mare ambiens, simulque *Propontidem*, ac non minimam *Ponti Euxini* partem, ad *Theodosiam* urbem in *Taurica Chersoneso* sitam, quam nunc *Cassam* vocant, terminatur: quod spacium octo millia miliar. continet. In *Mediterraneis* verò protenditur à *Iavarino oppido* *Hungariz*, incolis *Rab*, ad *Constantinopolim* usque in finibus *Europa* sitam. In *Africa* habet *Turca* universam oram maritimam ab oppido *Bellis de Gomeri* usque ad *Sinum Arabicum*, seu mare *Rubrum*, exceptis paucis locis *Hispaniarum Regi* subiectis. In *Asia* etiam quam latissime sese extendit. Regio ut plurimum frumenti, tritici, hordei, avenæ, siliginis, fabarum, milii aliorumque leguminum fertilis. Abundat

Sims.
Sali fertili.

oryza, *linò*, *gossypio*. *Vineta* quoque habet. Fert etiam magna copia *pepones*, *melones*, *cucumeres*, *nuces*, *poma*, *pira*, *mala punica*, *aurantia*, *castaneas*, *ficus*, *cerafa*, *aliosque fructus*: sed non in omni regno. Sunt enim loca, ut passim in *Cappadocia* & *Armenia* ninori, ubi nihil horum (propter intensissimum frigus) nascitur. *Venas* item habet *aui*, *argenti*, *fetri*, *æris* & *aluminis*. Varii generis alit animalia, magnamque camelorum, mulorum & pecudum copiam. Equi *Turcici*, canesque ferocissimi inprimis probantur. *Turcarum* porro Imperio rale legitur fuisse initium. Primus illorum Imperator *Othomannus* *Tartarus* fuit, miles magni *Cham*, homo audax, corporis viribus præ cæteris eximius. Hic prætextu injuriarum quarundam secedens à *Tartaris*, coepit in *Cappadocia* montes atque aditus insidere. Habebat initio apud se equites *XL*: accedere tum prædæ spe, tum scelus suorum conscientia perimoti multi aliorum opera, quod ante a clam instituerat, palam adgredi cæpit, occupavitque *Cappadociam*, *Pontum*, *Bishyniam*, *Pamphiliam*, & *Ciliciam* regiones opulentissimas. Hæc gesta sunt circa annum *Dominici* *ccc*. Huic successit filius *Orchanes*. Hic à patre acceptum Imperium iisdem artibus, sed majore opum vi & divitiarum copiâ servavit auxitque: usus inprimis oportunitate *Christianorum* inter se animis dissentionum: quo factum est, ut *Asiam*, *Lyconiâ*, *Phrygiâ*, *Cariam* viribus suis doquerit, *Nicaam* oblederit ceperitque: regnum suum ad *Hellepontum* usque protenderit. Contendebant eo tempore inter se *Palæologi* cum *Catacuzeno*. Ratus autem quod res erat,

erat,

abet. Fert etiam
 umeres; nuces,
 aneas, ficus, cera-
 regno. Sunt e-
 Armenia mino-
 num frigus) na-
 ferri, ætis & alu-
 gnamque came-
 Equi Turcici,
 antur. Turca-
 nitium. Primus
 as fuit, miles ma-
 ribus præ ceteris
 arumdam fece-
 ontes atque adu-
 lites xl: accessum
 tum conscientia
 dantea clam in-
 avitque Cappado-
 Cliciam regiones
 a annu Domi-
 nanes. Hic à pa-
 us, sed majore
 auxitque: usus in-
 ater se animis dif-
 , Lycaoniam, Phry-
 Nicam obfederit
 Tellespontum us-
 eo tempore inter
 us autem quod res
 erat.

30 40 50
 120 130 140
 Mithrae Iura
 P. Keris Celurit.
TVRCICI IMPERII IMAGO

erat, fore ut si huic faveret in Europam accederet, trajecit, & viam posteris stravit Europam divexandi. Sub finem vite infelicitate cum Tartaris decertans occubuit, postquam regnasset annos unum & triginta. Huic successit filius *Amurathes*, egregius simulandi & dissimulandi artifex, robore animi, laborum tolerantia, disciplina rei militaris majoribus haud inferior. Hic contentiones illas, de quibus dictum est, inter Græcos dissimulando fovit: quibus bello fessis & exhaustis, Genuensium navibus conductis, usus (hominum perfidiam & avaritiam vide) ex Asia in Thraciam superato Hellesponto trajecit. Anno 1700, *Callipolim* in Chersoneso sitam occupavit, quam magna statim Thracie pars sequuta est. Postea devicit *Myssiam*, *Bessos*, *Triballos*, Denique quum expugnata *Adrianopoli* Servie Bulgariæque inhiaret, à Servio Lazari *Servia* Despotæ olim cliente quem in prælio ceperat, pugione confossus, periiit. Liberos reliquit *Solimannum* & *Bajazetem*. *Bajazetes* fratre interempto rerum potitus, Thraciam omnem vincere instituit. Vir erat ingenio acri, & maximarum rerum cupido: in rebusque capessendis audax, in administrationis solers, in laboribus perseverans indefessus, in occasionibus prospiciendis cautus & sagax, in exequendis constans. Igitur Thraciam omni superatam, animum ad Constantinopolim adjecerat, sed primum Thessaliam, Macedoniam, Phocidem, Atticam occupare visum est. *Myssios* quoque (qui hodie Servii) *Illyricos* (qui Bosnenses) & *Triballos* (qui Bulgari dicuntur) partem reliquam Principe Bulgariæ interfecto subegit. Jamque Constantinopolim totos annos octo oblederat, quum Hungarorum Gallorumque (quos Imperator eo no-

mine in Italiam profectus accesserant, adventantium copias reformidans) relicta obsidione, ad *Nicopolim* is occurrit: congestus victor evasit caesis captivis magna ex parte Gallorum ducibus. Quo rerum successu elatus *Bajazetes* rursus Constantinopolim contendit, eamque biennii obsidione fatigavit: jamque actum erat de obsessis, nisi *Tamerlanes* magnus Tartarorum Cham igni & ferro Asiam totam depopulari, urbes vastare, prædas agere instituisset, cuius ille subito terrore evocatus, in Galatiæ & Bithyniæ finibus aciem instruxit. Pugnatum est acriter in multam noctem. At *Bajazetes* impar viribus superatur, & captus aureisque compedibus vinculus in cavea per Asiam traductus est. Tandem dimissus in Asia inglorius paulo post diem obiit, postquam regnasset annos XIII, menses VI. Filios reliquit *Calapynnus*, *Moysem*, *Mahumetum* & *Mustapham*. *Calapynnus* subito extinctus est: filius ejus *Orchanes* à *Moyse* patruo interemptus, ipse etiam *Moyse* à fratre *Mahumeto*. Hic *Valachiam* *Macedoniamque* omnem devicit, siquaque Turcica ad Ionium utque pelagus promovit: regiam constituit *Adrianopoli*: & postquam imperasset annos XVII, è vita excessit, anno Domini 1700. Hinc *Amurathes* secundus Imperium adeptus est. Hic Genuensium ope in Thraciam delatus patrum suum *Mustapham* cui Græci magis favebant, bello vicit. *Thessalonicam* urbem antiquam, & tum temporis amplitudine, amœnitate, opibus, situque illustrem, quæ tunc à Venetis tenebatur, evertit: *Cyprum*, *Epirum*, *Aetoliã* subegit. Quumque intelligeret, rebus suis stabilendis, Christianorum ve rō debilitandis magnopere sibi *Georgii* Despotæ Servie domini amicitiam prodesse posse, eam modis

ventantium
Nicolim iis
ptis que ma-
rum successu
n contendit,
que actū erat
orum Cham
urbes vastare,
terrore evo-
iem instruxit.
At Bajazeres
que compedi-
est. Tandem
n obiit, post-
Filiis reliquit
pham. Calapinus
es à Moysē pa-
atre Mahume-
em devicit, si-
us promovit:
nam imperasset
ni c13 cccc xiii.
ptus est. Hic
patruum suum
bello vicit. *Thes-*
oris amplitudi-
o, quæ tunc à Ve-
n, *Aetoliâ* sabegit.
iendis, Christiani-
Georgii Despo-
posse, eam mo-
dis

dis omnibus ambiit, ducta insuper ejus filia in vxorem.
Hac & suis viribus fretus, Belgradum oppugnare ag-
greditur. Periere in obsidione vii Turcarum milia.
Succesit huic *Mahumetus* secundus. Hic fratris nece
tyrannide stabilita, *Constantinopolim* expugnavit anno c13-
cccc viii, penultima die Maji. Biennio post Belgradum
se contulit, sed multis sibi suorum interemptis, ipse sauci-
tus discedere coactus est. Postea *Bulgariam* occupavit,
Dalmatiam & *Croatiam* cum *Raschia* omni. *Trapezuntem*
etiam expugnavit & *Myriken* cum aliis quibusdam *Ma-*
ris Egzi insulis. *Euboram* cepit, & *Theodosiam* nunc *Ea-*
pham urbem Genuensium devicit. Præfuit Imperio an-
nos xxxii. *Bajazethes* ii bellum cum Venetis gessit: eis-
que *Naupactum*, *Methonam*, *Dyrrachium*que abstulit, *Dal-*
*matiam*que omnem depopulatus, veneno interiit. Hujus
filius *Selymus* Imperium invasit. Hic *Akaira* munitissi-
ma *Egypti* urbē expugnata, Sultanoque casu, *Alex-*
andriam totamque *Egyptum* suo subjecit imperio: *Dam-*
alcum cepit. *Solymanus* unicus *Selymi* filius, patri
suffectus est. *Belgradum* cepit, propugnaculum non *Hun-*
gariæ solum, sed totius etiam Orbis Christiani. Idem
Rhodem devicit, *Strigonium* & *Budam*, aliasque urbes ex-
pugnavit. *Viennam* *Austriæ* obsedit. tandemque ad
Zygetum periiit anno Imperii sui xvi. Sequutus est
Selymus secundus, qui inducias *Maximiliano* fecit anno-
rum viii. *Cyprum* *Venetis* ademit. *Tunetum* & *Gole-*
tam occupavit, obiitque anno c13 10 lxxv. Huic *Amura-*
thes successit. & huic *Mahumetus* iii, qui patricidio in-

teremptis fratribus xviii Imperium auspicatus est, & ^{viii.}
adhuc pœnis reservatur. In his ditionibus quatuor ha-
ber urbes opulentissimas, *Constantinopolim*, *Akairum*,
Alepum, *Taurisum*. *Constantinopolis* quondam *Bizantium*,
de qua in *Thracia* diximus. *Alepum* maxima *Syriæ* urbs,
emporium celeberrimum, & quasi centrum, quo mer-
cimonia *Asia* undique confluunt. *Taurisum* vel *Tauris*,
amplissima quondam Imperii *Perfarum* civitas, quibus
nostro pvo erepta est. *Akairum* vel *Cairum* inter omnes
Africæ civitates principatum obtinet. Non enim alia
ulla est, quam non longo intervallo post se relinquit.
Maxima *Turcis* cura extruendi spatiosas *Meschitas* si-
ve templa, & *Carbasara* sive *Xenodochia*, adhuc bal-
nea, aquæ ductus, pontes, vias, aliaque publici operis,
quæ sanè omnia spectabilia sunt apud *Turcas*, & præ-
clara. *D. Sophia* Templum in urbe *Constantinopoli*
pulcherrimâ est omnium struatur, quæ adhuc perma-
ner, scribente *Bellonio*: longèque superat *Romanum* *Pan-*
theonis struaturum. Regium *Turcæ* *Palatium* ac multa
vetusta monimenta, ne prolixior sim, prætereo. *Otto-*
mannorum Regimen est prorsus *Despoticum*. *Turcarum*
enim Imperator adeo absolute dominus omnium re-
rum intrâ fines sui dominiî contentarum est, ut incolæ,
se ipsius mancipia, non subditos nuncupent: nec quif-
quàm sui ipsius, multoque minus domus quem inha bi-
tat, aut agri quem colit, dominus est: exceptis aliquibus
familiiis in urbe *Constantinopoli*, quibus præmiî loco,
& privilegio, id concessum à *Mahumete* ii fuit.

Regio.

PROVINCIA hæc Syriæ longè celeberrima, olim *Terra Chanaan* dicta fuit, à *Chanaã* filio Chã, qui communis discessionis necessitate pulsus eam tenuit: *Terra* item *Promissa* sive *Promissionis*, quod Patribus Abraham, Isaac & Iacob à Deo promissa esset. Hæc ipsa veteribus incolis ex ea pulsis, atque Israelitis in eorum locis substituta, *Israel* & *Iudæa* cepit appellari. Ptolemæus & alii *Palestinam* nuncupant, à *Palestinis* populis magni nominis qui in Sacris literis *Philistim* vocantur: Christiani *Terram Sanctam*. Regio hæc in umbilico Orbis constituta, inter Mare Mediterrancum & Arabiam, qua ex parte montibus fere continuis natura ultra Iordanem fluvium vallatur: atque ab Aegypto incipiens, ut vult Herodorus, vel ut alii, à Sirbonis lacu, usque ad Phœniciam porrigitur. Ab Oriente autem Syriam & Arabiam: à Meridie desertum Pharan & Aegyptum: ab Occidente mare Magnum seu Mediterraneum: à Septentrione vero Libanum montem, fines habet. Ejus longitudo ad Septentrionem à civitate Dan ad radicem montis Libani sita (quæ postea Cæsarea Philippi & Paneas dicta est) versus Meridiem porrigitur, & usque ad Bearsebach civitatem in Tribu Simeonis contra desertum magnum sita, plus minus LXXII conficit milliaria, singula unius horæ itinere commensuranda. Latitudo verò, quæ ab Occidente à Mari magno in Orientem ad Iordanem usque sumenda, quibusdam locis XV, quibusdam XVII milliaria complectitur. Inter omnes verò regiones quæ sub cælo sunt, ob aeris salu-

Situs.

Aeris
qualitas.

bitatè cœlique temperiem inprimis commendatur, in qua nec rigor est nimius hyemis, neque æstatis ardor. Inprimis autem ob soli ubertatem, frugum omnium generis abundantiam, atque aliarum omnium rerum copiam, quæ res tum ad hominum vitam sunt necessaria, tum etiam earum quæ hominibus solent esse in delitiis, apud scriptores tam sacros quam profanos maximis est celebrata laudibus. Moses de hac ita Israelitis est vaticinatus, Deutero. VIII. *Ecc: Dominus Deus tuus introducit te in regionem bonam & amplam, cujus aqua, torrentes, & fontes abyssi exeunt ex planiciebus & montibus: terram Trinitico & Hordeo abundantem; Vitibus, Ficus, Malis Puniceis, Palmis: terram Oleo & Melle affluentem, in qua pane tuo absque penuria vescaris: terram cui pro lapidibus est Ferrum, & cuius ex Montibus Æs effodias: terram lacte & melle manantem, terram quam Deus tuus procurat, cui divinitus prosperitas est collata, ut fertilitate omnes alias terras superet, ac Paradisi Dei sit adsimilis. Longum foret reliquorum, Iosephi, Plinii, encomia quibus miram hujus terræ commendant: fertilitatem commemorare. Videndus de his oculatus testis Brocardus. Ex his verò quæ ad vitæ delicias vel Medicinam usum faciunt, præcipue commendatur *Balsamum*, huic olim Orbis parti generosissimum à Deo concessum, quo nunc caret: *Aromata*, *Mastiche*, ac duo Nunc genera, alterum *Amygdala* latinis dictum, alterum vero quod optimum in ea regione est, Græcis & Latinis *Pistacea* dictum. In Montibus etiam ferrum atque Æris metalla effodiuntur. Aquis dulcibus & amœnis pas-*

cuis

omendatur, in
 que ætatis ardor.
 frugum omnium
 omnium rerum
 tam sunt necessa-
 rios solent esse in de-
 nique de hac ita Israe-
 l: Dominus Deus tuus
 a, cuius aqua, torren-
 tibus: terram Tri-
 cubus, Malis Puni-
 in, in qua pane tuo abs-
 est Ferrum, & cu-
 & melle in ananem,
 vivit prosperitas est
 eret, ac Paradisi Dei
 am, Iosephi, Plinii,
 commendant: fer-
 de his oculus te-
 tæ delicias vel Me-
 nédatur Balsamum,
 um à Deo concef-
 fastiche, ac duo Nu-
 nis dictum, alterum
 est, Græcis & Latinis
 in ferrum atque Æ-
 bus & amœnis pas-
 cuis

TERRA SANCTA.

Soli feris
 litas.

cuis abundat: pecoribus, armentisque frequens. Lactis copia, & bonitate nulli concedens. Aprorum item, capreolorum, leporum, perdicum, coturnicum, ac aliorum ejusmodi animalium & avium optima hic venatio. Lupi, cervi, leones, vrsi & cameli innumeri inveniuntur. *Terra* autem *Chanaan* regna regesque habebat triginta & unum, præter Sydonios & Palæstinos maritimos, cum ab Israelitis occupata atque obtenta fuit, maxima antiquorum cultorum parte vel interfecta vel depulsa. Ipsi vèrò *Israélite* sub *Ducibus* fuerunt annis citreiter quadringentis & quinquaginta usque ad *Samuelem* Prophetam. Quorum non fuit successio ex certa stirpe, aut electio certi Senatus, sed velut *Aristocratiæ* Seniorum in singulis Tribubus. Post mutata fuit forma hæc gubernationis à Deo instituta in regnum, populo id flagitante, ac multos annos duravit hæc politia. Successu tamen temporis multas calamitates passi sunt *Israélite*, donec tadè omnino regno sunt exati. Varias enim mutationes expertam hanc gentem, multisque bellorum tempestatibus agitatam fuisse, vel gentis ingenio Imperium nec suum nec alienum ferente, vel peccatis eorum divinam iram provocantibus, vel exteris regionem felicissimam appetentibus, sacræ & prophane Historiæ nobis testantur. Victi aliquoties, aliquoties in dnam servitatem exportati, nec secundis nec adversis rebus idonei fuerunt. Expetti jugum & dominationem modo vicinorum, modo remotissimorum populorum, *Agyptiorum*, *Chaldeorum*, *Medorum*, *Perfarum*, *Macedonum*, *Romanorum*: nec destiterunt unquam seditiosis consiliis seque suamque Rempublicam omnem perfundare, donec ipsum *Filium Dei*, humani generis Serva-

Imperium
majorum.

tozem, nefariis manibus (quo nullum scelus altius eniti potuit) cruci affixerunt. Ex eo sequutus longa serie novus malorum ordo. *Titus Vespasianus* *Iudæa* devicta, *Hierosolymis* captis, multis *Iudæorum* millibus in captivitatem abductis, pluitibus occisis, fame, peste, igni, gladio, templum & quicquid sacri & prophani erat, vastavit, diruitque, año à Christo nato LXXIII: quod ipse in terris agēs futurum ante prædixerat. Urbem restituit *Ælius Adrianus*: mutata nonnihil loci regione. Ac Templum vetus *Salomonis* dissipatum dirutumque jacuit usque ad annum cccclxiii, quo *Julianus Apostata* *Iudæis* illius instaurandi copiam fecit: qui tamen miraculo territi à cæptis destiterunt. Anno 1095 *Chosroes Perfarum* Rex urbem cepit, & in ea nonaginta millia hominum trucidavit: sed ab *Heracleo* superatus & captus pœnas dedit. Anno 1099 *Haumar Saracenorum Princeps* *Iudæam* omnem sibi subjecit, mansitque totos quadringentos quinquaginta annos sub *Saracenorum* potestate. Anno autem 1187 quum Cõcilio *Claremòrano* decreta esset sub *Urbano II* sacra profectio recuperanda *Terræ Sanctæ* gratia, *Gosfredus Bullionem* coactis *Christianorum* copiis amplissimis, (dicuntur enim ccc mille pedum millia, & millia equitum) *Saracenos* expulit. Anno 1291 *Saladinus Perfarum* Rex *Saracenos* restituit. Haud multo tamen post rursus invasere *Christiani*. Iterumque *Saraceni* anno 1291, donec post varias mutationes *Turca* eam omnem occupaverunt anno 1517. Complectitur hæc *Idumæam*, *Iudæam*, *Samariam*, & *Galilaam*. *Idumæa* initium trahit à *Callio* monte, vel secundum alios à *Sirbonis* lacu, & versus *Ortum* ducitur usque ad *Iudæam*. In ea sunt hæc civitates, *Maresa*, *Rhinocorura*,

Idumæa.

Iudæa. *Rhinocorura, Raphia, Anthedon, Ascalon, Aforus, & Gaza.* In
Iudæa Palestinæ pars longè celeberrima, sita inter mare
 Mediterraneum & lacum Asphaltiten, atque inter Sa-
 mariam & Idumæam. Nomen ei potissimum Tribus *Iuda*
 indidit, in qua urbes & oppida plurima fuerunt, sed om-
 nium clarissima *Hierusalem* Iudææ Metropolis toto Or-
 be celeberrima. Tempore Ptolemæi *Aelia Capisolia* dice-
 batur, hodieque à barbaris incolis *Cos* seu *Godz*, aut
Churz dicitur. Præter Hierosolymam in Iudæa sunt et-
 iam alia oppida, ac loca celebria, ut *Iericho*, *Ioppe* que
 nunc *Iassa*: *Turris Stratonis* postea nuncupata *Cæsarea*,
Belechem, *Chetron*, sive *Hebron* prius *Arbe* & *Mambre* &
Cariatharbe, hoc est civitas quatuor virorum. Et trans
 Iordanem *Macherus* oppidum & castrum munitissi-
 mum. Hic etiam fuerit *Sodoma* & *Gomorra*, quæ ob flagi-
 tia & scelera funditus subversa sunt. Sequitur *Samaria*
Samaria. media inter Iudæam & Gallilæam sita. Nomen ei à Me-
 tropoli cognomine, quam *Amri* Rex Israel condidit.
 nunc *Sebaste* dicitur. Oppida hic sunt *Sichem*, postea *Nea-*
Galilea. *polis*, *Capernaum*, *Bethsaida*, *Chorazin*. *Galilæa* sita est inter
 montem Libanum & Samariam. Hæc in superiorem &
 inferiorem dividitur. Superior, aliter *Galilæa gentium*
 dicta, Tyro contermina. Inferior sita ad mare Tiberia-
 dis vel Genezareth. Urbes in hac sunt *Naim*, *Cana*, *Na-*
zareth & *Gadara*. Cæterum tota regio inter duo maria
 & Iordanem flumen sita, lacus non paucos habet, eos-
 que qui navigabiles sunt, & optimis abundant pisci-
 bus. Fluvius vero *Iordanis* qui Hebræis *Iardem*, hanc re-
 gionem quam longa est fecit. Hic, ut scribit Hierony-
 mus, ex duobus fontibus haud procul à se distitis *Ior* sci-

Lacus &
 flumen
 Iordanis.

Idumæa.

licet & *Dan* bicornis erumpit. alterum cornu *Ior*, alte-
 rum *Dan* vocant adcoleæ; conjuncti efficiunt *Iordan* vel
Iorkanem. Montes præcipuos habet *Hermon* ad Orien-
 tem, & *Tabor* ad Occidentem, eosque maximos & edi-
 tissimos, quorum alii vel brachia, vel partes, vel ramente-
 ta sunt. *Ebal* enim, *Bethoron* & *Mispa* sive *Maspha* & *Bethel*
 ad *Hermon*; *Gelboe*, *Gerizim*, *Sarona*, & postremus ac mari
 proximus *Carmel* ad *Tabor* referuntur. Sunt & isti, *Mons*
Ston, *Moriah*, *Olivarum*, *Calvaria* & alii. *Silvis* etiam, lucis
 & nemoribus superbit. Multa etiam hic & potissimum
 Hierosolymis præclara ædificia. Ex iis vero operibus
 quæ præcipua antiquis & recentioribus temporibus in
 urbe fuisse commemorantur, primum fuit *Mons Do-*
mus, & *Sebustorum* arx, ad quam jam dirutam arca Do-
 mini à Davide rege asportata fuit, in eoque loco man-
 sit, quoad Templum à Salomone constructum consecra-
 tumque fuit, cujus loci vestigia nunc existant, ubi &
 Christus Pascha cœnasse perhibetur. *Ibitem* Davidis
 regumque Iudææ monumenta visuntur. Fuit etiam *Do-*
mus David, quæ hæcenus *Turris David* nomine appellata
 conservatur. *Mello* etiam reliquæ sunt certis ruinis ad
 montis *Moriah* extrema conspicitur. Inprimis autem
 memorandum Templum Salomonis celeberrimum,
 quod spatio septem annorum centum & quinquaginta
 millium hominum continua opera absolvit. De cu-
 jus magnificentia in lib. 1. Regum, cap. 6 & 7, & Chron.
 lib. 2. cap. 3 & 4. abunde legere est. De legibus & institu-
 tis brevitati studentes nihil adjiciemus, lectores ad li-
 bros *Mosis*, *Exodum*, *Leviticum*, *Numeros*, & *Deute-*
ronomium remittentes.

Montei.

Silva.

Opera
 publica.

Rhinocorura.

*Regio 5
unde di-
ta.*

ASTIA cui nomen à Magna *Asia* contigit, & ad ejus differentiam *Minor* cognominata est, hoc loco describèda: sic eam Romani quum Provinciam facerent, à continentis nomine vocavere. Hodie *Turcis Natolia* aut *Anatolia* nominatur, quasi plagam Orientalem dicas, à Græca voce *Anatole*, quæ Orientem significat, ut Petrus Bellonius in peregrinationum suarum doctissimis observationibus docet. Hanc etiam subinde à recentioribus *Turciam Majorem* nuncupari videmus. *Turciam novam* à nostris, à *Barbaris vero Rom* dici tradit Marius Niger: eam partem nempe quæ versus Septentrionem Bithyniam, Galatiâ & Cappadociam complectitur. Australem autem tractum, in quo Lycia, Cilicia & Pamphylia sunt, *Cottomanidiam* nuncupari. Termini ejus sunt, ab Oriente Euphrates fluvius, à Meridie mare Mediterraneum; ab Occasu Mare respicit *Ægæum*, seu Archipelagum Græciæ: à Septentrione Ponto Euxino seu Mari majori abluitur. Complectitur itaque totam illam Chersonesum, quæ inter Euxinum & Cilicium, Pamphylumque pelagus protensa est. Ejus latitudo ex traditione Plinii circiter null. pass., ab Istico scilicet sinu nunc *Golfo de Livorno*, & à Manicis portis usque ad Trapezuntem quæ est in ora Ponti; in quo quidem cum Herodoto consentit, qui ait Isthmum Asiæ minoris esse iter quinque dierum expedito viatori. Terra cui nulla clementia cæli, bonitate felicitateve soli præponenda. Quod Ci-

Strabo.

cero testatur his verbis: *Ceterarum Provinciarum veltigalia, Quirites, tanta sunt, ut iis ad ipsas Provincias tutandas vix contenti esse possimus: Asia vero tam opima est & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine passionis, & multitudine earum rerum que exportentur, facile omnibus terris antecellat.* Fuit ergo olim frugiferis campis, copiosis pascuis, auriferisque amnis abunde dives. Præterea quicquid ad bene beatæque vivendum desiderari potest, habet, aliena non cupit, suis satis contenta. Vinerorum & olearum fertilitate nulli postponenda. Hoc ramentum unum in ea malum. Nusquam in orbe toto tam assidui terræ motus & tam crebræ urbium eversiones; quemadmodum Tiberio Cæsare imperante civitates in Asia xii una nocte concidisse, auctor est Plinius lib. ii. In hac *Asia* regna olim fuere maxima *Trojanorum, Cræsi, Mithridatis, Antiochi, Paphlagonum, Galatarum, Cappadocum*, aliorumque. Fuit autem primum à *Cyro Persarum Rege* occupata, deinde à *Macedonibus*, & ab *Alexandri Ducibus* una cum *Syria, Ægypto* ac *Babylonia* mirè fuit divisa, post à Romanis spoliata, ac postremo à *Turcis* vastata, miseræque perdita, & ad maximam tenuitatem redacta, ut nihil nunc memoratu dignum fere habeat: totaque Imperatoris *Turcici tyranidi* subest. Nulla hic datur nobilitas ex antiquitate sanguinis, aut stemmatis, sed omnes æquales sunt, & à *Turcarum Imperatore* mancipiorum loco tenentur, qui hic suos *Beglerbeios & Sangiacos* habet in diversis Regionibus

*Imperium
maxim.*

vinciarum vectiga- cas tem-
pincias iurandas vix- prias.
est & fertilis, us Sa. i ferru-
& magnitudine pa- lias.

interferis campis, co-
pundè dives. Pre-
endum desiderari
is contenta. Vi-
tam in orbe toto
urbium everfio-
imperante civi-
author est Plinius
maxima Trojano-
ponum, Galatarum,
m primùm à Cyro
acedonibus, & ab
gypto ac Babylo-
poliata, ac postre-
dita, & ad maxi-
me memoratu di-
toris Turcici ty-
taes ex antiquitate
aequales sunt, & à
n loco tenentur,
et in diversis Re-
gionibus

MEDITERRANEI
Petrus Karius Celaviz.

Meridius Meridianus est 62. reli-
qui ad hunc inclinantur prors-
none 34. Et 44. Paralleli um.

PARS.

NATALIA
SIVE ASIA
MINOR.
Miliaria Germanica
512

gionibus & Provinciis. Habet autem *Natolia* Regiones istas. *Pontum*, *Bithyniam*, *Asiam* propriè dictam, *Lyciam*, *Galatiam*, *Pamphyliam*, *Cappadociam*, *Ciliciam* & *Armeniam* minore. *Pontus* & *Bithynia* olim *Sagari* amne interfrente distinctæ, post in unam Provinciam redactæ sunt, quæ hodie *Bursia* vel *Besangial* vocatur. Hoc *Mithridatis* quondam regnum fuit. Vrbes celebriores erant, *Chalcedon*, *Nicomedia*, *Cerasus*, *Prusa*, ad montem *Olympum*, ante captam *Constantinopolim* Imperiorum *Turcicorû* sedes. *Nica* & *Heraclea* *Ponti*. *Asia* propriè dicta nunc vocatur *Sabrum* vel *Sacrum*: ab *Ortu* *Galatia*, à *Septentrione* *Ponto* & *Bithynia* terminatur: cætera *Mari* adluuntur. Habet in se *Phrygiam*, *Lydiam*, utramque *Myriam*, *Cariam*, *Asolidem*, *Ioniam*, & *Doridem*. *Phrygia* duplex est, *Major* & *Minor*. *Major* Orientem spectat. in ea urbes paucæ, plures vici. in ea est *Midaïum* urbs iuxta *Sangarium*, à *Mida*, cujus regia hic fuit, nomen sortita. Est & *Apamea* urbium *Phrygiæ* maxima, non procul à *Mæandro*. *Docymum* oppidû & *Symada* urbs. Est & *Pesimû*. In *Minore Phrygia* siue *Troade* fuere *Ilium* & *Troja*, decantatissimis *Homeri* & *Virgilio* versibus nota. *Pergamum*, quam ex arce in amplissimam urbem *Attalus* Rex novis extruccionibus auctam mutavit: patria *Apolodori* *Rhetoris*, & *Galemi*. Inter *Trojæ* ruinas etiamnum *marmorea* sepulchra, murorum fundamenta, turrium rudera, colossos portarum fragmenta existere, testis est omni exceptione major *Bellonius*. Est in eodem tractu *Sigeum* promontorium & oppidum, in quo *Achivorum* statio & *Achillis* tumulus. *Lydia* quæ & *Mæonia* urbem habet *Sardis*, *Cræsi* regiam. *Myria* ad *Hellespontum* *Troadi* contermina fuit. In hac *Lampsacum* urbs *Patriorum* colo-

nia, & *Abydus* *Milestorum*. *Caria* inter *Ioniam* & *Lydiam* sita est. Hujus metropolis olim *Miletus*, quam nunc *Malaxo* dici putant falso: nan hæc veterû est *Mylassa*, quam *Plinius* vocat urbem liberam lib. v. cap. xxi. Est & hodie *Magnesia* iuxta *Mzandrum*. In litore fuere *Ionis* prope *Chium* insulam, in qua celebris illa quondam urbs *Ephesus*. *Aolis* inter hanc & *Lesbum*, cujus urbes littorales *Myrina*, *Cuma*, nunc *Castri*, & *Pheca*, nunc *Faglia* *Vectbia* dicta. *Doris* ad mare *Carpathium* in *Cherfone*, cujus urbs primaria fuit *Halicarnassus*, patria *Herodoti* & *Dionysii* *Historicorum*, & regia *Mausoli*. *Galatia*, quæ & *Gallagracia*, nomen habet à *Gallis*, qui *Græcis* mixti olim loca ea coluere, quæ ad *Pontum* *Euxinum*, inter *Pontum* & *Cappadociam*. Vrbes in ea *Ancyra* nunc *Anguri*: celebris pannis undulatis, qui ex caprarum villis eo loco texuntur: *Sinope* *Mithridatis* patria: *Amisus* nunc *Simis* dicta. In hac Regione est *Paphlagonia*, hodie *Roni* dicta. *Cappadocia*, quæ nunc *Amasia*, à *Galatia* ad *Antiraurum* protenditur: ad *Meridiem* *Cilicia* est: ad *Septentrionem* *Pontus* *Euxinus*. *Longitudo* est amplius *trecentorum* *millium* *passuum*. Hic in campis *Themiscyris* *Amazonum* quondam *florētissima* regna fuere: quas *Titianus*, quemadmodum testatur *Isidorus*, *venustè* & *elegantè* vocavit *unimammas*. *Civitates* autem & urbes sunt *Trapezum*, *Themiscyra*, *Amasia*, *Strabonis* patria, *Iconium*, & *Maza*. *Lycia* *Cariæ* proxima est. Vrbes præcipuas habet, *Pataram* & *Telmessus*. *Pamphylia* sequitur solo *fluvio* *Catara* & à *Lycia* *divisa*. In ea urbes fuere, *Sida*, *Attalia*, & *Aspendum*. Hæc cum *Cilicia* hodie uno nomine dicitur *Caramania*. *Ciliciæ* *Metropolis* hodie est *Iama*, veteribus *Tarsus* dicta, *D. Pauli* patria,

Eliopia.

Moria.

Erimedia.

Moria.

patria, vetus litterarum sedes ad amnem Cydnum. Strabo ejus urbis Gymnasium valde laudat. Est & oppidū *Adena* & ad Taurum montem *Heracles*. *Armenia* minor ad Euphratem usque protenditur, ad Occasum verò terminatur Cappadocia. *Flumina* sunt *Iris*, qui nunc *Casalmach*, *Halii*, *Ottomangiuch*, *Parshenius*, *Dolap*, *Sangari*, *Sangri*, qui se omnes in Euxinum exonerant. In Propontim fluunt, *Ascanius*, *Rhindacus*, *Aesopus*, & *Granicus*: in Hellespontum *Simois* & *Scamander*, qui & *Xanthus*. In *Ægeum*, *Caicus*, *Hermus*, *Caisrus*, *Meandrus*, *Prulæo* auctore sexcentas flexuras faciens. In Mediterraneum postea *Calbis*, *Xanthus*, *Limyrus*, *Cataractes*, aliique. *Maria* verò *Pontus Euxinus*, *mare Aegæum*, & *Pamphylum*, *Propontis*, *Hellepontus*, *Icarium*, *Myrtoum*, & *Rhodiense pelagus*. Horum magna oportunitate utuntur, cum propter navigationem qua omnia necessaria advehuntur, & mercaturam: tum propter piscationem, quæ illis perutilis est. Montes habet celebriores *Horminium* in Ponto, & *Myrsium* qui & *Olympus*. Montes *Symadicos* lapicidinis nobilissimis celebratos, *Idam* veterè Divarum certamine & iudicio *Paridis* memoratum in Phrygia, *Imolum* auriferū in Lydia: *Argæum* in Cappadocia, *Amanum*, nunc *Monte Negro* in Cilicia, in quo celsæ crescunt *Cedri*, *Iuniperus* major, & mons *Sabina*, qui etiam variis abundat plantis. Sunt & *Dindyma*, & mons *Chimæra* igni omnis perinde ut *Æthna*, cujus flamma teste *Plinio* affusa aqua exi-

tatur, sereno autem extinguitur. Tauri montis jugum est; cujus hoc loco initium sumunt colles, in ejus cacumine leones habitant, in medio autem propter læta pascua capræ, & in radicibus serpentes. Vnde poetæ monstrū fingunt flammæ evomens, capite & pectore leonino, caprino ventre, & cauda draconis, ad quod tollendum missus erat *Bellerophon*. Sunt & alii, ut *Antitaurus*, *Scordiscus*, quos brevitatibus gratia omittimus. Ad opera publica venio. In Ionia fuit olim in urbe Epheso *Templum Diana* toto Orbe tum celeberrimum tum magnificentissimum, inter septem Orbis miracula numeratum. Multa etiam hic *Xenodochia* sive *Nosocomia*, illis *Carbachara* appellata. Nulla verò in iis Provinciis quæ Turcæ Imperio subsunt diversoria, aut loca quæ iter facientes excipiant, sunt, nisi publica illa ædificia: quæ diversis rationibus exstructa fuere, inter quas hæc maxime usitata. *Sattapæ* Turcici qui opulenti evaserunt, pium aliquod opus dum adhuc in vivis sunt facere volentes, tales structuras zelo quodam fieri curant: nam neminem sanguine junctum norunt, cui beneficium aliquot præstare velint. Talibus ergo structuris summum aliquod bonum se facere existimantes publica utilitatis gratia, multa egregia opera restitunt, veluti elegantem aliquem pontem, vel amplum *Xenodochium* *Carbachara* dictum, cui magnificentum aliquod templum adjunctum sit, & huic proximum balneum.

Regia.

Sims.

Cals
qualitas.Sals
fructu
lis as.Imperium
maiorum.

CYPRVS inter majores maris Mediterranei insulas locum sibi jure vendicat, dicta vel à *Cypro* Cynicæ filia, vel ab arbore *Cypro* huic insulæ peculiari. In medio *Issici* sinus inter *Ciliciam* ac *Syriam* jacet: ad Ortum est mare *Syriacum* & *Sinus Issicus*, quem vulgo *Golfo de Lajazzo* vocant: ad Occasum mare *Pamphylum*: ad Meridiem *Ægyptium* pelagus: ad Septentrionem spectat asperam *Ciliciam*, quæ nunc *Turcomannia*, vel secundum alios *Caramania* dicitur. Habet in circuitu quadringenta & viginti septem millia passuum, in longitudine verò ducenta, teste *Bordonio*. Ingrato quidem ac insalubri ut plurimum aere fruitur, ob stagna retrum vaporem exhalantia. Insula tamen omnis mirè fertilis est. Fert enim ubertate quadam stupenda, quidquid vitæ ex voto transigendæ, deliciisque fruendis necessarium: triticum, hordeum aliaque frumenti genera: vinum præstantissimum quod cum *Cretico* gratia certare potest: oleum, saccharum, mel, sal nativum ac fossile, poma medica & citria, limones, daſtylos, aliosque fructus nobilissimos. Aurum item, gossypium, lanam, crocum, coriandrum, sericum, & quid non? *Smaragdo* etiam, crystallo, ferro & alumine nobilis est: ære inprimis, quod ibi primum inventum creditur, tanta copia, ut *Cyprus ærofa* ex eo dicta fuerit. Ex pilis quoque caprarum, pannus conficitur cui *Zambelotto* nostra ætas nomen dedit. *Diodorus Siculus* lib. xvi scribit huic Insulæ novem Reges præfuisse, qui tamen omnes *Regi Persarum* audientes erant. Habuit & *Tyrannos Græcos*. Olim quindecim urbibus claram fuisse le-

gimus, quæ nunc majori ex parte interiære. Harum clarissimæ fuere, *Paphos*, nunc *Bapho*: *Palepaphos*, quo primum ex mari *Venerem* egressam affirmabant accollæ: *Salamis*, hæc in amœnissimo sinu *Orientalis* littoris posita fuit, habuitque trajetum ex *Syria* commodissimum. Ea postea dicta est *Constantia*, habuitque *Episcopum Epiphanium*. Fuere & *Amathus* & *Ceraunia*. Hodie celeberrimæ sunt, *Nicosia* & *Famagusta*. Ex *Olympo* autem monte duo insignes exeunt amnes, *Lycus* & *Lapethus*: prior in Austrum, posterior in Septentrionem decurrit. Quanquam alii torrentes potius dici debere existimant, quam flumina: quia interdum exsiccantur: quo tempore incolæ summa laborant aquarum penuria. Plures sunt in hac insula montes, sed omnium altissimus est *Olympus*, quem *Trohadon* vocant, arboribus omnis generis vestitus, & undique exstructis monasteriis insignis, in quibus habitant *Calojeri*. Ambitus ejus LIV mill. completur.

Stalimene.

LEmnos insula *Maris Ægæi*, hodie *Stalimene* *Turcis* & *Iralis*: inter *Thraciæ* *Chersonesum*, & *Athon* *Macedoniæ* montem, & *Thraciæ* opponitur. Ambitus ejus ad centum millia passuum (ut *Bordonius* refert) extenditur. Qua *Orientali* plagam aspicit, arida est, & frugibus minus idonea: inter *Meridiem* & *Occasum* vero agri admodum fecundi, qui triticum, legumina, pisa, fabas, vinum, linum, cannabim &c. proferunt.

ere. Harum cla-
 paphos, quo pri-
 abant accolae:
 tralis littoris po-
 ia commodiffi-
 habuit que Epi-
 hus & Cerania
 amagusta. Ex O-
 ne amnes, Lycus
 in Septentrio-
 potius dici de-
 interdum exfic-
 orant aquarum
 es, sed omnium
 cant, arboribus
 ructis monaste-
 . Ambitus ejus

Stalimene Turcis
 um, & Athon
 onitur. Ambi-
 ut Bordonium
 agam aspicit, ari-
 Meridiem & Oc-
 qui triticum, le-
 nabim &c. pro-
 ferunt.

Urbes.
 Fluminat
 Mentes.

Insulae.
 Sola firmi-
 lit. u.

ferunt. Terra quæ olim *Lemnia*, hodie *Sigillata*, nunc uti olim hic non sine superstitionis apparatu effoditur, idque singulis annis, vi Augusti: alio tempore minime. Sub capitis enim pœna cautum, ne quis clam vel palam ed ad fodiendum accedat. Locum ubi effoditur *Montem Vulcani* appellant. Insula equis gilvi coloris abundat: qui gradarii omnes, nulli succussatotes. Nec serpentes defunt. Vrbes hic olim *Myrina* & *Ephesias*. Hæc hodie profus de ferata est, & *Cochino* appellatur. Illa parvi nominis, oppidum hodie in Peninsula, angusto Isthmo Insulæ juncta, positum; hoc *Lemno* nostra ætate dicitur.

Chios.

Insula. **C**Hios Insula nomen habet, vel à nive, vel à Nympha *Chione*. Dicta antea fuit *Aetolia*, ut Ephorus tradidit. Sitâ inter Samum & Lesbum, è regione Erythrarum. Ambitus ejus centum atq; amplius mill. pass. *Sinu.* Chios vino optima, ut libras ibi vi aliquando racemi pendant, Straboni. Habet & ficus gratissimi saporis, & marmor varium quod Romæ in deliciis fuit. Sola inter reliquas mastichen generat. Olim verò frugum adeo ferax atque abundans fuit, ut horreum populi Romani dici meruerit. Perdicibus etiam abundat maximo numero cicuribus, in agros ad pastum excurrentibus, redeuntibus, & passim per plateas palantibus. *Oppida.* Oppida hic sunt xxxvi. Primaria est urbs *Chia*, portum habens & stationem peroportunam. Tota montibus adsurgit. Promontoria habet *Posidium*, *Phanaum*, *Arvisium*, à quo vina Arvisia, quæ nunc Malvasia. Ex hac orti *Ion* Tragicus, *Theopompus* Historicus, & *Theocritus* Sophista. *Heme-*

rum quoque nonnulli hic natum credidere. Cicero pro Archia: *Homerum Colophonii civem esse dicunt suum, Chis suum vendicant, Salaminii repetunt, Smyrnæi vero suum esse confirmans. Itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter se atque contendunt.*

Mitylene.

Lesbus seu *Mitylene*, *Metelino* hodie ab urbe primaria: Phrygiæ objacet, & ab ejus continenti vii. mill. *Insula.* cum dimidio distat. Circuitus ejus traditur aliis c. lxxvii milliarum. Aliis vero duntaxat cxxx. Hæc ætis salubritate, agrorum ubertate, & fructuum bonitate gaudet. *Calitonia.* Optimum hic frumentum nascitur. Vinum profert optimum, quod quidem Constantinopoli ceteris præfertur, atque magna ex parte heluosum est. Marmor hic etiam habetur, quod tamen Pario marmore lividius est, & achates gemma reperitur. Validos & robustos alit equos, licet humiles. In ea quinque olim oppida, *Solifertia.* *Oppida.* *Ancyssa*, *Pyrrha*, *Eressos*, *Crava*, & *Mitylene*, nunc *Metelino*, totius Insulæ ptimaria. Arcem habet & agrum amœnum ac fertilem. Olim insignis fuit, ac splendidis incolis, & ædificiis ornata, nunc majori ex parte collapsa est. Duos habet hæc insula portus satis commodos.

Negroponte.

Eubœa nunc *Negropontus*, vel *Negroponte*, ad Meridiam promontorium *Geresio*, & *Caphareum*: ad Septentrionem, *Cæneum* extrudit: & nusquam lata; dum millium spatium habet ubi arctissima est: ceterum

re. Cicero pro
suum, Chis su-
ero suum esse con-
dicaverunt. Per-
dunt.

ab urbe prima
tinenti vii. mill.
eur aliis clxviii
æ aeris salubri-
oonitate gaudet.
Vinum profert
poli ceteris præ-
m est. Marmor
io marmore livi-
Validos & robu-
mq; olim oppida,
lene, nunc Meteli-
& agrum amœ-
splendidis inco-
parte collapsa est.
inmodos.

oponte, ad Meri-
Caphareum: ad
& nusquam la-
arctissima est: ce-
terum

terum lōga, totique Bæotiz opposita, angusto stretto di-
stat à littore. Olim Bæotiz continua fuit. Ambitus ecc-
xxv. mill. patet. Insula tritico, leguminibus, vino, oleo,
atque arboribus, inprimis quæ navib. fabricandis ido-
neæ, mirè abundat. Metropolis fuit *Chalcis* nunc *Negro-*
ponte de insulæ nomine. In planicie sita est, ubi mare
in angustias arctatur. Clara hæc morte Aristotelis ibi
mœrore extincti, cum causas Euripi sive Maris reci-
procantis septies die ac septies nocte non posset repe-
rire. Tamen Suidas non mœrore animi, sed veneno
ipsum extinctum prodar; Laetius morbo. Sunt præ-
terea urbs *Eretria* patria *Simonidii* Poëtæ Lyrici: *Caristus*
Stephano Chironia & *Aegæa*, nunc *Carisso*, marmore olim
nobilis: *Helias*, *Pyrrha*, *Nesos*, *Oechalia*. Scribit Strabo,
duos in hac Insula amnes esse, *Cerum* & *Neleum*, diver-
sarum naturarum. Nam si animalia ex uno potent, al-
bescit pilus eorum, alterius autem aqua pota, pellem
eorum nigram reddit. Est & Euripus quem Livius *Eu-*
boicum Sinum vocat, rapidum mare, & alterno cursu se-
pties die ac septies nocte fluctibus invicem versis adeo
immodicè fluens, ut ventos etiam, ac plenis velis navi-
ga frustretur. Mons item *Caphareus*, Græcorum ex Ilio
redeuntium clade nobilis, ob interfectum ad Trojam
Palamedem, Euripidi Nauplii insulæ *Eubææ* Regis fi-
lium.

Cerigo.

CYthera Pto., olim *Porphyris* Plin. & *Porphyrisa* Eu-
stathio dicta à marmoris Porphyretici copia, quo
montes abundant: hodie *Cerigo*. Prima Maris *Ægæi* in-
sula ad Occasum è regione Sinus Laconici. Distat à
littore Peloponnesi vi mill. & in circuitu patet lx. Oppi-

dum habet ejusdem nominis, ac multos portus, sed pa-
rum tutos, atque circa ipsam insulam sparsi sunt com-
plures scopuli.

Rhodus,

SUPEREST in hac tabula Insula *Rhodu*. Hæc teste Pli-
nio ante dicta fuit *Ophiusa*, *Asteria*, *Aestrea*, *Trinacria*,
Corymbia, *Arabis*, *Macaria*. Abest ab Asiæ continentis xx
mill. pass. Ampla est mill. cxi. Cælo temperatissimo
ac elementissimo fruitur: ac Soli sacra fuit, quod nul-
lo non die Sol eam clarus aspiceret. Ager fecundissi-
mus, pascui inprimis mira bonitas. Fructiferis etiam
arboribus affluit, quarum multæ perpetuo sunt viren-
tes. Vnicam nunc habet urbem munitissimam cogno-
minem, Sita hæc in Orientali Insulæ parte, partim in
acclivi colle, partim juxta maris litus. Portum habet
nobilissimum, acutissimum; & duplici muro, altis-
simi turribus xiiii, arcibus v atque aliis propugna-
culis munita exornataque admodum est. Celebris quo-
que olim ab Academia, una cum Massiliensi, Athenien-
si, Alexandrina, & Tarsensi celeberrima: & Colosso
Solis æneo, qui fuit septuaginta cubitorum altitudi-
nis. Post lvi annum terræ motu prostratus, jacens quo-
que miraculo fuit. Pollicem ejus vix juxta staturæ vi
amplecti poterat. Digni majores erant quam pleræque sta-
turæ. Vasti specus habebat detractis membris. Duodecim
annis Colossus effectus est, ecc talentis: intus magnæ
molis saxa disposita fuere, quorū pondere opus stabili-
retur. Sultanus ccc camelos ære hujus staturæ onera-
vit.

Gggg iij

Perficium

Regio.

Perficum sive Sophorum Imperium, uti olim celebre, sic etiam hodie maxime clarum est. Ejus incolæ Persæ. Vocantur & *Azami* vel *Azami* ab Azamiæ regno, quæ quondam Assyria secundum nonnullos: *Persiani* à Perside. *Cheselbas* à pileo rubro quem impositum capiti gestant. *Sophiani* à *Sophi* Principe. Sinum autem est Perficum regnum inter Turcicum impetium, Tartaros Zagathæos, Cambajæ regnum, & inter Hyrcanum seu Caspium mare, ac Sinum Perficum. Habet igitur ab Ortum Indos, & regnum Cambajæ, a quo montibus ac desertis separatur: à Septentrione sunt Tartari, juxta *Abianum* sive *Oxum* fluvium: partem reliquam claudit mare Caspium. Ab Occasu sunt Turæ juxta *Tigridem* & Lacum *Giocho*: ad Austrum Sinu Perfico adluitur, & mari Indico. Quod sane terræ spatium amplissimum est; complectitur enim plus minus gradus xxxi. ix ab Ortu ad Occasum. A Meridie vero ad Austrum xx occupat. De temperie aeris Persidis regionis sic scribit *Q. Curtius* lib. v. *Regio non alia tara*

Cæli gratia.
Asia salubrior habetur: temperatum cælum, hinc perpetuum jugum opacum & umbrosum, quod æstus levat: illinc mare adjectum, quod modico tepore terras fovet. Regionis autem hujus univérse non eadem passim est qualitas, non idem solo genius. Qua Sinum Perficum spectat, ob fluvios ipsam irrigantes, atque etiam versus mare Caspium, cum ob fluviorum oportunitatem, tum ob æris clementiam, auramque frigidiorē, tota felix, tota beata, & hinc omne genus frugum, animaliumque non beni-

gna solum mater, sed & nutritrix sollicita. Abundat tritico, hordeo, milio, ac similibus. Metallis quoque affluit & lapillis. Vini item & fructuum ubertas magna *Paulo Veneto* teste. Cætera ferocibus & siccitatibus exhausta deseruntur. *Persarum* porro gens obscura prius, initium nominis ac fame accepit à rege *Cyre*, qui ademptum *Medis* *Lydisque* Imperium, primus in *Persidem* invexit, ac amplissimum & florentissimum ex minimo & tenuissimo *Asia* subacta, & univérso Oriente in potestatem redacto, reliquit. Successit patri *Cambyses*, qui *Aegyptum* Imperio adjecit, à quo deinde ad *Darium* usque, qui ab *Alexandro Macedone* viduus vitam pariter cum regno amisit, res Persicæ in suo statu manserunt. Regnatum est annos cccxx, quod *Q. Curtius* lib. quarto iustissimo & ne minimum quidem fallente calculo tradidit, cui etiam adfuerunt *B. Hieronymus* ad ix. *Caput Danielis*. Hodie etiam Perficum Imperium quod penes *Sophos* est, inter potentissima totius Orientis Imperia numeratur. Id quamquam oppressum aliquandiu modo à *Saracenis* fuit, modo à *Tartaris*, tamen rursus emicuit sub *Ismaële* rege. Regionēs autem Imperio Perfico subjæctæ hæc sunt. *Media*, *Assyria*, *Sufiana*, *Mesopotamia*, *Persis*, *Parthia*, *Hyrcania*, *Margiana*, *Bactriana*, *Paropamisus*, *Aria*, *Drangiana*, *Gedrosia*, & *Carmania*. *Media* hodie *Servan* dicitur, inter *Persiam* & Mare *Hyrcanum* sita, ad Ortum *Hyrcaniam* habet & *Parthiam*, ad Occasum *Armeniam* majorem & *Assyriam*. Dividitur in *Majorem* sive *Austalem*, & *Atropatiam* Septentrionalem.

Abundaterris
 ubertas magna
 & fecunditas
 obscura prius,
 qui ad
 Imperium
 majorem,
 Orientem in pote-
 ri Cambyses, qui
 ad Darium ufus
 vitam pariter
 statu manserunt.
 Curtius lib. quar-
 fallente calculo
 nymus ad 1x Ca-
 Imperium quod
 us Orientis Im-
 effum aliquandiu
 is, tamen rursus
 autem Imperio
 susiana, Mesopotq-
 Bactriana, Parop-
 ania. Media ho-
 Hyrcanum si-
 arthiam, ad Occa-
 am. Dividitur in
 am Septentriona-
 lem.

PERSICVM REGNV M.

lem. Hæc frigidior est, & ideo minus culta. Vrbs præcipua est *Smachia*, sunt præterea *Derbent*, *Eres*, *Sethi*, & *Giavor*. Illa cultior est: urbem habet *Taurim* positam ad Orontris radices, distantem à Mari Caspio octo dierum itinere. Ambitus ejus pene xvi mill. pass. completur, quo spacio cc civium millia continere creduntur. - Hæc sunt veterum *Ecbatana*, ubi Perfarum reges ætate commorabantur. Eodem tractu terræ sunt *Turcoman*, *Saru*, *Sustan*, *Nasivam*, *Ardovil*, *Marant*. *Asiria* quæ hodie *Arzerum*, ad Ortum habet Mediam: ad Occalum Mesopotamiam: Armenia illi septentrionalis est, *Susiana* australis. Provincias olim habuit *Arrapachitem*, *Adiabenam*, & *Sittacenam*: urbem *Niniven* ad Tigrim, cujus ambitus lx mill. pass. complectebatur. *Susiana* hodie *Chus* vel *Cusistan* appellatur: nomen habet à *Susis*, urbe primaria, cujus ambitus xv. mill. pass. quæ sic dicta à floribus; ut notat *Athenæus*: *susum* enim Persis liliium. Mesopotamia, quæ in sacris *Padam Aram*, hodie dicitur *Diarbecha*, sita est inter *Euphratem* & *Tigrim*, unde & nomen, quasi *Interamna*. Regio est pro situ & tempore varia: partem flumina impingunt: pars arida est & sterilis, herbis arboribusque destituta. Vrbs præcipua sunt *Orsa*, cujus ambitus vii mill. pass. & hac ipsa multo major *Caramil*: Metropolis Mesopotamiæ, quam *Selimus* Turcarum Imperator *Sophiseripuit*. *Merdin* sedes Patriarchæ Chaldæo: & *Mosus* Patriarchæ Nestorianorū, cujus auctoritas ad Indos usque & *Carajum* extenditur. In *Perside* quam nunc *Farsis* vocant vel *Farsistum*, urbs est primaria *Siras*, quæ olim dicta fuit *Persepolis*, regia quondam Magnorum sedes. *Plinius* vocat *Persici*

regni caput, & regiam totius Orientis *Curtius*. *Hircania* hodie *Grigiam* dicitur, vel *Corcam*, vel *Darguient*, proxima *Mari Caspio*, quod propterea etiam *Hyrcanum* appellatur. Vrbes habet *Hyrcanam*, quæ *Scythis* est *Cavizath*, *Bestam*, & *Mafandram*. *Margiana* quæ nunc *Isebas* nominatur, ad Septentrionem *Oxo fluvio* terminatur. Vrbs præcipua est *Iodion*, quæ præcis *Antiochia* fuit. *Bactriana* hodie *Batter* vel *Charassan* est *Tartariæ Zagathæ* pars. Vrbes sunt *Bactra*, quæ nunc *Bochara* & *Istigijs*. *Paropamisus* *Bactriana* pars est ad montem *Paropamisum*. Hodie regio vocatur *Candabar* vel *Ambestam*. *Primaria* urbs est *Candabar* emporium celeberrimum. *Aria* quæ a metropoli sua *Eri* omnis vocatur, ambitum xiiii mill. pass. habet. *Carmania*, *Circam*, vel *Chermam* ad *Mare Indicum* protenditur, usque ad *Gedrosiam*, urbibus & portibus frequentibus. Metropolis est *Chirmam*. - Sunt & in *Carmaniâ* regna, *Macram*, *Eracam*, *Guadel* & *Patan*. *Gessa* nonnullis creditur esse *Guzarate* falso, quum *Guzarate* sit ipsius regnum *Cambajæ*. *Babylonia* inter *Sinum Persicum* & *Mesopotamiâ* sita, dextra lævaque clauditur *Susiana* & *Arabia deserta*: nomen habet à *Babylone* urbe primaria. Adhæret ei *Chaldæa*. In *Chaldæa* *Vr* fuit, *Iosepho* *Vra*, unde *Dei* monitu *Abrahamus* in *Haran* Mesopotamiæ migravit. Multos habet hoc regnum fluvios, *Canac*, *Araxem* & *Cirum*, qui *Mediæ* partem septentrionaliorem abluunt: in *Assyria* *Tigrim*, in *Susiana* *Eue-lanum*: in *Mesopotamia* *Euphratum*: in *Margiana* *Oxum*, *Arium*, & *Margim*: in *Bactriana* *Ochum* navigabilem & alios in *Aria* *Arium*, *Touctetum*, *Arapenum*: & alios. Nec defunt *Montes*, inter quos *Oroutes* in *Media*, *Mons Coro-*

Curtius. Hyrcā-
Dargument, pro-
ciam Hyrcanum
& Scythis est Ca-
quæ nunc Isfahas
vio terminatur.
ntiochia fuit. Ba-
rariæ Zagatheæ
hara & Istigias. Pa-
em Paropamisum.
blestam. Primaria
um. Aria quæ a
bitum XIII mill.
ain ad Mare Indi-
n,urbibus & por-
hirmain. Sunt &
Guadel & Patan. Ge-
lo, quum Guzara-
glonia inter Sinum
a lævaque claudi-
n habet à Babylone
a. In Chaldaea Vr
Abrahamus in Haran
et hoc regnum flu-
diæ partem septē-
rim, in Susiana Ene-
n Margiana Oxum,
am navigabilem &
um: & alios. Nec
Media, Mons Coro-

Flem. n. a.

Mons. r.

92265

Silva.

Opera
publica.

Mors.

nis in Hyrcania. *Taurus* item qui Persiam mediam secat, variis pro populorum adiacentium situ nominibus insignis. *Sylvas* etiam habet multas, inprimis Parthia, quæ nemorosa valde est; ac septentrionalis Hyrcaniæ pars, quæ silvas habet immensas, quercu, pinu, & abiete fertas, atque immanibus feris plenas, tigribus, pãtheris & pardis. *Actia* etiam silvis ac montibus obsessa est, ut & Persis tota. Ad opera publica quod attinet, multa in hoc regno superba & magnifica fuere, & potissimum in Babylonia. Inprimis verò occurrit pons ille magnificentissimus in urbe Babylone à Semiramide Regina super Euphratem constructus, de quo vide Munsterum lib. v. Idem hortum pensilem à Semiramide constructum describit, eodem libro. In Susiana in urbe Susa aïx fuit, *Medorum Regis domus*, quam, ut est apud Cassiodorum, *Memon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricavit*: hanc inter fabricarum septem terris attributa miracula idem numerat. Sed de his satis, ad mores venio. Reges creabant ex una familia. Qui Regi non parebat, capite & brachiis amputatis insēpultus abjiciebatur. Vxores ducebant singuli multas, alebantque sobolis propagandæ gratia, pelliceque plurimas. De rebus maximis non nisi inter pocula consuebant, eam demum consultationem firmiorem rati quam quæ à sobriis sit inita. Noti inter se & æquales osculo se in occursum excipiebant. Qui humilioris erant fortunæ, veniētem adorabant. Solo sepeliebant corpora, cera oblinentes. Ridere coram Rege aut spuerē, nefas ducebant & flagitium. De mortuis sepeliendis alii contrarium scribunt, nempe Persas corpora defunctorum extra civitates ad certum campestem locum extulisse, ibique nuda expo-

suisse à canibus & avibus devoranda. Noluisset insuper ut ossa mortuorum sepelirentur, aut includerentur. Cumque corpus aliquod non illico absumeretur ab avibus aut feris, iudicabant malum esse signum, superstitione credentes hominem illum malæ & impuræ fuisse mentis, atque ob id dignum inferno, & proximi ejus plangebant ipsum ceu hominem, qui post hanc vitam nullam haberet spem felicitatis. Sin citius devoraretur à bestiis, beatum eum iudicabant. Hodie mores Persarum multò sunt molliotes, quam vel Turcarum, vel Tartarorum, vel Saracenorum. Natura liberales sunt & civilitatis amantes: & literas & artes colunt, inprimis vero Astrologiam, Medicinam ac Poësin. Apud hos fratres, ac parentes humanissime tractantur; & nobilitas sanguinis in pretio est: in quo à Turcis differunt, qui nullum sanguinis aut stemmatum discrimen norunt. Præterea advenas benignè accipiunt ac tractant: sed tamen zelotypiæ morbo vehementer laborant. Vnde uxores non advenarum conspectum venire non sinunt, licet alioquin illas venerentur, contra Turcarum morem, qui uxores mancipiorum loco habent. Mulieres autem Persicæ formosæ admodum sunt. Artes Mechanicæ & inprimis sericorum pannorum textura apud eos nunc viget, qui per universam Syriam ac alias Orientis regiones distrahuntur. Fructibus terre binthi olim, glandibus, piris agrestibus vescabantur: quotidianus cibus post cursum, cæterasque corporis agitationes panis durissimus, aqua potus. Fervent apud eos mercimonia unionum, margaritarum, aromatum & inprimis ferici, cujus hic incredibilis copia.

Opificia.

Villus.

Merr-
mopia.

Hhhh

TAR-

Tartaria, sive Magni Chamii Imperium.

610

Regio.

TARTARIA, seu ut existimat Ioannes Leunclavius, *Tataria*, regnum amplissimum est: præter enim Europæ partem, etiam Sarmatiam omnem Asiaticam complectitur, cum Scythia & Serica, quam nunc vocant *Cathajo*. Nomen habet à fluvio *Tartaro*, qui eam partem irrigat, quæ à nostris *Magog*, ab accolis *Mongul* dicitur. Sita ad Septentrionem, ab Ortu potentissimum illud Chinæ regnum habet, à Meridie Indiam, Gangem fl: & Oxum, ab Occidente mare Caspium & Poloniam, inde Moscoviæ cõtermina est, & à Septentrione mari Glaciali, ubi prorsus ignota est & inhabitata putatur & inculca. Aër hic & cælum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æstate adeo horrenda, ut præ timore homines intereant: jam calor magnus est, mox frigus, & densissimæ nives cadunt. Ventorum frequenter tam validi flatus, ut equitantes detineat, & ad terram homines dejiciant, arbores radicitus evertant, multaq; damna inferant. In hyeme ibi nunquam pluit, in æstate frequenter, sed adeo parvè, ut vix terra made fiat. Regio tamen tritici, oryzae ac similium frugum ferax esse dicitur: ac serico, zingibere, cinnamomo, pipere, caryophyllis, rhabarbaro & saccharo abundare: musco item, pice, & alicubi etiam auro & argento. Hic paucis in locis vinum colligitur, & tota Provincia Catajæ vinum non profert. Sunt & saxa nigra fossilia ad ignem idonea, quæ ex montibus eruuntur: iis ob lignorum penuriam ad ignem struendum utuntur. Est præterea hic passim boum, caprearum, hircorum & porcorum magna copia, & imprimis equorum ac jumentorum multitudo præne incredibilis. In Epistolis Tartaricis legimus *Tartarorum*

Situ.

Celi qualitas.

Soli fertilitas.

Animantibus tractas.

Imperatorem alere equarum candidissimarum decem millia, quarum lac bibat. Alere præterea xx venatorum millia, & accipitrarios decies mille. Plena quoque avium, ut phasianorum, gruam & similium. In ea parte Tartariæ, quam Zayvolhenses Tartari tenent, ferunt semen esse, semini melonis simillimum, sed minus & oblongum: ex eo si feratur, plantam succrescere quam *Boranez*, i. Agnum vocant. Crescit enim agni figura, ad pedum fere ternum altitudinem, quem pedibus, unguibus, auribus, toto capite, præterquam cornibus representat. Pro cornibus pilos gerit singulares, cornu specie. Obducitur corio tenuissimo, cujus detracti usus ad capitum tegmina incolis. Ferunt, internam pulpam cammari carnes referre: cæterum è vulnere quoque sanguinem manare. Dulcore esse admirabili. Radicem humo exsertam, surrigere ad umbilicum usque. Illud etiam miraculi fovet magnitudinem: quamdiu vicinis obsideret herbulis, tamdiu vivere, quali agnum in læto pabulo: absumentis illis tabescere atque interire: idque non solum vel casu, vel tractu temporis, sed etiam experiundi gratia subtractis atque ablatis evenire. Illud etiam auget admirationem: appetit eam à lupis ceterisque animalibus rapacibus. In civitate Quelinfu reperiuntur gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent instar feliura nigri scilicet coloris, sed ova edant optima. Primum ex Tartarorum gente Imperatorem, qui regnum acquisivit, & legibus constituit atque iudiciis, nominant *Changium Canem* vel *Chamum*. (Hic Paulo Veneto *Cinchis* dicitur.) Ejus ætas incidit in annum Christi millesimum ducentelimum secundum. Ferus ante hunc gentis cultus, sine moribus, sine lege, sine civili

con-

Imperium magnam.

narum decē mil-
 lena quoque avium.
 tenent, ferunt se-
 sed minus & ob-
 crescere quam Bo-
 agni figura, ad
 pedibus, ungu-
 cornibus repræ-
 ulares, cornu spe-
 us detracti usus ad
 internam pulpam
 è vulnere quoque
 mirabili. Radicem
 icum usque. Illud
 : quamdiu vicinis
 quasi agnum in læro
 que interire: idque
 aris, sed etiam expe-
 aris evenire. Illud
 eri eam à lupis cete-
 vitare Quelinus re-
 narum pilos habent
 sed ova edant opti-
 Imperatorem, qui
 titur etque judicis
 amum. (Hic Paulo
 cidit in annum Chri-
 undum. Ferus ante
 sine lege, sine civili
 con-

consuetudine, obscuri inter Scythas nominis, finitimis vestigialis de re pecuaria, quam exercebat. Ab hoc Chāgio cæterorum principum origo est. Propagavit hic imperium incredibili celeritate, à Synarum regione & Oceano usque ad Caspium mare. Hujus filius fuit *Iscucham*, qui genuit *Zaincham* tertium imperatorem, qui ab aliis *Bathi* nominatur. Hic devastavit Russiam, Poloniam, Silesiam, Moraviam & Hungariam. Quartus ex *Bathi* genitus fuit *Temir Culu*, qui est *Tamberlanus*, in Historiis ob summam tyrannidem notus, qui totam Asiam vastavit, ac usque ad Ægyptum penetravit. Hic imperatorem Turcarum Bajazetum vicit & captum aureis compedibus vincitum in cavea per Asiam traduxit. Quintus imperator ex *Temir Culu* progenitus fuit *Temir Gzar*, qui adversus Cruchetos Prussiarum fortiter pugnans ferro occubuisse dicitur. Sextus imp. ex *Temir Gzar* genitus fuit *Macmetzar*. Hujus filius *Ametzar* VII imper. Hic genuit *Sziachmet* VIII imperatorem. Dividitur autem Tartaria in plures partes, *Minorem*, quæ Europam spectat, & inter Borysthenem & Tanaim conclusa, cõpletitur Tauricam Chersonesum, quam obtinent Præcopenes. De hac in Europa diximus. *Tartariam desertam*, in qua multæ hordæ: *Zagatar*, quæ Scythia est intra Imaum: *Catajo* cum regno *Tangut*, quæ antiquorum est Scythia extra Imaum, & Serica regio: ac denique *Antiquam Tartariam*, Ptolemæo incognitam. Metropolis regni est *Cambalu* ad ripam fl. *Polisangi*, cujus spatium est xxiv mill. Italicorum. Portæ sunt xii. extra quas totidem suburbia. Emporium istud gemmarum, auri, argenti, ferici est opulentissimum. Ferunt singulis diebus mille

Vies.

currus serico onustos ex China huc advehi, præter alias merces. Sunt præterea urbes multæ insignes: *Samarcauda* à *Tamberlane* condita: *Caindo*, urbs mercatu celebris, in extrema Tartaria, & aliæ multæ, quas brevitate studio prætereo. Lacus in Tartaria plurimi, quos longum esset enumerare, aliquot tamen insigniores recensebimus. In Provincia *Canielu* lacus est in quo tanta margaritarum copia, ut pretium earum omnino vilesceret, si unicuique quantum liberet asportare permitteretur. Quare sub capitis pœna cautum est, ne quis in hoc lacu piscari margaritas absque permisso Magni Chami audeat. Scater etiam idem lacus piscibus. Est & alius in Provincia *Caraim* valde piscosus, centum in am'itu completens milliaria, & alii. Fluminibus rigatur non paucis, inter quæ fluvius magnus *Pulisachris* nomine. Hic in Oceanum sese exonerat, perque cum naves multæ plurimis mercibus onustæ ascendunt. *Caromoram*, qui ob nimiam latitudinem & altitudinem nullum habet pontem: evolvitur verò in Oceanum. *Quiantu*, habens latitudinem dimidii milliaris, estque admodum profundus & piscosus. *Quiam*, quo major (Paulo Veneto scriberet) in Orbe non putatur. Nam latitudo ejus quibusdam locis x milliarum, aliis viii, & in quibusdam vi. Longitudo vero ejus patet itihere centum dierum. Reliqua prætereo: ad structuras & opéra publica transiens. Hic occurrunt multa singularia, cum primis maximum ac pulcherrimum Palatium ex mare *publice* more constans, & auro exornatum: à Chamo Cublai in civitate Ciandu conditum. Est & aliud in civitate *Cambalu*, miro artificio exstructum: ambitus ejus quatuor

L. 11.

Flumina.

Tatu
binaL. 11.
1. 11.

hi, præter alias
nes: *Samaritan-*
ercatu celebris,
s brevitatistu-
i, quos longum *Lat. m.*
ores recentebi-
o tanta margo-
no vilesceret, si
permitteretur.
quis in hocl-
Magni Chami
s. Est & alius in
ntum in am'itu
bus rigatur non *Flamina.*
fachris nomine.
um naves mul-
nt. *Caromoram,*
nem nullum ha-
um. *Quiantu*, ha-
tque admodum
jor (Paulo Ve-
Nam latitudo
VIII, & in qui-
itihere centum
ras & opera pu-
singularia, cum *Opera*
alatum ex mar- *publica.*
Chamo Cublai
aliud in civitate
mbitus ejus qua-
tuor

tuor circiter milliarium: quadratura qualibet milliari
unum complectente. * Est murus valde spissus, decem
passibus in altum consurgens. Superficies extrinseca
colore albo & rubeo nitet. In singulis quatuor muri
angulis Palatium pulchrum & magnum, arcis loco
conditum est. Sic in medio cuius libet quatuor muro-
rum, Palatium egregium exstructum est: eaque in uni-
versum vultus sunt. In his servantur arma, instrumenta
tomenta & machinæ: arcus, sagittæ, pharetræ, cal-
caria, frenæ, lanceæ, clavæ, nervi, & reliqua in bello
necessaria, singulaque armorum genera in singulis po-
sita sunt Palatii. In spatio verò medio interiori est Re-
gium Palatium, scilicet in quo rex commoratur. Caret
tabulatis: pavementum verò exteriori fundo præemi-
net decem palmis. Tectum altum est valde, picturâ ex-
ornatum. Parietes atriorum & conclavium auro &
argento fulgent. Vbique picturæ pulcherrimæ & bel-
licarum rerum Historiæ sese ingrediuntur oculis offe-
runt, vivis coloribus & rutilati auro coruscantes. Ha-
bet magnus Cham duodecim barones aulicos, qui tri-
ginta quatuor præfecti sunt Provinciis: horum offi-
cium est, ut singulis Provinciis duos præficiant recto-
res, ac regis exercitibus in locis ubi morantur, res nec-
essarias provideant: & quicquid decernunt, regi indi-
cant, qui sua auctoritate id confirmat, quod illi itatuc-
dum duxerint. Malefactorum hoc modo apud Tartaros
puniuntur. Siquis furatus fuit rem vilem, & vita priva-
ti non commeruit, cæditur fuste septies: accipiens sep-
temdecim plagas, aut viginti septem, aut XLVII pro ma-
gnitudine peccati: idque usque ad centum, addendo
semper decem. Nonnulli tamen nonnunquam ex his

percussionibus moriuntur. Quod si quis furatus fuit
equum vel rem aliam, ob quam mortem meruit, gladio
in viscera mersò occiditur. Quod si vitâ redimere vo-
luerit, noncuplum reddit. In adulterio deprehensam
vir quam mulier, lege ipsa occiduntur. In Hordas Tar-
tari dividuntur, quæ vox illis cœtum conventumque
plurium significat. Sed ut variâs longè latèque distân-
tes provincias incolunt, ita neque in moribus aut vitæ *Mores.*
genere omnes conveniunt. Homines staturâ quadratâ,
latâ facie & obesâ, oculis cœtoris & concavis, solâ bar-
bâ horridi, cætera rasi: corpore valido, animo audacit
inediæ & laboris patientissimi: equitantes, si fames si-
tisque illos vexaverit, equis quibus infident venas sol-
ent incidere, eorumque sanguinem bibere. Natio pro-
fana est & barbara, jus ipsis in armis, lex in robore &
viribus. Domos multi non habent sed pro his plaustra.
Et quoniam incertis vagantur sedibus, Stellarum, in-
primis vero poli Arctici ad spectu cursum suum dirige-
re solent. Vno in loco non diu commorantur, rati gra-
vem esse infelicitatem diu in eodem loco hæreret. Pecun-
iæ usum nō habent, itaque res pro rebus commutant.
Ismaelitas se esse dicunt, idque etiam præ se ferunt. Ma-
humeri legem admiserunt anno ccccxvi. Vescuntur
Tartari cibis grossioribus, præsertim carnibus, iisque
crudis aut semicoctis, lacte, cafeo. A suilla abstinent.
Bibunt lac equarum, quod ita præparatè norunt, ut vi-
deatur esse vinum album, non admodum insipidus po-
tus. Victus immūdissimi sunt, utpote qui mensas map- *Vitæ.*
pis non operiant, mantilibus non utantur, quū manus
non lavent, non corpus, non vestimenta. Bibunt etiam
aquam, lac & cetevisiam ex milio coctam.

Hhhe iij CHINA

*Religio
berendi.*

*Leges &
Flamina.*

Regio.

Situ.

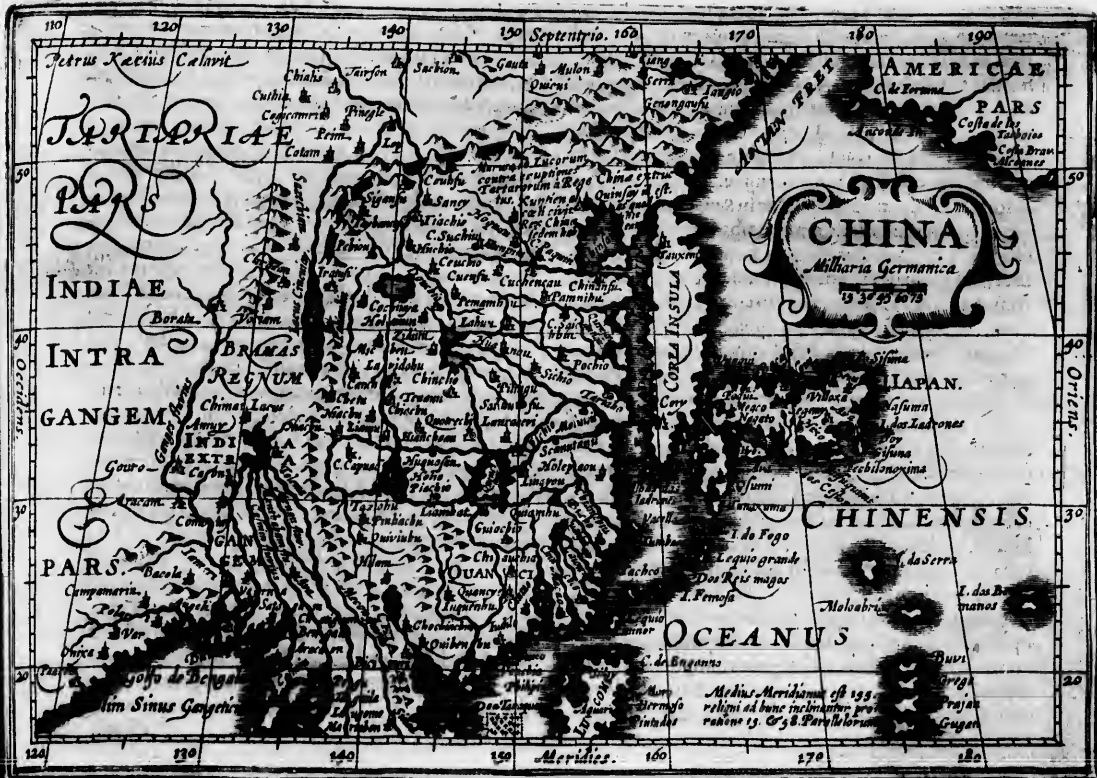
Colorem
pelti.Sili ferri-
litae.

CHINÆ Regnum amplissimum ac potentissimū. Incolæ *Tame*, & seipso *Tangis* vocant. Ptolemæus vel hos, quod idem Ortelio placet, quem plerique sequuntur, vel vicinos Catajenſes, quod magis probat Mercator, vocat *Sinas*. Sita est autem regio omnis ad Oceanū Eoum, & ab Ortū Solis terrarum extrema putatur. Finis ejus ab Oriente Mare Eoum, Cauchinchina Provincia à Meridie; qua Occidens est, Brachmannæ: qua Septentrio, sunt Tartari, gens bellicosissima, à quibus, montibus & muro longissimo discluditur. In universum autem cinctus ille sive ambitus muri montiumque ad 13 milliaria protenditur. Historici Chineses murum hunc ante annos ducentos à quodam rege Tzintoo nomine constructum memoriæ prodiderunt, postquam hujus regionis incolas à Tartarorum tyrannide, quam xciij annos perpeſſi fuerant, magna prudentia liberasset. Regio cœli & soli temperie, nec non hominum industria, omnium rerum ferax. Habet enim homines minime desidiosos, sed labori assuetos: quibus nihil indignius videtur, quam viram in otio transigere. Hinc fit ut nullus totius tractus angulus non aliquid producat. Loca arentia tritico & hordeo conferunt. Humida, plana, aut palustria, oryza, cujus quater uno anno satio est. Colles montesque pinetis abundant, quibus interferunt panicum vel legumina. Nullus itaque locus, nullus ager infrugifer: & ubique horti, rosæ, & varium generis florum frugumque. Lini etiam frequentes sunt

segetes, & arbuta moro confita, ad nutriendos bombyces. Auri præterea, argenti, æris, ferri, aliorumque metallorum, gemmarum, unionū, musci, sacchari, tharbari magna copia: præstantissimum habet ur, id quod istinc per Persiam terra ad nos adfertur; mare enim multum virtutis illi adimere putant. Profert & hoc regnum lignum singulariter medicum quod à Chinesibus *Lampalam*, à nostris *Radix China* dicitur: estque ejus usus per totam Indiam frequentissimus contra quævis apostemata, paralyſim & morbum gallicum. Ejuſradix dura est & ponderosa atque albi coloris. Pecora in montibus & pratis greges infiniti. Silvæ & nemora incolunt apri, vulpes, lepores, caniculi, zebellini, martes: aliaque id genus animalia, quorum pelles in vestimentorum usum experuntur. Horum jucunda hic utilisque venatio est. Avitii generis mira copia, præsertim aquaticis, cujus tanta multitudo & præcipue anatum, ut in urbe Canton, ex minutibus hujus regni una, decem vel duodecim millia uno die absumantur. Quamvis autem hæc regio animalium ferax sit, arte tamen hanc feracitatem adaugent hoc artificio. Vere duo aut tria millia ovorum fimo condunt, cujus calore suo tempore erumpunt anatum pulli. Idem tempore hyemis faciunt, sed tum ova non fimo condunt, sed sportæ arundinacæ imponunt, cui ignem seu focum tepidum substruunt, unde aliquot dierum spatio æquè prodeunt. Tota hæc regio uni subest regi, tanquam monarchæ, quem *Mundi Domi-*

111111

utriendos bom-
 rri, aliorumque
 ci, facchari, rha-
 m habetur; mare
 dferetur; mare
 ant. Profert &
 edicum quod à
 re China dicitur:
 frequentissimus
 & morbum gal-
 laeque albi co-
 s greges infiniti.
 es, lepores, cu-
 genus animalia,
 um expetuntur.
 est. Avitii gene-
 rum tanta multitu-
 nton, ex minori-
 decim millia uno
 ec regio anima-
 itatem adaugent
 ia ovorum fimo
 rumpunt anatum
 ne, sed tum ova
 nacae imponunt,
 unt, unde aliquot
 tota hæc regioni
 quem Mundi Domi-

Animali-
 num variis-
 tal.

Vritu.

NUM

Meridies. 160
 Meridies. 170
 Meridies. 180
 Meridies. 190

num ac *Cali Filium* vocant. Civitates numerantur ducentæ quinquaginta celebriores in universum, & illarum nomina terminantur syllaba *Fu*: quod orbem significat: ut *Cantonfu, Panquinfu*. Oppida, quorum ingens est numerus, in *Cben*. Pagi innumeris sunt, in colis frequentes, ob continuam agriculturam. Omnes fere urbes ad ripam navigabilis cujusdam fluminis sitæ sunt, largis profundisque fossis & muris munitæ. Inter lacus, qui amœni hic sunt, memoratur ille in *Sancii* Provincia rotundus, ex inundatione anno *1717* factus, in quo submersæ civitates septem præter oppidula & pagos & mortalium ingentem numerum, unico tantum puero in trunco arboris servato. Flumina & Maria pisculenta sunt, & regio hæc quia maritima est, & passim fluvius navigabilibus irrigatur, haud minori populorum frequentia in navibus quam ædibus habitatur. Inter opera & structuras egregias occurrunt *Portæ* urbium magnifice ad miraculum usque exstructæ. *Plateæ* quasi ad libellam factæ, nusquam à recta linea declinantes, tantæ amplitudinis, ut iter præbeant decem quindecimve una equitantibus: hæcque passim interstinguuntur arcubus triumphalibus, qui urbes supra modum ornant. *Lusitani* quidam referunt se vidisse in urbe *Fuchco* turrim quadraginta innitentem columnis ex solido marmore, quarum altitudo erat quadraginta palmorum (mensura Architectonica) latitudoque duodecim. Hoc opus esse tantæ magnitudinis, tam exquisitæ elegantiæ, tam insignis splendoris atq; ingentis sumptus, ut omnes totius Europæ superbas & magnificas structuras longè post se relinquere existiment. Sumptuosissima habent

Lacus &
Flumina.

Opera pu-
blica.

tam in urbibus quam in agris Tempia. Rex Chinæ habet sub se Governatorem quasi pro regem: quem ipsi *Tu-tan* nominant. Hic causarum totius regni disceptator & Iudex. In iustitia administranda huic magna severitas. *Lacrones* & homicidæ perpetuis carceribus custodiuntur donec flagris, fame, vel frigore vitam finiant. Quamvis enim ultimo supplicio (quod ferè flagellatione constat) condemnentur, sententiæ tamen executio adeo tarda, ut maxima horum condemnatorum pars in vinculis moriatur. Hinc tantus captivorum ubique in civitatibus numerus: ut in una urbe *Canton* sæpè quindecim millia excedat. *Fu-ta* (quo nullum crimen his partibus odiosius) flagri verberibus crudelissimis puniuntur. Flagellationis hic modus est: Hominem pronum collocant, manibus à tergo religatis: huic, flagro ex arundine aut calamo facto, furas crurum percutiunt, cujus ictus adeò vehemens, ut primo verbere sanguis eliciatur, secùdus ictus adeò maleficè exerciat, ut in pedes consistere nequeat. Singula crura singuli canisces flagellant, tanta vehementia ut plurimi ex quinquagesimo aut sexagesimo ictu vitam finiunt, omnes enim nervi dirumpuntur. *Lusitani* narrant singulis annis eo mortis genere supra duo hominum millia interire. Flagrum hoc latitudinis est quinq; digitorum, crassitudine unius, quod continuo aquâ tingunt, ut flexibilis sit, & majori impetu cædat. Licet viris plures ducere uxores, quantum unam domi retineant, cæteras variis in locis disponunt. Adulteros extremo afficiunt supplicio. In urbibus nullum lupanar, omne meretricium genus in suburbia relegatur. Nuptialia festa celebrant tempore novilunii,

Rex
Gubernator.

Opus.

Mari.

vilunii, & fere Martiomenſe, qui dies illis primus eſt in-
euntis anni. Hæcque feſta peragunt uti apud nos, ſplē-
dide & magno apparatu. Per multos dies cōtinuos cō-
vivia celebrantur; organiſque muſicis ludisque hiſtrioni-
cis adhibitis. Sunt autem Chinenſes plerique facie lata,
barba rara, naſo ſimo, oculis parvis: eſt quidam inter
eos ſint forma ſatis decora. Color omnibus ut Europæiſ;
ſubſcuſcus autem iis qui circa Canton habitant. Rariſſi-
mè vel nunquam patrio excedunt ſolo, neque facile pe-
grinum admittunt, inprimis ad interiora regionis mi-
ſi ſide publica à rege fuerit donatus. In comeſſationibus
& comotationibus adeo ſtrenuus ſeſe exhibent, ut ip-
ſis Germanis aut Belgis ne minimum quidem cedant.
Quod ad religionem huius gentis attinet, credunt om-
nes res creatas, omniaque inferiora, atque horum gu-
bernationem pendere à ſupernis, atque cœlo: quem
maximum omnium Deorum credunt, eumque primo
alphabeti charactere exprimunt. Solem, Lunam, &
Stellas adorant, etiam Cacodæmonem, (quem ea for-
ma quæ nos Europæi depingunt) ne mala ipſis inferat,
ut ipſi dicunt. In Mechanica omnis generis conficien-
da ſuppelleſtile adeo dextri & nitidi Chinenſes, ut opus
à natura creatum, non manuſactum videatur. Ars Ty-
pographica & Tormentorum bellicorum uſus hic adeo
verus eſt, ut inventorem neſciant. Luſitani multa
de ſagacitate horum hominum ſcribunt, & hoc (quod

Opſia.

inprimis ſtuporem moveat) quod curribus utantur ge-
liferis, quos ſic dirigere ſciunt, ut iis quocunque velint
breviſſimo temporis ſpatio terra ſerantur. Figulina illa
opera pellucida, niveque candidiora, quæ apud nos in
pretio ſunt, & Porcellana dicuntur, nequaquam hoc loco
ſilentio prætereunda. Ea apud hos ſunt hoc modo.
Cochleas quaſdam marinas ovorum teſtis miſcent, ali-
aque quædam addentes, ſubigunt & maſſam confi-
ciunt. Hanc ſub terra condunt, ibique eam macerari ad octua-
geſimum vel centeſimum uſque annum ſiunt, hære di-
busque ſuis pretioſi theſauri loco relinquunt. Ipſique
ea utuntur quam avi araviſque poſuere. Obſervantque
ex veteri inſtituto, ut qui veterem tollit, recentem ejus
loco recodant. Mercimonia hic maximè vigent aroma-
tum, inprimis ſerici. Ex Malacca enim, Bengala & aliis
locis piper, crocus, nûces odoratæ vulgo muſcatæ, ca-
ſia & id genus aromata in Chinam non exiguo quaſtu
advehuntur. Sed ſerice telæ hic præcipuum mercimo-
nium eſt. Ioannes enim Barrius in ſuis Decadibus A-
ſiaticis ſcribit, ad urbem Nimpo quam alii Liampo nū-
cupant, obſervaffe quosdam ex Luſitanis, tritum menſi-
um ſpatio navigio eveſtas 16600 ſerici libras. Muſ-
cum quoque hinc ad varias Orbis partes deſchi, aſſe-
rit Antonius Pigiaſſetta: Rhabarbartum & uniones An-
dreas Cortaliſ.

Mercimo-
nia.

Iiii

INDIA

x Chinæ ha-
quem ipſi Tu-
ſceprator &
ſe veritas. La-
cuſtodiuntur
ot. Quamvis
ione conſtat)
ts in vinculis
ne in civitari-
è quindecim
crimen his
crudeliſſi miſ-
ſt: Hominem
tis: huic, fla-
rurum percuo-
verbere ſan-
cū excruciat,
ra ſingulū car-
nirimi ex quin-
omnes enim
gulis annis eo-
a intrare. Fla-
n, craſſitudine
exhibiliſ ſit, &
is ducere vxor-
variis in locis
oplicio. In ur-
genus in ſub-
tempore no-
vilunii,

Mereu.

7g10.

INDIA Asia maxima & nobilissima regio, ab Indo fluvio nomen habet. Hanc Ptolemæus in duas dividit, in *Indiam* nempe *Intra & Extra Gangem* cognominatam. Hæc *Havila*, vel ut alii scribunt *Havilath* aut *Evilath* in Sacris littoris dici putatur. Illa *Seria*: incolis vero *Macyn* aut *Magin* vocitatum apud Marium legimus: alii *Mangi & Chinam* vocant, qui Mercatorem sequuntur. Priorem *Indostan* ab incolis vocari auctor est Ioannes Barrius. Hæc terrarum amplissima est. Pomponius tantum spatium littoris occupare scribit quantum per LX dies noctesque velificantibus cursus est. Clauditur autem secundum Strabonem ac Plinium, Occidentem versus, Indo fluvio, qui Persiam ab India determinat: ad Septentrionem sunt Tauri juga: ab Ortum Oceano Orientali, à Meridie Indico cingitur. Regio lenibus aëris & imprimis Favonio saluberrima est: quamvis ætherum habeat inæquale ob ejus vastam magnitudinem: alicubi enim calida est, nimirum Æquatorem versus: alicubi vero temperata satis ac potius frigida, versus Boream. Terra verò ipsa univèrsim situ, cœlique clementia, bonitate ac fertilitate longè cæteras Orbis partes antecellit. Alia hic rerum facies, alii siderum ortus atque obitus: binæ messes in anno, binæ æstates, media inter eas hyeme, Etesiarum flatu calores temperante. Ager quamvis ut plurimum frumento careat, legumina tamen & fruges varias copiosè profert, & imprimis hordeum, ac oryzam. Fructus præterea arboræos multos

Sium.

Cali tem-
periat.Soli fer-
vidit.

producit, piper, thus, myrrham, caryophylla, zingiber & in partibus maximè australibus cinnamomum, calammum aromaticum, nardum, aliaque aromata, quemadmodum Arabia & Æthiopia. Est & in arundinibus mel. Multa insuper medicamenta habet, multas arborum radices, tum salutare tum noxias. Quid verò de metallis, lapidibus, aliisque mineralibus dicam? Nascitur enim in ea ingens auri & argenti vis: non parum quoque æris, ferri & orichalci, auctore Diodoro: sed Plinius neque æs, neque plumbum habere tradit, gemmisque suis ac margaritis hoc permutare, quas mare littoribus infundit. Beryllis siquidem, chrysoptasis, adamantibus, carbunculis, lychnitis, margaritis, unionibus, abundat. Serici hic tanta copia, ut reliquo Orbi sufficiat. Animalia hic quam in reliquis Orbis partibus majora, boves, cameli, leones, canes, elephanti. Elephantum incredibilis est frequentia. Dracones in desertis immanes, æquant fere elephatè corporis mole, & cum his perpetuò decertant. Canes tam feroces, ut etiam cum leonibus committi possint. Serpentes innumeri, quibus etiam tostis incolæ vescuntur: ut & formicarum quodam genere, quod cum pipere edunt, similiter ut nos cancos. Simia hic reperiuntur albæ, & chamæleon, quem solo ære nutriti credidit antiquitas. Aves præterea variarum specierum, & invise cæteris nationibus, præter gallinarum, phasianorum & perdicum ingentem multitudinem: nec non & psittacorum

Anima-
lium v-
rietat.

yophylla, zingiber
 nnamomum, cala-
 ue aromata, quem-
 & in arundinibus
 bet, multas arbo-
 ras. Quid verò de
 alibus dicam? Naf-
 tivis: non parum
 tore Diodoro: sed
 abere tradit, gem-
 mutare, quas mare
 m, chryloprasis, a-
 s, margaritis, uni-
 ia, ut reliquo Orbi
 quis Orbis partibus
 e, elephantu. Ele-
 anim-
 limum v-
 rictas:
 Dracones in decem
 corporis mole,
 es tam feroces, ut e-
 nt. Serpentes in-
 ze velsuntur: ut &
 cum pipere edunt,
 ceperiuntur alba,
 etriin credidit anti-
 pecierum, & invisa
 m, phasianorum &
 : necnon & pfitta-
 corum

Imperium
magnum. corum varii coloris. De Indorum imperio Plinius ita
 scribit: *Indi prope Gentium soli nunquam emigrare finibus
 suis. Colliguntur à Libero Patre ad Alexandrum Magnum reges
 eorum CLIII annis VI CIO ecce III; adiciuntur & menses tres. Scri-
 bit etiam Strabo de Indis, ad eos nullum præter Liberrum
 Partem, Herculeum & Alexandrum cum victoria profectum
 esse, quamvis à Cyra & Semiramide tentatos. Sed his re-
 liquis ad urbem transeamus. Alexandri Magni comites in
 eo tractu Indiæ quem subegerant, vix oppidorum fu-
 isse scribunt, nullum Co minus, unde hujus regionis va-
 stitatem & ingentem amplitudinem facile agnoscas.*
Vrbes. Vrbis primaria est *Calechus* totius Orientis emporium ce-
 leberri-
Lacus. mū. Sunt & alix, *Campaia, Decan, Batticala, Cano-
 nor,* alixque plurimæ. Non desunt lacus aliquot vasti. In
 Historia Alexandri mentio fit lacus, vel Stagni vetusta
 abundantique silva coronati, mille passus patentis, ubi
 exercitus ejus siti pene cōfectus est. Omnium verò ma-
 ximus est lacus *Chiamay,* cujus circuitus ecce milliarium,
 distatque à mari 130 milliariibus. Hinc compiures fluvii
 præcipui originem trahunt: post eum *Cincushai,* atque
Fluvium. alii. Annium hic mira vastitas. Proditur Alexandrum
 Magnum nullo die minus quam stadia 130 navigasse in
Indo, nec potuisse ante menses quinque enavigare, ad-
 hæspaus diebus, & tamè minorè Gangæ esse constat.
 Oritur hic in Caucasi jugo quod vocatur Paropami-
 sus, hodie *Nangacrot,* & longo cursu nongentorum milli-
 arium in Oceanū Australem sive Indicum duobus o-
 stis erūpit. Vnde viginti recipit amnes, sed clarissimos
Hydaspem, quatuor alios adferentem, & *Cantabram* tres.
Gangem alii incertis fontibus ut Nilum, rigantemque
 vicina eodem modo; alii in Scythiis montibus nasci

dixerunt, influereque in eum XIX amnes: alii cum ma-
 gno fragore ipsius statim fontis erumpere, de je cūque
 per scopulosa & abrupta, ubi primū molles planities
 contingit, in quodam lacu hospitari, inde lenem fluere:
 ubi minimum, VIII mil. pass. latitudine, ubi modicum,
 stadiorum cælitudine nusquam minore pass. XX. Hunc
 in facris *Phison* vocari notatum est: Eum hodie Geogra-
 phi quærun. Sunt qui opinentur eum esse qui in sinum
 Bengalæ insluit, fortasse ob nominis vicinitatem, ad-
 colæ enim vocant *Guongnam.* Sed Mercator noster haud
 ad spernandis ductus rationibus *Gangem* dicit esse eum
 qui dicitur *Rio de Canton.* Post hosce amnes numerantur
Mandona, Chaberis, Ava, Campamo, Menam, Manon, &
 alii plurimi. Megasthenes prodidit sexaginta amnes In-
 diæ numerari, quorum permulti ætate crescunt instar
 Nili, quæ potissima est fertilitatis hujus regionis causa.
 Nutrire dicitur Ganges, sicut Nilus, crocodilos, item
 delphines, anguillas quoque ad tricenos pedes lon-
 gas, Plinio teste. Est verò potissima Indiæ & nobilissima
 pars *Oceano Meridionali* seu Indico obversa, juxta littus,
 seu oram maritimam; quæ et si plurimū portuosa sit,
 attamen plerique in locis innumeris insulis, scopulis ac
 brevibus cincta est, unde navigatio laboriosissima &
 periculosissima redditur. *Indica maria,* ait Solinus, *bala-
 nas habent ultra spatia quatuor jugerum. Sunt & quos phyceras
 nuncupant, qui enormes ultra molem ingenium columnarum,
 super antennis se navium extollunt, haustosque fistulis fluctus ita
 eructant, ut nimbofa alluvie plerumque depriment alveos navi-
 gantium.* Plurimi hic montes, magnusque labor sit eos
 enumerare, quorum magha pars arboribus & iis quæ
 virent spoliata est. Lunguntur inter se *Imaus, Emodus, Pa-
 ropa-*

Silva. ropamisus, Caucaſi partes. *Indorum memora*, ut ſcribit Sol. in tam proceram ſublimantur excelsitatem, ut tranſiaci ne ſagittis quidem poſſint. Pomaria ficus habent, quarum caudices in orbem ſpatio ſexaginta paſſuum extabentur. Ramorum umbra ambitu bina ſtadia conſumunt. Foliorum latitudo forma Amazonica pelta comparatur. Pomum oximia ſuavitatis. Quae paluſtria ſunt, arundinum creant ita craſſam, ut ſibiſu internodiis, lembi vice veſtiges navigantis. Hebenum arborem India ſola habet, & in prærupis petris arbores quædam thus exſudant. Habet & Callam arborem ferentem nuces Indicas. In VII ordines olim diſiſa univerſa gens fuit. I erat Philoſophorum: II Agricolarum: III Paſtorum: IV Artificum: V Militum: VI locum Ephori tenent. Hi quæcunq; in India ſiunt inſpicientes regi referunt. Septimum vero cõficiunt, qui publicis conſiliis præſunt, numero pauciſſimi, nobilitate prudentiaque maximè inſignes. Ex his enim ad regum conſilia, tum ad rempublicam gerendam, tam ad res dubias iudicandas aſcendantur: Duces inſuper ex his deliguntur & Principes. Ad leges porto & inſtituta quod attinet, legibus utuntur plerique non ſcriptis: quidam etiam ſcriptis: in quibus ſicuti & in contra dictibus maxima ſimplicitas: quod vel ex eo argui poteſt, quod non multum ſunt litigioſi: nam nec commiſſi nec depoſiti juris ulla habent, nec teſtibus indigent, nec ſigillis, ſed ſimpliciter credunt. Qui falſus te-

ſtis deprehenditur, extremis deſectatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbaverit, non modo rationis pœnam ſubit, ſed etiam manu trunca- tur. Quod ſiquis artifiſci manum oculumve ademerit, capitale eſt. Nobilitas generis ac ſanguinis apud hos ſumopere obſervatur, idq; ex veteri inſtituto. Literas plerique eorum ignorant, ſed memoriter omnia adminiſtrant. Sacrorum cura eſt penes *Gymnoſophiſtas* qui *Brachmanni* dicuntur: hietiam *Aſtrogiam*, *Philoſophiam*, *Medicinam* ſectantur. Sunt præter hos etiã *Abuſi*, qui ad tempus aliquod abſtinent, & hoc ipſo poſtea putant ſibi ad omnia ſtagitia commearum factum eſſe. Indis omnibus promiſſa cœſaries eſt, cultus præcipuus cum gemmis, habitus diſcrepantiſſimus. Lino alii veſtiuntur aut lana: alii ferarum aviumq; pellibus, pars nudi agunt, pars tantum obſcœna velati. *Niger* vulgo corporis color, in materno utero tales ſiunt ſeminis diſpoſitione, quales ipſi ſunt qui genuere. Statura proœra ac valida, Multas nuptas habent, quas à parentibus accipiunt, pari boum empras, alias obedientiæ cauſa, alias prolis ac voluptatis, ac niſi caſtas eſſe cogant, fornicari licet. Artifices apud Indos magno in pretio: hi enim non ſolum im- munes ſunt à tributo, ſed ſtrumentum inſuper, è regia accipiunt. Mercimonia hic multis in locis maxima vigent, aromatum in primis, lapillorum, goſſypii ac ſerici.

alii cum ma-
ere, deſe-
molles planities
le nem fluere:
ubi modicum,
re paſſ. xx. Hunc
hodie Geogra-
ſſe qui in ſinum
icinitatem, ad-
tor noſter haud
em dicit eſſe eum
nes numerantur
nam, *Manon*, &
nginta amnes In-
e creſcunt inſtar
s regionis cauſa.
ocodilos, item
enos pedes lon-
iz & nobiliſſima
verſa, juxta litrus,
um portuoſa ſit,
nſulis, ſcopulis ac
laborioſiſſima &
ait Solinus, *bala-*
us & quos phyſicæ
cium colummarum,
ue ſiſtulis fluctu
imane alveos navi-
ſque labor ſit eos
oribus & iis quæ
maus, *Emodus*, *Pa-*
ropa-

Reſta gub-
ernandi.

Legi &
deſi.

Mores.

Mercimonia.

Mores.

Moluccæ.

Sunt.

Aeris

qualitas.

Soli ferti-

litas.

SEQVNTVR in nostra methodo *Moluccæ Insulæ* cum aliis: aromatum & inprimis caryophyllorū ingenti copia toto Orbe celebres. Hoc vero nomine præcipue comprehenduntur quinque insulæ, *Ternate* vel *Tarante*, *Tidor* vel *Theodori*, *Motir* quæ & *Muthil*, *Machian* vel *Mare*, & *Bachian* seu *Bachianum*. Iacent sub *Æquatore*, inter *Cilebes* & *Gilolæ* insulas. Harum maxima vix habet ambitum sex mill. passuum: omnes intra spatium xxv milliariū concluduntur. Aer hic valde insalubris, multiq; mercatores lucrum pluris quàm viram facientes, his locis moriuntur. Ager est aridus, spongiosus, quique imbres è cælo decedentes confestim absorbet, antequam in mare delabantur. Profert varia aromata, nuces myristicas, mastichen, lignum aloes, sandalum, cinnamomum, zingiber, piper, & caryophylla tanta copia, idque sine ulla cultura, ut mirum sit. Quæ quotidiano elui inserviunt, raro hic & parçè proveniūt, sed ea commutatione suarum mercium abunde parant. Sunt etiam in Moluccis tam vastæ arundines, ut ex iisdolia conficiant incolæ. Caryophylli arbor in rupibus provenit, quarto anno quæ cœpit crescere, profert fructum. Arbor foliorum forma & crassitie lauro est similima. Flores umbellæ instar prædeunt, simillimi floribus mali aurei. Fructus flore collosso paullatim protuberant in formam clavi, unde etiam illis apud nostrates nomen. Initio rubri, mox Sole tosti nigresunt: quo autem duriores fiant & virtutem insitam diutius servant, aqua salsa consperguntur. Arborea verò ita inter se de-

stantur vel soli felicitate, vel seminis, aut stolonum fecunditate, ut plerumque lucos faciant. Hos inter se partiantur indigenæ, fructusque abundant, ut mercatoribus dividendant. In his insulis avis interdum decidit *Mamucodiat* a dicta, maxima pica non minor, nec major semipede. Caput ei non rotundum, sed pressum est, quale hिरundinis, cauda longissima, bifurcata, pedes nulli: itaque perpetuo volat, auram ruminat. Pluma in capitis parte superiore adeo minuta, ut pilo propior visum pene fallat. Ei viriditas, quæ in feris anatibus, sed ita vegeta, ut smaragdi splendorem imitetur. In parte inferiore sub gula etiamnum & minutor & brevior, verum flava, ac nitore citrii. Ad stomachum vergens dilutior & dilucidior. A capite collum in supera parte densissima pluma tegitur, fulgore fuliginoso, quæ ad caudam sese demittens paullulum grandescit, ac de coloris illius intentione paullatim aliquid remittit. Par sub alvo magnitudo, color haud ab similibus. Alarum protensarū prolixitas sesquipedalis. Pennarum color infernè buxeus, superne cædidus, levissimâ fuligine semitinctus. Pinnulæ pennarum non coherent, sed disirte aerem transmittunt. Hanc si cadat, è cælo aut ex paradiso Mahumetano mitti superstitiose credunt. Hanc etiam adeo sancte religioseque habent, ut se ea reges tutos in bello existiment, etiam si suo more in prima acie collocati fuerint. Inter has insulas præcipue sunt *Tidor* & *Ternate*, quarum posterior duos habet portus cõmodissimos. Indigenæ harum insularum caphræ, hoc est, gentiles sunt. Solem & Lunam

ut stolonum for-
 Hos inter se par-
 tur mercatoribus
 nec major sem-
 sum est, quale hi-
 pedes nulli: ita
 Pluma in capitis
 ropior visum pe-
 bus, sed ira vege-
 In parte inferior-
 brevior, verum
 ergens diluor &
 parte densissima
 ad caudam sese
 coloris illius in-
 Par sub albo ma-
 a protensarū pro-
 r infernē buxeus,
 mītinctus. Pinnu-
 æ aerem transmi-
 diso Mahumeta-
 etiam a deo sancte
 tos in bello existi-
 collocați fuerint.
 & Ternate, quarum
 ssumos. Indigenæ
 niles sunt. Solem
 & Lunam

MOLVCCÆ.

Mort.

& Lunam deos colunt: Soli diei, Lunæ verò noctis imperium adscribunt, illum marem, hanc feminam dicunt, atque hos cæterarum stellarum parentes vocant, quas omnes Deos esse, minutos tamen arbitrantur. Solem orientem certis carminibus salutant potius quam adorant, item Lunam noctu fulgentem, à quibus liberos, fructandam pecoris fœturam, terræ uberes fructices, aliaque id genus deposcunt. Cæterum pietatem ac justitiam colunt, & præcipuè pacem atq; otium amant: bellum vero maxime detestantur. Moluccæ repetè sunt Caroli V auspiciis: quam rem quia in primis memorabilis, liber paullo alius repetere. Quum inter Lusitanos versus Orientem, Castellanos in Occidentem, pomeria suorum Principum promovere pro virili adnites diffidium esset ortum: ne alteri alteris essent impedimento, novus ille Orbis, auctoritate Alexandri VI Pontificis & aliorum, in duas partes est distributus: scriptis legibus & conditionibus, ut quidquid instituta ab Atlantici maris insulis, quæ Hesperides solent dici, navigatione Orientem versus reperiretur, Lusitanorum esset: quidquid ad Occidentem, Castellanis cederet. sic horum beneficio pernotuit America: illorum Orientis pleraque, ita lucris studio lapsu temporis excurrentium, ut dicerentur etiam pertrumpere in adjudicatam Castellanis portionem: quæ controversia decidi non potuit, nisi Ferdinando Magellano quasi iudice. Hic enim Lusitanus, odio in Emanuelem suum Principem, ob non bene pensatam, quam illi navarat & effecerat, operam exstimulatus, docens Moluccas ex facta distributione pertinere ad Castellanos, anno millesimo quingentesimo decimo nono, auspiciis Caroli Quinti ad

quærendum dimissus alia via in insulas, quas dixi, ita navigationem suam temperavit, ut ex Hispania in Australiora cæli spacia ad gradum latitudinis LII delatus, & inde conversa ad occidentem Solem classe, per inferius hemisphærium immenso cæli marisque tractu superato, sub orientem Solem ad Moluccas insulas, quas quærebat, tandem naves ejus pervenerint: ac inde per superum hemisphærium, prætervecti ejus socii littora Asiæ & Africæ in Hispaniam redierunt, per navigato semel (ausu admirando & à nullo mortalium tentato) toto terrarum Orbe. Ipse autem Magellanus ante reptas Moluccas prælio contra Barbaros occubuit: & post investigatas Moluccas à sociis superstibus ejus navigationis, cæteris navibus dispersis, captis & detentis, una tantum navis superstes, & incolumis in Hispaniam rediit aromatibus onusta: margaritis etiam; quæ in insulis nonnullis grandes admodum reperiuntur, aliæ magnitudine ovorum rurturum, gallinarum etiam & anserum. Digniores profectò nautæ, qui æternâ memoriâ celebrentur, quam qui cum Isone Thessalo Argonautarum principe ad Colchidem navigarunt Argonautæ. Navis etiam ipsa, quæ una sospes & salva domum rediit post exantlata tot pericula, multo dignior, quæ inter sydera collocetur, quam vetus illa Argo. Hæc namque ex Græcia duntaxat per Pontum vecta est. Magellanica vero ex Hispania Austrum versus indeque per inferius Hemisphærium in Orientem penetrans, rursus in Occidentem in Hispaniam per superius hemisphærium, emenso semel, quod dictum est, universo terrarum Orbe, remeavit. Sed hæc hæc hactenus: ad alia pergamus.

*Gilolo in-
sula.*

GILOLO vel *Gilolum* quæ & *Batocima*, ex insulis, quas vulgo nuncupant *del Moro*, una est. Cœlum hic inclemens, & aer calidus. Ager abundat oryza, ac medulla cujusdam arboris, quæ

Sagu dicitur, ex qua panem conficiunt: è qua etiam arbore succum eliciunt, quo loco vini uruntur. Galliarum silvestres magna copia producit à nostris valde differētes: & vicinum Mare magnam alit testudinum vim, quarum caro ejusdem ferè saporis est cum carne vervecina. Incolæ barbari ac crudeles, qui ut olim, carnibus humanis vescuntur. *Celebes* insula ab Occasu Moluccarum jacet, cum nonnullis aliis, quæ sub eodem nomine comprehenduntur. *Ambon* vicinis aliquot insulis nomen dat. Peridromus ejus 10 milliarius. asperitima autem est ac sterilis. Hujus incolæ sunt anthropophagi, ac piratæ. *Bandan* parvæ insulæ numero circiter VII, à Meridie Sindarum insularum ac Moluccarum sitæ sunt, gradu circiter VII latitudinis australis: alii eas ultra gradus IV cum triente ponunt. Harum nomina sunt: *Bandan* major cæteris, ac iisdem nomen communicans, *Mira*, *Rosolargium*, *Ay*, *Rom*, *Neira*, & *Gunape* omnium minima, quæ continuo ardet, atque ob id deserta est. Hæ insulæ nuces myristicas & mastichen ex eadem arbore subministrant. Myristica arbor prope a & parula est, nostræ quercui perquam similis. Nuci operimentum triplex. Primum crassius ad versus injurias aëris, venti & imbrium. Alterum membranæ instar reticulato munimento, quod tertium aliud putamen ligneum ambit: membranula illa est muscata: flos, qui ab Hispanis *Ma-*

*Celebes
insula.*

*Ambon
insula.*

*Bandans
insula.*

cia dicitur, nobile ac salubre aroma. *Zingiber* quod in hisce omnibus insulis provenit, duplex est, spontaneum & sativum: hoc illo melius est: herba crocum refert: radix odorata est & mordax instar piperis, & quidem pipere ipso calidior. *Cinnamomum*, quod Herodotus in avium nidis, & præsertim phœnicis reperiri tradidit, cortex est fruticis, simillimi malo punico. Hujus cortex ad calorem Solis dehiscens, à ligno avellitur, & paullulum ad Solem detortus fit cinnamomum, & à canalium figura vulgo *Canella* vocatur. Insula *Timor* sita est gradu X latitudinis australis. Hæc sandalum flavum & album magna copia subministrat, quod ab insulanis ferros securibus, gladiis & cultris redimitur. *Borneo* insula Mercatori ea est, quæ à Ptolemæo Insula *Bona Fortuna* dicitur. Jacet inter Cambajam & Celebes, proximamque sibi habet Calamianes: parte australi subest *Æquinoctiali* circulo, reliqua Boream versus extenduntur. Est autem omnium illius Oceani maxima, crediturque ex quorundam relatu trium habere mensium circumnavigationem: ex aliorum verò ambitu bis CIO & CC milliarius. Hæc rebus omnibus ad vitam victumque necessariis abundat, camphoram, agaricum, adamantem, equos pusillos producit. Multi per omnem insulam & præclari portus sunt, amplæ urbes. *Cabura*, *Tajaopura*, *Tamoaratas*, *Malano*, & omnium præcipua *Borneo*: in qua incolarum millia viginti quinque. Sita est in palude aquæ marinæ, ad instar Venetiæ. Regem habet Mahumetanum, cum quo nefas nisi per interpretem loqui.

*Borneo
insula.*

Kkkk

INSV-

Regio.

INSULA hæc Marco Paulo *Zipangri* dicitur, olim *Ghryste* Magino, Mercatori *Aurea Chersonesus*: eam vulgo *Iaponiam* & *Iapan* vocant. Præcipue tres Insulæ sunt, Petto Maffeo teste, circumfusis aliis minoribus interfluo euripo disjunctæ. Prima & maxima *Iapan* dicta, in satrapias aut regna tria & quinquaginta dividitur: quorum potentissima sunt, *Meaci* & *Amaguncii*. Secunda dicitur *Ximo*, habetque regna novem in quibus præcipua sunt *Bungi* & *Figen*. Tertia est *Xiconum*, quæ IV *renga* continet. Totius terræ longitudo ferme in ducentas, uti ferunt, leucas procurrit. Huic nequaquam respondet latitudo: decem tantum alicubi patet: summum *xxx*, non amplius. De ambitu nihil dum certi proditum est, lacet ab Equatore in Arctum à trigesimo gradu ad trigesimum ferè octavum, Ab Oriente obversa est novæ Hispaniæ. A Septentrione Scythas vel Tartaros, & alios ignotæ feritatis populos, ab Occidente spectat Chineses. A Meridie, vasto Mari interfuso, inexploratas habet terras. Salubris hic cæli temperies: frigori & nivibus regio valde obnoxia, neque admodum ferax. Mense Septembri oryzam, nonnullis etiam in locis Majo triticum metunt; neque ex eo panem ut nos conficiunt, sed genus quoddam offæ, seu polentæ. E terræ visceribus incolæ varia effodiunt metalla: & exteras longeque distitas nationes ea merce pellicunt. Estque hæc insula in tantum auri ferax, ut Marcus Paullus Venetus testetur suo tempore Palatium regium aureis laminis tectum fuisse, haud aliter quam apud nos magnæ domus plumbo vel cupro operiun-

Cæli qualitas.

Soli feracitas.

tur. Arbores vel ad æternitatem, vel ad fructum ferunt haud absimiles nostris. Plurima verò variis locis exurgit cedrus, ranzæ proceritatis & crassitudinis, ut inde fabri Basilicarum columnas, & cujuslibet quamvis capacis onerariæ malos efficiant. Ex animantium genere, oves; porcum, gallinam, anserem, fædasque alias domi haud quaquam alunt Iaponii. Campos & præra, boum equorumque militarium armenta: saltus atque dumeta, lupi, cuniculi, aprî, cervi pererant. E volatilibus phasianî, anates amnicæ, palumbes, turtures, coturnices, ac sylvestres gallinæ cernuntur. *Iaponium* omne nomen uni quondam parebat imperatori, cui titulus *Vo*, seu *Dair*: quod is diuturna pace in delicias atque locordiam resolutus, Præfectis ac Satrapis ac præcipue *Cubi* (sic enim duo primarii vocabantur, quorum alter deinde extinxit alterum) contemptui cœpit esse. Summus verò & potentissimus Iaponiorum habetur ille quisquis Meacum & Meaco finitima nobilissima regna (quem tractum communi nomine *Tensam* nuncupant) armis atque arcibus occupavit. Ea loca ante aliquot annos obtinebat *Nobununga* tyrannus. Hujus in solio à conjuratis interempti, liberis ejusdem aut pulsî, aut occisî, per factionem ac vim præcipuus è Divum numero *Faxiba* successit. Nunc autem *Taicofama* sive *Taico* monarcha est Iaponiæ. *Iaponia* urbs primaria *Meacum*, civitas maxima, cujus ambitus unum & viginti milliaria patuit, sed nunc bellis intestinis insularum tertia parte imminuta est. In hac summus magistratus Iaponiæ moratur, tribus viris constans. Sunt præterea

Anima-
liminar-
vitas.Imperium
majorem.Vrbium
nomina.

fructum serunt
 ariis locis exsur-
 tudinis, ut inde
 bet quamvis cam-
 mantium gene-
 fedasque alias
 Campos & pra-
 menta: saltus at-
 vi pererrant. E
 alumbes, turtu-
 vernuntur. Iapo-
 bat imperatori
 na pace in deli-
 tis ac Sattapis ac
 ocabantur, quo-
 temptui coepit
 oniorum habere
 nitima nobilissi-
 mine Tensam nu-
 it. Ea loca ante
 tyrannus. Hujus
 eris ejusdem aut
 praecipuus e Dv-
 stem Taicosama si-
 ia urbs primaria
 utus unum & vi-
 inrestinis insula-
 ac summus magi-
 s constans. Sunt
 praeterea

Anima-
limvar-
vicia.

Imperium
majorum.

Urbium
nomina.

135 165 170 175
 Septe 165 ntrio: 170 175

IAPONIA.

INSULA
 JAPONICA
 IAN-
 TON
 NANQUIN
 SUICHIN
 SUUAN
 ANCHRO
 MIMO
 ZILAPHO
 TIMCHEU
 CUMBOR
 DUCIHO
 LAICHO
 HANDEQUON
 CHEN
 OLEPEIO
 VAREHA
 CHAPOFI
 TUNBARAN
 MANCHEU
 LAIQUO
 GRAMDO

CERANENSIS

OCEANUS

Leuca
 Hispanica 30 20 30 50 50
 Milliaris
 Germanica 30 20 30 50

Petrus Kerius Celavit

Aeri 165 dies. 170 175

præterea *Ossacaja* civitas illustris, potens, libera, omnium, ut quidam autumant, totius Orientis opulentissima. Magna hic mercatorum undique concurrentium frequentia est, quorum qui mediocres facultates habent minimum possident xxx aureorum millia, qui majores, incredibilem summam. *Bungum* sui tractus urbs præcipua, situ opportuno. In hac Christianorum magnus est numerus. *Caja* civitas *Bonsio* cuidam sacra, quem *Combedasi* vocant. Principes omnes in hac urbe sepeliuntur: aut si alibi, saltem huc dentem unum mittunt sepeliendum: tanta hujus loci veneratio. *Fiongo* urbs decem & octo leucis Meaco distans. Hæc *Nobunan-gæ* tempore majorem in partem devastata fuit. Eamq; anno c13 10 xcv1 terræmotus sic convulsit, ut non minima ejus pars ad terram allisa sit: & paullo post etiam maxima pars, ut dicunt, igne conflagrarit. *Amangasqui* urbs non contemnenda leucis quinis disjuncta à mari, Sacai opposita. Habet etiam *Vosquin*, *Funajum*, *Tosam*, urbes nobilissimas, & alias quas brevitatis studio prætereo. Portus marini hic multi, inter quos *Ochinofam-nu*, in quo ferè magnus navium numerus stat. Editi præruptique montes, cum alii passim, tum 11 præcipua nobilitate visuntur: quorum alter, incertæ appellationis, adfiduè flammæ evomit, inque ejus cacumine, certis hominibus, postquam voti causâ diu se maceraverint, splendida circumfusis nube sese *Cacodæmon* ostendit: alter *Figenojama* nomine spectatæ altitudinis est, adeo ut etiam ipsas nubes leucarum aliquot intervallo superet. Magnifica exstruunt templa & sacerdotum utriusque sexus sumptuosa cœnobîa: superba etiam & visenda palatia. Palatii regii ex Paulo Vene-

to supra mentionem fecimus, cujus tectum aureis laminis fuit operum. Superficies quoque superior aula-rum & conclavium aureis laminis ferebatur tecta. Nec minus hodie sunt in hujusmodi operibus sumtuosi & magnifici. *Taico* sive *Taicosama* quem nunc hic monarcham esse diximus, opere visendo & stupendo moles excitavit. Hic exstrui curavit aulam mille *Tatami* (storeæ elegantissimæ genus est) operam cum suis fimbriis damascenis, holosericis, aureis: quolibet autem harum storearum octo palmos longa, 14 lata est. Hæc è ligno maximi pretii ædificata est, tantoque auro intus nitet, ut pænè incredibile videatur. Ante hanc aulam in planicie pulcherrima, jussit erigi theatrum ad agendas comœdias, utrimque verò nonnullo intervallo divulsas turres binas trium quatuorve contignationum. Multa hic prætereò brevitati studens. Ligneis plerique ob crebros terræmotus, quidam tamen ab imo lapideis utuntur ædibus, elegantiæ & arte visendis. Meaci III. *Piri* (qui totius regni primores summum Magistratum constituunt) degunt, penes quos summa est rerum constituendarum potestas. Primus, qui *Zazo* dicitur, Pontificis instar, præest sacris. Secundus *Voo* dignitatibus & honoribus. Tertius *Cubacama* paci & bello. In v autem ordines divisa gens est. Quorum primæ eorum qui cū imperio sunt, rerumque potiuntur. hosce communi omnes nomine *Tonos* nuncupant, quamquam inter ipsos *Tonos* alii dein existant dignitatis gradus, uti apud nos regum, ducum, marchionum & comitum. Alter ordo eorum est, qui gentis illius procurant sacra, capite ac mento prorsus abraso. cælibem hi profitentur vitam. Variæ ac multæ numerantur eorum sectæ: nec desunt

Portus

Montes

Opera pu-blica

Privata.

Retio-bernandi.

Etum aureis la-
e superior aula-
atur teſta. Nec
us fumuoſi &
unc hic monar-
tupendo moles
le *Tatami* (ſto-
am ſuis ſimbriis
er autem harum
ſt. Hæc è ligno
uro intrus nitet,
ne aulam in pla-
ad agendas co-
ervallo diuulſas
ationum. Mul-
eis plerique ob
imo lapideis u-
ſe. Meaci III. *Viri*
Magiſtratum
a eſt rerum con-
zo dicitur. Pon-
o dignitatibus &
ello. In a uerem
us eorum qui cū
hocce communi
mquam inter ip-
gradus, uti apud
comitum. Alter
rant ſacra, capite
i profitentur vi-
orum ſectæ: nec
deſunt

Private.

Reticulo
Bernandi.

Scolis.

Mores.

deſunt qui ad Rhodiorum Equitum ſpeciem bellicas
una cum feligione res tractant. Sed communi omnes
appellatione *Bonzi* appellantur. Tertius civium & reli-
quæ nobilitatis eſt. Sequuntur inſtitores ac ſellu-
larii: & variarū opifices rerum egregia formæ ſolertia.
Poſtremus eſt agricolarum locus. Sontibus quolibet
nomine, haud leuiora quam exſiliū, aut proſcriptionis,
aut capitis ſupplicia conſtituta ſunt. Gladio ferme tru-
cidantur improvidi: quibuſdam tamen locis compre-
henſos latrones, certoque ad ignominiam vehiculi ge-
nere per civium ora tranſire. eos, extra urbem cruci af-
figi mos eſt. In Dei cultu, quod potiffimum Iuſtitiæ mu-
nus eſt, miſerandum in modum errant. Magiſtris reli-
gionis uentur iis quos dixi *Bonzi*. Inter numina ſup-
pliciter adoranda, ſunt *Amida & Xoca*. Sed habent &
alia, à quibus futuræ vitæ bona experantur, quos *Foto-
quos* vocant. Alios etiam veluti minorum gentium Deos
adorant, bonæ valetudinis, liberorum, pecuniæ, & eorū
quæ ad corpus pertinent, largitores: hocce *Camis* ap-
pellant. Multa hic variis locis Gymnaſia, quas *Acade-
mias* dicimus. *Bonzi*orum Schola eſt in oppido *Banoum*, in
qua ſolemni ritu gradus tituluſque conferretur à præſe-
cto ſtudiorum. Eſt & inter alia *Seminarium Ieſuitarum* in
quo Iapones linguam Luſitanicam, Europæi Iaponi-
cam dicunt. Ipi Iapones etiam typis ad impreſſionem
utuntur. In univerſum autem, acuta, ſagax, ac bene à
natura informata gens eſt: iudicio, docilitate, memo-
ria. Paupertas de decoro aut probro eſt nulli. Maledi-
cta, furta, impiam temerè jurandi conſuetudinem, alex

genus omne execrantur. Procerâ ſtaturâ, ſi cui conti-
gerit, & decoro corporis habitu gloriantur. Lenta ple-
riſque vivacitas: firmæ vires: in ſexageſimum uſque an-
num militaris ætas extenditur. Barbam alunt modi-
cam: in capillo varius eſt mos: voſcellâ depilant, pueri
ſinciput, plebei à ruſtici dimidium caput. Viri nobiles
totū ferme, paucis ad occipitum relictis capillis, quos
attigiffe quempiam, contumeliæ loco vel maximæ du-
citur. Storeis, culcitæ in modum tumentibus, nitidis-
que pavimenta conſternunt: In iis & ſomnum, ſubje-
cto cervicibus lapide vel tegillo, & cibum capiunt, ge-
nibus nixi, cruribus inſidentes. Munditiarum apud eos,
haud minor quam apud Chinenſes, cura: paxillulis
item ipſi duobus inter edendum ita ſcienter utuntur, ut
neque excidat quicquæ, nec digitos extergere opus ſit.
Cœnationē ingrediuntur diſcalceati, ne cataſtromata
calcando cõinquent. Tenuiotes, ad mare præfertim,
viſitant herbas, oryza, piſce: divites ornant ſplendi-
dè atque apparatè convivium: in ſingula fercula, ſine
linteis aut mappis mutatur ſua cuique convivæ menſa
è cedro pinuve, palmæ ferè altitudine. Cibi conſecti in
pyramidem exſtruuntur auro conſperſi, cupreſſinis ra-
mulis ad gratiam prominentibus. Nonnunquam etiam
roſtro pedibusque inauratis aves integræ nobilibus pa-
tiniſ inferuntur. Vigent hic Luſitanorum commercia.
Inveniuntur enim margaritæ magna copia, rotundæ ac
cræſſæ, rubei coloris, item alii lapides pretioſi, qui una
cum auro Inſulam diſtiſſimam reddunt.

Vitiu.

Mercimo-
nia.

Kkkk iij ZELAN,

Insula.

ZEILAN, vel *Ceilon* insula Arabibus dicitur *Tenarizim* & *Tenasserim* terra deliciarum: & Indis *Hibernarum*. Hæc Prol. *Taprobana*, Barrio & Corfalo testibus: quod idem constanter affirmat Varrerius, in suo de Ophyra regione opusculo. Quorum sententia lubens accedit Ortelius in suo *Thesauro Geographico*. Mercator vero noster censet *Nanigerim* (*Pamgenris* habent Græci Ptolemæi codices) esse: cui alii potius fidem habendam arbitrantur: ego rem in medio relinquo. *Zeilan* vero insula præstantissima jacet non longè à Comotino Promontorio, x gradibus ab Æquatore. Ambitus ejus ccxl leucarum, vel ut alii dicunt ccx aut 1000 milliariarum: longitudo leucarum lxxviii, seu milliariarum ccxl vel ccl. Latitudo autem leucarum xliii, aut milliariarum cxi. Hæc licet sub zona torrida, subque candenti sydere sita, cælo tamen ita temperato, aëre tam salubri fruitur, ut omnes Indiae prævincias hac parte excedat, nonnullique isthic Paradisum terrestrem fuisse olim arbitrentur. Mira cæli clementia incredibilisque temperies, hieme æstateque nunquam sævientibus. Ager fertilis perpetuo viret. Flores varii leguntur. Adeo ut cum Poëta de hac insula canere liceat:

Cæli temperies.

*Hic ver purpureum, varios hic flumina circum
Fundus huius flores*

Sili fertilitas.

Arbores perpetuo floribus aut fructibus onustæ sunt: ut sunt mala Assyria incredibili suavitate, mala medica, citria optima, aurantia, limones, aliique fructus nobilissimi. Fert & palmam & aromata, cinna-

momum, cardamomum, Caryophyllum, piper, aliaque. Cæterum incolis cibum, potum, navigia, unica palma subministrat. Fructum vocant *Caynen*, librum *Ceyro*. Ex arborum truncis naves compinguntur, è foliis vela, ex cortice funes, cujus tenuioribus partibus pro filo urantur ad vela consuenda, trabesque colligandas, sine ullo clavo ferreo: ita exstructam navem onerant fructibus ejusdem arboris. *Oryza* tamen parè hic provenit, quæ ex regno Malabar & Caromandel copiosè eo defertur. Auri, argenti, cæterorumque metallorum fodinas habet, quas tamen reges non permitunt exhauriri, eas velut thesaurorum loco in ostentationem servantes. Nonnullis causa videtur, ne quis illis bellum inferat, cupidine auri. Ferrum quoque, lignum & sulphur producit: eboris item ingentem vim. Sunt & gemmæ hujus insule plurimæ, rubini, hyacinthi, sapphiri, chrysolithi, & quos vulgo vocant *Ochidi gatta*. Ferarum omne genus, cervorum, hinnulorum, aprorum, leporum, cuniculorum, & similibus magna copia. Elephantorum vero nusquam major frequentia & bonitas. Hos venales habent miro modo. Ad mensuram enim admetiuntur, ut pannos, aulæa, telam, pretio in singulos palmos definito; ita cum magnitudine ceteris æstimatio. Sunt verò hi elephantii rotius Indiae orientalis nobilissimi, atque à cæteris, ut verissimè probatum esse memorat Hugo Lincæolanus, ejusdem generis animantibus ex aliis locis privata veneratione adorantur. Sed quoniam in elephantorum mentionem incidimus: non abs re visum de hoc animali

m, piper, alia-
 avigia, unica
 aqua, librum
 inguntur, è fo-
 ribus partibus
 abesque colli-
 ctam navem
 a tamen parcè
 Caromandel
 orumque me-
 ges non per-
 loco in osten-
 detur, ne quis
 m quoque, li-
 ingentem vim.
 rubini, hya-
 go vocant Orbium,
 hinnulõ-
 n, & similibus
 am major fre-
 miro modo.
 annos, aulæ,
 o, ita cum ma-
 i elephantis to-
 ceteris, utve-
 Linfocotanus, e-
 cius privata ve-
 elephantorum
 sum de hoc ani-
 mali

Septem 12.2. p. 10
 122
 121

Marsè 122. diæ.
 122

MAR DE ALXOFRE

Orci 8 dens.

mali pauca subicere. Elephantem vocant Arabes Fil, ac dentem ejus *Cenafil*, *Æthiopes* *Itembo*. Animal disciplinæ capax est, & natura mite & tractabile. Incessu tardum videtur, cum tamen ne vel expeditus quispiam cursus ejus incessum adæquare queat. Repertos subinde elefantos aliquos ferunt, qui noctu cum suspiriis & lachrymis iniquâ suam sortem deplorare videbantur. Vivunt annos ducentos. Magni illi dentes non nisi ex elephantis maribus sunt: femellæ enim breviusculos habent. Animale est mirè zelotypum, atque adeo præ nimia zelotypia in furorem subinde rantum rapitur, ut & pastum & somnum fastidiat. Memorabilem historiam refert de elephante Christophorus Acoſta, quam hoc loco Iusti Lipsii V. C. verbis inferemus. Elephanti cuidam in urbe Cochim ad horam cibis non erat oblatum. *Queritur & barris. Magister excusat, & vas æneum ejus cibarium ostendit perfluens, causam hanc mora esse, non posse se in pertusum vas cibum indere. Iubet igitur, si esse velit, ad fabrum erarium ferat reconcinnandum. Ille paret. Promiscuo auferit, sabro offerit. Faber sive per negligentiam, sive ludos belluam faciens, infideliter reparat atque obſtipat. Elephas refert. Herus vitium videt, & indignatur. Inclamat illum absentem, hunc præsentem, denique redire jubet cum illo ipso vase. Facit, & sabro querulus impingit. Ille homo suavis iterum imponere conatur, & admoto malleo claudere rimam simulat, non claudit. Nec tamen imponit. Nam ille catus leberem resumptum ad flumen defert, immergit, & aqua implet, periculi faciendi causa. Videt effluere. Plenus itaque irarum ad fabrum recurrit, incitat magna voce. Confluunt*

*vicini, & inter eos vicarius Regis. Faber blandis verbis demulcet belluam, vas denique sumit, & refingit probe atque ex fide. Sed ille ne tum quidem fidens, iterum ad flumen & ad haustum: dum eo nitenti aquam videt, veritè se ad adſtantes, & ostendit, velut testes eos advocans in hoc factum; ita demum abis domum. Hæc libuit hoc loco interſerere, ut lectionis fastidium atque sætetas non nihil levaretur. Avium præterea omnis generis, pavonum, gallinarum, columbarum &c. ingens copia. Vnus hic rex olim imperabat: is postea dolo sublatus fuit, diviso inter multos Principes imperio. Suntque nunc reges insulani novem. Horum potentissimus est Colmuchi, cui ceteri tributum pendunt annuum: hi sunt reges *Ianaſapian*, *Triquamale*, *Batecolon*, *Villaſſem*, *Tananga*, *Laula*, *Galle* & *Cande*. Refert Ioannes Hugo Lincotanus in suo itinerario cap. xiv, chirurgum quemdam præcipuum è regibus è medio sustulisse, sibi que imperium adſcripſiſſe, pulſis inſigni tyrannide cæteris. Hunc chirurgum regni potentem *Raju* appellari, prudentia & ingenio pollere, reique bellicæ haud rudem esse: verum nemini fidentem. Cingales huic, eodem referente, inſeſti sunt tantamque tyrannidem oderunt, preſſi interim metu ad obedientiæ ministeria. Idem hostis *Iuſitanorum* acerbissimus, eo anno qui diſceſſum dicti Hugonis præceſſerat ex India, arcem *Columbo* obſidione cinxerat, sed irrat conatu, auxilio à *Lufitanis* allato. In hac insula vix sunt urbes, quarum ^{Urbes.} prima est Colmuchi. Hic complures naves cinnamomonia elephantibus ac gemmis variis onerantur. In hac Portugallenses*

Portus.

Mons.

tugallenses atem habent rege permittente à se ex-
structam. Portus est amplus & tutus. Habet præterea
sex portus præcipuos, præter alios minus celebres. Insu-
la valde montosa est: visiturque mons sublimis altissi-
mo situ inter totius Indiæ cacumina; incolis *Pico de*
Adam dicitur, credunt enim Indi firmiter isthic Para-
disum fuisse, & Adamum ibidem à Deo creatum, di-
cuntque; etiam nunc hodie ex stare primi parentis pedum
impressa vestigia, longitudine duos palmos excedentia.
Scribit ex relatu cupidâ mercatoris Mahumetani Lu-
dovicus Romanus Patrius in fastigio hujus montis
specum esse quendam, quo se recipiebant ejus regio-
nis omnes incolæ in primi Parentis sanctissimi memo-
riam: memorare enim incolas Adamum post lapsum
illic fletu & continentia, pœnitundine ductum, culpam
se demisse. Refert idem auctor esse alium montem va-
stissimæ longitudinis, ad cujus radices pyropi reperiun-
tur, qui vulgo rubini dicuntur. Cinnamomum hic
nascitur præstantissimum tanta copia, ut silvas ac ne-
mora hæc arbore refertas habeât. Incolæ maritimi ma-
humetani magna ex parte sunt mediterranei Gentiles:
(*Cingales* vocant) color illis albus, statura procera: ab-
domen prominens; ventrem enim curant. Imbelles
sunt, exigui spiritus, & ad bellum inepti. Tormentis, scri-
bit idem Ludovicus, non utuntur bellicis, nec ferro: sed
eorum arma arundines sunt: ob id perraro in prælio
occumbunt. Sunt autem ingeniosissimi, & ex auro,

argento, ferro, ebore, opera faciunt politissima. Bom-
bardarum sive scloporum fistulas insigni arte nunc
formant, velut artificii manu. exasciatis. Narrat sæpius
jam nobis memoratus Linscotanus Archiepiscopo cru-
cis imaginem oblatam, quam artifex Zeilanus ex ebo-
re confecerat, longitudine unius vlnæ, tanto artificio,
ut capilli, barba, & ipsa facies viventis hominis gestum
mentirentur, optima staturæ mensura: in Europa nihil
tale. Quare ab Archiepiscopo arcæ inclusa ad Hispaniæ
regem missa fuit, digna estimatione inter preciosissi-
ma tanti regis *Cimelia*. In Histriorum artibus excel-
lunt iidem maximè, multasque venustates corpore ac
ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magna spe-
ctantium admiratione. Victus eorum ex lacte, buty-
ro, caseo, ac oryza est: potum ex palmarum succo col-
ligunt. Vestis infra umbilicum è serico aut gossypio.
Superiora enim non tegunt, nisi quod caput panno
subtili contegunt. Aureas auro ac gemmis ornant, zo-
nas gerunt aureas gemmis ornatas. Ipsa insula commer-
tium valde ob portuum frequentiam acrerum affluen-
tiam oportuna est.

Atque hæc de insula *Ceylon* deque tertia Orbis parte
Asia sufficient; ad quartam & postremam Orbis Ter-
rarum partem longè maximam *Americam*, quam Isthu-
mus nobilissimus & Septentrionalem facit & Meri-
dionalem, pergimus.

L III

HISPANIA

erbis demulcer
ex fide. Sed
manuum: dum
endit, velut te-
nomum. Hæc
tidium atque
ea omnis gem-
& ccc. ingens
tea dolo sub-
perio. Sunt
otentissimus
annuum: hi
olon, *Villasse*,
annes Hugo
nirgû quem
ilisse, sibi que
nnde ceteris.
pellari, pru-
æ haud rudem
huic, eodem
idem oderunt,
isteria. Idem
ano qui disce-
arcem *Colum-*
auxilio à Lusit-
es, quarum pri-
s cinnamomo,
ur. In hac Por-
tugallenses

Vitis.

Vestis.

Vitis.

Regio.

Situs.

Celi tem-
peries.Soli firmi-
tudo.

HISPANIA Nova Americæ & Provincia amplissima, cæteris cultior, amœnior ac populis frequentior. Hæc magnis terrarum spatiis disiecta, à Tavasco, sive Grialvi flum. Occidentem versus excurrens, ad S. Michaëlis & Culiacanas usque terras extenditur. Septentrio finitur Granata Nova, aliisque regionibus Novi Mexicani regni nomine nunc signatis. Australe litus Pacifici Maris undis abluitur. Inter Æquinoctialem & Cancti Tropicum pænè concluditur, ideoque dierum noctivumque exigua hic discrimina, & perpetuum pænè ver. Mensibus Iunio, Iulio, Augusto atque Septembri assidua pluvia, leniumque xentotum ab utroque mari commodissimi flatus, diurnos, æstivosque calores, disijciunt ac temperant; quæ vera est ratio cur istic sub Tropico æstivo commode habitetur, contra veterum Philosophorum opinionem. Aërem ergo habet temperatum, quamvis sub torrida jaceat zona. Abundat regio ipsa mineris opulentissimis auri, argenti, ferri & æris: mittit cassiam situlam & fructus quosdam, quos incolæ *Cacao* nominant, amygdalorum instar, ex quibus potum valde ab eis expetitur conficiunt. Gossypio ac omnibus insuper frugibus fructibusque, quos in Europa habemus, affluit: tritico, hordeo, omne genus leguminibus, oleribus, lactucis, brassicis, raphanis, capis, porro, petroselino, rapis, pastinacis, malis insanis, beta, spinachio, pisif, fabis, lenticulis & similibus. Sunt & mala aurea, limones, mala citria, persica, armeniaca, magna copia. Crescunt hic etiam poma & pira, sed tantum mediocriter, pruna rara, ficus magna abundantia.

Malorum cotoneorum mitificus provetus. Mala granata satis multa: cerasa hætenus non admodum feliciter provenere. Vinæ insuper sunt ferentes uvas, sed exiis vinum non conficitur: oleæ, saccharum, mora. Habet præterea multas alias fruges & fructus nobis incognitos: inprimis granum *Mais* dictum, ciceri non ab simile, magna copia, ex quo panem conficiunt. Varia item profert animalia, ut sunt oves, vaccæ, capræ, porci, equi, asini, canes, feles, aliaque animalia similia: istiusmodi enim omnia in India Occidentali reperiuntur. Item leones, tigres, ursi, apris, vulpes, aliaque fera & silvestria animalia: item cervi, lepores, cuniculi. Præter hæc sunt & quæ appellant *Saimos*, animalia instar exigui porci, quæ umbilicum in spina dorsi habent: eunt turmatim per silvas: & alia plurima, quæ brevitatis studio prætereo. Avium non minor est varietas, ut sunt, anseres, anates, cornuices, gallinæ: quæ nostras longè superant, & alia. Occupata primùm fuit ab *Hispanis* hæc regio anno 1519, Duce *Ferdinando Cortesio*, cum maxima tamen suorum & incolarum strage, cui remunerationis causâ dono concessa fuit *Tecoan-teper* regio novæ Hispaniæ à Carolo V. Imp. Regnatum fuerat in urbe Mexicana omnino sub Regibus novem per annos cxxx, post 1521 annos quam à *Chichimecis* Mexicana terra primùm occupata fuit. Horum ultimus fuit *Moteczuma*, qui in quadam seditione fuit interfectus, & cum eo Mexicanorum regum familia intercidit. Incoliter porro hæc pars ab Hispanis, qui multas in ea habent colonias, nempe *Compostellam*, *Colimam*, *Purificatiqnem*, *Guadalajarum*, *Meschoacam*, *Cacatulam*, *Mexico*, & alias.

Animalium
varietas.Imperium
magnum.

rovetus. Mala gra-
on admodum felici-
ferentes uvas, sed
saccharum, mora-
& fructus nobis in-
diditum, ciceti non
non conficiunt. Varia
es, vaccæ, capræ,
aque animalia limi-
Occidentali repe-
pri, vulpes, aliaque
vi, lepores, cunicu-
lant *Saimos*, animalia
m in spina dorsi ha-
alia plurima, quæ
non minor est varie-
ces, gallinæ quæ no-
data primùm fuit ab
u, Duce *Ferdinando*
& incolarum strac-
concessa fuit *Tecoan-*
o *V. Imp. Regnum*
sub Regibus novem
quam a *Chichimeicis*
fuit. Horum ultimis
ditione fuit interfe-
um familia interci-
ispanis, qui multas
astellam, *Colimam*, *Pu-*
Cacatulam, *Mexico*,
& alias.

266 267 268 269 270 Septentrio. 271 272 273 274 275

266 267 268 269 270 Meridies. 271 272 273 274 275

& alias. Sunt porro in hac Nova Hispania insignes nonnullæ regiones, nempe nova *Galitia*, *Mechuacan*, *Mexica*, & *Guastecan*. Nova *Galitia* ab incolis prius *Xalisco* vocabatur: quam primus detexit & acquisivit *Nunus Gufmannus*, qui in ea urbes aliquot fundavit: nempe *Compostellam*, ubi sedes Episcopalis & Consilium regium: *Spiritus S.*, *Conceptionis*, *Michaëlis* & *Gaudalajaram* celeberrimam ac totius regni caput. Pertinet ad Novam *Galitiam* regio illa quæ *Culiacana* dicitur ab urbe hujus nominis. Jacet autem inter fl. *Piasila*, & fl. *S. Sebastiani*, qui antequam in mare se exoneret, à terra absorberetur. Metropolis urbs est *Culiacan*, ubi Hispani fundarunt coloniam domus *Michaëlis*. *Mechuacan* regio ambitum habet xl leucarum, & ex opulentioribus ac fertilioribus est hujus Novæ Hispaniæ regnis: nam in ea Maiz ter maturescit singulis annis, & alii etiam fructus. Regio hæc duas continet urbes principales ab Hispanis cultas, in quibus vigent mercimonia, nempe *Pascuar* & *Valadolid*, quæ est Episcopalis sedes, præter alias minus celebres. *Mexicana* regio cæteris non tantum Novæ Hispaniæ præstat, sed universæ etiam Americæ. Nomen sumpsit ab urbe *Mexico*, quæ *Temisitan* quoque nuncupatur. Metropolis est Provincia *Mexicana*. Hæc sita erat in per amplæ paludis medio, antequam à Cortesio occuparetur, qui eam ad ejusdem lacus ripam transtulit, estque nunc optimè fabricata, ambitum occupans sex milliar. Ital. cujus unam partem Hispani inhabitant, reliquam vero indigenæ. *Mexico* tantundem sonat atque fons & scaturigo, à primis fundatoribus sic appellata, ob scaturigines fontium varias quæ hæc urbem circumdant. Hæc urbs præcipua erat ac nobilif-

simâ totius Indiæ, imo totius Orbis maxima, quam Ferdinandus Cortesius expugnavit anno 1519. Hæc cum totius imperii Mexicani caput esset, ædium capiebat lxx millia. Regis quidem & nobilium ædes erant amplæ, commode & affabrè extructæ, vulgi verò humiles & viliores. Resident in hac urbe Archiepiscopus, & prorex, ac tribunal supremum Novæ Hispaniæ. Est etiam in ea imprimendi ars & cudendi pecuniæ. In lacubus porro Mexicanis & circa eorū ripas jacent lxx oppida, quorum quodvis continet plus minus xcx domorum. Post Mexicum est *Tescura* urbs ad ripam ejusdem lacus, quæ amplitudine sua Mexicum ipsium adæquat. Est etiam in hac Provincia *Angelorum civitas*, quæ prius *Vacipalam*, id est terra serpentum, vocabatur, quæ lanificio celebris in primis est, cujus ager vallibus & planiciebus distinctus est, in quibus innumera armenta & greges aluntur, & magna segetum ac fructum copia colligitur. *Guastecan* regio Novæ Hispaniæ ad *Mare del Nord* posita est. Duas hic colonias Hispani habent, nempe *Panuco* & *D. Jacobi à Vallibus*. Postremo in Nova Hispania est *Tlascalan* urbs, quæ post Mexicum secundum tenet locum, estque valde populosa & opulenta & agro fecundo. Reipublicæ more gubernatur, sub possessione tamen Hispaniarum regis. Sunt in Nova Hispania lacus multi, magna ex parte ita falsi, ut sal ex iis conficiatur. Præcipuus is est, qui *Chapalicum Mare* ob immensitatem vocatur. Est & urbis Mexicanæ lacus. Sunt & in ea fluvii quamplurimi piscibus abundantes, quorum aliqui etiam auriferi sūt. Inveniuntur etiam in iis crocodili, quorum carnibus vescuntur incolæ. Est autem regio montibus & rupibus

asper-

asperrimis referta. In provincia Mexicana mons est flammivomus, qui *Popocatepche* incolis vocatur. Est & mons in regione *Guastecan*, in quo 11 reperiuntur fontes, alter scilicet picis nigrae, alter vero picis rubrae fermentis. Est praeterea haec Provincia silvis nemoribusque plena: ac universa arboribus magna copia profert, maxime è quibus lintres unico ex trunco excavant & formant. Habet & cedros tantae magnitudinis & crassitudinis, ut ex iis trabes quadrangulae centum & viginti pedes longae, xii vero latae conficiantur, tanta quidem copia, ut motes cedris ut apud nos quercubus aut pinis confitos dicas. Opera publica me vocant. Fuerunt in hisce Indiae partibus plurima & quidem superba & magnifica templa idolis consecrata, ac Diaboli cultui destinata, quae Hispani olim voce *Cu* appellarunt. Inprimis fuit in urbe Mexico celeberrimum templum *Vitzilipuztli*, ambitum amplissimum habens, atque aeream intus pulcherrimam. Inprimis vero res admiratione digna, cura quam Mexicani gerebant in educandis liberis, certo scientes nihil esse in tota rerum universitate, quod plus adjumenti ad rectam rerum tum privatarum tum publicarum constitutionem adfert, quam pueritiae disciplina. Sunt Indi rerum mechanicarum egregii artifices, praesertim in contexendis variis avium plumis & ferarum pellibus admiranda varietate: qui & laborum tam sunt patientes, ut *laxissimum* integro die

cibum non sumant, quo speciosius concinnent & appetent vel unicam plumam, eandem omni ex parte contemplantes, tum ad Solem, tum in umbra, ut percipiant, magisne recta an inversa conveniat, erectis an deflexis crinibus. Itaque ex plumis animal quodcumque, aut florem aut herbam tanta dexteritate mentiuntur, ut videantur ad vivum expressisse. Aurifabrorum prima & praecipua est conditio, & praeteris artificiosa: adeo quidem ut res quasvis ad vivum exprimant: valentque plurimum fusionis artificio, adeo ut vel herbas quasvis tum res minutissimas fusione fingant, tam exquisitè, ut à naturalibus differre non dicas. Sola Mexicana civitas omnem politiam & vivendi rationem totius novae Hispaniae patefacit. Quae cum esset totius Imperii metropolis, diversae eo confluebant ejusdem regionis gentes, negotiandi gratia. Itaque singulae nationes sua loca probe ordinata obtinebant ac servabant, in quibus singulis diebus quinque fora observarent, omnibus rebus venalibus optime instructa. Itaque singulae officii & mercaturae genera, definitum sibi locum, ac stationem certam habebant, quem neculli praecipare licebat, quae certe non exigua est politicae species. Neque commodius aut urbs, aut domus quaequam potest gubernari, teste Xenophonte in Oeconomicis, quam rebus singulis praefinita certaue loca statuendo, quod ab Indis observabatur.

ima, quam Fer-
cipit. Hac
et, adium ca-
nobilitium aedes
& a, vulgi verò
e Archiepisco-

Novae Hispaniae
cudendi pecu-
circa eorum ripas
met plus minus
ura urbs ad ri-
a Mexicum ip-
a Angelorum ci-
rpentum, vo-
est, cujus aget
quibus innume-
na segetum ac
gio Novae Hi-
nic colonias Hi-
 Vallibus. Po-
urbs, quae post
ue valde popu-
ipublicae more
paniarum regis.
magna ex parte
opus is est, qui
atur. Est & ur-
ii quamplurimi

am auriferi sūt.
orum caribus
ibus & rupibus
asper-

Silva.

Opera pu-
blica.

Opificia.

Mexi-
mulla.

Larv.

Flumina.

Montes.

VIRGINIA.

Insula.

SEQVNTVR innostra methodo *Virginia & Florida*. *Virginia* quæ primo loco occurrit, nomen à *Vigino* regulo, secundum nonnullos, seu, ut mavult ille qui *Francisci Draci* expeditionis anno CIO D LXXXIV ad occidentales *Indias* *Diarium* aut *Commentarium* edidit, ab *Elizabetha Angliæ regina* nomen tulit. Incolis *Vvingandacoa* dicitur. Fert autem libertate quadam felicitateque miranda, quidquid vitæ ex voto transigendæ, deliciisque fruendis necessarium: vinum, oleum, fabas incolis *Okindere*, pisa, quæ illis *VVickanzeyvr*: pepones & melones, iplis *Macocquer*: herbas varias: castaneas, nuces juglandes, fraga, aliofque fructus nobilissimos: item alumen, picem aridam & liquidam, terebinthinam, ferrum, cuprum, sericum, linum, cannabim, gemmas, aliaque plurima. Verum ante alia frumentum (*Pagatorvr* indigenæ vocant & *Indi occidentales* *Maiz*) incredibili fecunditate luxuriat: quod eo certe vehementius demirari licet, quod levissimam tenuissimamque agriculturæ curam ac rationem exerceant. Agros enim leviter expurgatos, & lolius evulsis farritos, cum aratrum vomeremque penitus ignorent, non tanto inductis sulcis subtuendi, glabas occandi, deinde post jacta semina cylindro æquandi labore fatigant incolæ, quantum nostri ad fruges serendas requirunt, sed lignea pala modicè vulneratam humum leviter invertunt, scrobibusque ef-

Soli ferri.
L. m.

fossis grana pastino ligneo, sicut apud nos fabæ solent, depangunt, quæ terra demum superfusa condita in summam luxuriam prorumpunt. Animalia in nonnullis locis producitur varia; ursos, leones, lupos, cuniculos, & quæ incolæ vocant *Saquenucker*, *Maquovvoc*, & *Squirels*: Aves præterea cum alias, rum & illos & gallinas indicas, columbas, perdices, grues, cygnos, anseres, psittacos, falcones, & accipitres. Oppida hic exigua, decem aut duodecim ædium capacia: defixis humi palis, angusto aditu in orbem ædificant, templo, principis procerumque mansionibus, & area, seu fororeterum vernalium, domibusque incolarum, circumquaque in circuitu distinctis affabreque collocatis. Civitates circa litus sunt hæ: *Pyshokomok*, mulierum civitas, *Chipanum*, *VVeopomiok*, *Muscannuige*, & *Mattaquen*, *Ooanoke* Anglis dicta cæca civitas, *Pemeoke*, *Sbycoake*, civitas ampla, *Chovvanaoke*, *Sequotam*, & alia. Flumina quibus rigatur sunt *Occam*, *Cipo*, *Nomopano*, *New*, & alia. Quatuor mensibus anni, *Februario*, *Martio*, *Aprili* & *Majo*, copiosa hic acipenserum captura; arque etiam iisdem mensibus alecum. Sunt & troctæ laporis jucundissimi, optimi nutrimenti: rajæ, mugiles, passerres, ac multa alia genera piscium. Silvæ etiam habet & nemora frequentia, cuniculis, leporibus, arque avibus referra. Silvæ non sunt quales in *Bohemia*, *Moscovia* aut *Hyrcania*, nudæ gignentium & steriles: sed cellissimis atque optimis quæ in toto Orbe reperiantur, cedris consi-

Animalium
varietas.

Oppida.

Flumina.

Silva.

os fabæ solent,
 fusa condita in
 alia in nonnul-
 lupos, cunicu-
 Maquoyoc, &
 p illos & galli-
 cygnos, anse-
 Oppida hic exi-
 cia: defixishu-
 cant, templo,
 & area, seu foro
 larum, circum-
 e collocatis. Ci-
 mulierum ci-
 ge, & Mattaquen,
 oke, Shycoake, ci-
 z alia. Flumina
 no, New, & alia.
 Martio, Aprili &
 a; atque etiam
 octæ saporis ju-
 nugiles, passeris,
 etiam habet &
 us, atque avibus
 emia, Mofcovia
 riles: sed celsissi-
 periantur, cedris
 confi-

Anima-
limo va-
rietas.

Oppida.

Flumina:

Silva

S. 1672.
1673.

consistat pinis, cypressis, lentiscis, aut arboribus quæ mastichen generant, ac multis aliis arboribus odoriferis. Incolæ mediocri statura, æqui bonique tenaces, iustitiam exercent, animæ immortalitatem sentiunt, sed saltationibus assiduis, intempestivisque comotationibus ad instar aliorum Americanorum, intemperanter indulgent; à carnibus tamen humanis abstinent. Assiduis venationibus feras insectantur. Arma sunt arcus & sagittæ. Credunt multos esse Deos, quos nuncupant *Mantoi*, sed variorum generum & graduum, atque unicum duntaxat præcipuum ac magnum Deum, qui fuit ante omnia secula. Qui, ut affirmant, cum Mundum condere decrevisset, primum alios Deos ordinis præcipui condidit, quibus tamquam adiutoribus & instrumentis, tum in creatione, tum in gubernatione Mundi uteretur: tum Solem, Lunam, & Stellas, tanquam minorum gentium Deos, atque instrumenta alterius ordinis magis præcipui. Primum (ajunt) aquæ creatæ sunt, ex quibus opera Deorum, omnis creaturarum varietas, visibilibus atque invisibilibus, existit. Ad genus humanum quod attinet, mulierem primum conditam esse ajunt, quæ opera & adminiculo cujusdam Deorum, concepit ac liberos peperit: atque in hunc modum genus humanum ortum esse asserunt. Sed de moribus & natura indigenarum, deque aliis Virginie commoditatibus aut mirabilibus plura ex descriptione Ioannis Wyts, & relatione Thomæ Harioti Rallegi domestici, per Theodorum Brium singulari libro descripta, & æneis formis incisa circumferuntur.

Florida (ut obiter etymonejus exquiram) appellat^{Regio.} ionem habet, quod ipsa Dominica Palmarum reper^{ta} sit, quam Hispani suo idiomate *Pascua de Flores* vocant. Inditum ei hoc nomen à Ioanne Pontio Legionensi. Alii, inter quos Thevetus, alio referunt nominis originem, nempe quod tota viridis floridaque sit, stratis etiam undis herbis viridantibus: sed penes authorem sit hujus rationis fides, cum nusquam ab aliis consonantia tradantur. Ab incolis *Iaquasa* dicebatur. Circumscribitur hæc Provincia latissimis finibus, ab Ortu Bahamæ & Leucayas insulas habet, in Occidente Mexicanæ Provincie terminos attingit, à Meridie Cubæ & Jucatanas terras respicit, excurrens in modum Isthmi ad centum passuum millia, quaque angustissima est, triginta milliarium latitudinem occupat. In Septentrione supra Floridam sunt Canada, Virginia, Avanares, & nova Fræcia. Regio satis amœna est, & omnium fructuum fertilis. ^{Soli feruntur.} Magna incolis annonæ cura: Maizium Martio & Junio ferunt, tertio dehinc mense maturum colligunt, ac in publica horrea recondunt, mox singulis pro cuiusque necessitate & dignitate distribuunt. Aliis præterea & quidem variis fructibus beata, moris, ceræ, castaneis, uvis, mespilis, prunis, speciosis quidem aspectu, sed inferti fa- ^{Animæ sunt va-} poris. Sunt & radices ipsæ *Harle* diætæ ex quibus in annonæ penuria panem conficiunt. Animalia produci varia, cervos, hinnulos, capras, urfos, leopardos, lupos, canes sylvestres, lepores, cuniculos. Nec desunt volatilia, pavo-

pavones, perdices, psittaci, columbæ, palumbi, turtures, merulæ, cornices, atque alia. Sunt & varia genera serpentium, atque animal quoddam leoni Africano haud ab simile. Habet denique peregrinum quoddam vulpiformale, sub ventre loculo quodam ceu sacco munitum, qui & aperitur & clauditur, ut fortis editos excipiat, cumque iis pericula effugiat. Mansit hæc Provincia postquam à Joanne Pontio detecta esset ad tempus intacta, nemine sibi illam deponente, propter incolarum ferociam. Procedente deinde tempore, Ferdinandus Sotus, Præfaturam hanc à Carolo Imperatore obtinuit, multisque veteranis militibus scriptis, Floridam adnavigavit, anno trigésimo quarto supra millesimum quingentesimum, sed aurariis nimium investigandis intentus, nulla cura urbis deducendæ condendæque, dum per provinciam vagatur, non inventis quas crederat auri secturis, mœrore confectus interiit, milites sociique passim à Barbaris cæsi & dispersi sunt. Succedentibus temporibus, Galli, tempore Caroli noni, duce Ioanne Rhibaldo, Floridam versus enavigarunt, improspere hac illis cedente navigatione. Alteram æque infaultam navigationem Duce Landoniero susceperunt Galli anno MDLXXI extructâ arce Carolinâ, quæ brevi ab Hispanis occupata fuit. Biennio post Dominicus Gourguefius comparata classe trium navium, cum centum quinquaginta militibus & 80 nautis ultus Gallorum manes, Carolinam arcem recepit, evertit ac solo æquavit. Sed in reditu cum à rege suo hoc factum iniquo animo accipi intelligeret, quievit, neque ulla amplius Gallorum in Floridam expeditio memoratur, mansitque Hispanis

vacua harum terrarum possessio. Provinciæ celebriores Terræ Floridæ ab Hispanis repertæ, sunt *Panuca* regio, in sinibus Hispaniæ novæ sita, cujus incolæ bellicosi admodum, & in bello crudeles, captivos idolis immolant & comedunt. Viri barbas sibi evellunt, ut speciosiores appareant, nares & aures perforatas habent, nec, ante 21 ætatis annum matrimonio junguntur. Hinc *Avanares* regio, & *Albardoña* provincia, quarum incolæ sunt versutissimi, moribusque à reliquis Indiæ populis differunt. Est quoque in Florida *Laguasia* regio, cujus incolæ adeo cursu valent, ut cervos superent & capiant, curruntque diem integrum nec fatigantur. Sunt & aliæ regiones & provinciæ terræ Floridæ, ut *Apalchia*, *Authia*, *Somovia*, & alia. Regio in universum plurimis rivis fluminibusque irrigua, eoque humidior: & in montibus *Apalchicis* ingentes rivi oriuntur auri argentique arenas provolventes, quas incolæ ripis per fossas diductis colligunt, & secundo flumine ad maris littora venales deferunt. Inter flumina præcipua sunt *Porto Real* dictum, quod sonat Portum regium. Ostium *Flumina* fluvii tria milliaria complectitur, habetque duo promontoria, quorum alterum Occidentem, alterum Septentrionem spectat: item *Rio seco*, *Fl. Magnus*, aut *Grandis*, *Garumna*, *Charenta*, *Ligeris*, *Axona*, *Sequana*, *Ay*, *Serravahi*, *Majus*, & alia. Regio plana est, ac paucos habet montes, in quibus *Apalchici* præcipui. Circa fluvium Portum regium multæ sunt silvæ fercebus & cedris consistæ, in quibus cervi plurimi ac feræ, etiam multi pavones Indici reperiebantur. Incolæ ingenio vasto sunt ac subdolo, ab bellum & vindictam proni.

M n i m

S u c c e -

iram) appella-
Palmarum re-
sua de Flores vo-
ontio Legionē
nt nominis ori-
que sit, stratis
nes authorem sit
liis consonantia
Circumscribi-
Ortu Bahamam
Mexicanæ Pro-
bathi & Jucata-
m Isthmi ad cen-
sima est, triginta
pentrione supra
ares, & nova Frā-
n fructuū fertilis.
Martio & Junio
olligunt, ac in pu-
pro cujusque nes
s præterea & qui-
lis, castaneis, uvis,
ectu, sed inficiti fa-
æ ex quibus in an-
alia producit va-
pardos, lupos, ca-
c desunt volatilia,
pavo-

Imperium
majorem.

Sina.

Soli ferre
litæ.Armas
sunt ea.
victa.

Flumina.

Montes
Silva.

Montes.

C V B A.

S VCCEDUNT nunc insulæ, *Cuba, Hispaniola, Iamaica, S. Ioannis, Margarita*, in nostra methodo explicandæ. *Cuba* insula sic ab incolis dicta, etiam *Fernandina & Ioanna* ab Hispanis vocata: item *Alpha & O*, si Petro Martyri credimus. Ea ad Occidentem mari secernitur à Iucatana, ad Ortum Freto ab Hispaniola, ad Austrum est Iamaica. Ejus longitudo ab Ortum in Occasum extenditur ad cccc milliar. aut potius leucas Hispanicæ xv: & alicubi xx habet in latitudine. Eam mediam secat Tropicus Canci. Qui Cubam videre, salicis folio assimilant, eo quod longior quam lata sit. Regio est admodum temperata, quibusdam tamen temporibus frigidior: estque fertillissima auri sed non puti, & optimi æris ditissima. Magnam profert tubiz tinctorum copiam. Sacchari item ingentem vim: frumenta, fruges ac fructus varios, atque herbas. Gignit insuper cassiam fistulam, zingiber, mastichen, lignum aloes, & cinnamomum. Serpentes, quorum hic ingentium copia, in delitiis fuisse memorantur. Nemota porcos & boves maxima abundantia nutriunt. Sex uribus habitat, quarum præcipuæ *S. Iacobi & Havana*: illa exstructa à Iacobo Velasco, sedes est Episcopalis: hæc totius insulæ emporium & navale: ad hanc solet classis regia tam diu subsistere, donec & anni tempus, & venti commodam navigationem trajectumque in Hispaniam polliceantur. Nunc in ea tiremes aliquot

sunt, quæ oram omnem contra hostes tueantur. Multos habet hæc insula auriferos fl., quorum aquæ dulces & potui aptæ sunt. Dulcia & salta stagna frequentia, unde hic quoque salis copia. Regio aspera, excelsa & montosa. Montesque affatim auri præbent, secturis generosis. Estque in eadem insula non procul à marimons, è quo bitumen fluit aptum navibus stipandis. Aliam rem admiratione dignam in hac insula describit González Overanus: vallem quandam inter duos montes ad duo aut tria milliaria Hispanica deductam, (Campum lapideum veteres, uti in Narbonensi Gallia, hunc vocassent) quæ lapideos globos producit tanto numero, ut quis multas inde naves onerare possit, atque à natura adeo ad sphericam formam rotundos factos, ut nihil circino possit ab artifice fieri rotundius. Ipsa gens naturæ benignitate contenta, neque meum, neque tuum, aut exitialem pecuniam noverat, sed omnia in communi possidebat, sicuti solem & aquam natura ex æquo omnibus largitur: apertis itaque vivebant hortis, & sine legibus suapte naturâ rectum colebant. Nudi ferè incedebant, raro tuniculis quibusdam bombycinis induti. In nuptiis mirum ritum observabant: sponsus enim prima nocte cum sponsa non concubebat, sed si dominus esset, domini vicem ejus supplebant: si mercator, mercatores: si denique rusticus, domini vel mercatores. Ob levissimam causam viri uxores repudiabant. Sed mulieres ob nullam viros dimittere

Regio.

Situ.

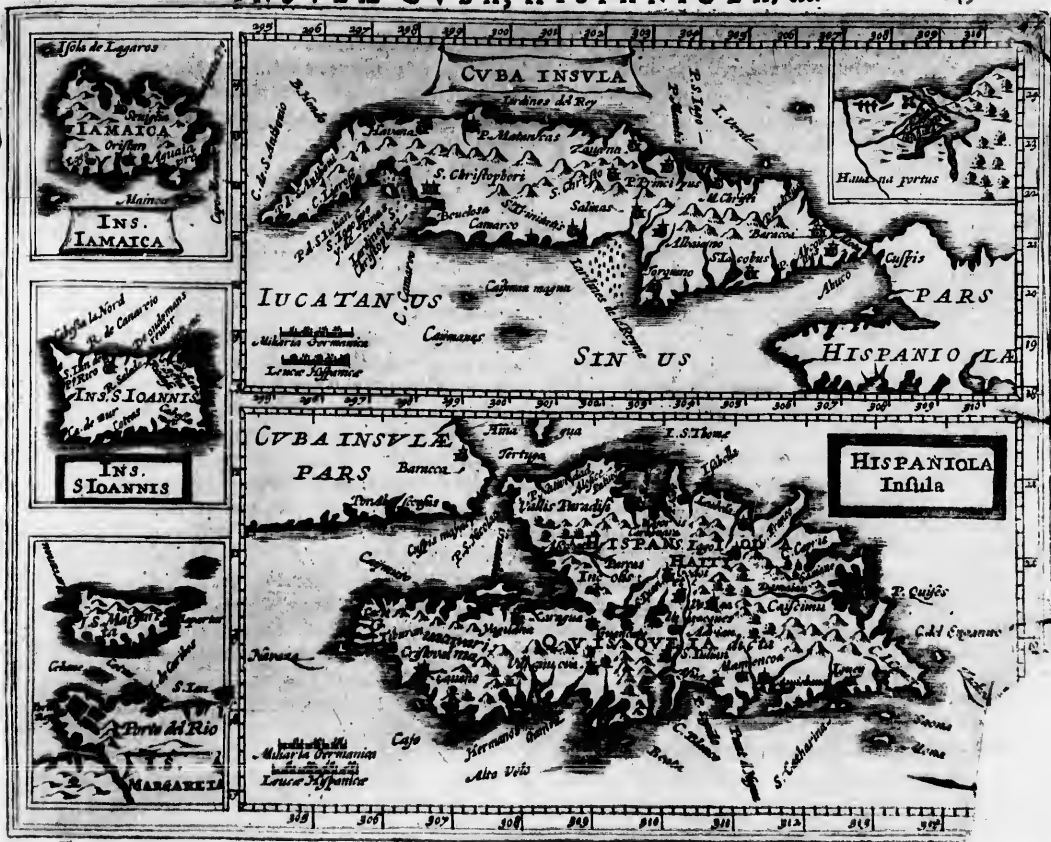
Cali quæ
lita.Anima-
lino: &
Pellis.

Flumina.

Montes.

Montes.

ueantur. Multos
 n aque dulces & *Flumina.*
 equentia, unde
 excelsa & mon-
 tibus, seduris gen- *Montes.*
 cul a marimons,
 cipandis. Aliam
 describit Gön-
 ter duos montes
 ductam, (Cam-
 ensi Gallia, hunc
 ducit tanto nu-
 are possit, atque
 rotundos factos,
 rotundius. Ipsa *Montes.*
 que meum, neque
 at, sed omnia in
 aquam natura ex
 ue vivebant hor-
 um colebant. Nu-
 tibudam bomby-
 um observabant:
 sa non concum-
 icem ejus supple-
 denique rusticus,
 nam causam viri
 nullam viros di-
 mittere

mittere poterant : viri admodum libidinosi erant & obscœni. Hispani quidem populi frequentia excultam invenerunt , at nunc pœnè à solis habitatur Hispanis, quod indigenæ partim fame , & laboribus, partim lue venerea interierint, ac potissimam incolarum partem in Hispaniam novam, postquam à Cortesio subjugata esset, traduxerint, ut jam vix Indorum ullus, aut ullæ ipsorum reliquiæ supersint.

Hispaniola,

Hanc Insulam incolæ *Hairy* & *Quisqueya* quondam vocaverunt , *Cipangi* quoque nomen postea tulit. Hispani à se *Spaniolam* sive *Hispaniolam*, & à *Dominico S. Domingo*, sive *S. Dominici* Insulam : cujusetiam honori urbem extruxerunt, quæ omnium est præcipua. Hujus insulæ ambitus circæ milliarium, seu circæ leucar. Longitudo 10 milliarium, latitudo pro Sinuum & Promontorium ratione varia. Hanc *P. Martyr* reliquarum omnium insularum genitricem vocat. Medium insulæ ab *Equatore* distat gradibus pœnè xix. Versus Boream forma oblonga est : panditur enim ab Ortu in Occasum. Aëre fruitur temperato , unde arbores ut plurimum perpetuo virent : estque præ cæteris omnibus amœna & fertilis. Sacchari cannas ajunt hic altiores crassioresque esse, quam usquam alibi. Fertilitatis indicium hoc est, quod triticum satum centuplum reddat. Valentia in Hispania ex unica canna vix septem phialæ implentur : in Hispaniola viginti, sæpe etiam triginta. Gignit præterea hæc regio cassiam fistulam, zingiber, mastichen, lignum aloes, & cinnamomum : salis etiam

uberem proventum habet. Auri & argenti fodinæ sunt divites : est & aliorum fossilium non parva quantitas, præcipuè vero coloris cærulei. Ante Hispanorum adventum tria tantum hic erant quadrupedum genera, nunc importatis aliundè animantibus ita repleta est, ut ex ea pellium & coriorum magna vis quotannis in Hispaniam exportetur. Urbes hujus insulæ multæ sunt : præcipua est *S. Dominici* ad ostium fl. *Ozama*, sede *Episcopii* & vicarii regii inclyta. Sunt & urbes minores, *S. Joannis*, *Meguma*, *Portus Plâta*, *Portus Regius*, *Canana*, *Xarayua*, aliaque. Sunt etiam in hac insula fluvii complures, lacus ac fontes admodum piscosi. Præcipuam tamen & amœnitatem & commoditatem incolis præstant xv ingentia flumina, quæ in ipso insulæ umbilico, delapsa ex altissimorum montium jugis, in diversissimas mundi partes abeunt : *Iuna* ad Orientem, ad Occidentem decurrit *Atibunicus*, *Iacubus* septentrionalibus, *Naibus* meridionalibus aquis miscetur, sic ut quadripartito insula dividatur. Est præterea in *Bainoa* ingens lacus, *Indi Haguigabon*, nostri mare *Caspium* vocant, is infinitis undique fluviiis auctus, nusquam tamen excurrit aut exoneratur, sed cuniculo absorbetur : haud vanis conjecturis creditur, rupes hæc spongiosas per subterraneos meatus maris aquam recipere, quod ibidem multitudo marinorum piscium inveniat, & aqua maris salugine infecta tota muriatica sit. Alii insuper quantumvis minores in hac insula sunt salsi lacus. Ultra supradictos lacus, ingens etiam fluvius in mare salus decurrit, quantumvis dulcis aquæ infinitis rivulis fontibusque auctus.

Iama-

Animalium varietas.

Urbium nomina.

Flumina. Lacus.

Relig.

Sinum.

Cæli qualitas.

Salis fertilitas.

fodinae sunt
a quantitas,
anorum ad
um genera
pleta est, ut
annus in Hi-
multae sunt:
na, sede Epi-
nes minores,
s, *Canana*, *Xa-*
vii complu-
cipuam ta-
incolis pra-
la umbilico,
in diversissi-
tem, ad Oc-
tentionali-
r, sic ut qua-
Bainoa inges
um vocant, is
tamen excur-
tur: haud va-
ongiosas pe-
re, quod ibi-
niatur, & a-
a sit. Alii in-
ne salis lacus.
ivius in mare
finitis rivulis

Insula.

Iamaica, quam nunc *S. Jacobi* insulam nuncupant, ad Orientem Hispaniolae, xxv ab ea leucarum intervallo discreta, xvi gradibus ab Aequinoctiali limite distat. Ad Septentrionem Cuba vicina est. Qua Meridies, *S. Bernardi* insulas, & Carthagenam respicit. Qua Occidens, *Iucatanas Terras* seu *Fonduram*. Ambitus ejus 10c milliarium. Regio grata aeris salubritate & temperie gaudet: atque ita fertilis est, ut soli fecunditate cum quavis alia certare possit. Habet auri metallae: *sacchari* & *gossypii* magnum proventum. Nec non animalium diversorum copiam. Frequens olim cultoribus erat, nunc incolis aut ferro, aut mortalitate absumtis, rarius culta, duabus tantum civitatibus habitatur. Quarum primaria *Sevilla* sive *Hispalis*, in qua Ecclesia principalis cum abbata, ubi primatum gessit *Petrus Martyr Anglerius* *Mediolanensis*, vir in tractandis rebus Indicis diligens. Altera *Oristan*. Fluvii hic multi & lacus piscosi. Gens lege, ritu, moribusque in nullo ab Hispaniolensibus Cubensibusque discrepat, tantum ferociores fuisse memorantur.

Vbi.

Mori.

Insula.

Insula *S. Ioannis*, vulgo à Portu divite cognominata, prius *Borichena* vel *Borica* dicta, habet ab Ortu Insulam *S. Crucis*, insulasque exiguas plures: ab Occidente & Borea insulam *S. Domini*ci: à Meridie Promontorium *Pariae*, à quo cxxxvi milliaria abest. Insula in longitudine porrigitur ad 1 pæne mill. in latum patet xii aut xvii:

maxima latitudo xviii pæne mill. Germanica complectitur. Affluit frugibus, animalibus, a cauro. Dividitur autem haec insula in duas partes, nempe borealem & australem. Borealis quidem auro abundat plurimo: australis frugum, fructuum, aviumque feracissima. Est nunc in ea urbs praecipua *S. Ioannis* optimo gaudens portu. Fluvii hic sunt aliquot, inter quos *Cairabonus* fluviorum maximus, ad Septentrionem decurrit. Cumque omnes aureis glareis arenisque fluant, Septentrionale tamen latus, uti supra quoque à nobis dictum est, generosioribus fodinis commendatur. Meridiana pars portuosior, frugibusque beatior, maizium caeteraque necessaria vitae producit.

Margarita.

Margarita insula vel *Margaritarum*, alio nomine *Cubagua* dicitur: x millia in circuitu patet, decem gradibus & dimidio ab Aequinoctiali linea distans: omni sui parte plana, sterilis, nuda arboribus, aquae expers. Itaque tanta plerumque humoris inopia est quum propter contrarios ventos nihil è *Cumana* subvehatur, ut saepenumero cadus vini pari aquae cado permuretur. Cuniculis, sale & piscibus a abundat. In primis vero unionum copia nobilis est. Incolae colore fusco sunt, raro capillitio, & velut imberbes, feri, crudeles. Vescuntur ostreis è quibus margaritae sumuntur.

Insula.

Mori.

M m m m iij

SEQVITVR

Regio.

SEQVITVR *America Meridionalis* sive *Peruana*, inter quam & Hispaniam novam terræ spacium ad latitudinem decem & octo milliariū interest.

Propter quam regio *Peruana* insula esse definit: diciturque *Provincia Dariena*, mutuato nomine à magno fluvio *Dariene*. Porro *America* omnis *Meridionalis* pyramidalem formam habet: cuius basis prope Isthmum est, Boream versus: vertex sive cuneus sensim extenuatus ad *Magellanicum* fretum versus polum *Antarcticum* definit in acumen, gradibus pænè LIII distans ab *Æquatore*. Ad Ortum alluitur mari quod vocant *del Nort*: ad Occasum mari *del Sur* sive *Pacifico*. Regionem omnem à Borea in Austrum montes secant. Ambitus est sedecim millium milliariū. Partes ejus multæ: sed præcipuæ hæc quinque: *Castella aurea*, *Popajana*,

Castella.

Peruvia, *Chile*, & *Brasilia*. *Castella aurea*, *Castiglia del oro*, nomen accepit ab auri maxima quo abundat copia. Iuxta Isthmum sita est, quo pars australis boreali connectitur. Latitudo Isthmi est LXXIII milliariū. Est autem hæc terræ pars malè habitata, ac parum culta ob inclementiam cœli ac stagnantes aquas. Estque earum rerum quæ ad annonam spectant minimè ferax, tamen bis terve in anno colligant suum *Mais*. Vrbes duæ sunt, *Nombre de Dios* ad mare del *Nort*, & *Panama* ad mare del *Sur*. Fluvios habet auriferos, & mineralia, unde facilitate propemodum incredibili, auri vis ingens extrahitur.

Popajana
10.10.

Popajana regio incipit à parte Septentrionis adur-

bem *Antiochiam*, desinitque ab australi parte ad urbem *Quinto*. Itaque à Septentrione terminatur ad fines *Castellæ aureæ*, à qua separatur in urbe *Antiochia*. A Meridie verò *Peruana* regioni vicina est, indeque disjungitur urbe *Quinto*; ab Ortum distinguitur regno novæ *Granatæ*, *Transandeno*, & *Peruana* regione, quæ inde incipit, Orientem versus. Ex parte Occidentis jungitur mari *Australi*. Regio hæc montibus excelsis, horridis & admirandis prædita est.

Peruvia regio totius novi Orbis nobilissima, tota fere intra *Æquatorem* & *Tropicum Capricorni* clauditur. Nomen accepit à portu & flumine cognomine. Suntque fines ejus à Septentrione nova *Granata*, *Castella aurea* & *Peru* fluvius ac portus: ab Occasu est *Oceanus* seu *Mar del Zur*: à Meridie *Chili* provincia: & ab Ortum montes; occupatque longitudine sua mille & octingentas leucas. Hæc autem dividitur hodie in tres partes juxta regionis situm: in planitiem: in *sieras* seu montes, & in *andes* seu *ultramontanam*. Planities *Peruvia* juxta maritimam oram expanditur milliariis propemodum circiter Ital. Ejus latitudo major ad LX accedit. Est autem hæc pars arenosa, solitudinibus frequentibus deformis, ac majori ex parte sterilis. Sunt tamen in ea agri permulti circa fluminum ripas viriditate ac fecunditate lati, fluviorum utili perfusu ac inundatione irrigati, unde gossypium varii coloris, & omne frumenti genus copiosè reddunt. *Montana* regio longo extenditur tractu: à Septentrione ad Meridiem mille circiter

AMERICA MERIDIONALIS.

ali parte ad ur-
 terminatur ad fi-
 be Antiochia.
 a est, indeque
 nguitur regno
 à regione, quæ
 Occidentis jun-
 excellis, hor-

iffima, tota fe-
 ricorni claudie
 ne cognomine.
 Granata, Ca-
 ab Occasu est
 li provincia: &
 dine sua mille &
 ditur hodie in
 nitiem: infestas
 nam. Planities
 eur milliaribus
 major ad laxa-
 litudinibus fre-
 sterilis. Sunt ta-
 ripas viriditate
 fusu ac inunda-
 oloris, & omne
 tana regio lon-
 Meridicm mille
 circiter

Teruvia;

circiter leucis, & aliquibus in locis minus. Sunt verò hi montes admodum frigori obnoxii, in eisque frequenter nives cadunt; nec arbores ut plurimum proferunt, unde incolæ ignem ex terra quadam ad hoc apta solvent. *Andes* sunt etiam montes, Hi etiam à Septentrione in Meridiem porriguntur, & inter hos & alteros montes *Collo* Provincia clauditur, quæ sane ut plurimum montibus referta est, ac frigori subiecta, sed tamen valde populosa. Montana regio, *Lævino* Appollonio teste, maritimæ regioni hominum cultu, urbium frequentia, & soli aërisque beatitudine longe præstat, ac peculiari idcirco regum sede, procerumque habitaculo excoli consuevit. Nam *Chamacerassa*, & alia id genus mordumetis assueta, lactucas, brassicas, raphanos magna proceritate luxuriantes, & tenuium etiam inensis vulgares, amaracum & similes herbas proferit: & reliqua porro omnia, quæ postea Hispanis serentibus accepit, uberrima referendi benignitate reddit. Verum ante alia frumentum tanta fecunditate luxuriat, ut, si vere proditur, uno ex sativo frumenti sextario, quinquaginta aut centum, ducenti interdum progignantur, quod eo certè vehementius demirari licet, quod levissimam tenuissimamque agriculturæ curam ac rationem exerceant. Auri argenticque ditissima inter omnes totius Orbis regiones non immerito Peruvia censetur. Continet autem Peruvia Provincia intra suos limites plurimas urbes ac civitates, quarum præstantiores ac celebriores sunt: *Portus vetus*, *Michaelia*, *Trugilliu*, *Regium* seu *Lima*, *Arequipa*, *Quito*, *Cusco*, *Argyropolis*, & *Potosium*. Quorum quinque priores ab Hispanis primum situs com-

P. 11.

moditate, & mercaturæ oportunitate allectis occupatæ sunt, & ædificiis more Europæo exornatæ. De moribus autem Peruvianorum in universum *Lævino* Apollonius sic scribit: Univerſi tribus porriſſimum gêtibus diſtinguuntur, quarum ſingulæ plures ſub ſe populos nominum rurfus varietate differentes continent: hæ gentes diſſimilitudine gaudent, & diverſis linguis ſunt diſcretæ: frequenter etiam limites excedentes inter ſe bella gerere, & ferro injurias vindicare diſcordes ſolebant, priuſquam in unius *Gynacana* ditionem ad Æquatorem uſque provincia ceſſit. Fœminis lanea veſtis eſt ad talos uſque propendens: mares induſiolum ad ſuras uſque, & huic ſuperjectum palliolum geſtant. Quamquam verò idem ſere tota regione corporibus veſtimenti ſit genus: capitum tamen habitus mirificè variant, cum ſinguli pro uſitato patriæ more faſciolas tor-natiles, multi ſimplices, plurimi verſicolores gerât: nec ſere ſint quiquam, qui eo in capirum ornatu ſecundum patrium uſum ab alteris non vehementer diſcrepent. Admirabili verò omnes natura indolis ſimplicitate imbuir, adhuc vetuſtæ ruditatis hæres, qua ridiculas nobiſcû negotiationes exercent: vix inexhauſtas ſuas auri atque argenti gazas norunt, atque informibus eorum maſſis tantum utuntur, quamquam aureorum atque argenteorum emblematum non minore quam nos delectatione capiuntur.

Chili regnum ultra Tropicum Capricorni ſitum eſt inter Peruviam & Patagonum regionem: quarum hæc Meridiem, illa Boream ſpectat: ad Occaſum habet Mare Pacificum, longo tractu. Nomen habet à frigore: quod interdum his locis tam vehemens eſt, ut quos cum

Mora.

Veſtium.

Civi.

Sims.

Celi qu
liar.

Sili Fer
liar.

Frto S La
ali.

Fiumina

Montes

Profita

Itu.

*Celi quæ-
litat.* cum sefforibus penitus constringat, & marmoris instar induret. Pluvias, Fulmina, & totius anni mutationem sentit distinctis intervallis, haud aliter atque Europa, nisi quod illic ætas est cum nobis est hiems, mutatis rerum vicibus. Regio omnis partim maritima est, partim montana: quæ pars Mari vicinior est, ea magis calet. Terra natura sua fertilis, omniumque ad vitam necessariorum abundantissima, melle, Verzinoque sive tinctorio ligno abundat. Gignit cum primis piper longum: profert & laudatissimum vinum comportatis co ex Hispania palmitibus. Auri obrisi hic quoque ingens proventus. Fructus qui ex Hispania allati hic scrutur, facile crescunt.

Fructus S. Iacobi. Magna hic pecudum & struthionum frequentia. Metropolis est Civitas S. Iacobi, colonia Hispanorû, quam *Flumina.* illuc nostra memoria duxerunt. Maritima multis fluminibus irrigantur, quæ colliquefactis diurno calore nivibus delapsa summis montium jugis, in Pacificum aut Magellanicum Æquor feruntur: sed plerique ob indomitû frigus noctu concrefcunt, interdum vero decurrunt soluto gelu. Montes hujus Regionis cæteris ita præcellunt, ut in universo Indiarum tractu similes non reperiantur.

Superflua. Superest Terra Orientalior *Brasilia*, à Verzino, sive coccinci ligni illic enascentis copia sic dicta. Inter duos fluvios sita est, *Muragor* & *Dela Plata*. Ea sic Mafsejo describitur. *Brasilia* à duobus ab Æquatore gradibus partibusvè, ad gradus quinque & quadraginta in Austrum excurrens, trigoni oblongi speciei reiçt, cuius basis in Æquatorem & Septentriones obversa, ab

Oriente in Occidentè rectâ protenditur. Angulus extremus ignotas ad Meridiem Regiones attingit. Latus in Orientem spectans, interposito Oceano Hesperii Æthiopibus objacet. Alterû Latus a Provincia Peruviana determinat juga montium adeo celsa, ut ipsos avium volatus fatigare dicantur, uno dumtaxat, quod adhuc exploratum sit, eoque difficillimo transitu. Regio tota in primis amœna est, cœli admodum jucunda *Cali tem-
perius.* salubrisque temperies: lenium quippe à pelago ventorum commodissimi status matutinos vapores ac nebulas tempestivè disjiciunt, solesque purissimos ac nitidissimos reddunt. Terra partim in planitiem soluta, partim in colles clementer assurgens, felix præpinguis glebis, & riguo solo, semperque vernante; credita semina, multiplici redditu ferax; & Sacchari præsertim est ferax. Quadrupedia hic plurima sed ferme sylvestria, partim nota nobis, partim ignota: Avesque coloris eximii. Multæ hic Portugallensium Coloniarum, in quibus complura sunt ab ipsis ad Saccarum excoquendum constructa ædificia, nempe *Pernambicum*, *Caput S. Augustini*, *Portus omnium Sanctorum*, ubi Episcopalis & Præfidis totius Provinciae Sedes. Scætat ea tota ferme plaga fontibus ac sylvis & amnibus inclytis: è quibus (ut reliquos taceam) is quem *Argentum* vocant, leucarum quadraginta ostio in Oceanum fertur, adeo violentus, ut inde Natæ dulces hauriant latices, priusquam tellurem ex alto conspiciant. Nullos omnino *Metu.* Brasiliani colunt Deos. Orientem tamen Solem venerantur, & animarum immortalitatem credunt.

Nnn Et hæc

Fretum Magellanicum.

630

*Fretum
Magella-
nicum,
unde di-
ctum.*

ET hæc de *America Meridionali*: restat paucis explicandum *Fretum Magellanicum*, vulgo *Estrecho de Magellanes*. Nomen ei a *Magellano*, cui hujus Freti inventio debetur. Cujus consilium de Insulis Moluccis inveniendis navigatione Occasum versus instituta, alias diximus. Is xxiv Augusti quum primum Maris procellæ mitescere inciperent, solvit ex Sinu D. Iuliani, in quo aliquamdiu hæserat non tam fluctuam, ventorum atque hyemis, quam dissidiorum intestinorum inter Castellanos & Portugallenses tempestatibus exagitatus. Postquam aliquot dies Austrum versus navigasset, ventum est ad Promontorium S. Crucis. Hic una navis ad littus elisa est, salvis tamen vectoribus, armamentis & mercibus. Inde cum observaret littora ab Austro in Orientem paulatim deflectere, spes facta est Freti consequendi. Itaque xxvi Novembris fauces quædam detectæ sunt, quas cum quatuor navibus reliquis ingressus est *Magellanus*. Hic in Sinu quodam operiri placuit, & naves tres præmittere quæ viam tentarent, referentque siquid visum a se observatumque esset. Harum una quæ fratrem Magellani *Alvarum Melibitanum* vehebat, elapsa Oceanum repetiit, & directo in Septentrionem cursu in Æthiopiam, inde in Hispaniam delata, octavo mense post focios desertos, *Alvarum* captivum Imperatori Carolo Castellæ Regi stitit. Altera navis Sinum tantum esse retulit, & quidem vadosum. Tertia adfirmavit esse Fretum, observato fluxu maris & refluxu. Mensis erat November, nox horarum quinque præter propter. Dextralæ vaque in littore soli-

tudo, mortales nulli: nisi quod in parte sinistra conspecta magna ignium copia. Hæc causa fuit, cur & regione illam vocarent *Terram del Fuego*, & judicarent se ab incolis esse conspectos. *Magellanus* duabus navibus hoc modo amissis, tres rei quas prout ferebat tunc rerum occasio instruxit, & lustratis præbe rebus omnibus, secundo & vicefimo die postquam Fretum ingressus fuerat delatus est in aliud mare, quod à tranquillitate vocavit *Mare del Sur*. Ceterum Fretum hoc altissimis undique rupibus cinctum, cxx pass. millia in longitudine occupat: vel secundum alios lxxvi millia: Latitudo non respondet, neque usquam sui similis est, aliquando duo aut tria, nonnumquam in decem aut quinque milliaria patet, quaque angustissimum est, unius milliaris spatii concluditur. Ipse Septentrio ex Orientis latere inter utriusque terræ angustias per septuaginta & amplius passuum millia in ventus, australibus undis miscetur, ab Occidente promontoriis illis *desseadiis* sive *desyderatis* insinuata, Septentrionalibus Aquis occurrunt, magnoque inter se molimine concurrentibus undis, horrendo fragore totum in spumas vertitur Mare. Placidius Austro fluit refluitque, nam Occidentis hæc pars cum incredibilis sit profunditatis, extenuatisque paisim littoribus majorem in modum terræ sese aperiat, quietum fluitanti Mari accessum præbet. Sed Orientale hujus Freti littus, vadis brevibusque infestum, interjacentibus pluribus insulis, frequentibus æstibus agitur & ingentes aquarum motus ciet: littora altissimis arboribus cõsita. Porro *Magellanus* dum in Australibus hisce partibus

Sim.

Terra
Austra-
li.

Situ.

Situ.

Soli qua-
litas.Mare Pa-
cificum.

Mare:

partibus per semestre circiter spatium hæsit, nihil fere præter littora detexit & perlustravit, interiora regionis penitus incognita mansere: qua tamen Antartico Circulo vicinior est, constat magna ex parte montosam ac silvestrem esse regionem, continuis nivibus rigentem. *Australem* hanc *Terram Magellanum* ab igne sive ignibus, *del Fuego* nominavit, propterea quod dum hoc Fretum lustrabat pernavigabatque, nullos usquam mortales, sed frequentes, ut supra quoque diximus, longèque porrectos ignes in sinistro latere noctu sæpius conspexerit. *Australis* autem *Terra* sub ipso Occidente utramque lavam, *Sumatram* & *Moluccas* respicit, ex Oriente *Africam* habet & *Æthiopicum Oceanum*, Septentrio angulibus *Magellanicum Freti* objicitur & *Patagonum* terris. Vtriusque ripæ regio sterilis est, nullo Frugum beneficio recreata, satis tamen pascua proceris ignotisque arboribus consista esse perhibetur. Est hic alibi omni tempore *Pinguinorum*, *Mergorum* ac *Phocarum* copiosam multitudo. Mare autem in quod per fretum hoc pervenitur, *Magellanicum Pacificum* nominavit: sive quia vento plerumque secundo, minusque tempestuoso usus fuerat, sive quia propter ingentem vasti æquoris amplitudinem nullos ibi ventorum gyros verticesque expertus erat. nunc vulgus *Nautarum Mare Meridionale* sive *del Zur* nominat. Sed de his factis. *Australes* brevioris staturæ esse perhibentur, Septentrionales *Chicæ* incolæ, vasti ingentique corporis mole, XII aut XIII pedum passim longitudinem æquant aut excedunt, colore fere sunt albo, perinde atque Septentrionaliores nostri: vo-

ce adeo sonora & horribili, ut Bovis mugitum aut Elephantorum barritum potius, quam hominis vocem exprimere videantur. Tantæ quoque sunt agilitatis, ut pernicipi cursu Cervos antevtant, ideoque difficulter sclopis vulnerantur, nisi catervatim simul incumbant, aut ex improvise occurrant. Ad bellum profecturi, Ducem eligunt cui omnes obediant, plurimum arcu valent, quo ita scitè & gnaviter utuntur, ut quidquid oculis adsequantur, jaculis feriant, & siquando sagitta aliquo navis tabulato hæserit, vix multorum opera revelli possit. Arcus habent prægrandes, quorum nervi è ferinis intestinis, pollicis crassitudine conficiuntur, ingentibus quoque ligneis gladiis armantur: utuntur & funda, qua scitè jaciunt & quo destinantur, modo jactus meta concludatur, contingunt & disjiciunt. Vestitum incolis præbent ferarum & marinorum ingentia Luporum tergora, quorum apud ipsos venatio assidua.

Vestitum.

Atque hæc de *Freto Magellanico*, deque quarta Orbis parte *America*, sufficient. Cujus inventionem omnes nostri sæculi Scriptores *Christophoro Columbo*, neque immerito, tribuunt. Hic enim primus eam detexit quodammodo, *Christianoque Orbi* cognitam reddidit, usuque & utilitate communicavit, anno post *Christum* natum MDCCCXII. Qui autem plura de his, vel nostra pluribus explicata, petat, consulat *Lævinum Apollonium*, *Petrum Martyrem Mediolanensem*: *Maximilianum Transilvanum*, qui *Latina Lingua* de iis scripserunt, *Iesuitarum epistolas*: Item *Massejum* de rebus *Indicis*, & alios.

INDEX TABVLARVM,

Quae in hoc volumine continentur.

<p>Orbis Terrarum. Europa. Africa. Asia. America. Polus arcticus. Islandia. Anglia, Scotia & Hibernia. Hibernia. Hibernia II. tabula, ubi Ultonia, Comatia & Me- dia. Hibernia III. Momonea & Lagenia. Scotia. Scotia Meridionalis. Scotia Septentrionalis. Anglia. Anglia II. tab. Northu. & c. Anglia III. tab. Lancaſt. & c. Anglia IIII. tab. Cornubia & c. Anglia V. tab. Eboracum & c. Anglia VI. tab. w arvvicum & c. Anglia VII. tab. Inſulas Angleſey, Weight, Garneſey, & Iarſay continens. Norvvegia & Suecia. Dania Regnum.</p>	<p>Fol. 3 7 11 15 19 23 27 31 35 39 43 47 51 55 59 63 67 71 75 79 83 87 95</p>	<p>Dania I I. tab. Iulia Septentrionalis. Dania III. tab. Holſatia, ducatus. Dania IV. tab. Fionia. Borussia ſive Pruffia. Livonia ſive Liefland. Ruſſia cum Conſiniis. Moſcovia. Lithuania. Tranſſylvania. Taurica Cherſoneſus. Hispania. Portugallia & Algarve. Gallia, Legio & Aſurias de Oviedo. Biſcaia , Guipifcoa , Navarra & Aſturias de Santul- lana, Caſtilia Verus & Nova. Andaluſia & Granada. Valentia, Murcia, cum Inſulis Majorca, Minorca & Yvica. Aragonia & Catalonia. Gallia. Britannia & Normannia. Aquitannia. Provincia. Picardia,</p>	<p>99 103 107 111 115 119 123 127 131 135 147 151 154 159 163 167 179 183 207 211 215 219 223 Franca,</p>
--	--	--	--

INDEX TABVLARVM,

99
103
107
111
115
119
123
127
131
135
147
151
154
urias de Santil-
159
163
167
orca, Minorca &
179
183
207
211
215
219
223
Francia,

Francia.
Boſonia & Guines.
Anjou, Andegavenſis Ducatus.
Bituricenſis Ducatus.
Picſtavienſis Comitatus.
Lotharingia Septentrionalis.
Lotharingia Meridionalis.
Burgundia, Ducatus.
Burgundia, Comitatus.
Lugdunenſis Tractus.
Helvetia.
Zurichgou.
wiſſiſpurgergovv.
Lacus Lemanus.
Argovv.
Germania Inferior.
Flandria, Comitatus.
Brabantia, Ducatus.
Hollandia, Comitatus.
Zelandia.
Geltia, Ducatus.
Arteſia, Comitatus.
Hannonia, Comitatus.
Lutzenburgicus Ducatus.
Friſia Occidentalis.
Ultrajectum.
Groninga, Dominium.
Germania.
Emden & Oldenborch.

227 weſtphalia. I. tab.
231 II. tab.
235 III. tab.
239 Cleve & Muers.
243 Leodiienſis Dioceſis.
247 waldeck, Comitatus.
251 Palatinatus Rheni.
255 Wirtemberg, Ducatus.
259 Alſatia Inferior.
263 Alſatia Superior.
267 Saxonia Inferior & Mechelenburg.
271 Braunſvijk & Meydburg.
275 Haſſia, Landtgraviatus.
279 Thuringia.
285 Franconia, Ducatus.
304 Bavaria, Ducatus.
309 Palatinatus Bavarix.
313 Saxonia Superior, cum Miſnia & Luſatia.
317 Brandeburg & Pomerania.
322 Bohemia.
325 Moravia.
329 Auſtria, Archiducatus.
333 Saltzburg & Carinthia.
337 Polonia & Sileſia.
341 Hungaria.
345 Italia.
349 Lombardia Alpeſtris cum Valeſia.
356 Tirolenſis Comitatus & Marca Tarviſina.
375 Pedemontium cum Genuenſium Territorio & Mon-

379
383
387
391
395
399
403
407
411
415
419
423
427
431
435
439
443
447
451
455
459
463
467
471
475
479
491
497
Nnnn iij tiſerrati

INDEX TABVLARVM.

tiferrati Marchionatu.	495	Marocci Regnum.	575
Romandiola cum Parmensi Ducatu.	499	Fessæ Regnum.	579
Brixienfis Comitatus & Mediolanensis Ducatus.	503	Abissinorum Regnum.	583
Veronæ, Vicentiæ & Patavii ditiones.	507	Guinea.	587
Forum Iulium, Karstia &c.	511	Turcicum Imperium.	591
Tuscia.	515	Terra Sancta.	595
Anconitana Marchia cum Spoletano Ducatu.	519	Asia minor quæ nunc Natolia.	599
Lapum.	523	Cyprus Insula &c.	603
Abruzzo & Terra di Lavoro,	527	Perficum Regnum.	607
Puglia Piana.	531	Tartaria,	611
Corfica & Sardinia,	535	Chinæ Regnum.	615
Siciliæ Regnum.	539	India Orientalis,	619
Stiria.	543	Moluccæ Insulæ,	623
Sclavonia, Croatia, Bosnia &c.	547	Iaponia.	627
Valachia, Servia, Bulgaria & Romania.	551	Zeilan Insula,	631
Græcia.	555	Hispania Nova,	635
Macedonia, Epirus & Achaia,	559	Virginia & Florida,	639
Morea.	563	Cuba, Hispaniola, Iamaica &c. Insulæ.	643
Candia cum Insulis circa Græciam.	567	America Meridionalis.	647
Barbaria,	571	Fretum Magellanicum.	651

FINIS.

575
579
583
587
591
595
599
603
607
611
615
619
623
627
631
635
639
643
647
651

